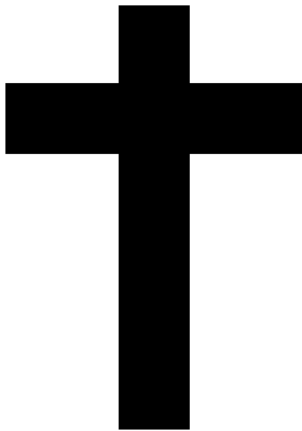

aúgen-anona-anon-aimma

Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language
of Papua New Guinea

aúgen-anona-anon-aimma
**Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language
of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long tokples
Usarufa**

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source files dated 31 Aug 2023
0cfeeb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84

Contents

Áaimo Ataárainne	1
Máátiyu	17
Mááki	94
Arúke	133
Yóáane	216
nôrabi urááqtaba (Apótoro)	271
Arómani	346
1 Korítiani	377
2 Korítiani	409
Karétiani	429
Ipítiani	440
Pirípiani	451
Koráátiani	459
1 Tetaróniani	467
2 Tetaróniani	473
1 Tímoti	477
2 Tímoti	485
Tááítati	491
Pírímoni	495
Ibaru	497
Yêmiti	522
1 Pítaa	530
2 Pítaa	540
1 Yóáane	546
2 Yóáane	554
3 Yóáane	555
Yúti	556
Arébárétiani	559

Áaimo Ataárainne

12

Ítogo Abaramma Aáyaraie

1 Yawe Ítogo Abaramtaba téna, “Enamááqa, ení wayukagara, enaponi wayukagara yuwéya kemó emmó arátenna mararaqa wao.

2 Kemá emma mamá ení márúqa anómma aurakeqa emmá atimua uyakanune. Ení awíqa mama anóni ona, abo emá yeráwápímmá atimuka inone.

3 Náyumo atimuqó uyakainomma kemá atimu umayike, abo náyumo taiáimo umakaiyamma kemá taiáima umayikanune. Abo máte kayuka mamárábímmá ekáké kemá atimuqá umayikanune.”

4 Abaramma tébéníqa tenikara móra tiyapa (75) auqa keena, Yawe Ítogo timamiteni-umá Abaramma Árání maruqa yuwéna witana Rotima Abaramte uraiye.

5 Abaram wení áanáqa Táraigara, wení ábákoni áanine,* máten-otamo yemó aikumarakaraq abo Áráníqo aikuyikara mayai wayukagaraq yiwiqmena Keinen mararaq marena uraiye. Abo yeráwáqá mareta Keinen koyarae.

6 Mikánábímá Keinen marabimma wayuka maawata, Abaramya mareta Keinen marabi wéqéta Tekem maruqa anón tayaipi Móre aukapa koyarae.

7 Yawe Ítogo Abaramka páquma weka téna, “Ení iyápórawaqa kemá ma-mará yimenune.” Miráitana, Abaramma Yawe Ítogoka yaare mika tarouraiye.

8 Mikákémmá, Abaramma maréna Beter aabaumo utai aitabaqa uraiye. Aabaumo kuperaibaqa Beteriye, aabaumo utaiabaqa Ááie. Mami kaya marukoni aukapimma wení yuwaiq-namma uraiye. Mika Abaramma Yawe Ítogoka yaare tarourena monoqá timakaraiye.

9 Abaramma mikáké kómarena Négébé wiwiuraiye.

Abaramma Páqyakana Ítipi Mainenaq Kukaiye

10 Mitupaa Keinen marabi koyaimmá aayawa maeuraiye, aayawagómá anónikeitaba, Abaramma maréna paaqyakanabi Ítipiq mainena kukaiye.

11 Ítipiq wemá koyanekeena anakomma Taraitaba tena, “Kemó aonau-nama emá kateko ínimmá maane.

12 Ítipiq wayukama emmó aoneta, yerawáqá miráitinoe, ‘mami nínímmá wenánáre.’ teta yeráwáqá kemmá tikameta emmá paa-ayuwaiya mainone.

13 Kemá wení amanaqune tinata, abo kema enauyawataba iraqoniqu matiketa tiyuwaiya enáitaba maeno.”

14 Aanibo Abaramma Ítipiqo witana, Ítipi wayuka wení aanaqa aonama aara-urane tirae.

15 Abo miráitana, Peroni anókayuka wemmá aonama aara-urane téta Peromma timamituweta awiqmeta Peroni naauparae.

16 Mamin-initaba Peroma Abaramma iraqoni keuyakena anaégáráq awai típítíráóqá, mémeraóqa, purumakakáwáqá, pááqya ótirawaqa kémórórawakaraq, mayai wayuka, aaragáráq waagaraq amikaiye.

* 12:5: Aran Abaramni abakowe

17 Peroma Abaramni aanaqa mayai aitaba Yawe Ítogo tawi gari yuwaitana Perogara wení wayuka-annabi kukaiye.

18 Miráitana Peroma Abaramma áyarena tiraiye, “Emá nóra umatikano? Nóraitawa emá íma enánáre teq timatimikano?”

19 Nóra-itawa emá wetaba ketimánáre tenara, ‘kemá awiqlma ketínári urauno”? Abo íbeqa manna enánáqibo, awiqlme kówao!”

20 Abo Peroma wení anó kayuka timayimitata yerawáqá Abaramma wakuyakawana wení aanakara máten otakaraq kemayena kouraiye.

13

Abaramya Roti Óqkaqokaq Urááye

1 Abo Abaram maréna Ítípíke Négíbi utaiye, wenánákara mátetataqo wemó makai-kara, abo Roti wete utaiye.

2 Abaram anón otanaqa aukaiye, wanitibi wakara, yaugara.

3 Mi maruqa Négíbigemma wemá maréna marutaba marutaba wéqéna Betel kaya (2) marukóni aukapi (Bétérikaraq Ái) emó-urai nakumorakaraq, yaaremo tarourai maruqaq.

4 Abo mikáqá wemá Yawe Ítogoka monoqá tiyakaraiye.

5 Abo Roti Abaramtemo uréré-émaimma wegáraq, poiymma, wení nétuya yuwaic-namma makaiye.

6 Abo yenákámó mi-mórábímmó maiyoyamma íma marago kanaraq umayikaraiye, yenákátí kurubi wákáwáqá anó powata íma mimorabi mae-niq uráye.

7 Abo uniti áiqaimma Abaramte Rotini mayai wayukati aukapi páquraiye. Mi kánábímmá Kénánni wayukagaraq, Pérégít wayuka yeráwákáráq mi marabi máqe-urae.

8 Abo Abaram Rotitaba tiráiyé, “Kerátámá morá-naemuye, kerátátí aukapikaraq, kerátátí mayai kayukabimma, keta uniti áiqaimma íma ténátae.

9 Anó maranamma kerátáyábá paa-maiye. Miráipowaka kerátá ókaoka-óyúye. Emá ayáánepaq winaqá kemá ayáánurapaq wonune. Emó ayáánurapaqo winaqá, kemá ayáánepaq wonune.”

10 Roti múte aonama Yótén máte aruma nonárári-uráitana abo aonaraiye. Yawe Ítogoni yoka (Ítén yomma) éna Ítípíq Naer arura itana aonama Yówa aukapa-yukaiye. (Minna-íma Yawe Ítogoma Totomkaraq Komoraqa yikamma tawitawa urai-tupae.)

11 Abo Rotima wetábá mátemma Yotenni aruma auyatuwena abo maréna aabaumo utai ááyápáq uraiye. Mikáké kaya (2) naka kúyotoqo émáyamma yatáqma ókaoka-uraye.

12 Abaram Kénánni marara maitana, abo Rotima aru marukarawa-koni aukapi Yóten arugomma Tótom waqoka mainena wení nétuya terinamma uraiye.

13 Totom wayuka anómma Yawe Ítogoka tawi aaima ke-eta kumiq aaima uyakarae.

14 Rotima ayuwéna Abarammo kégoimma, Yawe Ítogo Abaramtaba tiráiyé, “Múte auramma aonama áubáqá, anaaépaqa, aayánepaqa, aayánurapaqa, máte aukapaqa máánarakemma aonao.

15 Mi-máte márámó emó aonanna kemá, ení iyápórawakaraq emá ákapaq aménúne.

16 Kemá ení íyápó-anna mama taíbariq-ona maragoni káitora íyáta abo íma wayuka yorautinoe.

17 Kómare-keewe maragoni ayátákaraq wení awaraqa kemó íbeqo emmó amunna marama aonao.”

18 Miráitana Abaram wení netuya térínámmá yawítímena maréna Mamrini anó owak yarawakoni waqoka Íbáróni mainena uraiye. Mikaq Yawe Ítogoka yaare tarouraiye.

14

Abamma Rótinna Mamá Ayukaiye

1-9 Mi-kánábímmá tiyaakagaraq kaya (12) aukomma Kinirawakaraq yeti wayuka Ketoraomani aménápá maqe-urammanibo tiyaakagaraq kaumo (13) auqo keimma yeráwáqá Ketoraomama aaiqa uyakaneta-urae. Móra-tiyapa (5) kinirawaqa yetí áái-wayukate yagarotareta Títími arubi aikutae, (Mípimma karakébarai unokoni arubine). Tiyaakagaraq kayaté kayate aukomma (1) Ketoraomagaraq kinirawaqa kaumo (3) ano maruka kiníráwáté yagarotareta aaiqa-umá móra tiyapa kini-rawaqa kótárae, repaim kayuka Átíróti Kanaim-kene, Yutim kayuka Amkene, Imini kayuka Kírítam arubikékáráq.

Orim kayuka Tiya aita marukake abo maréta yeráwáqá Eriparani kammáq-makoni awaba waqókáq áwátáq-urae. Mikákémó yemó yawúkámmá maréta tiyánepaq En-Mitiba yirae (mimaruqa íbeqa Katetire kete) abo yeráwáqá Áméréki kayukati máte-maragaraq abo mirauma Ámóri kayukamo Ayayona Tamaqo máqe-mamma yikama-táwitawa-urae.

Abo Tótómqo, Kómóraqo, Ámaqo, Yiboikaraq, Berati kinirawaqa yetí aiwayukate yakarotareta Títími arubi aaiqa yokauma yitauqa-yuqmeta yaurae, Érémqo, Koimiqo, Tinakaraq Éráti kinirawaqa aaiqa umáyikaneta, móra tiyapa (5) kinirawaqa kayaté-kayate (4) kinirawaqa umayikaneta.

Amurapema Tína waykatí kinie, Ariokima Éráti kayukati kinie, Ketoraoma Éréma kayukati kinie, abo Titarima Kóimi kayukati kinie, Mami káyáté-káyáté (4) kiníráwáqá maréta-wuráe móra-tiyapa (5) kinirawaqa aaiqa umayikaneta. Mi kiníráwáqá, Berae Tótóm kayukati kinie, Timepae Yíboi kayukati kinie, abo Berae Yowa kayukati kinie.

10 Títim arubimma ano kaaweq* maikaraoko óriq uraitana abo minnamo Tótómkaraq Kómóra kinirawaqo kówata mátemma péqmareta anubata-owata, abo yaaima wayukarawaqa kaaweq maiqnobata metéqéta-ureta minnobaq pukae.

11 Kayaté-kayate (4) kinirawaqa Tótómkara Kómóra kayukati máte-otakaraq, máte-awaqa maméta kourae.

12 Yeráwáqá Rotimma Abaramni anówaiko-powata wení ótakaraq wemma awíkaié Tótóm máqe-emaítata.

13 Móramo (1) péqmarena yiwaigomma, Íbaru naaqa Abamma timamikaiye máte-naimo paqima. Mikánábímmá Abaram Mámriini anó owaka yarawakoni waqoka máqe-uraiye (Mamri Amori nare). Mámri aunabakarata yayaqá (2) yikaraiye, Etikorogaraq Ana. Mami kaumo (3) watanonna Abaramte yakarotáráe.

* 14:10: kaaweq: kumayu káwéqá ammó awiqmakedamo atima óqtammo mammá-karapa kawere

14 Abo Abaramma wení anabaomma awíqma yetí anna-naka urae, maminaimo keitena wemá kaumo ateretikaraq tiyaakagaraq eitiqa (318) aaiqa-iwayuka mátemma wení naupaqo páquramma yááyama aikutena, abo Téní waoka uréta yetí namuro kayaté-kayate (4) kinirawaqa wakae.

15 Noka-nawataqa Abaramma wení aai wayuka yaika-umá-yíkarena yíkaminena-itata kayaté-kayate (4) kinirawakaraq yetí aai wayuka péráwana Abaramma waqmena mirauma Ópa tiyánepaq aukapaq Támátikati koyarae.

16 Abaramma yauweqma máte notakaraq, Rotigaraq, wení ótakarate, aararaókáráq, yaimma wayukagaraq, yiwikaiye.

17 Abarammo aaiqo-umámo Ketoraomakaraq wetémo yakarotará kinirawaqa kégotamatuwaimma, Tótomuke kinigo Abaramma Taba arubi yiréna aonaraiye (minna kinirawati aruwe).

18 Miráitana Tárem kayukatí kinigo Metiterekimma aawakaraq wáénigaraq Abaramma mamá-ámikaiye. Métítérékima uyátámaqma Ítgoni mononaupaq mayai-naare.

19 Métítéréki Abaramma atimuqá-uyakena tiraiye, “Uyátámaqma Ítogo maragará wíyomo taroqurai Ítogo Abaramma iráqoni-uyakaniye.

20 Amuramu-uyákao uyátámaqma Ítograma noitababiyabo wemó aawaqna-ita abo aaiqo-umá ení namuro kótámakonna-aitaba.” Miráitana Abaramma máte-tatapikemmma, móramora (1) máte-tiyaakabikemmma Métítérékimma amikaiye.

21 Tótomke kinigo Abaramtaba tiráiyé, “Wayukarawaqa ketime mátetataqa etábá mayao”.

22 Abaramma anonna-uraiye, “Kemá uyátámaqma Yawe Ítogoka ketí tiyaamma tikaq maraune, wíyokaraq maramó taroq-urai Ítogoka abo kemá araimma-tiyakaune,

23 Kemá íma-mórayataqa (1) ketábá mayánúne, íma móraqamma (1) keboqya tatagarare, kemá óta-naaqa aurakaune wemá timáti-kaiyaba.

24 Kemá kimmora ketí aaiq wayukamo nátúwá nawaka kanararé-ténúne. Abo náwamo ketémo uraiyamma Ánamo, Étikoragaraq Mamri paa yiyuwaiyata yeráwátí ótamma-máyátáo.”

15

Ítogo Áatimá Abarámte Yarutaiye

1 Aaiqa umá ánátatuwena Abaram yitana, Yawe Ítogo kainapaq wekák páquma tiráiyé. “Íma ikatí-uwo kemá ení weyure abo ení amuyataqa anón-uramma aménúne.”

2 Miráitana Abaram téna, “Anómo uyátámamma Yawe Ítogo nóina emá timinónó kemá íma iyápó makaunabowana Éréyati Tamatikatike ketí máte notamma kemó makaunna mayániye?”

3 Abo Abaram téna, “Emá íma iyápó timikanabowana ketí mayái naako ótamma abowání-iniye.”

4 Miráitana Yawe Ítogo Abaramtaba tiráiyé, “Minaaqa íma abowání inibo enarupiké ení iyápógo máte notama abowání iniye.”

5 Yawe Ítogo Abaramma awíqmena máápa Abaramma yaubarena abo timámikaiye, “Mute aabayápák wíyokarawaqa aonama abo yorautuo, kanará yorautínópo.” Abo wemá timámikaiye, “Ení iyápó-anna mirará-inóe.”

6 Abaram Yawe Ítogotaba araine-tiyákáitana, mináítábá Ítogo Abaramtaba arupúnáre tiraiye.

7 Yawe Ítogo ókaraq Abaramtaba tiráiyé, “Kemá Yawe Ítogomo Úúqo Kárítíán-kayukabike mami mára áména abowání-ikaeteq awíqme-iraune.”

8 Abo Abaram Ítaráiyé, “Anommo uyátámáqma Yawe Ítogo, kemá mami marámó araimma abowáníqo-onunna, naara-umá itéqa-óné-onuno?”

9 Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Nateqá purumakakáráq, mémekaraq, awai típítípkáráq mátemma kaummo (3) áúqó-uráiyamma mamé-iyó. Óqa máágára, paaya numa mamé-iyó.”

10 Abaram mimátémmá maména wekaq-iráiyé, abo Abaramma máte kamma aukapike ataqma ókaoka-uráiyé. Numarátámá paa-yukaiye.

11 Abo akikírákómá arabéna kúmókumo mami áráq wákátábá itana Abaram yikamma wárewara-uráiyé.

12 Minnámo aabaumo kuqperaitana Abaram púkímma-waguráitana mikákékámmá anó kumayuyatako wemmá yawaq-uyakaraiye.

13 Mikaq Yawe Ítogo Abaramka tiráiyé, “Ení iyápó-anna óq marabi namu-wayukara ínówe, mi-marabi kayukati kakobe maiyata kayaté-kayate antreti (400) auqa tai aaima-umáyikainowe.

14 Miráiyáq kemá mi káyúkámó kákóbérammo náyumo umáyikaiyamma meyámma ánná-yíménata abo mikákémmá ení iyápó-anna anó notakaraq mi márúqá yuwéta yawinowe.

15 Abo emá (Abaramtaba téna) amurámuyatapi ayátágana matuwé emá púyínata abo utayákainowe.

16 Kayaté-kayate antareti (400) auqa yáwínata* ení iyápó-annama yawuwéqme Kéinan yinowe mina Amoraiti kayukati kumi-aaimmo yemo-uramma íma ari-uráiyé.”

17 Minnámo aabaumo kupéráimma kumayuqá áuráitana Abaram aonaimma úmúpi iragó-tinibike irá-kamá yupayo-umáena kéqókéq wámmó Abarammo karama yáika-umarái aukapi yáuraiye.

18 Mitáo Yawe Ítogo Abaramte aamá tima-yarutuwena mirá-tiráiyé, “Kemá Ítípíke nokómmá maréna Ípáráiti anoo nokaq mami mára ení iyápó-anna yiménúne,

19 Kéni anna-kayukae, Kénat anna-kayukae, Kátmon anna-kayukae,

20 Éti anna-kayukae, Pérít anna-kayukae, Répa anna-kayukae,

21 Ámóri anna-kayukae, Kéinan anna-kayukae, Kírígati anna-kayukagaraq Yébuti anna-kayukatí maramá kemá aménúne.”

16

Ágaya Ítímaeriye

1 Anyie-téna, Abaramma aanako Tárái íma iyápó aakama amewani-uráiyé. Miráitana Tárái wení mayai inaru Ítípíke aawíqa Aagamma makaiye.

2 Abo wemá Abaram-tabá téna, “Yawe Ítogo iyápómo akáímó anamoriq umatikaiye. Uréya ketí mayai inarukote waténana iyápó ákáma tímíno.”

Abaram kanaráré téna, Táráitaba tiráiyé.

* 15:16: Kayaté-kayate anna-kayukamo paqiyapíke.

3 Abo Abaram Kéinan tiyááka (10) auqa umátúwaitana wení aanako Tárái Ítípíke wení mayai inaruma Aagama awíqma awaikomma amikaiye.

4 Abaram Ágate wataitana, Ága amukarari uráíye.

Minnámo Ágamo amukarariqo kéena wení ánákomma Taraimma aonama wemá mémápáq-yukaiye.

5 Miráitana, Tarai Abaramtaba tiráíye, “Emá mami úqmá abowání inone, kemó mamirámó Ágamo umatikaimma kemá ketí mayai inaruma enayápi makaunana, abo íbêqa wemá aonaimma amukarariqo ikakemma aumamé-uyéna kemmá aonama wemá mémápá yuwaiye. Yawe Ítogo eqkáráq kekqaraq aukapi yainaniye.

6 “Ení mayai inaruma enayáapi maiye,” Abaram tiráíye. “Nóra-áaimmo auyanammo íténanamo kanaaraqo ína-áaimma umákao.” Tarai tai áainuramma taroqumákáitana, Ága ayuwéna kouraiye.

7 Yawe Ítogoní énitóré (30) Ágamma kaqamáapa poqnokóni waqókaq aonaraiye. Mi póqnómmá, Túwa wí-áákóni aukapaq waiye.

8 Énitóreko téna, “Ágao, Tarainí mayai inarugo emá nákakena iréya, nákaráq kewono?”

“Kemá ketí kawaa inimma Táráinopake péqmare kégoune,” Ága anónná-uráíye.

9 Mirá-titana, Yawe Ítogoní énitóreko wemmá timámí kaiye, “Yauwéqma Táráinopaq uréya abo wení aamá waraao.”

10 Ókaraqa Yawe Ítogoní énitóreko tiráíye, “Kemá ení iyápó-anna mama néturiq umáyíkánta íma wayuka yorautinoe.”

11 Yawe Ítogoní énitóreko keqnámmá Ágataba tiráíye, “Amukaraq emá íbêqa mannabowa emá inamaí akainone. Emá Ítímaiye-te* áwíqa yamamiyo, mináitaba Yawe Ítogo ení uqmmá ítáyamena emmá áwáqnaiye.

12 Wemá Ítímai abáq íyáká umá maniye, wemá máteq kayuka aaiqa umáyíkánta abo máqte kayuka wemmá aaiqa uyákainoe, wemá nékaq ataaramá wení arainibike maniye.

13 “Yawe Ítograma Aaga Er Roi awíqa amikaiye, minná miráténa, emá Ítogo kemmá timóné, abo yabitikane,” Aгаа tiráíye. “Kemá íbêqa puqkónáq-únapíke páá-maune, kemó timónai Ítogomma aónatuwaune.”

14 Min áitábá, mi póqnókómmá Bíyá Ráqá Rói áwíqa keyae, Kátétikaraq Báréti marukoni aukapi íbêqa páá maiye.

15 Miráitana, Aaga inámái Abaramma ákáyamikaiye, abo Abaramma Ítímaiye áwíqa miniyápógómmá yaamámikaiye.

16 Abaram étiqa tenigaraq móra tiyapakaraq móra (86) auqa keitana Aaga Ítímairimma ákáyamikaiye.

17

Aummó Karain Áimma Timá-yarutaiye

1 Ánibo Abarammo náinia tenigaraq náinia (99) auqo kéitana Yawe Ítogo wekáq páquréna tiráíye, “Kemá Ítogo Wenóqyae, máte-tataqó taroq-innapímmá kekáq amakákí-uréyá íráqó-maiyatapi máo.

* 16:11: Ítímaiye awikóni áimma, minná “Ítogo itatimíye”.

2 Kemá eté ketí aama-yarutuweka abo emá nétu iyápo-ánná aménúne.”

3 Minnámo kéitena Abaramma óipake Ítogoka marabí awautaitana abo Ítogo tiráiyé,

4 “Kemó-itaqá pórómáti eté kemá umátuwaune. Emá nétuqya maruti yibowá máinone.

5 Íma ókaraq Abaramue áwíqá yainowe, íbêqa ení augen áwíqá Abara-ámue. Kemá emmá nétuqya maruti yibowámó áúrákáúná áitaba,

6 kemá emmá maamá iyápo-anna néturiq uyákána mayáínóne, ení iyápo-annarawaqa anó maruqa áuráiyata abo kínirawaqa epiké páqinowe.

7 Kemá keti pórómáti yabíyénana matúmatu-íníye, eté ení iyápo-annarokaraq abo yetí iyáporawate, kemá ekáráq ení iyápo-annarawatí Íto mánune.

8 Máté Kéinan marabimmo íbêqo namuq nákáq-umá mánná kemá aménúne. Mi mára egáráq ení iyápo-annatí mara ákárpaq aukiniye, abo kemá yeráwátí Íto mánune.”

9 Abo Abara-ámma ókaraq Ítogo timámíkaiye, “Emá aamó-timayarumakaunnamo timámunna waraó, ekáráq ení iyápo-anna mikáqo páquqteta winómma miráoro.

10 Maminná ketí yarumata-aíne eté abo ení iyápo-annamo, mamin aimmo-yarumatamma keráwáqá yabíyéro: Máté inamáí árákáráwáqá íbôwáqá-umáyikao.

11 Emá ení aukoni kebó-áúwárátí káráma awaméká-maraó abo mami áwáméqá kerátátí áúkápimmo timá-yarúmakaunyane.

12 Minnámo epikémmó máté inamáí árákáráwáqó páquqteta-yínómma íbôwáqá-umáyikao náwamo éítiqá (8) kanamo-kéinna, náyumo ení náupaqo páquráiyammo, yaurákémmó ópaq nakake mayaniq-urénagaraq nayumo ímo epikémmó páquráinae.

13 Emá íbôwáqá-umáyikao nayumo ení náupaqo páquráinnakaraq, emó ení yaurakémmó meyání-uránae. Ketí yarumatan-naíko eté awaméká matúmatu-íníye.

14 Náwamo íbôwáqó ímo-uráinna waraowaqa timákáiyata ketí wayukabike kóino, wemá ketí yarumatan-aima arátuwaité.”

15 Ítogo ókaraq Abara-ámma timámíkaiye, “Íma emá ókaraq enánáqá Táráiyé tío, íbêqa wenáwíqá Térae maniye.

16 Kemá atimúqá-uyákánana abo wemá iyápo ákáma amíníye. Kemá atimúqá uyákánana abo minná wemá anó-marukarawatí yínówa mániye, kínirawaqa wení iyápo-annaraopike páqinowe.”

17 Abara-ámma marabí ótipake awauténa wírake-ena abo we-áímmá tiráiyé, “Kanaraq móra antareti (100) auqo-uráinna-nako iyápo máyání? Kanaraq Téra náinia teni (90) auqo-uráimma páá iyápo ákání?”

18 Abo Abara-am Ítogomma ítaráiyé, “Táyánámmá-itáúnna emá ketí iyápo Ítímaerima amammá amínó?”

19 Mirátitana Ítogo téna, “Ímiye, Téra inamáí akama amíníye, abo emá Áítíkiye-te* yamáminone. Kemá weté ketí yarumakaunna-aimma maamá-páqonune, mami yarumata-aimma ekáráq ení iyápo-annabi matúmatu keráwáté iniye.

20 Abo kemó Ítímaeritabamo itáúnna emmá itáyamenune. Kemá áráimma íráqóni uyákanune. Kemá táíbaq améqa abo kemá ókaraq táíbaq iyápo anna

* 17:19: Áítíkiye áwíkoní ááimma, minná “wíræe”.

aménúne. Wení tiyákagaraq kaya (12) iyápóráwáqá mórámora ááiti-anómma auráiyana abo kemá maamá anó maruqa áúrankanune.

²¹ Abo ketí yarumata-aimma kemá Áítíkite maamá páqonune, Téráma mami kánárákémmá méyá áúkqá iyápó ákámá aminíye.”

²² Minnámo Abara-ámtemo aamó timá-kánatatuwena Abara-ámma Ítogo áyukaiye.

²³ Mitáoq-uramma Abara-am Ítímaerimma káwirena, abo mátemmo waamo wení náupaqa páqurayamma, meyákákémmó meyániq-uráikaraq, mátemmo waamo wení náupaqa maemma wemá ibôwáqá umáyikaraiye Ítogomo timámiteniq.

²⁴ Abara-ámma náiniqa tenigaraq náiniqa (99) auqa-ke-ena ibôwáqá-uyákárae,

²⁵ mikánaráqá wení ániko Ítímaeri tiyákagaraq kaummo (13) áúqá kéitana.

²⁶ Maaka mimórá kánárqá ibôwáqá-umáyikarae.

²⁷ Yáimma wayuka mátemma waamá ibôwáqá umáyikarae, Abara-ámni náupaqa páqura-nabiyo ópaqnakake meyániq-uráimma weté ibôwáqá umáyikárae.

18

Kaumo Námúq Wayukae

¹ Yawe Ítogo anón owak tarawakoní ááikaq Mámari Abara-amka páqurai aine. Abara-am wení térinakoní oqta-ákqá aanónaqa-kamákenamo-íkaq maramáqe-uráiyae.

² Abara-ám múte aónaimma kaumo (3) káyúká áúbáq itó-umakurae, minnámo kéyimonena wení térinamma yuwéna uyaténa koyimónarena, abo yeráwáká koma-marabí awáútaiye kayoné-áimma yirátiraiye.

³ Abara-ám móra waikotaba (1) mirátiráiyae, “Ketí Anóko,* kanaráq íráqóáimma-tirátima makáq ketí náoq máíyay kemá tíwáqnaonó. Íma ení mayai-naqa kótao.

⁴ Nommá kemá maméq-yená abo emá áitauqa tetekéya ma yágóní ááipi agao.

⁵ Kemá ááwáqá maméq-mátímenaraq keráwáqá namá aqkonná-umátuweray mikákémmá páá keráwátí amma wínówe. Ketí naoqa yiráneteq kemá timurámu-maráune.” “Katekowé-íráqone,” yeráwáqá anónná-urae, “emó ónae-tinaiq uwo.”

⁶ Abara-ám uyaténa térinaupaq uyápékurena Térámma timámíkaiye, “Kabequmá kaumo (3) tápéqa† páráwáqa yaqmáwaq paretiráwáqá agayaó.”

⁷ Abo wemá Abara-ámma uyaténa nákaqa wení purumakakáráwáqó mápaq-uréna abo móra (1) íbêyamma áínóara purumakamma áyukaiye, kabeqítana Abara-ám wení mayai-naqa amitana wemá ikamma abo ááwáqá yokaaurae.

⁸ Aqa ááwáqo yokaakeimma, Abara-ám ikaq nánánókárqá, auke nananókara abo purumakammo agama yokaaumátakaraq maména mamin ááwáqá máyímíkaiye. Minááwáqó-kénámmá Abara-ám itoumá yágóní áipi yetí waqoqqa maena-yiwe-uraiye.

⁹ “Nákaraq enánáqá Téra maiyo?” yeráwáqá wemmá ítárae.

“Térinaupaq maiye,” tiráiyae.

* **18:3:** Anókowe áwíqa minná Ítogotaba tiráiyae † **18:6:** 20kg-miraramma.

10 Mami kaumo (3) namu-wayukabike móra-waigo (1) Abara-ámtaba téna, “Kemá yawuwemma mamirá-kánáráq méyá-náúkák yénúne, abo enánáqa Téra iyápó mayaniye mi-kánáráq.” Téra yinaepaq térinakoní otaaraq maena ítáraiye.

11 Mááka Abara-ámkaraq Téra áqa wayuka-ariqa aukuraye, abo Térama araqná-urapowana imá iyápó ákawani-uráiyé.

12 Mirátitana Téra áuyánámá-kéitena wetábá wírá-uráiyé. “Máákkorata wayuka-ariq aukurauye íma iyápó ákawaniq-uraubo kemá íbêqa iyápó akánú?”

13 Yawe Ítogo[‡] Abara-ámma ítáraiye, “Nóra-itanawá Téra wírá-kenawa téna kemá araimma iyápó akánú, íbêqo kemó araqnámo aukúnnapikemma?”

14 Kemá Yawe Ítogoma íma mórayatako ummáyatíkaniye. Kemá yawuwéqma enopaq timákáúnna kana méyá áúká yenana abo Térama inamáí iyápó mayaniye.”

15 Téra ikatíq-éna, “Íma wira-uraune téna,” kaqarí-tiráiyé.

Abo Yawe Ítogo téna, “Araimma emá wírá-uráne.”

Abara-ám Ítogatoba Tótóm Wayukayaba Yíwáqna-owo Tiráiyé

16 Mi káúmó (3) námú wáyúkámó ítóuma kóinekéta yeráwáqá márúte yuqmá Tótóm aónarae, abo Abara-ám apaq yiyuwáínéna maréna yeráwáté uráiyé.

17 Minnámo maréta kéwowna, Yawe Ítogo wenáuyánánóbáq tiráiyé, “Kemá kanaráq Abara-ámma yawáq-uyakanu kemó nóratariqo ónúna.

18 Ímiye, nóínaitabiyabo Abara-ám anó imamukaraq marukarawatí yubiqá aráimma maniye, abo wetábáéteq máte marukarawakomma ma-márábímmá íráqoni umáiyekanune.

19 Kemá áqa wemmá tiyákátukaun-nabowana wemá weni iyápó-anna timáiyiminata ketáá warainówe, yeráwáqá íráqon-aikaraq abo tágamayatarioró. Miráiyana Yawe Ítogo Abara-ámmo wemó tiyákárimma aminiye.

20 Abo Yawe Ítogo Abara-ámma timámíkaiye, “Kemá Tótómkaraq Kómórati anónibiqá yáqyíqkámma itaune, yetí kúmi-áiko anóni-umá táwítawa-iyé.

21 Miráipowaqa kemá kukéq aónanune áárimmo yetí táí áimmo taróqómma.

22 Mikákémmá kaya (2) námúnákárátá Tótóm aukapaq wuráye abo Yawe Ítogo Abara-ámte páá mikáq máqe-uráiyé.

23 Abara-ám Yawe Ítgoní waqókák yiréna ítáraiye, “Emá áárimma kateko wayukate táwí wayuka yíkamino?”

24 Minnámo móra-tiyapaq tiyáka (50) kateko wayukamo máraiyamma, emá páá máte kayuka yíkame abo emá íyaq mami kátékó wáyúkátí áitaba yiwimmá kamayikaino?

25 Ímiye, kúmiq wayukamo yíkaminema emá íma kateko wayukagaraq yikaminone, kúmiq wayukate kateko wayuka íma mimmóráwái úqmá mayainowe. Emá íma mirárá-ínóne, kímora (1) nááwamo mamárábí máte kayukamo yainánimma emá maane. Emá íráqón-áimma taróq-ínóne.”

26 Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Yeráwátábáé-téq íma kemá yíkamonune.”

27 Abara-ámma yawuwéqma Yawe Ítogatoba tiráiyé, “Kemá íbêqa Anókote aámá ténáq íma ikatí-une, kemá pátátáune, káitóra-uráúne.

28 Minnámo móra-tiyapaq (5) imó-maatabawte, kanaraq máte kayukate mami káyúká yíkamino?”

[‡] 18:13: Mi kaumo (3) namu-wayukabikema, mora (1) mína Yawe Itogowe

Yawe Ítogo anónná-uráiyee, kemá aónánana kayaté-kayate tiyakagaraq mórayapaq (45) wayukamo maiyaqa, kemá íma yíkamonune.

²⁹ Móragaraq Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiye, “Abo kayatá-kayate tiyaka (40) wayukamo maiya emá náraq ínónó?” Yawe Ítogo téna, “Kayaté-kayate tiyaka (40) wayukayabaetéq íma kemá yíkamonune.”

³⁰ Abara-ám téna, “Kanaráqibo, Anóko íma áyataba umátike tiyúwénaq ókaraq emmá ítáno, emá náraq-ínónó minnámo kaumo týáká (30) kátékó wáyúkámó maraiyama?” Yawe Ítogo anónna-uráiyee, “Kemó aónánanamo kaumo týáká (30) wáyúkámó maiyaqa kemá íma óqa yíkamonune”

³¹ Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiye, “Kemá íma ikatí-éqa ókaraq aamáitanáq-úne, emá náraq umáyikainono minnámo kaya týáká (20) kátékó wáyúkámó mi márúpímmó maiyama?” Yawe Ítogo wemmá anónná-uráiyee, “Mami káyáa týáká (20) kátékó wáyúkátí áitabae-téq íma kemá yíkamonune.”

³² Ókaraq Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiye, “Kanararé, Anóko íma ááyáqatimiyo, tiyúwénaq paki mórákaraq ítáno. Náraq emá ínónó, tiyaka (10) wayuka-urammo mi márúpímmó maiya?” Yawe Ítogo anónná-uráiyee, “Páá týáká-urammo (10) kateko wayuka mi márúpímmá maiyamma kemá íma yíkamonune.”

³³ Yawe Ítogo Abara-ámte aamo témáyámma kánatena, wemá mi márúqá kéyuwaimma Abara-ám yawuwéqma naópaq kóuraiye.

19

Tótómkaraq Gómóraq Itoqo Mamáá Táwítawa Uráiyee.

¹ Mi énáikák kaya (2) énitóréko* Tótóm kóyaráye. Rótima Tótóm marukomma uyáperai ákák maraqmáqe uráiyee. Minnámo kaya (2) énitórérátámó kéyimonenama ítoumá yenákátópaqa uréna wemá marabi ótipake yenákáráq awáutaye.

² Rótí téna, “Timuqá-matikáúne ketí anókoratae. Ketí naaupá yekao. Kenáká títauqa tete-kékaq keté watáiyaq abo abéya máí nókápáq kenákátí ammá wiyoye.”

Kaya (2) énitóre kórátá téta, “Ímiye, kerátá makák máte kayukamo kaikuyo maruqaq wáéyúye.”

³ Mirá-kéteyatába Rótí aqkonna-umá kítitaba yenáká maréta Rótite abo wení naaupaq koyaráye. Rótí yenákátí áawáqa yoká-umá abo (íma ítoraí káná íma mai) paretí agamá yímítata naráe.

⁴ Kaya (2) énitóre kórátá yú-waiyeta kéoyana máte wayanammá Tótómkemma, mapukáráq wayúka ariqa Rótini nammá yáútúraq-umákae.

⁵ Mami káyúká Rótimma áyarae, “Nákaraq kaya (2) námú-nákárátá enópaqo yéyamma mááyo? Naaupake yiwíqma máápaq yukénata yenákáté ketáá aaraukáríq onnatáó.”

⁶ Rótí yimónaibaq máápaq yáúbarena abo anaépake oqtá áyuyakaiye.

⁷ Rótí téna, “Ímiye, ketí wayukama, íma tai-áimma taroqoro.”

⁸ Aónaro, kemá kaya (2) ínárú íma waté watayamma yikáraune. Yukaiyaq kemá yimíqma máápaq márúte-tímíkanaq abo keráwáqá nówaitataqo tikáinna

* **19:1:** Pimo tiraima kaya namu-nakarataya-bamo tiraima, mina mami kaya ayakara nakae (18:22)

yeráwáté oro. Abo ketí namu náká íma moráyataríq umáyíkaró. Ketí naaupaq yiráyapowaqa yabíq-yikanune.”

⁹ Abo yeráwáqá mirátírae, “Páábaq yááwao oqtarákémhá,” yeráwáqá téta. “Rótíma íma maruq áinare. Abo íbèqa wemá ketátí kawáá máínénábiyo! Ketá yenáká kótámamqma emhá táwí-áaimma uyákanunatae.” Mirákéteta innene-umá Rótímma abúbúqma maré-kéwéta oqtá yokíránéta-urae.

¹⁰ Mirámó-kéomma kaya (2) énítoré kórátá oqtaráké Rótímma yabítímá yauwéqma naaupaq kéyuweta oqtá áuyatukaye.

¹¹ Mí káyá (2) énítoré kórátá máte wayuka oqtaráqó mááqe-émámma maabukaráq wayuka ariqa maamá kumayuríq umáyíkáitata yeráwáqá íma oqta aónarae.

¹² Kaya (2) énítoré kórátá Rótítaba téta, “Íyaq emá yaimma anna wayuka maapi Tótóm maqa yíkáranó, mirauma enairó-utama, ení ánímaqa enayámummaqa yaimma ení arainibíkémhá?” Máraiya-moema yiwíqme mamipiké kóro.

¹³ Kerátáa mami-márúqá maamá táwítawa-óyúye. Yawe Ítogo Tótóm kayukati ááyama ibíq-aimmo yaqyíkamma ítáimma anóni itana tímátíkaitaka mami-márúqá maamá táwítawa-óyakae.

¹⁴ Miráketeyataba, Róti maréna uréna wení ayamummatí aanabo-íyápóráóqá tímáyímkaiye. Róti téna, “Uyatéraq ma márúqá yúwaro, Yawe Ítogo áqa ma márúqá maamá táwítawa-ínékeiye!” Abo wení ayamummatí aanabo-íyápóráóqá ábê-aimma kétiye-téta yúyánápi tírae.

¹⁵ Iráqma-tágaimma, kaya (2) énítoré kórátá Rótímma yokage-umá tímáména, “Uyaté enánákaraq enayámummaqa yiwíqme kówao, ímo-iteqoweqa keráwákáráq Tótóm marukote aweké mayainówe.”

¹⁶ Abo Rótímma mayámaramo kéimma, kaya (2) énítoré kórátá Rótímma ayákaqa yátoqma ánákokaraq, wení kaya (2) áyámúmmá yiwíqme yokege-umá Tótómke máápaq yáúbaraiye. Yawe Ítogo yeráwáqá áyáqa yímíkaiye.

¹⁷ Minnámo kaya (2) énítoré kórátá yiwíqma máápaqo kéyiyuwena, móra (1) enitoreko téna, “Uyatéraq keráwátí túyaba kóro. Íma wáéqma aónaro, íma móra-aakapáqá mami árúbáqá agaro!”

¹⁸ Abo Rótíma anónna umá-téna, “Ímiye ketí anóko, timuqá-marakáúne.

¹⁹ Emá íraqonni umátike abo emá anómma iraqon áimma ketí tááraqo yabítíkánna tiráténe. Abo kemá íma anubaqá uyónúne. Kemá mamin umágó aapaq yátóráinaq puyónúne.

²⁰ Képi keboqyá maruqa aónao, íma népáq-urane, tiyúwéna péqmare mi kébóqyá márúkáqá wono. Miraonana kekáq puiyataqa íma yíkae.”

²¹ Móra (1) enitoreko Rótítaba téna, “Kateko-úráné, kemá enááraqa kanararé-tiyakaune. Emó ténná maruqa íma maamá-táwítawa onune.

²² Ánibo uyaté-péqmare kówao mí maruqaq. Kemá íma móra-yataríq urána emá mí márúkáqá kówao.” (Rótímo peqmarenamo urai marukoni áwíqa Yowa)

²³ Róti Yówa koyaitana áábáúmá utaráiye.

²⁴ Miráitana Yawe Ítogo wíyôpake iragáráq kawabába-oqtamma yúwaitana Tótómkaraq Kómóra kukaiye.

²⁵ Yawe Ítogo máte maruqa agamá táwítawa-uráiye, Yóten arukaraq wayukamo mí márúpímmó máékaraq, mátetataqo mí márábímmó waimma.

26 Miramo-kéimma Rótiní ánáko anaepaq waéqma aónaimma, wemá maamá úgórá-ótákáq umákuraye.

27 Máí nókápáqá Abara-am ítóurena yawewéqma Yawe Ítogokaq watá-tirái marukaqa-uráiyé.

28 Abara-ám márúte aónaimma Tótómkaraq Kómóraqa, Yóten arubimma abo máte marama aónaraye, abo irabíkéká-umá anó-kairaya umumma mi márábikémmá utaimma aónaraye.

29 Abo Ítogomo mi árúmáqá táwítawa kéumatuwena Abara-ámma áúyánámá-ítáyamikaye, ááka-itana Ítogo Tótómkaraq Kómóra maruqo táwítawa kéena Rótimma áwíqma máápaq ayuwáitana íma aweké mataiyé.

Rótigaraq We-nayamummaqa

30 Róti wení kaya (2) ayamukorátáté Yówa maiyaba ikatíqéna yeráoqá anubaq mainena utaiye. Wegáráq wení kaya (2) ayamukote muríánnóbáqá máqe-uráe.

31 Mórataoqa (1) ananowáá aukotaba téna, “Ketiborátá anónuqma-kaiye, mamarabi aaimmá máte-marabaqa, kerátáté mainomma íma-wá-mae.

32 Kerátá táinomma ketibokárátá amiqma neginági uyákátuwekaq weté watéka iyápó mayáyúye.”

33 Mi nókámmá yibowámma táinomma yenáká ámítuweta, ananowá maréna weté watáiyé. Yibowá Róti wetemo waimma íma iteone-uráiyé.

34 Méyá mi énáíkáqa ananowá aukotaba téna, “Énai nokamma, kemá ketiboté wataune, kéqnamma íbê-nokamma kerátá táinomma amiqma neginági uyákátuwaya abo emá ure weté waténaka wekáké iyápó mayao.”

35 Mi nókámmá kéqnamma táinomma yibowámmá ámímma neginági uyákátuweta, áukonaqa maréna abowáte wataiyé. Kéqnamma yibowámá nóraq-oyamma íma iteone-uráiyé.

36 Miráútuweta kaya (2) ánánókórátá yibowákáké yímukarariq-uráye.

37 Ananowámá inamáí ákama abo Móáp awiqa ámikaye. Móáp kayukati yibowá íbêqa-maiye.

38 Áúkoma miráuma inamáí ákama Péqámi awiqa yamámikaye, Ámónaiti kayukati yibowá íbêqa maiye.

20

Abara-ámya Ábíméréki

1 Abo Abara-ám Mámrikemma maréna Négébéq aukapaq koyaréna, Kátétikaraq Túr aukapi máqe-uráiyé. Páqya-kana Abara-ám Kéra kémaena

2 abo mikáqá Abara-ámma wení ánáqa Térataba, wemá “Ketímánare,” tiráiyé. Abo Ápímérék Kéra wayukati Kíni-bowana, wení mayai wayuka timáyíkáitata Téramma koma áwíqmeta yewana Ápíméréki mayákaráiyé.

3 Miráowata, móra (1) nókámma Ítogo Ápímérékikaq kainapáqá páquma tímámikaye, “Emá puyínóne, emó aaramó awiránna áitaba. Mìn ínimá waataké ínine.”

4 Mirá-kétitaba, Ápímérékima Térani waqóká íma wuré-nabowana, mirá tiráiyé. “Ítogo emá kanaraq kekáráq yepímmó ummamó-ímo mai-kayuka yíkámínono?”

⁵ Abara-ám kekáráq timátimena, Térataba ketimánare titanawaq, abo Térama timátimena Abara-ámtaba ketiyóbiye tiráiyó. Kemá táágama tuyanakake mamitátáqá taroquráunanibo kemá íma tai-áimma taroquráune.”

⁶ Miráitana Ítogoma kainapáqá timámíkaie. “Áraine, itéq-aoneq-uráune, emá táágama auyanakake mirá-uráne, miráitaq kemá íma emmá ayuwauna ketúrakaga táí áimma taroq-uráne. Mináitábá, kemá íma emmá ayuwauna wete watáne.

⁷ Ánibo waa ánáqibo yauwéqma tiyákenana awaikókáq wíno. Wemá keti óyáúqnare, nunamummá wemá tiyákaina páá mainone. Ánibo, emó ímo yauwéqma awaikókáqó timá-kemoema egáráq ení wayukagaraq puyínóe.”

⁸ Óóqa máí nókápáqá Ápímérék wení anó-kayuka yáyama áikuyikarena Ítogo kainapáq máte-naimo timámimma timáyimíkaie, wení anó-kayuka anómma ikatí-uráe.

⁹ Abo Ápímérék Abara-ámma áyarena tiráiyé, “Emá nóraq ketámmá umátikáráno? Kemá íma móra táí-áima taroq-uyákáraupo. Minnámma emá kekáráq keti anó-maruqa anó tigaeta mamiráumá timénó. Emá íma taroqówai áimma taroq-umátikane.”

¹⁰ Abo Ápímérékima Abara-ámma ítáraiye, “Nóra náitabawa emá mamiráumá-uránó?”

¹¹ Abara-ámma anónná-uráiyé, “Kemá túyáánápí-téqa mami márúkáq wáyúká íma Ítgoní áqa áraimma ínópowata kemmá ketínákake tikatuweta ketínaqa mayainóe tiráune.

¹² Móra-aayapaqo-itannama árainuramma mami ínimmá ketimánare. Wemá ketibokákémimbo, íma ketinókakene. Miráitana keti náqa wemá áúkaiye.

¹³ Minnámo Ítogomo timátimenamo, enaboní márúqa yuwé kówáo titaqá kemá Térataba téqa, ‘Nánaukapaqo wóyúyamma emá ketábá keti-yóbiye tiyó,’ Emó ení íráqó-náimno mamiráuma tirátine-moema.”

¹⁴ Abo Ápímérékima, tipitípkaraq, purumakakáráq, mayai wayukama, aragáráq wagaraq Abara-ámma kámene abo wení ánáqa Téramma yauwéqma ámkaiye.

¹⁵ Mirá-umátuwena Ápíméréki tiráiyé, “Máte maramo kemó yabiyúnna aónatuwe yuwé emó akáínnaraq nákaqo mánáetinaráq áuyatuwe abo máo.”

¹⁶ Térataba wemá téna, “Kemá téniqa antreti (100) ara tauma* enayóbimma kámune. Kemó táí-áimmo emmó taróq-uyákáunaraqo ayumí ení wayukatí yúrakaga amúne. Epímmá íma aweke maíye.”

¹⁷ Miráitana, Abara-ám Ítogokaqa nunamummá-titana, Ítogo Ápímérékigaraq wení ánákgaraq, wení mayai-inarurawaqa íráqónni umáyikaitata yauwéqma iyápó yíkárae.

¹⁸ Ápímérékimo Abara-ámni ánáqo mátai-náitaba Ápímérékiní aara-iyápó Yawe Ítogo máte yíyáqa auyatukai.

21

Áitikimma Marákáraiye

1 Yawe Ítogo wemá tiráiteniq-umá Téramma atimuqá-aména abo wemá Abara-ámmo pórómátimo-uyákárainimma kíqna-uramma taróquráiyé.

* 20:16: Miráuma wení umamá 11.5kg ara-tauwe

2 Mi kánaráq-úrámá Yawe Ítogo Abara-ámmo pórómáti-uráimma, wemá anónuqma-áúráitana, Téra ámûkarariq-uréna inamáí ákama amíkaiye.

3 Téramo ákáyami iyapo Abara-ám Áítikiye áwíqqa yamámikaiye.

4 Abo Áítikimo móra-tiyapakaraq kaumo (8) kánámó kéimma, Abara-ám Ítogomo timámíkaiteni-umá Áítikimma ubayammá-uyákáraiye.

5 Abara-ám ántárétiqa (100) auqa itana abo Áítiki wekáké páquraiye.

6 Téra tiraiye, “Ítogo wirágara amurámu timiye, abo máte-wayukamo iyápómo kemó akáúnnamo minná-itétama kete yeráwáqá wíra-inówe.”

7 Aniyeténa Téra tiráiyé, “Íma-mórawaigo Abara-ámtaba téna kettaba min iyápó ákáyaminiye tiraim-manibo, kemá íbêqa Abara-ám anónumma áúráipi iyápó ákáyamune.”

Ágakaraq Ítímaerima Timá-yíkáraiye

8 Áítiki anómma-auréna abo ááwáqqa naraiye. Mi kánaráqó Áítikimo naammo némaimma yuwéna ááwáqo kénaimma Abara-ám anó nawaqa agayákáraiye.

9 Téra aónáima weni mayai-íníkóni ánimma Ítímáeri Áítikimma wíra-uyákáraiye.

10 Miráitana Terá Kówánai-tena Abara-ámtaba tiráiyé, “Mi máyái ínókáráq weni ánimma wárenata kótáo, íma Ítímáeri ení ótamma ketánikote yainániye.”

11 Minnámo Téramo ti-náikómma mamá anómma Abara-ámuni auyanakoma táwítawa-uráiyé, nói-náitababiyabo Ítímaerima wenáni-karaqiyé.

12 Abo Ítogo Abara-ámtaba tiráiyé, “Íma emá umma-áúyánámmá itaó enánikotabakaraq ení mayai ínimmá. Nówai-naimmo Téramo tína itaó, nówai-náitababiyó Áítíkikake kemó pórómáti-uyákáraunna emá iyápó-anna mayáínóne.

13 Kemá Ítímaerimma nétuqya iyápó áménana yeráwáqá abo mamá anó maruqa-páqinowe, minna wema enánipowana.”

14 Máí-nókápáqá aabêyanapimma Abara-ám yáimma awakaraq nonáná-yaqmá maténa Ágámma amikaiye. Wemá Áganí aqnókáq kauyakéna abo tiyákáitana weni ánikote kóuraye. Ága weni amma maréna abo amáyukarumaena kaqmáqmaqa Bétíba waqokaq uráiyé.

15 Ábo anabíké nommá ánátakitana, Ága ánikomma karanóbáq apaq ayuwéna

16 abo wemá maré waqónáwátáq kéra-nékaka weni ánikomo-máikake máena, wemá wetábá ááimá kétena, “Kemá íma kao-nanana puyíkæ.” Abo Ága mérami wáqónáwátáqó máqemaikakemma wemá ibiqá átáma yakáiyé.

17 Ítogo Ítímaerimo ibiqó-yaráimma itáraiye. Ítgoní énitóreko wíyôpake Ágama áyarena abo wetábá tiráiyé, “Nóraq-uránó, Ága? Íma ikatíq-uwó, Ítogo enánikoní ibiqá ítátuwaiye.

18 Emá uréya enánimma awíqma enayáápi yoraó, kemá weni iyápó-anna mamá anó maruqa áúqyikanune.”

19 Ítogo Áganí áúramma táagayakaitana abo wemá maiqnómá áónaraiye. Ágama nonánábí nommá yakéna maré-uréna ánikomma nommá amíkaiye.

20 Ítogo Ítímaerima yabírákáraitana abo wemá anómma-aukaiye. Wemá kaqmá maqa maena abo aráábá-naqa aukaiye.

21 Ítímaeri Páráni kaqmáq maqa maitana, weni anówa Ágama Ítípíke aaramá aabá uyamikaiye.

Kayoné Áaimma Timá-kayoné Urayé Mi Bétibaq

²² Mi-kánábímmá Ábrá-ámkaq aamá tínena Abimereki iráiyé Píkórite, wení ááíq-wayukatí kawaámá. Ábíméréki téna “Ítogo mátetataqo taroq-innabímmá ete mániye.

²³ Íbêqa Ítgoní áúrakaqa emá ayáámma aikaq márënaqa kemá aónëqa minná emá íma kete, ketí iyápórawakaraq, ketí iyápó-annarawate táwí áaimma taroq-ónúne-tiyo. Emó namuq-náká-umá máanna marukaqó kemó emmó arátiraunna irago-náaimma mirará-umá kemmá tirátio.”

²⁴ Abara-ám téna “Kemá tiyáámma tikaq-maráune.”

²⁵ Íbêqa Abara-ám Ábímérékimma kúruqa timákáraiye wemó móra noqmaiyo uqmakáimma Ábímérékini mayai-wáyúkaráwáqá yabíma abowání-umatawana.

²⁶ Abo Ábíméréki téna, “Náwamo miráimná íma kemá aónaraune. Emá íma mitaoqa timátimenaq ítárauna íbêquramma-itaúne.”

²⁷ Miráitana Abara-ám tipítipi-garaq purumakamma maména Ábímérékimma ámikaiye. Mikákémmá máákagorata móra-yiyaqa maakaye.

²⁸ Abara-ám móra-tiyapakaraq kaya (7) ánáé tipítipiráwáqá mamá-ókaq tipítipi-rawapike makáiyé.

²⁹ Abo Ábíméréki Abara-ám itáraiye, “Nówai náaitabawa mami mórátíyápákaráq kaya (7) tipítipiráwáqá emó mamá-ókaq yenamáraqa makáánó?”

³⁰ Wemá anónna-uráiyé, “Mami mórátíyápákaráq kaya (7) tipítipiráwáqá mayainónna áaraimma mi maíqnótábá keqtabá ukaíye-tínóne.”

³¹ Mi-náaitaba mi-márúqá Bétibare áwíqqa-yarae, nówaitababiyo kaya-náká (2) móra-yiyaqo makááyakare.

³² Kaya (2) nákorátámó móra-yiyaqo marai-áimmó Bétibaqo kánataimma, Ábímérékigaraq Píkori wení áai-wayukatí anómma yawuwéqmeta Pírtáni marabaq uráiyé.

³³ Abara-ám támárátiki yaama Bétiba uqmakéna abo mikáq wemá Yawe Ítogoka monoqá-tiyákáraiye, matuqmatuq Ítogokaq.

³⁴ Abo Abara-ám áayátá kanama Pírtaini marabimma máqe-uráiyé.

22

Ítogo Abara-ámma Maqmá Aónaraiye

¹ Yaímma kana yátámakitana, Ítogo Abara-ámma maqmá aónaraiye. Ítogo “Abara-ámma” timámítana,

Abara-ám téna, “Maa-maúne” tiráiyé.

² Ítogo téna, “Enánimma kímora arupikémmó akaín iyápó awíqme Mórëya aukapaq winaq, móra (1) anuma arátëna enánimma ikámma agaamá óba umátikao.”

³ Maí nókáápáqá Abara-ám itó-urëna, óbamo í-íráámá yaímma atáqma kebóqya otikoní ámúraq kémarena, wení kaya (2) máyái nákaráq ánikomma wemá yiwíkaiye. Yeráwáqá maréta Ítogo timáyimí marukaq urae.

⁴ Kaya (2) wáágá yátámakitana, Abara-ám wonaeti márúqá aónama nékaq yukaiye.

⁵ “Kaya (2) mayai nákaráq maakáq pááqya otikaraq maero,” Abara-ám timáyikaraiye. “Kerátá Ítogokaq mérapaq wuréka monoqá mó-tiyákátuweka yawuwéqma keráwátópaq yéyúye.”

⁶ Abara-ám agaamá ôba umákai iraaama mamá Áitikimma kábakena, wemá iraa-áakaraq púmá mataiye. Abo maákama móraitéta uráye.

⁷ Áitiki téna, “Ketibo?” titana.

“Owe ketáaniko?” Abara-ám anónná uráiyee.

Áitiki téna, “Iraa-áakaraq iraaamáq maíbo, ánibo náakaraq árása tipitipi agaamá ôbamo umákaima maiyo?”

⁸ Abara-ám anónna uráiyee, “Ketáaniko, Ítogoma wenamáriq móra (1) árása tipitipi ôbamo agaamá amímá timini-karatae.” Abo maakama móraitéta maréta kóuraye.

⁹ Abo yenákámá Ítogomo timáyikai marukaq uréta Abara-ám yáaré taróqumá iraaamá áakumá ámúra makaiye. Wemá Áitikimma ána ai-yayaka ataumá yaareraq iraa-ámúraq makaiye.

¹⁰ Abo wemá ayáámma áarumma púmá maténa ánikomma ikaminéna uráiyee.

¹¹ Abo wiyôpake Yawe Ítogoni énitóreko áayama téna, “Ábára-ám! Ábára-ám!” Abara-am anónna uráiyee, “Ké-maúne” tiráiyee.

¹² “Íma min-iyápómá awekema amiyo, ánekuqma mórayatari-uwó (1),” tiráiyee. “Íbêqa kemá aónáunama emá Ítogoni áaqa ikatiqé mináitábá emá íma enánimma kímora iyapo yáátorane.”

¹³ Abara-ám waéqma aónama yúwáimma awai-típítipi karanóbaq ituwena wení kómuraq maitana aónaraiye. Wemá uréna koma tipitipi maména ánikoní márúqa mamá agaamá ôba amíkaiye.

¹⁴ Abo Abara-ám mi márúqá “Yawe Ítogo timíní marure” tiráiyee. Íbe kanama “Yawe Ítogota timíní anuwe” tiráiyee.

¹⁵ Abo Yawe Ítogoni énitóreko wiyôpake Abara-ámma yauweréna kayataoriq-umá (2) áayaraiye.

¹⁶ “Kemá áaraimma akoqná aimma timamune, “Yawe Ítogo mirá téna tiye. “Emó kímora iyapo ímo yátóranna áitaba,

¹⁷ Kemá áarai-nuramma anó amuramuqa eqkáráq ení iyápó-anna mamá taíbariq íníye abayáákáq wiyóká éta nonáwábaqa kekébára ínóe. Ení iyápó-anna namurotí márúqa yikamma yabiyínóe.

¹⁸ Emó ketáámo waaránna áitaba, ení iyápó annarake máte marabaqa maa márábímmá (amurámuq marainoe).”

¹⁹ Ániye téna, Abara-ám wení mayái wayukate yauwéqma móraiteta maréta Bétíbaq kourae. Abara-ám Bétíbaq máqe uráiyee.

Naqani Ánimare, Náqa Ábára-ámni Ábákowe

²⁰ Yaímma kana yáwitana Abara-ámma timámikaiye, “Mirkáma wekáráq iyápó anowae, enábáqa Náqakake wemá inamaíráwáqá yíkátukaiye.

²¹ Útíma-ma áqnáekowe, Bútíma-ma ábákowe, Kémúeri (Árámuni abowae).

²² Kététi, Áyo, Bírítáti, Yítírábu-garaq Bétúeriye.”

²³ Bétúeri Árébékani abowá aúraitana, Mirkáma mi eítíqa (8) inamaíráwáqá Abara-ámuni abako Náqakake yíkáráiyee.

²⁴ Wení anaékaq (2) anaqa Reúmae, wegára inamaí yíkáráiyee. Yetí yíwíqa. Tápa, Gáqámue, Tâqátigaraq mákae.

Máátiyu

Ítuma yauwéqma tiwiraí-nákóní títaubikoni anáábútááti yíwíqá

1 maannáma Ítuma yauwéqmataa tiwiraí-nákóní anáábútááe. Ítuma minná Tébitin-annabikene ániibo Tébitima minná Áabaraan-annabikene.

2 Áabaraama minná Ááítekimma aboáé. ániibo Ááítekima Yáakobomma aboáé. ániibo Yáakoboma Yútaamma wení ábâqawaayugaraqá yeqtí yiboáé.

3 Yútaama Pérêtiyaa Téraati yiboámíye. ániibo yinóama Táámaae. ániibo Pérêtima Étaronimma aboáé. ániibo Étaronima Aráámma aboáé.

4 ániibo Arááma Aammínataamma aboáé. ániibo Aammínataama Náátonimma aboáé. ániibo Náátonima Tárámonimma aboáé.

5 ániibo Tárámonima Bóátima aboáé. anóama Aréaabie. ániibo Bóátima Óbétimma aboáé. ániibo anóama Arútie. ániibo Óbétima Yétimma aboáé.

6 ániibo Yétima Tébitimma aboáé. Tébiti kínima máqte-marukaq yabíkái-kawaanare.

ániibo Tébitima Tórómónimma aboáé. anóama naayóbâqa Yúrááaama ánáakoma máqe-uraimanibo Tébiti moyámmá yabítiráine.

7 ániibo Tórómónima Aréábóamma aboáé. ániibo Aréábóama Abááiyamma aboáé. ániibo Abááiyaa Étaamma aboáé.

8 ániibo Étaama Yeótabatimma aboáé. ániibo Yeótabatima Yóraamma aboáé. ániibo Yóraama Utááiamma aboáé.

9 ániibo Utááia Yótáámma aboáé. ániibo Yótááma Éaatimma aboáé. ániibo Yótáama Étékááiyamma aboáé.

10 ániibo Étékááiya Manáátaamma aboáé. ániibo Manáátaa Émonimma aboáé. ániibo Émonima Yótááiaamma aboáé.

11 ániibo Yótááiaama Yekóniyaa aboágárâq ábâqawaayugaraqá yeqtí yiboábóana mi-kánáábíma Ítiráaeo-wayukama Bébíróniq móma ánná urááe.

12 yemá Bébíróniq móma ánná owana Yekóniyaa Téyaatiomma aboámá máqe-uraiye. Téyaatio Térúbabeomma aboáé.

13 ániibo Térúbabema Áábiutimma aboáé. ániibo Áábiutima Irááiakimma aboáé. ániibo Irááiakima Etomma aboáé.

14 ániibo Etoma Tétokimma aboáé. ániibo Tétokima Ékimma aboáé. ániibo Ékima Éríútimma aboáé.

15 ániibo Éríútima Éríétaamma aboáé. ániibo Éríétaama Máátaanimma aboáé. ániibo Máátaanima Yáakobomma aboáé.

16 ániibo Yáakoboma Yótébimma aboáé. ániibo Yótébima Máríaamma awaikóe. ániibo Máríaama Ítumma marákáraiye. miráitata yemá Metáíya yauwéqmataa tiwiraí-naré téta áwíqá kéyaae.

17 miráitata Áabaraani máqten-anna-wayukama mamé yewana aqtórâqá Tébitikaq iráamma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboama máqe-uraae. ániibo máqtemma Tébitin-anna-wayukama máeta mi-kánáárâqá Bébíróniqá ánnáma mó-uraama minnáma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae. ániibo yemá Bébíróniq ánnáma mó-uraa-kanaarake Metáíya Ítuma mikâq páâq-uraimma minnágaraq mamá máqtemma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae.

Maríaama Ítumma marákáraiye.

18 Ítuma yauwéqma tiwiraí-nákóni watáama pááq-uraimma mirá-uraiye. anóama Máriaae. yemá Yótèbiqtaba mayaíkáae téta aúyarakaraane. miráitata yenákámá mórabi íma uréire urááye. miráitata aónaama Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Máriaaqa awaaméríq itanabóana ámúkarariq uráiyé.

19 awaíkmá Yótèbi wemá íráqón-ayanakaraqnapoana ánáakoma Máriaama baarokáq timá agaeráq akaí-ááqá íma ítaraiye. miráitana wemmá aúpáq kaayonébáké waqtuwánéna aúyánámmá ítaraiye.

20 Yótèbima minnáyaba aúyánámmá itáíq-itaiq kéitana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq iréna mí-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “Yótèbio, Tébitin-annabike-nako, emá enánáakoma Máriaama mayaiyábá ikatíqa íuwo. itaao. min-íyápómá áyáqnoabaq máin-iyapoma minná Áánúqtuni Aokaq-Áágómá ámikaiye.

21 wemá inaamaí-íyápómá marakániye. miráinaama wení áwíqa Ítue té áwíqa yamámiyo. min-áwíkmá áaimma minná. wemá wení aarawaamá otaa-qtátáápí máapoana yemmá yiwirániye.

22 maami-máqté-qtátááqá pááq ímá minnáma uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq téna maamin-áíkmá arammá iyáino tiráine.

23 itáaro. mórana aúgen-inikoma ámúkarariq kéena iyápóma inaamaímá marakániye. miráinata wení áwíqa Imáánuerie téta áwíqa yamáminoe. min-áwíkmá áaikoma mirá-uraiye. ‘Áánúqtuma ketáátè máiyé.’” téna naayóbáqá Áánúqtuni amuné-nákómá tiráine.

24 ániibo Yótèbima aú waguré máqena itó-urena uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma timáminiq uráiyé. miráitana Yótèbima wení ánáakoma mamá íráqóniq umá ákariye.

25 miráimanibo Yótèbima Máriaate íma naté náuraayana inaamaímá marákariye. min-íyápógóni áwíqa Ítue téna Yótèbima yamá ámikaiye.

2

Ítumma marákáiraine.

1 Érótima anó-kinimma mái-kanaaraqa Máriaama Ítumma Béquteremubaqa Yúria-marupaq marákariye. ániibo min-íyápómá marákátuwaitata anaaékaqa wiyóqtábá Ítaraa-kayukama aabaúmá utaipáké Yérútáarebaq iréta maará-tiraae:

2 “aúgen-iyapoma pááq ímá Ítiráaeo-wayukati kínimma mánin-iyapoma náakaraq máiyó? ketáámá wení wiyókómá aúge-kinimma pááq itana aawaaméqá ímmá aabaú utaipáké aónatuweqtaaboataa ketáá wekác nunamummá timákanataa káyune.” téta tirááe.

3 Érótima kínima min-áímmá ítátuwena wemá áaqa karáiyé. máqtemma Yérútáare-wayukagaraq iyánáaq urááe.

4 Érótima máqtemma anón-i-wayukama mamá káikuyikena uyáta-maqma anó-monoq-wayukagaraq áikuyikarena aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukaboana wemá ítama aónaraiye: “Metáiya yauwéqma waayúkama yiwiránín-naqa náakaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráamma pááq ínáyó?” téna ítama yimónaraiye.

5 miráitata yemá timá-ameta: “maakác Béquteremubaqa Yúria-marupare.” téta timá ámikaae. naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá maará téta aúbabi agatááne:

6 “keráwáqá Béquteremu-wayukao, Yútaa-wayukati marabáqá máamma paá-marukaqa íma mááe.

keráwáqtí márûpake anómma yabíkái-naqa pááq íniye.
miráinana wemá ketí Ítiráaeo-wayukaraq yabiíniye.”
téna naayóbáqá tiráine.

7 miráitana Êrõtima aabaú utai-náúkápáké wiyóqtábá itaraa-kayukama yaákarena aúpáq yááyaraiye. ániibo wemá miráitana mi-káyúkáráq ita-ita umá káonena: “mi-kíyóqá pááq-urái-kanaarakemma náaraq-uma-kanaawaq yáuraiyo?” téna itama yimónaraiye.

8 yimónatuwena Êrõtima mi-káyúkámá timáyíkáitata Béqteremubaqa kégowana tiráiyé: “keráwáqá uréraq min-iyápóyábá abáá-uma arútáaro. ániibo keráwáqá aónamareqa ketôpaq yauwéqma má-tima-timero. miráinaq kegáráq uréq wemmá omáqá aónanune.” téna tiráiyé.

9 ániibo yemá kínin-aama itátuweta kóuraae. aapaqá kéowana maami wiyóqá aabaúmá utaipáké aónaraa-waigoma mi-káyúkátí áqnáabaq wéqéna min-iyápómá máikaq ko máqe-uraiye.

10 wiyóqá káonaawana iyakoma Íraqônîq uráiyé.

11 miráitata min-náúpáq uyábéketa min-iyápógáráq anóama Máriaakaraq aónatuweta yemá awáúteta yiraayutaúmmá ayéta min-iyápógómmá omáqá aónaraae. ániibo yemá yeqti kápiq-unamma ótureka yimuqá marakéta yaímma-yataaqa ámikaama mónekararaq Íraqôn-akuqa i-kánámá Íraqôn-akuqa i-mátáwékáráq ámikaae.

12 áaqibo kainapáqá Áánúqtuma mi-káyúkámá timá-yimena Êrôtinopaqa yauwéqma íoro téna timá yimikaiye. miráitata yemá óq-apake yaútúmeta yetí naaópaq kóuraae.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq Íqtîbibaq kóuraae.

13 wiyóqtábá itaraa-kayukama yeqti naaópaq kówana uyátárai-nakoni kaqtónakoma Yótêbinopaq kainapáq kukéna timá ámikaiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme péqmare Íqtîbibaq kóaa. Êrõtima iyápó abáá-uma ikamínénaboana abáá kéibo mibáq Íqtîbibaq máreanaq keqnáámmá kemá timáména ‘kóaa’.” téna timá ámikaiye.

14 ániibo Yótêbima mikáké páátákáá itó-uma min-iyápógáráq anóakaraq yiwíqmena min-nókáámá Íqtîbibaq kóuraiye.

15 Yótêbima Íqtîbibaq máqe-urái-kanaaraq Êrõtima pukái-kanaabima Íqtîbibaq yeqti máápaqa kóuraae. miráitana uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraine: “ketáanikoma Íqtîbibaq yíkáae téq wemmá ááyaraune.” téna agamatán-áúbábí tiráine.

Êrõtima titata yemá netuqyaa-nóiyápómá yikamma pukáne.

16 ániibo íbêqa Êrõtima itaraiye wiyóqtábá itaraa-kayukama aabaú utaipáké ye-káyúkámá Êrôtimma amaníqá makáae. miráitana Êrõtima anómma áyámma umáguráiyé. wemá yaímma-wayukama timá yíkáitata Béqteremubaqa yaímma waaqókáq-márûpákégáráq inaamaí-iyápóráq áiqma yíkakaama miráuma pááqya-noiyapoma kaayarábi móra-karitimaatima yáurái-noiyapoma áiqma yíkakaae. minnáyababoata yíkakaae. wiyóqtábá itaraa-kayukama Êrôtimma timá ámikaama áqnáabaqa wiyóqá aónaawana kaayaq-kárítimáátímá yáuraine.

17 miráitana naayóbáqá móra-aimma Áánúqtuma tiráimma móra amuné-náqá Yérémaaiani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraine:

18 “Aráámaa-marupake móra-aimma itáawana min-áikómá anón-ibiqa yaréta

Arétéroma wení iyápóyaba ibiqá kéyarainatama aarawaamá íma kanaaráq mamá áyáqa paru ínoé.

máqtemma wení iyápóma pukurááwanaboana ibiqá kéyarainata aarawaamá wenáyaqa íma mamá paru ínoé.”
téna Yérémaíya naayóbáqá tiráine.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákatí iyápógaraq yauwéqmeta irááe.

¹⁹ anaaékaqa Érótima pukitana Íqtîbibaq uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq Yótêbinopaq kukáiyé.

²⁰ mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme Ítiráaeobaq yauwéqme kóaa. wemá min-íyápómá ikamínéna i-náqá áqa pukuráiyé.” téna tiráiyé.

²¹ mirátitana Yótêbima iyápógaraq anóakaraq yiwíqmena Ítiráaeo-marabaq yauwéqme kóuraiye.

²² miráimanibo wemá ítáimma Áákéreaatima Érótimi ánikoma aboání náapaamma mayéna anónnáma kínimma Yúria-wayukabi máqe-urapoana Yótêbima min-áúkápáq wiyábá ikatíq uráiyé. miráimanibo móra kainapáqá Áánúqtuma Yótêbimma ámáama ámikaitana Káárirî-aukapaq yiwíqmena kóuraiye.

²³ wemá móra-maruqa Náátârtîbare te-márúpáq ko máqe-uraiye. mirátitana naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá agatáán-aikoma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraane: “yemá Náátârtîbake-nare téta tînoé.” téta Metáíyaqtaba tirááne.

3

Yóáanema nommá perái-nákómá watáama tiráiyé.

¹ mi-kánááráqá Yóáanema nommá péqyikai-naqa pááq uráiyé. ániibo wemá Yúriabaq kaqmáapaq máena watáama tiráiyé.

² wemá maará-tiraiye: “keráwáqá tirummá waeráaro. Áánúqtuma yabíkái-kanaama waaqókák kéiyé.” téna tiráiyé.

³ maamin-náqá Yóáaneqtaba naayóbáqá Áánúqtuma amuné-náqá Áítáíyan óyaukaq tiráine. minnáma maará-tiraane:

“waayúkama íma máa-kaqmaapaqa móra-nakoma anókaq ááyama kétiye.
‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.’”

téna Áítáíya naayóbáqá yirummá waeraíyábá tiráine.

⁴ Yóáanema móra oótiraa-kamma káámogoni áyáuraq wáqtôma tarôq umátamma itokéna aúkáapi purumakaakóní áúraq tarôq umátan-amurannama umátokaine. ániibo wemá karaanóbáké yaatárugaraq uwon ámûkaraq néwaine.

⁵ mi-kánáábímá yaímma-wayukama Yérútáárebake Yúriabaq-wayukama yaímma Yótaa-nokoni waaqókáké-káyúkágáráq Yóáanenopaq irááe.

⁶ mirátitana yemá yeqtí kúmiq-yataaqtaba wemmá timá ámewana Yóáanema Yótaa-nopi nommá péqyikariye.

⁷ Yóáanema aónaimma netuqyaammá Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq nommá peránátaae téta yewana wemá tiráiyé: “keráwáqá iraaakabayaakón áráakawaqa mááe. náawaq titaráq keráwáqá Áánúqtuni áyamma anaaékaq ínîqtabama kanaaráq péqmare kóino?”

⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá waékáunataae téraq keqtáámá tiráátero.

9 Áánùqtuma maamin-óqtánápó mamá kanaaráq Áabaraani iyápóma aúyqikanipoaq ‘Áabaraama ketáái tináábúóé.’ Ítero. mirá tíyakakemma táimeyamma ímayanoé. kemá keráwáqá kétima-timune.

10 yaagóní áaipima Áánùqtuni kummá yáúkáiye. miráipoana máqte-tagoma arammá íma iyáinatama ayáama kunnápó áaipike agáutuwweta irabí agatúwáánikaa umá agatuwánóé.

11 kemá Yóáanema nonnápó keráwáqá kébetikaune. mirá éqa ketáá tirummá waeráunataae téq kétiraateqtaae. miráimanibo móra-naqa tinaaé yínîn-nakoni akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátaraiye. kemá íma kanaaráq umaataráunaboq wení aítauq-anaama múte mayánúne. awaaméqá keráwáqá kúmiq-yataapike waeraíggáae téq kemá nopí tíkaraunamanibo wemá keráwáqá Áánùqtuni Aokaq-Áágópí tikániye. náayubi yeqti kúmiq-yataapike íwaeraiyanama yemmá irabí yíkarainana iragómá yeqti kúmiq-yataaqa kamá kautíniye.

12 wení ayáápipma yáumma matokéna wítima kugébatuwaniye. miráumatuwena wení wíti-naupaqa wítima mamá áikuiniye. miráimanibo wítigoni átima iramá káiq-kaiq umá kain-írabí agatuwániye.” téna Yóáanema Áánùqtuma kugébama agatuwánîqtaba tiráiyé.

Yóáanema Ítumma nommá pérakaraiye.

13 mi-kánááráqá Ítuma Káárirí-maruqa yuwéna Yótaa-nopaq uráiyé. Ítuma Yóáanenopaq uréna Yóáanema wenayáápike nommá pétikaikaae téna uráiyé.

14 miráitana Yóáanema aúyánámmá Ítáimma íma kanaaráq umaatarénaboana Ítumma nommá pérakane kéna tiráiyé: “kanaaráq emá kemmá nommá pétakanone. nôraq itaawáq ketôpaqa kéyeno?” titana

15 Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ibáqyuwaa. mi-kánááráqá miraráá óyáae. miráoyanama máqte-qtataaqa Áánùqtuma akáinaiq óyúye.” mirá titana Yóáanema Ítun áama waréna wemmá nommá pérakaraiye.

16 Ítumma nommá pérakatuwaitana páátákáá nopiké yuwéna aabayámmá ígitana aónaimma Áánùqtuni Aágoma kukáimma miráuma móra-numama máagoraa umá kukéna Ítukaqa ku máqe-uraiye.

17 ánibo móra-aikoma Áánùqtunopake tiráiyé: “maannáma ketáanikoe. kemá weqtábá ôriq umá kétikaiye. ketí tíyakoma weqtábá íraqôniq kéiyé.” téna tiráiyé.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

1 mi-kánááráqá Aágoma Ítumma awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq Tááqtaama makáqma aónaikaee téna uráiyé.

2 miráitana Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-wagaagaraq kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-nokaakaraq aáwaqa íma yaráiyé. miráitana anaáekaaq Ítumma áama yaráiyé.

3 Ítumma makáqma aónai-naqa Tááqtaama waaqókáq-amakaq íréna tiráiyé: “emá Áánùqtuni áanikomo máemoema emá tinata maaráin-oqtakoma waéqma yammá auráino.” téna áama yaitana náikáae téna tiráiyé.

4 miráimanibo Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ímiye. Áánùqtun-aama agamatá-kánnáágómá maará kétiye. ‘aáwakoma wenamá waayúkagomma

matúq-matuq umá
 mái-auwaraimma íaminiye. Ímiye.
 máqten-aimma Áánûqtun óyaupike yínna-aikake
 waayúkama matúq-matuq umá
 mái-auwaraimma mayánóe.
 mirá kėtiye.” tēna

⁵ Ítuma mirá-timatuwaitana Tááqtaama Ítumma awíqmena aokaq-márúqá Yérútáárebaq uréna anó-monoq-nakoni ámúraaq mó-ito-umakaraiye.

⁶ ániyo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni ánikomo máema kanaaráq maakáké yaúme memapí metenanamá móra-yataakoma ayáámá íayakaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá mirá kėtiye.

‘Áánûqtuma wení kaqtó-wayukama timá-yiminata emmá iyáánapo yáqtokaiyana móra-oqtakoma enaítaupimma íataraniye.’
 mirá kėtiye.” tēna Tááqtaama tiráiyē.

⁷ Ítuma Tááqtaamma yauwéqma timá ámikaiye: “ááqibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágógáráq maará kėtiye. ‘uyátárai-nakomma íma makáqma aónaao. wemá minná ení Áánûqtue.’ máqtemma keqtááyábá mirá kėtiye.” tēna Ítuma tiráiyē.

⁸ Tááqtaama mikáké Ítumma awíqmena mórama uyátárain-anuraq utáiyē. ániyo Tááqtaama wemá máqte-qtataakaq yabíkái-qtataaqa káraatena wení maamárábín-íráqó-qtátáákáráq aráátiraiye.

⁹ miráitana Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá araayutaúmmá ayé kekáq nunamummá timá tíkēnaqa kanaaráq maami-máqté-qtátááqá emmá aménúne.” tēna Tááqtaama tiráiyē.

¹⁰ Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá paábaq kóaa. Áánûqtuni watáa agamatá-kánnáágómá kėtiye.

‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá tiyo. minná wemá ení Áánûqtue.

wenamáa wení mayaímá mayaa.’

máqtemma keqtááyábá mirá kėtiye.” tēna Ítuma tiráiyē.

¹¹ miráitana Tááqtaama Ítumma ayuwéna kóuraiye. ániyo yaímma Áánûqtuni kaqtó-wayukama Ítumma aayáqtáá-kanaama aáwaqa íma naráitataboata yemá ya áwáqnaa urááe.

Ítuma Kááriribaq áaimma átama mayaímá matáiyē.

¹² Ítuma itáimma Érótimma Yóáanema aabi mayákáitataboata wemmá ánná-naupaq ákáraae-aimma ítátuwena mikáké Kááririmarupaq uráiyē.

¹³ ániyo mikáké Náátárêtibaq yuwéna Kápéranabaqa ko máqe-uraiye. Kápéranabaqa Kááririnokaayukoni áwábaq Yáakoboni ánikoratama Tébirunigaraq Náábataarigaraq yeqtí min-áúkápáq wáiyē.

¹⁴ miráitana móra-aimma Áánûqtuma amuné-náqá Áítáiyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyē. maará-tiraiye:

¹⁵ “Tébirunini-marukaq-wayukao,

Náábataarini-marukaq-wayukao,

únókááyúkóní áwábaq uréna

Yótááni-nomma aqtátuwena

maami Yéqtaaeo-wayukama mibáq kémae.

yeqtí Kááriiri-marukaa-marure.

¹⁶ yema kumayuq-yátáápí kémaeta
anón-omma kamá tágaimma aónaraae.
aarawaamá yemá puí-yátáákóní amakaq máiyana
yekáqá ómmá táganiye.”

téna Ááitáia agamatá-kánnáábí tiráine.

¹⁷ mi-kánááráqá Ítuma áaimma átáma átê-wataama Áánûqtuqtaba tiráiyé.
wemá maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéibo keráwáqá
tirumma waéráaro.” téna tiráiyé.

kaayaqté-kaayaqte-wayukama Ítun anaaé wáráa-kayukama yááyariye.

¹⁸ Ítuma Kááriiri-nokaayukon-awabaq uréire kéena wemá kaayaq-wátámá
yimónariye. Tááimoniqtabama óq-awiqa Pítaae téta kéyaae. ábâkoma Áánarue.
yenákámá aati-aatimá nokaayúpíké kúqônnapo noyááqa yamá kéyabiteye.

¹⁹ Ítuma yenákámá timá yímikaiye: “kenákámá ketinaae wáráakao. miráíya
kemá waayúkama yabitimáe ketópaqa í-ááimma tiráátenune.” téna tiráiyé.

²⁰ ániibo yenákámá páátákáá noyááqa yáqtorai-kuqomma yuwéta Ítun anaaé
wakááye.

²¹ wemá keqnáammá kómare kéwena káqomma yewátámá Yêmitima
Yéberimma áanikogaraq Yêmitima ábâkoma Yóáanekaraq ko yimónariye.
yenákámá únópi-káárébi yetibomá Yéberigaraq yenákámá máeta kúqómma
mamá aruta-aruta urááe. ániibo Ítuma mi-kááyáq-nákámá yááyariye.

²² páátákáá min-nákámá únópi-káárégáráq yiboákáráq kéyuweta Ítun anaaé
wakááye.

netuqyaa-káyúkabi Ítuma mayai matáiyé.

²³ wemá máqtemma Kááriiri-aukapaq uréire kéena Ítuma mibáq yeqtí monoq-
náúpáq yirááitiraiye. ániibo Áánûqtuma yabíkái-waigoni átê-wataama kétima-
yimena máqtemma kari-wáyúkámá mamá kátobamayikena máqte-qtataakoma
aarawaamá mamá táiq-i-qtátááqá mamá arútáyikaraiye.

²⁴ Ítuni watáagoma máqtemma Tíríaaq-aukapaq uráiyé. miráitata máqtemma
ókon-oko-kari-wayukama yíqa ôriq umá i-káyúkámá táí-aagoma yirunóbáqá
mái-kayukama waayúkama iyáátánaa yúma aráákagurai-kayukama máqtemma
yiwíqme irááe. mi-káyúkámá yiwíqme yewana Ítuma mamá arútáyikaraiye.

²⁵ ániibo netuqyaa-káyúkámá Kááriribakemma Tekááporitiq-aukapakemma
Yérútáárebakema ópakemma Yútaabakekaraq Yótaa-nopaq uráin-aukapakema
netuqyaammá Ítun anaaé waqmé urááe.

5

Ítuma anuraq watáama timá yímikaiye.

¹ Ítuma aónaimma netuqyaa-káyúkámá kéyeqtaba anuraq utáiyé. wemá
mikáq maraq máitata wení iyápo-annama wenópaq irááe.

² ániibo Ítuma mi-káyúkámá watáa timá-yimena tiráiyé:

³ “mi-káyúkámá Áánûqtuma áwáqnaa ínítqtaba kéeta wemá yabíkái-marupaqa
mánóqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁴ mi-káyúkámá ibiqá kéyareta máe-kayukama Áánûqtuma yetí íyaqa mamá paru
ínítqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

- 5 mi-káyúkámá yeqtí yíwíqa márúte yuwéta yíwíqa íma múte yaúyô-kayukama Áánûqtuma timá akoqnáá uráí-qtataaqa yemá mayánôqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 6 mi-káyúkámá Áánûqtuma ákái-qtataariq ónáae te-káyúkámá yemmá Áánûqtuma ógíqma yimíníqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 7 mi-káyúkámá káqo-kayukayaba paru-yátááqá yimíya-kayukama Áánûqtuma yemmá paru-yátááqá yimíníqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 8 mi-káyúkámá íyaqnoabaqá íráqôniq kái-kayukama Áánûqtumma yemá aónainoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 9 waayúka aúkáapimma mi-káyúkámá mamá kaayoné-í-ááímmá tarôq kéo-kayukama Áánûqtuma 'ketí iyápó-annae.' téna timá-yikaniqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 10 mi-káyúkámá Áánûqtuni arupú-amma kéwaretá miráiyakake mamá táiq umáyikaiyatama Áánûqtuma yabíkái-maruqa minná yeqtí márúqa wániqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 11 yemá aónáiyama keráwáqá ketinaae kéwaraiyata keráwáqá táí-aimma timá-tiketa waqmá paábataa éta kaaqaari-túbí maréta keráwákáq kéqokeriq kéowaqa keráwáqá timuqá maqmé kéuyoe.
- 12 miraráá umá yemá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá áqnáabaqa waqmá táiq umáyíkáawata móra-mora urááne. keráwáqti tíyakoma íráqôniq kéinaraq timuqá máráaro taákaq máráaro. keráwáqti anó-meyamma Áánûqtuni márúpaqa wáiyie.

waayúkama úráá kamá tágama mááe.

13 keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí úráá kamá mááe. miráimanibo úgóní akoqnááma paábaq kóinataama nóraq onanataáwáq keqnáammá umá káníyô? mirán umá máqte-qtataapimma kanaarácq íinipoata waayúkama paábaq mamá yúwáawana aarawaatí yítaukoma yamá yatámínikaa umá Áánûqtu mórai q íniye.

14 keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí ókáá kamá mááe. móra-maruqa anuraq wáinna-maruqa íma aúyoqma wániye.

15 mórai q umá waayúkama ómmá kúraqma móra tawegóní aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá paá ómmá kúraqma abarokácq makáawana ókómá kamá tágaitata naaúpaqo máe-kayukama kanaarácq aónainoe.

16 miraráá umá tágáaro. keráwáqti tágama-yataakoma aarawaatí yúrikaqa ókáá kamá ketagainata máqte-kayukama káoneta keráwáqti íráqôn-aaimma káoneta Áánûqtuma keqtibomá wení márúkaqa mái-nakoni áwíqa múte yaúyóro.

Áánûqtuni aammá aúmatan-aimma

17 Mótetini aammá aúmatan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq kemá Ítuma mamá paábaq yuwániye ítero. ímiye. minnáyaba kemá paábaq matuwánáq íkukaunamanibo kemá paá maamin-áímmá maqmá ánatanaa kukáune.

18 kemá áraimma kétima-timune. maa-márágógárácq Áánûqtuni márúpakaraq ánatani-kanaaraqa pááqyamma agamatán-áinábi Áánûqtuni aammá aúmata-kanaabimma wáina-yataaqa móra íma aúyoraniye. máqtemma aammá aúmatan-aimma paá wáinana máqte-qtataaqa pááq umá ánataniye.

19 miráinana móra-nakoma maami aammá aúmatan-aipike móra pááqyan-aimma mamá paábaq yuwéna káqo-nakomma 'mirá-owo' téna aráátina-nakoma min-nákóni áwíqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa pááqya-qtataakaa umá wániye. ániibo móra-nakoma ámáan-aimma waréna waayúkati yúyánammá mamá itó éna 'ámáan-aimma wáráaro' ténama wení áwíqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa anón-awíqa wániye.

20 kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqtí arupú-aaikoma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péra-ti-wayukagaraq yeqtí arupú-aaikoqtaba téta íma uyátainaq keráwáqá kanaaráq Áánûqtu yabíkái-marupaqa íma uyáberanoe.

áyamma í-ááímmá

21 Mótetini áimma títaubikotaa matáan-aimma keráwáqá itaraae. minná 'keráwáqá waayúka íma yíkamma púyoro.' ániibo móra-nakoma waayúka yíkamma puyénama min-nákómá kanaaráq aamá ítama yainai-áipí mániye.

22 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. náawabi móra-nakoma áyamma umákenama wemá aabi maéna ítama yainai-yátáápi maíno. ániibo náawabi móra-nakomma áyoqa ayéna timá táíq umákenama wemá áqnáabaq anó-monoq-wayukayopaq ítama yainai-áímmá ya itaíno. ániibo min-nákómá káqomma Áánûqturaa umá ítama yainénama min-nákómá kanaaráq iramá káíq-kaiq umá kain-írábí wániye.

23 miráínaa emá Áánûqtukaq amí-yátááqá mamé ire aúyánammá iténa móra-nakoma emmá timámi-aimma waínana Áánûqtukaq

24 amí-yátááqá paá amí-yááréráq mó make páátákáa aamá mó timá móra-tuyanakaq máraaro. mikáké yauwéqma iréraq Áánûqtukaq keráwáqtí amí-yátááqá mó áméro.

25 móra-nakoma emmá aamá timákanena ínaka kenákámá aapaqá kéwékama páátákáa emá mamá móra-tiyakaq wetê máraakao. ímo miráinanama wemá aamá ítama yainai-nákókáq awíqme mó-akainana aamá ítama yainai-nákómá i-wáyúkati iyáápi akáinata i-wáyúkámá emmá ánná-naupaqa akaiyábáé.

26 kemá keráwáqá kétima-timune. emá nórabi uráinna-anonnama máqtemma yauwéqma íamema emá kanaaráq ánná-naupakema íma kumá yaúbanone.

kumari-ááímmá

27 naayóbáqá pááq-urain-aimma ítaraane. minná 'kumari-ááímmá ítaroq oro.'

28 miráimanibo kemá Ítuma maará téq keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma móra-inimma aónánana arunóbáqá weqtábá ákain-nakoma minná wenamáárfiq wení arunóbáqá mirán-ááíkkómá mamá min-íníkáq kumari-ááímmá taróq kéíye.

29 ániibo itáaro. keráwáqtí móra-turakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétéyuwainaqá kanaaráq mi-túrämmá kubíqma paábaq yúwáaro. keráwáqtí móra-tugoma íma wáinata keráwáqtí máqte-tugoma mamá iramá káíq-kaiq inírábí ítiyuwanoe.

30 ániibo keráwáqtí móra-tiyaakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétéyuwainaqá kanaaráq keráwáqá mi-tíyáámmá kárama paábaq yúwáaro. keráwáqtí móra-aukapaq-tuma íma wáinatama iramá káíq-kaiq-irabima máqte-tugoma íwiniye.

aaraukáqá mamá yatai-ááímmá

31 naayóábáqá Mótetini maarán-áikáráq pááq uráine. minná 'móra-nakoma ánáakomma ayuwénama kanaaráq wemá móra-wannaama agamá kámena áqa maa káyuwaune tino.'

32 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma ánáakomma kumari-ááímmá ítaróq uráinna-inimma ayuwénama min-nákómá ánáakomma mamá kúmiq-yataapi káyuwaimma maará-uráie. min-ínikómá keqnáámma waamá mayénama kumari-ááímmá tarôq kéitana min-nákógáráq kumari-ááímmá tarôq kéie. miráitata yenákámá Áánûqtun-aurakaq kumari-ááímmá tarôq kéoye.

árain-aimma tí-ááíne.

33 káqon-aimma ketáái títaubikoma titaq ítaraama maará-uráie. 'keráwáqá tímá akoqnáá umákaiyan-aimma íma aratínómanibo keráwáqá móra-yataaqtaba áraine téq tímá akoqnáá ínéqa kanaaráq keráwáqá tíya-qtataakoni anaáe waréraq uyátárai-nakoni aúrakaq áraimma tero.'

34 ááqibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yanaammá awaaméqá umátuweq áraine ítero. keráwáqá Áánûqtuni márûkon-awíqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. Áánûqtuni márûpaqa wení abíqtátárakémá aamá kétima-timiye.

35 ánibo keráwáqá móra-yataaqtaba maa-márágóni áwíqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. ímiye. maa-márámá Áánûqtuni pááqyan-abíqtataraa kéitana wemá áitauqa maqmá arage kéie. ánibo keráwáqá Yérútááre-marukon-awíqa maqmá móra-yataaqtabama yánátae ítero. ímiye. Yérútááre-maruqa minná anó-kinima uyátárai-nakoni márûre.

36 Áánûqtun-aurakaq tiqnókáq maqmá tenanatáá akoqnáá umátikaikaae téq ítero. keráwáqá kenamááríq keráwáqtí tiqnótáuma mamá abutá tíqnótáúwábi kaatáu-tiqnotauma kanaaráq íma mamá auránoe.

37 miráimanibo keráwáqá maará tero. 'owé. mirá-onune. ímiye. ímira-onune.' tero. ókaraq aamá waayúkama awáágí-aimma minná Tááqtaanopake pááq kéieye.

tái-aaikoni anónnáma ami-yátááqá

38 keráwáqá naayón-áímmá iráimma ítaraane. 'enaúramma kubíqtuwaiyainaama anónnáma kubíqtuwaa.' ánibo 'enáwáyaamma ikámma óqtuwainaama anónnáma wenáwáyaamma ikámma óqtuwaa.'

39 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma tái-yataariqo kéumatikainaqa wemmá yauwéqma awekémá íkuyakaaro. ímiye. móra-nakoma mórabaq táápáamo kéyuwituwainaqa kanaaráre kéteraq mórabaq-taapaama ámíyana mibákáráq yuwítuwaino.

40 ánibo móra-nakoma keráwáqá aamá matikéna keráwáqtí kúberai-unamma tíótaama mayánéna ínaqa kanaaráqíbo anó-tiotaagaraq áméro.

41 ánibo móra-nakoma akoqnáá éna keráwáqté aammá uréire éna ummaamá mayánáe tínaqa kanaaráqíbo mamá ayáqtááq-amma uréire oro.

42 ánibo móra-nakoma keráwáqtábá móra-yataaqa 'tímero' tín-naqa kanaaráqíbo keráwáqá paá móra-yataaqa áméro. ánibo móra-nakoma téna atábáama umátikeq móra-yataaqa keráwáqá timénáe tín-naqa kanaaráqíbo keráwáqá tínaaemma íumakaaro.

namuro-wáyúkámá tirummá yímero.

⁴³ keráwáqá maan-áímmá naayóbáqá íráimma ítaraane. ‘yaímma-wayukama keráwáqtí waaqókáq máiya-kayukama tirummá yiméraq kaayoné kéumayikeraq keráwáqtí namuro-wáyúkáma tíyamma umáyikáaro.’

⁴⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí namuro-wáyúkágáráq tirummá yiméraq Áánûqtukaq nunamupí itáiyana keráwákáq táí-aaimma tarôq kéiya-kayukagaraq yíwáqnaa éna mamá paá umáyikaniye.

⁴⁵ miráinaq Áánûqtuma wení márûpaq mái-nakoni iyápóma auránoe. Áánûqtuma wení aabaúma mamá íraqô-kayukaraqa táí-wayukagaraq yeqtí yimûraaq aaqá kégamayikaiye. móraiq umá Áánûqtuma arupú-wayukarakaraq mamá íma arupú kéo-kayukarakaraq aaqá yumá paru kéumayikaiye.

⁴⁶ ániibo keráwáqá timuqá kémaqyikaa-kayukama yenamáa yemmá tirummá yimíyanama minnáyaba Áánûqtu meyámmá ítiminiye. aqá táákiti-moneqa moyámmá máyáa-kayukagaraq mirá kéoe.

⁴⁷ ániibo keráwáqá keráwáqtí túbâqawaaraa-kayukama yenamáa miráo-maaraa kétimayikeqa nói-qtataakakena qyátano? aqá yemá Áánûqtuni aamá íma ítaa-kayukagaraq mirá kéoe.

⁴⁸ miráinaq máqte-qtataaqtabama keráwáqtí túyánápímmá aati-aatimá arupú umá máero. miráuma keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaqa aati-aatimá kateko umá máinikaa umá keráwákáráq mútûq katekoíq umá páaq umá ánatagoro.” téna Ítuma timá yímikaiye.

6

waayúkama áwáqnaa í-ááímmá

¹ óq-aimma Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro. keráwáqá Áánûqtukaq móra-yataariq ínêqa íma abarokáq mirá kéiyata máqte-kayukama kanaaráq timónanoe. keráwáqá waayúkayopake anó-meyaqtaba abáá kéiyanaama ániibo keráwáqá mirá éqa keráwáqá móra-meyamma Áánûqtuma keqtibomá wení márûpaq máin-nakoma keráwáqá anó-meyamma ítiminiye.

² ániibo keráwáqá móra-yataaqa áwáyoq-wayuka yimétaa yíwáqnaa ónáae téqa móra-naqa timákaiyana áqnáabaq kéwena anókaq ááyama ítíno. miráuma kaaqaari-wáyúkámá yeqtí monoq-náúpákáráq aapakáráq yemá mirán-ááímmá tarôq kéoe. yemá miráuma waabá-káyúkámá yeqtí yíwíqa múte yawwígáae téta mirá kéoe. kemá áraimma kétima-timune. mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá minná áqa wáíye. káqomma anaaékaq íma mayánóe.

³ ániibo keráwáqá mórama áwáyoq-wayukama yíwáqnaa ínê kéeqa kanaaráq aúpq aúyoqma mirá-oro.

⁴ minnáyaba keráwáqtí túma íma mamé úyoro. ániibo keqtibomá Áánûqtuma aúpq wáí-qtataariq ommá káonaipoana wemá mi-wágóní íraqô-meyamma timíniye.

nunamummá tí-ááímmá

⁵ keráwáqá nunamummó kéteqa miráuma kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkáráá íoro. yeráwáqá ító-ureta nunamummá yeqtí monoq-náúpáqá tínétabi aapatáákaraqa miráuma waayúkama yimónaigae téta miráoníq íoro. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yemá mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá áqa matááe. káqomma íma mayánóe.

6 miráimanibo keráwáqá nunamummô tínéqa keráwáqti naaúpaq utéra oqtamá umá aúyaqmakeraq keqtibomá Áánûqtukaq nunamummá aúpáq aúyoqma tero. ánibo keqtibomá aúpáqá wái-qtataariq ónnama paá káonaipoana keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

7 keráwáqá nunamummô kétéqa netuq-áímmá Áánûqtun áama íma ítáa-kayukama tenikáá umá ítero. yemá yeqtí yúyánápímmá miráuma netuq-áitáá tenana 'Áánûqtuma ketáái táama itániye.'

8 téta mirá kétémanibo keráwáqá yeqtí yáaimma íma wáraaro. keqtibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa aqtóráriq o-qtátááqtábámá áqa ítaraiye. keráwáqá wekáqá íma móra-yataaqtaba ítaraawana wenókáá káonaiye.

9 keráwáqá maará téraq nunamummá tero. 'keqtibotááo, emá yabíkáana-marukaq máanama enáwíkoma aokaq waino.

10 ení yabi í-yátááqá maabáq kumíno.

ení márûkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábikaráqá enaúyánámmá waránátaae.

11 íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.

ketáái otaa-qtátááqá mamá

12 paábaq kéyuwe awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátááriq umátikáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

13 emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé. yéwaq

Tááqtaaqtabama yabíqma akoqnáátaa umátikaaó.'

14 áre. ítáaro. keráwáqá káqo-yuti otaammá táí-yataaqa mamá paá umáyikaiyanama keráwákáráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqti otaammá táí-yataaqa mamá paá umátikaniye.

15 miráimanibo keráwáqá káqo-kayukati táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umáyikaiyanama kanaarác keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqti táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umátikaniye.

Áánûqtuqtaba ité aáwaqa awetái-aaimma

16 ánibo keráwáqá aáwaqa awetá-ureq kanaarác nunamummá tínéqa kaaqaari-wáyúkámá onikáá umá táí-toiqa íma máráaro. yemá miráuma táí-yoiqa máráa-kayukama minná waayúkama yimónaamma yemá aáwaqa awetá-uraae. kemá áraimma kétima-timune. yemá yeqtí meyámmá áqa matááe. ókaraq meyámmá ímayanoe.

17 miráimanibo keráwáqá nunamummá tínópoaq aáwaqa awetá éqa kanaarác keráwáqá tiqnópi tóiqqa yotuwéraq tiqnótáuma mamá yaeq-yaeq oro.

18 miráinatama keráwáqá aáwaqa awetá-uraamma waayúkama íaonainoe. keqtibomá Áánûqtuma wenamáa wemá aónaniye. ánibo wemá móra-yataaqa aúpáq tarôq-o-qtataaqa káonaipoana keráwáqá meyámma timíniye.

Íráqô-qtataaqa mamá áíkui-aaimma

19 keráwáqá íráqô-qtataaqa maa-márábímmá íma mamá áíkyuro. maa-márábímmá kawanogómá kénaitana karogaro-nómmá káugitana máqte-qtataaqa mamá táíq kéitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá kémayaae.

20 miráimanibo keráwáqá keráwáqti íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake mamá áíkyuro. maami-qtátááqá kawanogómá íkénaitana karogaro-nómmá

máqte-qtataakaqa ikáugitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámma ikémayaae.

²¹ keráwáqti íráqô-qtataaqa kúmín-aukapaqa min-áúkápáqtábá aati-aatimá keráwáqá túyánámma itéq mayánóe.

aúgoni ómma

²² arukóni aúrakoma aúgoni óné. ánibo aúrakoma íráqôniq umá aónama kárutainanama ókómá máqtemma tirunóbáqá uyáberaniye.

²³ ánibo keráwáqti túrakoma táíq ínanama máqtemma keqtúraqa kumayuqá aurániye. miráinana min-ókómá keráwáqti tirunóbáq wáin-okoma miráuma kumayukáá káurena mi-kúmáýúkómá mamá anómma aurániye.

móra-nakoma kaayaq-káwáá-nákáqá mayaímá ímayaino

²⁴ móra-nakoma kanaarác kaayaq-ánó-nákórátáti mayaímá móra-awaataq ímayaino. ánobo wemá móra-nakomma ítama táíq kéumakena móra-nakomma aati-aatimá yabíqma arútáyakaniye. ímo miráinanama móra-waigoqtaba kákainana móra-waigoqtabama íakaniye. keráwáqqa mimórá táoqa Áánùqtukaq túyánámma íma maréq mónekaqa túyánámma íma kanaarác maránóe.

netuq-áuyánámma itai-ááímma

²⁵ miráitaq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqti móneqnapo meyáníq ínóbo aáwaqtababi noqtábábi kéeqa mirá-i-qtataaqa mayánóqtaba taíbaq-tuyanamma íma ítáaro. aúwarai-koma minná nonábi aáwakomma uyát-maqma anómma kateko-yátáaré. unáákáqdtôyataba taíbaq-tuyanamma ítaaro. miráitana aúgoma minná unáákáqdtógomma uyátá-maqma wáíye.

²⁶ keráwáqá numamá aónaaro. yemá ánýumma íkeubeta yemá aáwaqa mamá aáwaq-naupaq ikémaraae. miráimanibo keqtibomá Áánùqtuma wení márúpaqe numagómma aáwaqa káyimiye. keráwáqá numagómma íyaq uyátáraao? aáwaqa íyaq kétimiyo?

²⁷ keráwáqti aúkáapikema náawaq taíbaq-auyanamma maqma akoqnáá umá iténa aqtó-kánáámá arúbama wení aúwarai-kanaaraqa wíníyô?

²⁸ ánibo keráwáqá nòraq itarác unáákáqdtôyabama netuq-túyánámma kéitaaq? keráwáqá túyánámma ítama arútáaro. yaayúqnbáqá wái-kiraati-yataakoma náaraq umábi kéuwibo aónaaro. yemá kammáa ígáeta unáákáqdtôma yenamááríq íkáraataae.

²⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá Tórómónima kíni-boana wení íráqôn-otamma pááqyamma íma makáimanibo wemá íma íráqôn-unakaqtoma umátorena yaayúqnbáké-kirááti-yátáákoráá umá kéumatoraae.

³⁰ owé. íbêqa námama yópi wái-qtataaqa aabáyaama yemá káráma irabí yuwánóe. ánibo mirá-karáá-qtátááqá minná Áánùqtuma ókon-okomma móqá amáyikaraiye. miráinaq keráwáqá aarawaamá wemá íyaq uyát-maqma unáákáqdtôma umátikaniyo? netuq-túyánámma maami-qtátááqtabá kéitawanama keráwáqti itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákomá pááqyamma wáíye.

³¹ miráinaq keráwáqá netuq-túyánámma íma itéra 'nóin-aawaraq nánúnataabiyo? nóin-nonaq nánúnataabiyo? ítero.

³² ímiye. máqtemma mi-qtátááqá Áánùqtun áama íma ítáa-kayukama mirá-qtátáákoní anaáe kéwaraae. miráimanibo keqtibomá Áánùqtuma wení márúpaq máena keráwáqá nôi-qtataaqtababi ommá Áánùqtuma káonaiye.

33 miráimanibo keráwáqá túyánámmá ítama arútátuweraq Áánûqtuma yabikái-qtataakoma máqte-qtataaqtaba uyátá-maqma tikaíno. ániibo keráwáqá wemá tiniq kéiyanaama anaaékaqa maamin-óq-yátááqá keráwáqá timíniye.

34 miráinaq keráwáqá aabáyaayabama íma túyánámmá ítáaro. aabáyaakanaagoma wenamááríq mi-kánááyábá taíbaq-ummaama wániye. móra-mora-kanaagoni ummaamá wé paá mi-kánáágónáé.” téna ítuma tiráiyé.

7

móra-nakomma aamá ítama yainai-nákóráá umá aamá ítama yainai-ááímmá

1 ítuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá yainai-wáyúkáráá umá káqo-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. anónnáma keráwáqá mamá yawááq-umatikanoé.

2 ániibo keráwáqá káqo-kayukama ítama yainaiyatama móraiq umá keráwáqá ítama yainaiyaniq umá keráwáqá ítama yainánoé.

3 nôraq itaráq keráwáqti aanábógómá pááqyamma otaa-qtátááríq kéowaqa keráwáqá anómma uyátá-maqma otaa-qtátááríq kéoo? aanábógóni pááqyan-otaa-qtataaqa yaagetáaraa umá wenaúrapi wáimanibo keráwáqti anón-otaa-qtataaqa mútûq-yaraa umá túrakaq yawááq uráiyé.

4 miráitaq keráwáqá tigaemá íyaq kéitaraq aanábógóqtábá maará kétimameo? ‘aanábô, enaúrapi táí-yataaq wáimma matuwánáae.’ téra kéteo?

5 kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkááo, áqnáabaq kenamááríq túrapimma anó-qtataaqa wáimma paábaq matuwéro. anaaékaqa aanábógóni aúrapi wái-qtataaqa kanaaráq aónama aruté matuwáao.

6 keráwáqá móra íráqómma aokaq-yátááqá áwáábiqa kéta iyákáá-kayukama íma yíméro. ániibo keráwáqá Áánûqtuni áama íráqô-pateturaa umá mamá pógomma íma yíméro. mi-pátétúmá pógoma yítauqnapo yamá mapátuweta waéqma túpuinoé.

akoqnáá umá nunamummá tí-náqá

7 móra-nakoma akáinana mayánénama ítama aónaino. akáinana aónanenama abáá íno. oqtamá íyakaiyaba akáinanama oqtaráq paké-pake tíno.

8 miráinata máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamupí ítama aónétama yemá wekáké mayánoé. máqte-kayukama móra-yataaqtaba Áánûqtumma abáá kéetama wemmá paá aónanoé. ániibo máqte-kayukama nunamupí téta Áánûqtunopaq ónátae tíyanama wemá yemmá iyuwáinata uyáberanoé.

9 keráwápíké móra-nakoni áanikoma aboáqtábá téna ‘yammá timiyo’ títanama aboámá óqtamma mayamíníyô? ímiye.

10 ániibo iyápógoma aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ títanama aboámá táí-iraakabayaamma amíníyô? minnágaraq ímiye.

11 miráitaq keráwáqá táí-wayukama kanaaráq kéitaamanibo keráwáqti iyápógoma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaae. uyátá-maqma móraiq umá keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma wení iyápó-annama wekác ítama aónaayuma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaiye.

12 waayúkama nôrabi umátikaigaae tina-yátááríq kéumakaiyaama miráuma yekárác móraiq umáyikaa. maaminnáma mákama Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágarác tiráa-waigoni máqten-aaine.

matúq-matuq umá máí-auwarain-amma

13 keráwáqá pááqyan-amma wáráaro. aíta-marupaq uráin-aama anónapoana oyaq uráitata netuqyaa-káyúkámá aarawaamá min-ámmá kéwaraabo min-ámmá íwáráaro.

14 káqon-amma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayái-márúpáq uráin-akoma pááqyamma wáipoata yaímma arekáq-wayukama min-ámmá kammáa kaéta kéwaraae.

ketáámá kaaqaari-ámúné-wáyúkátí yáaqa ikaténátaae.

15 kaaqaari-ámúné-wáyúkáyábámá atéráaro. yemá yirunóbáqá abááq-íyákáá umá máapoata tipí-típigoni aúwaratima atáa-umaeta aúpq-yááikáráq keráwáqtópaq kéye.

16 keráwáqá nórabi iya-qtataaqa mikáq yeqtí yáaimma aónanoe. áwáábiq-annagoma íráqôn-aramma ikéiyaiye.

17 mórai q umá íráqô-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. ánibo táí-yagoma táí-aramma kéiyaiye.

18 íráqô-tagoma táí-aramma kanaarác íma iyániye. ánibo táí-yagoma íráqôn-aramma kanaarác íma iyániye. waayúkagaraq mórai q urááe.

19 máqte-tagoma íráqôn-aramma íma iyaí-tagomma minná ayáama irabí kéiyaabotuwaae.

20 miráinaq keráwáqá aónaaro. kaaqaari-ámúné-wáyúkábíké keráwáqá áraimma yeqtí táí-yaaimma yimónainoe. táí-wayukama yirunóbáké íráqôn-aramma kanaarác íma iyániye.

21 máqte-kayukama ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ mirá kétépoaq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íyaberanoe. ímiye. paá náayubi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoni anaaé warétama kanaarác Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanoe.

22 mikáq anó-kanaamo pááq ínna-kanaaraqa aarawaamá maará téta timá-timinoe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, enáwíkaqtaa ketáámá amuné kúme uréire éwaunataae. enáwíkaketaa ketáámá táí-aagomma waayúka yúbikema mamá paábaq yuwéwaunataae. ánibo enáwíkaketaa ketáa netuqyaan-áwááméq-yátááriqá uráunataae.’ téta mirá tíyaqa

23 ánibo mi táoqa kemá yemmá abarokáq maará-tima-yimenune. ‘kemá keráwáqtí túrakaqa íaonewaunamiye. keráwáqá táí-wayukao, paábataa kóoro’ tenúne.” téna Ítuma tiráiyé.

naammá í-ááíkáráté.

24 waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: “kanaarác móra-nakoma maamin-áímmá iténa waráina-nakoma wemá miráuma áá-íté-wainapoana wení naammá óqtan-amuraaq kéumariye.

25 ánibo aaqá yuréna nommá aúgitana anón-uwaama yoréna mirái-qtataakoma min-námmá awétáraye. miráimanibo min-námmá íma kuturáiyé. min-námmá óqtakaq wáitanaboana yáqtoqma akoqnáá uráiyé.

26 miráimanibo móra-nakoma ketáama kéitenamanibo ímo warénama minná wemá miráuma áíbóqnaaboq ínápóana wemá wení naammá kegéba-amuraaq naammá kéiyé.

27 ánibo aaqá yitana nommá augéna uwáama anómma yokáiyé. ánibo mirái-qtataakoma min-námmá awétátuwaitana min-námmá kuturáiyé. ‘pau’ titana anómma mútûq yawítíguráiyé.” téna

28 Ítuma maamin-áímmá timá ánatatuwaitata máqte-kayukama Ítun-aayaba iyánáaq éta yáaqa ôri q umá karáiyé.

²⁹ miráimanibo aamá yirááti-wayukaraa umá íma timá yímikaibo Ítuma akonáama náápaamma matokái-nakorraa umá aamá kétima-yimena yiráátiraiye.

8

mórama kárú-naqa Ítuma mamá érákaraiye.

¹ Ítuma anubakémmá yuwéna kúmitata netuqyaammá aarawaamá ókaraq anaáé waqmé kukááe.

² mikáqá móra-naqa kárúyamma ákái-nakoma amakaq iréna araayutaúmmá ayéna tiráiyé: “uyátárana-nako, kanaaráq emmá akáinaama emá kemmá mamá éqtikanone.” titana

³ Ítuma ayáamma árûqmarena tiráiyé: “kemmá kétikaitaq miráona kéune. emmá érákaino.” titana mi-kárú-kárigómá ê mikáq ánataguráiyé.

⁴ ánibo Ítuma mi-kárú-náqá timá ámikaiye: “emá atéqma arutaaó. móra-nakomma timámenabo ímiye. emá uré enaúma anó-monoq-wayukama mó-yiraate naayóbáqá Mótetima tiráiniq umá Áánûqtukaq amí-yátááqá mó-amiyo. miráinata waayúkama aónéta ení karímá mikáq ánatagiye téta tero.” téna Ítuma timá ámikaiye.

ááiq-i-wayukati kawáá-nákóni mayái-náqá Ítuma mamá érákáráiyé.

⁵ Ítuma Kápérana-marupaq uyábéráitana anón ááiq-i-naqa Arómani-marupake Ítunopaq iréna inaa téna timá ámikaiye:

⁶ “ummaataráana-nako, ketí mayái-náqá karímá mayéna naaúpaq waguréna máiyé. ayáátákoma pukitana áíqá ôriq umá kéiyé.” titana

⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “wemmá kemá ko mamá érankanune.” téna tiráiyé.

⁸ miráitana ááiq-i-kawaa-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “ummaataráana-nako, kemá íraqôn-naqa íma máupo emá kanaaráq ketí naaúpaqa íma uyáberaao. emá paá aamá tinana ketí mayái-náqá atóbáino.

⁹ kegáráqá ketí anó-naapaamma wáiyé. kemá mórama tiyááka ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máune. miráitaq kegáráqá anó-kayukati yiménáápáqá máunata yemá yabítikaraae. ketí timénáápáq máa-kayukama kemá timá-yimeq móra-naqtaba ‘emá waaó’ túnana wemá kanaaráq kéwiye. ánibo kemá káqo-waqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnana wemá kanaaráq kéiyé. miráitaq kemá ketí mayái-nákóqtábá ‘maa-máyáímá mayaaó’ túnana wemá paá kémayaiye.” téna titana

¹⁰ Ítuma min-áímmá ítátuwena iyánáaq uráiyé. ánibo weni anaáé wáráa-kayukama maará téna Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá áraimma kétima-timune. mórama Áánûqtuni waayúkabike Ítiráeobake-naqa maan-nákómá maaráuma arummá tímínikaa-naqa íaonaraune.

¹¹ ánibo kemá keráwáqá kétima-timune. netuqyaa-káyúkámá aabaú utaipáké íyata yaímma aabaú kupéráipake íyata uréta Áabaraagaraq Ááítekigaraq Yáakobogaraq mórabí yagaroqtamá Áánûqtu yabíkái-marupaq máeta aáwaqa nánóe.

¹² miráimanibo Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma wemá yabíkái-marupaqa yeqti yítaubikoma máamanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama marabí máa-yuma yemá máápaq anó-kumayuqnoqbaq máeta ibiqá yaréta yíwáyaamma akégúnanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

13 ániibo Ítuma ááiq-kawaa-naqa timá ámikaiye: “emá íbêqa kóaa. emá arummá timénaboana mirá ónaiq umá mi-qtátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyē. ániibo ē mi-kágáámá mi-kári-náqá wení karígómá ayúwáitana atóbaraiye.

Pítaamma ánáakomma anóamma Ítuma mamá atóbamakaraiye.

14 mikáké Ítuma Pitaani naaúpaq uyábékēna aónaimma Pítaamma ánáakomma anóamma kokoqyámma ákáitana atípáaraq waguré máitana Ítuma aónaraiye.

15 ániibo Ítuma ayáákaq yáqtóráitana kokoqyámma érákárāiyē. ániibo min-íníkomá itó-urena Ítuni aáwaqa mamá yokaa umákaraiye.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

16 énaikaq taíbaq-wayukama táí-aagoma mái-kayukama yiwíqmeta Ítunopaq irááē. ániibo Ítuma paá aamá kítitana mi-káyúkábíkémámá waatá aágoma iyuwéna kóurāiyē. ániibo Ítuma máqte-kari-wayukama mamá atóbamayikaraiye.

17 miráitana móra-aimma naayóbáqá Áánũqtuma móra amuné-náqá Áítáíyaan óyaukaq pááq íniye tiráimma minná pááq kítitana min-áíkomá maará-tirāiyē: “wemá wenamááríq ketáái karimá mamá paábaq kéyuwēna ókon-okomma ketáái tiyáátama íkui-yataaqa matukáiyē.” téna agamatán-ábúágó tirāiyē.

Ítun anaáé waráné i-náqá

18 netuqyaa-káyúkama Ítuma ikúyakaraawana yimónawaaena wení iyápó-annama timá yímikāiyē: “nokaayúkómmá meranáábápaq méwiyataao.”

19 titana mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma iréna Ítumma timá ámikāiyē: “yirááti-nako, emá náakarabi wíné inabáqá kegáráq waqmé ónúne.” téna tirāiyē.

20 Ítuma yawuwéqma timá ámikāiyē: “abááq-iyákáwákómá yeqti ánáamma maínarunobaq wáitana numaráwákóni ánáamma wáimanibo Waayúkagoni Áráaqa kemá Ítuma kemá wagéqa tiqnómmá maqma arage ónúna-namma íma wáiyē.” téna Ítuma timá ámikāiyē. miráitana Ítuni anaáé waráina-waigoma wení naammá móraiq umá wániyo?

21 ániibo káqomma móra iyápó-annabike-nako Ítumma timá ámikāiyē: “um-maataráana-nako, kemá kanaaráq awé uráanana ketibomá puínaq mó-uqtamakatuwerabiyo?” mirá titana

22 Ítuma timá ámikāiyē: “íbáqyuwāao. yemá pukáá-kayukama yenamááríq matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba pukáiya-kayukama mamá arááq-yuma kanaaráq uqtamáyikanoe. emá paá ketinaáé ya warāao.” téna tirāiyē.

Ítuma anón-uwaagoqtaba titana árāwáá urāiyē.

23 mikáké Ítuma únópi-káárébi útata wení iyápó-annama anaáé wakááē.

24 anómma únóniyámá mi-nókááyúpímmá kēmetēna únóniyágómá únópi-káárémá yawááq inena urāiyē. miráimanibo Ítuma paá waguréna máqe-urāiyē.

25 ániibo yemá Ítumma ko awáútureta tirááē: “uyátárai-nako, emá keqtáá tíwáqnaa uwo. ketáámá yubékonataa kéune.” téta tewana

26 Ítuma timá yímikāiyē: “nóraq itaráq ikatíqā kéoo? keráwáqti itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá pááqyamiye.” timátuwēna Ítuma itó-urena uwáágokaraq nokókáráq yiwáágúraiye. ániibo uwáágoma mó-árāwáá itana nokómá ókaraq íma noniyamá metarāiyē.

²⁷ minnáyabi iyápó-annama netuq-yúyánámmá kéiteta tirááe: “maaminnáma nóikaa-nare ténaq máitanawaq uwáággogaraq nokógáráqá wenáama kéwaraayo?” téta tirááe.

kaayaq-nákábiké Ítuma táí-aama matukáiyé.

²⁸ Ítuma yetê nokaayúkómmá meranábpáq Káátarini-wayukati marabáq atamá uráiyé. ániibo kaayaq-nákámá táí-aagoma yenákábí máí-nakorata Ítumma ya aónaraaye. yenákámá pukáa-kayukati mararaapáqá máátíq-máatipaq máqeta irááye. yenákámá anómma abááqá amáguraayataboata waayúkama min-ákáqá íma uréire urááe.

²⁹ ániibo min-nákórátámá anókaq ááyama wááqa kéyeta tirááye: “Áánúqtuni áaniko, emá kekárátámá nôraq umátikaneq kéono? kanaamá íma pááq-uraitaa keqtáámá tíqa í-yátááqá má-timinetaa kéono?” téta tirááye.

³⁰ mórama pó-annama nékaq máeta aúmá narááe.

³¹ ániibo táí-aagoma Ítukaq inaa téta tirááe: “kanaaráq emá keqtáámô tikamma waréma emá kanaaráq timátikénataa ketáámá mera-pó-ánnátí yirunóbátáá kobéráano.” téta tirááe.

³² ániibo wemá mi-tái-áágómmá timá yímikaiye: “keráwáqá kóoro.” téna Ítuma titata yemá mi-kááyáq-nákámá iyuwéta pó-annati yirunóbáq uyábékaae. mi-pó-ánnámá máqtepaq péqmareta mórama áitabaq metamá kukááe. ániibo yemá nokaayúpítáá metaréta nommá nawíketa máqtepaq pukááe.

³³ ániibo pó-kawaa-wayukama péqmareta kóuraae. yemá anó-marupaq koyaréta yemá máqtemma min-áímmá tébakaq-wayukama timá yímikaae. miráitata kaayaq-nákábímá táí-aagoma pááq i kátáama tirááye.

³⁴ ániibo min-ánó-márúpáké-káyúkámá netuqá iréta Ítuqtaba ya abáá-uraae. yemá Ítumma ya aónatuweta weqtábá mi-márábákémmá yuwéna káqo-marabaq kóikaae téta inaa tirááe.

9

mórama aí-ayamma táíq umági-naqa Ítuma mamá érákárayíe.

¹ Ítuma únopí-káárébi yetê nokaayúkómmá meran-ábábpáq yawuwéqma uréta Ítuni márúpaq koyarááe.

² mibáq yaímma-wayukama móra-kari-naqa Ítunopaqa awíqmeta iráama mi-kári-nákóní ayáátákoma pukuráitana kúkutaaraq waguráitata yaagumé irááe. ániibo Ítuma mi-káyúkámá yimónaimma wekáq itáíq-itaiq kéowanaboana Ítuma mi-kári-nákómmá timá ánikaiye: “iyápógo, enáyakoma kaayoné íno. ení kúmiq-yataaqa kemá paábaq kématuwaune.” téna Ítuma titata

³ yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama yeqtí yúyánánóbáqá “maan-nákómá Áánúqtumma aamá káwaagiye.” téta tirááe.

⁴ miráitana mi-káyúkátí yúyánánóbáqá Ítuma yimónatuwena wemá tiráiyé: “keráwáqá nôraq itaráq keráwáqtí túyánánóbáqá itama táíq kéoo?”

⁵ nóin-aikowaq ketí náápaamma yiráátiniyo? ániibo kemá téqa ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwaúne’ mirá túnawaq íma oyaaqá kéí aqá ániibo ‘emá itó-uma uréire uwo’ túnna-waigoma minná íma oyaaqá éna ummaa kéyáiyé.

⁶ Waayúkagoni Áráaqa náápaamma maa-márábímmá kanaaráq kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwáníqtaba yiráátenune.” téna tiráiyé. miráitana Ítuma

ayáátamma puki-nákómmá timá ámikaiye: “emá itó-ure ení kúkutaama mamé ení naaópaq kóaa.” téna tiráiyé.

⁷ miráitana mi-kári-nákómá itó-uma wení naaópaq kóuraiye.

⁸ ánibo aarawaamá miráimma aónéta ikatîq ôriq urááe. yeráwáqá aónaraae. Áánûqtuma mirán-ákóqnáámá ámikaiqtababoana yemá Áánûqtun-awíqa múte yaútaae.

Îtuma Máátiyumma áyariye.

⁹ Îtuma mibáké kéwena aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa mayaí-náúpáq máqe-uraimma min-nákóní áwíqa Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. ánibo Îtuma Máátiyumma timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” titana wemá itó-uma Îtun anaaé wakáiyé.

¹⁰ anaaékaqa Îtuma naaúpaq máena aáwaqa kénaitata netuqyaa-káyúkámá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq káqomma karere-káyúkágáráq ‘paátataare’ timá yíkáa-kayukagaraq Îtunopaq irááe. yemá Îtugaraq wení iyápó-annagaraq umá máeta aáwaqa narááe.

¹¹ yemá Pérati-wayukama miráomma aónawaeta yemá Îtuni iyápó-annama maará téta ítama aónaraae: “nôraq itanawáq keráwáqti yirááti-nakoma kúmiq-wayukagaraq táákiti-moneqa máyáa-kayukatema aáwaqa kénaiyo?” téta ítama aónaraae.

¹² Îtuma min-áímmá ítatuwena wemá maará téna aúpáq-áímmá tiráiyé: “waayúkama karímá ímo máyáa-kayukama tótaa-wayukayopaq íma kéoe. ímiye. paá karí-wáyúkámá tótaa-wayukayopaqa kéoe.

¹³ keráwáqá uréraq Áánûqtuni watáama agamatá-kánnaábikén-áímmá ko ítáaro. ‘naí-wámmá ikáma kekáq timíyábá kemá íkétikaibo kaayoné-yátááqtábá kemmá kétikaiye.’ téna agamatá-kánnaágómá kétéye.” téna Îtu timátuwena tiráiyé: “arupú-wáyúkámúne tíya-kayukama yááyanaaq íkukaune. ímiye. kemá paá kúmiq-wayukayaba yááyanaa kukáune.” téna Îtuma tiráiyé.

aáwaqa awetái-aaimma

¹⁴ mi-kánááráqá Yóánaema nommá perai-nákóní iyápó-annama Îtunopaq iréta tirááe: “nôraq itataawáq ketáágáráq Pérati-wayukagaraqa nunamummó ténátaama aáwaqa awetá kéunataataa ení iyápó-annama nunamummá tí-kánááráqá aáwaqa íma awetá kéoo?”

¹⁵ téta mirá tewana Îtuma timá yímikaiye: “móra-nakoma aaramá mayáné kéenama omákáqá paá wení aanábó-wáyúkáté máenama kanaarác áyakoma táiq ínío? íma aokariq kéiyé. anaaékaqa mi aaramó mayáné i-náqá paábaq matuwaíyanama min-nákómá ókaraq wení aanábó-wáyúkátéma íma mániye. miráuma aaramá mayánéna i-nákóráá umá mi-kánáámá inaqa kemá kónatama íyakoma táiq ínipoata yemá aáwaqa awetá-inoe.

¹⁶ ítáaro. móra-nakoma wení naayó-kúbérái-únámmá yakákitanama aúge-tabaraaberake maqmá aráátaimma íma aokariq kéiyé. miráinanama mítábaráábégómá keqnáámmá naayó-kúbérái-únámmá yakáqma anó-kariq umáginíye.

¹⁷ keqnáámmá ítáaro. móra-nakoma naayó-mémégóní aúwarati-unapima wááeni-nomma aúgema íma áítewae kéiyé. miráitata yemá aúge-kaeni-nomma naayó-mémé-áúwárátíbi áíqtowanama íma aokariq kéiyé. miráitana méme aúwaratigoma yarákínana wááeni-nomma marabí aqtíma kugúbaginiye.

miráimanibo áá ítaraa-kayukama aúge-memegoni aúwaratibi wááéni-nomma aqtímaraawana mákama íraqôniq umá paá kéwaiye.” téna Ítuma tiráiyé. aúge-qtataakoma waéqma naayón-ááímmá íauraniye.

móra-inikoma Ítuni wáqtôraq yáqtokaiye.

18 téna Ítuma maamin-áímmá kétima-yimikaq mórama anó-kawaa-naqa Ítun-amakaq iréna araayutaúmmá ayéna timá ámikaiye: “ketiyáámumma paá íbêq pukuráiyé. ániibo emá kanaaraq íré ayáamma aneq mó márénana atóbama yauwéqma paá maíno.” téna anó-kawaa-nako tiráiyé.

19 ániibo Ítuma itó-uma mi-káwáá-nákóni anaaé waqmé kéwitata wení iyápó-annama mórai q umá wakááe.

20 uréire kéowana móra-inimma mikáqá máqe-uraimma máqte-tupaama in-aautámma ákátana inaaupaqá tiyááka umá kaayaq-káritímáátimá máqe-uraiye. min-ínikómá Ítuni anaaépaq amakaq iréna Ítuni wáqtôgoni aqtórâq ayáamma yama yáqtokaiye.

21 min-ínikómá wenamáárîq wení aúyánánóbáqá maará-tiraiye: “Ítuni wáqtôraq tiyáámo ánekuyonama túnobaq kanaaraq umátikaniye.” téna ánekukaiye.

22 Ítuma waéqma wemmá aónatuwena tiráiyé: “ketiyáámuko, enáyakoma kaayoné íno. ení itáíq-itai q umá yabi-í-yátáákómá emmá miráuma mamá érákariye. mi táoqa min-ínikóni karímá ánataguraiye.

23 Ítuma mi-káwáá-nákóni naaúpaq iréna waayúkama ibiq-ímá kététa aamá anón-aimma kétéwana yimónaraiye.

24 ániibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá maí abátíkáaro. páaqyan-inaaruma íma pukáiyé. wemá paá aúmá waguráiyé.” téna Ítuma mirá-tiraimma áraimma pukuráitataboata mi-káyúkama wírâa umákarae.

25 ániibo yemá aarawaamá waqmá paábaq yúwáawana Ítuma mi-náúpâq uténa pukáin-inaarugoni ayáákaq yáqtorena ayáátórâitana itó-uraiye.

26 mi kátáagoma min-áúkâpâq máqte-marabaq wéyáwé uráiyé.

Ítuma kaayaqá yúgaroq-nakaraq aamá íti-nakaraq mamá atóbamayikaraiye.

27 Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. ániibo kaayaqá yúramma karoparái-nakorata Ítun anaaé waqmé kéweta anókaq ááyama tirááye: “áe, naayóbáqá ketáái kínima Tébitin-annabike-nako, emá kekárátá arummá umátikaa.”

28 téyana Ítuma naaúpaq uyábérâitata yúrammo karopâgi-nakama wenôpaq utááye. Ítuma min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá itáíq-itai q kéoyaqtaba kemá kenákámá kanaaraq mamá atóbatikanuno?” téna itâitata yenákámá Ítumma yauwéqma timá ámikaaye: “owé. uyátárâana-nako.” téta tirááye.

29 ániibo Ítuma min-nákâti yúrapi ayáamma kánékuyena tiráiyé: “kenákámá itáíq-itai q óya-qtataaqtaba kemá kanaaraq miráona-yataakoma páâq íno.” téna Ítuma timá yímikaiye.

30 ániibo yenákâti yúrakoma tágaraiye. Ítuma akoqnâá-aimma timá-yimena min-nákáyábâ tiráiyé: “atérâakao. móra-nakoma maamináyabama itáinabotekao.” téna tiráiyé.

31 ááqibo min-nákámá máâpaq yaúbareta máqtemma min-áúkâpâq-márâbâqá Ítuni watáama timáeta uréire urááye.

³² yenáakámá kóiyé kéeta yaímma-wayukama móra-naqa táí-aagoma wepí máinapoana aamá Ítitata wemmá yemá awíqmeta yewana Ítunopaq iráiyé.

³³ ániibo Ítuma táí-aagomma matúwáitana min-nákómá aamá áaimma átáma tiráiyé. minnáyaba aarawaamá iyánáaq uréta netuq-yúyánámmá kéiteta tirááe: “naayóbáqá maakáqá Ítiráeobaqa maamirá-qtátááqá íma pááq uráine.” téta tirááe.

³⁴ miráimanibo yaímma Pérati-wayukama maará-tiraae: “wemá táí-aagoni kawáá-nákómá wemmá akoqnáama ámikaitana wemá táí-aagomma kanaaráq kématuwaiye.” téta tirááe.

aarawaayáábá Ítuma arummá kéumayikaiye.

³⁵ Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena wemá monoq-náupáqá kéyiraatena Áánûqtuma yabíkái-qtataqtaba átê-wataama kétima-yimena máqte-karimo máyáa-kayukama mamá atóbamayikaraiye.

³⁶ wemá aónaimma netuqyaammá aarawaamá yimónatuwena arummá umáyikaraiye. miráuma taíbaq-yuyanamma itéta ‘náawaq tíwáqnaa íniyô? náakaraq ónúnataabiyo?’ téta miráuma tipí-típigoma yeqtí kawáá-náqá íma máitata oníkáá urááe.

³⁷ miráitana Ítuma wení iyápó-annama aúpáq-áímmá timá yímikaiye: “netuqyaammá aáwaqa yópímmá wáimanibo mamá áíkuyaba íma netuqyaammá mayai-wáyúkámá mááe.

³⁸ miráinaq keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétiyana wemá yókóní aboámá yaímma mayai-wáyúkama timáyikainata wení waayúkama ko mamá áíkuyoro.” téna Ítuma timá yímikaiye.

10

tiyááka umá títaupake kaayaqá iyápó-annati yíwîqa

¹ Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkámá yááyamaena iréna yemmá akoqnáama yiména táí-aagoma kématuweta máqte-karima mamá paá kéeta yúgoni ummaa-yátááqá mamá paá ígáae téna yímikaiye.

² tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnátí yíwîqa maará-uraiye. áqnáabaq-nakoni áwîqa Tááímonie káqon-awiqa Pítaae. ániibo ábâkoma Áánarue. ániibo Yêmitima Yêberimma ánikoboana ábâkoma Yóáane.

³ ániibo Píripima Paatááromiyue. ániibo Tóamáátie. Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. wemá táákiti-moneqa mayai-naré. ániibo Yêmitima Áápiatimma áanikoe. ániibo Tááqtiatie.

⁴ ániibo móra-Taaimonima Ítápéniti (indipendens) karuwaaq-naré. ániibo Yúqtaati Itikááriotie. wemá Ítumma awíqma namuro-wáyúkátí iyáápi makái-nare.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikena yíwîkai-kayukama mayáimá yímikaiye.

⁵ Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá timáyíkáitata kówana yímáamma yiména maará-tiraiye. “keráwáqá Yéqtae-o-apaq káqon-anna-wayukabaqa íoro. Táméria-marupaqa ókaraq íma uyáberanomanibo

⁶ keráwáqá Ítiráe-o-tipi-tipi-annama máápaq oro. yemá Áánûqtuqtaba yeráwáqtí aammá yukááe.

7 keráwáqá uréraq aamá maará téraq mó tero: “Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyé.

8 miráinaraq keráwáqá kari-wáyúkámá mamá kátobamayikera pukáiya-kayukama mamá itómayikera kárú-wayukama mamá kátobamayikera táiaagomma mamá paábaq kéyuwera oro. keráwáqá móra-yataaqa ketópake mayáiyama minná keráwáqá paá yímero. miráinaraq keráwáqá maami-qtátááqá yemma yiméraq keráwáqá ima meyámmá máyáaro.

9 keráwáqti unáápímmá móneqa ima áítumaera uréire oro.

10 mónekarraq anó-moneq-awíqa yáíya-qtataakaraq ariroq-únápi áíti-unamma ima mamé uréire éra kaayaq-tiyótáámá ima kúberera títauq-anaamma ima kúberera yáumma amé uréire í-yátámá ima matoráaro. ímiye. mayáimá mayáina-nakomma kanaaráq wení aáwaqa áméro.

11 móra anó-maruparabi pááqya-marupaq uyábereqa kanaaráq keráwáqá aónaiyana mi-márúkákémmá móra-nakoma arupú éna wení naaúpaqa máqeraq mi-márúqá yuwé kóine kéeqa ayuwé yero.

12 ánibo keráwáqá móra-naupaqa uyábereqa mi-náúpáq-wáyúkámá miráo-maarao-aimma téraq ‘kaayoné-yátááqá keráwáqtópaq waino’ timá yíkáaro.

13 ánibo mi-náúpáq-wáyúkámá keráwáqtábá yeté máigaae téta tíyaqa keráwáqti kaayoné-yátáákómá yeqtópaq wínimanibo yemá keráwáqtábá máigaae téta ima tíyaqa keráwáqti kaayoné-yátáákómá yuwéqma keráwáqtópaq íno.

14 móra-nakoma keráwáqa tiwíqmena ímo wéna keráwáqti táama ima itaínaqa ánibo keráwáqá mi-márúrabi min-námmá íbáqyuwera keráwáqti tibikáké káitôma popoq umátuwe kóoro.

15 kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá ítama Áánûqtuni yaináí-kánááráqá Komóraa-marukake táí-wayukagaraq Tótôma-marukake táí-wayukati anónnáma táí-meyamma wáipoata miráumaraa mi-márúkáq-wáyúkámá yeqti táí-meyamma pááq íniye.

Ókon-okomma ummaa-yátááqá pááq íniye.

16 itáaro. kemá keráwáqá miráuma tipí-tipi áráakaa umá taáqa íwáikama áwáábiq-iyakaa-kayukati aúkáapi tímátikaunaq kéoe. miráinaraq keráwáqá miráuma irakabayakóráá umá yáakarera atéqma wíqmé kéweraq móra-yataariq ínéqa túyánámmá ítama arútátuwero. mimórá táoqa keráwáqá móra-numama máagoraa umá kaayoné umá máero.

17 keráwáqá waayúkayabama atéqma arútáaro. yemá yeqti káánítôre-wayukaraq aamá ítama yainéta ánnáma tíméta keráwáqá yeqti monoq-náúpáqá tebúqa tíméta ínoé.

18 ketíwíqa márúte yuwánéra kéowaa téta keráwáqá tiwíqmeta kínima anókamaani-wayukati yúraqa wínóe. miráinaq keráwáqá aamá kétima-yimeqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-annabike-kayukagaraq Áánûqtuni átê-wataama tímá-yiminoe.

19 yemá keráwáqá tiwíqma aamá ítama yaináiyaa keráwáqá ikatíq íéraq ‘ketáámá nóine ténúnô? ketáámá nóin-ainaq yauwéqma tímá-yimenunataabiyo’ ítero. kíq-taoqa aamó tínón-aimma tímínimma

20 kenamá keráwáqá aamá ítinoe. ímiye. keqtibomá Áánûqtuni Aágoma keráwáqti tóyaukaq aamá tíniye.

21 mi-kánááráqá móra-nakoma ábâkomma awíqmena yaímma-wayukati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ánibo aboámá áanikomma móraiq umá waayúkati

iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ániibo iyápóma yinóboyuma komarumma iyataboata namuro-wáyúkámá yíkamma puínóe.

²² keqṭábábóata yaímma-wayukama keráwáqá ítama táíq umátikanoe. minná móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqṭó-kánááráqó wénama min-nákómmá Áánûqtuma yauwéqma awirainana wemá Áánûqtuna mániye.

²³ ániibo yemá keráwáqá móra-marukaq táí-aaimma tarôq umátikaiyaqa kanaarâq mikákémá péqmarera káqo-marukaq oro. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqá máqtemma Ítiráaeo-marupaqa íma mayaimá mamá ánararaiyaqṭaba Waayúkagoni Áráaqa kemá kumónúne.

²⁴ tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa íma kéuyataitana paá-mayaima máyáa-kayukama yeṭṭí kawáá-wáyúkámá íma kéuyataae.

²⁵ mórama tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa maínama minná kanaa íniye. ániibo paá-mayai-nakoma wení kawáá-náqá uyátá-maqma anómma maínama minnágaraga kanaa íniye. kemá keráwáqṭí kawáá-náqá kemmá táíq kéumatikaapoata keráwáqá anómma táíq umátikanoe. ketíwíqa Píétebue téta tíwíqa yaráamanibo kemmá táí-tíwíqa kéyetama keráwáqá náayuwabi ketí iyápó-annati tíwíqa uyátá-maqma anómma táí-tíwíqa yánoe.

waayúkama Áánûqtuṭaba ikatíqa oro.

²⁶ miráinaq waayúkayaba keráwáqá íma ikatíqa oro. máqte-qtataaqa aúpâq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokâq íniye. máqte-qtataaqa ánáákuma wáina-yataaqaniibo anaaékaqa waayúkama aónainoe.

²⁷ kemá Ítuma aamá kumayuqnóbáqô timá-timunama minná wágáama timá yíméro. ániibo aamá yaákareq táápikeo ítama minná keráwáqá netuqyaa-káyúkátí yúrakaq itó-urera aamá timá yíméro.

²⁸ waayúkama keráwáqṭí túma tikamma uṭṭánô-kayukayaba íma ikatíqa oro. keráwáqṭí tirun-iyápómá íma tikamma uṭṭánóe. ímiye. Áánûqtuṭaba ikátéro. keráwáqṭí túgaraq tirun-iyápógárâq mákama kanaarâq Tááqṭaani márûqa aítanobaq Áánûqtu kanaarâq tikama aúyotuwaniqṭaba Áánûqtuṭaba ikátéro.

²⁹ keráwáqá kaayaq-númámá tarukíqa móneqa kímora-toeyarake kanaarâq meyáníq ínoe. ániibo keṭṭibomá Áánûqtuma íakainanama kanaarâq móra miráuma pááqya-numama marabímmá íkuminiye.

³⁰ ániibo keráwáré keráwáqṭí tiqnótáuma máqtepaq Áánûqtuma yoráútukaiye.

³¹ miráinaq keráwáqá íma ikatíq oro. netuqá pááqya-numagoni meyámmá uyátaraapoana keráwáqá Áánûqtuma yabíqṭikáraiye.

Ítuni áwíqayai-ááímmá

³² móra-nakoma náawabi abarokâq timá tágena wemá kennaé téna máqte-kayukati yúrakaq tína-nakomma ketégarâq ketibomá Áánûqtun aúrakaq wení márûpaq wemmá móraiq umákanune.

³³ ániibo móra-nakoma kemmá máqte-kayukati yúrakaq anaaémma umátikai-naqa kegárâq wemmá ketibon aúrakaq wení márûpaq tinaaémma umákanune.

Ítuma mamá yainai-tókórú-yákarâq kukáiyé.

³⁴ maa-marábí kaayoné-yátááqá mamá maa-marábí-káyúkáyábá íma mamé kukáune. mirá túyánámmá íma ítáaro. kemá paá waayúkama yainai-tókórú-yámmá ketáama íwáraa-kayukagaraq ketáama wáraa-kayukagaraq aúkáapike mamá yainanáq mamé kukáune.

³⁵ ááiqa áanikokaraq yeqtibogaráq íyata ánibo ayáámukokaraq yinóakaraq íyata ánibo anáábukokaraq aítaakogaraq í-ááímmá átarauene.

³⁶ waagóni we-áánínábóbí anómma uyátá-maqma namuromá aúqma mánoe.

³⁷ ánibo móra-nakoma anóayaa aboáyábá arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráiyee. móraiq umá móra-nakoma áanikoyaa ayáámukoyaba arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráiyee.

³⁸ ánibo móra-nakoma wení kaapaq-yámá íma maména ketinaae íma waréna puínéna yokaa íenama wemmá kennámá auráiyábá íma umaataráiyee.

³⁹ móra-nakoma maamin-áúwaráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyorainimanibo móra-nakoma keqtábá puyénama wemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye.

móra-nakoma íraqô-meyamma kémayaiye.

⁴⁰ móra-nakoma náawabi keráwáqá mamá íraqôniq umátikenama wemá kekáráq mamá íraqôniq kéumatikaiye. ánibo móra-nakoma náawabi kekáráq mamá íraqôniq umátíkái-nakoma wemmá Áánûqtuma timátíkarai-naqa mamá íraqôniq kéumakaiye.

⁴¹ máqtemma náayuwabi Áánûqtuma timáyíkarai-kayukama mamá íraqôniq kéumaketama Áánûqtuma timákaraiqtaba mirá kéumakaapoata yemá timákarai-nakoni íraqô-meyamma yáikaq umá mayánóe. ánibo náayuwabi aónáiyamma mórama arupú-naqa ínata yeqtí yúyánánóbáqá téta 'arupú-naqa áwáqnaa ónáátae téta min-náqá awíqmeta yeqtí naaú wétama yemá miráuma arupú-nakoni íraqô-meyamma yáikaq umá mayánóe.

⁴² taákaq máráaro. móra-nakoma náawabi paá-nakomma ketinaae wáraa-kayukabike áwáqnaa ónáae téna paá yaugiq-nómá aqtíma wemmá aménama kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa min-nákóni íraqô-meyamma áraimma mayániye." téna Ítuma wení iyápó-annamma timáyíkaraiye.

11

Yóáanema yaímma iyápó-annama Ítunopaq timáyíkaraiye.

¹ Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá mayaimá mayánón-aimma miráuma timá yímikaiye. aamá timá ánatatuwaitata yemá mi-márúqá yuwéta min-áúkápáq-márúpáq uréta Ítuma aarawaamá keyiraatena aamá timá yímikaiye.

² Yóáanema nommá perai-nákómá ánná-naupaq máena yawuwéqma yiwirai-nákóni mayaiyábá ítaraiye. miráitana Yóáanema yaímma wení iyápó-annabike timáyíkáitata Ítunopaq urááe.

³ ánibo yemá Ítunopaq uréta ítama aónaraae: "emá maamin-nátábáwáq Yóáanema anaaékaq móra-naqa yíniye tiráinaraq máa káqo-natabataaq awé ónúnataabiyo?" tewana

⁴ Ítuma yawuwéqma tiráiyee: "keráwáqá uréraq Yóáanemma máqten-aimma itéq máqte-qtataaqa aónaamma mó-timamero.

⁵ minná yúramma koroparái-kayukama yúramma káonaawata yítauqa táiq uráikayukama yítauq-uramma yamá uréire kéoe. ánibo kárúyamma yíkái-kayukama kátobaawata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. ánibo pukáa-kayukama kéitowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama aúgen-aimma kéitaawata kéoe.

6 ániibo móra-nakoma arummá kétimena keqtábá kaayaq-áúyánámmá íma itai-waigoma wemá amuqá maráino.” téna Ítuma tiráiyé.

7 Yóáaneni iyápó-annama kówana Ítuma Yóáaneqtaba taíbaq aarawaamá timá yímikaiye: “naayóbáqá waayúka íma máa-kaqmaapaq keráwáqá urááama nói-qtataaraq ko aónaneraq uráánabiyo? keráwáqá móra-naqa kaayaq-áúyánákárq okaráákáá uwáágoma yaropamátúwáimma aónaneraq uráánabiyo? Ímiye.

8 keráwáqá nói-qtataaraq aónaineraq uráánabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtoma makáitaraq aónaineraq uráánabiyo? Ímiye. yemá íráqôn-unakaqtomo márâa-kayukama yemá anó-kini-kayukati naaúpaq kémaae.

9 miráimanibo nôraq itaráq urááô? móra Áánûqtuni amuné-náráq aónaineraq urááô? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. minná amuné-nápóana wemá yaímma Áánûqtuni káqon-amune-wayukama uyátáraye.

10 Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áánûqtuma áanikomma maará téna timá ámikaiye.

‘ketááyabamo tínîn-naqa timákáanana ení áqnábariq umá wíniye.

wemá ení aammá awiyéna yokaa umákaniye.’

téna Yóáaneqtaba agamatá-kánnáábí tiráine téna kétéye.

11 kemá áraimma kétima-timune. máqtemma máa-márábí-káyúkábíké Yóáane uyátá-maqma mú mikáqá anómma máimanibo Áánûqtuma yabíni-kanaaraq móra paá-naqa mánin-nakoma wemá Yóáanemma uyátáraye.

12 Yóáanema nommá perai-nákóní kanaaráké áaimma átárena yéqéna íbêqa Áánûqtuma yabíkáin-aukapaq uyáberanoqtaba anón-aaíqa kéoe. akoqnáá umá iraráá-káyúkámá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá uréta mayánéta kéoe.

13 máqtemma Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq Mótetini ámáan-aikaraq yemá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama mamá pááq umáeta Yóáaneni-kanaaraq írááe.

14 ániibo keráwáqá itánáae téqa kanaaráq itáaro. Yóáane wemá Iráíyaraa-naqiye. mín-náqá anaékaq yíniye téta amuné kútaa-naqiye.

15 keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá itáaro!

16 nóinnae téraq íbêq-wayukayabama aamá ténúnô? yemá miráuma pááqya-noiyaporaá umá márûq aukáapi máeta yemá káqo-noiyapoma yááyama maará téta kéte.

17 ketáámá keráwáqtabátáá káoyamma kéyunataa keráwáqá imá íkeyaae. ketáámá yirummá í-ímá kétunataamanibo keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.’ óqa tíkái-qtataaqa íma pááq kétéye.

18 Yóáane íráimma wemá aáwaqa íma néna wááéni-nomma íma naráitata yemá weqtábá ‘aíbôq-nare’ téta tirááe.

19 kemá Waayúkaqoni Áráaqa íréq aáwaqa néq nommá néq únnyabama yemá maará kéte. ‘aónaaro. wemá aáwaqa ôriq umá netuqyaa nainápóana wemá wááéni-nomma netuqyaa kénaiye. ‘paátataare’ timá yíkáyuma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq wemá yeqtí aanábómíye.’ ááqibo anaékaqa minnáyaba Áánûqtuni itai-yátáákómá aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-marupaq yirummá íma waérâa-kayukama anómma tirunô.

20 yaímma-marupaqa Ítuma awaaméq-yátááríqa netuqyaapaq immá íma yirummá waékáae. miráitana mí-kánáárqá Ítuma aamá yiwáágéna

21 maará-tiraiye: “Tiyórátiniq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwápímmá pááq ínáyò! Beqtáirapaq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwákáq pááq ínáyò! anón-awaameq-yataariqá kemá keráwáqtí márûkaq únnaiq umá Tááyanabakaraq Tááíranapakaraq énama kanaaráq naayóbáqá Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yeqtí kúmiq-yataapike waeráunatae téta tiráá-tiraapoata yemá unáákéréq on-unapi yenamááriq áitumatuweta káin ayáátóbí máeta yáaqa kaitata yirummá waékáae.

22 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. yirummá íwaekaapoata anaaékaqa keráwáqtí anónnáma táí-meyakoma yaináí-kánááráqá miráuma Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq uyátá-maqma anómma pááq ínaye.

23 ánibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni márûpaqa tiwíqma yaúmeta uwínóe téra kéteo? keráwáqá iramá káiq-kaiq umá káin írábí kumínóe. minná kemá keráwáqtí márûpaq anón-awaameq-yataariq únnaiq umá Tótômabaq-marukaqa awaaméq-yátááriq énama kanaaráq íbêqa Tótômabake táí-wayukama paá máneta oné.

24 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa aarawaamá Ítama yaináí-kánááráqá Áánûqtuma wení paru-yátááqá keráwáqá uyátá-maqma Tótômabaq-wayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

keráwáqá ketôpaq iréra aagai-yátááqá ya máyáaro.

25 mi-kánááráqá Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yabíkáana-marupakaraq maa-márágáráq uyátáráana-nakoe. emá aamá íma Ítaraa-kayukama auyánápi wáin-aaimma aamá kéyiraatenamanibo Ítaraa-kayukayopakemma mamá káuyoraane. minnáyataba kemá ‘tikáiyé’ kétune.

26 owé. ketiboó, emá ákáiniq kéone.

27 ketibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiyé. ánibo móra-nakoma min-íyápómá íaonaraiye. aboámá wenamá min-íyápómá aónaraiye. ánibo móra-nakoma aboámmá Áánûqtumma íaonaraiye. kemá wení áanikoma kenamá aónaraune. ááqibo wení áanikoma ákáinama yaímma-wayukama aboání áaimma kéyiraatiye.

28 keráwáqá tibó kégaitaq ummaa-yátááqá kémayaa-yuma ketôpaq íyaraq kemá keráwáqá aagai-yátááqá tíméno.

29 kemá kaayoné kéeq ánibo ketúma íma mamé kéuyune. miráinaq keráwáqá keráwáqtí ummaamá keté yaagumá mayéraq kepíké itaí-yátááqá Ítareq agánoe.

30 keté yaaguyabí-yamma oyaq kéinaq ummaa-yátááqá keráwápi maráana-waigoma oyaq ínaye.” mirá téna Ítuma tiráiyé.

12

Tabaatiráq mayáimá mayáiyábá aammá aúkain-aimma

1 anaaékaq móra-Tabaatiraqa Ítuma wíti-yokoni aúkáapi uréire uráiyé. ánibo wení iyápó-annama yááyaba éta yemá wítigoni arammá putáqma naráae.

2 ánibo Péra-ti-wayukama minná aónatuweta Ítuma timá ámikaae: “aónaao. maamírán-ááimmô tarôq kéeq mayáimá kémayaamma Tabaatiráqá aammá aúmakaae.”

3 téta tewana Ítuma yawuéqma timá yímikaiye: “keráwáqá Tébitima miráurain-aimma íyaq yoráútaao? naayóbáqá Tébitigaraq wení waayúkagaraq yááyaba uráátaba kétune.

4 yemá monoq-náúpáq utéta yammá Áánûqtukaq amí-yááréráq wáimma uyátá-maqma anó-monoq-nakoma yímitata narááne. mi-támmá anó-monoq-wayukama kanaarácq nánópoata paá-wayukama naiyábá aammá aúkaiye.

5 anó-monoq-wayukama yeqtí mayaimá anó-monoq-naupaqa Tabaatiráqá yemá aammá aúmakaama yawítiraamanibo minná íma otaa-qtátááriq urááe. maami aammá aúmatan-aimma wannaabíkémá íyaq ítaaraanabiyo? Áánûqtun-aurakaqa Tabaatiráqá aammá aúmatan-aimma íma yawítiraae.

6 kemá keráwáqá kétima-timune. maannámo mái-waigoma anó-monoq-namma uyátáraiye.

7 keráwáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábikén-áímmá ítareqa táwî-aimma téq otaamá íkuineq oné. maami agamatá-kánnáábikén-áikómá maará kėtiye. ‘nai-wámmá timíyábá íketikaimanibo kaayoné-yátááqtábá kétikaiye.’ téna Áánûqtuma tiráíye. aammá aúmatan-aimma íyawitiraa-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro.

8 Waayúkagoni Áráaqa Tabaatigóní uyátárai-napoana ketí iyápó-annama Tabaatiráqá mamá naráamma kanaarácq íye.

Tabaatiráqá táíq uráin-ayaakaraq-naqa Ítuma mamá íráqôniq umákaraiye.

9 Ítuma min-áúkápáqá yuwéna yeqtí monoq-náúpáq uráíye.

10 móra-naqa mibáqá máqe-uraimma ayáákoma aayámmá káguraiye. yaímma-wayukama Ítumma aabi mayakánétaaboata wemmá ítama aónaraae: “Tabaatiráqá mayaimá kémayeta kari-wáyúkamá mamá atóbama-yikanunataabiyo?” téta ítama aónaraae.

11 ánibo Ítuma yawuéqma timá yímikaiye: “keráwápike móra-nakoma tipi-típima makáitana mi-típí-típígómá Tabaatiráqá móra-maiqnobaq kumábékitanama kanaarácq min-nákómá íyaq paábaq müte kéyabitimatuwaiyo? owé.

12 ánibo móra-nakoma tipi-típima uyátáraiye. miráipoata ketáái ámáan-aikoma kanaararé tiráipoataa Tabaatiráqá waayúkama yíwáqnaa ónúntaae.” téna Ítuma tiráíye.

13 miráitana Ítuma min-áyáámmá aayá-kagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáámma mamá arutaa.” téna titana min-nákómá ayáama mamá arupú itana ayáákoma keqnáámmá mamá íráqôniq umá móra-aukapaq-ayaakaa uráíye.

14 miráimanibo Pérati-wayukama Tabaatiráqá Ítuma kari-náqá mamá atóbamakaitaba aónawaaeta Tabaatiráqá mayaiyá kémayiyaa téta yemá móra-aukapaq áikuteta Ítumma ikamí-áímmá téite urááe.

Ítuma Áánûqtuni mayáináq-úrání.

15 miráimanibo Ítuma min-áímmó temá ítatuwenaboana Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. miráitana netuqyaa-káyúkámá Ítun anaae kéwaraawana máqtemma kari-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

16 akoqnáá umá Ítuma timá yímikaiye: “keqtábá íma mamá abarokácq umátikáaro.” téna tiráíye.

17 miráitana Áánûqtuma móra-amune-naqa Áítáiyani óyaukaq naayóbáqá tiráimma íbêqa abarokácq kéíye. miráitana tiráin-aikoma maará-tiraiye:

18 “maannáma ketí mayái-náqíye.
kemá wemmá awaaméqá umákaraune.
weqtábá kékikaitaq timuqá kémaraane.
kemá ketí Aágomma wekákq máráanana wemá ketí yainái-áímmá Yéqtaaeo-
wayukama timá-yiminiye.

19 wemá aamá íyiwaagena anókaq aamá ítiniye.
wemá aapaq uréire kéena anókaq aamá ítiniye.

20 móra-nakoma áyaqnobaqa ummaa kéyainanama yawenáina-waigoma
okaráákáá umá íma akáginiye.

ánibo móra-nakomma ummaa-yátááqá wáina-waigoma pááqyamma ókómá
putinánéna inikáá umá íma márúte yuwánóe.

wemá paá watáama kétinana yainái-yátáákómá arupú umá pááq íniye.

21 Yéqtaaeo-wayukama wekákq yirummá améta awé inóe.”

téna agamatá-kánnáágómá kėtiye.

“Ítuma Píétebukaraq mayái kémayaiye” téta tirááe.

22 mi-kánáárqá yemá móra-naqa awíqmeta Ítukaq iráama min-nákómá táí-
aagoma wepí máipoana aúramma karopágítana óyaukogaraqa aúyakuraiye. ánibo
min-náqá Ítuma mamá atóbamakaitana aamá tiréna aúramma aónarena uráíye.

23 minnáyaba netuqyaa-káyúkámá aónama iyánáaq éta tirááe: “maannáma
Tébitimma ánikowabi Metáíya íyabiyo?” téta

24 tewata Pérati-wayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “tái-aagoni uyátarai-
naqa Píétebuma Ítumma akoqnááma ámikaiipoana táí-aagomma kématuwaiye.”

25 téta kétéwana Ítuma yeqti yúyánámmá iténa tiráíye: “móra-marukaq-
wayukama yatákaaq umá kaayaq-ánnáíq uréta ááíqa íyana mi-márúkómá táíq
umáginíye. ánibo móra-marukaq-annawabi móra-naupaq-annama keqnáámmá
yáíkaaq umá kaayaq-ánnáíq umá ááíqa íyana naammá yawítiginikaa umáginoe.

26 móraiq umá Tááqtaama yabíkái-qtataaq yáíkaaq uréta ááíqa íyanama
páátákáá wemá yabi-í-yátáákómá naammá yawítiginikaa umáginoe.

27 ánibo keráwáqá maará kététe Píétebuma tíwáqnaa itaq táí-aagomma
kématuwaupo timá tíméro. náawaq keráwáqti tinaae wáráa-kayukama yíwáqnaa
itatawáq táí-aagomma kématuwaa? miráinata tinaae wáráa-kayukama ke-
qtáámá kétiraatemma keráwáqti táama áraimma íma wáíye.

28 itáaro. Áánûqtuni Aágoma tíwáqnaa kéritapoq kemá táí-aagomma
kématuwaune. miráitana keráwáqá kétiraatimma Áánûqtuma yabíkái-qtataaq
áqa keráwákáq pááq umá wáíye.

29 náaraq umáwaq móra-nakoma newáqyáá-nakoni naaúpaqa uyábékéna
wení máqte-qtataaq mayáníyô? wemmá mi-néwáqyáá-náqá ánnáma
kúyakatuwenama wemá kanaarácq newáqyáá-nakoma Tááqtaani naaúpakema
máqte-qtataaq mayániye.

30 móra-naqa ketí aanábóráá umá íma mái-nakoma wemá minná ketí
namuro-náqíye. móra-nakoma náawabi íma tíwáqnaa éna waayúkama aígma
yorupéna wemá waqmá paábataa kéumatuwaiye.

31 miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. waayúkama máqten-akayaama
tiréta kúmiq-yataariq uréta kéo-qtataaq Áánûqtuma máqtepaq mamá paá
umáyikena awikátuwaniye. miráimanibo móra náawabi Áánûqtuni Aokaq-
Áágómmá táí-aimma timákainanama mirá-kúmíq-yátááqá Áánûqtuma íma
mamá awikátuwaniye.

³² Waayúkgoni Áráaqa móra-nakoma timá táiq umákainanama weni kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paá umákena awikátuwaniye. miráimanibo móra-nakoma Áánûqtuni Aokaq-Áágóqtábá 'Píetibuni aánapo kématuwaiye' timákaiyanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá paá umákena awikátuwaniye. íbêq-kanaarakaraq anaaéka-kanaarakaraqa wemá íma mirá-íniye.

tái-yagoma tái-aramma itáiyé.

³³ yaagómá íráqô-tama wáinanama arakógáráqá íráqôn-aramma iyániye. ániibo tái-yama wáinanama arakógáráq tái-aramma iyániye. keráwáqá aónamma nói-qtataakowabi mamá pááq kéimma káonaae nói-qtataakoni áainabi minná abarokáq kéiyé.

³⁴ keráwáqá iraaakabayaakóni áráakawaro, keráwáqá tái-wayukama máamanibo náaraq umáwaq íráqôn-aimma tínó? aamá kéqokeq-aimma tin-nákómá weni óyauipima mimórá-áuyánámmá arunóbákáráq ógikaiye.

³⁵ móra íráqô-nakoma wemá netuqyaa íráqôn-auyanamma arunóbáqá wáiyé. miráitana wemá íráqôn-aimma mamá pááq kéiyé. ániibo tái-nakoma weni tái-auyanamma netuqyaa wáiyé. miráitana wemá tái-aaimma mamá pááq kéiyé.

³⁶ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. minná máqte-maqten-aimma aarawaamá kétémma anaaékaqa ítama yainái-kánááráqá Áánûqtuma ítama aónéna yainániye.

³⁷ keráwáqtí táarake Áánûqtuma keráwáqá ítama yainéna taáqa íma wáiyuwe otaammá kutáayuwe téna ítama yainániye.

yaímma-wayukama anón-awaameq-yataaqa aónaineta tirááé.

³⁸ mi-kánááráqá yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yaímma Péрати-wayukagaraq Ítumma timá ámikaae: "yirááti-nako, emá móra anón-awaameq-yataariq inataa aónatuwetaa ketáámá ekáq tirutáá áméno." téta tirááé.

³⁹ miráitana Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: "tái-íni-naukaqa Áánûqtuqtaba íma ítaraan-íni-naukaqa anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaae. miráimanibo kemá móra anón-awaameq-yataaqa íyiraatenune. Áánûqtuni amuné-náqá Yónaani anón-awaameq-yataaqa wenamá yirááatenune." téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁰ naayóbáqá Yónaama anó-noyaakoni áyáqnoabaqa kaumo-wágáágáráq kaumo-nókáámmá máqe-uraiye. miráumaraa Waayúkgoni Áráakoma maranóbáq kaumo-nókáákáráq kaumo-wágáágáráq mániye." téna Ítuma wemá puyéna maranóbáq mániqtaba tiráiyé.

⁴¹ ókaraq Ítuma tiráiyé: "anaaékaqa Áánûqtuma aarawaamá yainániye. mi-kánááráqá Níníbeq-wayukama ítama yainái-yátáápi ító-ureta keráwáqtí tái-taiqtaba tái-tubi maránóé. minná Níníbeq-wayukama Yónaama tin-áímmá ítéta yemá kúmiq-yataapike waékáae. maakáq mórama mái-waigoma wemá Yónamma uyátáraunaqanibo keráwáqá tirummá íma kéwaeraae.

⁴² Áánûqtuma waayúkama ítama yaináni-kanaaraqa anómma yabíkáin-inikoma kúinima aabaú kupérai-waigoni kaapaq-áukápáké anómma yabíkáin-inikoma írena ítama yainái-yátáápi ító-urena keráwáqá tái-tubi marániye. mi-kúinímá maa-márágóni aqtóráq naayóbáqá máqe-urena Tórómónima weni itai-yátáákóni áaimma titana kúinima itánáae téna minnáyaba iráine. miráimanibo maannámo máin-nakoma minná wemá Tórómónimma uyátaráiyé." téna wetábá wenamááriq Ítuma tiráiyé.

waátáqoma yauwéqma iráíye.

⁴³ Ítuma maará téna tiráíye: “móra-nakoma táí-aagoma ayúwáitanama wemá kokoq-márábáq uréire kéena móra-aukapaq aagáni-maruqtaba abáá kéíye. aagáni-maruqa íaonenama

⁴⁴ min-áágómá wenaúyánápímmá kétiye. ‘kemá yauwéqma naayóbáqô kémauna-naupaq ko mánune.’ téna kétiye. mirá-timatuwena ko aónaimma min-námmá paá-namma wáitata kuyútuketa íráqôniq umá arútama wáitatanamibo kuyúqma agaro umákaae.

⁴⁵ miráitana wemá káqomma abapaké kaayaqá táí-aagomma ko yiwíkaima táí-aaimma uyátá-maqma ókaraq tarôq ínena itata yemá mi-tái-áágómá min-nákôtê íréta yemá min-náúpáqá uyábéqma mááe. naayóbáqá min-nákómá uyátá-maqma anómma táíq umá máqe uráiniq umá íbêqa máíye. maa-kánáaráqá máa-kayukabima móraiq umá miráuma táí-aaimma pááq íniye.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma anóagaraq wení ábâqawaayugarare.

⁴⁶ Ítuma aarawaamá watáa kétima-yimitana anóagaraq ábâqawaayuma íréta máápaq ya itó-uma máqe-uraae. yemá Ítute watáa-wataa tínéta urááe.

⁴⁷ ániibo móra-nakoma Ítumma timá ámikaiye: “ítaao. enanógaraq enábâqawaayuma máápaq ya awé uréta etê watáa-wataa tínéta kéoe.” téna Ítumma timá ámikaiye.

⁴⁸ miráitana Ítuma yauwéqma min-náqá timá ámikaiye: “ketinógaraq ketíbâqawaagaraq yeqtábá kéteno?” timátuwena

⁴⁹ Ítuma wení iyápo-annama ayáánapo awaaméqá umátuwena tiráíye: “aónaaro. maannáma ketinógaraq ketíbâqawaayue.

⁵⁰ náayuwabi ketibomá Áánúqtuma wení marúpaq máí-nakoni aúyánámmá waráiyayuma minná yemá ketíbâqawaama maéta ketúmma maéta ketinóma mááe.” téna Ítuma tiráíye.

13

móra-nakoma yópi ánýumma yukái-waigoni wáeqma itai-áiné.

¹ mi-kánáaráqá Ítuma min-námmá yuwéna máápaq yaúbaraimma wemá nokaayúkóni áwabaq máena yiráátiraiye.

² ániibo netuqyaa-káyúkámá amakaq ya áíkutaee. miráitana Ítuma móra-unopi-kaarebi uyáqtama máitata aarawaamá únón áwabaq itó-uma máqe-uraae.

³ ániibo Ítuma netuq-ááímmá téna waéqma itai-áímmá téna waéqma itai-áípi maqmá timá yímikaimma wemá maará-tiraiye: “ítáaro. móra-nakoma ánýumma yópi móyukaiye.

⁴ min-nákómá ánýumma mó yúwáitana yaímma aapi kuturáíye. miráitana numagómá ya áíqnatukaiye.

⁵ yaímma-anayukoma óqtamma wáin-aukapaq kuturáímma netuq-márámá íma wáqe-uraiye. maragómá íma anómma ummaatamá wáitanaboana námama páátákáá utamá anómma aúkáiye.

⁶ ániibo aaqá kégaitana aúgen-anuqa aayámmá kamágéna íma wáqe-uraiye.

⁷ yaímma áwáábíq-annagoni ááipi kuturáíye. ááqibo áwáábíq-annagoma mamá yawááq-umatukaiye.

⁸ yaímma-anayumma íráqô-marabi kuturéna arammá itáíye. yaímma-anayumma tiyááka naikamá-tiyaakama miráuma (100) arammá iyáitana yaímma-aramma abapaké móra-tiyaaka-aramma (60) iyáitana yaímma-aramma kaumo-tiyááká-árámmá (30) iyáitana urááe.

⁹ móra-nakoma aáqa wáinanama itáíno.

Ítun-aaimma waéqma itai-áipí aamá tiráíye.

¹⁰ wení iyápó-annama Ítunopaq iréta timá ámikaae: “nôraq itaawáq waéqma itai-áipímmá aamá kétima-yimeno?” téta Ítumma ítama aónaraae.

¹¹ Ítuma yawuwéqma timá yímikaiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúpáq-áikón áaimma Áánûqtuma keráwáqá tirááti-matukaiye. miráimanibo maa-káyúkámá ímiye.” téna tiráíye.

¹² minná mórama Áánûqtunopake watáama matáina-waigoma min-ámúrááq móragaraq mayániye. miráinana wemá netuqyaa-qtátááqá kanaaráq marániye. ániibo móra-nakoma Áánûqtunopake pááqya-qtataaqa makáinanama minnámo matoráina-yataaqa paá aúyokiniye.

¹³ waéqma itai-áímmá maamináyaba kemá kétune. maa-káyúkátí yúrakoma káonamanibo íkáonaae. ániibo yaákoma aamá kéitaimanibo íma ítama arutéta yúyánámmá kéitaae.

¹⁴ maami-nóinínáúkáqtábá naayóbáqá Áánûqtun-aama amuné-náqá Áítáiyama áraimma pááq íniye téna maará-tiraine.

‘keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma ítanoe. keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

¹⁵ maami-káyúkátí iyakoma akoqnáá umáгурaitataboata yaákoma aamá itaiyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparáe.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íma káonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íma kéitaitaboata yúyánámmá íma kéitaae.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íráqôniq umá tikaao téta íkéye.’ téna agamatán-ábábí Áítáiyama tiráine.

¹⁶ Ítuma ókaraq tiráíye: “miráimanibo keráwáqá íráqôniq umá mááe. keráwáqá túrakoma móra-yataaqa káonaiye. ániibo keráwáqá taákoma ketáama kéitaiye.

¹⁷ kemá Ítuma keráwáqá áraimma kétima-timune. naayóbáqá netuqyaammá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq netuqyaammá wení arupú-wayukagaraq íbêqa keráwáqá aónaan-awaameq-yataaqa aónaiyaba ôriq umá yíkaraimanibo yemá íma aónaraane. ániibo yemá íbêqo ítáan-aimma itaiyábá ôriq umá yíkaraimanibo íma ítaraane.

ánáyukoni waéqma itai-áikóní áaimma

¹⁸ móra-nakoma yópí ánáyumma yuqmé yáútúrai-waigoni aúpáq-áímmá ítáaro.

¹⁹ máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni watáama kéitetamanibo minnáyaba yúyánámmá íma ítáama yemá ánáyukaa aapi kuturáitana numagómá ááqmena kóuraiye. móraiq umá Áánûqtuma wení watáama íyáqnoabaq uqmáráimma Tááqtaama írena páátákáá paábaq kématuwaiye.

²⁰ yaímma-anayumma óqta-marabi kuturáimma yemá miráuma páátákáá aamá mayéta yimuqá makáane.

²¹ miráimanibo ánûqa íma wáitanaboana pááqya-kanaama kémaiye. anaaékaqa Áánûqtun-aayaba makatí-kánáámá kéyitata yemá páátákáá aamá keyuwaee.

22 ániibo yaímma-anayumma áwáábíq-annagaraapimo kukáimma miráuma waayúkama aamá kéitamanibo maa-márábín-aúwáráíqtábá móneqa mayaiyábá yeqtí yúyánápímmá anómma aúrátata Áánûqtun áama mamá kéyawaaq-umatuweta yemá arammá iyáinikaa íkéoe.

23 áaqiibo yaímma-anayumma íraqô-marabimo kukáimma miráuma waayúkama Áánûqtun áama itéta waqma yúyánámmá kéitaae. yirunóbáqá arammá miráuma mákatiyaaka-tiyaakama (100) iyáawata yaímma miráuma abapaké móra-tiyaakama (60) iyáawata yaímma kaumo-tiyáákámá (30) arammá kéyaae.” téna Ítuma tímá yímikaiye.

yópi táí-namama karútai-waigoni waéqma itai-áímmá

24 Ítuma káqomma waéqma itai-áímmá tímá-yimena tiráiyee: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-nakoma íraqôn-anayumma wení yópi yúwáinikaa uráiyee.

25 miráimanibo aarawaamá yúmô kéwagowanama min-nákóni namuro-nákómá nokáámma íréna karaa-qtataákóni ayummá wítigoni aúkápimma má-yuqmarena kóuraiye.

26 anaaékaqa mi wítigoma utaréna arammá iyánáae téna aónaimma karaa-qtataákáráq mipí wáqe-uraiye.

27 ániibo mayai-wáyúkámá yókóni aanábóráq uréta yemá tímá ámikaae. ‘anó-nako, emá ení yópímá íraqôn-anayumma yukááne. ániibo nôraq itanawáq námagaraamma karútaiyoo?’ téta tewana

28 ániibo wemá tímá yímikaiye. ‘móra-namuro-wayukama mirá-uraae.’ téna titata mayai-wáyúkámá tímá ámikaae. ‘ketáámá námagaraamma ko yubónúnataabiyo?’ téta ítama aónaraae.

29 miráitana yón-áánábó-nákómá yauwéqma tímá yímikaiye. ‘ímiye. námama yubiyapaq wítigaraq yayútuwaabo.

30 keráwáqá paá yuwaíyata mákama wáeta naí-kánááráq úyotao. ániibo naí-kánááráq uínaqa mi-máyáíráq-wáyúkámá maará téq tímá-yimenune. ‘keráwáqá námagaraanokaa yúqma atáá-uma irabí agayaíq umáráaro. miráimanibo wítigomma paá mamá ketí aáwaq-naupataa umátikáaro.’ téna tiráiyee.” téna Ítuma waéqma itai-áípi tímá yímikaiye.

pááqyan-anayukaraq yítigaraq yenákáti waéqma itai-áímmá

31 Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma márû mikáq pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyee.

32 miráitata waayúkama min-ánáyúmmá mamá yeqtí yópi uqmakáawana utamá máqtemma uqmakáa-qtataakoma uyátá-maqma anómma auréna yaagóráá uráiyee. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma anómma auréna íniye. miráitana mi-tágóni amataqá numaráwákómá ánáamma má-uraiye.

33 keqnáámmá Ítuma káqomma waéqma itai-áímmá tímá-yimena tiráiyee: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma yíqtiraa uráiyee. móra-inikoma maami yíqtima maténa anó-tapepi makéna yakaráq yíqtigaraq waékáiyee. ániibo anaaékaqa yakómá itóqma anómma aúkáiyee.” téna Ítuma tiráiyee. mórama yakaráq waéqma agayaíyana itoraí-kánámá yíqtiboana Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráráá kéiyee.

Ítuma watáama tiráimma waéqma itai-áípin áatuqma nôraq itanabi tiráiyee.

34 Ítuma máqten-aimma aarawaamá timá yímikaimma waéqma itái-áipín áátuqma timá yímikaiye. móra-aimma abarokáq ítima-yimikaiye. Ímiye. wemá paá waéqma itái-áipín áátuqma tiráiyé.

35 miráitana móra Áánûqtuni amuné-nákómá nóinabi naayóbáqá tiráimma íbêqa áraimma pááq kéiyé. naayóbáqá maará-tiraine:

“kemá tóyauqa ógaakeq aamá waéqma itái-áímmá tenúne.

maa-márámá paá kéitana aúpáq aúyoqma wáqe-urai-qtataqtaba kemá timá-yimenune.”

téna Áítáiya naayóbáqá tiráine.

tái-namagaraama wítibi karútai-waigoni waéqma itái-áíkkóni áaimma

36 Ítuma aarawaamá mikáq iyuwéna naaúpaq uráiyé. wení iyápó-annama Ítunopaq íréta tirááe: “tái-namama yópímô karútai-waigoni waéqma itái-áímmá keqtáá áaimma timá tímînaqtaa ítáano.” téta tirááe.

37 Ítuma maará téna tiráiyé: “maamin-nákómá íráqôn-anayumma yúwáimma minná kemá Waayúkagoni Áráaqiyé.

38 ánibo yómmá minná máqte-marure. íráqôn-anayumma minná miráuma Áánûqtumo yabíq yíkarai-kayukae. ánibo tái-namagaraamma minná miráuma Tááqtaani waayúkae.

39 mi-námúró-nákómá tái-namagaraamma yúwáimma minná Tááqtaae. aáwaqa yópiké ábu káinata mayánô-kanaama minná anaaékaqa maa-márámá ánatani-kanaaraqa ketí kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mirá-inoe.

40 ánibo yemá tái-namagaraamma yúqma áikumareta máqtepaq irabí agatuwánómma minná miraráá umá anaaékaqa maa-márámô ánataniq-taoqa mirá-inoe.

41 Waayúkagoni Áráakoma ketí kaqtó-wayukama timáyikaanata kemá yabíkáuna-yataapike náayubi káqo-yuma kúmiq-yataapi mamá kéyikaa-kayukagaraq ókaraq tái-aaimma tarôq kéo-kayukagaraq yiwíqma áíkuinoe.

42 ánibo Waayúkagoni Áráakoni kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mikáyúkámá mamá anón-irabí yuwánóe. min-írabí yemá máeta anón-ibíqa yaréta yíwayaamma akégûnanoe.

43 mi-kánáaráqá Áánûqtuni arupú-wayukama yeqtibomá Áánûqtuma yabíkáin-aukapaqa tágama aakáá kánóe. móra-nakoma aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma moneqa yawáánakaraq marabiké matái-waigoni waéqma itái-áímmá

44 Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma anó-moneqa yawáánakaraq móra-yopi aúpáq makáánikaa kéiyé. ánibo móra-nakoma mi-mónéq-yawáámmá abatátuwena wemá yawuwéqma yawááq-umarena amuqá ôriq umá kémarena wemá máqtemma makái-qtataqa mamá káqo-kayukaraq maráitata yemá meyánîq urááe. miráitana wemá yawuwéqma uréna mi-tópi moneqa wáitanaboana ko meyánîq uráiyé.

anó-moneq-awíqa yaa-púyákkóni waéqma itái-áímmá

45 móragaraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma íráqô-puyaqa móra-nakoma anó-moneq-awíqa yéna áíqma áíkuinikaa kéiyé.

46 wemá aónaimma móra íráqô-puyaqa wáitana abatátuwena wení máqte-qtataqa yaímma-wayukabaq mó kéyimena meyánîq uráiyé. ánibo wemá

minnârake moneqa maména mi-púyáqá ko meyanîq uráiyé. mórai q umá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqtemma íráqô-qtataaqtaba ákái-qtataakomma uyátáraiye.

kúqôkoni waéqma itai-áímmá

⁴⁷ móragarare. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma nokaayúpi kúqômma yukéta noyááqa yáqtóráánikaa kéiyé.

⁴⁸ noyáákoma kúqômma ôgikitata yemá áwábaq mi-kúqómmá yabiti máeta kéyé. áníbo yemá áwábaq má-maketa íráqô-noyaaqa áiqma ókaq kémareta táiq i-nóyááqá áiqma paábataa kéyuwaae.

⁴⁹ anaaékaqa maa-márágóni aqtó-kánáaráqá miraráa umá mórai q ínóe. Áánûqtunopake kaqtó-wayukama kukéta íráqô-kayukabimo táí-wayukamo maíyamma kunáiqma

⁵⁰ anón-irabitaa yuwánóe. min-írábímmá mi-káyúkámá máeta anón-ibiqá yaréta yíwáyaamma akégûnanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma íráqô-qtataaqqa naayókaráq aúgekaraq makáiyé.

⁵¹ Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: “keráwáqá maami-máqtén-áikóni áaimma kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “owé.” tewana Ítuma timá yímikaiye:

⁵² “miráitata máqtemma ámán-aimma yirááti-wayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama ítaraapoata yemá miráuma kaayaqá naakóni anábóráa umá máitata wepíké aúgemma itai-áikaráq naayón-itái-áikaráq matukááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Náátárêtiq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

⁵³ Ítuma waéqma itai-áímmá timá ánatatuwena mi-márúqá yuwéna weni

⁵⁴ márûpaq kóurena Áánûqtun-aama yeqtí yirááti-naupaq álkuyikarena Ítuma timá yímikaiye. miráitata mi-káyúkámá karámareta tirááe: “maan-nákómá awaaméq-yátáarábi itai-yátááqá náakakenaq matáiyô?”

⁵⁵ maamin-náqá íyaq naammá-í-nákóni áanikowabiyo? Máriaama anóa íyaq máiyó? áníbo Yêmitima Yótêbima Tááímonima Yúqtaatima máqtemma yemá weni ábâqawaayue.

⁵⁶ máqtemma anaanoámá áúkoma ketáátê mááe. áníbo maamirái-qtataaqqa náakakenaq matáiyô?”

⁵⁷ yemá mirá-timatuweta Ítumma ítama táiq umákaraae. miráimanibo wemá timá yímikaiye. “Áánûqtuni amuné-nákóni áwîqqa máqte-marupaqa wáimanibo weni naa márûpakaraq wenánnábikaráqá weni áwîqqa anómma íma wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

⁵⁸ mirá-timatuwena wenáama íma itáawanaboana mi-márúkáqá taíbaq anón-awaameq-yataariqa íuraiye.

14

Yóóanema nommá perai-náqá pukuráiyé.

¹ mi-kánáaráqá anó-kinima Êrôtima Ítuni watáama ítaraiye.

² miráitana Êrôtima weni kámááni-wayukama maará téna timá yíkaraiye: “min-náqá nommá perai-náqá Yóóanemiye. wemá pukáipike yauwéqma itó-uraiye. miráitana anómma akoqnáama wenayáápike páaq kéiyé.” téna Êrôtima tiráiyé.

3 miráitana Érótima titata wení ááiq-i-wayukama Yóáanemma yáqtoqma téni-annanapo atáá-umatuweta ánná-naupaq ákáraae. Erótiatima Píripimma ánáakokake miráuraimma Píripima Érótimma ábákoboana Érótima awekéma kuyéna ánáakomma yabítiráine.

4 naayóbáqá Yóáanema Érótimma maará téna timá ámikaine: “min-ínímô mayáánama íarutaiye.”

5 téna titana Érótima áyáqtaba umátuwena Yóáanemma ikamínéna uráimanibo aarawaatí yáaqa ikátaiye. aarawaamá Yóáaneqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewanabóana ikatîq uráiyé.

6 móra-taoqa Érótimma marákáara-kanaama páaq itata waayúkama áikutaae. miráitana mi-káyúkátí yúraqa Erótiatima ayáámukoma imá yaráiyé. ániibo min-ímô yaiqtábá Érótima ôriq umá amuqá maréna

7 min-ínáárúgómmá maará téna Érótima áraimma Áánûqtun aúrakaq timá akoqnáá umákaraiye: “emá keqtábá móra-yataaqa ‘timiyo’ tinna-yátááqá paá aménúne.” téna Érótima tiráiyé.

8 min-ínáárúgómmá anóama mirá té tiyó téna anóama timá-amitana maará-tiraiye: “emá Yóáanema nommá perai-nákómmá ko ikámma aqnómmá aráqma móra-taapepi maré maakáq má timiyo.” téna tiráiyé.

9 Erótiati mirá titana mi-kínímá Érótimi áyakoma ummaa yáguraiye. miráimanibo wení akoqnáá-aimma máqte-kayukama áikuma máeta ítaraawanaboana Érótima tiráiyé: “mi-qtátááqá áméro.” téna tiráiyé.

10 timátuwena wení ááiq-i-wayukama tímáykáitata ánná-naupaqa uréta nommá perai-náqá Yóáanemma ko ikámma ánúaramma aráqma

11 aqnómmá mamá móra-taapepi matuwéta mamé iréta min-ínáárúmá má ámikkae. miráitana min-áqnómmá anóama máipaqa mamé itana anóama téna áraimma Yóáanema ‘pukiye’ tiráiyé.

12 ániibo Yóáaneni iyápo-annama iréta Yóáaneni arááq-auma mamá uqtaráae. uqtmákátuwetama Ítumma mó-tima-amikkae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (5,000) aáwaqa yímikaiye.

13 Ítuma min-áímmá ítátuwena mi-márúqá yuwéna móra-unopi-kaarebi waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaq wenamáa kóuraiye. miráimanibo aarawaamá min-áímmá ítátuweta yeqtí márúqa yuwéta marabí Ítun anaáe waqméta urááe.

14 anaáeakaqa Ítuma áwábaq ko máena netuqyaa-káyúkámá yimónaimma arummá ôriq umágitana kaayoné umá yíkátuwena karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

15 énaikaqa Ítuni iyápó-annama marabí iréta tirááe: “aaqá kéekiye. maan-áúkápáqá waayúkama íma máán-aukapaqibo timá yikénata kóoro. yemá máqte-marupaqa uréire kéeta aáwaqa abáá-uma máyáaro.” téta tirááe.

16 mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: “nôraq ínatawaq kóino? kenamááriq keráwáqá aáwaqa yíméro.” téna Ítuma tiráiyé.

17 ániibo wení iyápó-annama timá ámikkae: “ketáámá netuq-ááwáqá íma matokáunataae. paá móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá kátútai-noyaaqa matokáunataae.” téta tirááe.

18 ániibo Ítuma tiráiyé: “kínna mamé ketôpaq yero.” téna tiráiyé.

19 ániibo máqte-kayukama aápêkaq ‘maraq máero’ timátuwena móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaq-nóyááqá kémayena uréna Áánûqtunopaq múte káonena Áánûqtukaq ‘tikáiyé’ tiráiyé. mirá-timatuwena yammá mapákena iyápó-annama yímikaiye. miráitata iyápó-annama matéta aarawaamá yímíqme urááe.

20 ániibo máqtemma min-ááwáqá naawana yímûqa yaráiyé. yaímma aqtó-átó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-kámáágúq-únámmá áituraae.

21 waayúkama aáwaqo naráamma miráuma netuq-wáyúkámá (5,000) narááe. aara iyápógaraqa íma yoráutaae.

nokaayúkóni ámûraaqa Ítuma uráiyé.

22 íbêqa Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “áqnáabaq únópi-káárébi utéra nokaayúpi atátuweraq meran-ábápáq kéwiyaraq kemá waayúkama timá yíkánata ‘koíyaro.’ ” téna Ítuma timá yímikaiye.

23 ániibo Ítuma aarawaamá timá yíkáitata kówana wenamá anubaq nuna-mummá tínéna utáiyé. énaikaqa wenamá anubaqá máqe-uráiyé.

24 wení iyápó-annamo kóon-unopi-kaaregoma nokaayúkóni aúkáapi kóitana uwáama anómma yokéna nokómá karááto kéna únópi-káárémá awéqtaraie.

25 aaqá iraránéna aabayaamá maráimma Ítuma nokaayúkóni ámûraaqa maréna wení iyápó-annayopaq iráiyé.

26 nonánánaakaq Ítuma maré kéyitata iyápó-annama aónatuweta ikatîq ôriq urááe. miráitata wení tirááe: “waátama kéiyé.” kététa yemá ikatîqa ôriq umá kéeta wááqa yurááe.

27 ániibo Ítuma paátákáá yááyama tiraíyé: “keráwáqti tiyakoma kaayoné kéinaq máero. kemá Ítuma kéyune. keráwáqá-ikatîqa íoro.” téna Ítuma tiraíyé.

28 Pítaama maará téna yauwéqma tiraíyé: “uyátaráana-nako, emô kéyema emá kemmá tááyenaq enôpaq nonánánaakaq ono.” téna tiraíyé.

29 ániibo Ítuma tiraíyé: “maabáq iyo.” titana mikáké Pítaama únópi-káárémá yuwéna nonánánaakaq Ítunopaq uráiyé.

30 miráimanibo Pítaama anón-uwaama yóráiqtaba áaqa ikaténa nonnóbáq kumá yubékine uráiyé. miráitana Pítaama wááqa kéyena tiraíyé: “uyátaráana-nako, tiwáqnaa uwo!” téna Pítaama tiraíyé.

31 Ítuma paátákáá Pítaamma káyaatoq-mayena tiraíyé: “epímmá itáíq-itaiq i-yátááqá pááqyamma wáiyé. nôraq itaawáq kaayaq-áúyánámmá kéitaano?” téna Ítuma Pítaamma ítama aónaraiye.

32 mirá-timatuwaitata yenákkámá únópi-káárébi uyámetaayana uwááqoma mikáq yukáiyé.

33 ániibo únópi-káárébi mō máe-kayukama Ítuni anón-akoqnaama aónatuweta tirááe: “áraíne. emá Áánûqtun-aanikoma máane.” téta tirááe.

Kénnéáaretibaqa Ítuma taibaq karí-wáyúkámá mamá íráqôniq umáyíkaraiye.

34 yemá nokaayúmmá aqtátuweta Kénnéáaretiq-marabaq urááe.

35 min-áúkápáq-wáyúkámá maanná Ítue téta ítaraae. ániibo mi-márúkóni waaqókáq máqte-kayukabaq aamá yúwáawana wéyáwé itata karí-wáyúkámá yiwíqmeta Ítunopataa irááe.

36 yemá Ítumma inaa téta iyuwáinata kari-wáyúkámá Ítuni paá wáqtôraq ánekuiyana ánibo máqtemma kari-wáyúkámá Ítuni wáqtôraqo ánekuyo-kayukati karígómá ánatagitata máqtemma kanaaraq atóbéqé urááe.

15

Áánûqtuni aammá aúmatan-aikoma ketáái títaubikoni watáama uyátáraiye.

1 mi-kánáaráqá yaímma Pérali-wayukagaraqa aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Yérútááre-maruqa yuwéta Ítunopaq iréta maará-tiraae:

2 “nôraq itatawáq ení iyápó-annama ketáái tináábútááma tímikaan-aaimma íma kéwaraao? aáwaqo nánétama iyáámma íma tete kéoe.”

3 téwana Ítuma yawuwéqma timá yímikaiye: “nôraq itaraq keráwáqá keráwáqtí táaimma kéwareraq Áánûqtuni ámáan-aimma íma kéwaraao?”

4 Áánûqtuma maará-tiraiye. ‘emá enanó-enaboni amenáápq máao. ánibo móra-nakoma anóanabi aboámmá timá táiq umákainaama min-náqá ikamíyana puíno.’ téna tiráine.

5 miráimanibo keráwáqá maará kéte. ‘móra-nakoma mónerabi móra-yataaqa makénama anóbomma áwáqnaa kéimanibo ‘maannáma monoq-náupáqtábáe.’ kétenama

6 anóabomma ayuwaíno. mirán-ááímmá tarôq kéeq Áánûqtun-aama márúte kéyuweq keráwáqtí táama múte kéyauyoe.

7 keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáo, Áánûqtuni amuné-náqá Áítáiya Áánûqtuqtaba áraimma naayóbáqá maará-tiraine.

8 ‘maan-ánná-ínínáúkáqá paá amegaa-yóyáúkáké tíwîqa múte kéyauyomanibo íyaqnoabaq keqtábá íma kéyikaiye.

9 yeqtábá Áánûqtuma maará-tiraine.

ketí ámáan-aimma íkéwaraabo paá waayúkati ámáan-aimma kéwaretaboata keqtábámá paá oyaaq-yúyánámmá kéitaae.’

téna Áítáiya tiráine.” téna Ítuma timá yímikaiye.

waayúkama mamá táiqo i-qtátááre.

10 mi-kánáaráqá Ítuma aarawaamá yááyamae iréna iyáámma tete onáíqtábá timá yímikaiye: “keráwáqá itaraq túyánámmá ítama arútáaro.

11 óyauqnoabaqa pérai-qtataakoma waayúkgomma mamá táiq íkéumakaiye. ímiye. ánibo túyánápqké páaq i-qtátáákómá waayúkama mamá táiq kéumakaiye.

12 mí táoqa Ítuni iyápó-annama iréta tirááe: “Pérali-wayukama min-áímmá itéta ôriq umá íyaqtaba kéoe. minnáyabama emá ítaraano?” téta Ítumma ítama aónaraae.

13 Ítuma yawuwéqma timá yímikaiye: “ketibomá mái-marupaqa wemá yabíkái-qtataaqa yokaa uná wáiyé. mí tópmá máqte-qtataaqa wenamááriq íuqmakainayataaqa áainakaraq yayútuwaniye.” téna tiráiyé.

14 Ítuma ókaraq tiráiyé: “keráwáqá iyuwáiyata máero. Pérali-wayukama yúramma karoparáakaa-kayukama aammá yirááti-wayukae. aúramma karoparáipoana káqo-nakomma aúramma karoparái-nakomma aammá aráátínata wenarááte-wenaraate íyamma íaoneta maipí metáyóye.” téna Ítuma tiráiyé.

15 Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “waayúkama íma mamá táiq in-áíkoní waéqma itái-áímmá waéqma abarokáq tinataa itáano.” téna Pítaama tiráiyé.

16 ániibo Ítuma tiráiyi: “keráwáqá miráuma káqo-yuma aamá íma ítama arútáa-yuraa kéoe. keráwáqá íyaq kéitaa?”

17 máqte-qtataakoma tóyaupike kumábékema tíyapi kumitana tíyakoma mamá márúte ayá-máipímá kéyuwaiye.

18 ááqibo óyaupike paábaq yaúbagima mi-qtátááqá túyánápíkékáráq tirunóbákékáráq kéyuena mi-qtátáákómá keráwáqá mamá táwíqá kéiyi.

19 móra-nakoma áyáqnobake úi-qtataaqa mirá-uraiye. táí-auyanamma iténa waayúka ikámma puyena aaraúkáqá mamá yataéna kumari-ááímá mamá pááq éna moyámmá mayéna kaaqaari-áúbí maréna akáyáámá téna kéiyi.

20 máqtemma miráí-qtataakoma waayúkama kanaarqá mamá táwíqá íniye. ááqibo móra-nakoma ayáámma íma tete éna aáwaqa ánékuqma naimmá minnágoma waayúkamá Áánûqtun aúraqaq mamá táwíqá ikéiyi.” téna Ítuma tiráiyi.

Kéinanai-inikoma áraimma Ítukaq arummá ámikaiye.

21 mi-kánááráqá Ítuma maami-márúqá yuwéna Tááya-marupakaraq Tááirana-marupakaraq uráiyi.

22 ániibo móra Yéqtaaeo-inimma Kéinabakepoana min-áúkápáq máin-inikoma iréna ááyama tiráiyi: “umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike íniye tiráan-nako, kemmá emá arummá umátikaa. ketiyáámukomma táí-aagoma mamá táíq kéumakaiye.” téna min-ínikómá tiráiyi.

23 miráitana Ítuma móra-aimma yawuwéqma íma tímá ámikaiye. ániibo wení iyápo-annama Ítumma tímá ámikaa: “maan-ínikómá aamá kárame kéyena tinaaétaa waqmé kéiyi. emá tímákénana ‘kóino’.”

24 téta tewana Ítuma yawuwéqma tiráiyi: “Ítiráeobake tipí-tipí-anna-wayukama aúyokoqtaabae téna Áánûqtuma tímátíkáitaq kemá yenamáa yeráwáqtábá kukáuene.” téna Ítuma tiráiyi.

25 ániibo min-ínikómá iréna Ítuni aítaupi araayutaúmmá ayéna tiráiyi: “umaataráána-nako, kemmá tíwáqnaa uwo.” téna tiráiyi.

26 ániibo Áánûqtun áama Ítiráeao-wayukabi wáin-aiqtaba Ítuma yawuwéqma tiráiyi: “iyápógoni aáwaqa iyákómmá aménúnama minná íma arutániye.” téna tiráiyi.

27 ániibo min-ínikómá tiráiyi: “umaataráána-nako, emá áraimma kétenamanibo aáwaqa aqtó-átómá anó-nakoni yaareráké marabí kutimmá iyákómá kénaae.” téna tiráiyi.

28 min-ínikómá mirá-timatuwaitana Ítuma yawuwéqma tiráiyi: “aaragô, emá arummá anómma tíméne. nói-qtatabi ákái-qtataaqa pááq umáminiye.” téna titana é mí táoqa ayáámukoni karígómá ánataguraiye.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikariye.

29 íbêqa Ítuma mi-márúqá yuwéna Kááriri-nokaayukoni waaqókáq uréna anu-raq ko máqe-uraiye.

30 ániibo netuqyaan-ánná-wáyúkámá ya ikúyakaraae. yemá máqte-kari-wayukama yítauqa táíq uráimma yúramma karoparáimma iyááqtámma kaékáimma yóyauqa aráápaguraimma yaímma-kari-wayukagaraqa Ítunopataa yiwíqmeta irááe. yemá mi-káyúkámá Ítun aítaupitaa mágyukaraae. ániibo Ítuma mamá atóbamayikariye.

³¹ miráitata aarawaamá iyánaaq éta yemá aónaamma yóyauqa aráapagurai-kayukama aamá kétéwata iyáátamma kaékái-kayukama arupú kéowata yíttauqa táiq urái-kayukama aammá uréire kéowata yúramma karoparái-kayukama yúramma káonaawata urááe. miráitataboata mi-káyúkámá Ítiráaeo-wayukati Áánûqtun-awíqa múte yáútaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (4,000) aáwaqa yímikaiye.

³² Ítuma wení iyápó-annama yááyamae iréna tiráiyee: “maa-káyúkáyábá ôriq umá tirummá kéumayikaune. kaumo-yúpáámá ketê máqe-uraawanaboana yeqtí aáwaqa íma wáiyee. yemá yáayaba kéiyanakaraq íma timáyíkánata kóinoe. aapaqá yááyaba éta yúnááímmá iyábááé.” téna Ítuma tiráiyee.

³³ ánibo wení iyápó-annama timá ámikaae: “maan-áúkápáqá waayúkama íma mááe. ketáámá náakakenaq netuq-ááwáqá mamátaawaq maami-nétúq-yáyúkámá yiménúnataabiyo?”

³⁴ tewana Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náaraq umá yanaq makááô?” titata yemá tirááe: “ketáámá abapaké kaayaq-yámmá maréta yaímma arekák umá-noyaaqa makáunataae.” téta tirááe.

³⁵ ánibo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata yemá marabí maraq máqe-uraae.

³⁶ ánibo Ítuma maami abapaké kaayaq-yámmá kémayena noyááqa kémaye uréna Áánûqtukaq ‘tíkáiyee’ timátuwena mapákana iyápó-annama yímitata yemá matéta mi-káyúkámá yímíqme urááe.

³⁷ máqte-kayukama namá kanaarác umátuweta yimuqá makááe. yaímma aqtómá wáimma abapaké kaayaq-kámáágúq-únámmá áíqturaae.

³⁸ aáwaqo naa-káyúkámá miráuma netuqyaa-káyúkáe (4,000). ánibo aarawáá iyápóma íyorautaae.

³⁹ ánibo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata kówana únópi-káarébi wemá uténa wení iyápó-annagaraq Máágataaniq-aukapaq-marabaq kóuraae.

16

“anón-awaameq-yataaqa aonanaae” téta tirááe.

¹ Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq Ítunopaq iréta makáqma aónaineta urááe. Ítuma móra anón-awaameq-yataariq ínataa aónanataae téta tirááamanibo

² Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “énaikaqa keráwáqá maará kéte. ‘aabayákómá karogarommá káuraitaqa íráqô-kanaama wániye.’ kétee.

³ ánibo aabáyaanapimma keráwáqá maará kéte. ‘konnákómá abúkitana aabayákómá karogarommá káuraipoana uwáama kéyorena aaqá yíniye.’ kétee. minná áraíne. aabayákóni awaaméqá keráwáqá aónama kéyainaae. miráimanibo íbêqa maa-kánáágómá keqtábá awaaméqá immá íaonama kéyainaae.

⁴ íbêq-wayukama keráwáqá táí-noini-naukare. Áánûqtumma íaonaraa-kayukaraa-kayukae. kemmá anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaamanibo kemá móra awaaméq-yátááriq onaq íaonainoe. keráwáqá paá Yónaani awaaméq-yátááqá mayánoe.” téna mórai q umá pukáipike itó-iniqtaba timátuwena Ítuma kóurayee.

Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukati yíqtigoni waéqma itai-áímmá

⁵ yemá iyápó-annama nokaayúmmá aqtátuweta kéwetamanibo yaímma yammá yiwikátuweta íma mayéta irááe.

6 ániḅo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá Pératí-wayukagaraq Táátùti-wayukati yammá itorai-kánámá yíqtiyaba atéqma arútáaro.” téna Ítuma tiráiyē.

7 ániḅo yeiyáá watáá-wataa téta: “ketáámá yammá íma mamé iráunataae. miráitanaboana kétiye.” téta iyápó-annama tirááē.

8 Ítuma Ítarenaboana tiráiyē: “nôraq itarâq keiyááma netuq-túyánámmá iteraq ketáámá yammá íyaq makáunataabiyo kéteo? keráwáqti itáíq-itaiq umá máiyataaqa pááqyamma wáiyē.

9 kemá móra-tiyaapaq-yamma mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (5,000) naráaqtabama íyaq túyánámmá kéitaa? náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo?

10 ániḅo abapaké kaayaq-yámmá mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (4,000) narááē. miráuma áikuteta nátúwááwaq aqtó-átó-ááwáqá áíqma náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo?

11 nôraq itarâq keráwáqá íma kéitaa? kemá yaqtabá íma timá tímikaune. keráwáqá Pératí-wayukagaraq Táátùtiq-wayukagaraqti Yíqtiyaba atéráaro.”

12 téna Ítuma móragaraq tiráiyē. miráitata iyápó-annama mikáq Ítaraae. Ítuma yakaráq waéqma agayaí-yíqtiyábá íkétiyē. ímiye. wemá paá Pératí-wayukagaraq Táátùtiq-wayukati yáiyaba ‘atéráaro!’ téna tiráiyē.

Pítaama Ítuqtaba “yauwéqmataa tiwirai-naré” téna abarokáq tiráiyē.

13 Ítuma Tétaríaí Píripai-aukapaq uréna mi-kánááráqá wení iyápó-annama ítama yimónéna tiráiyē: “aarawaamá nóinae tétawaq Waayúkagoni Áráakoqtaba áwíqá kéyaa?” téna ítama yimónaraiye.

14 ániḅo iyápó-annama tirááē: “yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema nommá perai-naré’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Iráiyae.’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Yérémaíyama káqomma Áánùqtuni amuné-naré’ kéte.” téta tirááē.

15 ániḅo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “kenamááríq keráwáqá keqtábámá náawae téraq tíwíqá kéyaa?” téna Ítuma ítama yimónaraiye.

16 Tááímoni Pítaama yaúwéqma tiráiyē: “emá yawwéqma yiwirai-náqá Metáiyae Áánùqtuma matúq-matuq umá máin-nakoni áanimone.” téna Tááímoni Pítaama tiráiyē.

17 minnáyaba Ítuma yawwéqma tiráiyē: “Tááímonio, Yóáaneni áaniko amuqá maraaó. mórama maa-márábi-nákómá íma maamin-áímmá timá ámikaiye. ímiye. ketibomá wení márûpaq mái-nakoma wenamáa maaminnáma emmá aráátiraiye.

18 kemá kétima-amune. emá Pítaamone. ení áwíkoni áaimma óqtamone. miráuma akoqnáá-oqtan-amuraq naammá umáráanikaa umá enápó kemá keánná-wáyúkámá áaimma átáma mamá áíkuyikanune. ániḅo puí-yátaákómá ketí waayúkama íuyataniye.

19 kemá emmá Áánùqtuni márûpaq uyáberai-naapaamma kámune. kíma matokéna uyáberáinikaa umá kanaaráq uínóne. nóinawabi té emá máqten-amaanaimma té ‘mirá íoro. maará íoro.’ tinna-ámáán-áímmá minnágaraq Áánùqtuni márûpaqa paá wániye. ániḅo ení ámáan-aimma ‘miráoro-maaraoro.’ tinna-ámáán-áímmá móraiq umá Áánùqtuni márûpakaraq paá wániye.

20 ániibo Ítuma wení iyápó-annayaba akoqnáá-aimma timá-yimena: “keqtábá ‘Metáíya yauwéqma tiwirai-náré’ ítero.” téna Ítuma timá yímikaiye.

Ítuma téna “pukék ító-onune.” téna tiráiyé.

21 mi-kánááraké Ítuma áaimma átárena wení iyápó-annama abarokáq timá yíkaraiye: “kemá Yérútáárebaq ónáae. mibáq uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq kawáá-wáyúkágáráq ámáan-aimma yírááti-wayukagaraq yemá mirá umátikaiya-waigoma kemmá anómma tíqa íniye. yemá kemmá tikamma puínomanibo kaumo-yúpáámá yauwéqma ító-ureq tú amá mánune.” téna tiráiyé.

22 ániibo Pítaama Ítumma áwábaq awíqme uréna káwaagena tiráiyé: “uyátaráana-nako, emá ímira-uwo. mi-qtátááqá íma páaq íno.” téna Pítaa tiráimanibo

23 Ítuma waéqma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááqtao, emá tinaaépaq yáwaa! emá ketúyánámmá mamá táíq-íné kéone. emá Áánûqtuni aúyánámmá íma kéitaane. emá paá waayúkati yúyánámmá kéitaane.” téna Ítuma tiráiyé.

24 mikáké Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “móra-nakoma keti-naaé waránáae ténama wemá wení aúyánákóni akai-yátááqá paábaq márúte yuwéna wení kaapaq-yámá maména puínéna yokaa énama tinaaé waráino.

25 ániibo móra-nakoma wení maamin-áúwáráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyokiniye. áaqibo móra-nakoma wení aúwaraimma keqtábáé téna puyéna wemá uyátá-maqma íráqôn-auwaraimma abatániye.

26 móra-nakoma maa-márábiké máqte-qtataaqtaba aúyánámmá itánimanibo wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyokinanama mi-máqte-qtátáákómá náaraq umáq áwáqnaa ínyô? ániibo wení aúwaraimma nôi-meyakakenaq yauwéqma meyánîq ínyô?

27 Waayúkagoni Áráaqa kemá ketiboní akoqnáá-tagama-yataakaraq kumónúnama ketí kaqtó-wayukate Áánûqtunopake kumónúnatae. mi-kánááráqá kemá aarawaatí máqten-aiiqtaba meyámmá yiménúe.

28 kemá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maannámo máa-kayukama íma pukéta paá máeta aónaraiyana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma aúqma máena kumíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

17

Ítuni aúgoma mamá waéqma aokariq uráiyé.

1 abapaké móra-kanaama yátámakitana Ítuma Pítaamma káwirena Yémityaa mi-kátámá Yóáanete yiwiqmayaitata mórana uyátárain-anuraq utááe. yenamáa mibáq máqe-uraae.

2 ániibo Ítuni aúgoma yúraqaq mamá waéqma aokariq uráiyé. miráitana wení óikoma tágama aakáá kégaitana wení wáqtógoma wayámmá kamá ókáá karáiyé.

3 ániibo Mótetiyaá Íráiyama Áánûqtuni márúpake kumáeta Ítute watáá-wataa kétéyata yemá aónaraae.

4 Pítaama minnáma aónatuwena Ítumma timá ámikaiye: “uyátaráana-nako, ketáámá maakáq máunataama íráqône. emmá akáinaqa kanaaráq kemá kau-momá kogonaagó-namma maakáq ónúne. mórana ení naané mórana Mótetini naané mórana Íráiyani naané téq miráuma ónúne.” téna Pítaama tiráiyé.

5 mirá kéténa máiqtaba mórama aakáá kaikónnákmá kumma yawáaq umáyikariye. ániibo móra-aikoma mi-kónnápké maará-tiraiye: “maannáma ketáanikoma tikáin-iyapoe. wení áaiqtabama óriq umá kétikaiye. keráwáqá wenáama ítáaro.” téna aagómá mi-kónnápké tiráiyé.

6 ániibo iyápó-annama min-áimma ítátuweta ikatîq kээtaboata yemá yóipake marabi yiqá agurááe.

7 miráitana Ítuma yimakaq iréna yineq kánekuvena timá yímikaiye: “keráwáqá itó-oro. keráwáqá ikatîq íoro.” téna tiráiyé.

8 ániibo yemá itó-uma aónaamma káqo-wamma íma aónaraabo paá Ítumma wenamá aónaraae.

9 min-ánúma yuwéta ké gumowana aapaqá Ítuma akoqnáá umá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-qtátááqá aónaamma móra-nakomma íma timámera q yukáiyana Waayúkagon-Araaqa kemá pukéq itó-onna kanaaráq wino.” téna Ítuma timá yímikaiye.

10 ániibo yemá iyápó-annama Ítumma ítama aónéta tirááe: “nôraq itatawáq ámáan-aimma yirááti-wayukama Íráiyaqtaba Metáiyani áqnáabaq yíno kéteo?” téta tirááe.

11 ániibo Ítuma yawuwéqma timá yímikaiye: “owé. áraine. Íráiyama iréna máqte-qtataaqa mamá yokaa íniye.

12 miráimanibo kemá kétima-timune. Íráiyaraa-naqa áqa iráitata waayúkama wemmá íaonama arútaraae. ímiye. yemá paá yeqti yikái-yátáákaké yúyánámmá kéwareta táí-aaimma ókon-okomma tarôq umákaraae. miraráá umá Waayúkagoni Áráaqa kemmá min-áwáátárîq umátikanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

13 mirá-timatuwaitata Ítuma nommá perai-náqá Yóáaneqtaba kétéyaa téta wení iyápó-annama ítaraae.

Ítuma móra-iyapoma táí-aagoma arunóbáqá máin-iyapoma mamá atóbamakaraiye.

14 Ítuma wení iyápó-annagaraq yemá netuqyaa-káyúkábí yawuwéqma koyamá kéowana móra-nakoma Ítunopaq iréna arayutaúmmá ayéna tiráiyé:

15 “uyataráána-nako, emá ketáanikomma arummá umákaao. wemmá augááyamma kákaiye. netuqyaa-kánáámá wemá irabí kégaugena nopi kémetagena kéiyé.

16 ániibo kemá min-iyápómá awíqme ení iyápó-annayopaq únnama íma mamé érákáawaniq urááe.” téna tiráiyé.

17 Ítuma yawuwéqma timá ámikaiye: “keráwáqá min-ánná-wáyúkámá itáiq-itaiq í-yáqtááqá íma wáitana keráwáqti tiyakoma íma kárutaiye. náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtiéma máunaq Áánûqtuni akoqnááma matááô? náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqti ummaamá mayánúnô? keráwáqá min-iyápómá awíqmera maakáq ketôpaq yero.” téna Ítuma tiráiyé.

18 miráitana Ítuma mi-tái-áágómmá awáágítana min-iyápógómmá ayúwáitana é kí-taoq wení karígómá ánatamakariye.

19 ániibo iyápó-annama Ítunopaq aúpáq iréta timá ámikaae: “nôraq itataawáq ketáámá maami-tái-áágómmá kanaaráq íma kéwaqtuwaunataabiyo?” téta tewana

20 Ítuma yawuwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqti itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. karáwáqti itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá

kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqti itáíq-itaiq umá arummá timí-yátáákómá miráuma páaqyan-anayukoraa kéinaqa kanaaráq keráwáqá maan-ánúgómá timákeraq 'emá itó-uma merapaq waa' t'iyana kanaaráq wíniye. keráwáqá káqomma máqteniq inómanibo

²¹ mirá-tái-áágómá matuwáiyaba paá nunamukáráq aáwaqa awetáigaraq yenamáa kanaaráq wániye." téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma "puyéq itó-onune" téna móragaraq tiráiyé.

²² Káárirí-marupaq uréire kéeta Ítuma iyápó-annama timá-yimena tiráiyé: "yemá Waayúkgon-Araaqa kemmá namuro-wáyúkátí iyáapi áaimma átama maránóe.

²³ miráiyata tíkamiyaq puyéq kaumo-kánáámá maéq itó-onune." téna titata iyápó-annati Íyakoma ummaa yáguraiye.

Ítuma anó-monoq-nakoni táákiti-moneqa yukáiyé.

²⁴ Ítuma wení iyápó-annagaraq anaaékaqa yemá Kápéranabaq koyaawana anó-monoq-naupaqtaba táákiti-moneqa máyáa-kayukama Pítaanopaq iréta maará téta timá ámikaae: "keráwáqti tiráati-nakoma anó-monoq-naupaqtabama táákiti-moneqa kéyuwaiyo?" téta Ítama aónaawana Pítaama yawuégma tiráiyé:

²⁵ "owé." téna tiráiyé. ániibo Pítaama naaúpaq uyábéráitana áqnáabaq Ítuma Pítaamma Ítama aónainoqtaba aamá timátuwena Pítaamma Ítama aónaraiye: "Tááímonio, emá nóine té kéteno? maa-márábí-kíní-káyúkáráqá meyámmá táákiti-moneqa náayuwaq kámeo? maa-máráráké-káyúkáwábi óq-marabake-kayukabikena kémayaao?" téna Ítuma Ítama aónaraiye.

²⁶ Pítaama tiráiyé: "óq-marabake-kayukabikene." téna tiráiyé. ániibo Ítuma timá ámikaiye: "miráitana maa-máráráké-káyúkámá táákiti-moneqa íma kéyuwaamanibo

²⁷ Áánúqtuni iyápóboaqtaa táákiti-moneqa íma kanaaráq yiménúnataamanibo ketáámá maami-káyúkámá mamá Íyamma Íumayikanatae. miráinaq emá ketaayúpáq uré noyááqa mó-yaa. áqnáabaq yenna-nóyáákómmá óyauqa ógaarennama min-nóbáqá móneqa wániye. mi-mónéqá mayéma táákiti mayái-wáyúkámá anó-monoq-naupaqa eté kerátái táákitima mó yimiyo." téna Ítuma tiráiyé.

18

Áánúqtuma yabikái-marupaqa anómma náawaq máiyó?

¹ mi-kánááráqá iyápó-annama Ítunopaq iréta tiráae: "Áánúqtu yabikái-marupaqa náawaq tébakaqa uyátá-maqma anómma máiyó?" téta tiráae.

² Ítuma móra páaqyan-iyapoma awíqme iréna yeqti aúkáapi má itó-umakaraiye.

³ ániibo Ítuma tiráiyé: "kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá íma waéqma páaqyan-iyapora éqa keráwáqá íma Áánúqtu yabikái-marupaqa uyáberanoé. áraimma ímiye.

⁴ móra-nakoma wenaúma íma mamé uyéna maan-iyápóráá umá páaqyan-awíqa mayénama min-nákómá káqo-yuma uyátá-maqma Áánúqtu yabikái-marupaqa mániye.

⁵ ániibo móra-nakoma ketíwíkaq maarán-iyápómá áwáqnaa énama kemmá mórai q umá tiwáqnaa kéiyé.

tái-aaikoma móra-nakoni arummá ami-yátááqá mamá táiq kéiyé.

⁶ maami pááqyan-iyapoma náayubi kekáq yirummá timíya-noiyapobike móra-nakoma ketôpakemma mamá paábaq waéq-yikenama min-nákómmá móra anón-oqtamma min-nákóni ánúwarapi kúmarena anó-nokoni aúkáapi iyaabótuwanimma minná pááqya-qtataare. Ánúqtuni tái-meyamma uyátama maama anómma mayániye.

⁷ maa-márábi-káyúkámá ketôpake yuwéta waéqma koíya-kayukama anaaékaqa táwíq umáginomanibo miráuma tái-aaimma pááq kéiyé. áaqibo móra-nakoma ketôpake káqo-yuma mamá paábaq waéq-yikenama wemá uyátá-maqma anómma táwíq umáginoye.

⁸ keráwáqtí tiyáákowabi títaukoma keráwáqá mamá kéwaerena kúmiq-yataapi mamá kétékainaaqá tiyáánaa títauqa aráqma paábaq yúwáaro. minná keráwáqá keráwáqtí tiyáánaa títauqa paá wárainana kúmiq-yataapi tiwíqme kéwinatama anaaékaqa keráwáqá iramá káiq-kaiq éna íma putináí-irábi iyaabótuwanoe.

⁹ ániibo túrakoma mamá waéqma kúmiq-yataapi kétékainaaqá kubíqma paábaq yúwáaro. kímora-turamma wáinaqa kanaaráq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayáínóbo kaayaq-túrámá wáinatama keráwáqá yaúma iramá káiq-kaiq-irabi iyaabótuwanoe.” téna Ítuma timátuwena.

tipi-típima aúyokurai-waigoni waéqma itái-áiné.

¹⁰⁻¹⁴ ókaraq tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. pááqya-noiyapoyabama kemmá itáiq-itaiq umá paátataare téq íma keráwáqtí aúkáapikemma móra-tuyanamma itáaro. kemá keráwáqá kétima-timune. ketibomá Ánúqtunopaqa mórámora-yuma yeqtí kaqtó-wayukama aati-aatimá paá mááe. minná ketibomá maami-nóiyápóbíké mórama aúyoraiyaba íkákaiye. Waayúkagon-Araakoma waayúkama Ánúqtunopaken-amma yuwéta aúyokuraa-kayukama yauwéqma yiwiránéna kukáiyé. keráwáqá nóine téraq kéitaa? móra-nakoma miráuma taíbaq tipi-tipima (100) makáinana móra-tipi-tipima aúyokinanama íyaq abáá-iniyo? owé. miráuma abapaké kaayaqté-kaayaqte-tiyaakagaraq móra-tiyaama naikamá kaayaqté-kaayaqte (99)-tipi-tipima iyuwáinata anubaq máiyana mórano aúyoki-waigoqtaba ko abáá-iniye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. mí aúyoki-tipi-tipima abatátuwena awirénama mimórámô aúyokitana awirái-waigoni amuqá anómma marániye. ániibo (99) tipi-tipima íma aúyokoyuti yimuqá íma kémarainiq umá amuqá marániye. miráráá umá ketibomá Ánúqtuma wení marúpaq máin-nakoma maa pááqya-noiyapoti aúkáapike mórama aúyoraiyaba íma kákaiye.

tíbáqawaama kúmiq-yataariq kéiyaaqá mamá arupú umáyikai-aaine.

¹⁵ itáaro. enábâkora-nakoma emmá kúmiq-yataariq kéumakainama kanaaráq emá uréyaq kenákámá kenammáa maéka wení kúmiq-yataaqa aráátiyo. ániibo wemá enáama itáinnama miráuma enábâkora-naqa yauwéqma awiránóne.

¹⁶ áaqibo wemá enáama íma itáinaama emá kaayarábi móra-naqa awiqma yagaróqtamá okao. miráuma ‘kaayarábi kaumo-wáyúkámá kanaaráq mimórá-áikáq aamá tínóe.’ téna Ánúqtuni agamatá-kánnáábí kétépoana min-áikómá akoqnáá umá wániye.

¹⁷ miráimanibo wemá yeqtí yáama ímo itáinaama kanaaráq monoq-náupáq áikúya-kayukabi mó-tero. ániibo monoq-náú áikuyo-kayukati yáama itáiyábáqaráq íakainama minná wemá aamá ítainapoana monoq-náú áikuyo-kayukayopaq íuwiniq umákáaro.

18 kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. máqte-qtataaqa maa-márábimô aúyaq-maraiyaq-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa aúyaq-maraniye. ánibo máqte-qtataaqa maa-márábimô timáyikaiya-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa timátikaniye.

19 kemá ókaraq keráwáqá áraimma kétima-timune. yenákámá kaayaq-nákórátámá keráwáqti aúkáapikema kenákámá mimórá-túyánákáq maréka nunamummá tiyamma kanaaráq ketibomá Áánûqtuma wení márûpaqa máin-nakoma yenákámá yimíniye.

20 taákaq máráaro! paá kaayaq-nákówábi kaumo-nákómá ketiwîqtaba áikuma maiyaqa kanaaráq kemá yeqti aúkáapi mánune." téna Ítuma akoqnáá-aimma tiráiyé.

móra mayai-nákómá wení aqtábááma íma yauwéqma kéyimi-waigoni waéqma itai-áímmá

21 mi-kánááráqá Pítaama Ítunopaq iréna timá-amena tiráiyé: "uyátárai-nako. náaraq umábaraq ketíbákoma kúmiq-yataariq umátikainaq kemá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéq tiwikátuwanuno? abapaké kaayapárábiiyo?" téna Pítaama tiráiyé.

22 Ítu maará téna yauwéqma timá ámikaiye: "abapaké mórabaqa ímiye. miráuma abapaké kaayaq-wáyúká aiyayaa-tiyaaka umá abapaké kaayapáq (77) wení kúmiq-yataaqa páabaq matuwéq awikátuwaq.

23 miráinana Áánûqtuma yabikái-kayukama miraráá kéoe. kíniraa umá wení mayai-wáyúkátê aqtábááma mamá arupú ínóe.

24 wemá aqtábááma áaimma átáma mamá arupú kéitata yemá móra-naqa awíqmeta wenôpaq irááe. min-nákóni aqtábááma ámikaamma miráuma netuqyaammá táwibaq-moneqa (10 tausen kina) aqtábááma wái-nare.

25 miráitana wení móneqa íma wáipoana anónnáma kanaaráq amíniye. miráitana kínima téna maami-nákáráq ánáakokaraq wení iyápógaraq wení máqte-qtataakaraq waayúkaraq maraiyata meyaníq kéiyaraq mirá-mónéqá mamá anónnáma aqtábááraq kínimma áméro tiráiyé.

26 miráitana mi-máyái-nákómá kínini aítaupi araayutaúmmá ayéna maará téna inaa tiráiyé. 'arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení máqten-aqtabaaraq anónnáma ámíqma ánatanune.' téna tínana

27 min-nákóni anó-nakoma arummá umákena wení aqtábááraq ayuwaitana anónnáma íma ámikaiye.

28 ánibo mi-máyái-nákómá máápaq yaúbarena aónaimma móra-mayai-naqa tiyáákama (100 kina) aqtábááma ámikai-nare. minnáká ánûwarapi yáqtoqma akoqnáá umátokena tiráiyé. 'aqtábááma ámikaunaraqtaba páátákáá anónnáma timiyo.' téna tiráiyé.

29 miráitana min-nákómá wetê mórabi mayaimá mayáaya-nakoma wekák araayutaúmmá aténa maará téna inaa tiráiyé. 'emá arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení aqtábááraq anónná aménúne.' téna tiráimanibo

30 wemmá paá íákaraq. min-náká áнна/-naupaq mó ákaraimma wemá ánná-naupaq máena wení aqtábááma meyaníq umá ánataniye tiráiyé.

31 ánibo káqo-mayai-wayukama miráin-aimma aónatuweta íyaqnoqbaq ítama táiq umátuweta yemá yeqti anó-nakaq uréta miráin-aimma mó timá abarokák urááe.

32 miráitana anó-nakoma mi-máyái-náqá anón-aqtabaama wái-naqa ááyarena maará téna timá ámikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. áqnáabaqa kekáq ibiqá yaráánaq kemá ení máqten-aqtabaama yuqmá paátataaka uráune.

33 kemá emmá tirummá umákaraune. emá nòraq itaawáq ení móra-mayai-nakomma arummá íkémakaano?” téna tiráiyé.

34 ániibo wení anó-nakoma áyamma itana min-náqá i-wáyúkátí iyáápi máráitata i-wáyúkámá ánnábi ákáawana máena kammáa káena wení aqtbááama anónná yauwéqma aminiye.” téna Ítuma mi-kátáámá

35 timátuwena tiráiyé: “keráwáqtí tiyaqnoabaqa máqtemma tóbáqawaaraa-kayukati kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq kéyuwaapoana ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma mórai q umá keráwáqtí kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq matuwéna awikátuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

19

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

1 Ítuma mi-máqtén-áímmá téna ánatatuwena Káárirí-maruqa yuwéna Yúria-marupaq yauwéqma Yótaa-nokomma móra-aukapaq uráiyé.

2 netuqyaa-káyúkámá anaaé waqmé kéowana min-áúkápáqá karí-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

3 yaímma Péрати-wayukama Ítunopaq iréta wemmá makáqma aónaraae. yemá maará-tiraaé: “ámáan-aikoni aúrakaqa máqte-kayukama yínááqa waqtuwaí-ááímmá kanaarác yínááqa waqtuwánô?”

4 téta tewana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá maamin-áímmá íyaq yoráútaao? maará-tiraine. naayóbáqá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq uráine. naayóbáqá aaragárác waagarác tarôq uráine.

5 tarôq umá yikátuwena maará-tiraiye. ‘miráinana waagómá anóaboamma ayuwéna ánáakote yaguroqtamá maéta yenákámá móra-yuma aúqma máyoye.’ téna Áánûqtuma tiráine.

6 miráitata yenákámá íma kaayaq-wáyúkáráa umá mááye. ímiye. yenákámá miráuma mi-mórá-yúmá aúqma mááye. miráinata Áánûqtuma yarúyikarainnama íma yataétao.” téna Ítuma tiráiyé.

7 ániibo Péрати-wayukama Ítumma timá-ameta tirááé: “nòraq itanawác Mótetima ámáan-aimma timénataa waagómá aaraukáqá yataí-áúbámá agamá ‘aaragómmá ámituwe waqtuwaao’ tiráiyô?” téta itama aónaraae.

8 ániibo Ítuma timá yímikaiye: “minná tirunóbáqá akoqnáa kéeq keráwáqá aamá arátéwana Mótetima keráwáqtí aammá awiyéna ‘aaramá waqtúwáaro’ tiráine. miráimanibo naayóbáqá maramá áaimma átarai-kanaaraqa mirán-ámmá íma wáqe-uraine.

9 kemá maará téq keráwáqtábá kétune. móra-nakoni ánáakoma kumari-ááímmá íma tarôq kéinana awaikómá paábaq kéwatuwena káqon-inimmo mayainama min-nákómá kumari-ááímmá tarôq kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

10 ániibo Ítuni iyápó-annama Ítumma timá ámikaaé: “miráinatama aaramá íma mayánóma minná uyátá-maqma kanaarác íye.” téta wení iyápó-annama tirááé.

11 tewana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “máqte-noininaukaqa maamin-áímmá kanaarác íma mayánómanibo yaímma-wayukaraq Áánûqtu yímikaiye.

12 Ítáaro. yaímma-wayukama aaramá íma kanaaráq mayánómma minná yaímma-wayukama yeqtí yúgoma aúyakurinatama kanaaráq iyápóma íma maqyikánómma yeqtí yinóama mirápáq maqyikáraipoatabi waayúkama yikáma kareremá aúqyikaraipoata aaramá íma kanaaráq mayánóe. ánibo yaímma-wayukama aaramá íma máyáamma miráuma yeqtí yúyánákárq yirukaráq máqte-qtataaqa Áánûqtumma kámetaboata yemá aaramá íkémayaae. miráineqa keráwáqá kanaaráq mirá-inoe. maaminnámo tiraatíyan-aimma máyáaro!' téna Ítu tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyapoma wení kaayoné-yátááqá yímikaiye.

13 mi-kánáaráqá yaímma-wayukama pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. wemá yineq ayáámma yínékuyena nunamummá tíkáae téta irááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama aamá yiwááquraae.

14 ánibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá pááqya-noiyapoma iyuwaíyata ketôpaq yero. keráwáqá íma yáqtoq-yikaaro. Áánûqtu yabíkái-marupaq mái-wayukama mirá-nóiyápótí márûqiye.” téna tiráiyé.

15 mirá-timatuwena ayáámma pááqya-noiyapoti yineq árúqmakaiye. miráumatuwena Ítuma min-áúkápáqá yuwéna kóuraiye.

maabu-nákóma netuq-ótámmá makáiyé.

16 móra-nakoma Ítunopaq iréna tiráiyé: “yirááti-nako, kemá náaraq umáwaq iráqôn-aaimma tarôq éraq aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnô?” téna Ítama aónaraiye.

17 ánibo Ítuma tímá ámikaiye: “nôraq itaawáq íráqô-qtataaqtabama kemmá ítama káonaano? aúyánánóbáqá arútama itaao. kímora-naqa wenamá íráqô-naqiye. ánibo emá aúwaraimma mayánéma kanaaráq emá máqten-amaan-aimma waraao.” téna tiráiyé.

18 ánibo min-nákómá Ítumma tímá ámikaiye: “nóin-amaan-ainabiyo?” téna tiráiyé. Ítuma tiráiyé: “ámáan-aikoma maará-uraiye. waayúkama íma ikámma puyuwó. aaraukáqá íma mamá yataiyó. moyámmá íma mayao. káqo-wamma kaaqaarimá ítimakaaó.

19 emá enanó-enaboni aménáápáq mááo. enamáárfiq arummá amé kaayoné ónaiq umá náawabi enamakaq maína-naqa arummá amé kaayoné umákaao.” téna tiráiyé.

20 ánibo mi-mábú-nákómá Ítumma tímá ámikaiye: “mi-máqtén-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. kemá nói-qtataaqtabawaq aqtórárfíqa kéuno?” téna Ítama aónaraiye.

21 Ítuma yauwéqma tímá ámikaiye: “emá kanaaráq umá ánatanaae téma emá uré ení máqte-qtataaqa waayúkarraq marénata meyaníq kéiya minnáake mónéqa maté áwáyoq-wayukama yímituwema Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa maránóne. emá ketinaae ya-waraao.” téna Ítuma tiráiyé.

22 mi-mábú-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa kéyipaqa kóuraiye. miráimma wemá taíbaq-yataaqa makáiqtababoana mirá-uraiye.

23 ánibo Ítuma wení iyápó-annama tímá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mónéqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtabama kammá kámagiye.

24 kemá keráwáqá ókaraq kétima-timune. móra-wamma káámoma oótiraa-kakoma wáqtó aráatai-waigoni aapimmá peránénama kammáa ainikáa umá móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtaba anómma uyátá-maqma kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé.

25 yemá iyápó-annama maamin-áimmá Ítatuweta iyánaaq urááe. yé maará-tiraa: “miráinana náawaq Áánûqtuni-marupaq wemá kanaaráq uíníyô?” téta tirááe.

26 ánibo Ítuma yúrapí karákéna timá yímikaiye: “waayúkama kanaaráq mirá ínoe. Áánûqtu wenamá máqte-qtataariq kanaaráq íniye.” téna

27 Ítuma mirá-timatuwaitana Pítaama yawéqma tiráiyé: “éqtukenaro. ketáámá máqte-qtataaqa yuqmá ánatetaa enanaae ya kéwaraunataae. miráinataa ketáámá nói-qtataaraq mayánúnataabiyo?” téna Pítaama tiráiyé.

28 ánibo Ítuma timá ámikaiye: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa máqte-qtataakoma aúgeniq íni-kanaaraqa kemá Waayúkagoni Áráaqa akoqnáama mayéqa kínin-abitaraq mánune. mi-kánááráqá keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketinaaémo kéwaraiya-kayukama tiyááka umá kaayaq-ábitátaráq mánoe. keráwáqá Ítiráeobake tiyááka úma kaayaq-ánná-wáyúkámá mamá yainánóe.

29 máqte-kayukama ketíwíqtaba itéta yeqtí naammá yuwéta yíbâqawaanabi yímanaatoínabi yinóanabi yiboánabi iyápóabi yeqtí yónabi yukáiya-kayukama yemá ókaraq netuqyaammá matéta Íráqô-qtataaqa anónnáma yiméta yemá aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánóe.

30 áaqíbo netuqyaa-káyúkámá maa-marábí uyátá-maqma anómma máiya-kayukama anaaékaqa aqtóráqá íyata ánibo netuqyaa-káyúkámá íbêqa anaaékaqo kéiya-kayukama Áánûqtuni-marupaq uyátá-maqma anómma máno-kayukama wínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

20

wááéni-yopi mayaimá mayai-wáyúkámá

1 Ítuma óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mirá-uraiye. móra-nakoma anó-marama makáinikaa uráiyé. ánibo aabáyaanapimma mín-nákómá uréna wení wááéni-yopi mayaimá mayai-wáyúkámá ko yiwikaiye.

2 mín-nákómá yaímma-mayai-wayukate aamá téite umátuweta móra-iyakaq maréta mayairákémá ‘tiyááka-tiyaaka umá móneqa (1 kína) mayánúnataae’ tirááe. ánibo mirá-timatuweta wááéni-yopitaa mi-máyái-wáyúkámá tímáyíkaraiye.

3 miráuma aabaúgómmá aabayaaráq uyáwitana (9 kíróki) kawáá-nákómá ko aónaimma yaímma paá-wayukama paá itó-uma máákéti-marupitaa mááwana yimónaraiye.

4 ánibo mín-nákómá mi-káyúkámá timá yímikaiye: “kanaaráq keráwákáráq wááéni-yopi mayaimá ko kémayaiyaq meyámmá arútáma tíménúne.”

5 titata yemá urááe. mórai q umá wágááwabi énaikaqa (miráuma 12 kírókigaraq 3 kírókigaraq) wemá uráiyé.

6 ánibo énaikaq (aabaúgómmá 5 kíróki) keqnáámmá ko aónaimma yaímma-wayukama paá itó-uma mááwana mín-nákómá timá yímikaiye: “nôraq itaráq íbêq-wagaama paámá itó-uma mááo?”

7 téna titata mi-káyúkámá timá ámikaae: “móra-nakoma móra-mayaima íma kêtimitaqtaae.” téta tirááe. ániibo min-nákómá timá yímikaiye: “keráwákáráq wááéni-yopi mayáimá ko máyáaro.” téna tiráíye.

8 aabaúgómá énaikariq itana wááéni-yokoni aboámá weni mayairáq-káwáá-náqá timá ámikaiye: “emá mayairáq-wáyúkámá yááyare meyámmá yimiyo. emá anaaékaq mayaí ya matáiya-kayukarake áaimma átama meyámmá yímike áqnábaq-wayukaraq waaó.” téna tiráíye.

9 ániibo énaikaqa (5 kíróki) mayáimá áaimma átama máyáa-kayukagaraq iréta meyámmá móneqa tiyááka-tiyaaka umá matááe.

10 áqnábaq áaimma átama mayáimá matáá-kayukama iréta ‘ketáámá anó-moneqa mayánúnataae’ téta yúyánápi tirááe. miráimanibo ímiye. yegaráq meyámmá tiyááka-tiyaaka umá mórai q umá matááe.

11 yemá miráuma meyámmá maméta yókóni aboámá awáágúraae.

12 yemá mirá-tiraae: “mi-káyúkámá yinaaeemo mayaí máyáa-kayukama yemá pááqya-kanaama mayaí matááe. miráuraawaa emá yemmá mórai q umá ketáái meyákáá umá káyimene. ániibo ketáámá ayáqtáá-kanaama anó-naqa kaikáq ummaa-máyáimá kémayetaa aaqá káutaune.” téta tirááe.

13 mirá-timatuwaawana yókóni aboámá yeqtí aúkáapike móra-nakomma timá ámikaiye: “ketí aanábó-nákó, emmá íma mamá táiq umákarauae. meyámmá móneqa tiyááka mayáánayaba íyaq aamá timá móra-tiyaka makáúyó?”

14 máqtemma keráwáqá paá mamé kóoro! kemá meyámmá keráwáqá timúnna-meyakaa umá mórai q umá tinaaeemo íya-kayukama meyámmá yiménúne.

15 nóra q inábiyo? ketí móneqnapo nórabi ónááqa paá miráonu íyabiyo? kemá yemmá íráqó-qtataariq kéumayikaunaraq minnáyaba kárún-aaimma kéteo?” téna yókóni aboámá tiráíye.

16 miráuma anaaékaqo iráa-kayukama anó-nakoma uyátá-maqma anómma yímikaiye. áqnábaqo iráa-kayukama anó-nakoma yemmá márú mikákáá pááqyamma yímikaiye. miráitaq kemá kétude. anaaékaq iráiya-kayukama áqnábaq wíyata ániibo áqnábaq iráiya-kayukama aqtóúrákák wínóe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma kaumobáq téna “puyéq itó-onune” tiráíye.

17 Ítuma Yérútáárebaq uwíné kéena weni tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnámá yiwíq-mayaitata weté kóuraae. ániibo yemá aapaq kéweta Ítuma maará téna timá yímikaiye:

18 “ítáaro. íbêqa ketáá Yérútáárebaq uyónúnatae. mikáqá kemmá Waayúkagoni Áraaqa yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yeqtí iyáápi maráiyata yemá aabi matikéta tíkamma puí-áimá téite éta yawááq-umatikanoe.

19 mirá éta yemá kemmá káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama yimíyata akáyáámmá timátiketa tebúqa timéta kaapaq-yátáq tíkamma ítikanoe. miráiyaq pukéq kaumo-kánáámá ánatinaq pukáanabike itó-uma paá mánune.” téna Ítuma tiráíye.

Yémitiyaa Yóáanema anómma mayéta urááye.

20 Yéberima ánikokaratama yinóama yiwíqmena Ítunopaq iráíye. min-ínikómá Ítuni áitauipi araayutaúmmá aténa móra-yataaqtaba Ítukaq akoqnáá umá ítama aónariye.

21 Ítuma timá ámikaiye: “emmá nóiqtabaq kákaiyo?” téna ítáitana min-íníkomá wemmá timá ámikaiye: “emá anaaékaqa anó-kinimma máinona-kanaaraqa keti maa-kááyáq-íyápógórátámá enamakaq mááyoye. té minnýaba akoqnáá umá timá-timiyo!”

22 mirá téna timátúwáitana Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: “emá akoqnáá umá ítama aónáána-yataaqtabama ítaraane. káápuma awaaméqá tú-tiqa éna ummaa óriq umá yáni-kaapubikema kanaaráq náyóyô?” téna titata yenákámá yauwéqma tirááye: “mipíké kerátá kanaaráq nayúye.” téta tirááye.

23 ánibo Ítuma kaayaq-nákámá timá yímikaiye: “árainé. kenákámá keti káápubike aíqa í-yátááqá nayóye. miráimanibo náawaq kanaaráq ketimakaq mániyo? maamin-áímmá kennámá íma wáiyé. ímiye. min-ábíqtátámá yaímma-wayukayaba ketibomá Áánûqtuma yokaa umáyikaraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

24 iyápó-annabike tiyááka-wayukama min-áímmá ítátuweta kaayaq-wátámá Yémitiyaa Yóáanema yiwáágúraae.

25 ánibo Ítuma iyápó-annama máqtemma yááyarena timá yímikaiye: “keráwáqá káonaawata waayúkati kíni-kayukama yemmá mamá márúte yuwéta anómma máeta kéyabiqyikaae. ánibo yemá anó-kayukama akoqnáá umá aarawaayábá yeqtáama itaígáae kéte.

26 miráimanibo mirán-ááímmá keráwápímmá íma waíno. ímiye. keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma anómma uyátá-maqma mánaae ténama wemá kanaaráq mayai-nákáá umá máena keráwáqá tíwáqnaa íno.

27 móra-nakoma keráwáqtí áqnáabaq-naqa mánaae ténama wemá kanaaráq paá keráwáqtí kaqtó-nakaa umá maíno.

28 kemá Waayúkagoni Áráakoma mórai qéune. kemmá waayúkama mamá tíwáqnaa ígáae téq íkukaune. ímiye. kemá yekáq mayaimá mayéq yiwáqnaa kéeq netuqyaa-káyúkámá ketúnapo yemmá meyáníq umá yauwéqma yiwiránáá kukáuene.” téna Ítuma tiráiyé.

kaayaqá yúramma karoparái-nakama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

29 yemá Yérikoqa yuwéta kóuraae. ánibo taíbaq-wayukama Ítun anaáe wakáae.

30 kaayaqá yúramma karoparái-nakorata aanáwábaq máeta Ítuqtaba kéiyé-aimma ítátuweta yenákámá ááyama tirááye: “umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike-nako, kekárátámá arummá umátikaao.” téta tirááye.

31 ánibo aarawaamá ‘páátí mááka’ téta tiráae. miráimanibo yenákámá uyátá-maqma anókaq ááyama tirááye: “umaataráána-nako, Tébitin-annabike-nako, kekárátá arummá umátikaao.” téta tirááye.

32 ánibo Ítuma mikáq kepágurena min-nákámá yááyama tiráiyé: “kenákámá nôraq umátikaikaae téka kéteyo?” téna tiráiyé.

33 ánibo min-nákórátá Ítumma timá ámikaaye: “umaataráána-nako, emá kerátái túramma mamá kabári-tikaikaae téka kétuye.” téta tirááye.

34 ánibo Ítuma min-nákámá arummá umáyikena min-nákátí yúrapí ayáánapo yínékuitana é mikáq yúramma aónaraaye. miráitata yenákámá Ítun anaáe waqméta urááye.

21

Ítuma anó-kiniraa umá Yérútááre-marupaq uyábékaiye.

1 yemá Yérútaárebaq waaqókáq iréta Béqtápégibaq yayátuweta Óríbêti-anuraq irááe. miráitana Ítuma weni iyápo-annabike kaayaqá timáyikena áqnaabaq

2 timá yímikaiye: “kenákámá pááqya-marupaq uréka mikáq aónaakao. mikáqá mórana oótiraa-kamma áráakaraq ánnáma kú-yakaraae. miráinaka ánná ayútuweka awíqme ketôpaq yekao.

3 ániibo móra-nakoma kenákáyábá móra-aimmo tínakama maará-tima-amekao. ‘anó-nakoma maamin-oótiráákáqtábá kéiyé.’ mirá tíyanama wemá páátákáá timínaka awíqma íyóye.” tena Ítuma tiráiyé.

4 mi-qtátááqá áraimma pááq imá naayóbáqá Áánûqtuni watáama Tékaráiyama amuné-nákómá anaáekaq pááq íniye téna maará-tiraine:

5 “keráwáqá aarawaamá Yérútaárebaq áíkuyo-kayukama maará téra timá yíméro. aónaaro. keráwáqtí kínimma keráwáqtôpaq kéimanibo wemá kaayoné-ááímmá tarôq kéena oótiraa-kakoni ámûraaq máena kéiyé. ótamma mayai-ótiráá-kákóni áráakon ámûraaq máena kéiyé.” téna tiráiniq uráiyé.

6 maami kaayaq-iyápo-ánnábíké-nákórátámá Ítuma timá yímíniq áqnaabaq mó-ureta

7 yenákámá oótiraa-kamma anóakaraq áráakaraq awíqmeta iréta yeqtí kúberai-unamma ayúqma ámûraaq abákáraae. ániibo Ítuma min-ótiráá-kákóni ámûraaq uyáqtama máqe-uráiyé.

8 netuqyaammá aarawaamá yeqtí kúberai-unamma ayúqma aapitáá wíqmaketa miráuma éwaoniq umá omáqá kémayeta yaímma-wayukama kóbé-tágóni amamá ánagaraq ayáama aapitáá wíqmakaae.

9 ániibo aarawaamá áqnaabaq o-káyúkágáráq anaáe o-káyúkágáráqá maará téta ááyama tirááe:

“otáánaa, yawéqmetaa tiwirai-nákô, Tébitin áráako, Áánûqtuma íráqôniq umákaino. maan-nákómá uyátárai-nakoni áwíkaq kéiyé. otáánaa yanaa uyátárai-naqiye.”

téta tirááe.

10 Ítuma Yérútaárebaq uyáberaitata mi-márúpáké-káyúkámá máqtemma iyánáaq umáreta anókaq tirááe: “maan-náqá náawabiyo?” téta tirááe.

11 ániibo aarawaamá aakaq uréire o-káyúkámá tirááe: “wemá Áánûqtuni amuné-náqá Ítue Náátárêtibaq Kááriribake-nare.” téta tirááe.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaq meyámmá márâa-kayukama Ítuma waqtukáiyé.

12 Ítuma anó-monoq-naupaq uyábékana mi-káyúkámá meyániq kéowana waqtukáiyé. wemá moneqa makéta waerémáa-taaregaraq numamá makéta maraq máeta meyániq émáan-abiqtatagaraq máqtepaq ayáú-tááyáú umá pípéban umátukaiye.

13 Ítuma miráumatuwena timá yímikaiye: “Áánûqtuni watáa agamatán-áikómá maará kétiye. ‘ketí naakóqtábámá nunamummá tí-náné tinoé.’ miráimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí aúpáq-márúkáá kéoe.” téna Ítuma tiráiyé.

14 Ítuma anó-monoq-naupaq máitata yaímma-wayukama yúramma karopágitana yimúqtámmá akúgitata máe-kayukama wenôpaq yewana mamá atóbamayikaraiye.

15 miráimanibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Ítuma anón-awaameq-yataariq inmá káoneta anó-monoq-naupake iyápóma anókaq ááyama téta “otáánaa Tébitin áráakoe.” téta temmá ítátuweta íyaqa ítama táíq kéeta

16 Ítumma timá ámikaae: “maamin-áímmô téta enáwíqa múte yaúyomma áraq kéitaano?” téta ítama aónaraae. ániibo Ítuma yemmá timá yímikaiye: “owé. kéitaune. keráwáqá maarán-áímmá Tébitima ibí naayóbáqá maará-tiraimma íyaq yoráútaao? ‘Áánûqtuo, emá pááqya-noiyapogaraq náákaqo máraiyanoiyapogaraq yeqtí yóyaupike ení áwíqa múte yaúma kánataae.’ téna ibí tiráine.” téna Ítuma tiráiyé.

17 ániibo Ítuma iyuwéna márûpaq yaúbarena mi-nókáámmá Béqutanibaq ko máqe-uraiye.

Ítuma aamá titana píki arakaráq-yámá aayákaraiye.

18 aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena Ítuma yauwéqma márûpaq ítana áama yaráiyé.

19 ániibo Ítuma móra píki-yama aakaq aónatuwena ááípaq uráiyé. ániibo mórama naí-yátááqá arammá íaonaraíye. ímiye. áná-aatuqma wáqe-uraiye. mi-píkí-yágómmá maará-tima-amikaiye: “ókaraq arammá íma iyaa. áraimma ímiye.” titana páátákáá maami-píkí-yágómá aayá-kaguraiye.

20 iyápó-annama minnáma aónatuweta iyánáaq urááe. miráitata yemá tirááe: “nôraq itanawáq píki-yagoma páátákáá aayámmá kégagiyo?” téta tirááe.

21 ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye. kemá áraimma keráwáqá kétimatumune. keráwáqá tirummá timéq kaayaq-túyáqá íma wáinanama kanaaráq keráwáqá kemá píki-yaraq únaikaa ínóe. keráwáqá mimórá maami-qtátááríq ínoe. ímiye. keráwáqá téq maan-ánúgóqtábá ‘emá meqtátuwe únópi kumuwo’ tíyanama kanaaráq mirá-íniye.

22 ániibo keráwáqá tirummá ámíqma itáíq-itaiq kéeq nunamummá téq máqteqtataaqa mayánaae tíya-qtataaqa paá mayánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

“náawaq náápaamma ámikaiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae.

23 Ítuma yauwéqma anó-monoq-naupaq uréna aarawaamá yiráátiraiye. ániibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kawaa-wayukagaraq Ítunopaq iréta tirááe: “emá nói-naapaanaq yokéyaq maami-máyáímmá kémayaano? náawaq maami-náápaámmá ámikaiyo?” téta tirááe.

24 ániibo Ítuma yeqtáaraq yauwéqma maará-tiraiye: “kegaráqá kemá keráwákáq móra-yataaqtaba ítama aónanaa kéune. keráwáqá yauwéqma ketáaraqo tíyaqa kanaaráq keráwáqá kemá timá-timenune kemá nói-naapaanaq yokéraq maami-máyáímmá kémayauno.

25 timá tíméro. Yóáanema nommá waayúkama péqyikaraimma náakakena mináápaámmá matáiyô?” mi-qtátááqá Áánûqtunopake-qtataarabi paá waayúkati minnáwabiyo?” téna tiráiyé. yemá min-áímmá ítátuweta yeíyáá aamá maará-tiraae: “ketáá téqtaa minná Áánûqtunopake-qtataare tenanatóámmá maará ténataa timá-timiniye. ‘nôraq itaráq keráwáqá wekáqá íma itáíq-itaiq kéó?’ téna tíniye.” téta tirááe.

26 ániḅo ketáá téqta minná ‘paá waayúkagon-amiye.’ téqtaama aarawaatí yáaqa ikaténúnatae. minnáma yemá ‘Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-náré.’ téta kéte.” téta tirááe.

27 miráitata yemá Ítun áaraq yauwéqma maará-tiraae: “ketáá íaonoraunatae.” téta tirááe. ániḅo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “kegaráqá íma timá-timenunama kemá nói-naapaanabi matokéq maami-máyáíma kémayaune.” téna tiráiyē.

móra-nakoma kaayaq-íyápómá yíkarai-waigoni waéqma itai-áiné.

28 Ítuma tiráiyē: “miráimanibo keráwáqá nóinae kéteo? móra-nakoma kaayaq-íyápómá yíkaraiye. ániḅo min-nákómá áqnáabaq-iyapogonopaq uréna timá ámikaiye. ‘ketáaniko, íbêqa emá uré wááéni-yopi mayáíma ko mayaa.’ tiráiyē.

29 ániḅo min-íyápógómá yauwéqma tiráiyē. ‘ítíkaiye.’ timátuwena anaaékaqa aúyánámmá waéqma itáá ena uráiyē.

30 ániḅo keqnáámmá yiboámá uréna móra-aanikokaqa mimórá-áímmá mó-tiraiye. ániḅo min-íyápógómá yauwéqma tiráiyē. ‘owé. ketiboó.’ mirá-timatuwena íuraiye.

31 min-íyápórátábíkémá náawaq yiboání aúyánámmá wakáiyô?” titata yemá “áqnáaeke.” téta tirááe. ókaraq Ítuma timá yímikaiye: “kemá keráwáqá árimma kétima-timune. táákiti-moneqo máyáa-kayukagaraq kumari-nóiníkaráq yirummá kéwaeraapoata keráwáqtí túbáq áqnáabaq Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mayánóe.

32 minná Yóáane nommá perai-náqá keráwákáq iréna arupú-amma má tiráátiraimanibo minnáyaba keráwáqá wenáama íma ítaraae. ááqibo táákiti-moneqa mayái-wáyúkágáráq kumari-nóiníkaráq wenáama ítaraae. keráwáqá minnáma aónaraamanibo túyánámmá waéqma itáá eq wenáama íma ítaraae.” téna Ítuma tiráiyē.

tái-wayukama wááéni-yokaq yabiyé-waigoni waéqma itai-áiné.

33 káqomma waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyē: “ítáaro. móra waéqma itai-áímmá tenúne. móra-nakoma wení anó-marama wáitana wááéni-yomma yoqmaréna kurumá umá ikúmakaiye. ániḅo arunóbáqá wááéni-nomma kai-táápékóni maiqá uqmaréna ayáqtááq-namma wení yókáq kawáá-inámmá umákaiye. miráitana mi-tókóni aboámá wení yómmá yaímma wayukati iyáápi maréna ‘kawáá oro.’ tiráiyē. ániḅo mirá-timatuwena móra-aukapaq marabaq ayáqtááq-amma kóuraiye.

34 anaaékaqa wááéni-yokoma ábû kai-kánáaráqá wení mayái-wáyúkámá timá yíkáitata wááéni-yopima mayáimô máyáa-kayukayopaq urááe. wení wááéni-yopike yaímma mamá maráyata mamé ígáae téna timá yíkáitata urááe.

35 mi-tókáqô mayái máyáa-kayukama yiwíketa móra-naqa yáánápô ikaméta móra-naqa ikámówana púítata móra-waigomma óqtatannapo ikámma waréta urááe.

36 mi-tókóni aboámá óqa mayái-wáyúkámá timáyíkáitata irááe. áqnáabaqa pááqya-kayukama timá yíkáitata iráábo íbêqa netuqyaakáá timá yíkáitata írááe. ániḅo wááéni-yopima mayái máyáa-kayukama keqnáámmá áqnáabaqo urániq umá yíkaraae.

37 anaaékaqa mi-tókóni aboámá maará-tiraiye. ‘yemá kanaaráq keti iyápógon áama itánóe.’ téna timátuwena wenáanikomma timákáitana mi-káyúkáyópáq uráiyē.

38 miráimanibo wááéni-yokaq mayaímá máyáa-kayukama ánikomma aónatuweta yeiyáa maará-tiraae. ‘maan-nákómá wemá aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayaiyataao. maamin-náqá ikámónanataa puínataa wení yómmá mayánúnatae.’ téta tirááe.

39 miráitata min-íyápómá yáqtoketa mi-tópiké márúte waqmá paábaq yukéta ikámówana pukáiyé.

40 ániibo keráwáqá nóinaeq kéte? anaaékaqa wááéni-yokoni aboámá iréna wááéni-yopimo mayai máyáa-kayukabima nôraq má-umayikaniyo?” téna Ítuma tiráiyé.

41 ániibo yemá timá ámikaae: “wemá mi-tái-wáyúkámá arááq yíkamma uqtátuwena wááéni-yomma mamá káqon-anna-wayukama yimínata kawáá uréta arammá ábúma kaikánáárqá yemá ábúma kaínatama aanábógómmá yaímma mamá amínoe.” téta tirááe.

42 ániibo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá naayóbáq Tébitima Áánûqtuni wataama agamatá-kánnáábí tirái-kannaama íyaq yoráúma ítarao? maará-tiraine.

‘maamin-óqtámmá naammá í-máyái-wáyúkámá paábaq matúwáama íbêqa naakóní áwáámoyakaqa anómma akoqnáá-oqtamma wáiyé.

uyátarai-nakoma maami-qtátááqá mamá pááq-umaraitataa ketáá aónánúntaama íráqôníq kéiyé.’

téna agamatá-kánáábímmá kétiye.

43 miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mi-kánáámá kánatagitana móra-anna-wayukama maami-kánááyábá íráqôn-aramma mamá pááq kéiyá-kayukama yimíniye.

44 móra-nakoma min-óqtákóní ámûraaqo metaína-nakoma wemá yubámma púbúyaginiye. minnágoma móra-nakoni ámûraaqo kumína-waigoma min-nákómmá ígáríq umá obamá aúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

45 uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítuma waéqma itái-áímmá timmá itáamma Ítuma yepí maqmá kítitataboata ítaraae.

46 yemá itátuweta Ítumma yáqtoraneta ommánibo yemá aarawaatí yáaqa ikátaae. aarawaamá téta Ítuqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqiye’ tewataboata ikatíq urááe.

22

aaramá iyakaíráq anón-aawakoni waéqma itái-áímmá

1 Ítuma keqnáámmá waéqma itái-áímmá tiráiyé:

2 “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-kinini áaikoraa uráiyé. kínimma ánikoma aaramá mayánéna itana kínima anón-aawaqa yokaa uráiyé.

3 naayóbáqá yaímma min-ááwákáqó yíno-kayukama timá yíkaraine. ániibo aáwaqa naí-kánáárqá kínima wení mayai-wáyúkámá timáyikáitata uréta naayóbáqô timáyikarai-kayukama ko yááyama yiwiránéta iráámanibo mi-káyúkámá íyábá íma yíkaraiye.

4 keqnáámmá káqo-mayai-wayukama timáyikátuwena tiráiyé. ‘keráwáqá uréra kemá yááyarauna-wayukama maará téraq mó-tima-yimero. aáwaqa yokaa umátukaune. awai-púrúamáákáámmá kéikameq aínógaraqa naí-wámmá ikámakaune. ániibo máqte-qtataaqa yokaa umátukaune. keráwáqá aaramá iyakaí-ááwákáq yero.’ téna tiráiyé.

5 ááqjibo mayai-wáyúkámá uréta min-áímmá mó-tima-yimemanibo mikáyúkámá min-áikák itaiyábá yibô kaitata wéyáwé umáguraae. móra-nakoma wení yópáq kóitana móra-waigoma wení mayairáq kóuraiye.

6 yaímma-wayukama kínima timáyíkáitata o-máyái-wáyúkámá yáqtoketa táíq kéumayiketa yíkamowata pukáae.

7 miráitana kínima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata uréta mayai-wáyúkámá yíkamma púyó-kayukama ko yíkamma ánatatukaae. miráumatuweta yeqtí márúqa iramá agamá kaútukaae.

8 miráitana kínima wení mayai-wáyúkámá timá yímikaiye. ‘aaramá iyakaí-ááwáqá yokaa umákaunataamanibo waayúkama yááyauna-wayukama kanaaráq íuraapoata íyinoe.

9 miráinaq keráwáqá anón-akaq uréire kéera waayúkama yimónáíya-kayukama yááyama yiwíqmera aaramá iyakaí-ááwákáq yero.’

10 téna kínima timátúwáitata mayai-wáyúkámá máqten-apaq wéyáwé uréta aarawaamá yimónaa-kayukama táíq uráa-kayukagaraq íráqôniq uráa-kayukagaraq mamá yoruparáae. ániibo aaramá iyakaí-náúpáqá taíbaq-wayukama ya ógikaae.

11 aarawaamá maraq ya máewana kínima uténa yimónaraiye. móra-naqa aónaimma aaramá iyakaí-kánáaráq íráqôn-unakaqtoma íumatokaitana aónaraiye.

12 ániibo kínima min-náqá timá ámikaiye. ‘ketí aanábó-nákô, nôraq itaawáq emá aaramá iyakaí-kánáaráq-únákáqtóma íma umátore paá maan-náúpáqá utáánô?’ titana min-nákómá aamá ítiraiye.

13 miráitana kínima wení mayai-wáyúkámá maará téna timá yímikaiye. ‘keráwáqá maamin-náqá yáqtoqma aíyayaakaq atáá-umatuwera máápaq márú iyaabótuwaiyana mibáq kumayuqnóbáq maíno. kumayuqnóbáq waayúkama wááqá kéyeta yíwáyaamma akégúnanoe.’

14 itáaro. Áánûqtuma máqte-kayukama kéyaayaimanibo wemá móra-mora-waigomma aónama awaaméqá kéumaraiipoana wemá Áánûqtuma yabíkai-marupaqa uyáberaniye.” téna Ítuma tiráíye.

“Títaamma táákiti-moneqa amiyo” téta ítama aónaraae.

15 Péрати-wayukama aamá ko téite umá tirááe. “ketáámá nóin-ainaq tenanataáwáq Ítumma wenáagoma íarutainataawaq yáqtoranunataabiyo?” téta tirááe.

16 ániibo yemá yaímma yeqtí iyápó-annagaraq Érôtini waayúkagaraq timáyíkáawata Ítunopaq uréta tirááe: “yirááti-nako, emá áraimma téna-naqone. ketáámá káonaunatae. ániibo emá árain-aikake aarawaamá Áánûqtuni áaimma kéyiraatene. emá móra-nakoma mirá-maara uwo tináíqtábámá aúyánámmá íma kéitaane. ímiye. emá máqte-kayukama mimórá-áín áátuqma kétima-yimene.

17 miráinaa emá keqtáá timá-timiyo. emá nóine kéteno? kanaaráq táákiti-moneqa uyátá-maqma anó-nakoma Títaamma aménúnataabiyo?” téta tirááe.

18 miráimanibo Ítuma yeqtí táí-yaaimma aónatuwena tiráíye: “keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáe. nôraq itaráq kemmá makáqma kaónaao?

19 keráwáqá mórama táákiti-moneqa tiráátero.” mirá titata yemá móra-moneqa mamá aráátiraae.

20 ániibo Ítuma yemmá ítama aónaraiye: “maami-mónékáqá amammá waéna áwíqa waéna uráimma minná náawanabiyo?” téna tiráíye.

21 ániibo yemá tirááe: “Títaannae.” téta tirááe. ániibo Ítuma timá yímikayiye: “miráuma Títaannama kanaaraq Títaamma áméro. ániibo Áánûqtunnama Áánûqtumma áméro.” téna tiráiyé.

22 yemá min-áímmá ítátuweta iyánáaq urááe. ániibo yemá Ítumma ayuwéta kóuraae.

waayúkama pukéta itó-oqtaba yemá Ítumma ítama aónaraae.

23 mi táoqa Táátûti-wayukama Ítunopaq irááe. yemá min-ánná-wáyúkámá téta pukáa-kayukama íma kéito-owe téwaone. yemá Táátûti-wayukama iréta Ítumma ítama aónaraae.

24 yemá maará-tiraae: “yirááti-nako, Móteti maará-tiraine. ‘móra-nakoma wení iyápóma íma marákéna pukínanama kanaaraq ábâkoma ánáakomma maténa iyápóma akaínana awaaóní anónnáma mániye.’ tiráímanibo

25 naayóbáqá abapaké kaayaq-wátánónáámá keqtaábí máqe-uraane. ániibo áqnáaekoma móra-inimma mamaré máqena pukuráímanibo mórama iyápóma íma marákáraiye. miráitana ábâkoma awaaóní ánáaq mayákaraine.

26 ábâkoma mórai q umá iyápóma íma marákáraiye. miráuma pukitana káqomma yibâkoma mayáaketa puku-puku umá ánataguraae.

27 máqtemma miráumma puqmá ánatagoana anaaékaq min-íníkágaráq pukuráiyé.

28 ániibo emá kéténe pukáiya-kayukama itó-ino-kanaaraqa min-íníkomá abapaké kaayaq-wátánónáábímá náawani ánáaraq mániyo? emá aónaraane. máqtemma min-ínímmá matááne.” téta tirááe.

29 ániibo Ítuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá Áánûqtuni watáa agamatá-kánnáábímmá íyaq aónaraao? ániibo keráwáqá Áánûqtuni akoqnáagaraqa íyaq aónaraao? miráitaq keráwáqá yobonaabo-áímmá kété.

30 pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa aaramá íma mayéta aaraukáriq í-watáámá ítinoe. ímiye. yemá paá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukaraa umá mánoe.

31 miráímanibo pukáapike itó-inon-aimma keráwáqá ítama aónanaae. maamin-áímmá Áánûqtuma naayóbáqá timá tímikaimma íyaq ítaraao? Áánûqtuma maará-tiraine.

32 ‘naayóbáqá íbêkaraqa kemá Áabaraani Áánûqtue. wení áráaqa Ááitekima Yáakoboma kemá yeqtí Áánûqtumune.’ miráuma matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pukáiya-kayukama yeqtí Áánûqtuma íma máiyé. ímiye. wemá minná waayúkama pukáamanibo paá matúq-matuq umá yúwaraa-kayukati Áánûqtue.” téna tiráiyé.

33 aarawaamá min-áímmá ítátuweta Ítun áyaba iyánáaq urááe.

Áánûqtuni áqnáabaq-amaan-aine.

34 min-áíqtábámá Ítuma Táátûti-wayukati yóyauqa mamá aúyaqvikaraiye. ániibo yemá Péрати-wayukama minná itáá eta wenamakaq ya áíkutaee.

35 ániibo mi-káyúkátí aukáapimma mórama ámáan-aimma ítaraí-naqa máena Ítumma makáqma aónéna maará téna ítama aónaraiye:

36 “yirááti-nako, nóin-amaan-aikowaq káqon-amaan-aimma uyátá-maqma anómma wáiyoo?” téna ítama aónaraiye.

37 ániibo Ítuma timá ámikayiye: “uyátárai-naqtaba tikaíno. Áánûqtumma máqte-tugaraq máqten-aikaraq máqte-tuyanaraq áméro.

38 maamin-ámáan-áímmá minná uyátá-maqma anómma katekoé.

39 ániḡo anaaékaq-amaan-aikoma móraiq uráiyē. minnágoma mirá-uraiyē. ‘kenamaářiḡ keráwáqtábá tíkáiniq umá móraiq umá móra náayubi keqtimakaq maíyayuyaba tikaínaq kaayoné umáyiḡkáaro.’

40 maami-kááyáq-ámáán-áikómá Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraqa yeqtí yáaimma ábokaa umá waiyē.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma Pérati-wayukaraq “Metáiyama yauwéqma tiwirai-naré” téna ítama aónaraiyē.

41 yemá Pérati-wayukama paá áikumareta máawana Ítuma maará téna ítama yimónaraiyē:

42 “Metáiyaqtabama keráwáqá nóine kéteo? wé náawani iyápó-annabikene kéteo?” titata ániḡo yé timá ámikaae: “Tébitini iyápó-annabike-nakoe.” téta tirááe.

43 mikáké Ítuma timá yimikaiyē: “kanaaráqĩbo nõraq itanawáq Aokaq-Áágómá titana Tébitimma anaaékaq yínĩn-nakoqtaba ‘uyátárai-nakoe’ tiráiyô naayóbáqá Tébiti maará-tiráine.

44 ‘ketí uyátárai-nakomma uyátárai-nakoma maará téna timá ámikaiyē. emá ketiyáánurapaq maraq márenaq anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá enáitauq aménáápáq yikánũne. téna tiráine.

45 Tébitima wenamááriḡ ‘uyátárai-nako’ tiráimanibo Tébitima naayóbáqá pukuráine. ániḡo náaraq itanawáq wemá Tébitin-annabikema anaaékaq kanaaráq yíníyô?” téna Ítuma tiráiyē.

46 móra-nakoma maamin-áikáqá Ítumma íma timá ámikaiyē. ániḡo mi-kánáaráqá yemá áaimma átáma Ítuni áaqa ikatéta anaaékaqa móra-aimma íma Ítukaqa ítama aónaraae.

23

yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq yeqtí yáaimma

1 anaaékaqa Ítuma aarawaagáráq wení iyápó-annagaraq watáama timá-yimena

2 maará-tiraiyē: “aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraqa Mótetini ámáan-aimma Ítaraa-kayukae.

3 miráitata máqten-aimma yemá timá tímémma keráwáqá ítama arutéraq anaaé waránómanibo yemá oníkka íoro. yemá netuq-áimmá kététemanibo yemá min-áímmá íma anaaé kéwaraae.

4 yeqtí watáarake yemá anón-ataanamma atáá-uma waayúkati yíbúkaq káqyiketamanibo yemá móra iyáamma ánékuqma waayúkama yíwáqnaa umá yiráátéta ummaa-yátááqá mayaiyábá íma kéitaae.

5 yemá máqte-qtataariq ommá minná waabá-káyúkámá tímónaigaae téta mirá kéoe. waayúkama yeqtí írąqôn-aaimma aónaamma Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábíké yaímma-wataama agatuwéta yúwáayakaq káqtoraae. ayáqtááq-waqtoma marabí yuyu umá kéitoraae.

6 yemá omáq-óní aáwakoni-amakaq írąqô-kannaaraqa máiyaba káyikaitata yirááti-naupaqa yenamáa aokaq-ábíqtátárąq máiyaba káyikaiyē.

7 waabá-káyúkátí aukáapimma yeqtábá ‘anó-nako’ ‘yirááti-nako’ téta tíyábá ôriḡ umá káyikaiyē.

8 miráimanibo waayúkama keráwáqtábá ‘yirááti-nare’ ítero. ímiyē. kímora-nakoma keráwáqtí tirááti-naqa maínaq keráwáqá paá ábáqawaaraa umá máero. Pérati-wayukama mirá kéoe.

9 ááqibo móra maa-márábíké anó-nakoqtaba 'ketiboé' ítero. ímiye. paá kímora-naqa Áánûqtuma keq̄tibobóana wení márûpaq máiye.

10 ánibo keráwáqtábámá 'áqnáabaq-nare' ítero. ímiye. keráwáqtí áqnáabaq-naqa kímora máimma Metáiya yauwéqmataa tiwirai-naré.

11 miráimanibo keráwáqtí aúkáapike anó-nakoma paá keráwáqtí mayai-náqá maíno.

12 móra-nakoma wení áwíqqa múte yauwína-nakoma anaaékaqa wení áwíkoma páaqyamma wániye. ánibo móra-nakoma wení áwíqqa mamé kumína-nakoma wemá anaaékaqa anón-awíqqa mayániye.

yiráati-wayukama táí-aaimma tarôq oqtábá Ítuma timá yímikaiye.

13 keráwáqá ámáan-aaimma yiráati-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. aarawaatí yóipimma Áánûqtuma yabikái-qtataakomma oqtamá káuyaraae. keráwáqá kenamááríq íma kémayaae. áñibo aarawaamá mayánéta kéomma minná keráwáqá íma iyúwááwata kémayaae.

14 keráwáqá ámáan-aaimma yiráati-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. ketoq-nóínítí naammá kémayege waabá-káyúkátí yaákaqa keráwáqá ayáqtáaq-nunamumma kéte. miráipoaq keráwáqá áraimma anómma táí-meyamma mayánóe.

15 keráwáqá ámáan-aaimma yiráati-wayukagaraq Péрати-wayukama keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáréré. keráwáqá únópínábi paá-marabaqa uréire kéeq móra-naqa awíqqa keráwáqtí iyápo-annama káurakaae. miráimanibo keráwáqá wemmá uyátá-maqma táí-aapi mamá kákaae. min-nákómá keráwáqtí iyápo-annama aúkuraipoaqa wemmá keráwáqá mamá iramá káiq-kaiq inírábí-wí-náqá káurakaamma miráuma keráwákáá kéoe.

16 keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátine kéokayukama atéráaro. keráwáqá árain-aaimma timá akoqnáá kéomanibo ikewaraae. keráwáqá maará téq kéyiraate. miráráá umá móra-nakoma aokaq-nákóní áwíqqa yéna yanaané téna akoqnáá íma immá 'paátataaqiye' kétémanibo móra-nakoma áwáárara kai-qtátááq aokaq-náúpáqtábá téna yanaan-áímmá timá akoqnáá ínna-nakoma kanaaráq tınıq íno.

17 keráwáqá aíbôqnaaboo umá túramma karopágurai-kayukae. nói-qtataaraq uyátá-maqma anómma wáiyoo? aokaq-náúpáké áwáárara kai-qtátáákoáq anó-monoq-naupaqa áwáárara kai-qtátááqá mamá aokariq immá minná uyátá-maqma anónabiyo?

18 ánibo keráwáqá maará téq kéyiraate. móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá amí-yáárégóní áwíqqa yamá yanaané téna akoqnáá ínnama paátataare. miráimanibo amí-yátááqá amí-yááréráq wáinanama téna áwíqqa yamá yanaa akoqnáá ínna-waigoma kanaaráq tınıq íno.

19 keráwáqá túgaroqa mááe. nói-qtataaraq anómma wáiyoo? Áánûqtukaq amí-yátááqá uyátá-maqma anómma wái amí-yááréráq aokaq-náúpáq wáitaaregoaq uyátá-maqma minná anónabiyo?

20 miráitana móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yááréyábá yanaa áwíqqa yamá akoqnáá éna áraine ténama wemá yaarerákáráq máqte-qtataaqa wái-qtataakaraq wenáama mamá akoqnáá kéiye.

21 ániḃo móra-nakoma aokaq-nákóni áwîqa yanaa yamá áraíne téna akoqnaá énama anó-monoq-nakaraq aanábómá Áánûqtutabagaraq wenáama timá akoqnaá kéíye.

22 ániḃo móra-nakoma Áánûqtuni márûpare téna áwîqa yátuwena yanaané téna árain-aimma timá akoqnaá immá minná Áánûqtuni abíqtátágaráq minnáqá abíqtátáráqô mái-nakokaraq wenáama timá akoqnaá kéíye. keráwáqá túyánámmá kéite paátataare te-qtátáákómá minná akoqnaá-yataaqiye.

23 keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. máqte-qtataaq yópíkén-ááwáqá tiyáákabike yaímma móra-aukapaqa Áánûqtukaq kámemanibo keráwáqá anón-amaan-aimma máqtepaq yukáama miráuma uyátá-maqma anómma anókayukarakaraq pááqya-kayukarakaraq arupú-aain-aikaraq kaayoné-áikáráq itáiq-itaiq umá arummá amí-áikáráq ikéwaraae. maamin-ámáán-áímmá íma yuwaínópoaq máqten-amaan-aimma paá waráínoe.

24 keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátineq kéoe. keráwáqá waatimmá nawíkaiyaba ítíkaitaq aáwapike kugétama kéyuwaamanibo pógoma keráwáqti aáwapi uréire immá íkaonaae." téna waéqma itái-áipí tiráíye.

25 keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáé. keráwáqá nommá naí-náwígónábi aáwaga ikánai-taapekomma amegaa-áúráq tete oníkáá umá íraqóniq kéowata kétimonaamanibo keráwáqti tirunóbáqá ááíqa í-yátáákáráq aúyababa umá mayai-yátááqá keráwápímmá ógikaiye.

26 keráwáqá Péрати-wayukao, keráwáqá túramma karoparái-kayukae. áqnáabaq-yataaq keráwáqti tirunóbákémá miráuma nommá naí-náwibíkékáá umá araatámma tete íyana amegaa-áúgógáráqá íraqóniq íno.

27 keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááe. keráwáqá miráuma pukáa-kayukati aúge-mararaakaa urái-kayukamoe. amegaa-áúráqá íraqóniq umá wáipoata waayúkama aónainobo arunóbáqá pukáa-kayukati iyáátákaraq kabiramá táwígóniq í-qtátááqá ógikaiye.

28 keráwákáráqá móraiḃ urááe. waayúkama keráwáqti amegaa-túráq káoneta keráwáqá arupú-wayukawaq máawaa kétémanibo keráwáqti tirunóbáqá kaaqari-tí-ááímmá waéna ámáan-aimma aratí-ááímmá ógikaiye.

yirááti-wayukama táí-meyamma mayánoqtaba Ítuma tiráíye.

29 keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááe. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáq pukáa-kayukayaba íraqô-mararaamma tarôq kéumayikeqa arupú-wayukati-mararaakaaq íraqóniq umá wíráatima kéumayikae.

30 ániḃo keráwáqá maará kéte. 'ketáámá naayóbáqá tináábútáama máqce uráá-kanaaraqo máqce uráunarakaa kanaaráq ketáámá íma yíwáqnaa onatátáá amuné-wáyúkámá yíkamma puínéta oné.' téq

31 min-áímmô kétéma minná keráwáqá keráwáqti táaimma abarokáq umá kétéma keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma utái-ánnábíkéká-yúkámóe.

32 kanaaráq keráwáqti tináábútááti yáaimma áaimma átáma paá miráuma ánaataro.

³³ keráwáqá irakabayaakáráq irakabayaakóní árákaware. Áánûqtuma ítama yainéna Tááqtaani-marupaq iramá káiq-kaiq in-áúkápaq yawáaq umátikaniye. náaraq umáwaq péqmare kóiyana ítama yainai-yátáákómá íma yáqtoraniyo? Ímiye. keráwáqá íma péqmareq kóinoe.

³⁴ miráinaq keráwáqá ítáaro. kemá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq yirááti-wayukagaraq timáyíkáánata keráwáqtôpaq wínóe. yeqtí aúkáapikema yaímma-wayukama keráwáqá yíkamiyata képuiaq yaímma-wayukama kaapaq-yátáq yíkamma kéyikeq yaímma-wayukama keráwáqtí yirááti-naupaqa tebûqa yimínóe. ánibo mirágêq yemmá móra-marukake waqma káqo-marupaq iyuwánóe.

³⁵ miráinana arupú-wayukama maa-márábí márariyata yíkamma pukáiya-kayukati anónnáma máqtemma minná keráwápi wániye. owé. arupú-naqa Éboma pukáikake yéqéna Tékáráiyama Berekáiyani ánikomma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégáráq waayúkama máirakaraq aúkáapi ikákaane. aúkáapi ikámówana pukáimma mi-wágóní anónnáma keráwápi aráápama wániye.

³⁶ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqtemma mi-wágóní anónnáma maannáma íbêqo máa-kayukama táí-meyamma mayánóe.

Ítuma Yérútáarebaq ibiqá yakáiyé.

³⁷ keráwáqá Yérútáarebaq-wayukao. keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq keráwáqtôpaq Áánûqtuma mayai-wáyúkámá timáyíkái-kayukama óqtatanapo kéyikamoe. netuqyaa-kánaámá keráwáqá mamá kokórigoma áráákawaqa aáyanobataa áikuinikaa umá áikutikanaae téq túnnamanibo keráwáqá minnáyaba íma kétikaiye.

³⁸ keráwáqá ítáaro. íbêqa keráwáqtí márûqa yuwéq paábaq kóiyana paámaruqa wániye.

³⁹ owé. kemá maará téq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá ókaraq kemmá ítimoneq anaáekaqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátárai-nakoni áwíkaq i-náqá Áánûqtuo, wemmá íráqôniq umákaao. téq tínoe. mi táoqa ókaraq kemmá timónanoe.’ téna Ítuma tiráiyé.

24

“anó-monoq-namma táiq íniye” téna Ítuma tiráiyé.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake yuwéna kóitata wení iyápo-annama wenôpaq irááe. yemá Ítumma yaímma anó-monoq-namma aráátineta uráámanibo

² Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-máqté-qtátááqá aónaraao? kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. yemá káqomma móra-oqtamma íma yuwaíyana maan-óqtákóní ámûraaqa káqon-oqtamma wániye. namuro-wáyúkámá maamin-óqtámmá máqtepaq yubámma paábaq yuwánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

netuqyaan-úmmáá-yátááqá pááq ínîqtaba Ítuma tiráiyé.

³ Óribêti-anuraq máitata wení iyápo-annama yenamá Ítunopaq iréta tirááe: “emá keqtáá timá-timiyó. min-óqtámmá paábaq yubámma yuwánó-kanaama nói-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínîyô? nóin-awaameraq áqnáabaqa pááq ínataa ketáá káonetaa emá yauwéqma kéguminana maa-márámá ánatanena kéiyé tenúnataabiyó?” téna wení iyápo-annama tirááe.

4 Ítuma yauwéqma yemma timá-yimena tiráiyē: “keráwáqá atéráaro. móra-nakoma keráwáqá kaaqaari-áímmá timá-timena makatínéna íniye.

5 netuqyaa-káyúkámá iréta ketíwíkaq iréta maará tínoe. ‘kemá Metáiyama yauwéqma yiwirái-náqúne’ kététa aarawaamá kaaqaari-áímmá timá-yimeta yemma makatínoe.

6 ániibo keráwáqá ááíqa éta aamá karaíyamma itéq ááíqa kéiyaq uwáá-aimma itánóe. keráwáqá atéráaro! minnáyabama íma iyánáaqa oro. mirá-qtátááqá pááq ínimanibo aqtó-kánáámá íma wániye.

7 móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama ááíqa umáyikanoe. miráiyata móra-kinini waayúkama móra-kinini waayúkate ááíqa ínoe. yaímma-aukapaqa waayúkama anómma yáayaba kéiyata anómma márúma yorániye.

8 mi-maqté-qtátáákómá miráuma aaragómá iyápó marakánéna itana áqnáabaq aíqa iníkáá íniye.

9 mi-kánááráqá keráwáqá tíq í-yátááqá timéta ummaa-yátááqá timéta tókamma utánóe. miráiyata ketíwíqa keráwápi wáipoata máqtemma aarawaamá ítama táíq umátikainoe. minná ketíwíqa keráwápi wáipoata mirá-inoe.

10 ániibo mi-kánááráqá netuqyaa-káyúkámá itáíq-itaiq umá arummá amí-yátááqá yuwéta yílbâqawaamma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maréta yegaráqá namuroíq umáyiketa ítama táíq umáyikanoe.

11 ániibo kaaqaari-ámúné-wáyúkámá netuqyaa pááq uréta taígani-kayukama makatínoe.

12 táí-aaikoma anómma pááq kéinata taíbaq-wayukama kaayoné-yátááqá yuqmá ánatanoe.

13 miráimanibo móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánááráq kekáq auyánámmá iténa kémainana wemmá Áánûqtuma yauwéqma awirániye.

14 máqte-marabaqa Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúgemma átê-wataama abarokáq timáeta wéyáwé umátuwayata máqten-anna-wayukama kéitaiyana mí táoqa aqtó-kánáámá pááq íniye.

anómma táí-yataaqa pááq íniye.

15 ániibo anómma táíq í-yátááqá aokaq-márúkáq itó-urinaq aónainomma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Táánioma tirái-qtataaqa áraimma pááq íniye. náawabi maamin-áímmá yorauténama wemá auyánámmá ítama arutáino.

16 maami-kánááráqá aarawaamá Yúriabaq márariya-kayukama péqmareta anubaq kóoro.

17 ániibo móra-nakoma márúkaq yaúbama máqe-ina-waigoma óqa íma wení naaúpaq uyábékana táitawaa-yataaqa mayaíno.

18 ániibo móra-nakoma yópáq máqe-ina-nakoma íma yauwéqma uténa wení kúberai-unamma mayaíno.

19 mi-kánááráqá yímûkaraq-noinimma iyápóma náámma kéyime-noinikaraqá tirunô.

20 keráwáqá mi-kánááráqá nunamummá téqa yaugi-kánáárábi Tabaatiráqá táaqa kaínaq íma pékinoe.

21 mi-kánááráqá uyátá-maqma anómma ummaa-yátááqá pááq íniye. naayóbáqá aúge-marama pááq-urikaqa yéqéna íbêkaraq mirán-úmmáá-yátááqá íma pááq uráine. ániibo anaaékakaraqa mirán-úmmáá-yátááqá móragaraq íma wániye.

22 Áánûqtuma mi-kánáámá íma mamá awaararíq ínatama máqtemma aarawaamá auyokinoe. miráimanibo Áánûqtuma aarawaamá awaaméqá

umáyíkárenaboana aúyánámmá ítaraiye. miráitana Áánûqtuma maami-kánáámá mamá awaararîq kéiyé.

²³ mi-kánááráqá móra-nakoma téna “aónaaro. Metáiyama yauwéqma tiwiráináqá maa máiyé. merapaq máiyé” tinaqa keráwáqá min-áímmá íma ítáaro.

²⁴ ánibo yaímma kaaqaari-Metáiyágáráq kaagaari-ámúné-wáyúkámá itó éta anón-awaameq-yataaqa tarôq éta ókon-okomma mayáimá mayánóe. yemá mirá étaama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama wenôpake makatéta paábaq waqmqá tiyuwánoe.

²⁵ ítáaro. maaminnáma pááq ínîqtaba keráwáqá timá tímikaune.

²⁶ miráinata yemá téta “aónaaro. Metáiyama waayúka íma máa-kaqmaapaq máiyé.” tíyaqa keráwáqá min-áúkápáqá íoro. ánibo yemá téta “aónaaro. wemá maabáq aúpáq máiyé.” tíyaqa yeqtáama íma ítáaro.

²⁷ aabayákáq aabáyuraa yoqména yáútínikaa umá páátákáá kemá Waayúkaqon Áráaqa kumónúne.

²⁸ pukáa-kayukati arááq-yuma wáipaa akikígómá ya áíkuiniye.

anaaeq Waayúkaqoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁹ mi-kánáágóní ummaa-yátááqá ánataginana páátákáá aabaúgoma mamá kumayuqá káurainana wíyomma wíyokoma íma kamá ketagainana aabayákákémá yaímma wiyóqá yaráqmena kumínatama tébakaq aabayákáqá wáiya-qtataakoma yaráqma pípéban umáginoe.

³⁰ mi-kánááráqá Waayúkaqon Áráakoni awaaméqá aabayákáq pááq kénana maa-márábin-ánná-wáyúkámá yáaqa kégainata ibiqá kéyareta waayúkaqoni Áráaqa Áánûqtunopake konnákóní ámûraaq kéguminata aónainomma akonáágaraq tágama-yataakaraq kumíniye.

³¹ ánibo weróq-anabike anókaq yúgayaiyana anómma áama anó-kaapaukaa kétinata wení kaqtó-wayukama Áánûqtunopake tímáyikainata wetábá awaaméqá umáyikaraina-wayukama mamá áíkuinoe. ánibo yemá máqte-maragoni aqtóbáké yiwiránóe.

yaamá minná kanaamá aónama yainá-yáé.

³² keráwáqá piki arakaráq-yáráq aónaaro. amagómá anommá wáitana aúgen-anama kéyaitaq keráwáqá káonaae íbêqa íráqôn-abayaqa téna aaqá kánéna kéiyé.

³³ miráara umá anaaékaqa máqte-qtataaqa pááq ínimma keráwáqá mikáq aónainoe. áaimma átama Waayúkaqoni Áráaqa kumíní-kanaagoma waaqókáq wáiyé.

³⁴ keráwáqá kemá áraimma kétima-timune. maamin-ánnámá íma pukáiyana maami-máqté-qtátááqá pááq íniye.

³⁵ aabaya-márúkáráq maragáráqá ánatanimanibo ketáama íma ánataniye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma nóin-aabauwabi kanaamá íma kéitaiye.

³⁶ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “móra-nakoma mi-kánááyábámá íma kéitaiye. Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukagaraqa Áánûqtuni áanikogaraq íma kéitaae. aboámá Áánûqtu wenamá minnáyabama kéitaiye.

³⁷ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá táí-aimma tarôq uráamma mórai q umá mirán-ááímmá Waayúkaqon Áráaqa yauwéqma kumíní-kanaaraqa tarôq ínoe.

38 naayóbáqá anó-nomma íautaiqaqá yemá anón-aawaqa néta aibôq-nomma néta aaramá mayéta aaraukárîq í-wátáámá téta miráuqte kéuyowana Nóaama wení únópi-káárebí uyábékaiye.

39 yemá minnáyaba yúyánámmá íma itéta paá miráuma máawana anó-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. Waayúkgon-Araaqa yawuwéqma kumíní-kanaaraqa mirá-inoe.

40 mi-kánáaráqá kaayaq-nákámá yópi máqe-iyá-nakoratama Áánûqtuma móra-naqa awiréna móra-naqa ayuwániye.

41 móraiqaq umá kaayaq-íníkorátá yammá anémáiyapikema Áánûqtuma móra-inimma káwirena móra-inimma mikáq ayuwániye.

42 miráinaq keráwáqá atéráaro! keráwáqti anómma uyátárai-naqa kumíní-kanaama íma kéitaae.

43 keráwáqá maamináyaba túyánámmá itáaro. naakóni aanábó-nákómá itáinama moyá-náqá nôi-kanaararabi yíné ínanama wemá íma aúma waínimanibo wemá paá itó-uma máena wení naakáqá yabíqtuwena mániye.

44 Waayúkgoni Áráaqa móra-kanaaraq íma kumíniye tíya-kanaaraqa kumíniye. miráinaq keráwákáráq yokaa oro.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakoratai waéqma itái-áímmá

45 móra-mayai-nakoma íráqón-auyanamma wáitana wení mayáiráqá yabíqma kárutaitanaboana anó-kawaa-nakoma min-nákóqtábá wení yaímma mayái-wáyúkágáráq yabíkéna wení kanaaráq aáwaaqá yimíkáae tîniye.

46 anaáékaqa wení anón-nakoma yawuwéqma iréna min-náqá aónáinama naayóbáqô timá ámikainaiqo énama kanaaráq mi-máyái-nákómá amuqá ôriq umá maráiniye.

47 kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-máyái-nákómmá wení anón-nakoma téna “emá ketí máqte-qtataakaq anómma yabíqma mááo.” téna timákaniye.

48 miráimanibo mi-tái-máyái-nákómá wení áyaqnoabaqa téna ‘ketí anón-nakoma páátákáá yauweréna íyiniye.’ kéténa

49 wení móra-mayai-wayukama áaimma átáma kényikamena anón-aawaqa kénena aibôq-nomma naa-káyúkáté aibôq-nomma kénena neginaagí kéena

50 mi-máyái-nákómá wení anón-nakoma yíniye téna aúyánámmá íma itáina-kanaaraq yíniye.

51 miráitana mi-máyái-nákóni anón-naqa iréna min-nákómmá mamá táiq umá kátuwena mamá kaayaq-yóyáúkáráq wáyúkáté táí-meyamma mayániye. miráitana wemá min-áukápáqá máena wááqa yéna áwayaamma akégúnaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

25

tiyááka-noinaaruti waéqma itái-áímmá

1 Ítuma óqa waéqma itái-áímmá tiráiyé: “maami-kánáaráqá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma kumína-kanaama miráuma tiyáákaa-noinaaruraa uráiyé. móra-naqa íbêqa aaramá máyái-nakoma yínéna miráitata min-nóínáárúmá yeqti-ómmá kúraqme uréta aapaké min-náqá ko awíqme yínéta urááe.

2 ániibo móra-tiyaapaq-noinaaruma aibôqnaaboq owata móra-tiyaapaq-noinaaruma áá itéta yúyánámmá íráqôniq umá ítaraae.

³ aibôqnaaboq o-nóináárúmá ómmá kúrarai-yataaqa mamé yemánibo matawé-nokaraq íma maméta irááe.

⁴ miráimanibo yúyánámmô itáa-noinaaruma yemá yeqtí áráamubima matawé-nokaraq aqtíma matoréta irááe.

⁵ minnámo aaramá máyái-naqa paátákáámá íma itana máqte-noinaaruti yúrakoma yúgábaaq itata yúmá wagurááe.

⁶ nokáán-aukaama móra-nakoma ááyama tiráíye. ‘aaramô mayai-náqá áqa iyé. ániibo keráwáqá aapaké ko awíqmera yero.’ téna tiráíye.

⁷ min-nóináárúmá máqtepaq itó-ureta yeqtí ómmá mamá yokaa urááe.

⁸ ániibo yemá aibôqnaaboq o-nóináárúmá aa ítaraa-noinaaruma tímá yímikaae. ‘keráwáqá matawé-nomma yaímma tíméro. ketáái ókómá putíkinena kéíye’. téta tirááe.

⁹ ániibo aa ítaraa-noinaaruma yawéqma tímá yímikaae. ‘ímiye. maami-mátawé-nókomá keqtáágáráq keráwákáráqá íma umaatátikaniqtaae. keráwáqá kanaaráq titúwaapaq uréra meyániq oro.’ téta tirááe.

¹⁰ ániibo min-nóináárúmá titúwaapake meyániq ínéta kóuraawana aaramô máyái-naqa iráíye. miráitata yokaa umáreta máqeo-noinaaruma min-nákógáráq anóo-aawaqo yokaa umáráa-naupaq uyábékuraae. miráowana oqtagómá auyakuraiye.

¹¹ anaákaqa tébakaq-noinaaruma iréta tirááe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaao.’ téta tirááe.

¹² miráitana uyátárai-nakoma tiráíye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. kemá keráwáqá ítimonaraune.’ téna tiráíye.

¹³ miráinaq keráwáqá atéráaro! nói-kanaawabi nóin-aabaurarabiyo keráwáqá íma kéitaae.” téna Ítuma waéqma itai-áipí tiráíye.

mayai-wáyúkama amuq-yáúgáráq máyáa-waigoni waéqma itai-áiné.

¹⁴ káqomma waéqma itai-áímmá Ítuma tiráíye: “móra-nakoma óq-aukapaq ayáqtááq-amma winéna inikáá kéena miráitana min-nákómá wení mayai-wáyúkámá yááyarena wení máqte-qtataaqa iyáápi makáíye.

¹⁵ min-nákómá móra-mora-mayai-wayukati yáainaa akoqnáama aónawaena wení móneqa yáátáá umá yímikáíye. ániibo móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (2,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (1,000) aména uráíye. miráuma yímiqtuwena wemá kóuraiye.

¹⁶ miráumatuwena kóitatama netuqyaa-mónéqô (5,000) máyái-nakoma páátákáá uréna minnárake móneq-mayaima maténa amuq-yáúmá miráuma káqomma ámûraaq netuqyaa-mónéqá (5,000) matáíye.

¹⁷ ániibo móra-nakoma netuqyaa-mónéqô (2,000) máyái-nakoma wegáráq amuq-yáúmá miráuma mi-mónékáké mayaimá maténa káqomma netuqyaa-mónéqá amuq-yáúmá (2,000) ámûraaq matáíye.

¹⁸ miráitana móra-waigoma netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma marabí maiqá mó-ukena wení anó-nakoni móneqa aúpáq utamákaraiye.

¹⁹ ayáqtáá-kanaama kóitana anaákaqa mi-máyái-nóiyápotí anó-naqa yawéqma iráíye. miráitana wemá naayóbáqá móneqa yímikai-kayukate wataama tímá arutánéna uráíye.

²⁰ ániibo min-nákómá móneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) matái-nakoma iréna wení móneqa (5,000) amuq-yáúgáráq (5,000) mamé iréna tiráíye. ‘uyátárai-nako, emá netuqyaa-mónéqá miráuma (5,000) tímikaanamiye. aónaao.

íbêqa minnárake mayaímá matéq amuq-yáúma káqomma 5,000 matáuene.' téna tiráiyé.

²¹ wení anó-nakoma timá ámikaiye. 'emá amúna-yataaqa yabíqma akoqnaá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnaá uráánaobaq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi ikáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá kémare iyo.' téna tiráiyé.

²² keqnaámmá káqo-nakoma netuqyaa-mónéqá (2,000) matái-nakogaraq iréna tiráiyé. 'uyátaráana-nako, emá naayóbáqá netuqyaa-mónéqá (2,000) tímikaanae. aónaao. íbêqa minnárake moneq-mayaima matéq amuq-yáúma káqomma 2,000 matáuene.' téna tiráiyé.

²³ ániibo wení anó-nakoma tiráiyé. 'emmá amúna-yataaqa yabíqma akoqnaá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnaá uráánaobaq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi ikáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá maqmé iyo.' téna tiráiyé.

²⁴ ániibo móra-naqa netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma wegáráq iréna maará-tiraiye. 'uyátaráana-nako, kemá emmá aónaraune. iragayá-náqône. káqo-nakoma yómmá yoqmáráimma ábû kai-kánáaráqá kémayaane. ániibo káqo-nakoma móra-aukapaq-marabima ányumma uqmáráipikemma arammá kégutone.

²⁵ miráitana kemmá táaqa kaitaq ení moneqa maranóbáq utamákaune. aónaao. ennámá maa waibo mayaa.' téna tiráiyé.

²⁶ miráimanibo wení anó-nakoma maará téna timá ámikaiye. 'emá táimayai-naqone. emá ayáátamma íguyona-naqone. áraimma tímónaraane káqo-wama yómmá yoqmáráipike aáwaqa kémayeq káqo-nakoma móra-aukapaq-marabi ányumma yoqmáráipike arammá kégutone. mirá kéuno?'

²⁷ kanaaráqibo nôraq itaawáq ketí moneqa moneq-naupaq íma tíkaraano? miráitaq kemá yawéqma iréq ketí monekaraq yaímma amuq-yáúgáráqá matáuene.

²⁸ kanaaráq íbêqa keráwáqá maami-mónéqá 1,000 yabíma maan-nákómá moneqa 10,000 makái-nakomma áméro.

²⁹ minná máqte-kayukama matokáiya-kayukama min-ámúrááq ókaraq yimínata mayánoe. miráimanibo móra-nakoma pááqyaa-qtataaqo matokáina-nakomma wenôpake yabímayaniye.

³⁰ ániibo maami-tái-máyái-náqá waqmá máápaq kumayuqnoábáq yúwáaro. miráinana min-áukápáqá wááqa anómma yéta yíwayamma akégúnainoe.' téna anó-nakoma tiráiyé." téna Ítuma maami waéqma itái-áipí tiráiyé.

Waayúkagoni Áráaqa Ítuma máqten-anna-wayukama mamá yainániye.

³¹ ókaraq Ítuma tiráiyé: "anaaeqaqa Waayúkagoni Áráaqa wení tágama-yataakaraq kínima máena kumínata máqtemma wení kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake kumínómma mi-kánáaráqá anón-akoqnaagaraq wemá yabíkáin-abiqtataraq mániye.

³² ániibo máqten-anna-wayukama aúbáq ya áikuinoe. wemá yaímma kaayaq-ánnáiq umáyikena miráuma tipi-típi-kawaa-nakoma tipi-típima yaímma merapaq akéna mémema maabáq akéna iníkáá íniye.

³³ wemá tipi-típi-annama áiqma ayáánurapaq yikéna méme-annama áiqma ayáánepaq yikániye.

³⁴ miráinana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma máena ayáánurapaqo maíya-kayukama maará téna timá-yiminiye. 'yero. ketibommá áká-i-kayukao, keráwáqti

waaroqá ketibonôpake ya máyáaro. naayóbáqá maa-máráamá aúgemma pááq kéitana ketibomá keráwáqti márúqa tarôq umá yokaa umátikátuwena keráwáqá aúyatikaraine.

³⁵ naayóbáqá kemá táayaba kéunaq keráwáqá aáwaqa tímikaane. kemmá nonáá tikáitaq nomaá tímikaane. kemá káqo-marupake-napoq keráwáqá tiwíqme keráwáqti naaópaq urááne.

³⁶ kemá wáqtôma íma itokáámá wáqtôma tímikaane. kemmá karímá tikáitaq mamá íráqôniq umátikaraane. kemá ánná-naupaqa máunaq ya timónaranne.'

³⁷ miráinata yemá arupú-wayukama maará téta Waayúragon-Araakomma yauwéqma timá áminoe. 'uyátaráana-nako, emá nôi-kanaararaq ááyabama kéonataawaq aáwaqa ámikaunataabiyo?' nôi-kanaararaq nonáá ákáitataa nommá ámikaunataabiyo?'

³⁸ minnáyaba ítama aónainoe. 'nôi-kanaararaq ketáámá aónáunataama emá káqo-marupake-napoataa ketáámá awíqmetaa ketáái-naupaqa íráunataabiyo? ániibo nôi-kanaararaq ení wáqtôma íma itokáánataa ketáámá wáqtôma ámikaunataabiyo?'

³⁹ nôi-kanaararaq ketáámá emmá aónáunataama emmá karímá ákarai ánná-naupaqa máanataa ketáámá ko aónaraunataabiyo?' téta ítama aónainoe.

⁴⁰ ániibo anó-kinima máena maara téna yemmá timá-yiminiye. 'kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá mórama ketinaae wáraa-kayukabike márú mikákáá umá maína-nakomma mirá-umayikaraamma minná kemmá móraiq umátikaraae.'

⁴¹ miráinana mikáké wemá téna ayáánepaq maíya-kayukama timá-yiminiye. 'ketôpake paábaq kóoro. Áánûqtuma keráwáqá yawááq-umatukaiye. keráwáqá yuwéraq íramá aati-aatimá káiq-kaiq inírábí oro. min-íráamá ketibomá Áánûqtuma Tááqtaagaraq wení kaqtó-wayukagaraq yokaa umáýikaraine.

⁴² naayóbáqá kemá táayaba kéunaqa aáwaqa íma tímikaane. kemmá nonáá kétékaitaq máunaqa nommá íma tímikaane.

⁴³ kemá káqo-marupake-napoq kemmá íma tiwíqme keráwáqti naaúpaqa urááne. ketí wáqtôma íma wáitaqa keráwáqá kemmá wáqtôma íma tímikaane. kemmá karímá tikáitaq ánná-naupaqa máunaq keráwáqá íma ya timónaraane.'

⁴⁴ miráinata yegáráqá maará téta yauwéqma tínoe. 'uyátaráana-nako, nôi-kanaararaq ketáámá emmá aónáunataa emá áyaba éabi nonáá ákáitaawabi emá káqo-marupake-narabi emá wáqtôma íma makéyabi emmá karímá ákáitaawabi emá ánná-naupaqa máanataawaq ketááma emmá íma mamá íráqôniq umá káraunataabiyo?' téta tínoe.

⁴⁵ ániibo kínima yauwéqma maará téna timá-yiminiye. 'kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá móra ketinaae wáraa-kayukabike márú mikákáá umá maína-nakomma miráuma yikáiyaba íma yíwáqnaa ónúne tiráamma minná kemmá móraiq umátikaraae.'

⁴⁶ miráinata min-ánná-wáyúkámá táí-meyamma ko mayánomma minná yíqa í-yátááqá watúq-watuq umá wánibo arupú-wayukama matúq-matuq umá máí-auwaraimma ummayéta aati-aatimá matúq-matuq umá mánoe." téna Ítuma tíraíye.

26

anó-kayukama aamá téite umá Ítumma ikámma puínéta urááe.

1 Ítuma maami-máqtén-áímmá timá ánatatuwena mi-kánááráqá wení iyápó-annama maará téna timá yimikaiye:

2 “kaayaq-kánáámá yáwinana kótámaki-aawaqa naí-kánáámá páaq íniye. maanná kéitaae. ániibo yemá kemmá Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maráiyata kaapaq-yátáq tókaminoo.” téna tiráiyé.

3 mi-kánááráqá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq álkutaamma min-nákóni áwíqa Kááyapatie.

4 ániibo yemá kaaqari-áímmá téite umá wááyáímmá téta Ítumma aupaq yáqtoqma ikamínôn-aimma tirááe.

5 miraráá umá yemá tirááe: “ayúma maqma náíyan-onitaakaqa mirá-qtátááriqa íonunataae. aarawaamá áái-q-yataaqa mamá páaq iyábae.” téta tirááe.

aaragómá átê-akuq matawemma Ítuni aqnópi atíyakaraiye.

6 Béqutanibaqa Tááímonima kárû-naqa wení karímá ánataguraitana wení naaúpaqa Ítuma máqe-uraiye.

7 ániibo móra-inikoma Ítunopaq iráimma mórama íráqôn-oqta-motorebima anó-moneq-awíqa yaan-átê-ákúq-mátáwémmá mamé iráiyé. Ítuma yaareráq máitana min-íníkkómá átê-kuyumma i-mátáwémmá Ítun aqnópi atíyakaraiye.

8 yemá iyápó-annama miráimma aónatuweta ítama táíq urááe. miráitata yemá maará-tiraae: “nôraq itanawáq maamin-ákúq-mátáwémmá áyókima kéiyó?

9 maamin-átê-ákúq-mátáwémmá waayúkama kéyimetaa anó-moneqa matétaa áwáyoq-wayukama nôraq itataa ikéyimunataabiyo?” téta tirááe.

10 Ítuma yeqtáama Ítarenaboana maará-tima-yimikaiye: “nôraq itaráq maan-íníkkómá ítama ummaamá kéyamakaa? wemá kemmá íráqô-qtataariq umátíkaraiye.

11 aati-aatimá áwáyoq-wayukama keráwáqtê mánomanibo kemá aati-aatimá keráwáqtê íma mánune.

12 maan-íníkkómá átê-akuq-matawemma ke tineq aqtítikaimma wemá miráuma kemmá uqtamátikanokaqtaba yokaa kéumatikaiye.

13 kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqten-aukapaq-marabaqa maamin-átê-wátáámá abarokáq timáeta wéyáwé kéete maamin-íníkkómá maami-qtátááriqo íqtábá yúyánámmá itánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá anó-kayukati iyáápi yimínéna timá akoqnáá uráiyé.

14 mi-kánááráqá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábiké móra-waigoni áwíqa Yúqtaati Ítikáarioti wemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukayopaq uráiyé.

15 ániibo wemá maará mó tiráiyé: “keráwáqá nói-qtataaraq timínóqtabawaq kemá Ítumma awíqma keráwáqti tiyáápiimma maránúnô?” téna tiráiyé. ániibo yemá móneqa miráuma kaumo-yátámá (30) ámikaae.

16 mi-kánááráké áaimma átárena móra-kanaaraqa Ítumma mamá namuro-wáyúkati iyáápiimmo marániqtaba abáá-uraiye.

Ítuma kótámaki-aawaqa wení iyápó-annate naráiyé.

17 áqnáabaq-yupaama kótámaki-kanaaraqa yammá íma itoraí-ómákáqá iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “náakaraq mamá yokaa kéumakaanataawaq kótámaki-aawaqa naínónô?” téta tirááe.

18 ániḅo Ítuma tiráiyē: “keráwáqá anó-marupaḅ uyábékeraḅ móra-nakokaḅa maará-tero. ‘yirááti-nakoma téna ketí kanaamá waaḅókárlíḅ kéiyē. miráipoaḅ ketí iyáḅó-annate kótámaki-aawaḅa ení-naupaḅ nánáá kéune.’ tiyé téraḅ mó-tima-amero.” téna tiráiyē.

19 ániḅo Ítuma tiníḅ umá iyáḅó-annama kótámaki-aawaḅa yokaa urááe.

20 ániḅo énaikaḅa Ítuma wení tiyááka umá kaayaḅ-iyáḅó-ánnátē aáwaḅa nai-yááráḅ máḅe-uraae.

21 yemá aáwaḅa kéneta máawana Ítuma tiráiyē: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáḅíké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí marániye.” téna Ítuma tiráiyē.

22 ániḅo yemá netuḅ-yúyánámmá Ítaraae. káḅowa-kaḅowama wenita-wenita éta Ítumma timá ámikaae: “uyátáráana-nako, keyábiyo?” kétimma “keyábiyo?” kétimma urááe.

23 miráimanibo Ítuma yauwéḅma tiráiyē: “min-nákómá aáwaḅ-taapepi ayáámma ketē ánékuina-naḅa minná wemá kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marániye.

24 owé. minná Waayúkagoni Áráaḅa ‘puíniye’ téna Áánûqtuni agamatá-kánnááḅómá tiráiniḅ íniye. miráimanibo min-nákómá wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marání-nakoni táí-meyamma ôriḅ umá wániye. wemmá anóama íráḅôniḅ umá íma marákáraitanaḅoana kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maráínta tíkaminoe.” téna Ítuma tiráiyē.

25 Yúḅtaatima namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma maránín-nakoma maará-tiraiye: “yirááti-nako, keábiyo?” titana Ítuma tiráiyē: “emá enamáárlíḅ kéténe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma iyáḅó-anna wení ákaḅ-aawaḅa yímikaiye.

26 yemá aáwaḅa kéneta máawana Ítuma yammá maténa Áánûqtukaḅ “tíkáiyē” timátuvena mapámma iyáḅó-annama yímikaiye. ániḅo wemá tiráiyē: “keráwáqá mamá naaro. maaminnáma ketúmiye.” téna tiráiyē.

27 ániḅo móra-nawibike wááéni-nomma maténa Áánûqtukaḅ “tíkáiyē” timátuvena kéyimena tiráiyē: “keráwáqá máḅtemma maaminná naaro.

28 maannáma ketí naaebóḅaḅ timá akoḅnáá ínoe. taíḅaḅ aarawaatí kúmiḅa mamá paá íkáae téḅ maami-nááémá aḅtí énaḅa kumíniye.

29 keráwáqá kemá kétima-timune. íbêkaraḅa anaaékakaraḅ maa-márábímmá wááéni-nomma ínanune. ketibomá Áánûqtu yabíkái-marupaḅa keráwákáraḅ móragaraḅ kegárátaá nommá nanúnataae.” téna tiráiyē.

30 yemá móra imá timátuweta yemá mááḅaḅ kumá yaúbareta Óríbêti-anubaḅ urááe.

Ítuma téna Pítaaḅtaba “anaaéma umátikaniye” tiráiyē.

31 Ítuma wení iyáḅó-annamma timá yímikaiye: “keráwáqá íbêḅ-nokaamma kenamáa tiyuwéḅ peréḅé wínóe. miráuma Áánûqtuni watáama agamatán-áíkmá téna ‘kemá tipí-tipí-kawaa-naḅa ikámónata tipí-tipí áráakawaḅa pípéban umáḅinoe’ mirá téna áḅamátán-áíkmá kétiye.

32 miráimanibo kemmá pukáanabike keḅnáámmá ító-umatikainaaḅ Kááririmarupaḅ keráwáḅtí áḅnáabaḅ ónúne.” téna tiráiyē.

33 Pítaama yauwéḅma tiráiyē: “máḅte-kayukama emmá ayuwéta kóíyaḅa kemá emmá íayuanune.” téna Pítaama tiráiyē.

³⁴ Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “kemá áraimma kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama íma tiráínaa emá kaumobáq ketíwíqtabama íaonaraune té wakaránóne.” téna Ítuma tiráíye.

³⁵ Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “kekáráq tókaminomma enáwíqa íma aúpáq yuwánune. áraimma ímiye.” téna titata máqtemma wení iyápo-annama mimórá áin áátuqma tirááe.

Ítuma Keqtêmani-yopaq nunamummá mó-tiraiye.

³⁶ mikáké Ítuma wení iyápo-annate Keqtêmanibaq urááe. mibáq wení iyápo-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá maakáq yayáaikaq maraq máiyaraq kemá mérápáq uréq nunamummá mó-teno.” téna tiráíye.

³⁷ ániibo Ítuma Pítaakaraq Yéberini kaayaq-iyáporátágaráq yiwíqmeta urááe. Ítumma mibáq áyakoma anómma ummaa kéyaitana áúnobaqa anón-ummaa yágitana

³⁸ timá yímikaiye: “ketíyakoma anómma ummaa kéyagiye. miráuma kemá puyónúnaiq kéíye. keráwáqá maakáq máera kawáá urááiyaro.” téna Ítuma tiráíye.

³⁹ wemá pááqyamma abákáq uréna marabí aipaké aguréna nunamummá téna tiráíye: “ô ketiboó, emmá akaínaama kanaaráq káápuma tíqa ínínmma paábaq matuwao. miráimanibo kemmá tíkái-qtataqa íma warao. ímiye. emá enamááriq enaúyánámmá warao.” téna tiráíye.

⁴⁰ ániibo Ítuma wení iyápo-annayopaq yawuwéqma iréna aónaimma yúmá wagurááe. wemá Pítaamma awáturena timá ámikaiye: “nôraq íyô? keráwáqá keqtábá pááqya-kanaama kanaaráq íma yabíqma máéwaniraq kéoo?”

⁴¹ keráwáqá yabíqma arútárerá nunamummá tero. keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwápi pááq íyábámiye. áraine. keráwáqti aágoma keráwáqtabá kákaimanibo keráwáqti túgoma akoqnáama íma wáitanaboana íkakaiye.” téna tiráíye.

⁴² Ítuma yawuwéqma anaaékaqa uréna móragaraq nunamummá téna tiráíye: “ketiboó, maami-káápúgómá tú-tíqa íyábá ketôpake kanaaráq íma mamá tiyúwénana kóinaama emá enamááriq ení áuyánámmá warao.” téna Ítuma tiráíye.

⁴³ ániibo keqnáámmá yawuwéqma yaónaimma yúmá waguréta máqe-uraae. yúrakoma íma kanaaráq karáqma aónaawaniq urááe.

⁴⁴ ániibo Ítuma iyápo-annama iyuwéna keqnáámmá kaumobáq uréna nunamummá tiráíye. mi-núnámúmmá wágáabaqo tináikáq keqnáámmá tiráíye.

⁴⁵ anaaékaq wení iyápo-annayopaq iréna timá yímikaiye: “keráwáqá keqnáámmá waguréraq káágaao? aónaaro. kanaamá pááq-umaguraipoata kemmá Waayúkagoni Áráaqa mamá kúmiq-wayukati akoqnáabi maránóe.

⁴⁶ keráwáqá itó íyataa kóono. aónaaro. kemmá mamá namuro-wáyúkati iyáápimmo maránô-kayukama áqa irááe.” téna Ítuma tiráíye.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkati iyáápi makáíye.

⁴⁷ Ítuma aamá kétinakaraq Yúqtaatima tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkábíké wemá iráíye. netuqyaa-káyúkámá tokóru-yakaa-puma mútúq-yamma maméta irááe. uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-anna-wayukati anó-kayukagaraq timáyíkáawata irááe.

48 áñibo min-nákómá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránín-nakoma móra awaaméq-áímmá téna tiráine: “kemá móra-naqa ámóqnaannama minná Ítue. keráwáqá wemmá yaqtóráaro.” téna Yúqtaatima timátuwena

49 máqtemma yagáikuyowana páátákáá Ítunopaq Yúqtaatima iréna tiráiyee: “yirááti-nako, kaayoné-yátááqá eté wáino.” téna mirá-timatuwena Ítumma ámóqnaraiye.

50 Ítuma timá ámikaiye: “keti aanábógô, nôrabi ónáae ténaiqa páátákáá mirá uwo.” téna titata yemá waaqókáq iréta iyáámma ánékuqma Ítumma yáqtoqma akoqnáá urááe.

51 móra-naqa Ítute yagaroqtamá máqei-nakoma ayáámma yúwáitana kúmitana wení tokóru-yakaa-puma matáiyee. mú mikákáá anó-monoq-nakoni kaqtó-nakomma ikámma áaqa yakátúwáitana marabí kuturáiyee.

52 miráimanibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “eni tokóru-yakaa-puma wení amáákaq maraao. máqte-kayukama tokóru-yakaa-punapo ááíqa iyamma káqo-kayukama tokóru-yakaa-punapo yemmá yíkamma puínoe.

53 aqá kemá ketibommá ááyaanana netuqyaammá kaqtó-wayukama Áánûqtunopake tiyááka umá kaayaq-ánnámá ááíq-i-wayukama uyátamaqmagaraq timínimma minnáyaba páátákáá íyaq ítaraano?

54 miráimanibo kemá miráonanama Áánûqtuni agamatán-áikómá náaraq umáwaq arammá iyáníyô? Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá maami-qtátááqá pááq íniqtaba kétiye.” téna Ítuma tiráiyee.

55 é mi táoqa Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá kemmá moyá-nákáá umá ya kéyatoreq tokóru-yakaraq mútûq-yakaraq maméraq tibá umáeraq kéyeo? máqte-kanaaraq kemá anó-monoq-naupaq máeq aarawaamá kéyiraatunaqa miráuma kemmá íma yáqtoakaamiye.

56 miráimanibo Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maami-máqte-qtátááqtabá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí keqtábá agatáamma íbêqa pááq kéoe.” téna Ítuma tiráiyee. áñibo máqtemma wení iyápó-annama Ítumma ayuwéta wéyáwé umáguraae.

yemá káánítôre-wayukati yúbáq Ítumma ítama yáíkaae.

57 Ítumma yaqtóráa-kayukama wemmá awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-naqa Kááyapatikaq wení naaúpaq urááe. áñibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq mibáq áíkumareta máqe-uraae.

58 Pítaama Ítumma anaaé waqména wimánibo wemá nékaq ko máqe-uraiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoni naakóní kurunóbáq wemá uyábékéna i-wáyúkáté máqe-urena mi-qtátááqô pááq immá aónanaae téna máqe-uraiye.

59 uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq máqtemma káánítôre-wayukagaraq kaaqaari-áúbí maráiyata Ítumma ikámma puínôqtaba abáá-uraae.

60 netuqyaa-káyúkámá iréta Ítumma kaaqaari-áúbí má-makaamanibo yemá móra ikámma puínôn-aaímma íabaa-uraae. anaaékaq kaayaq-nakórátámá iréta

61 yenákámá maará-tiraaye: “maan-nákómá maará-tiraiye. ‘kemá kanaarác Áánûqtuni anó-monoq-namma yawítítukeq kaumo-yúpáámá kóinaq keqnáámmá kanaarác umá ánatanune.’ téna Ítuma tiráiyee.” téta min-nákórátámá tirááye.

⁶² ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma itó-urena Ítumma timá ámikaiye: “maamin-áímmá enaúbimo máráatabama nóine kéteno?” téna tiráimanibo

⁶³ Ítuma aamá ítiraiye. ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma móragaraq timá ámikaiye: “kemá emmá Áánûqtu matúq-matuq umá mái-Aanuqtun áwikaq ítama káonaune. emá yauwéqma yiwirái-náqá Metáiyama Áánûqtuni áanikowaq máanaa emá keqtáá timá-timiyo.” téna tiráiyé.

⁶⁴ Ítuma timá ámikaiye: “emá ténnama mi*** emíye. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. íbêkaraq anaaékakaraq Waayúkagoni Áráaqa akoqnáá-Aanuqtuni amakaq máenaq keráwáqá aónainoe. ániibo wemá Áánûqtuni márúpake konnákáq máena kumíniye.” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé.

⁶⁵ mirá-timatuwaitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma ôriq umá itanabóana wenamáárîq wení wáqtôma yakáqnáákáq umátuwena tiráiyé: “Áánûqtumma áyôqa káyaiye tiráiyé. ôqa káqo-kayukama íma yiwíráanatataa wení áayabama má-tinoe. ímiye. wemá Áánûqtumma áyôqa ayéna timá táiq umákáitaq keráwáqá íbêq kéitaae.

⁶⁶ keráwáqá nói-tuyananaq kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “wepímmá otaa-qtátááqá wáipoana paá puíkáae.” téta tirááe.

⁶⁷ ániibo mikáké Ítuni ôipi wiráátima kéwiraketa ikákaae. yaímma-wayukama Ítumma aápáaraq kéyeta

⁶⁸ tirááe: “Metáiyao, amuné-áímmá keqtáá timá-timiyo. emmá náawaq kéikamiyo?” téta aábê-aimma tirááe.

Pítaama téna “Ítumma íaonaraune” tiráiyé.

⁶⁹ Pítaama máápaq máqe-uraimma wemá naakóni kurugóni arunóbáq máqe-uraimma mórama mayaí-ínímmá wenamakaq iréna tiráiyé: “emá egáráq Ítuma Kááriribake-nakotema máqe-uraane.” téna tiráiyé.

⁷⁰ miráimanibo Pítaama máqte-kayukati yúrakáq wakaréna maará-tiraiye: “keráwáqá mamin-áímmô temmá kemá íma ítarane.” téna tiráiyé.

⁷¹ mirá-timatuwena oqtabí kumá yaúbama ko itó-uraiye. ániibo káqomma mayaí-íníkmá Pítaamma aónatuwena waaqókáqô máe-kayukama maará téna timá yímkaiye: “maan-nákómá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraine.” téna tiráiyé.

⁷² keqnáámmá Pítaama wakaréna tiráiyé: “árainurane. Áánûqtuni aúrakaqiye. kemá maan-náqá íma aónaraune.” téna tiráiyé.

⁷³ anaaékaqa pááqya-kanaama yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama Pítaamma maará téta má-tima-amikaae: “áraíne. emá Kááriribake-naqone. emá aamá téna-waigoma emmá mamá abarokáq kákaiye.” téta tirááe.

⁷⁴ ániibo íbêqa Pítaama aamá akoqnáá umá téna tiráiyé: “árainurane. kaaqaari-áímmá kétenanama Áánûqtuma kemmá tikaminiye. kemá maan-náqá íma aónaraune. áraimma ímiye.” téna timátúwáitana kokórigoma áama tiráiyé.

⁷⁵ ániibo Ítuma tiráiniq itana Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiye. Ítuma téna “kokórigoma áama íma tiráínaa keqtábá íaonaraune té kaumobáq tínóne.” téna tiráine. miráitana Pítaama máápaq yaúbarena ibiqá yakáiyé.

¹ aaqá írákitata máqtemma uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínéta waayaímmá tirááe.

² yemá Ítumma ánnáma atáá-umatuweta awíqmeta anó-kamaani-naqa Pááíratimma mó ámikaae.

Yúqtaatima pukuráye.

³ Yúqtaati wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo makái-nakoma Ítumma aónaimma yemá aamá timá uyáteta anón-ummaa-yataaqa mayámikaae. miráitana Yúqtaatima aúyánámmá waéqma itáá ena móneqa kaumo-yátámá maména uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukayopaqa yauwéqma íráiye.

⁴ miráitana wemá tiráiye: “kemá kúmiq-yataariq uráune. mórama otaa-qtátááqá íma wái-naqa mamá keráwáqtí tiyáápi makáunaboana puíniye.” téna tiráiye. ániibo yemá tirááe: “minná ketáái otaammá íma wáíye. emá enamáa ení otaammíye.” téta tirááe.

⁵ ániibo Yúqtaatima mi-mónéqá anó-monoq-naupaq mó kéiyaabotuwena máápaq wenamáárlq ánnáma amáguráye.

⁶ yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukama mi-mónéqá matéta tirááe: “maami-mónéqá waayúkama ikámma uqtaí-méyámíye. maami-mónéqá anó-monoq-naupake-monekaraqa mórabí íma maránúnatae. keráwáqtí aúmatanaimma mirá kétiye.” téta tirááe.

⁷ ániibo yemá móra-aimma téite umátuweta mi-mónéqnapó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyánlq urááe. káqo-mapake-kayukati máátlq-máatiq-marama tarôq umáyikaraae.

⁸ miráitana min-áukápáq-marágóní áwíqa “naae-maráe.” téta áwíqa yarááwata min-áwíqá ílbéqa paá wáíye.

⁹ miráitana naayóbáqá Áánúqtuma amuné-náqá Yéréamáiyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráimma maará-tiraine. “yemá kaumo-tiyááká-mónéqá matááe. yemá Ítiráaeo-wayukama awaaméqá maréta maamin-náqá meyánlq í-méyáné tirááe.

¹⁰ ániibo maami-mónéqnapó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyánlq urááe. miráuma uyátárai-nakoma timá tímikainiq ínóe.” téna Yéréamáiyama tiráine.

Pááíratima Ítumma ítama aónaraiye.

¹¹ yemá Ítumma mamá anó-kamaani-nakoni aúbáq itó-umakaraae. ániibo wemá Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati anó-kininaq máano?” titana Ítuma tiráiye: “emá ténnama minná emíye.” téna tiráiye.

¹² Ítuma paá otaa-qtátáárlq íurenaboana uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq yeqtí yáraqa Ítuma móra-aimma yauwéqma ítiraiye.

¹³ miráitana Pááíratima Ítumma timá ámikaiye: “aaqá emá máqte-qtataaqtaba aamá timákaan-aimma íyaq ítaano?” téna tiráiye.

¹⁴ ániibo Ítuma Pááíratimma móra yauwéqma aamá íma timá ámitana anó-kamaani-nakoma iyánáq uráiye.

Pááíratima Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakanoqtaba tiráiye.

¹⁵ máqte-karitimaatiraq ayú maqnaí-kánááráqá anó-kamaani-nakoma móra-mora-naqa ánná-naupake ayúbakewaine. aarawaamá yenamáárlq ‘min-náqá ayuwaao’ tewana Pááíratima minnámo te-náqá ayúwáitana wéwaine.

16 ániibo mi-kánaáráqá mórana táí-naqa áwíqqa Baráábatie ánná-naupaqa máqce-uráie.

17 aarawaamá áikuyowana Pááíratima timá yímikáie: “kemá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae téraq keráwáqá kéteo? kemá Baráábatinaq ayuwánú Ítumma yauwéqma tiwiráí-náre te-náráq ayuwánúnô?” téna itama yimónaraiye.

18 Pááíratima ítáimma yemá áyoqa káyetaboata Ítumma íyámma umáketa aabi mayákáraae.

19 Pááíratima aamá ítama yaináí-ábíqtátáráq máitana ánáakoma maará téna aamá yúwáitana iráie: “maamin-árúpú-nákómmá móra-yataariq íumakaa. nokáamma wekáq mórana kaimmá aónatuweq anómma ítama ummaa kéyaune.” téna tiráie.

20 yemá anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq aarawaamá íyaqa timá utaéta Pááíratima ááyama tíyana “Baráábatimma ánnábike káyuweta Ítumma ikámma púyoro.” téna tiráae.

21 ániibo anó-kamaani-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “maa-kááyaq-nákábikémá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae kéteo?” téna itama aónaitata yemá “Baráábatine.” tiráae.

22 Pááíratima timá yímikáie: “miráinaqa Ítumma yauwéqma yiwiráí-náre ten-náqá kemá náaraq ónúnô?” titata máqte-kayukama téta: “ikámma kaapaq-yátáq íyakaao.” téna tiráae.

23 ániibo Pááíratima tiráie: “nôraq inábiyo? wemá nóin-otaanaq kutáiyô?” titata yemá ókaraq ááyama tiráae: “kaapaq-yátáq ikámmá iyakaaro.” téna tiráae.

24 Pááíratima mikáq ítaraiye. wenáagoma íma kanaaraq itana anón-aaiqa ínéta uráae. miráitana máqte-kayukati yúraqaq nommá maténa ayáamma tete uráie. miráumatuwena tiráie: “kepímmá maan-náqá ikámma puí-ánónnámá íma wáie. keráwáqtí minnáe.” téna Pááíratima tiráie.

25 ániibo máqtemma aarawaamá yauwéqma tiráae: “mi-wágóní anónnáma keqtáábí yéna ketáái iyápóbi yíniye.” téna tiráae.

26 miráitana Pááíratima Baráábatimma ayúwáitana yeqtôpaq uráie. ániibo wemá Ítumma tebúqa ámiqtuwena ááiq-i-wayukama ikámma kaapaq-yátáq íyakaigaae tena iyáapi yímikáie.

ááiq-i-wayukama Ítumma akáyáámmá timákaraae.

27 anó-kamaani-nakoni ááiq-i-wayukama Ítumma awíqmeta kámááni-naupaq utéta min-ánná-ááiq-i-wáyúkámá máqtemma Ítun-amakaq yaikútaae.

28 ániibo yemá wení unáákáqtóma ayútuketa mórana karogaron-unákáqtómá umáketa “anó-kinine” teta awaaméqá umákaraae.

29 kínini náápaakaraq kámokaa umá mórana áwáábíq-annarake atoyumá kámoqa tarôq umátuweta aqnókáq kúberakaraae. ániibo kínini náápaakaraq yataraa umá yemá móra-yatama ayáánurapaq-ayaapi yorákaraae. ániibo yemá Ítun-amakaq yiraayutaúmmá ayéta akáyáámmá timáketa tiráae: “Ítiráaeo-wayukati kínio wení máí-auwaraimma ayáqtáákaq maíno.” téna aati-aatimá kíniqtaba téwaon-aimma tiráae.

30 ániibo yemá wiráátima kéwiraketa mi-tátámá yabiteta aqnókáq ikákaae.

31 ááiq-i-wayukama akáyáámmá timá kátuweta minnámo umákáan-unakaqtoma káyutuweta wení unáákáqtóma ayúqtúwáamma mamá umákaraae. mikáké kaapaq-yátáq ikámma aráápaneta awíqme kóuraae.

yemá Ítumma ikámma kaapaq-yátáq arááparaae.

32 yemá kέweta aapaqá aónamma mórana Tairínibake-naqa áwíqqa Tááímonimma aónaraae. ániibo min-nákóqtábá Ítuni kaapaq-yámá mayaíkáae téta wakúyakaaraae.

33 yemá móra-marukaq iráamma mi-márúkóni áwíqqa Íbaru-aipimma Kórákóta-anue. min-áwíkóni áaimma mirá-uraiye. aqnón-ayaata-marupare

34 aíqqa íma ikáae tétaboata yemá wááéni-nomma ikaaq-yátáákáráq awígíyoq umaráa-nomma Ítumma naíkáae téta ámíkamaanibo Ítuma namá aónawaaena íma naráiyee.

35 ániibo yemá Ítumma kaapaq-yátáq níri amá íyakatuweta Ítuni unáákáqtóraq aábemma yamá náawabi uyátainna-waigoma mayániye tirááe.

36 ániibo yemá mi-márúkák máeta Ítumma yabíqtuweta máqe-uraae.

37 naayóbáqá Ítuni aqnókáqá aamá ítama kéyaineta tiráan-aimma agatáamma yemá maará téta agatááe: “maannáma Ítue Ítiráaeo-wayukati kínie.” téta agatááe.

38 Ítuni amakaqá kaayaqá áaiq-nakaraq moyá-nákáráq níri amá íyikaraae. mórana Ítuni ayáánurapaq íyaketa mórana ayáánepaq íyaketa urááe.

39 ániibo aarawaamá aakaqá kótayata kéeta timá yawááq-umaketa yemá yiqnótáq yumátuweta tirááe:

40 “emá anó-monoq-namma yawítítuke kaumo-yúpáámá keqnáámmá umá ánatainaqopo enamááriq íbēqa emmá áwáqnaa uwo. emá Áánûqtuni ánikomo máema kanaarác kaapaq-yátáké yuwé marabí kumuwo.” téta tirááe.

41 uyátá-maqa anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq aábē-aimma téta maará-tiraae:

42 “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá wenamááriq íma kanaarác áwáqnaa kéiyee.” wemá íyaq Ítiráaeo-wayukati kíniyabiyo? kanaarác wemá kaapaq-yáráké yuwéna marabí kumínataa ketáa itéqtaa tirummá ámeno.

43 wemá Áánûqtukaq arummá kámena tiráiyee: “kemá Áánûqtumma ánikomune.” tiráibo kanaarác Áánûqtumma akaínanama áwáqnaa íno.” téta tirááe.

44 kaayaq-nákámá áaiq-nakaraq moyá-nákáráq wení kaapaq-yágóni amakaq íyikaa-nakorata yenákágáráq mórai q umá Ítumma timá yawááq-umakaraaye.

Ítuma pukáiyee.

45 aabaúgómá aáwaga naí-kánáa itana máqte-marabaqa aaqá ékurena wáitana aabaúgómá kaumotá uráiyee.

46 ániibo aabaúgómá kaumotá ínena kéitana Ítuma anókaq ááyama wááqa yena tiráiyee: “eri, eri, aréma taabaakataáni?” téna Íbaru-aipi mirá-tiraimma minná maará-tiraiye: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nōraq itaawác kemmá tiyuwáánō?” téna tiráiyee.

47 miráimanibo yaímma-wayukama waaqókákq itó-uma máe-kayukama yemá min-áimmō timmá ítátuweta tirááe: “maan-nákómá Iráiyamma kááyaiye.” téta tirááe.

48 ániibo mi-káyúkábiké móra-nakoma páátákáa aináámmá yáákátana ikaaq-wááéni-nópi yamá atimma óqtátábí apirátuwena Ítuqtaba naíkáae téna ámikaiye.

49 miráimanibo yaímma-wayukama tirááe: “awé uráiyata aónatuwetaao. Áánûqtuni amuné-náqá Iráiyama pukáipike ya áwáqnaa íní íyabiyo?” téta tirááe.

50 Ítuma anókaq ááyama keqnaámmá wááqa yumátuwena arun-íyápómá yúwáitana kóitana pukáiyé.

51 é mi táoqa anó-tabaraabegoma anó-monoq naupaq ikáqnûqtuwena wáqeimma yakáqma yanaapáq-áqtóbáké napaq-áqtóbáq kukéna mamá kaayaq-áqtóiq uráiyé. mirá kéitana márûma kéyitana anón-oqtamma kíqtígítana

52 máátíq-máatikoma yawákitana taíbaq Áánûqtuni waayúkama naayóbáqá pukuráa-kayukama yeqtí yúgaraq itó-uraae.

53 yemá máátíq-máatipakemna yuwéta anaaékaqa Ítuma pukáipike itó-uma kóitata yemá aokaq-márúqá Yérútaárebaq anó-marukaq úyówata netuqyaa-káyúkámá pukáa-kayukama yimónaraae.

54 ááiq-i-wayukati kawáá-nákáráq ááiq-i-wayukama mikáq máeta Ítumma kawáá umátuweta máqeo-kayukama márûma yimmá aónéta máqte-qtataaqa pááq-imma káoneta yáaqtaba kéeta yemá maará-tiraae: “áraíne. maan-náqá Áánûqtuni áanikoma maéwaine.” téta tirááe.

55 taíbaq aaramá mikáq máqeo-noinimma Ítumma anaaé waqméta Kááririmaruqa yuwéta ya áwáqnaa ínéta irááe. yemá mi-nóínimmá nékaka itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae.

56 mí-nóínítí aúkáapike móra-inimma Máriaa Máátarinie. mórama minná Máriaama Yémitiyaa Yótébiti yinóae. ániibo mórama kaayaq-íyápórátátí yinóama Yéberimma áanikoratae.

yemá Ítuni arááq-auma mamá óqtakoni muriánóbáq makááe.

57 énaikaq mórama netuqyaa-mónéqá makái-naqa Aarimatéabake iráimma wení áwíqa Yótébima iráiyé. wegáráqá Ítuni iyápó-annama máqe-uraine.

58 wemá Ítuni arááq-auma mayáníqtaba Pááíratikaq ya ítaraiye. miráitana Pááíratima ááiq-i-wayukayaba titana Ítuni arááq-auma Yótébimma ámikaae.

59 ániibo Yótébima Ítuni arááq-auma maténa wayámmá aúqe-tabaraabake múqmúma útúyakatuwena

60 Ítuni arááq-auma maména óqtama wení mayái-wáyúkáté wenamááíriq wetábá aúgemma kubáumakai-maipi mó uqtamáakarena anón-oqtamma waéqma ótaq aúyaqmarena kóuraiye.

61 Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaagaraq yenákámá maraq máeta muriámmá wáin-aukapaq yóíqa umátuweta máqe-urayae.

ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabituwe máqe-uraae.

62 aabáyaama Tabaatíráq yokaa í-yátááqá ánatagitata uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq Pááíratinopaq koma áíkuteta

63 maará-tiraae: “anó-nako, Ítuma kaaqaari-nákómá paámô máenama maará-tiraine. ‘kaumo-kánáámá ánataginaq pukáánabike yauwéqma itó-onune.’ téna tiráimma paá taákaq wáiqtaae.

64 miráinaa emá ááiq-i-wayukama tímá yíminata mi-máátíq-máátikóní ótaqa yabíkáiyana kaumo-kánáámá yáwíno. miráinata wení iyápó-annama kanaaráq íureta arááq-auma moyámmá matéta máqte-kayukama tímá-yimeta ‘Ítuma pukáipike itó-uma kóuraiye.’ téta kaaqaari-áímmá tímá-yimiyabae. ániibo anaaékaq kaaqaari-áíkmá áqnáabaq kaaqaari-áímmá uyátaiyabae.” téta tirááe.

65 Pááíratima timá yímikaiye: “keráwáqá yaímma kawáá ínó-kayukama yíwíkeraq mi-múriámmá ko aúyaqma akoqnáá umá keráwáqá teníq umáráaro.” téna tiráiyé.

66 miráitata yemá uréta mi-múriákóní ótaqa anón-oqtanapo káwéqa yamá akoqnáá umáreta awaaméqá umáketa yaímma ááiq-i-wayukama kawáá umáyikaraae.

28

Ítuma yauwéqma itó-uraiye.

1 Tabaatimá ánatagitana Tótaagoni áqnáabaq-kanaabimma Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaa yenákámá muríákóní ótaq aónayeta irááye.

2 páátákáá é mikáq anó-maruma yokáiyé. uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake kukéna anón-oqtamma kunaukákqma waéqmarena ámúraaq máqe-uraiye.

3 óíkoma tágama konnákómá tágainikaa umá tágaitana wení wáqtógoma wayámmá karáiyé.

4 yemá ááiq-i-wayukama áaqa ikatéta anómma iyánáaq umá aqteqte umáreta waayúkama pukáa-kayukaraa umáguraae.

5 mi-káqtó-nákómá kaayaq-ínikámá maará timá yímikaiye: “kenákámá ikatíq íokao. Ítumma ikámma kaapaq-yátáq aráápamaretaa-nakoqtaba ya abáá kéoyaq kemá káonaue.

6 wemá maapímmá íma máibo wemá itó-umaguraiye. miráuma wemá naayóbáqá tiráiniq uráiyé. Ítuma waguré máqe-urai-marukaqa kenákámá iréka ya aónatuweka

7 páátákáá uréka wení iyápó-annama Ítuqtaba pukáipike itó-umaguraiye téka mó-tima-yimekao. ‘ítáákao. Ítuma Káárirri-marupaq áqnáabaq kéwipoaq keráwáqá mín-áúkápáq wemmá aónainoe!’ timá-timuna-aimma taákaq márááka.” téna kaqtó-nakoma tiráiyé.

8 ánibo mín-ínikórátá ikatíq kéetamanibo anómma yimuqá maqméta páátákáá máátíq-máatipakemma yuwéta Ítuni iyápó-annama timá-yimineta uyaaté kóuraaye.

9 aapaqá Ítuma páátákáá abarokáq uréna yimónatuwena tiráiyé: “kaayoné-yátááq kenákáté waíno.” téna tiráiyé. ánibo mín-ínikórátá Ítuni amakaq uréta aítaukaq yáqtoketa wenáwíqa múte yaútaaye.

10 Ítuma mín-ínikórátámá timá-yimena tiráiyé: “kenákámá ikatíqa íokao. kenákámá uréka tíbâqawaayuma mó-tima-yimiyata Káárirriabaq oro. yemá mibáq kemmá timónanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

ááiq-i-wayukati yáama

11 kaayaq-ínikámá aapaq kéoyaqtaba yaímma ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabíqtuwe máqeo-kayukama anó-marupaq uréta máqte-qtataaqo pááq-itaba anó-monoq-wayukama mó-tima-yimikaae.

12 ánibo anó-monoq-wayukama anó-kayukate áikuteta móra-aimma timá ítaraae. minná yemá móneqa nétuqyaa ááiq-i-wayukama kéyimetá

13 tirááe: “keráwáqá maará-tero. ‘wení iyápó-annama nokáa iréta arááq-auma moyámmá tútáá waguráunayaba maméta kóuraae.’ tero.

¹⁴ anó-kamaani-nakoma maamin-áímmô itaínataama kanaarâq ketáá yaímma-aimma timá yíménataa keráwáqá aamá íma mayánóe.” téta uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraqa tirááe.

¹⁵ miráitata ááiq-i-wayukama mi-mónéqá maméta minnámo teníq urááe. itáaro. min-áíkomá máqtemma Íbaru-aukapaq wéyáwé itata Ítaraapoata íbêkaraqa mimórá-áímmá paá kéte.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukati yúrakaq iráíye.

¹⁶ yemá tiyááka umá móra-iyapo-annama Kááririri-anuraq uréta Ítuma “mibáq oro.” téna tiráin-anuraq urááe.

¹⁷ yemá Ítumma aónatuweta Ítuni áwîqa múte yaútaamanibo yaímma-iyapo-annama kaayaq-yúyánámmá Ítaraae.

¹⁸ ánibo Ítuma waaqókáq iréna watáama timá-yimena tiráíye: “Áánûqtuma kemmá máqte-naapaamma wení márûpakaraq maa-márábikárâq tímikaiye.

¹⁹ miráinaq keráwáqá uréraq máqten-anna-wayukama ko mamá ketí iyápó-annaiq umáyíkáaro. ánibo ketiboní áwîkaraq áanikoma ketí tíwîkaraq Áánûqtuni Aokaq-Áágóní áwîkaraq nommá péqyikaaro.

²⁰ keráwáqá naayóbáqá máqte-qtataaqtaba timá tímikaunaiq umá kéitera q wáráaro. kemá keráwáqtê máqte-tupaama máraanana maa-kánáágóní aqtórâq wíniye.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

Mááki

Yóáne nommá perai-náqá timá yímikaíye.

¹ Ítu Káríqto, Áánûqtuni áanikoma, weni átê-wataagoni áaimma mirá-imiye:

² weqtábámá Áánûqtu timákaraitana Áítáíya Áánûqtuni watáá-wataa-naqa miráuma agatáíye:
“aónaao. kemá ketí watáá-wataa-naqa timá áménana enaúbáqá kéena wemá ení aammá yokaa-yokaa umákaniye.

³ kaqmáápaqa móra-nakoma watáá-wataa timá kabámarena kétiye,
‘uyátárai-nakoni aammá yokaa-yokaa umákaaro!
wení aammá mamá arupú oro!’ ”
titana agatáíye.

⁴ agatáinapoana Yóáne nommá perai-náqá kaqmáápaqa iréna tiráíye:
“keráwáqti áaimma waéqmááaro! waéqma nommá péraaro! pétikaina keráwáqti kúmiq-yaqtaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq yúwáaro! paá yuwénama atóbagenana ánataginiye.” titana

⁵ máqte-kayukama Yúria-marupakekaraq Yérútáárebakekaraq Yóáne máipaqa kóuraae. kóureta abarokáq tirááe: “ketáái áaimma táígoma uréna kúmikoma uréna kebógómá uráitataa ketáámá aibôqnaaboq uréta táígoma uráunataae.
uréta maa-wái-táígóqtábámá mütúqa tinaaépaqa kémaraunatae.” tewana Yóáne nommá péqyikarena Yótaa-nopi péqyikaraiye.

⁶ ááqibo Yóáne oótíraa-kakoni aúwaratima áyugaraga kúberena mi-kákóni áwíqa káámoma aúwarati-amurannama umátokena yaatáruraa-kamma uwon ámúkaraqa néwaimiye.

⁷ ááqibo wemá abarokáq tiráíye: “tinaaépaqa uyátárai-nakoma kéíye. ketí mú mikáq-náqá kemá weni maqnémá maqnégánópópaqa weni aítauq-anaa-annae íma kanaarác uwaénúnamiye.

⁸ kemá paá nokáráqá kébetikaunana wemá aágogaraqa pétikaniye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómíye.” téna tiráíye.

Ítuma nommá péqtuwe weni kanaa inayaba maqmá aónaraiye.

⁹ mi-kánáámá Ítuma iréna Náátárêtibake anón-awíqa Kááriribaqa iráitana Yóáne nommá pérakarena Yótaa-nopi pérakaraiye.

¹⁰ pérakaitana Ítuma nopiké kéuwitana káonaitana wíyómma abayámmá kéigitana aágoma máaraa kukéna Ítuni aúraqa atáitana aónaraiye.

¹¹ wíyókake aagómá tiráíye: “emá ketáanikoma máane. eqtábámá timuqá kémarakauene.” titana

¹² aágoma páátákáá Ítuma kaqmáápaqa waqtukáíye.

¹³ waqtukáitana kaqmáápaqa móra-wiyomma tiyááka-yupaama (40) máqe-uraiye. máqe-uraitana webó-wámmá Tááqtaama Ítuni kanaa inayaba maqmá aónaraitana wemá abááq-wákáráqá máqe-uraitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama áwáqnaa urááe.

Ítuma noyááqamaa o-káyúkámá yááyaraiye.

¹⁴ ááqibo Yóáne kaarabúti matáitana Ítuma Kááriribaqa iréna Áánûqtuni átê-wataama abarokáq timá yímikena tiráíye:

15 “Áánûqtuni kawáá kái-kanaama íbêqa kéyabita wenôpaqa kéiyé. kéyabita keráwáqá kúmiq-yaqtaaqá kebó-yáqtáákáráqá yuqmá ánataaro. táigon-aaimma kúmiq-aaimma kebó-ááímmá waéqmáráaro. Áánûqtuni átê-wataama arunóbáqá arupú umá itáaro. áyakoma tágaino!” timáqtuwena

16 Kááiriri-nokayukoni agínaupaqa uréire kéena kaayaq-nákómá yimónaraitata noyááqa abááóya-nakoratama yíwíqa awaómá Tááímoni ábâkoma Áánaru Ítuma yimónaraitata kúqônopo noyááqtabama abáá kéoye.

17 kéoyana Ítuma tiráiyé: “kenákámá tinaaépaqa yekaa. ketí wataá-wataa timá yímiyata waayúkama itéta ketinaaépaqa yinobo! miráuma waayúka-amaa ínakámá auráyóye.”

18 titata yenákámá páátákáá kúqômma kéyuwatarata Ítuni anaaépaqa urááye.

19 uyéq éna waaqókáqá uréire kéena kaayaq-wátámá yimónaraitata yíwíqa Yêmitiyaa Yóááne íboán áwíqa Yébere. yemá nópi-káárébi kúqômma yarákuraitata amuqá kéyoraae.

20 kéowana Ítuma yimónaqtuwena yáayaraiye. yáayaqtuwaitata páátákáá Ítute kóureta Yébere yenákáti íboámá wení káágóbégaraqa nópi-káárébi iyúwáwata máqe-uraae.

kuti-áágógaráq-nákómá

21 máqe-uraawata Ítute kóureta Kápéranabaqa iréta Tabaatiráqá aapinaa-náúpáqá pékaae. pékaawana Ítuma aapinaammá timá yímikaiye.

22 timá yímikaitana wení aapinaaqtabámá waayúkama yáqa karáiyé. wemá abarokáqá akoqnáágogaraqa kéyiraa téna timá yímikaitata ááqibo aapinaa-káyúkámá aapinaammá akoqnáágogaraqa Ítiraawana wemá aapinaa-káyúkáráá ítima-yimikena wemá uyátárai-nakora náápaa wái-nakora umá timá yímikaitata waayúkama yáqa karáiyé.

23 ááqibo aapinaa-náúpáqá móra-nakoma kuti-áágógaráqá máitana kuti-áágómá arunóbáqá wáqe-urena

24 aamá kabámarena tiráiyé: “Ítuo! é Náátárêtibake-nakoe. keqtááyábá nôraq kéono? emá aráaq úkamine iráánó? eqtábámá kéitauna emá Áánûqtuni-nakoe. áítaa í-yátááqá íma wái-nakoe. aokaq-náqá máane.” titana

25 Ítuma áá awáágurena tiráiyé: “páátí mááo! wení arunóbáké yáubaa!” titana

26 kuti-áágómá min-nákóní aúma kaepú-kaapun uréna wááqa yuréna yáubaraiye.

27 yáubaguraitata waayúkama yáqa karéta tirááe: “nóinabiyo? wé abarokáqá kuti-áágóqtábámá aamá káwaagena akoqnáá umá timá ámitana kaqtó umá yáubaguraiye. nóin-aabinabiyo? auginabiyo?” tiréta

28 Ítuqtabama wataá-wataa tíq-tiq urááwana mi-kátáámá páátákáá máqte-kááiriri-marupaqa kóuraiye.

Ítuma taíbaq-karima kátobamayikaiye.

29 urááwana aapinaa-náúpáké yáubarena Tááímoniyaa Áánaruni naaúpaqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa pékaae.

30 pékaitana Tááímonini ánáakoni anóama karímá kákaitana kokoq yámma kákaitata yemá wení kariyábámá Ítumma ya timá ámíkaawana

31 wemá iréna ayáákaqa yáqtoqma awáuturaitana kokoq yámma érákáitana wemá aáwaqa agamá yímikaiye.

32 karáákáq kúmitana abauhá pékuraitata waayúkama máqte-kari-kakai-kayukama kuti-áágó wái-kayukagaraqa yíwíqmeta Ítunopaqa irááe.

33 iréta naa márûpake máqte-kayukama oqtaráqá áikutaawana

34 Ítu káqo-kaqo-karima atóbamayikaitata netuqyaa-káyúkátí karímá atóbaguraawana kuti-áágómá netuqyaa-káyúkátí irunóbáké waqtukáitata kuti-áágómá Ítuni áaimma ítáraawana kuti-áágótábá wemá timá yímikaiye: “páátí mááro! waayúkama ítima-yimero!” titata páátí máqe-ureta aamá ítiraae.

Ítuma Kááriribaqa abarokáqá tiráiyé.

35 ááqibo nokáá-nokaapaqa aaqá ítágaraitana Ítuma wenamá itó-urena yáubarena nunamummá mó titata ááqibo

36 Tááimoni weni aanábó-wáyúkágáráqá wenanaaeépaqa wakéta abáá kéeta

37 káoneta tirááe: “máqte-kayukama eqtábámá abáá kéoe.” tewana

38 Ítuma tiráiyé: “káqo-marukaqa kónunatae. abarokáqá maa-kátáá-wátáá keqnáámmá ko timá-yimenune. miráunaboqa kukáune.” téna

39 máqte-Kaariri-marukaqa uréire uréna yetí aapinaa-náúpátáá aapinammá abarokáqá timá yímikena kuti-áágómá waayúkati irunóbáké waqtukáiyé.

Ítuma kárú-yamma atóbamakaiye.

40 ááqibo kárú-naqa Ítunopaqa iréna araayukaqá yó peréna egaa aréna tiráiyé: “é akáinaama tú kégayubi-karima kanaaráq atóbatikanone.” titana

41 Ítuma arummá kéitana ayáamma árúqtuwena ánekukuqa uréna tiráiyé: “tíkaiye. atóbagaa!” titana

42 páátákáá atóbaguraiye. karímá érákáitana

43 Ítuma akoqnáá umá timá ámikaiye: “kóaa!”

44 waayúkama ítima-yimiyó! monoq-nákómá ení aúwaratimma ko aráatiyo. érákái-qtataqa Móteti timá yímikái-qtataqa awaaméq náámeq-yaqtaqa márûamiyo! áminatama waayúkama aónáiyana ení karímá érákáinata itánoe.”

45 titana kóurena kaqtó íurena máqte-kama tíq-tíq umá timá yímikaitana Ítuma naa márûkaqa abarokáqá íma kanaaráq uráimiye. íurena kaqmáapaqa máitata waabámmá máqte-marupake wé máipaqa yó-yo urááe.

2

Ítuma aú aráákagurai-nakoma atóbamakaraiye.

1 pááqya-kagaama púitana Ítuma Kápéranabaqa yauweré uráitata waayúkama timá aúgen-augen umátukaapoata ítáraawana naaúpaqa máqe-uraiye.

2 máqe-uraitata taíbaq-wayukama yó-yo éta áikutaawana naaúpaqa titipáá uráitana máápaq oqtarákaráqá titipáá uráiyé. wáátima áikutaawana Ítuma wataá-wataa abarokáq timá aapinaammá timá yimitata

3 aú aráákagurai-nakogaraqa kéyeta kaayaqté-kaayaqte-wayukama yaagu yaqméta irááe.

4 iréta waaqókáqá kanaaráqá íma yewata taíbaq-wayukama oqtaráqá mááwana miránapoata waaqókáqá íma yéta oaráqá óqtakaan-oaraqa yaagu yaqméta utéta óqtakaan-oama Ítuni yanaa yawátááwana kúkutaaraqa aú aráákagurai-nakoma kéwaitata wemmá oaráké kúkutaagaraqa ánnáraqa yuwáka-yuwaka kéowana kukáiyé.

⁵ kukáitana Ítuma oáráq máa-kayukama káonaitata írunóbáqá òriq umá tágama itáawana yetí irunóbáqá itaigómá iténa tiráiyé: “ketáaniko, eni kúmiq-yaqtaaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq kémarauwana ánataguráiyé.” titata

⁶ ááqibo aapinaa-káyúkámá máeta yúyánánóbáqá itéta

⁷ maaráuma yúyánámmá Ítáraae: “nôraq itana mirá kétéyo? tiráinapoana wemmá Áánûqtun áwîqa táíq umá yamá káraapáiyé. paá-wayukama kúmiq-yaqtaaqa timá áminanama íma atóbaginana íma ánataginibo Áánûqtu wenamá kanaaráq timá áminiye.”

⁸ Itáawana Ítuma yetí yúyánámmá Ítarena tiráiyé: “nôraq itaráq keráwáqti túyánánóbáqá miráuma kéitaaó?

⁹ ááqibo min-áú-áráákágúrái-nákóqtábámá kemá ‘eni kúmiq-yaqtaaqa atóbagiyé’ túnana oyaq kéiyó? ááqibo ‘itó-uma kúkutaagaraqa uréire uwo’ túnanaawaq oyaq kéiyó? nóine tenanawáq mú oyaq ínyî?

¹⁰ ááqibo ké Waayúka-Aarakoma maéq kúmiq-yaqtaaqa marabí kanaaráq atóbamakanaa onata itáiyáqa anón-awaameq umá tirááatenata itánoe.”

¹¹ téna aú aráákagurái-nakoqtabama timá ámikaiye: “ké kétéimamune. itóao eni kúkutaama aqmé naaópaqa kóaaol!” titana

¹² itó éna kúkutaama yáumena páátákáá kóuraitata máqtekoma aónaawana yemmá yáaqa kaitata Áánûqtuni áwîqa múte yaúteta tirááe: “mirái-qtataaqa íaonewaunataae.” téta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyariye.

¹³ tewana Ítuma nokaayúkóni agínaupaqa móragaraqa kóuraitata waabámmá yewana aapinaammá timá yímikáiyé.

¹⁴ timá yímiqtuwena uréire kéena móra óqamma mayái-nákómá káonaitana áwîqa Aríbae. Áápiateni áanikoma kéena opíqtiraqa máqe-uraitana Ítuma ááyariye: “tínaaépaqa iyo!” titana Aríbae itó éna wenanaaépaqa kóuráiyé.

¹⁵ kó éta Aríbaeni naaúpaqa irááwana Ítuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa kénaawata óqamma mayái-wáyúkámá netuqyaa kúmikaraq-wayu-kagaraqa Ítuni anaáepaqa kégoeta yaímma yaareráqá Ítugaraqa wení iyápó-annagaraqa máqe-uraae.

¹⁶ máqe-uraawata apinaa-káyúkámá Péрати-wayukagaraqa káoneta tirááe: “nôraq itaná wemá óqamma moyá-káyúkágáráqá kúmikaraq-wayukagaraqa aáwaqa kénaiyo?” tewana

¹⁷ Ítuma iténa tiráiyé: “karí íwái-kayukama tótaa-nakoqtabama kényikaitana karí-nákómá wenamá tótaa-nakoqtabama kákáiyé. ááqibo keqnáámmá kemá kúmiq-yaqtaaqa íwái-kayukama íkááyaune. kúmiq-yaqtaaqa wái-kayukama kááyeqa kényune.” téna tiráiyé.

aáwaqa íkénai-kanaayatabama

¹⁸ ááqibo móra-taoqa Yóáane nommá perái-nákóni iyápó-annae Péрати-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénai-kanaama máitata íkénaawata waayúkama Ítunopaqa iréta ítama aónaraae: “Yóáaneni iyápó-annama Péрати-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénaawata nôraq itata eni iyápó-annama paá kénáyo?” tewana

¹⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “aaramá mayáñi-nakoma paá kémainatama wení namuq-wáyúkámá aáwaqa íyaq nanô? ímiye. kénaae.

²⁰ káqo-taoqa íma máinanama irummá kéitana aáwaqa íkénai-kanaama ínata ínaoe.

21 ááqibo waayúkama aúge-kannaagaraqa naayón-únákáqtógáráqá íma arááqtata kéiyé. yakákuraipaqá arááqtata ínanama móragaraqa yarákínana aammá mú mikáqá yaráqma anómma aurániye.

22 keqnáámmá waayúkama aúgen-uqtekaa-aran-nomma naayón-áúwárátí-ánáápi íma atíme kéiyé. aúgen-uqtekaa-aran-nomma miráuma atíme ínanama nommá naayón-ánáámmá yarákínana atígena káqnáginíye. káqnáginana ánáamma táiq umáginíye. miráipoana aúgen-anaapi aúge-nomma ati íno." téna tiráiyé.

Tabaatiyábámá

23 ááqibo móra-Tabaatiraqa Ítuma yópáqá uréna wení iyápó-annate kénaeta arammá kéguqtowata

24 Péрати-wayukama tirááe: "aónaa! nôraq itaráq Tabaatiráqá ímira í-yátááriqa kéoo?" tewana

25 Ítu tiráiyé: "íyaq ítáraao? aúbabi Tébitiqtabama agamatámmá íyaq yoráútaao? ááqibo wemá áa kéyainana wení waayúkagaraqa yáa kéyaitana

26 Áánûqtuni naaúpaqa pékena Áánûqtuni yammá naráiyé. Abíaqtara mú mikákáá anó-monoq-naqa máqe-uraitana Tébiti miráuma aammá aúkai-qtamma kénena wení waayúkama yímítata narááe. ááqibo mi-qtámmá monoq-nákomá wenamáa kanaaráqá kénaiye." téna

27-28 Ítu tiráiyé: "Tabaatiráqá aagai-kánááe aagamá waayúkama áwáqnaa íyábá wáibo waayúkama Tabaatigóni aammá aúmakain-aimma kawáá-íyábá íma wáiyé. miráuma ké Waayúka-Araakoma Tabaatiyábá uyátárai-nakoma máune." téna tiráiyé.

3

ayáán ayákagurai-nakoma

1 móragaraqa aapinaa-náupáqá pékaitana móra-nakoma wení ayáámma ayákagitana máqe-uraiye.

2 ayákaguraitata waayúkama Ítuqtabama yúramma karáqtuwe máqe-uraawana ááqibo Ítuma Tabaatiráqá ayáámma atóbamakainatama aamá amínétae.

3 Ítuma ayáán ayákagurai-naqa tímá ámikaiye: "maabáqá iyo!" téna

4 waayúkayabama ítama yimónaraiye: "ááqibo Tabaatiráqá áwáqnaa ínama kanaarárábiyo? táigoni ínama kanaarárábiyo? karímá atóbamakainama kanaarárábiyo? arááq ikamíníma kanaarárábiyo?" titata yemá páátí máeta íma abarokáq umá tímá ámikaae.

5 ítraawana Ítuma áyámma kéitana karáqma yimónaima yeráwáqá weganokanoqtábá yirunóbáqtábámá Ítuma arummá kéitana ayáán ayákagurai-naqa tímá ámikaiye: "ayáámma arúqtuwaa!" titana arúqtuwaitana atóbagurena kanaaráqá uráiyé.

6 urátitata Péрати-wayukama naaúpake yáubareta páátákáá Érôtini-wayukagaraqa áikuteta Ítumma arááq ikamínô-kataama tiq-tiq urááe.

waabámmá non agínaupaqa máqe-uraae.

7 ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Kááririri-nokaayukaqa kéowata waabámmá yetinaaépaqa wakááe.

8 Kááriribake Yúriabake Yérútáábake Iruméabake Yótaa-nokoma meran-ábápáké Tááyabake Tááíranapake taíbaq-wayukama irááe. máqte-qtataariq Ítuma kéi-qtataaqa itéta yó-yo umá irááe.

9 waabámmá taíbaq áikumaraawana non agínaupaqa titipáá uráitana Ítuma iyápó-annayabama timá yímikayiye: “nópi-kááre yokaa-yokaa umátikaaro.” téna miráinata waabámmá íma wemmá yatamínóe.

10 netuqyaa-kári-wáyúkámá atóbamayikaraitata máqte kari kéyikai-kayukama kutéta ánekukuqa ínéta urááe.

11 ááqibo kuti-áágómá yirunóbáq máeta Ítumma káoneta yáaqa karáipoata marabí wenôpaqa kuméta aabarokáq tirááe: “emá Áánûqtuni áanikoma máane.” tewana

12 áá yiwáágurena “pááti mááro!” titata wenáaiqtabama ítima-yiminewana tiráiyé.

Ítuma weni iyápó-annamma awaaméqá yááyariye.

13 ááqaanibo wemá anubaqá uténa yaímma-wayuka aúkáapikena wenôpaqa irááe.

14 tiqtaupake kaayaq-wáyúkámá yááyarena tiráiyé: “tiké mánoe. ké timá tíménaq wataá-wataa aabarokáqá mó-tinoe.

15 kuti-áágómá waayúkati yirunóbáke kanaarác waqtuwánóe.” téna minnáyaba yááyariye.

16 yááyai-kayukati yíwíqa maaráuma wáiyé. Tááímoni aúgen-awíqa ámikena Pítáa téna yaráiyé.

17 Yèmitiyaa Yóáane Yébereni áanikoratama yenákámá káqon-awíqa yímikena Póáánèti yaráitana maan-áwíkoní áaimma wíyôn-aagon-araaqa miráuma aráámáómá aúkáiyé.

18 Ááanaru ááyarena Píripi ááyarena Paatááromiyu ááyarena Mááqtiyu ááyarena Tó mááti ááyarena Yèmiti Áápiateni áanikoma ááyarena Tááqtiate ááyarena Tááímoni kámáániyaba wataá-wataa tin-náqá ááyarena

19 Yúqtaati-Itikáárioti ááyaraitana wemá kutaruríq-í-náqá aúkáiyé. yááyarena

20 Ítuma naaópaqa yauweré kóuraiye.

waayúkama Ítuqtabama kéteta “webó-áágómá máiyé” tirááe.

kóuraitata waabámmá móragaraqa áikutaawanaboana Ítuma iyápó-annagaraqa aáwaqa kanaarác ínaraamiye.

21 ínaraawata Ítuni noganéq-wáyúkámá itéta tirááe: “wemá aúnn-ááímmá kéiyé.” téta iréta áwíqme ínéta irááe.

22 Yérútáábake aapinaa-káyúkámá tirááe: “wení aúnoabaqa webó-áágómá Tááqtaani aágoma máiyé.” tirááwata tébakaqa tirááe: “kuti-áágóni aboágáráqá wemá maqné-kúti-áágómá kéwaqtuwaiye.” tewata

23 Ítuma waayúkama yááyarena tiráiyé: “náaraq umá webó-wámá wenamáárlq kanaarác kéwaqtuwaiyo?

24 ááqibo móra-marukoma yáíkkaqa umáqtuwainata tébákáq-tebakaq ááiqá íyana mi-márúkóni waayúkama paá íma mánibo ánataginoe.

25 miráuma ááqibo keqnáámmá waayúka-annama yáíkkaqa umáqtuwainata tébákáqá-tebakaq ááiqá íyana min-ánnámá paá íma mánobo ánataginoe.

26 keqnáámmá Tááqtaama wenamáárlq kéwaqtuwena wegáráq íma paá maéna arááq-auma aurániye.

27 waayúkama imaamu-nákóni naaúpaqa wení oótamma moyámmá mayánéna íma kanaaráq perániye. áqnáabaqa naakóni aboámá yáqtoqma ánnáma ámíqtuwena moyámmá kanaaráq mayániye.

28 áraimma kétima-timune. taákaqa máráaro! máqtemma kúmiq-yataakoma máqtemma kebó-yátáákómá máqten-awiqa yamá aráápain-aimma paábaq maráinana atóbaginiye.

29 ááqibo waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágótábámá áwíqa yamá aráápainama kí-kumiq-yaqtaqa paábaq ímarainana íma atóbaginibo paá wániye. min-nákóni negígómá paá wáinana máqte-kanaama aákaq yoqmá aónaniye.” téna tiráiyé.

30 ááqibo weqtábámá “kuti-áágómá arunóbáqá wáiyé” aapinaa-káyúkámá tiráápoana Ítuma mi-wáéqmá-ítái-áipí tiráiyé.

Ítuni anóama ábâkoutaagaraqa

31 anóama ábâkoutaagaraqa iréta naa mátûpaqa máeta wemmá ááyaraae.

32 yááyaawata waayúkama yaayorupamá wenaukápáqá maraq máeta timá ámikaae: “enanóama ábâkoutaagaraqa máápaq máeta kááyaae.” tewana

33 Ítuma tiráiyé: “ketinó náawabiyo? ketibâkoutaa náayubiyo?” téna

34 maraq máe-kayukama karáqma keyimonena tiráiyé: “aónaaro! ketinóma ketibâkoutaagaraqa maa mááe. ááqibo

35 Áánûqtuni kaqtó kéina-nakoma wé ketibâqa ketimanaaqa ketinóma miyé.” téna tiráiyé.

4

ayummá ubín-nákóni waéqma itái-áímmá

1 aapinaammá non agínaupaqa móragaraqa timá yímitata ôriq umá aaraukáqá yorupamá áíkutaawana wemá nópí-káárébi nopí ko máitata waayúkama yorupamá agínaupaqa maraq máqe-uraae.

2 ááqibo Ítuma wení iyápó-annama netuqyaa-kátáámá timá yímikaiye. waéqma itái-áímmá taíganimma timá yímikena wení aapinaapí tiráiyé:

3 “ítáaro! móra-nakoma ubín-nákómá ayummá iyaabítaaqa ínínapoana kóurena

4 ayummá iyaabítaaqa itana tébakaq-ayumma aapi kuqturáitata numagómá yama narááe.

5 yaímma-ayumma óqta-marabi kuqturáitana pááqya-marama wáitanaboana páátákáá utáitana

6 ááqibo ánûqa íma wáitana aabaúmá utáitana aayákaguraiye.

7 yaímma-ayumma námagaraan aúkaapi kuqturáitana námama ôriq uráitana karaan aúkáapi titipáá umá wáenaboana ayummá aayákaguraitana arammá íma itáiyé.

8 tébakaq-ayumma íráqô-mararaqa kuqturáitana arammá ôriq umá itáiyé.” téna tiráiyé:

9 “ááqibo aáqa wái-nakoma itaíno!”

nôraq umábi waéqma itaígómá

10 ááqibo wemá iyápó-annagaraqa yaímma-wayukagaraqa paá máeta Ítumma wení iyápó-annama waéqma itái-áíqtábá ítama aónaraae. ítama aónaawana tiráiyé:

11 “keráwáqá kenamáa Áánûqtuni márûqtabama waéqma itai-áípi itánéqa itánóe. ááqibo tébakaq-wayukama paá-waayukama íma arútama itánóe. waéqma itai-áípi íma kéitaawana

12 Áánûqtu yeqtábá mirá-tiraiye:

‘yemá yúrapike káonetamanibo yirunapó íkáonaae.

aónáiq-aonaiq kéeta íanonoe.

ítaiq-itaiq kéeta íma itánóe.

ááqibo yaákake íma itétama yirukógáráqá íma itáiyana íyakoma íma tágaginiye.

ítaiyakakaatati kúmiq-yataapikema kebó-yátáápikékáráqá waeráné oné.

waekáiyakakaatati yetí kúmiq-yataaqa kebó-yátáákáráqá paábaq maréq atóbamayikanaa únnae.’ ”

téna tiráiyé.

Ítuma ayummá ubín-nákóní aúpáq-wátáágón áaimma timá yímikaiye.

13 yemmá Ítuma ítama aónaraiye: “wágáábaq tiráuna waéqma itai-áímmá íyaq kéitaaó? ááqibo íma itéqa náaraq umáwaq máqtemma waéqma itai-áímmá itánó? íma itéqa íma itánóe.” téna tiráiyé: “maami waéqma itai-áíkóní áaimma miráuma wáiyé.

14 ayummá ubín-nákómá Áánûqtuni wátáama ayukáá iyaabítaa kéiyé.

15 kéitana aakáá-káyúkámá Áánûqtuni wátáama kéitaawana ááqibo webó-wámá Tááqtaama numagóráá páátákáá yirunóbáké Áánûqtuni wátáama moyámmá kémayaiye.

16 ááqibo óqta-mararaa-kayukama Áánûqtuni wátáama itéta yirukaké yáqtoqma yimuqá maréta kéitaae.

17 kéiteta ááqibo kogonaagó umá máqe-ureta uwáyu matéta pááqya-kanaama kéyaqtoraa waa yúkama Áánûqtuni wátáayaba yíkamowatama páátákáá Áánûqtuni wátáayabama yíbó kégaitata yinaaémma kúmayikaae.

18 tébakaq-wayukama náma-mararaa máeta Áánûqtuni wátáama kéiteta

19 ááqibo yópáq-yátááqtábámá maqné-yátááqtábámá yúyánámmá kéitaaopata óqtamma oótakaraqa kéyikaipoata kéqokeq-yaqtaqa kéyikaipoata yirunóbáqá titipáá kéitana Áánûqtuni wátáama kááyakaitana arammá yirukaqá íma itáiyé.

20 ááqibo káqo-kayukama íráqô-mararaa mááwana Áánûqtuni wátáama kéitaawana yirukaké yáqtokaawana íráqôn-aramma yirukaqá ôriq umá itáiyé.” téna tiráiyé.

iramá kúraqma táganiye.

21 móra-nakoma iramá kúraqma aúpáqá kémaraiyo? ímiye. abarokáqá kémaraitana kégaiye.

22 keqnáámmá máqtemma aúpáqá wái-qtataqa abarokáqá aurániye. máqtemma kumayupí wái-qtataakaq ómmá kamá yupayo ínata aónanoe.

23 ááqá wáina-nakoma itáino!” téna tiráiyé:

24 “máqtemma itaígómá arupú umá itáaro! náaraq umá-yataarabi améqa mimórá-yátááqá mayánóe. mú mikákáa umá mayánóe.

25 ááqibo móra-nakoma taíbaq-yataqa wáinanama keqnáámmá taíbaqa mayániye. ááqibo móra-nakoma íma wáinanama ímaya ínana wení kéqokeq-yataqa káqo-wama mayániye.” téna tiráiyé.

kéitorain-ayukoni waéqma itai-áímmá

²⁶ Ítu óq-aimma tiráiyē: “Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa nóikaa-maruraq wáiyō? maaráuma wáiyē. ááqibo móra-nakoma ayummá yópáqá iyaabítaaqa uréna ayúkóni óq-mayaima íkemayaiye.

²⁷ nokáámma waguréna wágáama itó-uma uréire kéena ayummá paá kéitorena anómma kéumitana maan-nákómá íma ítaraiye. náaraq umá páaq kéiyō?

²⁸ maragómá wenamááriq áwáqnaa itana karaa-qtatááqá kéitorena arammá kéiyēna émma áqnáabaqa árûma kéutena anaaékaqa anómma aurániye. áqnáabaqa pááqyamma kéutena mú mikáq kéuyēna anómma múkáurena arámma kéiyaiye.

²⁹ naí-kánáámá arammá ábuma kamágitana kégaraiye.” téna tiráiyē.

paáqyan-ayukoni waéqma itai-áímmá

³⁰ óq-aimma tiráiyē: “Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa nóikaa-maruqa wáiyō? minnáyaba waéqma itai-áímmá nóine ténúnô?

³¹ maará kéiyē. pááqyan-ayumma marabí ukáitana

³² anaaékaqa anómma yaaráá umá itoráinata anón-amama yáinata numamá írēta ánáamma amaraqá kéoe. Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa miraráá kéena wenôpaqa mirá kéiyē.”

³³ téna wemá abarokáq timá yímikēna maami waéqma itai-áímmá taíbaqa timá yímikaitata ááqibo waayúkama ítáawanama wemá timá yímikaiye.

³⁴ ááqibo paá waéqma itai-áípi timá yímikēna ááqibo káqoyu yiyuwéna weni iyápó-annagaraqa máápaq-urena waéqma itai-áíkóni áaimma abarokáq timá yímikaiye.

Ítuma timá ámitana uwáágoma ánataraiye.

³⁵ aabaúmá karáákáq kúmitana Ítuma tiráiyē: “meran-ábápáq-ágináúpáqá kó-onataae!” titata

³⁶ yaayorupamá paá máqe-uraawata waabáqtábá naaúpaqa kóoro timátuweta iyápó-annagaraq Ítugaraqa nópi-káárebí péketa wekáráq awíqmeta kóuraae. káqomma óq-nopi-kaarema yeráwáqtē urááe. kégowana

³⁷ yaugikómá anón-uwaama kéyoraitana karááqtoqa ôriq umá kéitana káárenobaqa nokómá ôriq umá ya kéogiraitana ááqibo

³⁸ Ítuma nópi-kárégóni ayárepaqa kunúraqa aú waguráitata awáutūreta tirááe: “tiráátinako, képuyunataama arummá íyaq kéiyō?” tewana

³⁹ itó-urena nokóqtábámá tiráiyē: “paá mááo!” titana uwáágoma ánatagena paá yaákare wáqe-uraiye. wáqe-uraitana

⁴⁰ Ítuma tiráiyē: “nôraq itanáq táaqa karáiyō? nôraq itaráq tirunóbáqá íkéitaaō? íyaq tágaguraiyō?” titana

⁴¹ yáaqa paá kégaitata tirááe: “maan-nákómá náawabiyo? wemá timá yímikaitata uwáágoma nokógáráq kaqtó urááye.” téta tirááe.

5

Ítuma kuti-áágómmá waqtukéna waagómmá atóbamakaraiye.

¹ nokaayúkóni meran-ábápáq-ágináúpáqá írēta Kerátínēti-marukaqa irááe.

² irááwana Ítuma nópi-káárebíkē yáubaraitana móra-nakoma máátíq-máatiq-murianobake yáubarena mín-nákómá kuti-áágógáráqá máqe-urena aíboqnaaboqa uréna

³ máátíq-máatipaqa kéwaitata waayúkama kanaaráqá ánnáma íkégutomiyē.

4 ááqibo waayúkama akoqnáá-annagaraqa kútówana wemá paá yarákéna máqten-annama wemá akoqnáá mú mikákáámmá máqe-urena máqte-kayukama wemá imaamumá mú mikákáámmá máqe-uraitata waayúkama wemmá ima kanaaráqá yáqtoqma áyabaa kéomiye.

5 wágáaraqa nokáákararaqa wemá anubaqá muriánóbáqá uréire kéena wááqa kéyena óqtanapo wenamáárlq kégaraiye.

6 ááqibo wemá ayáqtáákake Ítumma káonena kabe-kabe umá uréna araayukaqá yó peréna

7 akoqnáá-aagaraqa tiráiyé: “Ítuo, emá Áánúqtuni ánikoma máane. Áánúqtu wemá mú mikákáá utái-manikoma máiyé. kemmá nóna umátikainono? keti anónnáma ítimiyo! ítikamuwo!”

8 miráuma kítitana Ítuma tiráiyé: “kuti-áágô, wenaúnobake yáubaa!”

9 enáwíqa náawabiyo?” titana “netuqyaa máunaboataa ketiwíqa Waabámáunatae.” téna

10 tiráiyé: “maakáqá mánataa máunatae. káqo-marabaqa kóiyaba íkétikaitae ítaa tímátikao!” titana

11 taíbaq-poma anuraqá kénaawana

12 wemá tiráiyé: “timá tuminataa mi-pógóni íyaqnoabaqa pékonunatae.” titana

13 Ítuma tiráiyé: “pékoro!” titata yáubareta pógóni íyaqnoabaqa pékaawata máqte-pogoma tiyáápa-wayuka áiyayaa-poma (2,000-poma) aítabaqa péketa nopi péketa pukuráae. pukurááwata

14 pórawaqtí yiboámá kaba-kabe umá kóureta máqte-kayukama timá yímikaawata waayúkama aón iráae.

15 Ítunopaqa irááwana kuti-áágómá naayóbáqá wepí máqe-urai-nakoma unáákáqtógararaqa maraq máqe-uraitana aákoma kanaaráqá uráitata káonaawana yemá yáaqa kégaiye.

16 ko aónatuweta ye-káyúkámá kuti-áágógáráq-nákóqtábámá pógóqtabama timá yímikaawata

17 Ítumma timá ámikaae: “ketáái tímáápake kóaa!” tewana

18 Ítuma nópi-káárébi kéberaitata kuti-áágógáráq máqe-urai-nakoma tiráiyé: “etê kóonaare.” titana

19 Ítu tiráiyé: “ímiye. enamáápaqa ení waayúkagaraqa yauweré kóaa! uyátárai-nakoma emmá umákai-qtataqtaba timá yímiyo! wemá iráqóniq umákaitaba timá yímiyo!” titana

20 kóurena tiyááka-naa-marupaqa uréire uréna Ítu nórabi umákaiqtabama timá yímikaitana máqtemma ítaraawana yáaqa karáiyé.

pukuráin-inaaruma awáutumakarena aaragóni naae-kárimá atóbamakaraiye.

21 ááqibo Ítuma móragaraqa meran-ábápáq-ágínáupáqá iráitata waayúkama yaayorupamá nokaayúkóni agínaupaqa wenôpaqa áikutaee.

22 áikutaawana móra-nakoma Yááírati aapinaan-nááópáké anó-naqa iréna Ítumma káonenama arupi yawaguréna

23 tiráiyé: “ketiyáámúkoma kúpukiye. emá ayáánaipo ánèkukuqa inanamá érákainana atóbena paá mániye. miráuma yínónó?” titana

24 wegáráqá kóuraiye. waayúkama ôriq umá yayorupamá wenanaaépaqa wakéta wekáqá áikutaawana

25 móra-inikoma naeagárimá títaupake kaayaq-káritímáátíráqá ákaraitana

26 netuqyaa-tótáá-wáyúkámá óqtamma áwáqnaa íyábá yímimanibo karímá íma érákaitana paá mayáiq-mayaiq umá kémayaitanaboana wení óqtamma ánataguraiye.

27 ááqibo wemá Ítuqtabama Ítarena yaayoruparáá-kayukagaraqa ya máena aúyánánóbáqá Ítaraiye:

28 “Ítuni unáákáqtómma ánêkukuqa onanamá ketí karímá étikaniye.” téna wení unáákáqtómma ánêkukuqa uráitana

29 naaegómá páátákáá káqnáguraitana wenaúnobaqa wení karímá atóbaguraiye téna Ítaraiye.

30 Ítuni imaamugómá kóuraitana Ítarena tiráiyé: “náawa ketí unáákáqtóraqa ánêkukuqa uráiyó?” titata

31 wení iyápó-anna-wayukama tirááe: “yaayorupamá áíkutaawa yimónarema nôraq itaa tirááno? ‘náawa ánêkukuqa uráiyó?’ ” tewana

32 Ítuma paá abáá-urena ánêkukuq-nakoma aónane Ínana

33 aaragómá karímá atóbamakaraitana Ítáimma karáitana aqtete kéena aúbáq arupi yauwaguréna máqte-qaqtaqaqa Ítumma tímá ámikaitana Ítu tiráiyé:

34 “ketiyáámúko, ení áyaqa tímí-yátáákómá arunóbáqá Ítaaranaboana ení karímá érarakaiye. kanaaráqá kóaaol! ení karímá ánatagiye.”

35 kêtítata waayúkama Yááíratini naaópake írêta tímá ámikaee: “enayáámúkoma pukuráiyé. aúba-naqtaba íbáqyuwao téq tímá ámiyo.” tewana

36 Ítuma yetí watáama íbáqyukena tiráiyé: “áaqa ígáino! áyako tágagino! arummá amíno!”

37 téna tébakaq-wayukayabama tiráiyé: “máaro! tinaaépaqa íma yeró!” titata Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa wenanaaépaqa kóuraae.

38 kóureta aapinaa-nááópake anó-nakoni naaópapa irááwata waayúkama wááqa kéowana aónaraitata anókaqa íbiqá kéyaraae.

39 naaúpaqa pékena tiráiyé: “nôraq owata wááqa kéyoo? nôraq owata íbiqá yaráánabiyo? iyápóma íma pukuréna paá aú waguráiyé.” titata

40 waayúkama kaaqaari kéténe téta wíraama urááwana tiráiyé: “máápaqa yáubaaro!” téna iyápógoni aboágáráqá anóagaraqa Pítaagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa inaarúgómá wayákáa uréta

41 wení ayáákaqa yaqtokena tiráiyé: “tarítá kúmi!” maa-kátáágóní áaimma miráuma kétiye: “inaarúgô, ké kétupo itóaaol!”

42 titana itó-urena uréire uráiyé, anómma aúkurainaboana (12-karitimaatima) uréire uráitata waayúkama páátákáá yáaqa ôriq umá karáitata

43 Ítu akoqnáá umá tiráiyé: “waayúkama Ítima-yimero.” téna tímá yímikaiye: “maan-ínáárúmá aáwaqa amiyo!” téna tiráiyé.

6

Náátárêtibaqa waayúkama Ítuqtabama yinaaéma umákaraae.

1 mikáké kóurena wenamáapaqa iráitata wení iyápó-annae wenanaae wakááe.

2 ááqibo Tabaatiráqá aapinaan-náúpáqá wemá aapinaammá kêtima-yimitata netuqyaa-káyúkámá Ítáawana yáaqa kaitata tirááe: “maan-nákómá náakakenaq maan-áápínáámmá matáiyó? nóikaan-itaigoma ámitanaq matáiyó? náaraq umáwaq anón-awaameqa wenayááno kémaiyaiyo?”

3 wemá káámûqtaa-naqiye. Máríani áanikoe. wenábâkon áwîqa Yêmiti Yôteti Yúqtaati Tááímonigaraq wáiyie. wenáukoyaama ketáágáráqá kémaae.” téta weqtábámá áá awááguraawana

4 Ítuma tiráiyie: “Áánûqtuni wataá-wataa-nakon áwîqa máqte-mapaqa anómma uwíniye. ááqibo wenamáapaqa wení wáátigogaraqa wenánnágaráq kíkqaqa anómma íma kéuwiye.”

5 téna mikáqá wemá anón-awaameqa kanaaráqá íma maténa ááqibo pááqya-kari-wayukama ánêkukena yetí karímá atóbamayikaiye.

6 ááqibo waayúkati yíyako íma tágaguraawana yeráwáqá irummá íma ítáraapoana Ítuma karáitaiye.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukama timáyíkáitata kóuraae.

anaaékaq káqo-kaqo-marupaqa aapinaammá ko kétima-yimiye.

7 wení iyápó-annama títaupake kaayaqá yááyaraitata kaaya-kaaya umá kówana timáyíkaraiye. kuti-áágómmá kanaaráqá waqtuwaígáae téna imaa-mumá yímikena

8 tiráiyie: “koéqa taíbaq ímáýáaro! paá yáumma mamé kóoro! kamááma unáámmá óqtamma íma mayéra paá kóoro!

9 maqné-áítáúq-ánáámá kanaaráq éra ááqibo kímora kúberai-unaakoqtoma kúberaaro!” téna

10 timá yímikaiye: “móra-naupaqa peréqa mi-márúkqáqá maéq mi-nááúpqáq wáero.

11 ááqibo móra-marukaqa waayúkama íma agoyáá umátiketa keráwáqtí wátáama íma itétama mi-márágóní kaitógomma títaupike ayúmoro. ayúqtuwaiyanama yetí negi-yáqtááqá paá wániye.”

12 titata kóureta abarokáqá tirááe: “waayúkao, keráwáqtí kebó-yátáápíke waéráaro!” téta

13 taíbaq-kuti-aagoma waqtukéta netuqyaa-kári-wáyúkama matawékaraqa péketa atóbamayikaraae.

Yóóane nommá perai-nákómá náarabi umá pukáimiye.

14 maannááyaba Êrôti anómma yabíkái-nakoma ítaraiye. Ítuni áwîqa anómma utáitana ítaraiye. yaímma-wayukama tirááe: “Yóóane nommá perai-nákómá pukuráipike itó-urena imaamugárágá kéiyie.” tewata

15 yaímma-wayukama tirááe: “Íráiyamiye.” tewata tébakaqa tirááe: “naayó-kátáá-wátáá-nákáánákómá wemá wátáá-wataa-naqa máiyie.” tewana

16 Êrôti ítarena tiráiyie: “Yóóanema kemá aqnómmá arákáunana wemá keqnáámmá itó-uraiye.”

17 téna aáqa ítarena aanibo wemá wení waayúkama Yóóaneqtabama naayóbáqá timáyímikaitata uréta Yóóanemma yáqtoqma kaarabúti bí ánnáma kútaane. miráipoana Yóóane kaarabúti matáiyie. Êrôtini ábâkoma Píripini ánáakoma Erótiati Êrôti yabitimá moyámmá matáitana minnáyaba

18 Yóóane naayóbáqá tiráiyie: “enábâkoni ánáakoma yabitimá mayáánabo! ímayaao!”

19 miráipoana Erótiatini áyamma itana Yóóanema ikámma puínéna kéiyie. ááqibo íma kanaaráqá ikamíniye.

20 Êrôti Yóóaneqtabama áaqa kégaitana Yóóaneni kateko-ááítábámá ítaraitana aokaq-naré téna ítaraipoana Êrôti kawáá umákaraiye. Yóóaneni watáa ítaraimma áaqa kégaitana amukaráq maqmá kéitaiye.

21 mi táoqa Êrôti wení marákárai-kanaayaqa óniqa kauténa wení maqné-wáyúkáyábámá mú mikáq anó-kayukayabama Kááriribake anó-kayukayabama kaumá yímikaitana

22 Erótiatini ayáámúkoma imá yamáykaitana Êrôti amuqá marakéna tiráiyé:

23 “emá akáinaama ítama timónaao! ítama timónenaqa aménúne. kemá yabíkáu-na-yataaqtaba tinaqa aúkáapike aráqma mórabaq aménúne.” téna tiráiyé: “máqtemma ítama timónenai-yataaqa aménúne.” titana

24 wemá yáubarena anóama ítama aónaraiyé: “nóiqtabawaq timiyó ténúnô?” titana anóama yauwéqma tiráiyé: “Yóáane nommá perai-nákóni aqnóné.” titana

25 ayáámúkoma páátákáa kóéna Êrôti máipaqa iréna ítama aónena tiráiyé: “Yóáane nommá perai-nákóni aqnómmá táápepi timiyábá kétékaiyé.” titana

26 Êrôti arummá ôriq umá kéitana áaqibo namuq-wáyúkátí yúbáq wenáama tiráinapoana íma kaaqaari téna

27 páátákáa wení kawáá-náqá timá ámikaiyé: “aqnómmá ko mamé iyo!” téna timákáitana kóurena kaarabútibike aqnómmá ko aráqmena

28 táápepi mamé iréna inaarúgómá má ámikaitana inaarúgómá anóamma ámikaiyé.

29 miráitata Yóáaneni iyápó-annama ítatuweta iréta arááq-auma ya matéta máátíq-máátíq-muriapi mó-uqtamakaraae. miráuma Êrôti aákaqa makéna Ítuqtabama tiráiyé: “Yóáane pukáipike itó-uraiyé.” téna tiráiyé.

Ítuma taíbaq-wayukama aáwaqa yímitata narááe.

30 Ítuni iyápó-annama wenôpaqa yauweréta máqteniq aráátababi máqten-aimma timá yímikaataba timá ámikaae.

31 áaqibo taíbaq-wayukama kéyewata Ítuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa íma kanaarác naráámiye. íma narááwana Ítuma iyápó-annama timá yímikaiyé: “kenamáataa káqopaqa ayáqtáákaqa ónúnatae. keráwáqá aagaq-naagác téq mikáq aagaínoe.” titata

32 nópi-káarébi yenamáa Ítugaraq kaqmáápaqa kóuraae.

33 áaqibo kéowata taíbaq-wayukama yimónareta yeqtábámá ítareta máqte-marupake marabí yó-yo umá yetí áqnáabaqa kaqmáápaqa irááe.

34 Ítuma nópi-káarébi ké marabí kukénama netuqyaa-wáábámmá kéyimonena arummá umayíkaraiyé. yetí yabi-í-náqá íma máitata tipi-típiraa umá mááwana miráuma yimónarena netuqyaan-áápínáámmá kétima-yimiye.

35 aaqá ékitata wení iyápó-annama iréta tirááe: “aaqá kéekibo kaqmáápapoana

36 emá timá yíminata kó éta aáwaqa naa márúpake ko meyámmá máyáaro.” téta tewana

37 Ítu tiráiyé: “keráwáqá aáwaqa yímero!” titata yemá ítama aónaraae: “nóinapi aáwaqa meyámmá mayánúnataabiyo? kaayaq-tiyááká-wáyúká aiyayaan-oqtakoma (200-kína) íumaataraiyé.” tewana

38 Ítuma tiráiyé: “yammá nôraq umá wáiyó? ko aónaaro!” titata aónatuweta timá ámikaae: “morá-tiyaapaq-yamma kaayaq-nóyáákárác wááe.”

39 tewana Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiyé: “máqte-kayukama áápépaakaqa maraq máero téra timá yímero!” titata

⁴⁰ araamá máqe-uraae. yaímma-wayukama tiyááka-wayuka áiyayaakaraqa (100) maraq mááwata yaímma-wayukama kaayaq-áiyáyáákáráqá tiyáákagaraqa (50) máqe-uraae.

⁴¹ mááwana Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráqá maténa wíyôkaqa karáqma káonena amuqá makéna nunamupi “tikáiyé” tiráiyé. tiréna yammá kíqtíraaq umá wení iyápó-annama yímikaitata yemá waayúkama yímikaae. kéqnáámmá kaayaq-nóyááqá yáíkaaq umá yímikaiye.

⁴² yakaráq noyáákaraq yímikaitata máqte-kayukama nátuweta yímûqa yaitata

⁴³ wení iyápó-annama yuqáan-aqto-atoma aíquma aíqturaawata títaupake kaayaq-únámmá ógiqma aíqturaae.

⁴⁴ yagaroqtamá naa-káyúkámá títaupake kaayaq-wáyúkámá naikamá tiyááka áiyayaa-kayukama narááe (5,000).

Ítuma non ánanaakaqa náuraiye.

⁴⁵ natúwáawana Ítuma páátákáá wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nópi-káárébi Beqtáirapaqa meran-ábápáq-ágínáúpáqá áqnáabaqa kóoro! kemá anaáekaaqa yénúne.” téna waabá-káyúkámá timá yímikaiye: “kóoro!” téna tiráiyé.

⁴⁶ timátuwena anuraqá nunamummá mú tiráiyé.

⁴⁷ enáinobaqa iyápó-anna-wayukama nópi-káárébi nokaayúkóni aúkáapimma mááwana Ítuma wenamáa iyuwéna marabí máqe-uraiye.

⁴⁸ uwáágoma ôriq umá kéyoraitata wení iyápó-annama nópi-káárébi íma kanaaráq kéowana Ítuma yimónarena nokáá-nokaamma non ánanaakaqa yeqtôpaqa kéyena yátamakitata káonaawana

⁴⁹⁻⁵⁰ yáaqa kégaitata ikatíqta kéeta yúyánánóbáqá “waátáe!” tirááe. yurááwana Ítuma páátákáá tiráiyé: “ké kéyune. táaqa ígáino!” téna

⁵¹ nópi-káárébi yeté pékaitana uwáágoma yoqmá ánataguraiye. iyápó-annama yáaqa ôriq umákaitata yúyánáko taitawaa kéiyé.

⁵² yakaq awaaméqá in-ááímmá ikéitaawana yetí yáakoma ummaamá ôriq uráiyé.

Ítuma Kénnétáaretibaqa karímá atóbamayikaraiye.

⁵³ nokaayúkóni meran-ábápáq-ágínáúpáqá iréta mararáqá Kénnétáaretibaqa yáá amakéta nópi-káárémá ánnáraqa kútaae.

⁵⁴ nópi-káárébike yáubaraawata waayúkama páátákáá Ítumma káoneta ítaraae.

⁵⁵ ítaretá máqte-marukaqa uréta karí-wáyúkámá kúkutaaraqa maréta maméta Ítu máipaqa irááe.

⁵⁶ máqte-mapaqa Ítuma uréire uráipaqa naa-márúkaqa yópáqá máqtepaqa waayúkama yetí karí-wáyúkámá meyámmá kémayai-marukaqa mamé iréta egaa aéta tirááe: “ayúwénata ení wáqtôraqa karí-wáyúkámá ánekuyoro!” tewata máqtemma ánekuyowana yetí karímá éqyíkaitata atóbaguraae.

7

aištaubikoni aapinaammá

¹ Péрати-wayukama yaímma aamá aúmakaan-aimma ítaraa-kayukagaraq Yérútáárebake iréta Ítunopaqa áikutaae.

² yaímma Ítuni iyápó-annama iyáámma íma tete éta aáwaqa kénaawata yimónaraae.

3 ááqibo Pérati-wayukagaraqa máqtemma Ítíráaeo-wayukagaraqa yetí yítaubikoma timáyímiikaawata iyáámma íma kateko umá tete étama aáwaqa ínewaomiye.

4 keqñáámmá aáwaqa meyámmá matéta íma tete étama ínewaomiye. yítaubikoma taíbaq aammá aúkai-kataama yímikaawata yemá mirá kéoe. táápeqa tete iyábá nawímmá tete iyábá taawemá tete iyábá kéqoqeq-yaqtaaq tete iyábá miráuma tete kéoe.

5 miráitata Pérati-wayukama aamá aúmatan-aimma yirááti-kayukagaraqa Ítumma ítama aónaraae: “nôraq itata ení iyápó-annama ketáái-títaubikoni aamá íkeiteta iyáá-paigaraqa kénaao?” tewana Ítu yauwéqma tiráiyie:

6 “Áitáiya keráwáqtábámá áraimma tiráitaq kaaqaari-wáyúkámá mááe. naayóbáqá wemá miráuma agatáiyie.

Áánûqtu kétiye.

‘maa-káyúkámá paá yóyaukake tíwîqa múte kéyauyoe.

yetí yirummá ketôpaqa íma kémaraae.

7 aamá aúmatan-aimma waayúkama ye túyánápike kétiraatewaq yeráwáqá

Áánûqtuni aamá aúmatan-aikaa kéitaae.

miráipoana ketíwîqa múte yawíyawaigoma yíwáqnaa kanaarâq íiniye.”

téna agatáitata

8 Ítuma tiráiyie: “keráwáqá Áánûqtuni aammá aúkai-qtataqa keráwáqtí tinaaépaqa yuwéq wáátigoni maníqá paá yáqtoqme kéoe.” téna tiráiyie:

9 “keráwáqtí maníkóní watáama yáqtoqme kéeta Áánûqtuni watáama yuwéta íkeitaae.

10 naayóbáqá Móteti tiráiyie. ‘enabommá enanókaraga kaayoné umá yíwîqa múte yauyuwo! kaqtó umá yabíqyikaa! ááqibo móra-nakoma wenaboqtábámá wenanoqtabama táí-aimma títanama arááqa íkamínana puíniye.’ tiráitaq

11 ááqibo keráwáqá kétee. ‘móra-nakoma wenaboqtábábi wenanoqtabama timá-yimena ‘kemá íma kanaarâq timénúne. timúna-yataqa tíwaqnaa-yaqtaaq kóbaanie. Íbaru-aipi kóbaani wenáaimma mirá wáiyie Áánûqtunnae.’ mirá ténama

12 aboámmá íma yíwáqnaa íniye.

13 keráwáqá Áánûqtuni watáama kéyuweq keráwáqtí aamá aúmakaan-aikaraq kéyuwaae. maami wái-qtátáárîqa taíbaqa kéoe.” téna tiráiyie.

waayúkama táíq umá aamá kárate-qtataqa

14 Ítuma waabámmá wenôpaqa yaáyarena timá yímikena tiráiyie: “ítáaro!

15 máqte-qtataqa arunóbáqá kóinama íma kanaarâq táíq éna ááqibo arunóbáké yáubatuwena yáwína-yataakoma minnáma táíq kéiyie.

16 taáqa wáinaaq itáaro!” tiréna

17 waabá-káyúkáyôpake kóurena naaúpaqa pékaitata wení iyápó-annama ítama aónaraae: “maa-kátáágón áaimma nóinabiyo?” tewana yauwéqma tiráiyie:

18 “tébakaq íma itáane umá íyaq keráwáqá itaraao?”

19 ááqibo máqtemma kégumibo paá áyapi kégumena miráipoana ayábopike kéyutugiye.” miráuma Ítuma tiráiyie: “máqtemma naí-yáqtááqá kanaarâq nánoe.”

20 móragaraqa tiráiyie: “arunóbáké yáubagurai-qtataqa waayúkama táíq umá kéyiraatiye.

21 aúpáq arunóbáké táí-auyanamma iténa kebó-yátáákárîq kéena moyámmá kémayena waayúkama kéikamena

22 aaramá moyámmá yabitimá kémayena aúrananna káena taíbaq-kumiq-yaqtaqa wáitana kaaqaari kétena negigómá kéena kéwakarena áwíqa yama aráapena táí-weganokanoqa kéen

23 maami-kúti-yátáákómá waayúkagoni arunóbáké kéyaubena waayúkama táíq umá káraatiye.” téna tiráiyé.

aaragóni arupi itaigómá

24 Ítuma kóurena Tááya-marukaqa iréna móra-naupaqa pékena wemá máitata yemá aónaiyaba ikákaiye. áaqibo aúpáqá íma kanaaráq máqe-uráiyé.

25 móra-inikoni ayáámúkoma kuti-áágógáráqá máitana min anóama Ítuqtabama Ítarena páátákáá wenôpaqa iréna Ítuni áítaupi álpaq aguráiyé.

26 min-ínikómá íma naaóq-inimibo wemá Pinitia Tíriabake iréna mibáqá wenaónama marákáraitana mibáké iréna Ítuqtabama egaa aráiyé: “ketiyáámúkoni arupiké kuti-áágómá waqtuwaaol!” titana Ítuma tiráiyé:

27 “áaqibo áqnáabaqa naaópaq-iyapogotaa aáwaqa yímiketae. iyápógoni aáwaqa mamá iyákómá amíyábá minnáma íma íráqô-qtataaqiyé.” téna tiráiyé min-ínikómá tiráiyé:

28 “téna. áaqibo iyán áráaqa yaare-aménáápáqá maéta iyápógoni aáwaqa araaqtáma ábúpuma kénaae.” titana

29 Ítuma tiráiyé: “kateko-áímmá tiráánaboana kuti-áágómá enayáámúkoni arupiké yáubagina ení naaópaqa kóaaol!” titana

30 weni naaópaqa kóurena ayáámúkoma aónaraitana wemá wai-yááreráqá kanaaráq máitana kuti-áágómá arupiké yáubama ánatama kóuráiyé.

Ítuma aíbôq-nakoma atóbamakaraiye.

31 Ítuma Tááya-marupake Tááíranabaqa kóurena Tááíranabake Kááiriri-nokaayukaqa iréna Tekááporitipake tiyááka-marupakene iráiyé.

32 iráitata tébakaq-wayukama aíbôq-naqa awíqme Ítunopaqa irááwana wemá aamá ikéitena íma arupú umá kítitata egaamá arááe: “ayáánaipo ánêkuinana atóbamakaniye.” tewana

33 Ítuma wegáráqá waabápike áwíqme kóurena ayáán-amama min-aíbôq-nákóni áárarapi makéna wiráátima wikéna amáábíraq ánêkukena

34 wiyôkaqa aónarena karagikáráqá yumákáraiye: “yarótáyakaaol!” wemá Ááramê-aipike tiréna “íbaqta” tiráiyé. min-áikóni áaimma aáqa yarótáyakao.

35 tiráitana páátákáá min-nákóni ááramma yarótáguraitana óyauqa oyaaq uráitana wemá aamá kanaaráq kétiye.

36 miráitana Ítuma akoqnáá umá timá yímikáiyé: “atóbamakaiqtabama Ítima-yimero!” titata máqtemma abarokáqá anókaqa timá yímikáiyé. timá yímikáitata

37 máqte-kayukama Ítáawanama yáaqa karáiyé. yáaqa óriq umá karáitata tirááe: “wemá máqte-qtataaqa katekoíq kéiyé. aíbôqnaaboq-nakoma timá ámikaitana aamá kéitena kanaaráq kétiye.” téta tirááe.

8

Ítuma móragaraqa taíbaq-wayukama aáwaqa yímikáitata narááe.

1 pááqyamma anaaékaqa káqomma waabámmá anómma áíkutaee. áíkutaawana yetí aáwaqa ánataguraitana Ítuma weni iyápó-annama yááyarena tiráiyé:

2 “maa-káyúkáyábámá tirummá kéumayikaunaboata ketê kaumo-yúpáámá máqe-ureta aáwaqa ikénaawaqa

³ kemá timá yiménatama naaópaqa! kóétama ayáqtáákaqa kéyepoqa aáwaqa íma yiménatama yúnááímmá ínóe.” titata

⁴ wení iyápó-annama tirááe: “kaáyûq-mapaqibo taíbaq waqmé o-káyúkámá náakakena miráuma-aawaqa taíbaq mamá yiménúnataabiyo?” tewana

⁵ Ítu tiráíye: “ení yammá nôraq-umabiyo?” titata “abapaké kaayaré.” téta yauwéqma

⁶ tewana Ítuma “maraq máaro!” timá yimituwena mi-qtámmá abapaké kaayaqá maténa nunamupí Áánûqtuqtabama amuqá makéna “tíkáiye” tiréna kíqtíraaqa uréna wení iyápó-annama yimikaitata waabámmá yimikaae.

⁷ keqnáámmá noyááqa yakaráqá maténa nunamupí “tíkáiye” tiréna iyápó-annama yimikena timá yimikaiye: “yímero!” titata yimikaae. yimikaawata

⁸ máqtemma nátúwáawana yimûqa yaráíye. taíbaq-wayukama títaupake kaayaq-wáyúká-áiyáyáámmá (4,000) nátúwáawata

⁹ iyápó-annama ábûpuma araaqtáma abapaké kaayaq-únápí aíqturaawana Ítuma timá yimikaiye: “naaópaqa kóoro!”

¹⁰ timátuwena nópi-káárébi iyápó-annagaraqa péketa Táámánûtaa-marupaqa kóuraae.

Pérati-wayukama awaaméq-yátááqtábá ítama aónaraae.

¹¹ tébakaqa Pérati-wayukama utéta aagaren áimma kététa ítama aóna-aona uráae: “wíyókakena-awaameqa tiráátiyo!” tewana

¹² Ítuma karagíqa kéyena tiráíye: “nôraq itata íbêq-wayukama aati-aatimá ‘awaaméqá timiyo!’ kéteo? ké kétune awaaméqá íma yiráátêq íyimenune.” téna

¹³ yeqtópake yiyuwé kóurena nópi-káárébi móragaraqa pékena yanaapáq agínááúpáqá kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Êrôtini yammá itoraí-yáqtááqá

¹⁴⁻¹⁵ Ítuni iyápó-annama aáwaqa yiwikáqtuweta yewana kímora-yamma nópi-káárébi wáqe-uraitana Ítu tiráíye: “keráwáqá Pérati-waayukati yammá itoraí-yátááqá Êrôtini yammá itoraí-yáqtááqtábámá aónama kawáá oro!” titata

¹⁶ minnáyaba watáá-wataa yé-iyáá tirááe: “nôraq itanáq mirá kėtiyo? yammá íma wáitana mirá kėtiye.” tewana Ítu yetí watáayabama ítarena

¹⁷ tiráíye: “nôraq itaráq yammá íma wáíqtabama watáá-wataa kéteo? íyaq ítaraao? póraanabono? aíbðqnaaboq kéoo?

¹⁸ túramma wáimma íyaq káonaao? tááraramma wáimma íyaq kéitaa? íyaq taákaqa makááo?

¹⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma taíbaq-waayukama kíqtí-giti umáyíkarauo nôraq umá unáápímmá tébakaq aqtó-ááwáqá aíturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááe:

²⁰ “ááqibo abapaké kaayaq-yámmá kíqtí-giti umáyíkarauonata nôraq umá unáápí abûpuma aíqturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááe. tewana

²¹ Ítuma ítama yimónaraiye: “paá íyaq arútama ítaraanabiyo?” téna tiráíye.

Ítuma aúramma karopágurai-nakoma Béqtáirabaqa atóbamakaiye.

²² Béqtáirabaqa irááwata mikáqá tébakaq-wayukama aúramma karopágurai-nakoma áwîqme Ítunopaqa iréta egaa arááe: “emá ánekuinanama atóbamakaniye.” téwana

23 Ítuma ayáákaqa yáqtoqma yabitimá márûpake áwîqme kóurena aúrapi wiráátima wiqmakéna ayáánapo ánêkukena ítama aónaraiye: “ára káonaano?” titana

24 min-nákómá káonena tiráiyé: “kemá waayúkama yaaráá umá uréire kéowaq káonaune.” titana

25 Ítuma móragaraqa aúrakaqa ayáámma makáitana íbêqa min-nákómá ako-qnáá umá aónaraitana aúramma atóbamakarainana máqte-qtataaqa káonaitama

26 Ítuma timá ámikaiye: “ení naaópaqa kóé! mi-márúpaké yéna márûpaqa móragaraqa íma yauweré iyo!” téna tiráiyé.

Pítaa Ítuni áaimma abarokáq kétéye.

27 ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Tétaría Píripai-marupaqa kégoweta Ítuma ítama yimónaraiye: “timá tíméro! waayúkama keqtábámá nóinae kéteo! náawabuno?” titata yauwéqma tirááe:

28 “yaímma kétée emá Yóáane nommá pérakarai-nakoe kétéwata yaímma emá Iráíya máane téta kétée. tébakaqa emá Áánûqtuni watáá-wataa-nakomone kétée.” tewana Ítuma ítama yimónaraiye:

29 “keráwáqá nóine kétéo? náawabuno?” titana Pítaa yauwéqma tiráiyé: “emá Áánûqtuni aúyánámmá Metáíya máane.” titana

30 Ítu timá yímikaiye: “keqtábámá waayúkama ítima-yimero!” téna tiráiyé.

Ítuma wemá aíqa íyábágáráq wemá puín̄tabagaraq timá yímikaiye.

31 Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama miráuma kényiraatena timá yímikaiye: “ké Waayúka-Araaqa máune. talbaq-yataaqtabama tíqa íniye. ketáái anó-kayukama uyátáráa-monoq-wayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá anaaéma umátiketa tikamiyaqa pukónúne. púyónana kaumo-yúpáámá ánataginana tiwáutinaqa paá mánné.”

32 miráuma abarokáq titana Pítaa ítátuwena Ítumma áwîqme nékaqa mó áá awáágitana

33 ááqibo Ítu wení iyápó-annama yimónarena Pítaamma áá awááguraiye: “emá webó-náqá máane. ketinaaépaq yáwaa! enaúyánámmá paá waayúkagoni aúyánámíye. íma Áánûqtuni aúyánámíbo!”

34 timátuwena wemá wení iyápó-annama waabákáráqá wenôpaqa yááyaraiye. yááyarena timá yímikaiye: “ááqibo móra-nakoma akáínana tinaaépaqa yínénama wemá wení akáígmá awikátuwena yuwáino! wenáuma mamé uwí-yátááqtábá kéyuwenawaq wení máárípuma múte kémayena tinaaé mamé yíno!

35 móra-nakoma paá mánaae ténama wení paá mái-yataaqa aúyoraniye. ááqibo móra-nakoma keqtábámá puyéna ketí átê-wataayabama puyénama wení paá mái-yataaqa mayániye.

36 ááqibo móra-nakoma máqtemma mararáq wái-qtataaqa matokáinanama wení paá mái-yataaqa aúyokinanama nôraq íníyô?

37 nóinapo wení paá mái-yataaqa móragaraqa meyánîq íníyô?

38 ketí watáayabama íbêqa kebó-yúpááráqá keqtábá agaemá inaqa ké Waayúka-Araaqa maéqa weqtábámá kemá yéna-taoqa ketiboní tágagi-yataakaraqa wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq yéqa mikáq kemá tigaemá umákanune.” téna Ítuma

9

¹ tiráiyē: “taákaqa máráaro! tébakaqa maakáq itó-uma paá máa-kayukama íma puíyana Áánûtuma kawáá kéi-kanaama akoqnáágaraga yínata aónéta puínoe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma káqowaraa aúkēna táqaguraiyē.

² abapaké móra-wagaama pukitana Ítuma Pítaagaraqa Yēmitigaraqa Yóáanekaraqa yíwíqmena anón-anuraqa utéta yenamáa máneta urááe. mikáqá Ítumma káonaawana wemá káqowaraa aúkitata

³ wení unáákáqtóma waéqma táqagurena mú mikákáá wayámmá aúkitataa waayúkama tete umátúwákakaatati íma miráuma wayákayana umá tágagine iné.

⁴ mirá umátuweta Iráíya Mótetigaraqa Ítugaraqa watáá-wataa kétéwata yimónaraawana

⁵ Pítāa tiráiyē: “yiráati-nako, maakáq mánunataama iráqôniq kéinataa kaumonámmá taróq onúnataama mórama ennáe. mórama Mótetinnāe. mórama Iráíyanna taróq onúnatae.” titana

⁶ yáaqa karáitata Pítāa tínîn-aimma íma Ítaraipoana mirá-tiraiyē.

⁷ ááqibo konnámá kukéna yemmá yawáaq uráitana aagómá konnánóbáké tiráiyē: “tikái-ketaanikoma máiyē. máinaraq wenáama itáaro!”

⁸ yemá yúrapike abáá uréta Ítumma wenamá aónaraae.

⁹ anuraké kukááwana Ítuma tímá yímikaiyē: “káqo-kayukama aónaraawaigoqtabama ítima-yimero! ááqibo kemá Waayúka-Araaqa pukuráipike awaútinana itoínaqa mikáq kanaaráq tímá yimero!” titata

¹⁰ wenáama ítaretā kaqtó uréta ááqibo maannáyaba watáá-wataa tirááe: “pukuráipike awaúturaigoma nóin-aainabiyo!” téta

¹¹ Ítumma ítama aónaraae: “aapinaa-káyúkámá kétee ‘Íráíya áqnáabaqa yíniyē.’ nôraq itatáq mirá kéteo!” titana

¹² Ítuma yauwéqma tiráiyē: “Íráíya áqnáabaqa kéyena máqte-qtataaqa yokaa-yokaa kéiyē. ááqibo nôraq itana Waayúka-Araaqtabama Áánûqtuni agamatán-áipí mirá kétiyo? ‘wemá anón-aiqa mayáinatama waayúkama wemmá ayúqma ánatainoe.’

¹³ titaqá kemá kétima-timune. Iráíya wágáábaqa iráinapoata waayúkama weqtábámá Áánûqtuni agamatán-áipí tiráiniq uréta máqte-qtataariq ónaae yíkái-qtataariq wekáq urááe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma kuti-ááqógáráq-íyápómá atóbamakaiyē.

¹⁴ kukéta tébakaq iyápó-annaraqa irááwata anómma waabá-káyúkámá yeqtôpaqa áikutaawata yimónaraae. aapinaa-káyúkámá Ítuni iyápó-annagaraqa aagaren áimma kétéwata

¹⁵ waabámmá Ítumma káoneta iyánáaq umáreta uyaaté uréta agoyáá umákarāae.

¹⁶ Ítu wení iyápó-annama ítama yimónaraiyē: “nóiqtabama yegaráqá aagaren áimma kéteo?” titana

¹⁷ waabáipiké móra-nakoma tiráiyē: “yiráati-nako, ketáanikoma enôpaqa áwíqme uráunana wení arupi kuti-ááqómá máitana aamá íketitana

18 kuti-áágómá yáqtoqma marabí kéyuwaitana wemá áwaayaamma agikíqa kéitana óyaukaqa agaregómá ôriq kétena arááteru-teru kéiye. kemá ení iyápó-annama ítama aónaraune. 'kuti-áágómá arupiké waqtuwánô téq ítáunata kanaaráq íma waqtukááe.' titana

19 Ítu tiráiyé: "íma ítáa-araakotaama mááe. nôraq umá yupaawaq keráwáqté mánuno? keráwáqtí íitai-yataakoma tibô kégaitaqa nôraq umá yupaawaq miráuma ónúno? iyápóma áwíqme kekáqá yero!" titata

20 iyápóma áwíqme irááwana Ítuma máitana kuti-áágómá wemmá aónarena iyápóma yáqtoqma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana óyaukake agaremá arááteru-teru uráiyé.

21 Ítu wenaboámmá ítama aónaraiye: "nôraq umá yupaawaq wegáráqá máqe-uraiyo?" titana aboámá yauwéqma tiráiyé: "pááqyan-iyapoma máikakene.

22 taíbaq-kanaama irabí yukéna nopí yukéna arááqa ikámita ááqibo emá arummá umátikaaol emá kanaaráq énnaraq tíwáqnaa uwo!" titana

23 Ítu tiráiyé: "náawabi keqtábá arupi ítama aruténama máqte-qtataaqa kanaaráq íniye." titana

24 aboámá ibiqá yaréna tiráiyé: "kemá tirupi kéitauo ketí itaígómá pááqyamma itaígóqtábámá tíwáqnaa uwo!" titana

25 Ítuma waabámmá yimónaraitata ya áikutaawana kuti-áágóqtábámá abarokáqá akoqnáá umá tiráiyé: "aíbôqnaaboq kuti-áágó, kemá tímá ámenaa iyápógoni arunóbáké yaúbagaaol yaúbarema móragaraqa arunóbáq íperaao!" titana

26 wááqa yumátuwena iyápóma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana yáubaguraiye. yáubaraitana iyápóma pukurénaaraa máqe-uraitata waayúkama tirááe: "pukuráiyé!" tewana

27 Ítuma ayáámma yáqtoqma awaútitana ító-uraiye.

28 Ítuma naaúpaqa pékuraitata wení iyápó-annama aúpáq ítama aónaraae: "nôraq ítataá ketáámá íma kanaaráq waqtukáunataabiyo?" tewana

29 tiráiyé: "nunamunápó maa-wáín-áágómá kanaaráq waqtuwáinoe. káqo-qtataaqnapo kanaaráq waqtuwáinoe." téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma móragaraqa wení pukígóqtábámá tiráiyé.

30 mikáké kóureta Kááriribaqa kégowata waayúkama itanéowana Ítuma itaíyabá ikákaipoana wení iyápó-annama kétima-yimena tiráiyé:

31 "Waayúka-Araaqa yáqtoqma áwíqma yimíyatama ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana ító-iniye." titata

32 wemá tin-áikón áaimma íma ítareta ikaqtíq uréta ítama íma aónaraae.

náawa mú mikákáá anó-nakoma máiyó?

33 Káperanabaqa iréta naaúpaqa maéta máawana Ítuma ítama yimónaraiye: "nóiqtabama aakaqá uréire uréta wataá-wataa tirááo?" titata

34 tímá abarokáqá íma tirááe. aakaqá uréire umá maéta yemá aagaren áimma tiráápoata náawabi áqnáaenariq íyábá aagaren áimma tiréta tímá abarokáqá íma tirááwana

35 Ítuma maraq maéna títaupake kaayaq-iyápó-ánnágómá yááyarena tiráiyé: "ítáaro! áqnáabatata akáina-nakoma aqtóbáq maíno! máqtekoni maqnémá auráino!" tiréna

36 iyápóma áwíqma yetúbáqá ákarena áyabaa uréna tiráiyé:

37 “móra-nakoma ke**bó**ana maaraá-íyápómá yabíra**k**enaraa kemmá yabítikane íniye. yabítik**an**enaraa kenamá íma yabítikanibo timátikarai-naqa yabí**r**akane íniye.” téna tiráiy**e**.

*namurommá íma maénama aanábómá máiy**e**.*

38 Yóáane Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, móra-nakoma enáwí**q**a tiráinapoana kuti-áá**g**ómá waqtukáitataa ketáámá aónare**t**aa timá ámikaunataa ‘éqaa**o**! ímira-uw**o**!’ t**ir**é**t**aa ení iyápó-annabike íma ketáát**é** íma máitataboataa mirá-tiraunatae.” tewana

39 Ítu tiráiy**e**: “ímira timá á**m**éro! ‘éqaa**o**!’ ítero! ááq**i**bo ketíwí**q**a yáninapoana ako**q**náá-yataaqa umá inéna min-nákómá keq**t**ábámá tá**i**-aimma íma kanaar**á**q t**i**niye.

40 ááq**i**bo íma namuro**i**q kéumatikenataama wemá aanábó máena íniye.

41 ááq**i**bo keráwáqá Ítu Ká**r**íq**t**oni iyápó**m**a máapoana móra-nakoma keq**t**ababóana pááq**y**a-qtataaqa miráumaraa nom**m**á nawááena timénama wení í**r**áq**o**-qtakaakoni anónnámma mayániye.” téna tiráiy**e**.

*Ítu**n** ana**a**e wara**i**-yátááqá mamá taítawaa kéiy**e**.*

42 Ítu tiráiy**e**: “móra-nakoma ketáama ítarain-iyapoma kaaq**a**ari-ááímmá aráátinanama min-íyápó**g**ómá ketáama yuwáinanama anón-oq**t**amma kaaq**a**ari-nákón**i** ánúwarakaqa atáá-ataa umá nop**i** óq**t**akaraqa yuwáiyana pékena nom**m**á nawíkama pukínanama minná kateko umá íni ááq**i**bo iyápó**m**a tinaaépaqa yuwáne ínanama mú mikákáá tá**i**goma íniye.

43 ááq**i**bo tiyáákoma tá**i**go-qtataariqo kéinaqa keráwáqá tinaaépaq yuwáneqa tiyáámma araráaro! áánibo kímora-ayaakaraqa mú mikákáá í**r**áq**o**mma keráwáqá tá**g**agurai-marukaqa w**í**nóe. kaayaq-á**y**áákáráqá márú mikákáá tá**i**goma keráwáqá pu**i**-márúkáqá

44 irab**i** w**í**nóe.

45-46 ááq**i**bo aítaukoma tá**i**-apima áwíq**m**ena kéwinaama tinaaépaq yuwáneqa tít**au**qa araráaro! kímora-aitaukaraqa mú mikákáá í**r**áq**o**mma tá**g**aruraipaqa y**í**néqa kaayaq-á**t**áúkáráqá márú mikákáá tá**i**goma ína pu**i**báqá w**í**nóe.

47 ááq**i**bo túrakoma kúmiq-yataariqo kéinaqa tinaaépaq yuwáneqa túramma kubíq**t**úwáaro! Áánúq**t**uni kurubáqá kímora-aurakaraqa mú mikákáá í**r**áq**o**mma y**í**néqa kaayaq-á**ú**rákáráqá márú mikákáá tá**i**goma ínaq pu**i**báqá irab**i** w**í**nóe.

48 pu**i**-márúkáqá marikómá íma ánatainana í**r**á**g**ómá íma kama ánataniye.

49 umá irab**i** agatuwáinana ana**a**ékaq ya**i**mma í**r**áq**o**-qtataaqa paá wániye. mór**ai**q umá ketáá maq**m**á aóna-aona onanataá ya**i**mma í**r**áq**o**-qtataaqa paá wániye.

50 ááq**i**bo umá ik**a**aq kétena aáwakaraqa át**é** kéinana ááq**i**bo ik**a**aqá íma t**in**anama nóinapo mór**a**garaqa át**é** í**n**íy**o**? miráuma tirup**i** umá-úr**á**á-qtátááqá wáinaqa maq**t**e-kayukagaraqa aarawaamá paá máaro!” téna tiráiy**e**.

10

*ánákoma ayuwa**i**yábámá Ítuma timá yímikaiye.*

1 mibáqá kóurena Yú**r**ía-marupaqa kóurena Yó**t**aa-nomma atamá kóuraitata waabámmá mór**a**garaqa áikutaawana wemá keq**n**áámmá apinaammá timá yímikaitata

² tébakaq Pérati-wayukama wenôpaqa iréta yoqmá aónaneta ítama aónaraae: “ketáái monoq watáabi yaaguyabí-áípi awaaiKOMá wenánáakoma kanaaráq ayuwániyó?” tewana

³ Ítu ítama aónarena tiráíye: “Móteti nóineq timá tímikaiyo?” titata

⁴ yé tirááe: “Móteti tiráíye. ‘akáinama awaaiKOMá ayúkai-kanaamma agayéná ánáakoma kanaaráq ayuwániye.’” tewana

⁵ Ítu tiráíye: “kaúbìq uráápoana Móteti miráuma timá tímikena agatáitana

⁶ áqnáabaqa Áánûqtu ímira-uraiye. Áánûqtu áqnáabaqa awaaiKÓgáráqá ánáakogaraqa tarôq uráíye.

⁷ ááqibo waagómá anóama aboámá iyuwéna ánáakote iyikááyata kónanaratama

⁸ mi-káyákómá kímora-auma auráyóye. kaayakómá íma paá maéta kímoragoma aúgemma mániye.

⁹ ááqibo Áánûqtu mi-móraráq makáinata waayúkama íma yataínoe.” titata

¹⁰ naaúpaqa wení iyápó-annama maannáyaba ítama aónaraawana

¹¹ wemá tiráíye: “ánáakoma ayúwái-nakoma káqon-inimma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá mayéna ánáakoma agaemá amíniye.

¹² keqnáámmá awaaiKÓ ayúkain-inimma wemá káqokanokoma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá kémayaiye.” téna tiráíye.

Ítuma pááqya-noiyaporawaqa atimuqá timá yíkaraiye.

¹³ ááqibo pááqya-noiyaporawaqa yiwíqme Ítunopaqa ánêkuku íkáae téta irááwata Ítuni iyápó-annama áá yiwááquraawana

¹⁴ Ítuma aónaimma áyámma uráitana tiráíye: “paá máaro! iyápóma ketôpaqa kanaaráq kéyee. áá íma yiwáágoro! Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa miráráá umá iyápógoni márûqa wáíye.

¹⁵ túwááyakaq máráaro! Áánûqtuni watáama iyápóraa umá arupi kéitai-nakoma Áánûqtuma kawáá kéi-marukaqa kóiniye. miráumaraa íkéitenama íma kóine iné.” téna

¹⁶ iyápóma yirákena íyóbaruqma uréire kéena tiráíye: “eqtábámá íráqôniq umákaniye.” mirá téna íráqôn-aimma timá yíkaraiye. atimuqá ámikaiye.

anó-nakoma

¹⁷ kégoitana móra-nakoma uyááténa Ítunopaqa marabí araayutaúma aténa ítama aónaraiye: “Íráqô-yiraati-nako, nóin-iraqo-qtataariraq éraq kemá íma ánatagena tágagigoma mayánáaq únabiyo?” titana

¹⁸ Ítu tiráíye: “nôraq itaa keqtábámá íráqône tiráano? kímora-iraqokoma máena Áánûqtu wenamáa íráqômma máena kéíye.

¹⁹ emá máqtemma yaaguyabí-áímmá ítaraane. aaramá moyámmá morímá yamákaanabo! iyamakaa! waayúka ikámma puyónabo! íikamuwo! moyámmá mayáánabo! ímayaa! kaaqaari-áímmá ténabo! ítiyo! wakaráánabo! íwakaraao! aboámá anóagaraqa kaayonéma umá yiwíqa múte yauyuwo. kaqtó umá yabíqyikaa!” titana

²⁰ anó-nako tiráíye: “yirááti-nako, maa yaaguyabí-yátááqá máqtemma iyápó máqe uráuna-kanaarake íbêkaraqa kaqtó kéune.” titana

²¹ Ítu aónaraitana wenaúyánámmá wenôpaqa kóuraitana tiráíye: “kímora-yataqa íarutaiye. ení máqte-qtataqa oótamma íma wái-kayukama yimiyo.

yiména Áánûqtugaraq ení oótamma taíbaqa anómma aurániye. yímituwe tinaaépaq iyo!" titana

²² mi-katááyábá arummá ôriq uráitana wení oótamma taíbaq wáinapoana karagíqá yumáena kóuraiye.

²³ kóuraitana Ítuma karáqme uré karáqme iré kéena wení iyápó-annama timá yímikaiye: "anó-nakoma taíbaq oótamma makáina-nakoma Áánûqtuni-marupaqa umaagáráqá kóiniye." titata

²⁴ iyápó-annama wení watáayatabama yáaqa karáitana Ítuma móragaraqa tiráiyé:

²⁵ "oótiraa-kakoma (káámo) waigóní-aapi péránéna iníkáámá oóta-nakoma Áánûqtuni márûpaq uínénama kamáa ániye." titana

²⁶ yáaqa ôriq kégaitata tirááe: "náawa kanaaráq peráníyô?" tewana

²⁷ Ítuma karáqma káonena tiráiyé: "ááqibo uma-yátááqá waayúkama íma kanaaráqá ínana Áánûqtu kanaaráq íniye." titana

²⁸ Pítáa tiráiyé: "ketáámá máqte-qtataaqa yukétaa enanaaépaqa kéyunatae." titana

²⁹ tiráiyé: "ááqibo kétima-timune ááqibo keqtábámá maan átê-wataayabama móra-nakoma naaópaqa yuwánénama awaaómá ábâkogaraqa yuwánénama anaanoámá aúkogaraqa yuwánénama aboámá anóagaraqa yuwánénama áanikoma ayáámûkogaraqa yuwánénama yókáráq yuqmá ánatatuwenama

³⁰ móragaraq-moragaraqa mayániye. taíbaq mayánéna íbêq-kanaama naammá taíbaq mayéna awaaútááma ábâkotaagaraq taíbaq mayéna anaanoútááma aúkoutaagaraqa taíbaq mayéna anóautaama taíbaq mayánéna aíkaraqa mayániye. mayéna anaáeka-kanaama íma ánatagena tágagigoma mayániye.

³¹ íbêq-ano-kayukama maqnémá ínana íbêq-maqne-wayukama uyátaneta yínóe." téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma móragaraqa wení puíyábámá tiráiyé.

³² aapaqá máeta Yúrútáárebaq kégowana Ítuma áqnáabaqa kégoitana wení iyápó-annama yáaqa kégaitata wenanaaépaqa kégowata tébakaq-wayukama yinaaépaqa keyewana yáaqa ôriq umá karáiyé. Ítuma móragaraqa wení iyápó-annama wenópaqa yáárena máqtemma yínê-qtataaqa timá yímikaiye:

³³ "aónaaro! Yérútáárebaqa kéuyonatama mikáqá monoq-wáyúkámá aapina-káyúkagáráqá Waayúka-Araaqa yáqtoqma ánnáma amínéta aa ítai-wayukama yimíyata

³⁴ weqtábámá makatéta wirááti wekáqá wituwéta ikamíq-ikamíq umá ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-uma paá máníye." téna tiráiyé.

Yêmitiyaa Yóáaneti ítama aónaigoma

³⁵ Yêmiti Yóáanegaraqa Yéberen áanikoma wenópaqa iréta ítama aónaraaye: "yirááti-nako, móra-yataaqa ítama aónayaa kekárátá mirá-umatikanono?" téyana tiráiyé:

³⁶ "tikai-yátááqá nôraq umátikanuno?" titata

³⁷ tiráiyé: "emá ení tágagi-marupaqa yénaka kerátámá enaukápáqá maraq máyaakae. meran-áukápáqá maan-aukapaqa anó-kayukati yibíqtátaráq maraq máyaakae." teyana

³⁸ tiráiyē: “ítama aónááya-qtataaqa kenákámá íma ítaraaye. kemá naúna-yataaqa kanaaráq náyóyô? kemá peraúna-yataaqa peráyóyô?” titata

³⁹ tirááye: “kanaaráqá mirá-oyuye.” téyana tiráiyē: “keqnáámmá kínnamo naúna-yataaqa náyóye. kínnamo peraúna-yataaqa peráyóye.

⁴⁰ ááqibo ketukápáqá kemá íma kanaaráqá ‘maraq máékaol’ tenúne. Áánuqtu wenamáa maannáyaba úniye.” titata

⁴¹ tébakaq iyápó-anna-wayukama ítaraawana Yēmitiqtabama Yóáaneqtabama íyamma uráitata

⁴² Ítu yááyarena tiráiyē: “aa ítai-wayukagoni áaimma keráwáqá ítaraae. yeti uyátárai-kayukama kawáá-wáyúkágáráqá náápaakaraqa imaamugáráq-áímmá kétepoaq

⁴³ keráwáqá ímira-inoe. uyátaiyaba kákainanama tébakaqa yíwâqnaa íno!

⁴⁴ mú mikákáá áqnááemma mánae téna kákainanama máqtekoni maqnémá maíno!

⁴⁵ Waayúka-Araaqa wemmá áwáqnaa íyábá íma kukáibo máqtekoma yíwâqnaa umá wenamáárîq uyéna yauwéqma meyánîq inéna kukáiyē.” téna tiráiyē.

Ítuma Páátáméati aúramma karopágurai-naqa atóbamakaraiye.

⁴⁶ Yérikobaqa irááwana Ítuma wení iyápó-annagaraqa anó-kaabakaraqa Yérikobake kégowana móra aúra karopágurai-naqa Páátáméati Timéyati áanikoma pari-páriakoni áwábaqa maéna óqtataba inaa-inaa kétitana

⁴⁷ Náátárêtibake Ítuma kéyataitana ítarena akoqnáá umá ááyama tiráiyē: “Ítuo! Tébitini áanikool! keqtábámá arummá umátikaaol!” titana

⁴⁸ taíbaq-wayukama áá awáágureta “páátí máao!” kétéwana mú mikákáá akoqnáá umá tiráiyē: “Tébitini áanikool! arummá umátikaaol!” titana

⁴⁹ Ítuma paá máena tiráiyē: “ááyaaro!” titata aúra karopágurai-nakoma ááyareta tirááe: “áaqa ígáino! kááyaina itóaaol!” tewana

⁵⁰ unáákáqtóma ámuraake kabe-kabe umá káyutuwena itó-uma Ítunopaqa iráitana

⁵¹ Ítuma ítama aónaraiye: “akaígómá nôraq umá umákanuno?” titana tiráiyē: “tikái-tiraati-nako! keqnáámmá túrama aónanaare.” titana

⁵² “kóaaol!” téna tiráiyē: “enarupi ítaraiwaigoma atóbamakaraiye.” titana páátákáá kanaaráq káonena Ítuni anaaépaqa pari-páriakaqa kóuraiye.

11

Ítuma Yérútáárebaqa pékaitata kaayonémá urááe.

¹ ááqibo Yérútáárebaqa waaqókáqá iréta Óribêti-anuraqa Béqtápégibaqa Béqtanibaqa irááwana Ítuma kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkáyátábámá timá yímikaiye:

² “kenákámá mi-márúpáqá kóokao! uréka oóti-araaqa aónéka waayúkama íma ayááqme uréire uráiyamma min-árááqá ayúqma áwîqme yekaaol!

³ ááqibo móra-waigoma aónéna “nôraq kéoyo?” tínakama mirá-tima-amekao. uyátárai-nakoma kákaipoana páátákáá yauwéqma uwáyu amíniye.” titata

⁴ yenákámá kóureta oóti-araaqa abarokáqá ánnáraqa aónareta káyuboyata

⁵ tébakaq-wayukama ítama yimónaraae: “nôraq kéoyo? nôraq itaka min-árááqá káyuboyo?” tewata

⁶ Ítuma timá yímikain-aimma yauwéqma timá abarokáqá tirááyata “kanaara-paq íye” tirááe.

7 oóti-araaqá Ítunopaqa áwîqme iréta yetí unáákáqtôma oóti-araaq-amuraaqa akéta Ítuma ámuúraaqa kéuyataitata

8 tébakaq-wayukama unáákáqtôma aakaqá ákaraamma mú mikákáá anómma yabikái-naqa kéitata mirá éwaoniq umá mirá-uraae. tébakaqa yaayamamá ánaragaqa ákáteta aakaqá ákaraawana wemá yínítaba mirá-umakaraae.

9 ááqibo aakaqá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaae ye-káyúkágáráq kabámareta tiráae: “atóbatikai-naqa otáana yi-nákóqtábámá anón-uyatarai-nakon áwíkaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye.

10 Tébiti ketibotáámá wení kawaá kéi-maruqa uyátárai-nakon áwíkaq wení yabi-l-yátáaqá Áánûqtuo, wemmá íráqôniq umákaa! ya-matiyuwaaol!” mirá-timatuwaawana

11 Ítuma Yérútáárebaq utáiyé. anó-monoq-naupaqa pékena karáqme uré karáqme iré kéena máqte-qtataaqa aónaimanibo aa ékitana yáubama Bétqanibaqa wení iyápó-annagaraqa kóuraae.

Ítuma arammá íma wáí-qtagama áá awááguraiye.

12 aaq iraráimma Bétqanibake yauwaré kéyewana Ítumma áa-yaitana

13 kopaakáá-qtámá taíbaq-anagaraqa ayáqtáákaqa aónarena waaqókáqá uréna araqtábámá aónarena ááqibo abáá-abaa immá uráitana arammá ikéiyai-kanaaboana paá ánáma wáqe-uraiye.

14 Ítuma yaayamagómmá timá ámikaiye: “ekáqá yaa-yarammá íma iyainol! waayúkama móragaraqa ení arammá íma nánoe!” titata wení iyápó-annama itaraae.

Ítuma anó-monoq-naupaqa pékaiye.

15 Yérútáárebaqa irááwana Ítuma anó-monoq-naupaqa kurubáqá pékaitata mibáq meyámmá kémayaawata meyámmá kémaraawana yemmá Ítuma kurunóbáké waqtukéna óqtamma waékáa-kayukati yaaremá waéqtukéna wáqwaaimma kémayaa-kayukati yibíqtátámá waéqtukaiye.

16 máqte-kayukama íma iyúwáitata oótama aqméta anó-monoq-namatupaqa kótawe-yatawe urááe.

17 mikáq yiráá téna tínoe: “Áánûqtuni agamatán-áipí agataíye! ‘ketí naaúpaqa máqte-kayukati nunamu-námmá téq ááqibo ketí naaúpaqa moyá-káyúkágóni naakáá ke máqtemma káuqmaraae.’” titata

18 uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ítareta Ítuma ikamíyábá téite urááe. ááqibo waabámmá máqtemma wení aapinaaqtábámá yáaqa karáinapoana yáaqa karáiyé.

19 ááqibo énaikaqa Ítuma Yérútáárebake kóuraiye.

kopaakáá-qtágóni wátágoni áaimma

20 aaq iraráimma aakaqá uréire kéeta kopaakáá-qtámá aónaraawana mútúqa aayákagurena ánúpake aayákaguraitana

21 Pítaa aakaqa mákena tiráiyé: “yirááti-nako! aónaaol! emá áá awááguraana-yama aayákaguraiye.” titaana

22 Ítu tiráiyé: “ítaaol! arupi Áánûqtuqtabama yáqtoqma akoqnáá uráánama

23 maan-ánúyábámá náawabi tíniye. ‘anugô, itó-uma únópi pékaaol!’ tíyanama arupi káqon-ayuanamma íma wáinama wenáimma pááq ínín-aikoma mirá-umakaniye.

24 miráinaqa kemá timá-timenune. kerawáqá tirummá améq móra-yataaqtabama nunamupí itama aónáiyana máqtemma itama aónaa-qtataaqa mayánóe.

25 ááqibo nunamummá kétiyana káqo-yama táigo-qtataariq kéumatikaiyaqa týamma kéinaqa týamma paábaq yúwéraq! tirummá umákáaro! miráuma keqtiбомá Áánûqtu keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá umátikaniye.

26 íma káqo-yuti kúmiq-yataaqa paá umákaiyanama keráwáqtí kúmiq-yataaqa keqtiбомá Áánûqtu íma mamá paá umátikaniye.” téna Ítuma tiráiyi.

Ítuma weni náápaaqtabama timá yímikaiye.

27 Yérútáárebaqa yauweréta irááe. Ítuma anó-monoq-naupaqa uréire kéitata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá anó-kayukagaraqa wenôpaqa iréta

28 itama aónaraae: “nói-naapaakaraqa maa-qtátááriqa kéono? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo?” tewana

29 Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “mórai q umá kemá móra-yaqtaaqa kímorama itama timónaanaqa yauwéqma abarokáqá timá-timiyaaqa kemá nóinaapaakararaq kéyunopoaq timá-timenune.

30 timá tímero! Yóáane nói-naapaakaraqa nommá péqyikaraiyo? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo. Áánûqtu ámikaiyo? waayúkama ámikaa?” titata

31 yenamááriq aamá kégaréta tirááe: “nóine tenúnataabiyo? ááqibo Áánûqtu ámikaiye tenanatóámmá wemá tíniye. ‘nôraq itata wenáama tirupi íma ítaraao?’ títataa

32 ááqibo ‘waayúkama ámikaae’ tenanatóámmá waayúkama iyako táiq kénata ye máqtemma Yóáaneqtabama yirummá amétama tínoe. ‘wemá Áánûqtuni wataá-wataa-naqa aúkaiye.’” mirá waayúkayaba téta yáaqa kaitata

33 Ítumma timá ámikaae: “íma ítaraunatae.” tewana Ítu tiráiyi: “mórai q umá kemá ketí náápaaqtabama ítima-yimenune.” téna tiráiyi.

12

uqtékáán-áráqtókóni kawáá-nákóni waéqma itai-áímmá

1 timátuwena waéqma itai-áímmá timá yímikaiye: “móra-nakoma yómmá uqtékáán-áráqtómmá yoqmakéna kurumá umá ikútena arammá igáriq í-máiqá ukéna yawáákaa-namma tarôq umákéna yabi-í-wáyúkámá yabi-ígáae téna yímikaiye. yímituwena óq-marupaqa kóuraitana

2 arammá ábúma kaitana kuqtí-kánááráqá wemá weni maqné-kánókómá tímákáitana tébakaq-aramma yabi-í-wáyúkáráké mamé kóuraiye.

3 kóuraitata yabi-í-wáyúkámá maqné-nákómá yáqtoqma ikámma waqtúwáawana yauweréna arammá ímayena paá kóuraiye.

4 ááqibo yókóni aboámá káqo-maqne-nakomma uréna mó-timaanikitana iráitata yabi-í-wáyúkámá aqnókáq kéikameta tímákaawana kóuraitana ááqibo

5 yókóni aboámá káqo-maqne-nakomma tímákáitana kóurena iráitata yemá arááqa ikámôwana pukáiyi. miráuma keqnáámmá káqomma timá ámikaitata kóuraawata tébakaqa yikákaawata pukááe.

6 ááqibo yókóni aboámá kímora-aanikoma márainanama aboámá auyánámmá ítarena ‘yemá ketáanikomma íma ikamínóe’ téna ítarena wemá írêkaqa wenáanikoma timá ámikaitana kóurena iráitata

7 yabi-í-wááyúkámá tirááe: ‘minná yókóní aboáni áanikoma ínataama ikámónanataa puínataa ketáámá yómmá mayánúnatae.’ téta

8 ikámōwana puítata arááq-auma yónaumeqaq yaúma iyaabótukaae.

9 ááqibo yókóní aboámá nōraq ínáyō? wemá yabi-í-wáyúkámá yikaminata pukíyana wemá káqomma yabi-í-wáyúkámá yómmá yimínye.” ááqibo téna

10 Ítuma mirá-timatuwena ítama yimónaraiye: “Áánûqtuni agamatán-áípi íyaq yoráutaao? mirá kétiye.

‘óqtakaraqa naammá taróq urááwana móra-oqtamma taróq kéo-kayukama maqné téta ayúkaawana mi-máqné-óqtákómmá mú mikákáá uyátarain-oqtamma aúkáitana

11 maanná anón-uyatarai-nakonopake kéitataa káonaunataama ketúrakaq áté kétiye.’ ”

titata

12 anó-kayukama waéqma itaígóní áaimma ítareta yeqtábámá tiráitata ánnáma amíyataba maqmá aónaraamanibo waabáqtábámá yáaqa kégaitata paá ayuwéta kóuraae.

óqtamma amíyaqtabama ítama aónaraae.

13 tébakaq Pérati-wayukama Êrôtini waayúkagaraqa timáyimikaawata Ítumma wenáyaba waakápi akánéta irááe.

14 wenōpaqa iréta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá kateko umá máanaqtaa ítaraunataama emá waayúkayatabama áaqa ikégaitaa Áánûqtuni aammá áraimma káraatiye. ááqibo waayúkama káqo-yuyaba yúyánámmá itánōqtaba emá paá abarokáq umá áraimma kéténe. miráuma kéyenataa ketáámá ítama káonaunatae. ‘Arómani-kamaani-nakomma óqtamma kanaaráq aménúnataabiyo?’ ” tewana

15 aménúnataabi íyaq aménúnataabiyo?” téta tirááe. Ítuma yeqtí yáaimma ítarena tiráiyie: “nōraq itaráq waakápi mó-tikaneraq kéoo? móra-oqtamma mamé íyaraq kemá aónaano.” titata

16 maméta má ámikaawana ítama aónaraiye: “óqtakaraqa náawani amammá áwíkaraqa wáiyō?” titata yauwéqma tirááe: “mú mikákáá anó-kamaani-nakonae.” tewana

17 Ítuma tiráiyie: “kámááni-nakon-nama kámááni-nakomma áméro! ááqibo Áánûqtun-nama Áánûqtumma áméro!” titata weqtábámá yáaqa karáiyie.

pukuráipike itó-uniqtabama tiráiyie.

18 tébakaqa Táátûti-wayukama Ítunopaqa iréta mi-káyúkámá yúyánánóbáqá tirááe: “waayúkama pukuráipike íma kéitoe.” téta Ítumma ítama aónareta tirááe:

19 “yirááti-nako, Móteti aúbama agamatíkarena tiráiyie. ‘ááqibo móra-nakoma puínanama wenánáakoma paá máena iyápóma ímo máinanama min-nákóní ábâkoma ánáakoma mayáino! awaaóqtábámá iyápóma marakaíno!’ ááqiye téna

20 móra-taoqa abapaké kaayaq-wátámá máqe-uraae. máqe-uraawana áqnáabaqa yiwaaómá aaramá maténa iyápóma ímarakena pukuráiyie.

21 pukuráitana ábâkoma min-ínímmá mayákarena iyápóma ímarakena pukitana wenanaaeéken-aoma keqnáámmá ánáakoma maténa iyápóma ímarakena pukuráiyie.

22 tébakaq-watama keqnááníq urááe. ye-wátámá máqtemma min-ínímmá mayákareta iyápóma íma marakéta pukurááe. ááqibo pukowana írêqa min-íníkmá pukuráiyie.

23 pukuráiyapike itó-i-kanaama min-ínímmá náawani ánáako aurániyo? yé abapaké kaayaq-wátámá matááe!" tewana

24 Ítu yawuwéqma tiráiyé: "keráwáqá iarutain-aimma kétee. monoq-áúbámá íkéteta Áanuqtuni akoqnáágoma íma ítaraae.

25 ááqibo pukuráipike itó-iyamma Áánùtuni kaqtó-wayuka auránoe. awaikómá ánáakoma mórabí íma mánoe. paá aokaq-aokaq mánoe.

26 ááqibo pukuráipike itó-iyabama Mótetini aúbabi íyaq yoráutaa? wemá abamá móra-yaa-wannama kaipáq máitana Áánùqtu timá ámikaiye. 'kemá Áabaraama Ááitekima Yáakobouyaati manikómá máune.' téna

27 wemá íma pukurái-kayukagoni manikómá máibo wemá paá mái-kayukagoni manikómá máiyé. keráwáqá arábaguraae." téna Ítuma tiráiyé.

mú mikákáá yaaguyabí-áímmá

28 móra-aapinaa-nakoma máena mi-kátáá-wataa ítarena Ítuni kateko-áímmá abarokáq timá ítaraiye. iténa ítama aónaraiye: "nóin-aare-aimma mú mikákáámmá yaaguyabí-áínábiyo?" titana

29 Ítu tiráiyé: "minnáma Ítiráaeo-wayukaa! ítaaro! Áánùqtu ketáái manikómá wenamá anómma utái-nakoma máiyé.

30 Áánùqtu keráwáqti manikóqtábámá tikaíno! wenôpaqa túyánámmá koíno! tirupikékáráqá taákogaraqa akoqnáágogaraqa máqtekarqa weqtábámá tuyánámmá itaiyana tikaíno! maannâ áqnáaen-aare-aimma

31 ááqibo keqnáámmá mórama kétiye. keráwáqti waaqókáq-nákómá ke-qtábaráá umá tikaíno! mi-kááyáq-ámáán-áíkárátámá mú mikákáámmá wáitana maannáratati mú mikákáámmá yaaguyabí-áímmá íma wáiyé." titana

32 aapinaa-nákómá tiráiyé: "yirááti-nako, téna emá áraimma kéténe. Áánùqtu wenamá anómma utái-manikoma káqo-manikoma íma máitana wenamá máiyé.

33 máinana wenôpaqa aúyánámmá kóinana arupikékáráqá aágogaraqa akoqnáágogaraqa akáina ení waaqókáq-nákóqtábámá enamááriq akáiniq umá minnáyaba Áánùqtu ôriq umá amuqá kémaraiye. kéqokeq-wamma mamá irabí agamá Áánùqtuma ámínanama maannâ maqné-yátáápóana maaminnáyaba Áánùqtu pááqyan amuqá kémaraiye." titana

34 Ítuma wení kateko-áíqtábámá ítarena tiráiyé: "emá Áánùqtuma kawáá kéi-marukaqa waaqókáqá máane." titana máqte-kayukama yáaqa karáitata móragaraqa íma ítama aónarae.

Metáiyaqtabama ítama aónaraiye.

35 monoq-náúpqáq aapinaammá kétena Ítuma ítama aónaraiye: "náaraq umá aapinaa-káyúkámá Metáiyaqtabama kéteo 'wemá Tébitini áanikoe'? kétéwana

36 ááqibo Áanuqtuni Aágoma timá ámikaitana Tébiti tiráiyé! 'anómma utái-nakoma ketí utái-nakokaq timá ámikaiye ketukápáqá maraq máao! maínaq ení namurommá enaitaukaqa akánúne.'

37 keqnáámmá Tébiti 'utái-nakoe' téna yaráinapoana náaraq umá Metáiya Tébitini áanikoabiyo?" téna tiráiyé. waabámmá yimuqá kémareta ítaraae.

*aapinaa-kááyúkáyáqtáb*** kékén-áímmá kétiye.*

waabámmá anómma áíkuteta Ítun-aama ítatuweta yimuqá marákárae.

38 ááqibo wemá timá yímikaiye: “aapinaa-kááyúkáyáqtábámá yabíqma akoqnaá oro! yemá ayáqtááq-unaakaqtogaraqa uréire íyábá kéyikainata meyaníq í-márúpáqá kaayonéma umáyíkaayaba kéyikainata

39 aapinaa-náúpáqá mú mikákáá íráqôn-abiqtatamma kémayeta ónikaqa mú mikákáá íráqôpoaqa kémayeta

40 keqtoq-nóiníti naammá moyámmá kémayeta ayáqtááq-nunamumma awaaméq-núnámúmmá kèteta yeqtí anónnáma mú mikákáá anómma yikaraqa íniye.” téna tiráiyé.

keqtoq-ínikóní ámikai-qaqtaaqá

41 monoq-náúpáqá Ítuma óqtakoni yawáákaqa maraq máqe-uraitata waayúkama yeqtí ámikaan-oqtamma yáwáápi kémaraawana karáqma aónaraiye. taíbaq-wayukama taíbaq-oqtamma wái-kayukama taíbaq-oqtamma yawáápi makááwana

42 ááqibo móra-keqtoq-inikoma iréna kímora karogaron-óqtámá yawáápi makáitana

43 Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aónaaro! kín-inima oótamma íma wáin-inimma keqtoq-ínikómá wemá mú mikákáá anómma ámikaitata

44 tébakaq-wayukama taíbaq-otapike ámikaawana wemá íma wáipike mútúqa ámikena máqte-qaqtaaqá ámikena nóikararaq paámá mániyo?” téna tiráiyé.

13

anó-monoq-namma yawítiginiqtaba timá yímikaiye.

1 Ítuma anó-monoq-naupake kéyaubaitana mórama iyápó-annabike-nakoma tiráiyé: “yirááti-nako, aónaaro! anó-monoq-namma naakómá mú mikákáá íráqóniq kéitana naan-óqtákáráqá íráqóniq kéiyé.” titana

2 Ítu tiráiyé: “naammá máqtemma káonaano? maan-ánón-námmá yawítiginana máqten-oqtakoma yawítima okaq-okaqa iyaabógínana kaayaq-kaayaq umá íma paá wániye.” téna tiráiyé.

táígo-kanaama aíkaraqa yíniye.

3 Ítuma Óribêti-anuraqa maraq máena anó-monoq-naopaqa karáqma káonaitata Pítaa Yémitigaraqa Yóáanegaraqa Áánarugaraqa yenamáa wetê máeta itama aónaraae:

4 “nói-toraq mi-kánáámá pááq ínyô? nóin-awaameqyataaraq pááq ínyô? minnáyaba timá timiyo!” tewana

5 Ítuma yawwéqma tiráiyé: “yabíqma akoqnaá oro. káqowama ubaayammá umátikainabo!

6 taíbaq-wayukama iréta ubaayammá umátikanoe. miráinata ketíwíkaq iréta tínoe. ‘wemúne’ téta kaaqaari tínoe.

7 miráinaq uwáá-aimma ááiqtabama itéqa waaqókáqá ááíqa éta nékaq ááíqa éta íyan-aimma itáíyanama táaqa ígáino! mirán-ááíqá yínímanibo mi-kánáámá maramá ánatai-kanaama íma pááq uráiyé.

8 móra-marukaq-wayukama itó-uma káqo-marukaq-wayukama ááíqa kéumayikaiyata móra-marukaq anó-nakoni waayúkama itó-uma káqo-nakoni waayúkama kéyikamiyata yáimma-aukapaqa márúma kéyinana yáa kéyainana mirá-qtátáákómá yíqa éna aaragómá iyápó marakánéna iníkáá íniye.

9 yabíqma akoqnaá oro! keráwáqá koti-áímmá timátiketa ánnama timéta tebúqa tímínoe. aapinaa-náúpáqá tikameta ókaq-okaq tikameta keráwáqá

anó-kayukayopaq mú mikákáá anó-kayukayopakaraq ketíwîkake yúbáqá itó-umatikayaqa ketí átê-watama timá yíménata mirá-inoe.

10 áqnáabaqa máqte-marupaq-wayukama átê-wataama waayúka abarokáq timá-yiminoe.

11 ááqibo ánnáma timí-kánáámá ‘nóin-ainaq ténúnô?’ ítero! anaaékaqa ke-qtúyánápkén-áímmá ítero! áama tí-kánáámá timá-timína-aimma tero! ketááq maqma ítinobo Áánûqtuni Aágoma timá-timína-aimma tinoe.

12 mi-kánáámá yiwaaómá yíbâkoma yikamigaae téta yiboámá yeqti iyápóma kutarurîq ínóe. iyápóma yetinóboyuma kutarurîq ínopoata yetinóboyuma yíkaminoe.

13 miráiyata ketíwîqtataboata keráwáqá tíyamma ôriq umátikanoe. ááqibo ánatagini-kanaama ketíwîkaq akoqnáá umá yáqtoraiya-kayukama paá atóbamayikaniye.” téna tiráiyee.

mú mikákáá anómma kabirai-yátááqá

14 Óq-aimma tiráiyee: “kabiramá táíguyun ínna-yataakoma pááq ínanama yaw-ítiniye. aónáiyana mibáq íma wáinabaq anubaq uyaatéra kóoro!” téna ááqibo aúbama yorautíya-kayukama itáaro! tiráiyee: “aammá aúkaipaqa máinata máqtemma Yúriabaq máiya-kayukama uyaatéta anubaq kóoro!

15 ááqibo móra-nakoma naan-ámútáqá maína-nakoma íma naaúpaqa ku péqma táitawaa-yataaqa mayéna paá kóino.

16 ááqibo móra-nákoma yópáqá máinama íma naaópaqa yawwéqma unááqáqtóma ko mayéna paá kóino!

17 mi-túpááráqá ámúkaráq-inimma iyápóma náamma kámina-inikaraqa anómma aítq-yaqtaaqá mayáiyana yirummá ôriq íniye.

18 ááqibo yaugiq kái-kanaama wáinatama yíqa anómma íné ínatama nunamupí íbêqa ítama aónaaro! ‘Áánûqtuo, mi-qtátááqá yaugiq-kánáábí ímira-uwol!’ tíyana marú mikákáá íniye.

19 ááqibo mi-táigó-kánáámá mú mikákáá táigoma ínana ááqibo naayóbáqá Áánûqtu máqte-qtataaqa tarôq urái-kanaarake íbêkaraqa íma mirá-uraiye. ke-qnáámmá móragaraqa íma mirá-kánáámá aurániye.

20 ááqibo mi-kánáámá íma ánataginaratata máqte-kayukama íma paá máne oné. miráitana Áánûqtu maa-kánááyábámá pááqya-kanaama iyo téna timákarena weni awaaméq-wáyúkáyábámá timáyikaraiye.” téna tiráiyee.

21 Ítuma timá yímikaiye: “ááqibo mi-tái-kánáámá ínana móra-nakoma timá-ámena ‘Metáiyama maabáqá máibo aónaao! mibáqá máiyee.’ tínaama íma arupi itaao!

22 taíbaq kaaqaari-Metáiyá kaaqaari-wátáá-wáyúkágáráqá auréta awaaméqá aráátineta Áánûqtuni waayúkama ubaayammá umáyiketaraa ínóe. miráuma kanaaráq ínéta ínóe.

23 ááqibo karáqtuwe paá máaro! kemá áqnáabaqa kétima-timune. itáaro!” téna tiráiyee.

24 Ítuma Óq-aimma tiráiyee:

Waayúka-Araakoma kumíni-kanaayabama

“ááqibo táigó-kanaama aítq urái-kanaama ánatatuwena aabaúmá kumayuqá aukéna wíyómma móragaraqa íma tágaginana

25 wíyóqa wíyópake kutínana wíyôkoni akoqnáágoma popoq umáginiye.

²⁶ umáqtuwena Waayúka-Araakoma konnákáqá kuména anón-akoqnaagaraqa tágagigogaraqa kumíniye.

²⁷ kukéta Áánûqtuni kaqtó-wayukama timá-yiminata múqtûq maragóni aqtóbáké íyata Áánûqtuma awaaméqá umáyíkarai-kayukama yiwíqme yínoe.

²⁸ yaagómá aapinaammá yiráátínata ítáaro! ááqibo yaayamamá yaa ánagaraqa yáinatama miráini-kanaama ítaraae.

²⁹ mórariq uma maa-wái-qtáqtááqá auráinatama kemá kumónúna-kanaama waaqókáríq íniye.

³⁰ ááqibo taákaq máráaro! íbêqa paá máa-kayukama tébakaqa íma puíyana maa-wái-qtátááqá máqtemma auránóe.

³¹ wíyòkaraqa maragáráqá ánataginamanibo ketáama íma ánataginiye." téna Ítuma tiráiyé.

mi-kánáágóni aabaúma máqte-kayukama nói-kanaaraqa yíníyô téta íkéitaae.

³² Ítuma timá yímikaiye: "ááqibo aabaúma nòraq umá mi-kánáámá íníyô? nói-kagaama íníyô? máqte-kamma máqte-kayukagaraqa Áánûqtuni kaqtó-wayukama áanikogaraqa íkéitaae. aboámá wenamá kéitaiye.

³³ mi kumíni-kanaama mi-kágáámá íma ítaraabo yabíqma akoqnáá oro!

³⁴ miráara umá wáiyé! móra-nakoma naaópake aammá kóinena wení maqne-wáyúkámá yeqtí iyáánikaraqa iyuwéna kóitata yemá yabikááe. ááqibo wemá oqtaráq yabikái-nakoqtabama timá ámikaiye. 'kawáá uwo! karáqtuwe mááo!' téna tiráiyé.

³⁵ keráwáqá keqnáámmá karáqtuwe máaro! naakóni aboámá nói-tupaawaq yíníyô? énaikaraq yíníyô? aabáyaanapimma nokáán-aukaanaq yíníyô? íráqma tágaina-kanaararaq yíníyô? íma ítaraapoana

³⁶ páátákáá yínibo wagobo!

³⁷ ké kétima-timune. keqnáámmá máqte-kayukayabama kétima-yimune 'karáqtuwe máaro!' " téna tiráiyé.

14

Ítumma ikamínôn-aimma tirááe.

¹ kaayaq-yúpáámá paá wáinana kótámaki-oniqa íma ítóraitan-onikaraqa yínata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá Ítumma aúpáq yáqtoqma arááqá ikaméta náaraq umákainoqtababi abáá kéoe.

² abáá kéeta tirááe: "óniqa kaugi-kánáámá miráonatataama waayúkama ááiqá ínópoataa mi-kánáámá íma kanaarácq ónúntaae." téta tirááe.

Ítumma Béqtanibaqa matawékaraga pérakaraiye.

³ Ítuma Tááímoni kárú-nakoni naaúpaqa Béqtanibaqa nammáqá ya máitata aáwaqa kánaawana móra-inimma uyábékéna anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwékáráqá óqta-motorema yubáqtukéna Ítuni aqnókáqá atíma pérakaraitata

⁴ tébakaq-wayukama íyámma óriq umá uráitata tirááe: "nòraq itana min-áté-ákúq-nómmá paá atíma pérakaraiyo? kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáiyé. nòraq itana min-áté-ákúq-nómmá íma kényimenawaq meyáammá matáiyoy?

⁵ ááqibo meyámmá matáikakaatati mi-méyámmá oótamma íma wái-kayukama kanaarácq yiminé iné." téta áá awááguraawana

⁶ Ítuma timá yímikaiye: "wemmá ayúwáaro! nòraq itaráq áá awááguraao? wemá keqtábámá íráqóniq uráiyé.

7 áwáyoq-wayukama keráwáqtê máqte-kanaama paá mánobo! tikáinama aati-aatimá yíwáqnaa kanaaráq ínoe. ááqibo kemá keráwákáráq máqte-kanaama íma paá mánune.

8 wemá kanaa uráiyee. wemá áqnáabaqa ketúraqa átê-akuq-nokaraqa puýónúna-kanaayaba pétikaraiye.

9 ítáaro! máqtepaqa ketí átê-wataama abarokáq timá yímikai-marukaqa wení íbêq mirái-waigoma abarokáq timá-yimiyana wenáwíqa íma awikáinoe." téna Ítuma tiráiyee.

Yúqtaati Itikáarioti Ítuqtabama namuro-wáyúkámá timá yímikaiye.

10 titana Yúqtaati Itakáarioti iyápó-aanabike-nakoma uyátárai-monoq-wayukayopaqa kóurena tiráiyee: "kemá tíwáqnaa onaq Ítumma yáqtoqma áwíqme ínoe."

11 titata yimuqá ôriq umá makéta meyámmá amínéta tirááe. tewana Yúqtaatima aúyánámmá iténa "nói-tupaama Ítumma oyaa umá yiráátenuo?" téna ítama táíq uréna kanaayábá abáá-abaa kéiyee.

Ítuma kótámaki-oniqa wení iyápó-annagaraqa naráiyee.

12 yammá itoraí-óníq-kánáaráq áqnáae-wagaabaqa kótáma-ki-kanaaraqa típi-típi-araqa ikákaawata Ítuni iyápó-annama ítama aónaraae: "náakaraqa ení kótámaki-oniqa ko kauma akánúnatabiyo?" tewana

13 Ítuma iyápó-annabike kaayaq-wáyúkámá mayai-áímmá timáyímkena tiráiyee: "naa márúkaqa peráiyana móra-nakoma nommá yaqména kéyínaka wenanaaépaqa okaao.

14 naammá peráinaka min-náákóní aboámá timá ámekao 'tirááti-nakoma kétiye ketí naaúpaqa ketí iyápó-annagaraqa kótámaki-oniqa nai-námmá náakarabiyo?' timáqtuwena

15 wemá anón-amuraaq-namma tiráátiniye. máqte-qtataaqa yokaa-yokaa umátikarainaka mikáqá kótámaki-oniqa kaumá tikáakao!" timáqtuweta

16 kóureta naa márúkaqa péketa máqtemma Ítu timá yími-qtataaqa paá aónareta kótámaki-oniqa kaumakááye.

17 énaikaqa Ítu wení iyápó-annagaraqa iráitata

18 yaareráqá aáwaqa kénaawana Ítu tiráiyee: "keráwápíké móra-nakoma ítama táíq umátikanena wemá kemmá kutaruríq íniye. aáwaqa ketê náina-nakoma mirá-iniye." titana

19 yirummá ôriq kéitata móra-mora-yuma ítama aónaraiye: "keábiyo?" titana káqomma "keábiyo?" titana

20 Ítu yawuwéqma tiráiyee: "eé títaupake kaayapíké móra-nakoma mimórátáápépíké kegáráqá aáwaqa kénai-nakoe.

21 agamátán-áípi Waayúka-Araakoni aamá tiráiniq umá miráuma ínana ááqibo kutaruríq í-nákóní anónnáma mú mikákááné. min-nákómá íma marákaraikakaatati mú mikákáá íráqôniq íne iné." téna Ítuma tiráiyee.

Írêq-oniqa kénaae.

22 aáwaqa kénaawana Ítuma yammá maténa nunamupí amuqá makéna "tikáiyee" timátuwena yímikena tiráiyee: "máýáaro! ketúmiye." téna

23 wááéni-nomma káápubi maténa nunamupí amuqá makéna "tikáiyee" timátuwena yímikaitata máqtemma nátukaawana

24 Ítu timá yímikaiye: “maannáma ketí naaegómíye. taíbaq-wayukayabama atíma kéguminana ónipi nokáá umáyikanena kaayóqá kémayikaiye.

25 kemá kétima-timune. aran-nómmá móragaraqa ínanupo! ínanaaqa káqo-taoqa Áánûqtuni kawáá kéi-marukaqa káqomma nánúne.” timátuwaitata

26 imá tiréta yúbareta Óribêti-anubaqa kóuraae.

Pítaama wakákáin-aimma Ítuma timá yímikaiye.

27 Ítu timá yímikaiye: “keé keráwáqá máqtemma íbêq-nokaamma táaqa káinaqa tiyuwé kóinoe. Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye! ‘kemá tipi-típi yabi-í-náqá íkámónata tipi-típima ókaq-okaq kóinoe.’ tiráinapoata tiyuwéta kóinoe.

28 kemá tiwáutumatuwainaqa itó-uma kenókáámá Kááriribaqa ónúne.” tiráitana

29 Pítaa tiráiyé: “ááqibo máqtemma tébakaq-wayukama ayuwéta kóiyaya kemá íma ayuwéqa kónune.” titana

30 Ítu tiráiyé: “íbêq-nokaamma kokóregoma áama íma kaayapáq tínaama emá kaumo táoqa keqtábámá tínóne. ‘min-nákómmá kemá íaonareqa íkéitaune.’” titana

31 Pítaa akoqnáá umá tiráiyé: “ímiye! kemá pui-kánááráqá etê puyónúne. imá ayuwéqa kónune.” titata máqtemma miraráá umá tirááe.

Ítuma Kéqtêmani-yopaqa nunamummá tiráiyé.

32 Kéqtêmani-yopaqa irááwana Ítu tiráiyé: “maakáq máraiya! nunamummá tenáá úne.” tiréna

33 Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa yíwíqmena kéyana áaqa kaitana táíq umá yáumetaraitana arummá ôriq umá kéitana

34 tiráiyé: “tirummá ôriq umá kéitaqa túyánámmá kéitaqa pukónúne. máraiya! waagobo! karáqtuwe máaro!” titata

35 waaqókáqá marabí aipaqa aguréna aíqa mayánénaboana nunamummá tiráiyé:

36 “apááô! ketiboó! máqte-qtataaqa kanaaráq kéena maa-qtátááqá paábaq-matikaao! ááqibo ení akaígómá warááo. ketí tikaígómá íwaraao.” téna

37 yawwéré immá yú wagurááwana aónaraiye. Pítaaqtabama tiráiyé: “Tááímonio! aú wagurááno? kímora-abauma íma kanaaráq karáqtuwe máqeu-raano?

38 karáqtuwe mááo! nunamummá tiyo! íma karáqtuwe máiya íma nuna-mummá tiráánaboq Tááqtaan áama itánóne. aágoma kaqtó kéimanibo túgoma aqnúmmá kéena túgáibaa kéiyé.” téna tiráiyé.

39 móragaraqa keqnáámmá nunamummá timátuwena

40 yawwéréna immá keqnáámmá yúgáibaa ôriq kéitata íma kanaaráq karáqtuwe máqe urétapoata yú wagurááwana aónaraiye. wemmá yawwéqma timá ámínon-aimma íma ítaraae.

41 wemá kaumobáq yawwaré iréna tiráiyé: “waguréqa paá wagoro! áágaaniye. íbêqa aabaúmá umáguraiye, Waayúkagon-Araaqa kemmá kutaruríq í-nákómá kúmiq-wayukati iyáápi kémaraiye.

42 itó-uma kónunatiabo! aónaaro! kutaruríq umátíkarai-nakoma kéiyé.” téna tiráiyé.

Ítumma ánnáma ámikaae.

43 kětítana páátákáá Yúqtaati iyápo-annabike-nakoma iráitata wegáráqá waabámmá yáákáráqá waqtaákáráqá iréta uyátárai-monoq-wayukabike aapinaa-káyúkábíké anónuqma-wayukabikekaraq irááe.

44 kutaruríq i-nákómá awaaméqá yímikena tiráiyé: “kemá ámóqnaana-nakomma yáqtoqma ánnáma áméro! áwíqmeta yaákare kóoro!” tiráiyé.

45 Yúqtaati iréna páátákáá Ítunopaqa kéena kaayonébáké ámóqnaraitata

46 yáqtoqma ánnáma ámiketa akoqnáá umá yáqtokaae.

47 ááqibo móra-nakoma maéna yáámmá maténa mú mikáq anó-monoq-nakoni maqné-nákóni ááraramma agáuqtukaiye. ááqaanibo téna

48 Ítuma tiráiyé: “nôraq itaráq maaráuma yáákáráq waqtaákáráq yáqtoraneraq kéyeo? kemá íma moyán-arááq-náqá maéqa

49 máqte-tupaaraqa keráwákáráq anó-monoq-naupaqa maéqa aapinaammá abarokáq tiráunaqa kemmá íma yáqtoqma ánnáma ítikikaae. ááqibo Áánúqtuni agamatán-áímmá áraimma auráino!” titata

50 máqtemma iyápo-anna-wayukama ayuwéta péqmare kóuraae.

51 ááqibo móra-maabugoma wáqtô itokáikaraq Ítun-annaepaqa kégoitata yáqtorakaraawana

52 wemá wáqtôma ayúqtukena unáákáqtôma aneqá íma wáikaraqa awaapáá uyaaténa kóuraiye.

Ítiráaeo anó-kayukama Ítumma áítaa umá aónaraae.

53 ááqibo yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaqa irááwata mikáqá máqtemma uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá áikutaawana

54 ááqibo Pítaa Ítun-anaepaqa ayáqtáá pake wakéna mú mikákáá anó-monoq-nakoni naamátúpaqa pékena kawáá-wáyúkágáráqá iraráqá maraq máena kégaanitata

55 ááqibo uyátárai-monoq-wayukama máqtemma káánítôre-wayukagaraqa Ítumma ikamíneta áítaa umá abáá kéomanibo íma máqe-uráiyé.

56 taíbaq-wayukama kaaqaari-áímmá Ítuqtabama tímákáreta ááqibo mimórá-wátáámá íma kéteta káqo-kaqon-aimma netuqyaa tirááe.

57 ááqibo tébakaq-wayukama itó-uma kaaqaari-áípí tirááe:

58 “wemá tiráitata itaraawana tiráiyé: “maamin-ánó-mónóq-námmá waayúkama tarôq uráá-namma kemá yauwítíyuwaiyaqa kaumo-wágáábí aúgemma tarôq onááq únnae waayúkama íma tarôq kéiya-namma tarôq onúne.” tirááwana

59 yeqtí watáagoma íma móraiq uráiyé.

60 mú mikákáá anó-monoq-nakoma yeqtí aúkáapimma itó-urena Ítumma áítaa umá aónarena tiráiyé: “wení watáayaba yauwéqma íma kanaaráq tímá abarokáq tinónô?” titana

61 Ítuma páátí máqe-urena aamá ítiraitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma móragaraqa ítama aónaraiye: “emá Metáiyabono? mú mikákáá uyátárai-manikoni áanikobono?” tiráitana Ítuma yauwéqma tiráiyé:

62 “máune.” téna “Waayúka-Araakoma Áánúqtuni ayáánurapaqa maraq máena wíyokoni konnákáq kumínata aónanoe.” téna tiráiyé.

63 mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma uráitana unáákáqtómma yuráqtukena tiráiyé: “nôraq itatáá káqo-kataama itánéeta kéunataabiyo?

64 wenamááriqqa kaaqaari-áímmá tiqtábámá nôi-tuyananaq kéitaaq?” titata máqtemma yauwéqma tirááe: “wemá mú mikákáá táiq uréna puíno.” tewata

65 tébakaqa Ítumma wirááti wirákáreta aúramma yawááq-ureta ikamíq-ikamiq kéeta tirááe: “náawa ikákaiyo?” tirááwata kawáá-wááyúkámá áwíqmeta iyáán-arunapo ikákaae.

Pítaa Ítuqtabama “wemmá íaonareq ikéitaune” téna tiráiyé.

66 Pítaa naamátúpaqa paá máitana móra-inaaruma mú mikákáá anó-monoq-nakoni maqné-ínáárúgómá

67 Pítaamma iraráqá aónarena wemmá karáqma káonena tiráiyé: “emá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraane.” titana

68 Pítaa tiráiyé: “ímiye. enáama ikéiteqa íma Ítaraune.” téna oqtaráq kóuraitana kokóregoma áama tiráiyé.

69 anaaékaqa min-ínáárúgómá móragaraqa káonena móra-nakoma amakaq mái-nakomma tímá ámikaiye: “wemá min-nákóni iyápómiye.” titana Pítaa

70 “ímiye.” tiráiyé. ááqibo pááqyamma anaaékaqa mikáq máa-kayukama Pítaamma tímá ámikaae: “Kááriribake-nakoma máeboa emá iyápó-annabike mórabí máane.” tewana

71 Pítaa tímá akoqnáá uréna tiráiyé: “ááqibo kemá kaaqaari kêtunaraa Áánuqtu tíkamine iné. min-nákómá íaonareq ikéitaune!” titana

72 kokóregoma móragaraqa áama tiráitana Pítaa Ítuma tiráin-aikoma aákaq itana ítaraiye: “kokóregoma áama kaayapáq íma tiráinaama emá kaumo táoqa keqtábámá wemmá ikéitaune tínóne.” tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiye. ániibo ibiqá ôriq umá yakáiyé.

15

Ítuma aítta umá aónaraae.

1 aabáyaanapimma nokáápaqa uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-kááyúkágáráqá káánítôre-wayukagaraqa watáá-wataa tímátuweta Ítumma yáqtoqma ánná kúmeta anó-kamaani-nakonopaqa mó ámikaawana min-ánó-nákóni áwíqa Pááíratima ááqibo téna

2 Pááíratí Ítumma aítta umá aónarena tiráiyé: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáánabono?” titana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “téne.” titata

3 uyátárai-monoq-wayukama weqtábámá tirááe: “wemá taíbaq-taigo-qtataariq uráiyé.” tewana

4 Pááíratí móragaraqa ítama aónaraiye: “yauwéqma íyaq tímá-yiminono? eqtábámá taíbaq-taigon-aimma kétee.” titana

5 Ítuma páátí máena móragaraqa yauwéqma ítima-amitana Pááíratima ítama iyánáq uráiyé.

Ítumma arááq ikamínéta tirááe.

6 ááqibo kótámaki-onikaqa aati-aatimá Pááíratima móra ánná-naupaqa mái-nakoma ayuwéwaimiye. wáátigoma awaaméqá maréta tewana Pááíratima ayúwáitana ánná-naupake kanaaráq ayúbákáitana kó éwaimiye.

7 ááqibo mí táoqa kaarabútibi móra-nakoma áwíqa Baráábatima máqe-urena anón-aaiqa wemá taíbaq-wayúkagaraqa uréna wemá móra-nakomma arááq ikámítana pukítana kaarabútibi máqe-uraiye.

⁸ ááqibo waabámmá áikuteta Pááíratí ánná-naupake ayúwái-naoqtabama ítama aónaraae. aónaraawana

⁹ Pááíratí ítama yimónaraiye: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-naqa ayúbakanuno?” téna

¹⁰ uyátárai-monoq-wayukati yáaimma ítareta paá yirunóbáqá kárún-aimma kététaoata Ítumma ánnáma ye ámikaae. miráuma ítarena tiráitata

¹¹ uyátárai-monoq-wayukama waabámmá timá yímikaae: “Baráábatiqtaba kétikaiqtaae tero!” miráitata waabámmá timá yímikaae: “Baráábatimma ayúqmataa timiyo!” tewata keqnáámmá

¹² Pááíratí móragaraqa timá yímikaiye: “ááqibo Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-naoqtabama nóraq ónúno?” titata

¹³ waabámmá kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno?” tewana

¹⁴ Pááíratí ítama yimónaraiye: “nóin-otaaniraq uréna nói-taigoniraq uráinabiyo?” titata mú mikákáá anókaq kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” tewana

¹⁵ Pááíratí waabá-káyúkátí yimuqá máráinapoana Baráábatimma ayúbakaraiye. miráumatuwena Ítumma i-wáyúkámá yímikena timá yímikaiye: “akoqnáá-annanapo ikámoro! ikáqtuwersa yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” téna Pááíratí tiráíye.

i-wáyúkámá Ítuqtabama ámiyoq-naayoq urááe.

¹⁶ timátuweta i-wáyúkámá Ítumma áwíqmeta kámááni-nakoni naamátûpaqa iréta tébakaq-i-wayukama yááyareta

¹⁷ tokô-kaqtoma mú mikákáá anó-nakoni wáqtôraa-katoma matéta áwáábíq-annama matéta mú mikákáá anó-nakoni kámokaa-kamoqa atoyumá tarôq uréta Ítuni aqnókáqá abákareta

¹⁸ paá awaaméqá umá kaaqaarigó kaayoné umákareta tirááe: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoni áwíqqa múte yaúyoro! wemá anó-kanaama ayáqtáákaqa paá maíno!” téta

¹⁹ oótátánápó aqnókáq kéikameta kaáqá kémareta yiraayutaúmá ayéta kaayoné umáketa

²⁰ ámiyoq-naayoq éta tokô-kaqtoma yukéta wení wáqtôma móragaraqa umáketa áwíqmeta yaaraqá nírigaraqa ikamínó-marupaq kóuraae.

Ítumma yaaráqá nírigaraqa aráápama ikákaae.

²¹ kégoeta móra-nakomma yáqtokaamma wenáwíqa Tááímoni Tááírínipake-nare. Érékáánarayaa Árúbatiti yiboámá wemá yópáké kéitata yemá Ítuni kaapaq-yámá ámiketa timákaawana aqména kóuraiye.

²² Ítumma áwíqmeta móra-anurana iréta min-ánúgóní áwíqqa Kórákóta-anue. áwíkoni áaimma aqnón-ayaatapare.

²³ mibáqá iréta wááéni-nomma yaagóní anókáráq waéqma ámikaawana ínaraitata yaaraqá nírigaraqa aráápama ikákaae.

²⁴ ikáqtuweta wení unáákáqtôma yáíkaaqa umá uréta aábê yaréta unáákáqtôma móra-mora umá matááe.

²⁵ ááqibo nírima ikákaan-abauma (9.00 kiroki) aabáyaanapimma aabaúmá kéúitata ikákaae.

²⁶ yaaraqá aúbama wení táígoqtabama agáyáan-aikoma tiráíye: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-nare.” titata

27 ááqibo wegáráqá kaayaqá moyánákaratámá yíkaketa Ítuni aukápáq mórama ayáánurapaq maréta mórama ayáánuropaq maréta urááe.

28 ááqibo miráuma monoq-áúbábi naayóbáqá agamátán-áikómá tiráiniq umá íbêqa áraimma mirá kéiyé: “wemmá otaa-káyúkábí makááe.” téna tiráine.

29 yaaraqá máitata waayúkama kótayata kéeta iyáátaq-iyaaatq yumá ámiyoq-naayog kéeta aamá káwaageta tirááe: “enamáárlq anó-monoq-namma yawítíyuwe kí-kaumo-yupaama móragaraqa keqnáámmá taróq ínáq óne

30 ááqibo yaaraké enamáárlq kumuwo! enamáárlq kuméma ípuinone.” tewata

31 keqnáámmá uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ámiyoq-naayog kéeta tirááe: “wemá káqo-yuma yíwáqnaa uráitata íma pukáábo wenamáárlq íma kanaaraq áwáqnaa éna miráipoana puíniye.

32 ááqibo Metáiyama máikakaatati Ítiráeoyayukati mý mikákáá anó-nakoma yaaraké kumínataa aónétaa mikáq itánúnatae.” tewata keqnáámmá wegáráqá yíkaaa-nakorata ámiyoq-naayog-aimma timákaraaye.

Ítuma pukáiyé.

33 ááqibo wágáama aabaúmá aúkáapi uyáwitana kumayuqá aúqma máqte-maruqa yawááquraiye.

34 aabaúmá kaumoráq kégumitana Ítuma kabámarena anókaq wááqa kéyena tiráiyé: “Érói, Érói, aráama tebakátáni?” téna wenáabike mirá kétiye: “ketí Áánúqtuo, ketí Áánúqtuo, nóraq itaa tiyúkáano?” titata

35 tébakaqa máqeo-kayukama ítareta tirááe: “ítáaro! wemá Iráiyamma kááyaiye.” tewana

36 móra-nakoma uyaate iréna parubaru-wánnáámá ikaaq-nókáráqá yátaraq makéna Ítumma ámitana nátúwáitana min-nákómá tiráiyé: “éqtukaiyanao! Iráiyama yaaraké yamatuwáinana kumínaayaba aónaaro!” titana

37 Ítuma anókaq wááqa yumátuwena pukuráiyé.

38 pukitana ááqibo anó-monoq-naupaqa oqtaráq tabaraáberaa-kannaama abí kúmakaama wenamáárlq aúkáapike kabááqma yakákuraiye.

39 áái-q-i-wayukati kawáá-nákómá máitana Ítu aúbáqá itó-uma máitana Ítuma wááqa yumátuwena pukitana aónatuwena wemá tiráiyé: “áraine. min-nákómá Áánúqtuni áaniko máqe-uraiye!” téna tiráiyé.

40 ááqibo aaranaamá mikáqá nékaq máeta káoneta Tárómeyaa Máriaa Máátariníyaa Máriaa maqné Yémitiyaa Yótéti anóaratama máqe-ureta

41 Kááriribaqa yemá Ítuni anaáe waqmé kéweta áwáqnaa urááe. taíbaq-kaqon-noinima Ítugaraqa Yérútáárebaq uráán-noinima mibáq nékaq máqe-uraae.

Ítuma uqtamákaraae.

42 ááqibo aabaúmá karaakáq kúmitana Tabaatiráqá yokaa-yokaa-í-yúpáámá wáitanaboana Yótébi Aarimatéabake-nakoma iréna wemá káánítóre uyátárai-naqa maéna Áánúqtuni kawáá kéi-kanaayabama awé kéiyé.

43 mimórá-nákómá Pááíratinopaqa ikatíq íma uréna Ítuni arááq-auyabama ítama aónaraiye: “timínónó?” tímínaq mó-uqtamakaano” titana

44 Pááíratí aúyánámmá ítarena “árainaq pukuráinabiyo?” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá ááyarena ítama aónarena tiráiyé: “ara pukáiyé?” titana kawáá-nákómá timá ámikaiye: “owé pukáiyé.” téna

45 Pááíratí iyánáaq umárena ítátuwena Yótêbimma timá ámikaiye: “kanaaráqíye. arááq-auma mayaa.” titana

46 Yótêbi kateko-wánnáámá meyánîq umá maténa yaaraké auma maténa wannaabí atáá-umakena óqtanobaqa maipí uqtamákéna anón-oqtamma muriákóní ótaqa makéna yawááq-uráíye. mirá umáqtuwaitata

47 Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yótétini anóagaraqa máeta uqtamákaraipaqa aónaraaye.

16

pukáipike itó-uráiqtabama

1 Tabaatimá ánatagitata Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yêmitini anóama Tárômegaraq átê-kuyumma i-qtáqtááqá meyámmá maqméta Ítumma pérakaneta matááe.

2 Tóqtaaraqa iráqma tágagikaqa uqtamákaraapaqa kóureta

3 kégoeta wataá-wataa tiréta “náawa oqtaráké óqtamma mamá páabaq “aukátikanitaabiyo?”

4 anón-oqtaapoana ummaa yánitata tirááe. kététa ko aónamma óqtamma páabaq aukákuraitata aónaraae.

5 miráitata muríyánóbáqá péketa aónááyama móra-mabugoma wayán-únákáqtógaraqa mibáqá maraq máqe-uraitana aónaraawana yáaqa ôriq umá karáitana min-nákómá tiráíye:

6 “táaqa ígáino! Ítuma Náátárêtibake-nakomma kaapaq-yátáráq ikámaraa-nakomma abáá kéoyamma wemá pukáipike itó-urena íma máíye. uqtamá káraapaqa aónaarol

7 ááqibo wení iyápó-anna ko timá yímero! Pítaagaraqa timá áminata timá yímero! ‘Ítuma we-nókáámmá Kááriribaqa kégoitata mibáqá aónanowana ke-qnáámmá wemá keráwáqá miráuma timá tímikaiye.’” téna tiráíye.

8 aanibo yemá yáubareta muríyápáké uyaaté kóureta ikatéyana yáaqa karáitatapoata páátí máqe-ureta máqte-kayukama íma timá yímikaae.

Ítuma Máriaa Máátarininopaqa iráitana aónaraiye.

9 Ítuma pukuráipike itó-umatuwena Tóqtaa-abayaanapimma nokáápaqa wemá áqnáabaqa Máriaa Máátarininopaqa iráíye. naayóbáqá min-íníkoní arunóbáké abapaké kaayaq-kútí-áágómá Ítuma waqtukáíye. ááqibo iráitana aónarena

10 Ítuni aanábómá ibiqá kéyaraawana ko timá yímikaiye Ítuma paá máitana aónarena

11 timá yímiqtuwena kéiteta wenáama irunóbáqá íma ítaraae.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá Ítuma aónaraaye.

12 anaaékaqa waéqma káqon-nakaa umá kaayaq-nákórátá yeqtôpaqa iráitata karaa-márúkáqá kégowana iráitata aónareta

13 yawwaréta tébakaqa timá yímikaawata kanaaráq íma ítaraae.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

14 ákaqa Ítuma wení iyápó-annama yeqtôpaqa iráitata ye títaupake móra-anna-wayukama aáwaqa kénaawana Ítuma iréna áá yiwááguráíye. yemá irupí ikéiteta káúbîq uréta wemá pukáipike itó-itata aónaraa-kayukama temmá ikéitaawanaboana áá yiwááguráíye.

¹⁵ wemá timá yímikaiye: “máqte-marukaqa kóoro! máqte-kayukama maan-áté-wátáámá mó-tima-yimero!

¹⁶ máqtemma yirupi kéitaa-kayukama nommá peráiyaqa atóbamayikanune. íkeitaa-kayukama yawááq-umayikanune.

¹⁷ aamá kéitaiya-kayukama maamin-áwááméq-yátááqá mayéta ketíwíkake kuti-áágómá waqtuwánoe. aúgen-aimma mayénama aúgen-aikaraq tínana

¹⁸ pui-íráákábáyáámá yáqtoraiyana ípuinana uwaatagááq-yátááqá nainama ípuinana karí-wáyúkámá ánekuiyanama karímá éqyikainata atóbaginoe.” téna tiráiyé.

Áánûqtuma kawáá kéi-marukaq Ítuma utáiyé.

¹⁹ timátuwena áwíkaitana Áánûqtuni kawáá kéi-marukaq uténa Áánûqtuni aukápáqá maráq máqe-uraitata

²⁰ wení iyápó-annama máqtepaqa ko timá yímikaae. abarokáq timá yímikaawata uyátárai-nakoma yegáráq yíwâqnaa uréna yé tiráama áraimma kéitana uyátárai-nakoma awaaméqá yímikaiye.

Arúke

Arúkema maami-kátáámá Tíópiratinopaq agatáiyé.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá netuq-wáyúkámá iyááté-iyááté umá ketáái aúkáapi Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-kataama agatáane.

² yemá mi-qtátááqá yúrapike aónaraa-kayukati yáama naayóbákáráq aati-aatigáráqá wakáane. yemá mi-káyúkámá Áánûqtun áaraqa wení mayái-wáyúkámá máeta yemá maami-kátáámá keqtáá timá tímikaataae.

³ anó-nako, miráitaq kegáráq kemá maami-kátáámá agamá enôpaq yuwánáae téq kêtune. maami-máqte-qtátááqtbámá áaimma ítátukaune. íbêqa kemá arupú umá agatáunamanibo miráuma áqnáabaq-kanaarake íráinikaa uráiyé.

⁴ miráinaa emá ítama arutánóne min-áímmá emmá aráátíyamma minná áraine.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Yóáanema páaq íniqtaba Tékáráiyamma timá ámikaiye.

⁵ Érôtima Yúria-marukaq kínima mái-kanaaraqa mórama monoq-náqá máqe uráimma min-nákóni áwíqa Tékáráiyae. wemá Ábááíyan-annabike monoq náqiyé. ánáakoma Éronin-annabikemma min-íníkon áwíqa Irítabetie.

⁶ yenákmá Áánûqtuni aúraqaqá íraqôniq urááye. yenákmá máqten-amaanaimma waréta uyátárai-nakoni áama kéwaraayanaboana yepímmá otaa-qtátááqá íma wáqe-uraiye.

⁷ miráimanibo yenákmá mórama iyápóma íma ákáraaye. Irítabetima iyápóma íma kanaarâq marákáitata yenákmá araaqná anónuqma kamáguraaye.

⁸ Tékáráíyan-anna-wayukama mayáíráatáá owana Tékáráiyama Áánûqtuni aúbâq monoq-máyáímá matáiyé.

⁹ anó-monoq-wayukati yáaimma waráikáae téta Tékáráiyamma awaaméqá umáketa weqtábá uyátárai-nakoni aokaq-náupáqá uténa átê-kuyumma i-qtátááqá agamá ákûq íkáae.

¹⁰ agamá ákûq-umumma í-kánááráqá mi táoqa taíbaq Íbaru-wayukama máápaq áikuteta nunamummá kêteta máqe-uraae.

¹¹ ánibo Tékáráiyama aónaimma uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma agamá ákûq iyáárégóni ayáánurapaq ító-uma máqe-uraiye.

¹² Tékáráiyama kaqtó-naqa aónatuwena iyánáaq umárena ikatíq uráimanibo

¹³ kaqtó-nakoma Tékáráiyamma timá ámikaiye: “Tékáráiyao, emá ikatíq íuwo. Áánûqtuma ení nunamummá ítátukaiye. enánáakoma Irítabetima iyápóma inaamaímá marakániye. ánibo emá min-iyápógóni áwíqa Yóáane té yamámiyo.

¹⁴ enáyakoma íraqôniq umá wáinaa amuqá maránóne. netuqyaa-káyúkámá wemá páaq í-nayaba yimuqá maránóne.

¹⁵ uyátárai-nakoni aúraqaqá anón-awíqa wániye. ánibo wemá wááéni-nokaraq akoqnáá-nokaraqa íma nániye. ánibo wemá anónani áyaqnoqaqo márainanama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepímmá ógiraniye.

¹⁶ wemá taíbaq Íbaru-wayukama mamá yirummá waeráiyana yeqtí uyátárai-naqa Áánûqtunopataa yauwéqma yíwíqme íniye.

17 wemá Áánûqtuni watáagaraq mamé wéna wení akoqnáama maména Iráiyaraa umá mamé winímma Áánûqtuni naayóbáq-ámúné-nákáá umá mániye. wemá anóboyugaraq yeqtí yíráabitigaraq yíwíqmena mórabi máá áikuiniye. Áánûqtuni aammá íma wáráiya-kayukama yeqtí yúyánámmá mamá waeráinata yemá keqnáámmá mamá yokaa umáyíkarainana Ítuma kumíniye.”

18 Tékáráiyama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “kemá náaraq ínaraq maamin-áímmá áraine téq itánúnô? kemá anónuqma kamágúnana ketínáakogaraq araaqná kamáguraiye.” téna Tékáráiyama tiráiyé.

19 ániibo kaqtó-nakoma yawwéqma tiráiyé: “kemá Kébariomune. Áánûqtunopaq itó-uma kémaune. maamin-Íráqón-áímmá wemá timátíkítaq emmá timámena kukáunamanibo

20 ketáama íma itáánaboana óyáukoma aráápaginaa aamá íma tínónaboana wéqéna aamá túnnayataakoma pááq ínnaraq wíniye.” téna kaqtó-nakoma tiráiyé.

21 aarawaamá paá Tékáráiyani awé uréta netuq-yúyánámmá Ítaraae. ‘aokaq-náúpáqá nôi-qtataaraq pááq uráitanawaq átáyaaqa minnóbáqá máiyó?’ téta tiráae.

22 anaaékaqa Tékáráiyama máápaq yaúbarena aarawaamá aamá íma timá yíméwaniq uráiyé. miráitana paá ayáánapo awaaméqá umá watáama timá yímikaibo óyáuqa aúyakuraiye. yemá Ítaraae Tékáráiyama móra óq-yataaqa aokaq-náúpáqá aónaitana óyaukoma aúyakuraiye.

23 anaaékaqa Tékáráiyani mayái-kánáámá ánatagitana wení naaópaqa yawwéqma kóuraiye.

24 anaaékaq ánáakoma Irítabetima araaqnágoma ámûkarariq urénaboana aúpaq máitana móra-tiyaapaq-wiyomma yáuraiye.

25 Irítabeti wenáúyánápímmá maará téna tiráiyé: “uyátárai-nakoma kaay-oné umátikena aarawaatí yúraqaq tigae íyábá mamá paá kéumatikaiye.” téna tiráimanibo móra-inikoma iyápóma íma kanaaráq ákáin-inikomma Íbaru-wayukama wemmá timá agaeráq kákaae.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Ítuma pááq íniye téna Máriaamma timá ámikaiye.

26 abapaké móra-wiyokaqa Áánûqtuma kaqtó-naqa Kébariomma timákáitana móra-maruqa Kááriribaq kukáimma áwíqa Náátárétibare.

27 mórama inaarúmá áwíqa Máriaa móra-nakoma mayániye téta ataa makáan-inikonopaq kukáiyé. minnámo aúyarakaraa-nakon áwíqa Yótêbie. min-náqá Tébitin-annabikene.

28 kaqtó-naqa Áánûqtunopake Kéberiomma min-íníknónôpaq uréna tiráiyé: “kaay-oné-yátááqá eté waíno. Áánûqtuma eté máena Íráqô-qtataariq kéumakaiye.” téna tiráiyé.

29 Máriaama min-áímmá ítátuwaitana aúyánákómá ummaa yáguraiye. ániibo áyáqnoabaqa maará téna aúyánámmá Ítaraiyé: “maaminnáma nóin-ainabiyo?” téna tiráiyé.

30 ániibo kaqtó-nakoma timá ámikaiye: “Máriaao, emá ikatíqa íuwo. Áánûqtuni áyákoma emmá Íráqóniq kéumakaiye.

31 itaao. emá ámûkarariq uré iyápóma inaamaí marakaínónama emá áwíqa Ítue té yamámiyo.

32 wemá anó-naqa mániye. mú mikákáá anó-naqa Áánûqtuma wení ánikoe téta áwíqa yánóe. áítaubikoma Tébitiraa umá anó-kinima wemmá uyátárai-nakoma Áánûqtuma taróq umákaniye.

³³ wemá Yáakobon-anna-wayukati anó-kinima aati-aatimá mániye. miráinana wemá yabíkái-qtataaqa íma ánataníye.” téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráíye.

³⁴ Máriaama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “mi-qtátááqá náaraq umáwaq pááq íniyo? kemá móra-naqa íma matáune.” téna Máriaama tiráíye.

³⁵ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá enámûraaq kumínana Áánûqtuni uyáta-maqma akoqnáá-yataakoma ekáq pááq íniye. miráinata min-áókáq-íyápómá anaaékaq emá marákénatama maará téta áwíqqa yánóe ‘Áánûqtuni áanikoe.’ tínóe.

³⁶ itaao. enanógaaoma Irítabetima araaqná kamágimanibo áyáqnoabaq iyápóma inaamaímá matokáíye. naayóbáqá téta ‘wemá iyápóma kanaaráq íakaniye.’ tiráámanibo íbêqqa ámûkaraq máitana abapaké móra-wiyomma kóíye.

³⁷ Áánûqtuma kanaaráq máqte-qtataariq íniye.

³⁸ ániibo Máriaama tiráíye: “kemá uyátárai-nakoni mayái-ínímúne. kanaaráq Áánûqtuma kemmá emá ténnaiq umátikaniye.” téna titana Áánûqtuni kaqtó-nakoma mikáké ayuwéna kóuráíye.

Máriaama Irítabetima ko aónaraiye.

³⁹ mi-kánááráqá Máriaama páátákáá itó-uma Yúriabaq móra-maruqa anuáráaq-mapaq uráíye.

⁴⁰ ániibo wemá Tékaráiyani naaúpaq uréna Irítabetimma áwátiraiye.

⁴¹ Irítabetima Máriaama áwátin-aimma ítátuwena iyápóma Irítabetini áyaqnoabaq máin-iyapogoma kanageq uráíye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Irítabetimma ógikaitanaboana

⁴² anókaq ááyama tiráíye: “máqte-noiniti aúkápikemma emmá Áánûqtuma awaaméqá umákena awíkaiye. min-íyápómá marákánónama wemmá Áánûqtuma awaaméqá umákena awíkaiye!

⁴³ kemá nôraq uráunanawaq ketí uyátárai-nakoni anóama ketôpaqa iráíyô?

⁴⁴ taákoma emá tiwátennama kéitaitana tíyáqnoabaq iyápóma mái-waigoma amuqá maréna kanageq uráíye.

⁴⁵ uyátarai-nakoni watáama emmá timá ámikain-aimma áraimma pááq íniqtaba itáíq-itaiq ínónaboa emá amuqá kémaraane.” téna Irítabetima mirá tiráíye.

Máriaani ímá

⁴⁶ maamin-ímá Máriaama maará tiráíye:

“kemá ketirupikémmá uyátárai-nakon áwíqqa múte kényayune.

⁴⁷ Áánûqtuma wemá kemmá mamá paá kéumatikaiye. weqtábábóana tirun-íyápógómá amuqá kémaraiye.

⁴⁸ kemá paá wení mayái ínímánibo wemá keqtábá aákaq matokáíye.

⁴⁹ kekáqá anó-qtataaqa uyátá-maqma tarôq uráipoata máqte-marabi-kayukama maa-kánááraké yemá keqtábámá téta

‘Áánûqtuma awaaméqá umákena awíkaiye.’ téta tínóe.

Áánûqtuma wenáwíkoma aokaríq kéíye.

⁵⁰ yemá náayubi weqtábá ikatíqqa móra-wayukati-kanaagaraq káqo-kayukati kanaayábáqaráq

kéo-kayukama yemmá
wemá arummá kéumayikaiye.

51 wemá wení akoqnáá-ayaamma arúqtuwena
waayúkama yetí yúma mamé kéuyeta
mirá onaae teq-qtátáákáráq
wemá mamá pípèban umátuwaniye.

52 kateko-yáináí-nákáá umá
kíni-kayukama yetí akoqnáágaráq náápaakaraq-yibiqtatama
mamá paábaq yukéna
káqomma paá-wayukama
yemmá múte yaútaiye.

53 ánibo yáyaba kéo-kayukama
wemá mamá íráqô-qtataaqnapo.

maqma ógikaimanibo
taíbaq-otamma makáa-kayukama
yetí iyáápima móra-yataaqa íma yiména
timá yíkaraiye.

54 ketáái títaubikokaq wemá timá
akoqnáá umákaimma

Áánûqtu paá matokáine.
Ítiráaeoma wení kaqtó-nakoma naayóbáqá
áwáqnaa uréna

55 Áabaraakaraq wenánnágáráq
arummá umáyikena minnáyaba
aati-aatimá aúyánámmá ítame utáine.”
téna Máriaama íbí tiráiyé.

56 Máriaama Irítabetite kaumo-wíyóómmá máqena anaaékaqa wenamáapaq
yauwéqma kóuraiye.

Irítabetima Yóóanemma marákáraiye.

57 Irítabetima iyápo marakání-kanaama yáwitana iyápóma inaamai
marákáraiye.

58 Irítabetin-anna-wayukagaraq móra-marukaq-wayukagaraq uyátárai-nakoma
Irítabetimma nòrabi umákái-qtataaqtaba ítátuweta yimuqá marákáraae.

59 Áánûqtuni waayúkati yáaimma waréta abapaké kaumo-kánááráqá
min-iyápógóni áuma karánéta urááe. min-iyápógóni áwíqa aboán áwíkaq
‘Tékáráiyae’ téta áwíqa yamámineta uráámanibo

60 min-iyápógóni anóama téna “ímiye.” tiráiyé. “ketáámá Yóóane tétaa áwíqa
yamámenunatae.” téna tiráiyé.

61 ánibo waayúkama tirááe: “mórama maamírán-áwíqá enawaammá íma
wáiyé.” téta tirááe.

62 mirá-timatuweta Tekáráiyama íma kanaarácq aamá titatabóata yemá
awaaméqá iyáánaqo umátuweta aboámmá ítama aónaraae. ‘nóin-awiraq
maamin-iyápógómmá yamáminono?’ téta tirááe.

63 ánibo Tékáráiyama aúba agayaí-yátááqá ítama maténa maará téna agatáiyé:
“min-iyápógóni áwíqa Yóóane.” titata yemá iyánaaq urááe.

64 ánibo é mikácq Tékáráiyama aamá keqnáámá áaimma átama kétena
Áánûqtuni áwíqa múte yaútaiye.

65 miráitata máqtemma wení móra-marukaq-wayukama ikatîq urááe. ániibo mi máqte-qtataaq pááq i-wáigóni watáagoma Yúriabaqa anuáráaq-marupakaraq wéyáwé uráiyé.

66 máqte-kayukama maami-kátáámá itáa-kayukama íyaqnoabaqa netuq-yúyánámmá itéta maará-tiraae: “anaaékaqa maan-íyápógómá náaraq umáwaq mániyo?” téta tirááe. ániibo uyátárai-nakoni akoqnáama wepí wáitataboata máqte-kayukama ítaraae.

Tékaráiyani imá

67 min-íyápógóni aboámá Tékaráiyama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ógikaitanaboana amunémá kuténa tiráiyé:

68 “ketáámá anómma uyátárai-naqa Íbaru-wayukati Áánûqtuma wenáwîqa múte yauyónátae.

wemá wení waayúkama yíwáqnaa kéena mamá paá kéumayikaiye.

69 móra-nakoma akoqnáá umá ketáái kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwánéna kukáiyé.

min-náqá wemá Áánûqtuni kaqtó-naqa Tébitin-annabike náqiye. naayóbáqá

70 Áánûqtuni aokaq-ámúné-wáyúkátí yáanapo minnáyaba Áánûqtu mirá-tiraine.

71 ketáái namuro-wáyúkágáráq yaímma íyamma umátíkáa-kayukagaraq yetí akoqnáábikema keqtáámá mamá paábaq tiyuwánitae.

téna timá akoqnáá uráine.

72 ketáái títaubikoqtaba arummá umáyikena wení anón-anon-aimma timá yarúmakaiaqtabama ‘aákaq maranúne’ téna Áánûqtuma tiráine.

73-74 ketáái namuro-wáyúkábíkémhá mamá paá umátikenataa túawaaq tuqmá mái-aimma akoqnáá umá

ketáái tíbaubikomma Áabaraamma timá ámikaiye.

wemá paá tiyúwáitaqtaa wení mayáimá kémayetaa

ketáámá weqtábá ikatîqa íma éta

tirummá kámunanataa

75 wemá ketáái kateko-ámmá awítíkaraitaqtaa

wenáurakaqa arupú umátaa

ketáái túwarauna-kanaaraqtaama kémaunatae.

76 ániibo emá ketí pááqyan-iyapoma eqtábámá ‘mú mikákáá anón-naqa

Áánûqtuma wení amuné-naré’ téta tínoe.

anómma uyátárai-nakoni aakaqá

emá áqnáabaq kéoe.

wení aammá mamá yokaa kéumake

77 wení waayúkama timá yíminata

náayuwabi uyátárai-nakoma

yetí kúmiq-yataaqa mamá

paábaq kéyuwena awikátuwainayuma
yemá yeti kúmiq-yataapikemma atóbanoe.

⁷⁸ ketáái Áánûqtuma keqtáámá
arummá kéumatikenata kaayoné kéíye.

wemá keqtáyábá atóbaigae téna miráurai-waigoma aabaúamá utaréna
kamá tágainikaa umá

⁷⁹ ketááráqá Áánûqtuni márûpake
ómmá kamá kétagaiye.

náayuwabi íbêqa puí-yátáákóní
amakaq máawana

Áánûqtuni márûpake ókómá
kamá kétagainata

yemá kanaarâq káoneta

kaayoné-ákâq kanaarâq uréire ínoe.”

téna Tékaráiyama tiráíye.

⁸⁰ anaaékaqa min-iyápógómá anómma aúkitana wení aúgaraq arun-
iyápógárâq akoqnáá urááye. ániibo Yóáanema waayúkama íma máa-kaqmaapaq
máqena abarokâq Ítiráaeo-wayukati yúrikaq páaq umá iráíye.

2

Máriaama Ítumma marákáraiye.

¹ mi-kánáárâqá Títaa Ogáátatima móra ámán-aimma maréna máqte-
kayukama yorau téta yíwîqa agayaíkâae tiráíye.

² minnáma áqnáaba-kanaama yíwîqa matáámma mi-kánáárâqá Kiríniatima
anó-kamaani-naqa Tíriabaqa máqe-uráíye.

³ miráitata máqtemma aarawaamá yeqtí márûpaq wéyáwé uréta yíwîqa
mayánéta urááe.

⁴ Yótêbima Tébitini móra-annabike móra-naaemiye. miráitana Yótêbima
Náátárêtibake Káárirí-maruqa yuwéna Yúriabaq Tébitini márûqa Béqtaremubaqa
uráíye.

⁵ ánáakoma Máriaama ámûkaraq máitata wetê kóuraaye.

⁶ yenákámá mi-márûpâq paá máayana Máriaama iyápó akání-kanaama páaq
uráíye.

⁷ ániibo purumakaakóní naúpaqa Máriaama áqnáabaq-iyapoma inaamaímá
marákátuwena tabarááberake múqmútuwena purumakaakóní aáwaq-ketibi
ákáraiye. minná waayúkama ópake ya wái-námmá netuq-wáyúkámá
ógikuraawanaboana yenákátí waíyóya-namma íma wáqe-uráíye.

kaqtó-wayukama tipí-típi-kawaa-wayukama timá yímikâae.

⁸ mi-náúkápâqá yaímma tipí-típi-kawaa-wayukama anó-marukoni áwábaq
máeta nokáámma yeqtí tipí-típirâq kawáá umátuweta máqe-urâae.

⁹ ániibo mórama uyátarai-nakoni kaqtó-naqa yeqtópaq kúmitana uyátarai-
nakoni tágama-yataakoma yekâqá tágaitata yemá ikatíq uráámanibo

¹⁰ kaqtó-nakoma timá yímikáíye: “keráwâqá ikatíqa íoro. ítáaro. kemá
keráwâqtópaq átê-wataama maméq kéyunaboana wemá mamá máqte-
kayukabima yimuqá marániye.

¹¹ mi-nókáámmá Tébitini márûkaqa móra-inikoma iyápóma marákáraiye.
minnáma yauwéqma keráwâqá tiwiráí-naré. wemá Káríqtoma uyátarai-nare.

12 ánibo keráwáqá min-iyápómá aónanon-awaameqa maará íniye. minná keráwáqá aónáiyama min-iyápómá tabaráábebi múqmúyakaawana purumakaakóni aáwaq-tapepi waguréna máíye.” téna tiráíye.

13 kaqtó-nakoma mirá-timatuwaitata páátákáá taíbaq kaqtó-wayukama Áánûqtunopake pááq uréta wágáábaq máqei kaqtó-nakote ku máqe-uraae. ánibo yemá Áánûqtuni áwîqa múte yaúyeta ibí maará-tiraae:

14 “Áánûqtuma mú mikákáá uyáta-maqma anó-naapaakaraq wenáwîqa anókaq múte yaúyoro. ánibo maa-márábí-káyúkáyábá Áánûqtuma amuqá kémaqyikaipoana kaayoné-yátááqá yeráwátê waíno.”
téta tirááe.

kawáá-wáyúkámá Ítumma ko aónaraae.

15 yemá kaqtó-wayukama iyuwéta yauwéqma Áánûqtuni márûpaq kówata tipí-típi-kawaa-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoma tímá tími-qtataaqa pááq i-qtátááqá Béquaremubaq uréta aónanunatae.” téta tirááe.

16 mirá-timatuweta yemá páátákáá kóuraae. ánibo yemá ko aónamma Máriaayaa Yótêbima máayana iyápóma purumakaakóni aáwaq-tapepi waguré máqe-uráíye.

17 ánibo yemá min-iyápómá ko aónatuweta yemá Áánûqtuni kaqtó-nakoma min-iyápóyábá tímá yímín-aimma tirááe.

18 típi-típi-kawaa-wayukama ten-áímmá máqtemma náayuwabi itáa-kayukama yemá minnáyaba yúyánámmá ítaraae.

19 yúyánámmá ítaraamanibo Máriaama máqtemmo ten-áímmá ítama arunóbátáá maréna netuq-áuyánámmá ítama aákaq maréna máqe-uráíye.

20 anaaékaqa tipí-típi-kawaa-wayukama yauwéqma kóureta máqtemma itéta aónaa-qtataaqtaba Áánûqtun áwîqa ibí múte yaútaae. kaqtó-nakoma tímá yími-qtataaqa miráuma pááq uráíye.

yemá Ítumma áwîqa yamámikaae.

21 anaaékaqa abapaké kaumo-kánáámá yáwitata min-iyápógóni áuma kégareta áwîqa ‘Ítue’ téta yamá ámikaae. Ítuma íma pááq uréna anóani áyáqnobaq máitana kaqtó-nakoma min-áwîqá yaráíne.

Tímioniyaa Áánaama Ítumma anó-monoq-naupaq aónaraaye.

22 anóakaraq wení iyápógararaq mamá íráqóniq umá aúgen-augen í-kánáámá ánatagitata miráuma Mótetini ámáan-aikoma tiráíniq umátuweta anóayaa aboámá Yérútáarebaq min-iyápómá uyátárai-nakomma amíyéta awíqmeta urááíye.

23 uyátárai-nakoni ámáan-aipima agamatán-áikómá mirá-uráíye: “áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marakéqa minná máqtemma uyátárai-nakomma anóayaa aboámá ámetao.” téna ámáan-aikoma tiráíne.

24 yenákágáráqá anó-monoq-nakomma amí-yátááqá amíyéta urááyamma miráuma uyátárai-nakoni ámáan-aikoma maará-tiraine: “kaayaqá anómma máaraa-numawabi káqomma kaayaqá ápôq-numaratama mamé yíno.” téna ámáan-aiko tiráíne.

25 ánibo móra-naqa Yérútáarebaq máqe-uraimma áwîqa Tímionie. wemá arupúnapoana Áánûqtaba áaqa kéikatenapoana wemá Ítiráaeo-wayukama atóba iyaba awé urái-naqíye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wetê máena

²⁶ min-Áágómá wemmá timá akoqnáá umá ámikaiye: “Metáiyama uyátárai-nakoma timákáanana wíniye téna timá akoqnáá uráuna-naqa ení puínóna-kanaama íma pááq uráina wemmá aónainone.” téna tiráine.

²⁷ miráitana Áánûqtuni Aaokaq-Áágómá Tímionimma timákáitana anó-monoq-naupaq uyábékaiye. ánibo Ítumma anóyaa aboámá awíqmeta ámán-aikoma tíqtátááríq íyéta óyana

²⁸ Tímionima Ítumma awíqtokena Áánûqtuni áwíqa múte kéyauyena maará-tiraiye:

²⁹ “uyátárai-nako, emá

timá akoqnáá umákaana-aimma

paá matokétaa

íbêqa kemmá ení kaqtó-naqa tiyúwénaq

kemá timuqá kémareq púyono.

³⁰ ketí túrapike atóbamatikai-yataaqa

³¹ máqte-marabi-kayukayopaq emá mamá yokaa

óna-naqa íbêqa kemá káonaune.

³² uyátárai-nako, maami atóbamatikai-naqa

emá mamá yokaa ónama

ókóráá kamá tágama Yéqtaaeo-wayukayaba

ení aammá kéyiraatena

ení-wayukama Ítiráaeo-wayukama

anón-awiqa kéyimiye.”

téna Tímioni tiráiyé.

³³ Ítumma aboayáá anóama Tímionima tin-áíqtábá iyánaaq urááye.

³⁴ ánibo Tímionima yemmá íraqóniq kéumayikena min-íyápógóni anóama Máriaamma maará téna timá ámikaiye: “taíbaq Ítiráaeo-wayukayaba yíkama ánatanoqtabagaraq paá yiwiréta ínðqtabagaraq Áánûqtuma maamin-íyápómá awaaméqá umákana awíkaiye. wemá Áánûqtuni awaaméqá mánipoata taíbaq-wayukama wemmá áyóqa ayéta

³⁵ aúpáq-yúyanámmá abarokáq pááq íniye. ánibo mórama tokóru-yakaa-pugoma aru-qtátááqá ení amáabopi agaibániye.” téna Tímionima Máriaamma timá ámikaiye.

³⁶ mórama Áánûqtuni amuné-ínímmá máqe-uraimma áwíqa Áánaae. wemá araaqnáe. naayóbáqá waamá maténa abapaké kaayaq-káritimáátimá awaikóté máqe-uraiye.

³⁷ anaaékaqa awaikómá pukitana ketoqá paá máqe-uraiye. ánibo abapaké kaumogáráq kaayaqte-kaayaqte-karitimaatima yáuraiye. miráitana min-árááqnágómá anó-monoq-naupaqa íma awikátuwena wéwaine. wemá aáwaqa aweté-urena nunamummá kétena Áánûqtuni áwíqa wágáagaraq nokáákaraqa múte yauyéwaine.

³⁸ mi-kánááráqá Áánaagaraq waaqókák íréna Áánûqtukaq ‘tíkaiye’ tiráiyé. anaaékaq mi-káyúkámá Yérútaárebaq awé uráiyana yauwéqma yiwiráníqtaba yemmá min-íyápóyábá timá yímikaiye.

Yótêbima Náátárêtibaq yauwéqma uráiyé.

³⁹ yemá máqte-qtataaqa uyátárai-nakoni ámán-aikoma tiráiniq umá ánatatuweta kanaaráq yauwéqma Kááribaq yeqtí naaópaqa Náátárêtibaqa kóurae.

⁴⁰ mikáqá min-íyápógómá anómma auréna akoqnáá ínena uráíye. wemá itai-yátááqá wepímmá ógikaitana wemmá Áánûqtuma amuqá marákáraiye.

Ítuma yuwaaqñógoma anó-monoq-naupaq uráíye.

⁴¹ Ítumma anóayaa aboámá aati-aati-kárítimáátíráqá Yérútáárebaq utéta aokaq-kánáámá kótámaki-kanaae te-kánáámá aónéwaoyane.

⁴² Ítuma yuwaaqñógoma wení karitimaatimá tiyááka umá kaayapóana wegáráq aokaq-kánáágóní áaimma waréta Yérútáárebaq utááe.

⁴³ anaaékaqa kótámaki-kanaama ánatagitata yauwéqma kóuraamanibo min-íyápómá Ítuma paá Yérútáárebaq máqe-uraiye. ániibo anóayaa aboámá paá Yérútáárebaq Ítuma máiqtabama íaonaraaye.

⁴⁴ anóayaa aboámá téta káqo-kayukate uréire kéiyaa téta tirááye. miráitata anóayaa aboámá móra-wagaama uréire umá yeqtí aanábóyóparabi móra-marukaq-wayukayopapa abáá urááye.

⁴⁵ anóayaa aboámá abáá óyamanibo íaonaraaye. miráitata Yérútáárebaq yauwéqma uréta Ítumma abáá urááye.

⁴⁶ yenákámá abáá kéoyana kaumo-kánáámá yáwitata anaaékaqa aónáayamma anó-monoq-naupaq yirááti-wayukati aúkáapi máqe-uraiye. ániibo Ítuma aamá temmá kéitena yemmá anónnáma yauwéqma yekáráq ítama aónaraiye.

⁴⁷ Ítun áama kéiteta yemá Ítuni itai-yátááqábámá wemmá aamá itáawana yauwéqma tin-áitábágáráq ítama iyánáaq urááe.

⁴⁸ ániibo anóayaa aboámá Ítumma aónatuweta anómma iyánáaq urááye. anóama Ítumma timá ámikaiye: “ketáaniko, emá nôraq itaawáq kekárátámá mirá kéumatikaano? enabotê kekárátámá anómma umaayágitaka kerátámá eqtábá abáámá kéuye.” téna Ítumma anóama tiráíye.

⁴⁹ miráimanibo Ítuma yauwéqma maará téna timá yímkaiye: “kenákámá nôraq itakawáq keqtábámá tibáá kéoyo? aqá kemá ketiboní naaúpaqo mánunayabama kenákámá íyaq ítaraayo?” téna Ítuma tiráíye.

⁵⁰ ááqibo Ítuma min-áímmá tiqtábámá anóayaa aboámá áaimma íma ítama arútaraaye.

⁵¹ ániibo Ítuma anóayaa aboátê kóureta Náátárêtibaq uréta aati-aatimá Ítuma anóayaa aboátí yáama wakáíye. wenanóama aákaq íní-qtataqa aúyánápi matokáíye.

⁵² ániibo Ítuma anómma aúkitana wení itai-yátáákógáráq wenáúgogaraq íraqôniq urááye. Áánûqtugaraq maa-márábíké-káyúkágáráq aónamma íraqôniq uráíye.

3

nommá Peraí-náqá Yóáanema aamá tiráíye.

¹ Títaama Táíbíríati tiyááka umá móra-tiyaapaq-karitimaatimo kéimma Pótiáti Pááíratima Yúria-wayukati anó-kamaani-naqa máqe-uraiye. ániibo mi-kánááráqá Érôtima anó-kinima Kááriribaq máqe-uraiye. ániibo ábâkoma Píripima Itúria-marupakaraq Térékónáitibakaraq anó-kawaama máqe-uraiye. Aráiténíama anó-kawaa-naqa Áábiriniq-marukaq máqe-uraiye.

2 mú mikákáá anó-monoq-nakarutama Áánatiyaa Kááyapatima máqe-uraaye. mi-káyúkámá kawáámá máawana áraimma mi-kánááráqá Yóáanema Tékaráiyama ánikoma waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máitana Áánûqtuni aagómá Yóáanenopaq íráiye.

3 miráitana Yóáanema máqtemma Yótaa-nomma wáin-aukapaq uréna aarawaamá yirummá mamá waeréta nommá peraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikaikae téna watáama mó timá yímikaiye.

4 Áánûqtuni watáama amuné-náqá Áítáiyama naayóbáqá agatáima maará téna wáiyee:

“waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaqa móra-nakoma ááyama kétiye.

‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.

aammá mamá arupú oro.

5 aammá kubáutainabi maqmá ógiraaro.

anumá uyátaina-maruqa mamá

márûte áráwáá oro.

kaé káina-amma mamá arupú oro.

aumáraamaq uráina-amma mamá arutáá oro.

6 máqte-marabi-kayukama Áánûqtuma mamá

atóbamayikani-arupu-yataaqa aónanoe.’ ”

téna Áítáiyama naayóbáqá agatáine.

7 netuqyaa-káyúkámá Yóáaneqtaba nommá pétikaikaae téta yewana Yóáanema tiráiyee: “keráwáqá táí-iraakabayaakoni áráakawaqoe. náawaq títaráq anaaékaqa áyámma í-yátááqá pááq íní-waigomma kanaaráq kótámatuweraq péqmare kónaae téraq kéoo?

8 keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá abarokáq waerá íno-qtataariq oro. keráwáqá keqtúyánápíkémá ‘Áabaraama ketibotááé.’ ítero. téq áaimma átáma ítero. kemá keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma kanaaráq maamiráin-oqtamma mamá Áabaraani iyápó-annama aúrakaniye.

9 Áánûqtuni kukómá yaagóní ánûpi yokaa umá wáiyee. ítáaro. máqte-tagoma íarutama arammá iyaínatama kanaaráq mi-támá ayáama irabí agatuwánóe.” téna Yóáanema timá tága-yimikaiye.

10 Yóáanema mirá-timatuwaitata yaímma-wayukama ítama aónaraae: “ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta ítama aónaraae.

11 ánibo Yóáanema maará téna yawwéqma timá yímikaiye: “móra-nakoma kaayaqá kúberai-unamma makénama kanaaráq kúberai-unamma ímo makáina-nakomma mórama amíno. ánibo móra-nakoma taíbaq-aawaqo wáinanama mamá móraiq íno.” téna tiráiyee.

12 yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq nommá peraínéta iréta tirááe: “yirááti-nako, ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta Yóáanemma ítama aónaraae.

13 ánibo Yóáanema timá yímikaiye: “móneqa ókaraq uyátá-maqma íma máyáaro.” téna Yóáanema tiráiyee.

14 miráitana yaímma ááiq-i-wayukagaraq Yóáanemma ítama aónaraae: “ketáágáráq náaraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. ánibo Yóáanema timá yímikaiye: “keráwáqtí náápaatabama túma íma mamé uyéraq waayúkati móneqa íma máyáaro. keráwáqá otaa-káyúkámá íma mamá yawááq-umayikeraq móneqa máyáaro. keráwáqtí meyámmá kanaaráq umá máyáaro.” téna tiráiyee.

15 aarawaatí yúyánákómá itó-uma akoqnáá itata yemá íyáqnobaq maará téta yúyánámmá kóita-yaita urááe: “Yóáanema Metáiyama yauwéqmataa tiwiráí-nárábí íyabiyo?” téta tirááe.

16 miráitana Yóáanema yauwéqma timá yímikaiye: “kemá nopí nommá péqtikanune. anaaékaqa móra-naqa yínimma wení akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátaraiye. kemá íma íráqô-naqa máunaboqa kemá kanaaráq wení aítaiq-anaamma íma ayubónúne. wemá iragáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágókaráq keráwáqá nommá pétikaniye.

17 wemá wení yáunapo wítima agáqtuwaniye. miráumatuwena wení wítinaupa q wítima áikuinimanibo táíq ínnama warárima aati-aatimá káíq-kaiq ín-írábí agatuwániye.” tēna tiráíye.

18 Yóáanema yaímma káqon-aikaraq timá yúyánámmá mamá itó kéena miráí-waigoma aarawaabímmá Metáíyaqtaba átê-wataama tiráíye.

Érôtima Yóáanemma ánnáma ámikaiye.

19 miráimanibo Yóáanema Érôtimma awááguraiye. yeqtí anó-kamaani-naqanibo Érôtima Erótiatikaq otaa-qtátááíq éna ábâkoni ánáaqa kéyabitena yaímma táí-aaimma tarôq uráíye.

20 miráitana Érôtima máqten-otaa-qtataariqo kéenama ókaraq uyátá-maqma anón-otaamma kuyéna Yóáanemma ánná-naupa q ákaraiye.

Yóáanema Ítumma nommá pérakaraiye.

21 aarawaamá nommá kéberaawana Ítugaraq nommá pékaiye. ániibo Ítuma nommá pétuwena nunamumma kétena máitana Áánûqtuni márûpaq agaro uráíye.

22 Áánûqtuni Aokaq-Áágómá máaraa umá Ítukaq kukáíye. ániibo Áánûqtunopake móra-aikoma ááyama maará-tiraiye: “emá ketáanimone. eqtábámá kemá timuqá ôriq umá kémarau. ketíyakoma eqtábámá kanaa kéíye.” tēna aagómá Áánûqtuni márûpake ááyama tiráíye.

Ítun áítaubikoni yíwíre.

23 Ítuma wení mayaímá áaimma átáma matáima wení karitimaatimá miráuma kaumo-tíyáákámá uráíye. aarawaamá téta Ítuma Yótêbimma áanikowabiyaa téta tirááe.

24 Yótêbima Érimma áanikoe.
Érima Máátáátimma áanikoe.
Máátáátima Aríbaemma áanikoe.
Aríbaema Mérekimma áanikoe.
Mérekima Yáánaimma áanikoe.

25 Yáánaima Yótêbimma áanikoe.
Yótêbima Matáátiatimma áanikoe.
Matáátiatima Émotimma áanikoe.
Émotima Néamumma áanikoe.
Néamuma Étarimma áanikoe.
Étarima Náágaemma áanikoe.

26 Náágaema Máátimma áanikoe.
Máátima Matáátiatimma áanikoe.
Matáátiatima Tímienimma áanikoe.
Tímienima Yótekimma áanikoe.
Yótekima Yóramma áanikoe.

27 Yórama Yóáánaanimma ánikoe.
 Yóáánaanima Arétamma ánikoe.
 Arétama Terúbabeomma ánikoe.
 Terúbabeoma Téyaatiomma ánikoe.
 Téyaatioma Nérinna ánikoe.
 28 Nérima Mérekimma ánikoe.
 Mérekima Aárimma ánikoe.
 Aárima Kóutaamma ánikoe.
 Kóutaama Éramaaramma ánikoe.
 29 Éramaraama Éramma ánikoe.
 Érama Yótuamma ánikoe.
 Yótuama Eriétamma ánikoe.
 Eriétama Yóraamma ánikoe.
 Yóraama Máátáátimma ánikoe.
 30 Máátáátima Aríbaemma ánikoe.
 Aríbaema Tímionimma ánikoe.
 Tímionima Yútaamma ánikoe.
 Yútaama Yótêbimma ánikoe.
 Yótêbima Yónamumma ánikoe.
 Yónamuma Irááíakimma ánikoe.
 31 Irááíakima Mériamma ánikoe.
 Mériama Ménnamma ánikoe.
 Ménnama Mátáatamma ánikoe.
 Mátáatama Nétaanimma ánikoe.
 Nétaanima Tébitimma ánikoe.
 32 Tébitima Yétimma ánikoe.
 Yétima Obétimma ánikoe.
 Obétima Póáatimma ánikoe.
 Póáatima Tárámonimma ánikoe.
 Tárámonima Náátonimma ánikoe.
 33 Náátonima Aammínataamma ánikoe.
 Aammínnataama Áaraminimma ánikoe.
 Áaraminima Áaranimma ánikoe.
 Áaranima Étaronimma ánikoe.
 Étaronima Pérêtimma ánikoe.
 Pérêtima Yútaamma ánikoe.
 34 Yútaama Yáakobomma ánikoe.
 Yáakoboma Ááítekimma ánikoe.
 Ááítekima Aabaraamma ánikoe.
 Aabaraama Téraamma ánikoe.
 Téraama Néomma ánikoe.
 35 Néoma Térúkimma ánikoe.
 Térúkima Aréumma ánikoe.
 Aréuma Apéregimma ánikoe.
 Apéregima Ébérimma ánikoe.
 Ébérima Tíraamma ánikoe.
 36 Tíraama Kénaanimma ánikoe.
 Kénaanima Áárápáqáarimma ánikoe.
 Áárápáqáarima Têmimma ánikoe.
 Têmima Nóaamma ánikoe.
 Nóaama Aráámekimma ánikoe.
 37 Aráámekima Metúteramma ánikoe.
 Metúterama Énôkimma ánikoe.

Énòkima Yérarimma áanikoe.
 Yérarima Maaérierimma áanikoe.
 Maaérierima Kénaanimma áanikoe.
³⁸ Kénaanima Énotimma áanikoe.
 Énotima Tètimma áanikoe.
 Tètima Áátaamma áanikoe.
 áníbo Áátaama Aánùqtumma áanikoe.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ Aánùqtuni Aokaq-Áágómá Ítupimma ógikaitana Ítuma Yótaa-nopike yuwéna Aokaq-Áágómá wemmá awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq kóuraiye.

² mibáqá Ítuma kaayaqte-kaayaqte-tiyaaka-kanaama máitana Tááqtaama wemmá makáqma aónaraiye. áníbo mi-kánáárqá Ítuma aáwaqa íma naráitanaboana anaaékaqa máqte-kanaama ánatagitana Ítumma áama yaráiyé.

³ áníbo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Aánùqtuni áanikomo máema kanaarácq maan-óqtákóqtábá tinana waéqma yammá mamá aurao.” téna Tááqtaama mirá-timatuwaitana

⁴ Ítuma yawwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Aánùqtuni agamatá-kánnáágómá téna ‘yakómá wenamáá matúq-matuq umá paá máí-auwaraimma íma amíniye.’ ” téna Ítuma tiráiyé.

⁵ áníbo Tááqtaama Ítumma awíqmena móra-anuma uyátárain-anuraq uténa páátákáá Ítumma máqtemma maa-márábí-márúqá aráátimatuwena

⁶ Ítumma timá ámikaiye: “máqtemma maamin-ákóqnáámá anó-awikaraq emmá aménúne. máqtemma maami-qtátááqá kennábóaq áníbo mora náawanabi aménááqá kanaarácq aménúne.

⁷ áníbo emá kekácq arayutaúmmá ayé ketíwíqa múte yaúwínaqa maaminnáma máqtemma emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráimanibo

⁸ Ítuma yawwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Aánùqtuni watáama agamatán-áikómá maará kétéiyé. ‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá té wenáwíqa múte kéyauye ení Aánùqtuma wenamáá wení mayáimá mayao.’ ” téna Ítuma tiráiyé.

⁹ mikáké Tááqtaama Ítumma awíqmena Yérútáarebaq anó-monoq-nakoni amutaq múma ákárena tiráiyé: “emá Aánùqtuni áanikoma máema kanaarácq emá maakáké yaúme méma marabí metaao.

¹⁰ Aánùqtuni agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘Aánùqtuma tínata wení kaqtó-wayukama emmá kawáá umákanoe.

¹¹ áníbo yemá emmá yeqtí iyáápi yáqtokaiyana mórama óqtakoma aítaupimma íma atarániye.’ Aánùqtuni watáama agamatán-áipí kétéiyé.” téna Tááqtaama tiráiyé.

¹² Ítuma yawwéqma Tááqtaamma timámena tiráiyé: “aamá maaráuma wáiyé. ‘uyátárai-naqa ení Aánùqtumma íma makáqma aónaao.’ ” téna Ítuma yawwéqma tiráiyé.

¹³ áníbo Tááqtaama máqte-qtataariq umá Ítumma makáqma aónawaaena óq-taoqtaba awé uráiyé.

Ítuma Kááriiri-marupaq áaimma átama mayáimá matáiyé.

14 anaaékaqa mirá-umatuwaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáaraq Ítuma yauwéqma Káárirí-marupaq iráíye. ániibo Ítuni watáagoma máqtemma min-áúkápáq wéyáwé uráíye.

15 aarawaatí monoq-náúpáq kéyiraatena aamá timá yímitata máqte-kayukama wenáwîqa múte yaútaae.

Náátárêtibaq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

16 Ítuma Náátárêtibaq uráíye. naayóbáqá Ítuma pááqyan-iyapoma máenama mi-márúkákq máqe-urairoana anómma aúráikaq uráíye. ániibo Tabaatiráqá Ítuma monoq-náúpáq uyábékema aati-aatimá mirá éwainiq uráíye. Ítuma itó-urena Áánûqtuni watáama yorautínéna uráíye.

17 ániibo yemá amuné-náqá Áítáiyani agamatá-kánnáámá Ítumma mayámikaae. wemá aúba-wannaama agátarena agamatán-áíkómá maará-tiraimma aónaraiye:

18 “uyátárai-nakoni Aokaq-Áágómá kekák máíye. wemá kemmá awaaméqá umátikena áwáyoq-wayukabi ‘Metáíyaqtaba átê-wataama mó tiyo.’ tiráíye. ánnábi máa-kayukama yemmá watáama timá-yimeq paábaq ayúqyikanunayaba timátikaraiye. yúramma karoparáina-wayuka

yúramma káonaiyata
náayubi ummaa-yátááqá kémayaayuma
mamá ayúqyikanunayaba
uyátárai-nakoma timátikaraiye.

19 minnámo pááq íni-kanaaraq
uyátárai-nakoma weni waayúkama
yauwéqma mamá atóbamayikani-kanaayaba
abarokákq timá-yimiyo timátikaraiye.”

téna naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Áítáíya agatáíye.

20 Ítuma aúba-wannaama aráapatuwena yauwéqma kawáá-náqá ámituwena wemá yiráátinena maraq máqe-uráíye. ániibo máqtemma monoq-náúpáq máe-kayukama Ítumma wenamá wemmá aayoq urááe.

21 ániibo Ítuma mikák áaimma átáma aamá timá yímikáíye. maará-tiraiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá íbêqa yorautúnama abarokák kéíye.” téna tiráíye.

22 mirá téna timátúwáitata yemá Ítuni áwîqa múte yauyéta Ítuma íráqôn-aimma tiqtábá yemá netuq-yúyánámmá ítéta iyánáaq urááe. miráimanibo yemá tirááe: “nôraq kéíyo? maan-náqá Yótêbini áráaqa íyaq máraníyo?” téta tirááe.

23 ániibo Ítuma maará téna timá yímikáíye: “árainé. keráwáqá keqtábá maará tínoe. ‘tótáa-nako, enamáárlíq téq ónaiq umá mirá uwo. emá mirán-ááímmá Kápéranabaqa tarôq ónama minná ketáámá ítarunataama emá mórai q umá maakáqá ení márúkakararaq mirá-uwo.’ téq keráwáqá tínomanibo

24 kemá keráwáqá árainma kétima-timune. waayúkama yeqtí márúkake móra amuné-nákón áama íma kéítaane.

25 kemá árainuramma keráwáqá kétima-timune. Íráiyani kanaaráqá taibaq keqtoq-nóinímmá Ítiráaeobaq máawata mi-kánáárqá aabayámmá aúyakitana

kaumo-kárítimáátígáráq móra-tiyaamma-naikama móra-wiyomma aaqá íma yuráiyē. áñibo máqten-aukapaqa anómma yáayaba urááē.

²⁶ miráimanibo mórama Ítiráaeobake-kayukayopaqa Íráiyama yíwáqnaa íyábá íuraine. ímiye. Áánùqtuma Íráiyamma Térabatibaq timákáitana Tááíranapaq-marupaq móra-inimma awaikómá pukitana ketoqá máin-inikonopaq uráimiye.

²⁷ miráitana Áánùqtuni amuné-náqá Iráítaani kanaarákáráqá netuqyaammá kárú-wayukama Ítiráaeobaq máqe-uraamanibo min-áúkáápímmá íma móra-nakomma íráqòniq uráine. ímiye. Néímenima Tíriabake-nakoma wenamáa wení karígómá atóbamakaraine.” tēna Ítuma Yéqtaaeo-inikoqtaba tiráiyē.

²⁸ máqte-kayukama monoq-náúpáq máe-kayukama min-áímmá ítáama yeqtábá titatabóata anómma íyaqtaba urááē.

²⁹ páátákáá yemá Ítumma yabitimá máápaq yukááē. yeqti mi-márúqá móra-anuraq awíqmeta min-ánúgóní ámûrake áaimma átáma awéqtátuwanaeta uráámanibo

³⁰ wení kanaamá íma pááq uráitanaboana yeqti áúkáapike Ítuma yúqtúyuwena kóuraiye.

Ítuma móra-nakopike táí-aagomma watukáiyē.

³¹ Ítuma Káperanabaq Kááiriri-marupaq kukéna Tabaatiráqá aarawaamá yiráátiraiye.

³² áñibo yemá Ítun áagaama tewata tébakaq-wayukama iyánáaq urááē. minnáma Ítun áagoma akoqnááma wáitataboatae.

³³ monoq-náúpáqá móra-naqa máqe-uraimma wepímmá táí-aagoma máqe-uraiye. min-nákómá anókaq ááyama tiráiyē:

³⁴ “Náátárētibake-naqa Ítuo, emá nóinawaq mayánéq ketááyôpaqa iráánô? keqtáámá mamá táíq umátikanetaawaq iráánô? kemá eqtábámá kéitaune. emá Áánùqtuni aokaq-náqóne.” tēna táí-aagoma wepí mái-nakoma tiráiyē.

³⁵ miráitana Ítuma táí-aagomma awáágēna tiráiyē: “emá paátí mááo. min-nákónôpakemma yuwé kóaa.” tēna tiráiyē. áñibo mi-tái-áágómá min-náqá yaúma waayúka aúkáapi iyaabóma marabí yubámmarena min-náqá ayuwéna íma mamá táíq umákaraiye.

³⁶ minnáyaba máqte-kayukama iyánáaq urááē. áñibo yeíyáá maará-tiraae: “maaminnáma nóikaan-ainabiyo? miráuma náápaakaraq akoqnáágaraq wáinakoma táí-aagoqtaba watáama tináikáán-áímmá kētitata táí-aagoma waayúkama iyuwéta kégoe.” tēta tirááē.

³⁷ miráitana Ítuma tarôq i-qtátááqtábámá watáagoma min-áúkápáqá máqte-marupaq wéyáwé uráiyē.

Pítaamma áítáako-araaqnama Ítuma mamá íráqòniq umákaraiye.

³⁸ Ítuma mi-mónóq-námmá yuwéna itó-uma Tááímonini naáúpaq uyábékaiye. Tááímonimma áítáako-araaqnagoma kokoq yámma karímá ákaraiye. áñibo Ítuqtaba áwáqnaa íkáae tēta ááyaraae.

³⁹ miráipoana Ítuma min-arááqnágóní amakaq ko itó-urena mi-karígómá awááguraiye. áñibo mi-kókóq yákoma ayúkaiye. miráitana min-arááqnágómá páátákáá mikáq itó-urena yeqti ááwaqa yokaa umáyíkaraiye.

Ítuma netuqyaa-káyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

40 aabaú má kuperáné kéitana Tabaaqtimá ánatagitana waayúkama yeqti aanábómá ókon-oko-karima máyáa-kayukama Ítunopataa yiwíqmeta irááe. á nibo Ítuma máqte-kayukama mórá-mora-yuma yemmá yínêkuyena keqnáámmá mamá atóbamayikaraiye.

41 táí-aagoma máqte-kayukama iyuwéta kóuraae. á nibo mi-tái-áágómá maará téta ááyama tirááe: “emá Áánûqtumma ánikomone.” téta tirááe. mirá-tiraamanibo Ítuma Metáíya máenaboana yiwáágéna íma iyúwáitata aamá tirááe.

Ítuma Yúríá-marupaq Áánûqtuni átê-wataama kétena yiráátiraiye.

42 aabáyaanapimma nokáapaq yaúbatuwena mi-márúqá yuwéna móra- aukapaqa waayúkama íma máa-kaqmaapaqa nunamummá tínéna kóuraiye. á nibo aarawaamá aónatuweta wenôpaq urááe. á nibo Ítuma iyuwéna kóiyabae téta yáqtotoq uráámanibo

43 Ítuma tímá yímikaiye: “kemá Áánûqtuma yabíkái-maruqtaba átê-wataama kétima-timeq káqo-marupakaraq mó tímá-yimenaq kéune. Áánûqtuma maamináyaba tímátikaraiye.” téna Ítuma tímá yímikaiye.

44 á nibo Ítuma Yúríá-wayukati monoq-náúpáq watáama tímá yímikaiye.

5

Ítuma titana Pítaama netuqyaa-nóyááqá yaráíye.

1 móra-taoqa Kénétáaretiqa nokaayúkóni kegébababaq Ítuma itó-uma máitata taíbaq-wayukama Áánûqtuni watáama itánéta ikúma yageq-yageq urááe.

2 Ítuma aónaimma kaayaqá pááqyamma únópi-káárérátá únókóni áwábaq wáitana aónaraiye. á nibo noyááqa yaí-wáyúkámá únópi-káárémá yuwéta kúqómma tete urááe.

3 Ítuma móra-unopi-kaarebi uyátárimma minná Tááímoni Pítaani únópi-kááré. á nibo Ítuma Tááímoniqtaba ‘únópi-káárémá pááqyamma awétáme nékakaá mó maraa’ tiráíye. á nibo Ítuma únópi-káárébi uyátáma máena aarawaamá watáama tímá yímikaiye.

4 miráumatuwena Ítuma watáama tímá yímituwena anaaékaqa Tááímonimma tímá ámikaiye: “únópi-káárémá yabitimáe non-aúkáapi uré kúqómma yúwénana kumínaa noyááqa yaao.” téna Ítuma Tááímoniqtaba tiráíye.

5 Tááímonima yauwéqma tiráíye: “íbêq-nokaamma ketáá máqtemma kamáa káetaa noyááqamaa únataamanibo mórama noyááqa íma yaráunataae. miráímanibo emá ténaboq kemá kúqómma yúwáánana kumíniye.” téna tiráíye.

6 yemá miráumatuweta taíbaq netuqyaa-nóyááqá aúyaqma yáqtóráawana kúqómma umma yamá yararáné uráíye.

7 miráitata yemá yaímma yeqti aanábómá móra-unopi-kaarebi máe-kayukama tíwáqnaa ígáae téta yááyaraae. á nibo yemá iréta noyááqa mamá kaayaq-únópi-káárégómá maqá ógikaae. á nibo mi-kááyáq-únópi-káárégórátámá umma yamá únópi kumá yuberáyéta urááye.

8 Tááímoni Pítaama miráimma aónatuwena Ítuni áitaupi araayutaúmmá aténa maará-tiraiye: “uyátárai-nako, emá kemmá tiyuwé kóaa. kemá kúmiq-naqune.” téna tiráíye.

9 Tááímonima aónaimma máqtemma maami-nóyááqá yáqtóráataba aónawaena ikatíq uráiyē. ániḡo yaímma-wayukama wetē máqeo-kayukagaraq ikatíq urááē.

10 kaayaqá Yéberimma áanikoratama Yēmītiyaa Yóáanema yenákámá Tááímonimma ábárawaaboata yenákágáráq iyánáaq urááye. ániḡo Ítuma Tááímonimma maará téna timá ámikaiye: “emá ikatíq íuwo. anaaékaqa emá waayúkama yáqtorainone.” téna Ítuma tiráiyē.

11 mikáké yemá únópi-káárémá yabitimá áwábaq má kémareta yemá máqteqtataaqa kéyuweta Ítuni anaaé wakááē.

mórama kárú-naqa Ítuma mamá atóbamakaraiye.

12 Ítuma móra-marukaq máitana móra-naqa máqe-uraimma kárú-karigoma áúnobaq ógikai-nare. min-nákómá Ítumma aónatuwena óípake araayutaúmmá aténa nunamupí maará téna tiráiyē: “uyátarai-nako, kanaaráq emmá akáinaama ketí karímá kanaaráq mamá atóbamatikanone.” téna kárú-nakoma tiráiyē.

13 Ítuma ayáámma árútukena ánēkuyena tiráiyē: “kemmá tikáiyē. emá atóbagaao.” téna Ítuma tiráiyē. páátákáá é mikáq kárú-karigoma ánatamakaraiye.

14 ániḡo Ítuma akoqnáá-aimma timá-amena tiráiyē: “móra-nakomma íma timá-amīyo. ímīye. emá uré anó-monoq-nakomma enáúma mó-araate Áánûqtukaq naí-wámmá mó agamá ákûq uwo. miráuma Mótetimo tiráiniq uwo. miráinata waayúkama mikáq aónaaro ení karímá ánatagiye.” téta tínóe téna Ítuma tiráiyē.

15 miráitana Ítuma máqten-awaameq-yataariq ináíkómá ókaraq wéyáwé uráiyē. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun áama yama kéitaawana karímá mamá atóbamayikaraiye.

16 miráimanībo anaaékaqa aati-aatimá Ítuma waayúka íma máa-kaqmaapaq uréna nunamummá mó téwae kéiyē.

móra-naqa áí-ayaamma táíq i-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

17 móra-taoqa Ítuma máena aarawaamá kéyiraatitata yaímma Pératī-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq maraq máqe-uraaē. yemá máqten-aukapaqa Kááribakemma Yúribakemma Yérútáárebakekaraq yama áíkutaē. ániḡo uyátarai-nakoni akoqnáágoma kari-wáyúkámá mamá atóbaikaaē téna Ítupi wáqe-uraiye.

18 ániḡo yaímma-wayukama móra-naqa kúkutaaraq yaaguyaqméta irááē. min-nákóni ayááqtákoma aráákaguraiye. yemá min-náqá yaagumé naaúpaq utéta Ítun-amakaq maránéta urááē.

19 aarawaamá taíbaq aammá aúyakowata kari-náqá maméta Ítunopaq uínón-amma íma wáqe-uraiye. miráitata yemá naaúpaq utéta naanamubiké múkapotaraae. ániḡo mi-kári-náqá kúkutaaraq wayákareta aarawaatí aukáapi múte yaagumá Ítuni aúbáq makááē.

20 Ítuma yeqtí yirummá améta yikai-yátááqá aónawaena tiráiyē: “ketí aanábógô, kemá ení kúmiq-yataaqa paábaq matukáune.” téna Ítuma tiráiyē.

21 yemá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pératī-wayukagaraq yeiyáá netuq-áímmá téta maará-tiraaē: “maamin-náqá náawawaq wemá Áánûqtumma maamin-ákáyáámmá kétimakaiyo? móra-nakoma íma umaataráipoana

kanaarâq íma kúmiq-yataaqa matuwániye. wé minnâ Áánûqtu wenamáa wení mayáímiye.” téta tirááe.

²² Ítuma mi-káyúkátí yúyánápímmá aónatuwenaboana wemá yawuwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá nōraq itarâq tíyaqnoabaqá táí-tuyanamma móite-maite kéoo?”

²³ nōin-ainaq tenúnô? ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paá umátukaune’ tenú kemá téq ‘emá itó-uma kóaa’ tenúnô?

²⁴ miráinaq keráwáqá itaígáae téq kétune. maa-márábímmá Waayúkaqoni Áráaqa náápaamma matokáipoana wemá kanaarâq kúmiq-yataaqa mamá paá íniye.” tēna Ítuma wenamáárlíq wetábá tiráíye. miráitana min-ayááqtámō aráákagi-nakoqtaba Ítuma maará tēna tiráíye: “kemá emmá kétimamune. emá itó é ení kúkútaa-yagaraq mamé ení naaúpaq kóaa.” tēna Ítuma tiráíye.

²⁵ miráitana min-ayááqtámō aráákagi-nakoma aarawaatí yúraqaq páátákáá itó-uraiye. ánibo kúkútaa-yama waguréna máqeimma yawátámena wení naaúpaq kégoena Áánûqtuni áwíqa múte yaútaiye.

²⁶ ánibo máqte-kayukama iyánáaq urááe. yemá Áánûqtuni áwíqa múte kéyauyeta yeqti iyakoma iyánáaq kēitata maará-tiraae: “íbēqa ketáámá óq-yataaqa kateko-yátááqá aónánunataae.” tēta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyariye.

²⁷ anaaékaqa Ítuma kéwana aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa máyái-nakoma táákiti-moneq mayái-opitipaq máitana aónariye. min-nákóní áwíqa Aríbae. ánibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” tēna tiráíye.

²⁸ ánibo Aríbaema máqte-qtataaqa mipí kéyuwena Ítun anaaé wakáíye.

²⁹ Aríbaema Ítumma anón-aawaqa wení-naupaqa agayákáitata yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq yaímma káqo-kayukagaraq Aríbaeyaa Ítute máeta aáwaqa narááe.

³⁰ ánibo Péрати-wayukagaraq amáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni iyápó-anna-wayukayaba netuq-áímmá tēta maará-tiraae: “nōraq itarâq keráwáqá táákiti-noneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraqa aáwaqa kénao?” tēta yemá tirááe.

³¹ ánibo Ítuma yawuwéqma timá yímikaiye: “waayúkama karímá íma matáa-kayukama tótaa-nakonopaqa íma kéoe. ímiye. paá karí-wáyúkámá tótaa-nakonopaqa kéoe.

³² kemá arupú-wayukama yirummá waeráígáae téq íma kukáune. ímiye. kemá kúmiq-wayukama yemá yirummá waeraígáae téq kukáune.” tēna Ítuma tiráíye.

aáwaqa aammá auni-ááímmá

³³ móra-taoqa yaímma-wayukama yemá Ítumma maará tēta timá ámikaee: “yemá Yóáaneni iyápó-annama aáwaqa awetá-ureta taíbaq-kanaama nuna-mummá tirááe. ánibo yemá Péрати-wayukati iyápó-annagaraqa mórai qéoe. miráimanibo ení iyápó-annama paá nommá nēta aáwaqa nēta kéoe.” tēta tirááe.

³⁴ Ítuma yawuwéqma tiráíye: “mórama keráwáqti aanábó-nákómá keráwáqte maéna aaramá mayánéna kéinaq aáwaqa keráwáqá awetá-ino? ímiye.

³⁵ miráinata anaaékaqa min-ínímō mayáné i-náqá mamá paábaq yuwáiyana ókaraqa wení aanábó-wáyúkátēma íma mániye. mi-kánáárâqá kanaarâq

keráwáqá aáwaqa awetá-inoe.” téna Ítuma tiráimma waéqma itái-áipí téna wenamááriq wetábá ‘aaramá mayáne inikáá-náqúne’ téna tiráiyé.

³⁶ Ítuma mórama waéqma itái-áikáráq maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma weni naayómmá aqtábáá-kuberaí-unamma yakákitanama aúgen-aqtorake yakáqma naayón-áqtábáá-únákáqá íma káraataiyé. ímiye. íma aokariq kéiyé. mirá énama aúgemma kúberai-unamma mamá táiq umáginana aúgen-unakoma paá wáinana naayón-únákómá paábaq áikiniye.

³⁷ mórai q umá móra-nakoma mémegoni naayón-áúwárátíbi íma aúgema wááénima yaqmá káitiye. naayón-áúwárátíbi áítinanama aúgemma wááéni-nokoma naayón-áúwárátímá kabáááqtuwena marabí atíginiye. miráinana méme áúwaratigogaraqa táiq umáginaiye.

³⁸ ímiye. íma aokariq íniye. mémegoni aúgen-auwaratibi aúge-waeni-nomma áítino.

³⁹ áni bo móra-nakoma naayó-kááéni-nómmá nátuwenama aúge-waeni-noqtabama íma kákaiye. wemá maará téna kétiye. ‘naayó-kááéni-nómmá minná íráqône kétiye.’ ” téna Ítuma waéqma itái-áipí weni aúge-kataayaba tiráiyé.

6

Tabaatiráq mayáimá mayáiyábá aamma aúkain-aimma.

¹ móra-Tabaatiraqa wíti-yokoni aúkáapi Ítuma weni iyápó-annate uréire uráiyé. áni bo weni iyápó-annama yaímma wítigoni arammá nánéta matéta wítima iyáákaq makéta kategátúbatuweta narááe.

² minnáyaba yaímma Péra ti-wayukama tirááe: “Tabaatiráqá aamma áúmakaae. keráwáqá minná nôraq itaráq mirá kéoo?” téta tirááe.

³ Ítuma yawéqma timá-yimena tiráiyé: “Tébitima naayóbáqá tiráin-aimma íyaq yoráútaao? Tébitigaraq weni waayúkate yáamo yarái-kanaaraqta ba ké tune.

⁴ Tébitima Áánúqtuni aokaq-náúpáq uténa Áánúqtuni aúbáq yammá waíma matáine. mi-támmá paá-wayukama naíyábáq aamma áúkaapoata anó-monoq-wayukama kanaaráq nánóe. miráimanibo Tébitima mi-támmá mamá kénena weni waayúkama yímítata naráane. keráwáqá min-áímmá íyaq yoráútaanabiyo?” téna Ítuma kétenama ókaraq

⁵ timá yímikaiye: “Waayúkagoni Áraaqa Tabaatigóni uyátarai-naqiye.” téna Ítuma wenamááriq wetábá tiráiyé.

ayáamma táiq urái-naqa Tabaatiráqá Ítuma mamá atóbaraiye.

⁶ káqo-Tabaatiraq Ítuma monoq-náúpáq uténa aarawaamá watáama timá yímikaiye. áni bo móra-naqa máqe-uraimma ayáánurapaq-ayaakoma aayákagena táiq umáguraiye.

⁷ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péra ti-wayukagaraq Ítumma aatómaq urááe. yemá Ítuqta ba téta “Tabaatiráqá kari-wáyúkámá mamá atóbaniyopoataa aónanunatae.” téta aatómaq urááe. mirá kéeta Ítumma aabi mayakánón-aqta ba abáá urááe.

⁸ miráitana Ítuma wenamááriq mi-káyúkátí yúyánánóbáqá ítátuwenaboana téna ayáámmo aayákagi-nakoqta ba aúkáapi “yúbáq unitóao” titana min-nákómá ító-uraiye.

⁹⁻¹⁰ áni bo Ítuma máqte-kayukati yúrapí karáqme kéyautena min-náqá timá ámikaiye: “ayáama arupú uwo.” téna tiráiyé. áni bo min-nákómá ayáamma

árútuwaimma ayáákoma arupú umáguraye. miráitana Ítuma Ítama yímónaraye: “kemá keráwáqá Ítama aónanaa kéune. Tabaatiráqá ketáámá íráqôn-aainaq tarôq ónúntaabi táí-aainaq tarôq ónúntaabiyo? waayúkama yíwáqnaa onatatáa paá máno-kayukama ketáa mamá táwíq umáyikanunataabiyo?” téna Ítuma tiráiyé.

¹¹ miráimanibo yemá anómma íyaqtaba urááe. mirá kéeta yeyíáá maará-tiraae: “ketáámá Ítuqtaba nôraqtaawaq umákanunataabiyo?” téta tirááe.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikaraye.

¹² mi-kánáárqá Ítuma nunamummá tínéna anubaq utáiyé. mi-nókáámmá Ítuma Áánúqtukaq nunamummá tíq-tíq kéitana aaqá irákáiyé.

¹³ aabaúmá utáitana aabáyaanapimma Ítuma wení iyápó-annama yáyaitata yewana tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikátuwena yíwíq aawaaméqá umátike tiwiráune tiráiyé.

¹⁴ móra-nakoni áwíqá Tááímoniboana Pítaae téna áwíqá yamá ámikayé. ánibo Áánaruma Tááímonimma ábâkoe. ánibo Yêmitiyaa Yóáane. ánibo Píripiyaa Paatááromiyé.

¹⁵ ánibo Máátiyuyaa Tó máátie. ánibo Yêmitima Áápiatimma áanikoe. ánibo Tááímonin áwíqá karuwaaq-naré.

¹⁶ ánibo Yúqtaatima Yêmitimma áanikoe. ánibo Yúqtaatima Itikááriotima anaaékaq Ítumma namuroíq umákáa-kayukati iyáápi kutaruríq uráine.

netuqyaa-káyákábí Ítuma mayaímá matáine.

¹⁷⁻¹⁸ mi-káyúkámá iréta watáama kéitaawana Ítuma karímá mamá atóbamayikaraye. aarawaabí waátama táí-aagoma máí-kayukama Ítuma mamá íráqóniq umáyikaraye. ánibo Ítuma yeráwáqtê kukéna wení taíbaq-iyapo-annawayukate móra-arubaq kunitó-uma máqe-uraae. netuqyaamá aarawaamá Yúriabakema Yérútáárebakema únón áwábaqa waaqókáq Tááyabakema Tááíranapaqa taíbaq-wayukagaraq mikáq máqe-uraae.

¹⁹ ánibo taíbaq-wayukama Ítuma iyáánapo ánekuiyana Ítuni akoqnáágoma mi-káyúkámá mamá íráqóniq umáyikaniye.

Ítuma amuq-yatááqtábámá tiráiyé.

²⁰ Ítuma wení iyápó-annama kéyimonena tiráiyé: “keráwáqá áwáyoqa máiyayuma timuqá máráaro. keráwáqá matúq-matuq umá máí-auwaraimma keráwáqti minnáe.

²¹ keráwáqá íbêqa táayaba kéiyayuma annaékaqa ógiranoe. keráwáqá íbêqa ibiqá kéyaraayuma keqnáámmá wíráa ínóe.

²² itáaro. Waayúkagoni Áráakoqtaba waayúkama keráwáqá íyamma umátiketa tiwétátuweta aamá timá pááqyaniq umátikanoe. yemá mirámô kéiyaya keráwáqá timuqá maráinoe.

²³ timuqá kémarreraq iráá yamá yaúmema-meta umá timuqá máráaro. keráwáqti anó-meyamma Áánúqtuma wemô máipaq maqtokáiyé. mi-káyúkámá keráwáqá mamá táíq kéumatikaamma naayóbáqá yeqti yítaubikoma miráuma móraiq umá Áánúqtuni watáama yiráati-wayukama mamá táíq umáyikaraane.

24 keráwáqá náayuwabi taíbaq ótamma kémaraawanama keráwáqti túwaraikoma íbêqa oyaag kéimanibo anaaékaqa anómma táí-yataakoma keráwákáq yíniye.

25 keráwáqá náayuwabi tímûqa yaiyúma annaékaqa táayaba ínóe.

íbêqa náayuwabi wíráa kéiyayuma annaékaqa ibiqá yaránóe.

26 máqte-kayukama keráwáqtábá íráqôn-aimma kétiyama atéréaro. naayóbáqá yeqti yítaubikoma miráuma kaaqaari-ámúné-wáyúkámá mimórá-yátááriq umáyikaraane.

namuro-wáyúkáyábá tirummá yímero.

27 óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. móra náayubi ketáama itéqa keráwáqti namuro-wáyúkámá tirummá yímero. náayubi keráwáqá íyamma umátikaiya-kayukama mamá íráqôniq umáyikáaro.

28 náayubi keráwáqá uwaatagááriq umátikaneta íya-kayukama keráwáqá yemmá mamá íráqôniq umáyikáaro. ániibo keráwáqá akáyáámmá timá ti-wáágíya-kayukama nunamummá timáyikáaro.

29 móra-nakoma táápáaraqo yumá tíkaminaqa kanaaraq mórabaq-taapaama yimíyata tíkamoro. ániibo móra-nakoma keráwáqti kúberai-unamma mamayainaqa ókaraq keráwáqti wáqtôma áméro.

30 máqtemma nói-qtatabi ítama káonaiyaqa itaíya-qtataaqa paá yímero. ániibo móra-nakoma keráwáqti nói-qtataarabi maiyaiyaqa kanaaraq ‘yauwéqma timiyo’ téraq ítimakáaro.

31 keráwáqá miráiyaniq umá káqo-yuma mirá-umayikaaro. keráwáqá íráqôniq onáae teniq umátikaiyaqa yemá íyaniq umá íráqôniq umáyikáaro.

32 tirummá yímê-kayukama yenamáa keráwáqá yirummá timíyaqa Áánûqtuni íráqô-meyamma nóiqtabaq mayánéraq kéoo? paá kúmiq-wayukagaraq yirummá yímê-kayukama yemmá yirummá kényime.

33 móraiq umá waayúkama keráwáqá íráqôniq umátikaiyayuma keráwáqá yenamáa íráqôniq umáyikeqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tíkái-qtataaqa nói-qtataaqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq mirá kéoe.

34 ániibo keráwáqá móra-yataaqa waayúkarag inaatimá matêqa anaaékaqa yawwéqma yiménúnatae téqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tíkái-qtataaqa nóiqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq kúmiq-wayukaraq inaatimá kémayeta anaaékaqa yawwéqma mimórá-yátááqá paá kényime.

35 ímiye. keráwáqá keráwáqti namuro-wáyúkámá tirummá yímeraq mamá íráqôniq umáyikáaro. keráwáqá waayúkama móra-yataaqtaba inaatíya-qtataaqa paá yímikera anaaékaqa yawwéqma mayaiyábá íbaa oro. keráwáqá miráiyana anaaékaqa keráwáqti anó-meyamma wáinaq Áánûqtuma mú mikákáa anómma uyátarái-nakoni áanimaqaq mánóe. táí-wayukagaraq Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ íte-kayukagaraqa Áánûqtuma paru-yátáákáráq kényabiyikaiye.

36 miráipoana keráwáqá waayúkayabama paru-yátááqá yímero. keqtibomá Áánûqtuma waayúkama paru-yátááqá yimíniq umá móraiq umá keráwáqá yemmá keráwáqti paru-yátááqá yímero.

waayúkama aónama yaináí-nákóráa umá aónama yaináí-ááímmá

37 keráwáqti yainai-yátááqnpómá káqo-kayukama íma mamá kéyainaiyana Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yainaiño. káqó-nakoqtabama waabáqti yúrakaga ‘wemá íma árútáyiniq kéíye’ ítero. min-áímmá tíyamma keráwáqá wemmá mamá yawááq kéumakaae. káqó-yuma íma yawááq kéumayikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yawááq umátikaniye. keráwáqá waayúkati kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé tiwikátuwayianama Áánûqtuma keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaníye.

38 káqo-kayukama yimíyanama paá Áánûqtuma keráwáqá timíniye. keráwáqá ógiqma-awaataq mayánoe. kópiqa unáápi aguyumá káíqtowana ógiqmena kugúbainikaa umá mórariq umá yawuwéqma ókaraq matéq kanaaráq umá mayánoe. mimórá-áwáátáq káqo-kayukama yímemma Áánûqtuma min-áwáátáq keráwáqá timíniye.”

39 Ítuma káqomma mórama waéqma itái-áikáráq timá-yimena tiráíye: “mórama aammá íma aónarai-nakoma káqomma aammá íma aónarai-naqa aammá íma kanaaráq aráátiniye. mórariq umá mórama aúgaroq-nakoma káqomma aúgaroq-naqa íma kanaaráq awirániye. yenákámá yúgaropoata máka-nakama áitanobaq metáyóye.

40 ániño mórama itái-yátááqá máyái-nakoma wení itái-yátááqá aráátinakomma íma kéuyataíye. máqtemma mayái-wáyúkámá itái-yátááqá ítama ánatetama yeqti yiráati-wayukaraa aúránoe.

41 keráwáqá nóraq itaráq keqtiábakoni páaqyamma otaa-qtátáátáqbámá aúrapi aratákaa umá túyánámmá kéitaamanibo keráwáqá anómma otaa-qtátáátáqbámá aúrapi mútúq-yaraa umá túyánámmá íma kéitaa?

42 nóraq itaráq keráwáqti tibákoqtabama maará kéteo. ‘ketíbako, enaúrapike aratá-qtataaqa mamá paábaq yuwáao’ kéteo keráwáqti túrapimma mútúq-yama waímma íyaq káonaao? ureqáráaq-wayukaa, áqnáabaqa keráwáqti túrapike mútúq-yama paábaq matuwéraq mikáké keráwáqá kanaaráq aónama arútáreq keráwáqti tibákoni aúrapike aratámma kanaaráq paábaq matuwánóe.

tái-yagoma tái-aramma kéiyaiye.

43 Ítuma káqomma waéqma itái-áímmá tiráíye: “íráqô-tagoma tái-aramma íma kéiyaiye. mórariq umá tái-yagoma íráqôn-aramma íma kéiyaiye.

44 waayúkama yaagóni aranókáá aónatuweta mikáq íráqô-tawabi tái-yawabiyo téta káonaae. ániño piki-yagoni arammá waayúkama áwáabiq-annarakema íma arammá kégutoe. ániño áwáabiq-annarakema wááéni-aramma íma kégutoe.

45 miráuma íráqô-nakoma taíbaq íráqôn-aimma áyáqnobake mamá páaq kéimanibo tái-nakomma tái-aimma áyáqnobake mamá páaq kéíye. mirán-áuyánámmá áyáqnobaaq ógikaitana óyaupike mamá abarokáq téwae kéíye.” téna Ítuma tiráíye.

kayaq-áuyánákáq naammá i-ááímmá

46 móragaraq waéqma itái-áímmá Ítuma tiráíye: “nóraq itaráq keqtábámá ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ kéteqanibo ketáama íma kéwaraao?

47 móra-nakoma ketópaq yéna ketáama iténa waráina-waigomma kemá wenáaimma abarokáq tiráátenue.

48 minná min-nákómá miráuma móra-nakoma naammá ínena iníkáá uráíye. min-nákómá maiqá uqmá mémánóbáq yuwéna maranóbáq anón-oqtakoni ámúraaq umá akoqnáá umákaiye. anón-oqtakoni ámúraaq akoqnáá-namma

tarôq uráiyē. anaaékaqa anómma aaqá yuréna anón-nomma auténa min-námmá awétárainanibo akoqnáá umákaitanaboana íma yawítíraiye.

⁴⁹ ááqibo móra-nakoma ketáama iténa íma wáráimma miráráá umá móra-nakoma paá-mararaq yón-agamoqnakaa-namma umá itó-umakaraiye. anaaékaqa nommá auténa min-námmá páátákáá yawítítuwaitana 'pau' titana yubákuraiye." téna Ítuma waéqma itai-áímmá tiráiyē.

7

ááiq-i-nakoni mayai-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹ Ítuma min-áímmá aarawaamá timá yímíqma ánatatuwena Kápéranabaq koyaráiyē.

² Arómani ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máqe-uraimma wemá mórama mayai-náqá ákaraiye. mi-káwáá-nákómá wení mayai-nákóqtábá ôriq umá ákainapoana mi-máyái-nákómá anó-karima mayéna puiné uráiyē.

³ ániibo ááiq-i-kawaa-nakoma Ítuqtaba máiyē-aimma Ítatuwena yaímma Íbaru-wayukati anó-kayukama timáyikena Ítuma mó timá-amiyana ketí mayai-náqá ya mamá atóbáino tiráiyē.

⁴ miráitataboata mi-káyúkámá Ítunopaq iréta anegáq-naagaq kéeta akoqnáá umá Ítama aónaraae: "wemá Íraqô-napoa áwáqnaa ínónama Íraqômiye

⁵ wemá keqtáá Íbaru-wayukama kaayonétaa umátíkái-nare. wemá wenamááriq monoq-námmá umátíkaraitaae." téta tewana

⁶ Ítuma mi-káyúkátē yagaróqtamá uráiyē. naakóní waaqókák itana ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá yaímma aanábó-wáyúkámá watáama timá yímitata Ítunopaq uréta maará-tiraae: "uyátáraana-nako, emá kammáa íaao. kemá umaatamá íma kanaarácq uráunabo ka ketí naaúma íma yínóne.

⁷ ániibo kegárácq túyánámmá itáunama íma Íraqô-naqa máunaboaq enôpaqa íma ónúne. miráinaa emá paá aamá tinana ketí mayai-náqá keqnáámmá atóbáino.

⁸ kegárácq anómma náapaamma matokái-nakoni aménáápácq máunana mayaimá mayao titaq kémayaune. ániibo kegárácq ááiq-i-wayukama yíkaraunata ketiménáápácq mááe. ániibo kemá móra-nakomma 'emá kóaaó' túnanama kanaarácq kéwiye. ániibo móra-waigoqtaba téq 'emá maabácq iyo' túnanama kanaarácq wemá kéiyē. ketí mayai-nákóqtábá 'emá maa-máyáimá mayao' túnanama kanaarácq mi-máyáimá kémayaiye." téna titata má-tima-amikaae.

⁹ Ítuma min-áíqtábá iyánáaq umátuwena taíbaq-wayukama anaaé waqméta ye-káyúkámá waeréna maará téna timá yimikaiye: "kemá keráwáqá kétimatimune. Ítiráaeo-wayukati aúkáapimma mórama maamirá-náqá itáiq-itaiq umá arummá tímí-naqa íma aónaraune." téna Ítuma tiráiyē.

¹⁰ ániibo ááiq-i-kawaa-nakoma timáyíkáitata ye-káyúkámá yawuwéqma naaópaq uréta aónamma mi-máyái-náqá atóbaguraitata aónaraae.

Nénibake maabu-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹¹ pááqya-kanaama anaaékaqa Ítuma móra-marupaq uráimma mi-márúkón áwíq Nénibare iyápó-annagaraq taíbaq-wayukagaraq Ítute urááe.

¹² mibácqá mi-márúkóní oqtaráq waaqókák owata mórama pukái-naqa maméta irááe. mi pukái-nakoni anóama kímora-iyapoma wenamá ákáraine.

ánibo awaikógáráqá naayóbáq pukuráine. taíbaq mi-márúpáké aaramá waamá min-ínikótê irááe.

¹³ uyátárai-nakoma min-ínímmá aónaimma arummá ôriq umágitana min-íníqótábá 'ibiqá íma yaraao' téna Ítuma tiráiyé.

¹⁴ ánibo Ítuma waaqókáq uréna pukái-nakoni kúkutaa-yataq ayáámma ánekuitata waayúkama pukái-naqo mamé ye-káyúkámá itó-uma máqe-uraae. Ítuma maará-tiraiye: "maabugô, kemá emmá kêtímamune. emá itóáao." téna titana

¹⁵ mi puki-nákómá itó-uma máena aamá áaimma átáma tiráiyé. miráitana Ítuma mi-mábúmá anóamma awíqma ámikaiye.

¹⁶ miráitata máqtemma aarawaamá ikatíq éta Áánûqtuni áwîqqa múte yayyéta maará-tiraae: "ketáái aukáapimma mórama Áánûqtuni anómma amuné-náqá pááq kéiyé." téta ókaraq maará-tiraae: "Áánûqtuma wení waayúkama yíwáqnaa ínéna iráiyé." téta tirááe.

¹⁷ maamin-áikómá Íqtuqtaba máqtemma Yúria-akapaq uréire kéena máqten-akapaq wéyáwé uráiyé.

Yóáanema Ítunopaq kaayaq-iyápo-ánnámá timáyikaraiye.

¹⁸ máqtemma maami-qtátááqtábámá Yóáaneni iyápo-annama Yóáanemma mó timá ámikaee.

¹⁹ ánibo Yóáanema wení kaayaq-iyápo-ánnámá yááyarena maará mó-tekao téna timáyikáitata uyátárai-nakonopaq uréta maará mó-tiraae: "naayóbáqá téta móra-naqa yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?" téta tirááe.

²⁰ mi-kááyáq-nákórátámá Ítunopaq iréta maará-tiraae: "Yóáanema nommá perai-nákómá kekárátámá enôpaq timátíkáitaka yúyana maará-tiyé. eqtabá anaáékaq yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?" téna tiyé téta Ítumma timá ámikaaye.

²¹ mi-kánááráqá taíbaq ókon-okomma karímá matáa-kayukama Ítu mamá atóbamayikaraiye. mi-káyúkábikémá netuqá waátáma táí-aagomma watukáiyé. taíbaq yúgaroq-wayukama mamá yúramma karáq yikaraiye.

²² Ítuma min-nákátí yáaraq maará téna yawwéqma tiráiyé: "kenákámá máqte-qtataaqa káoneka itááya-qtataaqtabama Yóáanemma mó-tima-amekao. yúgaroq-wayukama yúramma káonaawata yítauqa akúgurai-kayukama aammá uréire kéoyé. kárú-wayukama mamá íráqóniq kéowata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. pukáa-kayukama itó kéowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama kéitaae.

²³ itáíq-itaiq umá yirummá tímê-kayukama keqtábá íma ité-maqne kéetaboata yimuqá kémaraae.

²⁴ kaayaq-nákámá Yóáanen áamo mamé yéya-nakama kóyana aarawaamá Yóáaneqtabama Ítuma maará-tiraiye: "naayóbáqá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráamma keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? aqá mórama ómmá uwááma yoqmá awétátuwainaq aónaneraq uráanabiyo?"

²⁵ keráwáqá nóí-qtataaraq aónaneraq uráanabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtowaq mamaré máitaraq ko aónaraao? yemá íráqôn-unakaqtoma umátoreta yineqá íráqô-qtataaqa mamáráa-kayukama yemá anó-kayukati naaúpaq kémae.

26 miráimanibo keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? keráwáqá móra amuné-náráq aónaneraq uráanabiyo? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. Yóáanema wemá káqon-amune-wayukama yemmá uyátáraiye.

27 min-náqá Yóáaneqtaba Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábimá maará-tiraine: “kemá ketáama mamé kumíní-naqa timákáanana áqnáabaq keráwáqtí túbáq wíniye. Áánûqtuma agamatán-áúbábí téna wemá ení aammá awírakaniye.” téna kėtiye.

28 kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune: “Yóáanema máqtemma maa-marábí máa-kayukama uyátárainanibo Áánûqtu yabíkái-aukapaqa márû mikákáá kumáta-maqma mái-nakoma Yóáanemma uyátáraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

29 Ítuma mirá-tin-aimma máqtemma aarawaagáráq táákiti-moneqa mayái-wáyúkágáráq ítaraae. yemá Áánûqtuni áaikoma arupú uráitata yemmá Yóáane nommá péqyikaraimanibo

30 Pérati-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Yóáanen ayáápikeka nommá íma pékaae. miráitana yemmá Áánûqtuma íráqôn-amma yiráátimma yinaae ma umámikaae.

31 ániibo Ítuma maará-tiráiyé: “maami-kánááráqá nói-kayukawaq mááe téraq awaaméqá ónúno? yemá nóikaa-kayukawaq mááo? máqte-qtataaqa yemá íma yimuqá kémaraae.

32 yemá miráuma iyápóma márûpi áikuteta káqo-noiyapoyaba maará-tiraae. ‘ketáámá keráwáqá íbá káoyamma kéyunataa keráwáqá ímá íma kéyaae. ketáámá íbiq-ímá kétéunataa keráwáqá íbiqá íma kéyaraae.’

33 ániibo Yóáanema nommá perai-náqá íráimma wemá aáwaqa awetá éna wááéni-nomma íma néna uráiyé. miráuraitaq keráwáqá ‘aíboq-nare’ téq tirááe.

34 íbêqa Waayúkagoni Áráaqa kukéna aáwaqa néna nommá néna iqtábámá keráwáqá ‘aónaaro. maan-nákómá aáwaqa ôriq umá néna wááéni-nomma ôriq umá kénaiye. wemá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq yetí aanábóé.’ keráwáqá téq tirááe.

35 miráimanibo waayúkama maará téta kéte. yemá itai-yátáákóní áráabitiaq mááo? ímiye. itai-yátáákóní áráabitimo máetama móra-nakoni áaikoma árain-aaimma wáinatama yemá ‘árain-aine’ téta itánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

mórama kumari áráaq-inikoma Ítumma áitaukaq ákûq-matawemma pérakaraiye.

36 móra Pérati-nakoma ááyama awíqmena wetê aáwaqa má-naraaye. ániibo Ítuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq uréna aáwaqa nánéna maraq máqe-uraiye.

37 mórama kúmiq-inimma mi-márúkáqá máena itáimma Ítuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq máena aáwaqa kénaiye-aimma ítaraiye. miráitana mi-kúmiq-ínikómá mórama íráqôn-oqta-motorebima átê-akuq-matawemma wáitana mamé íráiyé.

38 ániibo min-ínikómá Ítuni anaaépaq áitauipi ya itó-uma máena íbiqá yakáiyé. ániibo kumari-ínikóní aqnugómá Ítuni áitaukaqtaa yaráqme kúmitana min-ínikómá wen-aqnótáurake aqnumá Ítun áitaukaqo kukáimma ayúnakatuwena wemá Ítuni áitaukoma kámoqnena ákûq-matawemma pérakaraiye.

39 mi-Pérátí-nákómá wení naaúpaqa Ítumma awíqme i-nákómá mirái-qtataaqa aónatuwena maará téna auyánámmá ítaraiye: “maamin-náqá árainimma Áánûqtuni amuné-náqô máenama kanaaráq maamin-ínikómá Ítumma

ánékuiqtabama kéitena wenáaiqtabama itáníyô? maamin-ínímmá wé kumari-ínímiye.” téna Péрати-nakoma aúyánámmá Ítaraiye.

⁴⁰ miráimanibo Ítuma min-nákóni aúyánámmá iténa yauwéqma maará-tima-amikaiye: “Tááímonio, kemá móra-aimma yokáunaboq timá ámenaae.” titana ániibo Tááímoni tiráiyé: “yirááti-nako, enaúyánámmá tiyo.” tiráiyé.

⁴¹ “ítaao, kaayaq-nákórátámá mórama móneqa makái-nakonopake inaatimá móneqa matááyamma móra-nakoma taíbaq-moneqa (500) máyaitana káqo-nakoma móra-tiyaapaq-yatama (50) matáiyé.

⁴² min-nákórátámá yenákátí aqtábááma yauwéqma íma kanaaráq ámewaniq óyana min-nákómá yenákátí aqtábááma paá awikamá-yikena iyúkiaye. ániibo yenákábikémmá náawawaq móneqa makái-nakoqtabama wemmá uyátá-maqma akáníyô?” téna Ítuma tiráiyé.

⁴³ Tááímonima yauwéqma maará-tiraiye: “minnámo anón-aqtabaama mamá paá i-nákówábíyaa kétune.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “arupú umá aúyánámmá itááne.” téna Ítuma timátuwena

⁴⁴ min-ínikónôpaq kéwaerena Tááímonimma timá ámikaiye: “emá maan-ínímmá káonaano? kemá ení-naaupaq yúnaa emá ketáái áaimma waré títauqa tete í-nómmá íma tímikaanamanibo maan-ínikómá aúran-anokake títauqa tete umátikarena wení aqnótáurake ayúmna kokog umátikaraiye.

⁴⁵ emá kemmá íma tímôqnama tótó umátikaraanamanibo kemá wágáabaqo ya máqe-unarake áaima átarena maamin-ínikómá ketítaukomma tímôqnemaimma paá kétimoqnaiye.

⁴⁶ emá matawémma ketiqnópímá ketáá éwaunaiq umá íma atíma pétikaraanamanibo wemá átê-kuyumma i-mátáwékáké títauqaq kébetikaiye.

⁴⁷ miráitaq kemá emmá kétimamune. maamin-ínikómá wení taíbaq-kumiq-yataakomma paá tiwikamákeqa káyuwaanaboana keqtábá uyátá-maqma arummá kétimiye. ániibo Ánúqtuma móra-nakoni kúmiq-yataaqa arekák umá matuwaínanama min-nákómá pááqyamma arummá kámiye.” téna Ítuma timátuwena

⁴⁸ min-ínikómmá timá ámikaiye: “kemá ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq kématuweq kétéwikatuwaune.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁹ waayúkama aáwaaq naí-yááréráqá Ítugaraq máqeo-kayukama yeíyáá aamá maará téta kóté-yáté urááe: “maamin-náqá náawaq máena kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuwena káwikatuwaiyo?” téta tirááe.

⁵⁰ ááqibo Ítuma min-ínikómmá timá ámikaiye: “emá itáiq-itaiq umá yáqtoraana-yataakoma emmá kúmiq-yataapike yauwéqma káwiraiye. kaayoné-yátáápí waa.” téna Ítuma tiráiyé.

8

yaímna-noinimma Ítuni anaaé waqméta uréire urááe.

¹ anaaékaqa Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena wataáma Ánúqtuma yabíkái-marukoni átê-wataama aarawaamá timá yímikaiye. ániibo yemá tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnámá Ítuni anaaé waqmé uréire urááe.

² ániibo yaímna-noinimma naayóbáqá Ítuma waátáma táí-aagomma kéwaqtuwena karímá mamá paá kémayikena urái-noinikaraq Ítuni anaaé

waqmé uréire urááe. móra-inimma Máriáa Máatarini naayóbáqá min-íníkpíkéma abapaké kaayaqá waátáma táí-aagomma Ítuma matukáine.

³ Tútaama kíni Éróhini naaúpaqa kawáá-nákómá wenánáakoni áwîqa Yóánaama min-íníkpíkaráq Tútáánakaraq taíbaq káqo-noinikaraq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq yeqtí ótataba áwâqnaa urááe.

móra-nakoma yópi ányumma yukáine.

⁴ mórá-mora-marupake taíbaq aarawaamá ya yorupágowata Ítunopaq irááe. ánibo Ítuma móra waéqma itaí-áímmá timá-yimena tiráiyé:

⁵ “móra-nakoma ányumma yópi mó-yukaiye. mó yúwáitana yaímma-anayukoma aapi kuqturáiyé. ánibo min-ánáyúmmá waayúkama yítauqa yamá kéyatamowana numagómá áiqma nátukaiye.

⁶ ánibo yaímma-anayumma óqta-marabi kuqturáiyé. mikáké áruma utaráimanibo óqta-maraboana maragóni anommá íma wáitana ányumma aayámmá kamáguraiye.

⁷ yaímma-anayumma áwáábiq-anna-karaakoni ááipi kuqturáiyé. ánibo áwáábiq-anna-karaakogaraq karúma ányumma mamá táiq umátukaiye.

⁸ tébakaq-anayumma íráqô-marabi ku karútena mórá-mora-waigoma taíbaq-aramma (100) itáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. óq-aimma arúbama tiráiyé: “keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá itáaro.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma waéqma itaí-áímmá ti-wáigóni áaimma

⁹ yemá Ítuni iyápó-annama waéqma itaí-áíkkóni áaiqtaba Ítumma ítama aónaraae.

¹⁰ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma wenamááriq wemá yabíkái-marukoni aúpáq-áíkkón áaimma keráwáqá tiráátiraiye. miráimanibo yaímma-wayukama waéqma itaí-áímmá itánóe. miráinata yúramma aónanomanibo móra-yataaqa íma aónainoe. ánibo yemá aamá itánónanibo mi-wáigóni áaimma íma itánóe.

ányukoni waéqma itaí-áíkkóni áaimma

¹¹ maami waéqma itaí-áíkkóni áaimma maará-uraiye. maamin-ánáyúmmá minná Áánûqtun áamiye.

¹² yaímma-anayumma aapimô kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itáamanibo anaaékaqa Tááqtaama iréna mi-káyúkátí iyáqnobake mamá paábaq kéyuwaiye. Tááqtaama téna yemá min-áímmá itáíq-itaiq kéiyana Áánûqtuma yawuwéqma yiwiráinabo téna Tááqtaama min-áímmá kématuwaiye.

¹³ yaímma-anayumma óqta-marabimo kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itéta yimuqá makáane. miráuraamanibo min-áíkkómá íma ánúqa yamá marabímá kukáiyé. yemá pááqya-kanaabi itáíq-itaiq kéowana mórama maqmá aónai-yataakoma makáqma yimónaitatama páátákáá Áánûqtun-aagoma paábaq kégoiye.

¹⁴ mi yaímma-anayumma áwáábiq-anna-karaakoni áainobaqo kukáimma miráuma waayúkama aamá itátuweta aammá kéowana ókon-okomma ummaa-yátááq mónerabi maa-márábímá amuqá maraí-yátáákkómá yúyánámmá mamá yawááq kématuwaiye. miráitana yeqtí arammá íma arútama kéiyaiye. ímiye. arammá paá aayámmá kégamagiye.

¹⁵ miráimanibo ányumma íráqô-mararaqo kuqti-wáigómá miráuma waayúkama aamá itéta yáqtoqma akoqnáá urááe. miráo-kayukati iyakoma

arupú éna íráqôniq umá akoqnáá uréta arammá íyáinikaa umá arammá kéiyaae.

ómmá tawegóni aménáápáq aúyoqma makááe.

16 waayúkama ómmá kúraqmareta tawegóni aménáápáqá atípáá aménáánóbákáráqá íma káuyoq-maraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma yanaa yaareráq makáawata waayúkama mi-náúpáqô kéuyetama yemá min-ómmá aónanoe.

17 máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokáq ímiye. máqte-qtataaqa waayúkama aúpáq makáíya-qtataakoma anaaékaqa abarokáq ínata waayúkama aónanoe.

18 keráwáqá atéqma arutéqa keráwáqá aamá ítama arutánóe. ánibo móra-nakoma móra-yataaqa matokáinanama Áánûqtu min-nákómá ókaraq amínimanibo káqo-nakoma móra-yataaqa íma matokáinanama kanaaráq min-nákómá téna pááqya-qtataaqa matokáúnáa tinnama minná Áánûqtu matuwániye.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráíye.

Ítumma anóagaraq Ítumma ábâqawaayugarare.

19 mi-kánááráqá Ítumma anóagaraq Ítuni ábâqawaayugaraq Ítunopaq irááe. iráamanibo taíbaq-wayukama iyáá umágowata yemá Ítunopaqa kanaaráq íma úyôwaniq urááe.

20 yaímma-wayukama Ítumma maará téta timá ámikaae: “enanógaraq enábâqawaayugaraq máápaq enawé kéeta emmá aónaneta kéoe.” téta tirááe.

21 ánibo Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: “aaramá waamá náayubi Áánûqtun áama itéta anaaé waráiyayuma minná yemá ketinógaraq ketibâqawaayue.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma anón-uwaama mamá karagébaraiye.

22 móra-taoqa Ítuma wení iyápó-annate únópi-káárebí uyátarena timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meran-ábápáq wíyataao.” téna tiráíye. mirá titata yemá únópi-káárebí kóuraae.

23 únópi-kááregómá uyaaténa kégoitana Ítuma aúwaguraiye. ánibo anón-uwaagoma nokaayúpímá ôriq umá kéyoraitana nokómá únópi-káárebímá kéogiraitata yemá únópi kumá yubékineta urááe.

24 ánibo yemá Ítumma ko awáutureka tirááe: “kawáá-nákô, kawaa-nákô, ketáá kéyubekunatae.” téta tirááe. ánibo Ítuma itó-urena uwaáama yóráíwaigokaraq únón-íyámá metaikáráq yiwááguraiye. ánibo anón-uwaagogaraq únón-íyágógáráq kégaragebaitana nokómá waráa íuraiye.

25 wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtí itaíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa náakaraq wáiyó?” titata yemá ikatíq éta iyánáaq urááe. ánibo yeiyáá maará-tiraae: “maamin-náqá náawabiyo? wemá uwaáagokaraq nokókáráq yiwáágitata wenáama kéwaraaye.” téta tirááe.

aíbôq-nakopike Ítuma waátáma táí-aagomma watukáíye.

26 anaaékaqa yemá Kerátínêti-marupaq irááe. Kááiriri-maruqa nokaayúkómmá meran-ábápáq wáitana maan-ábápáqá mi-márúqá wáqe-uraiye.

27 Ítuma únópi-kááremá yuwéna mi-márúkáq witana mórama mi-márúkáké-náqá mikáq iráíye. átáyaa-kanaama yáuraimma wáqtôma aneqá íma itokáíye.

min-nákómá naaóqa íma maéwaimibo paá pukuráa-kayukati maiqñóbáqá maéwaine.

²⁸⁻²⁹ taíbaq-yupaama waátáma táí-aagoma wemmá yáqtoqma akoqñáá uráíye. aati-aatimá waayúkama kawáá umákáreta ánnánapo ayáákaraa aítaukaqa ánná atáá umákewaone. miráimanibo min-nákómá ánnáma paá yaráqtúwaitana mi-tái-áágómá waqmá waayúka íma máa-kaqmaapaq ayuwéwaine. miráitana min-nákómá Ítumma aónatuwena wááqa kéyena Ítuni aítaupi waaqókáq marabí aipaq aguréna anókaq ááyama maará-tiráíye: “Ítuo, mú mikákáá anómma uyátárain-Aanuqtuma áanikoma kemmá nôraq umátikane kéono? tíqa í-yátááqá ítimiyo.” mi-káátágómá mirá téna inaa-inaa tiráíye.

³⁰ ániibo Ítuma min-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: “enáwíqa náawabono?” téna Ítuma titana ániibo wé tiráíye: “ááiq i-wayukamune.” téna yawwéqma tiráíye. netuqyaamá táí-aagoma min-nákóní arunóbáq péqma máeta

³¹ Ítukaq inaa-inaa téta ‘abeyúmmá íma wái-maiqñobaqa mibáqá Áánûqtuma keqtáá táí-meyamma tímíniqtaaiibo ítiyuwaikaae’ tirááe.

³² mi-márúkóní waaqókáqá pááqyan-anubaq netuqyaa-pó ánnámá aúma naté utááe. miráitana mi-káátámá Ítukaq inaa-inaa téta yemmá iyuwáinata pó-annabi ko peránáae tewana Ítuma iyúwáitata kóuraae.

³³ ániibo mi-tái-áágómá min-nákópíkémhá ayuwéta pó-anabítava uyábékaae. péqmareta áítanobaq metaráamma anó-nokaayupi metaréta nomhá nawíketa máqtemma pukááe.

³⁴ miráitata pógoni kawáá-wáyúkámá miráí-qtataaqa aónatuweta yemá péqmareta uréta anó-maruparabi máqte-naukapaqa mó-tima-yimikaae.

³⁵ miráitata aarawaamá nôrabi o-qtátááqá ko aónaraae. ániibo mikáké Ítunopaq uréta waátáma wepí máqe-urai-nakomma ya aónaamma wáqtôma kéiyena aúyánákómá tágaitana wemá Ítuni aítaupi waaqókáq máitata aónatuweta aarawaamá ikatíq urááe.

³⁶ ániibo waayúkama mi-qtátááqô aónaa-kayukama náayuwabi aónayuma yemá min-nákómá atóbain-aimma tébakaq-wayukama tímá yimikaae.

³⁷ ániibo Kerátínêti-aukapaq-wayukama Ítumma maará téta tímá ámikaae: “emá keqtáá tiyuwé kóaa.” téta tirááe. yemá ôriq umá ikatíq kéetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma únópi-káarébi uyákébereta wení iyápó-annagaraq yawwéqma kóuraae.

³⁸ min-náqá táí-aagoma ayúwái-nakoma Ítukaq inaa-inaa téna tiráíye: “kemá eté ónááq kéune.” téna tiráíye. miráimanibo Ítuma yawwéqma kétimakena tímá ámikaiye:

³⁹ “emá ení márûpaq yawwéqma uré Áánûqtuma mi-qtátááriqo umákáiqtabama wataáma mó tiyo.” téna Ítuma min-náqá tímá ámikaiye. miráitana min-nákómá kóurena wení márûpaqa uréna máqte-qtataariqa Ítumo miráumakai-qtataaqtabama máqte-kayukama mó-tima-yimikaiye.

Ítuma kawáá-nákóní ayáámûkomma yawwéqma kátobamakena mórama Ítuni wáqtôraq ayáámma ánékuin-inimma mamá atóbamakariye.

⁴⁰ Ítuma yawwéqma naaópaq itata aarawaamá awé umá máqe-uraapoata anómma yimuqá marákáraae.

41-42 ánibo móra-naqa páaq uráimma min-nákóní áwîqá Yááíratie. wemá móra monoq-náú-káwáá-náqíye. miráitana min-nákómá Ítuni aítaupi aipaq agéna kímora-ayaamukoma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáq-káritímáátímá uráin-inaaruma pukáitanaboana wemá Ítukaq inaatitana wení naaúpaq uráíye.

43 Ítuma kó-mare kéwitata taibaq-wayukama yageq-yageq urááe. ánibo móra-inimma mikáq máqe-uraimma min-ínkómá inaaútamma ákáitana tiyááka umá kaayaq-káritímáátímá máqe-uráíye. miráitana móra-nakoma mi-kárimá íma kanaaráq atóbamakaraiye.

44 min-ínkómá Ítuni anaaépake iréna amakaq Ítuni kúberai-unakoni aqtóráq ayáámma ánekukaiye. miráitana páátákáá min-ínááú-kárigómá ánatamakaitana ókaraqa karímá íma ákáráíye.

45 ánibo Ítuma ítama aónaraiye: “náawaq tineqá ayáámma ánekukaiyo?” téna tiráíye. yaímma-wayukama téta ‘kemá ímiye’ kétimma ‘kemá ímiye’ kétimma urááe. ánibo Pítaama maará-tiraiye: “kawáá-nákó, taibaq-wayukama itó-uma emmá ikúyakaraae.” téna Pítaama titana

46 Ítuma tiráíye: “móra-waigoma tineq ayáámma ánekukaiye. miráitaq kemá túnobaq maqmá aónáúnama ketí akoqnáama yaímma tiyuwéna kóuráíye.” téna Ítuma tiráíye.

47 min-ínkómá mi-qtátááqá káonenama aúpáq íyukaiye. miráitana wemá iyánáaq umárena Ítuni amakaq araayutaúmmá má atena mikáq máqte-kayukati yúrakaaq Ítun-aneq ayáámma noiqtababi ánekuin-aaimma má kétena wení karígómá páátákáá ánataguraiye.” téna tiráíye.

48 ánibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “ketiyáámûko, emá arummá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma ení karímá mamá ánatamakaiye. kaayoné-yátáápi waaó.” téna Ítuma tiráíye.

49 aamá kétena máitana mi-mónóq-náúké-káwáá-nákóní mayái-náqá Yááíratikaq iréna timá ámikaiye: “enayáámûkoma áqa pukuráíye. minnáyaba yirááti-nakomma ummaamá íamiyo.” téna min-nákómá tiráíye.

50 áaqibo Ítuma min-áímmá ítátuwena yauwéqma timá-amena tiráíye: “emá ikatíq íuwo. emá paá itáíq-itaiq inanamá ení iyápóma atóbéna itó-iniye.” téna Ítuma tiráíye.

51 ánibo Ítuma mi-káwáá-nákóní naaúpaq uyéna aarawaamá íma iyúwáitata min-náúpáqá íutaae. ímiye. Ítuma Pítaamma káwirena Yóaanemma káwirena Yémitimma káwirena min-ínáárúgóní anóaboamma kéyiwirena umá kúra umá yiwíqmena Ítuma utáíye.

52 ánibo máqte-kayukama min-iyápóyábá ibiqá kéyareta máqe-uraae. miráimanibo Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá ibiqá íma yáráaro. min-iyápómá íma pukáíye. wemá paá aúwaguraiye.” téna Ítuma tiráíye.

53 ánibo mi-káyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa yemá ítaraae min-iyápómá pukuráitataboata wíráa urááe.

54 miráimanibo Ítuma min-ínáárúgóní ayáákaq múte káyaqtoarena tiráíye: “inaarúo, itóaao.” téna Ítuma tiráíye.

55 ánibo min-ínáárúgóní aágoma yauwéqma itana páátákáá itó-itana Ítuma yeráwáqtábá ‘aáwaga áméro’ tiráíye.

56 ánibo min-ínáárúgóní anóayaa aboáma anómma iyánáaq urááyamanibo

Ítuma akoqnaá-aimma timá-yimena ‘maami-qtátááqtábámá keráwáqá móra-waigomma íma timá áméro’ tiráiyé.

9

tiyááka umá kaayaq-wáyúkama Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama timáyikaraiye.

¹ Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá yááyama yorupamá yíkarena Ítuma akoqnaágararaq náápaakaraq yímikaimma yemá waátáma mútûq táiaagomma waqtukéta ókon-oko-karima mamá atóbamayikareta ígáae téna yímikaiye.

² mikáké mi-káyúkámá uréta Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba mó kététa karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaigaae téna Ítuma timáyikaraiye.

³ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá máqte-qtataaqa ímáýaaro. yáumma amé uréire í-yátááqá íma mayéra kápiq-unamma íma mayéra nai-yátáákáráq mónekaraqa íma mamé uréire oro. kúberai-unamma kaayaqá íma mamé oro.

⁴ ánibo keráwáqá móra-naupaq uyábereqa paá min-náúpáq máéro.

⁵ ánibo mi-káyúkámá yeqtí-naupaq ímo tiwíqme wíyaqa keráwáqá timá tága-yimeraq tibikáké obamá popoq umátuweraq koéraq yauwéqma ókaraq íma oro.” téna Ítuma tiráiyé.

⁶ miráitata iyápó-annama máqte-marupaqa yemá kóureta átê-wataama Áánûqtuqtaba kétima-yimeta karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraae.

Érôtima Ítuni watáama ítaraiye.

⁷ kini Érôtima Ítuma máqte-qtataariq i-wáigóni watáama ítátuwaitana aúyánákómá mibáq kóuraiye. yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema pukáipike itó-uraiye.’ téta tirááe.

⁸ káqo-kayukama tirááe: “Íráiyama páaq iyé tirááe.” ánibo tébakaq-wayukama tirááe: “mórama naayón-ámúné-náqá yauwéqma pukáipike itó-uraiye.” téta tirááe.

⁹ miráitana Érôtima maará-tiraiye: “kemá Yóáaneni aqnómmá arátukaunamanibo min-náqá náawaq máitaraq kemá weqtábá mirán-áímmá kéitauno?” timátuwena mikáké Ítumma aúrapi aónane uráiyé.

Ítuma taíbaq-wayukama (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹⁰ Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama yauwéqma iréta máqte-qtataariq on-ááímmá Ítukaq má-tima-amikaae. ánibo Ítuma yiwíkai-kayukama mibáq yiwíqmeta yenamáa móra-marupaq Beqtáirapaq urááe.

¹¹ anaaékaqa taíganaimma aarawaamá aónaraa-kayukama Ítun anaaé waqméta urááe. ánibo Ítuma káyimonena amuqá maqyíkátuwena yemma Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba watáama timá yímikaiye. ánibo mikákémá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹² aabaúgómá kuperánéna kéitata kaayaq-ánná-wáyúkámá Ítunopaq iréta tirááe: “emá maa-káyúkámá timáyikénata yaímma-maruparaa meraráipaq wéyáwé umá watéta aáwaqa abáa-uma naaro. maan-áúkápáqô máunataama waayúkama íma máa-kaqmaapare.” téta tirááe.

13 miráimanibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá kenamáárfiq maami-káyúkámá aáwaqa yímero.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo yemá tirááe: “ketáámá netuq-ááwáqá íma makáunataae. móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq makáunataae. ketáámá maami-káyúkátí aáwaqa ko meyáníq ónúnataabiyo?” téta ítama aónaraae.

14 miráuma taíbaq-wayukama (5,000) máqe-uraae. ániibo Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá timá-yimiyata yemá álkuma móra-tiyaapaq-tiyaaka-tiyaaka umá álkuma máéro.” téna tiráiyé.

15 miráuma iyápó-annama mi-káyúkámá timá yímewata teníq umá aarawaamá álkuma máqe-uraae.

16 miráitana Ítuma móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaqá kátútai-noyaakaraq maténa Áánûqtukaq aúramma múte káonena ‘tíkáiyé’ tiráiyé. ániibo mi-nóyáákáráq yakaráq mapámma wení iyápó-annama yímitata yemá mamá aarawaamá yímikaae.

17 ániibo máqte-kayukama namá kanaarácq owata iyápó-annama aqtó-áqtó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-únámmá áíqturaae.

Pítaama abarokácq téna ‘Ítuma Metáiyae’ tiráiyé.

18 móra-taoqa Ítuma wenamá nunamummá kétena máitata wení iyápó-annama Ítute máqe-uraae. ániibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “aarawaamá keqtábá náawae kéteo?” téna tiráiyé.

19 ániibo iyápó-annama yauwéqma tirááe: “yaímma-wayukama eqtábá Yóáanema nommá perái-naré kéte. ániibo yaímma-wayukama téta Iráiyae kéte. ániibo tébakaq-wayukama téta naayóbácq móra amuné-náqá pukáimma itó-uraiye kéte.” téta tewana

20 Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá kenamáárfiq keqtábámá náawae téraq kéteo?” téna ítáitana Pítaama yauwéqma tiráiyé: “emá Áánûqtuni Metáiyama yauwéqma tiwirái-náqóne.” téna tiráiyé.

Ítuma téna ‘pukécq yauwéqma itó-onune’ tiráiyé.

21 mirá-timatuwaitana Ítuma akoqnáá umá téna káqo-kayukama maamin-áímmá íma timá yíméro téna iyápó-annama aammá áunikaraiye.

22 Ítuma móragaraq timá yimikaiye: “Waayúkagoni Áráaqa aíqa í-yátááqá mayáínata anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq yemá yinaaeemma umáketa ikamíyana pukéna kaumo-kánáámá ánatainana keqnáámmá itó-iniye.” téna Ítuma wenamáárfiq wetábá tiráiyé.

23 ániibo Ítuma wení iyápó-annama máqtemma maará téna timá yimikaiye: “náawabi ketinaae waránáae ténama wemá wenamáárfiq wetábá awikátuwena wení kaapaq-yámá maména aati-aatimá mamé wíinna-nakoma tinaae waráino.

24 náawabi wení aúwaraiqtaba aúyánámmá iténa yáqtoqma akoqnáá ínna-waigoma wení aúwaraimma aúyoranimanibo náawabi keqtábá aúwaraimma yuwénama wení matúq-matuq umá máí-auwaraimma paá yáqtoraniye.

25 ítáaro. móra-nakoma wetábá máqte-qtataaqa maa-márábiké kémayenamanibo matúq-matuq umá máí-auwaraimma ímáyáimma wení oótakoma nôro umákaniyo?

26 ániibo móra-nakoma keqtábágárácq yiráátén-aiqtabagaraq agaeyábá énama Waayúkagoni Áráakoma wemá wetábá wení tágama-yataakaraq aboámá

Áánûqtuni tágama-yataakaraq wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq kumínna-yupaama min-nákóqtábámá agaeyábá umákaniye.

²⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maanámo itó-uma máa-kayukama íma pukéta Áánûqtuma yabíkái-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítun áúgoma mamá aokaríq uráiyé.

²⁸ min-áímmá timátuwena anaaékaqa miráuma abapaké kaumo-kánáámá yáwitana Ítuma Pítaama káwirena Yóanema káwirena Yêmitima káwirena umáena anubaq nunamummá tinéna yiwíqme utáiyé.

²⁹ nunamummá kétena máitana Ítun óíkoma mamá aokaríq kéitana wení wáqtógoma wayámmá auréna miráuma ókáá kamá tágaraiye.

³⁰ ániño kaayaq-nákórátá Ítute watáama tirááye. min-nákámá Mótetiyya Iráiyae.

³¹ yenákámá tágama-yataakaraq kukéta máqte-qtataariq éna Ítuma Yérútaárebaq puíníqtaba watáama tirááe.

³² Pítaagaraq kaayaq-nákátí yúrakoma yúgáibaaq itata yú wagíneta urááe. miráimanibo yemá waguréta máqeta anaaékaq itó-uma máeta Ítuni tágama-yataakaraq Mótetiyya Iráiyati tágama-yataaqa aónaraane.

³³ Mótetiyya Iráiyama Ítumma ayuwéta kóiyé. kéoyana Pítaama Ítumma maará-tima-amikaiye: “kawáá-nákó, ketáámá maakáq máunataama minná íráqõne. ketáámá kaumo-námmá ónúnataae. móra-namma ení naané. móra-namma Mótetini naané. ániño móra-namma Iráiyana naané.” téna Pítaama tiráiyé. ániño Pítaama íma ítama arútárenaboana min-áímmá tiráiyé.

³⁴ Pítaama min-áímmá kétena máíqtaba móra-konnakoma yawááq-umayikaitata yemá yaaqtaba urááe.

³⁵ ániño móra-aikoma maará téna mi-kónnápké tiráiyé: “maannáma ketáanine. kemá wemmá awaaméqá umákaraune. keráwáqá wenáama ítáaro.” téna min-áíkkómá tiráiyé.

³⁶ min-áíkkómá mirá-timatuwaitata yemá aónamma Ítuma wenamá máqe-uraiye. ániño yemá yóyau kawaa urááe. mi-kánááráqá mi-qtátááqó aónaaqtabama móra-nakomma íma timá ámikaae.

móra-iyapogopimma waátáma máin-iyapoma Ítu mamá atóbamakaraiye.

³⁷ aabáyaama min-ánúmá yuwéta kúmówana taíbaq-wayukama Ítumma aapaké kun aónaraae.

³⁸ ániño mi-káyúkábíkémá móra-nakoma anókaq wááqa yumátu wena maará-tiraiye: “yirááti-nako, kemá inaa kétune. emá ketáanikomma aónaao. kemá wemmá wenamáa kímora-iyapoma ákáraune.

³⁹ ániño mórama táí-aagoma min-iyápómá yáqtoqma akoqnáá uráitana páátákáá wááqa kéitana mamá aíbôriq kéumakaitana yuapikema wayán-ágáregómá ôriq kéiyé. mi-tái-áágómá áú-aíqa aména íma yuwéna kégoiyé.

⁴⁰ kemá ení iyápó-annayaba mi-káátágómá matuwaígáae téq inaa túnnamanibo yemá kanaarác íma kématuwaae.” téna Ítumma timá ámikaiye.

⁴¹ Ítuma yawuwéqma tiráiyé: “keráwáqá aarawaamá maa-kánááráq-wáyúkámá itáíq-itaiq íkéowanaboana keráwáqti túyakoma táíq éna íkarutaiye. kemá náaraq umá kanaawaq keráwáqtéma máeraq keráwáqti ummamá

mayánúnô? mirá-timatuwena min-nákómmá timá ámikaiye: “ení iyápóma awíqme maabáq iyo.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴² min-iyápómá aapaqá kéiqtaba mi-tái-áágómá min-iyápómá mamá awéqtáma iyaabótukaiye. miráitana Ítuma waátáma aamá awáágútuwena min-iyápómá mamá atóbama aboámmá ámikaiye.

⁴³ minnáyaba máqte-kayukama Áánûqtuni anón-akoqnaama aónatuweta iyánaaq urááe.

Ítuma puíníqtaba kaumobáq tiráiyé.

ánibo mi-káyúkámá Ítuma máqteniq i-qtátááqtábá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye:

⁴⁴ “keráwáqá maan-áímmô túnnama taákau makéra ítama arútáaro. pááqyanaabima anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maránóe.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ miráimanibo iyápó-annama min-áímmá íma ítaraae. min-áíkóní áaikoma yepímmá aúyokuraitataboata íma ítama arútáraae. miráitata yemá ikatíq éta Ítumma min-áíkóní áaiqtabama íma ítama aónaraae.

náawaq anómma máiyó?

⁴⁶ yemá iyápó-annama itó-uma ánateta aamá téite éta náawaq anómma uyátamaqma máiyó tirááe.

⁴⁷ ánibo mirá-yúyánámmá iyápó-annati iyáqnobaq wáitana pááqyan-iyapoma awíqmena má-ito-umakaraiye.

⁴⁸ ánibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma ketíwíkaq maa-pááqyán-iyápómá áwáqnaa énama minná kemmá tíwáqnaa íniye. ánibo móra-nakoma kemmá tíwáqnaa énama minná kemmá timátíkáitaq yúnna-waigomma Áánûqtuma áwáqnaa kéiyé. máqtemma keráwáqti aúkáapikemma móra-nakoma miráuma pááqyan-iyaporaá umá maénama wemá uyátá-maqma anó-naqa mániye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nako keráwáqá íma namuroíq umátikai-naqa minná keráwáqti aanábóe.

⁴⁹ Yóáanema yauwéqma tiráiyé: “kawáá-nákô, ketáá móra-naqa aónáúnataama enáwíkake tái-aagomma kématuwaiye. miráimanibo wemá ketáái tínaaémma íma kéwaraipoataa ketáá aammá áunakaraunatae.” téna Yóáne tiráiyé.

⁵⁰ miráitana Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá min-nákómmá íma aammá áunakaaro. móra-nakoma keráwáqá namuroíq íumatikenama wemá minná keráwáqti aanábómíye.” téna Ítuma tiráiyé.

yáimma Taméria-wayukama mááqa aúyaketa Ítumma paábaq watukááe.

⁵¹ Áánûqtuma Ítumma awíqmena wenôpaq uwíni-kanaama waaqókáq uráiyé. miráitana Ítuma Yérútáárebaq ónáae téna mimórá aúyánámmá ítama yarútaiye.

⁵² ánibo Ítuma yáimma-wayukama timáyíkáitata aamá maméta áqnáabaq urááe. aamá maméta kó-kayukama Taméria-wayukati pááqya-marupaq uyábéketa Ítumma yokaa umákaneta urááe.

⁵³ miráimanibo mi-márúkák-wáyúkámá Ítumma awíqmeta yeqti naaúpaq uwíyábá íma yíkaraiye. yemá ítaraae. Yérútáárebaq yeqti namuro-wáyúkámá máápaq witatabóata Ítumma íawikaae.

54 kaayaq-íyápó-ánnámá Yêmitiyaa Yóáanema min-ááímmá yenákáma aónatuweta Ítumma maará-tima-amikaaye: “uyátárai-nako, ketáá Áánûqtнопake iramá ááyaananataa mi-káyúkámá kun agamá kautíníyô?” téta tiráíye.

55 miráímanibo Ítuma waeréna min-nákámá min-ááíqtábá yiwááguráíye.

56 ániibo yemá mikáké ôq-marupaq urááe.

móra-nakoma Ítun anaáe waráné i-naré.

57 yemá aapaq maré kéowana móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “máqte-marupaq wíné innabáqá kegáráq anaáe waqmé ónúne.” téna tiráíye.

58 ániibo Ítuma wemmá makáqma aónanena timá ámikaiye: “abááq-íyákómá muriánóbáq kémainana numagómá ánáamma umárena kéwaimanibo Waayúkagoni Áráaqa waénúna-namma íma wáíye.” téna tiráíye.

59 ániibo Ítuma káqo-nakokaraq timá ámikaiye: “emá ketinaae waraao.” téna titana min-nákómá maará-tiraiye: “kanaaráq tiyúwénaq ketibomá ko mamá uqtamá kátuwerabiyo?” téna tiráíye.

60 ániibo Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá keqtábá íma itéta pukáa-kayukaraa-kayukama iyúwénata pukáíya-kayukama uqtamáyíkáaro. ániibo emá uré Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba átê-wataama mó-tima-yimiyo.” téna Ítuma tiráíye.

61 ániibo keqnáámmá móra-nakoma tiráíye: “uyátáraana-nako, kemá enanaae waránáá kéunamanibo emá kanaaráq tiyúwénaq ketí waayúkama tiyááma mó yíqíqma máero timá yikátuwo.” téna tiráíye.

62 ániibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “waayúkama náayubi Áánûqtuni aakaq áaimma átama wínéna kéimanibo aati-aatimá anaáepaq naayón-ááíqtábá waéqma káonaipoana Áánûqtuma yabíkái-kayukabimma kanaaráq íuwiniye.” téna Ítuma tiráíye.

10

Ítuma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá timáyikaraiye.

1 anaáeáqqa uyátárai-nakoma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá ókaraq awaaméqá umáyikena kaayaq kaayaq umá timá yikáitata áqnáabaq urááe. ániibo máqtemma anó-maruparabi pááqya-marupaqa Ítuma wíné i-márúpáq timáyikáitata kówana anaáeáq Ítuma wíníqtaba uráíye.

2 ániibo Ítuma mi-káyúkámá maará-tima-yimikaiye: “taíbaq aáwakoraa umá yópi ábuma karáímanibo taíbaq-mayai-wayukama íma mááe. miráínaq keráwáqá yókóni aboákáq nunamummá tíyana wemá Áánûqtuma yaímma mayai-wáyúkámá timáyikainata wení aáwakaa ko mamá áikuyikaino.

3 keráwáqá kóoro. ániibo ítáaro. ánikerá umá máa-kayukati aúkáapi kaayoné-wámmá kokóri-araakaa umá timá-tikaunaq kégoe.

4 keráwáqá aapaqá yaímma-yataaqá títauq-anamma kápiq-unamma móneqa íma mamé oro. ániibo keráwáqá aapaqá íma aagamá waayúkkate watáama tero.

5 móra-naupaaq uyábereq áqnáabaqa maará-tero. ‘maan-náúpáq-wáyúkábimmá kaayoné-yátááqá waíno.’ téra tero.

6 ániibo móra-nakoni áyákoma kaayoné inna-naqa min-náúpáq máinaqa minnámo kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma min-nákópi yuwáiyanaq ko waíno. ááqibo móra-nakoma ímo mirá énama kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma yauwéqma keráwátôpaq yíno.

⁷keráwáqá mimórá-náúpq áátuma máéro. ániibo min-náúpq máiyata yemá aáwaqa timéta nommá timéta iyamma naaro. mayairáq-nákómá kanaaráq wení meyámmá mayániye. miráinaq keráwáqá óq-naupaqa móra-mora umá íoro.

⁸ániibo keráwáqá mera-márúkák uyáberaiyata mi-márúkák-wáyúkámá yeqti naaúpaq tiwíqme wíyaqa kanaaráq uréraq yemô timíyan-aawaqa naaro.

⁹ániibo mi-márúkák karí-wáyúkámá mamá kátobamayikeraq mirá kéeqa yemmá maará téraq timá yíméro. ‘Áánûqtuma yabítikani-waigoma keráwáqti waaqókák máíye.’ timá yíméro.

¹⁰ániibo keráwáqá móra-marukaq wíyata mi-márúkák-wáyúkámá yeqti naaúpaq íma tiwíqme wíyaqa kanaaráq keráwáqá mi-márúkóní aakaq ko itó-uma máera maará-tero.

¹¹‘keráwáqti maa-márúkáké kaitógoma ketáái tibíkák aráápaيمانibo ketáámá popoq umátuwaunanataa keráwáqtôpaq yauwéqma wiyé. ateráaro. Áánûqtuma yaináí-kánaágómá keráwáqti táí-meyakaraq waaqókák kéíye.’ tero.

¹²kemá keráwáqá kétima-timune. mi-márúkómá keráwáqá íma tiwiráiya-marukoma Tótôma-marukoma uyátá-maqma anómma táí-aimma wánipoana aqtó-kánaáráqá Áánûqtuma Tótôma-marukomma paru umáyikena íma tiwiráiya-marukomma íma paru umáyikaniye.” téna Ítuma tiráíye.

yaímma-marupaq-wayukama yirummá íma waéráa-kayukati tiruno.

¹³Ítuma óq-aimma tiráíye: “keráwáqá Ítiráaeo-marupaq-wayukao, ítáaro. Tiyórátini-wayukao, keráwákák táí-yataaqa anómma pááq íniye. Beqtáira-wayukao, keráwákák táí-yataaqa anómma pááq íniye. ániibo kemá keráwáqti márúkaq awaaméq-yátááríq únnaiq umá móra-nakoma Tááíranapaq Tááyabakaraq awaaméq-yátááríq énama kanaaráq naayóbáq yemá unáá káréqomma wáqtôraa yaútúma itoréta kanabí máeta yirummá waeráune téta yiráátiraae.

¹⁴aarawaamá mamá yainánéna ínna-kanaaraqa Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yemmá anónnáma táí-meyamma Áánûqtuma yimínímanibo keráwákák uyátá-maqma anómma anónnáma táí-meyamma timíniye.

¹⁵ániibo keráwáqá Káperanabaq-wayukao, keráwáqá múte yaúmeq Áánûqtukaq uwínô? miráinomanibo keráwáqá paá Tááqtaani márûpaqa iyaabótuwanoe.” téna min-áímmá Ítu tiráíye.

¹⁶Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “móra-nakoma keráwáqti táama itaína-nakoma minná ketáama kéitaiye. ániibo móra-nakoma keráwáqá anaáemma umátikenama minná kemmá anaáemma umátikaniye. ániibo móra-nakoma anaáemma umátikenama min-nákómá kemmá timátíkáitaq yúnna-naqa Áánûqtumma anaáemma kéumakaiye.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuni abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá yauwéqma irááe.

¹⁷anaaékaqa abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá Ítuma timáyikaraimma yauwéqma iréta yimuqatá ôriq umá kémareta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, ketáá enáwíqa yaúnunataa táí-aagoma waayúkabike paábaq yá-uraae.” téta Ítumma timá ámikaae.

¹⁸ániibo Ítuma timá yimikaiye: ‘kemá Áánûqtuni márûpake Tááqtaama aabáyúraa yoqména páátákáá kuqtitaq aónaraune.

19 Ítáaro. kemá keráwáqá akoqnááma tímikaunaboq keráwáqá kanaaráq irakabayaakógárq áwáábíq-uwabaaikokaraq títuqnapo yamá káraapeq Tááqtaani akoqnááma uyátánoe. ániibo móra-yataakoma kanaaráq íma mamá keráwáqá táíq umátikaniye.

20 miráimanibo keráwáqá táí-aagoma keráwáqítí táama Ítáíqtabama tímúqá íma maránómanibo Áánûqtuma máípaq keráwáqítí tíwíqqa kágamaraibo minnýaba tímúqá máraaro.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma amúqá maréna Áánûqtuma aboákáq ‘tikáíye’ tiráíye.

21 mi-kánáárqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítun áyáqnoqabq mamá amúq-yatááqá pááq itana Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, ení márûpaq-wayukagaraq maa-marábí-káyúkágárq uyátárai-nare. kemá minnýaba ‘tikáíye’ kêtune. emá maami-qtátááqá itái-yátááqá itéta ‘aamá ítaraunatae’ kété-kayukabima mamá áuyoyike aamá íma itéta paá-wayukama kéyiraatene. owé. ketiboó, ení akaí-yátáákómá mirá-uraiye.

22 ketibomá máqte-qtataaqqa ketiyáápitaa makáíye. ániibo móra-nakoma kemmá áanikomma íma tímónaraibo ketibomá wenamáa kemmá áanikomma kétimonaiye. móraiq umá móra-nakoma ketibommá Áánûqtumma íma aónaraibo áaniko kemá kenamáa káonaune. ániibo waayúkama náayuwabi áanikoma kemá yiráátenaaq únna-wayukama yegárq ketibommá Áánûqtumma káonaae.” téna Ítuma tiráíye.

23 yemá iyápó-annama yenámáa Ítute máawana yeqtôpaq waeréna Ítuma maará-tiraiye: “náayuwabi keráwáqá aónaa-qtataaqtaba yemá yimuqá kémaraae.

24 kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá taíbaq amuné-wáyúkawábi taíbaq kíni-kayukama keráwáqá íbêqa aónaa-qtataaqqa aónanaae temánibo yemá kanaaráq íaonaraae. ániibo keráwáqá íbêqa ítáan-aimma itánáae temánibo yemá íma ítaraae.” téna Ítuma tiráíye.

Tamériabake-nakoma namuro-nákómmá arummá umákaraiye.

25 mikáké mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma itó-urena Ítumma makáqma aónanena uráíye. ániibo wé Ítumma tímá ámikaiye: “yirááti-nako, kemá náaraq éraq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnô?” téna ámáan-aimma yirááti-nakoma tiráíye.

26 ániibo Ítuma yawwéqma tímá ámikaiye: “nóinae ténawaq Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá kétéyo? emá náaraq umá kéyorautono?”

27 titana min-nákó yawwéqma tiráíye: “mútúq arummá káme ení akoqnáágaraq arun-iyápógógárq máqtemma aúyánákárq ení uyátárai-nakomma Áánûqtumma weqtábá akaíno. ániibo enamááríq eqtábá ákáiniq umá enamakaq náawabi máina-waigoqtaba akaíno.” téna agamatán-áikómá tiráíye.

28 ániibo Ítuma tímá ámikaiye: “emá áraimma arupú umá téne. emá miráuma ténaiq emá kanaaráq matúq-matuq umá mánone.” téna Ítuma tiráíye.

29 miráimanibo mí ámáan-aimmo yirááti-nakoma wenamááríq wenáwíqqa mamá íráqôniq iyábá ákáitana tímá ámikaiye: “ániibo ketimakaqô máí-naqa minná náawabiyo?” téna tiráíye.

30 ániibo Ítuma maará téna yawwéqma tiráíye: “móra-nakoma Yérútáábake yuwéna Yérikobaq kukáíye. ániibo moyá-káyúkámá aapaq aónatuweta máqte-qtataaqqa yabímayeta ikámma taítawaa umákaraae. yemá miráumatuweta kóuraae. anaékaqa min-náqá aapi máena wemá puíné uráíye.

³¹ áńibo mi-kánááráqá móra monoq-káwáá-nákómá min-ámmá waqmé kukáiyē. Táméria-naqa aónawaena yuwéna kótámaqtuwena aan áwábake kóuráiyē.

³² móraiq umá móra Aribae-annabike-nakogaraq min-ápáq iréna min-náqá ya aónatuwena kótámaqtuwena aan áwabaq maréna kóuráiyē.

³³ miráimanibo Támériabake móra-naqa ikámaraa-nakoni namuro-nákómá min-ápáq maréna min-náqá máikaq iráiyē. áńibo wemma aónaimma áyáqnobaqa aruqtabá umákaráiyē.

³⁴ áńibo amakaq uréna matawékaraq wááeni-nokaraq atíma náopi atáa-umakatuwena min-náqá múte yaúma wení ótiraa-kakoni ámúraaq abímmá ayákaráiyē. áńibo awíqmena min-náqá waabá-káyúkámá kówate-yawate o-náúpáq mó ákarena yabírakaráiyē.

³⁵ áńibo min-náúpáq wamarááyakake aabáyaanapimma mi kówate-yawate-nakoni aboámmá móneqa móra-wayukama ámíqtuwena maará-tiráiyē: “emá maa-nákókáq yabíqma arútárenana yaímma ení móneqa maami-nákókáqó kóinaqa kemá yauwéqma yéqa yaímma-meyamma yauwéqma aménúne.” téna tiráine.

³⁶ íbèqa emá náaraq téq aúyánámmá kéitaano? kaumo-wáyúkámá maréta yewana moyá-káyúkámá ikámaraa-nakomma náawaq amakaq máitana áwáqnaa iníkáámá uráiyō?” téna Ítuma tiráiyē.

³⁷ áńibo ámáan-aimma yirááti-nakoma maará-tiráiyē: “min-nákómá arummá itana áwáqnaa i-naré.” titana Ítuma timá ámikáiyē: “emá uré min-nákómá iníq uwo.” téna namuro-wáyúkáyábágáráq wemma Ítuma timá ámikáiyē.

Máátaayaa Máriaae.

³⁸ yemá maré owana Ítuma wení iyápó-annate móra-marupaq uyábékaae. móra-inikoni áwíqa Máátaae. wemá Ítumma awíqmena wení naaúpaq uráiyē.

³⁹ Máátaani áúkoma wení áwíqa Máriaae. áńibo Máriaama iréna uyátárai-naqa Ítuni aítaupi maraq ya máena Ítun áama Ítaráiyē.

⁴⁰ miráimanibo Máátaama uri-uri kéena aáwaqa mamá yokaa kéitana aúyánákómá wéyáwé uráiyē. miráitana Máátaama Ítunopaq uréna maará-tiráiyē: “uyátáraana-nako, ketúkoma kenamá tiyúwáitaq máeq aáwaqa mamá yokaa kéune. minnýabama emá íyaq aúyánámmá kéitaano? emá Máriaamma timá ámínana wemá ya tíwáqnaa íno.” téna Máátaama tiráiyē.

⁴¹ miráitana uyátárai-naqa Ítuma Máátaamma maará-tima-amikáiyē: “Máátaao, emá netuq-aúyánámmá kéite máqte-qtataaqtaba ummaa kéyaane.

⁴² miráimanibo móra-yataaqtaba íma wáitana abáá kéiyē. áńibo Máriaama íráqó-qtataaqqa mayánéna kéiyē. Máriaanopake íráqó-qtataaqqa íma paábaq matuwániyē.” téna Ítuma tiráiyē.

11

nunamummá tí-ááímmá

¹ Ítuma móra-aukapaq nunamummá kétena máqe-uráiyē. áńibo anaaékaqa nunamummá timá ánatatuwaitana mórama wení iyápó-annabike-nakoma maará-tima-amikáiyē: “uyátáraana-nako, nunamummá tí-ááímmá keqtáá timá tiráátiyo. miráuma naayóbáqá Yóáanema wení iyápó-annama timá yiráátiráine.” téna tiráiyē.

² áńibo Ítuma maará-tima-yimikáiyē:

“keráwáqá nunamummá tínéqa maará tero.

keqtibotááo, emá yabikááanna-marukaq máanana enáwíkoma aokaq wáiyé.

emá yabikááanna-yataaqa maabáq kumíno.

ení márûkaqa enaúyánámmá wáraníkaa umá maa-márábikáráqá enaúyánámmá waránátaae.

3 íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.

4 ketáái otaa-qtátááqá mamá paábaq kéyuwe awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátááqá umátíkáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé iyo.”

téna Ítuma wení iyápó-annama nunamummá timá yiráátiraiye.

5 ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “ánibo keráwáqti aúkápíke móra-nakoma wení aanábómá máinaboana min-nákómá nokáámma uréna wení aanábógómmá maará téna mó-tima-amikaiye. ‘ketí aanábógó, kemmá aáwaqa timiyo.

6 ketí aanábó-nákómá ayáqtááqaa-amma uréire éqéna ketôpaq yimmá aáwaqa aménúna-yataaqa íma makáune.’ téna tiráiyé.

7 ánibo naaúpaqa máitana yaqtabá ko itái-nakoma maará téna yauwéqma tiráiyé. ‘kemmá ummaa-yátááqá ítime ítiwautuwo. oqtamá aúyakuraitana ketí iyápó-annagarataa tùmá waguráunataae. kemá íma itó-ureq móra-yataaqa aménúne.’ téna tiráiyé.

8 ánibo nôraq uráiyô? min-nákómá wení aanábóé téna íma itó-urena aáwaqa íaminiye. kemá kétima-timune. emmá agaemá íma ínaaboaá ókaraq itaa-ítaa ínanamá wemá itó éna máqte-qtataaqtaba ónna-yataaqa emmá amíniye.

9 ánibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tíyana Áánûqtuma móra-yataaqa keráwáqá timíno. keráwáqá móra-yataaqtaba abáá kéeqa kanaaráq aónainoe. oqtaráq pagé-page tíyanama Áánûqtuma oqtamá ítikaniye.

10 máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamummá tétama yemá mayáinoe. móra-nakoma nóiqtababi abáá énama wemá aónaniye. ánibo náawabi oqtaráq pagé-page tínanama Áánûqtuma oqtamá íyakaniye.

11 keráwáqti aúkápíkema móra-nakoni áaníkoma aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ tínanama aboámá kanaaráq irakabayaammá amíníyô?

12 ánibo áaníkoma aboáqtábá ‘kokóri-amuqa timiyo’ túnnayaba kanaaráq aboámá áwáábiq-wamma uwabaaimmá amíníyô? minnágaraqa ímiye.

13 ánibo keráwáqá táí-wayukamanobo Íráqô-qtataaqa keráwáqti iyápóma yimí-áímmá káonaae. miráinataa ketáá minnáyabataa káonaunataae. ketibotáá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakomma wekáq nunamupí itáíyanama yemmá wení Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

yemá téta Ítuma Piétebugaraq mayáimá kémayaiye’ tirááe.

14 móra-nakoma aamá íma téna máin-nakopíke Ítuma táí-aama waqtukáiyé. ánibo mi-káátámá paábaq kóitana óyauqo aúyaki-nakoma aamá áaimma átáma tiráiyé. miráitata aarawaamá taíbaq iyánaaq urááe.

15 ááqibo yaímma-wayukama maará-tiraae: “Piétebuma táí-aagoni kawáá-nápóana Tááqtaani akoqnáarake Ítuma waátáma kématuwaiye.” téta tirááe.

16 áñibo yaímma-wayukama Ítumma makáqma aónaineta Ítuqtaba mórama anón-awaameq-yataariq ínataa aónaano tirááe.

17 miráimanibo Ítuma mi-káyúkátí yúyánámmá aónatuwena maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “móra-marukaq-wayukama yaíkkaa uréta ááíqa íyana mi-márúqá íma íráqóniq umá paá wániye. móra-anna-wayukama yaíkkaa uréta wenikamé-wenikame étama min-ánná-wáyúkámá íma íráqóniq umá paá mánoe.

18 keráwáqá téq kegtabá Piétebuni akoqnáárake táí-aagomma kématuwaane kétewaq minnáyaba kétune. áñibo Tááqtaani waayúkama yaíkkaaq umá kaayaq-ánnáíq uréta ááíqa íyanama Tááqtaani akoqnáámá íma wániye.

19 móra-nakoma Tááqtaani akoqnáánapo táí-aagomma íma kanaaráq kématuwaiye. Ítíráaeo-wayukao, áraimma Piétebuna tíwáqnaa kéi-naqo waátáma kématuwaanama kanaaráq náawaq keráwáqtí iyápóma yíwáqnaa ínatawaq yemá táí-aama matuwánô? miráinata keráwáqtí iyápóma iyuwáiyata min-áímmá árainabi íabiyo téta ítama aónaaro.

20 miráimanibo Áánúqtuni akoqnáárake táí-aama kématuwaunaboana minnáyaba Áánúqtuma yabíkai-waigoma keráwákáq áqa íráiye.

21 ítáaro. Tááqtaama mórama akoqnáá-nakoraá umá iyebó umátorena wení naaóq yabítuwena máinanama kanaaráq wení máqte-qtataaqa paá wániye.

22 miráimanibo káqomma uyátá-maqma akoqnáá-nakoma íréna min-nákótê ááíqa umá uyátenama min-nákóní tokóruyaka-puma wení iyebómá máqtepaq min-nákómá auyánámmá itáíq-itaiq i-qtátááqá maténa máqte-qtataaqa yaímma káqo-kayukama yímíniye.

23 ítáaro. móra-nakoma ketí aanábmá ímo maénama minná wemá ketí namuro-náqíye. móra-nakoma keté íma mamá áíkuyenama wemá ketí waayúkama mamá waqmé wéyáwé kéumatuwaiye.” téna Ítuma tiráiye.

waátáma yauwéqma íráiye.

24 óqa waéqma itái-áímmá Ítuma timá yímikaiye: “áñibo táí-aagoma móra-nakopike yuwéna paábaqo kégowenama kokoq-márábáq kóurena aagamá máni-maruqtaba abáá kéiye. mi-tái-áágómá máni-maruqa ímo aónénama wé maará kétiye. ‘kemá yauwéqma maéwauna-naupaq ko mánnune.’ téna kétiye.

25 áñibo mirá-timatuwena yauwéqma ko aónaimma naayóbáqô maéwai-namma kuyúqtuketa yokaa umákaae.

26 miráitana mi-tái-áágómá uréna káqomma abapaké kaayaqá uyátá-maqma táí-aama ko yiwíkена min-nákópí ya máqte-uraae. áñibo naayóbáqá min-nákómá táíq umá máqte-uraipoana íbêqa wemá uyátá-maqma anómma táíq umáguraiye.” téna Ítuma tiráiye.

amuqá marái-yátááqá mayái-ááíné.

27 Ítuma min-áímmá ti-kánááráq taíbaq aarawaamá máqte-uraae. áñibo móra-inimma mi-káyúkátí aukáapi máin-inikoma maará téna ááyama tiráiye: “móra-inikoma naayóbáqá marákáraitaa wení náama naráána-inikoma ké itaúnama wemá amuqá kémariye.” téna min-íníkmá tiráimanibo

28 Ítuma maará-tiraiye: “mirá íma téaq maará tiyo. Áánúqtun áama itéta anaaé waráiya-kayukama yemá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráiye.

yaímma-wayukama ‘anómma awaameq-yátááqá aónanae’ téta tirááe.

29 taíbaq-wayukama ayú yagéguyowana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “Íbêqa maa-kánaáráq-wáyúkámá táí-wayukamoe. yeráwáqá móra anómma awaaméq-yátááqá aónanae kéte. miráimanibo kemá móra anómma awaaméq-yátááqá íma yiráátenunamanibo kímora Yónaama anómma awaaméq-yátááqá yiráátenune.

30 naayóbáqá Yónaama Áánûqtuni awaaméqá máena Nínibeq-wayukabi tímá tágayimikai-qtataaqa pááq uráine. móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa Áánûqtuni awaaméqá íbêq-wayukabima pááq uráieye.

31 anaakéqa Áánûqtuma aarawaamá mamá kéyainainana móra-inikoma kaapaq-áúkápáké (kúínima) itó-uma iréna íbêq-anna-wayukati táí-aaimma mamá pááq íniye. min-ínikómá maa-márágóni aqtóraké wemá iréna Tórómónima wení itai-yátáákóni áaiqtaba timmá ya itaraimanibo keráwáqá íbêq-kanaama íkeitaee. maakáqá Tórómónimma uyátáni-naqa maa maíye.

32 Áánûqtuma aarawaamá yainánéna ínna-kanaaraqa Nínibeq-wayukama itó éta keráwáqtí kúmiq-yataaqtabama awaaméqá ínoe. ániibo Nínibeq-wayukama Yónaama aamá timmá itéta yirummá waékáae. miráimanibo íbêqa Yónaamma uyátáni-naqa maa maíye.” téna Ítuma tiráieye.

áúgoni ómmá

33 waéqma itai-áímmá Ítuma tiráieye: “waayúkama ómmá kúraqma yaaregóni aménáápárabi tawegóni aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma abarokáq yaareráqá makáawata waayúkama min-náúpáqó kéyetama ómmá kamá tágaimma káonaae.

34 túramma keráwáqtí túgoni óné. ániibo túrakoma íráqòniq uráinanama keráwáqtí máqte-tuyanamma táganiye. ániibo túrakoma táíq umáginanama keráwáqtí máqte-tuyanamma kumayuqá aurániye.

35 miráinaq keráwáqá yabíqma arútáaro. keráwápímô tágain-okoma kumayuqá auráinabo

36 keráwáqtí máqte-tuyanamma tágama wáinana móra-aukapaq-turapimma íma kumayuqá auráinanama kanaaraq miráuma ókómá tirunóbáké kamá tágainikaa umá táganiye.” téna Ítuma tiráieye.

Pérati-wayukagaraq yirááti-wayukagaraq táí-aaimma taròq urááe.

37 Ítuma min-áímmá timátúwáitana móra Pérati-nakoma Ítumma ááyama awíqmena wení naaúpaqa aáwaqa nainéna uráieye. miráitana Ítuma aáwaqa naí-yááréráq ko máqte-uráieye.

38 ániibo mi-Pérati-nákómá aónaimma Ítuma áqnábaq ayáámma íma tete éna paá aáwaqa mamá kénaiqtaba aónawaaena Pérati-nakoma iyánáaq uráieye.

39 miráitana uyátarai-nakoma Ítuma tímá ámikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukama keráwáqtí tirunóbáqá miráuma káápuwabi táápekoni amegaa-áúrúqá tete umá íráqòniq umátúwáanikaa uráieye. ániibo keráwáqtí tirunóbáqá táí-aaikoma ógikaiye.

40 keráwáqá aíbòq-wayukae. móra-nakoma Áánûqtuma amegaa-áúrúqá arunóbákaráqá íyaq taròq kéiyó?

41 ániibo keráwáqtí táápepi wái-qtataaqa yáayaba o-káyúkámá yimíyana mikáké máqte-qtataakoma tirunóbáqá íráqòniq umátikaniye.

42 keráwáqá máqtemma anónabi pááqyan-aawapikema yoráuma tiyáákabike kímora mamá Áánûqtumma kámemanibo aammá kárabaae. Áánûqtuma

tirummá amí-ámmá yukááe. mi-kááyáq-yátááqá waránómma Áánûqtumma tirummá améq ámáan-aimma wáráaro.

⁴³ keráwáqá Pérati-wayukao, atéráaro. keráwáqá monoq-náúpáq aarawaati yúbáq máiyaba ôriq umá kêtikaitana waayúkama áíkuiyakaq ‘anón-nare’ téq miráó-maarao timá-tikaiyaba ôriq umá kêtikaiye.

⁴⁴ keráwáqá atéráaro. keráwáqá miráuma pukáa-kayukama uqtamáyíkaraa-mararaama aúpáq maranóbáq wáitata waayúkama yúramma íma aónéta ámûraaq yítauqa yamáe uréire oníkáá-káyúkámá keráwáqá Pérati-wayukama mááe.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma Ítun áaraq yauwéqma téna maará-tiraiye: “yirááti-nako, emá mirá té ketáágáráq timá táwîq kéumatikaane.” téna tiráiyé.

⁴⁶ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukao, atéráaro. keráwáqá ummaa-ámáan-áimmá aarawaati yimûraaq máte kémaraawata yemá mûte mayánôqtabama kammáa kámagoe. miráitaq keráwáqá móra tiyáánapo íma ánékuqma min-úmmáá-yátááqá mûte mayánóniq éq yíwáqnaa kéoe.

⁴⁷ keráwáqá atéráaro. keráwáqá títoubikoma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yikamowaq keráwáqá mi-káyáukáyábá mararaakaqá íráqô-kuruma umá kéikuyikaae.

⁴⁸ keráwáqá títoubikoma naayóbáqá nôrabi uráá-qtataaqtaba paá mimórá tûyánámmá kéitaae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma uqtamá yíkátuweq yeqti mararaakaq íráqô-kuruma umáyíkaraae.

⁴⁹ miráitana Áánûqtuma íráqômma itai-yátáápíké maará téna tiráine: “ketí amuné-wáyúkámá kemá awaaméqá umáyikeq timáyikanune. yaímma mamá táiq umáyiketa yaímma yíkamma puínóe.

⁵⁰⁻⁵¹ miráiyata íbêq-kanaaraq-wayukama yeqti yítaubikoni anónnáma táimeyamma mayánóe. áqnáabaq-kanaarake aqtó-kánááráqá Êboyaa Tékáráiyama yíkakaane. Tékáráiyamma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégáráq waayúkama máirakaraq aúkáapimma ikákaane. ketí amuné-wáyúkámá yíkakaakayukayaba íbêq-kanaaraq-wayukama yemá anómma táimeyamma mayánóe.

⁵² keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukama keráwáqá atéráaro. aamá ítama arutai-óqtáráké kíma matokáamanibo íuyaberaamma aammá aúyakaawata káqoyuma uyáberanaae temmá keráwáqá aammá káuyaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

⁵³ Ítuma min-námmá yuwéna máápaq kumá yaúbaitata ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítun-aubi maránôqtaba kammáa amáguraae. ánibo yemá máqten-aimma ítama aónaineta makáqma aónaraae.

⁵⁴ miráitata yemá Ítumma kawáá umátuweta máeta móra-aimma tínata Ítuni áúbi maréta aamá ítama yainánéta urááe.

12

kaaqaari-ááíqtábámá atéqma máero.

¹ netuqyaa taiabaq-wayukama titipáa umá waayúkama ámûraaq-amuraaq éta yaímma yatámôwaniq umá áíkuma máqe-uraae. ánibo mi-kánááráqá Ítuma wení iyápó-annama áqnáabaq maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukati pááqya-qtataakoma (yíqti) anómma auraiyábá atéráaro. Pérati-wayukati kaaqaari-yááíqtábá kemá kêtune.

² máqte-qtataaqa aúpq aúyoqma wáinna-yataakoma anaaékaqa abarokáq pááq íniye. máqte-qtataaqa yawááq umá wáinna-yataaqa anaaékaqa waayúkama aónainoe.

³ miráinaq keráwáqá máqten-aimma nokáa kumayupí máeq tíyan-aimma wágáama tínoe. ániibo keráwáqá máqten-aimma yaákareq timú-timun-aimma naaúpake tíyan-aimma máápaq máeta ááyama tínoe.

waayúkagoma kímora-yataaqtaba áaqa ikatíno.

⁴ keti aanábó-wáyúkáo, kemá Ítuma keráwáqá maará téq kétima-timune. keráwáqti amegaa-túmá waayúkama tíkamma kanaaráq puínóqtabama ikatíqa íoro. anaaékaqa mi-káyúkámá ókaraq móra-yataariqa kanaaráq íumatikanoe.

⁵ keráwáqá áaqa ikatínó-waigomma kemá tiráatenune. minnámó Áánúqtumma áaqa keráwáqá ikatéro. wemá wení náápaamma wáipoana anaaékaqa waayúkama iramá káíq-kaiq-irabi yaúma iyaabótuwaniye. owé. kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. wenáaqa ikatéro.

⁶ keráwáqá káonaae. waayúkama móra-tiyaapaq-numama karogaro-mónéqá kaayakáké meyáníq kéoe. miráimanibo mórama pááqya-numagoqtabama Áánúqtuma íma awimmá kégamakaiye.

⁷ keráwáqtbá Áánúqtu máqte-qtataaqa kawáá kéenapoana keráwáqti tiqnótáuma wemá yoráutukaiye. keráwáqá ikatíqa íoro. keráwáqá taíbaq pááqya-numagoni meyámmá uyátá-makuraae.

Ítun-awíqa yaí-ááímmá

⁸ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma aarawaatí yúraqaq ketíwíqa yéna 'emá kennáé' tínna-waigomma waayúkagoni Áráakoma Áánúqtuni kaqtó-wayukati yúraqaq wemmá mórai q umákanune.

⁹ ániibo móra-nakoma aarawaatí yúraqaq keqtábá 'kemá íma wenámúne' téna mi wakaráinna-nakomma waayúkagoni Áráakoma weqtábá mórai q umá Áánúqtuni kaqtó-wayukati yúraqaq wemmá wakárakaniye.

¹⁰ Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama Áánúqtuma mi-kúmiq-yátááqá paábaq matuwéna awikátuwanimanibo wení Aokaq-Áágóqtábá móra-nakoma timá táíq énama min-nákóni kúmiq-yataaqa Áánúqtuma íma paábaq matuwéna awikátuwaníe.

¹¹ taákaq máráaro. yemá keráwáqá ketinaae waráiyataba tiwíqmeta Íbaru-monoq-nauparabi kámááni-wayukati yúrakarabi anómma náápaakaraq matokáiya-kayukati yúraqaq tiwíqme wíyaaqa keráwáqá ikatíqa íma éraq 'ketáámá nóine ténúnataabiyo' téq ítero.

¹² Áánúqtuni Aokaq-Áágómá é mi-kánáábí tiráá tínna-aimma tínoe." téna Ítuma tiráíe.

móneqa netuqyaa makái-nakoma aibóqnaabog urái-waigoni waéqma itai-áímmá

¹³ mi taíbaq-wayukabike móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: "yirááti-nako, emá ketiwaammá timá ámínana ketiborátái oótamma ketáá tímikaimma yaíkaa q umá kemmá tímíno." téna tiráíe.

¹⁴ ániibo Ítuma min-nákómma maará-tima-amikaiye: "nóraq íyo? náawaq keráwáqti táama ítama yaináí-náqá kemmá awaaméqá umátíkarai keráwáqti oótamma mamá yaináí-náqá awaaméqá umátíkaraiyo?" téna Ítuma tiráíe.

15 ániḅo Ítuma maará-tima-yimena tiráiyē: “keráwáqá atéráaro. atéqma keráwáqá máeraq móra-yataaqtabama íma túran-anna-aaro. keráwáqtí árain-auwaraimma maa-máráḅín-ótámmá nōraq umá-yataarabi makáána-waigoqtabae téna íma wáiyē.

16 ániḅo Ítuma mórama waéqma itai-áímmá maará téna timá yímikaiyē: “mórama móneqa taíbaq makái-nakoni yópímmá taíbaq-aawaqa áyóki uráiyē.

17 wemá aúyánánóbáqá maará-tiraiyē. ‘íḅēqa kemá náaraq ónúnd? ketí máqten-aawaqa mamá maránúnama anón-namma íma wáiyē’ téna

18 aúyánánóbáqá timátuwena ‘kemá maará-onune’ tiráiyē. ‘kemá ketí naammá yawítíma anón-namma umákeq min-náúpáqá ketí aáwaga wítíma kémareq ketí íráqô-qtataaqa min-náúpátáá mamá maránúne.’ téna aúyánámmá ítaraiyē.

19 ániḅo kemá keti-makómmá maará téq timá ámenune. ‘timakô, taíbaq ení íráqô-qtataaqa taíbaq wáena netuqyaan-áúqá yáwiye. ániḅo emá íḅēqa aagamá mááo. emá aáwaga né nommá né kée amuq-yatáápí mááo.’ téna aúyánánóbáq tiráiyē.

20 miráimanibo Áánúqtuma maará-tima-aminiyē: ‘emá aíbôq-naqone. emá íḅēqa-nokaa puínóne. ániḅo máqte-qtataaqa yokaa umáraanama minná náawaq mayáníyô?’ téna túniyē.

21 miraráá umá waayúkama yeqtí máqte-qtataaqa yetábá maqamá ayúmá kéguyomanibo Áánúqtuni aúrakaqa áwáyoq-wayukama mááe.” téna Ítuma waéqma itai-áímmá tiráiyē.

taíbaq-auyanamma itai-ááímmá

22 Ítuma wení iyápo-annama maará-tima-yimikaiyē: “miráitaq kemá keráwáqá kétíma-timune. keráwáqá keráwáqtí tú-araiqtabama netuq-túyánámmá íma itéraq ketáámá nóinawaq nánúnataabiyo? ítero. ániḅo keráwáqá keráwáqtí túyabama netuq-túyánámmá itéraq ketáái túraqa nóinawaq yawááq-onunataabiyo? ítero.

23 túwaraimma minná aáwaga íma wáiyē. ániḅo keráwáqtí túma minná íma unáákáqtôma wáiyē.

24 keráwáqá numagóqtábámá túyánámmá ítama aónaaro. yemá yómmá yoréta ánáyumma íma kéubetaoata aáwaq-naupaqa íma mamá káikuyoe. yeqtí aáwaq-namma íma waéna máqte-qtataaqa maránô-namma íma wáimanibo Áánúqtuma aáwaga kényimiye. kéréwáqá aarawaamá numagómmá umaatamá uyátáraae.

25 keráwáqtí aúkápíke náawaq netuq-áúyánámmá iténama kanaaráq wení pááqya-kanaama mamá ayátáákakaa umá paá mániyo?

26 netuq-túyánámmá itéq keráwáqá móra pááqya-qtataariq íma ínómanibo nōraq itaráq keráwáqá yaímma-yataaqtabama netuq-túyánámmá kéitaa?

27 keráwáqá wírááti-yataaqa yópi wái-qtataakaq túyánámmá itáaro. yemá mayaímá íma mayéta wáqtôma íma tarôq kéoe. miráimanibo kemá keráwáqá kétíma-timune. keráwáqá kéitaae. naayóbáqá Tórómónima miráuma íráqô-qtataaqa taíbaq makáimanibo maami-kirááti-yátáákáá umá íráqô-qtataaqa íma makáine.

28 wé íḅēqa námá-karaa-qtataaqa yópi wáitata aabáyaama káráma irabí kágotuwaae. ániḅo mirá-námá-karáá-qtátááqá minná Áánúqtuma yaqnammá kényabiqikaiyē. miráinaq keráwáqá mikáq aónainoe. Áánúqtuma miraráá umá

keráwákáráq yabítikaniye. keráwáqá keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqá pááqyamiye.

²⁹ miráinaq keráwáqá 'nóin-aawaraq nánúnataabi nói-nonaq nánúnataabiyo' téqa netuq-túyánámmá íma ítáaro.

³⁰ maa-marábímmá aamá íma itai-wáyúkámá mi-máqté-qtátááqá mayainôqtaba abáá kéoe. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma keráwáqá nóiqtataarabi mayánéq ommá wemá kéitaiye.

³¹ keráwáqtí túyánámmá Áánûqtuni aúyánákáq mórabi maréra kéitaiyana Áánûqtuma mirái-qtataaqá keráwáqá tímíno.

Áánûqtuni márûpaqa Íráqô-qtataaqá mamá áíkui-aaimma

³² ketí pááqya-tipi-tipi-anna-wayukao, ikatíqa íoro. keqtibomá Áánûqtuma wé keráwáqá yabítikanena kéiyé.

³³ keráwáqtí oótanaa máqte-qtataaqá waayúkaráq maráiyata meyáníq kéiyáq minnárake móneqa matéria áwáyoq-wayukama yíwáqnaa éra yíméro. ániibo móneq-unamma íma yararéna akoqnáá umá wái-unaqtaba abáá oro. ániibo Áánûqtunopaqa Íráqô-qtataaqá íma aúyokena paá wáni-qtataaqá mamá keráwáqá áíkuyoro. ániibo Áánûqtunopaqa mórana moyá-káyúkámá waaqókáqá íma kanaaráq kéuyowana táí-wakoma íma máqte-qtataaqá namá táíqa kéumatuwaiye.

³⁴ keráwáqtí Íráqô-qtataaqo wái-marupaqa keráwáqtí tíyakogaraq mi-márúpáq wániye.

mayai-wáyúkámá yokaa o-wáigóni watáama

³⁵ yokaa umá máero. keráwáqtí wáqtôma awarakáq umá itéraq tímûrannama umá kárutera ómmá kúraqma yokaa umá máero.

³⁶ keráwáqá miráuma yeqtí kawáá-nákómá aaramá íyáan-omaq-aawapaq kóuraitata mayai-wáyúkámá awé urááwana yauwéqma iníkáá oro. ániibo mi-káwáá-nákómá oqtaráqá mamá pagé-page tínatama páátákáá oqtamá íyakanoe.

³⁷ ániibo kawáá-nákómá wení mayai-wáyúkámá ya yimónáinnama yúmá íwaguraiyana yimónáinnatama mi-máyái-wáyúkámá yimuqá maránóe. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-kánááráq uyátárai-nakoma yeqtí kaqtó-nakorra íniye. uyátárai-nakoma wenamááríq wení wáqtôma awarakáríq umá itokéna wení ámûrannama uréna wenamááríq tímáykainata aáwaqa naí-yááreráq maraq máiyana wenamááríq aáwaqa márú-yimíniye.

³⁸ uyátárai-nakoma nokáan-aukaamma íréna ya yimónáinnama mi-máyái-wáyúkámá yokaa umá máqe-uretama yimuqá ôriq umá maránóe.

³⁹ keráwáqá maa-qtátááqqtábá túyánámmá ítama arútáaro. naakóni aboámá áqnáabaqa 'moyá-káyúkámá yínóe' téna kanaaráq íma iyuwáinata naammá yawítíyuweta uyáberanoe.

⁴⁰ keráwákáráqá yokaa umá máero. keráwáqá túyánámmá itéq Waayúkagoni Áráaqa íma kumíniye tíya-kanaabi kumíniye." téna Ítuma tiráiyé.

tái-mayai-nakaraq Íráqô-mayai-nakogaraq yenákátí waéqma itai-áimmaá

⁴¹ ániibo Pítaama maará-tiraiye: "uyátárai-nako, maami waéqma itai-áimmaá kenamáa ketááwáq kétima-time máqte-kayukayabagararabiyo?" téna Ítumma ítama aónaraiye.

⁴² anibo uyátárai-nakoma Ítu tiráiyé: "náawaq aamá iténa akoqnáá umá yabíkái-kawaa-naqa máiyó? minnámo wemá wení mayairáqá kawáá umá

arútáraitana wení kawáá-nákómá mayái-wáyúkáráq yabíqma máikae téna awaaméqá umákáitana wení kanaaráq aáwaqa kéyimiye.

43 anaaékaqa wení uyátárai-naqa yauwéqma yéna aónáinnama naayóbáqá timá ámikainaiqa wení mayái-nákómá énama kanaaráq mi-máyái-nákómá amuqá marániye.

44 kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. wení anón-nakoma wení máqte-qtataakaqa mín-nákómmá kawáá umákaniye.

45 miráinamanibo mi-máyái-nákómá maará téna aúyánámmá áyáqnobaqa itániye. ‘ketí uyátárai-nakoma íma páátákáá yauwéqma yíniye.’ mirá-timatuwena mikáké áaimma átárena mayái-wáyúkáwábi mayái-nóinímmá tebúqa kéyimena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naréna aíbôqnaabôq kéenama

46 mi-káwáá-nákómá wení anón-nakoqtabama íma awé éna neginaagí ínna-kanaabi anón-nakoma yauwéqma kumíniye. wení kawáá-nákómá timá ámíniq íma itanabóana anó-nakoma wemmá yawááq umákena karatábáyáá kutukáiyi.

47 mórana mayái-nákómá wení kawáá-nákóní áaimma aónatukenamanibo mi-máyái-nákómá máqte-qtataaqa íma yokaa éna anó-nakoni aúyánámmá íma kéwaraipoana wení uyátárai-nakoma ôriq umá tebúqa kámena táiq umákaniye.

48 áaqibo mi-máyái-nákómá wení anón-nakoni aúyánámmá íma iténa únnaiq ínanama wení uyátárai-nakoma yaákarena tebúqa kámena táiq umákaniye. waayúkama taíbaq-yataaqa uyátárai-nakonopake matáiya-kayukama yemá keqnáámmá taíbaq-yataaqa yauwéqma amínoe. ániibo aarawaamá taíbaq-yataaqa uyátá-maqma anómma matétama kanaaráq uyátá-maqma anómma yauwéqma áméro.

Ítuni mayáigómá aarawaamá mamá yaíkaaq íniye.

49 kemá maa-márábi-káyúkábiké táí-yataaqa agamá kautónaq kukáunana mín-írágómá áaimma ataíkáae téq kemá kétune.

50 kemá kímora-yataaqa keqtábá páaq ínimanibo minnáyaba ketíyakoma ôriq umá ummaa kéyaiye.

51 keqtábámá maa-márábi kaayoné-yátááqá mamé kukáiyi kéteo? ímiye. kemá maa-márábi aarawaamá mamá yataénááq kukáune.

52 ániibo íbêkaraq anaaékakaraqa móra-tiyaapaq-wayukama móra-naupaqa máqe-iyá-kayukama yaíkaaq umá ketíwíqtaba kaayaq-ánnáiq ínoe. kaumo-yúmá kaayaq-waígómmá namuroíq umáyikaiyata kaayaq-wáimá kaumo-yúmá namuroíq umáyikanoe.

53 yemá yaíkaaq umágéta aboámá áanikomma namuroíq umákainana áanikomma aboámmá namuroíq umákaniye. ániibo anóama ayáámûkomma namuroíq umákainana ayáámûkoma anóamma namuroíq umákaniye. ániibo móra-nakoni anóama mín-nákóní ánáakomma namuroíq umákainana mín-íníkkómá awaíkkómmá anóamma namuroíq umákaniye.” téna Ítuma tiráiyi.

móra-yataaqa páaq íni-waigoni kanaamá

54 Ítuma aarawaayábágaráq maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá abutá konnámmá utaitaq aónatuweq páátákáá keráwáqá maará kéte. ‘aaqá yínéna iyé’ tewanamá áraimma aaqá kéiyi.

55 ániibo keráwáqá itáawana anómma uwáama yóráitaq keráwáqá maará kéte. ‘íbêqa aaqá kániye’ tewana áraimma mirá-teni q kéiyi.

56 keráwáqá túyánámmá íma wáiq-kayukae. maa-márábin-áwáámékáráq aabayákáq-áwáámékáráq aónama kárutaamanibo nôraq itaráq íbêqa maa-kánááráq-áwááméqá íma aónama kárutaao?

aamá ítama yainánéna ínna-waigote aamá timá arupú okao.

⁵⁷ nôraq itarâq keráwáqá kenamááriq túyánámmá ítama arutéq arupú-aaimma mamá kéyainaa?

⁵⁸ móra-nakoma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna i-nákótéma yagaroqtamá urékama kanaaráq kenákámá aapaq kéweka aamá timá arútáakao. móraiq umá Áánûqtuma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna kéinaama páátákáá wetéma yagaroqtamá urékama aamá timá arútáakao. wemá emmá yabitimáena aamá ítama yainai-wáyúkátí iyáápi mó-marainata aamá ítama yainai-wáyúkámá i-wáyúkátí iyáápi mamá maráiyata i-wáyúkámá mamá ánná-naupaq tikaíyábámiye.

⁵⁹ kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá kanaaráq í-uraapoaq ánná-naupakemma íma páátákáámá paábaqa yáwinoe. ánná-naupaq máyana keráwáqti kanaamá ánataniye.” téna Ítuma waéqma itai-áípi yainai-kánááyábá tiráiyé.

13

móra-nakoma arummá íma waeraína-nakoma pukíniye.

¹ mi-kánáárâqá yaímma-wayukama máeta Ítumma timámeta yaímma Káárirí-wayukayaba Áánûqtukaq agamá amí-yátááriq kéumakenama Pááíratima wení wayuyúkama yíkkaiye mirá téta tirááe.

² ánibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá túyánámmá ítamma maami-Káárirí-wáyúkámá káqo-Kaaririq-wayukama uyátá-maqma kúmiq-wayukaboata ummaa-yátááqá máí-waigoni áaine téraq keráwáqá kéteo?

³ áraimma kétima-timune. ímiye. ánibo keráwáqá tirummá ímo waeréqa keráwákárâq máqtemma móraiq umá puínóe.

⁴ naayóbáqá tiyááka umá abapaké kaumo-wáyúkámá Táéróabaqa ayáqtááq-nakoma yawítimena yíkkamitata pukáama minná yeqti otaa-qtátáákómá káqo-kayukama Yérútáárebaq máa-kayukati otaa-qtátááqá uyátáriye téraq túyánámmá kéitaa?

⁵ kemá keráwáqá kétima-timune. áraimma ímiye. ánibo keráwáqá tirummá ímo waeréqá keráwákárâq móraiq umá miráuma pukínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaagómá arammá íma íyái-waigoni waéqma itai-áímmá

⁶ Ítuma móra waéqma itai-áímmá maará téna tiráiyé: “móra-nakoma wení yópi píki-yama uqmakéna anaaékaqa arammá kutínéna íráimanibo mórama arammá íma itáitana aónaraiye.

⁷ miráitana min-nákómá maará téna mayái-nákómmá timá ámikaiye. ‘ítaao. kaumo-áúqá yáwitaq maami-píki-yágóni arammá kutónáae téq yúnnamanibo arammá íma itáiyé. miráinaa emá ayáatuwaao. paáyaba maragóni anommá namá kánataiyé.’ tinana

⁸ ánibo mi-tókâq-máyái-nákómá wení anón-nakomma maará téna timá ámikaiye. ‘umaataráána-nako, íbêqa maan-áúqá yúwénana matáainaa. áaipikemma maramá agáúme kéyauteq purumaakaakóni ayámá abákama agamoqá má kumaránúne.

⁹ yanaapâq-áúqá arammá iyánímanibo arammá ímo iyáinaama ayáatuwanone.’” téna mi-máyái-nákómá tiráiyé. téna Ítuma waéqma itai-áípi tiráiyé.

Tabaatiráqá Ítuma móra-inimma mamá atóbaraiye.

10 Tabaatiráqá mórana yirááti-naupaq Ítuma aarawaamá watáama timá yímikaiye.

11 ániibo móra-inimma máqe-uraimma wepímmá waátama min-ínikóni arunóbáq máena karíma ámikaimma tiyááka umá abapaké kaumo-áúqá máqe-uraiye. miráitana min-ínikóni arótááukoma yawékuraitana itó-uma arupú íowanig uráiyé.

12 Ítuma min-ínímmá aónatuwena ááyamae iréna maará-tima-amikaiye: “aaragò, kemá ení karímá mamá paá umákaune.” téna tiráiyé.

13 ániibo min-ínikómmá Ítumma kaayaq-áyáánápó wemmá ánekuitana páátákáá min-ínikómá itó-uma arupú umáguraiye. miráitana min-ínikómá Áánùqtun-awíqa múte yaútaiye.

14 Tabaatiráq Ítuma karí-ínímmá mamá atóbamakaiqtaba monoq-náúpqá-káwáá-nákómá Ítumma áyamma umákaraiye. miráitana kawáá-nákómá maará téna aarawaamá timá yímikaiye: “abapaké móra-kanaama mayái mayánò-kanaama wáiyé. ániibo móra-nakoqtaba karímá mamá paá ikáae téqa keráwáqá kanaarácq mayái-kánáábí yero. mi-qtátááqtabámá Tabaatiráqá íma yero.” téna tiráiyé.

15 ániibo Ítuma yawuwéqma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “keráwáqá túyánámmá íma wái-kayukae. Tabaatiráqá keráwáqá maará-máyáímá kémayae. keráwáqti purumaakaakóni naaúpaq uréq purumakaanábi oótiraa-kamma nommá naigáae téq yiwíqme kéoe.

16-17 miráimanibo maan-ínímmá Áabaraan-annabiken-inimiye. Tááqtaama tiyááka umá abapaké kaumo-kárítímáátímá ánná umákáitana máqe-uraine. miráinaq Tabaatiráqá ánnámo kúyakaraamma kemá ayúbakanune.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma mirá-timatuwaitata wení namuro-wáyúkámá yigaeyábá urááe. ániibo máqte-kayukama Ítuma íráqðniq i-qtátááqtabá yimuqá makááe.

pááqyan-anayukaraq (máqtaqti) anómma aurái-yátáákarácq (yíqtigaraq) yeqti waéqma itái-áímmá

18 Ítuma ókaraq maará-tiraiye: “Áánùqtuma yabíkái-qtataaqa nói-qtataakaanq umá wáiyó? kemá minnáyabama nóikaraq awaaméqá umá ténúnò?”

19 wemá miráuma pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyé. móra-nakoma min-ánáyúmmá maténa wení yópi uqmakáiyé. ániibo anaaékaqa anómma auréna yaaráá uráitana numagómá amataqá máqe-uraae.” téna Ítuma tiráiyé.

20 ókaraq Ítuma maará-tiraiye: “Áánùqtuma yabíkái-qtataaqtabama kemá nói-qtataakaraq maqmá ténúnò?”

21 wemá miráuma anómma aurái-yátááaré. móra-inikoma mi anómma aurái-yátááqá (yíqtima) maténa anó-taapepi makéna yammá taròq í-kánágárácq makéna waékáiyé. ániibo anaaékaqa mi-kánágómá máqtepaq itóqma anómma aúkáiyé.” téna Áánùqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma pááqya-kayukarake áaimma átárena anaaékaqa taibaq-wayukama yiwirániye. Ítuma téna tiráiyé.

pááqyan-oqtama

22 Ítuma yaímma anó-maruparaa pááqya-marupaqa uréire uráiyé. wemá aarawaamá kéyiraatena watáama timá yímíqmena Yérútáárebaq winé uráiyé.

23 ániibo móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “umaataráana-nako, Áánûqtuma keqtáá máqtemma yauwéqma íyaq tiwiráníyô?” téna tiráiyé. miráimanibo Ítuma maará téna timá yímikaiye:

24 “ímiye. keráwáqá tiyáátamma kuyéqa pááqyan-oqtabi ko péraaro. kemá keráwáqá kétima-timune. taíbaq-wayukama pááqyan-oqtabimma uyáberanomanibo ímiye. yemá kanaaráq íuraae.

25 anaaékaqa naakóni aboámá itó éna oqtamá umá aúyatuwaniye. ániibo keráwáqá máapaq ya itó-uma máeq oqtaráq kéikameq maará téq ááyama tínoe: “umaataráana-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaao.” tíyana wemá yauwéqma keráwáqá maará timá-timiniye: “keráwáqá náakakenaq irááô kemá minná íaonaraune.” téna tíniye.

26 ániibo keráwáqá maará timá ámino: “ketáámá etê anón-aawaqa nétaa nommá nétaa kéunaataa emá ketáái aapi itó-uma máe keqtáá tiráátéwaonamiye.” téq tínoe.

27 miráimana naakóni aanábó-nákómá maará tíniye: “keráwáqá náakake-kayukawaq mááo minná kemá keráwáqá íma timónaraune. otaa-káyúkámá máabo nékaq máero.” téna tíniye.

28 keráwáqá aónáiyata Áabaraama Ááitekima Yáakoboma máqtemma amuné-wáyúkámá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máinomaniibo keráwáqá kenamáárrq máápaq mánoe. mibáq máeq anómma ibiqá yaráiyana tíwáyaakake kóqá iyániye.

29 taíbaq aarawaamá aabaú utaipáké íyata aabaú kupéráipake uyéta íya-kayukagaraq téba-tebaq-aukapake íya-kayukagaraq Áánûqtuma yabíkái-marupaq umáeta aáwaga náinoe.

30 ániibo yaímma-wayukama íbêqa írêqa kéye-kayukama maa-márábí pááqyan-iwiqa wáipoata áqnáabaq wínoe. ániibo íbêqa yaímma-wayukama áqnáabaq kéokayukama maa-márábí anón-iwiqa wáipoata írêqa yínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma Yérútáárebaq-wayukayaba ibiqá yakáiyé.

31 é mi-kánáábí yaímma Péraati-wayukama íréta Ítumma maará-tima-amikaae: “emá maa-márúqá yuwé káqon-aukapaq kóaa. Érótima emmá ikámma puínéna kéiyé.” téta tirááe.

32 ániibo Ítuma yemmá maará timá yímikaiye: “keráwáqá uréraq Érótima mín-ábááq-íyáakómá maará mó-tima-amero. itaao. íbêkaraq aabáyaagaraq kemá táí-aagomma matuwéq kemá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikanune. anaaékaq kaumo-kánááráq ketí mayáimá mamá ánatanune’

33 íbêrabi aabáyaagaraq ayukágarag Érótimi márúpakemma kemá yuwéq kónaa kéune. yemá óq-marupaqa Áánûqtuni amuné-wáyúkámá íma yíkamma puyónáae kéte. ímiye. yemá paá Yérútáárebaq-wayukama aatuma amuné-wáyúkámá yíkamma puyónáae kéte.” téna yemmá íyóqa atáiyé.

34 Ítuma ókaraq timá yímikaiye: “Yérútááre-wayukaa, Yérútááre-wayukaa, keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq Áánûqtuma keráwáqtópaq timáyíkáitaya ye-káyúkátí yímúraapaq óqtatamma kéiyabotuwaee. taíbaq-kanaama kemá keráwáqá áiqma miráuma kokóregoma áraaqa áiqma aayan aménáápáq ákáinikaa umá keráwáqá áiqma tikánáae téq kétunamaniibo minnáybama keráwáqá íma kétékaiye.

35 miráitana Áánûqtuma keráwáqtí waaqókákémá tiyúkaiye. kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá ókaraq ítimonaiya-kanaaraqa maará tínoe. ‘maan-náqá

uyátárai-nakoni náápaakaraq i-náqá kéiyé. Áánûqtuo, Íráqôniq umákaao.' ” tinoe téna Ítuma tiráiyé.

14

móra-naqa áyayaamma itórái-naqa Ítuma mamá atóbaraiye.

¹ móra-Tabaatiraraq Péрати-wayukati anón-nakote Ítuma aáwaqa ko-man naráiyé. ániyo yemá Ítumma kawáá-umatuweta máqe-uraae.

² móra-naqo áyayaamma itórái-naqa Ítun-amakaq iráiyé.

³ Ítuma min-náqá ónawaaena ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq maará téna ítama aónaraiye: “ámáan-aikoma téna Tabaatiráqá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikanunataabi íyabiyo?” téna ítama aónaraiye.

⁴ miráitata yemá ókaraq aamá ítiraae. miráitana Ítuma min-náqá mamá atóbamakatuwena timákáitana kóuraiye.

⁵ ániyo Ítuma yemmá maará-tima-yimikaiye: “keráwáqtí aúkápíke móra-nakoni iyápógowabi purumaakaakómá maiq-nópímá kuturáinanama Tabaatiráqo íyaq múte atínakaniyo?” téna tiráiyé.

⁶ yemá min-áikáqá kanaaráq yawwéqma ítiraae.

móra-nakoma íma aúma mamé uwínoe.

⁷ Ítuma yimónaimma anón-aawakaq ye-káyúkámá kateko-ábíqtátáráq máiyaba urááe. miráitana Ítuma móra waéqma itái-áímmá timá-yimena maará-tiráiyé:

⁸ “móra-nakoma aaramá iyai-ómáq-ááwákáq ááyainaa wina-nákómá kateko-ábíqtátáráqá íma maraqá mááo. minnámo ááyai-nakoma enáwíqá uyátamaqma anón-awíqá wáinna-nakomma kateko-ábíqtátáráqá akáné ínayaba enókáá kateko-ábíqtátáráqá mánone.

⁹ ániyo enókáá kateko-ábíqtátáráqô márenana minnámo ááyaina-nakoma maará téna ‘emá maa-kátékó-ábíqtátámá maan-nákómmá áminana wemá maíno’ tíniye. ániyo mikáq emmá anómma agae-yátááqá pááq ínaa emá agaeyábá umátuwe áwánobaq yinaaeépaq kumánone.

¹⁰ miráinanana móra-nakoma aaramá iyai-ómáq-ááwákáq ááyainaa kéwema áwánobaq yinaaeépaq ko maraq mááo. emá miráinanama minnámo ááyaitaa yénna-nakoma aónawaaena maará téna má-tima-aminiye. ‘ketí aanábógô, emá maakáq uyátá-maqma íráqôn-abiqtataraq ummááo.’ tíniye. mirá tínaama máte-kayukama eté máeta aáwaqa náya-kayukati yúraqaq ení anón-awíqá uwíniye.

¹¹ taákaq máráaro. móra-nakoma wení áwíqá mamé uwína-nakoma Áánûqtuma wenáwíqá márúte yuwániye. ániyo móra-nakoma wenáwíqá márúte yuwaína-nakoma Áánûqtuma wenáwíqá múte yaúma méyákáq akániye.” téna Ítuma tiráiyé.

waayúkama áyayama aáwaqa amí-ááímmá

¹² ániyo min-nákómá aaramá iyai-ómáq-ááwákáqô ááyaitana i-nákómmá Ítuma maará timá ámikaiye: “emá móra-aawagaq mamá yokaa kéema ení aanábô-wáyúkawábi enábâqawaanabi ení móra-annawabi ení móra-marukaq-wayukama taíbaq-moneqa makáiya-kayukama íma yáyama aáwaqa yimiyo. miráinata emmá ááyaiya yeqtí naaú winata ení aáwakaq anónnáma yawwéqma amíyábáe.

13 Ímo miráinaama emá anón-aawaqo yokaa kéema kanaaráq áwáyoq-wayukama yúgoma táíq uráinna-wayukawabi yítauqa táíq uráiya-kayukawabi yúgaroq-wayukama yááyama aáwaqa yimiyo.

14 yemá mirá-káyúkámá ení aáwakoni anónnáma íma kanaaráq yauwéqma amínoe. anaaékaqa arupú-wayukama pukáapike itó íya-kanaaraqa Áánúqtuma ení aáwakoni anónnáma yauwéqma amíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

anón-aawakoni waéqma itai-áímmá

15 mi-káyúkátí aúkáapike móra-nakoma Ítute máena aáwaqa némái-nakoma min-áímmá ítátuwena Ítumma maará-tima-amikaiye: “yemá Áánúqtuma yabikái-marupaq máeta aáwaqa naínó-kayukama yimuqá òriq umá kémaraae.” téna tiráiyé.

16 miráitana Ítuma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “móra-nakoma anón-aawaqa mamá yokaa ínena uráiyé. ániibo wemá taíbaq-wayukama min-ááwákáq yígáae téna yááyaraiye.

17 aáwaqa nai-kánáámá pááq itana naayóbáqô yááyarai-kayukama wení mayai-wáyúkámá titata ko yááyaraae. min-nákómá maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá yero. máqte-qtataaqa yokaa umáguraiye.” téna tiráiyé.

18 miráitana máqte-kayukamo yááyai-kayukama itó-uma ánáteta móra-morama ‘ítaa ónúne’ tirááe. móra-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá móra-yomma meyaníq umátukaunaboq mi-tómmá ko aónanune. timuqá marakáunaboq ení aáwakaq íonune.’ tiráiyé.

19 ániibo káqo-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá tiyááka-purumakaamma meyaníq umákaunaboq kemá ko maqmqá aónanune. kemá timuqá marakáunaboq íonune.’ tiráiyé.

20 ániibo káqo-nakoma maará-tiraiye. ‘kemá íbêq aaramá matáune. miráipoaq kemá kanaaráq íonune.’ tiráiyé.

21 miráitana mikáké mi-máyái-nákómá yauwéqma uréna wení anón-nakomma máqte-qtataaqtabama mó-tima-amikaiye. ániibo naaúpaq anón-nakoma áyamma umátuwena wení mayai-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá uré maa-márúkóní anón-aparabi pááqyan-apaqa uréire kée áwáyoq-wayukama yúma táíq uráinna-wayukama yúramma karopágurainna-wayukama yítaukarerema uráa-kayukagaraq máqtemma yiwíqme ketí naaúpaqa iyo.’ téna tiráiyé.

22 anaaékaqa mi-máyái-nákóma maará-tiráiyé. ‘uyátárai-nako, kemá enáama waréq máqte-kayukama yiwíqme iráunamanibo yaímma-abiqtatama paá wáiyé.’ téna tiráiyé.

23 ániibo anó-nakoma wení mayai-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá máqtemma anónapaq uré yókóní kuruwánapakaraq uré yópímá máiya-kayukama aapaqô uréire kéiya-kayukagaraq yabitimáe iyo. ketí naakómá ógiraikaae.

24 kemá emmá kétima-amune. kemá máqte-kayukamo yááyaraua-wayukama ketí naaúkemma aáwaqa íma nánóe.’ téna tíniye.” téna Ítuma maami waéqma itai-áípi tiráiyé.

mórama Ítun anaaé waránáae tínna-waigoma aúyánámmá ítama arútáyuwena waráino.

25 taíbaq aarawaamá Ítun anaaé waqmé kéowana Ítuma ko waeréna maará-tima-yimikaiye:

26 “móra-nakoma ketôpaq yínénama aboámmá anóamma ánáakomma weni aánikoma ábâkomma ámánaakomma kemmá uyátá-maqma yeráwáqtábá akáinanama wemá kanaaráq ketí iyápó-annabi íma mániye.

27 náawabi weni kaapaq-yámá maména tinaae íwaraina-nakoma wemá ketí iyápó-annabi kanaaráq íma mániye.

28 nôraq iyô? keráwáqtí aúkâapike móra-nakoma mórama ayáqtáaq-namma umáe yanaa uwínénama kanaaráq min-nákómá áqnáabaqa máena min-námmô íní-waigoni meyáqtábá aúyánámmá kéitaiye. wemá min-nákómá ‘kanaaráq tíwáqnaa ínaq maamin-námmá umá ánatanune’ téna aúyánámmá kéitaiyo?

29 áníbo min-nákómá áqnáabaq aúyánámmá ímo ítama aruténama anaaékaqa paá yaímma tarôq umárena min-námmá íma páátákáá umá ánatanena iné. áníbo máqte-kayukama min-námmô káonetama akáyáámmá timákaneta oné.

30 yéna maará-tinoe. ‘maan-nákómá naammá ínena áaimma átámaraimanibo páátákáá í umá kánataiye.’ tínôe.

31 ítáaro. móra-kinima káqo-kinite ááíqa mó-inenamanibo áqnáabaq-yataaqa máena aúyánámmá ítama kárutaiye. mi-kínímá weni ááíq-i-wayukama (10,000) yikáitana áníbo káqo-kinima weni ááíq-i-wayukagaraq (20,000) yagaroqtamá yiwíqme iráíye. miráitana áqnáabaq-yataaqa mi-kínímá aúyánámmá ítaraiye. uyátá-maqma taíbaq-aaiq-i-wayukagaraq yiwíqmena i-kínímmá ikámma watuwání iyabiyo?

32 wemá yeráwátê kanaaráq ááíqa íma owáníq urénama weni namuro-wáyúkámá nékaq máraiyaqtaba yaímma-wayukama timáyikainata uréta yááyama watáama timá móraraq maréta ááíqa mamá kaayoné inóe.

33 mórariq umá keráwáqtí aúkâapike móra-nakoma weni máqte-qtataakomma anaaémma í umámenama kanaaráq wemá íma ketí iyápó-annabi mániye.

úmá íma kégaiye.

34 úmá íráqô-qtataare. miráimanibo úmá ímo káínataama náaraq onanataáwáq átêma íniyô?

35 mirán-úmá maragómmá íma íráqôniq umákanipoata yópímmá agamoq-yátáákáráq íma kémaraae. yemá paábaqtaa kéyuwaae. aamá itai taáqa wáinaqa aamá ítáaro.” téna Ítuma tiráíye. úgómá átê iníkáá umá keráwáqá karuwaq umá máero.

15

tipi-típima aúyokura-waigoni waéqma itai-áímmá

1 táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq Ítuni amakaq iréta watáama tímá ítaraae.

2 áníbo Péрати-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq náru-narun-aimma téta maará-tiraae: “maan-nákómá kúmiq-wayukate yagaroqtamá aanáboíq umá uréire kéena yetê aáwaaq kénaiye.” téta tirááe.

3 miráitana Ítuma maará téna waéqma itai-áímmá tímá yímikaiye:

4 “keráwáqtí aúkâapike móra-nakoma taíbaq tipi-típima (100) ákárainabike kímora-tipi-tipima aúyokinanama kanaaráq tipi-típigomma aboámá máqtepaq iyuwáinata móra-aukapaq máeta kénaiyana minnámo kímorama aúyoki-waigoqtabama abáá íniye. áníbo min-nákómá abáá éqéna awirániye.

5 áníbo mi-típi-típímá awirénama kanaaráq múte áíqtaabi ákátuwena awíqme kóiniye.

⁶ naaópaq awíqme wénama wení aanábó-wáyúkámá kéyaayena wení móra-marukaq-wayukagaraq yááyainata yama áíkuinoe, ánibo wemá maará-timayiminiye. ‘keráwáqá ketê timuqá máráaro. ketí móra-tipi-tipima aúyokuraitaq abáá éqé awiráune.’ téna mirá-tiniye.

⁷ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. móraiq umá Áánûqtuni márûpaqa taíbaq arupú uráá-kayukama yirukómá íráqôniq umáguraitaboata ókaraq íma yirummá waeránômanibo kímora-nakoma kúmiqnapoana arummá waeraínatama Áánûqtuni márûpaq weqtábá anón-amuq-yataaqa mamá páaq íniye.

móneqa aúyokurai-waigoni waéqma itai-áímmá

⁸ móra-inikoma móneqa tiyáákama makáinabike kímorama aúyokurainanama min-ínikómá wení naaúpaq ómmá kúraqme uténa araatámma kuyútukena aónama arútatuwena abáá éqéna mayániye.

⁹ min-ínikómá mi-mónéqá maménama kanaarác wení aanábó-wáyúkágárác wení móra-naoq-wayukagaraq yááyainata ya áíkuinoe. ánibo maará-timayiminiye. ‘keráwáqá kegárác timuqá maráiyataao. mórama ketí móneqa aúyokuraimanibo kemá abáá éqé mayaúne.’ téna tíniye.

¹⁰ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórama kúmiq-nakoma arummá waeráitatama móraiq umá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yimuqá maránóe.” téna Ítuma waéqma itai-áípi tiráiyé.

móra-mabugoma aboámma ayuwéna kóurai-waigoni waéqma itai-áímmá

¹¹ Ítuma Ítiráaeo-wayukama náru-narun-aimma te-káyúkáyábá maará-tiraiye: “móra-nakoma kaayaqá inaamaí-íyápórátá yíkaraiye.

¹² ánibo maqné-íyápógómá aboáqtábá maará-tiraiye. ‘ketiboó, emá móneqa yaíkaa umá kekárátámá timiyo. kanaarác kemá mayánúna-yataakomma yaímma kemmá timiyo.’ tiráiyé. ánibo aboámá wení máqte-qtataaqa yaíkaa umá yímikaiye.

¹³ ayáqtáá kanaama íma kóuraitana maqné-íyápógómá wení máqte-qtataaqa yokaa kéipike mórama ayáqtáác-marupaq ko máqe-uraiye. wemá mi-márúpácá ko máena aweké-ááímmá tarôq éna wení móneqa yuqmá áyóki umátukaiye.

¹⁴ miráitana min-íyápógómá wení máqte-qtataaqa yuqmá ánatatuwaitana anaáekaqa áama yai-yátáácá mi-márábímmá páaq uráiyé. ánibo min-íyápógómá móra-yataaqa íma makáiyé.

¹⁵ miráitana mórama maa-márábí-nákókác mayaímá ko matáiyé. ánibo min-nákómá min-íyápómá timákáitana wení pó-kawaa umátuwe máqe-uraiye.

¹⁶ aáwaraa máqte-qtataaqa íma ámikaiye. máqtemma pó-annama aáwakoni átima kénaawana min-íyápógómá min-ááwákóni átima nánáae téna aúyánámmá ítaraiye.

¹⁷ miráitana mikác mi-mábúgóni aúyánákómá tágaitana maará-tiraiye. ‘ketiboní máqtemma mayai-wáyúkámá taíbaq-aawaqa áyóki uráitata kénaae. miráitac kemá maakácá máeq táayabama kéune.

¹⁸ íbáqyuwaa. kemá ketibonôpaq kónune. ánibo kemá uréq keti-bommá maará téq mó-tima-amenune. ketiboó, kemá Áánûqtun aúrakaraqa enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune.

¹⁹ íbêqa kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá keqtábá ketí iyápóe íma tínóne. emá kemmá miráuma móra-mayai-nakaa umátikaa. ténúne téna mi-mábúgómá tiráiyé.

²⁰ ánibo wemá itó-uma aboánôpaq uráiyē. miráitana mi-mábúgómá nékaq kéwiqtaba aboámá aónaraiye. ánibo aboání áyakoma arummá ôriq umáitana aboámá uyaaté uréna ánikomma ko áyábaa uréna ámóqnaraiye.

²¹ ánibo ánikoma maará téna aboámmá timá ámikaiye. 'ketiboó, kemá Áánúqtuni aúrakakaraq enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá kanaaráq ketí iyápóe ítinone.' tiráiyē.

²² aboámá wení mayái-wáyúkámá maará timá yímikaiye. 'keráwáqá uréraq ketí kateko-áyáqtaáq-wáqtómá páátákáá mamé má kéiyakeraq ayáápiakaraqa waatammá umákáaro. ánibo aítauq-anaakaraq mamé má-umakaaro.

²³ keráwáqá naatéq-púrúmákáámmá ikáme íyataa aáwaqa agamá kénetaa timuqá marakánúnatae.

²⁴ ketáanimma pukuráimanibo íbêqa keqnáámmá aúwaraiye. wemá aúyokuraimanibo ketáámá yawwéqma awiráunatae.' tiráiyē. ánibo mikáké áaimma átama yimuqá makááe.

²⁵ ááqibo áqnáaen-iyapogoma yópáq máqe-uraiye. anaaékaqa yawwéqma naaópaq min-áqnááén-íyápógómá naamátúpaq kéyena ítáimma kaapaúmma kététa ímá yarááe.

²⁶ ánibo wemá móra-mayai-naqa ááyarena naaúpaqa nôraq kéó? téna ítama aónaraiye.

²⁷ mayái-nákómá maará téna timá ámikaiye. 'enábâkoma yawwéqma iráitana enabómá móra naatéq-púrúmákáámmá ikákaiye. wemá wení ánikomma yawwéqma awíkaimma paá íráqôniq umá máitana awíkaiye.' téna timá ámikaiye.

²⁸ miráimanibo áqnáaen-iyapogoma áyama awágitana naaúpaqa íutaibo máápaq máqe-uraiye. aboámá máápaq kumá yaúbarena íráqôn-aimma timá ámikaiye.

²⁹ miráitana aboámmá maará téna timá ámikaiye. 'taíbaq-karitimaatima ení mayáimá miráuma mayái-nákóráá umá paá-mayaima kémayaune. móra-kanaabima ení ámáan-aimma íma káratune. miráita emá paá páaqyan-omaqa íma timénaq ketí aanábó-wáyúkáte timuráamuq íkémaraune. ímiye.

³⁰ miráimanibo enánikoma ení máqte-qtataaqa kumari-nóínítí yúraq yuqmá ánataraiye. ánibo wemá miráumatuwena yawwéqma itaa weqtábá aúyánámmá ité naatéq-púrúmákáámmá ikamóne." téna tiráiyē.

³¹ aboámá maará téna yawwéqma timá ámikaiye. 'ketáaniko, aati-aatimá eté kerátámá móraraq kémayuē. ánibo ketí máqte-qtataaqa minná ennámiye.

³² íbêqa kerátámá tíyakoma íráqôni kénaka timuqá maráyáae. enábâkoma pukuráimanibo yawwéqma paá máiyē. aúyokuraimanibo íbêqa ketáámá wemmá aónaraunatae.' téna aboáma tiráiyē." téna waéqma itái-áípi Ítuma tiráiyē.

16

mayái-káwáá-nákómá táí-mayaima máyái-waigoni waéqma itái-áímmá

¹ Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: "mórama móneqa ôriq umá makái-nakoma wení kawáá-náqá ákaraiye. ánibo yaímma-wayukama móneqa ôriq umá makái-nakokaq iréta kawáá-nákóqtábá kaaqaari-áúbí maréta maará téta makákáae. 'ení mayáiráq-káwáá-nákómá máqte-qtataaqa mamá móramara umátúwáiyē.' tirááe.

² ánibo min-nákómá mayáiráq-káwáá-náqá ááyaitana mikáq itana maará-tima-amikaiye. 'enáama itaúnama náaraq uráánó? emá ketí máqte-qtataaqa

enayáápimo wái-qtataaqtabama wannaabi agamé má-timiyo. emá ókaraq íma kawáá-náqá mánone.' tiráiyé.

³ mi-kawáá-nákómá áyáqnoabaqa maará téna aúyánámmá ítama tiráiyé. 'kemá náaraq ónúndô? ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá íbêqa watuwánéna iyé. ketí akognáama íma wáipoaq kanaaráq yómmá íma yoránúne. káqo-kayukayaba aáwaga tíméro téq inaa tennamá tigae íniye.

⁴ miráimanibo kemá móra-yataaqtaba túyánámmá ítáunaboaq mi-qtátááríqo onatamá ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá waqtuwáinatama waayúkama mamá aanábóiq onatamá yemá tiwíqmeta yeqtí naaúpaq wínóe.' tiráiyé.

⁵ mi-kawáá-nákómá móra-mora-mayai-wayukama anón-nakoma anónnáma yímikái-kayukama yáyaitata irááe. móra-nakoma áqnáabaq itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. 'epímmá ketí anón-nakoni anónnáma náaraq umáq wáiyó?' téna ítama aónaraiye.

⁶ ániibo min-nákómá tiráiyé. 'tiyááka-tiyaakae (100).' tiráiyé. ániibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá maa-kánnáámá maté ení atábááyabama páátákáá maraq máe paá móra-tiyaapaq-tiyaakama (50) agayaaó.' tiráiyé.

⁷ anaaékaqa móra-naqa itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. 'ení atábááma náaraq umáwabiyo?' téna ítama aónaraiye. ániibo min-nákómá téna miráuma tiyááka-tiyaakama (100) matáune.' tiráiyé. ániibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá ení anónnáma maa-kánnáámá maté abapaké kaumo-tiyáákámá (80) agayaaó.' tiráiyé.

⁸ mi-tái-kawáá-nákómá wenamááríq wenáúgoma áwáqnaa uréna weni anón-nakoma áwíqa múte yaútaiye. miráuma aamá ítarai-nakoraama uréna weni anón-naqa makákáiyé. maa-marábí-káyúkámá yeiyáá maamirá-káyúkáté mayaímá kémayeta mirán-ááímmá komarumá éta Áánûqtuni waayúkama ópí uréire o-káyúkámá kéuyataae.

⁹ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá maa-marábí-mónéqnápó áwáyoq-wayukama yiméraq mamá aanábóiq oro. ániibo anaaékaqa móneqa mayai-kánáámá ánatainama keráwáqá Áánûqtuma tiwíqmena aati-aatimá matúq-matuq í-márúkáq mú-tikaniye.

¹⁰ ániibo móra-nakoma pááqya-qtataaqqa kawáá umá arútái-nakoma kanaaráq anó-qtataakaraq yabíqma kárutaiye.

¹¹ maa-marábí-mónéqá íma yabíqma arutáiyánama náawaq kanaaráq umá Áánûtuni óq-yataaqqa kawáá inô?

¹² ániibo emá káqowani minnáma íma yabíqma aruténanama náawaq emmá ennámá aminíyô?

¹³ móra-mayai-nakoma kaayaq-kawáánákáq mayaímá íma kanaaráq mayániye. ániibo móra-nakomma ítama táíq kéumakena káqomma ítama íráqôniq umákaniye. kaayaq-kawáánákáq itáíq-itaiq umá íma kanaaráq mánóe." téna Ítuma tiráiyé.

ámáan-aikaraq Áánûqtuma yabíkái-marukarare.

¹⁴ Pérati-wayukama móneqtabama ôriq umá kéyikaitataboata Ítumma aábê-aimma tímá ákaraae.

¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá waabá-káyúkátí yúrakaaq kateko-ááímmá tarôq kéiyata yemá keráwáqtí tíwíqa mamé uíkáae kétémanibo Áánûtuma keráwáqtí tíyaqnoabaqa káonaiye. mi-qtátááqá waayúkati yúrakaaq anó-qtataaqqa wáimanibo Áánûqtuni aúrakaqa paátataakaa kéiyé.

16 Áánûqtuma naayóbáqá Áabaraamma timá ámikaiye. wení aráábitima netuqyaamá abarokáq umá mánoe. titata minnáyaba aati-aatimá yeráwáqá nai-wámmá Áánûqtukaq ámikaataba Mótetigaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq agatááe. Áánûqtuma wení aúyánápímmá minná Yóáaneni kanááyábá wáqe-uraiye. ániibo Yóáaneni kanaaráké yéqéna íbèqa átè-wataagoma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba máqte-marabaqa wéyáwé uráitata máqte-kayukama kéyikaitataboata mayánaeta inaamu kégyoye.

17 ítáaro. aabayákáráq maa-márágáráq ánatani-waigoma ummaamá kéyaimanibo mórama ámán-aikoni pááqyan-aqtoma ánatani-waigoma ummaa uyátá-maqma kéyaiye.

aarukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

18 máqte-kayukama yínáaqa kéyuweta káqon-inimmo kémayaamma yemá aarukáqá mamá kéyataae. móra-nakoma naayóbáqá awaikómá ayúkain-inimma máyái-nakoma aarukáq-ámáámmá mamá kéyawaaiye.

móneqa ôriq umá makái-nakaraq Arááataratie.

19 naayóbáqá mórama móneqa ôriq umá makái-naqa máena aati-aatimá kateko-únákáqtómá kúbekena anó-moneq-awiqa yaan-únákáqtó áátuma umátokaiye. ániibo aati-aatimá kateko-ááwáq áátuma mamé má-naraiye.

20 ániibo min-nákóni oqtaráq naakóni waaqókáq mórama áwáyoq-naqa máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Arááataratie. min-nákóni áúraqa náomma kerémmá karái-nare.

21 min-áwáyóq-nákómá oqtaráq máqe-uraimma móneqa ôriq umá makái-nakoni yaaregóni aménáápáq aqtó-ááwáq kuqtinama áiqma namá timútanaae téna éwaine. ániibo iyákómá íréna min-nákóni aneke náomma umánaraae.

22 anaaékaqa min-áwáyóq-náqá púitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaaguméta mó ákááwana Áabaraate yagaroqtamá máqe-uraiye. ániibo mi móneqa ôriq umá makái-nakogaraq púitata maméta mó uqtamákaraae.

23 ániibo móneqa makái-nakoma áítanobaq máena áiq-irayaba ôriq uráiyé. ániibo min-nákómá múte aónaimma Áabaraama nékaq máitana Arááataratima amakaq máqe-uraiye.

24 móneqa makái-nakoma maará téna ááyama tiráiyé. 'ketibomá Áabaraao! emá keqtábá arummá umátike Arááataratimma timákénana ayáánaubiqa nopí marú yamátuwena timáábíraq maráinana yatí umátikaino. timáábíraq iramá kégaitana ôriq uma tíqa kéiyé.' tiráiyé.

25 miráitana Áabaraama maará-tiraiye. 'ketáaniko,' aákaq maraao. naayóbáqá emá paámó máema íráqô-qtataaqa matáánamanibo Arááataratima ananna-yátááqá mayéwaine. íbèqa maa-márúkáqá Arááataratimma áyákoma íráqôniq kéitana amuq-yatáápi máitaa emá áíqa í-yátáápi máane.

26 ôq-yataare. ketáágáráq keráwákáráqti aúkápimma Áánûqtuma móra non-ómá áitaba uqmá kubáumakaiye. miráipoata maabáqó máa-kayukama maami non-ómá aqtátuweta keráwáqtópaq ónáae temánibo yemá kanaaráq íuraae. ániibo yaímma-wayukama min-ábápáqá máa-kayukama non-ómá íma kanaaráq aqtátuweta ketáá máunabaqa yínoe.' téna Áabaraama tiráiyé.

27 ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. 'miráinaa ketiboó, kemá emmá ítama káonaune. emá Arááataratimma timákénana ketiboní naaúpaq wíno.

²⁸ mibáq kemá móra-tiyaapaq ketibâtiwaayuma yíkarauene. ánibo Aráátaratima akoqnáa-aimma yepímmá móma tíno. yegáráq maa áwáábíq-marupaq iréta yíqa í-yátááqá mayaiyábáé.' tiráiyé.

²⁹ miráitana Ábaraama maará-tiraiye. yemá Mótetini watáagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq Ítaraamiye. iyúwénata yemá min-áímmá waqmá ítáaro.' téna Ábaraama tiráiyé.

³⁰ ánibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. 'ímiye. ketibomá Ábaraao, wé minná kanaarác íniye. miráimanibo mórama pukáinabike itó-uma yetôpaqo wínatama yemá kanaarác yirummá waeránóe.' tiráimanibo

³¹ Ábaraama maará téna timá ámikaiye. 'yemá Mótetin-aagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ímo Ítaretama kanaarác móra-nakoma pukáinabike yauwéqma itó Ínatama minnágaraq yirummá íma waeréta íma itánoe.' téna Ábaraama tiráiyé." téna Ítuma maamin-áímmá waéqma itái-áípí tiráiyé.

17

tái-aaikoma waayúkagoni aúyánámmá ítama arummá amí-yátááqá mamá táíq kéumatuwaiye.

¹ Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yímikaiye: "yaímma-yataakoma pááq énama aarawaamá mamá kúmiq-yataapi yuwánimanibo náawabi yemá mamá kúmiq-yataapi iyuwaína-waigomma weqtábá táí-meyamma anaaékaqa wániye.

² keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma káqo-nakomma mamá kúmiq-yataapi ayuwáné kéinaqa kanaarác áqnáabaq min-nákómmá anón-oqtamma matéraq ánúwarapi ánná kútuweraq nopí yuwaíyana íma táí-aaimma mamá pááq íniye.

³ keráwáqá atéqma arútáaro.

enábákoma kúmiq-yataariqo kéinaama emá wemmá aá awáágúo. ánibo wemá arummá waeraínaama emá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikamákaao.

⁴ wemá emmá mimórá táoqa abapaké kaayapác otaa-qtátááríq umákena abapaké kaayapác enôpaqa yéna wemá maará téna 'kemá tirummá waeráune' tínaama kanaarác wení kúmiq-yataaqa aati-aatimá mamá paábaq yuwé awikátuwaa." téna Ítuma tiráiyé.

arummá amé itáíq-itaiq umá yabi-í-ááímmá

⁵ awaaméqá umáyikena yiwikái-kayukama uyátárai-naqa Ítumma maará téta timá ámikaae: "emá ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá uyátá-maqma anókariq umátikaao." téta tirááe.

⁶ ánibo uyátárai-nakoma yauwéqma maará-tiraiye: "keráwáqtí itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá paá pááqyan-anayukaa umá wánaqa kanaarác keráwáqá mi-tágómmá maará-tima-aminoe. 'emá áaipike enamááríq agíqme únópi koma karuyuwo.' tíyanama paá keráwáqtí táama warániye.

mayai-nákóní áaimma

⁷ Ítáaro. keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma móra mayai-náqá meyámmá íma aména paá-mayai-naqa ákaraitana yómmá kéyorenawabi tipí-tipí kawaa umátuwe máqena anaaékaqa naaúpaq yauwéqma ínana wení kawáá-nákómá téna 'emá páátákáá maraq yamáe aáwaqa naao.' téna tíníyó?

8 ímiye. wé maará-tima-aminíye. ‘emá ketí aáwaqa yokaa umátikare emá ámúranna umá arútare ketí aáwaqa ikámme má-timiyo. kenókáá aáwaraa nommá nátúwánaa emá anaaékaq aáwaraa nommá nánóne.’ téna tiniye.

9 ánibo meyámá íma mayéna kaayóq-nákóqtábá wení kawáá-nákómá aamá waráiqtaba ‘tíkáíye’ tíníyô? ímiye.

10 miráinaq keráwákáráqá ‘Áánûqtuma máqte-mayaiyaba ti-qtátááqá mamá ánatatuweqa kanaarâq keráwáqá maará tero. ‘ketáámá paá-mayai-wayukamunataae. ketáá paá ketáái mayáimá mamá ánatarauatae’ tero.” téna Ítuma tiráíye.

tiyááka-karu-wayukama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

11 Ítuma Yérútáárebaq urái-nakomma waqména kéwena Káárirí-aukaapikaraq Táméria-aukaapikaraq uráíye.

12 móra-marukaq witata tiyááka-karu-wayukama aapaq Ítumma ya aónaraae. ánibo yemá nékaq ya itó-ureta

13 anókaq ááyama tirááe: “Ítuma kawáá-nákô, emá keqtáá arummá umátikaa.” téta tirááe.

14 Ítuma yemmá yimónawaena maará-tima-yimikáíye: “keráwáqá uréraq anó-monoq-wayukaraq keráwáqtí túma mó-yiraatero.” téna Ítuma timá yimikáíye. ánibo mi-kárú-wáyúkámá aapaq kéowana yeqtí yúgoma íráqóniq umáguráíye.

15 tiyááka-karu-wayukati aúkápíke mórana Táméria-nakoma aónaimma wení aúgoma íráqóniq umágítana yauwéqma Ítunopaq uréna anókaq ááyama Áánûqtuni áwíqa múte yaútáíye.

16 mi-kárú-nákómá Ítuni aúbáq óípake marabí aténa ‘tíkáíye’ téna tiráíye. Támériabake Yéqtaaeo-nare.

17 Ítuma minnáma aónatuwena maará-tiráíye: “tiyááka-karu-wayukama atóbamayikaraunamanibo abapaké kaayaqté-kaayaqté Ítiráaeo-wayukama náakaraq mááo?

18 káqo-kayukama iréta Áánûqtun-awíqa íyaq múte yauyô? maamin-náqá wenamáa káqo-mapake-nakoma wenamáawaq Áánûqtuni áwíqa múte yauwíyô?” téna Ítuma tiráíye.

19 ánibo Ítuma min-náqá maará-tima-amikáíye: “emá itó-uma kóaa. keqnáámmá ení itáíq-itaiq umá yáqtoraa-na-yataakoma emmá mamá atóbamakaraiye.” téna Ítuma tiráíye.

Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumíníye.

20 Pérati-wayukama Ítumma maará téta ítama aónaraae: “Áánûqtuma yabíkái-maruqa nói-kanaararaq kumíníyô?” téta tewana Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikáíye: “Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumínatama aarawaamá yúrapíkema íma aónainoe.

21 aónaaro. Áánûqtuma yabíkái-naqa maa máíye aqá mera máíye.’ téta máqtemma ítinoe. ímiye. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa keráwáqtí aúkápi wáíye.” téna Ítuma tiráíye.

22 ánibo wení iyápó-annama maará téna timá yimikáíye: “anaaékaqa móra-kanaama pááq ínaqa keráwáqá ibiqá yaréq maará-tinoe. ‘móra-kanaama Waayúkagoni Áráakoni-kanaama ókaraq páátákáá pááq ínaq aónanae tínômanibo íma aónainoe.’

²³ yaímma-wayukama maará téta keráwáqá timá-timinoe. ‘merapaq aónaaro. maabáq aónaaro.’ t́nómanibo keráwáqá íma min-áímmá wáráaro.

²⁴ aabáyúma yoqmá ikáqmena aabayákáqá maan-áukápáké móra-aukapaq wéyáwé iníkáá umá Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa móraiq umá miráitata máqtemma aónanoe.

²⁵ miráimanibo áqnáabaq-yataaqa Waayúkagoni Áráakoma áqqa í-yátááqá taíbaq mamayaínata íbèq-kanaaraq-wayukama awéqtáma yuwánoe.

²⁶ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá uráinikaa umá Waayúkagoni Áráaqa wení kanaaráqá móraiq íniye.

²⁷ Nóaani kanaaráqá yemá anón-aawaqa néta aíbòq-nomma néta aaramá mayéta kéowana Nóaama únópí-káárénóbáq uyábékuraiye. ániibo mikáqá anón-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye.

²⁸ keqnáámmá Arótini kanaarákáráqá móraiq urááne. yemá yokaa íeta anón-aawaqa néta aíbòq-nomma néta máqte-qtataaqa meyánìq éta máqte-qtataaqa káqo-kayukama kéyimeta meyámmá mayéta yómmá yoréta yemá naammá éta urááne.

²⁹ ániibo Arótima Tótómabaq yuwéna ópaq kóitana é mi táoq iragógáráq abááq-írágómá aabayápáké aaqá yumáena kúmínikaa umáe kukéna aarawaamá máqtepaq kamá kaútukaiye.

³⁰ móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa abarokáq kumíní-kanaaraqa miráiniye.

³¹ mi-kánááráqá móra-nakoma márúpaq yaúbama máinana wení ótamma naaúpaq wáinnama kanaaráq naaúpaq uyábékéna wení ótamma ímayaino. móraiq umá móra-nakoma yópáqò máqe-inna-nakoma yawuwéqma naaópaqa íwíno.

³² keráwáqá Arótimma ánáákoqtabama túyánámmá ítáaro. (naayóbáqá Áánùqtuma Tótómabaq Komóraabakaraq yawítima iramá agatuwáne kéena Arótiqtaba téna ‘ení aara-iyápómá yiwíqme péqmare paábaq kóaa. ániibo yuwé inna-márúpáq ókaraq waéqma íaonaa.’ títata kégopike Arótimma ánáakoma anaapépaq waéqma aónénaboana mikáq óqtamma aúkéna pukáine.)

³³ náawabi wení paá máí-auwaraiqtaba akáinna-nakoma wení aúwaraimma aúyokiniye. ániibo náawabi wení aúwaraimma yuwénama kanaaráq wení aúwaraimma mayániye.

³⁴ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mi-nókáámmá kaayaq-nákórátá yagaroqtamá waguráiyapike Áánùqtuma móra-naqa awíqmayena káqo-naqa mikáq ayuwániye.

³⁵ ániibo kaayaq-íníkorátá aáwaqa kágayaiyapikemma Áánùqtuma móra-inimma káwirena káqon-inimma ayuwániye.

³⁶ ániibo kaayaq-nákórátá yópí máraiypikemma móra-naqa Áánùqtuma káwirena káqo-naqa mikáq ayuwániye.” téna Ítuma tiráiyé.

³⁷ miráitata yemá Ítuni iyápó-annama min-áímmá itáa éta maará-tiraae: “uyátárai-nako, mi-qtátááqá náakaraq pááq ínìyò?” téta tewana Ítuma maará téna yawuwéqma tiráiyé: “pukáa-kayukati arááq-yuma wáin-aukapaqa akikígómá yagáikuyoe.” téna atékéraq min-áwááméqtábá aónama arútáaro. Ítuma tiráiyé.

18

aaragómá aamá ítama yainai-nákoqtabá tíwáqnaa íkáae téna ááyarai-waigoni waéqma itái-áímmá

1 Ítuma wení iyápó-annama móra waéqma itai-áímmá timá yíménata aati-aatimá íma yiwikéta nunamummá tíq-tiq kéyana Áánûqtuma yemmá yauwéqma timá-yiminiye.

2 Ítuma maará-tiraiye: “móra-marukaqa aamá ítama yainai-náqá máqe-uraiye. ániibo min-nákómá Áánûqtun áaqa íma ikaténa waayúkayabagaraqa íma ikatíq uráiyé.

3 ániibo móra keqtoq-ínímmá mimórá-márúkákáq máqe-uraiye. aati-aatimá min-íníkkómá aamá ítama yainai-nákókákq irena maará má-tiraiye. ‘ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikaae. emá kemmá tíwáqnaa umá aamá ítama yainaa.’ téna tiráiyé.

4 áqnáabaqa aamá ítama yainai-nákómá min-ínímmá íma áwáqnaa uráimanibo anaaékaqa maará téna aúyánánóbákáq tiráiyé. ‘kemá Áánûqtuni áaqa íma ikatíq waayúkati yáakaraqa íma kéikatunamanibo

5 maami keqtoq-íníkkómá kemmá ummaa-yátááqá kétimipoaq áwáqnaa umá aamá ítama yainánúne. aati-aatimá yúwáanana yóyo kéinana tíbó ka-iyábábóaq áwáqnaa ónúne.’ téna aúyánánóbákáq tiráiyé.

6 ániibo uyátárai-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “keráwáqá maami ítama yainai-tái-nákóní áama ítáaro.

7 min-áímmá waayúkarq íma yabíqma arútai-kawaa-nakoni watáae. miráimanibo aarawaamá Áánûqtuma wetábá awaaméqá umáyikái-kayukama aati-aati-nókáánábi aati-aati-wágáámá Áánûqtuqtaba ibiqá yaraiyanama wemá áráwáábakena yíwáqnaa íní iyabiyo?

8 owé. keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yeráwáqá páátákáá yíwáqnaa íniye. ááqibo anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa kumíni-kanaaraqa maa-márábí-káyúkámá yirummá améta itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq máiyanaawaq yimónaniyo?” téna keráwáqti tirummá mamá akoqnáá iyábá Ítuma tiráiyé.

Pérati-nakaraq táákiti-moneqa mayai-nákóní waéqma itai-áímmá

9 yaimma-wayukama téta ‘ketáámá arupú-wayukama máunataamibo káqo-kayukama paá-wayukama mááe’ téta yúyánámmá kéitaae. máqtemma mi-káyúkati waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyé:

10 “kaayaq-nákórátámá nunamummá tíyéta anó-monoq-naupaq utááye. móra-naqa Pératibake-nare. káqo-naqa táákiti-moneqa máyái-nare.

11 ániibo Pérati-nakoma itó-urena aúyánánóbákáq maará téna nunamummá tiráiyé. ‘Áánûqtuo, kemá káqo-kayukaraa umá íma máepoq kemá ekáq ‘tíkáiyé’ kétune. yemá moyámmá kémayeta táí-aaimma taròq kéeta aaraukáqá mamá kéyataae. miráimanibo kemá yemó oníqa ikéune. ániibo kemá maan-náqá táákiti-moneqa máyái-nakaa umá íma máeq ekáq ‘tíkáiyé’ kétune.

12 máqte-totaaraqa kaayaq táoqa aáwaqa awetá kéeq máqte-qtataaqo mayáunnama yoraaqa tiyáákabike akáma emmá mórama kámune.’ téna tiráiyé.

13 miráimanibo táákiti-moneqa mayai-nákómá nékaq ya itó-urena Áánûqtunopaq íma múte aónaraiye. wemá paá awaútena maará-tiraiye. ‘Áánûqtuo, kemá kúmiq-naqune. emá arummá umátikaao.’ téna tiráiyé.

14 kemá keráwáqá kétima-timune. táákiti-moneqa mayai-nákómmá wení naaópaq yauwéqmena wimmá Áánûqtun-aurakaqa arupú-naqa máqe-uraimanibo Pérati-nakoma Áánûqtun-aurakaq íma arupú umá máqe-uraiye. ítáaro. náawabi wetábá wení áwíqa múte yauwínna-nakomma Áánûqtuma

mamá márúte yuwániye. náawabi wetábá wení áwíqa márúte yuwaína-nakoni áwíqa Áánûqtuma múte yawúniye.” téna Ítuma tiráiyé.

pááqya-noiyapoma Ítuma íráqôniq umáyikariye.

15 yaímma-wayukama yemá pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. yemá téta Ítuqtaba min-nóiyápórâq ayáánapo yínêkuikaee tirááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama minná aónawaeta mi-káyúkámá aamá yiwááquraae.

16 ániibo Ítuma iyápórawaqa yááyama amakaq iréna maará-tiraiye: “keráwáqá iyuwáiyata iyápóma ketôpaq íyaraq íma yaqtórâro. Áánûqtuma yabíkái-marupaqa miráuma iyápóraa-kayukati minnáe.

17 kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. iyápógomma aboámá aati-aatimá áwáqnaa kéipoana miraráa umá móra-nakoma pááqyan-iyaporaá íma aurénama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberaniye. áraimma ímiye.” téna Ítuma tiráiyé.

anó-nakoma máqte-qtataaqa makáine.

18 móra anó-nakoma Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “íráqô-yiraati-nako, kemá náaraq umáwaq aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánûnô?” téna ítama aónaraiye.

19 ániibo Ítuma maará téna tiráiyé: “nôraq itaawáq keqtábámá íráqô-nako kéteno? Áánûqtu wenamá íráqôniq kéiyé.

20 emá ámáan-aimma ítaraane. aaraukáqá íma yataiyó. waayúkama íma ikámma puyuwó. moyámmá íma mayaaó. káqon-nakomma kaaqaarimá ítimakaaó. emá enanó-enaboni aménáápâq mááo.” téna Ítuma titana

21 anón-nakoma maará-tiraiye: “naayóbáqá kemá iyápóma máqe-uraunarake áaimma átama min-ámáán-áimmá máqtemma anaáe wakáunamiye.” téna tiráiyé.

22 Ítuma min-áimmá itáá ena maará-tima-amikaiye: “emá móra-yataaqtaba aqtórâriq urááne. ení máqte-qtataaqa waayúkama yimínata meyáníq kéiyaa mi-mónéqá mamá *wáyoq-wayukama yaímma yimiyo. emá miráumatuwena Áánûqtuni-marupaq kateko-yátááqá maránóne. ániibo emá miráumatuwe ketinaae waraaó.” téna Ítuma timá ámikaiye.

23 miráitana min-ánó-nákómá min-áimmá itáá ena áyákoma ummaa yáguraiye. wemá móneqa ôriq umá makáinapoana wení móneqtaba ítama ummaa yaráiyé.

24 min-náqá aónawaena Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama taíbaq-yataaqa makáa-kayukama Áánûqtu yabíkái-marupaq uwínóqtabama kammáa kámagoe.

25 káámoma oótiraakakoma waigóní aapi peránénama kammáa ainíkáá umá miráuma móneqa taíbaq makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uíníqtaba kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé.

26 waayúkama min-áimmá itáá eta maará-tiraae: “miráinanama kanaaráq náawawaq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayányô?” téta tirááe.

27 ániibo Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama móra-yataariqa kanaaráq íma ínômanibo Áánûqtu kanaaráq miráininiye.” téna Ítuma tiráiyé.

28 Pítaama maará-tiraiye: “ítaao. ketáámá ketáái márûkaraq ketáái ótakaraqa yuwétaa enanaae kéwaraunataae.” téna titana

29 Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba naammá yuwéta aaramá ábâqawaamma aboámmá anóamma iyápóma yuwaíyanama

30 kanaarâq Áánûqtuma íbêqa maa-kánáárâqá uyátá-maqma taíbaq yauwéqma yimíniye. ániibo anaaéka-kanaama páâq ínatama yemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma ókaraq wemá puyéna yauwéqma itó-iniqtaba kétéye.

31 Ítuma wení tiyááka uréna títaupake kaayaq-nóiyápómá yiwíqma yíkarena maará-tima-yimikaiye: “ítáaro. íbêqa ketáámá Yérútáárebaq uyónúnatae. ániibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Waayúkagoni Áráakoqtaba agatáan-aikoma áraimma páâq éna arammá iyániye.

32 yemá wemmá mamá Yéqtaaeo-wayukati iyáápi maránoe. ániibo yemá wemmá aábê-aimma timáketa áyoqa ayéta wirááti wirakánoe.

33 ániibo yemá tebûqa améta ikámma utánómanibo kaumo-kánáárâqá itó-iniye.” téna Ítuma tiráiyé.

34 miráímanibo wení iyápó-annama Ítuma min-áímmô timmá íma ítama arútaraae. Ítiráaeo-wayukati kínimma aónaigae téna timánibo min-áikóní áaimma aúyokuraitataboata íma ítama tágaraae.

móra aúgaroq-naqa Ítuma mamá atóbamakaiye.

35 Ítuma Yérikobaq waaqókáká úítana mórana aúgaroq-nakoma aakóní áwábaq máena móneqtaba aarawaamá yááyama ita-ita uráiyé.

36 min-áúgáróq-nákómá Ítáimma taíbaq-wayukama kéyewana ítátuwena maará téna yaímma-wayukaraq ítama aónaraiye: “yemá nõraq kéoo?” téna tiráiyé.

37 ániibo yemá maará-tima-amikaae: “Ítuma Náátárêtibake-naqa kéiyé.” téta tirááe.

38 ániibo min-áúgáróq-nákómá maará téna ááyama tiráiyé: “Ítuo, emá Tébitimma áanikomopo emá kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé.

39 áqnáabaq ye-káyúkámá maará téta aamá awááguraae: “emá paátí mááo.” téta tirááe. miráímanibo min-áúgáróq-nákómá ókaraq ááyama maará-tiraiye: “emá Tébitimma áanikomopo kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé.

40 ániibo Ítuma waaqókáká ya itó-urena mará-tima-yimikaiye: “keráwáqá min-náqá ketópaq awíqme yero.” téna tiráiyé. min-áúgáróq-náqá waaqókáká itana Ítuma maará téna ítama aónaraiye:

41 “kemá emmá nõraq umákanuno?” téna tiráiyé. ániibo min-áúgáróq-nákómá maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, kemá keqnáámmá túramma aónanae téq kétune.” téna titana

42 Ítuma maará téna timá ámikaiye: “karáqma aónaao. ení itáíq-itaiq umá yabí-í-yátáákómá emmá mamá atóbamakaiye.” téna Ítuma tiráiyé.

43 miráítana paátákáá min-nákóní aúrakoma Íraqõniq umágitana aúramma aónarena Ítun anaae kéwarena Áánûqtuni áwíqa múte yaútaiye. ániibo aarawaamá minnáraq aónawaeta Áánûqtuni áwíqa múte yaútaae.

19

Takíatini watáama

1 Ítuma Yérikobaq uyábékaimma

² mikáq móra-naqa máqe-uraimma min-nákóni áwîqa Takíatie. wemá táákiti-moneqa mayái-wáyúkátí kawáá-nápóana moneqa taíbaq makáiyé.

³ ánibo Takíatima Ítumma aónainena uráimanibo wemá awaaraq-nápóana taíbaq-wayukabikema kanaaráq Ítumma íma aónaraiye.

⁴ ánibo Takíatima taíbaq-wayukati yúbáq uyaaté uréna móra-yaraq uyátárena Ítumma aónainena uráiyé. ánibo wemá 'Ítuma maan-ákáq íniye' téna aúyánámmá ítaraiye.

⁵ Ítuma min-áúkápáq iréna múte aónatuwena maará-tiraiye: "Takíatio, emá páátákáá marabí kumuwo. íbêqa kemá ení naaúpaq mánune." téna Ítuma tiráiyé.

⁶ miráitana Takíatima páátákáá kukéna amuqá kémaraipeke Ítumma awíqmena wení naaúpaqa kóuraiye.

⁷ ánibo máqte-kayukama minnáma aónatuweta aamá awáágéta maará-tiraae: "Ítuma móra kúmiq-nakoni naaúpaqa ko kéwaiye." téta tiráámanibo

⁸ Takíatima itó-urena uyátárai-nakomma maará-tima-amikaiye: "uyátáraana-nako, emá itaao. íbêqa máqte-qtataaqa yaíkaaq uréq áwáyoq-wayukama yiménúne. ánibo kemá móra-nakomma kaaqaarigónîq umákéq wení máqte-qtataaqa moyámmô matáana-yataaqa kanaaráq yauwéqma kaayaqté-kaayaqte-kanaaráq aménúne." téna tiráiyé.

⁹ miráitana Ítuma maará-tima-amikaiye: "íbêqa maan-náúpáké-káyúkámá Áánûqtu yauwéqma kéyiwiraiye. maan-nákógáráqá Áabaraan-annabikemanibo íbêqa arummá waeráiyé.

¹⁰ minná Waayúkagoni Áráaqa iréna aúyokuraa-kayukama yibáá umá yauwéqma yiwiránáae téna uráiyé." téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-wayukama meyámmá matáa-waigoni waéqma itai-áiné.

¹¹ yemá min-áímmá ítatuwaawana Ítuma móra waéqma itai-áímmá timá yímikaiye. Yérútáárebaq waaqókáq yitatabóata Áánûqtuma yabikáin-aimma íbêqa abarokáq ínitana kétiye téta yúyánámmá ítaraae.

¹² ánibo Ítuma maará-tiraiye: "mórama anó-nakoma móra ayáqtááq-mapaq kínimma tarôq umákane owana kóuraiye. anaaékaqa min-nákómá yauwéqma yíniye.

¹³ íurena min-anó-nákómá wení tiyááka-mayai-wayukama yiwíkema moneqa tiyááka-wayukama yímika-yimika uráiyé. maará-tima-yímikaiye. 'keráwáqá maami-mónéqnápó mayáimá mamá amuq-yáúmá kémayaiyaq yauwéqma yeno.' téna tiráiyé.

¹⁴ miráitana wení márúkaq-wayukama yaímma íyamma umákaraae. miráitana wemá kóitata yaímma-wayukama tímáykáawata anaé waqmé urááe. ánibo yemá maará mó-tiraae. 'maamin-nákómá ketáái kínimma máiyaba íkétikaitaae.' téta tirááe.

¹⁵ min-nákómmá kínimma tarôq umákáawana máqena anaaékaqa yauwéqma iráiyé. ánibo wé maará-tiraiye. 'naayóbáqá moneqa yímikaunna-wayukama yááyaiyata yero. móra-mora-yuma náaraq umáq amuq-yáúmá matááwáa aónanaae.' téna tiráiyé.

¹⁶ áqnábaq-nakoma iréna maará-tiraiye. 'uyátáraana-nako, emá tiyááka-wayukama tímikaunna-monekake matéq mayáimá kémayeq amuq-yáúmá (200) matáune.' téna tiráiyé.

17 ániḅo kíniḅa maará-tiraiye. ‘emá íráqô-mayai-napoa emá kateko-máyáimá matááne. emá pááqya-qtataakaraq kawáá umá kárutaanaboq íbêqa kemá emmá náápaamma kámunaboa tiyááka-ano-marukaqa yabi ínóne.’ téna tiráiyē.

18 anaaékaq móra-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, kemá ení tiyááka-wayukarake mayáimá matéq amuq-yáúmá (100) matáune.’ téna tiráiyē.

19 ániḅo kíniḅa maará-tiraiye. ‘móra-tiyaapaq anó-marukaq-kawaama yabi iyo.’ téna tiráiyē.

20 káqo-mayai-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ení móneqa tiyááka-wayukama maa wáiyē. kemá móra-wannaabi atáá-umatuweq ákaraune.

21 kemá emmá aónáunama emá iragayá-náqá máane. móra-nakoma márái-qtataaqa emá paá kémaye. káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaane. miráitaq kemá enáaqa kéikatune.’ téna tiráiyē.

22 ániḅo kíniḅa mi-máyái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. enáarake kemá emmá aabi mayakánúne. áraimma kétimonaane. kemá iragayá-náqá máepoaq káqo-nakoma márái-qtataaqa kémaye qáqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaune. miráwáq kéuno?’

23 ániḅo nòraq itaawáq ketí móneqa móneq-naupaqa íma tókáraanaq yauwéqma yéqa amuq-yáúgaráqá íma mayáúnô?’ téna tiráiyē.

24 mi-kínimá waaqókáq itó-uma máe-kayukama maará-tima-yimikaiye. ‘keráwáqá min-nákóní ayáápike tiyááka-wayukama yabíma taíbaq matokáinakomma áméro.’ téna tiráiyē.

25 ániḅo yemá maará-tima-amikaae. ‘uyátáraana-nako, wemá áqa taíbaq (200) matokáiyē.’ téta tewana

26 mi-kínimá maará-tiraiye. ‘kemá keráwáqá kétima-timune. máqte-kayukama taíbaq matokáiyayuma yemmá ókaraq yiménúne. miráimanibo móra-nakoma pááqyamma matokáinna-nakomma wení pááqya-qtataaqa ayáápike yabítuwanune.

27 ániḅo ketí anmuro-wáyúkámá keqtábá téta ketáái kínimma máiyaba ‘íkétikaitaae’ tiráá-kayukama yiwíqme maakáq iréra ketúrakaq yikamma púyoro.’ téna kíniḅa tiráiyē.” téna Ítuma waéqma itai-áimá tiráiyē.

Ítuma Yérútáárebaq anó-kiniraa umá uráiyē.

28 Ítuma min-áimá timá ánatatuwena áqnáabaq kéwena Yérútáárebaq uráinamma arááyamaena uráiyē.

29 ániḅo Ítuma Béqtápégibaqa waaqókákáráq Béqutanibaqa waaqókákáráq iráimma min-ánúmá áwíqá Óribêti-anuraq iréna wení iyápó-annabike kaayaqá timáyíkáitata áqnáabaq uráiyē.

30 Ítuma maará téna min-nákámá timá yimikaiye: “kenákámá mera-márúpáq uréka mórama naatéqá oótiraa-kamma ánnaraq kúyakaraabo aónaakao. naayóbáqá min-ótiráá-kákóní ámúraaqa íma ayááqmeta uréire uráámibo ánná ayútuweka awíqme yekao.

31 ániḅo móra-nakoma kenákámá ítama aónéna ‘nòraq itakawáq min-ótiráá-kámmá ánná káyuboyo?’ tinaakama kanaaráq kenákámá yauwéqma maará tekao. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé tekao.’ téna Ítuma timá yimikaiye.

32 Ítuma kaayaq-nákámá timá yíkáitata yenákmá kóureta timá yiminiq umá mi-qtátááqá wáitata aónaraaye.

33 yenákmá uréta naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyata min-ótiráá-kákóni aanábó-nákómá iréna maará-tima-yimikaiye. ‘nôraq itakawáq naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyo?’ téna titata

34 yenákmá maará-tiraaye. ‘uyátárai-nakoma maamináyaba itakaé.’ téta tímátuweta

35 naatéqá oótiraa-kamma awíqmeta Ítunopaq iréta min-ótiráá-kákóni ámûraaq wáqtôma abákáreta Ítumma min-ámúrááq ákáawana máqe-uraiye.

36 ámûraaq máena kéwitata aarawaamá yeqtí unáákáqtôma maméta aapitáá wíqmakaae.

37 Ítuma Yérútáárebaq waaqókáq Óribêti-anubake kukáin-apataaq iréta máqtemma wení iyápo-annama anómma yimuqá makááe. Ítuma máqten-awaameq-yataariq itata káoneta minnáyaba anókaq ááyama Áánûqtuni áwíqa múte yaútaae.

38 yemá maará téta ááyama tirááe: “anó-kinima uyátárai-nakoni áwíkaq kéitana Áánûqtuma íráqôniq kéumakaiye. kaayoné-yátááqá Áánûqtuni márûpaq wáinaq Áánûqtukaq anómma tágama-yataaqa wáiyee.” téta tirááe.

39 ániibo yaímma Pérati-wayukama mi-táibáq-wáyúkánóbáq máqeokake Ítumma maará téta tímá ámikaae: “yirááti-nako, emá ení iyápo-annama ‘paátí máero’ tímá yimiyo.” téta tirááe.

40 ániibo Ítuma maará téna yawwéqma tímá yimikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. paátí máiyanaama kanaaráq óqtakoma aamá ááyama tínoe.” téna Ítuma tiráiyee.

Ítuma Yérútáárebaq máa-kayukayaba ibiqá yakáiyee.

41 Ítuma Yérútáárebaq waaqókáq iréna márûqa káonena ibiqá yakáiyee.

42 Ítuma maará-tiraiye: “ketáama kaayoné-yátááqtabá keráwáqá itaígáae téq túnnamanibo keráwáqá íma ítaaraane. keráwáqti taákoma kanaaráq íkétaiye.

43 keráwáqá itáaro. anaaékaqa móra-kanaama pááq ínatama keráwáqti namuro-wáyúkámá iréta tíqa umá ikútiketa máqten-aukapaqa ikúma aúyatikanoe.

44 keráwákáráq keráwáqti waayúkagaraq máqtepaq tikamma ánatatuwanoe. yemá mórama keráwáqá íma tiyuwáiyaq paámá mánoe. íbêqa Áánûqtuma keráwáqá mamá atóbamatikani-kanaayabama túyánámmá íma ítaapoata namuro-wáyúkámá keráwáqá máqtepaq tikameqe yuwánóe.” téna Ítuma tiráiyee.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa makéta meýámmá máyáa-kayukama Ítuma yíkamma wakáiyee.

45 Ítuma anó-monoq-naupaq uténa Áánûqtukaq amí-wámmá maméta meýáníq o-káyúkámá áaimma átama yíkamma paábataa waqtukáiyee.

46 Ítuma maará téna mi-káyúkámá tímá yimikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘ketí naakómá paá nunamummá tí-námmá wáino.’ tiráine. mirá-tiraimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí-aúpáq-nákáá kéumatuwaae.” téna tiráiyee.

47 aati-aatimá Ítuma anó-monoq-naupaq keyiraatena tímá yimikaiye. ániibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq aarawaatí anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínón-aqtaba abáá-uraae.

48 miráimanibo máqte-kayukama Ítun áama itáiyábá ôriq umá yíkáitataboata anó-kayukama ikamínón-amma íma abáá-uraae.

20

yemá Ítuqtaba 'náawaq náápaamma ámikaiyo' téta ítama aónaraae.

1 móra-taoqa Ítuma anó-monoq-naupaq wataáama aarawaamá kétima-yimena átê-wataagaraq Áánûqtutabagaraq timá yímikaiye. ániibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraqa Ítunopaq irááe.

2 yemá maará téta Ítumma timá ámikaae: “emá keqtáá timá-timiyo. emá nói-naapaanaq matokéyaq maami-máyáíma kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta ítama aónaraae.

3 ániibo Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kegaráqá keráwákáq móra-aiqtaba ítama aónanaaq kéune. keráwáqá kemmá timá tíméro. minná

4 Yóáanema nommá péqyikai-qtataaqa minná Áánûqtunawabi waayúkgonawabiyo?” téna tiráiyé.

5 ániibo yeiyáá aamá kóté-yáté kéeta maará-tiraae: “ketáá maará téqtaa minnáma ‘Áánûqtunae.’ tenanataámá Ítuma maará-tiniye. keráwáqá nóraq itaráq itáiy-itaiq umá tirummá íma kámeo tíniye.

6 ániibo ketáá téqtaa minnáma paá ‘waayúkati minnáe.’ tenatataámá máqte-kayukama keqtáá óqtatanapotaá tükaminotaae. ániibo yemá Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-náré téta kéitaapota óqtatanapo tükaminotaae.” téta tirááe.

7 miráitata yemá maará téta Ítun-aaraq yauwéqma tirááe: “Yóáanema nommá péráí-qtataaqa náakakenaq iráiyô minná ketáá íaonaraunataae.” téta tirááe.

8 ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “mórai q umá kegaráqá keráwáqá íma timá-timenune kemá nói-naapaanaq matokérabi mi-máyáíma kémayaune.” téna Ítuma tiráiyé.

tái-wayukama wááéni ara-tókáq yabíye-waigoni waéqma itái-áiné.

9 Ítuma mirá-timatuwena aarawaamá móra waéqma itái-áímmá timá yímikaimma maará-tiraiye: “móra-nakoma wááéni ara-tómmá yoqmakáiyé. ániibo min-nákómá wááéni-aramma uqmá yaímma-wayukati iyáápi mi-tómmá maréna min-nákómá káqo-marabaq ko máqe-uraiye.

10 anaaékaqa wááéni-aramma ábuma-kaitana arammá kuti-kánáárqá móra-naqa timákáitana wááéni ara-tókáqô yabikáa-kayukayopaq uráiyé. anón-nakoma téna min-nákómmá yaímma mi-tópikén-ááwáqá amígáae téna timákáitana uráiyé. ániibo wááéni ara-tókáq yabikáa-kayukama mi timákáitana i-náqá ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá kóuraiye.

11 keqnáámmá anó-nakoma káqo-mayai-naqa timákáitana uráiyé. miráitata wekáráq ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá yauwéqme kóuraiye.

12 ániibo keqnáámmá mikáq móra-mayai-naqa timákáitana uráiyé. miráitata keqnáámmá ikámma yaúma paábaq iyaabótukaae.

13 miráitana wááéni ara-tókóni aboámá maará-tiraiye. ‘kemá náaraq ónúno? ketáanikoqtaba ôriq umá tikáin-iyapoma minná timákáanana wíniye. ániibo yemá min-íyápógón áma itánóe.’ tiráiyé.

14 miráitata wááéni ara-tókáqô mayai máyaa-kayukama aónamma anó-nakoni áanikoma kéiqtaba yeiyáá maará-tiraae. ‘maan-nákómá anaaékaqa aboání

máqte-qtataaqa mayániye. mayaiyataao. maamin-náqá ikámma puyónatae. miráinataa maami-tómmá ketáá mayánúnatae. tirááe.

15 ániibo mi-káyúkámá anó-nakoni ánikomma wááeni ara-tókóni áwábaq márúte yukéta ikámówana pukáiyie. itáaro.

wááeni ara-tókóni aboámá mi-káyúkámá náaraq umáyikaniyo?

16 yókóni aboámá irena wááeni ara-tókáqò mayai máyáa-kayukama yíkamma puyéna wááeni ara-tómmá mamá káqo-kayukama yimíniye.” tēna Ítuma tiráiyie. ániibo waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae: “wemá miráinabo áraimma ímiraino.” tēta tirááe.

17 miráitana Ítuma mi-káyúkámá yimónawaaena maará-tiraiye: “Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá wáin-aikoma nóin-ainaq wáiyoy?

‘maamin-óqtámmá mayai-wáyúkámá paábaq matúwáan-oqtakoma íbêqa naakóni akoqnáá-abokaa kéiyie.’

18 maqte-kayukama maamin-óqtákóni ámúraaqo kuqtétama yemá ikámma púbuyaginoe. ániibo maamin-óqtákómá móra-nakoni ámúraaqo kuqténama min-nákómmá ikámma púbuyama obamá aúqtuwaniye.” tēna Ítuma tiráiyie.

19 ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraqa yemá itáamma Ítuma yeqtí yúbi maréna waéqma itai-áímmá tiráiyie. miráitata é mi táoq Ítumma yáqtoraneta urááe. miráitata aarawatí yáaqa ikatēta Ítumma íma yáqtokaae.

Ítuqtaba táákiti-moneqa Títaamma amíkáae tēta ítama aónaraae.

20 ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátarai-monoq-wayukagaraq Ítumma aatómáq urááe. kuqtaruríq o-káyúkámá arupú-wayukaraa umá kaaqaari-áímmá timátuweta Ítumma wenáarake yáqtoqma anó-kamaani-wayukati iyáápi maréta aamá ítama yaináneta urááe.

21 ániibo yemá maará tēta ítama aónaraae. ‘yirááti-nako, ketáá kéitaunataae. enáagoma arupú kéitaaboaa aarawaamá arupú-aimma kétima-yimene. anó-kayukati anón-iwiqtabama íma ikatíq kéemanibo aarawaamá Áánúqtuni áaimma kéyiraate árain-aimma kétima-yimene.

22 emá nóine téq aúyánámmá kéitaano? Títaamma” Arómani anó-kawaa-naqa táákiti-moneqa aménúnataabi iyabiyo?” tēta Ítumma ítama aónaraae.

23 miráimanibo Ítuma mi-kaaqaari-áímmó temmá ítaraiye. miráitana maará-tima-yimikaiye:

24 móra-moneqa tiráátero. maannáma amakaráq áwíkaráq waímma náawabiyo?” tēna tiráiyie. ániibo yemá maará-tima-amikaae: “Títaani amané.” tēta tirááe.

25 ánniibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-yataaqa Títaannamo wárainaq kanaaráq Títaamma áméro. ániibo Áánúqtuni móra-yataaqo wáinaqa kanaaráq Áánúqtumma áméro.” tēna Ítuma tiráiyie.

26 miráitata Ítun áarakemma aarawatí yúbáqá Ítumma íma yáqtóráawaniq urááe. Ítuma min-áímmá yawwéqma timá yimiqtaba yemá taíbaq-yuyanamma itáá eta aamá íma tēta paatí máqe-uraae.

waayúkama pukéna itóiyaba Ítumma ítama aónaraae.

27 yaímma Táátúti-annabike-kayukama Ítunopaq irááe. yemá Táátúti-wayukama tēta pukáa-kayukama íma itó-inoe. téwaone.

28 áńibo yemá maará téta Ítumma ítama aónaraae: “yirááti-nako, Mótetima naayóbáqá maamin-ámáán-áímmá agatáine. ‘móra-nakoma aaramá makáinna-naqa iyápóma íakena pukínanama kanaaráq ábâkoma min-ínímmá maténa awaaóní anónnáma móra-iyapoma marakániye.’ tiráine.

29 itaao. mórama ye wátánónáámá miráuma abapaké kaayaqá máqe-uraae. áqnáaekoma móra aaramá maténa iyápóma íma marakéna pukuráíye.

30 anaaékaq ábâkoma min-ínímmá matáíye.

31 anaaékaqa mamá mikáq-ábákómá keqnáán-ínímmá maténa mórai q umá pukuráíye. áńibo keqnáámmá mórai q umá abapaké móra-watanonaama mimórá-ínímmá maténa iyápóma íma marakéta máqtemma pukurááe.

32 miráitana min-ínikógáráq pukuráíye.

33 áńibo pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa min-íníkóma náawani ánáaraq mániyo? abapaké kaayaq-wátánónáámá min-ínímmá matááne.” téta Ítumma ítama aónaraae.

34 minnýaba Ítuma maará-tima-yimikaiye: “aaragáráq waagaráq íbêqa maa-kánááráqá mamá aaraukáqá káuraae.

35 anaaékaqa aarawaamá pukáiyapike Áánûqtuma itó-oro tínata itó étama yemá ókaraq aaraukáqá íma auránoe.

36 ókaraq íma puínoe. yemá miráuma kaqtó-wáyúkaráá umá maéta íma kanaaráq puínoe. Áánûqtuma pukáiyapike mamá itó-umayikanipoata yemá Áánûqtuni áráabítie.

37 áńibo Mótetigaraq keqtaá tirááténataa pukáa-kayukama pukáiyapike itó-inoe téna tiráátiraitaae. pááqya-tabikemma íramó karáí-waigoni watáagoma maará-tiraiye. ‘uyátárai-naqa minná Áabaraani Áánûqtugaraq Ááítekini Áánûqtugaraq Yáakoboni Áánûqtue.’

38 Mótetima wení anáábútááma pukowana maamin-áímmá ítaraine. miráitana Áánûqtuma íma pukáa-kayukati Áánûqtuma máíye. ímiye. wemá minná paá yú aréta máa-kayukati Áánûqtue. wení aúrakaqa máqte-kayukama paá yú aréta mááe.” téna Ítuma tiráíye.

39 Ítuma mirá-timatuwaitata yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama maará téta yawéqma tirááe: “yirááti-nako, emá íraqôn-aimma téne.” téta tirááe.

40 áńibo yemá ikatíq éta ókaraq Ítumma íma ítama aónaraae.

yauwéqma yiwirái-náqá Metáiyama náawabiyo téna Ítuma Péрати-wayukaraq ítama káonaiye.

41 Ítuma Péрати-wayukama makáqma aónéna maará-tima-yimikaiye: “nôraq itatawáq yemá Metáiyama Tébitimma ánikoe kéteo?

42 naayóbáqá agamatán-áúbábí Tébitima maará-tiraine. ‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakomma maará téna tímá ámikaine. emá ketiyáán-urapa márenaraq

43 anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá mamá ení aítauq aménáápáq yíkáanata wínoe.’

téna Tébitima agamatá-kánnáábí mirá-tiraine.

44 Tébitima wenamááríq wemá ketí uyátárai-nare tiráimanibo náaraq umá Metáiyama Tébitini ánikoma máíyo?” téna Ítuma tiráíye.

ámáan-aimma yirááti-wayukati yáaimma

⁴⁵ máqtemma aarawaamá máeta Ítun áama Ítaraae. ániibo Ítuma maará téna weni iyápó-annama timá yimikaiye:

⁴⁶ “keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukayabama atéráaro. yemá ayáqtáaq-unakaqtoma umáreta uréire íyábá ôriq umá kényikaiye. yemá téta waayúka álkuyakaqa uyátarai-nare téta aarawaamá miráo-maarao timá-tikaigaae téta kéte. ániibo yemá monoq-náúpáqá aarawaati yúbáq aokaq-ábíqtátámá yokaa umáyikaiyata anón-aawaqo nai-kánááráqá kateko-ábíqtátárq maétaa aáwaqa nánátaae kéte.

⁴⁷ ketoq-nóinímmá yetí naammá íma meyaníq ínôwataboata máqtepaq kémayeta yemá kaaqaari téta ayáqtáaq-nunamumma kéte. aamá ítama yainai-kánááráqá yemá anómma táí-meyamma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

21

keqtoq-inúkómá Áánûqtukaq amuqá marakéna moneqa ámikaiye.

¹ Ítuma aónama kéyautena aónaimma moneqa ôriq umá makáa-kayukama Áánûqtukaq yimuqá marakéta moneqa marái-yáwáápí moneqa má-makaae.

² ániibo Ítuma aónaimma mórama keqtoq-ínímmá awaikómá pukuráin-inikoma kaayaqá pááqya-monekarata moneq-yawaapi mó-makaiye.

³ Ítuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. maa-kéqtóq-íníkómá awaikómá pukuráin-inipoana wemá anó-moneqa yuwéna yaímma-wayukama uyátáiyé.

⁴ máqtemma maa-káyúkammá yemá taíbaq-moneqa makétaboata yaímma Áánûqtukaq yimuqá marakéta káme. miráimanibo maan-íníkómá íma taíbaq-moneqa makénaboana wemá máqtemma máyuwena aáwaqa meyaníq umá nání-moneqa íma matokáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

“anó-monoq-namma táíq umáqiniye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁵ yaímma-wayukama anó-monoq-naqtaba íráqôn-oqtakake min-námmá umáreta máqte-qtataaqa Áánûqtukaq yimuqá marakéta ámêqtaba tewana Ítuma maará-tiraiye:

⁶ “máqtemma maami-qtátááqá íbêqo aónaamma móra-kanaama pááq ínátama keráwáqti namuro-wáyúkámá íma móra-oqtamma yuwáiyana káqon-oqtakoni ámûraaqa wániye. máqtepaq yawítítuwaiyana marabí kumíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

“taíbaq ummaa-yátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁷ yemá Ítumma maará téta ítama aónaraae: “yirááti-nako, náa-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínyô? áqnáabaqa nóin-awaameraq pááq ínataa aónétaa mi-qtátááqá pááq íné iyé ténúnataabiyo?” téta tiráae.

⁸ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá yabíqma arútáaro. yemá keráwáqá kaaqaari téta makátebo. taíbaq-wayukama ketíwíkaq iréta maará-tinoe. ‘kemá wemúne. maami-kánáámá íbêqa pááq kéiyé.’ tínómanibo kerawáqá íma yinaaémma ko wáráaro.

⁹ anaaékaqa webómá kéeta anón-aiiqa kéoe tíyan-aimma itánómanibo kanaarác íma ikatíqa oro. mirái-qtataaqa áqnáabaq pááq ínimanibo aqtó-kánáámá páátákáámmá íma pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁰ móragaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama itó-uma ááiqa umáyikanoe. ániibo móra-kinini waayúkama itó-uma káqo-kinini wayúkate ááiqa ínoe.

¹¹ ániibo maa-márábímmá anómma márúma kéyinana yaímma-aukapaq-marabaqa aáwaga ánataginata yáayaba kéeta anó-karima mayánoe. ániibo taíbaq-anómma táí-yataaqa aabayákáqá anón-awaameq-yataaqa páaq kéinana kégokeq-yataaqa páaq ínna-waigoma keráwáqá mamá táaqa kamátikaniye.

¹² miráimanibo mirái-qtataaqa íma páaq uráinayaba yemá keráwáqá yáqtoketa mamá táíq umátiketa monoq-náúpáq mamá tikareta aamá ítama yainéta mamá ánná-naupaq tikánoe. yemá téta ketíwíqtaba mamá káni-kayukararabi kámááni-wayukaraq tiwíqmeta wínoe.

¹³ ániibo mirá íya-waigoma keráwáqá mamá keqtábá kámááni-wayukama timá-yiminioe.

¹⁴ miráinaq keráwáqá mi-kánááráqá átê-wataama Áánúqtutaba kanaaráq timá-yiminioe.

¹⁵ kemá kenamááríq arupú-aimma túyánákáq mamaráanana itai-yátááqá timíniye. ániibo minnámo timá tíménna-aimma keráwáqá namuro-wáyúkámá kanaaráq íaratinoe.

¹⁶ keqtibomá keqtinóma keráwáqá móra-naeogoma keráwáqá tibâqawaayuma keráwáqá aanábómá mamá keráwáqá namuro-wáyúkátí iyáápi mamá tikáiyata keráwáqá tikamma keráwáqá yaimma puínoe.

¹⁷ kekákéné téta máqte-kayukama keráwáqá tiwááginomanibo

¹⁸ keráwáqá tiqnótáugoma mórama íma múkiniye. íma tikamma puínoe.

¹⁹ keráwáqá akoqnáá umá kényaqtoraapoata keráwáqá túwaraimma páá mánoe.

“Yérútáäre-maruqa táíq íniye.” téna Ítuma tiráíye.

²⁰ miráimanibo anaaékaqa keráwáqá aónáiyata áái-q-i-wayukama Yérútáäre-maruqa yaikutíyaqa keráwáqá kanaaráq mikáq aónéq márúqa mamá táíq í-kánáámá páaq iyé tínoe.

²¹ mi-kánááráqá Yúria-marupaqa márariya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ániibo yaímma-wayukama Yérútáäre-marupaqa máiya-kayukama mi-márúqá yuwéraq ôpaq kóoro. ániibo márúkonni aaumépaqa máiya-kayukama ókaraq yauwéqma mi-márúpáqá íma úyoro.

²² maami-kánáámá anónnáma táí-meyamma mayái-kánáábóana máqten-aimma Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábímá wáin-aikoma abarokáq páaq éna arammá iyániye.

²³ mi-kánááráqá aaramá yímúkararaq máa-noinikaraq iyápóma náámma kéyime-noinikaraq tírúnô. anómma ummaa-yátááqá maa-márábímmá páaq ínatama mi-kánááráqá Ítiráaeo-wayukama Áánúqtuma áyamma umáyikaniye.

²⁴ yaímma-wayukama tokóru-yakaa-punapo yemá yíkamma képujeta yaímma-wayukama namuro-wáyúkámá yemmá ánnáma yímituweta Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mó-yikanoe. ániibo káqo-kayukati yítaukoma Yérútáäre-maruqa yamá ígáríq kéiyana mi-káyúkátí kanaamá ánataniye.

anaaeékaqa Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁵ ókon-okomma awaameq-yátááqá aabaúrárabi wíyokakaraq wiyókákáráqá páaq íniye. ániibo maa-márábímmá únókómá anó-iyama kémetainata máqten-anna-wayukati iyákoma táíq kéinata íkatíq ínoe.

26 maa-márábí máqte-qtataaqa pááq inéna inayaba taíbaq-yuyanamma kéiteta ikatíq kéiyana yúgabaq inata kekaa q inoe. aabayákákémmá wiyókómá kan-geeq inípoata yeqtí aakakémá yaráqme wéyáwé inoe.

27 mi-qtátááqá pááq inata káonaiyana Waayúkagoni Áráaqa móra-konnakaq kumínimma anómma akoqnáágarag tágama-yataakaraq kumíniye.

28 anaaékaqa mi-qtátááqá áaimma átáma pááq inaqa mi-kánááráqá keráwáqá itó-ureq múte aónaaro. Áánûqtuma yauwéqma tiwiráni-kanaama íbêqa waaqókák wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

piki-yagoma-kanaama pááq íni-waigoni awaaméq yámiye.

29 móra waéqma itái-áimma Ítuma maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá warímukaraq káqo-tagaraq aónaaro.

30 aónáawana aúgen-anama amúmma máráitaqa ‘íbêqa yó-kánáámá iyé’ téq káonaae.

31 mórariq umá keráwáqá aónáiyana mi-qtátááqá pááq inaqa kanaaráq keráwáqá aónanoe. Áánûqtuma yabíkái-maruqa waaqókák áaimma átáma yínéna kéiyé.

32 kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá maa-kánááráqá ima pukáiyata máqtemma mi-qtátááqá Yérútáárebaq pááq inoe.

33 aabayákáráq maa-márágáráq ánatanimanibo ketáagoma ima ánataniye.

yemá iyápo-annama atéráaro.

34 miráimanibo keráwáqá atéráaro. keráwáqá paá túraq wáni-qtataaqtaba taíbaq-tuyanamma itáabo. ima netuqá omáq-ááwákáqá wááéni-nokaraq ima nánómanibo mirá-qtátáákómá mamá yawááq-umatikainanama kanaaráq uyátárai-nakoni kumíni-kanaagoma páátákáá keráwáqá yáqtoraniye.

35 mirá-kánáámá maa-márábí máiya-kayukaraq waakakoraa umá pááq íniye.

36 aati-aatimá keráwáqá kawáá umátuwe máero. miráinaq keráwáqá mirái-qtataaqa pááq ínna-waigomma kótanoqtabama Áánûqtukaq nunamummá tíq-tíq kéiyana akoqnááma timíno. Waayúkagoni Áráakoni aúbáq kanaaráq itó-inoe.” téna Ítuma tiráiyé.

37 máqte-kanaaraqa Ítuma anó-monoq-naupaq aarawaamá kéyiraatena nokáámma Óribêti-anuraq aúma ko kéwaine.

38 ániibo aarawaamá nokáapaq itó-uma Ítunopaq iréta weni wataáma anó-monoq-naupaq yama itéwaone.

22

Yúqtaatima timá akoqnáá éna anó-kayukaraq ‘Ítumma awíqma yiménúne’ tiráiyé.

1 aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá áwíqa kótámaki-kanaama pááq inéna uráiyé.

2 uyátárai-monoq-wayukagaraq ámaán-aimma yirááti-wayukagaraq Ítumma ikamínónaqtaba abáá-uraamanibo aarawaatí yáaqa ikátaae.

3 ániibo Tááqtaama Yúqtaatini áyáqnobaq pékaima óq-awiqa Itikááriotie. wemá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápo-ánnábikéné.

4 ániibo wemá Yúqtaatima uréna uyátárai-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupake kawáá-wáyúkágáráq wataáma téna Ítumma mamá yeqtí iyáápi maránín-aimma mó-tiraiye.

5 miráitata yemá yimuqá kémareta yaímma-moneqa Yúqtaatimma amínón-aimma téite urááe.

6 ániibo yeqtí yáaraq Yúqtaatima kanaararé timátuwena Ítumma awíqma iyáápi maránín-aqtaba abáá-uraiye. taíbaq aarawaamá Ítute íma yagaroqtamá máiyana-awaatare téna awé uráíye.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá kótámaki-aawaqa yokaa urááye

7 aokaq-kánáamá yammá paá irabí agamá naí-kánáamá pááq uráíye. mi-kánáaráqá mórama tipí-típi-naateqa ikaméwaone.

8 miráitana Ítuma Pítaayaa Yóáanemmma timáyíkáitata óyana maará-tima-yimikaiye: “kenákámá uréka kótámaki-kanaaraq-aawaqa móma yokaa íyataa naano.” téna tiráíye.

9 ániibo yenákámá maará-tiraaye: “kerátámá náakaraq aáwaq mó-yokaa óyúyô?” téta tirááye.

10 ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “ítáakao. kenákámá anó-marupaqa Yérútáárebaq uyáberaiyana móra-nakoma anó-tawebi nommá yaqména kéinarake aapaqá kenákámá timónái-nakama kenákámá min-nákóní anaae waqmé wíyana wemá ko peráinna-naupaq ko péráákaio.

11 min naakóní aboámmá maará téka timá ámekao: “yirááti-nakoma eqtábá maará-tiye. ‘ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa nánúnnama umá aráqmata-namma náanaq wáiyô? tiyé téka timá ámekao.’

12 mirá táyana yanaa móra amá aráqmatama anón-namma aáwaqa naí-yáárégáráq abíqtátágáráq wái-namma tiráátino. miráinaka kenákámá min-náupáq kótámaki-aawaqa mamá yokaa okao.” téna Ítuma tiráíye.

13 ániibo min-nákámá uréta Ítuma tiníq umá aónatuweta yenákámá kótámaki-aawaqa yokaa urááye.

Ítuma wení iyápó-annama írêq-kanaaraqa aáwaqa yímikaiye.

14 kanaamá pááq umágitata Ítuma wení iyápó-annagaraq yaareráq máqe-uraae.

15 ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemmá keráwáqtábá ôriq umá tikáipoaq kótámaki-aawaqa áqnáabaq keráwátê nátuweq anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánúne.

16 kemá keráwáqá kétima-timune. kemá kótámaki-aawaqa ókaraq íma nanúnamanibo kótámaki-kanaagoni awaaméqá pááq ínna-yupaama Áánúqtuma yabíkái-marupaqa ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráíye.

17 ániibo Ítuma móra-kaapuma maténa Áánúqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena maará-tiraiye: “keráwáqá maaminnáma matéraq yaímma timakaq oro.

18 kemá keráwáqá kétima-timune. wááéni-nomma ókaraq íma nánúnamanibo Áánúqtuma yabíkái-qtataakoma pááq íni-kanaaraqa wááéni-nomma ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráíye.

19 ániibo keqnáámmá Ítuma yammá maténa Áánúqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena mapámma yímítuwena Ítuma maará-tiraiye: “maannáma ketúmiye. keráwáqtábáé téq kétimune. keráwáqá mirá kéeraq keqtábá túyanámmá ítáaro.” téna Ítuma tiráíye.

20 anaaékaqa yemá nátuweta keqnáámmá wááéni-nokaraq káápuma maténa maará-tiraiye: “maa-káápúmá Áánúqtuni aúgemma anón-anon-aimma timá

kéyarutikaitana ketí naaenápó mamá káraapaiye. miráitana ketí naaegómá keráwáqtábá kátigiye.

²¹ miráimanibo aónaaro. paá-tubi maránî-nakoma ketê aáwaqa naí-yááréráq máíye.

²² owé. Waayúkagoni Áráaqa naayóbáqá Áánûqtuma timákárain-amma waránéna kéíye. miráimanibo min-nákóma kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránî-nakoma anómma táí-meyamma wemá mayániye.” téna Ítuma tiráíye.

²³ Ítuma mirá-timatuwaitata iyápó-annama yeiyáá wenita-wenita kéeta “náawaq mirán-ááímmá tarôq ínfyô?” tirááe.

iyápó-annama aamá téite kéeta ‘náawaq áqnáabaq-naqa máíyo?’ tirááe.

²⁴ ániibo iyápó-annama móra aamá téite kéeta náawabi yeqtí aúkáapimma uyátá-maqa anómma máíye téta téite kéowana

²⁵ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “káqon-anna-wayukati anó-kinimma wení akoqnáárake waayúkama yabíqyíkarena maami uyátáraa-kayukama ‘waayúkati aanábóé’ téta yenamááríq yetábá kéte.

²⁶ miráinaq keráwátê mórai q íuraiye. ímiye. keráwáqtí aúkáapimma uyátá-maqa anó-nakoma paá-nakora umá maíno. áqnáabariq umá maínna-nakoma wemá paá kaayóq-nákáá umá maíno.

²⁷ náawaq uyátá-maqa anómma máíyo? aáwaqa naíráqô máí-narabi mayái-nákómá aáwaqa ikámmena máma áminarabiyo? min-náqá aáwaqa naíráqô maraq máí-nakoma wemíye. miráimanibo kemá keráwáqtí aúkáapi kaayóq-nákóráá umá máune.

²⁸ taíbaq-kanaama kekáq táí-yataakoma pááq kéitaq keráwáqá ketê máqe uréq kemmá íma tiyúkaane.

²⁹ ketibomá Áánûqtuma wé yabíkái-maruqtaba náápaamma kemmá tímikainiq umá keráwáqá mórai q umá kétimune.

³⁰ annaékaqa kemá yabíkáuna-marupaqa aáwaqa naí-yááréráq máeq aáwaqa néq nommá néq ínoe. ániibo keráwáqá náápaakaraq-abitataraq maéq Ítiráaeobake tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkátí aamá ítama yainai-wáyúkámá mánoe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma téna Pítaaqtaba ‘anaaeemma umátikaniye’ tiráíye.

³¹ Pítaamma Ítuma timá ámikaiye: “Tááímonio, Tááímonio, emá itaao. Tááqtaama keráwáqá makaténa ítama aónéna itana Áánûqtuma ‘mirá-uwo’ timá ámikaiye.

³² kemá Áánûqtukaq nunamummá tiráunaboana áwáqnaa ínana ení itáíq-itaiq-yataakoma íma puíniye. anaaékaqa emá yauwéqma kekáq yéma kanaaráq enabáqâwaayuma mamá akoqnáá umáyikaa.” téna Ítuma tiráíye.

³³ ániibo Pítaama maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, kemá etê ánná-naupa q ónáae téq yokaa kéune. kemá etê puyónáae téq yokaa kéune.” téna Pítaama Ítumma timá ámikaiye.

³⁴ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “Pítaao, kemá emmá kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama ítirainaa emá té ‘kemá Ítumma íaonaraune’ té kau-mobáq tinóne.” téna Ítuma tiráíye.

kápi-unakaraq anón-unakaraq tokóru-yakaa-pugaraq yeqtí watáama

35 maa-márábíké ummaa-yátááqá yeráwákáq pááq ínitanaipoana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “naayóbáqá kemá móra-aukapaq keráwáqá timátikaunaq uráamma keráwáqá kápi-unamma anó-unamma títtauq-anaakaraqa íma mamé uráamma mi-kánááráqá móra-yataaqtabama uráanabi íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ániibo yemá yauwéqma maará-tiraa: “ímiye.” téta tirááe.

36 miráitana Ítuma maará téna timá yimikaiye: “íbêqa móra-nakoma kápi-unamma makénama paá mayáino. anón-unamma makénama paá mayáino. ániibo móra-nakoma tokóru-yakaa-puma ímo makénama wení kúberai-unamma mamá waayúkama káyimena minnárake móneqa maténa mórama tokóru-yakaa-puma mayáino.

37 Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá keqtábá maará kétéiye. ‘otaa-káyúkábí ákaraae.’ tiráiniq umá maamin-áikómá kekáqó pááq ína-yaqtaaqtabama áraimma pááq éna arammá iyáino. owé. máqten-aimma keqtábá timá agatáan-aikoma íbêqa arammá iyáné iyé.” téna Ítuma tiráiyé.

38 ániibo yemá maará-tiraa: “uyátáraana-nako, emá aónaao. ketáámá tokóru-yakaa-puma kaayaqá matokáunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “kínna kanaaráqiye.” téna tiráiyé.

Ítuma Keqtêmani-yopaqa nunamummá kétéiye.

39 Ítuma máápaq kumá yaúbarena aati-aatimá mirá éwainiq umá Óríbêti-anuraq uráiyé. ániibo wení iyápó-annama anaaé waqmé urááe.

40 min-áúkápáq iréna Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétéiyana keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwáqá íma makáqma aónáino.” téna tiráiyé.

41 mikáké Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama iyuwéna pááqyamma abákákáá uráiyé. mibáq araayutaúmmá aténa nunamummá téna maará-tiraiye.

42 “ketiboó, emmá akáinaama kemmá tíqa í-yátááqá káápubikema ketôpake paábaq matuwaaó. ááqibo ketí túyánámmá íma waréaq enaúyánámmá waraaó.” téna Ítuma nunamupí tiráiyé.

43 ániibo mórama Áánûqtunopake kaqtó-naqa kukéna Ítumma mamá akoqnáá umákaraiye.

44 Ítuma áúnobaq maqmá aónaimma ôriq umá ummaa yamágitana nunamummá akoqnáá umá kétitana áúnobakemmma ímutigómá naeegóráá nommá auména marabí kuqturáiyé.

45 nunamummá timátuwena itó-uma wení iyápó-annama máápaq uráiyé. ániibo uréna aónaimma yemá yú waguráawana yimónaraiye. yeráwáqtí íyákoma ummaa yamágitataboata yúmá wagurááe.

46 ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá túmá wagurááó? keráwáqá itó-urera keráwáqá makáqma aónai-yataakoma makáqma aónaiyaba Áánûqtukaq nunamummá tero.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

47 Ítuma aamá kétena máitata taíbaq-wayukama Yúqtaatini anaaé irááe. minnáqá Yúqtaati wemá minná tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnábikénápóna wemá Ítuni-amakaq iréna ámqnanena uráiyé.

48 miráimanibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “Yúqtaatio, Waayúkagoni Áráaqa paá-ubi maré á/môqname kéono?” téna Ítuma tiráiyé.

49 iyápó-annama Ítute máqeo-kayukama mi-qtátááqá áaimma átáma pááq iné immá aónatuweta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, tokóru-yakaa-purake maami-káyúkámá yikamonunataabiyo?” téta tirááe.

50 ánibo iyápó-annati aúkáapike móra-nakoma uyátárai-monoq-nakoni mayai-náq ikákena ayáánurapake aáqa áaipike agáutukaimanibo

51 Ítuma minná aónatuwena maará-tiraiye: “ímira uwo.” téna tiráiyé. ánibo Ítuma min-nákóni aákaq ayáámma ánékuitana min-áárárákómá keqnáámmá íraqóniq uráiyé.

52 uyátárai-monoq-wayukayabagaraq anó-monoq-naupaq-kawaa-wayukayabagaraq anó-kayukayabagaraq iréta Ítumma yáqtorane o-káyúkáyábá Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá tokóru-yakaa-pugaraq yaákáráq umá mamé iréq kemmá otaan-aráq yákéikuto?” téna Ítuma tiráiyé.

53 máqte-kanaama kemá keráwáqtê anó-monoq-naupaq máqe uráunamanibo kemmá íma tínèkukaane. miráimanibo maamin-áwáátáqá minná keráwákaráq kumayuq-yátáákóni akoqnáágaráq pááq iyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Pítaama téna 'kemá Ítumma íaonaraune' tiráiyé.

54 Ítuma mirá-timatuwaitata yáqtoqma awíqmeta kóuraae. yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq urááe. ánibo Pítaama anaae waqména uréna nékaq ko máqe-uraiye.

55 kurumá umá yáútúmaakaapoana naamatúpaq iramá agamaréta yaímma-wayukama máawana Pítaama mibáq ya máqe-uraiye.

56 móra-inikoma aónaimma Pítaama iraráq máitana min-ínímmá mayai ínípóana Pítaamma káonena maará-tiraiye: “maa-nákógáráq Ítute máqe-uraiye.” téna tiráiyé.

57 miráitana Pítaama ‘ímiye’ tiráiyé: “maan-íníkô, kemá Ítumma íaonaraune.” téna tiráiyé.

58 anaaékaqa pááqya-kanaama matáaena káqo-nakoma Pítaamma káonena maará-tiraiye: “egáráqá emá Ítun-annabikemone.” téna tiráiyé. miráitana Pítaama maará-tiraiye: “maan-nákô, kemá ímiye.” téna tiráiyé.

59 anaaékaqa pááqyamma aayáqtáá-kanaama yáwitana móra-nakoma akoqnáá-aimma téna maará-tiraiye: “árainé. maan-nákómá Ítute máqe-urainé. wemá Kááribake-naqiye.” téna tiráiyé.

60 ánibo Pítaama maará-tiraiye: “maan-nákô, minnámmô ténnama kemá íma káonaune.” téna Pítaama kétitana páátákáá kokórigoma áama tiráiyé.

61 ánibo uyátárai-naqa Ítuma waéqma Pítaamma aónaraiye. naayóbáqá wemá maará téna Pítaaqtaba tiráine. ‘mi-nókáámmá kokórigoma áama íma tiráinaa kaumobáq té keqtábá íaonaraune tínóne.’ tiráin-aimma Pítaama yawuwéqma aúyánámmá ítaraiye.

62 ánibo Pítaama máápaq kumá yaúborena ibiqá ôriq umá yakáiyé.

yemá Ítumma wíráa kéumaketa ikákaae.

63 Ítumma yáqtóráa-kayukama aábê-aimma kétimaketa ikákaae.

64 yemá tabaráábenapo Ítuni aúrapí yawááq-umakareta maará téta ítama aónaraae: “emá amuné kutuwo. emmá náawa kéikamiyo?” téta tirááe.

65 ókaraq-okaraq umá táí-aimma timá awááguraae.

káánítôre-wayukati yúrákaq Ítuni aamá ítama yaíkaae.

66 aaqá utamákaitata Ítiráaeobake anó-kayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq mórabí áikuteta yemá Ítumma awíqmeta yeqtí káánítôre-wayukaraq uréta maará-tiraae:

67 “emá keqtáá timá-timiyo. emá Metáiyabono?” téta Ítumma ítama aónaraae. ániibo Ítuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá timá tíménaqa íma ítama arutéq tirummá tímínoe.

68 ániibo kemá keráwáqáq yaímma-aimma ítama aónaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma yauwéqma tínoe.

69 miráimanibo íbêkaraq anaaékakaraqa aati-aatimá Waayúkagoni Áráaqa máqten-akoqnaagaraqa Áánúqtuni ayáánurapaq maraq mániye.” téna Ítuma tiráiyé.

70 máqtemma maará-tiraae: “miráitaa emá enamááriq Áánúqumma áanikowabono?” téta Ítumma ítama aónaraae. ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá mi kête. minná kemúne.” téna Ítuma tiráiyé.

71 ániibo yemá maará-tiraae: “ketáámá ókaraqa nóin-ainaq itánátaawaq kéuno? wenóyaupike min-áímmá titaqtaa áqa ítátuwaunataae.” téta tirááe.

23

Pááíratini aúrakaq Ítumma aamá ítama yaíkaae.

1 miráitata máqtemma itó-uma ánateta Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááe.

2 yemá áaimma átama aamá ítama yainéta maará-tiraae: “ketáá maan-náqá aónáunataama ke-ánná-wáyúkábímmá túyánátáá mamá táitawaa kéiyé. táákiti-moneqa Títaamma amiyábá aammá káutikaitaae. ániibo wenamááriq wetábá téna ‘kemá Metáiyama kínimune kétiye.’ téta tirááe.

3 ániibo Pááíratima Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati kíninabono?” téna tiráiyé. ániibo Ítuma maará téna yauwéqma timá ámikaiye: “emá enamááriq mi kéténe.” téna tiráiyé.

4 miráitana Pááíratima uyátárai-monoq-wayukagaraq aarawaamá maará-tima-yimikaiye: “maan-nákóní otaa-qtátááqá íma káonaune.” téna tiráiyé.

5 áaqiibo yemá akoqnáá umá maará-tiraae: “wemá aarawaamá watáama kétima-yimitata Yúria-aukapaq-wayukama yaíkaaq uréta ááíqa urááe. Kááiriri-aukapeke áaimma átárena mirán-ááímmá taròq umáena maa iráiyé.” téta tirááe.

yemá Êrôtini aúrakaq Ítumma aamá ítama yaíkaae.

6 Pááíratima min-áímmá itáá ena maará téna yemmá ítama aónaraiye: “maan-náqá Kááiribake-narabiyo?” téna Pááíratima tiráiyé.

7 ániibo Pááíratima ítaraimma Ítuma min-áúkápáqá Êrótima yabíkáin-aukapakenapoana Ítumma timákáitana Êrôtinopaq uráiyé. mi-kánáárqá Êrótima Yérútáárebaq máqe-uraine.

8 Êrótima Ítumma aónatuwena amuqá ôriq umá kémarena naayóbáqá wemá Ítun áama ítátuwena ‘wemmá aónanaae’ tiráine. Êrótima téna Ítuqtaba móra awaaméq-yátááriq ínaq aónanaae tiráiyé.

9 miráitana Êrótima máqte-qtataqtaba Ítukaq ítama aónaraiye. miráimanibo Ítuma íma móra-aimma yauwéqma Êrótimma timá ámikaiye.

10 uyátarai-monoq-wayukagaraq áamáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni amakaq ya itó-ureta akoqnáá umá Ítumma aamá timákaraae.

11 ániibo Érótigaraq wení ááiq-i-wayukagaraq Ítumma mamá aábê-aimma timáketa ánnánaiq kéumaketa yemá mórana íráqô-kaqtoma matéta Ítumma iyákátuweta Pááíratinopaq timákáawana yauwéqma uráíye.

12 naayóbáqá Érótima Pááíratite namuroíq urááyane. ániibo íbêqa maan-áwáátáq min-nákámá aanábómá aúkááye.

Ítuma Pááíratini aúbáq itó-uraiye.

13 Pááíratima uyátarai-monoq-wayukama kawáá-wáyúkámá aarawaamá yááyaitata ya áikutaee.

14 ániibo Pááíratima maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá maan-náqá ketôpaq awíqme iréq maará kéte ‘aarawaatí yúyánámmá mamá táíq kéíye.’ kéte ániibo min-áíqtábá keráwáqtí túrakaq wemmá ítama aónaraune. ániibo itáaro. keráwáqá aamá ítama yaínáa-waigoni áaimma maami-nákópikémmá otaa-qtátááqá íma káonaune.

15 Érótigaraq miráuma otaa-qtátááqá íma aónaraiye. miráitana wemá ketôpaq timákáitana yauwéqma iráíye. itáaro. maan-nákómá móra-yataariq íuraipoataa íma ikámma puyónúnatae.

16 miráinaq kemá tebúqa ámítuweq timákáanana wíniye.

17 miráimanibo mórana maarán-ááímmá wáíye. máqtemma kótámaki-aawaqa naí-kánáaráqá Pááíratima móra ánnábike-naqa ayúbákainana kóiniye.

18 ániibo máqtemma aarawaagaráq yemá maará téta anóka ááyama tirááe: “min-náqá ikámínana képuinaa Baráábatima ayúbákénana ketôpaqtaa yíno.” téta ááyama tirááe.

19 Baráábatima móra-marukaq kámááni-wayukate ááíqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánná-naupaq ákáraane.

20 ániibo Pááíratima ókaraq mi-káyúkámá aamá timá yímikaiye. wemá Ítumma ayúwáanana kóikaae tiráimanibo

21 yemá maará téta ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma aráápaa. kaapaq-yátáq ikámma aráápaa.” téta ókaraq-okaraq umá tirááe.

22 ániibo kaumobáq Pááíratima timá yímikaiye: “nôraq inábiyo? maamin-nákómá nóin-otanaq kutáiyô? mórana otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboataa íma ikámma puyónúnatae. miráinaq kemá tebúqa ámítuweq ayúwáanana kóiniye.” téna Pááíratima tiráíye.

23 miráimanibo yemá uyátá-maqa akoqnáá anókaq ááyama téta ‘kaapaq-yátáq ikámma íyakaao.’ tirááe. ániibo yeqtí yáagoma Pááíratin áama uyátaraiye.

24 miráitima Pááíratima aamá ókaraq íma téna yeráwáqá teníq uráíye.

25 min-nákómá kámááni-wayukate ááíqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánnáma ámíkkaa-naqa yauwéqma awiránáae téta aarawaamá tewana Pááíratima ayúwáitana yetôpaq uráíye. ániibo aarawaatí yúyánámmá waréna Pááíratima Ítumma yeqtí iyáápi makáíye.

kaapaq-yátáq Ítumma ikámma itaae.

26 yemá Ítumma awíqmeta kówana móra-naqa Tááímonimma Tairínibake-naqa yáqtokaamma min-nákómá íbêq wení naaópake iréna anó-marupaq wínéna kéitata yemá min-nákóní ábúkaq kaapaq-yámá abákáawana aqména Ítuni anaáe waqmé uráíye.

27 taíbaq-wayukama Ítuni anaaé waqmé kéowata taíbaq-noinimma ibiqá kéyareta yiruqtábá umákaraae.

28 miráitana Ítuma waeréna maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Yérútáárebake-noinine. keráwáqá keqqtábámá ibiqá íma yáráaro. paá keráwáqqtábábi keráwáqti iyápóyaba ibiqá yáráaro.

29 ítáaro. anaaékaqa mi-kánáámá pááq ínatama keráwáqti iyápóyaba ibiqá yaráiya-kanaaraqaa maará tínoe.

‘aaramá íma kanaaráq iyápóma

ákáraiymma anaamoq-nóinímmá

iyápóma náamma ímo kámiya-noinimma

yemá yimuqá maránóe tiráine.’

30 mi-kánááráqá anugóqtábá maará tínoe. ‘keráwáqá kítímera tímûraataa yama yawáaq oro’ tínoe. ániibo pááqyan-anugoqtaba maará-tínoe. ‘keráwáqá keqqtáa yawáaq oro.’ tínoe.

31 íbêqa kemá íráqô-tagoma anommá wáinna-yagoqtabama mirá éqa keráwáqá aayámmá kamáguraina-yagoqtabama anaaékaqa náaraq ínô?” téna Ítuma mirá-tiraiye.

32 yemá káqo-nakaratagaraq otaamá kuyóyanakaboata yiwíqmeta urááe. mi-kááyáq-nákárátágáráq Ítukaraq mórabi yíkamineta urááe.

33 yemá móra-marukaq uráámanibo mi-márúkóní áwíqa aqnón-ayaaqtapare. mi-márúkáq Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakaraae. ániibo yemá otaa-nákárátágáráq yíkamma kaapaq-yátáq ítaae. móra-waigomma Ítuni ayáánurapaq ikámma iyéta káqomma ayáánepaq ikámma íyaketa urááe.

34 ániibo Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yeqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikátuwaa. maami-qtátáárlq o-wáigóní áaimma yemá íaonaraae.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo yemá aábêma yaréta Ítuni unáákáqtóma yáátáá urááe.

35 aarawaamá itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ániibo kawáá-wáyúkámá Ítumma akáyáámmá tímáketa maará-tiraae: “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá Metáiyamo máenama kanaaráq wemá wenamáárlq áwáqnaa íno.” téta tiraae.

36 ááiq-i-wayukagaraq Ítumma aábê-aimma tímákaraae. yemá waaqókáq íréta ikaaq-wááéní-nómmá amínéta

37 maará-tiraae: “árimma emá Ítiráaeo-wayukati anó-kinimma máema kanaaráq enamáárlq áwáqnaa uwo.” téta tirááe.

38 aqnókáq agamáráa-waigoma maará-tiraiye: “maan-náqá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.”

39 mi-kááyáq-nákámô yíkamma ímaraa-nakaratabike móra-nakoma maará téna Ítumma áyoqa atáiyé: “Metáiyawabono? kanaaráq emá enamáárlq áwáqnaa kée kekárátágáráqá tíwáqnaa uwo.” téna tiráiyé.

40 miráitana káqomma móra-nakoma min-áímmá ítátuwena maará téna awááguraiye: “emá weté móraiq umá ummaa-yátááqá kémayaane. emá Áánûqtuní áaqa íya kéikatenó?”

41 kerátátí anónnáma ummaatamá mayaúye. miráimanibo maan-nákómá Ítuma otaa-qtátáárlq íuraiye.” téna tiráiyé.

⁴² min-nákómá keqñáámmá Ítumma timá ámikaiye: “Ítuo, anaaékaqa emá anó-kinimmo auréma mi-kánáaráqá emá keqtábá aúyánámmá itaao.” téna tiráiyé.

⁴³ ániibo Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “kemá áraimma kétimamune. íbêqa emá Áánûqtuma yabíbái-marupaqa ketimakaq mánone.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma pukuráiyé.

⁴⁴ íbêqa aabaúgómá aúkáamaka kéitana aabaúmá pékitana máqte-marabaqa kumayuqá aúqma wáqe-itana aabaúgómá kaumoráq kumáwéna énáikariq uráiyé.

⁴⁵ ániibo Áánûqtunopaqa aammá aúmareta oqtaráq anó-tabaraabema anó-monoq-naupaq abíkúmaraamma aúkáapike yakáqma kaayaq-átóiq uráiyé.

⁴⁶ ániibo Ítuma anókaq maará téna ááyama tiráiyé: “ketiboó, kemá ketí taáma enayáápi kémarauene.” kétena Ítuma pukáiyé.

⁴⁷ áái-q-i-wayukati kawáá-nákómá mi-qtátááqá pááq immá aónawaena Áánûqtuni áwîqa múte yauyéna maará-tiraiye: “áraine. maan-náqá arupú-nare.” téna tiráiyé.

⁴⁸ máqte-kayukama yagutéta omáqá aónémáa-kayukama mi-qtátááqô pááq immá aónatuweta yiruqtábá kéeta yaákaq keyabiteta naaúpaq kóuraae.

⁴⁹ máqtemma Ítuni aanábó-wáyúkágáráq yaímma-noinimma Kááriribake iréta Ítuni anaaé waqmé ye-nóinikáráq yemá nékaq ya itó-uma máeta máqte-qtataaqa pááq immá aónaraae.

yemá Ítuni arááq-auma óqtakoni muríanóbáq makááe.

⁵⁰ móra-naqa máqte-uraimma áwîqa Yótêbie. wemá Ítiráaeo-wayukati móra-maruqa Aarimaatéabake-nare. wemá Íraqómma arupú-napoana káánítóre-naqiyé.

⁵¹ miráitana wemá káqo-kaanitore-wayukati yúyánámmá íma warénamanibo Áánûqtuma yabíkái-kanaama awé éwaine.

⁵² miráitana min-nákómá Pááíratikaq uréna Ítuni arááq-auma mayánîqtaba ítama aónaraiye.

⁵³ miráitana min-nákómá arááq-auma maména kukéna wayá-tábáráábénápó múqmútuwena móra-oqta-murianobaqa mó-utamakaraiye. mi-múriánóbáqá anmón-oqtamma kubaútuweta tarôq urááe. ániibo naayóbáqá móra-naqa íma uqtamákaraapine.

⁵⁴ minnáma aokaq-kánáágóni kótámaki-aawaqa yokaa kéiyana Tabaatimá pááq inéna uráiyé.

⁵⁵ Kááriribake iréta Ítute ye-nóinímmá yemá Yótêbimma anaaé waqmé uréta mi-múriánóbáqá aónaraae. ániibo Yótêbima náaraq umáwaq Ítuni arááq-auma uqtamákaniyo téta minnágaraq ko aónaraae.

⁵⁶ yemá aónatuweta yeqti-naopaq yauwéqma kóureta átê-akuqa i-mátáwémmá Ítuni arááq-auraq pérakaneta mamá yokaa urááe. ániibo ámán-aikoma tiráiniq umá Tabaatiráqá paá aagaráae.

1 Tótaaraqa nokáapaq yaúbatuweta aaranaammá Ítumma uqtamákaraa-murianobaqa urááe. yemá áqnáabaqa átê-akuqa i-mátáwémmá yokaa umáráapoata maméta urááe.

2 yemá aónaamma óqtamma muriákóní ótaq aúyaqmaraan-oqtamma paábaq aukátukaae.

3 ániibo yemá mi-múríánóbáqá kumábéketa aónaamanibo uyátárai-naqa Ítuni arááq-auma íaonaraae.

4 yemá minnáyaba taíbaq-yuyanamma kéitaawana páátákáá kaayaq-nákórátá yimakaq itó-uraayamma yeqti unáákáqtôrakemma aakáá kamá tágaraiye.

5 mi-nóínímmá ikatíq éta awaúteta yúramma marabí aónarae. miráitata mi-kááyáq-nákórátá maará-tima-yimikaaye: “pukáa-kayukati aúkáapimma nôraq itaráq paá mái-nakoqtaaba abáá kéoo?”

6 wemá maakáqá íma máibo wemá yauwéqma itó-umaguraiye. naayóbáqá Ítuma Kááriribaq máena keráwáqá timá tímikain-aimma túyánámmá ítáaro.

7 wemá téna ‘yemá Waayúkagoni Áráaqa kúmiq-wayukati iyáápi mamá yikaíyata yemá ikámma kaapaq-yátáq ímaraiyana kaumo-kánáámá ánatáinanama itó-iniye.’ tiráine.” téta tirááye.

8 naayóbáqá Ítuma mirá-tiraipoata yúyánámmá ítátuweta

9 yemá muriánóbáké yuwéta yauwéqma kóuraae. ániibo mi-qtátááqá aónatuwe yeqtabámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma paá-wayukagaraq mó-tima-yimikaae.

10 Maríaa Máátarini Yóánaama Maríaa Yêmitimma anóama min-nóínímmá yemá máqe-uraae. min-nóíníkáráq káqo-noinimma yetê máqeokake yemá Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mó-tima-yimikaae.

11 miráitata Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama téta paá aaramá uwáá-aimma kéte tiráámanibo min-áíqtábámá íma itáíq-itaiq umá yirummá yímikaae.

12 miráitanamanibo Pítaama itó-uma muriánóbáqá aónanena uyaaténa uréna ko awaúténa kúreq umá aónaimma paá tabaráábe-waqtoma múqmúyakaama wáqe-uraiye. ániibo Pítaama yauwéqma naaúpaq ko máena minnáyaba taíbaq-auyanamma ítaraiye.

kaayaq-nákórátá Eméati-apaq Ítumma aónaraaye.

13 mi táoq yeqti aúkáapike kaayaq-nákórátá maréta móra pááqya-maruqa Eméati urááye. min-ákómá Yérútáárebaqa yuwéna Eméatibaq uráimma ayáqtááq (11 km) ayátáákakaane.

14 yenákámá kéweta aapaqá mi-qtátááqô pááq iqtábá téite umáeta urááye.

15 yenákámá aapaq kéweta wenita-wenita utéta kéoyana Ítuma wenamááríq yimakaq íréna yenákátê yagaroqtamá uráíye.

16 miráimanibo Ítue téta yenákámá kanaaráq íaonaraaye.

17 ániibo Ítuma min-nákámá maará-tima-yimikaiye: “kenákámá nôi-qtataaqtabawaq aamá téite umáekawaq aapaqá kéoyo?” téna ítama aónaraiye. Ítuma mirá-timatuwaitata min-nákórátáti íyakoma ummaa yamágítana yóikoma waemá amáguraiye.

18 ániibo móra-nakoni áwíqa Karíopaatie. wemá yauwéqma maará-tiraiye: “taíbaqa ópaken-opake-kayukama Yérútáárebaqa máamanibo emá enamáa maami-qtátááqá Yérútáárebaq íbêqa pááq i-qtátááqá íyaq aónaraano?” téna tiráíye.

19 mirá-timatuwaitana Ítuma maará téna min-nákámá Ítuma aónaraiye: “nói-qtataarabiyo?” téna titata yenákámá maará-tima-amikaaye: “mi-qtátááqá Ítuma Náátárêtibake-nakokaq pááq uráiyé. wemá Áánûqtuni amunenápóana wemá Áánûqtuni aúrakarabi aarawaatí yúrakaga akoqnáá-aimma tiréna akoqnáá-mayaima maténa kéiyé.

20 ániibo ketáái uyátarai-monoq-wayukawabi anó-kawaa-wayukama yemá kámááni-wayukati iyáápi mamá ákáraae. ániibo kámááni-wayukama ikámôwana píutata yemá kaapaq-yátáq níri amá Íyakaraae.

21 miráimanibo naayóbáqá maará téqtaa tiruqtáá ámikaunae. wemá maamin-nákómá yauwéqma Ítiráaeo-wayukama tiwiránénataa tiráine. ániibo móra-aikaraq wáiyé. máqtemma mi-qtátááqá pááq urái-waigoma minná íbêqa kaumo-kánááráqá pááq kéiyé.

22 ániibo íbêqa keqtáábiké yaímma-noinimma Ítuni anaaé waráa-noinimma yaímma-aimma timá tímewataa iyánáaq kéunataae. aabáyaanapimma nokáapaq yaúbatuweta muriánóbáqá uréta

23 Ítuni arááq-auma íaonaraae. ániibo yemá yauwéqma iréta maará-tiraae: “ketáá yaímma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yimónáunataa kaqtó-wayukama maará-tiraae. ‘Ítuma paá máiyé tirááe.’ téta tirááye.

24 ániibo keqtáábiké yaímma-wayukamma muriánóbáqá uréta aónamma aaramô teníq umá paá wáqtôma aónaraae. yemá wemmá Ítumma íaonaraae.” téta tirááye.

25 ániibo Ítuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá íma túyánámmá kéitaaye. naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqten-aimma tiráa-waigomma tirummá amíyábámá kenákátí tíyakoma yaáka-yaaka kéiyé.

26 minná yauwéqma tiwiráí-náqá Metáiyama áqnáabaqa áíqa í-yátááqá maména anaaékaqa wení tágama-yataaqa mayánîqtabama íyaq kenákámá ítaraayo?” téna Ítuma tiráiyé.

27 mikáké áaimma átárena Mótetini watáagaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama Ítuma timá yímikaiye. máqtemma agamatá-kánnáágómá wemá Ítuqtaba tiráimma máqtepaq áaimma timá yímikaiye.

28 óya-marupaq mi-káúmómá uráámanibo Ítuma miráuma abákákáá wínéna uráiyé.

29 miráitata kaayaq-nákámá Ítumma timá yáqtoreta maará-tiraaye: “emá kerátátê mááo. aabaumá kumáberane ipóana pááqya-kanaabi aaqá enániye.” téta tirááye.

30 anaaékaqa aáwaqa nánéta owana Ítuma yenákátê maraq máqe-uraiye. ániibo Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiyé’ timátuvena mapámma min-nákámá yímikaiye.

31 Ítuma mirá-umatuwaitana min-nákátí yúrakoma tágamagitata Ítumma aónaraaye. ániibo Ítuma páátákáá aúyokena náakarabi kóitata min-nákámá íaonaraaye.

32 ániibo maará-tiraaye: “kerátámá aapaq kényuyana wemá watáama kétima-timénarata agamatá-kánnáábikén-áímmá áaimma titaka kétauyana kerátái tíyakoratama íraqòniq uráiyé.” téta tirááye.

33 mirá-timatuweta é mi táoq itó-uma Yérútáárebaq urááye. ánibo yenákámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma yeqtí aanábó-wáyúkágáráq áíkuma máawata yimónaraaye.

34 mi-káyúkámá maará-tima-yimikaae: “áraíne. uyátárai-nakoma yauwéqma itó-umaguraiye. Tááímonima wemmá aónatukaiye.” téta timá yímikaae.

35 miráitata min-nákámá máqte-qtataaqa aapaqô pááq itata aónááya-waigoni watáama téta wemá Ítuma yammá kítíma yímitata kéneta mikáké wemmá aónááyan-aimma tirááye.

iyápó-annama Ítuma aónaraae.

36 yemá min-áímmá kététa máawana Ítuma yeqtí aúkáapi itó-uraiye.

37 miráitata yemá iyánáaq umáreta waátáwaq káonauna téta ikatíq urááe.

38 ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq kégarateo? keráwáqá nôraq itaráq kaumo kááyaq-tuyanamma kéitaao?”

39 keráwáqá tiyáánaa títauqa aónaaro. kemá Ítuma máune. tiyáama yuwaíyana ínaq maqmá aónaaro. kemmá túwaa tiyáátamma wáiniq umá waátágomma áúwaa ayáátamma íma wániye.”

40 Ítuma mirá-timatuwena ayáánaa aítuqa níri-abuma yiráátiraiye.

41 yemá ‘áraíne’ téta yimuqá kémaretamanio yirummá íma améta yemá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá yaímma-aawaqa maakáká makááô?” téna ítama yimónaraiye.

42 ánibo yemá noyááqa agamaráamma améwana

43 Ítuma mi-nóyááqá mamá naitata mikáké aónaraae.

44 ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá naayóbáq keráwáqté máeq keráwáqá timá tímíqma ánatarauae. naayóbáqá Mótetini ámáan-aipinabi yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí agamatá-kánnáábímá Tébitigaraqa ke-qtábá tiráama minná máqten-aimmo tiráa-waigoma arammá iyaíno.” téna Ítuma tiráiyé.

45 ánibo Ítuma iyápó-annati yúyánámmá mamá tágamayikaitata yemá Áánûqtuni agamatán-áúbámá yoráuma aónaraae.

46 ókaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá kánnáágómá maará-tiráiyé. ‘Metáiyama yauwéqma yiwiráí-nákómá aíqa í-yátááqá mayéna pukáinabike kaumo-kánááráqá yauwéqma itó-iniye.’

47 ánibo áwíqtabama máqten-anna-wayukabi kétéyata yemá yirummá waeraiyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéna awikamáyikaniye. maamin-áímmá Yérútáárebae áaimma átama téraq

48 keráwáqá aónaraa-qtataqtabama min-áímmá timá yíméro.

49 itáaro. naayóbáqá ketibomá Áánûqtuma akoqnáá umá tiráí-qtataaqa keráwákáq kenamááríq timákáanana kumíniye. áaqibo keráwáqá mi-márúkáq máiyana Áánûqtuni akoqnáágoma keráwáqtôpaq kumíno.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma Ítuma awíqmena wení márûpaq utáiyé.

50 Ítuma wení iyápó-annama yiwíqmena Béqtanibaq uráiyé. wení ayáámma múte yaútena wení iyápó-annaraq waaroqá yimikaiye.

51 wemá Ítuma waaroqá kényimitana Áánûqtuma Ítuma awíqmena wení márûpaq utáiyé.

52 miráitata yemá Yérútáárebaq yauwéqma uréta yimuqá makááe.

⁵³ ánibo taíbaq-kanaama yemá anó-monoq-naupaq máeta Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae.

Yóáane

Aagómá máíye.

¹ maramá tarôq íma urái-tupaama Aagómá mi-kánááráqá máqe-uraitana Aagómá Áánûqtute maa-kááyáqá máqe-uraaye.

² Aagómá Áánûqtugaraq máqe-uraayana Aagómá Áánûqtuma mimórámá máqe-uraiye.

maramá tarôq íma urái-kanaama

³ Aanapó máqte-qaataqa abarokáq aúkáiye.

wenamáárîq máqte-qtataqa abarokáq íaukaiye.

⁴ Aagómá áyaqnobake wemá kéqokeq-wamma aúwaraimma yímikaiye.

miráipoata paá mááe.

kéqokeq-karui-yataaqa tarôq uráíye.

miráipoana paá wáíye.

Aagómá wenáyaqnoabaqa aúwaraimma wáqe-uraitana min-áúwáraímmá waayúkagoni arunóbáqá ómmá tágama wáqe-uraiye.

⁵ maan-ómmá kumayupí tágagiye.

kumayupí tágagitana maan-ómmá mú mikákáá akoqnáá-kumayuqa wáíye.

⁶ Áánûqtu móra-nakoma timákáraitana tágai-yataaqtaba timá yímikaiye.

Áánûqtuni watáá-wataa-naqa wemá máqe-uraiye. maa-nákónáwîqa Yóáane téta ááyaraae.

⁷ maan-nákómá tágai-nakoqtabama timá-yiminena iráíye. iráitata wenáarake máqte-kayukama yirummá amínoe. ááqibo maamin-áítábá iráíye.

⁸ Yóáane tágainaqa wemá íma máíye. paá tágagi-aimma mamé iráíye.

⁹ árai-tagainaqa mararáq yínana máqte-kayukaraqa tágaginiye. maannáyaba Áánûqtuni áraimma tágai-yataaqtaba téna tiráíye.

¹⁰ mararáqá Aagómá máqe-uraitana Aanapó maramá Áánûqtu tarôq uráimma aarawaamá Aamá kéiteta íma ítaraae.

¹¹ Aagómá wení waayúkaraq iráimma mi-káyúká weqtábámá íawikaae.

¹² miráimanibo yaímma óq-wayuka weqtábámá kényikainata

Áánûqtu yemá náápaamma yímikaitata wení iyápo aúkáae.

maan-iyápo-ánnámá Áánûqtuni wenáwîkaq kéitaae.

¹³ yeráwáqá maqíkaraimma naaerákén-iyáporáá íma ákaraimibo Áánûqtu maqíkaraiye. waayúkati yimuq-yatááqnápo íma ákaraimibo Áánûqtu maqíkaraiye. aarawaabiké íma marákáraitana Áánûqtu wenamáárîq wení

iyápo-annama maqíkaraiye.

¹⁴ Aagómá waékáimiyé.

Aagómá aúma wemá pááq uráíye.

mararáq kukéna watáíye.

ketááráqá kukéna watáíye.

mirái-nakoma wení tágama-yataaqa Yóáane netuqyaa-káyúkágáráq aónaraae.

Áánûqtuni kímora áanikoni tágama-yataaqa aónaraae.

Aagómá aúgaraq-naqa wení tágama-yataaqa aboánôpake akoqnáá matáíye. maaminná tágama-yataaqa kaayoné-í-yatááqá ógikaima ôriq umá wáitana ááqibo maami-káayoné-í-yatááqá aati-aatimá paá wáíye.

15 Yóáane wetábá mirá téna wenáá-wenaa tiráiyē: “Aagómá aúgaraq yínítabama mirá téq kemá Yóaaane timá tímikaune. Aagómá naayóbágá máqe-uraimma maramá tarôq íma urái-kanaama máqe-uraiye. miráipoaq wenáaimma yaaguyaqmé kéyune. áaqibo íbêq-kanaayataba Aagómá aúgaraq-naqa tinaaépaq kéinnama aanibo tágagiyabama min-náqá tinaaépaq íma kéiyē. tágagiyabama uyátárai-naqa ketúbáqá máiyē.” téna Yóáane tiráiyē.

16 min-áúgáráq-náqá

arunábáqá kaayoné-yátááqá ógikaiye.

kaayoné-yátááqá ógikaipike ketáá matáunatae.

ayúgutaipike ketáá matáunatae.

wení kaayoné-yátááqá ókaraq-okaraq umá ketáá kétémitae.

naayón-ámáán-áímmá yuwéna Áánûqtuma aúgen-amaan-aimma timá waéqma akoqnáá uráiyē.

17 Áánûqtuma Móteti aammá aúmakain-aikaraa aammá yawítíqtukain-aikaraqa ámikaitana káqo-qtataaqa kaayoné umá aati-aatimá wái-yataaqa Ítuma mamé iráiyē.

18 móra-nakoma Áánûqtuma íma aónéwaimiyē. Áánûqtu wemá wenamáa wení áanikoma máiyē. wenamáa kímora áanikoma ákáin-iyapoma aati-aatimá amakaq máitana áanikoma wenaboáqtábámá paá tiráátiraiye.

Yóáane nommá perái-nákómá nóinabi timá yímikaiye.

19 aanibo Yóáanenopaqa anó-monoq-wayukama Aríbaeti-annagaraq Yérútáárewayukama tímáylkaraae. Yérútáárebake yaímma-wayukati yíwíqa Aríbaeti-annama monoq-káwáá-wáyúkámá máqe-uraae. Yóáanenopaqa kukéta ítama aónaraae: “emá náawabono?” téta tirááe.

20 Yóáane wemá paá tiráiyē: “kemá Metáíya íma máune.” téna tiráiyē.

21 móragaraq Aríbaeti-annama Yérútáárebake ítama aónaraae: “áaqibo emá paá náawabono? Irááiya máano?” téta itaraae. Yóáane tiráiyē: “ímiye” tiráiyē. Aríbaeti-annama móragaraqa ítama aónaraae: “emá Áánûqtuni amuné-náqá máano?” téta itaraae. Yóáane timá yímikaiye: “aaqáo” tiráiyē.

22 Aríbaeti-annama áaqaanibo ítama aónaraae: “timá timiyo! é náawabono? timá tûminataa ketáá tímátikaa-kayukata mó timá-yimenunatae. etábámá enamáárlíq nóinae kéteno?” téta ítama aónaraae.

23 wé Yóáane wetábá téna Áítáiyani watáama yauwéqma timá yímikaiye: “kemá paá aagómá kaqmáápaqa máune. ketáagoma pááqya-kanaama abarokáká kétaayaiye. uyátárai-nakoni aammá kaqmáápaqa mó tarôq oro! min-ánón-ámmá arupú oro!” mirá téna timá yímikaiye

24 Pérti-wayukayopake óq-wayukama íréta móragaraq ítama aónaraae:

25 “emá tirááne ‘kemá Metáíya íma máune. íma Irááiya máune. íma Áánûqtuni amuné-náqá máune.’ té emá timá tímikaanatae. áaqibo nôraq itaaq nommá kébeqyikaano?” tewana

26 Yóáane timá yímikaiye: “paá nokáráqá kébeqyikaune. maa taíbaq-wayukati aúkápimma móra-naqa máitata yeráwáqá íma itaraamanibo wemá

27 uyátárai-nakoma tinaaépaqa kéitaq ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqné-náqá maqnégánópóqa wení áitauq-anaan-annama íma kanaaráq uwaénúnamiye.” téna Yóáane Bétqanibaqa timá yímikaiye.

28 miráuraitana Yótaa-non-abapaqa mikáqá Yóáane nommá péqyikewaipaqa páaq uráiyē.

Áánûqtuni tipi-típi-araaqa

29 miráuma aabáyaama Yóáanen-opaqa Ítuma kéitana Yóáane Ítumma aónarena maará téna abarokáq tiráiyi: “aónaaro! maannáma Áánûqtuni tipi-típi árákakaanáqa máiyi. wemá maa-márábí-kúmíq-yátááqá kebó-yátáákáráq mamá matuwánéna kukáiyi.”

30 wetábámá keráwáqá timá tímikaune: “tinaaépaq uyátárai-nakoma kéitana ketí mú mikáq-náqá kemá naayóbáqá pááq uráune wemá máqe-urainana miráipoana wemmá yaaguyaqmá kéyune.” téna Yóáane tiráiyi.

31 Yóáane óqa tiráiyi: “áqnáabaqa kemá kenamááríqa íaonaraune.wemá náawabiyo? nóiqtaba kemá iráúnábó? nommá má kébeqyikaunaboata ááqibo miráuma Ítíráaeo-wayukama wemmá aónanoe.

32 Yóáane ókaraq tiráiyi: “kemá Áánûqtuni Aágoma kégumita aónaraune máaraa kukéna Aágoma wekáqá ku máqe-uráiyi.

33 aanibo kemá kenamááríqa wemmá íma ítarauamanibo kemô nokáráqá péqyikao téna tímátíkái-nakoma mémá-kánábímá timá tímikáiyi. ‘emá aónenanamo Áánûqtuni Aágoma kumínama móra-nakoni aúraqa ku máinama anaaékaqa min-nákómá Áánûqtuni Aágogaraqa pérakaniye.’ tena

34 kemá kenamááríq aónareq tiráune. ‘min-náqá Áánûqtuni mú mikákáá-náqá máiyi.’ téna Yóáane tiráiyi.

Ítuma wení áqnáae-noiyapoma

35 aabáyaama Yóáane wenanaae warááya-nakarata maéta

36 áánibo Ítuma paá ureíre kéitata aónaraae. Yóáane abarokáq tiráiyi: “aónaakao! maannáma Áánûqtuni tipi-típi-araare.” téna tiráiyi.

37 kaayaq-nákórátá yegárágá ítaarayapoata Ítumma anaaé

38 waqmé kéoyana Ítuma waéqma yimónaraaye. maa-kááyáqá Ítuma ítama aónaraiye: “kenákámá nóiqtaba abáá kéoyo?” téna yenáká timá yimikáiyi. aanibo yenákámá tirááiyi: “Aráábaeo, náakaraq kéwaeno? teta (Aráábae wenáaimma yirááti-naqa máiyi.)

39 Ítuma tiráiyi: “ketè iréka yaónaakao!” téna tiráiyi. miráimanibo yenáká iréta Ítugaraqa mí-nókáámá máqe-uraaye aabaúmá énaikaqa waaqókáqá kaayaqté-kaayaqte (4.00 kiroki) inéna uráiyi.

40 yenákábíké móra-nakoma wemá Yóáane ítaraiipoana Ítuma anaaéma wakáiyi wenáwire Áánaru Tááímoni Pítáa wenábáko.

41 Áánaru páátákáá awaaómmá Tááímoni ko aónatuwena timá ámikáiyi téna “Metáíya kerátámá aónaraue” (Metáíya wenáaimma Áánûqtunopake mú mikákáá mái-naqa).

42 Tááímoni Áánaru áwíqmena Ítukaqa uráiyi. Ítuma wemmá aónarena tiráiyi: “emá Tááímonio, Yóáanen áaniko, ení aúgen-awíqa Tépati wániye.” téna tiráiyi. ááqibo paá Pítáa min-áwíqá ááyanunatae. Tépati wenáaimma “óqtamma” wáiyi.

43 aabáyaama Káárirí-marupaqa Ítuma uínéna kéena kóuráiyi. Píripima aónarena tímá ámikáiyi: “ketinaae waraao!”

44 Píripí Beqtáirapake kéiyi. mimórá-márúkáqá Áánaruyaa Pítáa yeqti márúkare.

45 anaaékaq Píripí Nataániomma aónarena tímá ámikáiyi: “móra-nakoma Móteti Áánûqtuni amuné-nákáráq naayóbáq wetábá agatáae mimórá-nákómá

aónaraunatae. wemá Ítuma Yótêbi wení áanikoma Náátárêtibake máíye.” Píripi téna tiráíye.

46 Natáánio íkéitamma maará wemá tiráíye: “Náátárêtibakenabiyo? aaqáo! mikáké íráqô-qtataaqa paá íma kéimiye.” téna tiráíye. Píripi timá ámikaiye: “enamááriq íré aónaao!” téna tiráíye.

47 Ítunopaqa Natáánio kéena Ítuma káonaiye.wemmá káonena Ítuma abarokáqá tiráíye: “aónaaro! maan-nákómá Ítíráeobake-nakoma máena wení agaemá íma wáíye.” téna Ítuma Natáánioqtabama mirá-tiraiye.

48 Natáánio ítama aónaraiye: “ketábámá náaraq umá ketí áaimma Ítaraano?” téna tiráíye. áaqíbo Ítuma tiráíye: “Píripi emmá íma ááyaraitaq yaa áménaapaqa máanaq túyánápi aónaraunamiye.” téna tiráíye. (mi-tágôn-áwíqa “píki”).

49 aanibo Natáánio timá ámikena: “Aráábaeo, emá Áánúqtuni áanikoma máane. Ítíráaeo-mararaqa máqte-qtataakaqa anómma máane.” kétena tiráíye.

50 Ítuma yawwéqma tiráíye: “emá píki yaa áménaapaqa máanaqa aónaraune maará téqo túnnama minnáyabama kétima-timeno? múte anó-qtataaqa anaaékaq ôriq umá aónanoe.” Ítuma mirá téna

51 óq-aimma tiráíye: “áraine. keráwáqá abaayámmá yawákínaqa abo Áánúqtuni márúpake wení kaqtó-wayukama wíyokakaa-kama taigani mú mikáq-náqá Waayúkagon-Araakaq wenôpaqa kuké ute íyaq aónanoe.” téna tiráíye.

2

Ítuni áqnáaen-awaameqa

1 kaumo-yúpáámá ánatagitata móra-innima iyakánéta Kááririri-marukaq kéoe. pááqya márúkon-awiqa Kéinabare. Ítuma wenanóama mibáq máqe-uráíye.

2 Ítuma wení iyápó-annagaraqa min-ínikóni waayúkagaraq awaikóni waayúkagaraq yááyaawata ya aónaraae.

3 wááéni-nomma ánatanena itana Ítuma anóama timá ámikaiye: “wááéni-nomma ánataguráíye.” wenanóama titana

4 Ítuma yawwéqma tiráíye: “aaragô! etábámá ketábámá nóinabiyo? ketí kanaama íma pááq uráíye.” téna tiráíye.

5-6 wenanóama aáwaqa mamé kéye-kayukama maará téna timá yímikaiye: “timá-timinaiqa-oro!” téna Ítuqtabama tiráíye. abapaké móra óqta-tawema wáqe-uráe. Ítíráaeo-wayukati nommá perái-ámmá yawítitukain-aiqtabama miráipoana min-óqtá-táwémá mibáq wáqe-uráe. móra-mora óqta-tawebima móraiq-moraiq umá waaqókákáá kaayaqté-kaayaqte káápaa-tawebima yaqmá ógiqma wáíye (113 aríta).

7 Ítuma tiráíye: “mirá-oro! mi-táwérápi nommá yábóro!” wemá téna tiráíye. aáwaqa mamé kéye-kayukama nommá yaqmá ógiqma ótaqa makááe.

8 Ítuma óq-aimma tiráíye: “íbêqa yaímma yaqmá aáwakaq-kawaa-naqa mó ámêro!” téna titana mirá-uráe.

9 aáwakaq-kawaa-nakoma wemá namá aónaraita naréna wááeni-none téna Ítaraiye. áaqíbo náakakenabiyo téna íma Ítaraiye. aanibo aáwaqa mamé kéye-kayukama yemá Ítaraae. iyakánéta on-ínikóni awaikómá aáwakaq yabíkái-naqa ááyarena

10 timá ámikaiye: “máqte-kayukama íráqô-waaeni-nomma áqnábaq-taoqa yímituwaitana anaaékaqa yeráwáqá aáwaqa kénaawata paá-waaeni yimínoe. ááqibo emá íráqô-waaeni-nomma maráánama íbêqa kéyimene.” téna tiráiyé.

11 maa-qtátááqô Ítuma miráuraimma nommá wááeni-nomma aúkáitana kéena maannáma Ítuni áqnábaq-awaameqa Kéinabaqa Káárirí-marukaqa mirá-uraiye. Ítuma wení iyápo-annama Ítuni tágama-yataaqa aónareta wemmá yirummá ámikaae.

Ítuma Káperanabaqa kóiyé.

12 anaaékaqa mirá-umaqtuwaawata Ítuma wenanóagaraq wenábâkogaraq wení iyápo-annagaraqa Káperanabaqa urááe. mibáq pááqya-kanaama ko máqe-uraae.

anó-monoq-naupake (tépo) Ítuma táigo-qtataaqtabama kuyúqtukaiye.

13 ayú maqnánó-kanaama awaaraq kéitata min-áyú maqnánéta owana wenáwíqa kótámakini-kanaama (páátoba) miráipoana Ítuma Yérútáárebaqa utáiyé.

14 anó-monoq-naupaqa waayúkama yetí purumakaamá tipi-típima máama meyámmá maránéta iráawana Ítuma aónaraiye. óq-wayukama maraq máeta óqtama waékáae.

15 kéwaeraawana Ítuma ánnama maténa pú yoqmá tebûqa yímiqma waqtúwáitata pípéban umáqtukaiye. monoq-naupáké máqtemma purumakaakáráqá tipi-típigaraq pípéban umáguraae. óqtama waékáa-kayukati yaaremá waéqtukaitana yeqtí móneqa kugúbaguraiye.

16 ááqaanibo máama meyámmámáráa-kayukama Ítuma timá yímikaiye: “maéqé pápaq kóoro!” téna wemá tiráiyé: “ketiboní naammá íma mamá meyá-námmá aúráaro!” téna Ítuma timá yímikaiye.

17 Áánûqtutaba agatáinabi wení iyápo-annama yeráwáqá yúyánákáqá makááe. minnáma agatáimma mirá kétiye: “ení monoq-náútábámá tirupi irá kamáguraiye.” téna agatáimma minná yúyánákáqá makááe.

18 anó-monoq-naupaqa kuyúqtúwáitaba Ítiráaeo-wayukama Ítumma ítama aónaraae: “nóin-awaameraq umá tiráátinonataabiyo? náápaamma matokéaq mirá kéono? náápaamma náawa ámikaiyo? tiráátiyo!” téta ítama aónaraae.

19 Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqô, yawítituwaiyaqa maa-mónóq-námá kaumo-yúpáa maéqa kemá móragaraq múte itó-umaranune.” téna tiráiyé.

20 Ítiráaeo-wayukama wenáama íma ítareta maará téta tirááe: “kanaaráq ayáqtáa-kanaama maa-mónóq-námmá umá múte itó-uyakaraae. kaayaqté-kaayaqte-wayukati yíyiyaamma naaikamá abapaké móra aúqa urááe (46 kariti-maatímá). ááqibo miráinama kanaaráq kaumo-yúpáámá enamáa múte itó-umaranonno?”. Ítiráaeo-wayukama téta tirááe.

21 áánibo anó-monoq-naqtaba Ítuma tiráiyábô wenaúyataba tiráiyé.

22 anaaékaqa Ítuma pukáipikemo itó-urai-taoqa wení iyápo-annama wenáama yúyánákáqá makéta Áánûqtutaba agatáin-aikaraqqa Ítun-aagaraqa áráitabaae téta tirááe.

Ítuma waayúkati yáaimma kéitaiye.

23 keqnáámmá kótai-kanaama itana Ítuma Yérútáarebaqa máqe-uraitata taíbaq-wayukama wení awaaméqá aónaraapoana wenáwíkaqa yirummá ámikaae.

24 Ítuma wenamáárîq yaímma-wayukati táí-yaaiqtabama ítaraiipoana yemma wenáaiqtabama yaákarena yiráátiraiye.

25 máqte-kayukati yirupimmá káonaipoana waayúkati yáaiqtabama káqowama wemmá kanaaráq ítimaminiye.

3

Ítuyaa Níkótímati

1 ááqibo Péрати-wayukabikemma anó-nakoma Níkótímati

2 Ítunopaqa nokáámma wemá iréna timá ámikaiye: “Aráábaeo, emá timá-yiminaqa Áánûqtunopake máane. minná ketáá kéitaunatae. Áánûqtu eté ímo máráinaama emá íma anómma uyáqtárain-awaameqa kanaaráq ínóne.” téna Níkótímati tiráiyé.

3 Ítuma wenáaraqa yawéqma tiráiyé: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma móragaraq marakáinama wemá Áánûqtuni márûqa íaonaniye.” Ítuma mirá téna tiráiyé.

4 Níkótímati Ítumma timá ámikaiye: “wemá náaraq umáwaq waayúkago ááyaqnobakemma yawéqma marakániyo? wenanóani ááyaqnoabaqa móragaraq ku peráinana ámûkarariq umá máena móragaraq marakániyô?” téna Níkótímati Ítumma ítama aónaraiye.

5 Ítuma móragaraq tiráiyé: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma Áánûqtuni márûpaqa wemá uyáberenamoena wemmá nokaráq Áánûqtuni Aágogaraq marakániye.

6 aúgoma aúgomma ákáraitana Aágoma aágomma ákaraimiye.

7 íma karatiyo! kemó timámunayatabama keráwáqá móragaraq matikaíno!

8 uwáágoma uwáá yoqmá wemá náabarabi ónááe tipáqá kéuiye. wenáama kéitaane. ááqibo náakakena kéuiyo? náakaraq kéiyo té íma káonaane. mimóraráq waayúkama Áánûqtuni Aágoma kémaqyikaiye.” téna Ítuma tiráiyé.

9 Níkótímati ítama aónaraiye: “náaraq umá maami-qtátáákómá pááq ínáyô?” téna Níkótímati ítama aónaraiye.

10 Ítuma yawéqma tiráiyé: “Ítiráaeo-wayukati anó timá-yimi-naqa máanana ááqibo maami-qtátáákóqtábámá íyaq ítaraano?” Ítuma óq-wataama tiráiyé:

11 “kemá áraimma kétima-amune. ketáá kéitauna-yataaqtaba kétunanataa káonauna-yataaqtabataa kétima-yimunatae. ááqibo keráwáqá ketáí táaraq taákaq íma kémaraae.

12 ímo itéq oweqa maa-márábi-qtátááqtábá timá-timunama Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama timá-timunama náaraq umá itánô?

13 ááqibo áraimma móra-nakoma Áánûqtuni márûpaqa aati-aatimá íma utáiyé. paá kímora-nakoma Áánûqtuni márûpake kukáimma wenáwîqa Waayúkagon-Araaqune kemá.

14 kaqmáapaqa káápa-augaraq-iraakabayaamma Móteti tarôq uráimma múte yaútaiye. waayúkama iraaakabayaamá káonaawana yemmá Áánûqtu yíwáqnaa uráiyé. mórai q umá Waayúkagon-Araaq múte yaúteta kaapaq-yátáqá ikámakaae. waayúkama wemmá káonaawanama yemmá Áánûqtu yíwáqnaa kéiyé. miráráq umá Waayúkagon-Araaq múte yawínoe.

15 miráipoata yeráwáqá Áánûqtuni áanikoma yirummá amétama yemmá káqon-auwaraimma yímikaiye.

16 owé. Áánûqtu máqte-marabi-kayukayatabama ámáabopike ákaraipoana wení kímora áanikoma yímikaiye. yeráwáqá wenáanikoma yirummá amétama yeráwáqá Áánûqtuni ayáápíke íma aúyoretama ípuinoe. wenáanikoma aúgen-auwaraimma yimínama máqte-kanaama yeráwáqá paá mánœ. yirun-iyápómá matúq-matuq umá mánœ.

17 Áánûqtu wenáanikoma aarawaamá yawááq umáikaiyabae téna íkukaiye. paá aarawaamá atóbamaikaiyaba tímákáitana kukáiyé.

18 móra-mora-nakoma arummô amínanama Áánûqtu wemmá íma yawááq kéumakaiye. ááqibo móra-mora-nakoma íbêqa arummô ímo kámitanama Áánûqtu wemmá íbêqa yawááq kéumakaiye. miráipoana wemmá kímora Áánûqtuni áanikon-awikaqa arummá íkamitanama min-nákómá íkákaitana Áánûqtu wemmá yawááq kéumakaiye.

19 íbêqa Áánûqtu maannáyabama yawááq kéumaikaiye. ómmá anómma marabí tágaguráiyé. ááqibo waayúkama kumayuq-yátááqtábá káyikaitata ómmá yupayo umá tágaiqtaba íkáyikáiyé. yeráwáqtí yáaimma táigoni kéopoana ómmá yupayo iqtábá íkáyikáiyé.

20 móra-mora-nakoma táigo-qtataaqa kéenama ómmá yupayo iqtábá íkákaiye. wení mayáigómá abarokáq yínipoana ómmá yupayo íkáqá waaqókáq íkuminiye.

21 móra-mora-nakoma áraimma íráqô-qtataaqa kéenama ómmá kamá yupayo íkáqá yíniye. Áánûqtun anaaé kéwaraipoana wení mayáigómá ókáá kamá tágaginana wemá yupayo iqtábá áaqa íkegaiye.” téna Ítuma tiráiyé.

22 anaaékaq Ítugaraq wení iyápo-annagaraq maréta Yúria-marukaq ko mááwana pááqya-kanaama mááwana mibáqá nommá péqyikaraae.

23 Ínonibaq waaqókáqá Téiramaqaq taibaq nommá wáqe-uraitata Yóáne mibáq nommá kébeqyikáiyé. waayúkama nommá peráiyábá káyikaipoata wekáqá yíq-yiq kéœ.

24 Yóáne ánná-naupaqa íákaraabo.

25 maakáqá Ínonibaq Yóáne wení iyápo-annama Ítirááœo-wayukagaraqa nóbíq-naabiq-aimma kétee. Ítirááœo-wayukati nommá perai-ámmá yawíqtítukain-aiqtabama téta nóbíq-naabiq-aimma kétee.

26 Yóáanen-opaqa iréta tirááe: “Aráábæo, min-nákómá egáráq Yótaanon-abapaqa mimórá-nákómá wetábámá tímikaanatae.kanaaráqá wemá íbêqa nommá kéberakaipoana máqte-kayukama wenôpaqa yageg-yageg kéœ.

27 Yóáne maaráá téna yawwéqma tiráiyé: “máqte-qtataaqa wení márûpake Áánûqtu ámikaipoana móra-nakoma kéqoqeq-yataaqa paá íma mayánibo.” Yóáne téna tiráiyé:

28 “keráwáqá kenamáárfiq tiníq umá kemá tímá tímikaune. kemá Metáíya íma máune. paá tímákai-naqa wenáaraqa áqnáabaq téqa tiráune. wágáábaqa maannáma tímá tímikaune.

29 ítáaro! móra-nakoma ánáakoma kémayaitana yenáká yimuqá kémaraaye. maannáyaba min-nákóní ábárawaoma awé kéena káonena wegáráqá amuqá kémarakáiyé. miráráá umá Ítuqtaba tíyaqnoabaqa ógikaipike tímúqá kémaqtuwaune.

30 wenáwíkoma íbêqa uíno ááqibo ketíwíkoma paá kumíkáæ.

31 móra-nakoma yanaaké kéena wenáaimma máqte-qtataaqtabama yanaamá wáiyé. káqo-nakoma marabíké kéena wemá paá marabí-qtátááqtábámá kétéiyé.

móra-nakoma Áánûqtuni márûpakemo kéyename

³² aónarena ítarai-qtataaqtaba Áánûqtuni márûpaqa wemá kétéye. ááqibo keráwáqá wenáaraqá taákaq íkemaraae.

³³ waayúkama wenáaraqá yáqtoqma akoqnáá urétama yíyaqnoabaq mirá kétée. Áánûqtu árai-naqa máíye: yíyaqnoabaq maami-káyúkámá mirá téta kétée.

³⁴ móra-nakoma Áánûqtu timákaraitana wemá Áánûqtuni watáama kétéye. Áánûqtuni Aágogaraqá wenáayaqnoabaq aati-aatimá ógiqma wáíye.

³⁵ aboámá wenáanikoma kaayoné umákema máqte-qtataaqá wení akoqnáaraq ámikaiye.

³⁶ móra náawawaq Áánûqtuni áanikoqtabama arummá aménama áanikoma wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra náawawaq áanikoqtabama kaúbíq kéena aúgen-auwaraimma íaonaniye. wekáqá Áánûqtuni áyámma umá watúq-watuq umá wániye.” Ítuma téna tiráíye.

4

Ítuma Yúriabake kóíye.

¹⁻³ Yóáne netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. ááqibo Ítuma mú mikáq netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. Pérati-wayukama minná ítaraapoana Ítuma Yúriabake itátuwena kóuraiye. Ítuma nommá íma péqyikaraiye. paá wení iyápó-annama yenamááríq waayúkama nommá péqyikaraae. Ítuma Kááriribaqa móragaraq yauweré uráíye.

Ítuma Táméria-inikote watáá-wataa kétéye.

⁴ Ítuma Táméria-marukaqa aúkáapi kótáma-kuraiye.

⁵ móra márûqa Táméria-wayukati márûkaqa iráíye. páaqya márûkon-awíqa Tékemabaq waaqókák mi-márúqá Yáakoboma wenáanikoma Yótêbi ámikaiye.

⁶ mibáq nááyóbáqá Yáakoboni nommá yabí-máíqá wáqe-uraima íbêqa paá wáíye. aanibo Ítumma ábô-kaitana nommá yabí-máíkáká ya máqe-uraiye. aáwaga nai-kánáámá waaqókák kéitata

⁷⁻⁸ wení iyápó-annama aáwaga ko meyáníq íneta kóuraae. móra-inikoma Támériabake nommá yabínéna iráíye. Ítuma timá ámikaiye: “nommá tíminaq naano!” téna tiráíye.

⁹ ááqibo maamin-íníkomá yauwéqma tiráíye: “emá Ítirááéo-naqopo kemá Táméria-inimune. nóraq itaawáq kekáká noqtábámá kéteno?” mirá téna timá ámikaiye.

¹⁰ anaaékaqa Ítuma maará tiráíye: “ááqibo emá Áánûqtunopake ámî-qtataaqtabama kéitaanama ekáká náawabi noqtábámá ítama káonaiye emá kekáká íténaq akoqnáá umá máí-nomma améno.” Ítuma mirá téna timá ámikaiye.

¹¹ Táméria-inikoma yauwéqma tiráíye: “anóko, maa-nómmá yabí-máíqá mémá-nóbáqá wáíye. ááqibo ení tawemá íma wáíye. náakakenaq maami kúminomma yabínónó?”

¹² ketáái títaubikoma Yáakoboma mú mikáq anó-naqa amé méqa kéono? wemá maami-nómmá yabí-máíqá tímikaiqtaae. wemá áanimaakaraqa wení tipítipigaraqá mipíké narááe.” min-íníkomá mirá téna tiráíye.

¹³ Ítuma waéqma itái-áímmá wemmá timá ámikaiye: “máqtemmo maamipíké-nómmá naiyama óqa noqtábá yikániye.

14 máqtemma kemó yíména-nomma akoqnaá umá mái-nomma nétama anaaékaq ókaraq noqtábá iyikaniye. áaqibo kemó nommá amúnama arunóbáqá metiráá yubáma kumíniye. maami-métímá yubáma piri-piri téna kuminiye. máqtemma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayétama matúq-matuq umá mái-yataaqa matáápoana arunóbáqá ummaa ýaniye.” mirá téna tiráiyé.

15 maamin-íníkmá timá ámikaiye: “anóko, mirá-nómmá timiyo! anaaékaq noqtábá ítikainaqa keqnaámmá maakáqá noqtábámá yauweré iyenune.” wemá téna tiráiyé.

16 Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “enawaikómá ko ááyama timá amítuwe yauweré yekao.” Ítuma mirá-tiraiye.

17 maamin-íníkmá tiráiyé: “ketiwaikómá íma máiyé.” Ítuma akoqnaá umá tiráiyé: “árainé. enawaikómá íma máiyé kéténe.

18 árainma kétune. emá móra-tiyaapaq-naqa matáánamiye. áánibo íbêqa mayáánama minná enawaiqá íma máiyé. áraiqtabama paá yaímma emá kéténe. tébakaq kenamá tiráune.” téna Ítuma tiráiyé. maamin-íníkmá yauwéqma timá ámikaiye:

19 “uyátárána-nako! Áánúqtuni amuné-náqá máane. maanná aónanaa únnae.

20 itaao! ketáái títaubikoma maan-ánúráqá nunamummá Áánúqtukaqa tirááe. áaqibo emá ení waayúkagaraq miráuma kétee. ‘Yérútaárebaq mibáqá nunamummá mó tero!’ ” téna wemá tiráiyé.

21 Ítuma minnáyaba óq-aimma tiráiyé: “aaraqô, itaao! óq-kanaama yínaamoema mi-kánááyábá íma anuraqá íma Yérútaárebaq nunamummá tinóne.

22 emá ení waayúkagaraq nunamuqtábámá íkéitaae. paá-wataama kétee. atóbamayikai-yataaqa Ítiráaeo-wayukarake kéipoana nunamummá-tí-yatááqtábá arupú umá ketáái kéitaunatae.

23 mi-kánáamá yíniye. árainma mi-kánáámá íbêqa wáiyé. waayúkama árain-nunamuqtabama yeráwáqá mútúq yirummá améta Áánúqtuni árain-aikaraqa nunamummá ketibotáa Áánúqtukaqa tínoe. owé. ketibotáa Áánúqtu yeráwáqá mútúq yirummá améta Áánúqtuni árain-aikaraqa téta mirá-káyúkábá Áánúqtuma kákaiye.

24 Áánúqtu wenamááríq aágoma máipoana waayúkati yirunóbáqá aágoma Áánúqtu wenamá maqikáné iné. Áánúqtu aágoma máinapoana máqtemma yetí aágogaraq wekáqá nunamummá tínoe. aágogaraq téta mútúq yirummá ámiketa Áánúqtuni árain-aikaraq nunamummá tínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

25 maamin-íníkmá timá ámikaiye: “Metáíya (Káríqto) kumínayaba kéitaune. wemá kuména máqte-qtataaqa kéitapoana máqte-qtataabama timá-timinitae.” téna tiráiyé.

26 Ítuma abarokáq timá ámikaiye: “kemá kétima-amune minná kemúne.” téna tiráiyé.

27 mikáqá wení iyápó-annama irááe. iréta Ítuma maamin-íníkotê wataá-wataa kétitata wení iyápó-annama ya káoneta yáaqtaba urááe. yeráwápike móra-nakoma íma ítama aónaraiye: “nóiqtaba kákaiyo?” téna “nóraq itaa weté wataá kéteno?” mirá téna móra-nakoma ítiraiye.

28 miráitana min-íníkmá no-táwémá mikáq yuwéna anó-marupaqa uréna mibáq waayúkama timá yímikaiye:

29 “írera! móra-nakoma ya aónaaro! wemá máqte-qtataariq naayóbakáráq

íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye. wemá Metáiyawabiyo?" min-ínikómá téna tiráiyé.

³⁰ ááqibo waayúkama anó-marupake yuwéta Ítunopaqa kéowata

³¹ mi-kánááráqá wení iyápó-annama waku-waku tirááe: "Aráábaeo, pááqyamibo paá naao!" téta tirááe.

³² ááqibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: "ketí kaawéqá wáitaq abo keráwáqá maannáyaba ikeitaae." Ítunopaqa kéowata

³³ mi-kánááráqá wení iyápó-annama wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe: "móra-nakoma aáwaqa maméta irááô?" wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe.

³⁴ Ítuma miraráá téna timá yímikaiye: "ketí aáwaqa miráuma wáiyé. kemá timátikárai-nakoni aúyánámmá waránááre waqmná mayaímá tímikaiemma mamá ánatanaare." téna Ítuma tiráiyé. Támériabake-kayukama kéowana Ítuma yimónarena óqa waéqma itái-áímmá tiráiyé:

³⁵ "keráwáqá tiráama miráuma kétee. 'kaayaqté-kaayaqte-wiyokoni mi-kánáágóni arupimmá yómmá anagánoe.' abo kétune tú maréra! yómmá aónaaro! yókómá íbêqa anagégaiye.

³⁶ íbêqa arammá kúqtín-nakoma wení ápêqa kémayaitana arammá watúq-watuq umá wánin-aramma kútúma ayúgutaiye. miráumaraa úbí-nakogaraq arammá kúqtín-nakogaraq yimuqá maráyóye.

³⁷ tiráama áraine 'móra-nakoma arammá ánayumma kéubitana káqo-nakoma arammá kútúma ayúgutaiye.'

³⁸ ááqibo keráwáqá arammá kútúma ayúmá kúyoro téqa timá tíkaraune. ááqibo min-áráqqtábámá keráwáqá íma uqmakéqa íma kawáá urááe. káqo-yuma maamin-árákáqtábá ôriq umá mayaímá mataáwaqa ááqibo keráwáqá paá ya ayúgégyoe." téna Ítuma tiráiyé. Ítuma mi-kátáágóni áaimma abarokáq ítiraiye. mirá-uraiye. ánayumma wení watáama wáiyé. waayúkama yókáá mááe. móra-nakoma Ítuni watáama waayúkati yirupi kéubitana anaaékaq káqo-nakoma wení iyápó-annabike íráqôn-aaimma arakáá waayúkati yirupiké aónaniye.

³⁹ maamin-ínikóni watáaboana netuqyaa Táméria-wayukama anó-marupake Ítuqtabama yirupi kéitaae. min-ínikó tiráiyé: "wemá timá tímikaiye kemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye." téna máqtemma min-ínikó timá yímikaiye.

⁴⁰ miráipoana maami Táméria-wayukama Ítunopaqa kégumeta inaa-inaa tirááe: "ketáátê ya mááol!" téta tirááe. kaayaq-yúpáámá yéráwátê máqe-uraimma wení watáama tiráitata

⁴¹ óq-wayukama netuqyaamá yirummá ámikaae.

⁴² anaaékaqa maamin-ínikómmá yemá timá ámikkae: "áqnáabaq emá ténayababoqtaa Ítuqtabama tirummá ámikaunatae. íbêqa ketáá kenamááriq ítaraunatae. tirupi kéitaunatae maan-nákómá áraine wemá máqtemma yirummá amíya-kayukama yeqtí atóbamaqyikai-naqa máiyé." mirá téta tirááe.

⁴³ kaayaq-yúpáámá ánatagitana wemá iyuwéna Kááriribaqa kégoena

⁴⁴ Ítuma wenamááriq tiráiyé: "Áánûqtuni amuné-nákómá wenamáápaqa íma anón-awíqa wáiyé." téna tiráiyé.

⁴⁵ Kááriribaqa itata mibáq-wáyúkámá wemmá yiqtabá yimuráamuq marákáraae. yeráwáqá yenamááriq ayú maqnánó-kanaabimma Yérútáárebaq máqe-uraawana máqte-qtataariq kéi-qtataariq mibáq immá aónaraae.

46 anaaékaq Ítuma môragaraq Kéinabaqa Kááririr-marukaqa yauweré iráiyé. mibáq áqnáabaqa nommá waéqma wááéni-nomma aúkáiye. móra-ano-naqa Kápéranabake wenáanikoma karimá ákaraiye.

47 Ítuma Yúriabake Kááririribaqa yináímmá ítátuwena miráipoana Ítunopaqa min-ánó-nákómá ko tiráiyé: “ketáanima puiné kéibo. iré mamá atóbamakao!” téna min-ánókómá timá ámikaiye.

48 maaráá Ítuma tiráiyé: “paá kéqokeq-awaameqa íaonareq keráwáqá tirummá íaminoe.” téna Ítuma tiráiyé.

49 anó-nakoma mibáq tiráiyé: “anoko! keti iyápómá puínabo kuké aónaao!” téna tiráiyé.

50 Ítuma timá ámikaiye: “kóaa! ení áanikoma paá mániye.” téna tiráiyé. miráuma min-ánó-nákómá Ítun áama ítama arupi maréna Ítunopake kóuraiye.

51 min-ánókómá kégumitata wení kaqtó-wayukama aapaq wenaitatán uréta timá ámikaae: “ení iyápóma íbêqa paá máiyé.” téna tirááe.

52 min-iyápógóni aboámá ítama aónaraiye: “nóin-aabauma wení kokoq yámma ánatayakaraiyo?” téna ítama aónaraiye. kaqtó-wayukama minnáma yauwéqma tirááe: “aabaúmá yotéqma móraitana kokoq yámma ánatamakaraiye.” téna tirááe.

53 min-ábáúmá mimórá-kánááráq Ítuma timá ámikaiye: “enánikoma paá mániye.” téna aboámá aákaq makáiye. aboágáráq máqten-araabanogaraq ábâqawaagaraqa yirupi kéitaae.

54 áqnáabaq-awaameq-yataaqa Kéinabaq wááéni-nokaq uráiyé. ááqibo Yúriabake yuwéna Ítuma Kááririribaq mikáq keqnáámmá mi káqon-awaameqa uráiyé.

5

Tabaati-yúpááyábámá

1 anaaékaq Ítiráaeo-wayukati óq-oniqtabama Ítuma Yérútáárebaq utáiyé.

2 Yérútáárebaq mibáq nokaayúkáqá wenáwíqa Batétara waaqókáq tipítipigoni oqtaráqá wáiyé. mi-nókááyún áwáabaqa móra-tiyaapaq púgáqíq-nama wáqe-uraiye.

3 mi púgáqíq-naupaqa taíbaq-wayukama yipaq atááe. yaímma yúrama karoparáiyé. yaímma yítauqa arúkeq-arukeqa urááe. yaímma yítauqa yabitimáguraiye. tébakaq-wayukama yíiyíyaa-kareremma urááe. nommá karááqto ínayabae téta awé urááe. áqnáabaq náawabi nommá karááqto ipí kukáitana wení áiyayaakoma akoqnáá íniye téta waayúkama yúyánápi ítaraae.

4 yúyánápi kéké tiráama kaqtó-wamma Áánúqtunopake móra-mora-taoqa nommá waéqma uréire uráiyé.

5 abo mórama karí-náqá kaumo-tiyáákágáráq abapaké kaumo aúqá (38 karitimaatimá) karí maéna máqe-uraiye.

6 Ítuma aúyánámmá ítaraiye min-nákómá karimá naayóbáq matáiyé. ááqibo mibáq min-náqá aipaq atáitana aónatuwena Ítuma ítama aónaraiye: “emá atóbaiyaba kákaiyo?” téna Ítuma ítama aónaitana

7 karí-nákómá yauwéqma tiráiyé: “anón-nako! yaímma-wayukama kemmá íma tiyáátoqma nokayúpímmá nommá karááqto ipímmá tikéwae ikéoe. kenamááríq mi-nópímó kumónae téqo kéunama káqo-yu yenókáá keti aammá kunaúyakewae kéoe.” téna tiráiyé.

8 Ítuma timá ámikaiye: “itóaa! itó éyaq ení yuwaiqá yawátama mamé minnágaraq uréire uwo!” téna akoqnáá umá tiráiyé.

⁹ páátákáá min-nákómá kátobakena wení yuwaikáráq yawátamena kóuraiye. aanibo mi-túpáámá Taabati-yúpáámá aagai-yúpáámá wáqe-uraiye.

¹⁰ miráipoana Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá amíqmeta urááe: “íbêq-yupaama Tabaati-yúpááraré. emá ení yuwaikáráq íma mamé uréire uwo aagai-yúpááraré!” téta timá ámikaae.

¹¹ wemá timá arútá-yimikaiye: “mamá atóbatikai-nakoma ení yuwaigá yawátama mamé waoo titaq mamé kéyune.” téna timá yímkaiye.

¹² anó-monoq-wayukama Ítama aónaraae: “min-nákómá timákáitaa mamé yénama náawabiyo?” téta Ítama aónaraae.

¹³ ááqibo atóbai-nakoma íma Ítama arútaraiye Ítuqtabama náawabiyo téna Ítuma taígani-kayukabike péqma yútúgitana atóbai-nakoma íaonaraiye. Ítuqtabama íma ítaraiye wé náawabiyo.

¹⁴ anaaékaq min atóbamakai-nakoma Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naopaqa Ítuma aónatuwena timá ámkaiye: “aákaq maraa! emá kátobaane. móragaraq ení kebó-yátááqá kúmiq-yataaqa íma uwo! íbêqa pááqya-karima matááne. anaaékaq anópi wíyátábámá yabíqma arutaa!” téna Ítuma timá ámkaiye.

¹⁵ min atóbai-nakoma yuwéna Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá yímkaiye: “min-nákómá wenamááríq kemmá atóbamatikaraiye.” téna Ítuqtabama timá yímkaiye.

¹⁶ karí kátobamayikena mirá-qtátááríq Ítuma kéinapoana Tabaati-yúpááráqá anó-monoq-wayukama wemmá áaimma átama waqma ikamínéta abáá-uraae.

¹⁷ ááqibo Ítuma yawwéqma timá yímkaiye: “ketiboó, íbêqa mayai kémayaitaqa miráipoana mayaimá mimóráíq umá kémayaune.” téna tiráiyé.

¹⁸ min-áíqtábá Ítiráaeo anó-monoq-wayukama ókaraq-okaraq umá wemmá abáá-uma uréire urááe. Tabaatiráqá aammá aúmakaan-aimma araténa Áánúqtutaba “kenamá ketiboé” téna tiráiyé. min-áíkmá mamá wekáráq Áánúqtukaraq mórai q uráitata anó-monoq-wayukama abáá-uma ikamínéta urááe.

¹⁹ Ítuma maannáyaba yawwéqma tiráiyé: “kemá túyánámmá ítama kateko umá keráwáqá kétima-timune. áanikoma wenamá wenamááríq máqte-qtataaqa íma íné ímíye. paá aboámá kéí-qtataaqa káonena minnáma áanikoma mimóráíq kéiyé.

²⁰ aboámá áanikomma óriq umá weqtábámá amuqá kémarakaiipoana kákaitana aboámá máqte-qtataariq kéí-qtataaqtabama áanikomma káraatiye.

²¹ aboámá pukáipike kátobamakaitana paá áanikomma pukáipike mimórá miráuma kátobamakaiye. miráuma mórai q umá aúwaraimma aboámá ámkaitana paá áanikoma mórai q umá aúwaraimma mórá náawanabi ákái-naqa ámkaiye.

²² itáaro! aboámá máqte-kayukama yawááq íma umáyikaniye. ímiye! áanikoma yawááq-umayikai-aiqtaba wemmá ayuwáinana tíniye.

²³ miráipoana wé náayuwabi áanikoqtabama áwíqqa múte kéyauyowana miráuma mórai q umá aboán áwíkaa kéuwiye. náayuwabi áanikon-awíqqa múte íkéyauyowana miráuma mórai q umá aboámá wemmá timákái-naqa wenáwíkaa íkéuwiye.

²⁴ kemá túyánámmá ítama óriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. náawabi ketáama iténama kemmá timátikárai-naqa arummá aménama aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá máí-yataaqa kémayaiye. wemá íma yawáá kéena ímiye! arummá amína-nakoma áqnáabaq arun-íyápmá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá paá mániye.

25 kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. mi-kánáámá yínatama áraine. mi táoqa áaimma kátenama mibáq yirun-iyápómá pukuráá-kayukama Áánûqtuni áanikon-aama ítetama náayu-naayubi yirummá amétama yeráwáqá matúq-matuq umá paá mánoc.” Ítuma téna tiráiyé. óq-wataama timá yímikaiye:

26 “áraine. ketibomá Áánûqtu wenamáárîq aúwarai-qtataaqa áqnáabaq pááq-urainapoana miráuma mórai q umá kemá áanikoma aúwarai-qtataaqa mórai q umá tirunóbáqá wáiyé.

27 kemá Waayúka-Araakoma máunaboana ketibomá kemmá áanikoma akoqnáá-yataaqa tímikaitaq waayúkama mamá yainánúne.

28 maannáyaba íma iyánáaq uwo! ááqibo mi-kánáámá yínatama yúma pukuráá-kayukama maiqnóbáq máetama áama itánópoata

29 muriánóbákénábi maiqnóbákémá utátuweta uínoe. máqte-kayukama itóinoe. yaímma íráqô-qtataariqo uráá-kayukama paá matúq-matuq umá mánoc. tébakaq-wayukama táigo-qtataariqo uráá-kayukama yawááq-uma-ikanune.

30 kenamáa kenamáárîq máqte-qtataaqa íma onááq únnae. kemá tíkái-qtataariqa íkeune. ááqibo timátíkái-nakoni ákái-qtataariqa kéune. miráipoana paá kéiteq ítama káyainanana ketí yaináuna-yataakoma arupú kéiyé.” téna tiráiyé.

31 Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqá kemmá kenamáárîq áraimmo timá timénaqa tirummá íaminobo paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómô timá-timiyaatama mikáq itánúnatae.

32 ááqibo óq-nakoma ketibomá wemá ketáaiqtabama áraimma keráwáqá kétima-timitaq wenáama árain-aimma kététaqtae ketáá kéitaunatae. kenamáa ketábámá íketune.

33 keráwáqá Yóáne nommá perai-nákônôpaqa taíbaq-wayukama timáyíkaraiye. mi-káyúkámá Yóáanema ítama aónaraawana wemá arupú umá yawwéqma tiráiyé.

34 paá-wayukama Yóáne máqé-urapoana wenáayabama kemá túyánámmá íkéitaune. maamin-áímmô túnnama keráwáqá tíwâqnaa umá atóbamatikayabae téq kétune.

35 Yóáne wemá ókáá kamá tágaraitaq pááqya-kanaama keráwáqá min-ópi timuqá kémaraae.

36 Yóáne ketáaiqtabama akoqnáá umá ítaraiye. ááqibo óq-yataakoma ketí mayaimá mú mikáq akoqnáá umá keqtábámá kétee. mayaimá mamá ánataao téna ketibomá tímikaitaq maami-máíyáímmô mayáunama áraimma ketibó timá tîkaraitaq káonaae. ketibomá mayaa téna timátíkáitaq íráune.

37 aaniho ketibomá timátíkáimma wenamáárîq káqo-yu ketáaiqtaba timá yímikaiye.

38 wenáama aati-aatimá íkéiteqa wenóíkaqa aati-aatimá íkaoneqa kemmá timátíkarái-nakaq tirummá íkamepoqa keráwáqá ketiboní aagómá watúq-watuq umá tirupí íma wáiyé.

39 Áánûqtun áama agamatán-áípi ketáaiqtaba kéiyé. keráwáqá anómonoq-wayukamo maamin agamatán-aimma abáá-abaa kéeqa áaimma íkeitaabo watáama paá kényorautopoqa min-aúgén-áúwáráímmá mayánúne téq túyánámmá kéitaae. ááqibo paá kényorautopoana keráwáqá min-aúgén-áúwáráímmá íma yíniye.

40 ókaraq-okaraq timá yímíkaimanibo máqtemma keráwáqá ketôpaqa iréq maamin-áúwáráímmá mayáitááqá íma kéitaae.

41 kemá íma keráwáqtábámá ketíwîqa múte yaúyóro téqa íketune.

42 minná keráwáqti táaimma káoneqa Áánûqtuni akaí-yátááqá tirupi íma wáíye.

43 ketiboní náápaakaraq mamé káyune. ááqibo keráwáqá kemmá íkétiwiraae. móra-nakoma paá wení náápaakaraq mamé yínaqa keráwáqá wemmá awiránóe.

44 keráwákáán uráá-kayukama náaraq umáwaq tirummá kanaaráq timínô? kanaaráq ítiminoe. keráwáqá yiyuwáiyata keráwáqti tîwîqa wenámí-kenamin umá múte yaúyóro.

45 kemá keráwáqá ketibon-áúbáqá túbi marániye ítero. Móteti tirummá umátikena tîwâqnaa íniye téq túyánámmá kéitao Móteti wenamá keráwáqti túbi marániye.

46 keráwáqá Mótetima tirummô kámeqa kemmá tirummá timínoe. ááqibo wení aúbabi keqtábámá agatáíye.

47 agatáimma tirummô íkámeqa náaraq umáwaq ketáama tirummá amínéq onábiyo?" téna Ítuma tiráíye.

6

1 anaaékaq Ítuma anó-nokayukon áwîqa Kááriribaqa nopí-káárebí meran-ábápáq uráíye.

2 ááqibo Ítuma kégoitata karí atóbamayikain-awaameqa aónawaeta taíbaq-wayukama anaaé wakááe. miráitata

3 Ítuma anuraqá wení iyápó-annagaraq umáqe-uraae.

4 Ítíráeao-wayukati kótámaki-kanaama waaqókárîq uráíye.

5 Ítuma múte aónaimma taígani-kayukama wenôpaqa káyewana káonena Píripiqtaba timá ámikaiye: “náakakena taíbaq-awaaqa meyaníq umátaawaq maami-káyúkámá yiménúnataabiyo?” téna Ítuma Píripimma ítama aónaraiye.

6 Ítuma wemô miráini-qtataqa ítáreboana paá Píripimma kumá yumá ítarena

7 Píripi yawwéqma Ítumma timá ámikaiye: “abapaké kaayaq-wíyókón arupí óqta-mayaima mamátaa móra-mora-nakoma móra-mutaaqa yíní-kaaweqa yiménúnatae.” téna yawwéqma tiráíye.

8 Ítuni iyápó-annabike móra-waigon-awíqa Áánaru Tááimoni Pítaan ábâkoma Ítumma timá ámikaiye:

9 “móra-iyapogoma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá káqtútai-noyaakaraqa matokáíye” téna “ááqibo kágínagoma íma maami-máqte-káyúkábímmá kanaaráq íniye.” téna Áánaru tiráíye.

10 tiyáapaq-tiyaapaq-tiyaakagaraq-wayukama (5,000) máqe-uraawana íráqôn-aapeqa netuqyaa wáitana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama tíyata maraq máero.” téna tiráíye.

11 ááqibo Ítuma yammá maténa “Áánûqtuo, maan-ááwáqô timénayabataa timuqá kémarakaune” timátuwena mikáq-míkaq umá yímíqme uréna ke-qnáámmá káqtútai-noyaaqa maténa mikáq-míkaq umá yímíqme uráíye.

12 yeráwáqá kanaaráq umá mi-kááwéqá mamá yáawana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aqtó-átómá aítuma aítukuro yaímma páabaq iyúwáaro.” téna tiráíye.

13 waayúkama móra-tiyaapaq-yamma nátuweta aqtó-átómá tiyááka uréna títaupake kaayaq-kámáágúq-unámá aítuma ógíqmakaae.

14 waayúkama min-ánón-áwááméqá immá káoneta tirááe: “áraine. maan-nákómá Áánûqtuni amuné-náqá marabí ku máiye.” téta tirááe.

15 Ítuma mi-qtátáátábámô kéitenama anuraqá páátákáá wenamáa utáiye. wemmá awíqmeta koma yeráwáqtí anón-naqa tarôq umá máena yabíqyikaikaae téta kétéwana Ítuma ítátuwena páátákáá yiyuwéna anuraq utáiye.

16 Ítuma anuraq máitana aaqá enánéna yúmáran immá wení iyápó-annama yenamáa Kááririri-nokayukaq kukááe.

17 nopí-káárébi utéta aqtamá Kápéranabaq wínéta urááe. Ítuma paá anuraq máena yeráwáqtôpaqa íiraiqtaba aaqá ékáíye.

18 akoqnáá-uwaa kéyoraitana nokómmá ôriq umá karááqto uráíye.

19 ayau-yatáraké non aukáapi warárituqme kéyeta nopí-káárébi ké Ítuma non ámûraqa yetôpaq kéitata aónaraae. yeráwáqá ikatíq urááe.

20 áaqibo Ítuma timá yímikaiye: “kemíbo ikatíq íoro!” téna tiráíye.

21 yeráwáqá Ítumma nopí-káárébi auwiránéta urááe. kéowana áaqibo páátákáá yeqtí nopí-káárégómá min-ábápáq wínéta opáqá áqa irááe.

22 íbêqa iyápó-annama yuwéta nópi-káárébi kóewatama taígani-kayukama yimónaraae. ôq-aabayaanaapimma yeráwáqá mi-káyúkámá aónaraamma kímora nopí-káárábimmá iyápó-annama yenamáa máeta kóuraae.

23 Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq yímikai-marukaqa waaqókáqá Táíbiriati mibáké káqo-nopi-kaarema irááe.

24 maa-táigáni-káyúkámá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq aónamma íma máawata miráitata yeráwáqá Kápéranabaqa nopí-káárébi maréta Ítumma abáá ineta urááe.

Ítuma tirukóni-aawaqtabama watáá-wataa kétéye.

25 “aanibo yeráwáqô Ítummo káonetama nokómmá meran-ábápáq máitata ítama aónaraae: “Aráábaeo, náa-taoraq maamibáqá yénnabiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae.

26 Ítuma yawwéqma tiráíye: “árainma kétima-timune. keqtábámô tibáá kéomma kemô anón-awaameq-yataariq únnayataba íma tibáá kéobo áaqibo kemô tímúna-kaaweqa namá tímúqa yaitaq ókaraq kaawéqá timikáae téqa tibáá kéoe.

kemá keráwáqtí aáwaqune.

27 keráwáqá wáqena kabiránin-aawakoni mayaímá íma máyáaro. máqte-kabirani-qtataakoma íma mamá túbáqá máráaro! keráwáqá aáwakoma watúq-watuq umá wánin-aawakoma kétékaiyo. kemá Waayúkagon-Araaqa ketôpaq ketibomá Áánûqtu wenáwíqa ikámakaipoana mirán-ááwáqá watúq-watuq umá wánin-aawaqa timénúne.” téna Ítuma tiráíye.

28 Ítumo kaawéqtábámô timá waayúkama íma ítama arútareta yeráwáqá Ítumma ítama aónaraae: “náaraq umátaawaq Áánûqtuni mayaímá wení amuq-yatááq kanaarác mayanúnataabiyo?” mi-káyúkámá mirá téta Ítumma ítama aónaraae.

29 Ítuma yawwéqma tiráíye: “maami-máyáímá Áánûqtuni mayaiyé. keráwáqtábá timákáitana kúminakaq tirummá áméro.” téna Ítuma tiráíye.

30 waayúkama timá ámikaae: “nóin-anon-awaameqa inataawác ketáámá emmá tiruqtáá aménúnataabiyo? ení mayaímá nóinabiyo?

31 ketáái títäubikoma kokoq-márúkák karaaqtatááqá íma wáikaq Áánûqtuni aúbabimma miráuma maannáe. ‘aáwaqa wíyôpake wemá yimíq-yimiq uráiyē.’ Áánûqtuni aúbabi mirá téna kétiye.

32 miráitana Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “áramma kétima-timune. maamin-ááwáqá wíyôpake Móteti wemá íyímikaiye. ááqibo Áánûqtunopake árai-kaaweqa ketibó íbêqa keráwáqá kétimiye.

33 aáwaqa Áánûqtunopake yuwéna maa-márábí kuména maa-márábí-káyúkámá aaramá waamá wemá yeráwáqti yirun-íyápógóní kaawéqá kéyimiye.” téna Ítuma tiráiyē.

34 waayúkama inaa-inaa tirááe: “anóko, maamirá-kááwéqá aati-aati étaa keqtáámá timíkááe.” téta tirááe.

35 Ítuma timá arúta yímikaiye: “kemá kenamááriq matúq-matuq umá mái-aawaqune. náawabi-naawabi ketôpaqo yénama íma áa yániye. náawa-naawabi kemmá arummô timénama íma non-áá akániye.

36 kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá kétimoneqanibo íma keráwáqá kemmá tirummá kétime.

37 máqtemma ketibomá tími-qtataaqa ketôpaqtaa yínoe. náawabi-naawabi ketôpaqa yínaqa wemmá íma watuwánúne.

38 ketúyánákák tikáinaiq íonaaq Áánûqtunopake kukáupo paá wemô timátíkái-nakoni aúyánákák kuké-mayaune.

39 timátíkái-nakoma wení aúyánámmá miráuma wáiyē. máqte-qtataaqa tímimma móra íyuwanunaboqa ááqibo ánatai-yupaama máqtemma tími-qtataaqa múte itó-umayikanune.

40 ketibon-aúyánákó mirá kéiyē. máqtekomo kemmá ketáanima káoneq tirummô kétimeqa aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá paá mái-yataaqa íbêqa áaimma átáma kéimma ánatai-yupaama yemmá múte itó-umayikanune.” téna Ítuma tiraiye.

41 Ítuma tiráipoana “kemá Áánûqtunopake árai-kaaweqa máune.” téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tímú-timun-aimma kótéyáté urááe.

42 maan-áímmá tíq-tiq umá tirááe: “maaminná Ítuma Yótêbin áanikobiyo? wenaboámá wenanóagaraqa ketáámá Ítaraunataabiyo? nôraq itana ‘Áánûqtunopake kukáune’ kėtiyo?” mi-káyúkámá téta tirááe.

43 Ítuma yetí yúyánámmá ítátuwena timá yímikaiye: “keráwáqá íma nárunarun-aimma tero!” téna tiráiyē.

44 óq-aimma Ítuma tiráiyē: “ketibomá timátíkái-nakoma wemô móra-nakoma ketôpaq yabiti máena yíniye. ááqibo ketibomá móra-nakoma iyabiti máena wemmá ketôpaq íma yíné iné. náawabi ketôpaq yin-náqá ánatai-yupaama wemmá múte itó-umakanune.

45 Áánûqtuni wannaabí Áánûqtu wení amuné-wáyúkámá agatááe. máqte-kayukama Áánûqtu yiráátiniye. minnáyaba yemá náayubi ketibon áama itétama náayubi yemmô yirááti-qtataaqa ítama arutétama yeráwáqá ketôpaq kéeyē.

46 móra-nakoma ketibommá íaonaraane. kímora-naqa Áánûqtunopake kúmîn-nakoma wenamáa ketibommá aónaraiye.

47-48 áramma kétima-timune. náawabi arummá kétimenama aati-aatimá matúq-matuq umá kémaiye. kemá matúq-matuq umá mái-aawaqune.

49 keráwáqti títäubikotaa kaqmáápaqa yímikain-aawakon áwíqa máánna Áánûqtunopake kúmitata nátuweta pukurááe.

50 náawabi maakáq-ááwáqá Áánûqtunopake kúmin-aawaqa nénama wemá ípuiniye.

51 kemá kenamáárîq Áánûqtunopake kukáunama aati-aatí paá mái-aawaqune. náawabi maamin-ááwáqá nénama aati-aatí paá matúq-matuq umá mániye. min-ááwáqá timúnnama minná ketúmiye. maa-márábí-káyúkáyábáé téq kukáune. ááqibo ketúma yiménúnaboata yemá aúgen-auwaraimma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

52 maami-qtátááqtábá anó-monoq-wayukama aamá móté-máté umá tirááe: “náaraq umá wenaúma timínataaq nanúno?” téta tirááe.

53 ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “Ítama arútáaro! Waayúkagon-Araakon aúma íma néqa wení naaegáráqá íma néqa aúwaraimma keráwáqá paá íma mayáinoe.

54 náayu-naayubi ketúma néta ketí naaemá néta íya-kayukama aati-aatimá matúq-matuq umá mánopoata ánatai-yupaa máqtemma ketúma náiyáqa yemmá múte itó-umayikanune.

55 ketúma kateko-ááwáqá wáitana ketí naaemá áraimma nai-yátááqá wáiyé.

56 náawa-naawabi ketúmo néna ketí naaemô néna ína-waigomma wení aágoma tirunóbáqá mánipoaqa ketaágoma wenarunóbáqá mániye.

57 máqten-auwaraimma ketibomá timátíkái-nakoma wenaúyánákáráq kéena miráuma móraiq umá ketiboní paá mái-yataaqa keté wáiyé. miráipoana móra-nakoma ketúma nénama arunóbáqá ketí mái-yataaqa mayániye.

58 maamin-ááwáqá Áánûqtunopake kukáiyé. títaubikotaa kaqamáapaqa nátuweta pukurááe. mirán-ááwáqá íma wáiyé. ááqibo náawabi maamirán-ááwáqá nénama matúq-matuq umá mániye.”

59 Ítuma Kápéranabaqa monoq-náupáqá kéyiraatena mirá téna timá yímikaiye.

Ítuma paá matúq-matuq umá mái-wataagoni áaimma matokáiyé.

60 ááqibo yaímma wení iyápó-annama maamin-áímmá kéiteta yé tirááe: “maamin-áímmá ummaamá kéyáiyé. náawa kanaaráqá itané inábiyo?” téta tirááe.

61 Ítuma wenaúyánánóbáqá wení iyápó-annamo aamô karáán-aimma ítaraiye. miráitana wé timá yímikaiye: “maamin-áíkkómmá túyánámmá ítama yuwánéraq kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. óq-aimma Ítuma tiráiyé:

62 “ááqibo keráwáqá aónáiyannamo Waayúkagon-Araaqa naayóbáqô maéwaimarupaqa únaqa nôraq íno?”

63 Áánûqtuni aágoma mái-yataaqa waayúkama yetôpaq kéyimiye. ááqibo túgotaa íma tíwáqnaa íné iné. maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunama Áánûqtuni mái-yataakaraq wení aágogaraq paá máiyé.

64 aanibo keráwáqtí aúkáapimma yaímma-wayukama yirummá íma kétime.” téna Ítuma óq-aimma tiráiyé:

65 “miráipoaq timá tímikaune minná ketibomá móra-naqa íma tímákainena ínana wemá ketôpaqa íma yíné iné.” téna Ítuma tiráiyé. naayóbáqá Ítuma aónatukaiye yaímma-wayukama íma yirummá kámata anaaéma ikéwaretá kéo-kayukama ááqibo wemá webómô agayakánín-naqa wemmá aónaraiye.

66 maamin-áímmá ánatagitata taíbaq Ítuni iyápó-annabike ayuwéta yawuwéqma kóuraae. ááqibo kó éta íma wetéma ókaraqa uréire urááe.

67 miráitana Ítuma min-ánnámá tiyááka naikamá kaayaq-wáyúkámá áqnáabaq yááyarena timá yímikaiye: “keráwákáráqá tiyuwéra kégo?” téna Ítuma tiráiyé.

68 Tááímoni Pítáa maará téna timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náawanoparaq ónúnataabiyo? aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aimma ení áama makókáane.

69 ááqibo ketáámá tirummá ámikaunatae. enamáa emá Áánúqtuni katekomá aokaq-náqá máanataa ketáá kéitaunatae.” téna Pítáa tiráiyé.

70 Ítuma ye táaraqa yauwéqma timá yímikena tiráiyé: “nôraq inábiyo? kemá kenamááríq keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketúyánákó kétéikaipoaq matáunama móra-naqa Tááqtaan-aagogaraq máiyé.” téna tiráin-naqa

71 wemá Yúqtaati aboámá Tááímoni Itikáárioti wemá wenamáa tiyáákagaraqa kaayaq-iyápó-ánnábikémá wemá anaáekaq namuro-wáyúkábí Ítumma awíqmena wíniye.

7

Ítuni ábâqawaama wenáaraqa íkéitaae.

1 anaaékaq Ítuma Káárirí aúkáapi márútaba-marutaba uréire uwáena uráiyé. Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta owana Yúriabaq íuraiye.

2 ááqibo Ítiráaeo-wayukati ayú maqnáno-kanaama áwíqa pórábónakaa-naupaq ayú maqnaráe mi-kánáámá waaqókáríq itanabóana

3 wení ábâqawaama timá ámikaae: “ení iyápó-annama mibáq emô mayáana-mayaima aónanobo maa-márúqá yuwé Yúriabaqa waao.

4 móra-nakoma wé máqte-kayukama wemô náawabiyo téta wemmá aónaineta íyanama wé íma aúpáqá mirá íniye. ááqibo maami-qtátááríqó ínema máqte-kayukati yúraqaq itó-ure mirá kéinata emmá aónaaro.” téta timá ámikaae.

5 áraine. wenábâqawaayugaraqa íma yirummá améta anaaemma íwakaae.

6 Ítuma timá yímikaiye: “ketí kanaamá íma páaq uráiyé. ááqibo máqte-kanaama minná keráwáqti kanaamíye.

7 maa-márábí-káyúkámá keráwáqá íma webó kágatikaae. ááqibo kemá yeqtí táígoniq on-ááímmá timá abarokáq kéunataboata kemmá webó kágatikaae.

8 keráwáqá kenamááríq ayú maqnáibáq ko aónaaro. ketí kanaamá íma páaq uráipoaq kemá ígo-aonanune.”

9 maamin-áímmá ánatagitana Kááriribaq wemá máqte-uráiyé.

Ítuma ayú maqnaamá ko aónaraiye.

10 ááqibo áqnáabaqa ábâqawaayuma ayú maqnáibáq kówana wemá anaaékaq aúpáq utáiyé. miráipoana waayúkama wemmá íaonanoe.

11 máqtemma Ítiráaeo-wayukama ayú maqnaapí weqtábá abáá urááe: “náakaraq min-náqá máiyó?” téta ítama aónaraae.

12 waayúka-aukaapimma yaímma-wayukama wé kanaa-naré kétéwata yaímma-wayukama wé kaaqaari-naré kétéwata miráuma nóbíq-naabiq-aimma tirááe.

13 ááqibo waayúkama anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatetaboata móra-nakoma íma abarokáq umá aá tiráiyé.

14 ayú maqnaa-kánáámá ánatanena aúkáa-makaariqa itana Ítuma anó-monoq-naupaqa uténa aarawaamá kényiraatena kétima-yimiye.

15 Ítiráaeo-wayukama yúyánámmá ítama netuqnaatúq kéeta tirááe: “náaraq umáwaq maamin-nákómá aúbabimma aónarenaawaq aúbama kéyorautiyo? wemá naayóbáqá íma tugarú tiráíye.” téta tirááe.

16 miráitana Ítuma yauwéqma tímá yímikaiye: “kemô kêtiraatunnama íma ketôpake íkeiye. paá timátikái-nakonopake kéiye.

17 náawabi timátikái-nakoni aúyánámmá itaínana wemá kemô aráátúnayataba ítama aruténama Áánúqtunopakena kukáiyô ketááq maqmawa kétuno téna ítama arutániye.

18 náawabi wenáúyánápikén-áímmô ténama aanábógó wenáwíqa múte yauwínéna tíniye. ááqibo náawabi timátikái-nakon áamo ténama wení watáama árain-aine. aanibo watáama kaaqaari-áímmá arunóbáqá íma wáíye.

19 naayóbáq Móteti aammá aúmakain-aimma íyaq tímikainabiyo? ááqibo móra-nakoma keráwápikémá íma maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá uráíye. nôraq itaráq kemmá tikaminera tibáá kéoo?” téna Ítuma tiráíye.

20 aarawaamá yauwéqma tirááe: “epímmá kuti-áágómá wáíye. náayuq emmá ikamínéta kéowaawaq albôqnaaboq-aikon-aimma kéteno?” téta tirááe.

21 Ítuma yauwéqma tiráíye: “Tabaati-yúpáaráqá kemá móra anón-awaameqa únnayaba keráwáqá káoneq iyánáaqa kéoe.

22 maamináyaba Mótetima áumo karai-ááímmá tímikaine. áraíne. min-ááímmá íma Mótetikaqa pááq uráíye. wé tináábútáá títaubikokaqa pááq uráíye. miráimanibo keráwáqá Tabaati-yúpáaráqá pááqyan-iyapogon aúma karéwaone.

23-24 keráwáqá Mótetini aammá aúkain-aaimma íráqôniq umá waqmá itánúnatae kéteo. keráwáqá Tabaati-yúpáaráqô iyápóti yúmo karéwaomano. aónaaro! Tabaati-yúpáaráqá kemá móra-naqa mútúq atúbamakaraune. ááqibo nôraq itaráq keráwáqá tíyamma kéumatikaa? keráwáqá íma túrakakemma aónama yainááro. máqte-qtataakon-aaimma arútáraini-yataaqtaba ítama yainááro.” téna Ítuma tiráíye.

yé tirááe: “maan-náqá Káríqtowabiyo?”

25 ááqibo yaímma Yérútáárebake-noinin-aukaqa tirááe: “wé maamin-naráq ikamínéta kéoo?

26 ááqibo aónaaro! wemá abarokáq aamá kétiye. ááqibo yé íma móra-aimma kétimakaae. áraíne. máqtemma anó-kayukama yé ítaraae wé Metáiyabiyo?

27 miráimanibo ketáá wemó yi-márúqá aónaraunatae. ááqibo Metáiyamo ínaqtaama móra-nakoma íma wemó kúmi-maruqa íaonaraíye.” téta tirááe.

28 Ítuma monoq-náúpáqá máena waayúkama kéyiraatena tímá yímikaiye. wemá ááyataa umá tiráíye: “keráwáqá kemmá kêtimoneraq kemô yúnna-maruqa aónaraune kéteo? miráimanibo kemá kenamááíríqa ke-túyánákáqá íkukaune. áraíne. timátikái-nakon aúyánápiké timátikáitaqa kukáune. wenáaimma áraíne. miráimanibo keráwáqá wemmá íaonaraae.

29 ké kemá wemmá aónaraune. kemá weté máqe-uraune. ááqibo weté máunana wé timátikáitaqa kukáune.” téna tiráíye.

30 miráitata yé wemmá ánná amínéta urááe. miráimanibo wení kanaamá íma pááq uráíye. miráitana móra-nakoma íma aneqá ayáámma ánekukaiye. ímiye.

31 taígani-kayukama aúkápikemma yaímma-wayukama yirummá améta tirááe: “Metáíya yénama óq-anon-awaameqa mú mikáq anón-awaameqa íníyô?” téta tirááe.

yaímma i-wáyúkámá tímáykááwata Ítuma ánnáma ínéta urááe.

32 Ítuqtabama waayúkama netuqnaatúq-aimma káráán-aimma Péрати-wayukama ítátuweta uyátárai-monoq-wayukagaraqa Péрати-wayukaqaraqa i-wáyúkámá timáyíkááwata Ítumma ánná aminéta urááe.

33 Ítuma tiráiyē: “kemá keráwátē pááqya-kanaama mánunaboq kemá timátíkái-nakonopaqa kónune.

34 ááqibo keráwáqá kemmá tibáá kéomanibo keráwáqá kemmá ikétimonaae. keráwáqá kenamááríq kemá máuna-marupaqa íma kanaarác uínoe.” téna Ítuma tiráiyē.

35 miráitata yé Ítiráaeo-wayukama ye-íyáá aayó-aayo kététa tirááe: “wé náakaraq kóinaqtaa íanonunatabiyo? wemá Karíki-marupaq íyaq uráiyó? káqomma Ítiráaeo-wayukama mibáq máapoana kémaena mibáq Karíki-wayukama timá yiráátiniyo?

36 wé kētiye. ‘keráwáqá kemmá kētibaae. miráimanibo keráwáqá ikétimonaae’ ááqibo ‘keráwáqá kemō máuna-marukaqa íma kanaarác uínoe.’ téna kētiye. maamin-áikón áaimma nóinabiyo?” téta tirááe.

akoqnáá umá mái-nomma

37 ánatinna-taoqa mú mikác anó-taoqa ayú maqnaapí Ítuma itó éna waéqma itai-áímmá ááyataa umá anón-aimma tiráiyē: “móra náawa-naawabi non-áámō akaína-naqa ayuwáyanawaq ketópaq yíno kéyēnawaq wemá náino.

38 Áánúqtuni áa agamatán-áúbábí kētiye. ‘arunóbáké matúq-matuq umá máinoko metiráá yubátuwena kumíniye’ mirá kētiye.” téna tiráiyē.

39 maamin-áímma Ítuma Áánúqtun-aagotaba kētiye. máqtemma náayubi wenáaraqo itétama Áánúqtuni aáma mayánoe. Ítuma pukáipike íma itó-uraiipoana mi táoqa Áánúqtuni aáma íma yímikaiye.

40 yaímma-wayukama min-áímmá kēiteta mamá tirááe: “wé maamin-náqá áraimma Áánúqtuni amuné-náqíye.” téta tirááe.

41 yaímma-yu tirááe: “wemá áraimma Metáiyae” kētewata ááqibo yaímma-yuma “ímiye” kētewata “Metáiyaraatati wé miráuma Kááiriri-marupake íyine iné.” téta

42 “íyaq Áánúqtuni áa agamatán-áúbábí Metáiyaqtaba tiráinabiyo? móra-aaniko Tébitin-annabike Bēqtaremubaqa Tébitini pááqya-marupake kēiye.” téta tirááe.

43 ááqibo miráitata Ítuqtaabae téta máqtemma aaraukácá mamá yáikaq urááe.

44 yaímma-wayukama aneq yáqtoraineta kēetamanibo ááqibo móra-nakoma íma wenaneqá ko yáqtokaiye.

45 miráitana anó-monoq-naupake i-wáyúkámá yawwéqma yewata uyátárai-monoq-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq min-i-wáyúkámá ítama yimónaraae: “nóraq itarác keráwáqá wemmá íawiqme irááo?” téta ítama yimónaraae.

46 i-wáyúká yawwéqmá tirááe: “móra-nakoma maan-nákó tiníq umá íketimiye.” téta tirááe.

47 Péрати-wayukama yetábámá mirá téta timá yímikaae: “wemá keráwákárác tímioq-naayoq kēiyo?

48 keráwáqá aónaraawaqtaawaq móra ketáábíkē uyátárai-monoq-wayukabi Péрати-wayukabikemma yirummá ámikaa íyabiyo?

49 ímiye! paá maami-káyúkámá aá íma ítaraa-kayukama Áánúqtuni áa Móteti agatáimma íma kéitaae. Áánúqtu yawwáq-umayikaniye.” téta timá yímikaae.

50 ááqibo yeráwápíké móra-nakon-awiqa Níkótímati wemá naayóbáq Ítunopaq ko aónaraiye wemá timá yímikaiye:

51 “ketáái Ítiráaeo-wayukati aamma aúkain-aikoma móra-nakomma íma ketáá yawááq-umakaraanataa wemô naayóbáqô nôrabi uráina-yataaqtaba tínataa ítánatae.” téna Níkótímati tiráíye.

52 yeráwáqá yauwéqma tirááe: “egáráq Kááribakenabono? emá Áánûqtuni aúba-wannaabin-aimma yorautíq-yorautiq umá aónaao! mipí móra Áánûqtuni amuné-náqá íma Kááriiri-marupake íma pááq íniye.” téta tirááe.

8

aaraukáqá mamá káyataiye.

1 máqte-kayukama yeqtí naaópataa wéyáwé umágoana Ítuma Óribêti-anuraq útaiye.

2 aabáyaanapimma nokáápaq anó-monoq-nama kuru aúkánobaq wáipa q móragaraq yauwéqma kéuwitata máqtemma wenôpaqa iráawana maraq máena aarawaamá káyiraatena timá yímikaiye.

3 móra-inikoma máqtemma aá itai-wáyúkágáráq Pérati-wayukagaraq min-ínímmá awíqmeta irááe. min-íníkmá aaraukáqá mamá káyainaitataboata yetúbáq aúkáapi mú itó-umakaraae.

4 yé Ítuma timá ámiketa tirááe: “tirááti-nakotao, maan-íníkmá kiyaamoríqa kéna aaraukáqá mamá káyainaiwo wemmá aónaaro!

5 aammá aúmakin-aiipimma Móteti mirá téna timá tímikaitae. mirámô íyan-ininukaqa óqtatanapo ikámóro téna timá tímikaitae. emá é nóina kéteno?” téta tirááe.

6 yé mirá téta wemmá makáqma aónaraae. yeráwáqá móra-aimma abáá-uma aá timákanetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma áitaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnipo marabí aúbama agatáíye.

7 yemá ókaraq-okaraq umá itaa-itaá urááe. aanibo wé itó-urena timá yímikaiye: “waayúka-aukaapikemmo móra-nakoma kúmiq-yataaqa kebó-yátááqá otaammá kuí-qtataaqá íma wárainanama áqnáabaqa móra-oqtatama min-íníkmá aneqá iyaabóma ikamíno.” téna tiráíye.

8 ááqibo keqnáámmá áitaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnipo mararáqá aúbama agatáíye.

9 yé miráuma ítátuweta máqtemma máápaqtaa móra-mora yáubaguraae. máqtemma anó-kayukama áqnáabaqa kówata yinaaemma tébakaq-wayukama yáubaguraae. ááqibo Ítumma wenamá ayuwéta kóuraae. kówana wenamá min-íníkgáráq máqe-uraiye. wemá Ítun aúbáq itó-uma máitana

10 Ítuma itó-urena min-íníkmá timá ámikaiye: “maan-íníkmá, yé náakaraq mááa? móra-nakoma enôpaqa íyaq óqtatamma iyaabótukaiyo?” téna tiráíye.

11 min-íníkmá tiráíye: “anó-nako, móra íma máíye.” téna tiráíye. ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “kegáráqá íma yawááq kéumakaune. emá kóaa. kóure anaaékaq íma móragaraq kebó-yátááqá uwo!” Ítuma maamin-íníkmá timá ámikaiye.

Ítuma maa-márábín-óné.

12 anaaékaqa Ítuma keqnáámmá tiráíye: “kemá maa-márábín-ómmúne. náawabi ketinaaémo warénama wemá matúq-matuq umá máí-omma kémayena kumayuqnóbáq aati-aatimá íma uréire íniye.” téna tiráíye.

13 Pérati-wayukama wemmá timá ámikaæ: “emmá enamáárrîq timá waéqme uréire kéone. emô téna-yataaqa íma áraimiye.” téta tirááe.

14 Ítuma yawuwéqma tiráiyæ: “kemá kenamáárrîq ketáayaba tennamá áraine. káqo-nakomo máena ketáayaba tinnama árain-aimma tîniye. kemá náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama kéitaune. miráipoana ketáama árain-aimma wáiyæ. ááqibo náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama keráwáqá íkéitaae.

15 keráwáqá maa-márábî-káyúkámá paá maa-márábîn-ááíqtábámá ítama kéyainaabo kemá mórai q umá móra-nakoma íma yawááq kéumakaune.

16 kemá íma kenamáa máune. timátíkái-nakoma minná ketibomá ketimakaq máiyæ. miráipoana kemô móra-yataaqa kéyainaunama árain-aimma kéyainaune.

17 Ítiráæo-wayukati aammá aúkain-aipimma kétiye. kaayaq-nákórátámô móra-aimmo tiyamma minná yenákámô nóinabi tiyamma árain-aïne. mirá téna kétiye.

18 kemá kenamáárrîq ketábá kétunama ketibomá timátíkái-nakoma ketábáqárráq kétiye.” téna Ítuma tiráiyæ.

19 yeráwáqá ítama aónaraæ: “enabomá náakarabiyo?” téta ítama aónaraæ. Ítuma yawuwéqma tiráiyæ: “minnámo kemmô kétimonaama minná ketiboé. ááqibo kemmô kétimoneqa minná ketibo aónainoe.” téna tiráiyæ.

20 Ítuma maamin-áímmá anó-monoq-naupaqa kéyiraatena waaqókáq Áánûqtuma yimuqá marakéta áme-moneqa wáinaukapaqa timá yímikaiye. weni kanaamá íma iráipoata móra-nakoma íma ánná ámikaiye.

keráwáqá kemô koúnabaqa íma kanaarâq uínoe.

21 miráitana keqnáámmá Ítuma timá yímikaiye: “kemá kégounaboqa keráwáqá kemmá tibáá inomanibo keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápikárâq uínoe. kemá kónabaqa keráwáqá kenamáárrîq íma kanaarâq uínoe.” téna Ítuma tiráiyæ.

22 miráitata máqtemma Ítiráæo-wayukama tirááe: “minná wenamáárrîqa íyaq ikámma puínéna kéiyô? nôraq inábiyo wé tiráiyæ ‘kemô koúna-marupaqa keráwáqá íma kanaarâq uínoe?’ ” téta tirááe.

23 ááqibo Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá napakémibo kemá yanaapákémúne. keráwáqá minná maa-márábî-káyúkámóbo kemá maa-márábîké-náqá íma máune.

24 miráitaq keráwáqá timá tímíqma ánataraune. keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápikárâq puínoe. keráwáqá tirummô tímíyaqa náawabi MÁUNE. kegárâq Áánûqtute mórabi máune. áraimma keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápikárâq puínoe.” téna Ítuma tiráiyæ.

25 yé timá ámikaæ: “ááqibo é náawabono?” téwana Ítuma timá yímikaiye: “minná áqnáabaqa kemá nóine térabi timá tímikaune.

26 netuqyaan-áímmá keráwáqtábá kenamáárrîq timá keráwáqá yawááq-umatikanaa únnae. ááqibo óq-aimma tenúne. máqten-aimma kemá marábî-káyúkámá kétima-yimunama mútûqa timátíkái-nakoma wenôpake itáunama wemá aati-aatimá áraimma kétiye.” téna Ítuma tiráiyæ.

27 aboáqtábá kétitata yemá ítaraæ.

28 miráitana Ítuma timá yímikaiye: “anaaékaqa kemá Waayúkagon-Araakokaqo kaapaq-yátâqá múte yauyéqa mikáqá kemmá náawabi MÁUNE timónanoe.

máqte-qtataariq kéunama kenamáa kenamáárfiq íkeune. ímiye. kemá maami árain-aimmo túnnama ketibomá kétiraatena tímá tímín-aimma kétune.

²⁹ maaminámo tímátíkái-nakoma wemá ketê máíye. máqte-qtataariq únnayaba wemá amuqá kématikaipoana wemá kemmá ítiyuwaitaq kenamáa íureire kéune.” téná Ítuma tiráíye.

³⁰ wemá aamô kétitama taíbaq-wayukama wemmá yirummá ámikkae.

Ítuyaa Áabaraama

³¹ móragaraq Ítuma Ítiráaeo-wayuka wemmô yirummá ámê-kayukayaba tiráíye: “keráwáqô ketáabimmo máeqa árainma keráwáqá ketí iyápô-annama mááe.

³² keráwáqô ketáabimmo máeqa keráwáqá máqten-arai-qtataaqa aónéqa árain-aimma ítaraunama keráwáqá ánnábike ayútíkaiyaqa kóinoe.” téná Ítuma tímá yímikaiye.

³³ mirá téta yemá tímá ámikkae: “ketáámá Áabaraan-annabike-kayukataa máunatae. óq-wayukama keqtáámá íyaqtoewaone. ‘keráwáqá ánnábike ayútíkaiyaqa kóinoe’ nôraq itaawáq kéteno?” téta tirááe.

³⁴ Ítuma yawéqma tiráíye: “árain-aimma kétima-timune. kúmiq-yataariq i-nákómá otaammá kuína-nakokaraqa minná otaammá kuína-yataakoma wemmá yáqtoqma ánná kámiye.

³⁵ yáqtorai-nakoma ábâqawaan aúkápimma íma máíye. ááqibo paá áanikoma ábâqawaan aúkápimma wemá aati-aatimá máíye.

³⁶ otaammá kuína-yataakoma keráwáqô yáqtorainaqa kemá áanikoma aati-aatimá ketibotê kémaunaboq kemô yabítuwanaqa kóinoe. miráipoana áraíne móra-nakogaraq móra-yataakaraq keráwáqá íma kanaarác yáqtoraniye.

³⁷ kemá ítaraune. Áabaraan-annama mááe. ááqibo kemô tímátimuna-yataaqa íma kémaiyeq kemmá tíkamino-kanaayaba abáá kéoe.

³⁸ ketibonôpaq wái-qtataaqtaba aónareqa kétima-timune. nóinainabi keti-bonôpakemo ítáama miráino.” téná Ítuma tiráíye.

³⁹ Ítiráaeo-wayukama miráuma tirááe: “ketibotáá Áabaraama máíye.” téta tirááe. Ítuma yawéqma tiráíye: “Áabaraan-annama máeq oweqa wemô mayaimá máyáinikaa umá mayáiné oné.

⁴⁰ kemá árain-aimma Áánûqtunopake ítama tímá tímikaunaboqa keráwáqá kemmá tíkamineqa tibáá kéoe. Áabaraama mirá íuraiye.

⁴¹ keráwáqá Tááqtaama keqtiboní mayaimá kémayaabo!” téná Ítuma kétitata waayúkama agaren áaimma tirááe: “aguyáán-iyaporaa íma máunatae. Áánûqtu wenamáa ketibotáá máíye.” téta mi-káyúkámá tirááe.

⁴² Ítuma tímá yímikaiye: “Áánûqtuqtaba ketiboé téq oweqa kemmá túyánámmá tímíné oné. kemá Áánûqtunopake íréqa íbêqa maami máunaboqa kemmá túyánámmá tímíné oné. kemá íma ketúyánápíkémá kukáupo Áánûqtu tímátíkáitaq kukáune.

⁴³ nôraq ítarác ketáama íma ítama kárutao? ketáama íkétikaipoaqa keráwáqá íma kanaarác ítama kárutaae.

⁴⁴ keqtibomá Tááqtaama máitaq ákái-qtataariq kéoe. Tááqtaama naayóbáqá áqnáabaqa káqo-nakomma ikákaiye. aboámá máíye. wepímmá árain-aimma íma wáitanaboana wemá aati-aatimá árain-aaikon-anaema íkewariye. wemô kaaqaari-áimmô kétena wenábike mirá téwaine. maami-kááqáári-nákómá kaaqaarimô kétenama kaaqaari-áikón aboámá máíye.

45 ááqibo kemá árainmma kétima-timunaqanibo kemmá íma keráwáqá tirumma kétime.

46 kanaarác móra-waigoma keqtábá kúmiq-yataariq kéone tíníyô? kemô árainmmo kétima-timunaqa nôraq itarác ketáama íkétitaa?

47 náawabi Áánûqtuni iyápóma máenama wemá Áánûqtuni áama kétitaiye. keráwáqá íma Áánûqtuni iyápó máepoqa íma wenáaraqa kéitaae.” téna Ítuma tiráiyé.

48 Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yawuwéqma tirááe: “emá Táméria-napoa kuti-áágôn áaraan-aimma kéteno? ketáámá árain-aimma kétunataabiyo?” téta anó-monoq-wayukama tirááe.

49 Ítuma yawuwéqma tiráiyé: “kuti-áágómá tirunóbáqá íma máiyé. ááqibo ketibon áwíqa múte kéyauyune. áánibo keráwáqá ketíwíqa múte yawuwínôqtaba kammá kámagoe.

50-51 kemá ketíwíqa íma múte yauyónáá kéune. ááqibo móra-nakoma ketíwíqa múte yawuwínéna kéena wemá mamá kéyainikaiye. árainmma keráwáqá kétima-timune. móra-nakomo ketáama warénama wemá aati-aatimá ípuiniye.” téna Ítuma tiráiyé.

52 anó-monoq-wayukama miráuma tirááe: “árain-uramma íbêqa itáunatae. epímmá kuti-áágómá arunóbáqá wáiyé. Áabaraama pukuráitata Áánûqtuni amuné-wáyúkágárác pukurááe. ááqibo emá kéténe ‘móra-nakoma ketáamo warénama ípuiniye.’

53-54 nôraq inábiyo? ketibotáá Áabaraamma pukitaa mú mikákáán-ánómmá emá máano? Áabaraama pukuráiyé. Áánûqtuni amuné-wáyúkágárác máqtemma pukurááe. emá náawana káureq kéteno?” téta tirááe. Ítuma yawuwéqma tiráiyé: “kemô ketíwíqo múte yauyéqa minná ketíwíqa paátataaqiyé. móra-nakomo ketíwíqo múte yauyéna minná ketibomíye. keráwáqô temmá minná keráwáqtí itóe.

55 keráwáqá wemmá íaonaraabo kemá wemmá aónaraune. kemá téqa wemmá íma aónaraune tennamá keráwákáá ónúne. kaaqaari-náqá mánune. owé. kemá wemmá aónareqa wenáama matokéq mirá kéone.

56 keqtítaubikoma Áabaraama kemá kukáuna-kanaama aónanipoana Áánûqtu aráátiraiipoana ôriq umá amuqá makáiyé. káonena amuqá makáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

57 Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá ámikaae: “emá íma móra-tiyaapaq-tiyaaka-auqa uráápo emá Áabaraamma náaraq umá aónaraano?” téta tirááe.

58 Ítuma yawuwéqma timá yímikaiye: “naayóbác Áabaraamo íma máikaqa kemá kenókáá náawabi máqe-uraunama MÁUNE.” téna Ítuma timá yímikaiye.

59 miráitata yemá óqtatamma múte matéta Ítumma iyaabóma íkamínéta urááe. ááqibo wemá aúpác péqmarena anó-monoq-naupake yaákarena aa íwáimma yaúbaguráiyé.

9

aúgaroq-nakoni watáama

1 Ítuma uréire kéena mórana aúgaroq-naqa aónaraiye. wemá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguráiyé.

2-3 máqtemma Ítuni iyápó-annama wemmá ítama aónaraae: “Aráábaeo, náawaq kúmiq-yataariq itanawáq anóama aúgaroq-iyapoma marákárainabiyo? maamin-nákóaq kúmiq-yataariqa uráí anóabowaq kúmiq-yataariqa uráiyô?” téta ítama aónaraae. áaqibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “maamin-nákóní kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiye. wenanóboyuti kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiibo mi-wágón áaimma miráuma íma wáiyé. ímiye. maami-qtátááq Áánûqtuni maiyáígmá abarokáq maan-nákókáq páaq íniye.

4 íbêqa aabaumá wáinagaraq timátikái-nakoni mayaímá máyáanatao. miráipoana aaqô enáinanama móra-nakoma mayaímá íyaonena kanaaráq ímayaniye.

5 kemá maa-márábímô máunama kemá maa-márábín-ómmúne.” mirá téna Ítuma timátuwena

6 Ítuma mararáq wirááti wiqmakéna maramá abákátana wirááti-maragaraq mamá yogarí-karaariq umátuwena Ítuma yomá tarôq uráiyé. tarôq umátuwena Ítuma mi-tónápô min-nákóní aúnáakaq pérakatuwena

7 miráitana Ítuma wemmá timá ámikaiye: “emá Táéróa-nokaayupi nommá koberaao.” téna tiráiyé. maamin-áwíqá waéqma yarááe “timákáawana kouraiye”. miráitana wemá uréna nommá kobékaiye. nommá pétuwena mikáké aúramma karáqma aónamaena yawwéqma íráiyé.

8 áaqibo máqtemma wení márûpaq-wayukagaraq wemmá káonaa-kayukagaraq naayóbáqá wemá aáwaqtaba aarawaamá ítama yimónéwaine téta yé tirááe: “nôraq inábiyo? aqá maamin-nákómá maraqô máena waayúkaraga áa kéyaitana aáwaqtabama itaa-itaa éwainabiyo?” tewata

9 yaímma-wayukama tirááe: “owé. wemá maamin-náqíye.” téta tirááe. áaqibo yaímma-wayukama tirááe: “ímiye. wemá paá miráuma mórai q uráí-naqíye.” tewana aanibo aanábógó wé tiráiyé: “minná áraimma kemúne.” téna tiráiyé.

10 yé timá ámikaae: “nôraq itanawáq aúramma kabárikaiyo?” tewana

11 wé yawwéqma timá yímikaiye: “min-náqá Ítue téta áwíqá kéyaae. wemá yomá tarôq umátuwena túnáakaq tótaa umátikátuwena wé timá tímikena tiráiyé ‘emá Tááéróa-nokaayupi nommá koberaao’ téna titaqá áaqibo kemá nommá kogéberaunana túrakoma íráqóniq kéitaq kéqokeq-yataaqá íbêqa káonaune.” téna titata

12 yé timá ámikaae: “min-náqá náakaraq máiyô?” tewana maará téna wemá tiráiyé: “kemá paá íaonaraune.” téna yawwéqma tiráiyé.

13 maamin-náqá naayóbáqá aúramma karopáguraimiye yemá Pérti-wayukaraq awíqmeta urááe.

14 mi-túpáámá Ítuma yomá tarôq umátuwena aúgaroq-naqa mamá aúramma tágayakaraiye mi táoqa Tabaati-yúpááráé.

15 mikáq Pérti-wayukama ítama aónaraae: “enaúrakoma náaraq umá íráqóniq uráiyô?” tewana wé timá yímikaiye: “wemá túnáakaq yomá pétikaitaq nommá kobéqtuwe íbêqa kanaaráq káonaune.” téna timá yímikaiye.

16 miráipoana yaímma Pérti-wayukama tirááe: “Tabaati-yúpáámá íma kawáá kéipouka maamin-nákómá Áánûqtunopake íraiye.” téta tirááe. kágo-Pérti-wayukama tirááe: “wemô kúmiq-araaq-naqa máenamoenama wemá náaraq umáwaq anón-awaameqa kanaaráq iné inábiyo?” téta timátuweta yaíkkaaq umá kaayaq-ánné urááe.

17 miráitata min-nákómá keqñáámmá ítama aónaraae: “enaúramma wemá kékabarirakaitaa wetábámá nóineq tinóno?” téta ítama aónaraae. wé tiráíye: “wemá Áánûqtuni amuné-náqíye.” téna yauwéqma tiráíye.

18 áaqibo wemá naayóbáqá aúgaroq-naqa marákáraamanibo íbêqa kanaaráq káonaitata anó-monoq-wayukama minnýaba yirummá íkámetyoata anóboyuma yááyareta ítama yimónaraae:

19 “maaminnâ keqñáanabiyo? árainaq kenákámá aúgaroq-naqa marákáraayanabiyo? owé. kéteyamanibo náaraq umáwaq íbêqa wemá aúramma kanaaráq káonaiyo?” téta ítama yimónaraae.

20 anóboyuma yauwéqma timá yímikaaye: “ketáanikorataboaka aónarauyama anóama aúgaroqa marákáramiye.

21 áaqibo wé náaraq umá aúramma kanaaráq káonaiyo? kerátá íma ítarauye. náawa aúramma mamá kabárirakaraiyo? kerátámá íaonarauye. wemmá ítama aónaaro! wemá anópoana wenamáárîq aamá timá-timiniye.” téta tiráíye.

22 wenanóboyuma Ítiráaeo anó-monoq-wayukayataba yáaqa kéikatetyoata mirá-tiraaye. anó-monoq-wayukama yeráwáqá wágáábaq timá akoqñáá umákaae: “móra-nakoma Ítuqtaba Metáíyae tinná-naqa monoq-náúpáké watuwánúnatae.”

23 minnýababoata wenanóboyuma tiráíye: “wemá anómibo wekák ítama aónaaro.” téta tiráíye.

24 miráitata kaayaq táoqa keqñáámmá maamin-nákómá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraimiye wemmá Pérati-wayukama ááyareta yé timá ámikaae: “emá Áánûqtun-awíqa múte yauyuwo! ketáá káonaunatae maamin-náqá ítuma kúmiq-yataariq i-náqíye.” téta tiráíe.

25 minnýabo min-nákómá yauwéqma tiráíye: “wemá kúmiq-yataariq inárábi iyabiyo kemá íma ítaraune. kemá móra-yataaqa áraimma kéitaune. kemá naayóbáqá túgaroq-naqa máqe-uraunamibo íbêqa kanaaráq káonaune.” téna wé timá yímikaiye.

26 yé ókaraq-okaraq itaa-ittaa umá ítama aónaraae: “wemá emmá nôraq umákáraiyo? wemá náaraq umá aúramma kabárirakaraiyo?” téta ítama aónaraae.

27 yauwéqma wé timá yímikaiye: “kemá keráwáqá timá tímikaunaqanibo íma kéitaae. nôraq itarâq keráwáqá keqñáámmá itánéra kéoo? áqa keráwákárâraq kékikaitaraq wení iyápó-annama auránéra kéoo?” téna yauwéqma tiráíye.

28 yé wemmá aá awáágueta tiráíe: “emáaq wení iyápó-annama mááne. áaqibo ké ketáá Mótetini iyápó-annataa máunatae.

29 Áánûqtuma Mótetima aamá ámikaiye minnýaba kéitaunatae. miráimanibo min-náqá náakakena iráíyo? ketáá íaonaraunatae.” téta tiráíe.

30 min-nákómá yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá anó-kayukamanobo wé náakakena kéíyo íaonaraunatae téq kétee. aanibo wemá wenamáárîq ketúramma mamá kabáritikaraiye.” téna tiráíye.

31 yé timá ámikaae: “túyánámmá kéitaunatae. Áánûqtuma kúmiq-wayukati yáama íma kéitaibo paá wenaúyánámô ítama kaqtó umá máyáa-kayukama yetáama Áánûqtu kéitaye.

32 maa-márâmô tarôq urái-kanaarake íbêq-kanaarakaraq aúramma karoparáin-iyapoma marákáitana móra-nakoma íma kabárirakewaine. móra-nakoma íma kanaaráq mirá-iniye.

33 maamin-náqá Áánûqtunopake írenama wemá anón-awaameqa kanaaráq íniye.” téna wé tiráiyé.

34 yé akoqnáá umá tirááe: “nóinabiyo! emá kúmiq-yataapi paá marákaraa íbêqa ketáá kétiraa-tennataabiyo?” téta yé timátuweta min-náqá yabitimátukaae.

35 Ítuma min-náqá yabitimátúwáan-aimma ítátuwena yaónatuwena tiráiyé: “emá Waayúka-Araakomma arummá káme íyabiyo?” téna ítama aónaraiye.

36 min-nákómá yauwéqma tiráiyé: “anóko, wemá náawabiyo? timá tíminaq wemmá tirummá áméno.” téna tiráiyé.

37 Ítuma timá ámikaiye: “wemmá aónatukaane. minná íbêqa eté watáá-wataa kéteq máune.” téna Ítuma timá ámikaiye.

38 uyátáraana-nako, kemá emmá tirummá kámune.” timátuwena Ítukaqa arayutáúmmá aténa nunamupí Ítun-awiqa múte kéyuyena timá ámikaiye.

39 miráitana Ítuma tiráiyé: “maa-marábí kemá árain-aiqtaba kaaqaari-ááíqtábá yainaiyábá kukáune. miráitana íkaonaa-kayukama kanaaráq aónanoe. ááqibo káonaa-kayukama yúgaroq-wayukama auránóe.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé.

40 yaímma Pérati-wayukama wenamakaq máeta timá ámikaae: “kekaráqtáá túramma kégaropaiye. íyaq kéteno?” téta timá ámikaae.

41 Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqô paá túgaroqo máeq oweqa keráwáqá íma kúmiq-yataakaraqa íneq oné. ááqibo íbêqa keráwáqá ‘kanaaráq káonaunatae’ téq kétee. miráipoana keráwáqti kúmiq-yataaqa paá wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

10

tipi-típigoni kurubí waéqma itaí-áímmá

1 Ítuma mirá tiráiyé: “árainma kétima-timune. náawabi móra-nakoma tipi-típigoni kurubí oqtábákémá íuyenamo óq-aukapakemmo uyénama maami uyábéraina-naqa moyá-náqá máiyé.

2 móra-nakoma oqtábákémô uyábérái-naqa wemá tipi-típi-kawaa-nare.

3 kawáábóana oqtaráq yabí-nakoma oqtamá kéiyakaiye. miráitana tipi-típima yeqti kawáá-nákón áama kéitaae. wení tipi-típima yíwîq-yiwiqa yátuwena mi-kánóqá máápaq áqnáabaq kóitata anaaé waqmé kégumoe.

4 wení tipi-típima yiwíqma márúte yuwéna wemá áqnáabaq kégumitata wenáama kéitetaboata tipi-típi-annama anaaé wakááe.

5 káqo-wan anaaé íkewaraae. káqo-wan áama íiteta wenáaq ikátéta peréqé wínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

6 waéqma itaí-áímmá Ítuma timá yímanibo yeráwáqá nóin-aainabiyo téta íma ítama arútaraae.

oqtayábámá Ítuma kétiye.

7 ááqibo Ítuma keqnáámmá timá yímikaiye: “árainma kétima-timune. kemá tipi-típigoni oqtamúne.

8 máqtemma áqnáabaqa ye-káyúkámá yeráwáqá moyámmá mayái-wáyúkáe. ááqibo tipi-típigoma íma yetáama kéitaae.

9 kemá oqtamúne. náawabi oqtaráq wéna arummá tiména kurunóbáq uyáberaina wemmá kawáá umákanune. wemá uyábekena yaúbagure umá uréire kéena aáwaqtaba abáá umá mayániye.

10 moyá-nákómá moyámmá kémayena kéikamena kéqoqeq-yataaqa mamá táiq inéna kéiyé. kemá yúnnama minná yeráwáqá matúq-matuq umá máiuwaraimma óqiqma yiménáae téq iráune.” téna tiráiyé.

tipi-típogoni kawáá-náqá máune.

11 óq-aimma Ítuma tiráiyé: “kemá íráqô-tipi-tipi-kawaa-naqupo ketiyáánaubiqa aóna-mayaaro. íráqô-tipi-tipi-kawaa-nakoma wemá tipi-típi-annayabae téna puíniye.

12 móra-nakoma paá meyáqtábá mayaímá kémayena wemá kawaa-náqá íma máena tipí-típima íma yabíqma kárutaiye. áwáábíq-iyammo ínanama wemá iyuwéna péqmare kóinana áwáábíq-iyakoma tipí-típima yúpuqma pípéban éqé kéyuwaiye.

13 wemá paá móneqtaba mayaímá kémayena tipí-típi-yatabama íma arummá kéumayikaiye.

14 kemá tipí-típigoni íráqô-kawaa-naqune. ketí tipí-típi-annama kéyimonaaunata kemmá kétimonaae.

15 móraiq umá ketibomá kemmá kétimonaitaq kemá wemmá káonaune. aanibo maami-típí-típí-ánnáyábáé téq ketí aúwaraimma yetôpaqa kéyimune.

16 ketí óq-tipi-típima íma maami-tíqnoábákémíbo minnágaraq kemá áqnáabaq kéweq yíwíqme onata ketáama itánoe. miráiyata kímora tipí-típi-annama máiyana kímora-kawaa-nakoma yabíqyikaniye.

17 ketí aúwaraimma kéyimune. minnágon-aiiqtaba ketibomá keqtábámá kákaiye. miráinaq anaaékaq ketí aúwaraimma yauwéqma mayánúne.

18 móra-nakoma ketí aúwaraimma íma kanaaráq matuwániye ímiye. kenamááríq ketí aúwaraimma kéyimune. kemá ketí akoqnáárake ketí aúwaraimma kanaaráq yukéq ketí akoqnáárake kanaaráq yauwéqma mayánúne. maamin-áímmá ketibonôpake matáune.” téna Ítuma tiráiyé.

19 Ítiráaeo anó-monoq-wayukama maamin-áíqtábá keqnáámmá yaíkaaq umá kaayaq-ánnáiq urááe.

20 netuqyaa-káyúkámá tirááe: “kuti-áágómá wepímmá máitana wemá aíbôqnaaboq kéiyé. nôraq itaráq wenáama kéitaa?” téta tirááe.

21 yaímma-wayukama tirááe: “maamin-áímmá íma aíbôq-nakon-aamiye. móra kuti-wákómá aúgaroq-nakoni aúramma mamá íyaq kanaaráq kabárirakaniyo?” téta tirááe.

Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma namuroíq umákáraae.

22 anaaékaq Yérútáárebaqa ayú maqnaí-kánáámá páaq uráiyé. mi-kánáámá naayóbáqá monoq-námmá yimuráámuq kémareta monoq-nákóni oqtamá ítaae. mi-kánáámá yaugi-kánáámíye.

23 Ítuma anó-monoq-naupaqa yítaubikoma Tórómóni-oqtaraqa uréire kéitata

24 Ítiráaeo anó-monoq-wayukama amakaq yagutéta timá ámikaae: “emá Metáiyamo máema kanaaráq timá abarokáq umá-timinonatae. náaraq umá-taoraq awé ónúnataabiyo?” téta timá ámikaae.

25 Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: “kemá timá tímíqma ánatatukaun-aqanibo keráwáqá íma tirummá tímikaae. máqte-mayaima ketibon áwíkaqa kémayaunama ketáaiqtaba kétiraatiye.

26 miráimanibo keráwáqá íma ketí tipí-típi-annama máepoqaq íma tirummá ketime.

27 máqtemma ketí tipi-típi-annama ketáama kéitaawaqa kemá yemmá kéimonaunata ketinaaéma kéwaraae.

28 kemá matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma kéyimune. miráipoata yemá íma auyokinoe. móra-nakoma ketiyáápike yemmá íma yabítuwaniye.

29 nói-qtataarabi ketibomó tímimma minná mú mikáq anókaapoana móra-nakoma ketibon ayáápike yemmá kanaarácq iyabítuwaniye.

30 ketiboté kegárácq kerátámá kímoramuye.” téna Ítuma tiráiyé.

31 Ítiráaeo anó-monoq-wayukama keqnáámmá óqtatama mamá ikamínétamo kéowanama

32 Ítuma tímá yímikaiye: “netuqyaammá íráqô-mayaima ketibonôpake tiráátiraune. keráwáqá nói-mayaiyabawaq óqtatamma iyaabóma tíkaminera kéoo?” téna Ítuma tiráiyé.

33 anó-monoq-wayukama yawwéqma tímá ámikaae: “ketáámá íma móra íráqô-mayaiyabata óqtatanapo ikamónátaa kéunatae. ímiye. emá Áánûqtuma áyóqa káyaanatae. emá paá-naqanopo ‘kemá Áánûqtumune’ kétenaqtae.” téta tirááe.

34 Ítuma yawwéqma tiráiyé: “‘tiráune keráwáqá Áánûqturaa-moe.’ miráuma agamatámá keráwáqá aammá aúmatan-aipimma íyaq agatáiyô?”

35 wannaabímmá Áánûqtu yemmá tímá yímikena mera-káyúkáyábámá Áánûqturaane. téna yeqtábá tiráine. Áánûqtuni wataáma agamatá kátáámá aati-aatimá wení akoqnáama íma kanaarácq auyoraniye.

36 ketibomá móra-aukapaq kétékena maa-márábí tímátikaraiye. miráipoana ‘kemá Áánûqtun ánikomune’ túnnama keráwáqá keqtábámá áyóqa káyaiye kéteo?

37 ketiboní mayaímá ímo kémayaanaqa kanaarácqibo ketáaraqa tirummá ítíméro.

38 áaqibo ketiboní mayaímá kémayaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma tirummá kétémeq oweqa kemá mayaímá mayáunaraq káonera mi-máyáígómá tirummá kámara anaaékaq ítama arutánoe minná ketibomá tirunóbáqá máitaqa kemá wenarunóbáqá máune.” téna Ítuma tímá yímikaiye.

39 miráitata móragaraq yáqtoqma ánná amínéta ománibo wemá iyáápike akarupátuwena kóuraiye.

40 keqnáámmá Ítuma yawwéqma uréna Yótaa-nomma atátuwe uréna naayóbáqá Yóáane nommá péyikewaiapaq mibáq ko máqe-uraiye.

41 mibáq máitatama wenôpaqa aarawaamá netuqyaa írááe. íréta tirááe: “Yóáane íma móra-awaameq-yataariqa uráimanibo máqten-aiqtaba maami-nákótábá Ítuqtaba tímá áraimma tiráiyé.” téta tirááe.

42 áaqibo mibáqá netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá ámikaae.

11

Aráatarati pukuráiyé.

1 áaqibo móra-naqa karímá matáiyé. minákón-áwíqa Aráataratie. wemá Béqtanibake Máriaa wenaúko Máátaa yeqtí márúpake kukáiyé.

2 wemá mí Máriaa ákûq-nomma Ítun-aitaukaq pérakarena aqnótáunapo áyúnakarain-inikoma ayóbíyoma Aráatarati karímá matáiyé.

3 miráitata kaayaq-ánáánómá aamá yuwááyana Ítunopaqa win-áikómá mirá-tiraiye: “uyátaraana-nako emá maannáqtábá akái-naqa karíma kémayaiye.” téna tiráiyé.

4 Ítuma min-áímmá ítátuwena tiráiyē: “wení karímá puí-kárimá íma wáiyē. paá Áánûqtuni tágama-yataaqa mamá pááq ínéna kéipoana minná Waayúkgon-Araakon-awíqa múte yawúínoe.” téna Ítuma tiráiyē.

5 Ítuma Máátaaqtabama wenaúkoqtabama Aráátaratiqtabagaraqa Ítuma ôriq umá yeqtábama kákaiye.

6 aanibo wemá Aráátarati kari máyáiyē-aimma iténa wé kaayaq táoqa ókaraq mibáq máqei-marupaq paá máqe-uraiye.

7 anaaékaqa wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yauwéqma Yúriabaqa kónatae.” titata

8 wení iyápó-annama timá ámikaae: “Aráábaeo, íbêqa Ítiráaeo-wayukama óqtatanapo emmá ikaminéta kéoe. ááqibo emá keqnáá-márúpárq yawwéqma ónáae téq kéteno?” tewana

9 Ítuni-kanaama awaarariq kéitanaboana yawwéqma tiráiyē: “Íyaq tiyááka umá kaayaq-ábáúmá aaqá kamátágaraiyo? ááqibo waayúkgoma wágááma uréire kéenama maa-márábín-ókómá tágaraitana káonaipoana íma aítauqa yurarániye.

10 miráimanibo waayúkgoma nokáámmo uréire kéetama ómmá yirunóbáqá íma tágaraitanapoata yítauqa yuraránoe.” téna tiráiyē.

11 mirá-timatuwena anaaékaqa Ítuma timá yímikaiye: “ketáái aanábómá Aráátarati waguráiyē. ááqibo kemá ko itó-umakanune.” téna tiráiyē.

12 máqtemma iyápó-annama timá ámikaae: “uyátáraana-nako, aanibo wemá aú wagurénama keqnáámmá paá mániye.” téta tirááe.

13 Ítuma Aráátarati pukáiqtaba kítitata ááqibo wení iyápó-annama paá waguráitana kétiyaa téta yé tirááe.

14 miráitana ‘Aráátarati pukuráiyē’ téna Ítuma abarokáq umá timá yímikaiye:

15 “ááqibo kemá keráwáqtábá tuyóánámmá kéiteqa timuqá kémarau. kemá mi táoqa íma wetê máqe-uraune. miráinaqa keráwáqá mikáqá tirummá timínoe. íbêqa wenôpaqa ónátae.” téna tiráiyē.

16 Tó mááti wenáwikon áaimma ábárawaoma wemá máqten-noiyapo-annayaba timá yímikaiye: “mewíyataa wegáráq ko púyonatao!” Tó mááti téna tiráiyē.

17 ááqibo Ítuma uráiyē. wemá uréna ítaraiye Aráátarati kaayaqté-kaayaqte-yupaama muriánóbáqá (máátíq-máatinobaq) máqe-uraiye.

18 Yérútáarebaqa waaqókáq Bétqanibaqa (3 km) wáiyē. miráuma íma ayáqtáákaqa wáiyē. paá awaarakáiyē.

19 ááqibo Ítiráaeobakemma netuqyaa-nóinínáúkáq Máátaayaa Máriaanopaqa irááe. yetiyóbímo púiqtabama yenákátí yíyaqa mamá íraqôniq íneta irááe.

20 Máátaama Ítumo in-áímmá ítátuwena aapaq ko aónaraiye. miráitana Máriaa paá yaákarena naaúpaqa máqe-uraiye.

21 ááqibo Máátaa Ítuma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, maakáqô máanaraka ketiyóbíma ípuinena íné.

22 íbêkaraqa kemá káonaune. aanibo emá nóiqtababi Áánûqtukaqo íténanama emmá paá amíniye.” téna Máátaa tiráiyē.

23 Ítuma timá ámikaiye: “enayóbíma paá kanaarq itó-iniye.” téna tiráiyē.

24 Máátaa timá ámikaiye: “kemá ítarau. ánatái-yupaaraqa mi-túpáámá máqtemma aarawamá keito-iyana wemá itó-iniye.” téna Máátaa tiráiyē.

25 Ítuma timá ámikaiye: “pukáipike itói-aimma paá máí-auwaraikaraqa kemúne. náawabi kemmá arummá tiména wemá puínamanibo wemá paá itó-uma mániye.

26 máqte-kayukama paá máetamo kekáq yirummó timíyamma yeráwáqá aati-aatimá ípuinoe. Máátaao, emá minnáyaba aúyánámmá kéitaano?" téna Ítuma tiráie.

27 ááqibo Máátaa Ítumma timá ámikaiye: "owé, uyátáraana-nako, kemá ekáqá tirummá ámiqtukaune. emá Metáiyama máane. eqtábá Áánûqtun-aanikoma maa-márábímmá kumíniye téta naayóbáqá amuné-wáyúkámá tiráne." téna Máátaa timá ámikaiye.

Ítuma ibiqá yakáie.

28 Máátaa mirá-timatuwena aúkoma Máriaa ko áayaraiye. ko áayama áwábaq uréna yaákarena timú-timun-aipike timá ámikaiye: "yirááti-naqa ya máena emmá kááyaiye." téna timá ámikaiye.

29 Máriaa maamin-áimmó kéitenama páátákáá itó-uma Ítunopaqa uráie.

30 Ítuma márûpaqa íma utáibo paá wágáábaqa Máátaa aónaipaqa máqe-uráie.

31 máqtemma Ítiráaeo-wayukama Máriagaaraqa naaúpaqa máeta wenáyaqa mamá íráqôniq émáa-kayukama aónaamma wemá iyánáaq umárena páátákáá máápaq yaúbagitata yemá anaaé waqméta kukáae. wemá pukái-nakoma muriánóbáq móyukaapaq ibiqá márû-yaranenawaq kéiyaa téta waqmé kukáae.

32 Máriaa Ítu máipaqa irénama Ítumma káonena aítaupi aipaqa aténa timá ámikaiye: "uyátáraana-nako, emá maakáqô máanarakaatati ketiyóbíma ípuine iné." téna tiráie.

33 Ítuma aónaimma min-ínikómá ibiqá kéyaraitana Ítiráaeo-wayukama yimónaimma yegaráq ibiqá kéyaraawana arummá ôriq umágitana karagíqá wenarúnóbáqá yuráie.

34 Ítuma timá yímikaiye: "keráwáqá náakaraq wemmá ákáraao?" téna titata yé timá ámikaae: "uyátáraana-nako, iré ya aónaao." téta tiráae.

35 Ítuma ibiqá yaránéna kéie.

36 miráipoata Ítiráaeo-wayukama tiráae: "aónaaro. weqtábá ôriq éna kákaitanaboana ibiqá kéyaraiye." téta tiráae.

37 ááqibo yaímma-wayukama tiráae: "wemá aúgaroq-nakon-auramma kabárirakaraiye. kanaarác wemá óq-yataariq umákainana Aráátarati ípuiniyo?" téta tiráae.

38 Ítuma keqnáámmá arummá ôriq kéitana min-náqá muriánóbáq móyukaapaq iráie. muriánótaqa óqtanapo ayá yumákaawana wáqe-uráie.

39 Ítuma tiráie: "keráwáqá min-óqtámá paábaq matúwáaro." titana Máátaa puki-nákóni ámanaakoma timá ámikaiye: "uyátáraana-nako, wemá pukitana kaayaqté-kaayaqte-yupaama kóuráie. miráipoana íbêqa táí-akuqa kéie." téna Máátaa tiráie.

40 ááqibo Ítuma timá ámikaiye: "emá arummá timéma Áánûqtuni tágama-yataaqa aónanone íyaq timá ámikauno?" téna Ítuma tiráie.

41 maamin-óqtámá aukáqtúwááwana Ítuma yanaa múte káonena tiráie: "ketiboó, ketáama itáánayaba timuqá kémarakaune.

42 áraine. kemá aónaraune. aati-aatié emá ketáama kéitaane. ááqibo máqtemma aarawaamá maakáqá itó-uraapoata itaígáae téq kêtune. yeráwáqá emá timátikaraane téta mikáq emmá yirummá aminoe téq kêtune." téna Ítuma tiráie.

43 mirá-timatuwenama wemá anón-aiq timá ááyaraiye: “Aráátaratio! yaúbatuwe kumuwo!” téna Ítuma ááyaraiye.

44 pukái-nakoma yaúbatuwena kukáiyē. wenayáamma mórabi maqma atáá-umakareta ánná-tabaraabenapo wenaítaukaq atáá-uma mórabi maqma mórai q umá wenaqnoókáqá keqnaámmá óq-tabaraabenapo útúyakraae. Ítuma timá yímikaiye: “wemmá uwáqtuweraq ayuwáiyana kóino.” téna Ítuma tiráiyē.

anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta waayaímmá tirááē.

45 minnáyaba taíganimma Ítiráaeo-wayukama Máriaamma aónaineta yekáyúkámá Ítuma nórabi i-qtátááqá káoneta yirummá ámikkae.

46 yaímma-wayukama uyaatéta Pérati-wayukaraq uréta Ítuma nói-qtataarirabi immá mó-tima-yimikkae.

47 aanibo Pérati-wayukagaraq anó-monoq-kawaa-wayukagaraq káánítóre-wayukama ya áikuteta káánítóre áwiqa Táánitarani maará téta tirááē: “ketáámmá náaraq ónúntaabiyó? wé maamin-nákómá netuqyaa anón-awaameq-yataariqa kéiyē.

48 ááqibo ketáá ayúwáananataa miráuqtenamo uínatama máqte-kayukama wekáf yirummá kámiyatama Árómani-wayukama ketáái anó-monoq-namma ketáái waayúkagaraq yama mayáinoe.” téta tirááē.

49 yepiké móra-nakon-awíqa Kááyapati wemá maa-kárítimáátiráqá mú mikákáá anó-monoq-nakoma máena wé timá yímikaiye: “keráwáqá ima maami-qtátááqá aónaraae!

50 maamináyaba keráwáqá íyaq túyánámmá kéitaao? maanná móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yiwáqnaa ínimma minná kanaaráiyē. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoē.” téna tiráiyē.

51 áraimma wenááq-maqma Ítiraiye. ímiye. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa maa-kárítimáátiráqá máqe-uraiye. miráínana Ítuma puyéna Ítiráaeo-wayukama yiwáqnaa íniye téna amunémá kégutena tiráiyē.

52 ááqibo ima paá ketáái wayúkayataba yiwáqnaa ínena pukáiyē. ímiye. Áánúqtuni-iyapo-annama máqte-naukapaqo máa-kayukama mamá mórabi áíkyikanena puíniye.

53 aanibo miráitata mi táoqa Ítumma ikamínéta waayaímmá timáeta uréire urááē.

54 miráitana Ítuma móragaraqa ima Ítiráaeo-aukaapimma uréire uráiyē. wemá mi-márúqá yuwéna kaqamáapaqa uréire uráiyē. kaqamáapaq waaqókáq móra-marukon-awíqa Íparama mibáqá weni iyápó-annate máqe-uraiye.

55 íbêqa Ítiráaeo-wayukati kótamaki-kanaama awaaraq kéitataboata áwábake taígani-kayuka maréta Yérútáárebaq múma yirummá maqma tágaiyaqtaba utááē.

56 yeráwáqá Ítuqtaba arútama aónaqteta kéuyoata anó-monoq-namatupapa máe-kayukama aamá timá wenamí-kenamin urááē: “é náaran-auyanaqa kéitaano? kaawéqá naíbáq íyaq yíniyo?” téta wemmá kétaimma wemmá kétaimma urááē.

57 missing?

12

Máriaa Ítun-aitaukaq akúq-matawema pérakaraiye.

¹ abapaké móra-kanaama awaaraq kéitana kótámaki-kanaama pááq inéna uráiyé. Ítuma Béqtanibaq uráiyé. mi-márúkáq Aráátaratima pukáipike mamá itó-umakaraiye.

² mikáq yeráwáqá kaawéqá aminéta urááe. Máátaa aáwaqa kéikamitana Aráátarati yaareráqá Ítugaraq máqe-uraiye.

³ Máriáa anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwémá maténa Ítun-aitaukaqa atímma pérakarena Ítun-aituqa wenaqñótáurake ayúnakaraiye. miráitana áté-kuyukoma mi-náúpáqá ôriq uráiyé.

⁴ wení iyápó-annabike móra-naqa Yúqtaati Itikáarioti wemá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápipma anaaékaq maránéna wé Yúqtaati tiráiyé:

⁵ “nóraq itataawáq maamin-ákúq-mátáwémá íma kéyimetaa meyámmá matáunataabiyo? mipímmá kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáiyé. ááqibo meyámmá matáunarakaatati mi-méyámmá áwáyoq-wayukataa kanaaráq yiménaqtaa únnae.” Yúqtaati téna tiráiyé.

⁶ áwáyoq-wayukama yimíyátábá ítiraiibo paá moyánápóana wemá moyámmá mamá wenamááriq moyámmá mayáinayaba tiráiyé. wemá monekaq yabikéna wenamááriq mayáinapoana wemá tiráiyé.

⁷ miráitana Ítuma tiráiyé: “wemmá min-ínkómmá ayuwáaro. minná maq-tokéna kemmá uqta mátikaino-kanaaraqtaba kémaqtoraiye.

⁸ áwáyoq-wayukama keráwáqté aati-aatimá mánobo kemá keráwáqté aati-aatimá íma mánune.

anó-monoq-wayukama Aráátaratimma ikaminéta waayáimná tirááe.

⁹ taíbaq Ítiráaeo-wayukama Ítuma Béqtani-marupaqa máin-aimma itátuweta yeráwáqá mibáq urááe. yeráwáqá uráámanibo Ítuqtabae téta íuraabo Aráátaratimma aónainetae. Ítumo náawanabi pukáipike mamá itó-umakaimma aónaineta urááe.

¹⁰ miráitata anó-monoq-kawaa-wayukama

¹¹ Aráátaratiqtabae téta taíbaq Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-wayukama iyuwéta yirummá Ítumma ámikaae.

Ítuma Yérútáárebaq anómma uyátárai-nakoraan umá uráiyé.

¹² óq-taoqa netuyyaa aarawaamá kótámaki-kanaaraq ayú maqñáiyama aónaneta ya máeta ítaraae. miráuma Ítuma Yérútáárebaq inéna kéiyé-aimma itátuweta

¹³ yeráwáqá kóbekáátágoní amamá akáteta utín-utin umá aapaké awiránéta urááe. wááqa yumáe kéweta tirááe: “atóbatikai-nako, ótáánao, yéna-nakoqtabama anómma uyátárai-nakon-awikaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. Ítiráaeo-wayukati mú mikáq anómma yabíqyikai-naqa (kíni) Áánûqtu weqtábá amuqá kémarakaiye.” téta tirááe.

¹⁴ Ítuma móra naatéq-ótiráákakóní ámûraaq máena kéiyé. Áánûqtun-aama agamatá-kátáágó tiráiniq umá kéiyé. mirá kétiye:

¹⁵ “Tááíoni-maruko, áaqa ígáíno! aónaaro. keráwáqtí mú mikáq anómma yabíqyikai-naqa kéiyé. naatéq-ótiráákakóní ámûraaq máena kéiyé.” Áánûqtuni agamatá-kátáágó téna kétiye.

¹⁶ maamin-áimná Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma áqnáabaq Ítuni iyápó-annama íma ítaraae. aanibo anaaékaqa Ítumma pukáipike Áánûqtuma

tágama-yataapi mamá atóbamakaitata mikáq yeráwáqá yúyánákáq maréta tirááe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma yaákaq urááe.

17 taíbaq Ítute máqeo-kayukama Ítuma Aráátaritimma ááyaitana utátuwena úin-aimma timá abarokáq kéiteta nôrabi i-náikáráq tirááe.

18 taíbaq óq-wayukama maami anón-awaameqa in-áimma Ítaraapoata yeráwáqá aapaq yaónaineta irááe.

19 minnáyaba Pérati-wayukama yeiyáá téite urááe: “káonao? ketáataa íma itánoe. aónaaro! máqtemma maa-márábí-káyúkámá wenanaae kéwaraae.” téta Pérati-wayukama tirááe.

yaímma Karíki-wayukama Ítumma aónaneta abáá-uraae.

20 yaímma Karíki-wayukama maréta Yérútáárebaqa aapinaammá tíyaqtaba ayú maqnaapí utááe.

21 yeráwáqá Píripikáq urááe. wemá Beqtáirapake Káárirí-marupaq iráíye. wemmá yeráwáqá Ítama aónanaqtaa: “anóko, ketáámá Ítumma aónaqtaa kéyunataae.” téta tirááe.

22 miráitana Píripi maréna Áánarukaq kéwena timá ámitata keqnáámmá mákanakama marétarata Ítukaq kéwetarata mó-tima-amikaaye.

23 Ítuma yawwéqma tiráíye: “mi-kánáámá íbêqa kéyitata kemá Waayúkgon-Araakoma anómma tágama-yataaqa káme.

24 kemá áraimma kétima-timune. mórama wíti-yumma marabí íkumena ípuinama kímora pááqyan-ayumma wenamá wániye. minná wemá puínamanibo taíganimma uta-uta umá ôriq umá arammá iyániye.

25 móra-nakoma wení aúwaraiqtaba ôriq umá akáinanama wemá wení aúwaraikoma páátataakaa íniye. móra-nakoma wení aúwaraiqtaba maa-márábí mái-yataaqtaba íakainanama anaaékaq matúq-matuq umá aati-aatimá mái-auwaraimma maqtorániye.

26 náawa-naawabi kekáqô mayaímô mayanénama ketinaae waráino! kemá máuna-marukaqa ketí mayaímá matikái-náqá mániye. ketí mayaímá matikáína-nakoma ketibomá wenáwíqa múte yawwíniye.” téna tiráíye. Ítuma óq-aimma tiráíye:

27 “íbêqa tíyakoma ummaa kéyaiye. ááqibo nóineq tenúno? ‘ketiboó, ketí ánatagina-kanaama íma yúwénana kumíno tenúno?’ íniye. minnáyaba paá kukáune.

28 ketiboó, tágama-yataaqa enáwíkaq akoqnáá umá mamá maa-márábí-káyúkámá yiráátinonama enáwíqa anómma uyátá-maqma mimórá mái-waigonamiye.” téna Ítuma mirá-timatuwaitana aagómá wíyôpake kukéna tiráíye: “kemá tágama-yataaqa ketíwíkaq mamá múte yaútaunnama móragaraq múte yawyóúné.” téna maamin-áikómá tiráíye.

29 wawéyúka máqeo-kayukama min-áimma Ítátuweta tirááe: “wíyonaa kétiye.” téta kétéwata yaímma-wayukama tirááe: “Áánûqtunopakekako kétiye.” téta mí-káyúká tirááe.

30 Ítuma yawwéqma tiráíye: “aagómá wíyôpake keqtábá Ítiraibo keráwáqtábá itaígáae téna tiráíye.

31 íbêqa máqtemma maa-márábí-káyúkámá Áánûqtu kéyainaiye. maa-mará áaikoni anó-naqa Tááqtaama íbêqa ikámma waqtuwániye.

32 aanibo kemá maa-márábíkémô múte itó éqa máqtemma yiwíqma ketôpaqtaa ónúne.” téna Ítuma tiráiyé.

33 wemá min-áímmô tiráimma minná náaraq umá puíníyo minnáyataba yiráá téna tiráiyé.

34 ááqibo aarawaamá yauwéqma tirááe: “miráuma aammá aúmakaan-aipitaa Ítaraunataa miráuma Metáíya paá matúq-matuq umá mániye. nôraq itaawáq Waayúkagon-Araakokaq múte yauwínoe kéteno? náawawaq Waayúkagon-Araakoma máíyo?” téta Ítama aónaraae.

35 mirá téna Ítuma timá yímikaiye: “páaqya-kanaabi ómmá keráwáqté mániye. keráwáqá ómmá wáinagaraq ókáká íma máíyanama keráwáqá kumayukómá yawááq-umatikaniye. móra-nakoma kumayuqnóbáqá uréire ínna-nakoma ‘náakaraq kéi náakaraq kéwíyo’ téna wemá kanaarác ikáonaiye.

36 ómmá wáinaq ókómmá tirummá áméro! miráinaq keráwáqá ókón áraaqa mánoe.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma min-áímmá timátuwenama yemmá iyuwéna aúpác kóuraiye.

netuqyaa Ítiráaeo-wayukama Ítumma yirummá íamikaae.

37 Ítuma netuqyaa anón-awaameqa yetúrakaqa imánibo yeráwáqá paá íma Ítumma yirummá ámikaae.

38 netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá íamikaapoata Áítáíya Áánûqtuni amuné-náqá wenáama áraíne téna kéyiraatiye. Áítáíya naayóbáqá tiráine: “uyátáraana-nako, náawaq ketáái táaraqa ítáraiyo? náawakaraq uyátárai-nakoma wení akoqnáama aráátitanawaq kanaarác aónaraiyo?” téna Áítáíya tiráiyé.

39 maami-qtátátábábóata yeráwáqá kanaarác yirummá íma káme miráipoana Áítáíya tiráine:

40 “Áánûqtu yeráwáqtí yúramma mamá karopamáyikena yúyánámmá mamá óqtakaa umátukaiye. miráitata yé íma yúramma káoneta yúyánámmá íma kéitaae. yeqtí yúrakakema ikáonaapoata yúyánámmá íma Ítama káruteta kéopoata íma ketôpaqa waéqma íyaqa yemmá mamá atóbamayikanune.” téna Áítáíya naayóbáqá tiráine.

41 Áítáíya uyátáraana-nakoni tágama-yataaqa aónaraiipoana weqtábá wenáaimma tiráiyé.

42 ááqibo netuqyaa-káyúkámá yaímma Táánítarani-kaanitori-wayukagaraq wemmá yirummá ámikaamanibo Pértati-wayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá yirummá áme-kayukama íma abarokác umá tirááe. abarokácô títatama monoq-náúpáké paábaq waqtuwánoe.

43 yenamááríq yeráwáqtábá yetíwíqa múte yauwígáae kététemanibo Áánûqtuni tágama-yataaqtabama abarokác umá íketee.

44 ááqibo Ítuma yááyama tiráiyé: “náawabi arummá kétimenama kenamáa kekáqá íma arummá kétimibo ketibomá timátíkái-nakokaraq arummá kámiye.

45 náawabi kemmá kétimonenama wemmá ketibomá timátíkái-naqa káonaiye.

46 kemá maa-márábí-ómmá kukáune. miráipoana náawabi kekáqá arummá tíménama wemá íma kumayupímmá mániye.

47 móra-nakoma ketáama kéitena ketáama ikémayainama kemá kenamááríq wemmá íma yawááq-umakanune. aanibo maa-márábí yawááq-umayikanaaq íkukaune. ímiye. kemá aarawaamá yááyabo umáyikanaaq kukáune.

48 náawabi kemmá anaaéma umátikenama ketáama ímayenama íbêqa yainai-yátááqá wemmá kéyainaiye. minnámo ántai-yupaama máqtemma túnna-aikoma wemmá mamá yawááq-umatikanoe.

49 kemá ke-túyánápkén-áímmá íkétune. ímiye. ketibomá timátíkái-nakoma wenamááríq timá tímin-aimma kêtunaboqa máqten-aimma kétima-timune.

50 ááqibo kemá ítarauene. ketiboní watáama aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mamá paá kéiye. miráitaqa máqten-aimma túnna minná ketibó timá tímin-aimma kétune.” téna Ítuma tiráiyé.

13

Ítuma wení iyápó-annati yítauqa tete uráiyé.

1 kótámaki-kanaama waagókaríq kítana Ítuma maa-márábiké yuwéna aboánôpaqa uíni-kanaama yimmá ítaraiye. maa-márábí máena wení aanábó-wáyúkáyábá ôriq umá kákaitana yeqtábá yikáíq-yikaiq umáe kéuyena wení puíni-kanaaraq uráiyé.

2 Tááqtaama Yúqtaatin aúyánámmá waéqma Ítuni kutaruríq webó-náqá aúrarakaiye. ááqibo aáwaqa kánaawana

3 Ítuma ítaraiye máqte-qtataaqá Áánúqtuma wenayáápi ámikaitanaboana wemá Áánúqtunopake kukáunaboqa yauweré uyónúne téna aúyánámmá ítaraiye.

4 aanibo Ítuma aáwaqa nai-yááréráq máqeikake itó-urena wení ámúraake aqtorái-wáqtómá ayúqma mikáq kéyuwena óíqa ayumí-wánáámá (táúrima) maténa ámúrana uráiyé.

5 káqomma wemá nommá táápepi atímakena wení iyápó-annati yítauqa tete umáyikarena ayumí-wánáánápó yítauqa ayúnikanena uráiyé.

6 áqnáabaqa Tááímoni Pítaakaq yitana Pítáa tiráiyé: “uyátáraana-nako, ketítauraq tete umátikane kéono?” téna Pítáa ítama aónaitana

7 Ítuma yauwéqma tiráiyé: “íbêqa emá íaonaraanaq ónáa kéune. ááqibo anaaékaqa emá aónanone.” téna Ítuma tiráiyé.

8 Pítáa akoqnáá-aimma abarokáq tiráiyé: “emá íma ketítauqa tete ínóne.” téna titana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ááqibo kemô enáituqa ímo tete onaamá emá íma ókaraq ketí iyápó-annama mánone.” téna Ítuma tiráiyé.

9 Pítáa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, ketítauqa wenamáa ítete é mütúq tiyáánaa tiqnókáráq tete umátikaa!” téna Pítáa timá ámikaiye.

10 Ítuma mikáq tiráiyé: “móra-nakoma máqten-aubakaraqo nommá pétukenama íma óqa peránibo paá wenaítauqa tete íno. mütúq keráwáqtí túgogaraq tirunóbáqá íráqóni uráibo kímora-nakone.” téna Ítuma timá yímikaiye.

11 móra-naqa waéqma kutaruríq webómá aukái-naqa Ítuma aónatukaiipoana tiráiyé: “kímora-nakone.”

12 Ítuma wení iyápó-annati yítauqa tete umáyikátuwena wení ámúraaq aq-torái-wáqtómá mamá aqména yauwéqma yaareráq umáena tiráiyé: “kemô umátikauna-yataaqtaba ítama kárutao?

13 keráwáqá keqtábá yirááti-nare kéte ‘uyátáraana-nako’ kéte kéoma minná áraine. miráipoana minná kemúne.

14 ááqibo kemá keráwáqtí títuqo tete umátikaunama kemá yiráati-naqa uyátárauna-nakoma tete kéumatikaune. móraiq umá keráwápiké káqowa-kaqowan-aituqa tete ínóqtaba ketiyáánaubiqa aóna-mayaaro. wenáitauq-wenaitauqa tete iné oné.

15 íbêqa keráwáqá umá tiráá túnnaiq kemá nôrabi umátikaunayaba mimóráiq umá keráwáqá iné oné.

16 éqtukena timámeno áraine. móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá weni mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye. móra-nakoma wataáama mamé i-nákómá timákáitana yi-nákómmá íma uyátá-maqma anómma kémaiye.

17 keráwáqá ítama arútama miráeq oweqa mikáq timuqá maránoe.

18 kemá nóinabi íma máqtemma keráwáqtábá ketí iyápó-annama máqtemma ye táaimma káoneq yíwíkaunama taíbaq-wayukabike yíwíkeq Áánûqtuni agamatá-kátáámá áraine téq kéyiraatune. min-ágámátá-kátáágó kétiye. 'móra-nakoma ketí aáwaqa keté nai-nákómá wenáitagegunapo múte yaáqma tímûraaq yániye.' "téna Áánûqtuni watáa agamatán-áikómá mirá kétiye. Ítuma óq-aimma tiráiyé:

19 "mi-qtátááqá pááq iné kéitaq íbêqa aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq ínaqa keráwáqá mikáq tirummá amínomma minná náawabi MÁUNE.

20 akoqnáá umá kétima-timune. kemá timákauna-naqa náawabi awirénama kekáráq kétéwiraiye. náawabi kemmá tiwirénama timátíkarai-nakokaraq káwiraiye." téna

21 min-áimá Ítuma timátuwena amakó ôriq umá ummaa yágitana wé tiráiyé: "árimma kétima-timune. keráwápiké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí tikániye." téna Ítuma tiráiyé.

22 weni iyápó-annama wenaúrapi-kenaurapi káoneta yúyánápí náawaqtaba kétéyo téta íaonaraae.

23 iyápó-annabike móra-naqtaba Ítuma ôriq umá ákái-naqa Ítun-amakaq yaareráqá máena aítqaraqa agebamá máqe-uraiye.

24 miráitana Tááímoni Pítáa aqnótáq yumátuwena 'náawaqtaba kétéyaa wekáq itaa' téna awaaméqá umá timá ámikaiye.

25 Ítun-aíqtaabi agebaréna tiráiyé: "uyátáraana-nako, náawaqtaba kéteno?" téna ítama aónaitana

26 Ítuma yawuwéqma tiráiyé: "kemá yammá aáwaq-anopi yamá atímma áménama minnáqíye." téna Ítuma timátuwena yammá aáwaq-anopi yamá atíkena Yúqtaati Tááímoni Itikááriotini ánikoma ámikaiye.

27 mikáq Yúqtaati min-ááwáqá mamáyáitana Tááqtaama wepí yabékítana Ítuma timá ámikaiye: "nôrabi inéma páátákáá mirá-uwo!" téna tiráiyé.

28 máqtemma yaareráqá máe-kayukabike móra-nakoma Yúqtaatima nóin-ainabi timá ámin-aimma íma itama arútaraiye.

29 Yúqtaati mone-ketima matóráiqtaba kétéyaa téta yaímma-wayukama tirááe: "kótámaki-kanaaraq-yataaraq meyánîq uwo kété kéqoqeq-yataaraq áwáyoq-wayukama yimiyówaq" kétéyaa téta tirááe.

30 Yúqtaati min-aáwáqá kémayenama máápaqa kumayupí yáubaguraiye.

aiúgen-amaan-aimma

31 Yúqtaati ayuwéna kóitana Ítuma tiráiyé: "íbêqa Waayúkagon-Araakoni tágama-yataaqa mamá abarokáq kéumakena Áánûqtuni tágama-yataaqa Waayúkagon-Araakokaq kéumakaiye.

³² Waayúkagon-Araakoma Áánûqtuni tágama-yataaqa abarokáq mamé ínana wení tágama-yataaqa Áánûqtu waéqma wenamáárfiq wepí páátákáá abarokáq mamé íniye.

³³ ketí pááqyan-iyaqo! kemá keráwáqtê pááqya-kanaama mánune. keráwáqá tibáá-inoe. ááqibo keqnáámmá Ítiráæo-wayukamma timá yímikaunaiq umá kemá kétima-timune. keráwáqá kenamáárfiq kemá kóunabaqa íma kanaaráq uínoe.

³⁴ íbêq-kanaayaba kemá aúgen-amaan-aimma kétimune. kemá keráwáqtábá tikáiniq umá keráwáqá mórariq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. miráuma keráwákáráq káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina tikáiniq únnaiq umá máero.

³⁵ akaí-yátááqá keiyáátaa wenámí-kenamin umá maíyata ketí iyápó-annae téta máqte-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma tiráiyé Pítaama anaáema umátikaniye.

³⁶ Tááímoni Pítaa tiráiyé: “uyátáraana-nako, náakaraq kéono?” téna wé timátuwaitana Ítuma yawwéqma tiráiyé: “kemá kouúna-marupaqa íbêqa emá íma kanaaráq tinaaéma waráínóne. ááqibo anaáeqaq ketinaaéma waráínóne.” téna Ítuma tiráiyé.

³⁷ Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, nôraq ínaraq enanaaéma íbêqa kanaaráq íwaranuno? kemá eqtábáé téq áqa puyónúne.” téna Pítaa titana

³⁸ Ítuma yawwéqma tiráiyé: “emá keqtábáé téaq áqa puíné kéono? kemá ako-qnáá umá kétima-amune. kokóregoma áa tiné kéinaa emá keqtábá kaumobáqá ‘wemmá íaonaraune’ té wakaránóne.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye.

14

aboánôpaqa uí-ámmá Ítumiye.

¹ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “íma yuwáiyana tíyako ummaa yaíno. miráinaq Áánûqtukaq tirummá kámeraqa ááqibo kekákáráq tirummá tíméro.

² ketiboní naaúpaqa taígani-maqa wáiyé. ímo wárainapa kemá keráwáqtábá wágáábaq timátikanana únnae. kemá kóureqa keráwáqti márúqa ko tarôq umá óqtaa umátikanune.

³ kemó kówéqa keráwáqti márúqa ko tarôq umá óqtaa umátikátuweq kemá yawwéqma íréq kenamáárfiq yatiwiranúne. kemá máuna-marupaqa keráwákáráq mánoe.

⁴ kemá onááqo únna-maruqtaba aammá keráwáqá kéitae.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

⁵ Tó mááti timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náakaraq kóinono minná ketáá íaonaraunatae? náaraq umátaawaq maamin-ámmá kanaaráq aónanunataabiyo?” téna Tó mááti timá ámikaiye.

⁶ Ítuma yawwéqma tiráiyé: “kemá kenamáárfiq ketibonôpaq wíámúne. kemá áraimma tí-ááimúne. kemá aati-aatimá paá matúq-matuq umá máí-aaimune. móra-nakoma ketibonôpaqa kéyena káqon-amma íma mamá awi íniye. ímiye. kemá kenamáamune.

⁷ kemmô kétimoneqa ketibokáráqá káonaae. íbêqake wemmá aónatuqeqa wemmá keqtúrapike aónaraae.” téna Ítuma yawwéqma tiráiyé.

8 Píripi timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá enaboqtáá tiráátinana keqtáá kanaarác íno.” téna Píripi timá ámikaiye.

9 Ítuma yauwéqma tiráiyi: “Píripao, kemá ayáqtáá-kanaama keráwáqté máqeu-raune. emá íyaq kemmá timónaraano? náawabi kétimonenama ketibokaráqá káonaiye. nôraq itaawác ‘enaboqtáá tiráátiyo’ kéteno?”

10 kemá ketibopí máunana wemá ketibomá kepí máiyi. minnýaba íyaq kekácá arummá kétémeno? aamô timá-timunama íma ketáác-maqma kétune. ketibomá kepí máena weni mayaimá kémayaiye.

11 keráwáqá maan-áikácá tirummá áméro. kemá ketibopí máunana ketibomá kepí máiyi. ááqibo ímo miráinaqa kemá máqtemma anón-awaameq-yataariq únnama aónaraabo minnýaba kekác tirummá tíméro.

12 kemá áraimma kétima-timune. móra-nakoma arummá timénama móraiqa umá anón-awaameq-yataariq íniye. kemá ketibonôpaq uyátá-maqma anón-awaameq-yataariq íniye.

13 aanibo máqte-qtataaqtabama ketíwíkaqa nunamupí itáiyiqa kemá paá mirá-onune. miráonana ketiboní tágama-yataakoma kemá áanikokaqa yíniye.

14 ááqibo ketíwíkaqa nunamupí móra-yataariq uwó tíyaqa kemá paá mirá-onune.” téna Ítuma tiráiyi.

Áánúqtuni Aokaq-Áágómá kumíniye.

15 Ítuma óq-aimma tiráiyi: “keráwáqô, keqtábá tikáinaqa ketí ámáan-aimma taákaq matokéra mirá-inoe.

16 ketibommá ítama aónaanana wemá káqomma tíwâqnaa í-nácá weni Aokaq-Áágómmá timákainana keráwáqté ku matúq-matuq umá mániye.

17 Aágoma weni árain-aikoni áaimma máiyi. maa-márábí-káyúkámá wemmá íkaoneta íkéteta képoata wemmá íma kanaarác awiránóe. wemá keráwáqté máípoana keráwápi mániye. ááqibo keráwáqá kenamááríq wemmá káonaae.

18 miráinaq kemá ítiyuwanaaq keráwáqá kenamáa anóbo íma máin-iyapogoraan umá íma mánobo kemá yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne.

19 pááqya-kanaabi maa-márábí-káyúkámá kemmá móragaraq ítomonainobo kemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma matokáunaboq keráwákárác miráuma mayáinopoq miráinaqa kemmá timónanoe.

20 mi-kánáámô yínaqa keráwáqá itánoe. minná kemá ketibopí máunaq aanibo keráwáqá kepí máápoaq kemá keráwápi máune.

21 náawabi ketí aúgen-amaan-aimma aákaq matokéna mirá énama wemá keqtábá ôriq umá kákaiye. keqtábámô ôriq umá akáina-nakoma ketibomá weqtábá ôriq umá akániye. kegárác ketí tikáí-yátáácá aménúnaboq kemá kenamááríq ketáaimma aráátenune.” téna Ítuma tiráiyi.

22 Ítuma óq-Yuqtaatimma timá ámikaiye íma Yúqtaati Itikááriotimibo: “uyátáraana-nako, náaraq umáwaq enáaimma keqtáá kétiraatetaa maa-márábí-káyúkámá íma yiráátenune kéteno?” téna Yúqtaati tiráiyi.

23 Ítuma yauwéqma tiráiyi: “náawabi keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma aákaq matokéna mirá-iniye. ketibomá weqtábá akáinakama ketiboté kegárác wenôpaq iréka weté kerátá ya matúq-matuq umá máyuye.

24 náawabi íma keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma íma aákaq matokéna miráinipoq wemmá ketáaimma íraatenune. aamô kéitaamma íma kennáe. ááqibo min-áímmá ketibó timátikarai-nakonopake kéiyi.” téna Ítuma tiráiyi.

Ítuma puínéna ákaq-aimma kétiye.

²⁵ wení iyápó-anamma Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtê máeqa maami-qtátááqá timá tímikaune.

²⁶ Áánûqtuni Aokaq-Áámá tíwáqnaa í-náqá ketibomá ketíwíkaq timákainana kégumena wemá máqte-qtataaqa kétiraatena wemá tímikauna-aimma túyánákáq mamá marániye.

²⁷ kaayoné-yátááqá keráwáqtê yuwáune. ketí kaayone-yátááqá keráwáqá kétimune. maa-márábí-káyúkámá mirá-kááyoné-yátááqá iyokaa-qtataaqa kétimune. íma yuwáiyana týako ummaa káyainaraq íma íkatíqa oro!

²⁸ keráwáqá ítaraawaq timá tímikaune. minná ‘kemá koureqa yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne.’ keqtábá tikáinaqa timuqá maránóe. kemá keti-bonôpaqa kégounama ketibomá kemmá uyátá-maqma máiye.

²⁹ íbêqa mi-qtátááqá íma pááq iné kéitaq paá aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq ínaqa mikáq tirummá tímínoe.

³⁰ kemá íma keráwáqtê ayaqtáá-kanaama watáá-wataa tenúne. maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) kéimanibo wení akoqnáá-yataaqa kemmá íma kanaaráq uyátá-maqma yokáíye. wení akoqnááarakemma kemmá ánná ítiminiye.

³¹ maa-márábí-káyúkámá tímónainoe. minná ketiboqtábá ôriq umá kékikaitaq wemá máqten-aimma timá tímímma taákaq yokéq mirá kéune. itó-oro! maa-márúkáké yuwéqtaa kónatae.” téna Ítuma tiráíye.

15*ánnágon-aboma Ítumiye.*

¹ Ítuma wenamáárlq ánnágon áaimma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá árain-annagon ábô máunana ketibomá yókón aboámíye.

² amagómá arammá íma iyáitanama akáma kéiyaabotuwaiye. ááqibo arakaráq-ámámá ayááma tágatukena amumá yaákarena aráka-araka égé yuwáitana anaáekaq óq-aupaqa arammá iyániqtaba mirá kéíye.

³ ketáa timá tímikaunaboaq íbêqa keráwáqá aúgen-augen urááe.

⁴ kemá keráwápímmô máunaiq umá keráwáqá kepímmá mórai q umá máero. amagómá ábôraqa íaraaparenama wemá arammá íma iyániye. miráinaqa keráwákáráq kekáká íma máeqa keráwáqá arammá íma iyánoe.

⁵ kemá ánnágon-abomune. keráwáqá ánnágon-amamoe. miráipoana náawabi kepí máinaqa kemá wepí máenana wemá arammá netuqyaa iyániye. ááqibo kekáké yuwéq ókaqo máeqa keráwáqá móra-yataariqa kanaaráq íma ínoe.

⁶ móra-nakoma kepí ímo maínanama wemá amamó ayááma iyaabótúwáanikaa umá yuwáiyana aayákaginata máqtemma aúqma irabí agatuwánoe.

⁷ keráwáqá kepí maíyanama ketáagoma keráwápi máinaqa keráwáqá kemmá kenamáárlq nunamupí máqte-qtataaqtaba itáíya-qtataakoma mamá pááq umátimínoe.

⁸ keráwáqá táiganin-aramma iyéqo ketí iyápó-annamo auráíyanama ketiboní tágama-yataakoma múte yauwíniye.

⁹ ketibomá keqtábá ôriq umá kákaitaqa mórai q umá kemmá keráwáqtábá ôriq umá kékikaiye. ketí tikaí-yátáákón aúkáapi máero.

¹⁰ kemá ketiboní ámáan-aimma taákaq matokéq miráuraunaboaq kemá wení akáí-yátáápi máune. mórai q umá keráwáqô ketí ámáan-aimma taákaq matokéq miráiyama ketí tikaí-yátáápi máinoe.

11 kemá timá tímikaune. minná ketí timuq-yatááqá keráwáqá mayánoe. ketí timuq-yatááqá keráwápi ógiqma mániye.

12 maaminnáma ketí ámáan-aimmibo. keqtábá tíkáiniq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.

13 mú mikáq anómma akai-yatááqá íma wáiyi. minná móra-nakoma ákáina-wayukayabae téna puñiye. káqo-nakoni akái-yatáákómá íma uyatá-maqma wáiyi.

14 kemá ámáan-aimma túnna-yataariq owéqa keráwáqá tíkái-kayukamoe.

15 mayái-nákómá wemá mayaímô ámí-nakomma nórabi i-qtatááqá íma kéitaiye. miráipoana kemá íma keráwáqtábá ókaraq 'ketí mayai-wáyúkái' téqa tenúne. máqte-qtataaqa ketibonópake itáuna-yataaqa keráwáqá timá tímikaunaboq keráwáqtábá íbêqa 'kemmá tíkái-kayukae' kétune.

16 keráwáqá íma kemmá máqte-kayukabike tíkáimma íma tiwíkaabo kemá kenamááriq keráwáqá máqte-kayukabike tíkáimma tiwíkaune. kemá mi-máyáírâq keráwáqá timátikaraunaboq keráwáqá koma matúq-matuq umá mái-aramma ko iyáiq-iyaiq umá máraiyna ketibomá keráwáqá nói-qtataaqtababi ketíwíkaq itáiyana wemá timíniye.

17 keráwáqá maami-qtatáárîqa oro! weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero." téna Ítuma tiráiyi.

máqtemma maa-márâbi-káyúkámá Ítumma wení iyápó-annagaraq íyamma kéumayikaae.

18 óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye; "maa-márâbi-káyúkámá keráwáqtábá ítikaiyaqa minnáma taákaq márâaro! áqnáabaq keqtábá íyikaitata anaáeqa keráwáqtábá íkéyikaiye.

19 keráwáqá maa-márâgóni waayúkamo máraiýatama yemá keráwáqtábá yikániye. ááqibo kemá keráwáqá maa-márâbíké tíkáimma tiwíkaunapoana íbêqa maa-márâgóni waayúkama íma mááe. miráipoana yemá keráwáqá íyamma kéumatikaae.

20 timá-timuna-aimma taákaq márâaro! 'móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyatá-maqma anómma kémaiye.' miráipoana yeráwáqô kemmá tíkamma kéwaretama keráwákárâq tíkamma waránóe. yemá ketáamo kéiteta mirá étamo-etama yemá keráwáqti táagaraq kéiteta mirá-inoe.

21 yemá timátikáin-nakomma íaonaraapoata ketíwíqtabae téta maami-qtatáárîq umátikanoe.

22 kemá ímo íreqo aamá timá yímenatama yeqti yigae-yatááqá íwane imánibo íbêqa yeqti kúmiq-yataaqa íma kanaarâq aúpâq yuwánóe.

23 náawabi kemmá áyámma umátikaina-nakoma mórai q umá wemmá keti-bokárâq áyámma kéumakaiye.

24 kemá anón-awaameqa káqo-kayukama ikéoniq umá kenamáa yiráátiraunaboata yeqti yigae-yatááqá íma wániye. ááqibo íbêqa yeráwáqá aónaretamanibo kemmá ketibokárâq paá íyámma kéumatikaakarataae.

25 ááqibo yeráqwáti agamatá-kánnáábí árainma yíniye. 'yeráwáqá paáyaba kemmá íyámma umátikaraae.'

26 akoqnáá umá tíwáqnaa ínîn-naqa árain-aain-Aagoma ketibonópake timákáanana kumínama ketí árain-aimma má tínaq keráwáqá itánoe.

27 keté keráwáqá áqnábake mamé iráapoq keráwákárâq keqtábá árain-aimma tínoe." téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

16

1 Ítuma ókaraq íyamma umáyikanoqtaba téna tiráiyi: “keráwáqá kemmá tirummô timí-yátááqá íyuwaigae téq maa-qtátááqtabá timá tímikaune.

2 keráwáqá monoq-náúpáké waqtuwánóe. áraine. mi-kánáámá yínanama keráwáqô tikamiya-kayukama ‘Áánûqtuni mayaímá kémayaunatae’ téta tínoe.

3 kerábokaráq kekaráq ítimonaraapoata mi-qtátáárlíq umátikanoe.

4 ááqibo timá tímikaune. mi-kánáámá yínaqa timá tímítukaiqtaae téq mikáq túyánámmá ítama taákaq ínoe.” téna Ítuma tiráiyi.

Áánûqtuni Aokaq-Áámá kumíniye.

óq-aimma Ítuma tiráiyi: “áqnáabaqa keráwáqtê máqe-uraunaboq keráwáqá maami-qtátááqá íma timá tímikaune.

5 ááqibo íbêqa tímátikáitaq kukáuna-nakonopaqa kóune. miráitana keráwápké móra-nakoma ‘náakaraq kégono’ téna íma ítama kétimonaiye.

6 kemá maamin-áímmá kétunana keráwáqtí tíyakoma ummaa kéyaiye.

7 paá árain-aimma kétima-timune. kemá kónanama íráqóniq umátikaniye. íma kónanama keráwáqtôpaqa Tíwáqnaa Í-náqá íyiniye. ááqibo kemá kowéqa Tíwáqnaa Í-náqá tímákáánana keráwáqtôpaqa kumíniye. kumínama

8 waayúkagoni kúmiq-yataaqtaba wemá yainániye. kateko-yátáákón áaimma má téna yainái-yátáákón áaimma má téna íniye.

9 Tíwáqnaa Í-náqá yénama miráuma kaumo-yátááqtabá tíniye. minná áqnáabaq yeráwáqá íma kemmá yirummá kétimépoata maami-kúmiq-yátáákóni táigon-aiiqtabama wemá yiráátiniye.

10 ketibonôpaqa kóunaboq ókaraq ítimonanopoana kateko-ááíqtábá wemá tiráátiniye.

11 maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) yawááq-umatukaiipoana yainái-yátáákón áaiqtaba Tíwáqnaa Í-náqá tiráátiniye.

12 kemá taígani-qtataaqtaba timá timenaa únnamanibo íbêqa maamin-áikó keráwáqá mamá ummaa yamátikaniye.

13 wemá yénama Árain-aain-Aagoma máipoana wemá máqtemma árain-aain-aimma má téna taákaq mamá tikániye. wenamáárlíq wenááq-maqa ítinibo paá ítáin-aimma túnana anaaékaq pááq ínî-qtataaqtaba timá-timiniye.

14 nóin-ainabi ketôpakemmo kéitenama timá-timinipoana ketí tágama-yataaqa wemá múte yauwíniye.

15 máqtemma ketibomá matokái-qtataaqa minná kennámiye. miráipoaq kemá timá tímikaune. ‘nóin-ainabi keráwáqá timá-timinama ketôpake kémayaiye.’ ” mirá téna Ítuma tiráiyi. iyápó-annama yiru-qtatáákómá anaaékaq waéqma yimuq-yatááqá aurániye.

16 Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “pááqya-kanaabimma keráwáqá kemmá ítimonainoe. ááqibo pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá tímónainoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

17 maannáyaba yaímma wení iyápó-annama ye iyáá tirááe: “wenáaimma nóiqtaba kétéyo? wemá kétima-timiqtaae. ‘pááqya-kanaabimma kemmá ítimonainoe.’ ááqibo ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá tímónainoe.’ wemá ókaraq tiráiyi. ‘ketibonôpaq kóunaboq kétéyi.’ ” téta

18 wení iyápó-annama tirááe: “nôraq téna ‘pááqya-kanaabine’ kétéyo?” téta yeráwáqá kaumo kááyaq-yuyanamma ítaraae. wení iyápó-annama ókaraq tirááe: “nóin-aiiqtaba kétéyo? ketáá íma ítama kárutaunatae.” téta tirááe.

19 Ítuma aónaraimma yeráwáqá wemmá ítama aónaineta kéowana timá yímikaiye: “keráwáqá kaumo kááyaq-tuyanamma kéiteq kemmá ítama timónaineraq kéoo? kemô túnnama ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe’ maaminnáyataboq keráwáqá wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye.

20 óq-aimma Ítuma tiráiyē: “árainna kétima-timune. keráwáqá ibiqá kéyareq keráwáqá mi-kánáárq ketoqá máiyana miráiyata mimórá táoqa maa-márábi-káyúkámá yimuq-yatáápi mánoe. keráwáqá tirumá ínomanibo anaaékaq tiruqtatáákómá waéqma timuq-yatáápi mánoe.

21 aaragómá iyápómo akáínéna kéenama wení kanaamá kéitanaboana wemá arummá òriq kéiyē. ááqibo anaaékaq iyápóma marákátuwenama amuqá kémarena wení aíqo éwai-qtataaqa wemá káwikatuwaiye.

22 miráitaq íbêqa keráwáqá tirummá kéoe. ááqibo móragaraq keráwáqá kétimonaanana keráwáqti týakoma kanaa íniye. keráwáqti timuq-yatááqá náawabi móra-nakoma keráwápike ímatuwaniye.

23 mi táoqo pááq inaqa keráwáqá móra-yataaqtaba íma kekáq itánóe. árainna kétima-timune. keráwáqá móra-yataaqa ketibokáq itáiyana ketíwíkaq wemá timíniye.

24 naayóbákárq móra-yataaqa ketíwíkaq íma ítama aónarae. íbêqa ítama aónéra kéqokeq-yataaqa kémayiyana keráwáqti timuq-yatáákómá ógiqma wániye.

25 maami-qtatááqá taiganimma waéqma itái-áipi timá tímikaune. mi táoqa yínaqa íma waéqma itái-áipi timá-timenupo paá ketiboqtábámá abarokáq timá-timene.

26-27 ketibomá wenamááríq keráwáqtabábá kákaipoana mi táoqa keráwáqá ketíwíkaq itáiyaaq ketibokáq ‘ítatikanune’ téq kétune. keráwáqá keqtábámá tikáitaboaq kemá ketibonópake kukáunaq tirummá tímikaapoana minnáyaba ketibomá keráwáqtabá kákaiye.

28-29 kemá ketibommá ayuwéq maa-márábi kukéq íbêqa keráwáqá tiyuwéq ketibonópaaq yauweré kégoune.” Ítuma mirá téna titata wení iyápó-annama timá ámikaae: “mi aónaa! íbêqa waéqma itái-áimmá ikétepo paá abarokáq kétene.

30 íbêqa ketáá káonaunatae. minná emá máqte-qtataaqtaba ítareboa náawabi móra-nakoma paá íma awé kéonana emmá ítama káonaiye. minnáyabataa ‘Áánúqtunopake kukááne’ téqtaa ekáq tirummá kámunatae.” téta wení iyápó-annama tewana

31 Ítuma yauwéqma tiráiyē: “íbêqa keráwáqá árainaq kéwareraq tirummá kétimeyo?

32 itáaro! mi-kánáámá kéyena íbêqa yábaaq kéipoaq keráwáqá móra-mora umágíyaqa kenamáa mánune. ááqibo kenamáa íma mánupo ketibó keté máiyē.

33 kaayoné-yatááqá mayaígáae téq maami-qtatááqá timá tímikaune. maa-márábiimmá tú-tiq-yataapi máinomanibo akoqnáá umá máero! maa-márábi-qtatáákón áaikoma kemá uyátamakuraune.

17

Ítuma tágama-yataaqtaba nunamummá kétiye.

1 Ítuma maará-timatuwena yanaa wíyôpaq aúramma káonena tiráiyē: “keti-boó, íbêqa kanaamá pááq umáguraiye. tágama-yataaqa enánikokaq múte kéyauwinana tágama-yataaqa ekáq áanikoma kanaarácq múte yauwíniye.

² miráipoaa emá náápaamma máqte-kayukati anómma ámitukaane. ááqibo wemá yemmá tiména-wayukama matúq-matuq umá máí-auwaraimma kanaaráq yimíniye.” téna Ítuma tiráíye.

³ matúq-matuq umá máí-auwaraimma miráuma wáíye. móra-nakoma ekaráq kemá Ítu Káriqtokaraq káonaiye. emá enámáa árai-manikoe. ááqibo Ítu Káriqtomma emá timákaanana kukáíye.

⁴ Ítuma óq-aimma nunamupí tiráíye: “mayái mayaaó té tiména-mayaima mamá ánatatukaane. minnáyababoq ení tágama-yataaqa maa-márábí-káyúkámá kényiraatune.

⁵ ketiboó, naayóbáqá maa-márámá íma pááq uráitaq kemá eté máeqa anó-tagama-yataaqa egáráq kegáráq matokáuyane. ááqibo mirá-tágámá-yátááqá íbêqa keqnáámmá timiyo.

⁶ maa-márábí-káyúkámá tímikaana-wayukama enáwíkon áaimma yiráátiraune. naayóbáqá ení waayúkama máqe-uraamanibo kemmá tímikaanata enáaraq kékíteta mirá-uraae.

⁷ íbêqa yemá ítama kárutaae. minná máqte-qtataaqa keté wáimma timénaq matokáunama enôpake iráíye.

⁸ irááti-yataaqa timá tímikaanama yeráwáqá timá yímitukaunata yeráwáqá matááe. naayóbáqá eté máqe-uraune. enôpake yúnaa enamááriq timátikaraanata minnáyaba áraimma ítama arútaaraanata yirummá tímikaae.

Ítuma yirummá ámê-kayukayaba nunamummá kétimayikaiye.

⁹ kemmá yirummá tímê-kayukayaba nunamummá kétimayikaane. kemá íma maa-márábí-káyúkáyábá nunamummá kétune. yemá áraimma enabóata paá tímikaana-wayukayaba nunamummá kétimayikaane.

¹⁰ máqtemma kemá matokáunama ennámiye. móraiq umá máqtemma emá yokááná-yataaqa kennámiye. tiména-wayukama yirummá tíméta keti tágama-yataaqa múte yaútaae.

¹¹ íbêqa kemá íma maa-márábí máune. enôpaqa kényunatama yeráwáqá maa-márábí mááe. mú mikáq aokaq-kétíboó, emá enáwíkoni akoqnááraq tímikaanana enáwípi tímikaana-wayukama kawáá umá yabíqyikaa. miráinaka kerátámá úyaniq umá miráuma yeráwáqá kímoraq ígáae téq kétune.

¹² kemá yeráwáqtê máeqa enáwíkoni akoqnááraq tímikaanaq maamin-ákóqnááraké yemmá yabíqyikaraune. kemá yabíqyikaraunaboata máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyukaane. paá kímora-nakoma aúyokurena Áánúqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq umá áraimma iráíye.

¹³ íbêqa enôpaq kényunamanibo maa-márábí paá máeqa maa-qtátááqtábá kétunaboata timuq-yatááqá yirupi kémayaiyanama yimuq-yatááqá ógiqma wániye.

¹⁴ enáama yímikaunatamanibo maa-márágóni waayúkama kekáá umá íma máápoata yeráwáqá maa-márágóni waayúkama yemmá íyámma umáyikaraae.

¹⁵ timénna-wayukama eqtábá ‘maa-márábíkémá íma yiwíqma paábaq yuwaa’ téq íkétaupo paá Táí-nakoqtaba kawáá umá ‘íráqôniq umáyikaa’ téq ítama káonaune.

¹⁶ kemá íma maa-márábí-náqá máunata yeráwáqá móraiq umá maa-márábí-káyúkámá íma mááe.

¹⁷ yeráwáqá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipei mamá yikaa. enáagoma árain-aain-aimma wáíye.

18 kemmá maa-márábímmô timátíkáráanaiq umá yeráwáqá móraiq umá maa-márábí timáyíkaaraune.

19 keráwáqtábáé téq kenamááriq mamá aokaq-aokaq kéune. miráipoata yeráwákaráq mamá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi kanaaráq mánoe.” mirá téna Ítuma nunamupí tiráiyé.

Ítuma wení iyápo-annati yáamo ítáa-kayukayaba nunamummá kétimayikaiye.

20 Ítuma ókaraq nunamummá tiráiyé: “yenamáa yeráwáqtábá íma maami-núnámúmmá kétimayikaupo ááqibo yeráwáqtí yáamo ítáa-kayukayabagaraq kétimayimenata yirummá amínoe.

21 emá ketiboó, kepí maénaq kemá epí máunaq umá yeráwáqá mimóráiq umá kímora-nakoraa umá kerátábí máigaae téq kétune.

22 kemmá tímikaana-tagama-yataaqa yímikaunaboata yeráwáqá kímora-nakoraa umá kerátámá máuyaniq umá mánoe.

23 kemá yepí máunaa emá kepí máane. miráuma komaé-yamae umá mórahi íráqôn-aiiqtaba ánatatuwenata máigaae téq kétune. máiyata maa-márábí-káyúkámá aónanoe. minná emá timátíkarema keqtábá ‘ákarainiq umá’ yeráwáqtábá ‘ákaraine’ téta tínoe.

24 ketiboó, emá yeráwáqá kemmá tímíqtukaanaq yeráwáqá kemá máennabaq máigaae téq kétune. tágama-yataaqa emô tímikaanama maa-márámá íma pááq uráitaama emá keqtábá óriq umá ákaraine. miráinata yeráwáqá ketí tágama-yataaqa yimónanaae téq kéune.

25 kateko-kétibóo, maa-márábí-káyúkámá emmá íma aónaraabo kemá emmá aónaraune. maami-káyúkámá ‘é timátíkaraane’ téta íbêqa kétimonaae.

26 enáwíkon áaimma yiráátiraune. ókaraq-okaraq yiráátimaq onúne téq miráuma keqtábá tikái-qtataaqa yokáánama yeráwápi máinaq kegáráq yeráwápi mánnune.” Ítuma mirá téna nunamupí tiráiyé.

18

Yúqtaati Ítumma namuro-wáyúkátí iyáápi kényimiye.

1 Ítuma mirá-timatuwena wení iyápo-annate Kítaroni-kokubi ko atátuweta mórama yópi máqtemma utááe.

2 Ítuma netuqyaa-túpáa wení iyápo-annate mi-tómmá wáipaq wéwainapoana Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápimmo Ítumma ma ayuwái-nákómá wemá naayóbáqá mi-qtómmá aónaraine.

3 ááqibo Yúqtaati ááiq-wayukama yiwíqmena i-wáyúkágáráq uyátáaraa-monoq-wayukabikekaraq Péraati-wayukabikegaraq yiwíqmena iráiyé. ááiq-yataakaraq maméta ókáráq kúraqma mamé irááe.

4 Ítuma máqte-qtataaqa wenaneq pááq ínimma aónaraiye. miráitana wemá waaqókáq uréna timá yímikaiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna ítama aónaitata yemá tirááe:

5 “ketáámá Ítumma Náátárêtibake-nakoqtabataa kábaa-unnatae.” tewana Ítuma tiráiyé: “kemúne.” téna tiráiyé. Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma mayuwái-nákómá yeráwáqtê ító-uma máqe-uraiye.

6 Ítuma “kemúne” kétitata yemá abákaq-abakaq umááe kéweta yinaaépake marabí ko wagéqé urááe.

7 keqnaámmá Ítuma ítama yimónariaye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna titata yemá tirááe: “Ítuma Náátárêtibakene.” téta móragaraq tirááe.

8 Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kemá timá tímítukaune. minná kemíye. áaqibo kenamá kemmá kêtibaaeqa iyuwáiyata tébakaqa kóoro.” téna timá yímikaiye.

9 Ítuma naayóbáq tiráiyé: “máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike iyuwaunana pukuráiyé.” téna tiráimma min-áikómá íbêqa kímorana-koma Yúqtaatikaq áraimma pááq kéiyé.

10 mikáq Tááímoni Pítaa yáákáá-qtátááqá yabítiréna mú mikáq anó-monoq-nakoni mayái-nákómmá ikámma aáq aqtómá káratukaiye. maami-máyái-nákón áwíqa Máárakatie.

11 áaqibo Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “mi-táákáá-qtátááqá yauwéqma ánánobaqa maraao. ketibomá tímikai-kaapubike tú-tiq-yataaqa íyaq mayánúnô?” Ítuma mirá téna Pítaamma timá ámikaiye.

12 minnáyataba áaiq-wayukagaraq i-wáyúkágáráq Ítumma yáqtoqma ánná atáá urááe.

Ítumma Áánatini aúbáq ítama káonaae.

13 áqnaábaq Ítumma awíqmeta Áánatikaq urááe. Áánati wemá Kááyapatimma ánáakon aboáé. mú mikákáá anó-monoq-naqa mi-káritimáátíráqá máqe-uraiye.

14 taákaq máráaro! Kááyapati wemá naayóbáq tiráine: “móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínímna minná kanaaráqíye. móra-naqa púinatama máqte-kayukama íayoranoe.” téna Kááyapati naayóbáq tiráiyé.

15 Tááímoni Pítaayaa iyápo-annabike móra-waigote Ítumma anaáe waqméta urááye. yenákábiké móra-waigomma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútaraimiye. yenákábiké keqnaá-nákómá Ítugaraq anó-nakoni naaúpaqa utááye.

16 áaqibo Pítaa máápaq oqtaráq itó-uma máqe-uraiye. miráitana móra-waigoma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútarai-nakoma yauwéqma kukéna oqtaráq yabíkáin-inikoma márúmna timá ámituwena Pítaama awíqmeta uyábekaaye.

17 oqtaráq yabíkáin-inikoma Pítaamma timá ámikaiye: “egaráq min-nákóní iyápo-annawabono?” téna titana Pítaa yauwéqma tiráiyé: “kemá ímiye.” téna tiráiyé.

18 yaugiq itata máqtemma mayái-wáyúkágáráq i-wáyúkágáráq iramá agamaréta iraráq itó-uma máawana aanibo Pítaa yeráwáqté ya itó-uma máena iramá káánuraiye.

19 mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma wení yiráati-yataaqtababi wení iyápo-annayataba ítama aónariye.

20 Ítuma yauwéqma maará téna timá ámikaiye: “abarokáq umá máqtemma maa-marábí-káyúkámá timá yímikaune. aati-aatimá monoq-náúpáqá anó-monoq-nama wái-marupi máqtemma Ítiráaeo-wayukama ya aíkuyo-marupimma timá yímikaune. ketáayataba aupaq-áímmá ítiraune.

21 nòraq itaa kekáqá ítama káonaano? timá-yimunata ítaraa-kayukama ítama yimónaao. kemá túnna-aimma yeráwáqá ítararanoe.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye.

22-23 mirá-tin-aiqtaba móra-i-nakoma óyauqa yuráqtuwena wemá akoqnaá umá tiráiyē: “miráumawaq mú mikákáá anó-monoq-nakokaq timáaminono?” téna titana Ítuma yauwéqma timá ámikaiyē: “otaammá kuí-aímmô tiráán-aama máqte-kayukama timá yíminata ítáaro. ááqibo árain-aimmo kétun-aama nôraq itaawáq kétékamono?” téna Ítuma timá ámikaiyē.

24 miráitana Ítumma ánná atáá-umakaamma paá wáinakaraq Kááyapati mú mikákáá anó-monoq-nakaq Áánati timákáitana uráiyē.

25 mimórá táoqa Tááímoni Pítaa iraráqá ító-uma máena kégaanitata ítama aónaraae: “egáráq wení iyápo-annabikenabono?” tewana Pítaa yauwéqma tiráiyē: “kemá ímiyē.” téna wakákáiyē.

26 móra-mayai-nakoma wemá Pítaa aárammo káratukain-annabiken-nakoma Pítaamma ítama aónaraiyē: “egáráq Ítutema yópímmá máanaraq aónaraunabiyo?” téna ítama aónaitana

27 Pítaa móragaraq wakaréna mimórá táoqa “ímiyē” titana mikáq kokóregoma áa tiráiyē.

Ítuma Pááíratini aúbáq kéitoiyē.

28 aaqá iraráitata Kááyapatinopake Ítumma awíqmeta anó-kamaani-nakoni naaópaqa urááe. kámááni-nakoni naaúpaqa íma uyábékaae. uyáberetama kótámaki-kanaaraq-aawaqa kanaarác ínanoe.

29 miráipoana Pááíratí kumá yaúbama yeráwáqtópaq kukéna tiráiyē: “nóiqtabawaq keráwáq wenaúbimma kémaraa?” Pááíratí ítama yimónaitata

30 yeráwáqá yauwéqma ten-áikómá maará-tiraae: “wemá íma otaammô kúinakaa íma enópaqtaa awíqme má ayuwánáá únnatae.” téta tirááe.

31 ááqibo Pááíratí timá yímikaiyē: “keráwáqá kenamááríq mamá Ítiráaeo-wayukati aammá aúmakaan-aipi wemmá yaináaro!” Pááíratí téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tirááe: “móra-nakoma ikamíyábámá ketáái mayaimá íma wáiyē.” téta tirááe.

32 naayóbáqá Ítuma náaraq umá puyónúnô tiráina-aikoma áraimma pááq ínena kéiyē.

33 Pááíratí kámááni-naupaqa yauwéqma uyábékéna Ítumma ááyarena Ítaraiyē: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáána-naraq (kíni) máano?” téna ítama aónaitana

34 Ítuma yauwéqma tiráiyē: “keqtábámá enamááríraq enááq-maqma ítama káonaa waayúka naayóbárác timá ámikaan-ainaq ítama káonaano?” téna Ítuma tiráiyē.

35 Pááíratí yauwéqma Ítumma timá ámikaiyē: “kemá Ítiráaeo-narabuno? ení waayúkagaraq uyátáraa-monoq-wayukagaraq emmá awíqmeta má tímikaae. emá nôraq uráánatabiyo?” téna Pááíratí Ítumma ítama aónaitana

36 Ítuma yauwéqma tiráiyē: “ketí márûqa maa-márágónnámá íma wáiyē. ketí márûqa maa-márágónnámô wáikakaa ketinaaeemma wáraa-kayukama ááíqa éta íma kemmá tiwíqma anó-monoq-wayukati iyáápi maráné oné. ímiyē. ááqibo ketí márûqa maa-márágónnámá íma wáiyē.” téna Ítuma tiráiyē.

37 Pááíratí tiráiyē: “emá anómma yabíkáána-narabono?” téna ítama aónaitana Ítuma yauwéqma tiráiyē: “emá keqtábá anómma yabíkáána-nare kéténe. ket-ínóma matíkáitaq maa-márábí kukáunama árain-aain-aimma ténááq kukáune. máqtemma árain-aain-annama ketáaraq kéitaae.” téna Ítuma tiráiyē.

³⁸ minnáyaba Pááirati yawéqma tiráiyē: “aanibo árain-aain-aimma nóinabiyo?” téna Pááirati tiráiyē.

mirá-timatuwena Pááirati keqnáámmá kumá yaúbama anó-monoq-wayukayopaq kukéna tiráiyē: “kemá otaammá kutáin-aaimma wepímmá ikáonaune.

³⁹ taákaq máráaro. keráwáqá móra-aaimma yokáapoq móra-naqa ayúwáanana kótámaki-kanaaraq wíniye. miráinaq Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-naqa’ ayúqtikanuno?” téna Pááirati tiráiyē.

⁴⁰ mikáq yeráwáqá anókaq timá ámikaaē: “wemá ímiye. ketáá Baráábatiqtaba kétikaiqtaae.” téta áayaqtaa umá tirááē. Baráábati wemá otaammá kumá waayúka ikákēna moyámmá maténa i-náqiyē.

19

¹ miráitana Pááirati timá yíkáitata Ítumma tebúqa ámikaaē.

² áái-qwayukama áwáábíq-annama kárama atoyumá aqnókáq kámokaa umá kuyákareta tokô-kaqtoma maténa anómma yabíkái-nakokaa umá aneq abákaraae.

³ yemá ókaraq-okaraq umá iréta tirááē: “Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nakoqtaba’ máqtemma miráono-maraaono téra tíyaqtaao.” téta timátuweta wemmá óyauqa yurákááē.

⁴ keqnáámmá Pááirati kumá yaúbarena timá yímikaiyē: “aónaaro! ota-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboq wemmá awíqma márúte máápaq keráwáqtôpaq kumónúne.” téna Pááirati timá yímikaiyē.

⁵ Ítuma áwáábíq-annagaraq tokô-kaqtogaraq umátokainakaraq kumá kéyaubaitanama Pááirati timá yímikaiyē: “aónaaro! maan-náqá wemíyē.” téna timá yímikaiyē.

⁶ uyátáaraa-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupaken-i-wayukagaraq wemmá káonetama anókaq áayaqtaa umá tirááē: “wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao!” téta tewana Pááirati timá yímikaiyē: “keráwáqá kenamááriq wemmá awíkera kaapaq-yátáq ikámma aráápa máráaro! kemá aónáunama íma otaammá kutáiyē.” téna Pááirati titata

⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yawéqma timá ámikaaē: “wemá ‘Áánúqtun áanikomune’ tiráipoana minnáyaba ketáái aammá aúmatan-aikoma maan-náqá puño kétéyē.” téta timá ámikaaē.

⁸ ááqibo Pááirati min-áímmá ítáimma wemmá ókaqma-aqa kamáguraiyē.

⁹ Pááirati yawéqma kámááni-naupaqa uténa Ítumma ítama aónaraiyē: “emá náakakēna iráánó?” téna ítáitana Ítuma aamá ítiraiyē.

¹⁰ Pááirati timá ámikaiyē: “nónraq itaawáq íma ketáaraq yawéqma kéteno? ketí akoqnáárake emmá kanaaráq ayúkeq kétéi akoqnáárake emmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa-yakanune. íyaq minná káonaano?” téna titana

¹¹ Ítuma yawéqma timá ámikaiyē: “Áánúqtu ení akoqnáá-yataaqa ámikaipoaa ení akoqnáárake kemmá kanaaráq mirá-umatikanone. miráipoana kemmá tiwíqmena enayáápi má márái-nakopi wái-kumiq-yataakoma ení kúmiq-yataaqa uyátá-maqma wáiyē.” téna Ítuma yawéqma timá ámikaiyē.

¹² min-áímmá ítátuwena Pááirati Ítumma ayuwáinana kóinin-aiqtaba abáá kéitata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama anókaq áayaqtaa umá tirááē: “emá ayúwénana kóinaama Títaama” Arómani mú mikáq anó-naqa wení ‘aanábómá’

íma mánone. móra-nakoma wenamáárl̥q anóm̥ma yabíkái-nakon amé mékaan énama wemá Títaani webó-náqá mániye.” téta tirááe.

13 Pááíratí yeráwáqô ten-áimmá ítátuwena Ítumma awíqma yainai-nákóni abíqtáráq óqtamma maréq-uraapimma Ítiráaeo-wayukati yáabimma Káábatae tekáq Pááíratí maraq máqe-uraiye.

14 taákaq máráaro. mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáámiye. miráuma abaúgómá aúkáa-makaaq itana (12:00) Pááíratí timá yímikaiye: “aónaaro! keráwáqtí anóm̥ma yabíkái-naqa maannámiye.” téna Pááíratí tiráíye.

15 min-áimmá ítátuweta waayúkama áayaqtaa umá tirááe: “nékaq akaao! nékaq akaao! wemmá kaapaq-yátáq ikám̥ma aráápa maraao!” téta tewana Pááíratí akáyáámá timá wíráabe umákena timá yímikaiye: “nóinabiyol keráwáqtí anóm̥ma yabíkái-naqa kemá kaapaq-yátáq ikám̥ma aráápa-makanuno?” téna titata uyátáraa-monoq-wayukama yawuwéqma tirááe: “Títaama wenamáa ketáái anóm̥ma yabíkáimiye.” téta tirááe.

16 ááqibo miráitana Pááíratí Ítumma yeqtíyáápi maréna kaapaq-yátáq ikám̥ma aráápa-maraigaae téna yímikaiye.

Ítumma kaapaq-yátáq ikám̥ma aráápa-makaae.

miráitata Ítumma awíqme yewana

17 wenamáárl̥q kaapaq-yámá aqména uráíye. ááqibo móra-anugon-awíqa “áqnón-ayaatane” ten-ánúrâq kóuraiye. Ítiráaeo-wayukati yáabimma Kórâkótâ-anue.

18 mibáq Ítumma kaapaq-yátáq ikám̥ma níri amá aráápa-makaraae. káqomma kaayaq-nákárátámá téba-tebaq kaayaq-káápáq-yátáq yíkamma níri amá aráápaq-mayiketa Ítumma aúkáapi ikám̥ma kaapaq-yátáq aráápa-makaraae.

19 Pááíratí móra-aubama agamá kaapaq-yátáq aráápa-makaiye. min-áúbágómá mirá-tiraiye: “Ítuma Náátárêtibakene Ítiráaeo-wayukati anóm̥ma yabíkái-nare.” wemá mirá téna agatáíye.

20 min-áúkápáq Ítumma kaapaq-yátáq ikám̥ma aráápa-makaraae. waaqókáq anó-marukapoata taígani-kayukama min-áúbámá yoráútaae. Pááíratí Ítiráaeo-wayukati yáabikaraq” Arómani-aipikaraq Karíki-aipikaraqa agatáíye.

21 miráitata uyátáraa-monoq-wayukama Pááíratimma timá ámikaae: “Ítiráaeo-wayukati anóm̥ma yabíkái-nare” té íagayaa! emá maará té agayaa. ‘maan-nákómá Ítiráaeo-wayukati anóm̥ma yabíkáuna-naqune tiráíye’ té agayaa!” téta tewana

22 Pááíratí yawuwéqma tiráíye: “kemá agamaráuna-aubama minná agamákáune.” téna tiráíye.

23 ááiq-i-wayukama Ítumma kaapaq-yátáq ikám̥ma níri amá aráápa-makatuwetama wení unáákáqtôma mamá yakáqma kaayaqte-kaayaqte-aqtoiq umáketa móra-mora umá yáátáá umátaae. wení aneke-káqtókárâq matáamma íma arááqtama-qtamma meyabaké kumatamakuraine.

24 wení aneke-káqtóyátábámá ááiq-i-wayukama ye íyáá téite urááe: “maaminná íma yakaráíyaqtaao! minnáraq aábêma kéyaananatanaa móra uyátainna-nakoma mayániye.” téta aábê yarááe. naayóbâq Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráíne. minná “ketí unáákáqtôma mamá yátáá umáyeta ketí unáákáqtôraq aábê yamá móra uyátainna-nako mayániye.”

téna tiráiniq ááiq-i-wayukama mirá-uraae.

25 ááqibo Ítuni kaapaq-yátágóni waaqókáqá wenanóagaraq wenanóani aúkogaraq wenáwiqa Máriaa Káropatin ánáako Máriaa Máátarinigaraq itó-uma máqe-uraae.

26 Ítuma wenanóakaraq wení iyápó-annabike ôriq umá ákái-nakaraq mikáq itó-uma mááyana yimónatuwena wenanóamma timá ámikaiye: “aaragó, enánima maamiye.” téna Ítuma wení iyápó-annabike móra ákái-nakoqtaba timátuwena

27 wení iyápó-annabike ákái-nakomma timá ámikaiye: “enanóma maamiye.” téna titana mikáké min-iyápó-ánnábíké-nákómá Ítuni anóama awíqmena mó yabírakaraiye.

28 íbèqa aónaimma máqte-mayaima wenaboámá ámikai-mayaima mamá ánatagitana Ítuma tiráiyé: “kemmá nonáá kétikaiye.” téna tiráiyé. mirá kétimatuwenama máqtemma Áánûqtuni agamatán-áikómá pááq íniye tiráiniq umá ánatagitana áraimma mirá-uraiye.

29 tawebímmá wááéni-nokaraq waaqókáq wáqe-uraiye. aináákáá-qtátááqnápó wááeni-nopi yamá atúmna yátábi apiramá múte mamá Ítun óyaukaq makááe.

30 wááéni-nomma yaímna nátuwena mirá téna tiráiyé: “maaminná ánatagiye.” mirá-timatuwena aqnómmá mamá awáutena pukuráiyé.

Ítumma kéuqtaae.

31 mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáárápóata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama “arááq-yuma íma kaapaq-yátáq wáikaae” téta tirááe. aabáyaama Taabati-yúpáábóata anón-aawaqa naí-yúpáárápóata “yúma kaapaq-yátáráq íma wáikaae” téta tirááe. miráipoata min-Ítirááéó-wáyúkámá Pááíratimma ko Ítama aónaraae: “yítauqa ko akáma yúma mamé mó yúwáaro téaq timáyikaae.” téta tirááe.

32 Pááíratí ááiq-i-wayukama timáyikáitata iréta Ítute yíkamo-nakoratati yítauqa ya akátaae.

33 ááqibo Ítukaq iréta aónaamma wemá pukuráitataboata wenaítauqa íma akátaae.

34 aanibo ááiq-i-wayukabike móra-nakoma wení waqtáánápó Ítun arautapí atáqtúwáitana mikáqá nokáráq naeégáráq aumé kukáiyé.

35 minnáma kemmá timónai-nakoma watáa tiráimma min-áímmô timá minná áraimma tiráiyé. kemmá timónai-nakoma wenamááriq aónaraimma minná áraine. miráinaq mikáq keráwáqá tirummá aminoe.

36 Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráiyé:

“Íma móra wenayááqtáma akatínoe.”

Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráimma minná áraimma keyipoana mi-qtátááqá pááq uráiyé.

37 káqomma Áánûqtuni agamatá-kátáágómá kétéiyé:

“waayúkama agaibamáráa-naqa aónainoe.”
min-áikómá mirá téna tiráiyé.

38 anaaékaq Yótêbi Aarimatéabake-nakoma wenamááriq Pááiratikaq Ítun aúma mamé mó uqtamákainayaba Ítama aónariye. Yótêbi Ítun anaaé wáráinaqanibo wemá Ítiráao anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatenaboana aúpaq miráuraiye. Pááiratima kanaaraq mayániye téna titana Yótêbi Ítun-auma mamé kóuraiye.

39 Nikótímaatigaraq Ítumma ko aónainena nokáámma urái-nakoma wemá káwekaa-qtataakaraqa óq-yarake kugáqmatakaraqa mákama Íraqôn-akuq-yataaqa ko maména uráiyé. taíganipoana miráuma óqtakoraan-ummaa (34 kg) yaráiyé.

40 miráitata máqtemma Ítiráao-wayukati yáaimma pukáa-kayukama kéuqtaani umá Ítumma uqtamákaiyeta uráiyé. yenákámá Ítun-auma matétarata paru-baru-wáqtóraké máqte-qtataaqa mamé i-qtátááqnápógárq múqmúma útúyuweta ákûq-matawekaraq umá uqtamákaiyaqtaba mamá óqtaa uráiyé.

41 Ítuma pukái-marukaqa mipímmá yómmá wáqe-uraiye. mi-qtópímmá móra aúgen-oqtapi muriámmá waayúkama uqtamáyikaima wáqe-uraiye. min-óqtá-múriápímmá naayóbáqá móra-naqa íma uqtaráápine.

42 Ítiráao-wayukati máqte-qtataaqa óqtaa í-yúpáá pááq iné kéitataboata Ítumma min-óqtá-múriápímmá mó uqtamákaraaye.

20

Ítumma uqtamákaraa-muriakare.

1 áqnáabaq-yupaama Tótaaraqa maí-nókáápáqá paá íma aaqá iráqma tágaraitana Máriaa Máátarini Ítumma uqtamákaraa-muriamma waípaq iráiyé. ya aónaimma murián ótaken-oqtama paábaq matukááe.

2 miráitana wemá uyaaténa yauwéqma Tááimoni Pítaayaa min-iyápó-ánnábiké Ítuma ôriq éna ákái-nakonopaq uréna timá yímikaiye: “yeráwáqá uyátárai-nakomma uqtamákaraa-murianobake mamá náakarabi ketáá íaonaunabaqtaa wemmá ákaraae.” téna timá yímikaiye.

3 Pítaayaa káqon-iyapo-annabike Ítuma ôriq éna ákái-nakote mikáq yuwéta uqtamákaraa-muriamma waípaq uráiyé.

4 yenákámá mórai-q-moraiq umá uyaatéyamanibo káqon-iyapo-annabike Yóáne wemá Pítaamma kótamaqtuwena uqtamákaraa-muriakaaq wenókáá iráiyé.

5 awaútena kúreq umá aónaimma Ítumma útúyakaa-qtataaqa paá mibáq wáqe-uraitana aónaimanibo íma kumábékuraiye.

6 anaaékaq Pítaa iréna uqtamákaraa-murianobaq íma ko awé uráibo páátákáá kumábékuraiye. wemá útúyakaa-qtataaqa aónaimma mibáq wáqe-uraitana

7 aqnókáqó útúyakaa-qtataakoma íma tébakaqa útúyakaa-qtataakote wáqe-uráibo aokaq wenamááriq útúma wáqe-uraiye.

8 Pítaan anaaépaq keqnáámmá wenókáámô yin-iyápó-ánnábiké-nákómá mí-múriánóbáqá kumábékéna “Ítuma pukáipike itó-uma kóuraiye” téna wemá arummá ámikaiye.

9 taákaq máráaro. yeráwáqá mí táoqa íma ítama arútaraae. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó téna “wemá pukáinabike itó-iniye” tiráine.

10 miráitata yenákámá yauwéqma naaópaq kóuraaye.

11 pááqya-kanaabi anaaékaq Máriaa muriánôtaq itó-uma máena ibiqá yakáiyé. paá ibiqá kéyarena wemá awaútena uqtamákaraa-murianobaq kúreq umá aónaimma

12 **kaayaqá** Áánûqtunopake **kaqtó**-nakoratama wayánúná **káqtô** mamarétarata Ítuni aúma wáqe-uraikaq **máqe**-uraaye. **aqnómmá** wáqe-uraikaq **móra**-naqa maraq máiten **káqo**-nakoma aítuqo wáqe-uraikaq maraq maéta urááye.

13 Áánûqtunopake-nakabike **móra**-nako tiráiyi: “aaragô, nôraq itaawáq ibiqá káyaraano?” téna itama aónaitana min-íníkmá yauwéqma tiráiyi: “yeráwáqá ketí uyátárai-nakomma maméta náabarabi wemmá mó-yukaawaq íkáonaune.” téna timá ámikaiye.

14 mirá-timatuwena **Máriaa** waéqma aónaimma Ítuma mikák itó-uma máqe-uraiye. miráimanibo wemá Íma Ítue téna aónaraiye.

15 Ítuma wemmá itama aónaraiye: “aaragô, nôraq itaawáq emá ibiqá káyaraano? náawaqtabawaq emá abáá kéono?” téna Ítuma itama aónaitana **Máriaa** yó-káwáá-nákó kétiyaa téna aúyánámmá itátuwena wemá Ítumma yauwéqma timá ámikaiye: “anóko, emá wenaúmo mamé mó-yukema náakarabiyaa tiráátinaq wemmá ko máyáano.” téna min-íníkmá timá ámikaiye.

16 Ítuma wemmá timá ámikaiye: “**Máriaa!**” titana waéqma Ítumma káonena timá ámikaiye: “**Aráábuni!**” wenáaimma “tirááti-naqa tíkáinare” téna timá ámikaiye.

17 Ítuma **Máriaamma** timá ámikaiye: “**kemá ketibonôpaq paá** Ítaupo kemmá iyaqtoraa! ááqibo ketí**bâq**awaanopaq uréaq mó-tima-yimiyo. ‘kemá keti-bogaráq keráwáqá keq**tibogaráq** ketí Áánûqtuma keráwáq**tí** Áánûqtuma máipaq kéuyune.’ ” téna Ítuma timá ámikaiye.

18 **Máriaa** Máátarinima Ítuni iyá**pó**-annama mó-tima-yimikaiye: “kemá uyátárai-nakomma aónaraune!” téna timátuwena wemá Ítuma timámin-aimma timá yimikaiye.

*Ítumma wení iyá**pó**-annama aónaraae.*

19 mimó**rá**-Tótáágóní áq**ná**abaq yupaaraq aaba**úmá** kupékinobaqa Ítuni iyá**pó**-annama anó-monoq-wayukayaba yá**qa** ikatétaboata máq**eo**-marukoni oq**tamá** umá aúy**aq**ma akoq**náá** umákaae. akoq**náá** umákaamanibo Ítuma yúbáq ya itó-urena mirá**óo** téna tiráiyi; “kaayoné-yátá**áqá** karáwáq**tê** waíno.” téna

20 timátuwena wenayá**á**kar**aq** arautaká**ráq** yirá**áté**na itata wení iyá**pó**-annama yeq**tí** uyátárai-nakoma aóné**ta** ôriq umá yim**uqá** maká**áe**.

21 keq**náá**mmá Ítuma timá yimikaiye: “kaayoné-yátá**áqá** keráwáq**tê** waíno. ketibomá kemmá maa-márábimô timátikárainiq umá keráwáqá mór**aiq** umá maa-márábí k**é**timakaune.” téna

22-23 mirá-timatuwena yetôpaq a**ama** k**é**yimena tiráiyi: “Aokaq-Á**ámá** máyáaro. keráwáqô waayú**kati** kúmiq-yataaqa iyaabó**tuweqa** ókaraq taákaq ímaraiyanama miráinata yeráwáq**tí** kúmiq-yataaqa áraimma Íma wániye. ááqibo yeq**tí** kúmiq-yataaqa keráwáqá yáq**to**qtoraiyatama yeráwáq**tí** kúmiq-yataaqa áraimma paá wániye.” téna Ítuma tiráiyi.

24 Ítuni iyá**pó**-annabike **móra**-naqa Tó**máá**ti wenáwí**kmá** áaimma “ábárawaaoma” tébakaq**tema** Íma máitana Ítuma mikák iráiyi.

25 miráitata tébakaq-noiyapo-annama ókaraq-okaraq timá ámikaae: “uyátárai-nakoma aónatukaunatae.” téta tewana Tó**máá**ti maará téna yauwéqma timá yimikaiye: “ayáá**pimma** níri-abuma íaoneq níri-apimma tiyáánaubiq**a** íguyeq tiyáá**mma** watáán-ápí**mmá** íguyeq éqa Íma tirummá aménúne.” téna Tó**máá**ti timá yimikaiye.

26 ááqibo abapaké kaumo-yúpáámá ánatagitana Ítuni iyápó-annama keqnáámmá naaúpaqa mááwana Tóamáati mikáq yeté máqe-uráiyé. máqten-oqtama umá akoqnáá-umareta mááwana Ítuma yetúbáq ya itó-urena tiráiyé: “kaayoné-yátááqá keráwáté waíno.” téna timátuwena

27 Tóamáatimma timá ámikaiye: “ayáánaubiqa arúqma yúwénana ínaa tiyáámma aónaao. ayáámma arúqma yúwénana ínaa tirautapí kuyuwo. íbèkakemma arummá íámí-nakaan íyé arummá timiyo.” téna Ítuma Tóamáatimma timá ámikaiye.

28 Tóamáati yauwéqma tiráiyé: “ketí uyátáraana-nakoma ketí Áánûqtumone!” téna Tóamáati titana

29 Ítuma timá ámikaiye: “kemmá kétimoneboaa arummá kétimene. kemmá ítimonaa-kayukama yirummá kétimeta yimuq-yatáápí mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yóáne agatái-kannaagon-aaimma

30 Ítuma netuqyaa anón-awaameq-yataaqa wení iyápó-annati yúrakaq imánibo máqtemma maa-kánnáábímmá íagataune.

31 ááqibo Ítuma minná “Metáiyae. Áánûqtun Áanikoe.” téq keráwáqá tirummá kámeqa wenáwíkake matúq-matuq umá máí-auwaraimma kanaaráq mayánoe. miráipoaq maamin-áímmá agataúne.

21

Ítuma pukáipike itó-uma kéitata wení iyápó-annama Táábíriati-nokayukaq aónaraae.

1 anaaékaq Táábíriati-nokayukaq Ítuma wenamaariq keqnáámmá ókaraq yiráátiraiye. maaminná náabarabi uráine.

2 Tááimoni Pítáa Tóamáati wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” Natááno Kéinabaq Kááririri-marupakene Yéberi áanikoratagaraq káqomma kaayaqá Ítuni iyápó-annabike-karatagaraq máqtemma komáé-yamae umá máqe-uráae.

3 Tááimoni Pítáa tébakaqa timá yímikaiye: “kemá noyááq-amaataq kégoune.” téna titata tébakaqa tirááe: “ketáágáráqtáa eté ónúntae.” téta timámiqtuweta yeráwáqá máqtemma kóureta nopí-káárébí ko uyáqtama máeta uráámanibo yeráwáqá mi-nókáámmá íma móra-noyaaqa yáqtokaae.

4 aabáyaanapimma aabaú utané kéitana Ítuma mikáq non áwábaq itó-uma máqe-uraimanibo wení iyápó-annama “Ítue” téta íaonaraae.

5 Ítuma yááyama timá yímikaiye: “iyáqô, yaímma-noyaaqa nanúna-yataaqtaa keráwáqá íyaq yáqtokaa?” téna titata yeráwáqá tirááe: “ímiye.” téta yauwéqma tewana

6 Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqti kúqômma nopí-káárégómá tiyáánuran-aukapaq yukéraq aónaaro. keráwáqá yaímma-noyaaqa yabitúnoe.” téna titata yeráwáqá mi-kúqômmá yukéta yabitemmá noyáákoma ógikaitataboata íma kanaaráq yabitiráae.

7 Pítáa aneq-wáqtómá itokéna émáipoana Ítuni iyápó-annabike móra-naqtaba ákái-nakoma karámarena Pítaamma timá ámikaiye: “uyátárai-nakoe!” téna titana Pítáa ítátuwena wení óq-wáqtoma mamá yatánaátá umá kéiyaipe nokaayúpi yámeq-tagurena nokótaaqa yumáena Ítuma máipaq uráiyé.

⁸ miráitata tébakaq-iyapo-annama nopí-káárebí iréta noyááqa ôriq éna ógikai-kuqomma yabítirááe. yeráwáqá non áwábakemma nékaqa ímiye (91 míta). paá waaqókápóana Ítuma non áwábake kanaaráq yááyama tímá yímikaiye.

⁹ yeráwáqá paábaq ya aqtaréta aónaamma ira ámûraaqa noyáákaráq yakaráq wáqe-uraaye.

¹⁰ ááqibo Ítuma tímá yímikaiye: “yaímma-noyaaqa yáqtoraiyama mamé yero.” téna titana

¹¹ Tááímoni Pítaa nopí-káárebí uréna taíbaq (153) anó-noyaaqnatomma mi-kúqópímmá ógikaimma yabítímá áwábaq móte yukáimanibo mi-kúqómmá íyarakuraiye.

¹² Ítuma tímá yímikaiye: “aabáyaanapin-aawaqa yama nátuwero!” téna titata yeráwáqá aónaraae. wemá uyátarai-nare. tétaboata yúyánánóbáqá móra wení iyápó-annabike-nakoma íma “emá náawabono?” téna Ítama íaonaraiye.

¹³ Ítuma iréna yammá mámá yímikaiye. miráuma keqnáámmá noyáákaráq yímikaiye.

¹⁴ maaminnáma kaumobáq Ítuma pukáipike itó-urena wení iyápó-annama wenamááriq yiráátiraiye.

Ítuyaa Pítaama

¹⁵ aabáyaanapin-aawaqa nátuwetama Ítuma Tááímoni Pítaamma tímá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, áqnaabaq maami-qtátááqtábámá mú mikákáán umá keqtábá kákaiyo?” téna Ítama aónaitana Pítaa yawuwéqma tímá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Ítuma tímá ámikaiye: “miráínaa ketí máqte-tipi-tipi-araaqa aáwaqa yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁶ keqnáámmá kaayapáq Ítuma Pítaamma tímá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, kemmá emá ákáinaraq máuno?” téna Ítama aónaitana Pítaa yawuwéqma tímá ámikaiye: “owé. uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Ítuma tímá ámikaiye: “miráínaa ketí tipi-típiraq yabíqma arutaa.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ kaumobáq Ítuma Pítaamma Ítama aónaraiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, ketí aanábó máano? téna Ítuma kaumobáq Ítama aónaitanaboana Pítaamma arummá ôriq kéiyé. miráitana Pítaa tímá ámikaiye: “uyátáraana-nako, máqte-qtataaqtaba káonaane. emá áraimma káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” Pítaa téna tímá ámitana Ítuma yawuwéqma tiráiyé: “miráínaa ketí tipi-típima aáwaqa yimiyo.

¹⁸ kemá áraimma kétima-amune. emá maabumô máema ení ámûrannama umááe. náakarabi ónááe ténabaq paá urááne. ááqibo anónuqma kéma kaa-paq ayáámma áruqtuwe márenata yeráwáqá miráuma-katuweta ámûrannama umá katuweta emá ‘ionaa’ tinnamánibo yeráwáqá náakarabi emmá awíqmeta wínoe.” téna Ítuma Pítaamma tímá ámikaiye.

¹⁹ Ítuma min-áipí Pítaama náarabi umá puníqtaba tiráiyé. miráinana Áánûqtuni tágama-yataaqa múte yawuwíniye. maamin-áímmá tímátuwena Ítuma Pítaamma tímá ámikaiye: “tinaae waraa.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁰ Pítaama waéqma káqomma móra iyápó-annabike Ítuma ôriq éna ákái-naqa náawabi kaawéqá naapí Ítumma áiqtaabi agebaréna tiráiyé: “uyátáraana-nako,

náawawaq emmá namuro-wáyúkátí iyáápi maraí-náqá máiyó?” téna ítama aónarai-naqa yinaae waqmé kéíye.

²¹ Pítaama aónatuwenama Ítumma tímá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemmá nõraq inábiyo?” téna Pítaa Ítumma ítama aónaitana

²² Ítuma yawuégma tiráíye: “ááqibo paá mảrainaq mi-kánáaraq kemá yenúnama minná ení mayaiyábiyo? ení mayaímá paá ketinaae waraao.” téna Ítuma tímá ámikaiye.

²³ miráipoata tímá uréire máqtemma yirummá ámê-kayukabi urááe. maamin-íyápó-ánnábiké-náqá “íma puíniye” téta tímá uréire urááe. ááqibo Ítuma íma weqtábá puíniye téna tímá ámikaibo wemá tiráíye: “paá mảrainaq mi-kánáaraq kemá yenúnama minná ení mayaiyábiyo?” téna tiráíye.

aqtóráe.

²⁴ iyápó-annabike-naqa mimóra maami-qtatááqtábá aónaraipoana agatáíye. wemô tiráimma árain-aain-ajimma ítaraunatae.

²⁵ paá taígani-qtataaqa Ítuma uráimanibo móra-moramo agamaráíyanama mútúq maa-márábímmá min-áúbágómá titipáá ínata yeráwáqá íma kanaaráq íráqõniq umá maránoe.

nôrabi urááqtaba (Apótoro) **timáyíkarai-wayukama nôrabi urááqtaba**

Ítuma aáma tíménune téna árain-aimma tiráiyé.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá maami-kánnáábímmá watáama agatáunama minná Ítuma mi-qtátááqá tarôq uréna aarawaamá yiráátirai-qtataaqtaba agatáune.

² naayóbáké áaimma átárena íbêq-kanaaraqa Ítuma wenamááríq awaaméqá umáyikena timáyíkarai-kayukama yiwíkена aamá áumatán-aimma keyiraatiye. wemá mayaimá mamá ánataigae téna Áánûqtuni Aokaq-Áágóni akoqnáaraq timá yímikaiye. mikáké Áánûqtuma Ítumma awíqmena Áánûqtuma yabíkáimarupaqa utáiyé.

³ naayóbáqá Ítuma wenamááríq aú-aiqa maténa pukáipoana anaaékaqa netuq-kánáámá wemá iyápó-annaraq wenaúma má-yiraatiraiye. miráuma kaayaq-wáyúká ái-ayaa-kanaama (40 kanaama) Ítuma yetópaqa uréna Áánûqtuma yabíkáí-qtataaqtaba timá yímikaiye.

⁴ mirá téna Ítuma yeráwáqté aáwaqa nai-yááréráq maraq máena timá yímikaiye. keráwáqá Yérútáárebáq íma yuwéraq kóoro. keráwáqá paá yaákareq aboámá 'tíménúne' téna timá akoqnáá tiráine. naayóbáqá Ítuma maará-tiraine: "kemá timá tímikaunna-yataaqaba awé oro.

⁵ Yóáane wemá aarawaamá nommá pégyikaraimanibo anaaékaqa pááqya-kanaabimma nommá peránómma Aokaq-Áágómá péqtikaniye." téna Ítuma tiráine.

⁶ ániibo mi-kánááráqa iyápó-annama mórabi áíkuma máqe-uraae. yeráwáqá maará téta Ítuma ítama aónaraae: "uyátáraana-nako, íbêqa emá káámááni yabíkáanna-yataaqa yauwéqma ketáámá Ítiráae-wayukama yimínónó?" téta yemá tirááe.

⁷ ániibo wemá yauwéqma yeráwáqá timá yímikaiye: "maami-qtátááqá keráwáqtí minná íma wáipoaq mi-kánááwábi mi-túpááyábámá itánóe. ímiye. ketibomá aúyánápi kéitana wenamá mi-qtátááqtabámá kéitaiye.

⁸ miráimanibo anaaékaqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá keráwáqté kumáinaq keráwáqá akoqnáama mayánoe. ániibo keráwáqá ketáama maméq Yérútáárebakaraq Yúriabakaraq Támériabakaraq máqten-aukapaq-marabaqa mamé wéyáwé umá ínóe.

Ítuma aboání marûpaq utáiyé.

⁹ Ítuma wemá maamin-áímmá timá ánatatuwaitata wení iyápó-annama aónraawana aboání marûpaq Ítuma utáiyé. mórama waayá-kónnákómá awíqmena utáiyé. miráitata móra-konnakoma awíqmena kóitata yeráwáqá ókaraq wemmá íma aónaraae.

¹⁰ Ítuma aboání marûpaq kóitata yeráwáqá paá karáqtuwe máawana yeráwáqtí yimakaqá kaayaq-nákárátá itó-uma máqe-uraaye. yenákámá wayán-únákáqtóma umátoketa maará téta tirááye:

¹¹ "keráwáqá Káárirí-wayukama nôraq itaráq itó-uma máeraq aabayápáqá karáqtuweraq mááo? maami Ítuma káonaawana Áánûqtuma wení marûpaq

yauwéqma awíráitana kóiniq umá anaaéqa wemá miráráá umá yauwéqmena kumínaq aónanoe.” téta yenákámá tirááye.

iyápó-annama yeráwáqá téta ‘Yúqtaatini mayairáqá móra-nakoma mayániye’ tirááe.

12 miráitata yemá Óribêti-anuraq máqeta yuwéta Yérútáárebaq waaqókák uréire urááe.

13 ánibo yemá uréta naayóbáqá máqe-uraan-namma yanaammá aráqmata-naupaq máqtemma máqe-uraae. min-iyápó-ánnámá mibáq máqe uráa-yuti yiwíqa Pítaae. Yóáane. Yêmitie. Áánarue. Píripie. Tó máátie. Paatááromiyue. Máátiyue. anibo Yêmitima Áápiatimma ánikoe. ánibo Tááimonima káámááni-ayubike karuwaaq-naré. Yúqtaatima Yêmitimma ánikoe. mirá-uraiye.

14 maami-káyúkámá yemá máqtemma móra-iyakaq maréta nunamummá tíq-tiq urááe. ánibo yaímma aaranaammá Máriaama Ítuma anóama wení ábâqawaaraayugaraq máqtemma nunamummá tirááe.

15 mi-kánáárqá Pítaama itó-urena máqtemma wení ábâqawaaraayuma Ítun anaae wáráa-kayukati yúrikaq móra-aimma tirááye. mi-káyúkámá miráuma netuqyaammá (120) máqe-uraae.

16 Pítaama maará-tiraiye: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro.naayóbáqá móra-aimma maará téna Aokaq-Áágómá Tébitini óyaukaq tiráine. maamin-nákómá Yúqtaatima aammá yiráátiqtata Ítumma yáqtokaae. min-áímmá Yúqtaatitaba arammá iyaíno. tiráimma íbêqa abarokák kéíye.

17 Yúqtaatima ketáátê yagaroqtamá máqe-uraimma wemá maami-máyáímá matááye.” téna Pítaama mirá-tiraiye.

18 maamin-nákómá Yúqtaatima naayóbáqá wenamáárîq wení otaa-mónéqnapó maramá meyanîq uráine. min-áúkápáqá wenamáárîq ikákuraine. ko yutákitana yarákéna áyaqa kugúbagitana pukuráine.

19 minnýaba máqtemma Yérútáárebaq máa-kayukama ítaraane. miráitata min-áúkápáqtábámá yeqtí yáabikemma Aaketááma miráuma ‘naae-márábáre’ kête.

20 ánibo Pítaama maará-tiraiye: “maamin-áímmá Táámupi agatáin-aikoma maará kétiye. ‘wení naammá paá-namma wániye. móra-nakoma íma min-áúpáqá maíno.’ téna kétiye. ánibo ókaraq Táámuni wannaabí téna ‘káqo-nakoma ayuwáiyana wení mayáímá mayáíno.’ téna kétiye.

21 miráinataa íbêqa ketáámá móra-naqa uyátárai-naqa Ítute uréire uráiya-kayukabike aónama awiránúnatae.

22 naayóbáqá Yóáanema áaimma átarena nommá waayúkama péqyikaraike Ítuma mayáímá áaimma átama maténa aqtórâq itana Áánúqtuma yauwéqma wení márúpaq awíqmena úitata aónaraiya-kayukabike móra-naqa awiránúnatae. miráinana Ítuma pukáipike itó-urai-waigoni ketáátê watáama tíniye.” tená Pítaama tirááye.

23 Pítaama mirá-timatuwaitata yemá kaayaq-náqá yiwíkaae. móra-waigon-awíqa Yótêbi Yátatie. wení káqon-awíqa Patáábatie.morá-nakon áwíqa Máátáiyatie.

24 miráitata yeráwáqá nunamummá maará tétá tirááe: “uyátárai-nako, emá máqte-kayukati íyaqnoabaqa kanaarâq káonaane. maa-kááyáq-nákábikémmá náawanaq awiránónáa keqtáámá tiráátiyo.

²⁵ miráinana min-nákómá Yúqtaatini mayairáq mayániye. wemá mórama ení iyápó-annabi mániye. ániibo Yúqtaatima maami-máyáímá yuwéna puí-márúpáq kói-nakoni mayairáq mayániye.” téta nunamupí tirááe.

²⁶ mi máka-nakoratama kanaaráq mi-máyáímá máyáawaniq urááyataboata yemá nunamummá kététa yátama maqmá akátémma Áanûqtuma mi-tátámá mamá Máátáiyatinopaq makáiyé. mikáké Máátáiyatima wemá uyátáitata wemmá awíqma tiyááka umá móra timáyíkáan-annate yagaroqtamá ákaraae.

2

Aánûqtunopake Aokaq-Áágómá kukáiyé.

¹ Ítuma pukéna itó-urái-kanaarake áaimma átárena kaayaq-wáyúkágáráq tiyááka-kanaaraq (áwíqa Péqtekoti-omaqa) yeráwáqá móra-naupaq yama áikutaee. ániibo

² anókaq áama ayéna akoqnáá uwáágoraa umá Áánûqtunopake kukéna maraq máa-naupaq ágikáiyé.

³ ániibo irautakáá-qtátááqá aónaraae. mi-qtátáákómá yabí-tábí umá móra-mora-yuti yiqnókáq kukáiyé.

⁴ ániibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yepí máqtemma ógiqme uráiyé. mi táoqa yeráwáqá áaimma átáma óq-aipike Aokaq-Áágómá yímitata tirááe.

⁵ mi-kánááráq yáimma Yérútáarebaq yamáa-kayukama yemá monoq-wáyúkábóata yemá máqte-marabake-kayukae.

⁶ maamin akoqnáá-uwaagoraan-aimma tímá abarokáq itata máqtemma aarawaamá mórabita áikutaee. miráitata yemá máqtemma móra-mora-yuma iyápó-annama yimónaamma óq-ain oq-aipike aamá kétéwata ôpake ya máe-kayukama yeqtáábike aamá kétéwataboata yimurere urááe.

⁷ ániibo yemá máqtemma iyánáaq umá kánateta yúyánámmá ôriq umá itéta tirááe: “yemá maami-káyúkámá máqtemma aamó te-káyúkámá Kááririmarupake-kayukamoe.

⁸ náaraq iyô? ketáá móra-mora-yutaama ketáái táabikenaq kéitaunataabiyo?” téta tirááe.

⁹ ketáá máqtemma miráuma Páátíya-wayukama Mariya-wayukama Írama-wayukama Metapotémia-wayukama Yúria-wayukama Kaaparótia-wayukama Pááqtati-wayukama Étia-wayukama

¹⁰ Parítiya-wayukama Paapíriya-wayukama Íqtíbi-wayukama Aríbiya-wayukama Tairíni-marupaq waaqókáre Aróma-wayukama Íbarugaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Karíti-wayukama Arébiya-wayukama Itáunataama

¹¹ ketáámá káqo-káqo-marupake yemmá máqtemma ketáái táabike watáama Áánûqtuni anó-qtataatriq iqtábá kéte.

¹² máqte-kayukama iyánáaq umá ánataraamanibo móra-nakoma mi-qtátáákón áaimma íma kanaaráq tímá yimikáiyé. yemá yeiyáá maará téta tirááe: “maami-qtátááqá nói-qtataakoni áainabiyo?” téta tirááamanibo

¹³ yáimma-wayukama akáyáámmá téta maará-tiraae: “yemá taíbaq-aipike téta taíbaq aúgemma wááéni-nomma naréta neginaagi kéoe.” téta tirááe.

14 miráimanibo Pítaama tiyááka umá móra-iyapo-annate itó-uma máena anókaq ááyama máqte-kayukama watáa timá-yimena tiráiyi: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Yérútáarebaqa máa-kayukama ketáama iteraq maami-wágóni áaimma keráwáqá Ítama arútáaro.

15 keráwáqá túyánámmá itáama keqtaáyábá ‘aíbôq-nomma naréta neginaagi kéoe’ téq kétemanibo íbêqa paá aabayaaraq (9 kirokiraq) kéuyawiye.

16 miráimanibo maami-qtátááqtabá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Yóéroma maará-tiraine.

17 Áánûqtu tiráine.

‘aqtó-kánáámá waaqókáriq kéinaqa ketí Aágoni akoqnáama yúwáanana máqtemma aarawaabi kumíniye. miráinata keqtaanimaarabi keqtiáámûmaaqa amuné-áímmá tínoe.

keráwáqti awaayati-wayukama yúramma karákéta kainapákáá umá aónaiyata keráwáqti anónuqma-wayukama kaimmá aónaoe.

18 mi-kánáaráqá ketí mayái-mákónábi mayái-ínikómmá ketí Aágoni akoqnáama yiménata yeráwáqá amuné-áímmá tínoe.

19 kemá aabayákáqá awaaméq-yátááqá yiráátéq aménáápáqá maa-márábímmá awaaméq-yátááqá yiráátenune.

naeegógáráq iragáráq úmukaraq wánoe.

20 uyátárai-nakoni anó-kanaama íma pááq uráinana aabaúgómá kumayuqá auráinana wíyokoma mamá naaemá aurániye.

21 mi-kánáaráqá náayubi uyátárai-nakon áwíkaq yaíya-kayukama Áánûqtuma yeráwáqá yawwéqma yiwiráinata yemá wenná mánoe.’

téna Áánûqtuni amuné-nákomá Yóéro mirá-tiraine.” téna Pítaama tiráiyi.

22 Pítaama ókaraq tiráiyi: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, maamin-áímmá itáaro. Ítuma Náátárêtibake-nakoqtaba aamá timá-timenaa kéune.

23 wemá keráwáqti aúkáapi máitanama Áánûqtuma wepí taígani awaaméq-yátáákáráq amuné-áíkáráq tarôq itaq keráwáqá kenamááriq aónarae. naayóbáqá Áánûqtuma wenamááriq aúyánámmá itarena maamin-náqá Ítumma keráwáqti tiyáápiraraq maréna keráwáqá ámáam-aimma arátê-kayukama iyáápi tímitaq wemmá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáiyiye.

24 miráimanibo Áánûqtuma min-náqá yawwéqma pukáipike múte itó-umakaraiye. ánibo wemmá aú-aíqa éna puí-yátáápike mamá paábaq ayúkaiye. miráuma puí-yátáákómá min-náqá íma kanaaraq yáqtokaiye.

25 Tébitima min-nákoqtabá pukáipike itó-iniqtaba maará téna tiráine.

‘kemá máqte-tupaama uyátárai-nakoma ketí túbáq aati-aatimá máetaq aónaraunaboana wemá ketimakáq máipoana kemmá móra-yataakoma íma tiweqtániye.

minnáyaba timuqá ôriq umá kémarauana

26 ketáagoma amuq-yatáákáráq tóyaupikemma anókaq ááyama kétiye.

27 emá íma ketí tirun-iyápómá yúwénana puí-márúpáq wíniye.

ítaraunboana ketí túgogaraq aagániye. minná kemá ení Aokaq-náqá íma ayúwénana kabiráino.

28 matúq-matuq umá mái-apaq wí-ámmá kemmá tiráátiraanama kemá kété máeboaa kepímmá timuq-yatááqá ógitikaraane.’

téna ketináábútáá Tébitima tiráine.

29 ketíbâqawaaraayuo, ketináábútáámá Tébitima púitata uqtamá karaane. wení mararaamá ketáátê íbêqa paá wáiyiye.

30 miráimanibo Tébitima Áánûqtuni amuné-náqá máenaboana kéitaitana Áánûqtuma árain-aimma akoqnáá umá maará-tiraine. mórama ‘enánnábíké-nákómá ení márûqa yabíkái-yataaqa mayániye’ téna Áánûqtuma Ítuqtaba Tébitimma timá ámikaiye.

31 naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínena i-qtátááqá Tébitima aónatuwena Ítuma pukéna itó-iniqtaba tiráine. Ítu Káriqtoma wemá min-nákóqtábá Áánûqtu íma ayúwáitana puí-márúpáqá máena wení aúgoma íma kabiraráiye. ímiye.

32 Ítuma pukáipike Áánûqtuma mamá itó-umakaraiye. miráitaqtaa ketáámá aónareqtaa kétunatae.

33 íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq uténa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mayéna aboání aayáánurapaq máiye. ániibo naayóbáqá Áánûqtuma téna ‘Aokaq-Áámá aménúne’ téna tiráiniq umá íbêqa aboámá Aokaq-Áámá keqqtáábí atítikaraitaq íbêqa keráwáqá káonaae.

34 Tébitima Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtuni aayáánurapaq ímamanimanibo wemá maará téna tiráine.

‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakoqtaba maará-tiraine.

emá ketiyáánurapaq maraq mááo.

35 ániibo anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá mamá ení aítauq aménáápáq yikánúne.’

téna Tébitima tiráine. maamin-áimmá téna anaaékaq Áánûqtuma Ítuni namuro-wáyúkámá yítábí mayuwániqtaba amuné-áipí tiráiye.

36 miráinataa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama maaminnáyabama ketáámá ítama arutánatae.maamin-náqá Ítumma keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáimma minná Áánûqtuma wemmá mamá anómma uyátárai-naqa Metáiyamma aúrakaraiye.” téna Pítaama tiráiye.

aaawamá taíbaq yirummá waeréta monoq-nómmá pékaae.

37 yemá maamin-áimmá ítáawana min-áikóma yeqtí íyaqa atákáiye. yeráwáqá Pítaakaraq yaímma iyápó-annama maará téta timá yimikaae: “ketíbátiwaayuo, ketáái túnabaro íbêqa ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta tiráae.

38 Pítaa maará téna timá yimikaiye: “keráwáqá máqtemma móra-mora-wayukama tirummá waeréraq monoq-nómmá Ítu Káriqton áwíkaq kéberaiyanawaq keráwáqti kúmiqa mamá paá umátikaino. keráwáqá mirá kéiyanaawaq Áánûqtuma wení Aokaq-Áámá timíniye.

39 naayóbáqá Áánûqtuma maami-qtátááqá keráwákaraq keráwáqti iyápógaraq yaímma nékaq máiya-kayukagaraq ‘timénúne’ téna timá akoqnáá uráine. owé. Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma ‘timénúne’ ténaboana máqtemma yááyarai-kayukama Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Pítaama tiráiye.

40 ániibo Pítaama aayáqtáákaq wataáama akoqnáá umá maará tiraiye: “keráwáqá atéáaro! keráwáqá íma arupú o-káyúkátí táí-aaikake nékaq mááero. yetí táí-meyamma anómma aurániye.” téna Pítaama tiráiye.

41 miráitata máqte-kayukama Pítaan áama ítáa-kayukama monoq-nómmá pékaae. mí táoqa taígani-kayukama yirummá waékáamma (miráuma 3,000) mórabi yorupamá yoráutaiye.

42 mi-káyúkámá íráqôniq umá timáyíkáan-annati yáama kéiteta yíbâqawaayuma yíwáqnaa éta yeráwáqtê mórapike aáwaqa kéneta nunamummá tirááe.

43 miráitana Áánûqtuma taíbaq-awaameq-yataaqa iyápó-annabi tarôq uráitataboata máqte-kayukama ikatíq urááe.

44 máqte-kayukama Ítu Káriqtokaq itáíq-itaiq uráá-kayukagaraq mórabi máqeu-uraae. ánibo yemá yeqtí máqte-qtataaqtabama mórabi maqmá yaíkááe.

45 miráitata yemá yeqtí máqte-qtataaqa waayúkaraq máráawata meyáníq kéowata móneqa mataáe. mi-mónékáké yeqtí waayúkama móra-mora-yuma nóiqtababi o-qtátááq méyáníq urááe.

46 máqte-tupaama yemá máqtemma mórabi anó-monoq-naupaq uráámanibo yemá óq-naun oq-nauke Ítuma naayóbáqá yímikainikaa umá yammá wááéni-nokaraq mórabike narááe.yeráwáqá yimuqá kémareta máqtemma yímikaae.

47 máqte-kanaaraqa yemá Áánûqtun áwíqa múte kéyauyowana káqo-kayukama yeqtí yáaimma yimónéta 'íráqôniq kéoe' tirááe. máqte-kanaabimma uyátárainakoma yauwéqma yiwírái-kayukama ókaraq-okaraq yoráutaiye.

3

mórama aítauqa táíq urái-naqa íráqôniq uráíye.

1 móra-taoqa Pítaayaa Yóáanema anó-monoq-naupaq nunamummó téqo-kanaa énaikaq (3 kiroki) kéitata utááye.

2 ánibo móra-naqa aítauqa táíq urái-naqa mikáq awíqmeta utááe. min-náqá anóama miráuraimma marákáraine. máqte-tupaama anó-monoq-nakoni oqtaráqá aati-aatimá máitata min-óqtáyábá 'íráqôn-auramma aónaiye' téta tirááe. máqte-kayukama yemá wemmá káonaawana máqte-kanaaraqa móneqtaba waayúkaraq inaa-inaa tiráíye.

3 ánibo maamin-nákómá Pítaayaa Yóáanemma yumónaimma anó-monoq-naupaq uyáberaiyeta kéoyana min-nákómá oqtaráq máena yenákáráq yaímma-yataaqa tímígáae téna ítama aónaraiye.

4 Pítaama mi kárú-nakomma aúrapi karáqma akoqnáá kéitana Yóáanegaraqa miráuma aúrapi karákáitana Pítaama maará téna tiráíye: "emá kekárátá tímónaao." téna tiráíye.

5 ánibo "móra-yataaqa yenákámá tímíyéta kéoye" téna wemá waéqma yenákátí yúrapi karákáíye.

6 miráimanibo Pítaama maará téna tiráíye: "kemá móneqa íma matokáunnamanibo kemá móra-yataaqa matokáunnama kanaaráq emmá améñúne. minná Náátárêtipake-naqa Ítu Káriqtun áwíkaq emá itó-uma aammá waoa." téna tímá ámikaiye.

7 min-nákóni ayáákaq yáqtoqma itó-umakaitana páátákáá min-nákóni áiyayaakoma arupú umágéna akoqnáá uráíye.

8 ánibo min-nákómá yaúmetameta kéena uréire éna yenákátí yinaae waqména anó-monoq-naupaqa uténa wemá yaúmetameta kéena Áánûqtun áwíqa múte yaútaiye.

9 ánibo máqtemma aarawaamá min-náqá káonaawana uréire kéitata yemá Áánûqtun áwíqa múte yaútaae.

10 miráitata aarawaamá min-nákómá anó-monoq-nakoni íráqôn-oqtaaraqa máena máqte-kayukaraq móneqtaba inaa-inaa téwai-nakoma aarawaamá íbêqa káonaawana atóbamagitata aónama iyánaq kéeta taíbaq-yuyanamma ítaraae.

Pítaama anó-monoq-naupaq watáama tiráiyé.

11 maami áitauqa táíq urái-nakoma Pítaayaa Yóáaneti iyáákaq toto umá aarawaamá anó-monoq-namma 'Tórómónini naamátûpare' tenn-áúkápáq uyaatéta yama áíkutaæ.

12 Pítaa mi-káyúkámá kéyimonena maará téna watáama timá yímikaiye: "keráwáqá nôraq itaráq maami-qtátááqtbámá netuqyaa-túyánámmá kéitaa? nôraq itaráq kerátáti túrapimma kégararaao? keráwáqá túyánámmá ítáama kerátámá kerátáti akoqnááqaraq aokaq-ááikákénáq maamin-náqá mamá itó-umakarauyo? áraimma ímiye.

13 keráwáqá Ítiráæo-wayukao, Áabaraagaraq Ááitekigaraq Yáakoboma yeráwáqá ketáái títaubikotaaí Áánûqtuma wení mayái-íyápógón áwîqa múte yaútaimma Ítue. wemá min-nákómmá keráwáqá áwîqma ááíq-wayukati iyáápi máráawana anó-kawaa-nakoma Pááíratima aónaimma otaa-qtátááqá íma wáitanaboana yawwéqma paá timákanena uráimanibo ímiye. keráwáqá wemmá tinaaéma umákaraane.

14 miráita keráwáqá wemá arupú éna Aokaq-náqá Íraqôniq umá yainai-náqá aabi mayákarae. keráwáqá waayúkama ikámma puí-náqá ayúkaamanibo

15 aúwaraikoni áai-naqa wemmá ikákae. miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraitaka yawwéqma kerátámá minnýaba wení watáama timáe uréire kéuye.

16 miráitaka kerátámá weqtábá itáíq-itaiq kéuye. miráitana Ítun áwîkaqa maamin-náqá mamá akoqnáá kéumakaitaq keráwáqá wemmá káoneq ítama kárutaae. Ítuma wenamááriq kerátáti itáíq-itaiq í-yátááqá kétimitaka maami itai-yákáákómá maan-nákókáqá keráwáqti túrakaq Íraqôn-akoqnaa-yataaqa abarokáq kéiyé.

17 áraine. ketíbatiwaayuo, kemá itáunnama maami-qtátááqá keráwákáráq keráwáqti anó-kayukagaraq Ítu Káríqtomma íma ítama arútarepoaq keráwáqá mirá-uraane.

18 miráimanibo naayóbáqá Áánûqtuma maará téna wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine. ketí timákai-naqa Káríqtoma aíqa í-yátááqá mayániye.' tiráine. keráwáqá mirá kéowanaibeqa min-ááímmá abarokáq kéitana naayóbáqá Áánûqtuma tiráin-aikoma arammá kéiyaiye.

19 miráinaq túyánámmá waéqma itéraq tirummá waeraiyana Áánûqtuma keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye.

20 miráianama Áánûqtuma keráwáqá aúgen-akoqnaama tiména Ítumma Káríqtoma timákainana kerawaqtôpaq kumínimma Áánûqtuma naayóbáq Ítumma awaaméqá umákaraine.

21 íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq máena Áánûqtuma máqte-qtataaqa ke-qnáámmá mamá aúgeniq íní-kanaayaba awé ínimma miráuma naayóbáqá Áánûqtuma wení aokaq-ámúné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine.

22 Móteti maará-tiraine. 'Áánûqtuma uyátárai-nakoma keráwáqti tîbâqawaayupike mórama amuné-náqá kekáá umá mamá timíniye. keráwáqá wenáama anaaé waqmá kéiteraqa keráwáqtbá tînna-yataakoni anaaé wáráaro.

23 náayuwabi min-ámúné-nákón áama íma itáiyana Áánûqtuma yeráwáqá yíkaminata puínoe. miráinata yemá ókaraq Ítiráæo-wayukate móragaraq íma mánoe.' téna Mótetima tiráine.

24 naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maamin-áímmá tiráamma Táamuyogaraq yaímma anaaékaqo abarokáq uráa-kayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá tiráamma íbêq-kanaaraqa wáiqtaba tiráane.

25 keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí iyápó-annama mááe. keráwáqti tináábútáábí Áánûqtuma aamá timá yarúmakai-qtataaqa matáa-kayukae. Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘ení iyápógokake máqtemma maa-márábí-káyúkámá kemá yemma Íráqôniq umáyikanune.’ tiráine.

26 Áánûqtuma áqnáabaq weni iyápóma Ítumma timákaitana keráwáqá mamá Íráqôniq kéomatikena keráwáqti táí-aaipike mamá waétikanena íráine.” téna Pítaama tiráiyee.

4

Pítaayaa Yóáanema ánná yímikaae.

1 Pítaayaa Yóáanema yenákámá máqte-kayukabi watáama kétéyaqtaba anó-monoq-wayukagaraq monoq-náúpáq-káwáá-nákáráq Tááqtúti-wayukagaraq mikáq irááe.

2 ániibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá aarawaamá watáama kétima-yimeta ‘Ítu Káríqtoma pukáipike itó-urai-waigoni watáama kétima-yimeta yaímma pukáa-kayukama itó-inoe’ téta tiráiyee.

3 miráitata yemá maamin-nákámá yáqtoqma ánná yiméta íbêqa énaikariq itata aabáyaamma aamá ítama yainánúnatae’ téta yiwíqmeta urááe.

4 miráimanibo netuqyaa-káyúkámá aaramá waamá yenákátí Ítuqtaba téyanaimma itéta yirummá waékáamma yemá netuqyaa-káyúkáé (miráuma 5,000).

yenákámá káánítôre-wayukati yúrikaq aamá ítama yaikaae.

5 aabáyaamma anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq yaímma ámánaimma yirááti-wayukagaraq máqtemma Yérútáárebaq álkutaae.

6 ániibo máqtemma anó-monoq-wayukagaraq Áánatima Kááyápatima Yóáanegaraq Érékáánara yeráwákáráq yeqti móra-annagaraq yeráwáqá mórabitá Yérútáárebaq álkutaae.

7 mi-kááyáq-iyápórátámá yemá yeqti yúbáq mamá itó-umayikareta yemá maará téta ítama aónarae: “kenákámá náawan áwíkarabi akoqnáárraq maami-qtátááq tarôq kéoyo?” téta tirááe.

8 ániibo Aokaq-Áágómá Pítaani arupimmá ógiraitana wemá maará téna tiráiyee: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukati anómma kawáá-wáyúkágáráq waayúkati áaimma kawáá uráa-kayukagaraq keráwáqô,

9 kekárátá ítama aónéq ‘naayóbáqá maamin-náqá aítauqa táiq uráimanibo nôraq ítanawáq aítaukoma Íráqôniq uráiyoy’ téq keráwáqá kétémanibo

10 keráwáqá káonaiyata máqtemma Ítiráaeo-wayukama aónaaro. maamin-náqá wemá keráwáqti túbáq itó-uma máí-nakoma Ítu Káríqtoma Náátárêtibake-nakoni áwíkaq atóbama Íráqôniq kéiyee. min-náqá keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana púitana Áánûqtuma wemmá yauwéqma itó-umakaraiyee.

11 maamin-náqá Ítuqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kéiyee. ‘keráwáqá mayai-wáyúkámá maammá inéq maamin-óqtáqtabá táí-oqtane téq tiráámanibo akoqnáá uráitata naakóní áwáá moyakaq makéta káqon-oqtamma min-ámúráq kémaraae. íbêqa maamin-óqtákómá akoqnáá-oqtama káuraiyee.’ kéiyee.

12 máqte-marabaqa Áánûqtuma íma káqon-awikaq keqtaámô yauwéqma ti-wirániqtaama tiráátiraae. paá Ítun áwíkarapi akoqnáaraq tímikaiye.

13 ániibo káánítôre-wayukama yemá Pítaayaa Yóáanema yimónaamma yenákámá íma ikatíqá éta akoqnáá umá wataáama tiráíye. miráitata monoq-káánítôré-wáyúkámá yenákámá yimónaamma naayóbáqá íma aúba-namma pékaaye. yenákámá paá Ítugaraq yagaroqtamá uréire uréta yaákaq urááe.

14 miráitata yemá aónaamma minnámo aítauqa táíq uráimma mamá íráqôniq umákaayan-nakoma yenákátê itó-uma yagaroqtamá máitata aónawaeta káánítôre-wayukama yemá tónón-aimma íma wáitata ókaraq íma wataáama tirááe.

15 miráitata yemá min-nákámá timáyikaayata min-námmá yuwéta máápaq yaúbama mááyata yemá naaúpaqa wataáama yeiyáá téite urááe:

16 “ketáámá maamin-nákámá nôraq umáyikanunataabiyo? yenákámá móra-awaameq-yataaqa tarôq óyata máqtemma Yérútáárebaq-ininaukaqa yemá aónama ántaraapoata ketáámá minná kanaaráq íma mamá aúyoranunatae.

17 miráimanibo maamin-áikómá móragaraq anóniq umá máqte-kayukabi wéyáwé ínipoaqtaa ketáá yenákámá yiwíkeqtaa ókaraq Ítuni áwíqa íma káqo-kayukama timá yíméro téqtaa akoqnáá-aimma timá-yimenunatae.” téta yemá tirááe.

18 ániibo yeráwáqá maamin-nákámá yiwíketa akoqnáá-aimma téta “kenákámá móragaraq maamin-náqá Ítun áwíkaqa káqo-kayukama íma timá yímekao.” téta tirááe.

19 miráimanibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá maará téta tirááye: “kerátámá Áánûqtun aúraqa arupú-ainaq tarôq óyú keráwáqtí táawaq itáyúyô? keráwáqá kenamááríq yaináí-wáyúkaráá umá máeqa timá tíméro.

20 kerátámá maami kateko-yátááqá káoneka ítarauyatabama íma kanaaráq paátí máyubo abarokáq timá-yimeyuye.” téta Pítaayaa Yóáanema tirááe.

21 máqtemma anó-monoq-wayukama akoqnáá umá iragáráq-áimma téta maamin-nákámá timáyikayata kóuraaye. miráitata yeráwáqá máqte-kayukati yáaqa ikatíq urááe. ániibo anó-monoq-wayukama maamim-nákámá ánná yimínónaqtaba abáá uwaeta íbáqyukaae. máqte-kayukama maami-qtátááqá tarôq kéoyata káoneta yemá Áánûqtun áwíqa múte yaútae.

22 ániibo aítauqa táíq uráimma mamá íráqôniq umákaraaya-nakoni-karitimaatima uyátá-maqma kaayaq-wáyúká áiyayaamma (40 karitimaatima) máqe-uráíye.

monoq-wáyúkámá akoqnáá umá nunamummá tirááe.

23 iyuwáiyatama yauwéqma yenákátí aanábó-wáyúkámá máápaq uréta anó-monoq-wayukama ten-áimma máma timá-yimikaaye.

24 ániibo yemá maamin-áimma kéiteta yeráwáqá móra-iyakaq maréta nunamummá maará téta tirááe: “anó-nako, enamááríq wíyôkaraq maragáráq únókáráq tarôq kée máqte-qtataaqa arunóbáqá wáimma tarôq urááe.

25 naayóbáqá ení Aokaq-Áágómá ketáái títaubikomma ení mayái-náqá Tébitimma maará téna timá ámikaiye. ‘nôraq itatawáq Yéqtae-wayukama íma Íbaru-wayukama íyamma yeráwáqá kéitatawáq nôraq itatawáq waayúkama aamá íma ítaraa-kayukaraa umá kéitao?

26 maa-márábí yabíkái-kayukama (kíni) yeráwáqá yokaa umá ánateta anó-kayukama mamá áíkuyeta Áánûqtumma wení Metáiyakaraq namuroíq umákaraae.’ téna Aokaq-Áágómá Tébitini íbí tiráíye.

yemá nunamupí téite kéoe.

²⁷ áraain-uraane. kínima Érótigaraq anó-kamaami-naqa Pááqtati Pááíratigaraq yaímma Yéqtaeao-wayukagaraqa Ítíráeao-wayukate yeráwáqá yagaroqtaréta máqtemma Ítumma ení Metáiyama namuroíq umákáraae.

²⁸ miráimanibo yemá áikuteta emá túyánápíké timá akoqnáá uráán-aimma abarokáq mamá páaq urááe.

²⁹ uyátaráana-nako, íbêqa emá itaao.maamin-áíqtába yeráwáqá akoqnáá-aimma téta iragáráq-áímmá kéte. ení watáama abarokáq ikatíq íma éqtaa timá yiménúnayabataama tíwáqnaa uwo.

³⁰ ení ayáámma múte yaúte waayúkama mamá atóbamayikeaq enamááríq ení Aokaq-náqá Ítumma wenáwíkaqa anón-awaameq-yataakaraq kateko-yátááríq uwo.” téta nunamupí tirááe.

³¹ miráitana yeráwáqá áíkuma máqeo-nakoma waráá-waraa kéitana yeráwápímmá Aokaq-Áágómá ógikaiye. miráipoata yeráwáqá ókaraq íma ikatíqa éta yeráwáqá akoqnáá umá Áánûqtuni watáama abarokáq áaimma átama timá yímikaae.

yirummá ámê-kayukama máqtemma móra-iyakaq makááe.

³² máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama móra-iyakaq maréta móra-nakoma íma móra-yataaqtabama ‘kennáe’ téna tiráibo máqte-qtataaqa minná ‘máqte-kayukati minnáe’ téta yeráwáqá tirááe.

³³ ánibo timáyíkarai-wayukama yeráwáqá Ítuma pukéna itó-urain-aimma téta wení akoqnáá-yataaqtabagaraq tirááe.miráitana máqtemma Áánûqtuma wení íráqô-yataa yímikaiye.

³⁴ ánibo yeráwápíkémhá móra-nakoma íma aáwaqtabama áama yaráíye. miráitata máqtemma yeráwáqti marawábi naammá waayúkaraq maráawata meyáníq urááe. minnárake móneqa matéta timáyíkarai-wayukama yímikaae.

³⁵ ánibo timáyíkarai-wayukama yemá móneqa matéta aqtóráríq o-qtátááqá íma makáá-kayukama yaímma yímikaae.

³⁶ ítáaro. móra-naqa máqe-uraimma wenáwíqa Yótêbie. wemá Aríbae-annabike abarokáq uráimanibo timáyíkarai-wayukama weqtábá Páánabati téta tirááe. min-áwíkon áaimma umá yíqtaiq í-árááré’.

³⁷ wení maramá Táíparatibaq wáitana waayúkaraq máráitata meyáníq urááe. minnárake móneqa maténa timáyíkarai-wayukama má yímikaiye.

5*Áánánáiyatiyaa Tapáírae.*

¹ móra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqa Áánánáiyatie. ánibo ánáakon áwíqa Tapáírae. miráitana Áánánáiyatima wení yaímma-yataakaraq maragáráq yaímma-wayukaraq maráyata meyáníq ígáae tirááye.

² miráitana Áánánáiyatima mikáké móneqa maténa yaímma wetábá aúpq máráimma ánáakogaraq aónariye. tébakaq-moneqa iyápó-annati yítaupi má-makaiye.

³ ánibo Pítaama maará téna tiráíye: “Áánánáiyatio, nôraq itaawáq emá Tááqtaamma ayuwáánanawaq ení áyaqnoabaqa ógraitaa emá Aokaq-Áágómmá kaaqaari-áímmá timá ayuwé mi-máráráké enamááríq yaímma-moneqa aúpq makáánô?

4 maami-márámá ení maramá íyaq wáqe-uraiyo? anaaékaqa maami-márámá meyaníq kéowana móragaraq ení maramá íma wáqe-uraimanibo móneqa maténa ennámíbo mónekaraq arupú íma urááne. nôraq itaawáq mirán-ááímmá tarôq uráno? emá morá-wayukama íma kaaqaari-áímmá tímákáraapo Áánûqtuma kaaqaari tímákáraane.” téna Pítaama tiráíye.

5 áníbo Áánánáíyatima maamin-áímmá kéitena marabí yutákéna pukuráíye. miráitata min-áímmá ítáa-kayukama ôriq umá yáaqtaba urááe.

6 miráitata yaímma awaayatí-wáyúkámá wení arááq-auma tabaráábe wáqtôbi múqmúmeta mó-uqtamakaraae.

7 anaaékaqa aabaúgómá kaumotá kéitana Áánánáíyatimma ánáakoma nói-qtarabi abarokáq immá íma ítarena min-náúpáqá utáíye.

8 áníbo Pítaama maará téna: “Tapáírao, tímá-timiyo. mararákémhá móneqa káginnawaq enawaikótéma matááyô?” téna Pítaa titana Áánánáíyatimma ánáakoma maará-tiraiye: “owé. kinnamiye.” téna tiráíye.

9 áníbo Pítaama maará téna tímá ámikaiye: “nôraq itakawáq kenákámá aamá tímá mórraraq marékawaq uyátárai-nakomi Aágómmá kémakateyo? emá itaao. enawaikómmá maaméta mó-uqtamakatuweta ye-káyúkámá yemá waaqókáq oqtaráq máanapoata yemá ekáráq maméta mó-uqtanoe.” téna tiráíye.

10 miráitana Tapáírama wemá min-áímmá kéitena páátákáá marabí yutákéna pukuráitata awaayatí-wáyúkámá min-náúpáq utéta aónaamma Tapáírama pukuráitata yemá min-inímmá maméta awaikómmá uqtamákáraa-waigoni waaqókáq mó-uqtamakaraae.

11 miráitata máqtemma yirummá ámê-kayukama káíkuyogaraq yaímma-waayukagaraq maamin-áímma kéiteta yeráwáqá yáaqa ôriq umá karáíye.

Ókon-okomma awaaméq-yátááqá abarokáq uráíye.

12 tímáyíkarai-wayukama aarawaatí aúkáapimma netuqyaamá awaaméq-yátááqá ókon-okomma tarôq urááe. miráitata máqtemma itáíq-itaiq kéokayukama yeráwáqá móra-iyakaq maréta Tórómónini naamátûpare téta áwîqa yaakáq ya álkutaae.

13 yaímma káqo-kayukagaraqa yemá ikatéta íma yeráwáqtê yagaroqtamá máqe-uraae. miráimanibo yemá aarawaamá maami-káyúkátí arupú-yaímma aónaraae.

14 taíbaq-wayukama uyátárai-naqa ítukaq itáíq-itaiq kéeta yeráwáqtê yagaroqtamá mórabi yorupamá yoráutaae.

15 miráitata máqtemma aarawaamá karí-wáyúkámá yíwíqmeta aakaq mó yíkaraae. miráinana Pítaama aakaq uréire kéinana amakómá mi-karí-wáyúkámá yúgeqtaaq íniye.

16 yaímma aarawaamá máqte-marupakemma Yérútááre-marukoni waaqókáq-wáyúkágáráq yemá yama álkutaae. mi-káyúkámá yemá karí-wáyúkágáráq yaímma táí-aagoma yeráwápi mái-kayugaraq yíwíqmeta irááe. miráitata máqtemma mi-karí-wáyúkámá atóbageqe urááe.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma iyápo-annama ánnábike paábaq iyúkaiye.

17 miráitata anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaroqtamá máa-kayukama yemá Táátûtiq-wayukaboata tímáyíkarai-wayukama anómma íyamma umáyíkaraae.

18 miráitata anó-monoq-wayukama yemá iyamma itata timáyikarai-wayukama kárún-aaimma timáyiketa yáqtoqma ánná-naupaq otaa-káyúkagáráq yagaroq-tamá yíkáawata máqe-uraae.

19 miráimanibo nokáámma uyátárai-nakonopake kaqtó-nakoma ánná-naupake oqtamá ituwena máápaq yiwíqma márúte kéiyuwena maará-tiraiye:

20 “keráwáqá anó-monoq-naupaq uréraq maami máqtemma aúgen aúwarai-waigoni áaiqtaba itáamma abarokáq máqte-kayukama mó timá yíméro.” téna uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake iréna tiráiyé.

21 yemá iyápo-annama maamin-áimmô kéitetama aabáyaanapaq yaúbama iréta anó-monoq-naupaq wataáma máqte-kayukama má timá yímikaae. ániibo anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqté yagaroqtamá máa-kayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yaímma Ítiráaeobake anó-kayukagaraq yeráwáqá mórabi áikutaae. miráitata yemá ánná-naupaq aamá yuwéta iyápo-annama yiwíqme yero.” téta tirááe.

22 miráitata yaímma i-wáyúkámá ánná-naupaq uréta aónaamma min-náúpáqá iyápo-annama íma máqe-uraae. miráitata yemá yawwéqmeta anó-monoq-wayukaraq uréta maará-tiraae:

23 “ketáámá ánná-nakoni oqtamá aónáunataama akoqnáá umá aúyaqmaketa ánná-wayukaraq yabi-í-wáyúkámá yemá máqten-oqtaraq yabíqtuweta máqe-uraae. miráitaqtaa ketáámá min-nákóni oqtamá íma aónáunataama min-náúpáqá móra-naqa íma máqe-uraiye.” téta tirááe.

24 ániibo i-wáyúkátí monoq-káwáá-nákógáráq wayúkati yaímma anó-monoq-wayukagaraq yemá maamin-áimmá itátuweta yeráwáqá netuq-yúyánámmá kéiteta maará téta tirááe: “mi-qtátááqá náaraq umá pááq uráiyó?” téta tirááe.

25 miráitana móra-nakoma yeqtópaq iréna timá yímikaiye: “ítáaro. maami-káyúkámá keráwáqá ánná-naupaq yíkáa-kayukama yeráwáqá anó-monoq-naupaq máeta máqte-kayukama wataáma kétima-yime.” téna wemá tiráiyé.

26 miráitata yaímma i-wáyúkagáráq yeqtí anó-kawaa-nakogaraq yeráwáqá anó-monoq-naupaq uréta iyápo-annama yiwíqmeta iráamanibo íma yíkakaae. ímiye. yemá máqte-kayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá tikaminoqtae téta ikatíq urááe.

iyápo-annama káánítôre-wayukati yúraqa aamá tíyábá íma ikatíq urááe.

27-28 miráitata i-wáyúkámá iyápo-annama yiwíqmeta káánítôre-wayukati aúkáapi máma yíkarawata anó-monoq-makoma maará téna timá yímikaiye: “ketáámá akoqnáá-aimma téqtaa keráwáqtábámá Ítun áwíqqa íma yamá máqte-kayukama timá yíméro’ téqtaa ketáámá tiráunatae. miráimanibo keráwáqtí wataágoma Yérútaáre-marupaq máa-kayukabimma wéyáwé umá anóniq kéitaq keráwáqá keqtááyábá maamin-náqá Ítumma ikámôwana pukáiyé téq keqtááyábá kaaqaari-túbí kémaraae.” téna tiráiyé.

29 miráimanibo Pítaagaraq yaímma timáyikarai-wayukama yemá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtun áama waránúnatae. maa-márábí-káyúkátí yáama íma waránúnatae.

30 keráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq ikámma puyówana ketibotáámá Áánûqtu mamá itó-umakaraiye.

31 Áánûqtuma Ítuma kun áwíqmena wení márûpaqa wení waaqókáq múma akáitana wétê máiyé. miráitana wemá keqtáámá kétiwirai-naqa áqnábariq

umátikenataa wemá ketáái anómma máena Ítiráaeo-wayukagaraq ketáái táiaaipike mamá waétikenaqtaa kúmiqataapike mamá paá kéumatikaitaae.

³² maami-qtátááqtábá ketáámá Aokaq-Áágógáráq aónaraunatae. aarawaamá Áánûqtun-aimma wáráa-kayukama wení Aokaq-Áámá kéyimiye.

³³ maamin-áímmá kéitaawana iyámma ôriq itata yíkama puyónúnatae tirááe.

'iyápo-annama kaayoné umáyikáaro' téna Kaméirioma tiráiyé.

³⁴ móra-naqa Kaméirioma anó-monoq-naqa káánítôre-wayukati yúrapaq itóuraiye. miráitana Kaméirioma wemá naayóbáqá ámáan-aimma yirááténa timá yímikaipoana máqte-kayukama wenáwíqá múte yaútaae. ániho Kaméirio tiráiyé: "iyápo-annama paá máapaq iyuwáiyata kóoro." téna

³⁵ káánítôre-wayukama timá yímikaiye: "Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá maami-káyúkámá nôrawabi umáyikanae téqa túyánámmá ítama arútáaro.

³⁶ Tiútatiqtabama táakaq máráaro. wemá tiráiyé. 'kemá akoqnáá-naqa máune' téna titata netuqyaa-káyúkámá (400) wenanaae kéwaraawata yeqtí namuro-wáyúkámá Tiútatima ikámôwana képuiqtaba wení máqte-kayukama yuwéta pípéban umá péqmare kóuraane.

³⁷ anaaékaqa kámááni-wayukama máqte-kayukati yíwíqá agataí-kánáaráqá káqo-nakoma Yúqtaati Káárii-marupake-nakoma wemá miráuma 'akoqnáá-naqune' téna titata taíbaq-wayukama wenanaae wakáamanibo wemmá ikámôwana képuiqtaba wení waayúkama pípéban umá péqmareta kóuraae.

³⁸ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. maami-káyúkámá paá iyuwáiyataq mááero. yeqtáaraqá taíbaq-wayukama wáraamma paá waayúkgonama wáinanama paá ánatagiye.

³⁹ miráimanibo yeqtáama Áánûqtunopake kukáinama keráwáqá íma kanaaráq aúyaqyikanoe. aúqyikanego éq oeqa Áánûqtuni namuró aúráabo." téna Kaméirioma tiráiyé.

iyápo-annama Ítun áwíkaq otaammá kégyukaawataboata yeráwáqá yimuqá makááe.

⁴⁰ miráitata anó-monoq-wayukama yemmá tebûqa yímíqtuweta ókaraq 'Ítun áama íma máqte-kayukama timá yíméro' timátuweta timáyíkarai-wayukama timá yíkáawata kóuraae.

⁴¹ Kaméirioma wenáama waráiyata yeráwáqá káánítôre-wayukama iyuwéta kégoeta yeqtí yú-aíqa í-yátááqá Ítun áwíkake maétaboata yemá íma yiruqtabá urááe. ímiye. Áánûqtuma yemmá Ítun áwíkake yú-aíqa í-yátááqá mayaígáae téna yíwíkaqtaba yemá yimuqá makááe.

⁴² miráitata máqte-tupaama anó-monoq-nauparabi waayúkati-naupaqa aarawaamá mamá áíkuyikareta Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoni átê-wataama íma yuwéta paá timá yímikaae.

6

abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráawata urááe.

¹ mi-túpáámá Ítun anaaé wáráa-kayukama netuqyaa abarokáq urááe. miráitata yaímma mín Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukama Íbaru-aimma ítaraa-kayukaraq maará-tiraae: "máqte-tupaama keráwáqá Karíki-wayukati keqtoq-nónímmá umaatamá aáwaqa íma yíméwata kémayaae." téta tirááe.

2 miráitata Ítuni tiyááka umá timáyikarai-wayukama máqtemma Ítun anaae wáráa-kayukama yááreta yeráwáqá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtuni mayaímá yuwéqtaa aáwaqa yaímma yimíqmetaa uréire onatáámá Íarutaniye.

3 miráinaq tíbátiwaayu, abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwiráaro. yemá ketoq-nóinímmá aáwaqa kanaarâq yimínoe. keráwâpikémmá aabapaké kaayaq-wáyúkámá aaraukáqtí yúraqaqa yepímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágógárâq itái-yátáákógárâq ógikaina-wayukama yiwiráaro. yemá yetí mayaímá ketáámá yiménúnatae.

4 miráinata ketáámá kenamááriqtaa nunamummá kêtetaa aarawaamá Áánûqtun áama yiráátenunatae.” téta tirááe.

5 ániibo máqte-kayukama min-áíqtábá yimuqá makááe. miráitata yemá mórabi áikuteta abapaké kaayaqá yiwíkaae. móra-naqa Tíbeni wemá akoqnáá umá Áánûqtukaq itái-q-itaiq kéitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikai-nakagaraq Píripikaraq Parókaratikaraq Níkaanogaraq Tímonigaraq Paaménatikaraq mórana káqon-annabike-naqa Níkorautie. Níkorautima wemá Áátioki márûpakemma Yéqtaaeo-naqa áqnáabaqa máqe-uraimanibo anaaékaqa wemá mórana Íbaru-naqa yama aúqma máqe-uraiye.

6 miráitata yemá maami abapaké kaayaq-wáyúkámá mamá iyápo-annati yúbâq itó-umayikareta iyáama yínêkuyeta nunamummá timá yíkaraae.

7 miráitana Áánûqtun áagoma wéyáwé kéitana taíbaq-wayukama Yérútááre-aukapaqa iyápo-annagaraq yorupamá yoráutaae. yaímma anó-monoq-wayukagaraq min-áímmá kéiteta Ítun anaae áaimma átáma wakááe.

yaímma Íbaru-wayukama Tíbenimma aabi mayákaraae.

8 Tíbenimma Áánûqtuni íráqô-qtataakaraq akoqnááagaraq ógikaitana máqte-kayukati yúraqaqa taígani awaaméq-yátáákáqá ôriq uma tarôq uráíye.

9 miráimanibo yaímma-wayukama Tíbenimma aamá káwaageta namuroíq umákaraae. yeráwáqá Íbaru-wayukama Arómani-wayukati paá-mayaima mayéwao-kayukama máqe-uraane. yemá Tairínibakekaraq Érékáánarabakekaraq Tírítibakekaraq Étiabakekarare. yemá Tíbenimma aamá timákaraamanibo wemá yeqtí itái-yátááqá uyátáraitana Aokaq-Áágómá aamá tínín-aimma aráátitana tiráíye. miráitata paá-mayai-wayukati monoq-náúkê-káyúkámá yemá Tíbenimma íma uyátáawaníq urááe.

10 miráimanibo Tíbenimma Áánûqtuni Aokaq-Áágómá akoqnáá umá itái-yátááqá kámitataboata wenáaraqa yemá kanaarâq íma uyátáraae.

11 miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama aúpq yiwiráawata maará téta kaaqaari-áímmá tirááe: “ketáá kéitaunanataa wemá Mótetikaraq Áánûqtun áwíkarâq timá táwíq uráíye.” téta yeráwáqá tirááe.

12 ániibo yeráwáqá mirá téta aarawaagárâq anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq íyaqa timá atárâwata yeráwáqá Tíbenimma yáqtoqma awíqmeta káánítôre-wayukati yúraqaq urááe.

13 miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá Tíbenimma kaaqaari-áúbí maránô-kayukama maará-tiraae: “aati-aatimá maan-nákómá maan aokaq-námá ámán-aiqtabagaraq timá táíq kéíye.

14 ketáá kéitaunana wemá maará-tiraiye. Ítuma Náátárêtabake-nakoma maan anó-monoq-naopaqa mamá táíq umátuvena Móteti naayóbâqá ámán-aimma

tímikaitaama mamá waéqma tawíq íniye.’ téna tiráiyé.” téta yemá kaaqaari-áímmá tirááe.

¹⁵ miráitata káánítôre-wayukama yeráwáqá máqtemma Tíbenini óipi aónaamma Áánúqtunopake kaqtó-nakoni óikorraa uráiyé.

7

Tíbenima káánítôre-wayukati yúraqa watáama tiráiyé.

¹ ániibo uyátá-maqma anó-monoq-nakoma Tíbenimma Ítama aónaraiye: “árainaq maamin-áímmá emá tiráánô?” téna tiráiyé.

² ániibo Tíbenima yauwéqma tiráiyé: “ketibâqawaayugaraq ketibóutaagaraq keráwáqá itáaro. naayóbáqá ketináábútáámá Áabaraama Éraamuqa íurena paá Métápótémia mái-kanaaraqa tágama-yataaqa wáin-Aanuqtuma wekáq kukáine.

³ mi-kánááráqá Áánúqtuma Áabaraamma maará timá ámikaiye. ‘ení maragáráq ení waayúkagaraq iyuwé móra-aukapaq aúge-marama aráátенаaq únnaq waao’ téna Áánúqtuma tiráiyé.

⁴ miráitana Áabaraama wemá Káátía-maruqa yuwéna móra-maruqa Éraamubaq ko máqe-uraiye. ániibo anaaékaq Áabaraamma aboámá pukitana Áánúqtuma wemá timákáitana maami íbêqa keráwáqô máa-mararaq timákáitana íráine.

⁵ mi-kánááráqá Áánúqtuma Áabaraamma íma móra-marama ákaq wemmá ámikaine. ímiye. miráimanibo Áánúqtu wemá aamá timá akoqnáá éna téna Áabaraaqtaba ‘anaaékaqa maami-márámá matoké ení iyápó-annagaraq téna Áánúqtuma tiráine. miráimanibo mi-kánááráqá Áábaraama wemá iyápóma íma maqyíkaraitana Áánúqtuma akoqnáá-aimma tiráine.

⁶ Áánúqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘anaaékaqa ení iyápó-annama káqo-kayukati marabí mánoe. ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá yiwíqma paá-mayaima kaayóq-wáyúkámá aúqyiketa miráuma netuqyaa-káritímáátígoní (400) aúkáapi mamá táwíq umáyikanoe.

⁷ miráimanibo ení iyápó-annama anaaékaqa paá-mayaima kaayóqá mamá yíme-kayukama ánnáma yíménata yeráwáqá mi-nóiyápómá mi-márúqá yuwéta kóinoe. miráinata yemá maami-máráráq kekáq nunamummá má-tinoe.’ téna Áánúqtu tiráine.

⁸ ániibo Áánúqtuma aamá timá yarúmarena mórama áuma karáí-áwááméqá Áabaraamma ámikaiye. miráitana anaaékaqa Áabaraama móra-iyapoma Ááítekimma marákátuwena abapaké kaumo-kánááráqá áuma kárátaimma minná Áánúqtuni awaaméré. miráitana Ááítekima Yáakobomma aboaé. ániibo Yáakoboma tiyááka umá kaayaq-ánnátí yiboámá ketáái títaubikomma yúma kárátaine.

⁹ miráitata títaupake kaayaq-ánnátí yiboámá yeqtibâkoma Yótêbimma kárún-aimma timáketa káqo-kayukama awíqma kényimeta meyámmá matááe. miráitata Íqtíbibake-kayukama yemá Yótêbimma awíqmeta Íqtíbibaq kóuraamanibo Ááúqtuma paá wetê máqe-uraiye.

¹⁰ Áánúqtuma Yótêbimma áwáqnaa kéena máqtemma wení ummaa-yátáápíke mamá paá kéumakena kaayoné-yátáákáráq íraqôn-auyanama kínima Péron aúbáq ámikaiye. miráitana Íqtíbibaq kínima Péroma Yótêbimma kawáá-yátááqá mayaména wení naaúparabi máqtemma Íqtíbibaq-wayukaraq kawáá umákaraiye.

11 anaaékaqa mórana anómma aayawaa-kánáámá abarokáq itana Íqtîbi-aikapakaraq Kéinani-aikapakaraq anómma yáayaba urááe. miráitata ketítäubikotaama yeráwáqá aáwaga kanaarácq íma naawánîq urááe.

12 miráimanibo Yáakoboma Íqtîbi-marabaq aáwaga wáiyee ten-áímmá Ítátuvena wenáráábitima ketáái titaubikoqtaama áqnábariq umá meyánîq Ínéta kukáane.

13 ánibo anaaékaqa yeráwáqá ókaraq yauwéqmeta Íqtîbi-marupaq kúmôwana Yótêbima wení awaaúttáama tímá yímikaiye. 'kemá keqqtîbâkoma Yótêbimune.' téna kétima-yimitana Íqtîbi-marupake-kinima Péromma tímá-amena 'ketiwaaúttáae' téna wegárácq Yótêbini yimónaraiye.

14 miráitana Yótêbimma aboámá Yáakobonopaq aamá yuwéna máqtemma awaaúttáati aara iyápóma miráuma abapaké kaayaq-tíyáákágárácq mórátirapaq-wayukama (75) Íqtîbibaq kumígáae téna yááyaraiye.

15 miráitana Yáakoboma mi-tínáábútáágárácq Íqtîbibaq kumáeta anaaékaqa mibácq pukuráane.

16 miráitata Yáakoboma aara iyápógaraq Íqtîbibaq kumáeta yemá anaaékaqa mibácq pukuráae. mi-káyúkátí aráácq-yuma maméta Tékemabaq mó uqtamáyikaraane. mi-márámá naayóbáqá Áabaraama Émorini ánnábike móneqa yuwéna meyánîq urái-marama Tékemabaq mó uqtamáyikaraae.

17 ánibo naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi Ínîqtaba Áabaraamma tímá ámikaimma mi-kánáámá íbêqa waaqókákq uráiyee. Ítíráaeo-wayukama Íqtîbi-marabaqa netuqyaa-káyúkámá abarokákq umá máqe-uraae.

18 ánibo Íqtîbi-marabaqa mórana aúge-kinimma abarokákq uréna wemá Yótêbimma wenuyánámmá íamikaiye.

19 miráitana min-nákómá ketáái tináábútááama makaténa kaaqaari-áímmá kétima-yimena anón-ummaa-yataaqa mayiména yeráwáqti pááqyan-iyapoma karaanóbácq yuwáiyana puígáae téna tiráiyee.

20 mimórá-kánáárácqá Mótetimma anóama marákáraiye. miráitana min-iyápómá Íraqôn-iyapoboana Áánûtumma ôriq umá ákaraiye. miráitana Mótetimma anóayaa aboámá kaumo-wíyókóní arupimná yeqtí naaúpaq ákáreta kawáá umáketa anóama náamma ámikaiye.

21 ánibo anaaékaqa Mótetimma awíqmeta karaanóbácq mó ayúwáawana máitana kínima Péromma ayáámûkoma Mótetimma awíqma wení iyápóraa umá awíqme íréna awítaiye.

22 ánibo Mótetima Íqtîbi-marupaq máitata yiráati-wayukama wemmá Íraqô-qtataaqa aráátewana wemá itaí-yátááqá kémayena akoqnáá-aimma kétena wení mayáírákárácq akoqnáá-naqa máqe-uraiye.

23 ánibo Mótetima anómma auréna miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima maéna (40) wení Ítíráaeo-wayukama ko yimónanena uráiyee.

24 miráitana Mótetima aónaimma mórana Íqtîbi-marupake-nakoma Ítíráaeo-naqa yáqtoqma ikákaiye. miráitana Mótetima Ítíráaeo-nakomma áwáqnaa umá Íqtîbi-marupake-naqa ikámma pukáiyee.

25 Mótetima auyánámmá ítáimma wení waayúkama téta Áánûqtuma wemmá akoqnááama amínana yauwéqma tiwiránítaae téta yúyánámmá ítanóáa téna Móteti tímánibo Ítíráaeo-wayukama yemá íma yúyámámmá Ítaraae.

26 mórana-aabayaanaapimma Mótetima aónaimma kaayaqá Ítíráaeo-nakoratama ááíqa kéoyana Mótetima min-nákámá mamá paá umáyikanaae téna maará-

tiraiye. ‘ááíqa íma okao. kenákámá kewátámóbo nôraq itakawáq ááíqa kéoyo?’ téna Mótetima tiráíye.

²⁷ miráimanibo mi ááíqa i-nákómá Mótetimma taábaq káweqtatuwena maará-tiraiye. ‘emá ketáái anómma mááe aamá ítama yainai-náqá emmá náawaq tarôq umákarauyo?’

²⁸ énaimma emmá Íqtîbibake-naqa ikámma puyétaanaiq umá íbêqa emá kemmá tikamma puíneq kéono?’ téna min-nákómá tiráíye.

²⁹ miráitana Mótetima min-áímmá kéitenama péqmarena káqon-aukapaq Míriamarabaq ko máqe-uraiye. mibáq wemá aaramá maténa iyápó kaayaqá inaamaí maqyíkariye.

³⁰ ániibo miráuma kaayaq-wáyúká áíyayaa-karitimaatima (40) yáwitana mikánááráqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Mótetinopaq waayúkama íma máa-kaqmaapaq paaq uráimma Tááínai-anugoni waaqókáq pááqya-tabike iramá karáíye.

³¹ miráitana Mótetima min-írámá káonena wemá netuq-áúyánámmá ítátuwena wemá min-írágóní waaqókáq uréna aónanae téna uráíye. ániibo Áánûqtuma abarokáq maará-tiraiye.

³² ‘kemá Áánûqtue. enanáábútááti uyátárai-nakoma kemá Áabaraama Ááitekigaraq Yáakobogaraq yeqtí uyátárai-naqune.’ téna Áánûqtuma tiráíye. miráitana Mótetima ikatíq éna aqtete kéena ókaraq min-írágómmá íma aónariye.

³³ ániibo Áánûqtu maará téna Mótetimma timá ámikaiye. ‘emá aítauq-anaamma ayúqtuwao. mi-máráráqá emá aítauqa yáánama kemá máunaboana aokaq márámíye.

³⁴ ketí-wayukama Íqtîbibaq kemá aónáunnama mamá táwîq kéumayikaawaq kemá yeráwáqtí ibíq-áímmá kéiteq íbêqa yemmá yiwáqnaa ónáá kéune. miráinaa emá íbêqa ítóaao. kemá Íqtîbi-marabaq emmá timákánaa winóne.’ téna Áánûqtuma Mótetimma timá ámikaiye.

³⁵ miráimanibo naayóbáqá Mótetima Ítiráaeo-wayukama taábaq awéqtátuweta maará-tiraane. ‘náawaq eqtábámá anómma mááe aamá ítama yainao téna timákaraiyo?’ téta tiráa-nakomma íbêqa Áánûqtuma anó-kawaa-naqa aúrákáitana Ítiráaeo-wayukama yauwéqma yiwirai-nákáá umá timákáitana uráíye. pááqya-tabike iramá karáimma móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake Mótetimma akoqnááma ámikaiye.

³⁶ miráitana Mótetima Íqtîbibake waayúkama yiwíqmena karogaron-únópikáráqá waayúka íma máa-kaqmaapakaraq miráuma kaayaqté-kaayaqte-wayuka áíyayaa-karitimaatima (40) yeqtí aúkápimma ókon-okomma anón-awaameq-yataaq tarôq uráíye.

³⁷ ániibo mi Mótetima wemá Ítiráaeo-wayukama maará timá yímikaine. ‘Áánûqtuma keráwáqtí ánnábike móra-naqa amuné-náqá aúranimma Áánûqtu kemmá timátikarainiq umá timákaniye.’ tiráíye.

³⁸ naayóbáqá Mótetima waayúkama íma máa-kaqmaa-marabaqa yaímma-wayukagaraq áíkumareta máqe-uraane. wemá ketáái títaubikotetaa máitana kaqtó-nakoma Tááínai-anupike watáama timá ámikaine. wemá Áánûqtun áama matáimma min-áímmá aúwarain-aipoana ketáái títaubikomma tímikaiqtaama íbêqa ketáámá kémayaunatae.

39 miráimanibo mi-kánááráqá ketáái títaubikoma yeráwáqá Mótetin áama íwakaabo yemá Mótetimma paábaq káweqtatuweta Íqtíbibaq wínóqtaba yúyánámmá ítaraane.

40 miráitata yemá Mótetimma ábâkoma Éronikaq maará-tiraae. 'Éronio, emá móra-yataaqa tarôq umákenana mi-qtátáákómá ketáái Áánûqturaa umá ketáái túbáq kéwinaqtaa ketáámá minnáraqa itáiq-itaiq ónúntaae. ketáái anó-nakoma Mótetima náakaraq kóuraiyo? ikéitaunatae.' téta tirááe.

41 ánibo mi-kánááráqá yemá mórama purumakaakón áráaqa tarôq umáketa yeráwáqá yaimma naí-wámmá ikámma yeqtí kaaqaari-yátáákáq agamá ákûq umákaraae. maami-púrúmakáákón áráaqa yeráwáqtí iyáápike tarôq umaráaqaq yimuqá marakéta nunamummá mi-qtátáákáq tirááe.

42 miráitana Áánûqtuma mi-káyúkámá yeráwáqá anaaemma umayikáitata yeráwáqá máqtemma aabáyákáq wái-qtataaqa aabaúrúqá wiyokaqa wiyókáqá yekáq nunamummá tirááe. miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráiyee. 'keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukama keráwáqá Mótetigaraq yagaroqtamá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatigoni (40) arupimmá waayúkama íma máa-kaqmaapaq-marabaqa keráwáqá naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minná kekáráq mirá-uraanabiyo? ímiyee.

Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá kaayáqté-kayaaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatigoni arupimmá kaqmáapaqa naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minná kekáq ímira-uraane.

kaaqaari-Áánûqtúrúá-náqá Móroki wení tabarááberake-namma keráwáqá yaagumá matááne.

43 keráwáqá wiyókóni amammá tarôq umákeq minnágónáwíqa Arébaana óq-yataakaraq tarôq umákeq yekáq nunamummá tiráánaboq Bébírnóbake nékaq óq-mapaq tímátíkáanaq kóinoe.'

wení amuné-wáyúkámá agatáá-kannaabimma Áánûqtu mirá-tiraine.

44 ánibo naayóbáqá ketáái títaubikotaama waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máqe uráá-kanaaraqa tabaráábe-nama Áánûqtunopakaraq wáqe-uraine. miráitana naayóbáqá Áánûtuma Mótetiqtaba maami-námmá 'miráuma uwo' téna aráátitana Mótetima mirán-námmá tarôq uráine.

45 anaaékaqa ketáái títaubikotaama maami-tábaráábe-námmá yeráwáqá yaaguyaqméta Yótuata kéweta káqo-kayukati maramá ketáái tináábútaáti yúrakaaq Áánûqtuma mi-káyúkámá watukáine. mi-márámá yíkamma kéwareta yeráwáqtí maramá matááne. mi-kanááráqá tabarááberake umáta-monoq-namma maméta iráámma íbêqa paá wáqena Tébitini kanaaráq iráiyee.

46 ánibo Áánûqtuma Tébitiqtaba ákáitana Tébitima 'Yáakobon-annagoni monoq-námmá yetí uyátárai-nakoqtaba mórama umákanunee' téna nunamupí itama aónaraiye.

47 miráimanibo Tébitimma ánikoma Tórómónima mi-námmá Áánûqtuni monoq-námmá tarôq uráine.

48 miráimanibo mú mikákáá anómma uyátárai-naqa Áánûqtuma waayúkama umaráapi-namma íma kémaiyee. wemá miráuma Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya maará-tiraine.

49 'uyátárai-nakoma maará-tiraiyee.

ketí márúpaq aabayápáqá ketí yabíkái-tibiqtatae.

ánibo maa-márámá ketí títauqa maqmá arage kéune.
keráwáqá náaraq nanaq kemmá kanaaráq umátikano?
kemá náa-marukaraq máeraq aagánúnô?

⁵⁰ maami-máqté-qtátááqá ketiyáákoma íyaq tarôq uráíyo?

téna Áánûqtu tiráine. Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáiya agatáine.

⁵¹ keráwáqá aamá ítama yagu-yagu kée. keráwáqti tíyaqnobarabi túyánánóbáqá aamá íma itai-wáyúkáé. keráwáqá aati-aatimá Aokaq-Áágómmá kárate. keráwáqá mórariq umá keráwáqti tináábútááraa kéoe.

⁵² árimma naayóbáqá ketítaubikotaama nóin-amune-wayukawaq naayóbáqá máawatawaq keráwáqti tináábútááma íma mamá táiq umáyikáranabiyo? árimma mórama ímiye. anaaékaqa arupú-naqa yínîn-nakoni watáama te-káyúkámá yíkakaane. ánibo íbêqa wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi máráawata keráwáqá wemmá ikámôwana pukáiyé.

⁵³ miráitaq keráwáqá Áánûqtuni ámáam-aimma wení kaqtó-wayukati iyáápike matáamanibo anaaemma ímo kéwaraae.” téna Tíbenima ayáqtááq-aimma tiráiyé.

Tíbenimma óqtatannapo ikámôwana pukáiyé.

⁵⁴ ánibo anó-monoq-wayukagaraq káánitôre-wayukagaraq yeráwáqá Tíbenini watáama kéiteta yemá íyamma ítata yíwáyaa kaabu-kaabun urááe.

⁵⁵ miráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tíbenipimma ógikaitana wemá Áánûqtuni márûpaq múte aónaimma Áánûqtuni táqama-yataaqa káonena Ítuma Áánûqtuni amakaq ayáánurapaq itó-uma máitana aónaraiye.

⁵⁶ ánibo Tíbenima maará-tiraiye: “aónaaro! íbêqa kemá Áánûqtuni márûqa agaro umáigata aónáúnnama Waayúkagon Áráaqa Áánûqtuni ayáánurapaq itó-uma máiyé.” téna Tíbenima tiráiyé.

⁵⁷ mirá titata mi máqte-kayukama yeráwáqti yaákaq káuyareta yemá anókaq ááyama tirááe. mikáké Tíbenimma yemá waqméta mórabi uyaaté urááe.

⁵⁸ ánibo yemá Tíbenimma anó-marukoni áwábaq awíqmeta mó ákáreta óqtatannapo ikákaae. áqnáabaqa káánitôre-yurakaq wenáúbimmo maráa-kayukama yemá yeráwáqti kúberai-unamma ayúqma mórama awaayatí-nákóni amakaq makáámma min-nákón áwíqa Tóroe.

⁵⁹ ánibo yemá Tíbenimma óqtatannapo kéikamowana Tíbenima maará téna nunamummá tiráiyé: “uyátáraana-naqa Ítuo, emá ketí taáma mayaa.” téna tiráiyé.

⁶⁰ miráitana wemá araayutaúmmá aténa anókaq ááyama maará tiráiyé: “uyátáraana-nako, emá maami-káyúkátí kúmiq-yataakoni anónnáma íma yimiyo.” Tíbenima mirá kéténa wemá pukuráiyé.

8

Ítun áama ítáa-kayukama Tóroma mamá táiq umáyikaraiye.

¹ Tíbenimma ikámma púyóqtabama Tóron áyakoma kanaa uráiyé. ánibo mikánáaráq-wáyúkámá Yérútáárebaq máeta Ítun anaae wáráa-kayukama mamá táiq umáyikaraae. miráitana yeráwáqá péqmareta Yúria-marupakaraq Táméria-marupakaraq kóuraae. ánibo máqtemma Ítuni iyápó-annama mikáq Yérútáárebaq máqé-uraae.

² yaímma-wayukama Áánûqtun áaimma Íraqôniq umá wáráa-kayukama Tíbenini arááq-auma maméta mó kéuqtamaketa yemá ôriq umá anómma ibiqá yakááe.

3 ániibo Tóroma Ítun anaaé wáráa-kayukama yíkamena uréire kéena yeráwáqti naaúpake mórabi iyáákaq aaramá waamá yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mamá yíkaraíye.

4 miráitata Ítun anaaé wáráa-kayukama yaímma péqmareta káqo-marabaq wéyáwé uréta mi-káyúkábímmá yemá átê-wataama Ítuqtaba timá yímikaae.

5 ániibo Píripima Táméria-wayukati márûpaq kukéna Áánûqtuma timákarai-nakoma Ítuqtaba wataáma timá yímikaiye.

6-7 miráitata netuqyaa-káyúkámá Píripin áama itéta awaaméq-yátááriq immá káoneta taíbaq-wayukabikemma táí-aagoma ógikai-kayukabikema táí-aagoma anókaq wááqa kéyeta iyuwéta kóuraae. ániibo taíbaq-wayukama yítauqa táwíq urái-kayukagaraq iyáátámma akátai-kayukagaraq wemá mamá atóbamayikariye. minnýyaba wení waaqókák ya áikuteta wataáma ítaraae.

8 miráitana Táméria-marabaqa mááe-kayukabimma anómma yimuq-yatááqá pááq uráíye.

9 mi Táméria-marukaqa móra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqa Tááímonie. wemá máqte-qtataariq kéena awéqa kétena wemá téna “kemá máqte-kayukati anómma máune.” téna kítitata

10 akoqnáá umá kítiteta máqte-kayukama anó-kayukagaraq paá-wayukagaraq weqtábámá “anó-naqiye. maamin-náqá Áánûqtu timákaitana akoqnáágaraq kukáíye.” téta yemá tirááe.

11 ániibo yemá akoqnáá umá ayáqtáá-kanaama wenáama kítiteta máqten awaaméq-yátááqá tarôq kítitataboata yeráwáqá wenáama ítaraae.

12 miraimanibo Píripima iréna átê-wataama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabagaraq Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoni áwíqtabagaraq má-tiraiye. miráitata mi-kánááráqá aarawaamá min-áímmá itáíq-itaiq éta monoq-nómmá pékaae.

13 ániibo Tááímonigaraq awéqa téwai-nakoma wegáráq maamin-áímmá kítaitana Píripima wemmá monoq-nómmá pékarariye. miráitana Tááímonima Píripite máqe-uraiye. wemá aónaimma Píripima uyátá-maqma anón-awaameq-yataaqa tarôq kítitana wemá káonena iyánáaq uráíye.

14 ániibo Ítuni timáyíkarai-wayukama Yérútááre-marupaq máeta yeráwáqá itáama yaímma Táméria-marupake-kayukama yemá íráqóniq umá Áánûqtun áama ítaraae. miráitata yemá kaayaq-nákámá Pítaayaa Yóáanema timáyikaayata Táméria-wayukayopaq kóuraae.

15 miráitata yenákmá Táméria-marupaq uréta Ítuqaq yirummá ámê-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá yeráwáqá mayaígáae téta yenákmá nunamummá tirááye.

16 miráitata yeráwáqá paá Ítun áwíkaq monoq-nómmá kéberaawana Aokaq-Áágómá yeráwápímmá íma kukáíye.

17 ániibo Pítaayaa Yóáanema yenákmá mi-káyúkáráq iyáámma makéta nuna-mummá kéteyata mi-káyúkámá Aokaq-Áámá matááe.

18 miráitana Tááímonima Pítaayaa Yóánema yimónaimma yenákmá máqte-kayukaraq iyáámma kánekuyoyata mi-káyúkámá yemá Aokaq-Áámá matááe. miráitana Tááímonima yaímma móneqa maména yenákyôpaq iréna maará-tiraiye:

19 “kenákámá maamin-ákóqnáámá kekáráq tímêkao. miráinaq kemá móra-nakoni aneq tiyáámma ánekuyonana wemá Aokaq-Áámá miráuma mayábute.” téna Tááímonima tiráiyé.

20 miráimanibo Pítaama wemmá maará timá ámikaiye: “íbáqyuwao. Áánûqtuma maaminnámo amínna-yataaqa ení mónékake meyáníq inanamá ení mónékogaraq egáráq puí-márúpáq kókaao.

21 enáyakoma Áánûqtuni aúrakaqa íma kárutaipoana ketáái mayaímá kanaaráq íma yainánóne.

22 ánibo emá íbêqa maa mirái-qtataakoma anaaémma umakátuwe arummá waeraao. miráumatuwe Áánûqtukaq nunamummá kétinanawaq wemá mi-tái-áúyánámmá mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye.

23 áraimma kemá ení áyaqnoaq aónáúnnama enáyapimma aúrananna aí-yátááq áógikaitana kúmiq-yataakoma emmá yáqtoqma akoqnáá kéiyé.” téna Pítaa Tááímonimma timá ámikaiye.

24 ánibo Tááímonima Pítaamma maará téna timá ámikaiye: “kenákámá uyátárai-nakokaq nunamummá kétiyanaaq maamin-áímmá timá-timeya-qtataakoma kemmá íma mamá táwíq íno.” téna Tááímoni tiráiyé.

25 miráitata Pítaayaa Yóáanema yenákámá akoqnáá-aimma téta naayóbáqá Ítuma timá yímikain-aimma timá yímiqtuweta yenákámá yawwéqma Yérútáárebaq utááye. ánibo aapaqá yenákámá kéuyeta taíbaq Táméria-marukaq-wayukabimma uyátárai-nakoni átê-wataama tirááye.

Píripima Ítíopiabake-nakomma átê-wataama Ítuqtaba timá ámikaiye.

26 mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma írena Píripimma timá ámikaiye: “Píripio, emá itó-uma kaapaq ákáq uréaq Yérútáárebake Káátaq uráin-akaq wao.” téna tiráiyé. min-ákómá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráiyé.

27 ánibo Píripima páátákáá wení oótamma yokaa kéena min-ápáq maréna uráiyé. ánibo min-ákáqá Ítíopiabake-naqa aónaraiye. wemá anó-kawaa-naqa Ítíopia-wayukaraq yabíkáin-inikoma Káánetini mayaíma matáiyé. miráitana máqtemma Káánetini mónékaq kawáá uráiyé.

28 min-nákómá wení naaópaq yawwéqma wení oóti ayárepi kéwena Áítáiyana agatái-kannaama yoráutaiye.

29 miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Píripimma timá ámikaiye: “emá páátákáá uyaaté uré oótigoma ayáremma kúma yabitimáena wi-wáígóni waaqókáq wao.” téna tiráiyé.

30 ánibo Píripima uyaaténa waaqókáq uréna itáimma maamin-nákómá Áánûqtuni wataáma naayóbáqá Áítáiya agatái-kannaama yoráutiye. miráitana Píripima maará téna min-náqá ítama aónaraiye: “maamin-áímmá emá yorautónama áaimma ítama kárutaano?” téna tiráiyé.

31 ánibo min-nákómá yawwéqma maará-tiraiye: “móra-nakoma maamin-áíkoní áaimma kemmá kanaaráq ímo tirááti-naqa kemá náaraq umáwaq áaimma ítama arutánúnô?” téna tiráiyé. miráitana Píripimma maará timá ámikaiye: “emá kanaaráq keté uyáqtama máinaka kóyo.” téna tiráiyé.

32 miráitana min-nákómá Áánûqtuni wataáma agamatá-kánnáábí yoráútín-aikoma maará-tiraiye:

“yemá wemmá awíqme iréta tipi-tipi áráraq ikamínéta onikáá umá kaayoné uráitata min-náqá awíqmeta irááe.

maamin-nákómá aamá íma téna miráuma tipi-típi áráakoni áyáuma karanéta kéowana áama íma tiníkáá uráíye.

33 miráitata yemá wemmá mamá márúte yuwéta wenáama yainaiyábá íma ítama arútaraae.

wenaúwaraimma paábaq matúwáapoana náawaq wení iyápóyataba tíniyo?"

téna Áítáíya agatái-kannaagoma tiráíye.

34 ániibo mi-káwáá-nákómá Píripimma maará téna ítama aónaraiye: "timá-timiyo. náawaqtabawaq amuné-nákómá náawaqtabaq tiráíyô? wetábáq tirái káqo-nakoqtabaq tiráíyô?" téna tiráíye.

35 ániibo máqtemma maamin-áíkkómá Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráimma minná átê-wataama Ítuqtaba Píripima timá ámikaiye.

36 ániibo yenákámá aapaqá mirá titeta wéqéta móra-nomma wáikaq urááye. mi-káwáá-nákómá maará téna Píripimma timá ámikaiye: "aónaa! nommá maa wáíye. nói-qtataakowaq ketí aammá káuyaraitaraq kemá kanaarácq monoq-nómmá íma kéberauno?" téna tiráíye.

37 ániibo Píripima tiráíye: "emá kanaarácq enarukaké Ítuqtaba itáíq-itaiq emá kanaarácq nommá peránóne." téna tiráíye. miráitana min-nákómá yawuwéqma tiráíye: "kemá tirummá amúnama Ítu Káriqtoma Áánúqtumma áanikoe." téna tiráíye.

38 ániibo mi-káwáá-nákómá mirá titana oóti ayárekoma mikácq máqe-uraiye. ániibo Píripiyaa mi-káwáá-nákómá nopí kukéta Píripima wemmá nommá péraakaraiye.

39 nommá pérakatuweta nopíké yuwéta kéuyoyana páátákáá uyátárai-nakoni Aágoma Píripimma awíqmena kóuraiye. miráitana mi-káwáá-nákómá Píripimma ókaraq íma aónena wemá min-ápácq maréna wení naaópaq kégoena óriq umá amuqá maqména kóuraiye.

40 ániibo Píripima wemá móra-marukaq iráimma mi-márúkkón áwíqqa Ááqtaátíq iráíye. min-aúkápácq wemá uréire kéena átê-wataama Ítuqtaba waayúkama timá yímikaiye. anaaékaqa Tétária-marukaq koyaraiye.

9

Tóroma arummá waeréna Ítun áama ítaraiye.

1 Tóroma akoqnáá-aimma téna Ítuma uyátárai-nakoni anaaé wáráa-kayukama yíkamma puínéna uráíye. miráitana wemá mú mikákáá anó-monoq-makonopaq uréna mó titana

2 aúba-wannaabi Ítiráaeo monoq-wáyúkámá Tamáátikati-marupaq áíkuma máa-kayukayopaq agatáimma maará-uraiye: "móra-nakowabi aaragómá Ítun aammá kéwareta min-áímmá kéwaraiya-kayukama yeráwáqá yiwíqmena Yérútáare-marupaq máma ánnáma umáyikaniye." téna tiráíye.

3 miráitana Tóroma wemá maréna Tamáátikati-marukoni waaqókácq kéwitana páátákáá aabayápáké móra ókómá wenópaq kamá yupayo uráíye.

4 ániibo Tóroma marabí yutákurena kéitaitana aabayápké móra aagómá maará téna tiráíye: "Tóro, Tóro, emá nòraq itaawácq kemmá mamá táíq kéumatikaano?" téna tiráíye.

5 ániibo Tóroma maará-tiraiye: "uyátáraana-nako, emá náawabono?" téna titana wemá tiráíye: "kemá Ítue. emá kemmá mamá táwíq kéone.

6 miráimanibo emá itó-ure anó-marupaq uyuwo. anaaékaqa emá nôrabi inónayaba móra-nakoma watáama timá-aminiye.” téna aagómá tiráiyé.

7 miráitata yaímma Tórote yagaroqtamá o-káyúkámá yeráwáqá itó-uma máeta aamá íma tirááe. ániibo watáama kítitata yeráwáqá itaraamanibo mi kátáámo ti-náqá íaonaraae.

8 ániibo Tóroma itó-urena aúramma kararáimanibo wenáurakoma kumayuqá aúkaiye. miráitata yaímma-wayukama wemmá ayáátoqmeta Tamáátikati-marupaq urááe.

9 ániibo kaumo-yúpáámá Tóroni aúrakoma kumayuqá aúkáitana mi-kánáaráqá wemá aáwárábi nommá íma naráiyé.

10 ániibo Tamáátikati-marupaqá móra Ítun anaaé wáraa-naqa máqe-uraimma min-nákómá áwíqá Áánánáiyatie. wemá Ítukaq itáíq-itaiq kítitana aúramma karákéna kaikáá umá aónaitana uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyé: “Áánánáiyatio.” titana ániibo Áánánáiyatima tiráiyé: “uyátáráana-nako, kemá maa máune.” téna tiráiyé.

11 ániibo uyátárai-nakoma Ítuma maará téna timá ámikaiye: “emá itó-uma arupú-apare téta ten-ápáq wao. Yúqtaatini-naupaqa uré mórama Táátiti-marupake-naqa máena nunamummá kítibo aónao. min-nákón áwíqá Tóroe.

12 ániibo min-nákómá maaráuma kaikáá umá aónáitana móra-nakoma wenôpaq írèna ayáámma ánekuitana wenaúrakoma yauwéqma íráqôniq itana káonaiye. min-nákóni áwíqá Áánánáiyatie.” téna uyátárai-nakoma tiráiyé.

13 ániibo Áánánáiyati maará téna yauwéqma tiráiyé: “uyátáráana-nako, taíbaq-wayukama téta min-náqóqtábámá yemá máqtemma Áánúqtuni aokaq-wáyúkámá Yérútááre-marupake káyikamena mamá táwíq umáyíkaraiye. téta tirááe.

14 miráitata wemá anó-monoq-wayukarake náápaamma matáipoana áwíqá múte yaútai-kayukama yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mó-yikaniye.” téna Áánánáiyatima tiráiyé.

15 miráimanibo uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyé: “emá paá wao. min-náqá ketí mayai-náqiye. kemá wemmá awíkaunaboana anaaékaqa wemá ketí mayaímá kémayena ketáama káqo-kayukagaraq yeráwákáq yabíkáa-kayukawabi Yéqtaaeo-wayukagaraq keráwáqá Ítiráaeo-anna wayukagaraq mó timá-timiniye.

16 miráinaq kenamááriq wemmá ketíwíkake aú-aiqu ummaa-yátáákáráq mayániq-qtataaqtaba timá-amenune.” téna Ítuma tiráiyé.

17 miráitana Áánánáiyatima uréna naaúpaq uyábékéna Tóromma ayáámma ánekuyena maará téna tiráiyé: “ketíbákoma Tóro, uyátárai-naqa Ítuma aapaqá wenamááriq ekáq abarokáq i-nákómá kemmá timátikaitaq enôpaq kénye. miráinaa emá keqnáámmá aúramma káonenanama Aokaq-Áágómá epímmá ógiraniye.” téna tiráiyé.

18 páátákáá Tóroni aúrapike kumayuq-yátáákómá akakó aukákitanaraa mikáké wení aúrakoma tágagitana máqte-qtataaqa aónaraiye. miráitana wemá mikáq itó-uma monoq-nómmá pékaiye.

19 anaaékaqa Tóroma aáwaqa kénaitana wenaúgoma akoqnáá uráiyé. miráitana wemá yaímma-kanaama Ítumma wáraa-annate yagaroqtamá Tamáátikatiq máqe-uráiyé.

Tóroma Tamáátikati-marupaq máá-kayukama Ítun áama timá yímikaiye.

20 Tóroma páátákáá Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naupaq uréire kéena Ítuni watáama kétima-yimena 'maamin-náqá Ítuma Áánûqtuni áanikoe' téna timá yímikaiye.

21 miráimanibo máqte-kayukama wenáama itéta iyánáaq umáreta tirááe: "maamin-náqá wemá Yérútááre-marupaq máeta Ítun-awíqa múte yaútai-kayukama yíkamma ánatatuwewaine. miráumatuwena íbêqa wemá maabáq Tamáátikati-marupaq iráipoana wemá ánnábi yiwíqmenata Yérútáárebaq anó-monoq-wayukaraq wínimma wemá maamin-náqíye." téta tirááe.

22 miráimanibo Tóroma akoqnáá umá iragáráq-áímmá téna 'Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike kétiwirenataa-naqa wenamá akoqnáá-naqa máíye' téna kéitata Tamáátikatiq máa-kayukama yemá iyánáaq umáreta aamá íma tirááe.

23 ánibo taíbaq-kanaama yawítata móra-taoqa Ítiráaeo-wayukama mórabi áikuteta aamá téite éta Tóromma ikamí-áímmá tirááe.

24 miráimanibo Tóroma wemmá ikamínón-aimma temmá ítaraiye. miráitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaqa kurugóni oqtaráqá wágáawabi nokáámma Tóroma kumínnayabae téta yeráwáqá yabíqtuwe máqe-uraae.

25 móra-nokaamma Tóroni aanábó-wáyúkámá yemá ayáqtááq-annama matéta kámááguq-unakaq kú-mareta mipí Tóromma awírakatuweta ánnáraq yabitimá yuwáka-yuwaka kéowana Tóroma kurugóni aaumépaq metátuwena kóuraiye.

Tóroma Yérútáárebaq máqe-uraiye.

26 anaaékaqa Tóroma Yérútááre-marupaq uréna Ítumma wáráa-annate yagaroqtamá máiyaba ákáraimanibo wenáaqa íkatéta 'maamin-náqá wemá áraimma íma Ítuni wáráa-annabikene' téta yemá tirááe.

27 miráitana móra-naqa áwíqa Páánabatima Tóromma áwáqnaa umá awíqmena timáyíkarai-wayukaraq uréna Tóroni watáama kétima-yimena Tóroma Tamáátikati-marupaq kéwitana aapaqá Ítuma wemmá watáama timá ámitana wemá Tamáátikati-marupaq Ítuni watáama timá yímikain-aimma timá tága-yimikaiye.

28 miráitana mikáké Tóroma Ítumma wáráa-annate máqten-aukapaq uréire kéena wemá íkatíqa íma éna Ítuma uyátarai-nakoqtaba wení watáama timá yímikaiye.

29 ánibo wemá mirá kéena yaímma Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukati yúyánámmá mamá iráqôniq inéna kéitata yemá wemmá ikamínónaqtaba abáá urááe.

30 miráitana yaímma Ítuqtaba wenábâqawaaraayuma yeráwáqá min-áímmá ítátuweta Tóromma awíqmeta Tétáráq mó ayúwáawana mikáké wemá wení márûpaq Táátiti-marabaq kóuraiye.

31 miráitana mi-kánááráqá máqtemma Ítun áma kéitaa-kayukama Yúriabarabi Kááriribarabi Támériabakaraqa máa-kayukama yemá iráqôniq umá máqe-uraae. áái-qyataaqa íma wáitata yeráwáqá iráqôniq umá máeta Ítun aamá ítaraae. miráitata yemá uyátarai-nakoni aménáápáq máawana Aokaq-Áágómá yepímmá mamá akoqnáá kéitana taíbaq-wayukama móra-iyakaq Ítun anaaé wakááe.

³² Pítaama máqten-aukapaq uréire kéena Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéo-kayukama keyimonena móra-taoqa wemá Aríra-marabaq máeta Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yimónanena uráíye.

³³ ániibo mi-márúkáká móra-naqa máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Iniatie, wení aúgoma akoqnááma íma wáitana abapaké kaumo-káritímáátímá aammá íma kanaaráq uréire éna atípáaraq waguréna matúq-matuq uráíye.

³⁴ ániibo Pítaama min-nákóqtábá tiráíye: “Iniatio, íbèqa emmá Ítuma Káriqtoma emmá mamá kátobamakáíye. emá itó-urewaq ení atípááma mamá arutaa.” téna Pítáa tiráíye. mirá titana min-nákómá páátákáá itó-uráíye.

³⁵ miráitata yaímma aarawaamá Aríra-marabaq-wayukagaraq yaímma Téroni-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá aónamma maamin-náqá uréire kéitata máqte-kayukama yirummá waeréta uyátárai-nakoma Ítun anaáé wakááe.

Pítaama Táábitaamma mamá itó-umakaraiye.

³⁶ móra-maruqa Yáapare. mi-márúkáká móra-inimma máqe-uraimma min-ínikón áwíqa Táábitaae. ániibo káqon-awiqa Karíki-aipimma Tókatie téta áwíqa yarááe. min-ínikómá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéena wemá káqo-kayukama ôriq umá aáwáqa keyimena máqte-qtataaqa yíwáqnaa uráíye.

³⁷ mi-kánááráqá min-ínikómá karímá mayéna púitata yaímma-noinimma wení arááq-auma matéta nopí tete umátuweta móra-naupaq yanáá makááe.

³⁸ ániibo Yáapa-maruqa Aríra-marukoni waaqóqák wáitataboata yaímma Ítun áama itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá itáamma maamin-náqá Pítaama Aríra-marupaq máíye tirááe. miráitata yemá páátákáá kaayaq-nákámá timáyíkáawata yenákámá Pítaamma ko awíqmeta irááíye.

³⁹ ániibo Pítaama páátákáá yokaa kéena yenákátê yagaroqtamá uráíye. mináúpáq itata yemá awíqmeta yanáá-náúpáq utááe. miráitata yaímma keqtoq-nóinímá naayóbbáqá Táábitaama aúwaraikaqa taróq umá yimikain-unakaqtoma matokéta yeráwáqá ibiqá keyareta Pítaamma aráátiraae.

⁴⁰ ániibo Pítaama máqtemma aarawaamá timáyíkáitata máápaq kówana wemá araayutaúmmá aténa nunamummá timátuwena waéqma maamin-ínikóni arááq-auma káonena tiráíye: “Táábitaa, emá itóaa.” téna tiráíye. ániibo min-ínikómá aúramma káonena wemá Pítaamma aónatuwena itó-uma máqe-uráíye.

⁴¹ miráitana Pítaama min-ínímá áwáqnaa umá ayáátoqmena keqtoq-nóinímá Áánûqtuni óq-aokaq-wayukama yááyarena Tókatimma yimikáíye.

⁴² miráitana min-áikómá máqtemma Yáapa-aukapaq wéyáwé itata taibaq-wayukama Ítun áama akoqnáá umá itáíq-itaiq urááe.

⁴³ ániibo Pítaama taibaq-kanaama Yáapa-marabaq máena móra-naqa áwíqa Tááímonini naaúpaq watúq-watuq uráíye. ániibo min-náqá Tááímonima puru-makaakóni aúwaratiraq unáákáqtóyaba yokaa kéema wení mayáíye.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Koníriatimma watáama timá ámikáíye.

¹ móra-naqa Tétária-marupaq máqe-uraimma min-nákón áwíqa Koníriatie. Koníriatima mórama Arómuq-marukaq tiyááka-wayuka áyayaan-aaiq-i-wayukati anómma máena yeráwákáq yabíkáitata yeráwáqtábámá Ítariq ánnáe téta tirááe.

² ániibo maami-Yéqtááéó-náqá Koníriatima wení móra-naoq-wayukagaraq Áánûqtun áama kéitena máqtemma áwáyoq-wayukama yíwáqnaa kéena aati-aatímá wemá Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq uráíye.

3 ániibo móra-taoqa énaikaqa miráuma aabaúgómá karáákáq kumáwitana wemá kaikáá umá tágama aónaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma wenôpaq iréna tiráiyē: “Koníriatio.” téna tiráiyē.

4 ániibo Koníriati maamin-náqá káonena áaqa kégaitana wená tiráiyē: “umaataráana-nako, nóitabawaq kéteno?” téna wemá tiráiyē. ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyē: “Áánûqtuma ení nunamummá kéitena óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnáyaba Áánûqtu kéitaiye.

5 íbêqa emá yaímma-wayukama timáyíkénatawaq Yáapa-marupaq uréta móra-nakoni áwíqa Táiímonie. káqon-awíqa Pítaae. wemmá awíqmeta yero.

6 min-náqá Táiímoni Pítaa wemá móra káqo-Taaimonima purumakaakóni aúwaratiraq unáákáqtóma yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóni áwabaq máiyē.” téna tiráiyē.

7-8 ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma Koníriatimma mirá timámíqtuwena kóuraiye. Koníriatima wení naaúpaqa kaayaqá mayaímá kémayaayanakarataragaq káqomma móra-naqa áaiq-i-wayukabike Áánûqtun áama itáiq-itaiq i-nákáráq mi-káúmómá timáyíkaitata yeráwáqá Yáapa-marupaq urááe.

9 Óq-aabayanapimma yemá maréta Yáapa-marukoni waaqókáq kéowana min-náqá Pítaama naakóni ámúraaq aagai-márúkáq umáena nunamummá kítitana wágáama aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá uráiyē.

10 miráitana Pítaamma áama yaitana aáwaqa nánéna itata yemá aáwaqa yokaa kéowana Pítaama móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye.

11 kaikáá umá aabayákómá agaro umágítana mórana miráuma anótabaraaberaa-qtataakoni kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí kukáitana aónaraiye.

12 miráitana mi-tábáráábégóni arupimmá máqtemma abááq-wái-wáámmá irakabayaanábi numagáráqá mipímmá ógikaiye.

13 mórana aagómá maará téna Pítaama timá ámikaiye: “Pítaao, emá iré maami-kámmá ikámma naao.” téna tiráiyē.

14 miráimanibo Pítaama tiráiyē: “aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, maami-kámmá ketáái aúmatan-aiqtaba Ítiráaeo-wayukama ketáá íma kénaunatae.” téna tiráiyē.

15 ókaraq aagómá keqnáámmá tiráiyē; “emá ‘aaqáo táí-yataare’ ítiyo. Áánûqtuma mi-kámmá naí-yátááré téna taróq uráinaama emá aammá aúmatan-aaware té ítiyo.” téna tiráiyē.

16 ániibo maami-qtátáákómá kaumobáq abarokáq uréna yawuwéqma aabayápáq kóuraiye.

17 ániibo Pítaa wemá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtabama taíbaq-auyanamma ítaraiye. miráitata maami-káyúkámá Koníriati timáyíkaitata ye-káyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama ítama aónaawata Táiímonini naammá yiráátewata yeráwáqá Táiímonini márûq-kurugoni oqtaráq ko máqeu-uraae.

18 ániibo yeráwáqá anókaq ááyama ítama aónaraae: “móra-naqa áwíqa Táiímoni Pítaama keráwáqté máiyō?” téta yeráwáqá tirááe.

19 miráimanibo Pítaa wemá paá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtaba aúyánámmá kéitaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyē: “Pítaao, kaumo-wáyúkámá emmá abáá kéoe.

20 emá itó-urewaq yokaa uré kégume yeráwáqtê waao. emá íma netuq-áúyánámmá itaao. maami-káyúkámá kemá timáyikaunata irááe.” téna Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye.

21 ániibo Pítaa wemá kukéna timá yímikaiye: “keráwáqá abáá-o-naqa minná kemíbo nôraq itaráq keráwáqá ketôpaqa kéyeo?” téna Pítaa tiráíye.

22 ániibo yeráwáqá tirááe: “móra-naqa Arómuq-marupake ááiq-i-wayukati anómma kawáá-nákómá Koníriati wemá timátikaitata kéyunatae. ániibo maamin-náqá Koníriati wemá Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéitata weqtabá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yimuqá kémaraae. miráitana mórama Áánûqtuni kaqtó-nakoma eqtábá timá ámitana wemá enóyaupiken-aimma itánéna kéíye.” téta yeráwáqá tirááe.

23 miráitana Pítaama mi-káyúkámá yiwíqma yíkáitata wetê watúwáawana aabáyaa-aabayaanaipimma Pítaagaraq yaímma Yáapa-marupaq Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéo-kayukagaraq mi-káyúkátê yagaroqtamá kóuraae.

24 ániibo aapaqá móra-nokaamma ko watuwéta óq-aabayaanaipimma yeráwáqá Tétária-marukaq ko yarááe. miráitana Koníriatima weni aanábó-wáyúkátê yiwíqma weni naaúpaq áikuteta yiwé urááe.

25 ániibo Pítaa Koníriatini naaúpaq uyáberanena kéitana Koníriatima awáutena amuqá makáíye.

26 miráimanibo Pítaama Koníriatimma mamá itó-umakatuwena tiráíye: “Koníriatio, emá itóáao. kemá kegáráqá emô ónnaiq umá maa-marábí-náqúne.” téna Pítaama tiráíye.

27 ániibo Pítaama wetê wataáama titéta mi-náúpáq uténa aónaimma netuqyaa-káyúkámá áíkuma mi-náúpáqá máqe-uraawana aónaraiye.

28 ániibo Pítaa maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “ketáámá Ítiráaeo-wayukama íma káqo-kayukate yagaroqtamá kémayunataama keráwáqá itaraae. miráimanibo Áánûqtuma kemmá timá-timena ‘móra-nakoqtaba táí-naqiye ítiyo’ téna Áánûqtu tiráíye.

29 miráitaq kemá íma keráwáqtí táama aratéq ‘aaqáo’ ítiraunanamibo kemá paá keráwáqtí táama itéq keráwáqtôpaq iráune. ániibo íbêqa keráwáqá ítama káonaune. keráwáqá nôraq itaráq kemmá tááyaawaraq keráwáqtôpaq iráúnô?” téna Pítaa tiráíye.

30 ániibo Koníriatima tiráíye: “kekáq móra-yataaqa pááq uráimma íbêqa kaumo-kánáámá kéyawíye. mi táoqa nunamummá-tí-kánááráqá aabaúgómá karáákáq kégumitaq ketí naaúpaq máeq nunamummá kêtunana páátákáá móra-nakoma ketimakaq yama itó-uráíye. ániibo min-nákóní unáákáqtôrakemma tágama wayá-tábáráábéráá uráíye.

31 miráitana min-nákómá maará-tiraiye. ‘Koníriatio, Áánûqtuma ení nunamummá kéitena emá óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnáyaba Áánûqtuma kéitaiye.

32 miráinaa emá íbêqa yaímma-wayukama timáyíkénatawaq Yáapa-marupaq uré móra-nakoni áwíqa Tááímonie. káqon-awíqa Pítaae. ániibo min-nákómá káqo-Taaimonite purumakaakóní aúwaratiraq yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóní áwábaq máíye.’ téna min-nákómá tiráíye.

33 miráitaq kemá páátákáá yaímma-wayukama timáyikaunata emmá koma awíráawaa íraqóniq umá kéyenaqtaa ketáámá yagaroqtamá áíkuma Áánûqtun

aúrakaqa uyátarai-nakoma emmá wataáma timámîn-aimma keqtáá timá tímînaqtaa itánúnatae.” téna Koníriati tiráiyē.

Koníriatini naaúpaqa Pítaama watáama tiráiyē.

34 Pítaama áaimma átáma watáama tiráiyē: “árainma kemá káonaune. waayúkama máqten-aukapake yemmá máqtemma Áánûqtuma mimóráiq kéumayikaiyē.

35 máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aaqa ikatéta wenaúrakaqa arupú-
aaimma tarôq oyúmá yemmá Áánûqtu kéyiwiraiyē.

36 Áánûqtuni átê-wataama yukáimma minná Ítu Káríqtoma kétitana keqtáámá
kaayoné-yátááqá kétimiqtaama máqte-marabi-kayukati anómma uyátarai-nare.
maamin-áímmá áqa keráwáqá Ítaraae.

37 Yóáanema áaimma átáma wení watáama kétena Káárirí-marupaq nommá
pégyikarena Ítuma wení watáama tiráin-aikoma máqtemma Yúria-aukapaq
wéyáwé uráiyē.

38 Ítuma Náátárêtibake-naqa wekák Áánûqtuma wení Aokaq-Áágáráq wení
náapaakaraq ámikaiyē. Áánûqtuma wetê máitanaboana máqten-aukapaq uréire
kúna waayúkama Tááqtaani aménáápáq máa-kayukama mamá íráqóniq
umáyíkaraiyē. maamin-áíqtábágáráq keráwáqá Ítaraae.

39 miráitaqtaa ketáámá máqtemma Ítíráae-wayukabimma máqten-aukapaq
Yérútáárebakaraq Ítuma máqte-qtataariq uráiqtaba kétima-yimunatae. yeráwáqá
Ítumma kaapaq-yátáq ikámôwana pukáiyē.

40 miráimanibo min-náqá pukáipike kaumo-kánáámá yáwitana Áánûqtuma
wemmá mamá abarokák itó-umakaraiyē.

41 máqtemma Ítíráae-wayukama wemmá íma aónaraae. ímiyē. wemá
pukáipike itó-itaqtaa ketáámá wení watáama tímáetaa uréire ónúna-
wayukataama Áánûqtuma keqtáá awaaméqá umátikenataa tiwíkai-kayukama
wemmá káoneqtaa wetê aáwaqa naráunatae.

42 miráitana wemá akoqnáá-aimma téna ‘maamin-áímmá máqte-kayukama
maará téraq mó tímá-yimero’ tiráiyē. ‘Áánûqtu Ítumma náapaamma aména
yúareta paá máiya-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq wemá yetí yainá-náqá
máiyē tero’ tiráiyē.

43 miráitata naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikoma maará-
uraiyē. ‘máqtemma náayuwabi wekák itáiq-itaiq íya-kayukama wení ako-
qnáán-awikake yeráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna Áánûqtuma
awikátuwaniyē.’ téta agatáane.” téna Pítaama tiráiyē.

Íma Ítíráae-wayukamibo káqo-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá matááe.

44 Pítaa wemá maamin-áímmá máena kétitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá
maamin-áímmá itáa-kayukabi kukáiyē.

45 miráitata yaímma Ítíráae-wayukama Ítuma yiwikai-kayukama Pítaagaraq ya-
garoqtamá Yáapa-marupake íráa-kayukama yeráwáqá maami-qtátááqá káoneta
maará-tiraae: “maami-káyúkámá yeráwáqá íma Ítíráae-wayukama máamanibo
Áánûqtuma Aokaq-Áámá paá kéyimiyē.” téta yeráwáqá tirááe.

46 miráitata yeráwáqá itáamma maami-káyúkámá óq-ain oq-aipike aamá
kétena Áánûqtun-awíqa múte kéyauyowana Pítaa wemá tiráiyē:

47 “ketáaráa yemá Aokaq-Áámá kémayaapoata nommá peraiyábámá náawaq kanaaráq yemmá aammá aúnikaniyo?

48 keráwáqá yokaa kéeraq Ítun-awikaq monoq-nómmá péráaro.” kétitata yemá Pítaamma yáqtóráawana yeráwáqtê yaímma-kanaama yagaroqtamá máqe-uraiye.

11

Pítaani mayaígón áaimma Yérútáárebaq Ítun áama ítáa-kayukaraq timá yímikaae.

1 ániibo yaímma Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun áama máyáan-aimma máqtemma timáyikarai-wayukama yeqtíbâqawaayugaraq Yúriabaq máe-yuma mi-kátáámá ítaraae.

2 miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yúma karéta Ítuni anaaé wáraa-kayukati awaaméqá matáa-kayukama yeráwáqá akoqnáa-aimma téta Pítaamma awáágúraae.

3 ániibo yeráwáqá maará téta tirááe: “emá Yéqtaaeo-wayukama íma ketáágáráq yagaroqtamá máe-kayukati naaúpaqa máqe-uraannama yemá yúma kárataa-kayukate aáwaqa naráane.

4 miráitana Pítaa wemé áaimma átáma nôrawabi urái-qtataaqtaba kétimayimena maará téna tiráiyee:

5 “kema Yáapa-marupaq máeq nunamummá kéteq móra-yataaqa kaikáá umá aónáúnana aabayámmá agaro kéitana mórama tabarááberaa-qatataakoma wení kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí ketimakaq kukáiyee.

6 miráitaq kemá mi-tábáráábébi aónáunama taíbaq waí-wáámmá iraa-kabayaaakáá-kákógáráq abááq-númágógáráq mipí ógikaiye.

7 miráitana móra-aikoma maará téna tiráiyee. ‘Pítaao, emá maami-kámmá yaímma ikámma agamá naao.’ téna tiráimanibo

8 kemá maará-tiraune. ‘aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, aúmatan-aiqtataba íarutai-kamma kemá aati-aatimá íma kénaune.’ téq tiráune.

9 ániibo móragaraq aabayápáké móra watáagoma tiráiyee. ‘emá íma aaqáo táí-yataare ítiyo. maami-kámmá Áánuqtuma nai-yátáaré téna tarôq uráinaama aammá aúmatan-aaware té ítiyo.’ tiráiyee.

10 miráitana maami-qtátáákómá kaumobáq pááq uréna maami-tábáráábégómá yauwéqma aabayápáq utáiyee.

11 ániibo kaumo-wáyúkámá Tétaría-marupake Koníriatima timáyíkáitata yekáyúkámá yeráwáqá naammá kéwauna-nakoni waaqókák ya máqe-uraae.

12 miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyee. ‘emá Ítiráaeo-wayukati yáaiqtataba aúyánámmá íma ité paá yeráwáqtê waao.’ titaq kéunata yaímma tibâqawaayuma miráuma abapaké móra-wayukama yeráwáqá ketê yagaroqtamá yewaqtáa Koníriatini naaúpaq Tétaría-marabaq uráunatae.

13 ániibo Koníriati wemá tiráiyee naayóbáqá Áánûqtuni kaqtó-nakoma wení naaúpaq iréna timá ámikaiye. ‘yaímma-wayukama timáyikénatawaq yeráwáqá Yáapa-marupaq urétawaq móra-naqa wení áwíq-uramma Tááímoni Pítaa wemmá koma awíqmeta yero.

14 maamin-náqá Pítaa wemá iréna wení watáama kétena Áánûqtuma emmá ení móra-naoq-wayukama yauwéqma tiwiránîn-aimma máma timá-timiniye.’ téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyee. Koníriatimma wemá timá ámikaiye.

15 miráitaq kemá áaimma átáma Áánûqtun áama tén-ááqa mikáq Áánûqtuni Aokaq-Ááqómá yekáq kukáimma miráuma áqnáabaqa keqtaáráq kukáiniq uráiyé.

16 miráitaq kemá uyátárai-nakoma tiráin-aimma taákaq uráune. ‘Yóáanema wemá no-núrápí péqtikaraipoana anaaékaqa keráwáqá Aokaq-Ááqómá péqtikaniye.’ téna wemá tiráiyé.

17 miráitaqtaa naayóbáqá ketáámá Ítuma keqtaá yawuwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáíq-itaiq kéunanata akoqnááma tímikainiqtaa umá maamin-ákóqnáámá Áánûqtu yeráwáqá yímikaiye. miráitaq kemá paá-naqa máeq yetí aammá íma aúkaune. maami-qtátááqtabá Áánûqtuma íma tímá yáqtorakanune.” téna Pítaama tiráiyé.

18 ániibo mi-káyúkámá Pítaama tin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánûqtuma yimuqá kémaraketa maará-tiraae: “áaimma íbêqa Áánûqtuma Yéqtaeowayukabima aammá awíqyikaitata yeráwáqá táí-yataakoma yinaae-pariq éta matúq-matuq máí-auwaraima mayánóe.” téta yeráwáqá tirááe.

Áátioki-marabaq áíkuta-kayukama íráqô-mayai matááe.

19 naayóbáqá Tíbenimma ikámôwana pukái-kanaaraqa yaímma-wayukama Ítun áama kéwareta wataáma Áánûqtuqtaba kéita-kayukama yíkamineta owata yeráwáqá péqmareta yaímma-wayukama Pinítiabakaraq Tááiparati-marabakaraq Áátioki-marabakaraq urááe. miráimanibo yeráwáqá Ítiráaeowayukaraq yenamáa áíqma Áánûqtun áama tímá yímikaae.

20 ániibo yaímma átê-wataama Ítuqtaba ítaraa-kayukama péqmareta Tááiparatikaraq Tairíniq uráa-kayukama yeráwáqá Áátioki-marabaq uréta átê-wataama Ítuqtaba káqon-anna-wayukagaraq tímá yímikaae.

21 miráitana Áánûqtuma wení akoqnááma keyimitata taígani Yéqtaeowayukama táí-yaaimma yuwéta Ítuni anaaé kéwareta uyátárai-nakon-aama ítaraae.

22 miráitana maamin-áíqómá Yéqtaeowayukayaba máqtemma Yérútáare-aupapaq wéyáwé itaqtaa yeráwáqá kéiteta Páánabatimma Áátioki-marabaq tímákáawana uráiyé.

23 Páánabati wemá Áátioki-marukaq uréna maami-káyúkámá Áánûqtuma íráqôniq umáyímikai-kayukama keyimonena wemá amuqá kémarena maará téna tímá yímikaiye: “keráwáqá máqtemma móra-tuyanakaq maéraq uyátárai-nakoma Ítuni anaaé waqmá wenáama ítáaro.” téna tiráiyé.

24 miráitana Páánabati wemá íráqôniq umá itáíq-itaiq kéitana Áánûqtuni Aokaq-Ááqómá wepí ógikaitana mi-kánááráqá taíbaq-wayukama yirummá kámeta uyátárai-nakoma Ítukaq itáíq-itaiq urááe.

25 ániibo Páánabati Táátiti-marabaq Tóromma abáá-inena uráiyé.

26 miráitana Páánabati wemá Tóromma awíqmeta yenákámá yawuwéqma Áátioki-marabaq móra-karitimaatima ko máqe-uraaye. ániibo yenákámá Ítumma wáraa-kayukama móra-iyakaq taíganimma kétima-yimeyata kéitaa-kayukayabama áqnáabariq umá “Káríqton-annae” téta yiwíqá yarááe.

27 mi-kánááráqá yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Yérútáarebakemma Áátioki-marabaq kukááe.

28 miráitana yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkábíkémá móra-naqa áwîqa Áágabaati wemmá Aokaq-Áágómá timá ámitana tiráiyé: “máqte-marabaqa aáwaqa íma wáinata anómma aayawaamá yánóe.” téna tiráiyé. (ánibo móra-naqa áwîqa Karótiati wemá anó-kawaa-naqa máena Arómuq yabíkái-kanaaraqa maamin-ááyáwáámá pááq uráiyé.)

29 miráitana yaímma Áátioki-marabaq Ítukaq itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá Yúriabaq yeráwáqtí yibâqawaayuma yimínéta urááe.

30 miráumatuweta mi-yímí-yátááqá Páánabatiyaa Tóroti iyáápi maráayata maméta Yúriabaq anó-monoq-wayukaraq urááye.

12

Érôtima Yêmitimma ikámma képuyena Pítaamma ánná umákaraiye.

1 mi-kánááráqá kínima Érôtima yaímma Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yíkamitata pukááe.

2 miráitana Érôtima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Yêmitima Yóáanemmma ábâkómma yáqtoqma tokóru-yakaa-punapo ikámôwana pukáiyé.

3 miráitana Yúria-wayukama yemá minná káoneta yeráwáqá yimuqá kémaraawana Érôtima óqa wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yemá Pítaamma yáqtokaae. ánibo mi-kánááráqá wemá mirá kéitata Yúriabaq-wayukama yammá íma iqtoraí-kánááráqá yeráwáqtí kótámaki-kanaaraqa anón-aawaqa agamá nai-kánááráqá mirá urááe.

4 miráitana mi-kánááráqá yeráwáqá Pítaamma yáqtoqma ánná-naupaq ákátuwena kaayaqté-kaayaqte ááiq-i-wayukati iyáápi maráitana kawáá urááe. mi kaayaqté-kaayaqte-anna-i-wayukama miráuma kaayaqté-kaayaqte-i-wayukama yiwíqma-yiwíqma urááe. miráitana Érôtima auyánámmá ítaraiye: “maami Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama ánatainatama Pítaamma awíqma máqte-kayukati yúbáq aamá ítama yainánúne.” téna Érôtima tiráiyé.

5 miráitana Pítaama ánná-naupaq ákaraae. miráimanibo Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yeráwáqá akoqnáá umá nunamummá téta Áánûtuqtaba áwáqnaa íkáae téta tirááe.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma ánná-naupake Pítaamma paábaq mamá ayúbákaraiye.

6 Érôtima Pítaamma aabi mayakánéna i-nókáámmá Pítaama kaayaq í-nákátí aúkáapi aumá watáiyé. yemá Pítaamma kaayaqá akoqnáá-annanapo (téini-annarake) kúyakaraae. miráitana yaímma-i-wayukama ánná-nakoni oqtaráq yabíqtuweta máqe-uraae.

7 páátákáá mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kúmítana mi-náupáqá wení tágama-yataakoma ókóráá kamá tágaraiye. anibo mi-káqtó-nákómá Pítaani ábúkaq ikámma awáutúrena tiráiyé: “emá páátákáá itóaao.” téna kétitana Pítaani ayáápike kaayaq-ánnágórátá yaráqmeta kuturááye.

8 ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “Pítaao, emá páátákáá ení aítauq-anaamma kégubere ení ámúranama mamá uwo.” tená timá ámitana Pítaama miráumatuwaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “ení kúberai-unamma kémaye ketinaae waraao.” téna tiráiyé.

9 miráitana Pítaama mi-námmá yuwéna Áánûqtuni kaqtó-nakoni anaae waqména uráiyé. Pítaama íma ítama aruténa kaináq káonaunaa timmá abarokáq kéwena aónaraiye.

10 áñibo yenákámá maréta kaayaq-óqtáráq yabíqtuweta máen-i-wayukama kumátámaqtuweta uyátá-maqma akoqnáá-oqtaraq kumóyana akoqnáá umá aúyaqmakaan-oqtagoma wenamáárlq íguraiye. miráitata yenákámá móra-apaq urááye. maré kéoyana mikáké Áánúqtuni kaqtó-nakoma páátákáá Pítaamma ayuwéna kóuraiye.

11 miráitana Pítaama wemá mikáq ítáimma kaimmá íma aónarenaboana wé tiráiyé: “árainmma íbêqa Áánúqtuma wení kaqtó-naqa timákáitana wemá Êrôtini ayáápikekarq Ítíráaeo-wayukama nôrawabi ónáae teq-qtátáápikémmá kemmá mamá paá umátikaiye.” téna Pítaama tiráiyé.

12 áñibo Pítaama maami-qtátááqtabá aúyánámmá ítama ánatatuwena wemá móra-inimma Máriaama Yóáanema káqon-awíqa Mááki wení anóni naaúpaq uráiyé. áñibo min-náúpáqá taíbaq-wayukama áikuma máeta nunamummá kéteta máqe-uraae.

13 áñibo Pítaama oqtaráq pagé-page kétitana mórama mayái-ínímmá Aróta wemá Máriaamma áwáqnaa umá mayaímá kémayain-inikoma oqtamá íyakanena uráiyé.

14 áñibo min-íníkmá wemá Pítaan-aama kéitena wemá amuqá ôriq umá kémarena wemá min-óqtámá íma íyakaraiye. wemá paá yauwéqma naaúpaq uyaaté uréna máqte-kayukama timá-yimena tiráiyé: “maamin-náqá Pítaama máápaq ya máiyé.” téna tiráiyé.

15 áñibo mi-káyúkámá yeráwáqá máqtemma tirááe: “negi-íní-móne. emá kaaqaari kéténe.” téta yeráwáqá kétéwana min-íníkmá akoqnáá umá árainaimma kétitana yemá ókaraq tirááe: “Pítaani amakómá ya marániye.” téta tirááe.

16 miráimanibo Pítaama oqtaráq paá máena pagé-page tiráiyé. miráitata yemá oqtamá íteta Pítaamma aónatuweta yemá iyánaaq urááe.

17 áñibo Pítaama wení ayáámma múte káruraitata yemá káoneta aamá móragaraq íma tirááe. miráitana Pítaama wemmá ánná-naupake uyátárai-naqa Áánúqtuni kaqtó-nakoma mamá paábaq ayúwáin-aimma kétima-yimena tiráiyé: “keráwáqá maamin-áímmá Yémitigaraq tébakaq kétébáqawaayuna timá yíméro.” téna wemá timátuwená iyuwéna móra-aukapaq kóuraiye.

18 anaaékaqa aabáyanapimma i-wáyúkámá anómma ikatíq kéeta yeráwáqá maará-tiraae: “Pítaama náakaraq máiyó?” téta yemá tirááe.

19 miráitana Êrótima yaímma-wayukama tímáykáitata Pítaamma abáá-omanibo yemá íma wemmá aónaraae. miráitana ááiq-i-wayukama yeráwáqá máqtemma Pítaakaq kawáá umátuwe máqeon-i-wayukama yíkamiyaba Êrótima tiráiyé.

miráitana anaaékaqa Êrótima wemá Tétária-marabaq ko máqe-uraiye.

Êrótima pukuráiyé.

20 Êrótima Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq aamá yiwáágúraiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá mórabi yorupamá Êrótimma aónaneta urááe. áñibo áqnáabaqa yeráwáqá kínima Êrótini naaúpaq yabíkái-kawaa-nakon áwíqa Paráátatae. wekáq min-áímmá yemá tímáméwana wemá Êrótimma tímá ámitana anón-anon-aimma mamá paá umákaraiye. miráimanibo yeráwáqtí aáwaqa Êrótimma yabíkáin-aukapake meyáníq kététaoata mirá-uraae.

21 móra-kanaama maréna Êrótima kínin-unakaqtoma umátorena wení kínin-abiqtataraq máena máqte-kayukama akoqnáá-aimma tímá yímikaiye.

22 miráitana máqte-kayukama yemá anókaq ááyama tirááe: “maamin-náqá wemá waayúkagoraan-aimma íma kétébo Áánûqturaan-aimma kétiye.” téta yemá anókaq ááyama tirááe.

23 miráimanibo min-áímmá ítarena wemá Áánûqtukaq íma yaagumá káonaitanaboana páátákáá mórana uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kukéna Érótimma ikákaiye. miráitana Érótima pukáitana marikómá narááe.

24 miraimanibo Áánûqtun áagoma akoqnáá umá máqte-marabaq wéyáwé umá anóniq uráíye.

25 ánibo Páánabaatiyaa Tóroma yenákátí mayaímá Yérútááre-marupaq mamá ánatatuweta yenákámá Yóáanema káqon-awíq Máákima awíqmeta yenákáqté Áátioki-marabaq yawuwéqma kóuraaye.

13

Páánabatiyaa Tórama timáyikáawata Áánûtuqtaba waayúkarag mó-tima-yimikaaye.

1 Áátioki-marukaqa Ítun-aama ítáa-kayukama áíkutaee. yepímmá yaímma Áánûqtuni yirááqti-wayukama amuné-wáyúkágáráq máqe-uraamma yeráwáqti yíwíq Páánabatie. Tímionie. wení káqon-awíq Abuqtákóé. káqomma Arútíama Tairíni-marukake-nakaraq Máánéoma Érótimi ábárawaogaraq Tórogare.

2 mi-kánááráqá Ítun-anna-wáyúkámá yemá aáwaqa awetá-ureta nunamummá tirááe. ánibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye: “keráwáqá Páánabatiyaa Tóroma aokaq timáyikaiyata mayaígáae téq yááyaraa-mayaima mayáatao.” téna tiráíye.

3 yemá aáwaqa awéta-ureta maamin-nákámá Páánabatiyaa Tóroti yineq iyáamma kéyinekuweta nunamummá timáyikaayata mi-máyáíráq kóuraaye. Páánabatiyaa Tóroma Táíparatiq átê-wataama tiráíye.

4 ánibo min-nákámá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá timáyikáitata Terútia-marabaq kukááye. mikákémmá únópi-káarébí utéta móra-maruqa Táíparati únókóni kebóqyáa-marupaq urááye.

5 ánibo yenákámá maréta Tááramibaq Táíparati-marupaq uréta Ítiráaeo-wayukati monoq-náupáq Áánûqtuni átê-wataama mó-tima-yimikaaye. miráitana Yóáane Máákima mayaímá mataíye.

6 miráitana yeráwáqá Táíparati-marupaq uréire umátuweta Páábotiq urááe. ánibo mi-márúkáqá mórana Ítiráaeo-annabike-naqa máena awéqa téna máqteni q i-nákómá wenáwíq Baa-Ítue. wení káqon-awíq Karíki-aipimma Érimatie.

7 miráitana Érimatima wemá anó-kamaani-naqa áwíq Tégíá-Póruma wení aanábó-náqíye. ánibo min-ánó-káwáá-náqá Tégíá-Póruma wemá aá ítarinaqíye. Áánûqtun áama itánénaboana Páánabatiyaa Tóroma wení naaupaq yááyaita yenákámá irááye.

8 miráimanibo maamin awéqa tín-náqá Érimatima wenáiyabama íma yíkaraiye. miráitana Érimatima anó-kawaa-nakoni auyánámmá mamá táwíq kéonana maami-kááyáq-nákátí watáama íma ítama arutáikae téna mirá-uráíye.

9 ánibo Tóroqtabama yaímma-taoqa Póroma téta tirááe. miráitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikaitana wemá maamin-náqá Érimatini aúrapi karákéna tiráíye:

10 “emá Tááqtaan-araaqa máane. emá máqtemma Íráqô-qtataakoma mamá táwîq kée. namuro-náqá máane. emá táí-yataariq é epímmá makatí-ááímmá ógíkaiye. kaaqaari-áímmá kéte uyátárai-nakoni aamma mamá táwîq kéone.

11 Íbêqa uyátárai-nakoma emmá ikamíniye. enaúramma kumayuqá auráina móragaraq máqte-qtataaqa yaímma-kanaaraqa íma aónanone.” téna Póroma kétitana páátákáá konnákóráá-qtátáákómá Érimatini aúramma yawááq-umatuwaitana wemá aammá íaonena paábaq uréire kéena waayúkama ayáákaq yáqtoketa aamá arááti-wayukayaba yibáá uráíye.

12 miráitana anó-kawaa-nakoma maami-qtátááqá Érimatini aúramma karopágitana káonena uyátárai-nakoni akoqnáayaba iyánáaq umárena Ítuqtaba itáíq-itaiq uráíye.

Páánabatiyaa Póroma Áátioki-aukapaqa Patríria-marabaq mayáímá matááye.

13 ániibo Póroqaraq yaímma wení aanábó-wáyúkágáráq yeráwáqá Pááboti-maruqa yuwéta únópi-káárébi maréta Pégaabaq Paapíriya-marabaq urááe. miráitana mikáké Yóáane Máákima wemá iyuwéna yawuwéqma Yérútáárebaq kóuraiye.

14 miráitata yeráwáqá Pégaabaq yuwéta Áátioki-marabaq Patríriabaq urááe. ániibo Tabaati-yúpáámá yeráwáqá Ítíráaeo-wayukati monoq-náúpq uréta yeráwáqtê yagaroqtamá maraq máqe-uraae.

15 ániibo anó-monoq-wayukama yeráwáqá agamatá-kánnáábiké Mótetini ámán-aikaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikaraq yeráwáqá yoráuma ítátuweta anaaékaqa anó-monoq-wayukama yeráwáqá aamá yúwáawana Póroyaa Páánabatikaq kéyitata yeráwáqá maará-tiraae; “ketíbâqawaayuo, keráwáqá yaímma Íráqôniq í-áímmá matokéqa keráwáqá maami-káyúkámá timá yíméro.” téta tirááe.

16 ániibo Póro wemá itó-uma ayáámma mûte kéyauyena tiráíye:

“keráwáqá Ítíráaeo-anna-wayukao, yaímma káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kéte-kayukama keráwáqá itáaro.

17 wenamá Áánûqtukaq Ítíráaeo-wayukama nunamummá tirááne. wemá ketáái títaubikomma yiwíkaine. wemá pááq umáyikaraitataboata Ítíráaeo-wayukama Íqtíbibabaq máetama akoqnáá umá pááq urááe. ániibo wení anón-akoqnaanapo Íqtíbibake yemmá yiwíkaine.

18 ániibo yeráwáqá kaaqmáápaqa waayúka íma máa-marabaqa kaayaq-wáyúka áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupímmá Áánûqtuma Íráqôniq umá yíwáqnaa uráíye.

19 min-áúkápáqá Kéinabaqa abapaké kaayaqá anó-marukaq máa-kayukama Áánûqtuma mamá táwîq umáyikena yíkamma ánatatuwena yeráwáqtí maramá Áánûqtu mamá Ítíráaeo-wayukama yímikaine.

20 ániibo mi-márábáqá Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá netuqyaamá taigani-karitimaatima (450) máqe-uraae. anaaékaqa yainái-wáyúkámá yíkáraawata yeqtí kawáá-wáyúkámá máqeta mórama Áánûqtuni amuné-náqá Táámuyoni kanaarâq iráíye.

21 ániibo mi-kánááráqá Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá mórama yeráwáqtí anó-kawaa-naqa (Kínima) máikaae téta Áánûqtuma ítama aónaawana Áánûqtu wemá móra-naqa Tóroma Kítimma ánikomma awíqma yímikaitana wemá yeráwáqáqá

kaayaq-wáyúká áíyaya tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá yeráwákáq yabíkáíye.

²² ániibo Áánuqtuma min-náqá Tóroma kéwatuwena wení anónnáma móra-naqa áwíqa Tébitima Yétimma áanikomma awíqma Ítiráaeo-wayukati yabí-í-náqá (kínima) taróq umákaraiye. Tébitiqtaba maará téna waayúkama timá yímikaiye. ‘Tébitima Yétimma áanikomma káonaunana ketíyakoma íráqôniq kéíye. miráipoana wemá kanaaráq kemô tenna-máyáímá mayániye.’ téna Áánuqtu tiráíye.

²³ miráitana naayóbáqá Áánuqtuma timá akoqnáá uráíne. ‘anaaeékaqa Tébitin-annabike móra-naqa abarokáq uréna wemá akoqnáá-naqa máena Ítiráaeo-wayukama puí-yátáápike mamá paá umáyíkaniye.’ tiráíne. min-náqá Ítumma Áánuqtuma mamá pááq umákena Ítiráaeo-wayukama yímikaiye.

²⁴ ániibo naayóbáqá maa-márábímmá abarokáq Ítuma íma kukáitana móra-naqa Yóáanema Ítiráaeo-wayukama kétima-yimena ‘keráwáqtí tirummá waeréra monoq-nómmá péráaro.’ téna tiráíne.

²⁵ miráitana Yóáane wení mayaímá mamá ánatani-kanaagoma waaqókáíq kéitana Ítiráaeo-wayukama maará téna timá yímikaiye. ‘keráwáqá náawae téraq keqtábámá kéte? maamin-nákóní awé o-náqá kemá íma máune. miráimanibo itáaro. móra-naqa ketinaae yínín-nakomma kemá íráqô-naqa íma máunaboq kanaaráq wení áitauq-anaamma íma múte mayánúne.’ tiráíye.

²⁶ ketíbatiwaayuo, keráwáqá Ítiráaeo-wayukama Áabaraan-anna-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánútukaq nunamummá kéte-kayukao, keqtááyábáé téna maami-kátáámá puí-yátáápike atóbamatikaniqtabataa Ítuma timákaitana tiráíye.

²⁷ miráimanibo yaímma Yérútáárebaq máa-kayukagaraq yeráwáqtí anó-kawaa-wayukagaraqa yemá wemmá atóbamatikanin-naqa íma aónaraae. Áánúqtuni amuné-wáyúkámá máqte-Tabaatiraqa aúba-wannaabike yoráuma timá yímémma íma ítaraae. ímiye. yemá wemmá íma ítaraamanibo Ítumma ikámówana Áánúqtuni amuné-wáyúkátí yáagoma áraimma abarokáq uráíye.

²⁸ mi-káyúkámá wemmá ikámma puínón-otaa-qtataaqa íma aónaraamanibo yemá Pááíratima paá Ítumma ikámma puíkáae tirááe.

²⁹ miráitata mi-káyúkámá naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráániq umá ánatatuweta Ítuni arááq-auma kaapaq-yaráké mamá muriánóbáq uq-tamákáraae.

³⁰ miráimanibo Áánúqtuma wemmá pukáípike mamá itó-umakaraiye.

³¹ ániibo Ítuma íma pukái-kanaama waayúkama Ítugaraq yagaroqtamá Kááririmarupakemma Yérútáárebaq utáá-kayukama yemá wemmá taíbaq-kanaama aónaraae. ániibo mi-káyúkámá íbêqa yemá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma maamin-nákón áama timá yíméwata kéitaae.

³² miráitaqtaa ketáámá keráwákáq maará téqtaa Ítuni átê-wataama kétimatinunatae. naayóbáqá Áánúqtuma téna maami-qtátááqá ketáái titaubikomma yiménúne tiráimma

³³ mi aónaaro. maami-qtátááqá Áánuqtuma keqtáá yeqtí iyápó-annaraq abarokáq pááq uráíye. Áánúqtuma Ítumma mamá itó-umakaraimma Áánúqtuni agamatá-kánnáábímmá naayóbáqá Táámupi tiráíne.

‘emá ketáanimone. íbêq-kanaaraqa kemá enabomá káuraune.’ tiráíne.

34 miráitana Áánûqtu wemmá pukáipike mamá itó-umakaitana íkabirarena ókaraq íma yauwéqma aúma íma kabiránîqtaba miráuma Áánûqtuma maará-tiraiye.

'kemá aokaq-yátáákáráq akái-yátáákáráq keráwáqá timénúnama naayóbáqá kemá Tébitimma aménúne téq timá akoqnáá uráunnae.'

tiráiyé.

35 miráitana káqomma wannaabí agamatán-áipímmá Tébitima Áánûqtuqtaba tiráiyé.

'miráinaa ení aokaq-náqá íma ayuwénana wenaúma kabirániye.'

téna Ítuqtaba tiráine.

36 ánibo Áánûqtuma maa-márabí miráonae ti-qtátááqá wemá Tébitini ayáákaq mirá-uraiye. anaáékaqa Tébitima púítata wení aítaubikon-amakaq uqtamákáawana kabiraráiyé.

37 miráimanibo Ítumma Áánûqtuma pukáipike mamá itó-umakarai-naqa wenaúgoma íma kabiraráiyé.

38-39 miráinaq ketíbbáqawaayuo, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútáaro. maamin-náqá Ítuma wemá keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umátikaniye. Mótetini ámáan-aikoma keráwáqtí kúmiqa íma mamá paá umátikena keráwáqtábámá 'arupú-wayukae' téna ítiniye. miráimanibo maamin-nákómá Ítumma máqtemma yirummá ámê-kayukama yeráwáqtí kúmiqa mamá paá umáyikena yeráwáqtábámá 'arupú-wayukae' téna tîniye.

40 miráinaq keráwáqá atéráaro. naayóbáqá Áánûqtuma wení amuné-náqá Áábakaakama timá ámitana wemá tirái-qtataama káubiq keráwákáq pááq íyábáé. wemá maará-tiraine.

41 'ítáaro. keráwáqá akáyáán áráaq-wayukao, keráwáqá iyánáaq umáreq pukínoe.

kemá keráwáqtí aúkáapi ketí mayaímá kémayaunamanibo maami-qtátááqtábá móra-nakoma minnágoni áaimma timá-timinimanibo keráwáqá íma itáiq-itaiq ínoe.'

téna Áánûqtuni amuné-nákómá tiráine." téna Póroma timá yímikaiye.

42 ánibo Póroyaa Páánabatima mi-mónóq-náúpáké yaúbama kégumoyata aarawaamá maará-tiraae: "kenákámá yauwéqma iréka káqo-Tabaatiraqa maamin-áímmá ókaraq keqtáámá timá tímékao." téta yeráwáqá tirááe.

43 miráitata yenákámá monoq-náúpáké yaúbama máápaq kégumoyata yaímma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama yemá Ítiráaeo-wayukate máa-kayukama yeráwáqá Póroyaa Páánabatiyaa min-nákátí yinaaeq waqmé urááe. miráitata yenákámá umá yíqtaaiq éta Áánûqtuni íráqô-qtataapi paá máero tiráiyé.

44 ánibo káqo-Tabaatiraqa mi-márúkóní waaqókáké máqte-kayukama Áánûqtun-aama itánéta ya áikutaae.

45 miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá aónaamma maami taíbaq-wayukama mórabí káikuyowata yemá ítama táwíq kéeta yemá Póroma timá yímín-aimea timá márúte yukááe.

46 Póroyaa Páánabatima yenákámá anókaq ááyana tirááye: "áqnáabaqa kerátámá Áánûqtun-aama timá-timikauyamanibo keráwáqá maamin-áílkómá mamá tinaaeqpaq kéyuwama minná keráwáqá kenamááríq matúq-matuq umá

mái-auwaraimma íma mayánóe. ániibo keráwáqá ítáaro. íbêqa kerátámá tiyuwéka káqo-kayukayopaq yagaroqtamá kégouye.

⁴⁷ mirámô inaqa anómma uyátarai-naqa maará téna anón-anon-aimma keqtáá timá-timikaiye.

'kemá keráwáqá Yéqtaaeo-wayukabimma ókáá kamá tágaikaae téq keráwáqá kétima-tikaune. ániibo máqte-marabake-kayukama yíwáqnaa umá kétima-yiminana anaaékaqa kemá yeráwáqá yauwéqma yiwiránúne.'

téna Áánúqtuma tiráíye." téta Póroyaa Páánabati tiráíye.

⁴⁸ ániibo káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéteta yeráwáqá min-áíqtábá Áánúqtun awíqa múte kényuyeta yimuqá makááe. miráitana máqtemma aarawaamá matúq-matuq umá mái-auwaraimma Áánúqtuma mayánóe téna awaaméqá umáyíkarai-kayukama yeráwáqá Áánúqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

⁴⁹ miráitana máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Áánúqtun-aagoma wéyáwé umá kanaarq uráíye.

⁵⁰ ániibo yaímma Ítíráaeo-annabike anó-kayukagaraq yaímma Yéqtaaeobake anó-noinimma Áánúqtukaq nunamummá tiráa-noinimma mamá íyaqa atáráawata Póroyaa Páánabatima áaimma átama mamá táwíq umáyiketa yeráwáqá márápikemma paábaq waqtukááe.

⁵¹ ániibo yenákámá yítaukake yomá ayúqtuweta 'móragaraq íma yauwéqma keráwáqá tái-aaipike nékaq kóyuye.' téta Aikónia-marabaq kóuraaye.

⁵² miráitata Ítun-anna-wayukama Áátioki-marabaq máa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémarawana Áánúqtuni Aokaq-Áágómá yeráwápiimmá ógikaiye.

14

Póroyaa Páánabati yenákámá Aikónia-marabaq máqe-uraaye.

¹ Aikónia-marupaqa yenákámá keqnááníq umá Ítíraaeo-wayukati yirááti-naupaq uréta íráqôn-aimma tiráíye. yeráwáqá maamin-áímmá kéteta taíbaq Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítuqtaba itáíq-itaiq urááe.

² miráimanibo mi Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma itáíq-itaiq kéta yeráwáqá yaímma Yéqtaaeo-wayukati yúyánámmá mamá táwíq umáyiketa Káríqton-annati yílbáqawaayuma Ítama táwíq urááe.

³ miráimanibo yenákámá Aikónia-marupaqa ayáqtáá-kanaama máeta uyátarainakoqtaba akoqnáá-aimma kétéyana Áánúqtuma Aokaq-Áágóni akoqnáámá kényimitata yenákámá Áánúqtuni íráqô-qtataqa wenamá wenôpake kényitata áraikoniq uráíye. netuqyaamá awaaméq-yátááqá tarôq uráíye.

⁴ ániibo Aikónia-marupake-kayukama aarawaamá yeráwáqá yaíkaaq umá kaayaq-ánnáíq uréta yaímma Ítíráaeo-wayukayopaq owata tébakaqa Ítuma yíwíkaí-kayukayopaq urááe.

⁵ anaaékaqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítíraaeo-wayukagaraq yeqtí anó-kayukagaraq yeráwáqá aarawaamá áiqma áikuyikareta Póroyaa Páánabatima óqtatannapo yíkami-aimma tirááe.

⁶ ániibo Póroyaa Páánabatima maamin-áímmá kéteta yenákámá péqmareta kaayaq-márúpáqá Arítaraabakaraq Tébeq-aukapaq kóuraaye. ániibo mi-kááyáq-márúqá Araaikóniabaq anó-marukoni aúkáapi wáqe-uraaye.

7 miráitata min-áukápáqá máa-kayukabimma yenákámá mi átê-wataama Ítuqtaba tirááye.

Arítaraabaq Póroyaa Páánabatima máqe-uraaye.

8 Arítaraa-marabaqa móra aítuqa táwîq uráí-naqa máqe-uraiye. ániibo min-náqá aítuqa miráuma táwîq uráimma naayóbáqá anóama marákraipoana wemá kanaaráq aammá íma uréire uráiyeye.

9 miráitana min-nákómá Póroni watáama kéitaitana Póro wemá maamin-nákóni itáiq-itaiq-yataakoma kaónena wení auyánápímmá téna 'maamin-nákoqtábá kanaaráq itó-uma uréire íniye' téna Ítaraiye. miráitana Póroma wenaúrapi karákéna tiráiyeye:

10 "emá itó-uma aítuqa yamá arupú uwo." téna kétitana min-nákómá wemá páátákáá itó-urena uréire uráiyeye.

11 miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póron áama kéiteta máqe-o-kayukama maami-qtátááqá kaóneta yeráwáqti yábikemma anókaq ááyama tirááe: "ketáái maníkómá wíyôpake waayúkaraa umá ketááráq kukááye." téta yeráwáqá tirááe.

12 miráitata yemá Páánabatimma áwîqa Tútite téta kéyamameta ániibo watáama tiráí-náqá Póromma Émitie téta áwîqa yarááe.

13 yeráwáqti maníqá Tútikaq nunamummá tí-námmá anó-marukoni áwábaq wáqe-uraiye. ániibo mórama anó-nakoma Tútini áwîqa múte yaúyewai-nakoma wemá wíráati-yataariq umáketa awai-púrúmákáámá mi-márúkóni kurubín-óqtáráq itó-urena Póromma Páánabatigaraq ikámma yiménáae téna uráiyeye.

14 ániibo timáyíkarai-nakarata Póroyaa Páánabatima yenákámá maamin-áímmá ítátuweta mirákómmá íma ígáae téta íyamma ôriq itata yenákáti unáákáqtooma yaráqma mipí yuwéta uyaatéta máqte-kayukati aúkáapi uréta anókaq ááyama maará-tiraaye:

15 "maa-káyúkáô, nôraq itaráq keráwáqá maami-qtátááqá tarôq kéoo? kerátámá keráwáqte móraiq umá maa-márábi-káyúkámúye. kerátámá paá keráwáqa Áánûqtuni átê-wataama kétima-timúye. naayó-qtátáákoqtábá yetíwîqa múte yaúyoqtabama minnábike waéqtikayaaka kerátámá iráuyeye. matúq-matuq umá maí-Aanuqtuma aabayákaráq maragaráq únókaráq máqte-qtataakaraq máqte-kamma marabikáráq nópikáráq tarôq uráí-nakoqtaba tímá-timeyaaka kerátámá iráuyeye.

16 naayóbáqá wemá iyúwáitata yeráwáqá máqte-marabake yeqti yúyánákáq máqte-qtataaq tarôq urááe.

17 miráitana máqte-tupaama wemá máqte-kayukati aúkáapimma yaímma-yataaqa kéyimitata mi-qtátááqá yemá aónaraae. ániibo Áánûqtu wemá keráwáqá aaqá kétimitana keráwáqti yókáq-yátááqá mamá parú kéitay yókáké-qtátááqá mamá kéneq keráwáqá tímúqá kémaraae.

18 miráitana Póro wemá maamin-áímmá waayúkama kétima-yimitatamanibo yeráwáqá íma kéiteta yeráwáqá paá máqte-kayukabama aáwaqa agamá ákûq umáyikaiyaba yíkaraae.

Póromma óqtatannapo ikákaae téta tirááe.

19 yaímma Ítiráae-wayukama Áátioki-marabakekaraq Aikónia-marabake iráa-kayukama yeráwáqá waayúkati yúyánámmá mayéta Póromma óqtatannapo ikákaae. miráitata yemá Póroqtabama pukaíyáa téta anó-marupakema yabitimá paábaq márúte yukááe.

20 miráimanibo yaímma Ítun-anna-wayukama Póromma amakaq ya ikúyakaraawana Póroma itó-urena anó-marupaq yauwéqma utáíye. ániibo aabáyaama Póroma Páánabatigaraq yenákámá Tébe-marabaq kóuraaye.

Póroyaa Páánabatima yenákámá Tíriabake yauwéqma Áátioki-marabaq irááye.

21 Póroyaa Páánabatima Ítuni átê-wataama Tébe-marabaq máa-kayukama kétima-yimeta Ítun-awikaqa netuqyaa-káyúkámá iyápó-annama mamá aúqyiketa anaaékaqa maréta Arítara-marabaq uréta mikákémmá Aaikóniabaq uréta Patíriyaa Áátiokaq urááye.

22 miráitata yenákámá mi kaumo-márábáq Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá akoqnáá kéumayiketa maará téta yenákámá akoqnáá umá tiráíye: “keráwáqá maamin-áímmá itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. Aánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanunataamanibo áqnáabaqa ketáámá ummaamá mamayéqtaae.” téta tirááye.

23 ániibo máqten-aukapaqa Ítun-aama itáa-kayukama áikuyo-kayukati aúkápikemma yaímma yetí anó-wayukama mamá tarôq umáyíkarayee. miráitata yenákámá aáwaqa awéta uréta Ítukaq nunamummá kéteta Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá uyátárai-nakoma yemmá yíwáqnaa ígáae.” téta tirááye.

24 anaaékaqa yenákámá Patíria-aukapaq kótámatuweta Paapíriya-marabaq urááye.

25 miráitata yenákámá Pégaabaq átê-wataama timá yímiqtuweta anaaékaqa Aatáaria-marabaq kukááye.

26 ániibo Aatáariabakemma yenákámá únópi-káarébí Áátioka-marabaq yauwéqma urááye. ániibo naayóbaqá mi-márúkákémmá Póroyaa Páánabatima yínêkuyeta nunamummá kéteta Áánûqtuni yíwáqnaa í-yátáákómá yenákáyôpaq máinata wení mayaímá mayaígáae téta tiráa-mayaima yenákámá mamá ánatatuweta irááye.

27 yenákámá Áátioki-marukaq iréta Ítun-aama kéitaa-kayukama mamá áikuyikarayee. ániibo Áánûqtuma yenákátê yagaróqtamá nôrawabi uráiq-tataaqtaba kétima-yimeta maará téta tirááye: “káqo-kayukabimma Áánûqtuma aamá awíqyikena oqtamá iyikaitata yemá Ítun-aama itáíq-itaiq kéoe.” téta yenákámá máqte-kayukama timá yímikaaye.

28 ániibo yenákámá mi-káyúkátê taíbaq-kanaama máqe-uraaye.

15

Yérútáárebaqa monoq-áímmá kéitaa-kayukama áikuma watáama tirááe.

1 yaímma Yúria-wayukama iréta Ítun-anna-wayukama maará téta watáama timá yímikaae: “keráwáqá Mótetini ámán-aimma íma waráiyata kerawáqtí túma kárárayanama kanaarâq Áánûqtuma íma kúmiq-yataapike tiwirániye.” téta tirááe.

2 yemá mirá-timatuwaawata Póroyaa Páánabatima min-áímmá kéteta yenákámá mi-káyúkátê iyamma éta akoqnáá umá aamá tirááye. miráitata yaímma yíbâqawaaraa-kayukama Póroyaa Páánabatima timáyikaayata tébakaq-wayukate Yérútáárebaq uréta iyápó-annagaraq anó-kawaa-wayukama yekâq watáama móma téite urááe.

3 ániibo Áátioki-marabaq Ítun-aama itéta áikuyo-kayukama yeráwáqá mi-káyúkámá timáyikaawata kégomma yemá Pinítiabakaraq Tamériabakaraq urááe.

miráitata mi-kááyáq-áúkápáqá yemá Ítun-anna-wayukaraq timá tágeta káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuma yirummá mamá waéráiye téta timá yímikaae. miráitata yemá Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá íráqôniq urááe.

⁴ miráitata yeráwáqá Yérútáárebaq yewata yaímma timáyíkarai-kayukagaraq yetí kawáá-wáyúkágáráq yemá káyimoneta miráe-maarao timáyíkaraae. miráitata Póroyaa Páánabatima yenákátê Áánûqtuma nôrawabi i-qtátááqtabámá watáama timá yímikaaye.

⁵ ánibo yaímma Pérati-wayukabike Ítun-anna-wayukama itó-uma maará-tiraae: “tiwiránîqtaba yeqtí yúma kégareq yeráwáqá timá-yimiyata Mótetini ámaan-aimma wáráaro.” téta tirááe.

⁶ miráitata yaímma anó-monoq-wayukagaraq timáyíkarai-wayukagaraq mórabi áikuteta min-áímmá timá uwákáae.

⁷ miráitata yemá taíbaq-aimma timátúwáawana Pítaama itó-urena maará téna timá yímikaiye: “ketíbâqawaayuo, naayóbáqá Áánûqtuma kemmá tiwiréna átê-wataama káqo-kayukabi mó-ketima-yiminata yemá kéiteta Áánûqtukaq itáíq-itaiq ígáae téna tiwíkaiye. minnáyaba keráwáqá itaraae.

⁸ Áánûqtuma máqte-kayukati íyaqnoabaqá káonenaboana yíyaqnoabaqá iráqôniq kéitana keqtáá kétiraatiye. miráitana wemá wení Aokaq-Áámá yeráwáqá káyimimma miráuma naayóbáqá keqtáá tímikainiq umá káyimiye.

⁹ Áánûqtuma wemá keqtáámá ôriq umá íma kétiraatenata yeráwáqá aokarîq imá kéiye. ímiye. yeqtí yúma íkegareq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéowana wemá yeráwáqá yirunóbáké kúmiq-yataaqa mamá paá kéumayikaiye.

¹⁰ miráitay yeqtí yúma kégareqtaba keráwáqá nôraq itaráq Áánûqtumma áyamma iníq kémakateo? miráitay maamin-úmmáán-ámáán-áímmá monoq-áímmá kéita-kayukabimma íma yíméro. naayóbáqá ketítaubikotaama yeráwákáráq ketáágáráq maamin-úmmáá yátááqá kanaaráq umá íma wakáunatae.

¹¹ miráimanibo ketáámá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéunanata wení íráqô-qtataaqa wenamá wenôpake kéitana keqtáá mamá paá kéumatikenata tiwíkaiipoana miráráá umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwíkaiye.” téna Pítaama tiráiye.

¹² Pítáa wemá mirá téna kétitata yaímma áikutaa-kayukama yeráwáqá aamá íma téta yeráwáqá Póroyaa Páánabatima min-nákátí yúrapi karákááyata Áánûqtuma yenákátí iyáákaq máqtemma awaaméq-yátááqá tarôq umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiráátin-aimma yenákámá tirááye.

¹³ ánibo yenákámá maamin-áímmá timá ánatatuaayana Yêmiti wemá tiráiye: “ketíbâqawaayuo, keráwáqá ketáámá ítáaro.

¹⁴ Tááímoni Pítaama wemá keráwáqá timá-timikaiye. áqnáabaqá Áánûqtu wemá wení yabikái-qtataaqa yúwáitana káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabimma kégumitana mi-káyúkábikémmá Áánûqtu wemá yaímma yiwíqma wení waayúkaiq uráiye.

¹⁵ minnáyaba naayóbáqá mórana Áánûqtuni amuné-náqá Êmoti wemá agamatá-kánnáábí maará-tiráine.

¹⁶ uyátárai-nakoma Áánûqtu wemá tiráiye.

anaaékaqá kemá yawwéqma yénúne.

miráinaq kemá yeráwáqá Tébitin-anna-wayukama aúgen-augen umáyikanune.

miráitata yeráwáqá miráuma móra-namma aútú kamá wáinikaa umá yeráwáqá máae.

miráipoaq kemá mi-námmá yawítima aúge-nakaa ónúnnama miráuma Tébitin-anna-wayukama mamá íráqôniq umá umáyikanune.

17 miráipoana máqtemma káqon-anna-wayukagaraq yaímma ketábá yiwíkauna-wayukagaraq yemá uyátárai-nakoqtaba abáá-inoe.'

18 téna naayóbáqá uyátárai-naqa Áánûqtumma wenamááríq maamin-áímmá auyánápi téna tiráiyee."

19 miráitana Yêmiti wemá móragaraq maará téna tiráiyee: "káqon-anna-wayukama yeráwáqá Áánûqtuma yirummá káme-kayukama ketáá íma ummaan-ámáan-áímmá yeráwáqá yiménúnatae.

20 minnáyaba ketáá aúbama agamá yeráwáqá paá maará timá-yimenunatae. 'yeráwáqá yeráwáqti maníkáq awéqa tímátuweta yeqtáaimma táwíq kéomayiketa miráráá íoro. miráuma aarukáqá mamá yataí-ááímmá íma tarôq ígáae. miráuma yaímma wai-waakoni naemá íma néta móra-wamma ánúwaramma ibibamá ikámaraiye-kama naemá íarena íma naaro.' téqtaa timá-yimenunatae téna Yêmiti tiráiyee:

21 "ánibo minnáyaba Mótetini áamáan-aimma máqte-marupaqa monoq-náúpáqá Tabaati-yúpáámá yoráuma ítaraae." téna tiráiyee.

yeráwáqá aúbama agamá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama timáyikaraae.

22 miráitata yeráwáqá yaímma iyápó-annagaraq yeráwáqti aúkápimma yeqti anó-kayukagaraq awaaméqá umáyikena yiwíkaí-kayukagaraq máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama yemmá yiwíkaae. minnámo yiwiráa-kayukama Póroyaa Páánabatite Áátioki-marupaq wígáae téta yiwíkaae. miráitata yeráwáqá kaayaq-nákámá Yúqtaatima móra-awíqa Paatáábati wegáráq móra-naqa Táératima yenákámá máqte-kayukati yúrakaaq íráqôn-ano-wayukae.

23 maamin-áúbámá yeté mamé urááe:

"ketáámá keqtiábâqawaayutaama timáyikarai-wayukagaraq anó-kayukagaraq keráwáqá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama ketiábâqawaayuraa umá Áátioki-aukapaq Tíriyapakaraq Tirítiabaq máa-kayukama keráwáqtiábá wágáae téqtaa kêtunatae.

24 yaímma-wayukama keqtiábíkémhá keráwáqtiópáq uréta yeráwáqá kaaqaari-áímmá téta keráwáqti túyánámmá mamá táíq kéoe-aimma ketáá itáunataamanibo keqtiábíkémhá aamá yeráwáqá íma mamé uréta yeráwáqá paá kaaqaarigóni q kéoe.

25 miráitata ketáámá minnáyabataa aamá timá móra-akaq maréqtaa keqtiábíkémhá kaayaq-nákámá timáyikaunataa yenákámá yagaróqtamá ketáá tíkái-nakama Páánabatiyaa Pórogaraq keráwáqtiópáq yeráwáqá kéoe.

26 yenákámá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni mayáírákémhá puíyóyqtabama íma ikatíqqa kéoye.

27 miráitaqtaa ketáámá kaayaq-nákámá Yúqtaatiyaa Táéрати yenákámá timáyikaunataa keráwáqtiópáq kéoyapoata yenákámá yenamááríq mimórá wataama agayáuna-aimma mó-tima-timiyaq itánoe.

28 ánibo keqtiábímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mimórâq-túyánámmá kêtimitaqtaa ketáámá aamá timá móra-akaq maréqtaa ummaa-yátááqá keráwáqá íma mayánoe téqtaa ketáámá pááqyan-amaan-aimma paá agatáunatae.

29 itáaro. maníkáq awéqa timátuweta yimíyan-aawaqa íma naínoe. waí-wáákóní naaemá íma néta móra-wamma ánúwaramma íbibamá ikámaraiya-kamma íma naaro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-áímmá íma tarôq oro. mirá-qtataariq éqa keráwáqá íráqôniq ínoe. áre.” téta min-áúbábí tirááe.

30 miráitata yemá maamin-áúbámá maméta Áátioki-marabaq kóuraae. Áátioki-marabaq kéwetama áikuma itáíq-itaiq kéo-kayukama maamin-áúbámá maméta móma yimikaae.

31 ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áúbágómá umá yíqtaaiq iqtábá yoráuma ítátuweta yeráwáqá yimuqá ôriq umá makááe.

32 miráitata Yúqtaatiyaa Táératima yenákámá Áánûqtuni amuné-nákórátámá yenákámá mi-kayúkábímmá ayáqtáakaq wataáma téta Káríqton-anna-wayukati yirummá mamá akoqnáá umáyíkaraae.

33 miráitata yenákámá Áátioki-marupaqa pááqyamma ayáqtáá-kanaama kémaeyata yetibâqawaayuma min-nákámá iyuwáiyáqtábá timá kaayoné umáyíkaraae.

34 miráimanibo Táérati wemá yuwéna mibáq Áátioki-marabaq máqe-uraiye.

35 Póroyaa Páánabati yenákámá Áátioki-marupaqa netuqyaa-kánáámá taibaq óq-wayukate yagaroqtamá kémaeyata Áánûqtuni wataáma kényiraateta timá yimikaaye.

Póroyaa Páánabati yenákámá yatákááye.

36 yaímma-kanaama yátáitana Póro wemá maará téna Páánabatimma timá ámikaiye: “kerátámá máqte-marabaq uréire umá Áánûqtuni wataáma timá yimikauya-kayukama yeráwáqá íráqôniq umáwaq uyátárai-nakokaq itáíq-itaiq kéino téna tiráye.

37 miráitana Páánabatima Yóáane Máákima awíqmena yenákátê wínéna uráiyé.

38 miráimanibo Póroma maará-tiraiye: “naayóbáqá wemá Paapíriya-marukaqa tiyuwénarata wemá maami-máyáímá íma mayéna kóuraipoaka wemá kerátátê íwiniye.” téna tiráye.

39 miráitana Póroyaa Páánabatima yenákátí yúyánákómá íma mórai q uráibo ôriq-oriq itata mikáké yaíkqaq urááye. miráitana Páánabatima Yóáane Máákimma awíqmeta yenákámá únópi-káárébí uréta Táíparati-marabaq kóuraaye.

40 ániibo Póroma Táératimma awíqmeta kóyata Ítun-anna-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoni kaayoné-yátááqá kenákátê waino.” téta tirááe.

41 ániibo Póroma Táératimma awíqmeta Tíriabakaraq Tíriabakaraq kéwena Ítun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqti yúyánámmá mamá akoqnáá uráiyé.

16

Tímoti wemá Póroyaa Táératite yagaroqtamá uráiyé.

1 Póroyaa Táératima Tébe-marabakaraq Arítaraa-marabakaraq uráiyé. ániibo mi-márúkáqá mórama Ítun-anna-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqa Tímotie. mórama Ítiráaeo-annabiken-inikoni ánikoe. min-ínkómá Ítukaq itáíq-itaiq miráimanibo aboámá Karíki-nare.

2 miráitata yaímma Ítun-anna-wayukama Arítaraabakekaraq Aikónia-marupakekaraq yemá Tímotin áaikoma yeqti yúrakaaq íráqôniq uráiyé.

³ ániibo Póroma Tímotimma ketê wíkáae ténaboana wení aúma kárataiye. Ítiráaeo-wayukama mibáq máaqtbae téna miráuraimanibo wení aboámá Yéqtaaeo-naqa máetata máqte-kayukama aónaraae. Ítiráaeo-wayukayaba íyamma iyá téta wení aúma kárataiye.

⁴ ániibo yeráwáqá anó-marupaq kéweta naayóbáqá Káriqton-annagaraq aúbabi agamá tiráan-aimma kétima-yimeta 'keráwáqá maamin-áímmá wáráaro' téta tiráae.

⁵ miráitana máqten-aukapake Káriqton-anna-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá itáiq-itaiq kéowana móra-mora-taoqa taíbaq yorupamá mórabi yoráutaae.

Póroni kaikáá-qtátáaré.

⁶ yeráwáqá maréta Parítia-marabake Karétia-marabaq kéowana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Étia-maragoni aúkaapimma Áánûqtun áama abarokáq mó-tiyaba íma iyúwáitata tiráae.

⁷ miráitata yeráwáqá maréta Mítia-marukaq uréta mikákémmá yeráwáqá Pitínia-marupaq wínéta kéowana Aokaq-Áágómá yeráwáqá yáqtokaiye.

⁸ miráitata yeráwáqá Mítia-maruqa kótámatuweta Taróqaati-marabaq uráae.

⁹ mi-nókáámmá Póroma móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye. miráitana mórana Maaterónia-marupake-nakoma itó-urena Póromma inaa-inaa tiráaiye: "emá Maaterónia-marabaq iréwaq keqtáá tíwáqnaa uwo." téna kétitana aónaraiye.

¹⁰ ániibo Póroma mirá-qtátááqá káonaiqtaba páátákáá kemá Arúkegaraq ketáámá yokaa uréta aammá ónúinna-aqtabataa abáá-uraunatae. miráitaqtaa ketáá utáunataama Áánûqtuma mi-káyúkábí átê-wataama mó-tima-yimero téna kétaayaiye téqtaa ketáá tiráunatae.

Aríriama Káriqton-annama aúkáaiye.

¹¹ ketáámá Taróqaati-marukakemma únópi-káárébi kéunanataa únópi-kááregómá maréna Tamáátarati-marabaq uréna káqon-aabayanaapimma mikákémmá Niyáápori-marukaq uráunatae.

¹² ániibo mikákémmá ketáá mi-márúqá yuwéta Píripaibaq uráunatae. Maaterónia-wayukati anó-marukaqa naayóbáqá Arómani-wayukama yeráwáqá mi-márúkáqá ya máqe-uraane. miráitaqtaa mi-márúkáqá ketáámá yaímmananaama ya máqe-uraunatae.

¹³ ániibo Tabaati-yúpáámá ketáámá anó-marupakemma yuwéta máápaqa móra-nokoni áwábaq nunamummá ténaqtaa kéunanataa min-áúkápáqá yaímmanoinimma yemá mórabi áikuma máawaqtaa yeráwáqtê ketáámá wataá-wataa tiráunatae.

¹⁴ ániibo mi-nóinípkémmá móra-inikoni áwíqa Aríriaae. wemá Táiyátáera-marapaken-inimma wemá karogaro-tábaraábémá yakáqma anó-kayukama keyimena minnárake móneqa kémayena Áánûqtukaq nunamummá téwaininikomma wemmá uyátárai-nakoma wení aúyánámmá mamá íraqôniq umákáitana wemá Póron áama ítaraiye.

¹⁵ ániibo min-íníkomá yaímma wení waayúkagaraq yeráwáqá Ítuqtaba nommá péqtuwaawana min-íníkomá maará-tiraiye: "kemá áraimma uyátárai-nakokaq itáiq-itaiq kéonaqa keráwáqá kanaaráq máqtemma ketí naaúpaq yero." téna titaqtáá ketáá wení-naupaq uráunatae.

Póroyaa Táeratima yenákamá Píripaibaq ánná-naupaq máqe-uraaye.

16 móra-taoqa ketáá nunamummá tí-márúpáq kéweqtaa mórama paá-mayai-inaaruma aónaraunatae. ániibo wepímmá táí-aagoma máena mi táí-áágómá wemmá amuné-áímmá tiráiyé. anaaékaq abarokáq ínì-qtataaqtaba kítitata min-ínáárúgóní kawáá-wáyúkámá wení akoqnáárake móneqa mayéwaone.

17 min-ínáárúgómá Póroqaraq ketáái tinaae kéyena wemá anókaq ááyama tiráiyé: “maami-káyúkámá yemá mú mikákáá anómma uyátarai-nakoni mayai-wáyúkábóata yemá Áánúqtuma keqtáá kúmiq-yataapike tiwiránìqtaba watáama kétima-timetaae.” téna min-ínáárúgómá tiráiyé.

18 máqte-tupaama min-ínáárúgómá min-áímmá timáe kéuwitana Póroma min-áímmá Ítáimma ábògaitana wemá waéqma min-ínáárúmá káonena maará téna táí-agoqtaba tiráiyé: “Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránìn-nakon áwìkaq emá min-ínáárúgóní arunóbáké ayuwé paábaq kóaa.” téna kítitana páátákáá táí-aagoma ayuwéna kóuraiye.

19 ániibo min-ínáárúgóní kawáá-wayukama aónaamma yemá móneqa mayéwaon-aaimma táí-aagoma ayuwéna kégoiqtaba mi-káyúkámá yemá Póroyaa Táératimma yáqtoqma yiwíqmeta máqte-kayukati yúbáq anó-kawaa-wayukaraq urááe.

20 mikákémmá yiwíqmeta aamá Ítama yainai-wáyúkáráq uréta maará-tiraae: “maamin-nákámá yenákámá Ítiráaeo-nakaboata ketáái márúqa mamá táwìq kéoyé.” téta yemá tirááe.

21 miráitata yenákámá keqtááyábá káqon-aaimma ‘wáráaro’ téta kéteyamanibo ketáámá Arómani-wayukama min-ááímmá waraiyábá aammá áúkaiye.” téta tirááe.

22 ániibo aarawaamá yemá máqtemma min-nákátí paá-yubi kémaraaqtaba aamá Ítama yainai-wáyúkámá yemá Póroyaa Táératini kúberai-unamma ayúqtuweta máqte-kayukama ‘tebùqa yíméro’ tewata yemá maami-kááyáq-nákámá tebùqa yimikaae.

23 miráitata yeráwáqá maamin-nákámá tebùqa yímítuweta yiwíqmeta ánná-naupaq móma yíkáreta ánná-wayukati kawáá-nákóqtábá oqtamá umá akoqnáá uwo’ téta tirááe.

24 ániibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá maamin-ákóqnáá-áímmá iténa wemá maamin-nákámá yiwíqma naaún-arunobaq yíkarena yenákátí yítaukaqa akoqnáá-annanapo kúyikatuwena iyúwáitata min-náúpáq máqe-uraaye.

25 nokáamma Póroyaa Táératima Áánútukaq nunamummá timátuweta imá kéteyata ánná-wayukama yemá Ítaraae.

26 mirá kítitana páátákáá anómma márúma yokéna ánná-wayukati naakóní ábo-tagoma karekóq uráiyé. páátákáá máqten-anna-wayukati iyáápikeka akoqnáá-annagoma máqtepaq yarákuraiye.

27 miráitana ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá itó-urena aónaimma ánná-nakoni máqten-oqtagoma Íguraiye. máqtemma ánná-wayukama kóuraawaa téna wení tokóru-yakaa-puma yabítiréna wenamáárlìq wení ánúwaramma araráánéna uráiyé.

28 mirá kítitana Póroma anókaq ááyama tiráiyé: “emá enamáárlìq enaúma íma mamá táwìq uwo. ketáá máqtemma kanaaráq máunatae.” téna Póroma tiráiyé.

29 ániibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma ikatìq kítitata ‘ómmá kúraqme yero’ titata ómmá kúraqma tágaraawana wemá uyaaténa Póroyaa Táératiti yítaupi aiqá ya atákuraiye.

³⁰ ániibo mi-kawáá-nákómá Póroyaa Táératimma yiwíqmena máápaq kumá yaúbarena maará téna timá yímikaiye: “kenákámá umaatarááya-nakao, nôraq kéonanawaq Áánûqtuma kemmá mamá atóbatikaniyo?” téna wemá tiráíye.

³¹ ániibo yenákámá maará téta timá ámikaaye: “emá Ítu Káriqtoqtaba itáíq-itaiq kéinana Áánûqtuma emmá kúmiq-yataapike káwirainana ení aara iyápógaraq mórai q oro.” téta tirááye.

³² miráitata yenákámá uyátarai-nakon-aama kétimameta máqtemma wení naaúpaq máa-kayukayabagaraq timá yímikaaye.

³³ mi-nókáámmá Póroyaa Táératimma tebûqa yimíqmaraapimma yenákátí náomma nommá kumá tete kéumayikena min-nákógáráq máqtemma wení aara iyápóma yeráwáqá Ítuqtaba nommá pékaae.

³⁴ miráitana wemá Póroyaa Táératima yawíqmena wení naaúpaq uténa aáwaqa yímítata narááye. ániibo wemá wení móra-naoq-wayukagaraq wegáráq máqtemma Áánûqtun-aama itááqtaba yimuqá makááe.

³⁵ aaqá iráráitata aabáyaanapimma aamá ítama yainai-wáyúkámá yaímma i-wáyúkámá timáyiketa ‘min-nákámá timáyikénata kóotao’ téta máma timá ámikaae.

³⁶ miráitana ánná-wayukaraq kawáá-nákómá Póromma timá ámikaae: “aamá ítama yainai-wáyúkámá téta ‘kenákáyábámá iyúwénata kóotao’ téta tepóaka yaákare kóyuye.” téna timá yímikaiye.

³⁷ Arómani-wayukati ámán-aimma téna “Arómani-wayukama tebûqa íyimero.” kétepoana Póroma maará téna timá yímikaiye: “kerátámá Arómani-nakamuyamanibo yemá kekárátábikémmá árain-aimma íma ítama yaíkkae. ímiye. arawaatí yúraqa paáyaba kekárátámá tíkakaakaraatae. miráitata yemá kekárátámá ánná-naupa q tikaraae. ániibo íbêqa kekárátámá aúpáráq timátikaneta q kéoo? árainma ímira-inoe. yenamáárfiq iréta kekárátámá mamá máápaq márúte tiyuwánôkaraatae.” téna Póroma tiráíye.

³⁸ ániibo i-wáyúkámá maamin-áímmá maméta aamá ítama yainai-wáyúkáráq mó-tima-yimewata yemá min-áímmá ítamma Arómani-nakaboata ôriq umá ikatíq urááe.

³⁹ miráitata yeráwáqá uréta min-nákámá mó-tima yiruqtabá umáyiketa máápaq iyúwáawata ‘mi-márúqá yuwéka kóokao’ téta yeráwáqá tirááe.

⁴⁰ miráitata yenákámá ánnábike yuwéta Aríriaani naaúpaq urááye. mibáq yenákámá yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yimónatuweta Ítuni watáama kétima-yimeta yeráwáqá íyaqa mamá akoqnáá umáyiketa yenákámá kóuraaye.

17

Tetarónáikaq-wayukama Póroyaa Táératima yíkamineta urááe.

¹ Póroyaa Táératima yenákámá maréta Áápi-pori-marabakemma Aaporónia-marukaq uréta mikákémmá maréta Tetarónáikaq Ítiráaeo-wayukati monoq-námmá wái-marukaq urááye.

² miráitana naayóbáqá Póro wemá mirá éwainiq umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náupáqá kaumo-Tábáátígóní aúkaapimma wemá yeráwáqte yagaroq-tamá maéna Áánûqtuni wannaabí agamatán-áímmá timá-yímikaiye.

³ ániibo wemá Áánûqtuni áaimma kétima-yimena “keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránin-nakoma wemá aú-tiqa mayéna pukéna itó-iniye” téna tiráimma

“maamin-náqá wemá Ítue. wemá keqtaáí kúmiq-yataapike tiwirániye.” téna Póro wemá tiráíye.

4 miráitana mi-káyúkábíkémhá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba kéiteta yeráwáqá Póroyaa Táératiti yinaae wakááe. yaímma Karíki-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba itáíq-itaiq kéo-kayukama kaayaq-nákáti yinaae kéwaraawata yaímma anó-noinimma yeráwákáráq mirá-uraae.

5 miráitana yaímma Ítiráaeo-wayukati íyakoma táwíq kéiteta yeráwáqá yaímma-wayukama oótamma íma makáa-kayukagaraq yaímma táí-wayukama tímáyíkaawata yeráwáqá márûqnoabaq uréire kéeta anókaq ááyama aamá kététa Yéitonini naammá yeráwáqá ya ikúteta Póroyaa Táératima máqte-kayukati yúrakaaq yiwíqmeta yinéta urááe.

6 miráimanibo yeráwáqá íma mi-kááyáq-nákámá yimóneta yeráwáqá Yéitonikaraq yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yáqtoqma yiwíqmeta kámááni-wayukaraq kéyeta yeráwáqá maará téta anókaq ááyama tirááe: “maami-káyúkámá yeráwáqá máqten-aukapaqa táí-aaimma tarôq umáe uréire kéeta íbéqa yeráwáqá maa-márúkáq ketaábi ya mááe.

7 ánibo Yéitonima wemá mi-káyúkámá yiwíqmena wení naaúpaqa ma kéyikaiye. máqtemma yeráwáqá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni ámán-aimma kárateta tirááe: “káqomma yabíkái-naqa máimma áwíqa Ítue kéte.” téta tirááe.

8 aarawaagaráq kámááni-wayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá máqtemma ôriq umá íyaqtaba urááe.

9 miráitana Yéitonigaraq weté oq-wáyúkágáráq yeráwáqá máqtemma móneqa meyaníq umátúwáawata anó-kamaani-wayukama yeráwáqá iyúwáawata kóuraae. Póroyaa Táératinopake nékaq máíyaq yetí móneqa yauwéqma yimínoe.

Póroyaa Táératí yenákáma Périabaq mayaímá matááye.

10 kumayuqá auráitana nokáámma Póroyaa Táératimma yíbâqawaaraa-kayukama yenákáma Périabaq tímáyíkaayata mi-márúkáq uréta yenákáma Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uyábékaaye.

11 ánibo Ítiráaeo-wayukama Périabaq máa-kayukama yeráwáqá íráqôniq umá Áánûqtuni watáama itéta yaímma-wayukama Tetarónáíkaq máeta Áánûqtuni watáama íma itáa-kayukaraa yeráwáqá íma urááe. ánibo máqte-tupaama yeráwáqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáámá kéyorauteta Póroni watáama ‘árainabiyo?’ téta yeráwáqá tirááe.

12 miráitana taígani aarawaamá yaímma Karíki-wayukabike yaímma waagaráq anó-noinikaraq yeráwáqá Áánûqtqtaba itáíq-itaiq kéeta yirummá ámikaae.

13 Póro wemá Áánûqtuni watáama Périabaq máa-kayukama kétima-yimitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Tetarónáíkaq máa-kayukama yeráwáqá itéta mi-márábáq uréta aarawaamá Póroni watáama kéita-kayukati yúyánámmá mamá tawíq umáyikaraae.

14 mirátata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá páátákáá Póromma únón áwabaq tímákáawana kóitata Táératíyaa Tímotima Périabaq paá máqe-uraaye.

15 ánibo Póromma aapaké awíqmeta ye-káyúkámá Áátenibaq nékaq mó-ayuweta yemá yauwéqma Périabaq kégowana Póro maará téna tímá yímikaiye: “keráwáqá móma Táératíyaa Tímotima tímá-yimiyatawaq yenákáma páátákáá ketôpaq yetao.” téna tímá yímikaiye.

Póroma Áátenibaq Ítuni watáama tiráíye.

16 ánibo Póroma Táeratiyaa Tímotiti yiwémá Áátenibaq máena aónaimma mi-márúkáqá yaataq ikúqma waayúka óiqa tarôq umáketa minnáraq nuna-mummá kétéwana Póroma minnáma aónaimma wení áyakoma táwíq uráíye.

17 miráitana wemá máqte-tupaama monoq-naúpáqá uténa Ítiráae-wayukagaraq Yéqtaae-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kéte-kayukagaraq yemmá akoqnáá umá watáama tiráíye. miráitana máqte-tupaama waabá-káyúkámá áikutaawana yeráwáqti yúraqaq agarokáq watáama tiráíye.

18 ánibo yaímma yeqtí yirááti-wayukama yetí tugarukón áwíqa Epikúriyaa Atóika yemá Pórote kárûn-aaimma tirááe. yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá aamá íma ítarai-nakoma waayúkama timónaigaae téna mirá kéíye. netuqyaan-áímmá tin-nákómá nóin-ainaq tinénaq kéíyo?” téta kétéwata yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá káqo-marupake kaaqaari maníkóní watáama kétiye.” téta tiráamanibo Póroma Ítuni átê-wataama kétima-yimena Ítuma pukéna itó-uraitaba kétima-yimitata yeráwáqá mirán-áímmá tirááe.

19 miráitana yeráwáqá Póromma awíqmeta káánítôre-wayukaraq uréta yemá maará téta tirááe: “emá aúgen-aimma máqtemma aarawaamá timá-yimen-aimma tinaqtaa ítáano.

20 maamin-áímmá ténaqtaa ketáá ítáúnama aokaríq kéíye. miráinaa min-áíkoní áaimma tinaqtaa ítáano.” téta tirááe.

21 Áátenibaq-wayukagaraq káqo-marupake Áátenibaq yama kémae-kayukama yemá yeqtí anó-kanaama yuwéta mikáq yama máeta máqtemma aúgen-aiqtaba kéiteta téite urááe.

22 ánibo Póroma káánítôre-wayukati áíkuma máa-marupaq Ériáápagatiq wenáwíqa itó-urena wemá tiráíye: “keráwáqá Ááteni-wayukao, keráwáqti maníkókáq akoqnáá umá nunamummá kétéwaq káonaune.

23 miráitaq kemá uréq keráwáqá nunamummá kéte-naupaq utéq aónaraunama keráwáqti maníkókáq agamá amí-yáréráqá móra áubama maará téq agamakááe. ‘maaminnáma ketáá íma aónarauna-naqa móra uyátarai-nakoe.’ téq agamakéq min-náqá keráwáqá íma aónareq wekáq nunamummá paáyaba tiráamanibo íbêqa kemá min-nákóní watáama kétima-timune.

24 ánibo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa tarôq uráíye. miráitana Áánûqtuma wenamá wíyopakaraq mararákáráq anómma uyátá-maqa máíye. miráitana wemá waayúkama iyáápike umaráan-naupaqa íma kémáíye.

25 ánibo Áánûqtu wemá móra-yataaqtaba íma aqtóráríq kéena móra-nakoni ayáákogaraq mamá tíwáqnaa íniye. téna íma kémáíye. ímiye. wemá wenamááríq máqte-kayukabimma aúgen-auwaraima kéyimena máqte-qtataakaraq aáma kéyimíye.

26 miráitana kímora-naqa wemá tarôq uráitana wepíkémá mamá netuq-wáyúkámá abarokáq urááwana wemá mamá máqte-marabaq yíkaráíye. miráitana wenamááríq yeráwáqti máe-kanaama maréna yeráwáqti máa-maruqa kéyimena uráíye.

27 ánibo Áánuqtuma miráuraipoata yeráwáqá wemmá abáá kéeetama wemmá aónainoe. miráitana Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaa ketáái nékaq íma máíye.

28 miráitaqtaa ketáámá wepí máeqtaa ketáámá tú aréqtaa uréire kéunataae.’ miráuma naayóbáqá keráwáqti aamá ítaraa-kayukama yemá tirááne;

'ketáágáráqá Áánûqtuni iyápó-annataa máunatae.' téta tirááne.

²⁹ owé. ketáámá Áánûqtuni iyápó-anna máeqtaama weqtábámá íma áwáarara kain-óqtánábi mónerabi óqtane. ítenatae. móra-yataaqa waayúkagoni ayáápikenabi aúyánápike tarôq umákáraiye téqtaa íma ténátae.

³⁰ naayóbáqá waayúkama aamá íma ítaraa-kanaaraqa yeráwáqá nói-qtataarabi mi-kánááráqá tarôq kéowanama Áánûqtu wemá aamá minnáyaba yaináí-áímmá íma tiráine. íbêqa wemá máqte-marupaq máa-kayukayabama téna 'keráwáqá keráwáqti táí-aaipike waéráaro.' téna kétiye.

³¹ miráitana Áánûqtu wemá móra-kanaama maréna móra-taoqa máqte-kayukama kateko-yátáákáq yeráwáqti yáaiqtaba aamá ítama yaináin-naqa awíkaipoana weqtábá ketáá itáíq-itaiq ónúnataama min-náqá wemmá pukáipike mamá itó-uyakaraiye." téna Póroma Ááteni-wayukama tiráiyie.

³² yeráwáqá itáamma maamin-náqá Ítuma wemá pukéna itó-urain-aimma Póroma kítitata yaímma-wayukama yeráwáqá kítiteta wíráa kéowata yaímma yeráwáqá tirááe: "emá móragaraq maamin-áíqtábá kétinaqtaa anaaékaqa ítáano." téta yerwáwáqá tirááe.

³³ miráitana Póro wemá mi-káyúkámá iyuwéna kóuraiye.

³⁴ ániibo yaímma-wayukama Póroni anaaé kéwaraawata káánítôre-wayukapikemna móra-naqa áwíqa Taeonítati wegáráq móra-inimma áwíqa Aráámari wegáráq yaímma-wayukagaraq Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

18

Póroma Kóriti-wayukabi mayáímmá matáiyie.

¹ anaaékaqa Póro wemá Áátenibaq yuwéna Kóriti-marabaq uráiyie.

² ániibo mórana Ítiráaeo-naqa wenáwíqa Akíra wení márûqa Pááqtatibaq naayóbáqá Akíra wegáráq wení ánáakoma áwíqa Patíra yenákámá Ítari-maruqa yuwéta yaímma Ítiráaeo-wayukayaba Ítari-marupake anó-kawaa-nakoma áwíqa Karótiatima téna máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama kóoro téna titata iráa-kayukayopaq uráiyie.

³ miráitana Póro wemá yenákátê kémaena naayóbáqá kémayai-mayaima kémayena yíwáqnaa kéena tabarááberaq-namma urááe.

⁴ ániibo máqtemma Tabaati-yúpáámá Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náupáq uténa yeráwáqte Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq máitata móra-mora-yuma yemá itó-uma yeqti wataáma tirááe.

⁵ ániibo anaaékaqa Táteratiyaa Tímoti yenákámá Maaterónia-maruqa yuwéta kégumoyana máqte-tupaama Póro wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukabimma min-áímmá kétima-yimena "Ítuqtabama keqtáá yawuwéqma tiwiránin-nare." téna timá yímikaiye.

⁶ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kítiteta yeráwáqá áyoqa káyeta weqtábá waáq táimma tirááe. miráitana Póro wemá itó-urena abikáké kaitôma popoq umátuwena wemá tiráiyie: "keráwáqá aúyokiyamma minná kanaaráq keráwáqti minnáe. ániibo íbêqa kemá keráwáqá tiyuwéq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukayopaq kégoune." téna Póro timá yímikaiye.

⁷ ániibo Póro wemá iyuwéna móra Yéqtaaeo-nakoni naaúpaq kó mánena uráimma min-nákón áwíqa Títíá Yátati ániibo min-nákómá wemá Áánûqtukaq

nunamummá tíq-tíq kéitana wení naammá Ítiráaeo-wayukati monoq-nákóni waaqókáq wáqe-uráie.

⁸ miráitana mórana Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwíqa Karípu wegaráq máqtemma wení aara iyápógaraq yeráwáqá uyátárai-nakoma Ítumma itáiq-itaiq kéowata yaímma Kóriti-wayukama yeráwáqá Póron-aama kéiteta yeráwáqá Áánûqtuqtaba kéiteta Ítuqtaba nommá pékaae.

⁹ ániibo móra-nokaamma uyátárai-nakoma wemá kainapákáá umá Póromma maará téna timá ámikaiye: “Póro, emá íma ikatíq léaq maamin-áímmá íyuwaa. emá paá tíq-tíq umá timá-yimiyo.

¹⁰ kemá eté yagaroqtamá mánunaboana móra-nakoma íma emmá ikaména mamá táwíq umákaniye. ániibo maami-márúkáqá ketí waayúkama taígani-kayukama mááe.” téna Áánûqtuma tiráieye.

¹¹ ániibo Póro wemá mi-márúkáqá móra-karitimaatigaraq abapaké móra-wiyomma kémaena wemá mi-káyúkábímmá Áánûqtuni watáama timá yímkaiye.

¹² anaaékaqa Arómani kámááni-wayukama yeráwáqá móra-naqa Kááriomma timáketa móra-marukoni naayón-áwíqá Akááiya íbêqa káqon-awíqa Karíti mi-márúkáq anó-kawaa-naqa ‘maao’ téta tirááe. miráitata mi-kánááráqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá ááíqa Póromma kéumaketa awíqmeta kawáá-wáyúkáq urááe.

¹³ ániibo yeráwáqá maará téta tirááe: “maamin-nákómá wemá máqte-kayukabimma téna “keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tero.” téna “wemá Ítiráaeo-wayukati yáaimma mamá táwíq kéieye.” téta yeráwáqá tirááe.

¹⁴ ániibo Póro wemá watáama tínéna kéitana Káário wemá Ítiráaeo-wayukama timá yímkaiye: “maamin-nákómá wemá táí-aaimma tarôq éna móra ámáan-aimma araténa uráinaqa minná kemá keráwáqá Ítiráaeo-wayukati táama itánúnamanibo

¹⁵ mórana keráwáqti tíwíkararaq yaímma keráwáqti táaiqtabama íma maamin-áímmá maméraq kemmá máma timá-timiyaraq kemá aamá ítama yaináano.” téna aamá ítama yaináí-nákómá tiráieye.

¹⁶ mirá téna aamá itái-nákómá wemá maami-káyúkámá yaináí-náúpáké waqtúwáitata kóuraae.

¹⁷ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá mórana Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-naqa monoq-náúpáqtábá wenáwíqa Tóqtanimma yáqtoqma aamá ítama yaináí-márúkóni waaqókáq tebúqa ámikaae. aamá ítama yaináí-náqá Káário wemá minnáyaba taibaq-auyanamma íma ítaraiye.

Póroma yauwéqma Áátioki-marabaq íráieye.

¹⁸ Póro wemá Kóriti-marabaqa netuqyaa-túpáámá kémaena wení ábâqawaraa-kayukate íráqôniq umáyikena wemá mórana únópi-káárébi maréna Tíria-marabaq uráieye. miráitana Patíragaraq Akíra yenákámá yagaroqtamá Pórogaraq urááe. ániibo áqnáabaqa Tékariabaq wemá mórana yanaan-áímmá ánatanena Ítiráaeo-wayukati yáaimma waréna wení aqnótáuma kárátaiye.

¹⁹ miráitata yeráwáqá maréta Ipítiani-wayukati márúkaq uréta Póro wemá Patíragaraq Akíra yenákámá iyuwéna wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna watáama akoqnáá umá timá yímkaiye.

20 ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá téta ‘Póro wemá yeráwáqtê ayáqtáá-kanaama kémaena wíniye’ téta tiráámanibo Póroma yeráwáqtí yáama íma Ítaraiye.

21 miráitana Póro wemá tiráiyi: “Áánûqtu wemmá akáinanama wemá kanaarâq kemmá timátíkâinaqa keráwáqá ya timónanune.” téna timátuwena Póro wemá yawwéqma kúmitaqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ipítiani-marama yuwéqtaa kóuraunatae.

22 ániibo únópi-káárégómá maréna Tétária-marabaq uráitana Póro wemá Yérutáarebaq uténa Ítun-aama kéitaa-kayukama ‘mirá-maara oro’ kétima-yimena tímá íráqôniq kéumayikena wemá Áátioki-marabaq kóuraiye.

Póroma yawwéqma kaumbárîq umá aammá uréire uráiyi.

23 ayáqtáá-kanaama Póro wemá Áátioki-marabaq máqena anaaékaqa wemá maréna káqo-kaqo-marupaqa Karétiabakaraq Parítiyabakaraq kéwena máqtemma Áánûqtun-aama kéita-kayukati yúyánámmá mamá íráqôniq kéena watáama tímá yímikaiye.

24 miráitana móra Ítiráaeo-nakon-awiqa Aapóro wení márúqa Érékánaria mikáké maréna Ipítiani-marabaq uráiyi. ániibo min-nákómá wemá íráqôn-aimma kétena Áánûqtuni watáama agamatán-áímmá Ítarena

25 Ítuma ketáái kúmiq-yataapike kétiwiraiqtaba Ítarena wení arukómá íráqôniq kéitana máqte-kayukama uyátarai-nakoni aammá waráíqtábá tímá-yimikaimanibo wemá paá Yóáanenin-aiqtaba nommá péqyikaraiye. Ítuma káqomma péqyikaiyaba íma Ítaraiye.

26 ániibo wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpápá máqte-kayukama Áánûqtuni watáama kétima-yimitata Patíragaraq Akíra yenákámá awíqmeta yenákátí naaúpaq uréta Áánûqtuni aammá waráá éta tímá íráqôniq umá ámikaaye.

27 anaaékaqa Aapóro wemá Karíki-marupaq wínéna kékita yaímma Ipítiani-marupaq Áánûqtun-aama kéita-kayukama yeráwáqá wemmá áwáqnaa umá aúbama agamá ámêwana wemá maména móma Karíki-marupaq Ítun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama yímikaiye. miráitana Aapóro wemá mi-márúkâq uréna waayúkama Ítuqtaba itáíq-itaiq kéowana Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa wenamáa kéyimi-kayukabimma watáama kétena yíwáqnaa uráiyi.

28 Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá ‘áramma Ítuma keqtaái kúmiq-yataapike tiwiránnin-naqiye’ téna yemmá yiráátiraiye. mirá kékita wemá máqte-kayukati yúrapimma akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati táí-aimma mamá paábaq yukáiyi.

19

Póroma Ipítiani q mayáimá matáiyi.

1 Aapóro wemá Koríti-marabaq máqe-uraimma mi-kánárâqá Póro wemá máqtemma anugómá ôriq in-áúkâpâq uréna wemá Ipítiani-marukaq yayamá íráiyi. ániibo mi-márúkâqá yaímma Ítun-aama kéita-kayukama ya yimónaraiye.

2 ániibo Póro wemá yeráwáqá Ítama aónaraiye: “naayóbâqá Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama keráwáqá Aokaq-Áámá matááo?” téna kékita yeráwáqá tiráae: “aaqáo. ímiye. mórama Aokaq-Áámá wáiyi téta íma tímá timewaqtaa ketáámá íma Ítaraunatae.” téta yeráwáqá tiráae.

³ miráitana Póro wemá tiráiyē: “keráwáqá náaraq umáwaq pékaao?” téna kētitata yeráwáqá tirááē: “ketáámá Yóáanenin-aiqtaba nonápó pékaunatae.” téta yeráwáqá tirááē.

⁴ ánibo Póro wemá tiráiyē: “naayóbáqá Yóáane wemá aarawaamá nonápó kébeqiyikena tiráiyē: “keráwáqtí tirummá yokaa kéeraq nommá péráaro. ánibo ketinaaémo yínln-naoqtaba itáíq-itaiq inomma min-náqá wemá Ítue.” téna tiráine.

⁵ maamin-áímmá kēiteta anómma uyátarai-naqa Ítun-awikaq nommá pékaae.

⁶ miráitana Póro wemá yekáq ayáámma arááparena nunamummá kētitatana yeráwápímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kukáiyē. miráitata yeráwáqá káqo-kaqon-aimma téta Áánûqtun-aama yemá amuné-áímmá tirááē.

⁷ ánibo mi-káyúkámá máqtemma miráuma tiyááka umá títaupake kaayaré (12).

⁸ miráitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpq uréna kaumowiyókóni arupímmá watáama kétena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye.

⁹ ánibo yaímma-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma kēiteta yeráwáqá máqte-kayukati yúrapímma Ítun aammá waráíqtábá timá táwíq urááē. miráitana Póro wemá iyuwéna yaímma Ítun-aama kēita-kayukama yíwíqmena káqomma yirááti-naupaq uráamma mi-naakón áwíqa Tiráánati-naupaqa yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba téite urááē.

¹⁰ ánibo Póro wemá kaayaq-kárítimáátimá máena miraráá kēiteta yaímma Étia-marabaq máa-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq yaímma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukagaraqa yeráwáqá máqtemma ketáái anómma uyátarai-nakon-aama Ítaraae.

Tíbaani iyápó-annama

¹¹ Póroni ayáápimma mórama Áánûqtuma aokaríq umá anón-awaameqa tarôq uráiyē.

¹² miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá Póroni óiqa ayumí-tábaráábémá maméta karí-wáyúkátí yineqá móma kémaraawana yeráwáqtí karígómá kánaitata yeráwápíkémá táí-aagoma iyuwéna paábaq kóuraiye.

¹³⁻¹⁴ mi-káyúkátí aúkápíke mórama Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwíqa Tíbaa wení abapaké kaayaq-iyápó-ánnámá yeráwáqtí mayaímá táí-aagoma matuwáiyátábá wáqe-uraiye. miráitata yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maami-máyáíráq uréire kēeta yaímma-wayukabikemma táí-aama mamá paábaq yuwánétama yeráwáqá maará téta tirááē: “Póroma maamin-nákón áwíkaq akoqnáa-aimma kētitaqtaa ketáá kēitaunataama min-náqá Ítun-awikaq paábaq kóao.” téta yeráwáqá tirááē.

¹⁵ miráimanibo maami-tái-áágómá yeráwáqá maará téna timá yímikaiye: “kemá Ítumma aónéq Póromma káoneq uraúpo keráwáqá náayuwabo?” téna yeráwáqá timá yímikaiye.

¹⁶ miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá táí-aagoma mái-kayukama yeráwáqá itó-ureta maami-káyúkámá ááíqa kéumayiketa yeráwáqtí unáákáqtôma yaráqma táíq kéowata táí-aagoma yíkamma ayáá ayíkáitata naae áráaq-wamma kóuraae.

17 ániibo anaaékaqa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma máqtemma maami-qtátááqá kéiteta yáaqa karáíye yeráwáqá uyátárai-nakon áwíqa múte yaútaae.

18 netuqyaammá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá máqte-kayukati yúrikaq iréta naayóbáqá nói-atataarabi tarôq uráa-qtataaqtaba timá abarokák uráae.

19 miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá maa-márábín-ámúné kéguteta awéqa téta uwaaqtagáánîq éta awaaméq-yátááqá tarôq kéo-kayukama yeráwáqti wannaamá máqte-kayukati yúrikaq maméta irabí má-agataae. ániibo mi-kánnáágóni meyámmá mórabi komáe-yamae uná yoruparáamma móneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (50,000) abarokák uráíye.

20 ániibo yeráwáqá mirá kéowana uyátárai-naqa Ítun-aagoma akoqnáá uná anóniq éna wéyáwé uráíye.

Ipítiani-marupaq anón-aiiqa uráae.

21 miráitana anaaékaqa Póro wemá auyánámmá ítaraiye: “kemá maréq Maateróniakaraq Karíkiq uréq mikákémmá maréq Yérútáarebaq uréq ániibo anaaékaqa Arómuq ónúne.” téna wemá auyánámmá ítaraiye.

22 miráitana kaayaqá wemmá áwáqnaa uná mayaímá kémayaaya-nakama Tímotiyaa Irááqtimma timáyikáitata yenákámá maréta Maaterónia-marabaq kéoyana wemá pááqya-kanaama Étia-marabaq máqe-uráíye.

23 mi-kánááráqá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtun-aama timá táwîq kéeta uyátárai-naqa Ítuni aammá auyáráaqtaba ááíqa uráae.

24 ániibo móra-naqa máqe-uraimma áwíqa Timítarie. wemá áwáarara kain-óqtákáké máqte-qtataaqa tarôq í-naré. miráitana wemá máqte-qtataaqa tarôq uná Ááqtamima yeqti maníq-íníkoní aman-naóópáq téna makáíye. miráitana mi-máyáíráké móneqa maténa yaímma wení mayai-wáyúkámá yimikáíye.

25 miráitana wemá mi-káyúkámá yiwíqma móraraq yíkarena maará téna tiráíye: “waayúkaó, keráwáqá máqtemma aónaraae. ketáái móneqa maami-máyáíráké paá kéena Póroni watáama táwîq kéumakáíye.

26 ániibo maamin-náqá Póroma máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwîq kéitaq minná keráwáqá káoneq kéitaae. miráitana maami-qtátááqá wemá Ipítiani-marukaqa wenamáa íma mirá kéibo máqte-marabaq Étia-aukapaqa mirá kéena wemá maará téna kétiye. ‘maníqá ketáái tiyáápíke tarôq únna-yataaqa minná íma Áánûqtue.’ téna kétiye.” téna Timítarima timá yimikáíye.

27 ániibo Póroni watáagoma ketáái móneqa mayai-ámmá mamá táíq kéena máqte-kayukati yúyánákómá ketáái maníqá Ááqtiimiqtabama máqte-kayukama yúyánámmá íma ítéta paá “tái-yataare.” téta tínoe. ániibo naayóbáqá Étia-wayukagaraq máqte-marabake-kayukama yeráwáqá maamin-ínímmá Ááqtamima ketáái maníókákáq nunamummá kétémanibo Póroma maamin-íníkoní áwíqa mamá táíq kéíye.” téna Timítarima tiráíye.

28 ániibo yemá maamin-áímmá itáamma ôriq uná íyamma itata yeráwáqá anókaq ááyama tiráae: “ketáái Ipítiani-wayukama ketáái anómmá Ááqtamima máíye.” téta yemá tiráae.

29 miráitata máqte-kayukama yemá anókaq ááyama kététa kaayaqá Maateróniabake-nakama yiwíqmeta iráan-nakama Káéatiyaa Ááritáákatima

min-nákámá Pórogoraq yagaroqtamá uréire kéoya-nakaboata waabá-káyúkátí yúrikaq páátákáá yiwíqmeta urááe.

³⁰ miráitana Póroma waabá-káyúkátí yúrikaq wínéna kéitata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá wemmá yáqtkoaae.

³¹ ániibo yaímma Étia-marabake anó-kamaani-wayukama yeráwáqá Póroni aanábó-wáyúkábóata yemá téta Póroqtaba íma waabá-káyúkátí yúrikaqa wíno.” téta yeráwáqá tirááe.

³² miráitana waabá-káyúkátí yúyánákómá táíq umágurayie. yaímma-wayukama óq-aipike ááyama kétéwata yaímma-wayukama óq-yataaqtaba kétéwata yaímma-wayukama yemá “nóin-aiiqtabawaq ya áíkutaunataabiyo?” téta paá aíbóqnaabóq urááe.

³³ yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá móra-naqa Érékánaramma timákáawana maamin-náqá tíkáae téta máqte-kayukama ákaraae.

³⁴ ániibo aarawaamá aónaamma Ítiráaeo-nakoma maamin-áímmá kítitataboata yeráwáqá Ipítiani-wayukama máqtemma maará téta tirááe: “Ááqtamima ketáái uyátárai-maniqa máíye.” téta ayáqqtááq-kanaama mirá tíq-tiq urááe.

³⁵ anaaékaqa móra-naqa aúbama agayái-nákómá aarawaakáráq timá yubínikena tiráíye: “keráwáqá Ipítiani-wayukao, máqte-kayukama yeráwáqá itaraae. ketáámá Ipítiani-wayukama yemá yeqtí anómma maníq-íníkkómá Ááqtamitini nunamu-nákáráq aokaq-óqtámmá aabayápáké kukáimma yemá kéyabiye.

³⁶ miráitana móra-nakoma íma maamin-áíqtábámá kaaqaari-áiné ítinibo keráwáqá paátí máero.

³⁷ keráwáqá maa-kááyáq-nákámá yiwíqme má yíkaramaanibo yenákámá íma ketáái aokaq-náúpákémmá moyámmá mayéta maamin-ínímá Ááqtamima ketáái maníkkómá timá táíq íuraaye.

³⁸ ániibo Timítarigaraq yaímma wení mayái-wáyúkámá yemá móra-nakomma aamá timákaneta kéíyanama anó-kamaani-wayukama yemá maamin-áímmá ítama yainánóe.

³⁹ ániibo keráwápímmá móra-wataama wárainaga keráwáqá máqte-kayukama áíkuteraq waabá-káyúkábí min-áímmá tero.

⁴⁰ íbêqa máqte-kayukama ketáá ááiqa owáníq kéunataamanibo maami-wágóní áaimma móra íma wáiniq kéunaboataata keqtáá ítama káonaiyaqtaama ketáámá kanaaráq aamá íma tenúnatae.” téna tiráíye.

⁴¹ aamá ítama aúbama agayái-nákómá wemá maamin-áímmá kétima-yimena máqtemma waabá-káyúkámá timáyíkkáitata wéyáwé urááe.

20

Póroma Maateróniabakaraq Karíki-marukaraq uráíye.

¹ anaaékaqa maamin-áíkkómá ánatagitana Póroma máqtemma Káríqton-anna-wayukama yááyama yiwíqmena írena yeqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyikena wemá Maaterónia-marabaq kóurayie.

² ániibo wemá min-áúkkápáq uréire kéena Ítun-anna-wayukabimma wemá watáama kétima-yimena yeráwáqtí yirummá mamá akoqnáá umáyikaraiye. miráitana mikákémmá maréna Karíki-marukaq uréna

³ mi-márúkáqá wemá kaumo-wíyómmá máqe-urayie. anaaékaqa Tíria-marabaq wínéna kéitata Ítiráaeo-wayukama yemá Póroma ikamí-áímmá tewana

ítátuwena únópi-káárébi mikáké wemá yawwéqma Maaterónia-marabaq wínéna uráíye.

⁴ ániibo Tópaateri Píraatimma ánikoe. wemá Péría-marabake-nakoma Pórote yagaroqtamá uráíye. miráitana Tetarónáika-marabakemma kaayaq-nákárátámá Ááritáákatima Tekútue. ániibo Káéatima Tébe-marabakekaraq Tímotigaraq kaayaqá Étia-marabakemma Tíkikatiyaa Tarópima yemá máqtemma Pógoraq yagaroqtamá kóuraae.

⁵ mi-káyúkámá yemá áqnáabaq uréta keqotááyábá Taróqaati-marabaq tiwétáá urááe.

⁶ ániibo yammá irabi agamá naí-kánáámá yátámakitaqtaa kemá Arúkegaraq ketáámá Píripai-marabakemma yuwéqtaa únópi-káárébi maréqtaa Taróqaati-marabaq uréqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá mibáqá móra-Toqtaama máqe-uraunatae.

Póroma ákaq uréire uráíye.

⁷ Tóqtaagoni áqnáabaq-kanaaraqa ketáama aáwaqa kénaunanataa Póroma aabáyaama kóinenaboana aarawaamá watáama kétima-yimitana nokáan-aukaaniq uráíye.

⁸ mi yanaa-náúpqá ketáa ákuma máeqtaa watáa-wataa túnna-naupaqa ómmá netuqyaa kúraqmakaae.

⁹ miráitana mórama maabu-nákóni áwíqa Yútikatie. wemá naammá yanaa-nákóni motóqakaqa máena Póroma watáama tin-áímmá Yútikatima itéq éna aúgáibaa itana aumá waguré máqena yanaa-nákóni motóqakake kuména marabí yutákuraiye. miráitata yemá kukéta aónaamma wemá pukuráíye.

¹⁰ ániibo Póroma kukéna ámúraaq áyabaa uréna tiráíye: “keráwáqá íma túyánámmá itáaro. wemá íma pukáibo paá máíye.” téna tiráíye.

¹¹ ániibo Póroma yawwéqma naaúpaq uténa Ítuma yímikainikaa yammá mapámma kénena móragaraq watáama kétima-yimitana aaqá iraráitana Póroma iyuwéna kóuraiye.

¹² miráitata yemá mi-mábú-náqá iráqóniq umá máitata yemá yimuqá maréta awíqmeta urááe.

Póroma Taróqaati-maruqa yuwéna Mairítati-marabaq uráíye.

¹³ Póroma marabí tiyuwénata ‘Ááqtoti-marabaq kégonabo ko tiwiráaro’ téna timá tímítaqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ááqtoti-marabaq uráunatae.

¹⁴ mikákémmá Póromma awíqmetaa ketáámá únópi-káárébi Mítríni-marabaq uráunatae.

¹⁵ mikákémmá ketáámá únópi-káárébi uréqtaa Kááíoti-marukaq ko watuwéqtaa mikákémmá mimórá táoqa Táámoti-marukaq uréqtaa Mairítati-marukaq ko yamá uráunatae.

¹⁶ ániibo Póro wemá maará téna aúyánámmá ítaraiye. wemá yaímma-kanaama Étia-aukapaqa íma máena páátákáá Ipítiani-maruqa kótámatuwena Yérútáarebaq ya-kánáámá (péqtakoti-omaqa) aónanena uráíye.

Póroma Ipítianiq monoq-náúpqá kawáá uráa-kayukama watáama timá yímikaiye.

¹⁷ Póro wegáráq wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaa-kayukagaraq yeráwáqá Mairítati-marupaq máeta Póro wemá Ipítianiq Ítun-aama kéita-kayukati anó-kawaa-wayukama yááyaitata yemá wenópaq irááe.

18 ániibo yemá wenôpaq káyewana wemá maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá kenamááriq kemmá kétimoneq ketáaimma aónaraane. kemá Étia-marabaqa karáwáqtê áqnáabaqa máqe-uraune.

19 miráitaq keráwáqá aónaraane. netuqyaa-túpáámá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá kemmá mamá táiq kéumatikaawaq kemá ôriq umá ummaa-yátááqá kémaye q kemá anómma uyátárai-nakoni mayaímá matáunae.” téna Póroma tiráiyee.

20 miráitaq keráwáqá káonaae. kemá keráwáqá tíwáqnaa í-áímmá íma yáqtoqma akoqnáá éq kemá paá keráwáqá kétiraateq waabá-káyúkátí yúrakarabi naaúpaq timá tímikaune.

21 miráitaq máqte-tupaama kemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq maará téq timá yímikaunae: “keráwáqá keráwáqti tirummá Áánûqtumma améraq keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuweraq ketáái uyátárai-naqa Ítuqtaba itáiq-itaiq oro.” téq timá yímikaune.

22 keráwáqá itáaro. íbêqa Aokaq-Áágómá kemmá tiwíqmena Yérútáárebaq kéwipoaq mórama nói-qtataarabi ketineqá abarokáq ínî-waigoqtabama kemá íma itaune.

23 ániibo kemá kímora-yataaqtaba itaunama Aokaq-Áágómá akoqnáá umá timá tímikaiye. ‘máqte-marupaqa uréire innamá emá ummaa-yátááq áátuqma kémaye ánnáma mayánóne.’ téna timá tímikaiye.

24 miráimanibo kemá ketí túwaraiqtabama túyánámmá íma itéq yáqtoqma akoqnáá ikéune. minnáyaba kemá ketí mayaímá uyátárai-nakoma Ítuma tímikai-mayaima mayánúnama minná Áánûqtuni átê-wataama Ítuqtaba timá-yimenune.

25 miráinaq keráwáqá itáaro. naayóbáqá kemá keráwáqti aúkáapi uréire kéeq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoqtaba timá-tímikaune. miráimanibo kemá itáunama anaáe kaqa keráwáqá íma móragaraq kemmá tímónanoe.

26-27 ániibo kemá Áánûqtun-auyanamma keráwáqá timá-timiyabama ikatíqa íma éq yáqtoqma akoqnáá íuraupo máqten-aimma keráwáqá timá-tímikaune. miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma keráwáqti aúkáapikemma wemá auyokinimma minná íma kennámíye.

28 ániibo keráwáqá yabíqma arutéraq yaímma tipi-típi-annagaraq Aokaq-Áágómá keráwáqtabá yekáq yabíero téna keráwáqá tiwíkaiye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuma wení naaenápó meyaníq umá yiwíkai-kayukagaraq keráwáqá keqtimááriq yabíqma akoqnáá oro.

29 ániibo anaáe kaqa kemá keráwáqá tiyuwéq kégonanama mórama tái-wayukama abááq-íyákóráá umá keráwáqti aúkáapi íréta keráwáqti itáiq-itaiq umá máí-yataaqa mamá táiq umátikanoe.

30 ániibo yaímma keráwáqikémmá keráwáqti waayúkama yemá itó-uma kaaqaari-áímmá kététa máqtemma Áánûqtun-aama itáiq-itaiq kéo-kayukama tiwíqma táí-akaq tikánóe.

31 minnáyaba keráwáqá yabíqma máero. keráwáqá túyánámmá itáaro. kaumo-káritimáátígóní arupimmá wágááwabi nokáámma maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunnama minnáyaba kemá tiqnumá kéyaitaq maamin-áímmá kétune.

32 íbêqa kemá keráwáqá máqtemma Áánûqtuni ayáápi kétikaunaboana wení watáagoni kaayoné-yátáákómá keráwáqte wáinana Áánûqtu wemá kanaaráq

máqte-qtataaqa wení waayúkama yiménúne téna tiráí-qtataaqa keráwáqá timíniye.

³³ ániibo kemá móra-waigoni mónerabi unáákáqtôyabama íma túran-annama káune.

³⁴ miráitaq keráwáqá aónaraae. kemá kenamááriq ketiyáápike mayaímá kémayaunana mónéqa abarokáq kéita kemá aáwaqa meyáníq umá kéneq keté yagaroqtamá máa-kayukama yíwáqnaa kéune.

³⁵ miráitaq kemá máqte-mayaima tiráátúnna máqtemma ketáama miráuma mayaímá kémayeqtaa káqo-yuma yeráwáqá íma akoqnáá íya-kayukama yíwáqnaa ónúnatae. ániibo Ítuma maará téna wemá tiráin-aimma keráwáqá tuyóánammá ítáaro.

'keráwáqá paá móra-yataaqa mayéqa timuqá maranóe. ániibo móra-nakoma wení mi-qtátááqá yiménama yímíqma ánatenama wemá amuqá ôriq umá marániye.'

Ítuma tiráine." téna Póroma tiráiyé.

³⁶ ániibo wemá maamin-áímmá timátuwena wemá arayutaúmmá aténa máqte-kayukate nunamummá tiráiyé.

³⁷ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póromma yáqtoqma kámoqmeta ibiqá ôriq umá yakááe.

³⁸ ániibo Póro wemá téna keráwáqá móragaraq íma tóikaqo timónanoe tin-áiqtabá yemá ibiqá kéyareta awíqmeta únópi-káárebí móma ayúwáawana kóuraiye.

21

Póroma únópi-káárebí maréna Yérútáárebaq uráiyé.

¹ ketáámá timá íraqóniq umáyikeqtaa únópi-káárebí maréqtaa Kóti-marukaq uréqtaa ániibo óq-aabayaanapimma ketáámá maréqtaa Aróti-marukaq uréqtaa mikákémmá Páátaraaq uráunatae.

² miráitaqtaa mi-márúkákémmá mórama únópi-káárégómá Pinítiabaq wínéna kéitaqta ketáámá mipí maréqtaa Pinítiabaq uráunatae.

³ ániibo ketáámá Táíparatibaq káoneqtaa móra-aukapaq maréqtaa Tiríabaq uréqtaa únópi-káárégómá Tááyabaq oótamma móma yuwanéna kéitaqtaa mibáq uráunatae.

⁴ ániibo mi-márúkákáq ketáámá yaímma Káríqton-anna-wayukama keyimoneqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá abapaké kaayaq-yúpáámá máqe-uraunatae. miráitana Aokaq-Áágómá Káríqton-anna-wayukati yúyánammá mamá akoqnáá kéitata yeráwáqá Póroqtabama wemá Yérútáárebaq íma wíno téta tirááe.

⁵ ániibo ketáámá yeráwáqtê máqetaa kégounanataa máqte-kayukama yeráwáqti aara iyápógarq maréta kéyewaqtaa máqtemma únón áwábaq ya áikuma nuna-mummá tiráunatae.

⁶ miráitata yeráwáqá keqtaa timá íraqóniq umátíkáawataa ketáámá únópi-káárebí kóúnataataa yeráwáqá maréta yeqti naaópaq kóuraae.

Tétaría-marabaqa amuné-áímmá Póromma Áágabaatima timá ámikaiye.

⁷ ániibo ketáámá únópi-káárebí maréqtaa Tááyabaq yuwéqtaa móra-maruqa Tórameti koyamá uráunatae. miráitaqtaa ketáái tibáqawaaraa-kayukama timá íraqóniq umáyikeqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá kímora-yupaama máqe-uraunatae.

8 mikákémmá maréqtaa Tétária-marabaq uréqtaa móra-naqa áwîqa Píripi wemá mórana Yérútáábake abapaké kaayaqá Áánûqtuma yiwíkai-kayukabikemma wemmá mayáiráq yíwáqnaa min-áúkápáq urááne.

9 miráitata min-nákóni kaayaqté-kaayaqte-noinaaruma wení ayáámûmaaq yaeráwákáráq Áánûqtuni watáama amuné-wáyúkáráá umá tirááe.

10 ániibo ketáámá Tétária-marabaq yaímma-kanaama kémayunanataa mórana Áánûqtuni amuné-náqá áwîqa Áágabaati wemá Yúria-marabake yuwéna Tétária-marabaq kukáiyé.

11 miráitana wemá kukéna Póroni amûrannama maténa wení ayáákaraa áitaukaqa atáá kéena tiráiyé: “Aokaq-Áágómá kétiye. ‘maamin-ámúrannágóni aboámmá Yérútáábeka Itiráaeo-wayukama yeráwáqá maamiráuma atáá umá káqon-anna-wayukama yimínóe.’ téna Aokaq-Áágómá kétiye.” téna Áágabaati tiráiyé.

12 ániibo ketáámá maamin-áímmá kéiteqtaa ketáágáráq yaímma aarawaagáráq Póroqtabama “wemá Yérútáábeka íma wíno” téqtaa tiráunatae.

13 ániibo Póro wemá maará téna tiráiyé: “nôraq itaráq keráwáqá ibiqá kéyareraq ketí tirummá mamá táwîqa kéoo? kemá íma ánnáma mayáiyábámá yokaa kéupo? kemá *érútáábeka Ituni áwîkaqa puyónáá kéune.” téna Póro *emá *aiye.

14 ániibo ketáámá íma káqomma túyánámmá itéqtaamanibo maará téqtaa ketáámá tiráunatae. ‘kanaaráq uyátarai-nakoni auyánákáq mi-qtátááq abarokáq íniye.’ téqtaa tiráunatae.

15 anaaékaqa mi-márúkákémmá ketáái oótamma yokaa umá maméqtaa Yérútáábeka uráunatae.

16 miráitata yaímma Káriqton-anna-wayukama Tétária-marabakemma yeráwáqá keqtáá tiwíqmetataa owaqtáá ketáámá mórana naayóbáqá *q-itaiq kéi-naqa Náátonini-naupaq auráunatae.

Póro wemá Yêmitimma aónaraiye.

17 ketáámá Yérútáábeka yaayamá kéyunanataa yaímma ketúbáqawaraa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémareta keqtáámá tiwíkae.

18 ániibo aabáyanapimma Póro wemá Yêmitimma aónane kéitaqtaa yaímma Káriqton-annabike anó-wayukama yeráwáqá Yêmitigaraq yagaroqtamá máqe-uraae.

19 ániibo Póro wemá íraqôn-aimma téna Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabimma íraqô-qtataariq umáyíkáin-aimma wemá timá yímikaiye.

Póroma anó-monoq-wayukati yáama iténa anó-monoq-naupaq uráiyé.

20 yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánûqtumma yimuqá marakéta tirááe: “taígani-kayukama Itiráaeo-wayukama yeráwáqá Itukaq itáiq-itaiq kéeta akoqnáá umá ámáan-aimma kéwarae.” téta yeráwáqá tiráamanibo

21 yaímma-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póro wemá Itiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukabi máa-kayukabama Mótetini ámáan-aimma yuwéraq túma íma karéraq Áánûqtuni awaaméqá íma mayéraq naayón-ááímmá ímáyáaro. téna kétiye.” téta yaímma-wayukama tirááe.

22 miráitata emá yénna-aimma yeráwáqá itaraapoaqtaa “ketáámá nôraq ónúnataabiyo?” téta tirááe.

23 ánibo emá ketáá timá ámenaiqtaa uwo. kaayaqqté-kaayaqte-wayukama yeráwáqá yanaan-áímmá téta mi-yánáán-áímmá ína-kanaama yiqnótáuma karánóe.

24 ánibo emá mi-káyúkámá yiwíqme anó-monoq-naupaq uréwaq kúmiqa mamá paá í-yátááqá tarôq kéewa q mi-káyúkágáráq mirá kéumayikewa q yemmá meyámmá Áánûqtuka q amí-wámmá yíminatawa q yeqtí yiqnótáuma anaáéka q kégaraiyata máqte-kayukama yemá emmá káoneta maamin-áímmá eqtábá tiráamma minná “kaaqaari-áiné” téta kététa eqtábámá “árimma Mótetini ámán-aimma kéwaraiye” téta tínoe.

25 ánibo káqon-annama Yéqtaeao-wayukama Áánûqtun-aama kéita-kayukama aúbama agamá kéyimeta maará téta yemá tirááe: “yeráwáqá yabíqma arutéta maníkóni amammá tarôq umáketa amíyan-aawaqa waí-wámmá ánûwaramma íbibamá ikamí-yamma naaemá íma naaro. mirá kéeta yeráwáqá aaraukáqá íma mamá yataéro.” téta agatááe.

26 ánibo Póro wemá maami-káyúkámá yiwíkema yeráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paá inéta wemá anó-monoq-naupaq uténa anó-monoq-wayukara q nói-tupaawaq yeráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paá matuwáinata yeráwáqá Áánûqtuka q óq-ami-yataaqa agamá ákúqa umákanunataabiyo?” téna ítama aónaraiye.

Ítiráeao-wayukama anó-monoq-naupaq Póromma yáqtokaae.

27 anaáéka q abapaké kaayaq-yúpáámá yanáán-áíqtábá ánatanena kéitata yaímma Ítiráeao-wayukama Étia-marabaq máa-kayukama yemá aónamma Póro wemá anó-monoq-naupaq máitata máqtemma Póroqtaba yemá téta íyamma ôri q kéitata wemmá yáqtokaae.

28 miráitata yemá anóka q ááyama téta “keráwáqá Ítiráeao-wayukama keqtáá yama tíwáqnaa oro. maamin-nákómá wemá máqten-aukapaq uréire kéena wemá Mótetini ámán-aimma mamá táiq kéena ketáái anó-monoq-naupaq káqon-annama Yéqtaeao-wayukama yiwéqmena kéuwiye.” téta yemá ááyama tirááe.

29 miráitata naayóbáqá Ipítiani-marabake-naqa Tarópima wemá Pórote yagaroqtamá máitata yemá aónatuweta Póro wemá min-náqá awíqmena q aokaq-mónôq-náúpáq táwí éna utaiyáá téta mirá-uraae.

30 ánibo máqtemma Yérútáárebake-kayukama yemá anó-monoq-naupaq uréta Póromma áyábaa umá yáqtometa máápaq kéqumeta anó-monoq-nakoni oqtamá máqtepaq aúyareqeta yukááe.

31 miráitata yem* Póromma kéikamowata yaímma-wayukama maréta i-wáyúkati anó-kawaa-naqa móma timá ámikaae.

32 ánibo wemá wení i-wáyúkámá yiwíqmena kéyitata Ítiráeao-wayukama yeráwáqá i-wáyúkámá kéyimoneta yemá móragaraq íma Póromma ikákaae.

33 ánibo i-wáyúkati anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna i-wáyúkáyábá tímáykáitata yemá Póromma yáqtokaawana i-wáyúkati kawáá-nákómá téna “maamin-nákómá wemá nóraq uráiyô?” téna ítama aónaraiye.

34 máqte-kayukama yeráwáqá óq-aimma kétéwana yaímma-wayukama káqon-aimma kétéwana anó-kawaa-nakoma wemá maamin-áikóni áaimma íma íténa wemá i-wáyúkámá tímáykáitata Póromma awíqmeta yeráwáqti-naupaq urááe.

³⁵ miráitana Póro wemá mórana naakóni oqtaráq kéwitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Póromma ikamíneta kéowata i-wáyúkámá yeráwáqá Póromma yaaguyaqméta kóuraae.

³⁶ miráitata netuqyaammá aarawaamá yinnaae waqméta kéweta ikámma púyóro.” téta tirááe.

Póroma wení watáama timá yímikaiye.

³⁷ Póromma awíqmeta naaúpaq uwíneta kéowana Póro wemá i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoqtabama “mórana watáama timá ámena kéune.” téna tiráíye. ánibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna Póroqtabama “emá kanaaráq Karíki-aimma tinónó? kemmá timá-timiyo.

³⁸ naayóbáqá móra-nakoma Íqtíibake miráuma náapaamma awétáma taígani-kayukama (4,000) yiwíqmena kaqmáápaqa waayúkama íma máa-marabaq uráimma minná íma eyábono?” téna ítama aónariye.

³⁹ ánibo Póro wemá tiráíye: “ímiye. kemá Ítiráaeo-naqa ketí márúqa Táátiti minanó-marupake kemá watáama aarawaamá timá-yimenaq kéune.” téna anó-kawaa-naqa timá ámikaiye.

⁴⁰ ánibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma “kanaaráqíye” téna kétitana Póro wemá min-nákóni oqtaráq itó-uma ayáamma múte yaútena waayúkama yaákare maéra wemá máqte-kayukabimma Íbaru-aipike watáama maará téna timá yímikaiye:

22

¹ “ketíbâqawaayuo, ketibôutaa, kemá watáama ténáaq kéupo keráwáqá itáaro. keráwáqá kemmá yainané kéoe.” téna Póroma tiráíye.

² miráitata yeráwáqá Itáamma Póro wemá Ítiráaeo-wayukati yáama Íbaru-aipike watáama kétitata yeráwáqá yaákare uyátá-maqma maamin-áimma itaraae.

³ ánibo Póro wemá tiráíye: “kemá Ítiráaeo-naqa ketinóma kemmá Táátiti-marukaq maqtíkítaq kemá Yérútáárebaq iréq anómma káureq Kaméirioe. wemá yirááti-nakoma kemmá naayóbáqá ketáái títaubikoni amáan-aimma timá tímikaitaq kemá akoqnáá umá Áánûqtun-aama íbêqa keráwáqá wáráaniq umá kemá kéwaraune.

⁴ miráitaq kemá Ítun aammá itáíq-itaiq kéo-kayukama kényikameq aarawaamá yiwíqme máma ánná-naupaq yíkaraune.

⁵ ánibo mú mikákáá anó-monoq-naqa wení anó-monoq-wayukagaraq yemá maami-qtátááqtabá aónaretama ‘árainé’ téta tinoe. naayóbáqá yeráwáqá aúbama agamá tímêwaqa kemá maméq Tamáátikati-marabaqa Ítun-aama kéita-kayukama koma yiwíqme yenata Yérútáárebaqa yemá yútiqa mayéta ánnama ínoe téq uráunae.

Póro wemá Kárlqton-annama aúkáin-aimma tiráíye.

⁶ miráitaq Póro kemá maréq Tamáátikati-marukoni waaqókák kéunana aabaúgómá miráuma wágáá aúkáammakariq kéitana páátákáá aabayápike móra ókómá wenópaq kamá yupayo uráíye.

⁷ miráitaq kemá marabí yutákure kéitaunana móra-aikoma aabayápáké maará téna tiráíye. ‘Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwîqa kéono?’ tiráíye.

8 ániibo kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, emá náawabono?’ téq kêtunana wemá yauwéqma tiráiyie. ‘kemá Ítuma Náátárêtibake-nakoma kemmá mamá táwîqa kéone.’ tiraiye.

9 miráitata yaímma ketê yagaroqtamá uráa-kayukama yemá maamin-ómmá káonetamanibo watáamo timá tímîn-naqa íma aónaraae.

10 miráitaq Póro kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, kemá nôraq ónúno?’ kêtunana uyátárai-naqa Ítuma tiráiyie. ‘emá itó-uma Tamáátikati-marabaq kéwinana móra-nakoma kéma emmá mayáimá aménúnna-yataaqtaba watáama timá áminiye.’ téna wemá tiráiyie.

11 miráitana min-ókómá ketí túramma mamá kumayuqá aúraitaq kemá máqte-qtataaqa íma kanaaráq umá aónáunata yaímma ketê yagaroqtamá o-káyúkámá yemá tiyáákaq yáqtoqma tiwîqmeta Tamáátikatiq uráae.

12 ániibo mi-márúkáqá móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Áánánáiyatie. wemá íraqôniq umá ketáái ámáan-aimma kéitena kéwaraitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaq kémae-kayukama yemá weqtábá ‘íraqô-nare’ téta tiráae.

13 min-nákómá wemá ketimakaq iréna maará-tiraiye. ‘Tóro, ketíbako, emá kanaaráq aúramma kararánóne.’ téna kétitaq kemá páátákáá túramma kégarareq wemmá aónaraune.

14 ániibo wemá tiráiyie. ‘ketáágáráq ketáái títaubikoni Áánúqtuma emmá awíkna wení áaimma aónaika. téna wenamááriq wení óyaupike watáama emmá timá ámikaiye.

15 miráina emá maamin-áímmá kéite aónáanna-yataaqtabama máqte-kayukama timá-yiminone.

16 ániibo emá nôraq itawáq paá máano? itó-uma Ítun-awikaq nommá kéberewaq wenáwîqa kéyenanaawaq ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwániye.’ téna wemá tiráiyie.

Áánúqtuma Póromma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaraiye.

17-18 ániibo anaaékaqa kemá yauwéqma Yérútaárebaq uréq anó-monoq-naupaq nunamummá kéteq mórama kainapákáá umá uyátárai-naqa Ítumma aónáúnana wemá timá tímikaiye. ‘páátákáá emá maami-márúqá yuwéwaq kóaa. emá maami-márúkáqá kémae ketáama timá yíminamanibo yemá maamin-áímmá íma itánóe.’ téna tiráiyie.

19 ániibo Póro kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, kemá kenamááriq máqtemma monoq-náúpáq uréire kéeq enáama kéita-kayukama kéyikameq yáqtoqma ánnáma kéumayikaunata yemá kemmá tímónaraae.

20 ániibo naayóbáqá ení átê-wataama tirái-naqa Tíbenimma ikámôwana pukáimma mi-kánááráqá kemá máeq mi-káyúkátí kúberai-unamma matokáunata ikákaane.’ téq kêtunana wemá tiráiyie.

21 emá paá kéwinaq kemá emmá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaana waa.’ téna Ítuma timá tímikaiye.” téna Póroma tiráiyie.

22 ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéitetamanibo Yéqtaaeo-aíqtabama yeráwáqá anókaq ááyama maará téta tiráae: “wemmá ikámma púyoro. mirán-nákómá wemá maa-márúkáqá íma mániye.” téta tiráae.

23 miráitata máqte-kayukama yeráwáqá yeqtí kúberai-unamma ayúqma paábaqtaa kéyuweta mé móyuweo téta obamá apákama yukáae.

24 ánibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma i-wáyúkámá timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta naaúpaq múma ákareta tebûqa kámeta ‘nôraq itatawáq Ítiráaeo-wayukama emmá maamin-áíqtábá kéteo?’ téta yeráwáqá tirááe.

25 miráitata yemá ánnánapo Póromma yaataq atáá umákareta tebûqa kámewana Póro wemá kawáá-nákómmá maará téna ítama aónariye: “keráwáqti ámáan-aikoma téna Arómani-wayukama aamá íma ítama yainéq paá tebûqa yíméro ténawaq keráwáqti ámáan-aimma wáiyó?” téna ítama aónariye.

26 ánibo kawáá-nákómá maamin-áímmá kéitena wemá maréna i-wáyúkátí anó-kawaa-nakomma móma timá ámikaiye: “emá maamin-nákómmá nôraq umákanewa q kéono? maamin-náqá wemá Arómani-naqiye.” téna timá ámikaiye.

27 ánibo anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna “emá Arómani-naraq máano?” téna kétitana Póro wemá “owé” téna tiráiyé.

28 miráitana anó-kawaa-nakoma tiráiyé: “kemá anó-moneqa meyáníq umátuweq kemá Arómani-naqa máune.” téna titana Póroma tiráiyé: “kemmá ketinóma maqtíkáitaq kemá Arómani-naqa máqe-uraune.” téna tiráiyé.

29 miráitata máqtemma Póromma tebûqa ikamítáae téta yemá péqmareta kégowana anó-kawaa-nakoma itáimma Póro wemá “Arómani-naqune” téna kétitana kawáá-nákómá ikatíq uráiyé.

Póro wemá káánítôre-wayukati yúraqa uráiyé.

30 ánibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Ítiráaeo-wayukama yemá nôraq itatawáq maamin-nákóqtábámá maamin-áímmá kéteo?’ téna wemá ítama arútanena móra-taoqa wemá ánnáma ayúqtuwena uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq áikutaawana Póromma awíqmena yeqtí yúraqa uráiyé.

23

1 Póro wemá káánítôre-wayukati yúrapí karákéna tiráiyé: “ketibâqawaayuo, keráwáqá ítáaro. kemá Áánûqtuni aúraqaqa íraqôniq umá uréire kéeq ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íkémayaune.” téna tiráiyé.

2 ánibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Áánánáiyati wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata Póroni óyauqa yurákááe.

3 miráitana Póro wemá tiráiyé: “enaúraqa miráuma aúgemma naakaqá ayammá péqmaraanikaa kéimanibo ení arunóbáqá miráuma kabirai-qtátáákáá kéipoana Áánûqtuma emmá ikamíniye. ánibo emá enamááríq makaq ámáan-aimma kéware. aamá kéyainemanibo emá maamin-ámáan-áímmá kárate waayúkama timáyikaanata yemá ketóyauqa kéyurarae.” téna tiráiyé.

4 miráitata yaímma Póroni amakaq máa-kayukama yemá tirááe: “emá Áánûqtuni mú mikákáá anó-monoq-naqa timá táíq kéumakaane.” téta yemá tirááe.

5 ánibo Póro wemá tiráiyé: “keráwáqá ketibâqawaayuo, ítáaro. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa áraimma máiyó? miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábimmá maará téna kétiye. ‘emá ení anó-kawaa-nakoqtabama íma timá táíq umákaao.’ tiráimma minná kemá ítaraune.” téna tiráiyé.

6 ánibo Póro wemá káánítôre-wayukama yimónaimma yeráwáqá yaímma Péрати-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq máawana wemá káánítôre-wayukayaba maará téna tiráiyé. “keráwáqá ketibâqawaayuo, ítáaro. kemá Péрати-naqa máeq Péрати-nakoni ánikomune. miráitaq kemá pukáa-kayukama yauwéqma itó-inoe téq kemá itáíq-itaiq kéune.” téna tiráiyé.

7 Póro wemá mirá téna kétitata yaímma Pérati-wayukagaraq Tááqtuti-monoq-wayukagaraq yeráwáqá unítíqqa tirááe.

8 miráitata Tááqtuti-wayukama yeráwáqá kéte. pukáa-kayukama yeráwáqá yauwéqma íma itó-iyana yeqti yimammá íma wáitana Áánúqtuni kaqtó-wayukama yeqtábá íma mááe kétéwatamanibo Pérati-wayukama mi-qtátááqtabá itáiq-itaiq kéoe.

9 miráitata máqte-kayukama yeráwáqá anókaq ááyama kétéwana yaímma Pérati-wayukabike ámáan-aimma yirááti-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “ketáámá maamin-náqá aónúnataama wení otaa-qtátááqá íma wáipoana Áánúqtunopake móra-nakowabi mórama aágobi wepí watáama titana áraimma íyaq kétéyo?” téta yemá tirááe.

10 ániibo yeráwáqá anókariq umá unítíqqa kététa Póromma máka-ayaakaq yabitimá uréire kéeta aúma mamá yararáawaniq kéowana i-wáyúkátí anókawaa-nakoma aónaimma wemmá áaqa kégaitaba wemá yaímma i-wáyúkámá timáyíkáitata yeráwáqá mi-káyúkátí aúkáapike Póromma awíqmeta yeráwáqti-naupaq kóuraae.

11 ániibo nokáámma uyátárai-naqa Ítuma Póroni amakaq iréna timá ámikaiye: “enáyakoma íráqôniq kéina emá akoqnáá umá Yérútaárebaqa ketáama timá-yimennaiq umá Arómuq-wayukama timá-yimiyó.” téna timá ámikaiye.

Ítiráaeo-wayukama Póromma ikamínéta téta urááe.

12 óq-aabayaana pimma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá áikuteta mórama yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta Póromma ikamínéta urááe. miráitata yeráwáqá aáwaqa íma néta awetá umá máeta Póromma ikátuweta naínéta urááe.

13 Póromma ikamí-áímmá tiráá-kayukama miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama maamin-áímmá timá akoqnáá urááe.

14 miráitata yemá uyátárai-monoq-wayukararabi anó-kayukaraq uréta tirááe: “ketáámá mórama aáwaqa ínéqtaa awetá umá máeta Póroma ikátuweqtaa mikáq aáwaqa nanúnatae téqtaa timá aúwáayakaq maráúnatae.” téta tirááe.

15 wáiránaq keráwáqá kawáá-wáyúkagáráq káánítôre-wayukagaraq aamá yuwáiyana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakaq kéwinaq wemmá maará téraq timá ámero. ketáámá móragaraq maamin-náqá Póron-aama itánáqtaa kéune tíyana wemá timákainana keyinaqtaa ketáámá aapaq yabikéqtaa ikámóno.” téta tirááe.

16 ániibo Póromma ámánaakoni ánikoma anaugómá maamin-áímmá itátuwena wemá maréna i-wáyúkátí naaúpaq uréna Póromma maamin-áímmá timá ámikaiye.

17 miráitana Póro wemá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtabá tiráiyé: “emá maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá anó-kawaa-naqa watáama timá ámino.” téna tiráiyé.

18 ániibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá maamin-íyápómá awíqmena anó-kawaa-nakaq kéwena wemá tiráiyé: “ánná-nakoma Póro wemá téna maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá emmá watáama timá áminiye. téna titaq kemá awíqme keyune.” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá tiráiyé.

19 ániibo anó-kawaa-nakoma min-íyápómá awíqma ayáákaq yáqtoqma móma áwábaq ákárena wemá tiráiyé: “emá nói-kataawaq timá-timinono?” téna min-íyápómmá ítama aónaraiye.

20 miráitana min-íyápógómá tiráiyé: “Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta aabáyaama eqtabá Póromma

awíqme káánítôre-wayukati yúraqaq kumínaqtaa ketáámá móragaraq maamin-áímmá ítama wemmá aónanunataae.”

21 tiráamanibo emá yeqti yáama íma itaao. mi-káyúkámá miráuma kaayaq-wayúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama yemá yanaan-áímmá timá akoqnáá kéeta Póromma ikámma puínéta aáwaqa íma néta paá máeta íbèqa yeráwáqá aúpáq yokaa kéoe.’” téna tiráiyé.

22 ánibo anó-kawaa-nakoma wemá maamin-iyápómá timákáitana kégoitana wemá tiráiyé: “maamin-áímmá emá timá-timenna-aimma káqo-yuma íma timá-yimiyo.” téna timákáitana kóuraiye.

Póromma timákáawana anó-kawaa-naqa Pírikikaq uráiyé.

23 ánibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-nakoma kaayaqá kawáá-nákárátámá yááyama timá yímiyaiye: “kenákámá ááiq-i-wayukama taígani-kayukama (200) kéyiwirekawaq ánibo kaumo-wayúkágáráq tiyáákama oóti ámúraaq wínó-kayukagaraq yaímma taígani-kayukama (200) paromá matóráiyaraq nokáámma aúwai-kanaaraq keráwáqá Tétária-marabaq oro.

24 miráinaq keráwáqá Póromma móra-otima wemmá amíyana wemá min-ótíbí máínaq keráwáqá kékén umá awíqme anó-naqa Pírikikaq móma ayúwáaro.” téna timá yímiyaiye.

25 miráitana wemá móra aúbama maará téna agatáiyé:

26 “kemá Karótiatima kemá maamin-áúbámá anó-kamaani-naqa Pírikikaq agamá kámeq wágááe téq kétune.

27 Ítiráaeo-wayukama yemá maamin-náqá ikamínéta kéowaq kemá itáúnnama wemá Arómani-naqune’ téna kėtiqtaba kegáráq ketí ááiq-i-wayukagaraq ketáámá Ítiráaeo-wayukati iyáápike maamin-náqá awíkaunatae.

28 miráitaq kemá nóin-aaíqtabawaq yeráwáqá maamin-áímmá kéteo téq kemá maamin-náqá awíqme káánítôre-wayukati yúraqaq uráune.

29 ánibo wemmá ikámma puyéta ánnáma amí-yátááqá wemá íma tarôq uráibo paá yeráwáqti ámáan-aikaraq naayón-ááíqtábá yeráwáqá mirá-uraae.

30 miráitaq kemá itáúnnama yeráwáqá akoqnáá-aimma timá aúwáayakaq maréta maamin-náqá aúpáq ikámma puínéta kéowaq kemá páátákáá timákaunana wemá enôpaq kéwepoata mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áímmá enaurakaq tínoe.” téna Karótiati wemá aúbama agatáiyé.

31 miráitata ááiq-i-wayukama yeráwáqá Póromma awíqmeta Áátiparááti-marukaq ko watéta

32 ánibo mikákémmá yaímma marabí uráan-i-wayukama yeráwáqá yauwéqmeta yeqti-naopaq kéyewata yaímma oóti ámúraaq uráan-i-wayukama yemá Póromma awíqmeta Tétária-marabaq urááe.

33 mirátata yaímma oóti ámúraaq uráan-i-wayukama yemá maamin-áúbámá maméta anó-kawaa-naqa móma kámata Póromma awíqmeta wení aúraqaq urááe.

34 ánibo anó-kamaani-nakoma wemá maamin-áúbámá káonena wemá Póromma ítama aónariye: “emá náakake-narabono?” téna kétitana Póro wemá tiráiyé: “kemá Tirítia-marabakena” téna kétitana

35 ánibo anó-kawaa-nakoma tiráiyé: “maamin-áímmá eqtábá tiráá-kayukama yeráwáqá maakáq íyaqa maamin-áímmá ítama yainánúne.” téna wemá yaímma-wayukama timáyikáitata yemá Póromma awíqmeta Éróhini kámááni-naupaq móma ánná umákáawana máqe-uraiye.

24

Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-wayukama Póromma aabi mayákaraae.

¹ anaaékaqa móra-tiyaapaq-kanaama yátáitata anó-monoq-naqa Áánánáiyati wegáráq yaímma anó-kayukagaraq mórana yeráwáqtí yáama waeránín-naqa áwíqa Tetúratí yeráwáqá máqtemma Póromma aabi mayakánón-aimma anó-kamaani-naqa Pírikikaq tirááe.

² ániibo anó-kamaani-nakoma Póromma ááyaitana kéyitana Tetúratí wemá maará téna kaaqaari-áímmá tiráíye:

“anó-nako, emá keqotáá íráqóniq umá tíwáqnaa kéonaqtaa ketáámá ááíqa íma kéeqtaa ení aúyánákáqá máqte-marukaqa móra-yataqa íma abarokákq kéíye.

³ miráitaqtaa ketáámá minnýaba emmá ítama íráqóniq kéeqtaa timuqá kémarauatae.

⁴ miráimanibo emmá watáama timá yáqtoraiyabama ení paru-yatáákq emá ketáái watáama awaaraq-áímmá itánóne.

⁵ maamin-nákómá máqte-tupaama wemá ááíqa kéena máqte-marabaqa Ítiráaeo-wayukati aukáapimma wemá táí-aimma tarôq kéena wemá áqnábariq umá keqotáá Ítiráaeo-wayukabikemma wemá Náátárêti-wayukaraq yabíkéna yúyánámmá mamá táwí kéumayikaiye.

⁶ miráitana wemá ketáái anó-monoq-naupaqa kúmiq-yataqa tarôq kéitaqtaa ketáámá wemmá yáqtoakaunatae.

⁷ miráimanibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-naqa Arítíati wemá íréna maamin-náqá akoqnáá umá awíqmena kóuraiye.

⁸ miráitana Arítíati wemá téna ‘maamin-náqá aabi mayakáneqa keqotááyábámá enópaq oro.’ téna wemá timá tikaraaiqtae. miráipoaq emá maamin-náqá enamááriq ítama káonenana weqtábá ketáama ‘áraine’ tíya emá aónanone.” téna Tetúratí wemá tiráíye.

⁹ máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq yemá téta maamin-áímmá “áraine” téta yemá tirááe.

Póro wemá Pírikikaq watáama tiráíye.

¹⁰ ániibo anó-kamaani-nakoma wemá Póroni aúrapi aayóq uráitana Póro wemá watáama tiráíye:

“kemá aónaraunama emá netuqyaa-túpáámá maami-káyúkátí anó-kawaa-naqa mááe. aamá ítama kéyainanaq kemá akoqnáá umá yauwéqma tenúne.

¹¹ ániibo emá enamááriq maami-káyúkámá ítama yimónao. kemá Yérútáárebaqa monoq-námmá peránáaq uráunama títaubake kaayaq-yúpáámá kéyataiye.

¹² miráitata Ítiráaeo-wayukama yemá íma kétimonawaq kemá móra-naqa unítíq-aimma ítimayikeq ániibo kemá máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwíq íma kéeq yeráwáqtí anó-monoq-naupaqa yirááti-naupakaraq íma anó-maruqa mamá táwíq íma uráune. ímiye.

¹³ ániibo íbêqa maami-káyúkámá máqten-aimma kétemanibo íma kanaaráq abarokákq yiráátin-aimma kéte.” téna Póroma óq-aimma tiráíye:

¹⁴ “miráimanibo kemá móra-yataqtaba emmá timá-amenuunama minná aammá uyátárai-nakoma tiráátiraiye. ketí aúbi márása-kayukama min-áqtabá ‘kaaqaari-áiné’ kéte. kemá Ítiráaeo-wayukabikemma yatáqma kémaeq naayóbáqá ketáái títaubikoni Áánûqtukaq anaé kéwáreq kemá máqtemma

ámáan-aima kéwareq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama agamatá-kánnáábímmá wáitaq kemá itáíq-itaiq kéune.

15 miráitata yeráwáqá maami-káyúkámá Áánûqtuqtaba awé oníq umá kegáráq Áánûqtumma awé kéeq kemá Áánûqtuqtaba wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniye. téq kemá itáíq-itaiq keune.

16 ániibo ketirukómá íráqôniq kéena arupú kéitaq kemá Áánûqtugaraq aarawaati yúراكاqa kemá ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íma kémayaune.

17 ániibo kemá Yérútáárebaq yuwéq káqo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraune. míbákémmá kemá yawuwéqma ketí márúkaq íráunnama kemá Áánûqtukaq amí-yátááqá maméq íréq móneqa ketí waayúkama íma makáa-kayukama yímikaune.

18 ániibo kemá mirá kéeq anó-monoq-naupaq máeq ketí kúmiq-yataaqa mamá paá i-yátááríq kéunatama taibaq-wayukama keté íma áíluteta unítíq-aimma íma wáqe-uráie.

19 miráitamanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaq kémaae-kayukama yeráwáqá máqe-uraae. yemá kemmá aabi matikánétama yemá maakáq enaúراكاq írétaqwa ókaraq yeqtí watáama itáaro.

20 ániibo mí-káyúkámá mín-áímmá íma tímá-amiyaama maanámma máa-kayukama iyúwénatawaq kánítóre-wayukati yúراكاqa itó-uraunata otaa-qtátááríq íuraane tiráan-aimma tímá-amero.

21 miráimanibo kímora-yataaqa kemá maará téq tiráune. ‘Áánûqtu wemá pukáa-kayukama yawuwéqma mamá itó-umayikanitaq kemá minnáyaba itáíq-itaiq kéune téq tiráunayaba yemá minnáyaba kemmá aabi kématikaae.’ téna Póroma tiráie.

22 ániibo anó-kawaa-naqa Píríki wemá uyátárai-nakon aammá itáíq-itaiq on-ááímmá aónéna wemá tiráie: “i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa Arítiati wemá maakáq yínna-yupaama kemá keráwáqtí táama ítama yainánúne.” téna anó-kamaani-naqa Píríki wemá tiráie.

23 ániibo anó-kawaa-nakoma yaímma-wayukama tímáyíkáitata yeráwáqá Póromma awíqma ánná-naupaq móma ákáreraq akoqnáa-aimma íma téraq wemmá ayuwáiyana paá uréire kéinaq wení waayúkama iyuwáiyata paá yama káoneta aáwaqa wemmá áméro.” téna tiráie.

Píríki Póromma kaayaq-káritímáátímá ánnáma umákaráie.

24 Píríki wegáráq wení ánaakoni áwíqa Tarútíra wemá Ítiráaeo-annabiken-inimiye. miráitana Píríki yaímma-taoqa wemá Póromma ááyaitana Póro wemá íréna Ítuma keqtáa yawuwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáíq-itaiq kéo-waigoni áaimma tímá ámikáie.

25 miráimanibo Póroni watáagoma arupú áaiqtaba téna ketáái túma yabi-íyábágáráq Áánûqtuma ketáámá mamá yainánîq-kanaayabagaraq wé tiráie. Píríki wemá maamin-áímmá kéitena ikatíq uráie. miráitana Píríki wemá Póromma tímá ámikáie: “anaaeqaqa aamá tí-kánáaráqá emmá áyaanaa aamá máma tínópo emá kóaa.” téna tímákaráie.

26 miráitana Píríki wemá Póroqtaba “yaímma móneqa tímíniye” téna wemá Póromma taigani-tupaama tímákaitana kégoitana wemá awé umá máqe-uráie.

27 anaaeqaqa kaayaq-káritímáátímá kéyataitana Pótítati Péqtati wemá Píríkini-maruqa mayéna wemá anó-kawaa-naqa maínna-kanaaraqa Píríki wemá Ítiráaeo-wayukama yimuqá maraígáae téna Póromma paá ánná-naupaq ayúwáitana máqe-uráie.

25

1 kaumo-yúpáámá káyataitana anó-kamaani-naqa Péqtati wemá Tétária-marabake maréna yauwéqma Yérútáárebaq uráiyi.

2 miráitata uyátarái-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkágáráq yeráwáqá Póromma aabi mayakánôn-aimma anó-kamaani-nakokaq maméta urááe.

3 yemá anó-kamaani-nakaq inaa-inaa tirááe: “emá keqtáá tíwáqnaa éaq emá maamin-náqá timákénanawaq wemá Yérútáárebaq yíno.” téta yemá aapaq kéwinaaraq aúpáké atíqtuweta ikamónáae téta tirááe.

4 ániibo anó-kamaani-naqa Péqtati wemá tiráiyi: “Póro wemá Tétária-marabaq ánná-naupaq máipoaq kemá mibáq yauwéqma ónúne.” téna wemá tiráiyi.

5 miráinata keráwáqtí anó-kayukama yemá keté yagaroqtamá mibáq uréta min-nákóní otaa-qtátááqá wáinatama yemá Póromma aabi mayakánoe.” téna anó-kamaani-nakoma tiráiyi.

6 ániibo Péqtati wemá Yérútáárebaqa tiyááka-kanaama yeráwáqtê maéna wemá Tétária-marabaq uréna móra-taoqa wemá aamá ítama yainái-náúpáq máena wemá yaímma-wayukama timáyikáitata yemá Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe.

7 ániibo Ítiráaeo-wayukama yemá Yérútáárebake ye-káyúkámá iréta máqten-aimma téta Póroni aúbi makáámanibo árain-aimma íma anó-kamaani-naqa timá ámikaae.

8 ániibo Póro wemá tiráiyi: “kemá mórama otaa-qtátááqá íma tarôq éq ániibo Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma íma mamá táwíqqa kéeq yeráwáqtí monoq-námmá íma mamá táiq kéeq Arómani-wayukati anómma yabíkái-naqa íma awááqúraune.” téna Póroma tiráiyi.

9 ániibo Ítiráaeo-wayukayaba yimuqá kémarena Péqtati wemá Póromma awíqma Ítiráaeo-wayukati iyáápi maráinayaba wemá maará téna Póromma timá ámikaiye: “Póro, emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaaraq mibáqá kemá enáama ítama yainánúnô?” téna tiráiyi.

10 ániibo Póro wemá tiráiyi: “íbêqa kemá maami-náúpáq itó-uraunama maammi-náúmmá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni íraqôn ámáan-aikaraq ketáámá ítama keráwáqá yainánóe. ániibo emá káonaane. kemá Ítiráaeo-wayukabimma mórama otaa-qtátááqá íma tarôq uráune.

11 kemá mórama kemmá tükamma puí-yátááríq uráanatama minná kanaaráq tükaminoe. miráimanibo yeráwáqá kaaqaari-áímmá tétama kemmá yeqtí yiyáápi yimíníqtabama móra-nakoni náápaamma íma wáiyi. minnáyaba kemmá Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma yúraqa ketáámá yainániye.” téna Póroma tiráiyi.

12 ániibo Péqtati wemá maamin-áímmá kéitena wení káánítôre-wayukagaraq watáama timátuwena wemá Póromma timá ámikaiye: “emá anómma yabíkái-nakoma enáama ítama yainániye ténnaboa emá kanaaráq wekáq wínóne.” téna tiráiyi.

Póro wemá káqomma yabíkái-naqa Aagarípaani aúrakaq uráiyi.

13 yaímma-kanaama kóitana anómma yabíkái-naqa (kíni) Aagarípaa Peníti wení anaanoágáráq yenákmá maréta Tétária-marabaq uréta Péqtatimma yaagumá téta timá ákaraaye.

14 miráitata yenákmá Tétária-marabaqa ayáqtáá-kanaama kémaeyana anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá mí yabíkái-naqa Aagarípaamma Póroqtaba maará

téna tiráiyee: “naayóbáqá Píríki wemá móra-naqa Póromma ánná-naupaq ákáráimma wemá íbêqa paá máiyee.

15 miráitaq naayóbáqá kemá Yérútáárebaq máunata Ítiráaeo-wayukati uyátárai-monoq-wayukama yemá téta ‘maamin-náqá aabi mayakéta ikamíyana puíno.’ tirááe.

16 ketáámá Arómani-wayukataama maamiraráa kéunatae. áqnáabaq móra-nakoni aúbimmô maráina-waigoma wenáama ítátuwena aúbi maráin-aiqtaba wemá kanaaráq tîniye. anaaékaqa ayúwáananataa yainánúnatae.

17 miráitata yemá maréta maakáq kéyewaq kemá íma ayáqtáá-yupaama máq-ureq kemá aamá ítama yainái-náúpáq káqon-aabayaanaapimma kemá yaímma-wayukama timáyikaunata Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe.

18 miráitata mi-káyúkámá yama itó-uraamanibo yemá Póromma aabi mayakaí wataáama íma tirááe. ímiye.

19 yemá paá yeráwáqtí monoq-nááqtabá kêteta mórama pukurái-naqa wenáwíqa Ítue wetábá tirááe. Póroma wemá téna maamin-náqá ‘paá máiyee’ téna kêtíye.

20 miráitaq kemá maamin-áímmá ítáúnnama ummaa kéyaitaq kemá Póroqtaba maará téq tiráune. ‘emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaraq maamin-áímmá ítama yainánúnô?’ téq kemá tiráunamanibo

21 Póro wemá téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kêtitaq ayuwáunana wemá ánná-naupaq máiyee.” téna Péqtati wemá timá yímikáiyee.

22 ánibo anómma yabíkái-naqa Aagarípaa wemá tiráiyee: “kemá kenamááríq maamin-nákón áama ítánaaq kéune.” téna kêtítana Péqtati wemá téna “maamin-áímmá aabáyaama ítánóne.” téna tiráiyee.

23 káqon-aabayaanaapimma kínima Aagarípaa wegáráq Peníti yenákámá anómma yabíkái-kayukati unáákáqtóma yenákáti yineqá umátoreta yaímma i-wáyúkátí anó-kawaa-wayukagaraq yaímma anó-kayukagaraq yeráwáqá móra-naupaq áíkuma máeta Péqtati wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma ánná-naupake ko awíqmeta irááe.

24 ánibo Péqtati wemá tiráiyee: “kínima Aagarípao, ketáágáráq máqte-kayukao, maamin-náqá aónaaro. Ítiráaeo-wayukama aarawaamá Yérútáárebaq kémae-kayukagaraq yaímma maabáqá Tétária-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá téta ‘maamin-náqá wemá paá íma mánibo ikámínana puíno’ téta yemá ketúrakaaq ááyama tirááe.

25 miráimanibo kemá maamin-náqá aónáúnnama wemá mórama otaa-qtátáqá tarôq éna puíní-qtataaqa íma wáitana wemá wenamááríq téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kêtitaq kemá ‘wekáq wakúyakaanana wíniye.’ tiráune.

26 miráitaq kemá weqtábá aúbabi agatúwáanana Arómani anómma yabíkái-nakokaq wínín-aimma íma itaraune. miráitaq kemá wemmá awíqme kínima Aagrípao, emá anómma yabíkáana-waigokaraq yaímma-yuti yúrakakaraq kéyunaboq keráwáqá wenáama kêtaiyaq anaaékaq kemá wení otaa-qtátááqtabá kanaaráq agayánúne.

27 miráinaq kemá móra-nakomma ánnábimmo Arómuq timákaanana kéwinaq wemmá aamá mayákáan-aimma kemá íma aúba-wannaabi agáyáanama minná íma arupú íniye.” tena anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá tiráiyee.

26

Póro wemá Aagarípaani aúrakaq watáama tiráiyé.

¹ ániibo Aagarípa wemá tiráiyé: “Póro, emá íbêqa ení watáama tiyo.” téna kékítana Póro wemá ayáamma múte yaútena wenaúbi máráan-aiqtaba tínéna itata waayúkama yaákama máqe-uraae. Póro mirá téna:

² “anó-kawaa-naqa Aagarípaa, emá ketáái áaiqtaba kéitaanaboq kemá timuqá ôriq umá kémareq kemá anaúrakaq watáama ténáaq kéune. miráitaq kemá emmá watáama timá-amenunama minná Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá keqtábá kaaqaari-áímmá téta túbi kémáaran-aimma timá-amenune.

³ miráita emá Ítiráaeo-wayukama ketáái táaikaraq ketáámá watáama túnnatama minná emá káonaane. minnýaba emá ketáama ítama íráqóniq éwaq emá íma ábókariq uwo.

⁴ ániibo Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma ketáaimma aónaraae. naayóbáqá kemá pááqyan-iyapogoma ketí-wayukate yagaróqtamá kémaeqa kemá Yérútáárebaqa uréire uráune.

⁵ miráitata naayóbáqá yemá kemmá timónaraapoata yemá kanaaráq ketáaimma timá-aminetama minná kanaaráq íye. miráitata yemá aónaraane. naayóbáqá kemá Pérati-wayukati yáaimma kéwaraunata min-ááikómá akoqnáá umá ketáái monokóní áaimma uyátáraiye.

⁶ miráitaq kemá íbêqa itó-uma máunata yemá kemmá aabi kématikamma maamin-áikóní áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá Áánúqtuma ketáái títaubikomma akoqnáá-aimma timá yímikaitaq minnýaba kemá itáíq-itaiq kéune.

⁷ ániibo ketáái títaubake kaayaq-ánná-wáyúkámá yeráwáqá wágááwabi nokáámma Áánúqtukaq nunamummá tíq-tíq umá awé kéone. ániibo anómma yabikáana-nako, kemá itáíq-itaiq kúnata Ítiráaeo-wayukama yemá kemmá aabi matíkaraae.

⁸ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áánúqtuma pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniqtaba nôraq ítaráq íma tínô?

⁹ naayóbáqá kemá kenamááriqa Ítuma Náátárêtibake-nakon áwîqa mamá táíq uráune.

¹⁰ miráitaq kemá Yérútáárebaq uyátárai-monoq-wayukabikemma akoqnááma matéq netuqyaammá Áánúqtuni waayúkama yáqtoqma Yérútáárebaq ánná-naupaq kényikeq yaímma-wayukama yíkamiyata púyoro téq tiráunae.

¹¹ miráitaq kemá máqte-tupaama yeráwáqti monoq-náúpáq uréq ánnáma kényimeq Ítuni anaaémo wáráan-aaimma yuwaígáae téq uráune. minnýaba kemá káqo-marabaq uréire umá Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mamá táíq umáyikaraune.

Póro wemá Káríqton-annama aúkain-aimma tiráiyé.

¹² miráitaq kemá uyátárai-monoq-wayukabike náápaamma kémayaunata yemá timátíkáawaq kemá maréq Tamáátikati-marabaq uráune.

¹³ miráitana wágáama aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá kéita kemá aónáúnana aabáyákákémmá ókómá kamá yupayo uréna keté yagaróqtamá uráa-kayukati yineqá ókómá kamá yupayo uráiyé.

¹⁴ ániibo máqtemma ketáámá marabí yutákureqtaa kéitaunana móra-wataagoma Íbaru-aipikemma maará téna tiráiyé. ‘Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá

mamá táwîqa kéono? kemmá apupé kée emá ketí-wayukama mamá táiq kéumayikaanaboa emá enamááriq aú-aiqa mayánóne.' téna min-áikómá tiráiyé.

15 ániibo Póro kemá tiráune. 'uyátaráana-nako, emá náawabono?' tiráune. ániibo uyátárai-nakoma wemá tiráiyé. 'kemá Ítue. emá kemmá mamá táwîqa kéone.' téna tiráiyé.

16 miráimanibo íbêqa emá itó-urewaq kemá enôpaq iráunapoq kemá emmá awiráana emá ketí mayai-náqá mááe. emá íbêqa kéite aónána-yataaqtabama máqte-kayukama kétémayiminaq ániibo anaaékaqa abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq emmá aráátenune.

17 miráinaq emmá timákáana Ítiráaeo-anna-wayukayaqtaba káqo-wayukayaqtaba kawáá onúne.

18 minnýaba emá yeráwáqtí yúramma mamá tágamayikenata yemá kumayuq-yatáápikeemmá yuwéta yeráwáqá waéqma tágama-yataakaq maéta Tááqtaani akoqnáápikeemmá yuwéta kekáq itáiq-itaiq kéiyaq kemá yeráwáqtí kúmiqa mamá paá umáyikáanata yemá Áánûqtuma yiwíkai-kayukagaraq aokariq umá yagaroqtamá mánoe.' téna Ítuma tiráine." téna Póroma tiráiyé.

Póroma wení mayaígón áaimma tiráiyé.

19 ániibo emá anómma yabikáan-naqa Aagarípaa, kemá Áánûqtunopake-tataqa káoneq kemá íma wenáama arátaune.

20 miráitaq kemá áqnáabaqa Tamáátikati-marabakemma Yérútáárebaq uréq mikákémmá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma Áánûqtuni átê-wataama kétima-yimunata yeráwáqtí kúmiq-yataapikemma waéqma yeráwáqá Áánûqtukaq yirummá ámiketa íraqôn-aaimma íyábá timá yímikaune.

21 kemá mirá kúnata minnýaba Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá monoq-náúpáké kemmá yáqtoqma tikamineta urááe.

22 ániibo ketirummá akoqnáá wáqe-urena Áánûqtuma kemmá tíwáqnaa uréna kemá máqte-kayukagaraq yaímma anó-kayukati túrapi watáama tiráiyé. miráitaq kemá íma káqon-aimma kétupo kemá naayóbáqá Mótetigaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe.

23 Áánûqtunopake tiwiránin-nakoma wemá aú-aiqa maténa keqtáámá áqnábariq umá pukáipike itó-urena wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma aúwaraimma tágama-yataakaraq timá-yiminiye.' téta yeráwáqá tirááe." téna Póroma tiráiyé.

24 Póro wemá mirá téna kétitana Péqtati wemá tiráiyé: "Póro! emá aíbôqnaaboq kéone! emá ení taíbaq itai-yatáákómá emmá mamá aíbôqnaaboq kéiyé." téna Péqtati tiráiyé.

25 ániibo Póro wemá tiráiyé: "anó-nako, kemá íma aíbôqnaaboqa kéune. kemá paá túyánámmá kéiteq kétune.

26 Aagarípaa, ketáama itaa. emá maami-qtátááqtábámá káone kéite uráánaq minnýabama kemá íma ikatíqa éq watáama kétunama maami-qtátááqá íma aúpáq abarokáq uráiyé.

27 anómma yabikáana-naqa Aagarípaa, emá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama kéitaano? kemá itáunama emá yetáama itáiq-itaiq kéone." téna Póroma tiráiyé.

28 ániibo anómma yabikái-nakoma Aagarípaa wemá Póromma maará téna timá ámikaiye: "emá maamin-áwáaráq-yúpááwáq kemmá mamá Káríqton-anna-naqa káutikaano?" téna tiráiyé.

29 ániibo Póro wemá tiráiyē: “awaaraq-yúpááwábi ayáqtááq-yupaama minná kanaaráq íyē. miráimanibo kemá Áánûqtukaq maará téq nunamummá kêtune. egáráq yaímma-wayukama kéráwáqá maamin-áímmá kêtuna ítáa-kayukama keráwáqá Ítun anaaē waqmá ketē mórai q umá kêtikaiyē. miráiyana maamin-ánnábi keráwápímmá íma wániyē.

30 Póro wemá mirá téna kêtítana anómma yabíkái-naqa Aagarípaa Penítigaraq yaímma-wayukagaraq yeráwáqá ító-uma máápaq kóuraaē.

31 miráitana yeráwáqá máápaq máeta maará téta tirááē: “maamin-náqá wemá mórama ikámma puyéta ánnáma améta ínín-úmmáá-yátááqá íma taróq uráiyē.” téta tirááē.

32 ániibo Aagarípaa wemá Péqtatimma maará téna timá ámikaiyē: “maamin-náqá Póro wemá ‘Arómani-wayukati anómma yabíkáan-nakoma ketáama ítama yainániyē’ téna íma tinnarakaa wemmá timákáanana paá yauwéqma kóine iné.” téna Aagarípaa kínima wé tiráiyē.

27

Póroma únópi-káárébi maréna Arómuq uráiyē.

1 ániibo yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta keqtáá timátikaawaqtaa únópi-káárébi maréqtaa Arómuq Ítari-marupaq kéunanata yeráwáqá yáqtoqma Pórogoraq yaímma ánná-wayukagaraq anómma i-wáyúkátí kawáá-náqá áwíqa Yúriati wení ayáápi yíkaraaē. miráitana maamin-náqá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábámá Arómani-wayukati i-naré.

2 ániibo kemá Arúkegaraq ketáámá mórama Áátaráámítíq únópi-káárégómá Étia-marupaq kéwitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunataē. ániibo móra-naqa áwíqa Ááritáákatima wemá Tetarónáíkaqa Maateróniabake-nakoma wegáráq yagaroqtaamá ketáátē iráiyē.

3 ániibo óq-abayaanapimma ketáámá Tááíranapaqa ko yamá uráunataē. miráitana Yúriati wemá Póromma mamá Íráqóni q kéumakena ayúwáitana uréire kéena wení aanábó-wáyúkámá yimónaraiyē.

4 ániibo ketáámá Tááíranapakemma únópi-káárébi maréqtaa kéunanata uwáágoma keqtáá mamá táwíq kéitaqtaa íyórai-aukapaq maréqtaa Táíparatibaq uráunataē.

5 miráitaqta ketáámá únókóní aukáapi maréqtaa Tirítibaq uréqtaa mikákémmá Paapíriya-marupaq uréqtaa ániibo mikákémmá Mááíraqa Arítia-marabaq uráunataē.

6 ániibo mi-márúkákémmá mórama i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Érékánaraa-marabake únópi-káárégómá maréna Arómuq Ítari-marupaq wíné kêtana wemá timátíkáitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunataē.

7 miráitaqtaa ketáámá mi-únópi-káárébiimmá yaákare kéweta yaímma-kanaama máqe-uraunataē. miráitana móra-maruqa Nááítatiq keyúnanata mikákémmá anón-uwaagoma keqtáá mamá táiq kéiqtaba mikáké maréqtaa Karítí-marukoni íyórai-aukapaq waaqókáq Táárámóni q uráunataē.

8 ániibo mikákémmá maréqtaa únókóní áwabaq kégununanata min-áúkápáqá anón-ummaa-yataaqa kémayeqtaa ketáámá maréqtaa Áráátia-marukoni waaqókáqá únópi-káárémá marái-márúkáq yayamá iráunataē.

9 ániibo netuqyaa-túpáámá keyataitana Ítiráaeo-wayukati aáwaga awetá i-kánáámá yátamakitata mimórá-kánáámá uwáágoma óri q umá keyorena

únókómá yeráwáqá mamá táiq uráiyē. miráitana Póro wemá maará téna timá yímikaiye:

10 “máqte-kayukama itáaro! íbêqa ketáámá kéonanataama taíbaq-yataaqa aúyoranimanibo miráuma únópi-káárégáráq oótakaraq yenamá mi-qtátááqá íma aúyoraiyobo ketáámá waayúkagaraq aúyoranunatae téq kemá kéitaune.” téna Póro wemá tiráiyē.

11 miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá únópi-káárémá awéqtameta uréire kéo-kayukati yáama kéitena Póron-aama íma ítaraiye.

12 ániibo min-áukápáqá únópi-káárémá marái-márúqá uwáágo ôriq kéena íma íráqôniq uráitata mi-káyúkámá yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta Karíti-aukapaqa Pinítiabaqa únópi-káárémá marái-márúqá uwáá kéyorai-kanaama íráqôniq uráitata yeráwáqá mibáq wínéta urááe.

únópímmá anón-uwaama yokáiyē.

13 anaaékaqa uwáágoma mamá pááqyaniq kéitata yeráwáqá yúyánámma ítáaniq umá únópi-káárémá maméta Karíti-aukapaq maréta urááe.

14 miráitata yeráwáqá únópi-káárébi maréta pááqya-kanaama kéowana Karíti-marukake uwááma áwiqa anón-uwaama yokáiyē.

15 miráitana min-úwáágómá únópi-káárémá mamá táiq kéitana ketáámá íma kanaanárq yáqtoqma awíqmeqtaa uráunatae.

16 miráitaqtaa mikákémmá ketáámá maréqtaa pááqya-marukaqa Kótaq uréqtaa íyórai-aukapaqa ketáámá anón-ummaa-yataaqa matáunatae. ketáái pááqya-unopi-kaarema anón-unopi-kaarenobaq mûte makáunatae.

17 miráitata únópi-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá únópi-káárémá yáqtorai-yataaqa yabitiréta ánnáma atáa umá akoqnáa kéeta yeráwáqá téta únópi-káárégómá tíwíqmenata Aríbiya-aukapaq wíniye téta yeráwáqá tabaráábera-qtataaqa ayútuwaawana mi-káárégómá únókóni ámûraaqa mayaqména uréire uráiyē.

18 miráimanibo anón-uwaagaraq únókógáráqá keqtáámá tiwéqtamena uréire kéitata yeráwáqá káqon-abayaanapimma áaimma átáma oótamma mamá iyaabítaaq urááe.

19 ániibo óq-taoqa yeráwáqti iyáápiemma únópi-káárémá mamá íráqôniq i-yátááqá mamá iyaabítaaq urááe.

20 miráitaqtaa netuqyaa-túpáámá ketáámá aabaúwábi wiyóqá íma káonaunataama ‘náakaqtaa máuno?’ téqtaa anón-uwaama kéyoraitaqtaa ketáámá íma paá mái-tuyanamma ítaranunataamibo “táiq ónúnatae” téqtaa tiráunatae.

21 ániibo netuqyaa-túpáámá máqte-kayukama aáwaqa íma néta máawana Póro wemá yeráwáqti aúkáapi itó-urena tiráiyē: “keráwáqá maami-káyúkámá itáaro. naayóbáqá keráwáqá ketáama kéiteqa Karítibaq yuwéq íma uráiyakakaa maamiráuma ummaa-yátááqá íma mayéqtaa máqte-qtataaqa íma aúyoranena iné.

22 miráimanibo kemá timá-timunna-aimma itáaro. keráwápikémmá móra-naqa íma aúyoranibo kímora-yataaqa únópi-káárémá wenamáa aúyoraniye.

23 ániibo kemá Áánúqtukaq nunamummá kéteq wekác itáiq-itaiq kéunana nokáámma Áánúqtuni kaqtó-nakoma ketimakaq yama itó-urena tiráiyē.

24 Póro, emá íma ikatíqa éwaq anómma Arómani-nakoma Títaama wenaúrakaq koma itóao. ániibo maami-káyúkámá máqtemma yeráwáqá únópi-káárébi máa-kayukama eqtábá Áánúqtuma kawáá íniye.’ téna tiráiyē.

25 minnáyaba waayúkama keráwáqá íma ikatíqqa oro. kemá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéunapoana Áánûqtu wemá tinná-yataaqa kanaaráq tarôq íniye.

26 minnáyaba ketáámá páátákáá únópi-káárémá maméqtaa móra-marukaq onúnatae.” téna Póroma tiráiyé.

27 ánibo tiyááka umá títaubake kaumo-nókáámmá kéyataitata uwáá kéyorena ánibo móra-nokaama títaubake kaayaqté-kaayaqtekomma yeráwáqá Meriteréinia-unokoni áwabaqa nokáan-aukaama únópi-káárébi mayáimá mayáa-kayukama yúyánámmá itáama maami-káárégómá “móra-marukaq kéwiye” téta yeráwáqá yúyánámmá itiraae.

28 miráitata yeráwáqá ayáqtááq-annaraqa ummaa-yátááqá abíkumareta únópi yúwáawana kúmimma waaqókáriq uráiyé. miráitaaqta ketáámá maréqtaa móragaraq pááqya-kanaama kéweta min-ánnámá únópi yúwáawana kúmimma waaqókáriq éna kegébaraq kukáiyé.

29 ánibo únópi-káárébi mayáimá kémayaa-kayukama yeráwáqá ótaqaq ya kumayániye téta yeráwáqá óriq umá ikatíqqa urááe. miráitata yeráwáqá páátákáá únópi-káárémá yáqtoqma akoqnáá i-yataaqa mi-káárégóni ayárepaaq kaayaqté-kaayaqte ummaa-yátááqnaq yáqtoq-mareta máiyana aabaúmá utaíkaae téta yeráwáqá nunamummá tirááe.

30 miráitata únópi-káárébi mayáimá kémayaa-kayukama yeráwáqá yuwéta péqmareta kóineta únópi-káárégóni aipakémmá ummaa yamá yáqtorai-yataaqa karikaa uréta pááqya-unopi-kaarema mémánóbáq yubéqtukaee.

31 miráitana Póro aónarena wemá i-wáyúkátí kawáá-nákaráq yáimma i-wáyúkágáráq timá yímikaiye: “maamin-únópi-káárébi máimá kémayaa-kayukama yeráwáqá íma máiyaaq minná máqtemma keráwáqá táwíq ínoe.” téna Póroma tiráiyé.

32 ánibo i-wáyúkámá yeráwáqá maami-káárégóni ánnáma kárátuwaawana uráiyé.

33 aabaúma utánéna kéitana Póro wemá maami-káyúkámá aáwaaq naígáae téna watáama tiráiyé: “máka-tiyaapari umá títaubake kaayaqté-kaayaqte miráuma ayáqtáá-kanaama ketáá ikatíq umá aúyoqeqtaa aáwaaq íma naráunatae.

34 miráitaaq kemá akoqnáá umá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yáimma paá-aawaqa mamá kénaiyanawaq min-ááwákómá keráwáqá mamá akoqnáá íniye. minnáyaba keráwáqá itáaro. keráwáqtí túma íma ayáá atikaniye.”

35 Póro wemá mirá kétena yeráwáqtí yúrakaqa yammá maténa Áánûqtumma amuqá marakéna nunamummá kétena Póro wemá yammá naráiyé.

36 miráitata máqte-kayukama yeráwáqtí iyakoma íraqóniq kéitata aáwaaq mamá narááe.

37 miráitaaqta ketáámá taígani-kayukama (miráuma 276) mi únópi-káárébi máqte-uraunatae.

38 ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá aáwaaq mamá nátuweta anaaékaqa yeráwáqá únópi-káárébi máimá aáwaaq-unamma mamá únópitáá iyabótúwáawana únópi-káárégómá ummaamá íma yéna oyaaq umá uráiyé.

únópi-káárémá táíq uráiyé.

39 aabaúmá utamá kégaitata únópi-káárébi mayáimá kémayaa-kayukama yeráwáqá márúqa káonetaamanibo maramá íma aónaraae. miráitata yeráwáqá min-áúkápáqá íraqóniq umá únópi-káárégóni márúqa wáitana íraqóniq umá kegébama wáitata yeráwáqá min-áúkápáq wínéta urááe.

⁴⁰ miráitata yeráwáqá mi únópi-kááréráqá ánnáma kúma akoqnáá umáráan-annama kárátuwaawana únókóni ámúraaq wáqe-uraiye. miráitata yeráwáqá aweqtai-yátáráqá ánnáma kúma akoqnáá umáráan-annama kégareta ániibo taabaráábema múte abíkumaraawana uwáágoma yiwiqmena únókóni kegébabaaq uráiyee.

⁴¹ miráitana mi únópi-káárégómá maréna únókóni kegébanobaqa aipaké koma aguréna maranóbáqá akoqnáá uráiyee. miráitana anón-uwaama yokéna maamin-únópi-káárégóni ayáremma mamá táwiq uráiyee.

⁴² ániibo i-wáyúkámá yeráwáqá yaímma ánná-wayukama péqmareta kóinoe téta yeráwáqá yíkamineta urááee.

⁴³ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Póromma áwáqnaa kéena íma mirá-inoe téna wemá yaímma-anna-wayukama tímáyíkáitata yeráwáqá nokótaaq yubámeta únókóni kegébabaaq urááee.

⁴⁴ ániibo yaímma-wayukama únópi-káárégóni yaa aqtóráq yáqtoqma mayaqméta nokegébábaq urááee. miráitaqtaa máqte-kayukama íráqòniq umá máqe-uraunatae.

28

Póroma Mórora-marabaq máqe-uraiye.

¹ ketáámá máqtemma mi-nókóni kegébabaaq iréqtaa ketáá itáunama mi-márúkón áwiqa Mórora-marabare.

² miráitata mi-márúkáké-káyúkámá yeráwáqá keqtáámá mamá íráqòniq kéowana ániibo aaqá yéna yaugiqá kéitata yeráwáqá iramá agamakéta min-íráráqá keqtáá tiwiqma tíkawaqtaa máqe-uraunatae.

³ ániibo Póro wemá móra ira-átáámá mamá irabí agamakáitana móra-iraakabayaakoma min-írá-átáábí máqena kokoqá kéiqtaba min-íráákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúraiye.

⁴ ániibo mi-márúkáké-káyúkámá aarawaamá yeráwáqá aónaamma maamin-íráákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúrena upúkáiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá maará téta tirááee: “árimma maamin-nákómá wemá yaímma-wayukama únópi yíkamitata pukáawana ketáái manikómá íráqònaamma taròq í-nákómá wemá maami-nákoqtábámá íma paá mániye. téna maami-qtátáaqá taròq kéiyee.” téta yeráwáqá tirááee.

⁵ miráimanibo Póro wemá maamin-íráákábáyáámmá iranóbáq awéqtáma kéyuwena paá máqe-uraiye.

⁶ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá Póromma awé umá karákéta iqtoráinana wemá puíniye téta temmá Póroni aneqá móra-yataaqá íma abarokáké kéiqtaba yeráwáqá téta “maamin-náqá wemá maníkéé.” téta yúyánámmá itaraae.

⁷ min-áúkápáqá mórana maramá wáqe-uraitana mi-máráráqá yabíkái-naqa áwiqa Púbiria wemá keqtáámá mamá íráqòniq umátíkáitaaqtaa ketáámá kaumo-yúpáámá wení-naupaqa máqe-uraunatae.

⁸ ániibo Púbiriamma aboámá anó-karima kokoq-karímá mayéna waguráitana Póro wemá min-nákóni naaúpaqa uténa min-nákóni aneqá ayáamma aráápare nunamummá kétitana min-nákómá atóbaraiye.

⁹ Póro wemá mirá kéitata mi-márúkákémmá netuqyaammá kari-wáyúkámá yeráwáqá kéyewana Póro wemá mamá atóbamayikaraiye.

¹⁰ miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá keqtaámá íráqôniq umá tíwáqnaa kéetata ánibo yaímma-yataaqa keqtaá kétimetata tíwáqnaa umá móma únópi-káárébi tiyúkataae.

Póroma Arómuq yayamá íráiye.

¹¹ ánibo mi-márúkák ketáámá kaumo-wiyómmá maéqtaa anaaékaq ketáámá maréqtaa morama únópi-káárémá Érékánara-marabakemma anón-uwaama yóráitana mi-márúkák ya máqe urái-kaarebiqtaa uyáqtama uráunatae. miráitana únópi-káárégóni aikaqá Tútie téta yeráwáqti manikóni ábárawaao-aanikoratati yimammá tarôq umákáawana wáqe-uraiye.

¹² ánibo ketáámá min-únópi-káárébi maréqtaa Tírakuti-marukaq yayamá íréqtaa mi-márúkáká kaumo-yúpáámá máqe-uraunatae.

¹³ miráitaaqta mi-márúkákémmá ketáámá min-únópi-káárébi maréqtaa Arégiuma-marukaq yaútúma yayamá íréqtaa mikákémmá anón-uwaama yóráitaaqta maréqtaa Putióriabaq anó-marukaq ko yamá uráunatae.

¹⁴ ánibo mi-márúkáká yaímma Káriqton-anna-wayukama keyimonaunata yemá keqtaá yáqtóráawata abapaké kaayaq-yúpáámá yeráwáqte maéqtaa Arómuq uráunatae.

¹⁵ ánibo Arómuq yaímma ketíbâqawaayutaama Ítun-aama kéitaa-kayukama yeráwáqá ítamma keqtaáyábámá kéye téta kétéwata yemá máqtemma maréta mi-márúkák áwîqa kaumo-áúwái-náúpáqá mááketi-marukaraq wenáwîqa Áápiatibaq íréta keqtaámá aapaq ya kétimonaawaqtaa Póro wemá yemmá keyimonena wemá Áánûqtumma amuqá marakéna akoqnáama matáiyé.

Póroma Arómuq Áánûqtuni watáama tiráiyé.

¹⁶ ánibo ketáama Arómuq yayamá keyunanata kámááni-nakoma Póroqtaba wenamá móra-naupaq máinana móra i-nákómá wekáqá yabíkáiyé.

¹⁷ ánibo kaumo-yúpáámá keyaitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yááyaitata yemá máqtemma ya áikutaawana wemá maará téna tiráiyé: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro. kemá íma táí-aaimmá tarôq kéeq Ítiráaeo-wayukama ketáái títaubikon-aaimma mamá táíqa íma uráunamanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Yérútaárebaqa kemmá ánnáma umátiketa Arómani-wayukati iyáápi kemmá tikaraae.

¹⁸ miráitata Arómani-wayukama yeráwáqá aamá ítama yaikaamanibo kemá móra-yataaqa tarôq kéeq puyónúnna-aaimma íma tarôq uráunata yemá kemmá tiyuwánéta urááe.

¹⁹ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yemá ímiye téta maamin-áímmá aratéwaq óqa kemá aamá ténúnna-aaimma íma wáqe-uraiye. miráitaaq kemá anókamaani-wayukama yááyanata yeráwáqá ketáama ítama yainánóe. téq kemá tiráunamanibo keti-wayukama yeráwáqá móra-yataaqtaba aabimmá íma mayikánúne.

²⁰ ánibo kemá maamin-áíqtábá keráwáqá tááyama kétima-timune. miráitaaq Ítiráaeo-wayukama keráwáqá kéiteq awé uráa-qtataaqtaba kemá itáíq-itaiq kéeq awé uráune. miráitana minnáyaba maamin-ánnágómá kemmá yáqtoqma akoqnáá kéiyé.” téna Póroma tiráiyé.

²¹ ánibo yemá tirááe: “Ítiráaeo-wayukabikemma móra-nakoma ení watáama íma aúbabimma agamá timá-timenata ánibo móra ketíbâqawaayutaama íréta ení watáama íma téta emmá íma timá táwîq urááe.

22 miráitaqtaa ketáámá enóyaupiken-aimma itánáqtaa kéune. ániibo ketáámá itáunataama máqte-kayukama yemá uyátárai-nakoni aammá kéwaraa-kayukama keráwáqtábágaráq yatáqma-yataapi mááe.” téta tirááe.

23 ániibo Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yeráwáqá mórama kanaamá maréta Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma aarawaamá Póroni márúpaq irááe. miráitana Póro wemá aabáyaanapike áaimma átárena énaikaqa wemá watáagon áaimma tímá kétageña Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba Ítuqtabagaraq watáama tiráíye. miráitana wemá Mótetini ámáan-aimma kétena yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá wannaabí agamakáan-aimma kétitana maamin-áikómá yeqti yúyánámmá mamá íráqôniq kéitata yeráwáqá Ítuqtaba itáíq-itaiq ínoe.

24 miráitana yaímma-wayukama wenáama kéitaawata yaímma-wayukama wenáama íma ítama arútaraae.

25 miráitana yeráwáqá yenamááriq óq-yuyanamma itéta kégowana Póro wemá áqnáabaqa maará téna tiráíye: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá árain-aimma keráwáqá yúbi-kayukayaba téna Áánûqtuni amuné-náqá ketáái títaubikoma Ááitáiyani óyaukaq tiráíne.

26 ‘emá maami-káyúkábí kéweaq maará téaq tímá-yimiyo. keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

27 maami-káyúkátí íyakoma akoqnáá umáguraitataboata yaákoma aamá itaíyábá yibógaitata yemá yúramma karoparááe.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íkáonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íkéitaitataboata yúyánámmá íkéitaae.

yemá ketôpaqa íma ko yaútúmeta mamá íráqôniq umá tikaao téta íkéye.’

téna agamatán-áúbabí Áítáiyama tiráíne.

28 Ítiráaeo-wayukama yúbi máin-aaíqtaba maami íráqô-mayaima Áánûqtuma ke-qtáá yawéqma tiwiráni-kataama minná Áánûqtu wemá káqon-anna-wayukabi yúwáitana kéwiye. ániibo ketáámá maamin-áímmá tímá-yimenatataa yemá itánoe.

29 Póro wemá mirá téna kétitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yenamááriq aamá téite urááe.

30 ániibo Póroma mi-márúkák máena kaayaq-kárítimáátígóni arupimmá móra naammá meyaniq uréna yaímma-wayukama wení-naupaq keyewanama wemá mamá íráqôniq umáyikaraiye.

31 miráitana wemá akoqnáá umá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama kétena uyátárai-naqa Ítu Kárlíqtoma watáama máqte-kayukama tímá yímikaiye. miráitana wemá maamin-áímmá waayúkama abarokák akoqnáá umá tímá-yimiyabama móra-nakoma aammá íma aúnakaraiye.

Arómani

Ítun **anaae kéwaraa**-yubaq **Aróm**ubaq **Póroma agatáiye**.

Póroni mayaiǵón áaimma

¹ kemá Póro mayai-nákómá Ítu Kárlqtoni mayairá Áánûqtuma aúyatikarena tááyaraitaq min-áúbá-wánnáámá agatáune. kemá Póroma Áánûqtuni Íráqô-kataama tin-áímmá timá tímikaune.

² Áánûqtuni amuné-wáyúkábí wení aúba-wannaabi naayóbáqá mimórá-Íráqô-kátáámá Áánûqtuma akoqnáá umá tiráiyé.

³ maamin-Íráqô-kátáámá Áánûqtuni áanikoqtabama wáqe-uraitana Tébitin-annabike páaq uráiyé. maa-márábi-káyúkáúrámmá páaq uráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq Áánuqtun áanikoma máqe-uráiyé.

⁴ áanikoni akoqnáágaraq imaamugáráqá yirááténa pukáapike kímora ító-umakaraiye.

⁵ kemá Póroma Ítumma tirummá kámunana Áánûqtu wení mayáimá kétimitaq Ítumma wekák kémaiyaune. waayúkama máqte-marabake Ítumma yirummá kámeta anaaé kéwaraaqtaba Áánûqtuni Íráqô-kataama kemá timá yimunaiq umá

⁶ keráwáqá Arómuq-marupaq máa-yuma Áánûqtu tááyaraimma Ítu Kárlqtonamoe.

⁷ keráwáqá Árómuq-marupaq máa-yuma keráwáqtábá tááyaraitaq Áánûqtun-aama wáraa-kayukama kemá keráwáqtôpaq kágayaune. Áánûqtumma ákáikayukao, Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Kárlqtogaraq yenamá yenákátí Íráqô-qtataakaraq yeqtí kaayoné-yátáákárq keráwákáq paá waíno.

Póroma amuqá maréna nunamummá tiráiyé.

⁸ áqnáabaq ketí Áánûqtuqtabama Ítu Kárlqton áwíkaq timuqá kémarakaune. maragáráq-maragaraq-wayukama keráwáqtí itai-yátááqtábámá ítama ánataqtukaapoq keráwáqtábámá timuqá kématikaune.

⁹ nunamupí maamin-áímmá túnnama Áánûqtuma wenamáárlq ítaraimma árain-aine. Áánûqtuni Íráqô-kataama tirukakékaráq kétimaiyimeq weqtábá kéune. wení Íráqô-kataama wenáanikoqtabama wáiyé. Áánûqtuma ítaraiye máqte-tupaama keráwáqtábá nunamupí kétune.

¹⁰ aati-aatimá nunamupí Áánûqtumma itáanana akáinanama ketí aammá awíqtikainaq yayamá keráwáqtôpaq yenúne. ayáqtááq-kanaama yénáae téq uráune.

¹¹ miráitaq keráwáqtábámá ôriq umá kemá kékikaitaq timónanaq kéune. miráinaq kemá yaímma-yataaqa timénáá kéune. Áánûqtuni Íráqô-qtataaqa keráwáqté keqtirupi wamá akoqnáá ikáae téq kéyune.

¹² minná Áánûqtukaq aati-aatimá túyánámmá itáiq-itaiq í-yátááqá keráwáqá tíwáqnaa kéinana keráwáqtí itai-yátáákómá kemmá tíwáqnaa kéinama itáiq-itaiq í-yátááqá keráwáqtôpaq akoqnáá kéena ketiyápiqtaa akoqnáá ikáae téq kéyune.

13 ketúnabaro, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútáaro. netuqyaa-túpáámá kemá túyánámmá kéitaune, keráwáqá óq-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Ítu Káríqtonopaq yíwíqme yénáae téq kéyune. miráimanibo máqte-tupaama yaímma-yataakoma kemmá yáqtoraitaq paá kémaune.

14 máqte-marabaq-wayukama watáama Ítuqtaba keti aqtábááma wáiyee. minná márúkaq-wayukagaraq karaanóbáq-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq íma ítaraa-kayukagaraq mi-kátáámá yemmá timá-yimenune.

15 miráimanibo ketiyakoma iyánaaq kéitaaq keráwáqá Arómuq-marupaqa Íráqô-kataama timá-timenaae téq kéune.

Íráqô-kataama Áánûqtuni akoqnááe.

16 miráimanibo Áánûqtuni Íráqô-kataayaba kemá tigaemá íkéune. Íráqô-kataayaba nôraq inábiyo? minná Áánûqtuni Íráqô-kataama wení akoqnááma wáipoana máqte-kayukama kanaaráq mamá atóbamayikaniye. áqnáabaqa Ítiráaeo-wayukama anaaékaq Yéqtaaeo-wayukama maamin-Íráqô-kátáánápó atóbamayikaniye.

17 miráinana Áánûqtuni Íráqô-kataagaraq waayúkagoni arupú-aaimma abarokáq pááq kéiyee. waayúkagoni áaimma arupú umá minnáyataba yúyánámmá itáíq-itaiq umá yabíqme kéuyoe. Áánûqtuni aúba-wannaabi miráuma kétiye: “móra-nakoma Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáíq-itaiq umá yabíqme uwínanama matúq-matuq umá mái-yataaqa Áánûqtu amíniye.” téna kétiye.

waayúkaurakoni agaemá

18 maa-káyúkámá Áánûqtuma yinaaeáma kéumamepoana Áánûqtuni áyamma wení márúpake kégumiye. kebó-yátááq tarôq kéo-kayukama yeqtí kúmiqtababoana Áánûqtuni árain-aimma yayamá pááq íkeiye.

19 Áánûqtuni máqten-aaimma íma aúpáq wáiyee. miráipoana Áánûqtu yemmá yiráátiraiye.

20 Áánûqtumma ketáámá kanaaráq íma aónanunataamanibo wemá tarôq uráiq-tataaqnapo kanaaráq káonaunatae. maa-márámá pááq urái-kanaarake wení watúq-watuq umá wái-akoqnaama kanaaráq káonaunatae. miráinata yeqtí kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwéta maará tínoe “ketáá íaonaraunatae” ítinoe.

21 Áánûqtuqtaba ítaretamanibo wení áwíkaqa íma yaaguyabéta wekáq “tíkáiyee” ítiraae.

22 “itái-wáyúkámá máunatae” téta tiráamanibo yeráwáqá áá íma ítaraa-kayukama yayamá máqe-uraae.

23 matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma yiwikáqtuwetamanibo wenamí-kanamin umá waayúka-amakaraq waíwaakon-amakaraq áwáábíq-wakoni-amakaraq yekák irayutáúmá mamá téta uyátá-maqma “Íráqô-qtataae” téta yúyánápi tiráae.

24 áá íma ítaraa-kayukama pááq kéopoana Áánûqtuma iyúwáitata yenamááriq yetáaimma kéwaraae. yeráwáqtí yikái-yátáákó yabíttitata kebó-yátááq tarôq urááe. yúnapogaraq kebó-yátááriq urááe.

25 yaímma-wayukama miráitata Áánûqtuni árain-aimma wenamí-kenamin umá kaaqaari-áímmá wakááe. mi-qtátááqá Áánûqtu tarôq uráiqtataakaq yiraayutáúmá amá yetíwíqa múte yaútaamanibo tarôq urái-nakon áwíqa ímiye.

ááqibo Áánûqtuma wenáwîqa múte yaúma watúq-watuq umá waímo. áraimma waíno.

²⁶ otaa-qtátááriq oqtábábóana Áánûqtu iyuwáitata yenamááriq kéketa yetúnapo yigae-yátááqá mamá pááq urááe. miráitataa aaragógáráq aaraukáq-ááimma íma wakááe. paá yetúraqa íarutainama kéwaraae.

²⁷ mimóráiq umá waamá aaraukáq-ááimma paábqa mamá kéyuwaamanibo káqo-waqtaba kéyikaiqtataboata yirunóbáqá íráráá karáiyee. yigae-yátááqá káqowa-kaqowamma mamá paá urááe. miráipoata yetúnobaqa ókon-okomma táí-ummaa-yataaqa pááq íno-waigoni ápêqa yeqtí kúmiq-yataakoqtabama wáqe-uraiyee.

²⁸ miráimanibo Áánûqtuni aúyánámmá yeráwáqá íma yáqtóráawana Áánûqtuma iyúwáitata yetúyánápíké waqmá kéitaae. kebó-yátááriqo kéomma kéqoke-kaqoke-kebo-yataaqa tarôq kéoe.

²⁹ waátá-aaimma arááqayan-aaimma táí-aaimma iyáábúq-aaimma aweké-ááimma ááíqa í-ááimma komarummá í-ááimma waayúkayaba ítama táiq í-ááimma ógikaae. anaaépaq-aimma tí-ááimma

³⁰ waayáimma tí-ááimma Áánûqtuqtaba íyámma umákai-yataaqa aamá aratéta yeqtúma mamé uí-yátááqá yeqtí yúyánápíké aúgemma otaa-qtátááqá mirán-ááimma ógikaae. anóbon-aama kárate.

³¹ áá íma itai-wáyúkáá yeqtí anóna-anon-aaimma arátaae. waayúkayataba íyaqa íkeyimeta kaayoné-yátááqá íyimikaae.

³² Áánûqtuni ámáan-aiko téna: “máqtemma mirán-ákáq maíyanama puí-yátááqá yeqtí ápêqa waíyee.” mirá téta ítaraae. yeráwáqá móragaraq miráute kéuyeta máqte-kayukama miráute kéuyeta warai-yátááqtabá kéyikaiyee.

2

Áánûqtuni yainai-yátááqá kanaa kéiyee.

¹ ketí aanábô, óq-wayukama kéyainaa? móra-nakoma wení kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwániyee. óq-wayukati yenáánamanibo yemô oníq umá emá móraiq kée miráuma enamááriq yawááq kéone.

² Áánûqtu óq-wayukama náayubi maamirá-qtátááriq o-káyúkámá yáináimma ketáá káounaunatae. wemá kanaa kéiyee.

³ ááqibo ketí aanábô, óq-wayukama yaináanaiq umá móraiq umá emá enamááriq kéyainaae. “Áánûqtuni yawááq-iyataapike kótanune” téq enaúyánápímmá kéteno?

⁴ aqá Áánûqtuni paru-yátáákómá waayúkama íma iyuwai-yátááqá waayúkayataba yaákarena awé-í-yátááqá enaúyánápímmá pááqya-qtataariq kéteno? enáaimma waéqma tinanamá Áánûqtu wení kaayoné-yátááqá emmá kanaarâq uíniyee.

⁵ enaákoma akoqnáá umá óqtakaa umágitaa enáimma íma mamá kéwairaane. ení yainai-yátááqá anókariq kéinana mi-túpááyábá Áánûqtuni áyámma í-yátáákárâq yainai-í-yátáákárâq pááq ínaama ení yainai-yátááqá íbêqa anókariq kéone.

⁶ máqte-kayukama aókâq-aokaq máqte-qtataariq kéoqtaba Áánûqtuma yeqtí ápêqa yimíniyee.

⁷ yaímma-wayukama tágama-yataakaraq yíwîqa uí-yátáákárâq paá matúq-matuq umá máí-yataakaraq abáá-umae kéuyeta íráqô-qtataariq kéopoana yemmá matúq-matuq umá máí-yataaqa Áánûqtu yimíniyee.

8 yaímma-wayukama yenamááríq yetábá yúyánámmá itéta kateko-ámmá íbáq kéyuwaapoata yemmá Ááúqtuma moyáqá yéna áyámma umá nommá atíqtuwainikaa umá ayáuyikaniye.

9 máqte-kayukama waátâ-yataariq uráiyánama áqnáabaq Ítiráaeo-wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá yú-tikaraq yíkaraq mayánoe.

10 ááqibo máqtemma arupú-amma waráiyánama áqnáabaq Ítiráaeo-wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá tágama-yataakaraq yíwíqa anómma uí-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq Áánúqtu yimíniye.

11 máqte-kayukama Áánúqtu mimoráíq umá yainániye.

12 Mótetini ámáama Yéqtaaeo-wayukama íma yímikaiye. ámáan-aimma íma matéta yemá kúmiq-yataaqa umáe kéuyeta yeráwáqá puinoe. Mótetini ámáama Ítiráaeo-wayukama yímikaimma kúmiq-yataariq umáe kéuiyanama ámáan-ainapo yainániye.

13 ámáan-aimma paá kéiteta Áánúqtuma “Íráqô-kayukae” téna íkétimanibo ámáan-aimma waráiyánama Áánúqtun-aurakaq Íráqô-kayukama mamá aúyikaniye.

14 Yéqtaaeo-wayukama ámáan-aimma Móteti íma yímikaimanibo yeqtí yúyánápiké téta yaímma-taoqa Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma wakááe. miráitata yenamááríq yeqtí ámáan-aikaq mááe.

15 Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma wakáapoata árain-aimma yirááténa yirupi aúba-wannaaraa agamá kémaraiye. yaímma-taoqa yúyánákómá yeqtí kúmiq-yataakoma yeqtúbí kémaraitana káqo-taoqa yúyánákómá kanaaráq kéumayikaiye.

16 Áánúqtuni Íráqô-kataayaba kemá abarokáq kétunama miráuma maamitúpáámá Áánúqtu Ítu Káríqtoni óyaupike máqte-kayukati aúpáq-yááímmá mamá yainániye.

Ítiráaeo-wayukaraq ámáan-aikaraq

17 emánô? kemmá Ítiráaeo-naqune té kétima-timene. Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma aúyánápi kéwarema Ítiráaeo-nakoma máíye. emá Áánúqtuqtabama weganoq-kanoq-áímmá abarokáq kéténe.

18 Áánúqtuma mirá-uwo ti-qtátááqá emá itaraane. ámáan-aimma yoráuma itaraanaboa arupú-amma itaraane.

19 yúgaroq-wayukati yabi-i-náqá kumayuqñóbáq máa-kayukati ókáán umá máema

20 áá íma itaraa-kayukagaraq iyápógaroq yeqtí yirááti-naqa máema ámáan-aipi mútúq itái-yátáákáráq árain-aikaraq ítama arútarema

21 waayúkama kéyiraatenamanibo nóraq itááq irááténaiq umá enamááríqa ímira-keono? emá “moyámmá ímáyáaro” abarokáq kétémanibo emá moyámmá kémaiyaane.

22 emá “aaraukáqá íyataaero” abarokáq kétémanibo emá mirá kéono? emá yaataq ikúqma amammá taróq uráá-qtataakoma kéyiwaagonamanibo yemmá káqo-kayukati monoq-nákáá-náópákémmá emá kémayaano?

23 ámáan-aiqtaba enáuma mamé kéuyonamanibo Áánúqtuni ámáan-aimma íma kéware wekáq agaemá makáane.

24 miráitana Áánúqtuni aúba-wannaabi Ítiráaeo-wayukaraq kétiye: “keráwáqá táigo-qtataaqa képoata Yéqtaaeo-wayukama kétimonetaboata Áánúqtuni áwíqa yamá akáyáámmá kétée.” téna aúbabi kétéiye.

25 Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma warétama íráqô-qtataaqa yúma kará ínomanibo ámáan-aimma yúma íkáratainikaa ínoe.

26 Yéqtaaeo-wayukama yúma íkárataamanibo ámáan-aikoma waréta yemmá yúma kárataakaa-kayukama Áánûqtu káyimonai íyabiyo?

27 Yéqtaaeo-wayukababoata keráwáqá Ítiráaeo-wayukama yawááq-umayikanoe. paá túma kárataama Mótetini ámáan-aimma keráwáqtábá agatáimanibo íkéwaraae. ááqibo Yéqtaaeo-wayukama túma íkárataama maamin-ámáan-áímmá kéwaraae.

28 náawaq árainmma Ítiráaeo-naquramma máíyo? náawaq aúma káratai-naqa árainmma máíyo? Ítiráaeo-naqa paá amegaarâq-áúma íma máíye.

29 aaqáo. Ítiráaeo-naqa arunóbákéqtábá árainmma Ítiráaeo-naqiye. arunóbáqtábá Áánuqtun Aágoni mayaímá wáitanamanibo ámáan-aikake íma paáq kéíye. min-nákómá arunóbáqá Áánûqtun Aágoni mayaímá wáitana wenáwíqa maa-márábí-káyúkátí yúrikaq anómma íwáimanibo Áánûqtun-aurakaq wenáwíqa anómma wáíye.

3

tái-yaaikoma íráqôn-aaímma íma yawááq-íniye.

1 Ítiráaeo-naqa máena uyátá-maqma kéqon-naqa íráqônîq kéumakaiyo? yúmo kará-í-yátááqá kanaarárábíyô?

2 owé. máqten-aukapaq kanaarâq wáíye. Áánûqtuma wení watáama Ítiráaeo-wayukama áqnáabaq iyáápi yímikaitata abarokâq Áánûqtun-aaímma kéítaae.

3 yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá íyabikaamanibo Áánûqtu mimóráíq umá wemá yímikain-aimma aratínô?

4 túyánámmá íma itáaro! miráuma máqtemma kaaqaari-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuma wemá yímikain-aikaq yabíqma matúq-matuq umá mániye. Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye: “máqten-aimmo tinnamá kateko umá yiráátiniye. emmá yaináíyaama uyáqtanone.” téna min-áúbábí kétiye.

5 ketáái otaa-qtátááqô abarokâq kéinana Áánûqtuni kateko-yátááqá tiráá tínataama nóinae téqtaa tenúnataabiyo? otaa-qtátáárîq kéonanataa Áánûqtuma keqtáámá táígoma tímínîqtaae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? mirá téta yaímma-wayukama kaaqaari kéte. yekáá kéunataae. mirá téqtaa tenúnataabiyo?

6 aaqáo. Áánûqtu kateko umá íyainenama náaraq umá maa-márábí-káyúkámá kanaarâq yaináníyô?

7 kaaqaari-áímmá tenanamá Áánûqtuni árain-aikoma máqte-kayukayopaq anómma abarokâq íniye. abarokâq ínatama nôraq ínata “kúmiq-nare” tînô? yaímma-wayukama yúyánápi mirá kéte.

8 mimórá-wáyúkámá mirá téta: “otaa-qtátáárîq ónátae. mirá kéonanataa Áánûqtuni íráqô-qtataaqa paáq íniye.” téta yaímma-wayukama wakutéta ketí watáama mirá kétune kéte. yeqtí ápêqa yawááq umá wániye.

árainmma móra-nakoma kateko-náqá íma máíye.

9 ketáámá Ítiráaeo-wayukama uyáqtaaraunataabiyo? ímiye. kúmiq-yataakoni akoqnáabi máqtemma móraiq umá máunatae.

10 Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétéye:

“áraitmma móra-nakoma katekó-náqá íma máíye.

11 kímora áá Ítarain-naqa íma maéna Áánûqtuqtaba abáá-i-naqa íma máibo

12 máqte-kayukama Áánûqtuma yinaaéma umákaraae.

máqtemma otaa-qtátááqá tarôq éta íma móra-nako Íráqô-qtataaqa tarôq kéíye.

áraitmma kímora-naqa íma máíye.

13 yeráwáqtí yimóyarokoma agaro umáguraimma waayúka utái-máikáá kéitata yimáábírake waéqma kaaqaari-aímmá téta yóyauq-ananaakake puí-áímmá irakabayaakóní waátâikaan-aimma kéte.

14 yeqtí yóyaukaqa íma ikaa-q-áímmá ógiqma wáíye.

15 waayúkama yíkamma puí-yátááqtabá oyaq kéoe.

16 aati-aatimá yawití-wáátí kéeta yeqtábábóata waayúka yimuqá máráníq íkeoe.

17 kaayoné-ámmá íma waréta

18 Áánûqtuqtaba yáaqa íkeigaitata íma kéitaae.”

téna Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétéye.

19 ááqibo ketáá kétaunatae. ámáan-aikoma téna máqte-kayukayataba ámáan-aikoni aménáápáqá máqe-uraae. miraráá umá óq-yoyauqa aúyakaitata máqte-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtuni yaináí-yátááqí máqe-uraae.

20 móra-nakoma ámáan-aimma kéitaitana kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq kanaaráq ímanibo ámáan-aikoma paá máqtemma ketááí kúmiq-yataaqtabama kétéraatiqtaae.

maamin-ákáq móra-nakoma yayamá kateko umá mániye.

21 íbêqa ámáan-aikoni-kanaama yátamakítana Áánûqtuni kateko-yátááqá abarokáq uráíye. maami-kátékó-yátááqá miráuma wáíye.

22 Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááré. máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq wekáq yirummá améta Áánûqtuni kateko-yátááqá mamé kanaaráq mayánoe. naayóbáqá Áánûqtuni ámáan-aikogaraq amuné-wáyúkágáráq mimórá-ái tirááe. Ítiráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq máqtemma kúmiq-yataariq uráápoata mimórá-yáínáí-wátáámá tirááe.

23 máqte-kayukama kúmiq-yataariq uráápoata máqtemma Áánûqtuni tágama-yataaqtaba aqtóráíq umá mááe.

24 ááqibo Ítu Káríqtoma mamá paá umáyikaniye. Áánuqtuni Íráqô-qtataakoma paá yímikaiye.

25 Áánûqtu Ítumma paá yímikaiye. ánibo Ítuma pukáipoana wení naegómá máqtemma yirummá ámekaa-kayukati kúmiq-yataakoni yígaemá mamá paábaq yuwániye. wenáanikoma paá yiména waayúkaq katekoíq ínôqtabama Áánûqtu yiráátiraiye. naayóbáqá taígani kúmiq-yataaqtaba Áánûqtu íma yainéna taígoma iyimikaimibo

26 íbêqa waayúkaq katekoíq ínôqtabama kéyiraatiye. waayúkama máqtemma Ítukaq yirummá amê-kayukama wé mamá kateko-wáyúkámá káuqyikaiye.

27 ámáan-aimma waráinaiyataba aúma mamá uí-yátááqá paá íniye. arummá amínayaba kateko-yátááqá uíniye.

28 miráuma kéitaunatae. ámáan-aikakema waayúkama kateko umá íma kanaaráq mánomanibo yirummá Ítumma améta kateko umá mánoe.

29 Áánûqtu Ítiráaeo-wayukama paá yenamáa yeqtí Áánûqtuwaq máiyoyo? Yéqtaaeo-wayukati Áánûqtugaraq máiyoyo? owé. máiyeye.

30 Áánûqtu wenamáa mimóráé. Ítiráaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama Áánûqtu katekoíq umáyikaniye. móraiq umá Yéqtaaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama katekoíq umáyikaniye.

31 ámán-aimma paábaq ketáa yuwánátae kétiyo? aaqáo. áraimma ímiye. tirummá amétaaboaqtae ámán-aimma ketáái kúmiq-yataaqa kényiraateqtae waránátae.

4

Áánûqtu Áabaraaqtaba “kateko-náre” tiráiyeye.

1 miráinataa ketítaubikotaama Áabaraama weqtábámá nóineq tenúnataabiyo?

2 máqte-qtataariq oi-qtátááqtábá kateko-náqá íma aúrakraipoana aúma mamé kanaaráq íuwiniye.

3 Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye: “Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména aúyánápi itáíq-itaiq umá yabíkáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqce-uráiyeye.” téna kétiye.

4 móra-nakoma wení mayairáqtábá ápêqa matáibo íma paá ámikáiyeye.

5 áaqibo káqo-nakoma wení mayairákéqtábámá ímibo paá itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábámá Áánûqtuma kateko-náqá páaq umákaráiyeye. mirá kéumayikáiyeye.

6 minnýaba Ítiráaeo anó-naqa Tébiti naayóbáqá téna áraimma tiráiyeye. móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq katekon-náqá maénama wení mayaiyábámá íbáqyuwena ôriq umá amuqá min-nákómá marániye. ókaraq Tébiti miráuma Áánûqtun-aubabi íbi tiráiyeye:

7 “maa-káyúkámá yeqtí otaa-qtátááqá Áánûqtu mamá paábaq yuwéna awikáqtukaitata yeqtí kúmiq-yataaqa Áánûqtu mamá yawikágutaitata yimuqá ôriq umá kémaraae.

8 móra-nakoma kúmiq-yataaqtabama uyátárai-nakoma wenáúbiq íma kémaraitena abo min-nákómá amuqá ôriq umá kémaráiyeye!”

Tébiti mirá téna íbi tiráiyeye.

9 maami amuq-yatááqá paá Ítiráaeo-wayukama yúma káraa-kayukabimma yenamáa yeráwápináq wáiyoyo? káqo-yuma yemá náayuti yúwaq íma kárataanabiyo? Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye tiráunaiq umátaa ketáa kéitaunatae. Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména itáíq-itaiq umá yabíkáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqce-uráiyeye.

10 aanibo nói-kanaabinaq Áabaraama kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq máqce-uráiyoyo? áqnáabaraq aúma káratai anaaékarabiyo? áqnáabaq aúma íkaratai-kanaama wáqce-uráiyeye.

11 aúma káratin-abuma matáimma wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákóni awaaméqá aúma íkaratai-kanaaraq wáqce-uraimma maami-kátékó-yátááqá áqnáabaq Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabíkáipoana matáiyeye. miráipoana Áabaraama máqte-kayukayaba Áánûqtuma yirummá aména yúma íkarataa-kayukayaba yiboaráa-náqá aúkáiyeye. yeráwáqá wekáa umá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabíkéta kateko-yátááqá kanaaraq mayánéta wenáraaqa aúkáae.

¹² mimóráiq umá yúma kárataa-kayukama yeqtibomá máimanibo miráuma íma yúma kárataae. Ábaraani áaimma áqnáabaq aúma karáí-ááímmá wáqe-uraitana yeráwáqá itáiq-itaiq umá móraiq umá yabíkáapoata yeqtibó máíye.

Áánûqtu yímikain-aimma itáiq-itaiq umá yabi-í-wáyúká mayánoe.

¹³ Áánûtuma Ábaraamma “wenáráabitigaraq máqte-marukaq yiménúne.” téna timá akoqnáa umákaine. ámáan-aimma wáraiqtataboana Áánûqtu minná yímikain-aimma Ítiraimibo Ábaraama itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqtabábóana weqatábá “kateko-naré” téna Áánûqtu mirá-tiraiye.

¹⁴ mirá-uraiye. ámáan-aimma kéwaraa-kayukama Áánûqtuma yímikain-aimma kanaaráq mayétama ketáái itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáákáráq Áánûqtuma yímikain-aikaraq pááq ínana ketáái yabi-í-yátááqá yayamá paátataakaa íniye.

¹⁵ ámáan-aimma Áánûqtuni áyámma mamé kumínibo ámáan-aimma íma wáinana waayúkama ima kanaaráq aratíyanama Áánûqtuma áyayamma umákanoe.

¹⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma wenáaimma itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqá wáíye. miráipoana Áabaraan-araabitaraq mi yímikain-aimma Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike kanaaráq paá yímigtukaiye. itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáákáráq Áabarakaa-kayukama ámáan-aimma kéwaraa-kayukagaraq itáiq-itaiq umá yabíkáa-kayukagaraq Áánûqtuma yímikain-aimma mayánoe. miráuma máqte-qtataaqa Áánûqtuqtaba yabíkái-qtataaqa Áabaraama yetiboé.

¹⁷ mirá téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétéiye: “netuqyaa-márúpáq táigani-kayukati yiboámá káurakaune.” téna kétéiye. Áabaraama wení itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqtabábóana ketibotáámá Áánûqtun-aurakaq máíye. mimórá-Áánûqtú pukái-qtataaqa mamá itó-uma paá kéumayikaitana íma abarokáq uráiq-qtataaqtaba tiráimma pááq kéoe.

¹⁸ Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaba Áabaraama awé únnataama íma pááq owáníq kéíye. min-íráqô-qtátááqtabá awé únnátaama arummá aména anaaékaq táigani-marupake-kayukati yiboámá pááq uráíye. minnáma Áánûqtuni wanaagó kétéiye: “epiké-ánnámá táigani pááq yínoe.” téna kétéiye.

¹⁹ Áabaraama waaqókáq tiyáaka-wayukati áyayaa-kanaama (100 karitimaati-raq) máqe-uraitana wenaúgoma pukáinakaa uráitana ítaraiye. ánáakoma Térain-augogaraq móraiq uráimanibo Áabaraama itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqá aboámá auránîqtaba yáqtoqma akoqnáa uráíye.

²⁰ wení yabi-í-yátááqá íma yukáimanibo Áánûqtuma ámikain-aimma íaratena paá awé uráíye. yabi-í-yátááqá arunóbáqá ógíqma akoqnáa uráitana Áánûqtukaq “tikáíye” tiráíye.

²¹ Áánûqtu nóinabi timá akoqnáa uráimma kanaaráq miráitana Áabaraama ítama ánataqtukaiye.

²² miráipoana Áabaraama wení itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqánpó Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraiye.

²³⁻²⁴ mi-kátáámá “Áánûqtun-aurakaq kateko umá” wenamá weqtábá ítiraiye. wemá Ítuma pukáipike itó-umakarai-nakoma wekáq tirummá kámunanaboanataa keqtááyábáqáráqtabá itáíye. ketáámá Áánûqtukaq tirummá améqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae.

²⁵ ketáái kúmiq-yataaqtaba Ítumma ikámôwana pukáiyē. ketáá mamá katekoîq kéumatikaipoanataa pukáipike itó-umakaraiye.

5

Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkámá mánoe.

¹ Áánûqtu mirá-tiraimma itáíq-itaiq umá yabiqma kateko umá máunanataa kaayoné-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtokaq tirummá améqtaa matáunatae.

² Áánûqtuni Íráqô-qtataapi Ítu Káríqto ketáámá tiwíqmenataa uráiyē. mipí ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákáráq máeqtaa timuqá kémaraunatae. Íráqô-qtataaqtaba awé kéeta Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnatae.

³ ketáá itama ummaa kéyetaamanibo timuqá kémaraunatae. miráipoana ketáá kéitaunatae. ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataaqa ummaa-yátáákón anaáé yíniye.

⁴ Áánûqtuni akai-yátááqá ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataakon anaáé yínataama Áánûqtuni akai-yátááqá ketáá kémayetaa Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnayataba awé ónúnatae.

⁵ mi-qtátááqá awé éta itama táíq íkeunatae. miráinana Áánûqtuma wení akai-yátááqá ketirupiqtáá ayáutikainaqtaa Áánûqtun Aágoma tirunóbáqá timínénataa makáiyē.

⁶ mi kenamááríq tiwáqnaa í-yátááqtábátáá kanaarác íuraunataamanibo kúmiq-wayukayaba Ítu Káríqto wemá pukái-tupaama pááq uráiyē.

⁷ móra-nakoma kateko-nákóqtábá puyéna áwáqnaa íyábá ummaa ôriq umá kéyáiyē. yáimma-taoqa móra-nakoma kateko-náqtabá áwáqnaa ínena puínimanibo

⁸ Ítu Káríqto kúmiq-wayukataa tiwáqnaa ínena keqtááyátábá pukáiyē. keqtááyábá Áánûqtuni akai-yátááqá anóniq umá tiráátiraiqtaae.

⁹ pukáipoana ketáá mamá katekoîq kéumatikaipoanataa Áánûqtuni áyamma íni-waigoni anónnáma uyátá-maqma keqtáa tiyuwaínaqtaa paá mánunatae.

¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqe-uraunataamanibo íbêqa katekoîq kéumatikaimma wenáanikoma pukáitaqtaa wení aanábótáá pááq umá máunatae. katekoîq kéumatikaimma wenáanikoma paá máena keqtáa tiwirániye.

¹¹ ááqibo íma ánataguraiye. minná Áánûqtuqtaba Ítu Káríqtoma íniqtababoana oyaq-yátáápi kémaunanataa Áánûqtu wení aanábómá aúqtikaraiqtaae.

Áátaayaa Ítu Káríqtoqtaba

¹² kímora-nakoma kúmiq-yataaqa maa-marábí mamé uráitana maami-kúmiq-yátáápike puí-yátááqá mamá pááq uráiyē. minnáyababoana puí-yátááqá máqte-kayukaraq íraiyē. miráuma máqtemma kúmiq-yataariq uráapoana máqte-kayukama anónuqma kégeta képuyoe.

¹³ áamáan-aimma íyimikai-kanaaraqa kúmiq-yataaqa wáqe-uraiye. ááqibo mí-kánááráqá áamáan-aimma íma wáqe-uraitana móra-naqa áamáan-aikaq íma yáíkaiye.

¹⁴ ááqaanibo Áátaama wení kanaaráké Móteti kanaarác itáimma máqte-kayukama puí-yátáákóni akoqnáábi máqe-uraae. Áátaani kúmiq-yataakaa íuraa-kayukagaraq máqtemma puí-yátáákóni akoqnáábi máqe-uraae. Áánûqtu mirá-uwo ítirai-qtataariq umá Áátaama kúmiq-yataariq uráiyē.

Áátaama anaaékaq Ítuma yíni-waigoni amakáá umá máqe-uraiye. ááqibo yenákmá mórai q íuraaye.

¹⁵ Áánûqtuma paá yímikai-qtataaqa tímitaama Áátaani kúmiq-yataakaa íuraaye. áraine. Áátaani kúmiq-yataaqtaboata taígani-kayukama pukááe. Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa uyátá-maqma anóniq uráitana wemá paá yímikai-qtataaqa taígani-kayukaraq Ítu Káríqtoma wenamáakoni íráqô-qtataanapo uyátá-maqma mirá-uraiye.

¹⁶ miráuma íráqô-qtataaqa Áánûqtuma tímîqtaama móra-nakoni kúmiq-yataaqa mórai q íuraaye. móra-nakoni kúmiq-yataakon anaaéma yaináí-kánááráqá yawááq-i-yataaqa paá wániye. ááqibo Áánûqtuma yimí-qtataaqa taígani-kumiq-yataakon anaaéma yaináí-kánááráqá yawááq-i-yataaqa íma wániye.

¹⁷ áraine. móra-nakoma kúmiq-yataariq uráipoata máqte-kayukama puínoe. ááqibo káqo-nakoma Ítu Káríqtoma áraimma uyátá-maqma anó-qtataariq uráiyé. máqte-kayukama Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa ôriq umá tímínaqtaa kateko-yátáákáráq tímínaqtaa mayéqtaama mi-káyúkámá Ítu Káríqtoma nōrabi umátíkaraiqtataboana akoqnáá-nakaa umá paá mánoe.

¹⁸ áánibo kímora kúmiq-yataakoma máqte-kayukama yawááq-uraimanibo kímora kateko-yátáákómá máqte-kayukama paá umáyikena matúq-matuq umá mái-yataaqa kéyimiye.

¹⁹ kímora-nakoma Áátaama Áánûqtuni watáama ítarena ímirauraipoana netuqyaammá kúmiq-wayukama pááq urááe. mórai q umá kímora-nakoma Ítuma Áánûqtuni watáama ítaraiipoata netuqyaammá kateko-wáyúkámá auránoe.

²⁰ ámán-aikaraq netuqyaa-kánáámá kúmiq-yataariq umá anómma pááq urááe. ááqibo kúmiq-yataariq umá anómma pááq uráawana Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa uyátá-maqma anómma pááq uráiyé.

²¹ mirá-uraiye. kúmiq-yataakon akoqnááma puí-yátááqá mamé iráimanibo Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataakon akoqnááma kateko-yátááqá mamé iráitana matúq-matuq umá mái-yataakaq keqtáámá uyátárai-nakoma Ítu Káríqto kétiwiraiqtaae.

6

Ítu Káríqtokaq arummá aména paá mái-yataariq íniye.

¹ miráuma nóinae téqtaa kêtunataabiyo? Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa anómma pááq íniipoata kúmiq-yataakon akoqnáábinaq mánunataabiyo? mirá tenúnataabiyo?

² miráimanibo ímiye. kúmiq-yataaqtaba pukuráunatae. miráipoana kúmiq-yataakon akoqnáábinaq tikáináiq umátaa ketáá mánuno? ímiye.

³ ááqibo minnáma kéitaunatae. ketáá nommá pékaana-wayukataama yagaroq-tamá Ítu Káríqtoni puí-yátáápí nommá peránátae.

⁴ miráuma nommá peréqtaa waayúka utai-máíqnoábq maranóbqq peréqtaa wení puí-yátááqá miraráá onanatóá miráuma tirupí yaímma mōrabi pukáunatae. miráumaqtuweqtaa Ítu Káríqto keqtááyábá pukaípíke wenaboání tágama-akoqnaanapo akoqnáá umá itó-umakaraitaqtaa mórai q umá aúgemma mái-yataaqa ketáá mayánátae.

paá matúq-matuq umá Ítugaraqtaa mánunatae.

5 wegáráq-kegaraqtaa yayamá móraiq éqtaama pukáinikaa umá tirupí puyéqtaa itó-umakarainikaa umá tirupí itó-unatae.

6 ókaraq áraimma kéitaunatae. ketáái naayón-ááímmá Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá kaapaq-yátáq pukuráunatae. miráumaraa ketáái naayón-ááímmá yawíítikutakaiye téqtaa kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama íbêqa íma máunatae.

7 aónaaro. kébuyenama móra-naqa kúmiq-yataakoni akoqnáábike paá kéumakaiye.

8 Ítu Káríqtogaraq tirupí kébuyeqtaama áraimma kéitaunatae ‘wetê paá mánune’ téqtaa

9 áraimma ketáái kéitaunatae. Ítu Káríqto pukáipike itó-uraimma ókaraq ípuiniye. puí-yátáákóní akoqnáágoma wemmá íyuyata-maqma wáíye.

10 marabí kímora-taoqa kúmiq-yataaqtaba pukáimanibo íbêqa wení paá máí-yataaqa Áánûqtukaq kúmiq-yataapike nékaq kémaiye.

11 keráwáqá miráumaraa kúmiq-yataakaq pukáíniq umá kúmiq-yataapike nékaq maéraq Ítu Káríqto wegáráq keráwákáráq yagaroqtamá itéraq itama arútáaro.

12 tirunóbáqá kebó-yátáákóní akoqnáágoma íma yabi íno. túnobaqa tikáina-yataaqa íwaraaro!

13 otaa-qtátáákóqtábámá keráwáqti tí-tiyaakaraq túranaa tóyaukaraq íma mamá pááq íno. ááqaanibo pukááipike itó-onikaa umá nōrabi íya-qtataaqa Áánûqtuqtaba mirá-umakaaro. kateko-yátááríq oí-yátááqtabá keráwáqá máqtemma kenamááríq Áánûqtukaq áméro.

14 kúmiq-yataakoni akoqnáábi keráwáqá íma mánomanibo Áánûqtuma wenamáakoni akoqnáábi máero. Ítiráaeo-wayukati ámáan-ai-kanaaraq ímáamanibo Áánûqtu wenamáakoni íráqō-kanaaraq mááe.

kateko-yátáákóní akoqnáábi kaqtó-wayukama mánatae.

15 abō Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma ketáái íma kéwaraunaboanataa Áánûqtuma wenamáakoni íráqō-qtataapi maéqtaa kúmiq-yataariq onúnataabiyo? ímiye.

16 áraimma íyaq kéitaa? keráwáqá kaqtó kéeq “wenanaae kéwaraunatae” téqa móra-tuyanakaq maréq wení kaqtó-wayukama mánoe. kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máeqa puí-yátáákó kétéwiraiye. aammá itai-yátáákóní kaqtó-wayukama máawana kateko-yátáákó kétéwiraiye.

17 naayóbáqá kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-uraamanibo íbêqa árai-qtataakoma itareta yirummá amíqtuketa kéwarae. minnýaba Áánûqtukaq kemá “tíkáíye” kétune.

18 kúmiq-yataapike paá umáyíkaraimanibo kateko-yátáákóní kaqtó-wayukama yayarááe.

19 waayúkati yúyánámmá kéwareq kétune. naayóbáqá kebó-yátáákáq ókaraq-okaraq otaammá kuí-yátáákáq ketúgoma ámikaaniq umá miráuma íbêqa katekoíq umá kaqtó-yataakaraq túgoma améqa keráwáqá Áánûqtuqtaba aokaríq umá máero.

20 kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-ureta kateko-yátááqtabá itaraae.

21 aanibo mi-qtátááríq ónna-yataaqtaba íbêqa agae kéíye. íráqō-qtataaqa mipíké matáánō? mi-qtátáákómá aqtóráríq ínata puínoe.

²² ááqibo íbêqa kúmiq-yataapike paá umátikaitaq Áánûqtuni kaqtó-wayukama mááe. minnágón anónnáma keráwáqtí mái-yataaqa Áánûqtukaq paá wáinana min-áqtóráqá matúq-matuq umá paá mái-yataaqa wániye.

²³ kúmiq-yataakoni anónnáma timínimma puí-yátááre. ááqibo Áánûqtu paá yími-qtataaqa matúq-matuq umá paá mái-yataaqa ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wáiyie.

7

aaraukátí watáae.

¹ ketúnabaro, ámáan-aikoma arupú umá kéitaapoana kemá ténááq únna-aimma ítama kánataae. mi táoqa wemó puíni-tupaama waabámmá ámáan-aimma waráinoe.

² ámáan-aikaq aaragómá awaikómá paá máinanagaraq wenanaae waráino. ááqibo puínanama aaragómá ámáan-aikake awaikóni anaáe waráiyábá téna paá umákaniye.

³ mirá-uraiye. wenawaikóma paá máinanagaraq káqon-naqa mayáinama kumari-ínnímí mániye. ááqibo awaikómá puínanama ámáan-aiko paá umákaniye kétiye. puínanama káqon-naqa kanaarác mayániye.

⁴ ketúnabaro, keráwáqtábámá miráumaraa wáiyie. Ítu Káríqton-auma máápoaq ámáan-aimma keráwáqtábá pukuráiyie. íbêqa keráwáqá ámáan-aikonna íma máawana káqon-awaiqa kanaarác mayáiyana min-náqá pukáipike itó-uraimma wennámá mááe.

wennámá ketáá máunaboqtae Áánûqtukaq kátobaunatae.

⁵ ketúgoni akaí-yátááqá waréqtaama ámáan-aiqtababoana ketáái kebó-yátáákómá pááq uráiyie. kúmiq-yataaqa túbiqtae wáqe-uraitanaboana puí-yátááqá mamá pááq uráiyie.

⁶ ááqibo áqnáabaqa ámáan-aiqtabama ánná-wayukaraa umá máqe-uraawana íbêqa ketáámá ámáan-aipike ayúqtikaraiqtae. naayón-ámáán-áímmá agamatán-ámáán-áikáqá íma kaqtó kéunataamanibo aúgen-api Áánûqtun Aágogaraq kaqtó kéunatae.

ámáan-aikaraq kúmiq-yataakaraq

⁷ minnáyaba nóinae tenúnataabiyo? ámáan-aimma táí-yataaqa wáiyio? aaqáo. ááqibo ámáan-aikoma kúmiq yataakon áaimma ítiraatinaqa íanonune. ámáan-aikoma ímo téna “káqo-wannayaba egaamá íao!” túnaqa kemá egaa-áiyábá íma ítánúne.

⁸ ááqibo maami-kátáámá kéitaunanama egaa-í-yátááqá túyánánóbáq yabékaiye. ámáan-aimmá íma wáikaqa kúmiq-yataaqa íma pááq kéiyie.

⁹ ámáan-aimma íma ítaraunaraq kemá paá máune. ááqibo ámáa-kataama kéiteqa kúmiq-yataaqa kepí abarokác pááq éna tiráátiraitaq

¹⁰ kemá tirúnóbáq pukáune. mi-kátáámá ámáan-aipike mái-yataaqa mamá abarokác íuraimanibo kepí puí-yátáákóni aammá mamá pááq uráiyie.

¹¹ miráitana kúmiq-yataakoma kemmá makaténa ámáan-aimma yéna kúmiq-yataaqa puí-ápi matíkaraiye.

¹² ámáan-aimma mi-kátáámá ámáan-aipikekaraq aokaq-yátááqá arupú umá íráqô-qtataare.

¹³ íráqô-qtataakoma tíkamitaraq tirunóbáq pukáúnô? áraimma ímiye. íráqô-qtataaqnapo kúmiq-yataakoni áaikoma tíkamita tirunóbáq pukáune. miráuma kúmiq-yataakon áaimma abarokác uráimma tiráátiraiye. táwí-yataaqiye. maami

íráqô-kataama ámáan-aipike mamá puí-yátááqá pááq ínena kéiyé. miráitana kúmiq-yataakon áaimma abarokáq kêtiraatimma anómma táwî-yataare.

waabá-káyúkátí kaayaq-ááímmá wáiyé.

14 ítáaro. ámáan-aimma Áánûqtunopake aágotabae. ááqibo kemá marabín-nákómá paá máune. kúmiq-yataakon áaikoni kaqtó-naqa máqe-uraune.

15 mayáuna-waigoni áaimma íma ítaraune. tíkáina-yataariq ónááqa íma mirá kéunamanibo ímo tíkái-qtataariq paá kéune.

16 kemá mi-qtátááríq únna-waigon áaimma íketikaitaq miráunai-yataakoqtaba kemá kêtune: “ámáan-aimma arupú-aine.” téq kêtune.

17 miráimanibo maami ítíkái-qtataaqa kenamáa ímira-keunamanibo kúmiq-yataakoma kepí wáina wé mirá kéiyé.

18 minná kéitaune. kemá marabín-nákómá íráqô-qtataaqa kepí íma wáiyé. íráqô-qtataaqaq íyábá kêtikaimanibo íma kanaaráq mirá kéune.

19 íráqô-qtataaqa tíkáiniq ónáae túnna-yataaqa ímira-keunamanibo táigo-qtataaqa ítíkáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéune.

20 táigo-qtataaqa ítíkáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéunama kenamáa ímira-keunamanibo paá kúmiq-yataakoma kepímmí wáina mirá kéiyé.

21 miráráá umá wáiyé. íráqô-qtataakoma tíkáiniq ónáae túnnamanibo táigo-qtataakoma kekáq wáiyé.

22 ketúnobaqa Áánûqtuni ámáan-aigtaba ôriq umá kêtikaiye.

23-24 Áánûqtuni ámáan-aimma yúyánápi wáitana kêtikaimanibo ketúgoni kágon-aaimma wáitana Áánûqtuni ámáan-aikote ááiqá kéoye. áaimma ketúnobaqa wáimanibo kúmiq-yataakoni áaimma wáitana kemá wení kaqtó-naqa mamá káutikaiye. abô tirunô túyánákó awígíóq kéiyé. tirunóbáqá kúmiq-yataakon áaimma puí-yátáápi tiwíqme kéuwimanibo náawa maamín-ááiq-yátáápike tirunóbáqá mamá paá umátikaniyo?

25 Áánûqtukaq “tíkáiyé” kêtune Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoma wemá mamá paá umátikaniye. miráumaraa wáiyé. kemá Áánûqtuni ámáan-aimma paá ketúyánánápó kanaaráq miráuma waráunamanibo ketúgoma kúmiq-yataakoni áaimma paá kewartaiye.

8

kúmiq-yataapike atóbatikenataa aúgen-aagoma Ítu Káríqto timíníqtaae.

1 Ítu Káríqtote yagaroqtamá máena-wayukayaba yawááq-umayikai-yataakoni ápêqa íma wániye.

2 nóraq inábiyo? aúgen-aagonapo kúmiq-yataakon áaipike puí-yátáápi tiwíqme kéuitana Ítu Káríqto yemmá paá umáyíkaraiye. Aágoma paá mái-aagoma Ítu Káríqtopi máena umáyíkaraiye.

3 kúmiq-yataaqa ketáái túnobaqa Áánûqtu yawááq-uraiye. miráipoana wenáanikoma ketáái túrakaraq tímákaraimma arunóbáqá kúmiq-yataakoni áaimma urái-naqa keqtááráá-náqá tímákaraiye. miráitana kúmiq-yataakoma maqtuwáikáae téna tímákaraiye. naayón-ámáán-áikó kanaaráq ímaqtukaibo Áánûqtu maqtukáiyé. waayúkati áaimma aqnúníq uráápoana ámáan-aikoma yawéqma kárayikaiye.

4 ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá mútûq miráuma ánataniqtaba keqtáábí Áánûqtu wenáanikoma tímákaraiye. keqtáábí íma ketúraqtaa wakáábo

Áánûqtuni Aágoma wakááwana ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá miraráá umá wenáanima keqtáábí mirá-uraiye.

5 mi-káyúkámá yúgoma timá yímíniq kéeta yetúgoni akaí-yátááqá yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. ááqibo mi-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma timá yímíniq kéeta Aágon-aaikoma yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye.

6 tógoma ákáinaiq umá túyanámmá kéwaraiyana anaaékaq puí-yátááqá pááq íniye. ááqibo Áánûqtuni Aágoma ákáinaiq umá kéwaraiyana matúq-matuq umá paá mái-yataakaraq kaayoné-yátáákógáráq pááq íyóye.

7 morá-nakoma aúgoma ákáiniq umá aúyanámmá kéwaraitana Áánûqtuma webó kágayakaiye. wemá Áánûqtuni áama ikéwarainanama maamin-áímmá áraimma kanaaráq íma warániye.

8 mi-káyúkámá yetúgon áaimma kéwaretama Áánûqtuma íma yimuqá kanaaráq marakánoe.

9 keráwáqá Áánûqtuni Aágoma tirunóbáqá paá máinaqa túgon áaimma kéwareqa íma mánobo Aágoma kétima-timitaq mááe. náawabi min-Áágómá Ítu Káríqtopi wáiniq umá wepímmá íma máinaqa Ítu Káríqtonna íma máiiye.

10 ááqibo keráwáqá Ítu Káríqto keráwápi paá máinaqa Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánoe. áraimma kúmiq-yataakoma tirunóbáqá ikámma képuitana Aágoma keráwápi paá mái-yataaqa kétimiye.

11 Áánûqtuni Aágoma Ítumma pukáipike mamá atóbamakaiye. miraráá umá Áánûqtuni Aágoma keráwápi mánipoana maamin-Áánápó keráwápímmá ketúgoma paá mái-yataaqa tímíniye. Áánûqtuni Aágoma mamá wení iyápó-annae kéumatikaitaae.

12 miráuma ketunabaro, ketáái anónnáma wáimma túgon áaimma warái-yátááqá íma wáiiye.

13 túgon áaimma kéwaretama képyomanibo Aánapo ketúgon áaimma warái-yátááqá ánatama paá mánoe.

14 maa-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma tíwíqme wí-naqa Áánûqtuni áanimaqaq mánoe.

15 móra paá-mayai kaqtó-nakoni aágoma mamá áaqa ikatíniye. miraráá umá Áánûqtuni Aágoma keráwápímmá íma máiiye. Áánûqtun Aágogaraq wenáanimaqaq mááe. Aágoma mamá wenáanimaqaq káutikaitaqtaa ááyeqtaa: “apáo, ketiboó!” téqtaa kétunatae.

16 Áánûqtuni Aágogaraq ketáái aágogaraq yagaroqtamá kétéye. Áánûqtun-araabitima máunatae.

17 wenáráabititaa máunaboanataa wemá waaroqá tímátikainaqtaa wenáama wení áráabitiyaba wáipoaqtaa mayánúnatae. máqte-qtataaqa “Ítunnae” téna makái-qtataaqa Ítugaraq yagaroqtamá ketáái minnáe. mórabi Ítuni aú-aíqa uráiq-tataaqa yaímma mayéqtaa Ítuni tágama-yataaqa yainánúnatae.

anaaékaq tágama-yataaqa wániye.

18 túyámámmá kéitaune. tú-tiqtabaqtaa íbêqa kénunataamanibo anaaékaqa ke-qtáábímmá Áánûqtuni anómma tágama-yataaqa pááq ínipoana ketáái tú-tíqa mikáq pááqya-qtataakaa umáginíye.

19 maami-qtátááqá Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma Áánûqtu wenáanimaqaq abarokáq yiráátiniq-kanaayaba awé kéoe.

20 máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma yigae íkétamanibo Áánûqtu yawááq-uraiye. ááqibo anómma íráqô-qtataaqa kumínîqtaba minná awé kéoe.

21 máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq umákai-qtataakoma móragaraq íarowaq náníye. Áánûqtuni árábítiti anómma umáyikaiya-taoqa pááq ínata mórabike máqtemma tarôq umákai-qtataakoma yaímma mayánoe.

22 ketáá kéitaunatae. máqtemma tarôq umákai-qtataakoma karagikáráq yumá aaragómá iyápó akánéna inikáá umá karagiqyá kéoe.

23 tarôq umákai-qtataakoma yenamáa ímiye. ketáámá Áánûqtuni Aágogaraq Áánûqtu wení áqnáabaq-yataaqa tímikaitaqtaa karagiqyá kéyeqtaa awé kéunatae. Áánûqtu wenárábítiti mamá aúqtikenata abarokáq anómma paá umátikainaqtaa ketááráq mútûq pááq umá ánataníye.

24 kumínîqtabataa kéiteqtaa íráqô-qtataaqtaba awétáá uráunaboqtaa ketáámá atóbaraunatae. awé únnai-yataaqa ikaonetaamanibo paá awé kéunatae. náawa awé urái-qtataaqa yayamá itanawáq kanaaráq aónaniyo? máqte-kayukama kanaaráq íaonanoe.

25 ááqibo íma káonauna-yataaqtabataa awé kéonanataa kumínîqtaba kéiteqtaa paá yaákama awé kéunatae.

26 waabámmá aqnúnîq kéopoana Áánûqtuni Aágoma kuma tíwáqnaa íniqtaae. nunamummá-tí-yátááqá kanaaráq íkéitaunatae. miráipoana Áánûqtuni Aágoma watáama ketáá íkéitauna-yataaqtabataa nunamupí ítama káonatíkaiqtaae. áyaqa kétimenataa keqtááyábá ayaqtáá-karagiqya kéyiye.

27 Áánûqtu waabá-káyúkátí yaímma káonena Aágoni aúyánámmá kéitaiye. Áánûtuni aúyánákáq máena Aágoma Áánûqtuni waayúkayaba ítama káonamayikaiye.

28 arútama itáaro! Áánûqtuqtaba ôriq umá yíkai-kayukama máqte-qtataaqa yayamá íráqôniq umá abarokáq íniye. mi-káyúkámá wenôpaq yááyama kéyikaiye.

29 naayóbáq máqte-kayukabike yiwíkaimiye. nôraq itana yiwíkainabiyo? miráinata yemá wenáanikoraa umá máiyana wenáanikoma áqnáabaq yiwaáómá mániye.

30 miráitana mi-káyúkámá Áánûqtu naayóbáqá aokaq yiwíkена anaaékaq yááyaraiye. yááyarena kateko-wáyúkámá aúqyikena wení tágama-yataaqa yeréwáqtê yáíkaaq uráiyé.

Áánûqtuni akai-yátááqá Ítu Káríqtopi wáiyé.

31 mi-qtátááqtabá kéiteta ókaraq nóine kanaaráq tenúnataabiyo? ketáái min-áúkápáq Áánûqtu máena tíwáqnaa kéitanataama náayuwaq ketáái namuro-wáyúkámá kanaaráq máno?

32 wenamááríq wenáanikoqtaba “ketáanine” téna íma yáqtokaimanibo ke-qtááyábáé téna tímikaiye. wenáanikoma tímínikaa umá máqte-qtataaqa ókaraq paá tímínîqtaabiyo?

33 Áánûqtuma yiwíkai-kayukama náawaq yúbi maráníyô? yeqtábá Áánûqtu wenamááríq tiráiyé: “yigae-yátááqá íma wáiyé.” mirá téna yáíkaiye.

34 móra-nakoma yemmá kanaaráq yawááq-umayikaniyo? Ítu Káríqto min-nákómá pukáimanibo paá mái-yataakaq atóbamakaitana Áánûqtuni ayáánurapaq máiyé. mibáq wemá Áánûqtukaq kéitatíkaiqtaae.

³⁵ miráinana nóinaq Ítu Káríqtoni akai-yátáápike kanaaraq yáikaaq umátikaniqtaabiyo? aweké kui-yátááqá otaammá kui-yátááqá yáama yai-yátááqá ótaqaq í áona-yataaqa unítíqa tí-yátááqá ááíqa í-yátááqá máqtemma Ítu Káríqtoni akai-yátáápike kanaaraq íma yáikaaq umátikaniqtaae.

³⁶ miráuma agamatán-áípi téna kétiye:

“máqte-tupaama keráwáqtábá
ketáái pui-yátááqá waaqókáq kéiye.
tipi-típi ikámónikaa umá
ketáá móraiq kéumatikaae.”
téna kétiye.

³⁷ minnáyataba Ítu Káríqtogaraq keqtááyabá uyátá-maqma kákaiye.

³⁸ túyánápi akoqnáá umá kéitaune. Ítu Káríqtoni akai-yátáápike máqtemma ketáámá íma kanaaraq maqtuwániye. pui-yátáárabi paá mái-yataarabi kaqtó-wayukama Áánûqtuni márûpakenabi maa-márábiké anónarabi íbêqa paá wáiq-tataarabi anaaékaq yíni-qtataarabi máqtemma akoqnáá-yataarabi

³⁹ yanaapáq-yátáárabi amenáápáq-yátáárabi tarôq uráiq-qtataarabi Áánûqtuni akai-yátáákáráq ketáágáráq yenákátí aúkáapimma máqte-qtataakoma matúq-matuq umá íma kanaaraq yainániye. maami akai-yátááqá Áánûqtu tímikaiqtaama ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoqaq tímikaiqtaae.

9

Póro Ítiráaeo-wayukama áyámma umáyikaraiye.

¹ watáama túnnama áraíne. kemá Ítu Káríqtonaboqaq yaqaroqtamá kaaqaari-áímmá íkétune. Áánûqtun-Aagoma ketúyánámá awíkaiqtaq kaaqaari-áímmá íkétune.

² ketí watáama miráuma wáíye. anómma tú-tíqa kéíye. ketí Ítiráaeo-wayukayaba túyánákómá netuq kéíye.

³ aammá wáinaqa nunamupí ítama aónaanana kemá Ítu Káríqtonopake maqtuwáinaq waéqma miráinaqa ketí tibâqawaama yíwáqnaa onata umáyikaanata paá mánoe.

⁴ yemmá Áánûqtu yiwíkai-kayukama wenáanimaqaq aúqyíkema wení táqama-yataaqa yaímma yímikaiye. wení anóna-anon-aimma yeráwáqtê téna ámán-aimma yímikaiye. árain-akaq Áánûqtun-aama itéta wekáq nunamupí kétée. akoqnáá umá árain-aimma yímitata matááe.

⁵ máqten-annabike títaubikoma anókoni yeqtí áráabitie. Ítu Káríqto mimórá-ánnábiké iréna máqte-kayukaraq mú mikákáá anómma máíye. matúq-matuq umá Áánûqtun-awíqa múte yauyónátae. miráuma paá waíno!

Áánûqtu wení aaraawaamá yiwíkaiye.

⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma aúyokuraiye íkétune. máqtemma Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama íma mááe.

⁷ móraiq umá Áabaran-annabike máqtemma Áánûqtun-araabiti íma mááe. Áánûqtu Áabaraamma tímá ámikaiye: “Áítekin-annama yenamáa enáwíkaraq mánoe.” téna tímá ámikaiye.

⁸ paá marákárain-iyapoma Áánûqtun-araabiti íma mááe. máqte-kayukama Áánûqtuni akoqnáá-arain-aikaq maqyíkaraimma Áánûqtun-araabitie. minná

9 Áánûqtuma yímikai-kataama mirá umá wáqe-urayie: “móra-taoqa enôpaqa yenanamá Téraima áanikoma marakániye.” téna Áánûqtu Áabaraani ánákoma timá ámikaiye.

10 Óqa ímibo áre. Arébékani aapaatáraaq-iyaporati yiboámá ketáái títaubikoma mimóra Áíteki Téraini áanikoma máqe-urayie.

11-12 Áánûqtu mi-kááyáq-iyápóbíke wetábá ákaimma móra awíkaiye. mayaiyábá íawikaibo paá wetábá ákaimma awíkaiye. Arébékaamma Áánûqtu timá ámikaiye: “áqnáekoma anaaékoni kaqtó-naqa mániye.” téna Áánûqtu timá ámiqtuwaitana anaaékaq min-iyápórátámá máqykáraiye. yenákamá táí-yataarabi íráqô-qtataariqa íuraayamanibo Áánûqtuma awíkai-waigoma paá ááyaraiye.

13 miráuma Áánûqtuma agamatán-áipí kétiye: “Yáakoboqtaba kéticaibo Étaumma komá yumákaraune.” téna agamatán-áipí kétiye.

14 nóinae tenúnataabiyo? Áánûqtu wení yainai-yátááqá kae kááeq uráiyô? ímiye. mirá íuraiye.

15 aanibo Áánûqtu Mótetimma timá ámikaiye: “móra-nakoqtaba tikáinaqa tíyaqa aménááqa tíyaqa aménûpo. móra-nakoma tikáinaqa tírummá umákanaaqa tírummá umákanune.” Áánûqtu mirá téna tiráiyie.

16 Áánûqtuma áyaqa yiména waayúkati yikái-yátááqtabá íma wáimanibo Áánûqtuni akaí-yátááqtabáé.

17 agamatán-áipí Áánûqtuma Péromma (kíni) timá ámikaiye: “ketí akoqnáama aónéta ketíwíqa máqte-marabaq itaígáae téq emá múte itó-umakaraune.” téna timá ámikaiye.

18 miráitana Áánûqtu móra-nakoqtaba akáinaqa áyaqa aménáe ténama amínimanibo káqo-nakoma akáinaqa aúyánammá mamá akoqnáá umákanae ténama mirá-iniye.” téna timá ámikaiye.

Áánûqtuma áyamma kéumatikenataagaraq áyaqa tímikiqtaae.

19 móra-waigoma mirá té kemmá ítama aónanone: “miráinanama Áánûqtu nôraq itana waagóqtábámá agaemá wániye kétiyo? náawa wení akaí-yátááqtabá ímiye tinónô?” té ítama aónanone.

20 áaqibo ketí aanábô náawa Áánûqtuqtabama emá kanaarác waéqma-aimma tinónô? maráké kaqmá táápeqa tarôq umarái-waigoma mirá téna íkétiyie: “nôraq itaaq kemmá miráuma tarôq umátikaraano?” téna íkétiyie.

21 tarôq oí-nákómá akáinanama mará maténa kaqmá kaayaq-táápéqá tarôq íniye. mórama íráqômma káqomma kogonaagó íniye. miráinama íarutaniyo?

22 miráuma móraiq umá Áánûqtu waayúkayaba tarôq uráiyie. Áánûqtu wení áyamma í-yátááqá yokaa umá tirááтиненатаa kéiyie. miráinata máqte-kayukama wení akoqnáama aónanoe. mi-káyúkámá áyamma umákaa-yuma kogonaagó-táápéqá yubákinikaa umá yubamínéna kéimanibo yaákama paá awé kéiyie. nôraq itana?

23 nraq anómma tágama-yataaqa keqtaábi yiráátíyaqtaba kákaipoana awé kéiyie. keqtaáyábá wení áyaqa tiráátiraitana íráqô-taapekaa wení tágama-yataaqa ketááráq atútaiye. áyaqa yiráati-kayukama wení tágama-yataaqa matáá-yuma yokaa umáýikaraiye.

24 ketáámá tááyarai-kayukataae. íma paá Ítiráaeo-wayukabike yenamáa tááyaraiبو Yéqtaaeo-wayukabike tááyaraiye.

25 Áánûqtuni agamatá-kánáábímmá min-áúbábí Otía mirá téna kėtiye: “móra-wayukama íma ketí-wayukama máamanibo anaaékaq yeráwáqtábá ‘ketí-wayukama mááe’ téq yááyanune. maa-káyúkáyábámá kemá íkétikaimanibo paá ‘kétikaiye’ téq tenúne.

26 mi-márúpáq timá yímikaunama ‘ketí-wayuka íma mááe’ mibáq íbêqa ‘paá mái-Aanuqtuma wení áanimaare’ yeráwáqtábámá mirá tínóe.”
téna Otía-aubabi kėtiye.

27 Áítáíya naayóbáqá Ítiráaeo-wayukayataba akoqnáá umá tiráíye: “Ítiráaeo-wayukama paá taiganimma miráuma nópíké-gébaráá uráámanibo yeráwápíkémá pááqyamma kúmiq-yataapike atóbamayikaniye.

28 uyátárai-nakoma páátákaáá ítama yainéna marabí-káyúkámá anónnáma yimíniye.” téna Áítáíya tiráíye.

29 minnáyataba naayóbáqá Áítáíya mirá téna tiráíne: “uyátárai-nakoma Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq íma yaímma-annamo yiyuwaínana mái-yataama Tótómabaq-wayukaraa Komóraabaq-wayukaraa umá ketáá yayamá pááq ónúntae.” téna Áítáíya naayóbáqá tiráíne.

Ítiráaeo-wayukama kateko-áqtábá mirá-uraae.

30 Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aurapi kateko-áqtábá íma abáá uráámanibo paá aónaraae. maami-kátékó-ámmá aónaraamma Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataare.

31 ááqibo Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama ámáan-aipike kateko-ámmá abáá uráámanibo ámáan-aimma íma kanaaráq kateko-ámmá íaonaraae.

32 nòraq itatáq yawékááo? miráipoana yúyánápímmá íráqô-qtataariq kéowana kateko-ákáq mayíkáitata máqe-uraae. ááqibo paá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-iyannama kateko-ákáq mayikániye. Ítiráaeo-wayukama aukákáan-oqtakaqa yítauqa yurákaane.

33 Áánûqtuni agamatán-áípi aukákáan-oqtaba kėtiye: “aónaaro! Tááíoni-marupaq aukai-óqtámá makáune. maamin-ótákáq yítauqa yurákáamanibo wemmá itáíq-itaiq inná-nakoma ítama táíq íniye.”
mirá téna agamatán-áípi kėtiye.

10

Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni kateko-ákáq íwakaae.

1 ketúnabaro, Ítiráaeo-wayukayatabama ôriq umá kétikaitaq Áánûqtu kúmiq-yataapike atóbamayikaikaae téq nunamupí kétune.

2 kemá yeráwáqá yimónaraune. Áánûqtuqtaba ôriq umá abáá kéomanibo yeráwáqtí aakómmá arábaraiye.

3 Áánûqtun-aurapi kateko-wáyúkámá mamá aúqyíkaraiqtabama íma itaraabo yenamáa káqon-amma yenamááriq awíqma waranéta urááe. miráitata yeráwáqá Áánûqtuni kateko-yátáákóni aménáápáqá íma máqe-uraae.

4 íbêqa Ítu Káríqtogaraq íréna ámáan-aimma mamá ánataqtukaiye. miráipoana máqte-kayukama yirummá amétama Áánûqtuni kateko-yátááqá yaímma kémayaae.

Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike mamá paá umáyikaiyataba kákaiye.

⁵ Áánûqtuma kateko-yátááriq o-káyúkáyábá téna ámáan-aimma kéwaraaqtaba Móteti agatáiyé: “morá-nakoma náawabi ámáan-aimma kéwarena wení paá mái-yataaqa mipíké kémaiyaie.” mirá téna agatáiyé.

⁶ ááqibo itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqnapo Áánûqtuni kateko-yátááqá náawabi matáitana agamatán-áúbá-wánnáábí weqtábá kétiye: “íma enamáaraq maará té itiyi Ítu Káriqtoma Áánûqtuni márûpake náawaq kanaaráq umawíqme kumíníyô?”

⁷ aménáápáq puí-márúpáq náawaq kanaaráq kuména Ítu Káriqtoma múte yawíníyô?” mirá té maami-négi-náagi-wátáámá túyánápi íma waíno. agamatán-áúbá-wánnáábí mirá kétiye.

⁸ aúba-wannaabi óqa kétiye: “Áánûqtuni watáama ení waaqókáq máena enóyaukakarag enarupi wáiyé.” mi-kátáámá Áánûqtukaq itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba ketáá abarokáq kétunatae.

⁹ enóyaukakemmo témo “Ítu Káriqto uyátárai-nakoe” tinnamá “Áánûqtu wemmá pukáipike atóbayakaraiye” té arummá amínanama ení kúmiq-yataapike Áánûqtu atóbamakaniye.

¹⁰ abo tirukakéqtáá itéqtaa Áánûqtuma keqtáá kateko-wáyúkámá káutikaiqtae. ketáái itáiq-itaiq í-yátááqá tóyaupikeqtaa tennatáámá ketáái kúmiq-yataapike atóbanunatae.

¹¹ Áánûqtuni agamatán-áipi kétiye: “náawabi wekáq arummá amína-waigoma mamá táiq umáketa agaeráq íma mayakánoe.” téna kétiye.

¹² maa-kánáámá máqte-kayukayaba wáiyé. Áánûqtun-aurakaq Ítiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukama móraiq kéoe. máqte-kayukayataba Áánûqtuma mimórá uyátárai-nakoma máena máqtemma wekáq nunamupí wanáwíqa yáiyana weni íráqô-qtataakoma yimíniye.

¹³ agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye: “máqte-kayukama nunamupí uyátárai-nakon áwíqa ááyaiyamma yeqtí kúmiq-yataapike mamá atóbamayikaniye.” téna agamatán-áipi kétiye.

¹⁴ ááqibo Áánûqtukaq yirummá ímo améta náaraq umá kanaaráq wemmá ááyano? mi-kátáámá íma ítareta náaraq umá yirummá amínó? mi-kátáámá abarokáq íma timá-yimiyamma náaraq umá itánô?

¹⁵ miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama íma timáyikainanama mi-kátáámá náaraq umá abarokáq timá-yimino? agamatán-áipi mirá téna kétiye: “Áánûqtuni átê-wataama weni kaqtó-wayukama mamé keyewanaboana yítauq-agoma abô íráqôniq kéiyé!” téna agamatán-áipi mirá kétiye.

Ítiráaeo-wayukama paá yaímma aúge-kataama wakááe.

¹⁶ aúge-kataama íma máqte-kayukama kéitaae. Áátáíya Áánûqtuni watáa-naqa naayóbáq mirá téna: “uyátáráana-nako, nôraq umáyuwa mi-kátáámá ketáá abarokáq timá-yimunataa kéitaa?” mirá téna Áítáíya tiráine.

¹⁷ miráuma mi-kátáábiké kéiteta itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa kéiyé. Ítu Káriqtoqtaba abarokáq timá-yimunabike mi-kátáámá kéiyé.

¹⁸ ítáaro. kemá mirá téq ítama káonaune. mi-kátáámá árainaq yeráwáqá íma ítaraao? ítaraae. árainae. átê-wataama kéte-kayukayaba óq-wataama agamatán-áíko kéiyé:

“yeráwáqti yáama máqte-marabaq ítaraae. yeráwáqti watáagoma kótámaqma maragóni aqtóráqá uráiyē.”
tēna agamatán-áúbá-wánnáábí kētiye.

¹⁹ ókaraq emmá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama árainaq ítaraao? Móteti wenamááríq áqnábariq umá yauwéqma tiráine:

“óq-wayukayaba maramá imaina-wayukama mamá aúqyíkáan-ayataba koyukayúmma ínoe. aibôq-wayukayaba mamá aúqyíkáan-ayataba yeqtábá tiyámma ínoe.”

tēna Móteti min-áikaq tiráine.

²⁰ Áitáiya wemá íma ikatíq éna abarokáq mirá tiráine:

“kemmá ímo tibáá-uraa-kayukama timónaraae. kemmá ímo ítana aónaraa-kayukaq yemá kemmá kenamááríq yiráátiraune.”

tēna Áitáiya tiráine.

²¹ ááqibo Ítiráaeo-wayukayaba tiráine: “túnnaiq íma éta aamá arátaa-kayukabimma ayáqtááq-yupaa yetôpaq tiyáamma arúqtukaune.” tēna Áitáiya Ítiráaeo-wayukayaba wenôpaq yikáinata yínôqtaba tiráine.

11

Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu áyaqa kéyimiye.

¹ kemá ítama káonaune. Áánûqtu wení waayúkama waqtukáiyō? aaqáo ímiye. kemá kenamááríq Ítiráaeo-wayukabike Bēqtiamaanin-annabike máune. ketítaubikoma Áabaraae.

² Áánûqtu wení waayúkama íwaqtukaiye. yemmá áaikakemma yiwíkaiye. mi-kátáámá Áánûqtuni wannabí Iráiyaqtaba kéitaae. wemá Ítiráaeo-wayukayaba Áánûqtukaq nunamupí akoqnáá umá inaa-inaa tiráine:

³ “uyátaráana-nako, ení amuné-wáyúkámá yíkamma yuwéta monoq-náupáké yaaremá yawítíyuwaawaq kenamá máunata tíkamineta kéoe.” Iráiya nunamupí Áánûqtukaq mirá tiráine.

⁴ nóine tēnaq Áánûqtu timá ámikaiyo? mirá-tiraiye: “ketábá taígani-kayukama (7,000) iyuwaúnata paá máae. kaaqaari-máníkokáq wénáwíqá Béoma wekák yiraayutáúmmá íma atéta nunamummá ítiraae.” tēna Áánûqtu timá ámikaiye.

⁵ íbêqa mimóráiq kéiyē. yaímma pááqya-kayukama wení áyaqa yiména Áánûqtu yiwíkaiye.

⁶ yeráwáqá nōrabi uráá-qtataaqa ímira-uraapoana paá wení áyaqa yiména yiwíkaiye. miráinanama waayúka nōrabi uráa-qtataaqa Áánûqtu yiwiráinana áyaqa yimí-yátááqá íma wániye.

⁷ nōraq ínáyō? Ítiráaeo-wayukama abáá kéo-qtataaqa íaonaraae. paá yaímma pááqya-kayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama aónaraamma wenaúrapi kateko umá máqe-uraae. tébakaq-wayukama Áánûqtuma yáyaiqtaba aibôriq urááe.

⁸ Áánûqtuni agamatán-áipí kētiye:

“yirukáráq yúyánákáráq Áánûqtu mamá ummaa yamá yikaraiye.

paá íbêkaraq yúranapo íma kanaaráq aónama arutéta yaáqnapo íma kanaaráq ítama kárutaae.”

tēna kētiye.

⁹ maa-káyúkámá Áánûqtuqtaba aibôriq uráapoata Tébiti mirá tēna kētiye:

“anón-onikaqa yiyuwáiyata waakápi amá máero.

kúqôpi péráinikaa oro.

¹⁰ yúramma keropáinaqa iyuwáiyata íma aónama arútáaro. yeqtí ummaa-yátáákóni aménáápáq awáuma máero.” téna Tébiti agamatán-ápi tiráine.

Áánûqtu káqo-kayukama yiwíkaiye.

¹¹ íbêqa yeráwáqá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni aamá íma waráyanama pááqyan-iwiqa matúq-matuq umá yamá-yiminiyo? ímiye. kúmiq-yataariq uráapoana Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu yiwíqma Ítiráaeo-wayukama íyama ígáae téta atóbamayikaraiye.

¹² Ítiráaeo-wayukama kúmiq-yataariq on-ááímmá káqo-yuraq íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake iráíye. Áánûqtunopake-qtataaqa taígani wáipike Ítiráaeo-wayukama pááqyamma matáapoana Yéqtaaeo-wayukaraq netuqyaammá yímikaiye. miráuma Ítiráaeo-wayukama kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurapi máíyanama Áánûqtuma uyátá-maqma íráqô-qtataaqa yimíniye.

kúmiq-yataaqa maqtuwéna Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu atóbamayikaraiye.

¹³ íbêqa karáwáqá Yéqtaaeo-wayukaraq tenúne. kemá Áánûqtuni watáama waayúkararaq mamé uréire únna-naqa máeqa mi-máyáiyátábá timuqá kémarauene.

¹⁴ miráinaqa ke ánná-wáyúkámá yeráwáqô komá yumá yíkáanatama yaímma kúmiq-yataapike atóbano?

¹⁵ Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkaitata káqo-marabi-kayukama Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráaeo-wayukama yiwiráinanama yeqtábá nôi-qtataaraq wániyo? miraráa umá minná pukáa-kayukama paá máanikaa ínoe.

¹⁶ áqnáabaq-yamma Áánûqtukaq améq oweqa tébakaq-yamma Áánûqtuqtaba aokariq umá aurániye. mimóráiq umá yaagóni ánúqo Áánûqtukaq améq oweqa mütúq-yagoma amagaráq wennámiye.

¹⁷ itáaro. uqmatán-óribéti-yágóni amamá ayáátuweta káqomma abááq-óribéti-yágóni amamá ayááma arúbamakaae. awaaméq-áímmá nóinabiyo? minná keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama abááqá óribéti-yaraa umá máae. íbêqa Ítiráaeo-yagoni anomá mimórábí yaímma keráwáqtí amabiqtáá kéuiye.

¹⁸ miráipoana amamó ayáátuwaa-kayukama pááqyan-awiaq íyíméro. weganoqanoqá íma oro. keráwáqá paá amamóe. amagómmá ánúkoma íyaqtokaibo ánúkoma amagómmá yáqtokaiye.

¹⁹ ááqibo keráwáqá tínoe: “ánibo amagómmá keqtáá tiwirániqtaba ayáátukaae.” téq tínoe.

²⁰ owé. Áánûqtukaq íma itáíq-itaiq uráapoana yeráwáqá ayáátukaae. Áánûqtukaq túyánámmá kámepoaq keráwáqá paá mánoe. minnáyataba weganoqanoq-túyánámmá íma itáaro. minnáyataba keráwáqá ikatíq oro.

²¹ Ítiráaeo-wayukama áqnáaen-amama Áánûqtu íma yukáíye. túyánámmá itáamma Áánûqtu keráwáqá tiyuwáníyô?

²² mikáq Áánûqtu áwáábíqa kána kaayoné kéena immá káonaunatae. yirummá aati-aatímá ámê-kayukayataba kaayoné umáyikaniye. ááqibo yirummá íma ámê-kayukayataba áwáábíqa kégaimanibo keráwáqtábá kaayoné kéíye. ááqibo keráwáqá Áánûqtukaq tirummá íma ámê-kayukama paá kéíyanama keráwáqtábágaráq wemá áwáábíqa kániye.

23 ááqaanibo Ítiráaeo-wayukama waéqma yirummá ámê-kayukama yaayamá paá kéiyana Áánûqtu móragaraq keqnáámmá wení kaayoné-yátááqá yeráwáqá yimíniye.

24 Áánûqtu óq-yataariq kéena keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama áwáábíq-oribeti-yarake ayáátukaamma uqmakáan-oribeti-yaraq arúbaraae. Ítiráaeo-wayukama maaminnámo uqmakáan-oribeti-yaraa umá máeta ayáátukaan-amama mimórá-yaráq yawwéqmena áaikaqa oyaaq umá Áánûqtuma kanaaráq aráápaniye.

máqte-kayukama Áánûqtu wenáyaqa yímikaiye.

25 keráwáqá aúpáq-áráin-áímmá timá-timenune. minná Ítiráaeo-wayukama yaímma Áánûqtuqtaba komá yéta matúq-matuq umá íma mánoe. míkánáámá mamé kéowana Yéqtaaeo-wayukabike máqtemma yiwíkaikayukama Áánûqtunopaqa yínoe. minnágón anaaéma tébakaq Ítiráaeo-wayukama atóbamayikaniye. minnáma itéqa “ketáá itaí-yátááqá Ítarauatae” téq títáyábámá ókaraq mirá Ítigaae.

26 máqtemma Ítiráaeo-wayukama miráuma atóbayikaniye téna Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye:

“Tááíoni-marupake mamá paá umáyikani-naqa yíniye.

máqtemma táígoniq uráiya-qtataaqá Ítiráaeo-wayukabike matuwániye.

27 yeqtí kúmiq-yataaqa matuwáníq-kanaaraq anóna-anon-aimma yeráwáqté tenúne.”

téna agamatán-áípi kétiye.

28 Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni átê-wataama waqtukáapoata minnágoma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama tíwáqnaa itaq Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá aúkáae. miráimanibo Áánûqtuma naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama yiwíkaimma áyaqa yiména áqnáabaq-annabike anó-kayukayaboboana aati-aatimá yeqtábá kákaiye.

29 yiwíkaikayukama wení íráqô-qtataaqa kéyimena Áánûqtuma íma aúyánámmá waéqma kéitaiye.

30 keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama naayóbáqá Áánûqtun-aama arátaamanibo íbêqa Ítiráaeo-wayukama Áánûqtun-aama arátaapoata keráwáqá Áánûqtuma áyaqa tímimma matááe.

31 mimóráiq umá áyaqa matáapoata Ítiráaeo-wayukama íbêqa Áánûqtun-aama arátaamanibo anaaékaq Áánûqtuma áyaqa yimí-qtataaqa mayánoe.

32 máqte-kayukama Áánûqtuni ámán-aimma arátaa-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq wemá móraiq umá yawáaq-umayikaraimanibo yemmá paru-yátáákómá móraiq umá yimíniye.

máqtemma íráqô-kataama Áánûqtukaq tenúnatae.

33 Áánûqtuma wenáaimma uyátá-maqma abo anóne. wení itaí-yátááqá mórama arááti-nakoma ítima-amena Íraatiraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. mimóráiq umá wení itaí-yátááqá yírááti-nakoma waqmá Ítaraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye.

34 Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye:

“náayuwaq uyátárai-nakoni aúyánámmá kanaaráq Ítarao? náayuwaq kanaaráq aráátino?

35 náawaq móra-yataaqa ámikaitana wení anónnáma ámikaqa ‘yauwéqma aménúne’ téna tiráyo?”

téna kėtiye.

36 uyátarai-nakoma máqte-qtataaqa wenayáánapo tarôq uráíye. wenôpake tarôq éna wetábá máqte-qtataaqa paá mááe. Áánûqtukaq máqtemma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

12

ketáá ketúma Áánûqtukaq aménátae.

1 miráinataa ketúnabaro, keqtaáyabá Áánûqtu áyaqa taígani-tupaa tímikaipoaqta keráwáqá tirun-áímmá kétima-timune. Áánûqtukaq keráwáqti túma aiqta-táúráá umá wekáq áméro. keráwáqti túma Áánûqtukaq aiqta-táúráá umá amíyabá wáíye. karáwáqti túyánámmá túgoni akai-yatááqá paá áméro. keráwáqá weqtábá kanamááriq timuqá marakéq agamá améwao-qtataakaa umá wekáq paá áméro. ánibo wemá keráwáqá miráumatikena wemá keráwáqtabá mirá téna tíniye: “minná íráqône.” téna tíniye. Áánûqtuma paá-wayuka íma máipoaqta wekáq mirá-onatae. minnáma keráwáqti árai-monoq-yataare.

2 káqo-kayukama nôrabi íyamma yimémekaa ínomanibo Áánûqtu keráwáqti túyánámmá waeráino. keráwáqti táimma waéqma Áánûqtuqtaba aokaríq umá aúráaro. miráiyataba Áánûqtuni auyánámmá kanaaráq itánoe. aúgetuyanapike Áánûqtu tímikaímma íráqô-qtataaqtabagaraq Áánûqtu amuqá kémarai-qtataaqtabagaraq mûtúq pááq umá ánatagurai-qtataaqtabagaraq itánoe. mi itai-yatááqtabámá kímora-amma wenamáa wáimma minná Áánûqtu túyánámmá kéwaeraiye.

3 Áánûqtuma íráqô-qtataakoma kemmá tímikaipoaq máqtemma keráwáqá móra-mora kétima-timune. íuyata-maqma túyánápmá “kemá uyátaraune” íterol ímiye. keráwáqá máqtemma Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike keráwáqti yáqtorai-yataaqa móra-mora tímimma minnáyaba ítama arútáaro.

4 itáaro. mimórá-áúráqá netuqyaan-áúkápáqá wáimanibo máqten-aukapaqa móra-mayaima wáíye.

5 mimóráíq umá aarawaamá netuqyaammá máunataamanibo yegaráq-kegaraqtaa Ítu Káríqtogaraq kímora-turaa umá kéitaunatae. ketáámá máqtemma mórabi yagaroqtamá aokaq-aokakémá máunatae.

6 miráinata Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike móra-mora umá mayaimá tímítaqtaa kémayaunatae. móra-nakoma wení aokaq-máyáimá Áánûqtu ámikaimma waabá-káyúkati yúrakaq Áánûqtuni watáae téna wáinanama arukaké ítama yáqtorai-yataakaraq tino.

7 ániho Áánûqtunopake aokaq-máyáimá kaqtó-í-yatááqá wáinanana minnáyaba kaqtó íno. óq-mayaima yiráátinenama maannáyaba yiráátino.

8 móra-nakoma wení aokaq-máyáimá umá yíqtaaiq íkáae téna wáinanama tímá-yimino. móra-nakoma maqtokái-qtataaqa yaináinama ôrikaa umá yaináino. káqomma anó-nakoma náápaakaraq máena wemá akoqnáá umá mayaimá mayáino. óq-nakoma waayúkarq kaayoné-yatááqá yímikenama minnáyaba amuqá maráino.

⁹ Ítáaro. keráwáqti tíyaqa yimi-yátááqá árai-qtataariq umá waíno. waátá-yataaqa yiwááqóro. Íráqô-qtataakoma yáqtoqma akoqnáá oro.

¹⁰ tirukaké káqowa-kaqowaqtabataa keráwáqá tikaíno. Ítu Káriqto uráiniq umá keráwáqá tirummá améra ábâqwaayuraa umá máero. keráwáqti káqowa-kaqowan-aama yaaguyábóro. keqtíbâqawaayuyabama uyátá-maqma anóniq umá túyánámmá itéraq timuqá maqyíkáaro.

¹¹ keráwáqti mayaiyábámá akoqnáá umá maiyéraq piruq náaruq íma oro. akai-yátáákómá ógiqma wáinaq uyátárai-nakoma kaqtó umá áméro.

¹² keráwáqá awé uréq íkáona-qtataaqtabama timuqá máráaro. awéké kui-yátááqtabámá yaákare awé oro. nunamummá aati-aatimá tíq-tiq oro.

¹³ ábâqawaraayuma móra-yataaqtaba yeráwáqá abáá íyaqa keráwáqti oótamma yeráwáqtê yainéra namuq-wáyúkámá keráwáqti oqtamá íyikaaro!

¹⁴ náayuwabi mamá táiq umátikaiya-kayukama Áánûqtukaq yeqtábá tero: “íma mamá yawááq-umayikao. ímibo yemmá mamá íráqóniq umáyikao.” téraq tero.

¹⁵ yimuqá maráiya-yutema yagaroqtamá timuqá máráaro. ibiqá yaráiya-yutema yagaroqtamá ibiqá yaráaro.

¹⁶ máqte-kayukama mimórá-ááímmá yíméro. kaayóné umá yíméro. keráwáqti túma íma mamé úyóro.

¹⁷ móra-nakoma mamá táiq umátikai-naqa anónnáma íma mamá táiq umákaaro. ímiye. máqte-tupaama waayúkama mamá íráqóniq í-yátááqtabá túyánákáq máráaro.

¹⁸ máqte-kayukagaraq kaayoné-yátáápi wenáú-kenaun umá maqma aónaaro.

¹⁹ keti aanabô, móra-nakoma mamá táiq umátikai-naqa anónnáma íma túyánámmá umákanomanibo Áánûqtuma ayuwáiyana wení áyamma i-wáigóni anónnáma umáyikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye:

“anónnáma yawuwéqma yiménúne uyátárai-nakoma kétiye.”

téna agamatá-kánnáábí kétiye.

²⁰ miráinaq Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tinnaiq oro. minná

“ení namuro-nákómá áama kéyainama aáwaqa amiyo. noqtábá kéinaama paá amiyo. mirá éma aqnókáq íráama káiq-kaiq inikáá umá wení agaemá íniye.”

téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétiye.

²¹ Tááqtaani áaikomma íma uyátaino. ímibo íráqô-qtataaqnapo táí-aaikomma uyátáaro.

13

kámáániti yáaimma wáráaro.

¹ máqte-kayukama kámáániti yáaimma wáráaro! máqte-kamaanima Áánûqtu iyúwáitata máawana kámááni-wayukama Áánûqtu yikáitata mááe.

² náayubi kámáániti yáaimma aratétama Áánûqtukaraq mórai q umá káratemanibo yetôpaqa yenamááriq yaináí-yátááqá mamá abarokáq ínoe.

³ otaa-qtátááriq o-káyúkámá anó-kamaani-wayukama mamá yáaqa kégamayiketamanibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá mamá yáaqa íkegamayikaae. keráwáqá anó-kamaani-wayukati yáaqa íyaqa kéikateyo? miráinaq íráqô-qtataariq kéyana yemá karáwáqá tikaq káruinoe.

4 yemmá Áánûqtuni mayái-wáyúkábóata keráwáqá tíwáqnaa ínéta kéoe. ááqibo otaa-qtátááriq éqa ikátéro. miráipoata áraimma yeqtí akoqnáarake táí-yataariq kanaarácq umáqtikanoe. yeráwáqá Áánûqtuni mayái-wáyúkábóata Áánûqtuni áyamma otaa-qtátááriq o-káyúkámá kéumayikaee.

5 minnáyataba keráwáqá paá wáráaro. wenamáa Áánûqtuni áyaqtaba íwaimanibo wemá áyamma mayéna keráwáqtí túyánákómá mamá yawáácq umátikaniye.

6 minnágoni aaimma táákitima meyáníq kéoe. ítama arútáaro. anó-kamaani-wayuka yeqtí kanaarácq o-máiyáama Áánûqtuni mayáimá kémaiyaee.

7 keráwáqtí aqtábáaraq mayánéta íyaqa yemmá meyáníq oro. waabácq-táákítígáráq ení ootakoni táákitigaraq mayáníq oro. anó-kamaani-wayukama yeráwáqtábá anóne téra mi máqtemma yemmá yikaq káraruyoro.

móra-nakoma áyaqa ámîn-nakoma ámáan-aikoni anaaé kéwaraiye.

8 keráwáqá íma móra-nakoma aatábáama éraq kímora-aatabaama aati-aatimá taákaq maráaro. minná keráwáqá káqowa-kaqowamma yirummá yíméro mirámó éqa ámáan-aimma kéwaraae.

9 ámáan-aikoma mirá-tiraine: “aaraukáqá íma mamá yataiyo. awekéma íkuyuwó. moyámmá íma mayao. egaa íao.” máqtemma maamin-ámáán-áimá káqon-amaan-aikaraq kímora-auwayaapi wáiyee. minná: “enamáariq arummá aménaiq umá káqo-kayukama mórai q umá arummá yimiyo.” téna wáiyee.

10 náayubi arummá ámî-nakoma otaammá móra-nakokaq íkéguyakaiye. miráitana arummá amí-yátááqá áraimma minnáe. naayón-ámáán-áikáráq Ítuni watáagaraq kéwaraiye.

ketáámá arupú-akaq uréire ónátae.

11 nórabi íni-qtataaqtabama kéitaapoq keráwáqá yokaa éraq túbanaaq oro. ketáámá kuqtiwiráni-kanaama waaqókáq kéiyee. Ítukaq tirummá ámikauna-kanaataama waqókákáá uráimanibo íbêq-kanaama waaqókáq awaarariq kéiyee.

12 awé uráuna-kanaataama kumayukáá aúqma kánataitana keqtáámá kuqitiwiráni-kanaagoma aaqá íraqma tágainikaa umá waaqókáriq kéiyee. kumayuq-yátáápíké-qtátááriq únna-yataaqá yuwánátae. ánibo akoqnáá umá tirukákéqtáá íraqma tágama-yataapi yokaa ónátae.

13 ketáámá arupú umá tágama-yataapi máae-kayukaraa umá uréire ónátae. kebó-yátááqtábámá neginaagi-nomma naiyábá kumari-yátááqtábámá námó-yataaqtaba máqtemma yuwánátae.

14 máqtemma kúmikomma uyátani-qtataaqá uyátárai-nakoma Ítu Káríqtonopake máyaaro. keráwáqá kúmiq-yataariq ónáae tíya-qtataaqá íma wáráaro.

14

Ítukaq náawaq arummá ámînnarabi íámînarabiyo?

1 yaímma-wayukama itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtabama kéitetamanibo paá aqnúníq kéoe. miráiya-kayukama áíkutaiyapi uyáberanomanibo íma nóbíq-naabiq-aimma tero.

2 yaímma-wayukama itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqá akoqnáá kéeta kéqo-keq-yataaqá paá kénaae. miráimanibo káqo-kayukama itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqá aqnúníq kéetaboata amaqá íkénaae.

3 kéqo-keq-yataaqá nai-nákómá amaqá ínai-nakoma pááqyan-awiqa íamamiyo. weqtábá kúmiq-yataariq kéiyee ítiyo. Áánûqtuma min-nákáráq paá auwirániye.

4 móra náawaq káqo-nakoni kaqtó-naoqtaba timá táiq kéumakaiyo? wení mayaimá akoqnáá umá mayáinanabi kumówínanabi minnáma wení anókoma Áánûqtu wenamá tîniye. miráinana áraimma wemá akoqnáá umá mayániye. wení anó-nakoma kanaaráq áwáqnaa ínanaboana akoqnáá umá mayániye.

5 yaímma-wayukama móra-yupaagoma tébakaq-yupaagoma “uyátá-maqma anómma wáíye” yúyánápímmá kéte. káqo-kayukama “máqte-tupaayaba mimóráiq kéíye” kéte. móra-mora-wayukama itáiq-itaiq i-yátááq yúyánápímmá akoqnáá umá itáaro.

6 móra-nakoma móra-yupaayataba aúyánápímmá “uyátá-maqma-kanaae” kétena wemá “uyátárai-nakoni anó-kanaae” téna mirá kéíye. min-nákómá kéqo-keq-yataaqa nai-nákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-koqtaba kéíye. aáwaqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téna kénaiye. anibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nai-nákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-naoqtaba kéíye. aáwaqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téna kénaiye. ánibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nai-nákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-naoqtaba kéena Áánûqtukaq “tíkáiye” téna íkenaiye.

7 ketáá kenamáayaboaqtaa íma paá máetaa kenamáayaboaqtaa ípukaunataamanibo paá máunataama uyátárai-naoqtabataa máunatae.

8 miráimanibo ketáá puyúnataama uyátárai-naoqtabataa képuyunatae. paá máunataabi púyonataama ketáámá uyátárai-naoqtabataa máunatae.

9 taákaq máráaro. Ítuma pukéna itó-uma paá máqe-uraimma “keráwáqtí uyátárai-naqune” téna kétiye. miráuma paá máa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraqti uyátárai-nare.

10 keráwáqá nóraq itaráq keráwáqtí tîbâqawaaraa-kayukayaba timá táiq kéumayikao? nóraq itaráq tîbâqawaaraa-nakomma pááqyan-awiqa kéyamameyo? ketáágáráq máqtemma Áánûqtuni aúbaq itó-onanataa keqtáámá wemá yainániye.

11 Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétiye:

“uyátárai-nakoma mirá kétiye.

‘kemá paá máeq áraimma kêtune.

máqte-kayukama ketúbáq yiraayutáúmá ayéta keqtábá Áánûqtue’ tinoe.”

agamatá-kánnáágó mirá kétiye.

12 miráinataa máqte-kayukataa ketáái táaimma Áánûqtukaq timá uwaénúnatae.

tîbâqawaaraa-kayukama íma mamá táiq umayíkáaro.

13 abo káqoyu-kaqoyuyaba kúmiq-yataariq kéoe-aimma íbáqyuwanatae. miráinataa tîbâqawaaraa-kayukati yítaupi atarái-yátááqá aaremá íma maqyíkétaa kúmiq-yataapi íma mamá yikánataae.

14 Ítu Káríqtote yagaroqtaráunaboq kéitaune. wenamááríq máqte-qtataakoma íma táiq kéíye. ááqibo móra-nakoma wenaákaqa “táiq kái-qtataare” ténama wetábá áraimma táiq kéíye.

15 mirá-uraiye. nóin-aawarabi náána-waigoma tîbâqawaaraa-nakomma otaammá kégyuakeq íma kaayoné umá Íturaa umá kémaae. Ítu Káríqtoma wetábá pukáinaqa aáwakakema íma mamá táiq umákaaro.

16 keráwáqá íráqô-qtataaqa máyáaqtabama íma yuwáiyata waayúkama akáyáámá timátíkáaro.

17 itáaro. Áánûqtuni márûpaqa aáwaqa naréq nommá naréq iyábá íma wáiyé. ímiyé. Áánûqtuni márûpaq kateko-ááikaráq kaayoné-yátáákaráq amuq-yatáákaráq minnýaba wáiyé. mi-qtátááqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kétémiqtaae.

18 abo náawabi Ítu Káríqtokaq kaqtó kéinana miraráá umá Áánûqtuma wetábá amuqá marakáinata waayúkama téta “wemá kanaa-naré” tinoe.

19 miráinataa mi-qtátáákómá kaayoné-yátááqá mamé yíniqtaba ketáámá maqmá ónanatae. káqowa-kaqowamma yíwáqnaa umá akoqnáá umá itáíq-itaiq í-wáyúkámá ketáámá auránúnatae.

20 aáwaqtaae téq Áánûqtuma nôrabi urái-yataaqa íma yawítítuwaaro. máqten-aawaqa nai-yátáaré. ááqibo nóinabi keráwáqá naa-qtátáákómá móra-nakoma néna wenuyánápmá kúmiq-yataariq kéenama minná otaammá kéguiye.

21 ááqibo keráwáqá amaqa nérabi aíbôq-nomma nérabi mamá kéqokeq-yataariq o-wáígómá mamá tábâqawaama mamá kúmiq-yataapi kéiyuwaamma mirá íoro.

22 maami-qtátááqtábá itáíq-itaiq o-qtátááqá yaqtóráaro. maami-qtátááqtábá nói-tuyanani itáamma Áánûqtu wenamá itáino. keráwáqá nôrabi o-qtátáákómá íma yawááq-umatikainaq timuqá maránoe.

23 ááqibo móra-nakoma aáwaqta kaayaq-áuyánámmá iténa nai-wáígómá wenamááríq yawááq kéumakaiye. taákaq máráaro. keráwáqá nôrabi o-qtátáákómá keráwáqti itáíq-itaiq í-yátáápike íkéitaqa kúmiq-yataariq kéoe.

15

1 ketáámá náayuwabi akoqnáá umá itáíq-itaiq kéuna-yutaama itáíq-itaiq í-yátááqtábá aqnúnîq kéo-kayukama yíwáqnaa ónátae. yemá ummaa-yátáápi mái-yataama yíwáqnaa éqtaa keqtáá tikáina-yataariq íonatae.

2 ketáái túyánámmá káqo-yuraq maréqtaa yíwáqnaa onanataá yeráwáqá akoqnáá ínoe.

3 Ítu Káríqtoma wenamááríq paá wetábá amuqá maraní-qtataariq íuraine. ímibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará téna Ítuqtaba kétiye: “keráwákáq yemá tíyoqa áyáan-aikoma kemmá tikakaiye.” téna kétiye.

4 naayóbáq aúba-wannaabi agatáan-aikoma íbêq-kanaaraqa keqtáá kétéraaiqtaae. Áánûqtuma wení aokaq-áúbábikémmá keqtáámá umá tíqtaaiq kéitaqtaa ketáámá tú pukáipaq awé kéunatae.

5 Áánûqtuma keráwáqti yáqtorai-yataakoni áaimma keráwáqá tíwáqnaa kéinaq keqtábá kákaina máqtemma móra-mora-yutema móra-tuyanakaq maréq kanaaráq mánoe. miráuma Ítu Káríqtoma keqtáámá miráigaae téna tirááqtiraiqtaae.

6 mirá éqa máqtemma keráwáqá móra-toyaukaq maréq Áánûqtumma ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni aboámá wenáwíqa kanaaráq múte yawuínoe.

átê-wataama Yéqtaeo-wayukama kéitaae.

7 Ítuma keráwáqá íráqôniq umátikáiniq umá móraiq umá móra-mora-yuma mamá íráqôniq umáyíkáaro. mirá éqa Áánûqtun-awíqa keráwáqá múte yawuínoe.

8 Ítuma minnýaba Ítiráaeo-kayukati kaqtó-naqa aúkáiye. miráipoana Áánûqtuni áagoma naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama yúma káratáa-kayukaraq abarokáq pááq uráiyé.

9 Ókaraq Ítuma kaqtó-naqa aúkaimma Yéqtaaeo-wayukama íma Ítiráaeo-wayukamibo Áánûqtun-awíqa wení paru-yátáákóqtábá kanaaráq múte yauwínoe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá kėtiye:

“maaminnyaba kemá Yéqtaaeo-wayukati aúkáapikemma ‘tíkáiye’ tenúne. íbí enáwíqa múte yauyónúne.”

téna

10 keqnáámmá agamatá-kánnáágómá maará kėtiye:

“Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni waayúkate timuqá máráaro.”

téna

11 ókaraq maará kėtiye:

“Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá máqtemma uyátárai-nakoni áwíqa múte yaúyóro. máqte-kayukao, wenáwíqa múte yaúyóro.”

téna kėtiye.

12 ánibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá wenáwíqa Áítáiyama wemá tiráine: “Yétin-annabike móra-naqa pááq éna minnýaba pááq ínimma Yéqtaaeo-wayukaraq yabíqyikaniye.

miráinata Yéqtaaeo-wayukama weqtábá íkáonaamanibo paá awé ínoe.”

téna tiráine.

13 keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq itáiq-itaiq urááe. Áánûqtu tirunóbáqá mamá mirá kumatikaipoaq keráwáqá íkáonaamanibo kanaaráq paá awé ínoe. Áánûqtukaq itáiq-itaiq kéyana amuq-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq wemá tímíno. Aokaq-Áágóní akoqnáárake keráwáqá Ítuqtaba ôriq umá kétékainaq awé umá máero.

Póroni kawáá-máyáimá

14 ketíbâqawaayuo, kemá kéitaunama keráwáqá íráqô-qtataakaraq itai-yátáákáráq keráwápímmá ógiqma wáipoaq keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba móra-mora-yuma kanaaráq wenarááté-wenaraate ínoe.

15 miráimanibo yaímma-wataama maamin-áúbábí keráwáqtôpaq agayáunama akoqnáá umá tiráune. kemmá maami-máyáimá Áánûqtu tímikaitapoaq miráuma tímá taákaq kéune.

16 Yéqtaaeo-wayukayataba Áánûqtuma kemmá Ítuni anó-monoq-naqa aútikaraiye. kemá Áánûqtuni watáama tímá-yimuna-naqune. Yéqtaaeo-wayukama mín-áímmá kététa miráráá umá Áánûqtukaq amí-yátáákáá kéinatama yeqtí yúgaráq yúyánákáráq Áánûqtukaq Aokaq-Áágómá yemmá mamá Áánûqtuqtaba aokariq umáyikainana Áánûqtu yemmá yiwirániye.

17 miráitaq kemá Ítu Káríqtogaraq yagarootamá mi-máyáimá ketáaraq Áánûqtuma kanaaráq ínîqtaba timuqá kémaraneta.

18 paá Ítu Káríqtooma nôrabi uráinaiyaba ketáanapo ketí mayáinápógáráq uráiqtabama kemá Yéqtaaeo-wayukama tímá-yimenune.

19 miráonata yemá kététa anón-awaameq-yataaqa káoneta Aokaq-Áágómá yemmá mamá Áánûqtuma tinnaiq ínoe. miráitaq kemá Yérútáárebake Irírkamabaq mútûq átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba ketí máqten-akoqnaarake tímátuweq uráune.

20 ánibo Ítu Káríqtoni áwíqqa íma yaráa-marabaqa kemá mibáqá wenamáa átê-wataama móma timá-yimiyaba kêtikaiye. mirá éqa átê-wataama káqo-yuma abarokáq timá yimíkaiyapaqa kemá waabá-káyúkáráq íma timá-yimenune.

21 minnáyaba agamatá-kánnáábí maará téna kėtiye:

“yemá náayuwabi íma timá-yimikaa-yuma

yemá aónanoe.

yemá náayuwabi íma Ítaraa-yuma

yemá Ítama arutánoe.”

téna kėtiye.

Póroma Árómuq Wíniye.

22 miráitana keti mayaígómá keráwáqtôpaq íyábámá kemmá kéyaqtoraiye.

23 miráimanibo maan-áúkápáqá keti mayaímá ókaraq íma wáíye. ayáqtáá-kanaama kemá keráwáqá timónaiyaba ôriq umá kêtikaiye.

24 miráipoaq kemá keráwáqá étaba timónanu íyabiyo? Árómuq kótamaqma wéqa keráwáqá yá-timonateq Tipéini-marabaq ónúne. ánibo kemá keráwáqá timuqá kémareq kêtimonaiyaq kemá keráwáqtê pááqya-kanaama ko matáá-onaq keráwáqá Tipéini-marabaq kanaaráq timátíkaiyaq kónunamanibo

25 íbêqa kemá Yérútáárebaq uréq Áánûqtuni waayúkama ko mamá yíwáqnaa ónáá kéune. abo yemá yenamááriq Maateróniapakekaraq Karíkipekaraq Áánûqtun-aaraq móra-iyakaq máráa-kayukama Yérútáárebaq aamá téite umá móra-akaq maréta áwáyoq-wayukama yíwáqnaa umá móneqa paá yimíneta kéowaq kéune.

26 missing?

27 yemá yimuqá kemáreta mirá kéomma áraimma yemá yemmá anónnáma aqtábáaraq kéyime. ánibo Yéqtaaeo-wayukaraq Áánûqtuni máqtemma íráqô-qtataaqa Ítiráaeo-wayukabike yemmá kéyainapoata Yéqtaaeo-wayukama yeqti oótamma Ítiráaeo-wayukagaraq yaínáaro.

28 ánibo kemá keti mayaímá maakáq ánateq Yérútáárebaq kónune. mi-mónéqá Maateróniapakekaraq Karíkipekaraq mamá áikumaraamma mamá yiménúne. miráumatuweq anaaékaqa Tipéini-marabaq uréq mikákémmá keráwáqtôpaq Arómuq ónúne.

29 kemá túyánámmá kéitaunama anaaékaq kemá keráwáqtôpaq yenúnama Ítu Káríqtoma anómma íráqô-qtataakoma keráwáqtábá timíniye.

30 ketibáqawaayuo, kemá Yérútáárebaq kégonaaq keráwáqá akoqnáá umá nunamummá timátikáaro téq keráwákáq inaa kêtune. kemá Ítu Káríqtoni áwíkaqa keráwáqá akoqnáá umá ítama káonaune. Aokaq-Áágómá mamá ketáámá móra-mora-yuma tikáipoaqtaa keráwáqá kemmá tikánôpoaq ítama káonaune.

31 nunumummá tíyanama Yérútáárebaq ketáái átê-wataama awéqtátuwaakayukabikemma tú-tiqa í-yátááqá íma mayánúne. nunamummá kėtiyanawaq Yérútáárebake Áánûqtuni waayúkama yemmá kemá nôrabi únnayaba yíkániye.

32 Áánûqtumma akáinaqa kemá amuq-yatáákáráq ógiqma keráwáqtôpaq íréq keráwáqtê yamáeq aagánúne.

33 íbêqa Áánûqtuma ketáái kaayoné-yatáákón áaikoma wemá máqtemma keráwáqtê waíno.

16

miráo-maarao-aimma

1 ketáái tímanaqa Píbima wení wataáma timá-timenune. wemá Tékeriabaq Áánûqtun-aama móra-iyakaq maréta kéitaa-kayukaraq wení mayaíma wáiyé.

2 uyátarai-nakoni anaaé kéwaraa-yuma móra-mora-waigoqtaba yíkáiniq umá keráwáqá wemmá awiráaro. yaímma-yataaqtaba immá wemmá áwáqnaa umá áméro. wemá kemmá tíwáqnaa uréna taíbaq-wayukagaraq yíwáqnaa uráiyé.

3 Ítu Káríqtoqtaba keté mayaíma mayáaya-nakama Patírayaa Akíra ye aúkátôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro.

4 yenákamá íuraiyana ketí túwaraimma mamá paá umátikaraayapoaq ípukaune. yenákýábámá kemá “tíkáiyé” kétunata máqtemma Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama “tíkáiyé” kéte.

5 yenákatí naaúpaq Áánûqtun-aama kéitaa-yuyabama ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana yeráwáqtôpaq wimmá yíméro. tíkáin-aanabo-naqa Ipáíneti wemá áqnaábariq umá Étia-marabakemma Ítu Káríqtoqtaq arummá ámikainakonopaq ketí miráono-maaraono-aimma yuwaúnana wimmá áméro.

6-7 Máriaa wemá akoqnáá umá keráwáqti aúkápimma mayaíma kémayain-inikonopaq ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana wemmá áméro. Aaqtarónikatararaq Yúniatararaq yenákamá ketimáápaq-nakarata yenákamá móra-taoqa keté yagaroqtama ánná-naupaqa máqe-uraayane. yenákamá máqtemma yiwíkai-kayukama yimónama íráqóniq kéeta yenákamá áaimma átama Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraayaq anaaékaqa kemá mirá-uraune. abo yenákýôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro.

8 Aapariati wemá uyátarai-nakoqtaba kemmá tíkáin-aanabonapoaq wenôpaqa miráono-maaraono-wataama yuwaúnana kéwiye.

9 Abáánati wemá Ítu Káríqtoqtaba keté móra-mayai-naqa ketí aanábó-náqá Títáákitigaraq yenákýôpaqa miráoyo-maaraoyo-wataama yuwaúnana kéwiye.

10 Apériti wemá Ítu Káríqtoqtaba aú-aiqa matáimma Eritááburati máqtemma wení aara iyápógaraq yeqtôpaqa miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye.

11 Ítiráaeo-naqa ketimáápaq Erótionigaraq máqtemma Naatítatini aara iyápógaraq uyátarai-nakoni waayúkama yeqtôpaq miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye.

12 Taraipínayaa Taripóta yenákamá uyátarai-nakoqtaba akoqnáá umá mayaíma kémayaayaq-nakagaraq tíkái-ketimanaqa Péti wegáraq uyátarai-nakoqtaba akoqnáá-mayaima matáitaq yeqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma yuwaúnana kéwiye.

13 Árúbati wemá mórama Áánûqtuma wetábá aúyakai-nakaraq anóama minná ketinóraa umátikarapoaq yeqtôpaq kemá miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana kéwiye.

14 Atíkaritagaraq Périgonigaraq Émitigaraq Paataróbaatigaraq Émaatigaraq yaímma ketíbâqawaayuma yeráwáqté Áánûqtun-aaraq móra-iyakaq áíkutaawaq yeqtôpaqa kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune.

15 Piráárogatigaraq Yúriagaraq Nériati wení ámánaakogaraq Orípátima máqtemma Áánûqtuni waayúkama yeráwáqté áíkutaawaq yeqtôpaq kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune.

16 keráwáqá móra-mora-yuma tîbâqawaaraa umá wenayáá-kenayaamma yiméq tótó umáyíkáaro. máqtemma kéqokeq-kaqokeq-marabaq Ítuqtaba áikutaa-kayukama keráwáqá miráoro-maaraoro-aimma kêtimatikaae.

17 ketîbâqawaayuo, waayúkama káqon-aimma tiráátétaa Áánûqtuni waayúkama mamá yaikaaq ígáae téta tiya-kayukabikemma nékaq máero. keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqá mamá awígíóq íyábámá atéqma máero.

18 mirá-káyúkámá yemá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabama íma yúyánámmá kéitaamanibo yemá paá yeqtí yúyaba yúyánámmá kéitaae. watáagaraq átê í-áímmá téta táí-aaímma íma ítaraa-kayukama mamá maqtawémma éta makáqma káonaae.

19 máqte-kayukama keráwáqá Ítu Káríqtoqak tirummá anéq yáqtoraiyaba kéitaae. miráitaq kekáráq timuqá kématikaune. keráwáqá nóinabi íráqô-qtataaq aónaigaae téq kêtunnamanibo táí-yataaqtabama aónéq mirá kéomma íma maraígáae téq kétune.

20 abo Áánûqtuma ketáái kaayoné-yátáákón áaikoma Tááqtaamma yatámma keráwáqti títaukoni aménáápáq yawarápaqtuwaniye. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni paru-yátáákómá keráwáqte waíno.

21 Tímotima Ítuqtaba ketê móra-mayai-nakoma wení miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Arútiagaraq Yéitonigaraq Totípaterigaraq ketimáápake Ítiráaeo-wayukama keráwáqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma kêtimatikaae.

22 Téqtiati kemá Póroni óyaupike watáama matéq maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayeq kemá uyátárai-nakoni áwíkaqa miráoro-maaraoro-aimma kêtimatikaune.

23 kemá Káéatini naaúpaq kémaiynuna ánibo Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama wení naaúpaq ya káikuyoe. miráitana Káéati wegáráq yeráwákáráq miráoro-maaraoro-aimma kêtimatikaae. Erááqtati wemá maa-márúkákáq mónekaq kawáá urái-nakogaraq keqtîbâqawaaraa-naqa Kawóqtati yenákámá miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kêtimatikaaye.

24 Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoni íráqô-qtataakoma keráwáqte waíno. miráuma waíno.

aqtó-núnámúné.

25 ketáámá Áánûqtun-awíqa múte yauyónátae. íbêqa Póro kemá maamin-áúbágóni aqtóráq kéyune. Ítu Káríqtoqtaba átê-wataarakemma kemá kêtima-timinata Áánûqtuma keráwáqá kanaaráq mamá akoqnáá-wayukama aúqtikaniye. abo kemá keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba aúpaq-áímmá timá tímikaune. Áánûqtuma matúq-matuq umá máí-nakoma maamin-áímmá naayóbáqá aati-aatimá aúpaq makáine.

26 miráímanibo anaaékaqa wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq mamá abarokáq uráiyee. miráitana íbêqa wemá keqtáá tímátikaitaqtaa ketáámá maamin-áúpaq-wátáámá máqte-kayukabi túnataa yemá kéitaae. wé máqte-kayukama Ítu Káríqtoqtaba itáiq-itaiq kéeta wenáama waraígáae téna kéitaiye.

27 Ítu Káríqtoma wenáainapo Áánûqtukaq wenamá áá ítarai-manikoma tágama-yataaq matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

**Îtuni anaáé kéwareta mórabí áíkuyo-yubaq
Korítiani-marupaq Póroma Îtu Káríqtoni
timáyíkarain-naqa watáa kétitana Tóqtani agatáiyé.**

¹ kemá Póroma keráwáqá Îtu Káríqtoma mamá Áánûqtuqtaba aokariq umátíkarai-kayukayopaq kágayaune. keráwáqá Áánûqtu wení waayúkama auráiyábá kákaitana tááyaraiye.

² máqtemma máqten-aukapake náayuwabi Îtu Káríqtokaq nunamummá kéte-kayukayopakaraq kágayaune. wemá yeráwákáráq ketáái uyátárai-nare.

³ íráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtonopake keráwáqtê waíno.

⁴ Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq anómma íráqô-qtataare. minnýaba wemá Îtu Káríqtoma keráwáqá tímikaiye. minnýaba kemá wekák “tíkáiyé” kétune.

⁵ wemá taígani íráqô-qtataaqa keráwákáq mirá-uraiye. Îtu Káríqtokaq ketáái itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtu tíwáqnaa uráiyé. miráitaq íbêqa keráwáqá minnýaba ítama kétaqaae. keráwáqá kétaqapoq óq-wayukama kanaaráq minnýaba timá-yiminoe.

⁶ min-íráqô-qtátááqtábá Îtu Káríqtoma keráwákáq mirá-umatikaniye téq naayóbáqá timá tímikaunama íbêqa áraimma abarokáq uráiyé.

⁷ miráuma Áánûqtuni Aokaq-Áábíké máqten-iraqo-qtataaqa keráwáqá matámma íbêqa uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma abarokáq íníqtaba keráwáqá awé kéoe.

⁸ keráwáqá awé kéiyana wemá keráwáqá tíwáqnaa umá akoqnáá kéinaq itáiq-itaiq ínoe. mi-kánááráq ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni íráqôn-annabi máapoana keráwáqtí túbí íma makáiyé.

⁹ minnýaba Áánûqtuma aati-aatimá aákaq makéna mirá kéiyé. keráwáqá wenáanikon-annabi máigaae téna tááyaraiye.

¹⁰ miráimanibo ketíbáqawaayuo, uyátárai-naqa Îtu Káríqton-awikaq keráwáqtábá inaa kétune. minná kímora-tuyanakaq máero. keráwáqá íma káqo-kaqo-tuyanamma itánômanibo paá mimórá aúqma máero.

¹¹ maará téq kétune. ketíbáqawaayuo, keráwáqtábá unítíq áái-qaimma keráwáqtí aúkápimma kéte téta Karóini waayúkama timá tímikaae.

¹² yaímma-yuma téq “kemá Póronnae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Pítaanae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Îtu Káríqtonnae” téq keráwáqá kéte.

¹³ Îtu Káríqtoni aúgoma taíganinaq wáiyó? ímiye. wenaúgoma mimórá wáiyé. Póroma kaapaq-yátáq keráwáqtábáwáq pukáiyó? ímiye. keráwáqá Póron-awikaq nommá pékaao? aaqáo ímiye.

¹⁴ kemá maaminnýaba timuqá kémarane. kemá paá kaayaq-nákámá Karípugaraq Káéatigaraq nommá péqyikaraune.

¹⁵⁻¹⁶ miráuma móra-waigoma “Póron-awikaq nommá pékaune” téna íma kanaaráq túniye. íbêqa káqomma taákaq immá Tépanati wení aara iyápógaraq nommá péqyikaraune. káqo-yugaraq nommá péqyikaranuno? íma taákaq kéune.

17 miráimanibo Ítuma kemmá íma timátikena tiráiyē: “uréwaq nommá péqyikaao.” téna ítiraiye. ímibo wemá átē-wataama waabá-káyúkámá timá yiménúnayaba timátíkaraiye. kemá mibáq keráwáqtē máeqa keráwáqá íma ítama táganon-aimma íma timá tímikaune. máqte-qtataariq kaapaq-yátáq Ítuma pukéna keqtááyábá uráimma ítama tágaigae tépoaq kemá Áánûqtuni akoqnáágoqtaba keráwáqá ítama tágai-aimma timá tímikaune.

18 mi-kátáámá kaapaq-yátáqtábá neginaagi-aimma yaímma kéte. mi-káyúkámá min-áimmmá kéte-yuma yemá yawítikinon-apaq uráin-amma kéwaraae. miráimanibo ketáámá maami-káyúkámá Áánûqtuma kátobamatikaiqtaae mi-kátááyábá kêtunatae. minná “mi-kátáámá Áánûqtuni akoqnáágoni awaaméré.” téqtaa kêtunatae.

19 Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágoamá min-ákoqnááyábá maará kétiye:

“kemá itai-wáyúkátí yúyánámmá yawítíma mamá abarokáqtáá ónune.

minnámo itai-wáyúkátí yúyánámmá paá kaaqaari-yúyánáné.” téna Áánûqtuma kétiye.

20 íbêqa keráwáqá ítama aónanune. minná min-ítái-wáyúkámá yemá náakaraq mááo? mi-káyúkámá kaaqaari-yúyánáqtábámá agatáa-kayukama náakaraq mááo? mi-káyúkámá keráwáqtí túbáq itó-uma máeta téta “íbêq-kanaama itai-wáyúkámá maa-marábí máae” tíráa-yuma náakaraq mááo? ketáámá Áánûqtuni itai-yátááqá káonaunanataama waayúkati itai-yátáákómá paátataakaa kéiyē.

21 mi-káyúkámá yemá yúyánápmá téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta te-yúmá Áánûqtuma weni itai-yátáákáké yemmmá íma iyúwáinata weni aúyánámmá íma kanaarác mayánoe. ááqanibo Áánûqtuma weni itai-yátáákáké keqtáá atóbamatikarenataa amuqá kémaraiye. máqte-kayukama átē-wataama Ítuqtaba itáíq-itaiq étama yemmmá atóbanoe. maamin-átē-watáámá ketáámá Ítuqtaba abarokác waabá-káyúkábí túnnatataa ítama kétégaee. maamin-áimmmá íma ummaa-áimmmá wáipoata yaímma-wayukama náayuwabi yemá téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta te-yúmá min-áíqtábámá “neginaagi-aíne” téta kéte.

22 Karíki-wayukama itai-yátááqtábá itánáae téta kéowata Ítíráaeo-wayukama awaaméq-yátááqá aónanaae téta kéoe.

23 miráimanibo ketáámá waabá-káyúkárácqá maará téqtaa kêtunatae:

“Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq keqtááyábá pukáiyē.”

téqtaa kêtunatae. min-áíkmá káqomma íma Ítíráaeo-wayukabimma neginaagi-aikaa kéitana Ítíráaeo-wayukabi íkarutaiye.

24 miráimanibo máqtemma náayuwabi Áánûqtuma yááyaraimma yemá Ítíráaeo-wayukagaraq káqo-kayukagaraq kéitaae. minná Ítu Káríqtoma Áánûqtuni akoqnáágaracq itai-yátáákóni awaaméré.

25 yaímma-wayukama Áánûqtuni watáayaba téta “neginaagi-aíne” téta kétémanibo Áánûqtuni watáagoma móragaraq marabí-káyúkátí yúyánámmá uyátáraiye.

26 ketíbáqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqá tááyaina-yupaama mi-kánáárácqá keráwáqá nói-mayaiyaq mayainó? paá arekácq umá-yuma keráwápíkémá waayúkati yúrakaca itai-wáyúkámá máqe-uraae. paá arekácq umá-yuma keráwápíkémá keráwáqtí keqtiboní akoqnááma matááe.

²⁷ ímibo Áánûqtuma marabí-káyúkábíkémá mamá paá-wayukama matáíye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá yúyánápi téta “ketáámá itái-wáyúkáé” téta kéte-yuma yigaae-yátááqá yímikaiye. mi-káyúkámá yeqtí akoqnáama íma wái-yuma Áánûqtuma mamá kéyimena mi-káyúkámá náayuwabi yemá yúyánápi téta “ketáámá akoqnáa-wayukae” téta kéte-yuma yigaaeráq mamá yíkaraiye.

²⁸ yemá maará téta kéte: “Áánûqtuma máqte-kayukati aúkáapikemma paá-wayukama yiwíkaiye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá paá-wayukama yiwéqtatuwaamma yiráátinena uráíye. minná Áánûqtun-aurakaq waayúkama yeqtí yúma maméta kéuyo-kayukama yemá paátataakaa kéomanibo paá-wayukama wemá uyátá-maqma itái-yátááqá yímikaiye.

²⁹ miráuma Áánûqtunopaq máqte-kayukama íma kanaaráq yúma maméta uí-ááímmá tínoe.

³⁰ aúge-tuwaraitaama ketáámá Ítugaraq yagaróqtáunataama min-áúwaráímmá Áánûqtuma keqtáá tímikaiqtaae. Áánûqtuma keqtáá Ítuma tímikaiqtaae. túyánákáráq watáagaraq wení aúyánákáq ketáámá itái-wáyúkámá aúkáunatae. Ítuma keqtááyábá íráqõniq umátikenataa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá aúkáiye. Ítuma keqtáámá Áánûqtuqtaba aokaríq umátikenata ketáái kúmiq-yataapike tiwíkaiqtaae.

³¹ minnáyaboboana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye: “waayúkma yemá akoqnáa-aimma tínétama uyátárai-nakoma nórawabi keqtáá umátíkaiqtabataa wenaúma manéna uíno.” téna kétiye.

2

¹ ketíbáqawaayuo, kemá áqnaabaq keráwáqtõpaq iráunama Áánûqtuma aamá keqtááyábá aúpáq yokaa umátikaraiqtabataa arupú umá timá tímikaune. watáama timá tímikaunama keráwáqtábá ítama tágaikaae téq abarokáq tiráune.

² mi-kánáaráqá kemá keráwáqtê máqe-uraunama yaímma-yataaqtaba túyánámmá itaiyábá ítikaraimanibo paá Ítu Káriqtoma keqtááyábá pukáiqtaba ítaraune. paá minnáyaba wenamá kemá túyánámmá itaiyábá tikaraune.

³ áraimma kemá keráwáqtê máqe-uraunama arupú umá kéitaawaq ateqte umá ikatíq kéeq tiyáátamma ayúkáune.

⁴ kemá karáwáqtê máeqa íma ítama táгаа-wataanapo keráwáqá yabiténáaq uráune. ímiye. miráimanibo Áánûqtuni Áágoma ketí watáama tiráatimma minná arupú-aine.

⁵ Áánûqtunopaken-akoqnaayaba itáíq-itaiq ígáae téq kemá timá tímikaune. waayúkama paá yeqtáama itáíq-itaiq íma ígáae téq timá tímikaune.

⁶ itái-yátáákómmá itáíq-itaiq umá yáqtoraiyabama ketáámá waayúkaarikaa kéunatae. maa-márabí-káyúkátí itái-yátááqtabá téite onikáá umá íma móraiq kéíye. maa-márabí anómma yabíkáa-kayukati itái-yátáákóráá umá móraiq íkeiye. mi yabíkáa-kayukama pááqya-kannaabi yemá ánataginoe.

⁷ maami itái-yátááqtabátáá túnnama minná Áánûqtunopakene. itái-wátáámá aúpáq-ámmá Áánûqtu naayóbáqá maa-márámá íma wáikaqa wemá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba keqtááráq yáíkkaq íyábá tarõq uráine.

⁸ maa-márabí anómma yabíkáa-kayukama yemá aati-aatimá maamin-áqtabámá íma tágama arupú kéoe. yemá tágama arupú urétaraa tágama-yataakoni uyátárai-naqa wemmá íma ikamínéta oné. miráimanibo yemá íma

tágama arupú étama ááiq-i-wayukama Ítuqtaba “kaapaq-yátáq ko aráápamaraaro” tirááe.

⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wení tágama-yataaqa íma arupú kéitena mirá kétiye:

“máqte-kayukati yúrakoma íaonai-yataakaraq máqte-kayukati yaákoma íitaa-qtataakaraq wááe.

waayúkati yúyánápímmá aati-aatimá íma yabérái-qtataaqa wáíye.

maami-qtátááqá Áánûqtuma waayúkama náayuwabi weqtábá o-yúmá yokaa umáyíkaraine.”

téna kétiye.

¹⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáánapo maami-qtátááqá keqtáámá tiráátiraiqtaae. Aokaq-Áágómá máqtemma aúpáq aúyoqma wái-qtataaqtabagaraq kéitaiye.

¹¹ Ítáaro. móra-waigoni aúyánámmá paá wení aágoma kéitaibo. móraiq uráimanibo anómma uyátá-maqma minnáe. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wenamáa wenaúyánámmá kéitaibo.

¹² Íbêqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kémayaunaboqtaa Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa kánaaráq ítánúnatae. maa-márábín-áágómá ímatunatae.

¹³ Ímibo Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa ítama tágareqtaa óq-wayukama keyíraatunatae. Aokaq-Áágóní watáabi árain-aikoma Aokaq-Áágónópáké abarokáq kêtunatae.

¹⁴ waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama maami tímikai-qtataaqa Áánûqtuni Aágonopake kúmímma íma kémayaae. mi-káyúkámá yetôpaqa maami tímikai-qtataakotaama neginaagí-yataakaa kéíye. maami-qtátááqtabámá yemá íma kánaaráq ítama táganoe. paá Aokaq-Áágóní akoqnáánapo ketáámá kánaaráq ítama táganunatae.

¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágómá matáa-kayukama máqte-qtataakon áaimma ítama kêtagaapoana kánaaráq yainánoe. miráimanibo yemá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma íma matáa-kayukama keqtáámá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma matáuna-yutaama yemá íma kánaaráq yainánoe.

¹⁶ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá mirá kétiye:

“uyátárai-nakoni aúyánámmá náawa ítama ánatatukaiyo?

náawa kánaaráq uyátárai-nakoma aráátiniyo?”

mirá téna kétimanibo Ítu Káriqtoma wenamáárlq wenaúyánámmá ketáámá káonaunataamanibo waayúkama wení Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama íma kánaaráq káonaae.

3

¹ ketíbâqawaayuo, áqnáabaq kemá Korítiani-marupaq iráunama kemá watáama iyápóraa umá tímá tímikaune. kemá miráuraunama minná keráwáqá Ítu Káriqtoqtabama taíbaq íma ítaraawaq Áánûqtuni Aágoqtaba miráitaq kemá keráwáqá waayúkaarikaa umá íma kánaaráq tímá tímikaune. keráwáqá aráábi-iyaporaa uráamma

²⁻³ keráwáqti aáwaqa paá náámma wáqe-uraiye. keráwáqá kamááma naawai-kánáámá íaukaae.

yaímma keráwápikémmá íbêkaraq waayúkaariqti watáama keráwáqá íma kánaaráq kéitaae. íbêkaraq maa-márábí-káyúkaráá umá aqnú-káyúkábóaq

keráwáqtábámá kemá téq “kamááma naawai-kánáámá íaukaae” téq kêtune. keráwáqá keiyáá unítíq ááiq-aimma kétéq káqowa-kaqowamma koyukaayúmna kéumayikeq kéowana keráwáqtí tógoma ákáinaiq kéowana keráwáqtí táaikoma mamá maa-márábí-káyúkáráá kéoe.

⁴ keráwápkémmá móra-nakoma téna “kemá Póronnae” tínana káqo-nakoma téna “kemá Aapóronnae” tínama keráwáqá álkuteq mirá temmá maa-márágóní áaimma kémayaabo.

⁵ náawaq Aapóroma máiyó? náawaq Póroma máiyó? wetê-ketema kerátámá paá kaqtó-wayukae. abo Áánûqtuma ketáái wataánaपो Itu Káríqtoma itáíq-itaiq iyábá keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. móra-mora-yutaama uyátárai-nakoma tímikai-mayaitaa kémayaunatae.

⁶ minnágoma maará-uraiye. keráwáqá miráuma yópi ányu-qtataakaa umá mááe. kemá ayummá uqmaráunana Aapóroma ányu-qtataapi nommá atímakaimanibo Áánûqtuma keráwáqá mamá anómna káuqtikaae.

⁷ miráitana ayummá ukái-nakaraq nommá atítai-nakaraq yenákámá paáyabae. miráitana Aokaq-Ááqóqtábá mamá anómna káuqtikai-naqa Áánûqtuma wenamáe.

⁸ ayummá ukái-waigogaraq nommá atítai-waigogaraq yenákámá yeqtí mimórá-máyáírakémmá móra-mora meyámmá mayáyóye.

⁹ kerátámá mákagoratama Áánûqtuqtaba mayaímá kémayayuka keráwáqá miráuma Áánûqtuni yó-márámá mááe.

keráwáqá miráuma Áánûqtuqtaba ketáámá naammá umáraunaikaa umá mááe.

¹⁰ Áánûqtuma kemmá íraqôniq umátikaraitapoq kemá arúkáráq ábokaraq kanaaráq amá akoqnáá uráune. mikákémmá káqo-wama mitáyama kéiyé. máqtemma naammá uráiya-yuma ábotaraq maqmá atáá-uraiya-yuma atéqma arútáaro.

¹¹ Itu Káríqtoma wenamááríq wemá ábone. itáaro. waayúkama mayaímá kémayetama mimórá-ábómmá arúbama iétama yemá Áánûqtuni naammá íma tarôq kéoe.

¹²⁻¹³ kanaamá abarokáq ínana wemá keqtáámá mamá yaináinata máqtemma aónanoe. minná yaímna-yuma akoqnáá-namma uráawata yaímna-yuma iyáátámna ayúqma urááe. yaímna-yuma yeqtí mayaímá Itu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama íraqô-qtataaq minná óqtanapo naammá uráánikaa urááe. ániibo yaímna-yuma yeqtí mayaímá Itu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama paá-yanapo naammá uráánikaa urááe. Ítuma yauwéqma kumína-yupaama wemá máqte-kayukati mayaígómá “paá wániyo?” téna maqmá aónaniye. miráráá umá íragómá naapi kúraqma maqmá aónaniq umá wemá “paá wániyo?” téna ketáái mayaímá maqmá aónaniye.

¹⁴ máqte-kayukama Itu Káríqtokaq mayaímá kémayaa-kayukama yeqtí mayaígómá paá wáinatama yemá íraqô-meyamma mayánoe.

¹⁵ miráimanibo móra-nakoma wení mayaígómá íma paá wáinanama wení máqte-qtataaqá íwániye. miráráá umá wení naammá kamágítana wení máqte-qtataaqá kamáginiye. wemá wenamááríq yawarápaginiqtaba yáubaginimma miráuma waayúkama naammá kaitata yoqmáána-toqmaana umá yáubaniikaa umá yáubanimanibo íraqô-meyamma íma mayániye.

16 máqtemma keráwáqá yagaroqtamá Áánûqtuni naammá máamma keráwáqá íyaq ítaraao? ániibo Áánûqtuni Aágoma keráwáqtê yagaroqtamá Áánûqtuni naaúpaqa kémaimma keráwáqá íyaq aónaraao? keráwáqá áraimma aónaaro.

17 miráiyata náyuwabi Áánûqtuni naammá mamá táíq étama Áánûqtu yekaráq mamá táíq umáyikaniye. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokarîq umá naammá máápoana wemá miraráá íniye.

18 maaminnáyaba yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaaq keráwáqá makátéro. yaímma keráwápi kémmá túyánápímmá téq “kemá maa-márágóni áaimma áá ítarauna-naqune” téq mirá-túyánámmá kéitaao? mirámô kéeqa keráwáqtí túyánámmá Áánûqtukaq kémarreraq wenôpake itai-yátááqá yimmá ítáaro. mirá kéeraq maa-márábi-káyúkámá iyuwáiyatawaaq yemá keráwáqtábá “neginaagí-wayukae” téta timá tikáaro.

19 áraimma maa-márábi-káyúkátí itai-yátáákómá Áánûqtun-aurakaq neginaagi-yataare. weni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“min-ítái-yátáákómá maa-márábi-káyúkábiké kéyimma minnánapo Áánûqtuma waakápi kémayikaiye.”

téna

20 ókaraq kétiye:

“uyátárai-nakoma aónaimma maa-márábi-káyúkátí yúyánákómá paátataare.”
téna kétiye.

21 miráuma túma mamé uí-áímmá téq móra-waigoqtabama “kemá wenámúne” téq ítero. Áánûqtuma keráwáqá máqte-qtataaqtaba ommá áqa kétémiye.

22 kemá Póroma Aapóroqaraq Pítaagaraq keráwáqá tíwáqnaa íyábámá Áánûqtuma keqtáámá keráwáqá tímítukaiye. keráwáqá tíwáqnaa íyábámá maa-márábi-qtátááqá tímikaiye. máqte-qtataaqaa naayóbáq abarokáq urái-qtataakaraq anaaékaq abarokáq íni-qtataaqtabagaraq keráwáqtí minnáe. aúwaraikaraq puígáráq minnágaraq keráwáqtí minnáe.

23 ániibo keráwáqá Ítu Káríqtona máawana ániibo Ítu Káríqtona wemá Áánûqtunnae.

4

1 miráipoaq keráwáqá Aapóroqaraq kegáráqtábá túyánámmá ítátimekaratama minnáyaba taákaq máráaro. kerátámá paá Áánûqtuni mayai-nákámúye. Áánûqtuma weni aúpq-áráín-áímmá wenáaimma abarokáq mamá ígáae téna kekárátá tímátikaraikarataae.

2 Áánûqtuma móra-nakoma weni mayaimá mayaikáae téna ááyaitanama minnákómá Áánûqtuma nóinabi tímámîniq umá mirá íno.

3 ániibo ketí mayaígóqtábá keráwáqtí túyánápímmá óq-wayukati yúyánápikáráq nóinabi téq túyánámmá kéitaunamanibo kemá minnáyaba íma kamuqá kéitaune. ketí mayaígómá táiraq urái írágônîq kéiyó? kemá kenámáárîq minnáyabama íma kéitaupo.

4 miráimanibo uyátárai-nakoni mayaígóqtábá otaammá kepímmá wáinanama minnáyaba íma kéitaupo. uyátárai-nakoma wenamá kemmá kéyainaiye.

5 miráinaq waayúkati mayaígómmá uyátárai-nakoma íkukainaraqa íyainaaro. mi-qtátááqá íbêqa kumayupí wáimma anaaékaqa ópítáa mamá abarokáq íniye. máqte-kayukati yikaí-yátááqá mamá abarokátáa íniye. miráumatuwena

Áánûqtu wemá mi-káyúkámá náayuwabi íráqô-meyamma mayáiya-kayukama íráqô-kataama tímá-yiminiye.

6 mi-qtátááqá Aapórote kerátámá keráwáqtábá árain-aimma arutáinaiq ínôqtaba kerátá tiráátúyamma yáqtoqma akoqnáá ígáae téka keráwáqtôpaq kágayaue. kímora tiráátí-nakon-awíqa íma múte yauyéraq weqtábámá “kemá wennáé” téq ítero. ketúyánápímmá téq “kemá Áánûqtuni waayúkati aúkápimma anómúne” téq ítero.

7 ítáaro. keráwáqti máqte-qtataaqa Áánûqtuma tímikaiye. miráuma keráwáqá mi-qtátáákóni áaimma íma máamma nôraq itaráq keráwáqti túma mamé kéuyo?

8 keráwáqá tirun-íyápóyábá aáwaqa matáapoqa íbêqa “ketáámá mútûq-aawaqa matáunatae” téraq kéteo? keráwáqti táaikoma Aapórote kerátáti táaikoraa íkeibo keráwáqti táaikoma taíbaq oótakaq yabíkáa-yuti yáaikoraa kéiyé. miráimanibo árainma mi-kánááráqá keráwáqá yabi-í-wáyúkámá maíyakama Aapórote kerátágaráq mibáq yabiyéyúye.

9 maa-márábí-káyúkati yúrikaqa keqtáámá náayubi Áánûqtuni tímátikarai-kayukataama yeqti yinaaeapaq aqtoráqtáá kéyunatae. keti túyánápímmá Áánûqtu wemá mirápáq kéiyé. ánná-wayukama yiwíqmeta uréire uwaéta pááqya-kanaabi yíkamoniq umá ketáámá miraráá umá máunatae. miraráá umá waabá-káyúkati yúrikaqa keqtáá tikamiyatama waayúkagaraq Áánûqtuni kaqtô-wayukagaraq itó-ureta taayoq ínôqtaae.

10 keráwáqá “Ítu Káríqtoqtaba itáuna-wayukama máunatae” téq keráwáqti túma mamé uí-áímmá kétéwatama keqtááyábámá waayúkama téta: “yemá Ítu Káríqtoqtaba neginaagí-wayukae.” téta kéte. keráwáqá akoqnáá owaq-taamanibo ketáámá aqnúniq kéunatae. mirá téraq keráwáqá túyánápímmá kéitaa? keráwáqá anó-tiwiqa kéyaamanibo ketáámá ímiye. ímibo ketáámá tigaae kéiyé.

11 min-ábáúráqá ketáái aáwaraa nommá íwáitana ketáái unáákáqtôgaraq yararéqé uráiyé. ketáái naa márúqa íwáitataboata waayúkama keqtáámá iyákáá umá yitauqyama tíkama wáráawaqtaa naaóq-naaoq uréire kéunatae.

12 miráuma ketáámá mayáimá kémayeqtaa ketáái tiyáákakemma akoqnáá umá kémayaunatae. mi-máyáírákémmá ketáámá aáwaqa meyaníq ónúna-meyaqtaa kémayaunatae. waayúkama keqtáá tímá táíq kéumatikaawaqtaama ketáámá yemmá tímá íráqôniq kéumayikaunatae. yemá keqtáámá tú-tiqa kétimewaqtaama ketáámá minnágoni anónnáma yemmá íkeyimunatae.

13 yemá keqtááyábá táí-aimma kétima-tikaawaqtaama ketáámá kaayoné-áínápó yemmá yauwéqma kétima-yikaunatae. yeqti yáaikoma ketááráqá mirá kéoe. minná ketáámá paátataaqa miráuma námô-yataakoni ámúraaq yamá kéweta aáwakoni áti-yataaqa umá iyabótúwáanikaa umá yemá ketááráqá mirán-ááímmá tarôq kéumatikaqtaae.

14 keti tíkáin-iyapo-anna, maamin-áúbámá kemá kágayaunama keráwáqá tígaaeráq matikáíkníq íkéune. ímiye. kemá keráwáqá tíwáqnaa ígóníq umá kágayaune.

15 Ítuqtabama keráwáqti tirááti-wayukama taígani máamanibo taákaq máráaro. keráwáqti keqtiboráá-náqá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq iyábá kímora máiyé. Ítuqtaba átê-wataama tíyábá tímá tíkaraipoaq keráwáqti keqtiboráá-náqá Ítuqtabama kemá máune.

16 miráitaaq kemá inaa kétima-tikaune: “keráwáqá ketiyáánaubiqa máyáaro.” téq kétima-tikaune.

17 keráwáqtópaqa máqtemma maami-qtátááqtábá timá-timikaae téq Tímotimma timákáunana kéwiye. Tímotima wemá Ítuqtaba timá-yimuna-wayukati aúkáapike-nare. ániibo wemá Ítuqaq itáíq-itaiq uráiyee. wemá kemmá tikáin-iyapoma Ítu Káriqtoqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq umá kéyaqtoraiye. wemá keráwáqtópaq wénama ketáaimma Ítu Káriqtoqtaba máqtemma Áánûqtuni waayúkama mórabí áíkutaawaq tiráun-aikaraq keráwáqá taáqa yorániye.

18 watáama kemá itáunama minná yaímma keráwápkémmá téq “kemá anó-naqune” téq keqti túyánápiimmá kéte. Korítiani-marupaqa keqtábámá “yauwéqma íyaq wíniye” téraq túyánámmá kéitaaó?

19 miráimanibo pááqya-kanaabimma uyátárai-nakoma akáinaqa kemá Korítiani-marupaqa ónúne. miráinaq kemá min-ánó-káyúkámá koma kéyimone. maqmqá yimónanune. áraimma yemá Áánûqtuni akoqnááma mataá paá watáawaq kéteo?

20 Áánûqtuni yabíkái-qtataaqa paá-wataama íma wáiyee. ímibo akoqnáá-yataare.

21 miráinaq kemá náaraq umá keráwáqtópaqa yénúnó? kemá keráwáqá agamá kautónáaraq yokaa umá yénú keráwáqti táí-aapike waeréraq kaay-onéwaq umátikanaaraq onúnó?

5

1 yaímma-wayukama timá tímemma keráwáqti aúkáapimma “anómma kúmiq-yataaqa wáiyee” tirááe. mi-kúmiq-yátáákómá itáíq-itaiq íkéo-kayukati kúmikoma anómma uyátáraiye. min-áikómá mirá-uraiye. keráwápkémmá móra-nakoma wenaboání ánáakomma yabítaiye.

2 mi-qtátááqá keráwáqti aúkáapimma pááq kéitaqa náaraq umá keráwáqá itái-yátááqtábámá túma mamé uí-áímma tínó? keráwáqti tirummá innayaba tigeaeyábá awaútuweraq máero. keráwáqti aúkáapikemma mi-kúmiq-náqá waqmqá paábaq ayúwáaro.

3-4 uyátárai-naqa Ítuni áwíkaqa min-nákómá aboání ánáakomma kumari-ááimma taròq i-nákómá kemá wemmá áqa yáiqtikaune. keráwáqá máqte-kayukama yaáyama áíkuyoro. ániibo kemá túyánánápógáráq nunamunápógáráq keráwáqte yagaróqtamá mánune. ketáái uyátárai-naqa Ítuni akoqnáábi áíkuyonunatae.

5 miráinaq keráwáqá mi-kúmiq-náqá áwíqma Tááqtaani ayáápi máráaro. miráiyana min-nákóni aúgoma Tááqtaani ayáápi puínanama anaaékaqa Ítuma wení kumíni-kanaaraqa min-nákóni arun-íyápómá mamá itó-uyakaniyo? ketáámá Ítuqtaba yawwéqma awiraikáae téqtaama Tááqtaama ayúwáananataa min-náqá awíkema táí-meyamma amíniye.

6 ímiye. keráwáqti túma mamé uí-áímma paátataare. mi pááqya-qtataaqa kara-káyúkati yammá kamá itóqma anóniq i-qtátááqá áwíqa yíqtie.

7 táí-yiqtima iyaabótúwáaniq umá mi-tái-kúmiqá iyaabótúwáaro. miráiyatama tébakaq-yuma táígoma íma auránoe.

ítaaro. Ítu Káriqtoma Áánûqtuni tipí-tipí-araaqa ketáái kúmiqtababoata ikáakamma mi-táígómá íma kémayaunatae.

8 miráinaqtaa Áánûqtuni aammá waraíyábámá ketáámá anómma aúqma waayúkaarikaa ónatae. yammá táí-yiqtirake kaqmqá agamaráiya-tamma íma

nanúnataamanibo yammá áraimma íráqôniq ínna-yamma nanúnatae. maamin-áwááméq-áikóni áaimma maará kéiyé. ketáámá naayón-ááimná táigokaraq áyamma í-yátáákáráq paábaq yuwánúnatae. ánibo ketáámá Áánûqtuma aammá íráqôkaraq árain-aikaraq mayánúnatae.

9 kemá keráwáqtôpaqa maamin-áimná áqa agatáune. mi-káyúkámá yemá táí-aaimma ókaraq-okaraq umá tarôq o-káyúkáyôpakemma nékaq máaro.

10 miráimanibo ketáagoni áaimma minnáe. mi-káyúkámá náayuwabi Ítukaq íma itáíq-itaiq o-yúmá nékaq íma máaro. kebó-yátááqá tarôq kéeta oótaqtaba kéyikaitata yetábá ummaatamá mayaíyábá kéoe. yeráwáqtí yúyánámmá Áánûqtukaq íkémaraabo káqo-qtataakaq uyátá-maqma yíkái-qtataakaq yúyánámmá kémaraae. miráimanibo miráráá-káyúkámá mirán-ááikáráq taígani íma máae. miráinaq keráwáqá máqtemma mirá-káyúkábíkémná nékaq máineqa keráwáqá maa-marábikémná yuwéraq kóoro!

11 ímibo ketáagoni áaimma maará kéiyé. mi-káyúkámá yemá téta “ketáámá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéunatae” téta kétémanibo yemá táí-aaimma tarôq kéobo yeqtôpakemma nékaq máaro. yemá kumari-ááimná tarôq éta egaamá káeta ummaatamá mayaíyábá éta yeqtí yúyánámmá áqnáabaq Áánûqtukaq ímaretamanibo káqo-qtataakaq yúyánámmá maréta taígani wááéni-nomma kéneta áibôqnaaboq kéetabi óq-wayukaraq táí-aaimma yimínéta miráiya-kayukatema ááwaqa paá ínaaro.

12 mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba íma mórabi áikutaa-kayukama yemá yainaíyábámá minná íma ketí mayaímiye. miráimanibo mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba mórabi ketáátê áikutaa-kayukama yemmá yaináaro. yeráwáqá maamirá-kúmíq-yátááríq kéiyaqtaama ketáámá yemmá yimáamma yiméqtaa akoqnáá umáyikanatae.

13 mi-káyúkámá náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íma kéo-yuma Áánûqtuma yemmá yainániye. miráimanibo keráwáqá mi-tái-náqá keráwáqá áikutaiyapikemma paábaq matuwéraq keráwáqtôpakemma nékaq ákáaro.

6

1 ánibo móra keqtbâqawaama Ítuqtaba otaammá kutikaínaqa Ítukaq itáíq-itaiq íma kéiya-kayukayopaq yúbimma íma máráaro. ímibo wemmá yainaíyábá Áánûqtuni waayúkayopaq uréraq tero.

2 anaaékaq-kanaaraqa Áánûqtuni waayúkama máqtemma maa-marábí-káyúkámá yabíqyikareta yainánoe. minnáyabama íyaq ítarao? miráinaq mi pááqyan-otaqtabama kenamááríq maqmá aónama yaináaro.

3 móra-yupaama yinnama ketáámá Áánûqtuopake kaqtó-wayukagaraq maa-marábí-qtátáákáráq yainánúnatae. íyaq ítarao? miráinaq keráwáqá íbêqa pááqyan-otaamma yaináaro.

4 miráinaq nôraq itaráq keráwáqá Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukabikemma yaináí-nákókáqá uréraq ítama káonaao?

5 keráwáqá mirámô oqtábá “tigaeyátábá oro” téq ítama káonaune. keráwáqtí aúkápikemma móra-waigoma kaayaq-wátátí aúkápimma íyaq máenawaq kanaaráq mamá yenákámá yatí umáyikaniyo? keráwáqtí aúkápikemma kímora mirá-nákómá itái-yátáákáráq íyaq máiyoy?

6 keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama keqtíbâqawaaraan-naqa yainai-nákókák awíqme kéomanibo yainai-nákómá wemá Ítuqtabama keráwáqti tíbâqawaaraan-naqa ímaiye.

7 mirá éqa keráwáqá mórabi íma maéq keráwáqti táaikoma Ítu Káríqtoqtaba kárbaiye. miráuma min-ótáámmá enábâqawaama kuyakáinama kanaaráq kémayewa q minnýaba aamá íyaq tinónô? emá ayúwénanawaq wemá ení moyámmá kémayainawaq minnýabama waabá-káyúkámá íyaq timá-yiminono?

8 miráimanibo keráwáqá otaammá kéguyeqa keráwáqti tíbâqawaayugaraq mamá komarummá umá kémayaae. kemá mirán-áímmá kéitaune.

9 mi-káyúkámá keráwáqíkémá náayuwabi mirá kéo-yuma íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa íma yaímma mayánoe. minnýaba kaaqaari-áímmá téq “keqtábá íma wáíye” téq ítero.

yeráwáqá náayuwabi Áánûqtuma káqo-yuti yiménáápáq akáíya-yuma yemá íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. kumari-ááímmá tarôq éta yeqti yúgoma waagómá mamá waagótê kumari-ááímmá tarôq étama yemá íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe.

10 mi-káyúkámá náayuwabi taíbaq-otamma mamá áíkuyaba yíkáina-yugaraq yemá náayuwabi taíbaq wááéni-nomma naa-yúgáráq yemá náayuwabi óq-wayukayaba táí-aímma timá yíkáa-yugaraq moyá-káyúkágáráq yemá máqtemma íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe.

11 yaímma keráwáqíkémá mirákómá kéomanibo Ítuma teteráá umátikena keráwáqti kúmiqa mamá paábaq yukáíye. wemá keráwáqá tiwíkena Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá aútikaraiye. ániibo íbêqa Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtogaraq keráwáqá mamá kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurakaq aútikaraiipoana Áánûqtuma keráwáqá kanaaráq tiwirániye.

12 yaímma-wayukama mirá kéte: “íbêqa kemá naayón-ááíkomá atáá umá yáqtokaimma paá umágúne. íbêqa kemá ónááe tenna-yáqtááriqa kanaaráq ónúne.” téta kéte. owé. miráimanibo yaímma-aaikoma keqtááyábá íma mamá íráqóniq umátikaraiqtaae. áraíne. minná kemá ánná-nakoraa umá naayón-ááínápó íma kéyaqtoraamanibo óq-aaikoni ánná-nakoraa íyábá íkétikaiye.

13 yaímma-yuma mirá kéte: “aáwaqa tíyakoqtaba wáitana tíyakotaama aáwaqtaba wáíye.” téta kéte. min-áímmá áraímanibo anaaékaqa Áánûqtuma tínna-kanaaraqa aáwakogaraq tíyakogaraqtaa mi-kááyáqá íma wáyoye. maakáqá maa-márábitáá ketáámá aáwaqa naiyáábátáá íma máunatae.

ániibo ketáái túgoma kebó-ááíqtábá íma wáíye. ímiye. ketáái túma uyátárai-nakonnae. ániibo wemá keqtirunóbáqtáá kémaiye. wemá wení áanapogaraq wení áainapogaraq ketáái tirunóbáqtáá maqma ógitikaniqtabataa kákaiye.

14 taákaq máráaro. Áánûqtuma uyátárai-nakomma pukáipike mamá itó-umakena aúgen-auwaraimma ámikaiye. wení akoqnáánapo ketáágáráq mamá itó-umatikenataa aúge-tuwaraimma tímíníqtaae.

15 keráwáqá móra-mora-yuma móra-aayapaq túma Ítu Káríqtoni aúma mááe. minnýaba keráwáqá kéitaanabiyo? miránaq kemá móra-aayapaq túma Ítuni aúrake mamá aakaq-nóínítí yúraqa arúbanuno? aaqáo ímiye.

16 náawabi móra-waigoma wenaúma mamá aakaq-íníkoní aúgote yagaroq-taimmá wemá min-íníkotê mamá mimórá káuraaye. minnýaba íyaqa ítaraao? minnýabama Áánûqtuni wannaabí agamatán-áíkmá kétiye:

“kaayaq-wáigórátámá mamá mimórámá auráyóye.”
téna kėtiye.

17 miráimanibo móra-waigoma uyátarai-nakote yagaroqtai-wáigómá weni aágoma Ítuni aágote yagaroqtamá mimórá kauraiye.

18 miráuma keb-ááikóqtábámá nékaq máero. káqo-kumiq-yataaqa kenamááriq keráwáqtí túgoqtaba íma wáimanibo keb-yátááriq í-ááikómá keráwáqtí túgoqtaba wáíye.

19 Áánûqtuma Aokaq-Áágómá ketáái tirunóbáqtáá makáiqtaqta ketáámá Aokaq-Áágóni anó-monoq-nakaa umá kémaunatae. minnáyaba keráwáqá kéitaanabiyo? íbêqa keráwáqtí túma íma keráwáqtí minnáe.

20 ímiye. keráwáqá Ítu Káriqtoma meyaníq uráíye. mónekakemma íma meyaníq uráimanibo uyátá-maqma anó-qtataaqnapo meyaníq uráíye. keráwáqá weni naaenápó meyaníq uráíye. miráipoaq keráwáqtí túnapo Áánûqtukaq yaaguyábóro.

7

1 keráwáqá aúbama agamá kemmá ítaapoq íbêqa kemá yauwéqma timá-timenune. owé. waagómá íma aaramá mayánîmma íráqô-qtataare.

2 waagómá aaramá mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare kêtune. abo min-nákómá wemá aaramá íma matáinanama káqon-inikoma wemmá yabítîniye. ániibo aaragógárâq waamô mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare.

3 awaikómá ánáakomma waayúkati aaraukaq-ááímmá amínana ánáakoma awaikómmá waayúkati aaraukaq-ááímmá amíno.

4 ínaarúgómá waamô máyáimma wenaúma íma wennámíbo awaikónámíye. mórai q umá awaikómá wenaúgoqtaba íma amuqá maráinaiq ínîmanibo wenaúma ánáakonamiye.

5 awaikógárâqá ánáakogaraq kenákátí túma wenamé-wename íyábámá “aaqáo” íma tekaao. miráimanibo kenákámá téka pááqya-kanaabimma nékakaa máeka uyátarai-nakokaq nunamummá téyaae tékama íráqône. mikáké pááqya-kanaabimma nunamummá timátuwekama móragaraq yauwéqma yagaroqtaakaa. mirámô íyanama Tááqtaama timónáinama kenákátí túraqa náápaamma mamá yabiyéka aqnúnîq íma íyana wemá kenákámá íma makáqma timónaniye.

6 kemá Póroma min-áímmá túnnama kemá keráwáqá íma kéwakutunamanibo

7 kemá maará téq túyánámmá kéitaune. minná keráwáqá máqtemma kekáámô íyamma íráqômanibo Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaama káqoniq-káqoniq umá tarôq umátikariqtaae. miráitana wemá keqtáá móra-mora-yutaama káqo-káqon-aaimma tímikaiqtaae.

8 waayúkama aarukáriq íuraa-yugaraq ketoq-nóiniqtabágárâqá maará kêtune. minná aarukáriq íma ínômma íráqômanibo kemá miráunaiq oro.

9 miráimanibo aati-aatimá yemá yúyánápímmá yeqtúma arúbanoqtaba itáiya-yuma yemmá iyuwáiyatawaq aarukáriq oro. aarukáriqo ínômma yúranannamo aiyábá uyátá-maqma íráqône.

10 aarukáriq uráa-yuyabama maará kêtune. minná ánáakoma awaikómmá íma yuwaíno. mi-kátáámá íma ketáamibo uyátarai-nakoma wakúyikaraiye.

11 ááqibo wemá awaikómmá ayuwénama wemá óq-wamma ímayaino. anaáekaaqaa aaranaamá yaímma-taoqa yeqtiwaikókâq yauwéqmeta kéoe. mórai q umá waagómá anáakomma íma waqtuwaíno.

12 waayúkama aaraukáríq uráa-yuyabama mórama ketí túyánápíkén-áímmá tenúne. min-áímmá uyátárai-nakoni wataáama ímibo ketí watáae. minná waagómá wemá Ítukaqa itáíq-itaiq i-nákóná ánáakoma Ítukaqa íma itáíq-itaiq kéinanama wemá ánáakomma íma waqtuwaíno. min-íníkmómá wetê mánena kéinanama wemá min-ínímmá maraíno.

13 móraiq umá aaragómá Ítukaq itáíq-itaiq in-íníkmóní awaikómá Ítukaq íma itáíq-itaiq kéinanama wemá awaikómámá íma waqtuwaíno. min-nákómá wetê mánena kéinanama wemá min-náqá maraíno.

14 miráuma íma itáíq-itaiq i-nákóní ánáakoma itáíq-itaiq in-ínípóana awaikómá Áánûqtuqtaba aokaríq umá aukáiyé. móraiq umá aaragó íma itáíq-itaiq in-íníkmóní awaikómá itáíq-itaiq i-nápóana ánáakomma Áánûqtuqtaba aokaríq umá aukáiyé. mórabi yagaroqtamá máiyana keráwáqtí iyápógarag kanaarác kéiteta Áánûqtuqtaba yemá aokaríq umá kanaarác auránoe. iyápóyabama íma mirá kéiyatama iyápóma Áánûqtuqtaba aokaríq umá íma mánômanibo áraimma mirá kéiyé.

15 miráimanibo móra-waigoma itáíq-itaiq íma ínna-waigoma kóinena ínaqa ayuwáiyana koíno. abo Áánûqtuma keqtaáyábá unítíqa íma téqtaa kaayoné-yátáápi mánunayabataa kákaiye.

16 aaranaanô, keqtiwaiqmaáqa keráwáqtê máetama anaaékaqa yemá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq inô? waayanaanô, keqtínááqmaaq keráwáqtê máetama anaaékaq yemá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq inô? máqtemma ketáámá íma itaraunatae.

17 uyátárai-nakoma móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aimma tímikaiqtae. mi táoqa Áánûqtuma emmá ááyaraimma aokaríq uráánanabiyo? mi táoqa Áánûqtuma emmá aúyaqmakaimma aaraukáríq íyaq uráánanabiyo? minnáyaba kemá máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aama itánéta áíkuyo-yuraq maamin-ámáán-áímmá kétima-yimune. minná mi táoqa uyátárai-nakoma keráwáqá tááyainama máenawaatariq umá máero.

18 móra-waigoma wenaúma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá móraiq umá maíno. ááqibo wenaúma íma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá móraiq umá maíno.

19 yúmo karaí-ááímmá íma anó-qtataaqiye. ímibo Áánûqtun-aama waraí-ááímmá anó-qtataaqiye.

20 miráitaq kemá móragaraq kêtune. máqtemma keráwáqá mi táoqa uyátárai-nakoma tááyainimma máenawaatariq umá máero.

21 emá kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umáwaq matáano? minnáyaba taíbaq-ayuanamma íma itaao. ááqibo móra-waigoma emmá paá umákainaama paá kóaao.

22 itáaro. náawabi kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umá kémayainana uyátárai-nakoma wemmá ááyainama min-nákómá paá umáginin-naqiye. miraráá umá paá umáginíye. minná wemá kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáqá íma máiyé. uyátárai-nakoma wemmá ááyaitanama wemá Ítu Káríqtoni ánná-nakoraa mayaimá kémayaiye.

23 itáaro. uyátárai-nakoma keráwáqá meyáníq uráipoaq móragaraq keráwáqá káqo-nakoni ánná-wayukama íma aúráro.

24 ketibâqawaayu, ókaraq kétima-timune. maannáe. mi táoqa Áánûqtuma keráwáqá tááyainana máqe-uraanawaatariq umá min-ááímmá kéwareraq máyanawaq wemá keráwáqá tiwáqnaa íniye.

25 mi-káyúkámá náayuwabi aaraukáríq íma uráa-yuyabama wakúyikarain-aimma uyátárai-nakonopakemma íma matáune. paá túyánápike tenúnamanibo uyátárai-nakoma wení kaayoné-yátáápike itai-yátááqá kemmá tímikaitaq túyánámmá kéitaunama árain-aine. maannáe.

26 íbêq-awaabiq-yatababoaq ummaa-yátááqá ínîqtabagarapoaq keráwáqá máenawaatariq umá máero.

27 ketíbâqawaaraa-nako, enánáakoma máinaama wemmá íma waqtuwaa. ániyo enánáakoma ímáinaama mórayabama íma abáá-owo.

28 miráimanibo móra-waigoma aaraukáríqo immá íma kúmiq-yataariq kéiyé. móraiq umá inaarúgómá aaraukáríqo immá wemá kúmiq-yataariq íkéiyé. miráimanibo itáaro. aaraukáríq o-káyúkábímmá taígani ummaa-yátááqá kéwaitaq kemá keráwáqá ummaa-yátááqá uyátá-maqma mayaiyábá íkétikaiye.

29 maannáyaba taákaq máráaro. ketáá mánuna-kanaama íma ayáqtáá-kanaae. miráipoaq keráwáqtí tinaaqmaati túyánámmá áqnáabaq íma ítama miráimanibo áqnáabaq keráwáqá kenamááríq uyátárai-nakoni aúyánákóni aménáápáq máráaro.

30 Áánûqtuni mayairáqá akoqnáá éraq keráwáqtí tiru-qtátáárabi timuq-yátáárabi keráwáqtí oótamma

31 meyaníq kéeq oótamma mayaiyábá íma yaqtóráaro. abo maa-márámá pááqya-kanaabi ánataniye.

32 íbêq-kanaagoni ummaa-yátááqtábámá keráwáqá netuq-túyánámmá itaiyábámá íkétikaiye. waagómá náawabi aaraukáríq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayairáq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaimanibo

33-34 waagómá náawabi aaraukáríq urái-waigoma wemá kaayaq-nákáyábá amuqá maqyikánîqtaba maqmá káonaiye. wemá íbêq-ummaa-yataaqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenánáakokaq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

inaarúgómá náawabi aaraukáríq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayairáq wenaúyánámmá kémaraíye. wenaúgogaraq wenaúyánákókáráq wení aágogaraq uyátárai-nakoqtabama aokaríq umá kémaiye. miráimanibo aaragómá aaraukáríq uráin-inikoma wemá íbêq-ummaa-yataaqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenawaikókáq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

35 kemá maamin-áímmá túnnama keráwáqá tíwáqnaa íkáae téq kêtune. maamin-áímmá keráwáqá íma yáqtoraikaae téq kêtune. keráwáqtábá maaraígaee téq kêtune. maanná keráwáqtí túyánámmá uyátárai-nakokaq matuwéraq keráwáqtí túyánámmá íma kaayapí yaináaro.

36 móra-waigoma keráwápkémmá wenaúyánápímmá téna “ketáaikoma tikáin-inaarugokaqa íráqóniq íkéumakaiye.” mirá ténawaq aúyánápímmá kéitaiyo? arummá ôriq umá min-ínáárúgóqtábá kéinanama wemá wemmá mayáino. wemó min-ínáárúmá mayáinama íma kúmiq-yataariq íniye.

37 óq-nakoma wenaúgoni akai-yátááqá íma waréna inaarúgóqtábá arummá íma amúniye. miráuma min-nákómá wení ákáin-inaarugomma íma mayénama wegáráq íráqóniq kéiyé.

38 miráuma móra-waigoma wení ákáin-inaaruma ímayakaimma minnýaba túyánápí kêtune: “mirán-ááikómá itai-yátáákómá uyátá-maqma wáiyé.” téq túyánámmá kéitaune.

³⁹ aaragómá náawabi aaraukárîq uráin-inikoma wemá awaikótê yarúma máitana wení puínî-kanaama pááq íniye. awaikómá pukínanama wemá paá umáginíye. áníbo wemá óq-nakoni ánáaqa auraiyábá akáinanama min-nákomá uyátarai-nakokaq arummá amína-naqa maíno.

⁴⁰ miráimanibo maará téq túyánámmá kéitaune. min-íníkomá aaraukárîqa ókaraq íma énama wemá amuqá uyátá-maqma marániye. kemá min-áúbámá kágayeqa túyánápmá kétune: “Áánûqtuni Aágoma ketê máíye.” téq túyánámmá kéitaune.

8

¹ íbêqa kemá aáwaqa yaaráá-qtátáárábi óqtakaa-qtataakoma amiyábá yawuwéqma timá-timenune. kéitaunatae. maami-tááyábábi óqtakaa-qtataaqtabama yaímma-wayukama téta: “yemá yeqtí akoqnáama wáíye.” téta kéte. miráipoana maami-qtátáákkómá aáwaqa kéyimenata yúyánápímmá téta: “íbêqa maami-qtátáákkómá íraqóniq umátikaniye.” téta kéte. keráwáqá máqtemma maaminnýabama téq “máqtepaq kéitaunatae” téq kéte. owé. maaminnýaba máqtepaq ítaraiipoaq keráwáqtí túyánápímmá téq “kemá aamá ítaraua-naqune” téq weganokanoq-áímmá kéte. maami-qtátááqtábá ítáiyana min-ítái-yátáákkómá keráwáqá íma mamá akoqnáa íniye. ímibo káqo-yuyaba tirummá yiméq mirá óqtabama keráwáqá mamá akoqnáa umátikaniye.

² ítáaro. yaímma-wayukama yúyánápímmá téta “kéitaune” tétamanibo yemá máqtepaq íma kéitaae.

³ paá mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtukaq áraimma yirummá ámê-kayukama yemmá yenamá Áánûqtuma kéyimonena íraqóniq kéumayikaiye.

⁴ minnýaba nóine téqta tenúnô? aáwaqa Áánûqturaa-qtataakaq amiyamma nanúnataabiyo? ketáámá máqtemma kéitaunatae. maami-qtátááqá yaawábi óqtakoma íma kanaaráq akoqnáa umátikanoqtaae. kímora-nakoma kanaaráq akoqnáa umátikaniqtaae. Áánûqtue.

⁵ yaímma óq-wayukama itáiq-itaiq ommá maannáe. taígani akoqnáa-wamma abaayákárábi marabímmá máae. yemá keqtáa íraqóniq umátikanoqtaae. óq-wayukama maami-qtátáákkáq nunamummá kétémanibo

⁶ ketáámá kéitaunatae. kímorama máqten-akoqnaagaraq máimma wemá Áánûqtue. wemá ketibotááe. wemá máqte-qtataaqa wetábá tarôq uráíye. áníbo kímora uyátarai-naqa máimma wemá Ítu Káríqtoe. wení akoqnáánapo máqte-qtataaqa abarokáq uráíye. wemá keqtáámá túwaraimma kétimiqtaae.

⁷ maami-qtátááqtábá máqte-kayukama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkémá ayáqtáá-kanaama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkémá ayáqtáá-kanaama yaatarábi óqtakake taróq uráa-qtataakomma yemá aáwaqa yímikaae. miráuma íbêkaraqa yemá aáwaqa mi-qtátáákkómá yiméwaon-aawakaan-aawaqo kénetama yemmá yigae kétata netuq-yúyánámmá kéitaae.

⁸ miráimanibo keráwákáráq ketêgaraqtae kéitaunatae. mirái-mirain-aawaqa naiyábámá Áánûqtun-aurakaqa paátataare. ketáámá minnágaraq kéitaunatae. yaatakénábi óqtakake tarôq o-qtátáákkómá íma aúwaraimma wáae. miráuma yekáq aáwaqa amí-ááwákómá naanataámá keqtáámá íraqónirabi táígoniq íumatikaniqtaae.

⁹ maamináyaba atéráaro. Ítu Káríqtotababoq keráwáqá paá kéumagomanibo min-ááwáqá mamá naíyamma mirámô éqa keráwáqtí tîbâqawaaraa-naqa makatínô?

¹⁰ keráwáqtí tîbâqawaaraa-nakoma Ítun-aama itáíq-itaiq iyábá aqnúnîq kéena min-ááwáqá kénenama wemmá agae kénana netuq-áúyánámmá kéitena tîniye: “kemá arupúwaq uráuno? kemá otaanáq kutáuno?” téna wení aúyánápímmá tîniye.

¹¹ maamirá-qtátááqá abarokáq ínama keráwáqtí tîbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakaae. keráwáqtí itai-yátáákómá wení aúyánámmá yabitimá kényawaaq owana mamá wemmá agae kéíye.

¹² Ítuma weqtábá pukáipoaq keráwáqá keráwáqtí tîbâqawaaraa-nakoni aúyánámmá yáqtoreq íma kanaaráq arutáinaiq éqa mamá táwîqo éqa Ítukaraq mamá táwîqa kéoe.

¹³ maamirán-ááwáqá kemô naanamá ketîbâqawaaraa-nakoma mamá agae kéitana kúmîq-yataariq umákaiyaba ítareqa kemá ínanune.

9

¹ kemá Póroma ayúqma paá uráuna-naqune. kemá timátíkarai-naqa máeq ketúrapiemma ketáái uyátárai-naqa Ítumma aónaraune. Korítiani-marupaqa ketí mayaímá weqtábá matáunayababoana keráwáqtí túwaraikoni áaimma waékáíye.

² kemmá Áánûqtu timátíkaraimma keráwáqá aónaraamanibo yaímma óq-wayukama minnýaba íma káonaae. keráwáqá kenamááriq kemá timátíkarai-naqa keqtábá awaaméqá máae.

³ yaímma-wayukama kemmá maará téta ítama káonaae: “egáráq Páánabatigaraqa nôraq itanawáq kenákátí táaikoma káqoniq kénawaq tébakaq timáyikaraa-yuti yáaikoraamma ikéiyo?” téta kétéwaga kemá maará téq yawwéqma kétima-yimune: “kerátámá tikáinakama yeráwáqô oníq umá paá kanaaráq mirá-oyuye.

⁴ kerátámá náapaamma átê-wataama túyata ítáa-yuraqa aáwaqtababi noqtábá ítama aónayuya-naapaamma matokáú iyabiyo? owé. kerátámá mirá kéúye.

⁵ kekárátá tikáinakama Ítukaq itáíq-itaiq ínna-inimma kanaaráq awiráyúye. tébakaq timáyíkarai-yugaraq uyátárai-nakoni ábâqawaayugaraq Pítaagaraq mirá kéoe.

⁶ ááqibo Páánabatite kerátámá tiyáánapo mayaímá kémayeka kerátátí mayáirákémmá meyámmá matéka kerátái aáwaga meyánîq kéúye. kerátá miráiyaba tikáinakama mirá-máyáímá yuwáyúye.” mirá téq yawwéqma yemmá kétima-yimune.

⁷ ítáaro. ááq-i-wayukama óq-mayaigaraq meyáqtábá íma kémayaae. yemá mirá kéoo? ímiye. kámááni-wayukama yemmá áqa meyánîq uráapoata óq-mayaigaraq íkemayaae. móraiq umá yómmá yoraí-nákómá wemá yópikén-ááwáqá kénaiye. miráitana típi-típi-kawaa-nakoma wemá náána-nomma kaqmá kénaiye.

⁸ maamin-áímmá túnnama íma paá ketúyánápikén-áímmá kétune. ímibo Mótetini ámáan-aikogaraq mirá téna kétéye:

⁹ “purumakaakómá ení yópímmá mayaímá kémayainaama aáwaga amiyo.” téna kétéye. maamin-áímmá paá purumakaakóqtábá wáíwaakoqtabawaq wáiyoy? ímiye.

¹⁰ waayúkaqoqtabagaraq wáíye. waayúkama náayuwabi yómmá yoráiya-yuma yópiké aáwaga máyáaro.

11 waayúkama marabí íráqôn-anayumma umáráanikaa umá Páánabatite kerátámá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqtí aúkáapi uqmaráuye. miráinaka kerátámá keráwáqtábá mirá-máyáimô kémayekama kerátámá keráwákáq aáwáqtababi naaqtabá ítama aónai-naapaamma yokáuyo? owé. yokáuye.

12-14 mi-káyúkámá náayuwabi anó-monoq-naupaqa mayáimá máyáa-yuma aáwaqa mipíké kémayaae. ánibo mi-káyúkámá amí-yááréráq wai-waamma agáyáa-yuma yaímma-aawaqa uyátárai-nakokaq ámépikemma kémayaae. móraiq umá uyátárai-nakoma wenamááriq maanná wakúyakaraiye. mi-káyúkámá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáq tíya-yuma waayúkama yemmá aáwaqa yímero. káqo-kayukama yemá maami-náápáámmá keráwáqtábá matáamanibo Páánabatite kerátámá maami-náápáámmá keráwáqtábá uyátámaqma anómma matáuye.

miráimanibo kerátámá aati-aatimá keráwákáqá aáwaqtabama unáákáqtôyabama wai-náqtábámá kéqokeq-yataaqtabama íma ítama káonauye. maannáyaba keráwákáqá íma ítama káonauye. minná kekárátámá keráwáqá mamá íráqôniq ínôqtaba ítama aónaiyaba íkétikaikaratae. keráwáqá kekárátá mamá íráqôniq umátikanoqtaba mirá kéuyaka keráwáqá miráiyabama íkétikainanama keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaemma waraíbikémmá mamá paábaq tiyuwánoe.

15 íbêqa keráwáqá minnáyaba ítáae. minnáyababoq kemá aati-aatimá keráwáqtôpakemma tíwáqnaa í-yátááqá ímataune. íbêkaraqa keráwáqá tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama káonaune. áraimma kemá keráwákáqá átê-wataama Ítuqtaba timá-timenunama anó-qtataapoq kemá ítima-timenama puíyábá kétéikaiye.

16 waabá-káyúkáráq maamin-átê-wátáámá ténúnayabama kemá íma kanaaráq túma mamé uyónúne. mirá ónúnayaba Áánûqtuma kemmá wakútikaraitaq wení aménáápáq máune. kemá mi-kátáámá ímo tennamá táí-meyamma mayánúne.

17 miráimanibo Áánûqtuma wakútikarainiq kéeq wenuáyánámmá kéwareq mirá kéune. mikáké uyátá-maqma ketúyánámmá kéwareq mirá kéonanama wemá amuqá kémarena íráqô-meyamma tímíniye.

18 nói-meyanaq kemá mayánúnô? maannáe. átê-wataama kétima-timunayabama kemmá yagumá íráqôniq kéiyé. ápêqa keráwápipé íma mayéq paá kétima-timune. kemá keráwápipé meyámmá mayánúnayaba Áánûqtunopake náapaamma matáunamanibo keráwákáqá íma ítama káonaune.

19 kemá íma móra-nakoni paá-mayai-naqa kémaunamanibo kemá kenamááriq máqte-kaykayabama yeqtí paá-mayai-naqa auráyábá kétikaitaq mirá kéune. waayúkama Ítu Káríqtoqay yabitimáe wíyábá mirá kéune.

20 Ítiráaeo-wayukama Ítuqay yabitíyábá kétikaitaq kemá Ítiráaeo-nakaa káuraune. naayóbáqá kemá yeqtí ámáan-aikoni aménáápáq máqe-uraunamanibo íbêqa ímiye. yemá Ítu Káríqtoqay yabitíyábá kétikaitapoq kemá móragaraq min-ámáán-áikóní aménáápáq máa-kayukaraa káuraune.

21 íbêqa kemá káqon-amaan-aikoni aménáápáqá máunama Ítu Káríqtoni ámáán-aine. waayúkama náayuwabi naayón-ámáán-áikóní amenáápáq íma máa-yuma Ítuqay yabitíyábá kétikaitapoq kemá Ítu Káríqtoni ámáan-aimma íma matái-nakaa káuraune. mirá kéeq Áánûqtu ámáan-aimma íma awétátukaune.

22 aqñúnìq o-káyúkámá wekâq yabítíyábá kêtíkaitapoq aqñú-nákáá káuraune. Ítunopaqa Íyana atóbamayikaniye.

23 maami-máqté-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataayaba mirá kéune. ániyo yaímma-wayukama áaimma átáma Ítukaq itáíq-itaiq kéowanama kemmá íráqòniq kéumatikaiye.

24 itáaro. máqtemma waayanaammá uyaatéta uyáqtanoqtaba móra-mora-yuma maqmá káonaamanibo kímora-nakoma uyátena amuq-yatááqá kémayaiye. Ítuqtabama máqtemma keráwáqá miraráá-oro.

25 mórama aábêma yain-nákómá wemá wenaúgoni akaí-yátááqá ikéweraimanibo wenaúgomma aráátitana wení wakúyákainiq kéiyé. wemá mirá kéne amuq-yatááqá kanaarâq mayánimanibo itáaro. ketáámá anómma matúq-matuq umá mái-amuq-yataaqa uyátaiyaba maqmá káonaunatae.

26 miráitaq amuq-yatááqá mayaiyábá akoqnáá kéune. kemá paátataaqtaba mayaimá ikémayaune.

27 ímiye. kemá ketúgomma mamá akoqnáá kéeq ketúgomma mamá ketúyánámmá warániniq kéune. miráipoaq óq-wayukaraq abarokâq timá-yimeqa kemá kenamááriq min-ámúq-yátááqá íma arábaano.

10

1 tîbâqawaayuo, kemá Ítíráaeo-tibaqawaaraa-kayukama aammá arábaraaniq umá arábaiyaba ikétikaiye, Áánûqtuma yemmá taíbaq awaaméq-yátááqá yímikaine. ketáái títoubikoqtabataama taákaq kéó? yeráwáqtábá Áánûqtuma konnámá yikáitata mi-kónnákóní aménáápâq kéweta urááe. ániyo óq-taoqa yemá máqtemma karogaron-únópi aráqma urááe.

2 yemá Mótetini anaaé kéwaraaqtaba konnánápógárâq únónápógárâq yemmá péyikaraaye.

3 ániyo yemá máqtemma Áánûqtunopake kúmîn-aawaqa narááne.

4 ániyo yemá máqtemma Áánûqtuma yímî-nomma narááne. óq-taoqa Áánûqtuma óqtamma yímítata min-óqtápike nommá narááwana anaaékaqa min-óqtákómá yeté iráiyé. min-óqtákóní áaimma minná Ítu Káriqtoe.

5 miráimanibo taiganimma mi-káyúkábíkémhá yeqtábá Áánûqtuma amuqá íma maqyikariye. miráitana wemá yemmá mamá mibâq kokoq éna aayá-márábâq puqyikaraine. yeqti aráâq-yugoma mi-márárâq kugúbaguraine.

6 maami-kékén-áímmá kéiteraqa táwî-yataaqtabama ítikaino. maa-káyúkámá miráoniq íoro.

7 yaímma amammá óqtakakekaraq yaatakékárâq tarôq umákaan-amakaq nunamummá tirááne. yemá uráaniq íoro. óqtakakaraq yaarakárâq nuna-mummá tirááqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kétiye:

“waayúkama omâq-ááwákâq maraq máqeta mikáké itó-ureta akáyáániq éta yimuqâ makááe.”

téna kétiye.

8 yeqti kebó-yátááqtabáóbata nóinaq páâq uráiyó? taigani-kayukama (23,000) mimórá táoqa pukááne. ketáámá yemá uráaniq umá íma mirá-onatae.

9 yaímma-wayukama Áánûqtumma aú pukáipaq awé í-yátááqtabá yemá makáqma aónaawana yeráwákâqá nóinaq páâq uráiyó? iraaakabayaakómá yúpuitata pukááne. miráinaq maami-kékén-áímmá ítama arútáaro.

10 yaímma-wayukama Áánûqtuma wakúyikaiqtabama nárún-narún-aimma tewanamá yekáqá nóinawaq páaq uráiyó? Áánûqtuma wení kaqtó-wayukabike móra-waigomma tímákáitana mi-yúmá yawítíyukaine. miráinaq maami-kékén-áímmá ítama arútáaro.

11 máqtemma maami-qtátááqtábá keqtáá tiráátinoqtaba agatááne. kékén-áímmá téta agatááne.

ítáaro. maa-márágómá ánatai-awaataq kéwiye.

12 yaímma keráwápíkemmá ketúyánápímmá téq: “aati-aatimá kemá mi-káyúkáráá íma kéune.” téq kéteqa maannáyaba taákaq máráaro. egáráq kúmiq-yataariq kanaaráq ínóne.

13 miráimanibo Tááqtaama emmá káqo-kayukama uyátá-maqma makátíniq umá íma makatíniye. emá Áánûqtukaq kamuqá itaao. wemá wenamááríq wenáama kéwaraipoaq keráwáqá Áánûqtukaq kanaaráq kamuqá itánoe. emá mirámô inanamá Áánûqtuma Tááqtaama íma ayuwáinana emmá makaténa uyátaniye. ímiye. Tááqtaama keráwáqá makatínéna kéinanama Áánûqtuma keráwáqá pékinon-amma tiráátiniye. minnáyababoq keráwáqá makatí-yátáákómmá kanaaráq uyátanoe.

14 miráimanibo tikái-tibaqawaaraa-kayukao, amammá óqtakakenabi yaataké tarôq uráa-qtataakonopakemma aati-aatimá nékaq máero. aati-aatimá mi-qtátáákókáq “íráqôniqtaa umátikaa” téraq ítero.

15 yaáqa ítaraa-kayukaraa umá kétima-timune. miráinaq maamin-áímmá tenúnayaba túyánámmá ítama tágaaro.

16 ítáaro. Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátíkáiqtaba wekáq “tikáiyé” téqtaa naúnanapo ketáámá mórabi yagaroqtamá Ítu Káriqtoni naeogógáráq we-naúogaraq kéyagaroqtaunatae.

17 áraimma ketáámá máqtemma móra-mora-yutaama mimórá-yákákémmá móra-mora-aayapaq mayáunataama mimórá-áúmá mamá kéyagaroqtaunatae.

18 keráwáqá minnáyabama kétagaao? abo Ítiráaeo-wayukati áaikaq aónaaro. yemá Áánûqtukaq amí-yááréráqá ámikaan-amaqa kéneta yemá nunamummá kéteta miráuma yemá Áánûqtute mórabi kéyagaroqtae.

19 miráimanibo kemá mirá íkétune. minná ketáámá óqtanabi yaagóni amakáq ámên-amaqo naanataámá ketáámá miráuma mi-qtátáákáq nuna-mummá mimóráíq umá kétunatae. ímiye. minnámmô túnna-waigon áaimma íwáiyé. maamin-ámámmá yemá paátataapoana móraiq umá amaqá yekáq yímemma minnágaraq paátatae.

20 miráimanibo ítáaro. waayúkama náayuwabi óqtanabi yaagóni amakaq nunamummá te-yúmá yemá amí-ááwáqá kutiwákókáq kéyime. ánibo keráwáqá kutiwákógáráq yagaroqtaiyábá íkétikaiye. miráipoqtaa ketáámá kaayaq-káápúbiké íma nánátae. ímiye.

21 miráuma ketáámá uyátarái-nakoni yaarerákékáráq kutiwákóni yaarerákékáráq íma nánátae.

22 uyátarái-nakoma keqtáámá áyámma umátikani-qtataariraq ónúnayabataa kétékaiyo? ímiye. ketáámá wemmá uyátá-maqma akoqnáá kéunataabiyo? ímiye.

23 maan-áímmá áraine. minná ketáámá naayón-ááíkóni aménáápákémmá yubíqtuweqtaa kóuraunataamanibo máqte-qtataakoma íráqôniq íkéiyé. keqtááyábámá máqte-qtataakoma íma aammá aúkaimanibo máqte-qtataariq

kéunanataa íma tíwáqnaa kéoe. Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnaá umá itáiq-itaiq í-wáyúkámá aúqyikayaba kêtikaipoana

²⁴ maannáma taákaq máráaro. aáwaqa naíyanabi máqte-qtataariq íyama káqowa-kaqowaqtaba mirá-umayikaaro. mi-qtátáákómá keráwáqtabá íráqõniq umátikaina-yataaqtaba yenamáa íma mirá ínõmanibo mi-qtátáákómá óq-wayukayaba íráqõniq umáyikái-qtataaqtaba mirá-oro.

²⁵ amaqa aáwaqa meyaníq í-márúkák maráiyamma paá kéneraq netuq-túyánámmá íma itáaro.

²⁶ paá maannáyaba taákaq máráaro. “maa-márágáráq máqte-qtataakaraqa maa-marábí wáimma uyátárai-nakonnae.” mirá téna Tébitima íbí naayóbáqá tiráine.

²⁷ miráuma íma itáiq-itaiq kéo-kayukama eqtábá téta: “emá ketê aáwaqa koma nánõ.” téta mirá tíyaama paá koma naao. aáwaqa yemá amíyamma paá kénewaq netuq-áúyánámmá íma itaao.

²⁸ miráimanibo móra-waigoma eqtábá téna: “maan-ááwáqá amakókákám amên-aaware.” téna tínaama ínaao. kemá téq min-ááwákómá emmá mamá táiq íniye íketune. ímibo

²⁹ min-nákómá emmá timámî-waigoqtaba kemá maará kétune. mirán-ááwáqá kénenama min-nákómá netuq-áúyánámmá itániye.

kemá min-ááíqtábámá paá umágupeoqa nõraq itaráq óq-nakoni aúyánákóqtábá mirá kéuno?

³⁰ kemá maará téq emmá yauwéqma timá-amenuene. kemá “tíkáiye” téq Áánuqtukaq amaqá naanayábámá tennamá mikáké min-ámáqá íyaq nanúnõ? kemá naannamá waayúkama kemmá íyainaa. móra-waigoma wení itáiq-itaiq í-yátááqá aqnúníq ínna-waigoma aúyánápí téna “minnáma táigoniq kéiyé” tínaqa kemá íma nanúne. miráinaq keráwáqá maamin-ámáán-áímmá wáráaro.

³¹ minná keráwáqá máqte-qtataaqa kéneq máqte-qtataariq kéiyata káqo-yuma kétimoneta yemá Áánûqtuni tágama-yataaqa aónáaro.

³²⁻³³ mi-qtátááríq keráwáqá kéeqa óq-nakoma mamá kúmiq-yataariq umákáama mi-qtátááríq íoro. Ítiráaeo-narabi Karíki-narabi Ítukaq itáiq-itaiq ína-narabi íma makatéraq mamá kúmiq-yataariq umákáaro. min-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. ketáainapo káqo-yuma yimuqá maraíyábá maqmá káonaune. áqnáabaq kenamááríq ketábá íráqõniq íma kéunamanibo áqnáabaqa káqo-yuma íráqõniq kéumayikaune. miráunama netuq-wáyúkámá yiwíráanata Ítukaq itáiq-itaiq kéiyana atóbamayikaniqtaba kêtikaitaq mirá kéune.

11

¹ kemá Ítunopake mayáunaiq umá keráwáqá ketõpake máyáaro.

² kemá tiráátirauna-yataaqa taákaq maké mirá óqtabama kemá timuqá kémarane.

³ maannáyaba taákeq umáe úyoro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqá waayanaaqti tiqnómmá máitaq keráwáqá keqtínáaqmaati yiqnómmá mááe. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni aménáápáqá máiyé. minnágoni áaimma maará-uraye. keráwáqá waamá Ítu Káríqtoni náapaakoni aménáápáqá máawata keqtínáaqmaqa keráwáqti náapaakoni aménáápáq mááe.

⁴ ketáái áaimma maará-uraye. waagómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá kámoqnapo

aqtóráimma wemá wení aqnóqtábá agaemá kéiyē. min-ááikóni áaimma minnáe. waagómá Ítu Káríqtōni aménáápáq kémayie téna kétiraatiqtaae.

⁵ miráimanibo aaragómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áimma kétenama wení aqnómmá íma yawááq umárimma wení aqnóqtábá agaemá kéiyē. minná Ítiráaeo-wayukati yáaine. mirámō immá aaragómá wenawaikóni náapaakon aménáápáq kémayie téna kétiraatiqtaae. aaragómá wení aqnómmá íma yawááq énama aqnótáuma karéqéna yuwaíno.

⁶ miráuma aaragómá wení aqnómmá íma yawááq iyábá íma akáinana waagóni náapaakoni aménáápáq ímanenama wení aqnótáuma waati yiqnótáuraa umá karaíno. miráimanibo wemá miráuma aaraq-nóinikáá umá karaíyábámá agaemá ínanama wení aqnómmá tabaráábenapo yawááq íno.

⁷ Áánûqtuma waamá wetábá wekáá umá tarôq uráipoana waamá Áánûqtuni tágama-yataakoni amammá máiyē. aaragómá waagóni tágama-yataakoni amammá máiyē.

⁸ Áánûqtuma waamá aaragókáké íma tarôq uráiyē. ímibo Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráiyē.

⁹ ánibo Áánûqtuma waagómá aaragómá áwáqnaa iyábá íma tarôq uráibo Áánûqtu aaragómá waagómmá áwáqnaa iyábá tarôq umákaraiye. miráuma wenawaikóni tágama-yataakon amammá máiyē.

¹⁰ miráuma aaragómá wení aqnómmá yawááq immá minná aaragómá waagóni náapaakon-amenaapaq mái-awaamere. ánibo kaqtó-wayukama Áánûqtunopaq kanaaráq aónanoe.

¹¹ ááqibo maannáyaba kéitaune. Áánûqtun-aurakaq waagómá aaragóqtábá kéitana aaragómá waagóqtábá kéiyē.

¹² maamin-áimma áraine. áqnáae-kanaaraqa Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráimanibo íbēqa waagómá aaramá kemaqyikaae. miráuma yenákámá mákakoratama máqte-qtataakaraq Áánûqtunopake kéyē.

¹³ minnáyaba keráwáqtí aúkápimma téite oro. aaragómá nunamummá kétena wení aqnómmá íma yawááq immá íráqō-qtataarabiyo?

¹⁴ waagómá ayáqtááq-aqnotaumo wáimma íráqō-qtataarabiyo?

¹⁵ miráimanibo aaragóni ayáqtááq-aqnotauma wení tágama-yataaqa íyaq wáiyō? maannáyaba Áánûqtuma wemmá ayáqtááq-aqnotauma ámikaiye. minná minnánapo wení aqnómmá kanaaráq yawááq íniye.

¹⁶ móra-waigoma kemá itáuna túyánámmá íma itáina-waigoqtabama maará téq kétima-amune: “maamin-ááíqtábámá máqtemma ketáámá Áánûqtun-aama áikuma itáuna-yutaama kéwaraunatae.” téq wemmá kétima-amune.

¹⁷ íbēqa kemá íma arútái-qtataakoqtabama agayánúne. minná yaímma-aikomma Áánûqtuqtaba wenaitaatá kéeqa keráwáqá pááqyamma írágōniq kéomanibo uyátá-maqma táígoniq kéoe.

¹⁸ áqnáabaqa kemmá maará téta tímá tímikaae. keráwáqá wenaitaatámo kéeqa keráwáqá yatáqma nékaq-nekaq kéumageq íma mimórá-túyánákáq kémaae tirááe. túyánámmá kéitaunama maamin-áimma keráwáqtábá temmá yaímma árain-aie.

¹⁹ óq-aikaraq kemmá tímá tímikaae. minná keráwáqá yatáqma móra-mora uráipoata anómma arupú-wayukama yemmá máqte-kayukama kanaaráq abarokáq yimónanoe.

20-21 óq-aikaraq itáunama keráwáqá uyaaté páátákáá aáwaqa ketábá kémayaae tiráae. yemá téta yaímma-yuma yemá aáwaqa íma kanaaráq kémayaawata yaímma-yuma taíbaq aíbôq-nomma kénaae tiráae. min-áímmá árain-aimmo ínanama min-ómáqá uyátárai-nakoqtaba taákaq íma maránôn-omaqiye.

22 keráwáqtí aáwaqa nánó-namma móra-mora wáíye. íyabiyo? keráwáqá áwáyoq-wayukama yigaemá yíméwata yeqtí aáwaqa íma wáipoana keráwáqtí táaikoma Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuyaba táigoniq kéíye. minnýaba keráwáqtí túma mamá múte yauyónúnô? ímiye.

23 aqto-kánáaráqá uyátárai-nakoma wení iyápó-annama yammá yímikaiqtaba wenamááriq kemmá timá tímikaiye. minnýaba kemá áqa timá tímikaune. mi-nókáámmá Yúqtaati wemmá waéqma namuro-wáyúkátí iyáápi makáitana uyátárai-nakoma Ítuma yammá matáíye.

24 áqnáabaqa wemá “tíkáiye” Áánûqtukaq timátuvena yammá kégitena timá yímikaiye: “maannáma ketúgomma keráwáqtábá kétimune. mirá kéeraq naíyuma keqtábá taákaq máráaro.” tena timá yímikaiye.

25 móraiq umá anaaékaqa káápuma aúgemma anón-anona-aimma ketí naenápó timá yarúmaqtaconi awaaméré. keráwáqá kéneraq aati-aatimá keqtábá taákaq máráaro.” tena timá yímikaiye.

26 keráwáqá maami-támmá kéneq maami-káápúbíké kéneq íyaqtabama óq-wayukama uyátárai-nakoni pukáiqtaba kétima-yimiyanaawaq wemá yawwéqma kumínî-kanaaraq wíniye.

27 móra-waigoma maami-támmá kénena maami-káápúbíké kénena uyátárai-nakoni aúyabagaraq naeyábágaráq wenaúyánápímmá téna “maaminnáma pááqya-qtataare.” téna ti-wáígmá kúmiq-yataariq kéíye.

28 miráipoata máqtemma maami-tákáráq maami-káápúbíkékáráq nánétama áqnáabaq yemá yenamááriq arútaraiyaqtaba maqmá aónatuwetaa.

29 móra-waigoma kénenama wenaúyánápímmá Ítu Káriqtoni aúgoqtaba íma itáinama Áánûqtuma wemmá mamá yawááq-umakaniniq kéíye.

30 miráuma kénaawatapoata Ítu Káriqtoni aúgoni áaikaq yeqtúyánámmá íma maréta yaímma keráwápíké aqnúníq kéowata taíganimma karímá kémayaawata yaímma-yuma pukáae.

31 ketáámá aati-aatimá kenamááriqtaa arútaaranayabataa maqmá aónaanataama Áánûqtuma keqtáámá yainéna táí-meyamma ítiminiqtaae.

32 taákaq máráaro. uyátárai-nakoma keqtáámá yainánéna innama keqtáá mamá arupú íniqtaba mirá-íniye. wení aapaqtábá ketáámá arupú-wayukataa aúkáananataama Áánûqtuma keqtáámá tébakaq maa-márábí-káyúkágáráq íma yawááq umátikaniqtaae.

33 ketíbâqawaayuo, keráwáqá uyátárai-nakoni omáq-ááwáqá nánéqo yama mórabi áikuteqa keráwáqá móra-mora-yuma móra-mora-yuti yiwé oro.

34 móra-waigoma áama ôriq umá keyainana íma kanaaráq awé ínénama wení naaúpaqa uréna aáwaqa koma naíno. mirá kéeq mórabi áikuiyamma Áánûqtuma keráwáqá íma yawááq íniye.

kemá kerawáqtôpaqo yéqa óq-yataaqtaba ámán-aimma mó-tima-timenune.

12

1 ketíbâqawaayuo, íbêqa kemá Áánûqtuni Aokaq-Áágónôpake kéqokeq-akoqnaagoma timá-timenaq kéune.

² keráwáqá kéitaae. keráwáqti itáiq-itaiq í-kánáámá íma pááq uráikaqa keráwáqá yaatakenábi óqtakake tarôq uráa-qtataaqa íma aúwarai-qtataakaq Tááqtaama yabitibaq nunamummá tirááe. maami-qtátáákómá keráwáqá yabitimá yeqtôpaq

³ yukáipoaq maaminnáyaba keráwáqá ítama arutaígáae téq kétune. náanawaq Áánûqtuni Aágoma árainma wáiyó? ítáaro. móra-waigoma téna “Ítuqtaba akááyáámmá tero” tinnama wemá Áánûqtuni Aágokake íma kétiye. miráimanibo móra-waigoma téna “Ítuma uyátárai-nare” tinnama ketáámá káonaunatae. Aokaq-Áágómá wemmá áwáqnaa kéiye.

⁴ móra-nakaraq káqon-nakaraq yemmá Áánûqtuni Aágoma kéqokeq-akoqnaama kéyimanibo maami-máqté-qtátááqá yemmá yimímma mimórá-Áókáq-Áágónópáké kéiye.

⁵ uyátárai-nakoqtaba waayúkama kéqokeq-mayaima kémayaamanibo yeqti uyátárai-nakoma mimóráe.

⁶ miráuma Áánûqtuma kéqokeq-wayukaraq ókon-oko-mayaima kémayaimanibo máqte-kayukaraq mimórá-Áánûqtúmá mirá kéiye.

⁷ móra-mora-yuraqa Aokaq-Áágómá mi-qtátááqá Ítuni waayúkayaba íráqôniq kéumayikena mirá kéiye.

⁸ yaímma-wayukaraqa Aokaq-Áágómá Áánûqtuqtaba itai-yátááqá kéyimena óq-wayukaraqa maa-máráqóqtábá itai-yátááqá kéyimiye.

⁹ Aokaq-Áágómá anómá itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yaímma-wayukaraq kéyimena óq-wayukaraq karímá atóbamayikai-akoqnaama kéyimiye.

¹⁰ ániibo Aokaq-Áágómá yaímma-wayukaraq akoqnáama yimítata yemá anón-awaameq-yataariq kéoe. yaímma-wayukaraqa akoqnáama yimítata Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq kéte. yaímma-wayukaraq akoqnáama yimítata táí-aagoma mayaímá kémayaitanama yemá kéitaae. óq-wayukaraqa akoqnáama yimítata yemá óqain-oqáipike watáama kanaaráq kéte. ániibo óq-wayukaraqa akoqnáama yimítata yemá min-áímmá kanaaráq kéwaeraae.

¹¹ maami-máqtén-ákóqnáámá mimórá-Áókáq-Áágómá kéyimiye. Aokaq-Áágómá móra-mora-yuyaba aokaq-aokaq-máyáímá mayaíkáae ténama akoqnáama ámikaiye.

¹² maamin-áwááméq-áímmá ítáaro. waayúkgoni aúgoma mimórá-yátááqánibo weqtábámá taíganin-aayapaq wáiyé. Ítu Káriqtoni aúgaraq ketáágaráqá mirátáa kéunatae. minná wemá kímora-auma máitaqtaa ketáámá móra-mora-yutaama kímora-aayapaq máunatae.

¹³ ániibo ketáámá máqtemma mimórá-Áókáq-Áánápó pékaunataama ketáámá mimórá-túrání aúkúnatae. Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq mi-káyúkámá náayuwabi ánná-wayukaraa umá mayai kémayeta meyámmá íma máyáa-yugaraq mi-káyúkámá náayuwabi paá umágureta meyámmá máyáa-yugaraq máqtemma ketáámá mimórá-Áókáq-Áágómá matáunatae.

¹⁴ maan-áwááméq-áímmá ítáaro. aúgoma weni taíganin-aayapaq wáiyé.

¹⁵ aítaukoma watáama kanaaráq kétenama maará téna tiniyô? “kemá ayáámma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímiye.

16 aáarakoma wetáama kannaráq kétenama maará téna tíníyô? “kemá aúramma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? Ímibo aáarakoma móra-aayapaq-auma wáíye.

17 ítáaro. máqten-augoma aúranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq aamá itáníyô? ániibo máqten-augoma aáaranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq ákúq umá itáníyô?

18 Áánúqtuma móra-mora-aayapaq-ayabama waínaaraq wáikaae téna makáíye.

19 kímora-aayapaq wáinanama minná íma mútúq-aumiye.

20 ímiye. taíganin-aayapaq wáimanibo mimórá-áúmíye.

21 aúrakoma ayáákoqtabama maará téna íketima-amiye: “kemá eqtábá ikéune.” téna íkétitana aqnókómá aítaukoqtaba “kemá eqtábá ikéune.” téta íkéteye.

22 ímibo aaqáo. yaímma-aayapaq-tuyabataama maará téqtaa ketáái táyánápímmá kétunatae: “aqnúniq in-áúkápáré.” téqtaa kétunataamanibo mi pááqyan-aayapaq mútúq-tugoqtabataa mayaímá kémayaiye.

23 yaímma-aayapaq-tutaama aónaiyaba íma íráqôniq kéimanibo min-ááyápáq íráqôniq umá kawáá kéunatae.

24 yaímma óq-aayapaq-tutaama unáákáqtôrakemma íma yawáá kéeqtaa miráráá umá íkéyabiyunatae. Áánúqtuma aúma tarôq kéenama yaímma-aayapaqtabama aúyánápímmá téna “yemá ôriq umá íráqône.” téna tiráimanibo mimórá-ááyápáqtabá ketáámá téqtaa “yemá paá pááqyane.” téqtaa táyánápímmá kétunatae. Áánúqtumma máqten-aayapaq yaaguyabíyábá kákaiye.

25 miráuma aúgoni móra-mora-aayapakemma yemá ááíqá íkéomanibo yemá paá wenikawaa-wenikawaa kéoe.

26 móra-aayapaq tú-tiqa kéitanama tébakaq-aayapakaraq yú-aíqá kéíye. móraiq umá móra-aayapaq tugoma íráqô-qtataaqa kémayaitanama mútúq-tugoma amuqá kémaraíye.

27 íbêqa ítáaro. keráwáqá máqtemma Ítu Káríqtoni aúyawaqa mááe. móra-mora-yuma móra-mora-aayapare.

28 móraiq umá Áánúqtuma móra-mora-yuma mayaímá wení waayúkayaba kéyimiye. áqnáabaqa tímáíkarai-yuwe. mikáqá Áánúqtuni amuné-áímmá te-yúwé. mikákémmá yirááti-yugaraq anón-awaameq-yataariq o-yúgararé. yaímma-yuma karímá mamá atóbamayikaa-yugaraq yaímma-yuma yemmá Áánúqtukaq nunamuqtabá áikuyo-yuma yíwáqnaa o-yúwé. yaímmama kawáá-wáyúkagáráq óqain-oqaipe wataáama te-yúwé.

29 máqtemma tímáíkarai-yuwabiyo? máqtemma Áánúqtuni amuné-áímmá te-yúwábiyo? máqtemma yirááti-wayukabiyo? máqtemma anón-awaameq tarôq kéo-yuwabiyo? ímiye.

30 máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbaa-yuwabiyo? máqtemma óqain-oqaipe wataáama te-yúwábiyo? máqtemma maan-áípíké aamá waéraa-yuwabiyo? árainuramma ímiye.

31 miráimanibo keráwáqá uyátá-maqma-yataaqa Aokaq-Áágómá kéyimiqtaba tikáinama minná íráqô-qtataare. íbêqa kemá mú mikákáá anómma amí-yátááqtabá keráwáqá tímá-timenune. minná arummá amí-yátááré.

13

1 kemá waayúkati yáagaraq Áánúqtunopake kaqtó-wayukati yáagaraq kétunamanibo Áánúqtuni arummá amí-yátááqá ímateq káqo-yuma tirummá

íkéyimenama ketáagoma miráuma yubákurai-kaoyakoma áama áyáinikaa íniye.

² Aokaq-Áágómá kemmá Áánûqtuni amuné-áímmá ténúnayaba akoqnáama tímikaitaq máqte-qtataaqtaba kéiteq máqtemma aúpáq-yátááqtabá ítama tágareqanibo óq-wayukama tirummá íma yímènnama minná kemá paátataakaa-nare. Aokaq-Áágómá kemmá tíwaqnaa ínaq itáíq-itaiq kéeq anumá kanaaráq aweqtánúnamanibo kemá waayúkama tirummá íma yímènnama minná kemá paátataare.

³ áwáyoq-wayukaraq ketí máqten-otamma yiménúnamanibo káqo-kayukama tirummá íma yimúnama kemmá íráqóniq íkéumatikaiye. owé. yemmá iyúwáanata kemmá tíkamma ketúma irabí agamá kautínómanibo káqo-kayukama tirummá íma yímikaananama minnágoma ketí tíwíqa íma mamé uwíniye.

⁴ mi-wágómá náawabi káqo-yuma arummá aminanama yaákare kanaaráq awé íniye. kaayoné-náqá máena íma koyukaayún-naqa máíye. kárún-aimma íma kéíye. wenamááriq wenaúma íma múte kéyauwiye.

⁵ mi-wágómá káqo-kayukayaba arummá kéyimena yemmá íma anón-aimma téna agamá kégauiye. áqnáabaq wetábá ákái-qtataaqtaba auyánámmá íma kéitaiye. wemá pááqya-qtataaqtabama áyámma íkéena káqo-yuma wemmá otaammá kuyákáaqtabama íma aákaq kémaraiye.

⁶ min-nákómá náawabi arummá kéyimena waayúkama kúmiq-yataariq kéowanama amuqá íkémaraimanibo yemá arupú kéowanama amuqá kémaraiye.

⁷ náawabi áraimma arummá yímí-waigoma wemá aú-aíqa kémayena ummaa-yátááqá anómma kémayenamanibo arummá paá kéyimiye. maami-qtátááqtabámá aati-aatimá yaákarena awé kéíye. min-nákómá aati-aatimá Áánûqtukaq itáíq-itaiq iyábá yokaa kéena waayúkati íráqôn-aaimma aónaiyaba yokaa kéíye. wemá íma aónaraimma íráqô-qtataaqa abarokáq ínítqabama paá awé kéíye.

⁸ Áánûqtuni Aágoma keqtaámá arummá amí-yátááqá tímikaiqtaama watúq-watuq umá wániye. Áánûqtuni amuné-áímmá tí-ákóqnáámá tímikaiqtaama ánataginiye. óqain-oqaipeke watáama tí-ákóqnáágáráq tímikaiqtaama ánataginiye. itái-yátáákógáráq ánataginiye.

⁹ abo íbêqa ketáámá paá yaímma árai-qtataaqtabagaraq paá yaímma Áánûqtuni amuné-áikáráq kéitaunataamanibo

¹⁰ anaaékaqa itai-yátááqá mútúq keqtaábímmá abarokáq ínna-yupaama maami pááqyana-itai-yataakoma paá panane umágniye.

¹¹ kemá pááqyan-iyapoma máeqa kemá pááqya-noiyapoti watáama tiréq pááqya-noiyapoma yúyánámmá ítaniq umá túyánámmá itaraunae. miráimanibo íbêqa kemá anómma káureqa pááqya-noiyapoti yáaimma paábaq yukáune.

¹² íbêkaraq ketáámá árai-qtataaqa kanaaráq íma aónaunatae. íbêqa miráuma táíq urái-kaapopikaa umá íma abarokáq káonaunataamanibo anaaékaqa aúgen-auwaraimma mayéqtaama máqte-qtataaqa ketáái túbáqá abarokáq aónama táganunatae. íbêqa kemá paá pááqyamma káonaune. miráimanibo mí-kánááráqá Ítu Káriqtoma keqtabá ítama tágatukainikaa umá máqte-qtataaqtaba ítama táganune.

¹³ maannáyaba taákaq máráaro. kaumo-yátáákómá watúq-watuq umá wániye. minná itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá iyé. íráqô-qtataaqa íma káonauna-yataaqtabataa awé iyé. tirummá amí-yátááqtabá iyé. miráimanibo

maami-káúmó-yátáápiékémmá mú mikákáá anó-qtataaqa minná tirummá amí-yátááqtábá wáiyé.

14

¹ miráuma áqnáabaqa Áánûqtunopake tirummá amí-yátááqá mayáiyábá tikaíno. mikáké keráwáqá óq-yataaqa Aokaq-Áágómá timínîqtaba tikáinaqa Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráqa tí-ákóqnááyábá tikáino.

² abo mi-káyúkámá náayuwabi Aokaqa-Áágónôpake óqain-oqaipei te-yúma paá Áánûqtukaq kétéwanaboana yeqtí yáagoma keqtáámá íma tíwáqnaa kéiyé. min-áúpq-áímmá keqtáámá íma kanaaráq ítama táganunatae. Áánûqtuni Aágoma wenamáa kéitaiye.

³ miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama timá tágaayuma mi-kátáánápó kanaaráq mamá óq-wayukama akoqnáá éta mi-kátáánápó yemmá kanaaráq umá yíqtaaiq éta yimakakí kéumayikaae.

⁴ min-nákómá náawabi óqaipeke watáama timmá wemá paá wenamááriq wetábá mamá akoqnáá kéiyé. miráimanibo min-nákómá náawabi Áánûqtuni watáama abarokáq timá tágainnama wemá Ítuqtaba álkuyo-kayukama mamá akoqnáá kéumayikaiye.

⁵ keráwáqá óqaipeke watáama tíyábá kétékaimanibo minnágoma uyátá-maqma Áánûqtun-aama waabá-káyúkáráq tíyábá kétékaiye. timá tágaimma uyátá-maqma anó-mayaimanibo móra-waigoma óq-aipike watáama kétinana káqo-nakoma min-áímmá waeráinama minnágoma Áánûqtuni waayúkama kanaaráq yíwáqnaa íniye.

⁶ ketíbâqawaayuo, keráwáqtôpaq iréq kemá óqaipeke watáama timá-timenunama keráwáqá tíwáqnaawaq kéuno? Ímiye. paá árain-aimma kemá abarokáq túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. paá yaímma itaí-yátááqá tirááténawabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq keráwáqtí táabike túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiyé.

⁷ ítáaro. kaapáúmma yemá timá táíq íyatama tébakaq-yuma yemá náaraq umáwaq kaapáúmma tínô?

⁸ mórai q umá ááyama-aimma waayanaammá íma ítama arutétama yemá náaraq umáwaq ááikaqa yokaa ínô?

⁹ keráwáqá óqaipekemmo watáamo temmá miráráá kéiyé. keqtáagoma áaimma íma wáiyé. káqo-yuma keqtáagoni áaimma íma kéitaawana min-áíkmá paá uwáá kéyokiye.

¹⁰ maa-márábímmá taíganin-aimma wáitana móra-mora-aikoni áaimma wáimanibo

¹¹ kemá min-áíqtábá íma ítama arutéqa maará téq tenúne: “min-nákómá watáama tin-náqá wemá óq-marabake-nare.” téq tenana wegáráqá keqtábá mirá téna mimórá-áímmá tíniye.

¹² miráitaq keráwáqtábá maará téq kétima-timune. Aokaq-Áágómá akoqnáama timíyábá ôriq umá kétékainaqa Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáá umáyikaiyaba tikaíno.

¹³ móra-waigoma keráwápiékémmá óq-aipike watáama kétinaqa min-áímmá waeraí-ákóqnááyábá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaaro.

14 keráwárábi kemá óq-aipike nunamummá tennamá ketirun-iyápógómá Áánûqtukaq nunamummá kêtimanibo ketúyánápímmá miráuma yawáápi móra-yataaqa íma wáinikaa kéiye.

15 miráinaq náaraq ónúnd? maará ónúne. minná nunamummá ténááqa ketí tirun-iyápógáráq ketí túyánánápógáráq tenúne. Áánûqtun-awiqa ibí múte yauyónááqa tirun-iyápógáráq túyánánápógáráq tenúne. mirámó onatamá waayúkama arupú umá ítama táganoe.

16 abo keráwáqá tirun-iyápógáráq waayúkama íma itáiyanaipike kéteq Áánûqtun-awiqa múte yauwíyatama tébakaq-yuma náaraq umáwaq téta keráwáqti táayabama “miráuma waino” tino?

17 keráwáqá íráqôn-aimma téq Áánûqtuqtaba timuqá marakánéq óq-aipike kemmá óq-wayukama umá yíqtaaiq íma kéoe.

18 kemá Póroma kenamááriq óqain-oqaipe wataáma tenúna-akoqnaama máqtemma keráwáqá uyátá-maqma matéq Áánûqtukaq “tíkaiye” kêtunnamanibo

19 Áánûqtuni waayúkama mórabi áikutaawaqa yeráwáqá ítama tágáigaae téq kêtune. miráipoana móra-tiyaapaq awaaraq-wátáámá ketáabiqta wái-waigoma taíbaq-aipimma (1,000) uyátá-maqma abarokák íráqóniq kéiye.

20 ketíbâwaayuo, túyánápímmá iyápóraa umá íma ítama máero táiyataaqtabama miráuma iyápógoma íma itáinikaa oro. miráimanibo ketúyánápímmá waayúkaarikaa umá ítama máero.

21 ketáái ámáan-aikoma agamatá-kánnáábikémmá kėtiye:

“kemá óq-aipikemma namuq-wáyúkátí yóyauqnapo ketí waayúkama timá-timenune. miráimanibo íbékaraq ketí waayúkama ketáama íma itánoe.” téna uyátárai-nakoma kėtiye. téna yainániqtaba kėtiye.

22 óqain-oqaimma minná Ítukaq íma itáiq-itaiq kéo-kayukayaba Áánûqtuni awaaméré. miráimanibo Áánûqtuni amuné-áímmá waabá-káyúkátí yúbáq tenanatáámá Ítukaq áqa itáiq-itaiq kéo-kayukama yíwáqnaa kéiye.

23 áqnáabaqa kékén-áímmá timá tímeno. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma mimórá táoqa óqain-oqaipe áikuma wataáma kêtianama maará-qtátááq kanaaraq pááq íniye. itáiq-itaiq íma ínna-nakoma keráwáqá áikuyopi írenama wemá keráwáqtabámá téna “aíbôq-wayukae” tíniye.

24 miráimanibo wemá kéinaqa Áánûqtuni wataáma abarokák tíyanama wemá ítama kêtigena wení kúmiqtaba wenamááriq wetábá maqmá aónaniye.

25 wení aúpáq-áuyánáqtabá kêtianama wemá kéitenama awáutena óipi yawááq-urena Áánûqtukaq nunamummá tíniye. keráwáqtabámá téna “árainma Áánûqtuma yeté máiye” tíniye.

26 ketíbâqawaayuo, miráuma maanná íráqôn-amaan-aine. keráwáqá mórabi áikuteqa náawabi Áánûqtun-awiqa ibí múte yauyénabi náawabi yiráátinabi náawabi árain-aimma Áánûqtuma wemmá ámiqtaba tinnawabi náawabi óq-aipike wataáma kêtinana kéqo-wama min-áímmá waeráinama mi-máqte-qtátááriq íyamma Áánûqtuni waayúkama umá yíqtaaiq éra itáiq-itaiq kéo-kayukama mamá akoqnáa umáykáaro. miraráa oro.

27 keráwápiékémmá yaímma-yuma óqain-oqaipe wataáma ténéqa paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómá tíno. móra-mora-yuma áqnáabaqo tína-waigoma awé kéiyana wemá tíma ánatatuwainaro. miráinana káqo-wama min-áímmá kéwaerena áaimma timá tágaino.

28 miráinana mórama min-áikóni áaimmo kanaaráq waeránin-naqa ímo máinama óqain-oqaipekemma mórabi áikuiyakaqa ítero. ímibo mi-káyúkámá paá yúyánánóbáqá óqain-oqaipekemma Áánûqtukaq tero.

29 keráwápkémmá yaímma-yuma Áánûqtunopake watáama matétama paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómá tino. tébakaq mi-kátááyábá yúyánámmá itáaro.

30 minnámo itáiya-kayukabikemma móra-nakomma Áánûqtuma min-áíqtábá aúge-qtataaqa aráátíninama watáamo tinna-nakoma paátí kémaena min-nákómmá ayuwáinana wemá aráátinna-wataama tino.

31 abo máqtemma keráwáqá watáama tînô-kanaama waíno. mirámô íyamma máqte-kayukama yiráátima aruténa umá yiqtaaiq íniye.

32 mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkágáráq tíyábá akoqnáama matétama yemá yeqtí yúgoni akaí-yátááqá íwáráaro.

33 abo taákaq máráaro. Áánûqtuni áaimma íma ánáamma karánibo wenáaimma wepáq-wepaq umá kaayoné-yátááqíye.

34 aaragóqtábámá ketáái áaikoma maará kéíye. ketáámá mórabi áikuteqtaama aaragómá ááyama-aimma íma kéte. Ítiráaeo-wayukati ámáan-aikoma téna “aaragómá yaákareta máero.” kétiye.

35 yeqtí naaúpaqa yiwaikókáq ítama aónaaro. ketáái áaimma kéwareta ketáámá mórabi áikuyunaraqtaama aaragómá ááyama-aimma íkéte.

36 maanná taákaq máráaro. áqnáabaqa Áánûqtuni watáagoma Korítiani-marupake íma iráíye. keráwáqá kenamá Áánûqtuni watáama íma itareqa íkéwaraae. ímiye. keráwáqá paá keráwáqtí ámáan-aimma kéwaraae.

37 miráinana móra-waigomma Aokaq-Áágómá wení arunóbáqá ógirainawabi mórama akoqnáama maténa Áánûqtuni amuné-náqá máenama maannáma aónáino. kemá uyátarai-nakoni ámáan-aimma kágayaune.

38 wemá maamin-ááímmá íma waráinaqa wenáama íma itáaro.

39 ketíbâqawaayuo, móragaraq kemá kétima-timune. Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáqá tíyábá tikaíno. yaímma-yuma óqain-oqaipeke watáama tínéta kéíyaqa íma yubínikaaro. miráimanibo máqte-qtataaqa wepáq-wepaq umá arupú íno.

40 missing?

15

1 ketíbâqawaayuo, min-áté-wátáámá Ítuqtaba keráwáqá timá tímikaunama taákaq makéq yáqtokaae.

2 mi-kátáánápó keráwáqá paá itáíq-itaiq kéíyanama Áánûqtuma keráwáqá atóbamatikaniqtaba tíváqnaa kéíye. káqon-aikoma keráwáqá mamá iráqôniq íma umátikaniye.

3 miráuma áqnáabaq árain-aimma matáunnama keráwáqá tímikaune. maannáe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá téna “Ítu Káriqtoma kukéna ketáái kúmiqtaba puíniye” kétitana wemá mirá-uráíye.

4 wemmá uqtamákaawana kaumo-yúpáámá kóitana Áánûqtuma wemmá itó-umakaraiye. mi-kátáámá weqtábá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétimma miráuma abarokáq páaq uráíye.

5 wemmá Pítaama káonaitata mikáké títaupake kaayaqá Ítuni iyápó-annama wemmá aónaraae.

6 mikákémmá anaaékaqa taígani-kayukama (500) yegáráq mimórá táoqa wemmá aónaraae. mi-káyúkábikémmá taiganimma íbêkaraq paá máawatamanibo yaímma pukurááe.

7 anaaékaqa Yêmiti wemmá aónaitata mikákémmá máqtemma timáyíkarai-kayukama wemmá aónaraae.

8 kemá írêqa wemmá aónatuweq paátákáá waéqma uráune.

9 máqtemma timáyíkarai-kayukabikemma kemá márú mikákáá maqnémúne. mi-káyúkámá Ítuqtaba mórabi álkutaa-kayukamma kemá yawítíyikanaaq maqmá aónaraunobaq kemá timáyíkarai-nakoqtabama kemá íma kanaaráq íráqô-naqune.

10 Áánûqtuni íráqô-qtataakoma paá mirá kéumatikaitapoq kemá timátíkarai-naqune. min-íráqô-qtátáákómá wenôpake tímikaimma íma paáyabae. abo kemá tébakaq timáyíkarai-kayukama uyátá-maqma kemá mayaímá matáune. miráimanibo kenamáa kemá ímataupo. ímiye. Áánûqtuni íráqô-qtataakoma kepíké mirá-uraiye.

11 anó-qtataaqa Áánûqtuma watáama tin-náqá ímáíye. máqtemma timáyíkarai-kayukama waabá-káyúkáráqá ketáámá mimórá-ááín áátuqma kêtunatae. miráimanibo anó-qtataaqa maará kéíye. keráwáqá mi-kátáámá itáíq-itaiq urááe.

12 ketáámá téqtaa “Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye” kêtunatae. miráitaq keráwápíké yaímma-yuma nôraq itatawáq téta “máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéoe” téta kéteo?

13 máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéíyanama Áánûqtuma miráuma Ítu Káríqtomma íma mamá itó-umakaraiye.

14 ánibo Ítu Káríqtoma pukáipike íma itó-urainanama ketáái táagoma paátataaqa wáitana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákáráqá paátataare.

15 ketáámá téqtaa “Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiye” téqtaa túnnataama kaaqaari-áínáq kêtunataabiyo? maaminnáyaba túyánámmá ítama arútáaro. abo máqte-kayukama pukáapike íma itó-uraiyanama Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike íma itó-umakaraiye.

16 máqte-kayukama pukáapike íma itó kéíyanama Ítu Káríqtoma íma itó-uraiye.

17 abo íma itó-urainanama keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá arábitana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáíye.

18 Ítu Káríqtoma íma itó-urainatama yemá wekáq itáíq-itaiq uréta pukáa-yuma yemá yawítíguraae.

19 ketáámá Ítu Káríqtoqtaba awé kéeqtaa íkáonanataama paá maa-márábin-áúwáráíqtábá káqo-kayukama keqtááyábá yirummá oro.

20 miráimanibo áraimma Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye. máqtemma pukáa-kayukabikemma wemá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá máí-auwaraimma matáíye.

21 kímora-naqa Áátaama wemá kúmiq-yataariq uráitababoaqtaa ketáámá képyunataamanibo óq-naqa Ítu Káríqtoma wení akoqnáágoma puí-yátáákómmá anómma uyátá-maqma wáiqtababoaqtaa ketáámá pukáanabikeqtaa kanaaráq itó-onunatae.

22 ketáámá máqtemma Áátaan-annabike iráunayababoaqtaa ketáámá képyunataamanibo Ítu Káríqtokaq aúge-tuwaraimma kémayaunatae.

²³ ketáámá móra-mora-yutaama Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa ke-qtáámá mamá itó-umatikaniqtaae. Ítu Káríqtoma áqnáabaq itó-uraiye. ániibo wení yauwéqma kumínî-kanaaraq wení waayúkama yemá pukáapike itó-inoe.

²⁴ Ítu Káríqtoma aamá tînana máqte-kamaanigaraq máqte-naapaakaraq máqten-akoqnaagaraq ánataginoe. mi-kánááráqá maa-márágóni aqtó-kánáámá pááq íniye. Ítu Káríqtoma wení waayúkama aboámá Áánûqtumma amíniye.

²⁵ wemá wenamáa anómma yabi í-náqá (kíni) máinana wení namuro-wáyúkámá Áánûqtuma wenáítauq aménáápáqá mamá yikáina-awaataq wíniye.

²⁶ írêq-namuro-yataaqa minná puíyé. ániibo puí-yátááqá Ítuma yawítíyuwaniye.

²⁷ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kétiye:

“Áánûqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káríqton aítauq aménáápáqá makáiyie.”

téna kétiye. Áánûqtu wenamáa Ítu Káríqtoni náapaakon aménáápáqá íma mániye. abo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa Ítuni náapaakon aménáápáqá paá kémaraiye.

²⁸ máqte-qtataaqa áanikomma ámikain-naqa Áánûqtuma máqte-uraiye. ániibo máqte-qtataakoma Ítuni náapaakon aménáápáqá wáinana áanikoma wenamáa aboámá Áánûqtuni náapaakon aménáápáqá mániye. mi-kánáámá pááq ínanama Áánûqtuma mú mikákáá uyátarai-nakoma máqte-kayukati máqte-qtataaqa mániye.

²⁹ tímá tíméro. pukáa-kayukama íma itó íyatama waayúkama nôraq itaráq nommá pukáa-yuyabama képeraaó?

³⁰ owé. nôraq itatawáq waayúkama yemá keqtábámá íyámma kéumatikaaó?

³¹ ketibâqawaayuo, Ítu Káríqtoma ketáái uyátarai-nakoma keráwákáq nôrawabi umátíkaiqtabama kemá keráwáqtábá ketí túma mamá kéuyune. minnáyaba máqte-tupaama kemmá tíkamineta maqmá káonaae.

³² itáaro. Ipítiani-marupaq kemá áwáábiq-wakote ááiqa uráunama nôraq itaráq mirá-urano? ketáayabobaq mirákómmá uráune. pukáa-kayukama ímo itó íyaqtaama ketáámá maa-márábi-káyúkáráá umá maará téqtaa tenúnataabiyo? yemá maará téta kéte: “aabáyaama puyónúnaboaqtaa omáqá agamá kéneqtae.” téta kéte. mirá téqtaa tenúnataabiyo? íniye.

³³ óq-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátero. keráwáqté táí-wayukama aanábóiq umá ureíre kéetama yemá keráwáqtí íráqôn-aaimma mamá táíq ínoe.

³⁴ miráinaq túyánámmá ítama káruteraq kúmiq-yataaqa ókaraq íoro. tigaemá kéitapoq keráwáqá kétima-timune.

³⁵ miráimanibo yáimma-wayukama maará téta ítama aónano: “náaraq umáwaq pukáa-kayukama itó kéoo? yeqtí yúgoma náaraq íníyô?” téta ítama aónano.

³⁶ aibôq-wayukama mirá téta ítama káonaae. itáaro. keráwáqá ányumma uqmáráawanama áqnáabaqa ányukoma íma puínanama ánôqa íma utániye. minnáyaba keráwáqá káonaae.

³⁷ anaaékaq ánôqa utái-qtataakoma íma kéuboe paá ányumma keráwáqá kéuboe.

³⁸ mikáké Áánûqtuma min-ánáyúkómmá matoráikáae téna itáin-auma kámiye. ókon-okon-anayukomma ókon-okoma yúma kéyimiye.

³⁹ máqten-augoma íma mimóráíq kéiyie. waayúkati yúma wáitana wáíwaakon-auma wáitana numagón aúma wáitana noyáákoni aúma wáiyie.

40 yanaammá óq-yuma wáitana maakáqá maa-márábímmá óq-yuma wáiyē. yanaammô wáin-auraqa tágama-yataaqa wáitana maa-márábí wáin-auraqa óq-tagama-yataaqa wáiyē.

41 aabaúgóní tágama-yataaqa wáitana wíyôkoni óq-tagama-yataaqa wáitana wiyókóní óq-tagama-yataaqa aokaq-aokaq wáiyē.

42 mórariq umá waayúkama pukáapike itó íyamma yeqtí yúgoma waéqma ôriq íniye. naayón-áúgómá ánayukaa kéiyē. yemá uqmáráawata marabí képuyoe. aúgen-augoma naayón-áúráké utaréna íma ókaraq puíniye.

43 arááq-auma marabí máráawana kégabiraimanibo aúgen-augoma itó-urena tágama-yataaqa kémayaiye. arááq-auma marabí máráamma akoqnáama íwáimanibo itó-urenama anón-akoqnaama kémayaiye.

44 min-áumá marabí uqtamáráa-waigoma amakóráa kéimanibo itó-urenama aágoraa kéiyē. maa-márábí wáin-augoma amakóráa kéitana amanna kuyéna áápariq kéiyē. miráinana min-áúgómá anaaékaqa puíniye. óq-auma Áánûqtute wáin-augoma aágoraa kéitana amanna íkuyena áápariq íkéiyē. maan-áúgómá íma puyéna watúq-watuq umá wániye.

45 minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye: “áqnáae-Aataama kémai-nakoma káuraiye.”

téna Áátaani aúgoma maa-máráyábá aúwaraimma Áánûqtuma ámikaine. miráimanibo Ítu Káriqtoma irêq-wayukama aúwaraimma yímikaimma wemá matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pááq uráiyē.

46 min-áúwaráímmá maa-máráyábá áqnáabaqa iráiyē. min-áúwaráímmá áaogqtaaba anaaékaqa iráiyē.

47 áqnáabaq-nakoma marabíké iráimanibo káqo-nakoma Áánûqtuni márûpake iráiyē.

48 mi-káyúkámá maragónnámá máa-yuma áqnáae-nakoraa umá mááe. ániibo wemmá mararáké Áánûqtuma tarôq umákaraine. mi-káyúkámá Áánûqtuni márûkonnama máa-yuma min-náqá Áánûqtuni márûpake wekáá umá mááe.

49 íbêqa ketáámá min-náqá mararáké tarôq urái-nakaa umá máunataamanibo anaaékaqa ketáámá min-náqá Áánûqtuni márûpake-nakoraa umá mánunatae.

50 ketibâqawaayuo, keráwáqá kétima-timune. minná amakógaráq naaegaráq Áánûqtuni márûpaqa íma kanaaráq wániye. itáaro. nóinawabi pukína-yataakoma matúq-matuq umá máí-auwaraimma íma kanaaráq mayánoe.

51 íbêqa kemá aúpáq-yátááqá tímá-timenune. ketáámá máqtemma ketáái túgoma íma puínimanibo ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae.

52 páátákáá aúrakoma aúnnááqtakaa yiniq ínana kaqtô-nakoma Áánûqtunopake aqtô-kánááráqá werôqa yínaqtae ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. werôqa kéyinatama pukáa-kayukama áqnáabaqa itó-inoe. móragaraq íma puínoe.

53 ketáái táaimma íbêqa kenaaráq yawítiginimanibo ketáái aúge-taaimma waeráinama íma kanaaráq yawítiniye.

54 puí-áúwaráíkmá waéqma ípui-auwaraimma aurániye. ketáái táaikoma kanaaráq pukéna waéqma aati-aatimá ípuiniye. mi-kánááráqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wáin-aikoma abarokáká pááq íniye:

55 “wemá puí-yátáákómá uyátaraiye.

miráuma puí-yátáákómá keqtáámá íma uyátainana puí-yátáákóní akoqnáágoma keqtáámá íma kanaaráq túpuiniye.”

téna kétiye.

56 kúmiqtababoana puí-yátáákómá keqtáá túpuinin-akoqnaama matokáiyie. ániibo ámáan-aikoqtababoana kúmiq-yataaqa mamá abarokáq awíqme kénin-aikoma ke-qtáámá kényainaiye.

57 ááqibo miráipoaqtaa Áánûqtukaq “tíkáiyie” kéteqtaa wenáwíqa múte yauyónátae. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káriqtomma timákaraitaqtaa íbêqa ketáamá puí-ákóqnáágóni aménáápáq íma máunatae.

58 miráuma ketíbâqawaayuo, akoqnáá umá máeraq káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá mamá aqnúníq umátíkáaro. uyátárai-nakoni mayáimá mamé kúyeraq maannáma taákaq máráaro. keráwáqtí mayairákémmá íraqôn-aramma iyániye.

16

1 íbêqa mónéqa yorupamá Áánûqtuni waayúkama yimíyábá tenúne. Karétia-marabaq-wayukama Ítuqtaba mórabi álkuma máa-yuma timá-yikaunata náaraq umáwabi yorupaiyábá yirátunnata kényorupaae. keráwákáráq mórariq umá yorupaaro.

2 máqte-Totaagoni áqnáabaq-yupaama keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqtí meyápiké yaímma akáma paábaq kêmaraíyan-awaataq yenúne. miráiyamma kemá yamáraanaraqa ketáámá íma yorupánúnatae.

3 mikáké yaímma waayanaammá mi-mónéqá maméta Yérútáárebaq wínóqtaba aúyaq-maraaro. aúbama agamátéraq yeráwáqtábámá keráwáqtí náápaamma matááe téraq timáyikaiyatawaq kekáq íyaraq kemá Póroma yemmá Yérútáárebaq timáyikáanata oro.

4 keráwáqá keqtábá íyaqa kemá uréq yemmá ko yiwíqme Yérútáárebaq onúne.

5 áqnáabaqa Maaterónia-marabaqa kótámaqtuweq mibákémmá keráwáqtôpaq kuma timónanune.

6 kemá keráwáqtéma mibáqá yaugiq-kánaábínáq mútûq-kanaawaq koma mánuno? íma itáunamanibo kemá keráwáqtê yaímma-kanaama koma kémaenaq mikákémmá timátikaiyaq ónaae tenna-márúpáq kóonune.

7 kemá yénúnnaa keráwáqtê paá pááqya-kanaama máiyataba íkétikainamanibo uyátárai-nakoma akáinaqa kemá keráwáqtê yaímma-wiyomma mánune.

8 Péqtakoti-awaataq-kanaama kótámaki-aawaqa nátuwaiyana kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq tiyááká-wayukae áiyayaa (50)-kanaama maakáqá Ípitiani-marukaq mánune.

9 keti mayaiyábámá maakáqá taíganimma Áánûqtun-aama itaiyábá kényikaimanibo miráuma taíganimma yegáráq keti namuro-wáyúkáe.

10 Tímotima wemá Kórítiani-marukaq yínaqa naaúpaqa awíqma ákareraq íraqóniq umákaaro. abo wemá kemá únnaiq umá uyátárai-nakoni mayáimá kémayaiye.

11 máqtemma keráwáqá wemmá tikaq akéraq amuq-yatáápi timákáiyana ketôpaq yíno. ketíbâqawaaraa-kayukate yagaroqtamá yíníqtaba awé kéune.

12 ketáái tibâqawaaraa-naqa Aapóromma káqo-tibaqawaayute yagaroqtamá keráwáqá ko timónaikaae téq wekáq inaa tiráune. miráimanibo Aapóroma téna Áánûqtuma íbêqa íkákaiye tiráune. miráipoana wemá kanaarâq wínénama wemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq wíniye.

13 kanageq umáwaq keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. inaamu kéyeraq ikatíqa íoro.

¹⁴ nôrawabi kéeqa káqo-yuma kaayoné-yátááqá yiráátero.

¹⁵ ketibâqawaayuo, Tépanatiqtabama taákaq makáá íyabiyo? wegáráq weni aara iyápógarag máqtemma Karíki-wayukabimma áqnáabaqa yemá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq urááe. yemá Áánûqtuni waayúkama yíwáqnaa íyábámá akoqnáá umá mayáimmá mamá mirá-uraae.

¹⁶ ánibo kemá akoqnáá umá keráwáqá kétima-timune. minná mirá-káyúkágáráq yeté kaqtó-mayaima kémayaa-kayukagaraq uyátárai-nakoqtaba yeqtí yáaimma wáráaro.

¹⁷ Tépanatigaraq Potunáátatigaraq Ékigaraq kemmá Ipítiani-wayukati-marupaq iréta timónaraaqtabama timuqá kémarauene. kemá keráwáqá timónanaaq uráunamanibo keráwáqá íma mikáqá máawapoq kemá yemmá kéyimone timuqá makáune.

¹⁸ keráwáqtábá aati-aatimá mirá-umatikaaniq umá yemá kemmá tiwíketa ketí túyánákómmá mamá áráwáá umátikaraae. miráráá-káyúkámá aati-aatimá yemmá tikaq múte yikáaro.

¹⁹ Áánûqtuni waayúkama Étia-marabaqa máqten-aukapakemma mórabi áíkutaa-yuma keráwáqtábá miráo-maara-aimma kétimatikaae. Akírayaa Patíra ye-áúkákáráq Áánûqtuni waayúkama yenákátí naaúpaqa yama áíkuyo-yugaraq keráwáqtábámá ôriq umá miráo-maara-aimma kétimatikaae.

²⁰ máqtemma Ítuqtaba tîbâqawaaraa-kayukama keráwáqtábá miráo-maara-aimma kête. keráwáqá wenáóna-wenaona kéeqa tîbâqawaaraa umá tótó oro.

²¹ íbêqa kemá Póroma tiyáánapo aqtó-wátáámá kágayaune.

²² móra-waigoma uyátárai-nakomma arummá íma amínama wemmá yawáaq íno. uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma weni Íráqô-qtataakoma keráwáqté waíno.

²³ ketí kaayoné-yátáákómá keráwáqá náayuwabi Ítunnama máa-yubaq kéyuwaune. miráuma waíno.

²⁴ missing?

kemá Póroe.

Tóqtanima agatáiyee.

Îtuni anaáe kéwaretá mórabi áíkuyo-yubaq Korítiani-marupaq Ipítiani-marupaq Póroma watáama kétitana Tímoti agatáye.

¹ kemá Póroma móragaraq Tímotima ketáái tîbâqawaaraa-nakonopaq kágayaune. wenôpakaraq Áánûqtuni máqte-kayukama mórabi áíkuma Korítiani-marupaq máa-kayukayopakaraq máqtemma Áánûqtuni waayúkama Karíki-marabaq máa-kayukayopakaraq kágayaune. kemá Ítu Káríqtoni timátikarai-naqa máunana minnáyaba Áánûqtuma kemmá aúyakaiye.

² ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákáti iráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákárâq keráwáqá timiyóye.

³ ketibotáámá Áánûqtuma wenáwikaraq uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma wenáwikaraq múte yaúyóro. ketibotáámá Áánûqtuma wení paru-yátáákómá keqtáámá kétimenataa wemá keqtáámá timakakí kéumatikaiqtaae.

⁴ ketáámá tú-tiqa kéitanama wemá keqtáámá timakakí kéumatikaitaaboqtaa ketáámá mórai q umá káqo-yuma yeqtí yú-aiqtabama yimakakí kéumayikaunatae.

⁵ ketáámá Ítuni tú-tiqa mórai q umá kémayaunataamanibo wegáráq keqtáámá timakakí kéumatikaiqtaae.

⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyábámá ketáámá tú-tiqa kéiyé. mórai q umá waayúkama keqtáámá tíwáqnaa oníq umá miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. miráipoana keráwáqá keqtáaráá éq keráwáqtí tú-tiqa kéinaqa kanaaráq itái q-itai q umá máera q awé umá túma pukáinabaq kanaaráq máero.

⁷ miráuma ketáámá keráwáqtábá íráqô-qtataaqa abarokáq ínîqtabama ketáámá íma yuwéqtaa paá awé kéunatae. ketáámá itáunataama keráwáqá keqtáaráá umá tú-tiqa mayéq timakakí-yataaqa mayánoe.

⁸ ketáái tîbâqawaayuo, ketáái tú-tiqa maakáqá Étia-marabaq mayáunayabataama timá-timenaqtaa kéune. mi-tútiqtabámá ketáái akoqnááma kanaaráq íureqtaaboqtaa túyánápímmá “puyónúnatae” téqtaa tiráunatae.

⁹ owé. túyánápímmá téqtaa “íbêqa puyónúna-kanaae” téqtaa tiráunataamanibo maará téqtaa ketáámá ítarauatae. ketáámá kenamáárlíq ketáái akoqnáárame miráiyaba íma maqímá aónanatae. ímibo ketáámá Áánûqtuni akoqnáánapo miráonatae. wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikena aúwaraimma kéyimi-naqiye.

¹⁰ Áánûqtuma keqtáámá pui-yátáápike mamá paá kéumatikaiqtaae. ánibo wemá ókaraq mamá paá umátikaniqtaae. owé. aati-aatimá katáámá íbêkaraq íma káoneqtaama wemá tíwáqnaa íyábátáá awé kéunatae.

¹¹ keráwáqá máqtemma keqtááyábámá nunamummá timátikáaro. netuq-wáyúkámá keqtáámá tíwáqnaa íyábá Áánûqtukaq itáiyanaama netuq-wáyúkágáráq “tíkáiyé” wekáq anaáekáq tinoe.

¹² ketúyánápiqtaámá kéitaunatae. keráwáqtábágáráq máqte-kayukayabagaraq ketáámá aati-aatimá íma makáqma timónaraunatae. minnáyaba ketirunóbáqtáá íráqôni q kéiyé. min-árúpú-yátáákárâq árai-qtataakaraq Áánûqtunopake wakáunatae. aati-aatimá áá ítaraa-kayukati yinaae íma wakáunataamanibo paá itái-yátááqá Áánûqtunopake wakáunatae.

13 abo ketáámá aúpáq-áímmá íma keráwáqtôpaq kágayaunataamanibo ketáámá arupú umá kêtunaboqtaa keráwáqá ítama kanaarâq táganoe.

14 yaímmama áqa ítama kêtageae. uyátárai-naqa Ítu Káriqtoma kumínaqa keráwáqti táaiqtaba timuqá maránáá kéune. ániibo keráwáqá ketáaiqtaba timuqá maraígáae téq kêtune.

15 keráwáqá kêtáaiqtaba timuqá maránôpoaq kemá keráwáqtôpaqa nôraq itarábi íma yúnnayaba timá tiména keráwáqá ítama tágaigae téq kêtune. keráwáqá kaayapáq ko timónaiyaba ôriq umá kêtikaiye. ániibo keráwáqá yagaroqtamá timuq-yatááqá mayaígáae téq kêtune.

16 kemá Maaterónia-marabaqa ónááqa ko timónateq uréq mibákémmá yawuwéqma kéyeqa yá-timonateq yenaq mikáké kemmá Yúria-marabaqa tíwáqnaa éq timátikaigae téq kêtune.

17 kemá nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnýabama kemá kaayaq-túyánánâq itarauno? ímiye. kemá miráuma maa-marábi-káyúkámá náayuwabi yeqti yóyaukakemma “owé” timátuwetamanibo yúyánápímmá “aaqáo” téta teníraq kéuno? ímiye. keráwáqá káonaae. kemá miraráá-nâqá ímáune.

18 Áánûqtuma ketáama kêtainana min-áíqtábámá aati-aatimá keráwáqá kaayaq-túyánámmá íma kêtiaae. kemá “owé” téq túnnama aati-aatimá wenáaimma owé-aatuqmae.

19 Táeratiyaa Tímotigaraq ketáámá keráwáqá abarokâq timá-timeqtaa “Ítu Káriqtoma Áánûqtuni áanikoe” téqtaa tiráunatae. aati-aatimá Ítuma “owé” tin-áímmá anaaékaqa waéqma “ímiye” ítiraunataamiye. aati-aatimá owé-aatuqma-aimma miráuma wáino tiráunataamiye.

20 Áánûqtuni timá akoqnáá umákain-aiqtaba ketáámá keráwáqá timá tímikaunataama mi-máqtéqtábá Ítu Káriqtoma “owé” kêtíye. Ítukaqa yemá máqtemma áraimma abarokâq páâq kéíye. miráitababoqtaa Áánûqtukaq maarâ téqtaa kêtunatae: “miráuma wáino.” téqtaa Áánûqtun-awíqa múte kéyayunatae.

21 taákaq máráaro. Ítu Káriqtokaq ketáái itáíq-itaiq í-yátáákárâqá keráwáqti itáíq-itaiq í-yátáákárâqá min-nâkómá mamá akoqnáá í-nâqá Áánûqtue. keqtáá aúyaqmakena

22 wení awaaméqá keqtáábí makáimma minná wení Aokaq-Áágóé. miráuráiqtaba ketáámá wennátáá máunatae.

23 Korítiani-marabaqa nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnýabama kemá timá arútátimenune. keráwáqá mamá timuqá íma maraíyábámá kemá íuraune. Áánûqtuma maamin-áíqtábámá kêtiaíye. minná árain-aíne.

24 keráwáqti kúmiq-yataakon áaiqtabama akoqnáá-aimma timá-tikayabataama keqtáá ikétikaiqtaae. ímibo ketáámá keráwáqá mamá mirá-umatikaanaqtaa keráwáqá timuqá maránómma keráwáqti itáíq-itaiq í-yátááqá áqa akoqnáá kéíye.

2

1 miráuma kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íma kêtikaitaq keráwáqtôpaqa íma ya timónaraune.

2 keráwáqá kemmá mamá timuqá matikánô-kayukaboq kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba ikétikaiye.

3 keráwáqá kemmá timuqá matikai-wáyúkábóaq miráitaq kemá keráwáqtópaq uréq tirummá í-yátááqá mayaiyábá íkétikaiye. minnáyaba naayóbáqá aúbama keráwáqtópaqa agatáune. kemá keráwáqtábá itáunnama kemá timuqá ímáránaqa keráwákáráq timuqá íma maránoe.

4 kemá keráwáqtópaqa maamin-áúbámá kágyaunana ketirunóbáqá um-maa kéyaitana tirummá kéitanaboana tiqnumá yaráie. keráwáqá tirummá ma timíyábá íma kékíkaimanibo keráwáqtábá “òriq umá kékikaiye” téq kemá paá timá-timenaq uráune.

5 keráwáqtí aúkápikemma mi-kúmiq-nákómá kekáráq yaímma keráwápkékáráq mamá tiru-qtatáápitáá káutikaiqtae.

6 keráwáqá kétima-timunaqanibo keráwáqá taíganímma máqtemma ímibo taíganímma wemmá táí-meyamma ámikaae. miráoqtabama wemá anón-agaema matáie.

7 íbêqa wení kúmiq-yataaqtabama tiwikátuweraq wemmá umá aítaiq oro. keráwáqá wení kúmiq-yataaqa íma paábaq yuwáiyana wení agaeyábámá wemá puíníyô?

8 miráuma íbêqa kemá inaa téq kétima-timune. minná ókaraq wemmá kaayoné umákáaro.

9 min-áúbámá naayóbáqá agatáunama min-áúbánápó keráwáqá maqmá timónaraune. kemá itánáq uráune. keráwáqá kemá wakútikaraunairaq ínô? ániibo keráwáqá mirá-uraae.

10 miráinaq íbêqa wení kúmiqtaba tiwikamákaiyaqa kegáráq wení kúmiqtabama tiwikamákanune. Ítu Káriqton-aurakaqa keráwáqtábá itáimma kemá wení kúmiqtabama kétiwikaune.

11 abo ketáámá máqtemma Tááqtaama ákái-qtataaqtabama káoneqtaa wemá íma ayúwáananataa keqtáámá uyátaniye.

12 kemá Tároqaati-marupaq uráunama uyátárai-nakoma taígani-kayukama mamá yiwíráitata Ítuqtaba átê-wataama túnnama ítaraae.

13 miráimanibo Tááítata íma máqe-uraitapoaq kemá netuq-túyánámmá kéiteq maará téq tiráune: “wemá náakaraq máiyô? kéteq yemmá maará téq timá yímikaune: “kemá kégoune” timátuweq Maaterónia-marabaq kóuraune.

14 Áánúqtukaq “tikáie” tero. Ítu Káriqtokaq yagaroqtaráunanataa Áánúqtuma ketáámá tíwíqme kéwitaqtaa Tááqtaamma uyátái-akoqnaama ketáámá yáíkkaa kéunatae. ketáái tóyáunqapoma Áánúqtu wetábámá máqten-aukapaqa kétimayimie. átê-akuq-yataakaa umá mi-kátáágómá yaímma wéyáwé kéieye.

15 mi-káyúkámá náayuwabi itáiq-itaiq kéowana Áánúqtu yemmá yawwéqma yiwíráimma yekáqá ketáámá miráuma átê-kuyumma i-qtátáákáá kéunataamanibo mi-káyúkámá náayuwabi aúwaraimma Áánúqtute íma máyáa-yuraqa ketáámá táí-kuyumma i-qtátáákáá kéunatae.

16 itáiq-itaiq kéo-kayukaraq ketáámá atê-kuyumma aúwaraiqtaba kéunataamanibo íma itáiq-itaiq o-yúráqá puíyábá kabirai-kúyúmmá kéunatae. abó anó-mayaiye. ketáámá maami-máíyáiyábá áraimma kanaaráq íma uráunatae. miráimanibo

17 yaímma óq-wayukama maamin-áímmá tíyábámá móneqa mayaiyábá kéyikaiye. mirákómmá ketáámá íkéunatae. ímibo Áánúqtuma keqtáámá aúyaqtikena timátikaraiqtae. ketáá wenaúraqa kémaunatae. Ítu Káriqtoma ketirunóbáqtaá máiqtababoqtae ketáámá watáama túnnataama paá arupú-aikaraq kétéunatae.

3

1 ketáámá kenamááriqtaa ketáái tíwîqa múte kéyauyunataabiyo? keqṭááyábámá keráwáqá mirá téraq kéteo? káqo-kayukama yeqtí íráqôn-aaqṭaba aúbama agamá yímîqme uréire oníqtáá íkeunatae.

2 keráwáqá kenamááriq aúba-wanaaraa uréq ketáái táaiqṭabama kétimayime mááe. ketáái táaikoma miráuma keráwákáqá aúba-wanaaraa uráunataa máqṭe-kayukama káoneta kéyorautoe.

3 keráwáqtí táainapoma miráuma Ítu Káriqtoni aúba-wanaaraa kéoe. min-áúbátáá ketáámá agatáunataama paá aúba-yatanapo íma agatáunataaibo matúq-matuq umá mái-naqa Áánûqtuma wení Aokaq-Áágóni akoqnáánapo agatáunatae. ketáámá óqtan-auba-wanaaraqa íma agatáunataaibo keqtí tirunóbáq agatáunatae.

4 Ítu Káriqtoqṭabobaqtaa maamináyaba ketáámá Áánûqtun aúbaqa akoqnáá kéunatae.

5 nói-qtataarabi únntaama íma paá kenamááriqtaa mirá kéunataamanibo Áánûqtu wenamáa wení kaqtó-wayukama máiyaba keqṭáámá mamá yokaa kéumatikaiqtaae.

6 wemá wenamáa akoqnáama kétimitaqtae ketáámá káqo-yuraqa wení aúgen-anona-anon-aimma kétima-yimunatae. min-áúgén-ánón-ánón-áikómá naayóbáqá Mótetini anón-anon-aimma íkéiye. ímibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá agatáiyee. keráwáqá káonaae. ámáan-aimma agamatán-áikómá puí-yátááqá mamé kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá aúwaraimma kétimiqtaae.

7 ókáráq Áánûqtunopake Mótetini ámáan-aimma óqtakaq kubáuma agatáin-aikoma puí-yátááqá waayúkaraq mamé iráine. minnágoma Áánûqtunopake áwáárara kaitatapóata Ítiráaeo-wayukama yemá Mótetini óipimma íma kanaaráq aónaraae. min-ókómá ayuména putíkuraitagaraqa yemá Mótetini óipimma íma kanaaráq aónaraae.

8 miráuma Aokaq-Áágóni mayaímá kéinama uyátá-maqma anómma tágama-yataaqa íyaq mayáníyô? owé.

9 ítáaro. anómma tágama-yataakaraq ámáan-aikoma puí-yátááqá mamé iráitana min-ámmá Áánûqtun-aurakaq kateko-iyábámá anómma uyátá-maqma tágama-yataakaraq yíno.

10 aúgen-anon-anon-aikoma uyátá-maqma áwáárara kaitana naayón-ámáán-áikóni tágama-yataaqa íbêqa íwaiye.

11 min-ókómá Mótetini ámáan-aikogaraq pááqya-kanaabimma putíkuraimanibo aúgen-okoma Ítu Káriqtoqaraq kéimma watúq-watuq umá wániye.

12 Ítuqṭaba íma káoneqtae awé kéeqtaaboaqtae ááyama-aimma tíyábámá íma íkatíqa kéunatae.

13 Mótetima wenóíqa tabaráabenapo yawááq uráiyee. tágama-yataaqa putíkitanaboana Ítiráaeo-wayukama minnáma íma kanaaráq aónaraae. miraráámmá ketáámá íkéunatae.

14 Ítiráaeo-wayukama yaáqa íwaitana paá máqe-uraae.

15 íbêkaraq naayón-ánón-ánón-áímmá yemá yoráutaamma miráuma tabaráábogora umá yeqtí yúyánámmá yawááq kéiye. ámáan-aimma yorautíyamma Ítu Káriqtoma wenamáa mi-qtátááqá tabarááberaa umá yeqtí yúyánákáké kanaaráq matuwániye.

16 miráimanibo waayúkama waéqma uyátárai-nakon-aama ítáama mitáaráábémá matúwáitata yemá kanaaráq árain-aimma kéitaae.

17 Aokaq-Áágómá ketáá matáunataama wemá uyátárai-nakoma wenamáárríq ketirunóbáqtáá máiye. uyátárai-nakoni Aágoma ketirunóbáqtáá kéberaitanama ketáái túyánákómá naayón-ámáán-áipiké paá kéumagiye.

18 ketáái tóipikemma tabaráábema kématuwainikaa umá Áánûqtuni tágama-yataaqa ketáámá kanaaráq aónanunatae. mirá éqtaa ketáámá óíqa aónai-kaapokaa umá wení tágama-yataaqa káqo-yuma kéyiraatunatae. ketáámá Áánûqturaa umá uyátá-maqma káureqtaa tágama anóniq umáe kéuyunatae. uyátárai-nakoma keqtáámá miráuma waéqtikenataa wegáráq Aágogaraq ketirunóbáqtáá kémaeyamma mimórámá mááye.

4

1 Áánûqtuni paru-yátáákómá íráqóniq kéumatikaitaqttaaboaqtaa ketáámá maa-máyáimá wemá tímikaitaqttaa kémayaunatae. miráitaqtaa ketáámá áraráwá ikéunatae.

2 mi-qtátááqá íma arupú éna íma árai-qtataaqtabama mirá ikéunatae. ímiye. aati-aatimá ketáámá waayúkama íma kémakatunatae. yaímma-wayukama yimuqá maqyikáiyábámá Áánûqtuni watáama ikéwaeraunataamibo paá árain-aimma tágama kétima-yimunatae. ketáái mayáiyábágáráqá Áánûqtun-aurakaqa waayúkama yemá tigaeyábá íma ígáae téq kétune.

3 min-áté-wátáágón áaimma ketáá túnnataama Mótetini óipi yawáaq uráinikaa umá yawáaq immá Áánûqtunopake nékaq máa-yuyaba mirá kéiye. miráuma yemá min-ókómá min-áipiké yimmá íma kanaaráq aónanoe.

4 ánibo Tááqtaama maa-márábí uyátárai-nakoma wemá árain-aimma aónaiyaba yeqtí yúramma mamá karopamá yíkaraiye. miráipoaqta itáiq-itaiq íma kéo-kayukama min-ókómá yekáq tágaimma íma kanaaráq aónanoe. Ítu Káríqtoni tágama-yataakoma íma kanaaráq aónanoe. ánibo Ítu Káríqtoni wemá Áánûqtugaraq mimóráe.

5 waabá-káyúkátí yúraqaq Ítu Káríqtoqtaba kétunatae. ketábátáámá ikétunatae. abo ketáámá paá kaqtó-wayukataama Ítuqtabagaraq keráwáqtábágáráq mayaímá kémayaunatae.

6 Áánûqtu tiráiyé: “ókómá yuwaíyana kumayuqnóbáqá tágaino.” téna tiráitana ketáái tirunóbáqá kumayuqá aúkaimma Áánûqtuni ókómá kétagaiye. wení ókáráq tágama-yataakaraq Ítu Káríqtoni óikaq ketáámá mamá karátíkáitaqtaa káonaunatae.

7 miráimanibo anómma tímikai-qtataaqa Ítu Káríqtoni maami-túráqtáá máunaraq tímikaiqtaae. ketáái túgoma miráuma mararáké-táápéqá tarôq umáraanikaa kéiye. ketáámá káonaunatae. ketáámá mara-táápékáá umá ketúgoma aqñúníq kéipoana akoqñáágoma ketirunóbáqtáá Áánûqtunopake kéitana keqtááyábá keqtááyôpakemma ikéiye.

8 ketáámá máqten-aukapakemma tú-tíqa matáunamanibo keqtáámá íma yatákáae. ketáái taíbaq-umaamma matáunataamanibo íma aónarauna-yataaqtabataa ketáámá paá awé kéunatae.

9 waayúkama keqtáámá táiq kéumatikaaqtaamanibo keqtááyôpakemma Áánûqtuma íma keqtáá tiyúkaiqtaae.

10 Ímibo ketí túrake abugómá Ítuqtaba kétima-timiye. abo min-ábúgómá óq-wayukagaraq Ítuqtaba kétima-yimiye.

11 máqte-tupaama Ítuqtabama ketáámá púyôwaniq kéunatae. miraúma ketáái tútiq-yataaqtabama waayúkama Ítuni mái-akoqnaama káonaae.

12 ketáámá puyónúna-waaqokaq kéyunaboaqtaa keráwáqá aúwaraimma Ítunopake kanaaráq mayánoe.

13 owé. ketáámá Áánûqtuni watáagoma agamatá-kánnáábí tiráiniq umá ketáái táaikoma itáiq-itaiq iyábámá mórai qéiye. maará késiye:

“kemá itáiq-itaiq kéepoaq tiráune.”

téna mirá késiye. miráuma ketáámá miraráá umá máunatae. itáiq-itaiq kéeqtaaboaqtaa kétunatae.

14 itáaro. Áánûqtuma náawabi uyátárai-naqa Ítu Káriqtomma pukáipike mamá itó-umakaraimma wemá Ítute keqtaágáráq pukáanabikeqtaa mamá itó-umatikanooqtae. keqtaágáráq keráwákáráq wenôpaqa Áánûqtuma tiwéqmenataa uwíniye.

15 ketáámá nôrawabi kéeqtaama keráwátábátáá túyánámmá kéitaunatae. máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma yími-kayukama weqtábá yimuqá kémareta wení tágama-yataaqtaba tinoe.

16 miráuma ketáámá íma áráwáá kéunatae. ketúgoma máqte-tupaama uyátamaqma aqnúnîq kéimanibo ketirun-iyápógómá uyátá-maqma akoqnáá késiye.

17 áraimma ketáái ummaa-yátáákómá maa-márábímmá pááqyamma wána ayáqtáá-kanaaraq íma wániye. ketáái ummaa-yátááqá maa-márábíqtábámá watúq-watuq umá wái-tagama-yataaqtaba yokaa kumatikaiqtaae. mi tágámá-yátááqtábábóaqtae ketáái ummaa-yátááqtábámá íbêqa “pááqya-qtataare” kétunatae.

18 miráitaqtaa waayúkama kanaaráq aónaa-qtataaqtabama ketáámá túyánámmá íma kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá pááqya-kanaabi paá ánataginiye. miráimanibo waayúkama kanaaráq íma aónaa-qtataaqtabama túyánámmá kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaq watúq-watuq umá wániye.

5

1 ketáái túgoma miráuma tabaráábe-naupaq pááqya-kanaabi máunaikaa késiye. ketáámá kéitaunatae. tabaráábe-namma ánataginaqtaama ketáámá Áánûqtunopake aúge-namma mayánúnatae. min-áúgé-námmá waayúka ímá tarôq ínômanibo Áánûqtuma tarôq umákaimma aúge-tutaama wení márûpaq mayánúnataama matúq-matuq umá mánoe.

2 íbêq-kanaaraq maami-túráqtáá máeqtaama taáma kémareqtaa aúge-tuyabataa tikaikáae téqtaa kétunatae.

3 ketáámá Áánûqtuni márûpaqo úyônanataama ketáái tirun-iyápógómá óq-tuwaratitaa mayánímanibo

4 íbêqa maa-túráq máeqtaa ketáámá Áánûqtuni márûpaq uwíyábámá ôriq umá kétékaiqtaqa anómma taáma kémaraunatae. íbêq-tugotaama puínana anaekáqa ketáái tirun-iyápógóqtábátáá íráqómma uyátá-maqma óq-auwaratima mayáníqtaba kétékaiqtaae. ketáái puí-túgótáámá káqon-auwaratigote wenamí-kenamin íyana aúge-tuwaratigotaama matúq-matuq umá mániye. minnáyaba ketáámá timuqá kémaraunatae.

5 miráuma Áánûqtuma keráwáqá maaminnáyaba mamá yokaa kéumatikaiye. wení Aokaq-Áágómá awaaméqá tímikaipoqtaa mi-qtátáákómá yínîqtabama akoqnáá umá kanaaráq itánúnatae.

6 miráuma puíyábámá ketáámá íma ikatîq kéunatae. ketáámá káonaunatae. íbêq-turaq máeqtaama ketáámá uyátárai-nakokaq ímáunatae.

7 ketáái túrapikemma íma káonaunataamanibo ketáámá Áánûqtukaq itáíq-itaiq únnataama maami-qtátááqtábá “áraine” téqtaa kéitaunatae.

8 miráuma puí-yátááqtábámá ketáámá ikatîqa íkéunatae. owé. ketáámá maatútáámá paábaq yuwéqtaa uyátárai-nakote ko yagaroqtaanatáámá keqtáámá uyátá-maqma íráqôniq umátikaniqtaae.

9 miráimanibo ketááma maa-márábí mánunataabi wení márûpaq mánunataama wekác mamá timuqá marakánáqtaa kéunatae.

10 itáaro. mi-kánáámá yínaqtaama ketáámá máqtemma Ítu Káríqtoni yainá-ábíqtátágóni aúbáq itó-onunatae. mi-kánááráqá ketáámá móra-mora-yuma meyámmá mayánúnatae. íráqôn-aaíqtaba maa-túrúqá tarôq únnataama íráqô-meyamma mayánúnataama táí-aaíqtaba maa-túrúqá tarôq únnataama táí-meyamma mayánúnatae.

11 itáaro. min-ákóqnáá-yáináí-kánáámá yínîpoqtaa ketáámá waayúkayaba ikatîq kéeqtaa káqo-yuma tímá-yimiyaba maqamá káonaananataa Ítuma yeqtí kúmiq-yataapike yemmá yiwíráníye. Áánûqtu ketáaimma aónatukaiye. keráwákáráq ketáaimma keréwáqti tirukaké kéitaae.

12 móragaraq ketáái tíwíqa múte kéyauyunataabiyo? ímibo keráwáqá keqtááyábá timuqá maraígáae téqtaa kétunatae. ániibo mi-káyúkámá máqten-aiqtaba kéiteta mirá-oyuyaba kanaaráq yawuégma tímá-yimigaae téqtaa kétune. mi-káyúkámá móra-waigomma aónaawana yeqtí yúraqaq íráqôniq éna kéitaawana yeqtí yaákaq íráqôniq kéitata wenáama yemá kéitaae. miráimanibo wenaarunóbákémmó yin-ááímmá aónama arútáaro.

13 yaimma keráwápikémmá téq ketáái táagoma Áánûqtaba paá “neginaagí-aine” kétémanibo ketáámá mirá téqtaa keráwáqtábátáá túyánámmá kéitaunatae.

14 ketáámá nôrawabi únnataama Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá mamá mirá-umatikaíqtaqtaa mirá kéunatae. Ítu Káríqtoni máqtemma keqtááyábá pukáitaqtaa kéitaunatae. ketáái táí-aaikoma mimórá táoqa wemá képutana ánataguraiye. miráuma máqte-kayukama paá yenamáárîq yetábá mamá íráqôniq íyábámá Ítuma mirá íma ígáae téna kétiye.

15 ímibo máqte-kayukama wemmá amuqá marakaígáae téna kétiye. yeráwáqtábámá wemá puítana Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye.

16 naayóbáqá ketáámá Ítu Káríqtomma íma aónaraunaraqtaama maa-márábí-káyúkáráá umá wemmá aónaraunatae. miráimanibo íbêqa kéitaunataama wemá keqtáráá umá waayúkama íma máqe-uraiye. ániibo ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá waayúkati táí-aainabi íráqôn-aaíqtabama ítirauunatae. ímibo

17 móra-waigoma Ítu Káríqtoqaaq itáíq-itaiq kéitanama Áánûqtuma wení arunóbáqá mamá aúgeniq kéumakaiye. wení naayón-ááíkomá ánatagitana aúgen-auwaraimma áaimma átáma kémayaiye.

18 naayóbáqá waayúkama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá íma máqe-uraakaqa Áánûqtuma maami-máqte-qtátááqá mirá-uraiye. minná wemá waayúkama wekác yawuégma yiwíqmena uwíyábá Ítu Káríqtomma tímákaraíye. mikáké

wemá káqo-yuma wekáq yauwéqma yiwíqme íyábá keqqtáámá aúyakaiye. miráitana ketáái táagoma maará-uraiye.

¹⁹ waayúkama Áánûqtukaq yauwéqma yiwíqmena íyábá Áánûqtuma Ítu Káriqtoni arunóbáq máitana maa-márábí kukáiyé. náayuwabi yemá maamin-áímmá ítáa-yuma Áánûqtuma yeráwáqti kúmiqtabama íma agayániye. ánibo mi-kátáámá keqqtááyábá “kanaaráq tínoe” téna Áánûqtuma kamuqá ítátimikaiqtae.

²⁰ márûqtaba-maruqtabama kemmá Ítu Káriqtoma tímátikaraitaq maamin-áímmá kétune. ketí tóyauqnapoma Áánûqtuma keráwáqá kétaayaiye. Ítu Káriqton-awikaq téq máqtemma kétima-yimune: “kúmiq-yataapike waeréraq Áánûqtukaq yauwéqma yero.” téq kétima-yimune.

²¹ abo Ítu Káriqtoma kúmiqa íma wáinana Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamé wemmá ámikaiye. miráuma ketáámá Ítu Káriqtogaraq mórabiqtae Áánûqtun-aurakaqa kateko umá kanaaráq mánunatae.

6

¹⁻² ketáámá Áánûqtuni mayái-wáyúkámá keráwákáq inaa kétunatae: “maamin-íráqô-qtátááqá Áánûqtuma keráwáqá kétimimma paábaq íma yúwáaro.” téqtae kétima-timunatae. abo Áánûqtuma wení wataáma agamatá-kánnáábímmá maará kétiye:

“íráqô-kanaaraqa keráwáqti táama ítaraune. mi-kánááráq kemá keráwáqá aúyatikareq keráwáqti kúmiq-yataapike tiwiraíyábámá kemá tíwáqnaa uráune.”

téna Áánûqtuma wení wataáma agamatá-kánnáábímmá kétiye. ítáaro. íbêq-kanaaraqa Áánûqtu keráwáqá tiwiránéna yokaa kéiyé. owé. íbêq-yupaama keráwáqti kúmiq-yataapike tiwiránáae téna kéiyé.

³ miráuma maami-qtátáákómá Áánûqtunopakemma waayúkama mamá yáináimma mirá-qtátááríq íma kéunatae. mirámô onayábátáámá waayúkama ketáái mayaiyábámá téta “yemá aammá kárabaae” téta íma kanaaráq tínoe.

⁴ abo ketáámá Áánûqtuni mayái-wáyúkámá máeqtae ketáámá nōrawabi on-ayábátáámá Áánûqtuma mamá amuqá maraíkáae téqtae kétunatae. ketáámá tú-tiqa kémayeqtae ummaa-yátáákáráq matáunatae.

⁵ yemá keqqtáámá tebûqa kétumetataa ánná-naupaq tiwíqma tikaraaqtae. taígani-kayukama áikuteta keqqtáámá íyámma umátikaraaqtae. ketáámá kamáa káeqtae taígani-nokaamma túmá íma waéqtae taíbaq-yupaama aáwaga íma naráunatae.

⁶ miráimanibo ketáái táaikoma kúmikaraq íma wáqe-uraiye. ketáámá kaayoné kéeqtae waayúkayaba yaákare yiwé uráunatae. tirummá árainmma yímikaune. Áánûqtuma keqqtáá íráqôniq umátikenataa wení Aokaq-Áágómá itai-yátáákáráq akoqnáágaraq tímikaiqtae.

⁷ ketáámá árain-aimma tiráunanataa ketáái arupú-aaikoma iyebóráa uráitaqtae namuro-wáyúkámá tiyááneparabi tiyáánurapaqtaama áálkaa uráunatae.

⁸ yaímma-taoqa waayúkama keqqtááyábá íráqôn-aimma kéteta yaímma-taoqa táí-aimma tirááe. yaímma-taoqa ketáái tíwíqma múte kéyauyeta yaímma-taoqa tímá tigaeráq tikaraaqtae. ketáámá árain-aimmo kétunataama yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtbá túbi marétataa ketáái táayabama “makatí-áiné” téta tirááe.

⁹ waayúkama yemá tíwíqa ítaretamanibo keqtaáyábámá téta “yeqti yíwíqa íma wáíye” téta tirááe. yemá keqtaáyábámá “képuyoe” téta tiráamanibo ketáámá maakáqá wamá máunatae. yemá keqtaámá ayáá atikaraqtaamanibo ketáámá íma tikamma pukáaqtae.

¹⁰ ketáámá tiruqtabatáá uráunamanibo mimórá táoqa uyátárai-nakoqta timuqá kémarunatae. móneqtabama ketáámá áwáyoq-wayukaraa máunataamanibo watúq-watuq umá wái-yataaqtabama waayúkama mamá oótakayukaraa umáyikarunatae. ketáái oótamma íma wáimanibo máqte-qtataaqa Ítu Káriqtoqaqa ketáái minnáe.

¹¹ Korítiani-marupaq ketíbâqawaayuo, maamin-áímmá keráwáqtôpaq agayáunataama ketáái tirunóbákéqtáá kéwiye.

¹² ketáái tibâqawaayuo, keráwáqtábámá ketáámá tirummá timí-yátááqá íma yáqtokaunataamanibo keqtaáyábámá keráwáqá tirummá timí-yátááqá yáqtokaae.

¹³ ketáái iyápógoqta túnnaiqtaa umá maamin-áímmá kétima-timunatae: “keráwáqti tiyáamma keqtaáyôpaq áruqtuweraq ketáámá keráwáqtábá tirummá timúnnaiqtaa umá keráwáqá keqtaámá tirummá tíméro.” téqtaa kêtunatae.

¹⁴ íbêqa ôkaraq kétima-timunatae. minná itáíq-itaiq íma kéo-yutema yagaroqtamá mayaimá mayaiyábámá íma maqmá aónaaro. íráqô-qtatakaraq kúmiq-yataakogaraqa mórabí íma kanaaráq yagaroqtamá wíyóye. mimórá táoqa tágama-yataakaraq kumayuq-yátáákáráqá mimóráíq íma íyóye.

¹⁵ móraiq umá Ítuyaa Tááqtaama náaraq umáwaq mimórá-yúyánákáq maraíyóyô? móra-waigoma Ítukaq arummá ámî-waigoma náaraq umáwaq arummá íma ámîn-nakotema yagaroqtáníyô?

¹⁶ ketáámá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni anó-monoq-namma máunatae. ketáámá Áánûqtuni anó-monoq-nakotaama óqtakarabí yaataq tarôq uráa-qtataakotetaa kenaaráq anón-anon-aimma tenúnataabiyo? ímiye. abo Áánûqtuma wenamááriq naayóbáqá agamatá-kánnáábímmá tiráine:

“kemá yeqti tirunóbáq maéq yeráwáqtê uréire ónúne. kemá yeqti Áánûqtu máenata yemá ketí waayúkama mánoe.”

téna kétena

¹⁷ káqon-aimma tiráine:

yeqti aúkáapikemna yuwéraq yetôpake yatáqma nékaq máero. yaímma-yataaqa óqa uyátárai-nakokaq amíyamma íma ánekuiyaqa kemá keráwáqá ti-wiránúne.

¹⁸ kemá keqtibomá máenaq keráwáqá ketáanimaarabí ketiyáámûmaaqá auránoe.”

téna Áánûqtuma tiráine.

7

¹ ketí tikái-tibaqawaayuo, mirá téna tiráimma keqtaáráq anómma timá akoqnáá umákain-aimma tímikaiqtae. miráipoaqtaa ketáámá ketáái túgonabí tirun-íyápógómmá mamá táíq-i-qtátáákónôpakemna waeránátae. Áánûqtuma wetábá ikatíqtaa únna-naqa máimma weqtábá aokariq umá máiyabaae téqtaa ketáámá mánatae.

² móragaraq kétima-timunatae. keráwáqti tiyáamma keqtaáyôpaq yaikáráaro. ketáámá keráwáqá íma mamá táíq umátikeqtaa tú-tíqa í-yátááqá íma tímikaunatae. aati-aatimá ketáámá keráwáqá íma komarummá uráunatae.

3 mirá téq túnnama keráwáqá íma tigaaeráq mamá kétékaunamanibo mirá téq túnnama kemá ketirummá keráwákáq kétémeq maamin-áímmá naayóbáqá timá tímikaunnae. ketáágáráq keráwákáráqá puyónúnataabi tú wamá mánunataama mimórá-túyánákáq áíkuma mánatae.

4 kemá keráwáqtábá kamuqá kéiteq keráwáqtí túma mamé kéuyune. keráwáqá kemmá umá tíqtaaiq kéo-kayukae. keráwáqtábábóaq kemá tú-tiqa kéítaqa timuqá kémaraune.

5 Maaterónia-marabaqa ketáámá tú-tiqa ôriq umá matáunatae. miráitana ketáái túgoma íma kanaaráq aagaráie. máqten-aukapaq ummaa-yátááqá wáqe-uráie. amegaa-túrátáámá ááiq-yataaqa abarokáq kéitana tirunóbátáámá ikatíqa í-yátááqá mirá-uraimanibo

6 Áánûqtu kégumena mi-káyúkámá náayuwabi yú-tirabi ummaa-yátááqá kémayaa-yuma yíwáqnaa kéie. Tááítati yayamá irénaboana kemmá umá tíqtaaiq uráie.

7 wemá íma paá yi-wáigómá mirá-uraibo wení watáagoma keráwáqtábá ti-wáigómá kemmá umá tíqtaaiq uráie. wemá keqtáá timá tímimma wemá keráwáqtê máitaqa keráwáqá wemmá umá áítaaiq kéeq keqtábá aónanaqtaa kéune téq tewana wemá timá tímikaiye. mi-kúmiq-yátááqá abarokáq páaq uráiqtabama keráwáqá tiruqtábá urááe téna timá tímikaiqtaae. keráwáqá keqtábá tiruqtábá umátíkáan-aimma wemá kétima-timitaqa kemá timuqá makáune.

8 ketí aúbama mi-kúmiqtábá naayóbáqá agatáunama min-áúbámá minnáyabagaraq tiruqtábá uráamanibo minnámo yuwáunana uráimma minná íráqõne. pááqya-kanaama kemá min-áúbámá yuwáiyábámá tiruqtábá uráunamanibo íbêqa kemá kéitaunama keráwáqtí tirummá í-yátáákómá íma ayáqtáa-kanaaraqa wáqe-uráie.

9 íbêqa kemá timuqá kémaraune. nõraq itaráq timuqá kémarauno? keráwáqá íma timuqá máráaqtababiyabo keráwáqá waeréq aúgen-amma matáatababoaq kemá timuqá makáune. keráwáqtí tirukómá Áánûqtumma ákáiniq kéitapoaq keráwáqá tiruqtábá urááe. miráuma ketáámá keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá íma mamá táiq uráunatae.

10 arummá í-yátááqá Áánûqtuma mamá abarokáq i-wáigómá waayúkama keqtáámá tirummá mamá kéwaeráie. miráí-waigoma Áánûqtuma keqtáámá kanaaráq tíwáqnaa íniye. minnáyabama ketáámá timuqá kémaraunatae. miráimanibo ketáámá maa-márábí-káyúkáráa umá tiruqtábátáa onnamá minnágoma keqtáámá tíkamma puínqtaae.

11 keráwáqtí tú-tiqtababoana íráqõ-qtataariqa keráwáqtábá Áánûqtuma umátíkáimma aónaaro. tú-tikakemma nói-qtataarabi abarokáq iqtábámá túyánámmá itáaro. arútama yabi-í-wáyúkámá aúkááe. keráwáqtí otaammá íma wáitaq tiráátíyabataa urááe. keráwáqá iyánaaq kéeq náayuwabi otaammá kutáa-yuyabama týamma umá yikaraae. keráwáqá kemmá tímónaiyabama wagéatikeq urááe. otaammá kúyo-yuma keráwáqá yemmá anónnáma táí-meyamma yímikaae. miráuma minnágoma keráwáqtí íráqõn-aaimma kétéraatinataa keráwáqtí tigaae-yátááqá íkewáie.

12 min-áúbámá kemá agatáunama miráuma íma kúmiq-narabi otaammá kutái-waigoqtaba agatáupo keráwáqtábá agatáune. min-áúbámá keráwáqá kéyorauteqa Áánûqtun-aurakaqa áraimma itáamma keráwáqá keqtáa tirummá tímikaaqtaae.

13 minnáyaba ketáámá umá yíqtaaiq kéunatae.

Tááítati wemá keráwáqtábá tááugaa kétenama amuqá kémaraítaqtaa ketáágáráqá timuqá uyátá-maqma makáunatae. íbêqa keráwáqtábámá wemá kaayaq-áúyánámmá ikéitaiye.

14 taígani-taoqa keráwáqtí tumá mamé uyúnnayabama íbêqa keráwáqá wemmá aráátiraamma keráwáqtábá kemá túma mamé uyúnnama íma arábaraune. kéma túma maméq uyún-aikoma áraimma abarokáq uráiyé.

15 ánibo Tááítatima wenáama yaguyaqtukáaqtaba aákaq matokéna keráwáqtábá arummá kétimiye. keráwáqá wemmá awíqme keráwáqtí naaúpaq uréq tikaq múte ákaraae téna kétéiye.

16 keráwáqtábá kamuqá kéitatuwepoaq kemá timuqá ôriq umá kémaraune.

8

1 ketáái tibâqawaayuo, ketáámá Áánûqtuni Íráqô-qtataakoma weni waayúkama maakáq Maateróniabaq álkuyo-yuraq miráiqtaba tímá-timenaqtaa kéunatae.

2 mi-káyúkámá yemá anómma makatí-yátááqá mayéta yútiq-yataaqa taíganimma mataáe. miráimanibo yemá Ítuqtabama yimuq-yatááqá ógiqua kémayaae. yemá ôriq umá áwáyoqa máqe-uraamanibo yemá aáwarabi unáákáqtôma íma makáawata Ítaretaaboata yíwáqnaa í-yátááqá áwáyoq-wayukama Yérútáárebaq máa-yubaq yúwáawana uráiyé.

3 yeqti oótapikemma taíbaq kényime. mirá kéeta ketáa yemmá yimónáúnataama yemá aqtóráriq o-qtátáákaráq kényime. minnárakemma yemá anónnáma yauwéqma íma mayaígóniq umá kényime.

4 áraimma yemá yeqti mónerabi oótamma Yérútáárebaq áwáyoq-wayukama yimíyábámá keqtaáráq inaa téta ítama aónaraae.

5-6 áaqibo yemá taíbaqo yímemma ketáámá íma yimónaraunatae. áqnáabaqa yemá yenamááriq yetábá uyátárai-nakomma ámiqtuweta mikákémmá yenamááriq yetábá Áánûqtuma akáinaiq íyábá keqtaámá tímikaae. Tááítatima wemá keráwáqá koma kétimonenama keráwápkémmá keráwáqtí amí-yátááqá Áánûqtuni waayúkayaba Yérútáárebaq máa-yuyaba wemá áaimma átama álkaiye. íbêqa maamin-áúbámá keráwáqtôpaq maména kényiye. miráuma maami-máyáimá mamá ánataikaae téqtaa tímá ámikaunatae. miráuma wemá keráwáqtí amí-yátááqá mamá yorupáina-waigoma keráwáqtí amí-yátáákómá keráwáqtí tirukaráq kényime téna yiráátiniye.

7 keráwáqtí Íráqôn-aimma anóne. ánibo Ítukaq itáiq-itaiq umá kéyaqtoraae. Íráqôn-aimma kétéwana keráwáqtí itái-yátáákómá anóne. keráwáqá tirummá keqtaá tímêqtataboqaq arútái-qtataariq ínég kéoe. keráwáqá taíbaq matáawaqtaa keráwáqtí paru-yátáápké uyátá-maqma yimígáae téqtaa kétunatae.

8 minnáyaba kemá keráwáqá íma kékakutunamanibo kemá máqtemma Áánûqtuni waayúkama maakáq paá yimónáunama taígani-qtataaqa miráuma kényimewaqa kemá keráwáqá tirummá yimíyábá makáqma kétimonaune.

9 Ítu Káriqtoma keráwáqtábá arummá tímímma káonaae. wemá máqte-qtataaqa makáimanibo keráwáqá mamá Íráqóniq umátikaniqtabama wemá áwáyoq-naqa maa-márábímmá aúkaiye.

10 Írêq-karitimaatiraqa keráwáqá áqnáabariq umá Ítukaq itáiq-itaiq o-káyúkámá Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa ínég túyánámmá Ítaraae. miráitaq yetôpaqa aáwakaraq mónekaraq yúwáawana uráiyé. miráitaq íbêqa maará kétune.

11 nóinawabi áaimma átáreq mamá ánataaraqtabama taákaq máráaro. minná íráqô-qtataare. miráinaq nôraq umáwaq kanaaráq keráwáqá yimínô? mútúq yímero.

12 waayúkama náaraq umáwabi mútúq yimemma minná íráqône. ketáámá nôraq umáwabi matoráunataama Áánûqtuma káonena íma matoráunataaqtabataama minná “yímero” téna íketiye.

13 maamin-áímmá tennayábá keráwáqá taíbaq yimíyatawaq tébakaq Áánûqtuni waayúkama pááqyamma yimínoe téq íma kétune.

14 ímiye. máqte-kayukama náaraq umáwabi mútúq yimínêtama yímero maa-kánááráqá keráwáqá Korítianibaq-wayukama taíbaq kématoraamanibo Áánûqtuni waayúkama Maateróniabaq máa-yuma yemá yenamáárríq aáwaqtababi móneqtaba kéoe. anaaékaqa yemá taíbaq mayaíyaqa keráwáqá tíwáqnaa íyábá íyatama yemá keráwáqá tíwáqnaa ínoe. miráráa umá keráwáqá wenáwáqnaa-wanawaqnaa oro.

15 Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará téna kėtiye:

“mín-nákómá náawabi taíbaq mamá áíkui-waigoma mórama áábátákáríq íkétana mín-nákómá náawabi pááqyamma mamá áíkui-waigoma umaatamá kémayaiye.
téna mirá kėtiye.

16 Áánûqtuma Tááítatimma mamá keráwáqtábá arummá timí-náqá aúrákariye. minnýaba kemá Áánûqtukaq timuqá kémarauene.

17 ketáámá Tááítatiqtaba maamin-áúbámá maména keráwáqtôpaq wíkáae téqtaa kétunanataa wemá ôríq umá kákaiye.

18 ketáámá Tááítatite yagaroqtamá móra tibâqawaaraa-naqa timákaunanataa mibáq kéwiye. wemá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkaráq kétitataboata taígani Áánûqtuni waayúkabikemma wemmá wenóikaq káonaae.

19 Ítuqaq itáíq-itaiq o-káyúkámá yemá wemmá ketáátê wiyábámá taígani-kayukabike aúyarakaraae. wemá áwáyoq-wayukama itáíq-itaiq kéo-yuma Yérútáarebaq máa-yuyaba amí-yátááqá yorupaiyábámá wemá Tááítatima áwáqnaa íniye. miráinata óq-wayukama Áánûqtuni waayúkama wenáwáqnaa-wenawaqnaa íneta aónéta Áánûqtun-awiqa múte yawuínoe.

20 kaayaq-nákórátá yagaroqtamá mamé kéwiyatama waayúkama téta “maami-táíbáq-mónéqá yuwáunanataa wimmá íarutainiq únnatae” téta kanaaráq ítinoe.

21-22 Áánûqtun-aurakakaraq waayúkati yúrakakaraq arútainiq ónáqtaa kéunatae. miráitaqtaa maami-kááyáq-nákátê yagaroqtamá winímma káqomma móra-naqa ketáámá kétimakaunatae. taígani-taoqa wemmá makáqma aónáunataama wemá aati-aatimá yíwáqnaa íyábámá ôríq umá kákaiye. íbêqa wemá keráwáqtábá kamuqá kéitenaboana uyátá-maqma yíwáqnaa íyábá kákaiye.

23 Tááítatima ketíbarawaama keráwáqá tíwáqnaa íyábá ketê mayaímá yagaroqtamá kémayaiye. ánibo káqomma maa-kááyáqá tibâqawaaraa-nakama yenákámá Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuma timáyikaayata kéoye. mín-nákámá miráuma Ítu Káríqtoni tágama-yataakoni amammóye.

24 yemmá keqtirummá yimígóníq umá yímero. mirámô íyatama máqtemma keráwátábatáá túma maméqtaa uyúnnataama minná “áraíne” téta tínoe.

9

1 Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaqa yíwáqnaa íyábámá kemá keráwáqtábá íkétune.

2 keráwáqá yíwáqnaa ínéq oqtábámá kemá kéitaune. kemá keráwáqtábámá Maaterónia-wayukaraq túma mamé uí-áímmá tiráune. maará téq timá yímikaune: “ketáái tîbâqawaayuma Karîki-marabaq Korítiani-marupaq máa-yuma yemá írêq-karítimaatiraqa yíwáqnaa ínêta yokaa uréta paá yokaa umáae kéuyoe.” téq timá yímikaune. keráwáqá yíwáqnaa ínéq yokaa uráataboana yemá mamá yíwáqnaa íyábámá yíkaraiye.

3 íbêqa kemá kaumo-wáyúkámá timáyikaunata keráwáqtábátáá tú mamé uí-áímmá túnnayabataa “árainabiyo?” téta itáneta kéoe. keráwáqá keráwáqtí amí-yátááqá yokaa umá mánoe téq timá yímikaune.

4 miráinana anaaékaqa Maateróniabake-kayukama yemá ketê yagaroqtamá uréta timónáiyamma keráwáqá yokaa íuraiyanama ketáái tigaemá anómma wániye. ketáámá keráwáqtábámá túma mamé uí-áímmá timá yímikaunatae. miráimanibo keráwáqá yokaa ímo uráiyana keráwáqtí tigae-yátáákómá ketáái tigaemá uyátá-maqma anómma wániye.

5 miráuma maami tîbâqawaaraa-kayukama áqnáabaqa keráwáqtôpaq íyamma minná íráqône. mi-mónéqtábá yiménúne téq timá akoqnáa uráamma yemá keráwáqá tîwáqnaa umá mamá yorupánoe. miráuma yokaa kéinaraq kemá ko yamá ónúne. amí-yátááqá áqa yokaa uráiyana Yérútáárebaq máa-yuma yemá “keqtáá timínéq kéoe” téta itánôwaqtaa ketáámá keráwáqá íma tiyárekaq yoráunaqtaa mirá kéoe.

6 taákaq maannáyaba máráaro. náawabi yópi pááqyan-anayumma uqmaréna-waigoma pááqyan-aawaqa mayánimanibo náawabi taíbaq-anayumma uqmaréna-waigoma taíbaq-aawaqa mayániye.

7 miráinaq keráwáqá móra-mora-yuma nôraq umáwabi yimínéqa yiméraq móra-waigoma káqo-wamma ayárekaq íma yoraíno. náawabi yimíyábá amuqá márái-waigoma Áánûqtuma weqtábá kákaiye.

8 keráwáqá nói-qtatabi íya-qtataaqtabama taíbaq-tuyanamma íma itáaro. Áánûqtuma keráwáqá nói-qtataaqtababi o-wáigómá uyátá-maqma timíniye. miráipoaq keráwáqá aati-aatimá káqo-kayukama kanaaráq yimínoe.

9 Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáabi mirá téna kétiye:

“wemá áwáyoq-wayukama taigani kéyimitana weni kaayoné-yátáákómá watúq-watuq kéiye.”

téna Áánûqtuqtaba kétiye.

10 waéqma itái-áímmá itáaro. ánayumma úbî-waigomma Áánûqtu wemma ánayumma kámiye. mikáké ánayumma úbî-waigoma anaaékaqa aawaqa mamá kénaiye. miráráá umá Áánûqtuma keráwákaráq timínaq keráwáqá kanaaráq kaayoné-yátáákómmá ubínoe. mikákémmá kaayoné-yátáákómá taiganinaramma páaq ínoe.

11 Áánûqtuma keráwáqá umaatamá timínaq keráwáqá aati-aatimá káqo-yuma yimíqma kanaaráq ínoe. miráuma mi-káyúkámá yemmá keráwáqá yíwáqnaa o-yumá Áánûqtukaq “tíkaiye” téta keráwáqtí amí-yátááqá yemmá yiménatataama tinoe.

12 káqo-yuma yimíyábámá mirá-uraiye. keráwáqtí amí-yátááqnapó Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa íyana keráwáqtí

amí-yátááqtábámá yeqtí yimuq-yatáákómá yuwáaqma wéyáwé íniye. mirá-iyaqtabama yemá taígani-taoqa Áánûqtukaq “tikáiyé” téta tínoe.

¹³ miráinata ókaraq keráwáqtí amí-yatáákómá yemmá yirááténama minná Ítukaq keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá árai-qtataare. keráwáqá yemmá keyimiyatama káqo-yugaraq Áánûqtukaqa “tikáiyé” tínoe. keráwáqtábá yemá téta “átê-wataama kéitepoaq mirá kéoe” téta tínoe. ánibo taiganimma keráwáqá yíwáqnaa oqtábámá yemá Áánûqtun-awíqa múte yauwínoe.

¹⁴ anómma íráqô-qtataakoma Áánûqtuma keráwápí makáitataboata yemá máqtemma keráwáqtôpaq yíneta kéoe. yemá keráwáqá yirummá kétimeta keráwáqtábá nunamummá tínoe.

¹⁵ Áánûqtuni anómma timí-yátááqtábámá wekák “tikáiyé” ténátae.

10

¹ kemá Póroma íbêqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákáráq kétima-timune. kemá nékaq máeqa akoqnáá-aimma kétima-timunamanibo kemá keráwáqtê máeqa aqnún-áímmá kétima-timune téta yaímma-yuma kéte.

² kemá keráwákáq inaa kétune. keráwáqtôpaq onnamá kemá keráwáqá akoqnáá-aimma mamá timá-timiyabama íoro. kemá akoqnáá-aimma tíyábámá kanaaráq kéitaune. ánibo yaímma keráwápíkémhá téta keqtááyábámá “maa-márábín-ááímmá kéwaraae” tiráámma min-áímmá íma áraíne.

³ ketáámá maa-márábíqtáá máunamanibo maa-márábín-áímmá íma kéwaraunatae. miráuma maa-márábí-káyúkámá ááíqa kéowaqtaama ketáámá ááíqa íkéunataae.

⁴ ketáái iyebógómá maa-márábí-káyúkátí iyebógóráá íma uráiyé. táígo-qtataakoni tí-kúrúma yawitíníqtaba ketáái iyebógómá Áánûqtuni akoqnáárake kéiyé. ketáámá unítíq-aikaraq

⁵ yúma mamé uí-áikáráq kéywarapaunatae. máqte-qtataakoma Áánûqtumma aónaiyabama aapi auyáráimma ketáámá kéywarapaunatae. máqte-tuyanamma yatámma yáqtoqmataa mamá Ítu Káríqto tiniq umá kéwaraunatae.

⁶ yemá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma téta “ketáámá Ítu Káríqton anaae kéwaraunatae” kététemanibo wemá tiniq íma o-yúmá ketáámá yemmá táí-meyamma yiménáqtáa yokaa kéunatae.

⁷ Korítiani-marupaqa keráwáqtí túrakaqa nói-qtataarabi abarokáq uráiqtabama aónaaro. min-nákómá náawabi téna “kemá Ítu Káríqtonnamune” tínna-waigoma maannáyaba aákaq maraíno. ketáágáráqá Ítu Káríqtonnamunatae.

⁸ kemhá Áánûqtuma náapaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áímmá ôriq umá túnnama paá taákaq maráaro. kemá keráwáqá mamá akoqnáá ónáápoaq mirán-áímmá kétune. aati-aatímá kemá keráwáqá íma mamá yawarápanaaq mirán-áímmá kétune. ánibo ketááyabama tigaemá íkeune.

⁹⁻¹⁰ min-nákómá téna “Póroma wení aúba-wannaanapo keráwáqá mamá ikatíq umátikanena kéiyé” tinnama minná íma árain-aimma kétéiyé. kemá itáunama yaímma-wayukama keqtábá téta “wení aúba-wannaagoma anómma akoqnáá-aimma kétimanibo wemá paá pááqyamma aqnún-náqá máitana wenáagoma íma kateko kéiyé” téta keqtábá kéte.

¹¹ mí-káyúkámá yemmá keqtááyábá maará téraq timá yímero: “Korítiani-marupaq yemá íyamma yeráwáqtí yáaikoma miráuma népaq máeta aúbabi agatááníq íniye.” téraq timá yímero.

¹² mi-káyúká yemá yetábá anón-aimma téta yeqtí yúma maméta uyátániq umá ketáámá íma mirá-onunatae. yemá yenamááriq yeqtí ámáan-ainapo yetábá maqmá káonaae. neginaagí kéo.

¹³ ketáámá túma mamé uí-áímmá ókaraq-okaraq umá tíq-tiq umá íma tenúnatae. ketáámá Áánûqtuni ámáan-ainapo ketábátáá kenamááriq maqmá káonaaunataa keráwákáq weni átê-wataama týábá keqtáámá Áánûqtuma mayaímá tímikaiqtaae.

¹⁴ aati-aatimá ketáái náapaamma Áánûqtuma tímikai-waigoni ámûraapaqtaa íkúnataamibo Korítiani-marupaq keráwáqtôpaq uráunataama Áánûqtuni náapaakon aménáápáqá uráunatae.

¹⁵ miráitaqtaa ketáámá yaímma-yuma keráwápi mayaímá máyáaqtabama ketáái túma íma múte maméta kéuyunatae. ímibo keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma anóniq ínnama aónanaqtaa kéunatae. ániibo Áánûqtuni ámáan-aimma keqtááyábá waráiyanaama keráwáqá tíwáqnaa umátaa átê-wataama mamé wéyáwé íyábátáá keqtáámá kékikaiqtaae.

¹⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyaqtaama átê-wataama Ítuqtaba uyátá-maqma népaq-marabiqtaa kanaarácq tímá-yimenunatae. káqo-nakoma áqa waabá-káyúkátí yúbáq tímá yimikaina-marukaqa tímá-yimiyabama ketáámá íketikaiqtaae. ániibo káqo-wama matáina-mayaiyabama ketáámá túma mamé uí-áímmá ítenunatae.

¹⁷ náawabi aúma mamé uí-áímmá tínénama uyátárai-nakoqtaba tíno.

¹⁸ abo mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma maméta úyô-yuyabama Áánûqtuma íma kákaiye. mi-káyúkámá náayuwabi uyátárai-nakon-awíqa maméta úyô-yuyaba wemmá kákaiye.

11

¹ ániibo íbêqa áráwáá umá yaímma-wataama itáaro. yaímma óq-wayukama téta “min-áímmá neginaagí-aíne” tínoe.

² minnáe. waagómá ánáakoqtaba kárún-aimma tímákáinikaa umá Áánûqtuma keráwáqtábámá káqo-yuti minnáma maíyábá íma kékikaitaq kemá kárún-aimma kétima-tikaune. keráwáqá paá Ítu Káriqtomma wenamáa wenná maíyaba kékikaiye. miráuma aúgen-inaarugoma waatê íma yagaroqqtaréna awaikókák áqnáabaq winikáá umá keráwáqá mamá Ítu Káriqtomma aménáá kéune.

³ naayóbáqá irakabayaaakómá Íbima kaaqaari-áinápó wemmá makákáine. mimórá-tái-yátáákómá keráwáqá mamá waéqma keráwáqtí túyánámmá Ítu Káriqtonopake mamá paábaq yuwaíyábá táaaqa kégaiye.

⁴ min-nákómá Korítiani-marupaq wemá waabá-káyúkátí yúbáqá ketáámá Ítu Káriqtoqtaba tímá-timunaiqtaa íma tiráibo wemá óq-aimma kétiye. wenôpake máyáan-aikoni áaikoma ketáámá tímá-timunaqtaa kéitaan-aikoma ôrikaa umá mamé kéuyoe. káqon-aimma kéitaamma keráwáqtí taákoma agaro kéieye.

⁵ mi-káyúkámá téta “Áánûqtuma keqtáá tímátikaraiqtaae” téta kétémanibo yeqtí yáagoma ketáagoni ámûraaq wíyábámá íma itáiq-itaiq kéune.

⁶ kemá íráqôn-aimma waayúkati yúbáq íma kêtunamanibo itai-yátááqá ketáámá kémayaunaqtaa keráwáqá máqtemma minnýaba ítama kétégaee. waabá-káyúkátí yúbáqá taígani-tupaama taígani-qtataaqtabataa tímá tímikaunatae.

⁷ kemá keráwáqá waabá-káyúkárácq kétima-timeqa móneqtaba keráwáqá íma ítama aónaraapoq minnýaba keráwáqá páaqya-tiwiqa kéyamatimeo? kemá ketí

túma mamé kuképoaq keráwáqtí túma múte mamé kéuyune. minnýabama kemá otaanáq kutáuno?

8 Áánûqtuni waayúkama káqo-kaqo-marabaq mórabi áikuyo-yuma keráwáqtôpaq kéyunatama yemá kemmá móneqa yoqmá tíwáqnaa éta tímikaae.

9 kemá keráwáqtê máeqa aáwaqa nanúnayababi naammá waénúnayabama keráwákáq íma ítama aónaraune. Maaterónia-marabake tibâqawaaraa-kayukama yemá kemmá tímikaae. mirá-oqtabama kemá keráwáqá íma mayaímá tíméq arátikaraune. miráitaq aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá káratikaune.

10 mútûq árain-aaikomma kemá Ítu Káríqtonopake matáunagaraq kétimatumune. Áánûqtuma náápaamma tímikiqtaba túma mamé uí-áikón áaimma Karíki-wayukama ketôpake ímayanoe.

11 nôraq itaráq maamirán-áímmá kétuno? miráitaq kemá keráwáqá tirummá íyaq kétimuno? ímiye. Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáqá tirummá kétimune.

12 miráimanibo kemá keráwáqtôpakemma móneqa íma mayánúnama miráonayabama mi káqo-kayukama náayuwabi waabá-káyúkáráq wataáama te-yúmá yemá áraimma íma kanaaráq mirá tínoe. minná “ketáái mayaígómá yeqtí mayaígótê móraiq kéiyé” téta árain-uramma íma kanaaráq mirá tínoe.

13 yemá kaaqaari-tímáyíkaráí-káyúkámóe. keráwáqá kémakateta yemá Ítu Káríqtoni tímáyíkarai-kayukaraa kéoe.

14 minnýabama keráwáqá íma iyánáaq oro. Tááqtaama wemá waayúkati yúrakaqa mórama Áánûqtunopake kaqtó-nakaa kanaaráq aurániye.

15 miráinata Tááqtaani mayaí-wáyúkámá yemá waayúkati yúrakaqa tímáyíkaraa-kayukaraa kanaaráq auránoe. abo íma iyánáaq oro. anaaékaqa yeráwáqá anónnáma táí-meyamma mayánoe.

16 naayóbáqá kemá maará téq timá tímikaune. yaímma-wayukama téta ketáayabama neginaagí-aine tiráamanibo keráwáqtí túyánápímmá mirá téqo kéiteqa paá neginaagí-nakon-aama itáaro. íbêqa túma mamé uí-áímmá pááqyamma tenúne.

17 maamin-áímmá kemá uyátárai-nakoni náápaakon aménáápáqá íma kágayaune. miráuma Korítiani-marupaq keráwáqtí aúkáapikemma mi-négináágí-nákómá wetábá taíbaq-aimma ôriq umá kétiye miraráá umá kemá tenúne.

18 óq-wayukama mi-qtátááqá mayáiyatababi mi-qtátááríqo í-yatabama yeqtí yúmo mamé uíyaqa kegáráq ketúma mamé uyónúne.

19 keráwáqá neginaagí-wayukati yáama kanaaráq kéitaapoq ketáagaraq itáaro.

20 káqo-nakoma keráwáqtábá wení ánná-wayukaraa máigaae téna tin-nákón áama keráwáqá kéitaae. aáwaqa kámeq wemmá ayúwáawana keráwáqtí túyánámmá kéyabitiye. wemmá ayúwáawana wenaúma maména kéuyena anaaékaq keráwáqtí tóíqa yuraapániye.

21 kemá aqnún-náqá máepoaq keráwákáqá miráíyaq kéumatikauno? miráimanibo íbêq-kanaaraqa máqte-kayukama yeqtí yúma maméta kéuyoe. miráinaq íbêqa kegáráq neginaagí-nakoraa umá túma maméq uyónúne.

22 mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma maméta úyômma yemá Íbaru-wayukabiyo? kegáráq Íbaru-naqune. yemá Ítiráaeo-wayukabiyo? kegáráq Ítiráaeo-naqune. yemá Áabaraan-anna-wayukabiyo? kegáráq Áabaraan-annabike-naqune.

23 yemá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukabiyo? kemá mi-máyáiyábámá uyátamaqma íráqôniq kéune. itáaro. taígani-taoqa minnýabama ánná-naupaq máqe-

uraune. taígani-taoqa ketúraqa yátarakekaraq tebúqa yimí-ánnárákékáráq tíkakaae. miráuraamma taígani-tupaaboq kemá kanaaráq minnáyabama íma yorautónúne. taígani-taoqa tebúqa tímikaaqtabama púyôwaniq uráune. maaminnáyaba túma mamé uí-áikómá neginaagí kéimanibo

²⁴ káqo-kaqo-kanaaraqa Ítiráaeo-wayukama móra-tiyaapaq-yupaama tebúqnapo taiganimma (39) túma yurákáae.

²⁵⁻²⁶ káqo-kaqo-kanaaraqa kaumo-yúpáámá yáánápó tíkakaae. móra-taoqa óqtanapo iyaabóma tíkakaae. kaumobáq únópi-káárébbimmá máunana yokíkáiye. móra-taoqa únókón ámúraaq móra-wagaagaraq nokáákaraq paá mayaqmé uréire uráunama mibáqá kuti-nópímmá nommá ôriq umá aúgípimma paá aqtaráune. yaímma-taoqa moyá-káyúkámá yáqtoqma tiwíkaae. yaímma-taoqa ketí waayúkama Ítiráaeobakemma tíkamma kéwaraawata óq-taoqa Yéqtaaeo-wayukama tíkamma wakááe. anó-marupakaraq kaqmáapaq waayúkama íma máa-marabakaraq únópítábáqaraq ikatíq kéunata kaaqaari-tíbáqáwáaráá-káyúkáqaraq yemá kemmá mamá ikatíq umátíkaraae.

²⁷ kemá ketí mayaimá matéq kammáa uráune. yaímma-taoqa kemá túmá íma waéq aáwaqtababi noqtábámá táayaba uráune. taígani-tupaama aáwaqa áraimma íma naráune. kemá yaugíqtábá kéunana ketí unáákáqtôgaraqa íma wáqe-uraiye.

²⁸ máqte-tupaama ókon-oko-kayukama Ítuqtaba áikuyoqtabama kemá taibaq-tuyanamma ítaraune.

²⁹ yeráwápiké yaímma-yuma aqnúníq kéowaqa yeráwáqtábábóaq kegáráq aqnúníq kéune. ániyo yaímma-yuma yemmá yíwíqma kúmiq-yataapi mamá keyíkaawanama minnáyabama kemmá tiyamma kéiye.

³⁰⁻³³ Tamáátikati-marupaqa anómma yabíkái-naqa (kíni) Aréetatima wení kawáá-wáyúkámá tímáyíkáitata máqten-aukapaq yabíkéta kemmá yáqtoraneta urááe. miráimanibo ketí aanábó-wáyúkámá kamáágupi tiwitikareta ánnáma kúmaketa motóqapike yabitimá márû-kurugoni aaumépaq tiyúwáawaq péqmareq kóuraune.

kemá túma mamé uí-áímmá tennamá maami-qtátáákómá keráwáqá tiráatimma kemmá mamá aqnún-nákáá káuqtikaiye. Áánûqtuma uyátárai-naqa Ítu Káriqton aboámá kétaimma maami-qtátááqtábá kemá kaaqaari-áímmá íma kétune. wenáwíqa watúq-watuq umá múte yaúyóro.

12

¹ ketí náápaqtaba túma mamé uí-áímmá neginaagí-yataaqanibo paá móragaraq tenúne. íbêqa ketí kaikáá qtátááqtábáqaraq uyátárai-nakonopake awaaméq-yátááqtábáqaraq tenúne.

² kímora-naqa Ítun anaáe kéwarai-naqa aónaunana wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá yanaa-márúkáq yaúmena utáiye. min-nákómá wenaúraraq utái paá arun-íyápóaq utáiyo? kemá íma kéitaunamanibo Áánûqtu wenamáa kéitaiye. minnámo páaq uráimma naayóbáqá títaupake kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima kégoiye.

³ ókaraq kétune. wemá wanaúgaraq máqe urárani íyaq wenaúgaraq máqe uráraniyo? kemá íma kéitaune. Áánûqtu wenamáa kéitaimanibo kemá itaúnama áraimma wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá íráqô-marukaq utáiye.

⁴ mibáqá ítarai-qtataaqtabama watáanapo kanaaráq íma tewáníq uráiye. maami-qtátááqtábámá maa-márábí-káyúkámá yeqtí yóyaukakemma íma tero.

5 miráuma min-nákóqtábámá túma mamé uí-áímmá kétupo kenamááríq ketábámá ítenune. mi-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemá aqnúníq únna-yataaqtaba yenamáa mi-qtátááqtabá túma mamé uí-áímmá tenúne.

6 kemá ketábá túma mamé uí-áímmá tennamá kemá neginaagí-nakaa íma ónúne. ímiye. árain-ain-aatuqma tenúne. áaqibo kemá túma mamé uí-áímmá íma tenúne. wataáma téq nōrawabi únna-yataakoma waayúkama mamá ketí árain-aaimma kéyiraatiye. kemá ketí árain-aaiikoqtabama íma uyátá-maqma máunaboq ketí túma íma mamé uyónúne. kemá ketábá túma mamé kéuyonatama waayúkama yeqtí yúyánáppímmá tétama “wení árain-aaiikoqtabama uyátá-maqma wemá anómma máíye” téta tīnomanibo min-áímmá íma áraíne.

7 kemá anómma íráqō-qtataaqa aónaunayabama ketí túma mamé uíyábámá Áánúqtumma íma kákaiye. miráuma wemá kemmá tútiq-yataaqa tímikaitana ketúraqa areriyagoni áwáyaakoraa kéíye. miráuma mórama Tááqtaani kaqqtó-nakoma kemmá tebúqa tímínikaa kéíye. kemmá mamá aménááppáq tíkáitaq máunaboq ketí túma kanaaráq íma mamé uyónúne.

8 kemá uyátárai-nakomma maami-qtátááqá matuwaikáae téq kaumobáq ítama aónaraunamanibo

9 wemá maará téna kemmá yauwéqma tímá tímikaiye: “wenamáa ketí íráqō-qtataakoqtaba emá kéone. miráitaa emá aqnúníq kéonanama ketí akoqnaágoma emmá íráqōniq umákaitana akoqnáá pááq kéíye.” téna yauwéqma tímá tímikaiye. miráinaq kemá aqnúníq únna-yabama túma mamé uí-áímmá kétenana Ítu Káríqtoni akoqnáágoma kemmá yaútúma ánáakutikaniye.

10 Ítu Káríqtoqtabama aqnúníq iyábámá kemá timuqá kémarau. kemá yikárárán-áímmá kémaye q tú-tíqa kémayaune. ókon-okomma ummaayátááqá kémayaune. waayúkama kemmá mamá táíq kéumatikaae. taíbaq áwáábíq-yataaqa abarokáq pááq kéimanibo máqtemma mi-qtátááqtabá Ítu Káríqtotababoq itó-uma akoqnáá kéune. miráí-qtataakoma ketōpaq yíqtábámá kemá timuqá kémarau. kemá aqnúníq únna-mikákémmá mi-kánáaráq kemá akoqnáá-naqa káuraune.

11 kemá neginaagí-nakaa kéumanibo keráwáqá kemmá mamá túma mamé uí-áímmá kétima-tikaiye. keqtábá túma mamé uígóníq-wayukama umá máero. kemá íma anó-naqa máunamanibo mi-kááqááí-tímáyikáí-káyúkátí yiménááppáq íma máune.

12 keráwáqá kétimonaawaq kemá máqte-qtataariq únna-waigoma áraimma tímáyíkarai-kayukati yáaimma keráwáqá kétiraatiye. ánibo Áánúqtuma kekáké anón-awaameq-yataakaraq anó-mayaigaraq kémayaitaq keráwáqá aónaraae. ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikaamanibo kemá paá miráuqte kéuyunaq aónaraae.

13 káqo-kaqon-aukapakemma Áánúqtuni waayúkama mórabí áíkuyo-yuti aúkáapikemma kemá keráwáqtabá márú mikákáá pááqyan-iraq umátikarauno? kemá keráwákáq meyáqtabá íma ítama tímónaraunapoq minnáybawaq keráwáqá tirummá kéíyo? kemá keráwáqá íráqōniq umátikaunayaba keráwáqá ítama aonéq “ketí kúmiqa paábaq matuwéq tiwikátúwáaro” téraq tenúno?

14 íbêqa kemá kaumobáíq umá keráwáqá ko tímónanaaq yokaa kéune. ánibo keráwáqá kemmá yaímma-yataaqa tíméq tíwáqnaa ínóqtabama íma ítama aónanune. keráwáqti móneqtabama kemmá íma kétikaiye. ímiye. Ítuqaq itáíq-itaiq ínóqtaba kemmá keráwáqtabá kétikaiye. itáaro. ketáámá iyápónaqaqtabama

yinóboyuma “aáwaqa yímero” téqtaa íkétunataae. Ímibo yinóboyuma aáwaqa yeqti iyápóanaamma “yímero” téqtaa kétunaqtaa keráwáqá ketí iyápóraa umá máae.

¹⁵ keráwáqá tiwáqnaa iyábámá ketí máqte-qtataakaraq ketábágaráq keráwáqá timénúne. miráiyabama kemá timuqá kémaraune. kemá miráuma keráwáqá ketirumma kétimenaqa keráwáqá kemmá keráwáqti tirummá paá páaqyamma kanaaráq timínô?

¹⁶ yaímma keráwápiké maará téta tínoe: “áraine. Póroma keqtaá yama kétimonenama meyámmá íma matáíye. áaqibo wemá auyánákáráq-nákómá máena keqtaámá makáqma tiwíkaiqtaae.” téta tínoe.

¹⁷ keráwáqá kéिताae. maamin-áímmá íma árain-aimmiye. mi-káyúkámá yemmá ketí aúbagaraq keráwáqtôpaq timáyikaunata maméta o-yúmá yemá keráwáqá makáqma tiwíkao? ímiye.

¹⁸ kemá Tááítatimma keráwáqtôpaq wíkáae téq inaa tiráune. ániibo kemá óqa túbáqawaaraa-naqa timákaunana wetê yagaroqtamá uráíye. Tááítatima keráwáqtôpakemma yaímma-yataaqa wetábáwáq matáíyo? ímiye. wetê ketéma mimórá-Áókáq-Áágoní anaáé kéwarauyana kerátái táaikoma mimóráíq kéíye.

¹⁹ keráwáqá túyánámmá itáamma kerátámá keráwáqti túbáqá anónná-aimma teyúyô? kerátá ímiye. kerátámá nóinainabi Ítu Káriqtoma “tekaa” tin-áímmá kerátámá kétima-timuye. ániibo kerátámá Áánûqtun-aurakaq kétima-timuye. kerátái tikáin-aanabo, kerátámá máqte-qtataariq úyamma keráwáqá tiwáqnaa iyábá mirá kéúye.

²⁰ kemá mibáq ko yamá onnamá keráwáqti tááikoma kemmá tikáiniraq umá máiyaraq timónanuno? keráwáqá kemmá timónaneq túyánámmá itáan-iraq umáwaq máeraq ónúndô? minnáyaba kemá netuq-túyánámmá kéitaune. keráwáqti aúkaapimma ááíq-aikaraq kárún-aikaraq úyámma í-yátáákáráq auyababa í-ááikáráq tikaarán-áikáráq káqowa-kaqowamma timá táíq umákai-aikaraq mi-máqtén-ááímmá keráwápímmá wáinaraq ko aónanuno? yaímma-yuma yeqti yíwíqa múte kéyauyeta máqtemma mimórá-túyánákáq íyaq máiyaraq ko aónanuno?

²¹ keráwáqtôpaq onnamá Áánûqtun-aurakaq keráwáqtábámá tigaeyábáwáq ónúndô? keráwáqtábá kemá taíbaq-tuyanamma kéitaune. yaímma keráwápkémmá náayuwabi kebó-áímmá tarôq éq túranannama aráaqtabama keráwáqti kúmiq-yataapikemma íma waékáiyaga kemá tiruqtabá ôriq umá umátikanune.

13

¹ íbêqa kaumobáríq umá keráwáqá yama timónanaaq kéune. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí téna kímora-nakoma káqo-nakomma aúbi maráinaqa kaayarábi kaumo-yúmá mikáq máíya-yuma mimórá-án áátuqma tero.

² keráwáqtôpaqa kaayaparíq umá uráunama kemá kékén-áímmá timá tikaraunama móragaraq keráwáqtôpaq ónáá kéeq kékén-áímmá kétima-tikaune. minná kemá keráwáqtôpaq móragaraq wéqa kúmiq-yataariq kéo-kayukama paru-yátááqá íma yiménúne.

³ Ítu Káriqtoma ketáarake watáama áraimma tínaraq itánáae téraq kéteo? Ítuma wemá íma aqnún-náqá máimanibo keráwápímmá akoqnáá-nare.

⁴ owé. miráimanibo wemmá kaapaq-yátáq arááparaamma aqnún-náqá máqe-uraimanibo Áánûqtuni akoqnáarakemma móragaraq wemá paá máíye.

ketáámá Ítuma aqnúniq uráiniq umá mórariq umá aqnúniq kéunataamanibo keráwáqtábámá Áánûqtuni akoqnáarake wetê yagaroqtamá mánunatae.

⁵ miráuma kenamááriq maqmá aónaaro. maaminnáyataba abáá umá aónaaro. minná itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtoqma akoqnáá urááo? Ítu Káriqtoma áraimma keqti tirunóbáqá máiiye téraq kéitaa? weqtábá keráwáqá ímo itareqa keráwáqá aammá arábaraae.

⁶ miráimanibo ketáámá íma aammá arábaraanatae. minnáyaba keráwáqá itaíkáae téq kétune.

⁷ keráwáqá otaammá íma kuígáae téqtaa ketáámá Áánûqtukaq nunamummá kétunatae. yaímma-yuma téta keqtááyábámá “aammá arábaraae” kéte. aammá ketáá íma arábáúnayabataa minnáyaba keráwáqá tiráátenaqtaa ketáámá nuna-mummá íketunatae. ímiye. keráwáqá arutaigáae téqtaa minnáyaba ketáámá nunamummá kétunatae.

⁸ ketáámá kenamááriq árain-aikoma kanaaráq íma awéqtátuwanunatae. ketáámá paá kanaaráq mirá-onunatae.

⁹ keráwáqá akoqnáá kéowaqtaama minnáyabama ketáámá timuqá kémaranunataamanibo ketáámá aqnúniq únayabagaraqtaa timuqá kémaranunatae. miráitaqtaa Áánûqtu keráwáqá mûtúq mamá íraqóniq umátikaniqtabagaraqtaa nunamummá kétunatae.

¹⁰ minnáyaba kemá nékake maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayaune. miráinaq kemá keráwáqtôpaqo ko yamá kéonanama keráwáqti táaikoma kemá keráwáqá táí-meyamma tímígóniq umá kemmá ítiraatino. keráwáqá mamá akoqnáá íyábá uyátárai-nakoma wení náápaamma tímikaiye. min-náápáámmá keráwáqá mamá táíq umátikayaba ítimikaiye.

¹¹ ketibâqawaayuo, íbêqa ketí watáama timá ánatunne. keráwáqá mûtúq íraqóniq umá auráiyátábá maqmá aónaaro. ketáama kéitearaq mimórátúyánákáq máero. kaayoné-yátáákógáráq máero. ániibo Áánûqtuma arummá amí-yátáákáráq kaayoné-yátáákóni áaimma máena keráwáqte yagaroqtamá mániye.

¹² ye-wátánónáaráa umá káqowa-kaqowamma tiyáámma wenamí-kanami kéeq tótó kéumayikeraq miráo-maarao-aimma timáyíkáaro. Áánûqtuni waayúkama máqtemma maakákémmá yemá keráwáqtábá “miráo-maarao” téta kétimatikaee.

¹³ uyátárai-nakoma Ítu Káriqtuni íraqô-qtataakogaraq Áánûqtuni akai-yátáákógáráq Aokaq-Áágóni aanábóráá-qtátáákómá keráwáqte yagaroqtamá waíno.

¹⁴ missing?
kemá Póroma
Tímotigarare.

Karétiani

Ítun **anaaé kéwaraa-yuma káqo-kaqo-marukaq**
Karétia-marabaq mórabi áikuyo-yubaq Póroma agatáye.

¹ kemá Póroma Ítuma timáyíkarai-naqa waayúkama kemmá íma tááyaraabo aboámá Áánûqtuma wemá Ítumma pukáipike itó-umakarai-nakoma wemá maami-máyáíráqá tááyaraiye.

² ketíbâqawaayuma ketê máe-yute ketáámá maamin-áúbábí keráwáqá Karétiani-marabaq áikuyo-kayukayopaq miráoro-maaraoro-aimma kéyuwaunatae.

³ ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakaraq kaayoné-yátáákáráq keráwáqá tímêtaao.

⁴ Ítu Káríqtoma Áánûqtuma ketibotáái auyánámmá kéwarena weni aúwaraimma yuwéna ketáái kúmiq-yataapike meyaníq uráye. wemá mirá éna íbêqa maa-márábí wái-tai-aaipe keqtáá mamá paábaq tiyuwánénataa mirá-uráye.

⁵ miráínataa ketáámá Áánûqtun-awiqa aati-aatimá múte yauyónátae. miráuma waíno.

⁶ keráwáqô, miráonaaiqtabama kemá iyánáaqa kéune. Ítu Káríqtoni íráqô-qtataapike Áánûqtuma keráwáqá tááyaraimanibo keráwáqá páátákáá wemmá káyuweq káqon-ate-wataama kéítaae.

⁷ miráimanibo káqon-ate-wataama óqa íma wáye. ímiye. yaímma-wayukama keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéeta Ítu Káríqtoni átê-wataama mamá waéq nááeq kéoe.

⁸ miráimanibo ketáá keráwákáq móra átê-wataama tímá tímikaanataabi móra Áánûqtuni márûpake kaqtó-nakoma tínna átê-wataagoma minnágogaraq ketáámá naayóbáqá tiráunna átê-wataagoma íma móraiq innama minná kanaaráq móra-nakoma mirá énama wemá áita-marupaq puíno.

⁹ naayóbáqá ketáá tiráunnaiq umá keqnáámmá íbêqa kêtunatae. ánibo móra-nakoma átê-wataama tímá-timina-waigoma naayóbáqá ítaraanaikaa ímo ínana min-nákómá áita-marupaq puíno.

¹⁰ maami-kátááyábámá waayúkama keqtábá yikání íyabiyo? ímiye. Áánûqtuma kákaiqtapoaq maamin-áímmá kêtune. waayúkama keqtábá yikáina-yataariq kéeqa kemá káqo-mayaima mayánúnamanibo Ítu Káríqtoni mayái-náqá íma mánune.

¹¹ máqtemma ketíbâtiwaayuo, kemá arupú umá kétima-timune. maamin-átê-wátáámá keráwáqá naayóbáq tímá-tímikaunama móra-nakoma íma mamá pááq uráye.

¹² min-áímmá móra-nakopike íma matáune. móra-nakoma íma tiráátiraiye. áraimma ímiye. Ítu Káríqtoma wenamááríq kemmá tiráátiraiye.

¹³ naayóbáqá kemá nôrabi uráunna-aaimma minná keráwáqá ítaraane. kemá Ítiráaeo-wayukati monoq-áímmá wakáune. paru-yátáákómá kepímmá íma wáitaq Ítukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqá ítaraae. kemá móra-iyakaq maréta áikuyo-kayukama mamá táíq umáyíkarane.

14 ketimatoq áa-yuti aúkáapimma kemá taibaq-wayukama uyátareq Ítiráaeo-wayukati yáaimma kéwaraune. kemá ketí títaubikoni máqten-aaimma warámáaq akoqnáá kéune.

15 miráimanibo naayóbáqá ketinóma íma matikaraitanama mi-kánááráqá kemmá Áánúqtuma aúyatikaraine. wení íráqô-qtataapi wení mayaimá mayáiyábá tiwíkaiye.

16 wemá wenáanikoma kemmá tiráátiraimma minná íma Ítiráaeo-wayukamibo Yéqtaaeo-wayukabi átê-wataama mó-tikaae téna tiráátiraine. wemá kemmá tiráátiraimma móra-nakoma íma ítama aónaraunae.

17 kemmá uyátéta áqa tímáyíkarai-kayukayopaq Yérútáárebaqa íma uráunamiye. ímiye. kemá Arébiya-marabaq uráunamiye. ániibo anaaékaqa Tamáátikatibaq uráunamiye.

18 anaaékaqa kaumo-káritimáátimá yáwitaq Pítaate watáama ténáaq Yérútáárebaq utáunamiye. ániibo wetê tiyááka umá móra-titaupaq-kanaama máqe-uraunamiye.

19 tímáyíkarai-kayukama kemá móra íyimonaraune. Yémitima uyátárai-nakoni ábâkoma wenamá aónaraune.

20 min-áimmá íbêqa keráwáqtôpaqo agayáunama Áánúqtuma káonaitaq kemá keráwáqá kaaqaarimá íkétima-timune.

21 anaaékaqa Tíria-marabaq Tirítia-maragoni pááqya-marupaqa kemá uráunamiye.

22 miráimanibo Yúríabaqa Ítukaq itáiq-itaiq o-káyúkámá ketí tóikaqa ítimonaraae.

23 yemá miráuma aamá kéitaane: “naayóbáqá maamin-nákómá tikamataa uq-téwaimanibo naayóbáqá arummá aména itáiq-itaiq í-yátáákómmá mamá táiq éwai-qtataakoni átê-wataama íbêqa kétima-yimiye.” téta kéitaae.

24 minnáyaba yemá Áánúqtun-awíqa múte yaútaae.

2

1 kemá tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima maéq anaaékaqa Páánabatite keqnáámmá Yérútáárebaq utáuyane. kemá Tááítatimma awíqmetaa wegáráq utáunatae.

2 Áánúqtuma kemmá tiráátitapoq uráunae. maamin-átê-watáámá Yéqtaaeo-wayukama tiráunama minná kemá Yérútáárebaq anó-kayukama Ítuqtaba áikuyikareq yemmá káyiraatune. kemá maará téq túyánámmá kéitaune: “maami-máyáimá íbêqo mayáunagaraq naayóbáqô matáunagaraqa kanaararé tîñ?” téq ítama káonaune.

3 Tááítati ketê mái-naqa Karíkibake-nare. miráimanibo wenaúma karánátaae téta móra-yuyanakaq íma makááe.

4 itáaro. yaímma-wayukama ketáái tibâqawaayuti aúkáapi aúma karánéta aúpáq ya-kéberaae. mi-kááqáári-wáyúkámá yemá abu-wáyúkábóata abú yamá káonaae. yemá ketáái táaimma naayón-ááípké keqotá paábaq mamá kétéyuwetataa Ítu Káríqtogaraq mamá táiq éta Ítiráaeo-wayukati naayón-ámáán-áimmá keqotáá mamá yagaroqntánae téta irááe.

5 ketáámá yemmá yíkáiniq íkúnatae. miráitaqtaa átê-wataagoni árain-aimma keráwáqtábá kéyaqtoraunatae.

6 ániibo mórama anón-iwiqa wáíye tíya-kayukama ketí átê-wataaraqa móra íráqô-qtataaqa íma maqmá arúbaraae. anón-iwirabi pááqyan-iwiqo wái-kayukayabama

minnáyaba paátataare kètune. Áánûqtuma waayúkagoni áwîqtaba aúyánámmá íma kéitaiye. áraimma ímiye.

7 Áánûqtuma Pítaamma Ítíráeο-wayukabaq timákarainiq éna mórai q umá kemmá timátikena “Yéqtaeο-wayukabi átê-wataama mó tiyo” téna timátíkaraiye.

8 owé. Áánûqtuma Pítaamma Ítíráeο-wayukabi mayaímá mayaíkáae téna timákaraiye. mórai q umá Áánûqtuma akoqnáarake “Yéqtaeο-wayukati aúkáapi mayaímá mayaao” téna kemmá timátíkaraiye.

9 Yêmitigaraq Pítaagaraq Yóáanegaraq anó-kayukagaraq yemá kemmá Áánûqtuma aokaríq umá mayaímá tímímma aónaraae. miráitata yemá Páánabatite kekárátámá iyáámma tímikaakarataae. miráomma ketáái awaamépóaqtaa móra-tiyakaq makáunatae. minná yemá Ítíráeο-wayukati aúkáapi mayaímá mayaíyaqtaa ketáámá Yéqtaeο-wayukati aúkáapi mayaímá mayánúnatae.

10 kímora-yataaqa keqtáámô ítáan-aimma téta maará kéte: “keráwáqá áwáyoq-wayukayaba túyánámmá itéra q yíwáqnaa oro.” téta tiráae. mi-qtátááqtabá kemmá kétékaitaq kemá yíwáqnaa ónááq yokaa uráune.

11 Pítaama Áátiokiq itaq wenaúbáq Pítaama íarutainiq kéiye téq wemmá timá ámikaune.

12 naayóbáqá Yêmitima timáyíkáí-kayukama íuraawana Pítaama Yéqtaeο-abaqawaayute aáwaqa naráiyee. miráimanibo mi-káyúkámô kéyemma yetê ókaraq aáwaqa ínaraiye. miráimanibo yúma kárátaa-kayukati yáaqa ikátaiye. minná yúma ikárataa-kayukagaraq yúma kárátaa-kayukama íma yagaroqtamá kémaae.

13 tébakaq Ítíráeο-abaqawaayugaraq Pítaamo iníq kéowana Páánabatigaraqa yeqtáaqa kéikatenaboana kaayaq-yóyáúkáá-káyúkaráa umá ókaraq Yéqtaeο-wayukagaraq aáwaqa ínaraae.

14 kemá yemmá yimónánunama átê-wataaraqa íma arupú umá uréire kéowa q yúrakaq Pítaamma maará téq timá ámikaune: “emá Ítíráeο-nakomanibo Yéqtaeο-nakoraa uráne. náaraq umáwaq Yéqtaeο-wayukama mamá Ítíráeο-wayukati yáaimma waránô?” téq tiráune.

15 áraine. ketáámá Ítíráeο-anna-wayukabike pááq uráunatae. Yéqtaeο-anna-wayukama kúmiq-wayukabike íma pááq uráunatae.

16 miráitaqtaa ketáá káonaunatae. Ítíráeο-kayukati ámáan-aimma paá wáraaqtaba móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mániye. ímibo paá Ítukaq itáíq-itai q umá arummá aménama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mániye. owé. ámáan-aimma paá wáraaqtaba Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mánunatae. ímibo paá Ítuqtaba itáíq-itai q kéipoaqtaa Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae.

17 miráimanibo ketáámá Ítu Káríqtokaq tirummá kámunaboqtaa minnárake Áánûqtuma “kateko-wáyúkáé” tínataama anaaékaqa ketáá miráuma Yéqtaeο-anna-wayukama kúmiq-wayukaraa umá maéqtaa ketáámá ketábátáá aónaraunatae. Ítu Káríqtooma ketáái kúmiq-yataakoma mamá pááq uráiyó? aaqáo. ketáá mirá-tenunataabiyo? áraimma ímiye.

18 ítáaro. keqnáámmá yauwéqma Mótetini ámáan-aimma waránúnô? aaqáo. ímiye. kemá min-ámáán-áímmá waréqa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá íma mánune. min-ámmá íarutain-ane.

19 Môtetini ámáan-aikoma kemmá aúwaraimma íma tímikaitapoaq yawítítukaune. mûtûq-amaan-aimma kemá íma kanaaraq wakáune. kemá kúmiq-yataariq onanamá Môtetini ámáan-aikoma téna “puínóne” kėtiye. miráitana ámáan-aikoma keqtáá tikamma képuimanibo Áánûqtuma aúwaraimma kétimitaae. ketí aúpáq-áímmá ítáaro. minná

20 kaapaq-yátáqá Ítuma ketí kúmiq-yataaqtaba pukáipoaq kemá wetê mibáq máqe-uraune. miráitaq kemá Póroma ámáan-aikoqtaba wetê pukuráune. miráimanibo íbêqa kemá íma máupo Ítu Káríqtoma ketí tirunóbáqá máíye. min-náq Póroe te-náq íma máíye. ketí túwaraimma minnáe. Ítu Káríqtoni aúwaraimma kepí kémaíye. ketúgoma paá wáimanibo íbêqa Áánûqtuni áanikokaq itáíq-itaiq umá paá kémaune. ketí kúmiq-yataaqa wáitanama minnáyaba puyónúnamanibo keqtábá pukuráíye. ketúgoma íma pukuráimanibo we-naúgoma pukuráíye. miráipoana íbêqa ketúgoma paá wáíye. keqtábá kákaitana keqtábá pukuráíye.

21 Áánûqtuni paru-yátááqá íma paábaq kématuwaune. ámáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máíyanama kanaaraq Ítu Káríqtoma pukáimma minná paátataaqtaba pukíné uráimiye.

3

1 neginaagí Karétiaq-wayukao, keráwáqtábá Ítu Káríqtoma pukáitaq keráwáqtí túrakaq tiráátiraune. íbêqa náawaq keráwáqá mamá aíbôqnaaboqa káutikaiyo?

2 kemá keráwáqá kímora-yataaqtaba tímá tíméro. Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá náaraq umáq matááo? ámáan-aimma wáraaqtaba matááo? ímiye. átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq okákénáq matááo? owé.

3 nôraq itaráq íbêqa neginaagí kéoo? áqnáabaq Áánûqtuni Aokaq-Áágóní áwáqnaa í-yátááqá matáamanibo íbêqa ámáan-aikaraq puí-yátáákáráq iyaq yauwéqma mirá íno?

4 naayóbáqá keráwápí ummaa-yátááqá pááq uráimma minná keráwáqá paá min-úmmáámá matááo? kemá túyánámmá ítáunama keráwáqá paá-ummaama íma matááe.

5 nôraq itanawáq Áánûqtuma keráwáqá wení Aokaq-Áágómá tíména keráwáqtí aúkáapi anón-awaameq-yataaqa tarôq uráíyo? keráwáqá ámáan-aikoni mayaimá máyáaqtaba mirá-uráíyo? ímibo wení átê-wataama itéq anaae wáraaqtabae téna mirá-uráíye.

6 Áánûqtuni wataama agamatá-kánnáábí Áabaraaqtaba maará-tiráíye: “Áabaraama Áánûqtukaq itáíq-itaiq itanabóana Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraine.” téna tiráíne.

7 miráínaq keráwáqá aónainoe. yemá náayuwabi Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá étama yemá Áabaraani árain-iyapoma mááe.

8 naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráíne. Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá íyanama yeráwáqtábá Áánûqtuma téna “kateko-wáyúkáé” tíniye. miráitana naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma tímá ámikaine: “epíkémhá máqte-marabaq-wayukama íraqóniq umáyikanune.” téna Áánûqtuma Áabaraamma tímá ámikaine.

9 Ábaraama Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéitana Áánûqtuma wemmá íráqôniq umákaraine. móraiq umá máqtemma itáíq-itaiq o-káyúkámá Áánûqtuma íráqôniq umáyikaniye.

10 máqtemma ámáan-aikoni aménáápqô kémae-kayukama yúyánápímmá téta “mínnárake Áánûqtun-aurakaqa kateko umá mánunatae” tétama mín-ámáan-áikómá yemmá yawááq-umayikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí mirá kétiye: “máqte-kayukama ámáan-aimma agamatá-kánnáábí wáin-aimma íma mútûq waráíyanama yemmá yawááq umáyikaniye” téna agamatá-kánnáágó kétiye.

11 ketáámá káonaunatae. móra-nakoma ámáan-aimma mútûq íma kanaaráq kéwaraiye. miráipoana ámáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq móra-nakoma kateko umá íma kanaaráq aurániye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí ókaraq maará kétiye: “mín-nákómá wení itáíq-itaiq í-yátááqnápó Áánûqtun-aurakaq kateko umá matûq-matuq umá mániye.” téna agamatá-kánnáábí kétiye.

12 ámáan-aimma Ítukaq itáíq-itaiq í-yátááqtabámá íma wáíye. móra-nakoma Mótetini ámáan-aimma íwarenama mín-nákómá puíniye. ókaraq agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “móra-nakoma máqten-amaan-aimma mútûq warénama wemá kanaaráq aúwaraimma mayániye.” téna agamatá-kánnáágó kétiye.

13 ketáámá ámáan-aimma mútûq íma kanaaráq kéwaraunaboanataa Áánûqtuma keqtáámá yawááq kéumatikaiqtae. miráimanibo keqtáámá íma yawááq-umatikena wemá Ítu Káríqtoma keqtááyábámá yawááq-umakaraiye. miráitana Ítu Káríqtoma keqtááyábá yawááq-i-naqa kaapaq-yátáq aúkáiye. mínnáyaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará kétiye: “móra-nakoma yaataq aráápenama wemá yawááq-i-nare.” téna kétiye.

14 miráitana Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukuráíye. wemá miráuraipoaq keráwáqá Yéqtaeao-wayukama Áánûqtuma Áabaraaqtaba timá akoqnáá umákaimma keráwákáráq kanaaráq mayánoe. miráitana Áánûqtu timá akoqnáá umákaimma áraimma pááq uráíye. mínnáyaba keráwáqá káonaae. abo Ítu Káríqtokaq keráwáqá itáíq-itaiq uráámma keráwáqtopaq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá iráíye.

15 itáaro. kaayaq-nákórátá móra-iyakaq marétama aamá timá yarúmaraiyanama káqo-nakoma óq-aimma íma maqmá aráápaino. wemá mí-kátáábíké íma yaímma mayáino.

16 Áánûqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma mirá-uraiye. kanaaráq Áánûqtuma téna anaaékaqa íráqô-qtataaqa pááq íniye tiráíye. mí timá akoqnáá umákai-qtataaqa Áabaraamma káména wení iyápógaráq ámikaine. wemá máqte-noiyapoe ítiraine. wemá netuq-nóiyápóyábá ítiraine. ímiye. wemá paá kímora-iyapoyaba téna maará tiráíne: “ení iyápóe” tiráíne. mín-iyápómá Ítu Káríqtoe.

17 ketáagon áaimma maará-uraiye. mí-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarai-kanaaraq Mótetini ámáan-aimma íma wáqe-uraine. mí-kánááráké ayáqtáá-kanaama (430 karitimaatimá) kóuraiye. míkáké Mótetini ámáan-aimma pááq uráíye. mí-kánáámá pááq uráimma Áánûqtuma Áabaraate aamá timá akoqnáá uráimma íma waékáiye.

18 ánibo Mótetini ámáan-aimma waráinapo keqtáámá kanaaráq

ayúqtikenataama Áánûqtuma Áabarate timá yarútain-aikoma naayóbáq ánatagine iné. miráimanibo maamin-ámáán-áinápó íma kanaaráq káyuqtikaiqtaae. ímibo keqtáámá paá Áánûqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma itáíq-itaiq í-nápó káyuqtikaiqtaae.

¹⁹ abo nôraq itanawáq ámáan-aimma wáiyoy? wemá maará-uraiye. kúmiq-yataakoni áaimma abarokáq tirááttinenataa mirá-uraiye. Ítu Káríqtoma pááq uráikaq min-ámáán-áímmá kéwáraunatae. Áánûqtuma naayóbáq timá akoqnáá umákarain-iyapoma Ítu Káríqtoe. Áánûqtuni kaqtó-wayukati yóyaupikekaraq min-ámáán-áímmá maa-marábí iráiyé. Áánûqtuni kaqtó-wayukanapogaraq Mótetini óyaupikekaraq min-ámáán-áíkkómá Áánûqtunopake kukéna waayúkáyópaq iráiyé.

²⁰ miráimanibo Áánûqtumo Áabaraate aamá timá yarúmaraitanama kaqtó-wayukanapo mi-kátáámá íma wáqe-uraiye. ímibo Áánûqtuma Áabaraamma wenóikaraq káonena timá ámikaiye.

²¹ miráitana ámáan-aikogaraq Áánûqtuma Áabaraama timá akoqnáá umákarain-aikogaraq namuroíq kéoyo? áraimma ímiye. miráimanibo keqtáámá ámáan-aikoma íma kanaaráq káyuqtikaiqtaae. ímibo ámáan-aikoma paá mirá-íniye.

²² ámáan-aikoma keqtáámá kékén-áímmá kétématimiqtatae. kúmiq-yataakoma máqte-kayukama ánná kúyikaraiye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá minnáyaba kétiye. miráipoaqtaa ketáámá paá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéeqtaama min-áúwaráíqtábá Áánûqtu Áabaraamma timá akoqnáá umákaraimma kanaaráq mayánúnatae.

²³ naayóbáqá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátááqá íma pááq uráikaqa ámáan-aikoma ánná kúttikaraiqtaae. ániibo ketáámá ánnábi máqetaa mi-kánáárákémmá áaimma átáma Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéunatae.

²⁴ owé. ámáan-aikoma ketáái kawáá-nákáá uréna ketáái tirááti-nakaa umáe kéwitana mi-kánááráqá Ítu Káríqtoma iráiyé. mi-wágóni anaaékaqa Ítukaq itáíq-itaiq kéeqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúká máunatae.

²⁵ íbêqo Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-kánáámá wáipoana ámáan-aikoma ókaraq ketáái kawáá-nákáá éna tirááti-nakaa umá íma máiyé.

²⁶ abo itáíq-itaiq í-yátááqnápó Ítu Káríqtokaraq mórabi yagaroqtamá Áánûqtun-araaqa keráwáqá mááe.

²⁷ Ítukaq mórabi yagaroqtamá nommá perái-wáyúkámá wenáaimma kémayaae.

²⁸ miráipoana mi-máqte-káyúkámá mimóráíq umá mááe. Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq íma meyámmá máyáa-kaqto-wayukagaraq paá iyúwáa-kayukagaraq waagógáráq aaragógáráq máqtemma Ítu Káríqtomma mórabi yagaroqtamá mimóráíq umá mááe.

²⁹ Ítu Káríqtoni waayúkamo máeqa kanaaráq keráwáqá Áabaraani árain-iyapona nama maéq Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarain-auwaraimma mayánoe.

4

¹ kemá ókaraq timá-timenune. íyápógoma maabumá máqe-urai-kanaaraqa wemá miráuma mayái-nákóráá umá máqe-uraiye. miráimanibo aboání máqte-qtataaqa wennáe.

2 wemá paá kawáá-wáyúkágáráq anó-kayukagaraqti yiménáápq máena aboámá timákaraina-kanaaraq wíno.

3 ketáágáráqá miráuma Áánûqtuni iyápóraa umá máeqtaama mi-kánááráqá máqtemma maa-márábin-ámáán-áikóni aménáápq máqe-uraunatae.

4 kanaagómá umágitanama Áánûqtuma wení ánikoma timákáraiye. aaragómá marákáitana Ítráaeo-wayukati ámáan-aikoni aménáápq máqe-uraiye.

5 mi-káyúkámá min-ámáán-áikóni aménáápqé ayúyikanena kukáiyiye. miráurairopaqtaa ketáámá kanaaraq Áánûqtun-araaqa mánunatae.

6 íbêqa wení iyápó-annama mááe. miráitana Áánûqtuma wenáanikoni Aágomma timákáitana ketáái týaqnobaq min-Áágómá maará kétiye: “apááô, ketibô” téna tirupiké kétiye.

7 miráitaq keráwáqá ókaraq mayaí-wáyúkaráá umá íma mááe. ímiye. keráwáqá wenánimaare. ániyo keráwáqá Áánûqtuma tiwirínaq wení iyápó-annama máeqa kanaaraq keráwáqá wení máqte-qtataaqa mayánoe. ánimma máiyana Áánûqtuma wení máqte-qtataaqa timíniye.

8 áraine. naayóbáqá keráwáqá Áánûqtuqtabama íma ítarepoaq maníkóni aménáápq máqe-uraamanibo

9 íbêqa keráwáqá Áánûqtuqtaba kéitaae. abo kemá maará-tenuno keráwáqábá Áánûqtuma kéitaiye. nôraq ítanawáq naayón-ámáán-áíqtábámá keráwáqá kétékaiyo? min-ámáán-áikómá íma keráwáqá tíwáqnaa íniye. keqnáámmá ánná-mayairaa mayánéraq kéoo?

10 keráwáqá nôraq ítaráq aokaq-yúpáámá aokaq-wíyóqtábábi kéqokeq-kanaayababi naayón-ámáán-áikóqtábámá omáqá kémayaa?

11 keráwáqá kemmá ummaamá kétéme. miráitaq ketúyánápímmá keti mayaígómá keráwápi wáimma paátataakaa ínabo téq kéténe.

12 ketíbâtiwaayuo, kemá keráwákáq inaa-inaa kéténe. minná kekáá umá ámáan-aipikemma ayúqtikaraikaq máero. kemá Ítráaeo-naqa ámáan-aipike ayúqtikaraimanibo keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama aati-aatimá ámáan-aikopike ayúqtikaraane.

keráwáqá kemmá móra otaammá íkutikaraae.

13 naayóbáqá ketúgoma akoqnáá íuraimanibo kemá keti áqnáabaq-kanaama keráwápi áte-wataama timá tímikaune. minnáyaba taákaq kémaraae.

14 kemá karímá kémayeqa keráwáqti mayaígóni ámûraaq mamá túnnae kámatikaunamanibo kemmá íma tinaaémma kéumatikaae. tibô íkamatikaraae. ímiye. mórama Áánûqtuni kaqtó-narabi Ítu Kárlqtonabi wenamáárlq kawáá umákáinikaa umá kemmá keráwáqá kawáá umátikaraae.

15 ketábá keráwáqti timuqó marái-yátááq náakaraq wáiyi? kemá abarokáq keráwáqti íráqôn-aaiqtaba kéténe. minná keráwáqá keqtábá ôriq umá kétékaiipoaq keráwáqti túramma kubíqma kemmá timínóaa kéténe.

16 nôraq íyo? íbêqa kemá keráwáqá arupú umá timá tímikaunaboaq kemá keráwáqti namurowáq aúkáúnô?

17 áraine. yaímma-wayukama yemá keráwáqá íráqôn-aimma kétéme-timeta keráwáqá timíqmi kéo. kemmá kétiweqtatuweq yeqti yinaae waraígáae téta kéoe.

18 íráqôn-aimma káqowa-kaqowamma yíwáqnaa íyábá timá-yimenunataama minná kanaaraq íye. ániyo ketáá mórabi ímo máeqtaama min-ááímmá íma yúwáaro.

19 ketí pááqya-noiyapo, ókaraq kemmá tíqa kéena miráuma aaragómá iyápóma marakáné itana aíqa iníkáá umá tíqa kéiyé. kemá tíqa í-yátááqá kémayaanana kanaaraq Ítu Káríqtoma keráwáqtí tíyaqnobaq wenáaimma pááq umá ánataniye.

20 tirunô kemá keráwáqtê íma máune. kemá keráwáqtábá káqon-aimma ténáá kéune. íbêqa kemá keráwáqtí táaiqtaba taíbaq-tuyanamma kéitaune.

21 keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq mánaae tíya-kayukama íbêqa kemmá timá tíméro. keráwáqá ámáan-aimma íyaq kéitaa?

22 agamatá-kánnáábí minnáyaba kétiye. Ábaraani áanikoratama kaayaré. morá-inikoma paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. káqon-inimma áwîq-inikoma móra-aanikomma marákáraiye.

23 paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma marákárain-iyapoma minná anóama aaraukátí yáaikaqa marákárainé. ániibo káqon-inikoma marákárainimma minná anóama Áánûqtuma timá akoqnáá uráikaq marákárainé.

24 waéqma itái-áímmá mi-kátáágóní áaimma wáiyé. mi-kááyáq-íníkorátámá miráuma kaayaq-áímmá Áánûqtuma waayúkate timá yarúmakainé. mórama timá yarúmakain-aimma Táinai-anubake iráiyé. min-áíkáké iyápó-annama paá-mayai ánná-mayairaa-kayukama auránoe. Égaama mi-wágóní awaaaméré.

25 Táinai-anuma Arébiya-marupaq mikáq Mótetima ámáan-aimma matáine. Yérutáarebaq-wayukama íbêkaraq Mótetini ámáan-aikoni aménáápáqá ánná-mayai-wayukaraa umá máápoana Égaama yeqtí awaaaméré. íbêq-Yerutaarebaq wení awaaaméré.

26 ániibo Térai Ábaraani áwîq-inikoma Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq o-káyúkátí yinóae. aúge-Yerutarebaqa wení awaaaméré.

27 Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“aaragô, keráwáqá anaamoq-nóinímmá timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero. keráwáqá iyápóma marakaíyábá tíqa íuraipoaq timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero. paá máa-noinimma yeqtí iyápógoma yiwaiqá máa-noiniti-iyapoma uyátá-maqma taíbaq mánoe.” téna kétiye.

28 ketíbâtiwaayu, keráwáqá Ááítekima Térain áanikote mórai q kéoe. Áánûqtuma Ábaraamma timá akoqnáá umákaraiqtaboq keráwáqá wení iyápó-annama káuraae.

29 Égaani áanikoma aaraukáq-ááíkákémo marákárainimma wemá naayóbáqá wenábâkoma Ááítekimma mamá táiq umákarainé. Ááítekimma Áánûqtuni Aágokake marákárainé. minnáyaba Ááítekimma awaaómá awáágurainé. íbêkaraq min-ááímmá paá wáiyé. minná mi-káyúkámá Mótetini ámáan-aiqtaba yúyánámmá itáa-kayukama Ítukaq itáiq-itaiq iyábá yúyánámmá itáa-kayukama kéyiwaagoe.

30 Áánûqtuni agamatá-kánnáágó nóinaeq tiráiyó? maará kétiye:

“ánná-mayairaa matáin-inikaraq áanikogaraq paábaq watuwaa. áwîq-inikoni áanikoma wenamá min-íníkoní máqte-qtataaqa mayániye.” téna kétiye.

31 tîbâtiwaayuo, móraiq umá ketáámá paá ánná-mayairaa-mayai-inikoni áráaqa íma máunatae. ímibo ketáámá Ítuni waayúkataama áwîq-inikon-araaqa máunatae.

5

1 Ítu Káríqtoma keqtáá naayón-ámáán-áipíké ayúqtikaraiqtaae. ayúqtikarai-kayukaraa umá paá máero. minnýaba Ítuma máigaae téna kėtiye. miráitana keráwáqtí ayúqtikarai-qtataaqa yaqtóráaro. móra-wayukama yeqtí yímáan-aikoni aménáápáqá iyuwáiyata íma matiyúwáaro.

2 ítáaro. kemá Póroma keráwáqá kétima-timune. ánibo keráwáqá iyuwáiyata káqo-yuma keráwáqtí túma karáiyana kanaanaraq Ítu Káríqtoma íma kanaanaraq tíwáqnaa íniye.

3 keráwáqá máqtemma iyuwáiyata túmo karánómma kemá kékén-áímmá kétima-timune. máqten-amaan-aikoma Táínai-anubaken-amaan-aimma mútúq íwaraq puínoe.

4 ánibo keráwáqá amáan-aimma paá waráiyana Áánúqtun-aurakaq kateko umá íma auránoe. ímiye. paá mirá éqa Ítu Káríqtonopake Áánúqtuni paru-yátááipíké nékaq mánoe.

5 Aokaq-Áágóni akoqnáarake ketáá Ítukaq itáíq-itaiq umá yáqtoraanataa Áánúqtuma keqtááyábá “kateko-wáyúkááé” tîníqtaba awé kéunatae.

6 ánibo ketáámá Ítu Káríqtogaraq móra bi yagaroqtamá maéqtaama aúmo karai-ááikáráq aúma íma karai-ááikáráq minná paátaare. ánibo Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq éqtaa tirummá amí-yátááqá minná anó-qtataare.

7 áqnaabaqa Ítukaq itáíq-itaiq uráamma minná kanaa urááe. náaraq umá mirá-uraiyo?

8 Áánúqtuma keráwáqá táayaraimma íbèqa keráwáqô wáraa-tuyanamma Áánúqtun-aaimma íma wáiyee.

9 ítáaro. yemá maará kéte: “pááqya-qtataaqa (yíqtime) kara-káyúkátí yammá agayai-kánábí makáiyana yakómá itorániye.

10 miraráa umá móra-nakoma keráwáqtí túyánámmó mamá táíq i-nákóni áwíqa kemá íma íturaunanibó Áánúqtuma wemmá yawááq-umakaniye. keráwáqá keté móra bi yagaroqtamá uyátárai-nakogaraq máapoana keráwáqtí túyánákómá ketí tiráátúnna-yataakaq yawuwéqma yínoe. minnáraq túyánámmá kéitaune.

11 yúma káráaro téq waayúkama kétima-yimuno? aaqáo ímiye. mirá ítúnayabawaq yemá kemmá mamá íyaq táíq kéumatikaao? kemá abarokáq téq “túma káráaro” tenatamá Ítiráaeo-wayukama mi-kátáámá kaapaq-yáyábá íbèkaraq íma awétátuwanoe.

12 yemá mi-káyúkámá keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéo-kayukama kemá yemmá maará timá-yimenaq kéune: “kenamááriq keráwáqtí tíváa-kakamma ko káráaro.” ténáa kéune.

13 ketibâtiwaayuo, Áánúqtuma keráwáqá ayúqtikaiqtaae téna táayaraiye. ke-qtáá ayúqtikaraiipoaq keráwáqtí tikaí-yátáákómá íma wáraaro. miráimanibo keráwáqá ayúqtikaraiipoaq wenáwáqnaa-wenawaqnaa umá weqtábá kákainna weqtábá kákainna oro.

14 máqten-amaan-aimma móra bi miráuma wáiyee: “keráwáqá kenamááriq tirummá onikáá éraq móraiq umá keráwáqtí timakaq máíya-kayukama tirummá yíméro.”

miráuma wáie.

¹⁵ miráimanibo keráwáqá keiyáá unítíqa téq ááiḡ éqa kanaaráq keráwáqá atéráaro. abo keráwáqá mútúq áíkuyo-kayukama máqtemma táiq umáḡinoe.

¹⁶ miráimanibo kemá maará téq kétima-timune. keráwáqá Aokaq-Áágóni áaimma wáráaro. ániḡo keráwáqá mirá éqa kanaaráq keráwáqtí tūgoni akai-yátááqá íma wáráaro.

¹⁷ ketáá káonaunatae. mi-tái-ááikómá Aokaq-Áágómmá mamá márúte yuwánaéna kéie. mi-kááyáq-wáígórátámá namuroiq kéoye. miráonaae tíya-qtataaqa aati-aatimá keráwáqá íma mirá-inoe.

¹⁸ keráwáqá Aokaq-Áágóni anaaémo waréqa keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq íma mánoe.

¹⁹ waayúkati táí-yaaimma áqá aónatukaae. wé maará kéie. kebó-yátááqá táí-aaimma waátá-yuyanamma wáie.

²⁰ óqtakakaraq yaatakáráq nunamumma tí-ááímmá kéte. uwaatagáan-ááímmá aá awááḡi-yataaqa unítíqa tí-yátááqá kárún-aaimma tí-yátááqá áyámma í-yátááqá akáyáámmá tí-yátááqá we ánnáma mamá yatai-yátááqá

²¹ aúran-anna aí-yátááqá taibaq aibôq-nomma nai-yátááqá máqte-qtataakoma mirá kéoe. keqnáámmá kékén-áímmá kétima-timune. máqte-kayukama miran-ááímmó tarôḡ étama Áánúqtu yabíkái-marupaqa íma uwínoe.

²² miráimanibo Aokaq-Áágópiké maarán-ááímmá pááq kéie. tirummá kéeqtaa timuqá kémareqtaa kaayoné-yátááqá tirunóbáqá wáie.

²³ ketáámá túma pukáipaq awé kúnatae. íráqôniḡ kúnatae. arupú umáe kéuyunatae. itáíq-itaiḡ umá kéyaqtoraunatae. káqo-yuma tikaq múte kéykaunatae. ketáái tūgoni akai-yátááqá kéyaqtoraunatae. min-íráqô-qtátááqábámá aammá aúmatan-aaimma íma wáie.

²⁴ máqtemma Ítu Káriqtoni waayúkama yemá táí-aaimma yetúgoni akai-yátááqá káráq kaapaq-yátáq arááparainikaa uráitataboata ókaraq ikéwaraae.

²⁵ ketáái aúgen-auwaraimma Aokaq-Áágótê yagaroqtamá wáie. min-Áókáq-Áágómá Áánúqtuni waayúkama mamá aakaraakaq íno.

²⁶ ketáái tíwíqa íma múte yawíyataa ketáái tibáqawaayuma íyamma íma umáyikeqtaa yeqtábá íma koyukaayúmna ono.

6

¹ ketíbáqtiwaayuo, keráwáqá aónáiyana móra-nakoma kúmiq-yataariḡ í-náqá keráwáqá Ítu Káriqton-aaimma warané kéiya-kayukama kaayonébáké wemmá mamá arútáyakaaro. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma kawáá umáyíkáaro. Tááqtaama keráwákáráq makáqma aónaiyabae.

² keráwáqá keráwáqtí tibáqawaayuma ummaa-yátááqábá kammáa kaiyaqa yíwáqnaa oro. mirán-ááikáké keráwáqá Ítu Káriqton-amaan-aaimma weqtábá kákainna weqtábá kákainna í-ááímmá kéwaraae.

³ ániḡo móra-nakoma téna “kemmá anó-tiwiqa wáie” tínimanibo wenáwíqa íma wáitana wetábá wenamááriḡ kaaqaari kétéie.

⁴ ketáá móra-mora-yutaati mayaígómmá táí-mayaiyababi íráqô-mayaiyabiyo téqtaa maqmá aónanataao. mirá énama móra-nakoma wení mayaígómá íráqôniḡ itana wemá kanaaráq amuqá maréna káqo-nakoni mayaímá íma aónama yainániye.

⁵ máqte-kayukama móra-mora-yuma yeqtí mayaímá iyááqtá kumá máyáaro.

6 móra-nakoma Áánûqtuni aammá warái-áímmá matáina-nakoma weni oótakake arááti-nakomma áwáqnaa umá amíno.

7 keráwáqá kaaqari-túyánámmá wáraabo. móra-nakoma Áánûqtumma kanaarácq íma makatíniye. nói-qtataarabi marabí uqmaráiyamma mimórá-yátááqá utániye.

8 ítáaro. uqmakáa-kanaagaraq aáwaqa ábu kaí-kánáágómá miraráa kéiyé. abo móra-nakoma wenaúgoni akai-yátááqá warénama weni aqtó-kánáaráqá puí-yátááqá mayániye. ánibo móra-nakoma Aokaq-Áágóni akai-yátááqá warénama aqtó-kánáaráqá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayániye.

9 miráinaqtaa ketáámá íráqôn-aaimma waraiyábámá íma tibókariq ónátáe. minnáyaba íma tibó kégaitanama anaaékaqa íráqô-meyamma mayánúnatae.

10 miráinaqtaa ketáámá aammá abáá éqtaama kanaarácq ketáámá máqte-kayukaraq íráqóniq umáyikáánataao. anó-qtataaqa wáipoaq keqtíbâqawaayuma Ítu Káriqtoqtaba áqnábáariq miraráa umáyikáánataao.

aqtó-áímmá

11 kemá kanamááriq anón-aubama keráwáqtôpaq ketiyáánapo awaaméqá umá agamaráunama aónaaro.

12 mi-káyúkámá keráwáqtí túma karánáae téta yemá nõraq itatawácq ako-qnáá kéoo? yemá paá waayúkati yúraqaqa anón-iwiqa mayánáae téta kéte. Ítiráaeo-wayukama yemá ikatíq kéeta Ítu Káriqtoma kaapaq-yátácq pukái-nakomma itáíq-itaiq umá waráánataama minnáyaba tú-tiqa íyábááé téta yemá íkéyikáiyé.

13 miráitata yemá keráwáqtí túma keréta keráwáqá uyátetaboata kanaarácq yíwíqa múte yauwínoe. ábo yemá yúma káráa-kayukama yenamááriq mútúq-amaan-aaimma íma kéwaraae.

14 aaqibo kemá káqo-qtataakoni áwíqa íma múte yauyónúnamanibo Ítu Káriqtoma kaapaq-yátácq pukáitapoq wenáwíqa wenamáa múte yauyónúne. miráipoana maa-márábín-ááímmá pukái-qtataakorraa umá túyánápi wáiyé. kemá maa-márábí-káyúkátí yúraqaqa miráuma tikaí-yátááqtbámá pukáinakorraa kéune.

15 aúma karai-ááíkáráq aúma íkarai-aaikaraqa minná paátataaqiyé. Áánûqtuma keqtáa mamá aúge-kayukama aútikaniqtaama minnáma anó-qtataaqiyé.

16 minnáyaba máqte-kayukama uyátá-maqma min-ánón-ámáán-áíkámmá kéwareta Áánûqtuni kaayoné-yátáákárácq weni paru-yátáákárácq yeté máqtemma Áánûqtuni árai-kayukate waíno.

17 íbêkararaq anaaékararaq móra-nakoma móragaraq ummaa-yátááqá kemmá íma timíno. ketúraq abumá wáena máqte-kayukama kéyiraatimma minná kemá Ítu Káriqtoni mayái-náqúne.

18 ketíbátíwaayuo, ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoma weni íráqô-qtataakoma keráwáqté waíno. miráuma waíno. kemá Póroe.

Ipítiani

Ítun **anaae kéwaraa**-yubaq **Ipítiani**-marupaq **Póroma** **agatáye.**

¹ maamin-áímmá kemá Póroma Ipítiani-marupaq-wayukama náayuwabi Ítuma Metáíyan-aama akoqnáá umá kéyaqtoraa-yubaq kágayaune. máqte-kayukabi Metáíyaqtaba abarokáq timá yiménúnnama minnýaba Áánûqtuma kemmá timátíkaiye.

² maamin íráqôn-aaimma ketibotáámá Áánûqtu ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote yeqtópake kuména maamin íráqôn-aikaraq kaayoné-yátáákáráq yeqtópake kúmímma keráwáqá mayaígáae téq tímikaune.

³ Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni aboámá múte yawwí-náqiye. wemá anón-iraqo-qtataaqa keqtaámá umátikenataa minná wenáanimma keqtaábi wenópake timátíkáitana kukáiyé.

⁴ Áánûqtuma maramá íma tarôq uréna keqtaáyábá mamá wenáanikoni iyápó-annaraa umátikaraiqtaae.

ketáámá Áánûqtuni ákái-yataaqa tirunóbáqá máinaboana ketáámá kúmikaraq otaakáráq íma wáimma-wayukaraa umá mánunatae.

⁵ Áánûqtuma wemá ákáitabae téna keqtaámá Ítu Káríqtoni-annabi páaq umátikenataa tiráiyé.

⁶ miráipoana Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaba wenáwíqa yaaguyaqmá ónatae. maamin-íráqô-qtatááqá Áánûqtu ketáá paá timénataa wenáanima ákáin-iyapoma kuménata tíwáqnaa íyábá uráiyé.

⁷ Ítuma wemá puyénaboana wení naaemá aqtíma wemá ketáái táwî-meyamma mamá paá umátikenata íbêqa Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikena miráiqtaba íbêq-awaataqa ketáái kúmiq-yataaqtaba íma puyónúntae. Áánûqtuma keqtaáyábá íráqôniq kéumatikaiqtaae.

⁸ Áánûqtuma áa iténa maamin-íráqô-qtatááqá wemá paá timikaiqtaae. minnýaba anónna-anonna íma kanaaráq aménúntae.

⁹ Ítu Káríqtoqtaba anaaékaqa keqtaámá wení aúpáq-yátááqá tiráátiraiqtaae. minná

¹⁰ Ítu wení kanaamô páaq ínana wé mamá yabi íniye. máqte-qtataaqa mamá yorupáinana wemá ebíkáqá yabi íniye. wemá máqte-qtataaqa máqte-kayukagaraq Áánûqtuni márûpaqa maa-márágáráq wení náápaamma mamá yabi íniye.

¹¹ wenamá wení auyánámmá waqména wemá áqnáabaqa akoqnáá-aimma keqtaámá Ítiráaeo-wayukabi timátikenataa móra tiwiráin-náqá wení Metáíyama keqtaáyôpaq wemá timákaraiye.

¹² miráitana ketáámá áqnáabaq-kayukama Metáíyaqtaba awétáá uráunatae. Áánûqtuma keqtaáyábámá wení tágama-akoqnaa-yataaqa maa-márábí-káyúkámá yirááténa wemá miráigáae téna tiráiyé.

¹³ íbêqa keráwáqá náayuwabi ímo Ítiráaeo-wayukama wemá keráwákáráq tiwirániye. keráwáqá wení árain-aimma itéra maamin-áikómá kanaaráq pukáiyapike tiwíqtuwaniye. itéra “árain-aíne” téraq min-áímmá yáqtokaae.

Áánûqtuma wení awaaméqá keráwákáq maréna minná wení Aokaq-Áágómá akoqnáá-aikaraq téna timáyikaraiye.

14 Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Áánûqtuni awaaméqá máena minnáyaba ketáámá mamá Áánûqtuni máqte-qtataaqa wemá akoqnáá-aikaraq wení waayúkabi téna matáunatae. Áánûqtu wení waayúkama ayúqma ánatayikena téna yeráwáqá wení tágama-akoqnaa-yataaqtaba wenáwíqa yaaguyabínoe.

15 miráiyaba keráwáqá uyátárai-nakoma Ítumma itáíq-itaiq umá yáqtóráama itareq keráwáqá mi-káyúkámá Ítun-aama waqmá kéwaraa-kayukama tirumma yimêma itareq

16 minnáyaba aati-aatimá kemá Áánûqtukaq “tíkáiye” téq keráwáqtábá kétune. keráwáqtábámô nunamummá kéteqa

17 kemá ketáái anómma kateko-kétibótáá wení Aokaq-Áágómá keráwáqá amíyátábá kétune. mirámô inaqaama keráwáqá áaimma yayuwé mi-qtátááqá Áánûqtuqtaba abarokáq aónanoe. mirínaq keráwáqá Áánûqtumma aanábóráá aónama minnáyaba keráwáqtábá kemá nunamupí kétune.

18 maénamo keráwáqá ítama arútátukera nóiqtaba Áánûqtuma keráwáqá yááyama minnáyabagaraq nunamupí kétune. minná keráwákáráq Ítun-aama máqtemma kéwaraa-kayukagaraq wemá yááyama anón-apeqa anaaékaqa Áánûqtu kanaaráq yimíniye.

19 Áánûqtuma wení akoqnáágoma ketáágáráq máqtemma kéitaa-kayukayabimma anóniq umá wáíye. wení anó-akoqnaama kémayena

20 mimórá akoqnáánápó Áánûqtu Metáiyamma pukáípike atínakaraiye. Áánûqtu Ítumma mamá ayáánurapaq wení yabíkái-marupaqa ákáráye.

21 Metáiyama wenáwíqa máqte-kamaanikaraq abo máqte-naapaakaraq mú-maqma máíye. Ibêqa máqte-kawaa-wayukagaraq máqten-akoqnaagaraq wenáménáápáq wáitana abo anaaékaqa mamá mimórá íniye.

22 Áánûqtu máqte-qtataaqa wenáménáápáqá aítaupi makáíye. Áánûqtu pááq umá wení tiwiránîn-naqa máqte-qtataakaq anón-naqa wekáqô itáíq-itaiq umá wáráa-kayukati aúrakaraiye.

23 maami itáíq-itaiq umá wáráa-kayukama yeráwáqá wenaúraa íyana wemá aqnókáá íniye.

maami itáíq-itaiq umá wáráa-kayukama Ítuma wenáagoma yetirunóbáqá ógikáíye. máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákinama máqtemma Ítu Káriqtoma ógikaae.

2

1 keráwáqá íma Ítiráaeo-annabike-kayukao, kúmiqa akátuwe Áánûqtuni ámán-aimma akatépoaq Áánûqtuni aúraqaq pukáa-wayukaraa umá máqce-uraae.

2 naayóbáqá maa-márágón áaimma wakááne. Tááqtaama waátá-aaikoni kawáá-nákó maéna abo wemá waayúkama Áánûqtuni ámán-aimma akáte-kayukama yeráwáqti yúyánámmá Tááqtaama yabítiráíye.

3 naayóbáqá ketáámá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Tááqtaani aamma waréqtaa abo tógoma íqtábáé téqtaa miráráá uráunatae. tógoma wenápáqá koyágu-yayagu umá táwî-aaimma pááq uráunatae. miráíqtaba Áánûqtuma ke-qtááyábágáráq aatáá tiwááguráiqtaae.

⁴ ááqibo

Áánûqtuni paru-yátááqá ôriq kéena wemá keqtaáyábá ôrikaa umá kákaiye.

⁵ ketáái kúmiqtababoana anónná táwî-meyamma mamé yinaqtaa puyónúnataamanibo Áánûqtu wení tiwiránîn-naqa tímikaiqtaae.

abo minnáyabama wekáq náawabi warénama íbêqa wemá íma puyínîbo Áánûqtu ókaraq aúwaraimma wemmá amíniye. Ítáaro. Áánûqtuni paru-yátááqábábóana íbêqa ketáámá ítaa puyónúnatae.

⁶ Áánûqtu yagaroqtamá wení tiwiraín-náqá Ítute min-nákámá keqtaáyábá naayóbáqá tírááye:

“anaaeáq yemmá kerátámá atúnikeka yabíkáin-akoqnaama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa yiméyúye.” téta tírááyamma íbêqa pááq uráíye.

⁷ miráitana Áánûqtu máqte-kayukati yináábútáábi yirááróómmá wení íánatai-iraqo-qtataaqa yiráátiniye. minná wení íráqô-qtataaqa mimórá íráqô-qtataaqa wení tiwiraí-náqá Ítuma keqtaámá timénataa tíráátiniye.

⁸ keráwáqá wemmá itáiq-itaiq uráápoata Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqti kúmiq-yataapikekaraq pui-yátáápiqégáráq tiwíkaiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma íma mayáiráké matááe. ímiye. Áánûqtu keráwáqá ákaq paá tímikaiye.

⁹ Áánûqtuni íráqô-qtataaqa anónnáma étama aarawaamá yetúyánápí “ketáái táaimma uyátáraíye” téta yetúma múte yawwínômanibo

¹⁰ Áánûqtu paá áa tiqtábá aúgeniq umátikaraiqtaae.

ketáámá áaimma átáma Ítute mánae téqtaama íráqô-mayaimo Áánûqtumma ákáinaikaa umá maami-máyáímá aúyaqtikaraiqtaa íbêqa mayánatae.

¹¹ túyánámmá ítáaro. keráwáqô matíkaraamma Yéqtaaeo-wayukamoe. mi-káyúkámá íma Ítiráaeo-wayukae. Ítiráaeo-wayukama yeqtúma waayúka iyáákaq káráma yemá keráwáqá íma kárata-kayukama tááyaraae.

¹² taákaq máraaro. naayóbáqá keráwáqá Ítiráaeo-annabike Ítuma Metáyianopake nékaq máqe-uraae. máqte-kayukama yeqtí aúkáapike Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma tímáykaraيمانibo keráwáqá mi-kánááráqá Áánûqtuni tímú-timun-aimma Ítiráaeo-wayukate wení akoqnáá-aikaraq keráwáqá íma yaímma kéyainaae. keráwáqá íma móra-yataakaq awé uréq abo íma Áánûqtunnama máqe-uraae.

¹³ miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aara iyápóraa umá mááe. Ítuni naaénápó keráwáqá yabitibaq Áánûqtuni waaqókáq irááe.

¹⁴ mirá téqtaa kétunatae.

Ítu Káríqtoma kaayoné-yátáákón áaine.

miráitana wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq mórabi mamá áikuyikaraiye.

Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yeráwáqti aúkáapimma naayóbáqá kurumá íma kanaarác aónai-kuruma Ítuma íbêqa mi-kúrúmmá yawarápatukaiye.

wemá yeráwáqti kaayoné-yátááqá aúkáiye.

¹⁵ wemá pukáimma Ítiráaeo-wayukati anón-nakoni ámáan-aimma wemá yawarápama ánatatukaiye.

wemá Ítuma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi kaayoné-yátááqá mamá yíkaraiye.

wemá aúgekaa-kama tarôq uréna íma kaayaqíbo kímora tarôq éna páaq uráiyé.

¹⁶ kaapaq-yátáq wenaúma keqtááyábá tiména Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq móra-yubi yíkaraiye. miráitana ketáámá máqtemma Áánûqtu tiwí kai-kaykatae.

Ítuma yeráwáqtí kaayoné-yátááqá aúkáiye.

¹⁷ wení kumína-kanaaraq íráqôn-augen-aimma mayaína minnáe. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuni népaq-awaataq máqe-uraamanibo ketáámá Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni waaqókáq máqe-uraunatae.

Áánûqtuni kaayoné-yátááqá máqtemma keqtáábí maména tímikaiqtaae.

¹⁸ Ítu Káríqtoma keqtáábí kuménataaboana keráwáqá Yéqtaaeo-wayukagaraq ketáámá Ítiráaeo-wayukagaraq mimórá-Áókáq-Áágómá mamá matéqtaa ketibotáámá Áánûqtunopaqa yagaroqtamá kanaaráq yenúnatae.

¹⁹ miráinaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama íma namuq-wáyúkaráá umá káqo-kayukati marabáqá mááe. ímiye. íbêqa keráwáqá yabíkái-qtataakoni aménáápáqá keqtáaráá éq keráwáqá Áánûqtuni ánná-wayukaraa mááe.

²⁰ naakáá umá Áánûqtuni tímakai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkágaráq yeráwáqá mitáyaraa umá máawaq keráwáqá mitáyaraa umá mááe. min-nákóní ábomma Ítu Káríqtoe.

²¹ Ítuma ábokaa kéiteqtaa ketáámá wekáq tímammá amúnanataa wemá keqtáá máqtemma yagaroqtamá tíkaraiqtaae. miráitaqtaa ketáámá yagaroqtamá Áánûqtuni aokaq anó-monoq-nakaa kéunatae.

²² Ítuma keráwáqnápó anó-monoq-namma kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá min-ánó-mónóq-náúpáq kémaiye.

3

¹ kemá Póroma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukataba ánná-naupaqa máune. keráwáqtábábóana Ítu Káríqtoma kemmá ánná-naupaqa tiyúkaiye.

² é paámi itéq kemmá Áánûqtuma yaímma wení íráqô-qtataaqa tímikaiqtaba tíwáqnaa ónúne.

³ paá min-áúbábí áqa agayéq kemá tímá tímikaunama Áánûqtuma wení aúpáq-yátááqá tiráátiraiye.

⁴ min-áúbámá yoraúma itéq kemô áaimma átáma itánúnayaba Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení tímákarai-naqtabae.

⁵ naayóbáqá máqe uráá-kayukama min-aúpáq-yátááqtabá íma itaraane.

miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aokaq tímáyíkarai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkágaráq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yiráátiraiye.

⁶ min-áté-áimma minnáe. min-ánó-qtátááqá Ítuma páaq umátíkaraiqtaayaba Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtunopake keqtáaráá umá kanaaráq mayánóe. yeráwáqá mimórá-ánnámá ketáátê mááe. máqten-arain-aimma Áánûqtu akoqnáá umá tímá tíkaraiqtaama yemá ketêtae íbêqa kanaaráq mayánóe.

⁷ Áánûqtuma kemá Póromma mamá mórama wení tímáyíkarai-kayukabi tíkaraitaq miráipoaq átê-wataama Ítuma keqtááyábá umátíkarain-aimma kêtune. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike yaímma tíména wení akoqnáágo kepí mayai kémayaiye.

8 kemá Áánûqtuni waayúkama yeráwápiké anómma íma máune. ímiye. kemá paá yinaae kéune. miráimanibo Áánûqtu kemmá máqte-kayukabike yabítitaq minnýaba timuqá kémaraune. kemá Yéqtaaeo-wayukama abarokáq timá-yimikaae téna kateko-yátááqá Ítu Káríqtoqtaba kemmá Áánûqtuma timátikaraiye. mi-kátékó-yátááqá Ítuqtaba uyátá-maqma anómma wáipoata ketáái watáayaba minnáma íma kanaarác tenúnatae.

9 Áánûqtu wení aúpác-yátááqtabá kemá máqten-aayapaq-wayukama timá-yimikaae téna kemmá timátikaraiye. naayóbácá maamin-áúpác-yátááqá máqte-kanaaraqa Áánûqtuni aúyánápí aúyoqma wáqe-urena wemá máqte-qtataaqa tarôq urái-nare.

10 miráimanibo wemá íbêqa akoqnáa-wayukagaraq náápa-kayukagaraq ketáámá Ítun anaae kéwarauna-wayukanapo yemmá wení itai-yátááqá kéyiraatiye.

11 maa-márámá íma tarôq uréna Áánûqtuma nói-qtataarabi maa-márábímmá páaq íniye téna aúyánámmá ítaraiye. íbêqa wemá abarokáq ketáái uyátarainakoma Ítu Káríqtoma wení mayairáké mamá páaq kéiye.

12 íbêq-kanaama ketáámá náayubi Ítu Káríqton-aama wáránna-wayukataama Áánûqtute watáa-wataa kanaarác tenanataá Áánûqtu keqtaámá ítátikaniqtaae.

13 abo kemá kaarabútimo wéqo tútiqo matáunayabamibo keráwácá Ítumma íma ayuwéraq yáqtóráaro. kemá maami-tútiq-yátááqtabá keráwácá uyátá-maqma akoqnáa ígáae téqa kémayaune. keráwácô akoqnáa umá máiyana Áánûqtu keráwáqtabá amuqá matikániye.

14 ketibotáámá Áánûqtuma wení aúpác-aúyánámmá kemá túyánámmá kéiteq wekác tiraayutaúmmá káyaone.

15 máqten-annama maa-márábikaráq Áánûqtuni márûpakaraq yeqtíwíqa yeqti náápaakaraq Áánûqtuma yímikaiye.

16 Áánûqtuma wení akoqnáábike tirunóbácá wení Aokaq-Áágómmá mayaígáae téqa keráwáqti tíyaqa akoqnáa umátikeq minnýaba nunamupí keráwáqtabá kêtune.

17 Ítumma itáiq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoraigaae téqa Ítuma tirupi máetaq minnýabagaraq nunamupí kêtune. yaayánûkoma marabí wiqména kúmikkaa umá keráwáqti itáiq-itaiq í-yátáákómá miráuma Ítuni akai-yátáápácá wiqmá kumíniye.

18 Ítuma náaraq umáwabi méyábác uyátena mémánóbác kubaúma keqtaáyábámá kákaitaq keráwácá minnýábá ítama tágaigaae téq nunamupí kêtune.

19 ketáámá wení akai-yátááqtabámá íma ítatuweqtaamanibo wenáaimma tíménaqtae ógiqma mayaígáae téqa keráwáqtabá nunamupí kêtune.

20 Áánûqtuni akoqnáa-yataakoma ketáábímmô kéinanama maamin-ákoqnáa-yátááqá mú kéuyatamaqtikainanataa ketáái túyánákárác ketáái inaa tí-yátáákárác uyátá-maqma íniye.

21 ketáámá Áánûqtuni ánnábike-kayukama Ítu Káríqtoqtabama wekác “tíkaiye” téqtaa wenáwíqa aati-aatimá matúq-matuq umá múte kéyaayunatae. áre.

4

1 kemá Póroma waayúkati yúrikaq itó-uma Ítuqtaba abarokáq timá yímikaunayababoaq kemá ánná-naupaqa paá máune. miráimanibo keráwácá

maamiráí-qtataaqa Ítumma akáinaiq kéiyaaq kemá minnáyaba tikaikáae téqa kétude.

² abo íma otaa-káyúkaraá aúraro. kaayoné umá máaro. yaímma-wayukamo íkarutaiyamma paá yeráwáqá yíkáaro.

³ keráwáqá kaayoné-yátáaqá anónna-anonna yiméra mórabi Áánûqtuni Aokaq-Áágóni amenáapáqá paá máero.

⁴ ketáámá mimórá-túyáwáákáráq mimórá-Áókáq-Áágópí kémaunatae. kímora íma aónarauna-yataaqa awé ónúnyabataa Áánûqtu táayaraiye.

⁵ kímora uyátárai-naqa ketáámá matéqtaa ketáámá máqtemma wekáq tirummá kámunatae. ketáámá máqtemma móraiq umá Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq kéberaunatae.

⁶ ketáámá mimórá-kétíbótáá máiyee. wemá Áánûqtuma máena káqomma akoqnáa-naqa wekáá umá íma máiyee. wemá uyátá-maqma máqte-qtataakaqa máiyee. wemá keqtaábí máipoata káqo-kayukama wení akoqnááqomma ketáái mayai bí yemá káonae.

⁷ Áánûqtuma tirááténataa wemá keqtaáyábá óriq umá akáitana Ítu Metáiyamma tímikaqtaae.

⁸ Áánûqtuni aúba-wannaagoma maará kétiye:

“wemá uyéna ánná-naupake-wayukama taigani kuyátúrena waayúkarraq amuq-yatáaqá yímikaiye.”

mirá téna Tébitini ibí kétiye.

⁹ abo wemá meyábáq utáiyee. mín áaimma yaímma-kanaama maa-márábí máqeuraiye.

¹⁰ mín-nákómá kukáimma wemá mimórá-nákómá anaaékaqa utáiyee. wení náapaamma maa-márábí-káyúkamá yiráátiniqtaba wemá utáiyee.

¹¹ wemá wenamááriq téna “keráwápké yaímmama tímáyikarai-kayukama máiyata abo yaímmama Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máiyata ínoe.” téna “yaímma-wayukama waayúkati yúrakaq itó-uma máeta átê-wataama tînô-kayukama máiyata ínoe.” téna “yaímmama yirááti-wayukama máiyata ínoe.” téna tiráiyee.

¹² waayúkama yokaa umáyikai-aimma uyátárai-nakoqtaba mirá-umatikanoe. maami-máyáímá nóinabiyo? mi-máyáímá minnáe. Ítu Káriqtoqaaq yirummá améta taigani-kayukama kuyátúmeta yíwáqnaa umá yeqti itáiq-itaiq í-yátáaqá akoqnáa umáyikanoe.

¹³ maami yirááti-wayukati watáanapo kétima-timiyánataa Áánûqtuma keqtaámá wenáanikomma aónayaba tiráátiniye. wekáq ketáái itáiq-itaiq í-yátáaqtabá yirááti-wayukati watáagoma tíváqnaa ínqtaae. mi-kánáámá ketáámá yagaroqtaamá álkuiyona-yupaama mi táoqa Áánûqtuma keqtaámá tímátimiq-timatimiq umá kétéraatinanama ketáái tirun-iyápógómá itóqma Ítu Káriqtoni áaimma mayéna anóniq íniye.

¹⁴ mi táoqa ókaraa iyápóraa ketáái túyánákómá íma wániye. mi táoqa uwáágoma yaayánama waeráinikaa umá ketáámá káqo-kaqon-aiqtaba íma waeránatae. íniye. ketáái tirun-iyápógómá itóqma anóniq ínataa táwí-wayukati makáqma aónai-yataakaraq kaaqaari-áikáráq ketáámá íma itánúnatae.

¹⁵ íniye. aaqáo. miráimanibo ketáámá árain-aimma téqtaa Ítuni akai-yátáákáráq óq-wayukayaba tikániqtae. miráinaqtaa ketáámá itóqma Ítun aúyawaakaa onanataá wemá aqnókáá íniye.

16 Ítuma íbêqa máqtemma wekâq itáíq-itaiq umá máa-kayukama yagaroqtamá wenaúyawaakaa umá aráápayikanena kéiyē. máqten-aayapaq yabíkēna móra-mora-aukapakemma weqtábá-weqtaba akaiyátábá Ítumma yokaa kéumakaae.

17 íbêqa akoqnáá umá uyátárai-nakonopake timá-timune. keráwáqá Yéqtaeowayukaraa umá yeqti aibôq-yuyanakaraq íma máaro.

18 yeqti yúyánámmá paá kumayupí wáiyē. yemá koaráaq-wayukaboata Áánûqtunopake nékaq mááe.

19 yeráwáqá máqte-tawi-kiyaamoq-yataaqa tarôq kéeta minnáyaba íma yigaaebí kémaraae.

20 maamirá-qtátáákáá-qtátááqá Ítuma Metáiyama wenôpake keráwáqá íma ítaraae.

21 ímiye. keráwáqá Ítun-aama kéitaawana wemá árain-iraqo-qtataaqa keráwáqá tiráátiraiye.

22 keráwáqti naayón-ááímmá keráwáqti túgoma ákain-aikaraq naayó-páái-únákáqtóráá umá tiwáábáq kabiraimmá maamirán-ááímmá keráwáqá paábaq matúwáaro.

23 minnámo matuwéqa aúgen-unakaqtoraa umá aúge-tuyanakaraq aúgen-aikaraq kúberaaro.

24 mirámô éqa káqomma íráqô-kanokaa umá kúberanoē. aúgemma káqo-naqa aúqma keráwáqti táaimma aokariq umá kateko umá Áánûqtun-aaikoraa umá wáino.

25 miráinaqa kaaqaari-áímmá ítero. aati-aatimá pááq íni-qtataaqtaba árain-aimma tero. ketáámá mimórá-túgóni waayúkaboqtaa wenamí-kenamin umá paá árain-aiqtaa tennatao.

26 abo keráwáqá tiyámma ínaqa íma kúmiq-yataariq oro. abo íma tiyámma yuwákaiyana wáino, ímiye. mimórá-yúpáámá aabaúmá íma kupékainaga

27 abo tiyámmo íq-ia kéiyana moena Tááqtaama tirunóbáqá yaberániye.

28 keráwáqti aúkáapike móra-nakoma moyá-nákómá máqē-urenama íma ókaraq moyámmá mayáino. íma miráinimanibo wemá mayái ko mayáino. wení ápéqtaba kamáa káena mayai kémayena anaékaqa móra-yataaqa íma makáiyakayukama yemmá kanaarâq yíwâqnaa íno.

29 tóyaupike táwî-aimma íma yuwákéraq tero. miráimanibo paá mi-kátáámá waayúkama umá yíqtaaiq ínîn-aimma tîyana keráwáqti táagoma yemmá íráqôniq umáyikaniye.

30 Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá ummaa-yátááqá íma áméro. keráwáqti matúq-matuq umá táí-meyakaraq puí-yátáákárâq mipíkemma keráwáqá Áánûqtuma tiwíkaitana wení Aokaq-Áágómá keráwáqti tiwirai-yátáákómmá kárapaiye.

31 táwî-toiqa makéq máqten-aimma temmá paábaq iyaabótúwáaro. íma tîyan-aimma aayaqtaá umá téraq káqo-kayukayaba mamá táíq umáyikai-tuyanamma íma ítáaro.

32 anónna-anonna umá íráqôniq oro. anónna-anonna tîyaqa áméro. abo taákaq oro. Ítuni áwíkaq Áánûqtuma keráwáqti otaammá paábaq matukáiqtaba keráwáqá miraráá umá anónna-anonna otaammá paábaq matúwáaro.

5

1 aboámá wení iyápó-annama yíkainiq umáraa Áánûqtu keráwáqtabá kákaiye. keráwáqá wení iyápó-annaboq wenáikaá umá keráwáqti táaimma mamá pááq

oro.

²⁻³ Ítu Metáiyama keqtáá tiraáténa ákáiniq umá keráwáqá káqo-kayukayataba tikaíno. minná Ítu Metáiyama keqtááyábá ákáitana wenaúwaraimma tímikaiqtaae. Ítiráaeo-wayukama yeráwáqti kúmiq-yataaqtaba móra íráqô-kamma ikámma Áánûqtukaq ámikaane. íbêqa ketáái kúmiq-yataaqatabama Ítuma ketáái amí-yátááqá Áánûqtukaq máqe-urena Áánûqtu min-ámí-yátááqtabá amuqá makáine.

keráwáqti aúkápimma kebó-yátááqátábá káqo-kayukati máqte-qtataaqtaba túranannama aiyábámá maami-kááyáq-yátááqtabá íma tero. Ítumma waráiya-kayukama maamirái-qtataaqtaba íkéte.

⁴ kebó-áímmá aábê-aikaa umá ítero. ímiye. paá keqtóyauqa ógaaqma Áánûqtuqtaba “tíkaiye” tero.

⁵ maaminnáyaba taákaq máráaro. maa-káyúkama kebó-yátááriq kéo-kayukagaraq káqo-kayukati minnáma máyáa-qtataaqtaba yúrananna káa-kayukagaraqa yeqti anónnáma Áánûqtuni tiwirai-nákómá yabíkái-marupaqa íráqôn-apeqa íma wániye. yemá miráuma waayúkama yeqti kamuqá óqtakakenabi yaataké tarôq umáka-qtataakaq kéita-kayukaraa mááe. yemá máqtemma Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberanobo Áánûqtuma yemá anaáepariq umáyikaniye.

⁶ yaímma-wayukama yeqti kaaqaari-áímmá keráwáqá íma iyuwáiyata makáqma aónaaro. mi-káyúkámá maami-táwí-yátááriq kéiya-kayukama Áánûqtuni áyámma mayánóe.

⁷ keráwáqá nékaq maamirá-káyúkábíkémhá máero.

⁸ naayóbáqá keráwákáráq kumayuq-yátáákaráq táwí-yataakaraq tirunóbáqá wáqe-uraimanibo íbêqa uyátárai-nakoma tirunóbáqá máitaq abo keráwápi ómmá ógíqma mááe. miráuma ókón áráakaa umá máaro.

⁹ ókómmá máqten íráqôn-aikaraq arupú-aikaraq árain-aikaraq abarokáq mamá pááq kéiyé.

¹⁰ nói-qtataakoaq uyátárai-nakomma amuqá kémarakaiyaa minnáyaba abáá oro.

¹¹ mi-qtátááqá waayúkama kamayupí kéo-qtataaqa keráwáqá tinaaémma umáyikáaro. miráimanibo keráwáqá yiráátero. yemá otaammá kúyo-kayukama mááe.

¹² táwí-yataaqa waayúkama kumayupí aúpáq oqtábá paá watáayaba kemá tiguaeyô kéture.

¹³ ópi maami-táwí-yátááqá aónama kétageta kanaaráq aónáiyana paábaq kumayukóráá umá kóinanama ókómó anónaraq wení márúqa kémayaiye.

¹⁴ miráipoata maan-áímmá ten-áímmá kéitaunatae.

“keráwáqá túmô wáe-kayukao, itó-oro. pukáapike itó-magiyana Metáiyama ómmá tímíniye.”

téna Áítáiya Áánûqtuni amuné-nákómá naayóbáqá agatáine.

¹⁵ abo keráwáqá nói-qtataaqtababi ommá atéráaro. íma aíbôq-tuyanakaraq mánomanibo aá itai-wáyúkáráá umá máero.

¹⁶ íbêq-yupaama táwí-kanaaboaq keráwáqti túwaraa-kanaama yabíqma arutéraq íma táwí-táwí oro.

¹⁷ íma aíbôq-yataariq ínômanibo uyátárai-nakoni aúyánámmá abáá umá pááq oro.

18 íma aíbôq-nomma néraq neginaaǵı inômanibo Áánûqtuni Aokaq-Áánápó mamá ógiraaro.

19 keráwáqá mi-qtátááqá uyátárai-nako Áánûqtuma káqo-kayukayaba umáyikena keráwáqtábáǵáráq umátikena i-qtátááqtábá ibí anónna-anonna umá tiq-tiq oro. nunamummá ibí tero. uyátárai-nakokaq tirukakékáráq imá tóyaupikemma kaapáúpikeraq tero.

20 ketáái uyátárai-nako Ítu Káríqton áwıkaq ketibotáama Áánûqtukaq “tıkáıye” téraq máqte-qtataaqtaba oro.

21 Ítu Káríqton-aama kéiterağ keráwáqá móra-mora-yuma weqtábá-weqtaba umá yetiménáápáq máero.

22 aaragô, keráwáqá uyátárai-nakon áama wáráanikaa umá keráwáqtı ti-waiqmááti yáama wáráaro.

23 ketáámá itáıq-itaiğ umá kéuna-yutaama Ítu Káríqton aúraa umá máunanataa wemá aqnókáá máıtana miráráá umá ánáakoma aúráıtana wenawaikómá aqnókáá umá máıye. aamô itáa-kayukama Ítun aúraa owana wemá yemmá pukáapike kéyiwiraiye.

24 Ítun-aama itáa-kayukama wenı náápaakoni aménáápáqá mááe. miráráá umá ánáakoma wenawaikónı náápaakoni amenáápáq máıye.

25 yiwaikô, Ítu Káríqtoma wekáğ yirummá ámê-kayukayaba ákáıtana yeqtábá pukuráıye. miráráá umá keráwáqá yiwaiqmááqá keráwáqtı tınáaqmaataba tikaıno.

Ítu Káríqtoma wekáğ yirummá ámê-kayukayaba pukéna

26 wenı watáanapo mamá aokarığ umáyıkaraiye.

yeqtı kúmiğ-yataağ paábağ kématuwena tete umáyıkaraiye.

27 miráuraiğtaba wenı waayúkama anaaékağ wenaúrakağ kanaaráğ itó éta yemá tágaginoe.

unáákáqtôraq paaiğómá kááraa-kaaraa íena íma kaabú-káábú inıkáá umá wenı waayúkama tágaginoe.

wemmá wáráa-kayukama aokarığ éta máqten-otaakarağ íma waınna miráráá-kayukayaba Ítumma kákaiye.

28-29 yiwiqmááqá yeráwáqtı yúyaba yıkáiniğ umá móraiğ umá yetináaqtaba yikaıno. máqtemma yetúgoma íma kéyiwaagoe. ímiye. abo aáwağ améta íráğôniğ umá kéyabiye. miráuma móra-nakoma wenamááriğ wetábá ákáiniğ umá wenánáakoğtaba akaıno. ánibo Ítuma wenaúgarağ kéyabiye. wenaúma nóınabiyo? ketáámá wekáğ tirummá amúnna-wayukataama wanaúma máunatae.

30 ketáámá Ítu Káríqton aúma máqte-tuyawaagağ máunatae.

31 minnáyaba Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“waagómá wenanóboama kéıyuwena wenánáakote yagaraoqtániye.

maa-kááyáğ-nákámá mimórá-yúmá auráyóye.”

téna Mótetima Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáine.

32 maamin-áımmá aúpáğ áaikarağ wáıye. móra-nakoma wenánáakote kėtibo aúpáğ-áımmá mirá téna Ítu Káríqtoma wenı anaaéma kéwaraa-kayukayaba kėtiye.

33 miráráá umá keráwápıké móra-mora-nakoma wetábá ákáinikaa umá ánáakoğtaba akaıno. ánáakoma awaikón áama yaaguyaqmá itaıno.

6

1 iyápô, uyátárai-nakon-aama kéwaraq keráwáqti tinóboyuti yáama wáráaro. minnáma aanaúramma paá wáíye. naayóbáqá Mótetima maará téna agatáine:

2 “keráwáqti tinóboyuti yáama yaaguyaqma ítáaro.”

minnáma áqnáabaq ámáan-aimma timá móra akoqnáa umákain-aimma Áánûqtu timá tímikaiye. minnáe:

3 “miráráa íyana máqte-qtataakoma íráqôniq umáqtikainaq maa-márábí ayáqtáa-yupaama mánoe.”

téna Áánûqtuma timá akoqnáa uráine.

4 yiboáo, íma keráwáqti iyápóma mamá áyámma í-yátáápí aúqykáaro. ímibo keráwáqá uyátárai-nakoma tiráatinikaa umá keráwáqti iyápóma yiráátero. yemá táwî-otaama kéguiyamma yemmá táí-meyamma yímero. keráwáqá mirámô éqa yemmá anaúrakaq mamá yiráátimayikanoe.

5 mayái-wáyúkáo, keráwáqti kawáá-wáyúkátí yáama wáráaro. tirukaké yáama yaaguyaqma wáráaro. keráwáqá ítu Káríqtokaq mayái kémayeraq miráráa umá keráwáqti kawáá-wáyúkáráq mayái yikáinaiq umá íráqôniq umá máyáaro.

6 móra-nakoma íma yabíkáinaq keráwáqá aati-aatimá íráqô-mayaima máyáaro.

7 keráwáqá paá waayúkayaba yimuqá marakaí-máyáimá íma mayánômanibo uyátárai-nakoqtaba amuqá marakaí-máyáimá máyáaro.

8 taákaq máráaro. íráqô-qtataariq keráwáqá kéomma mimórá-yátááqá anónnáma uyátárai-nakonopake mayánoe. maamin-áímmá máqte-kayukayabama áraíne. mi-máyái-wáyúkámá ápéqa máyáakaraq mi-máyái-wáyúkámá íma ápéqa máyáakaraq máqte-mayai-wayukayabama maamin-áímmá áraíne.

9 kawáá-nákô, keráwáqti mayái-wáyúkáyábámá móraiq oro. keráwáqá yemmá íma ikatí-áímmá tero. taákaq oro. uyátárai-nakoma Áánûqtuma yabíkái-marupaq wemá yeráwáqti uyátárai-nakaraq keráwáqti uyátárai-nakaraq mimórá máena wenaúrakaq paá-wayukagaraq anô-kayukagaraq íma mááe. ímiye. máqte-kayukama mimórá-áúyánákáq kéyainaiye.

10 keráwáqti tébakaq-kanaama maa-márábímmô máeqa uyátárai-nakoqtaba akoqnáa-wayukama aúráaro.

11 keráwáqti akoqnáama uyátárai-nakonopake máyáaro. wení akoqnáarake matéqa weyukáa mayéq keráwáqá Tááqtaama makáqma yabitíné ínnayaba keráwáqá akoqnáa umá kanaarácq itó-inoe.

12 ítáaro. ketáámá íma waayúkate ááíqa kéunatae. ketáámá maa-márábímmá anókogaraq yeqti náápaakaraq kumayupíqtábá ááíqa kéunatae. ketáái ááíqa waátama ketúrapike íma kanaarácq káonetaa yeté ááíqa kéunatae.

13 mirá kéibo Áánûqtun áaimma weyukáa mayéraq mi-táwí-kánáámá yínnama keráwáqá imaamu-wáyúkáráa umá kanaarácq itó éq íma yawautínoe.

14 miráuma keráwáqá itó umá imaamu kuyéqa Áánûqtuni árain-aimma tímûranna kuyéq wení arupú-yataaqa títaaraq tiraaqá kuíyana waátá-akoqnaagoma keráwápímmá íma kanaarácq kobérániye.

15 maami íráqô-kataama kaayoné-yátááqtábá áitauqo ánákuyonaikaa umá mi-kátáámá taákaq máráaro.

16 maamirá éq keráwáqti itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa túbáqá keráwáqti weyukóráa umá akoqnáa ínaq itó oro. keráwáqti uyátá-maqma itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa Tááqtaama uyátanena ínnama aúyaqtikaniye.

¹⁷ keráwáqá pukáapike atóbatikaniqtaba Áánûqtu akoqnáá umá timá-timena maamin-áímmá yaqtóráaro. maamin-áráin-áímmá tiqnókáq kámokaa kúbereq abo tokóruraa-puma múte yaúyoro. keráwáqtí tokóruraa-puma minnáe. Áánûqtun-aama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tímikaiye.

¹⁸ nunamummá tíq-tiq oro. nunamummá kéteraq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ayuwáiyana keráwáqá nóin-ainabi tînômma tiráátiniye. nunamummá kéteraq túbanaaq umá yokaa umá máero. máqtemma itáiq-itaiq kéo-kayukayabagaraq

¹⁹ keqtábáqáráq nunamummá tíq-tiq oro. kemá tóyauqa ógaraananama Áánûqtuma árain-aimma arupú-aikaraq timíníqtaba minnáyaba nunamummá tero. kemá itó-uma waayúkati yúbáq Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení Metáíya Ítuqtaba tenúnnayaba Áánûqtukaq nunamupí timá áméro.

²⁰ kemá waayúkati yúbáq kéteq ikatíq íma ónúnayaba minnáyabagaraq nunamupí tero. miraráámô Ítu Káríqtoqtaba tiráunaboq íbêqa kaarabútibi akoqnáá-annanapo (téininapo) atáá umátíkáawaq máune.

²¹ Tíkikati wemá min-áúbá-wánnáámá keráwáqtôpaq maména wíniye. wemá ketí máqte-qtataaqtaba kemô únnayaba móma timá-timiniye. wemá ketáái íráqô-tibaqawaaraa-naqa máena wení mayairáq uyátárai-nakoqtaba yáqtoqma akoqnáá kéíye. wemá máqte-qtataaqa maabáq wái-qtataaqtaba timá-timiniye.

²² keráwáqá keqtááyábá itánôqtaba keráwáqtí tíaqa umá tíqtaaiq íníqtaba wemmá timákaraune.

²³ maami kaayoné-yátáákáráq akai-yátáákáráq ketibotáá Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yeqtôpake kéitaq keráwáqá mayaígáae téq kétune. keráwáqtábá itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq ketáái máqte-tibaqawaaraa-kayukagaraq mayaígáae téq kétune.

²⁴ keráwáqá keráwáqtí akai-yátááqá uyátárai-naqa Ítu Káríqtokaq íma aúyatikeq keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataaqa mayaígáae téq kágayaune. kemá Póroe.

Pirípiani

Ítun **anaae ké**waraa-yubaq **Pír**ipai-marupaq **Pó**rogaraq **Tí**motite **án**ná-naupaq **Aró**mubaq **agatá**áye.

¹ maa-páátímá Pórogaraq Tímotite kerátáyôpakene. kerátámá Ítu Káríqtوني kaqtó-nakae. kerátámá náayuwabi Pírípai-marupaq Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéoyubaq kágayauye. yeráwákáráq mi-káyúkámá náayubi Áánûqtuni waayúkama mórabi áikuyo-yubaq yabíkáa-kayukayopakaraq maami-páátímá kágayauye.

² Áánûqtuma ketíbotáámá uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákógáráq yenákámá keráwáqá máqtemma tímetaao.

³ kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq keráwáqtábámá Áánûqtukaq “tíkáiye” kéteqa

⁴ kemá Áánûqtukaq nunamummá kéiteq timuqá kémaraune.

⁵ íbêq-awaataqa Áánûqtuni átê-wataama tí-máyáímá mamá kemmá tíwáqnaa urááwapoq kemá timuqá kémaraune.

⁶ ánibo maaminnáyaba kéitaune. Áánûqtuma keráwáqtí íráqôn-aaimma áaimma átáma miráurena wemá miráumae kéuwinana mi-kánááráq Ítu Káríqtoma yawéqma kumín-awaataq keráwáqtí íráqôn-aaikoma mütûq pááq umá ánataniye.

⁷ kemá aati-aatímá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq ketirummá keráwáqá timúnnama arútáiniq kéiye. abo keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataakomma keráwáqá ketêgaraq yáíkaa kéunatae. kemá Ítuqtaba átê-wataama áraine téq akoqnáá umá túnnama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáíkaaq umá matáunatae. naayóbáqá kemá ánná-naupaqa máqe-uraunaboqa íbêkaraq kemá ánná-naupaq máunama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáíkaaq umá matáunatae.

⁸ Áánûqtuma ketáama ítáimma áraine. ánibo kemá kétima-timunama keráwáqá ketirukaké kétimunnama miráuma Ítu Káríqtوني arukakékáá umá keráwáqá kétimune.

⁹ kemá keráwáqtábámá Áánûqtukaq maará téq kétune. keráwáqtí tirummá amí-yátáákómá anóniq umáe uwíyábá kétékaiye. Áánûqtuni árain-itai-yataaqa mayaígáae téq kétune. nóinawabi íráqóniq éna nóinawabi táíq ínayabama yaináigáae téq kétune.

¹⁰ keráwáqá miráiyatabama mú mikákáá íráqô-qtataaqa kanaarácq mayánoe. keráwáqá mú mikákáá íráqô-qtataaqa mayáiyana Ítu Káríqtoma yawéqma kumíní-kanaaraqa keráwáqtí kúmikaraq tigaemá í-yátáákáráqá Áánûqtun-aurakaqa íwaniye.

¹¹ ímiye. keráwáqá wenamá Ítu Káríqtunopake árain-iraqo-qtataaqa yiqatátááqnápó keráwáqá ógiranoe. mín-íráqô-qtátááqá keqtáá kétimitabataa ketáámá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba kéteqtaa wanáwíqa múte kéyayunatae.

¹² ketíbáqawaayuo, keráwáqá maaminnáyaba itaígáae téq kétune. kemá maakáqá ánná-naupaq máunanaboana átê-wataagoma Ítuqtaba wéyáwé uráiyé.

13 miráuma anómma yabíkáa-kayukati kawáá-wáyúkágáráq yaímma káqo-kayukagaraq máa-yuma yemá máqtemma kéitaamma kemá Ítu Káríqtoni kaqtó-
napoaq ánná-naupaq máune.

14 kemá ánná-naupaq máunataboata taíganimma Áánûqtuni waayúkama yeqtí
Ítukaq itáíq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma akoqnáá uráíye. íbêqa yemá
waayúkati yúbáq itó kéeta átê-wataama akoqnáá umá kêteta íkatíq íkéoe.

15 yaímma-wayukama kárún-aimma timátiketa yemá anón-iwiqa mayaiyábá
kéyikaitataboata Ítuqtaba átê-wataama kétémanibo óq-wayukama Ítuqtaba íráqóniq
ónáae téta kéte.

16 Áánûqtuma kemmá wenáama mayaiyuwánúnayaba mi-máyáímá
timikaitata yemá minnáyaba kététaboata yeqtí yirukaké kéte.

17 mi-káqó-káyúkámá Ítu Káríqtoqaq itáíq-itaiq í-yátáákáké íkete. ááqibo
yemá kemmá kárún-aimma kétima-tikaae. kemmá tú-tiqa í-yátááqá arúbama
timínôqtabama yimuqá kémaraae.

18 ááqibo yemá waabá-káyúkátí yúbáqá Ítuqtaba átê-wataama itáíq-itaiq kéeta
tíyanabi paá yeqtí yóyaukake min-áté-wátáámá Ítuqtaba tíyamma minná íráqô-
qtataqa wáitaq kemá timuqá kémaraae.

19 owé. kemá timuqá paá maráiq-maraiq ónúne. keráwáqá keqtábá
Áánûqtukaq nunamummá kétéwana Ítu Káríqtoma kemmá tíwáqnaa kéíye.
mirái-qtataaqtaboqaq kemá kéitaunama Áánûqtuma kemmá tiwíqma paá
ayúqtikaniye.

20 uyátárai-nakoni mayaiímá mayaiyábámá kemá tigaemá iyábá íkétikaiye.
kemá tú wamá máenawabi púyónama íbêkaraq aati-aatimá Ítu Káríqtokaq íma
íkatíq éq yaaguyabíyábá kétéikaiye.

21 ketí túyánápímmá aúwaraimma nóinabiyo? minná Ítu Káríqtoqtaba
miráiyaba kéune. puí-yátááqá nóinabiyo? minná uyátá-maqma íráqô-qtataare.

22 kemá maa túráqô matúq-matuq ónúnnama maannáyaba wáíye. Ítu
Káríqtoqtaba íráqô-mayaima mayaiyábá wáíye. miráinaq kemá náanawaq aúyaq-
maranuno? paá tú wamá mánu puyónúnô?

23 kemá maami-kááyáqá íráqô-qtataakoni aúkápimma máune. kemá Ítu
Káríqtote Áánûqtuni márûpaqa umma mánunayaba kétéikaiye. mirámô onanamá
kemmá íráqóniq íniye.

24 miráimanibo keráwáqtábámá kemá íma púyónama minná íráqône.

25 kemá máananama keráwáqá íráqóniq umátikaniye. minnáyataboqaq kemá
itáunnama kemá íma árúqa puyónúne. miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéonana
keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma anóniq kéinaq keráwáqtí itáíq-
itaiq í-yátááqtábá timuq-yatáákaráq uyátá-maqma anóniq íniye.

26 miráuma keráwáqá kemmá ókaraq kétémoneqa ánná-naupake kúmônayaba
Ítu Káríqton-awíqa kanaaráq múte yawuínoe.

27 íbêqa keráwáqtábá maannáma anó-qtataare. keráwáqtí táaimma Áánûqtuni
átê-wataarake máyáaro. mirá kéíyaq kemá keráwáqtópaq ímo yéqa keráwáqtí
íráqôn-aiiqtaba itánúne. itáíq-itaiq í-yátááqátábámá akoqnáá kéeraq keráwáqá
máqtemma mimórá-túyánákáq máero. átê-wataama Ítuqtaba kéyaqtoreraq
keráwáqá máqtemma mimóráráá umá máeraq Ítuni namuro-wáyúkámá webó
agayíkáaro.

28 keráwáqti namuro-wáyúkáyábámá ikatíq íoro. akoqnáá oro. mirámô kéiyatama keráwáqti namuro-wáyúkámá timónáiyamma keráwáqá yemmá kanaaráq uyátáawaniq ínoe. taákaq máráro. móra-waigoma yemmá uyátánimma wemá Áánûqtue.

29 Áánûqtuma keráwáqá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukama máigaae téna aúyaqtikaraiye. miráipoaq keráwáqá wekáq itáíq-itaiq kéowana Ítuqtaboaq tú-tiqa mayaiyábágaráqá Áánûqtuma keráwáqá aúyaqtikaraiye.

30 keráwákáráq kegáráqtáá mimórá-ááiqtáá kéunatae. minná Áánûqtuni aakótê Tááqtaani aakótê ááiqa kéoye. miráinaq kemá ááiqa únaq aónaaniq umá miráuma ááiqa oro. miráitaq kemá ááiqa paá íq-íq kéune.

2

1 keráwáqti túwaraikoma Ítu Káríqtoqtaba mamá akoqnáá kéumatikaiyo? weni akai-yátáákómá keráwáqá timakakí kéiyó? weni Aágomma aanabóráá umá kémayaao? Ítun anaaémo káqowa-kaqowamma kaayoné kéumayikaa? keráwáqti tirummá káqowa-kaqowamma kéyimeo?

2 mirámô kéeqa kemá maará téq keráwákáq inaa kétune. máqtemma keráwáqá mimórá-túyánákáq máeraq mimórá-tikái-yátáapí yagaroqtaaro. kemá káonaune. keráwáqtabá timuqá kématikaune.

3 aúyababa íoro. keráwáqti túma íma mamé úyôro. ímibo móra-morayuti aménáápáq máero. aati-aatimá káqowaqtabama túyánápímmá téraq “wenáwíkomma ketíwíkomma uyátá-maqma wáíye” téraq tero.

4 kenamááríq keráwáqtabá íma yabi ínômanibo káqo-yuyabagaraq yabíyíkáaro.

5 keráwáqti túyánákómá Ítu Káríqtoni aúyánákáá íno.

6 wenáaikoma Áánûqtuni áaikote móraiq kéíye. wemá Áánûqturaa umá máqe-uraimanibo min-náápáámmá íma yáqtokaiye.

7 ímiye. weni anó-tagama-yataaqa paábaq yukéna kaqtó-naqa aúkáiye. wemmá aaragómá marákáitana paá maa-márábin-nákáá aúkáiye.

8 wemá Áánûqtugaraq waayúkagaraq yeqti yiménáápáq wetábá wenamááríq maréna máqe-uraiye. wemá Áánûqtun-aama waréna puí-yátááqá máyáitata kaapaq-yátáq ikámôwana pukuráíye.

9 miráimanibo wemá aamá itáitanaboana Áánûqtu wemá pukáípíke mamá itó umákátuwena mú mikákáá yanaa-márúpáq akéna wemmá máqten-awíqa uyátá-maqma yanaan-áwíqá ámikáiye.

10 miráinaq máqtemma Áánûqtuni-marupaqa máa-yugaraq máqtemma maa-márábí máa-yugaraq máqtemma maa-márágóní aménáápáqá máa-yugaraq min-áwíqá kéíteq Ítuni aúbáq yiraayutaúmmá ayánoe.

11 ánibo máqten-oyaukoma téta “Ítu Káríqtoma uyátárai-nare” téta tínoe. miráinata máqtemma wenaboámá Áánûqtun-awíqa múte yauwínoe.

12 tíkáin-aanabo, ketáama wáráro. kemá keráwáqtê máqe-uraunaqa ketáama wakááe. íbêqa kemá keráwáqtôpake yatákuraanaqa uyátá-maqma ketáama waqmá arútaaro. keráwáqti kúmiq-yataapikemma Áánûqtuma keráwáqá tiwíkaiqtaba káqo-yuma yiráátéraq Áánûqtuma mi-qtátááqtabá amuqá íma márái-qtataariq íyábámá ikatíq oro.

13 taákaq máráaro. Áánûqtuma tirunóbáqá máena wenaúyanákáq miráin-oqtaba tíwáqnaa kéíye.

14 nôrawabi kéeqa nárún-narún-aimma íma téraq nóbíq-aimma ítero.

15 waayúkama íma waátá-yataariq í-ááímmá aónaa-kayukaraa keráwáqá oro. keráwáqá waayúkama yeqtí áaikoma waátá-yataariq éna kaé-kai-yuti aúkáapimma máamanibo keráwáqá Áánûqtuni iyápóma yeqtí otaamá íma wáiniq umá miráuma máaro. wiyókómá aabayákáq kamá tágainikaa umá keráwáqtí táaikoma ókáá umá maa-márábímmá kamá tágaino.

16 keráwáqá maa-márábí-káyúkámá matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba watáama kétima-yimeqa keráwáqá miráuma wiyókóráá umá táganoe. miráinana Ítu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtábá timuqá maránúne. miráinaq kemá ítáanama máqtemma ketí mayaígómá paátataakaa íma íniye.

17 ketúgoni naaegómá Áánûqtukaq amí-yátáákáá umá aqti ínyô? keráwáqtábámá kemá puyónúnô? mirámo ínaqa kemá timuqá kémareq keráwákáráq Áánûqtukaq “tíkáiye” tenúne.

18 keráwákáráq timuqá kémareq kemá púyônayabama Áánûqtukaq “tíkáiye” tígáae téq kétune.

19 uyátárai-naqa Ítumma akáinaqa kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtópaq pááqya-kanaabi wíniye. miráinana wemá keráwáqtábá kemmá mamá kanaaráq kétima-timena umá tíqtaaiq íniye.

20 maakáqá wemá wenamáa ketí týaqa kéyainena keráwáqtábá aúyanámmá kéitaiye.

21 tébakaq-wayukama paá yenamáárlq yetábá yúyanámmá kéitaae. mi-máyáimá Ítu Káríqtoqtaba mayaíyábámá íma yúyanámmá kéitaae.

22 Tímoti wení íráqô-mayaiyabama keráwáqá kéitaae. átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáqá týábámá kemmá tíwáqnaa kéíye. miráuma áanikoma aboámmá áwáqnaa ínikaa umá ketê mayaímá kémayaiye.

23 ketineqá nói-qtataarabi pááq íné ínata timá-timiyaaqá kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtópaq wíniye.

24 ánibo kegáráq keráwáqtópaq pááqya-kanaabi wíyábámá kemmá kétikaiye.

25 keráwáqá Ipaaparoráitatimma ketópaq timákáawana íréna íráqóniq umá kemmá kawáá umátíkaraiye. ábâkoma awaaómmá áwáqnaa ínikaa umá kemmá tíwáqnaa uráíye. wemá ketê mayaímá kémayena ketê yagaróqtamá Áánûqtuni watáama téna ááíqa uráíye. íbêqa keráwáqtópaq kemá wemmá yawwéqma timákanaa kéune.

26 wemá máqtemma keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kákaiye. keráwáqá weqtábámá karí kémayaiye téq ítaraataboana wemá netuq-áúyanámmá ítaraiye.

27 áraimma wemá anó-karima mayéna púyôwaniq uráíye. miráimanibo Áánûqtuma wemmá paru-yátááqá ámitana ípukaiye. kekáráq Áánûqtuma paru-yátááqá tímikaitana wemá íma pukáitaq kemá íma tirummá í-yátááqá arúbama matáune.

28 miráiniq Ipaaparoráitatimma keráwáqtópaq timákáanana yawwéqma wíniqtabama kemmá ôriq umá kétikaiye. keráwáqá wemmá káoneqa timuqá kémaraiyanama mi-wágómá kemmá mamá timuqá matikáinaqa keráwáqtábámá netuq-túyanámmá ítanune.

²⁹ uyátárai-naoq̄taba tîbâqawaamma weqtábámá “iyo” kéteraq timuqá máráaro. máqte-kayukama náayuwabi Ipaaparoráitima inîq o-yúmá tikaq múte yíkáaro.

³⁰ wemá mayaimá Ítu Káríqtoq̄taba kémayena púyôwaniq uráíye. áqnáabaqa wenaúma aúgugu íyábámá íma aúyánámmá ítaraimanibo wemá kemmá tíwáqnaa uráíye. keráwáqá kenamááriq kemmá miráuma íma kanaaráq tíwáqnaa owániq oq̄tábámá wemá kemmá tíwáqnaa uráíye.

3

¹ ketîbâqawaayuo, uyátárai-naoq̄tabama ôriq umá máráaro. naayóbáqá keráwáq̄tôpaq agatáuna-aimma móragaraq kêtima-timunnamanibo minnáyabama íma tîbô kégaiye. ániibo min-áikómá keráwáqá íraq̄óniq kéumatikaiye.

² kékén-áímmá kêtima-timune. iyákóqtábá atéráaro. mi-káyúkámá yemá ummaa-yátáaqá mamá paá kéeta túma karáiyamma “keráwáqá atóbanoe” téta maqmá káonaae.

³ ketáámá áraimma túma kárataunna-yutaae. Áánûqtuma katáái táabikemma waátá-yataaqa kárama paábaq yuwéna keqtáámá wení Aokaq-Áágómá tímikaiqtabooanataa ketáámá árai-karataunna-yutaae. wení Aokaq-Áágóni akoqnáarakemma ketáámá Áánûqtukaq nunamummá kêtunatae. miráitaq̄taa Ítu Káríqtonopake tágama-yataaqa kémayaunatae. miráitana yúma karáiyátáákómá keqtááráqá paátataakaa kéíye.

⁴ náawabi aúyánápímmá téna “Áánûqtuma kárátaa-tuyababoana mamá paá umátikaniye.” tenama wemá íkárutaiye. ítáaro. kemá máqte-qtataaqa aúgoq̄tabama mirá-umatukaune.

⁵ ítáaro. kemá ketinóma kemmá matíkáitaqa kemá Ítíráaeo-naqa máqe-uraune. inaa-u-náupáqá kemmá matíkáraitana abapaké kaumo-kánáámá yátáitata ketúma kárataane. ániibo kemá Péqtiamaanini ánnábike-naqune. ketítaubikoma yemá Íbaru-aimma tiráawaq kegáráq Íbaru-aimma tiráune. ámáan-aiqtabama kemá Pérati-naqa máeq máqten-amaan-aimma kemá wakáune.

⁶ ámáan-aimma waráiyábámá kemá karuwaaq kéeq minnáyabobaq Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítuq̄taba mórabí áikuyo-yuma kemá yemmá yíkamonaaq maqmá aónaraune. owé. ámáan-aikoma waayúkama mamá íraq̄óniq kanaaráq umáyikaniyaa-awaataq kemá íraq̄ón-naqa máqe-uraune.

⁷ miráimanibo máqtemma mi-qtátááq̄tábámá naayóbáqá “íraq̄ô-qtataare” téq ítarauamanibo íbêqa Ítu Káríqtobobaq mi-qtátááq̄tábámá “paátataare” kêtune.

⁸ mi-qtátáákómá máqte-qtataakoq̄tabagaraq yeqtábámá “paátataare” kêtunamanibo Ítu Káríqtoq̄tabama ketí uyátárai-nakoma máena mi-qtátááq̄tábá wenamá “anó-qtataare” kêtune. min-nákóqtábámá máqtemma káqo-qtataakoma “araatá-qtataare” téq paábaq yukáune. Ítu Káríqtomma wenamá matéq

⁹ weté yagaroq̄tamá mánaa kéune. naayóbáqá Áánûqtun-aurakaqa ketí íraq̄ô-mayainapo kateko ónúnyaba maqmá aónaraunamanibo íbêqa kemá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq umá yáq̄toraunanapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máune. ámáan-aimma waráuna-waigoma kemmá mamá Áánûqtun-aurakaq kateko íumatikaraiibo Áánûqtu keqtáámá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq únnayabataa kateko-yátáaqá paá kêtimiqttaa.

10 íbêqa kemá Ítu Káríqtote áqnaábariq umá yagaroqtánaáq kéune. min-ákóqnaágómá wemmá pukáipike mamá itó-umakaraimma min-ákóqnaágóqtábá itánaáq kéune. Ítuni aú-aíqa yáíkaaq umá mayánaáq kéune. ánibo wemá máena pukáiniq umá ketí kúmiqa íma wáiniq umá mánaa kéune.

11 ánibo kemá túyánámmá itáunana kegáráq pukáanabike itó-ureq aúge-tuwaraimma mayánúne.

12 kemá téq “Áánûqtun-aurakaqa áqa kateko umá mútûq ánataguraune” téq íkétune. ímibo Ítu Káríqtoma kemmá áqa wetábá matáiniq umá kemá mi-kátékó-ááímmá ketábá mayánae téq maqmá aónaqte kéune.

13 ketíbâqawaayuo, “kemá áqa Ítuqtaba uyaatimá uyátaraune” téq íma kétune. ímibo maami-móra-yátááqtábá maará kéune. minná tinnaépaq yukáuna-yataaqtabama kėtiwikaq túbâq wái-qtataaqtaba mayánae téq únnama

14 kemá móma móra-nakoma uyaatimá uyátainiq umá kemá amuq-yatááqtábá uyaatéq ánatai-aqtoraq ónáe téq tiyááqtâma kuyúnnama koma kéyauweraune. min-ámûq-yátááqá wáimma aúwaraimma Áánûqtuma keqtáámá “umma máyáaro” téna Ítuqtabama tááyariqtaae.

15 ketáámá máqtemma náayuwabi Ítuni yiráátínna-aiqtaba waayúkaarikaa umá mirá-onatae. minnýaba keráwáqá káqo-tuyanamma itáianama Áánûqtu keráwáqá abarokáq tiráátiniye.

16 miráinaqtae íbêq-awaataqa min-ámmá waráunataama waqmé wíq-wíq ónátaae.

17 ketíbâqawaayuo, kemá miráunaiq umá keráwáqá mirá-oro: miráinaq keráwáqá mi-káyúkámá yemá ketáá miráunaiq umá miráó-kayukati yáaimma wáráaro.

18 taígani-taoqa maamin-áímmá timá tímikaunama íbêqa tiqnumá kéyaitaq ókaraq kétima-timune. minná taígani-kayukama Ítu Káríqtuni namuro-wáyúkámá máeta Ítuma yeqtábámá kaapaq-yátâq nôrawabi umáyíkaraiqtabama paábaq awéqtâma kéyuwaae.

19 yemá yawítigino-marupaq wínoe. yeqtí aáwaqa awetáwaata umá naan-áíkmá Áánûqtuni amáákaq kéuwiye. Áánûqtun-aurakaqa yigaemá í-yátááqtábámá yemá yeqtí yúma maméta kéuyoe. yemá yeqtí yúyánámmá mimóra maa-márábí-qtátáákáq áatuqma kémaraae.

20 ketáái naa márûqa Áánûqtuni márûpaq wáiyee. keqtáá atóbatanin-naqa uyátarai-naqa Ítu Káríqtoma kumínîqtaba awé kéunatae. wemá Áánûqtuni márûpakemmo kuménama

21 ketáái túma waerániye. ketáái aqnú-tútáámá mamá wenaúraa tágama-yataakaraq aútikaniqtaae. mirámô ínîmma mimóra-ákóqnaáráké máqte-qtataaqa wení náapaakoni aménáápáqá kémaraiye.

4

1 ketíbâqawaayuo, keráwáqá kemmá tikáin-aanaboma máawaq keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kétikaiye. keráwáqá kemmá mamá timuqá kématikeq ketí mayaígóqtábámá amuq-yatááqá mááe. ketí tikáin-aanabo-wayukao, Ítukaq itáíq-itaiq umá máeraq yaqtóráaro.

2 Yúóriaoyaa Tíqtikio, ókaraq uyátarai-nakoqtaba kenákámá ke-ánánóráá umá máakaao.

³ ketíbàrawaao, egáráq mi-kááyáq-ínikórátamá yíwáqnaa uwo. yenákámá keti yagaroqtamá Ítuqtaba átê-wataama tí-máyáímá matááye. ketáámá máqtemma Kérémeqtigaraq yagaroqtamá tébakaq mimórá-máyáímá máyáa-yugaraqtaa yagaroqtamá mayaimá matáunatae. ániibo máqtemma yeqtiwíqá matúq-matuq í-áwíq-wánnáábí wáiyé.

⁴ aati-aatimá uyátárai-nakoqtaba timuqá máráaro. móragaraq kêtupo timuqá máráaro.

⁵ máqte-kayukama iyuwáiyatawaq yemá keráwáqti kaayoné-ááímmá aónaaro. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma íma nékaq máiyé.

⁶ kéqokeq-yataaqtabama netuq-túyánámmá íma ítáaro. Áánûqtukaq nuna-mummá kétéqa nóiqtababi íyaqtaba wemmá kétimameraq “tíkáiyé” téraq wekâqô ítama káoneqa tero.

⁷ miráinaq keráwáqá máeq Ítu Káríqtokaq kamuqá kêtaiyanama Áánûqtuni kaayoné-yátáákómá keráwáqti túyánákárábi túraqa yabítikaniye. mi-kááyóné-yátáákómá ketáái itai-yátáákómá uyátá-maqma wáipoaqtaa ketáámá árain-uramma mí-wágóní áaimma íma kanaarâq itánúnatae.

⁸ ketíbâqawaayuo, maannâma keti aqto-wátááe. min-arái-qtátáákárâq mi mûte yauwi-yátáákárâq arútai-qtataakaraq otaammá íma wái-qtataakaraq tirunóbáqtaá íráqôniq i-qtátáákárâq Áánûqtuma keqtááyábá yaaguyabikáae it-qtátáákárâqá mí-qtátááqtabámá keráwáqá túyánámmá ítáaro.

⁹ mí-qtátááqtabá tiráátiraunama taákaq makéraq mirá-oro. wataarake keráwáqá kêtiraateq nói-qtataarirabi uráunarakekaraq tiráátiraune. kemá tiráátiraunaiq íyanama Áánûqtuni kaayoné-yátáákómá keráwáqte wániye.

¹⁰ uyátárai-nakoqtaba miráunama kemá timuqá kémaraunaq keráwáqá keqtábá tirummá kéumatikaae. naayóbáqá keráwáqá kemmá tirummá umátikaraamanibo kemmá tíwáqnaa ínôqtabama aammá íma wáqe-uraiye.

¹¹ kemá paá móneqtabama íma kêtune. ímiye. kemá taíganiqtababi pááqyaqtabama kanaarâq timuqá maránúne.

¹² kemá áwáyoq-naqa máeq oótan-naqa máqe-uraune. taíganin-aawaqa naíyábábi táama yaíyábámá kemá kéitaune. kemá nóiqtababi onnamá uyátá-maqma marérobi máqte-qtataaqa íma maréq ónúnayabama kéitaune.

¹³ Ítu Káríqtoma kemmá akoqnáama kêtimiqtababoq máqte-qtataaqa ketúraq páaq ínayabama akoqnáá umá kanaarâq mánune.

¹⁴ miráimanibo kemá taígani-ummaa-yataaqa kémayaunaqa keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráamma minná íráqô-qtataare.

¹⁵ kemá keti áqnáabaq-yupaama waabá-káyúkátí yúbáqá Ítuqtaba átê-wataama tiráunaq keráwáqá Pirípiani-wayukama kéitaae. minná kemá Maaterónia-marabake yuwéq kéunaqa keráwáqá kenamáa tíwáqnaa umá móneqa tímikaae. tébakaq Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuma yemá kemmá íma tíwáqnaa urááe.

¹⁶ owé. óq-taoqa kemá Tetaróníkaq máunaq miráráá umá tíwáqnaa urááe.

¹⁷ kemá móneqtaba íma ítama káonaunamanibo keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráápoana Áánûqtuma íráqô-meyamma tímíniye. ániibo minnáyaba timuqá kémaraune.

¹⁸ Ipaaparoráitama keráwáqtoþake amí-yátááqá kemmá tímítaq íbêqa kemá nóiqtababi kéunnaa kémayaune. átê-kuyumma ín-amí-yátááqá Áánûqtukaq ámêwana wemá amuqá kémarena máyáinikaa umá keráwáqti amí-yátáákómá mirá-uraiye.

¹⁹ ketí Áánûqtuma Îtu Káríqtoni íráqô-qtataakokake máqte-qtataaqtabagaraq keráwáqá ommá timíniye.

²⁰ Áánûqtuma ketibotáámá wení tágama-yataaqa wáimma watúq-watuq umá wení tágama-yataaqa wániye. miráuma waíno.

²¹ Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Îtu Káríqtonnama máa-yuyopaqa miráo-maarao-aimma kêtimayikaune.

²² tíbâqawaaraa-kayukama ketê máa-yuma keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye. máqtemma Áánûqtuni waayúkama maabáq máa-yuma miráo-maarao-aimma kête. ánibo yemá náayuwabi Títaani anómma kámááni-naupaq mayaímá máyáa-yuma yemá keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma ôriq umá kêtimatikaae.

²³ uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqti taágote yagaroq-tamá waíno.
kemá Póroma
Tímotigarare.

Koráátiani

Ítun **anaae ké**waraa-yubaq **Koráá**tai-marupaq **Pó**roma
ánná-naupaq **má**ena **watá**ama **két**itana **Tí**moti **agatá**iye.

1 min-áubámá kemá Póroma mórama Ítu Káríqtoni timáyíkarai-kayukabike-naqa ketáái tibáqawaaraa-naqa Tímotigaraq kágayaue.

2 Áánûqtuni waayúkama Koráátai-marupaqa Ítu Káríqtoqtaba kerátáái tibáqawaayuma yemá Ítukaq itáíq-itaiq umá kényaqtoraa-yubaq kágayaue. Áánûqtuma ketibotáámá kaayoné-yátááqá wení íráqô-qtataakokaraq keráwáqá timíno.

3 kerátámá aati-aatimá Áánûqtuma ketáái uyátárain-naqa Ítu Káríqtoni aboákáqá nunamummá keráwáqtábá kétéka “tikáíye” kétuye.

4 Áánûqtuma wení márûpaq keráwáqtí meyámmá tikáitana wáitaq awé oqtábámá ketáámá ítarauatae. abo keráwáqá Ítu Káríqtoqtaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéeq keráwáqtí tirummá Áánûqtuni waayúkama yímêqtabama kerátámá kéitauye.

5 áqnáabaqa keráwáqá árain-aimma min-áté-wátáámá Ítuqtaba matáamma minná íráqô-meyaqtaba Áánûqtuma keráwáqá timínítqa ítaraae. abo Áánûqtuma keráwáqtábá min-íráqô-méyámmá wení márûpaq tikaraiye.

6 maamin-áté-wátáágómá máqte-marabaq wéyáwé kéíye. minná Áánûqtuni íráqô-qtataakoma máqten-aukapaq wéyáwé kéitana keráwáqtí áukáapikaraq wéyáwé kéitaq keráwáqá áqnáabaq kéitaq tágama ítaraae.

7 ketáái tikái-tibaqawaama Ipááparatima kerátái mimórá-máyái-nákómá wemá keráwáqá tiráátiraiye. wemá Ítu Káríqtoqtaq itáíq-itaiq umá kényaqtoarena keráwáqá tíwáqnaa kéíye.

8 ánibo Aokaq-Áágómá keráwáqá arummá tímî-qtataaqtaba kekárátámá timá tímikaiye.

9 miráitana wemá kekárátámá timá tímikaitakaboaka kerátámá Áánûqtukaq nunamummá aati-aatimá keráwáqtábá kétuye. Áánûqtuma keráwáqtí túyánápímmá wení auyánánápó maqmá ógitikainaq miráigaae téka kerátámá nunamummá kétuye. Áánûqtuma wení Aágoni itái-yátáákáráq ítama tágai-yataakaraq maqmá ógitikaikaae téka kétuye.

10 miráinaq keráwáqá Áánûqtumma ákái-kayukaraa umá kanaaraq mánoe. ánibo keráwáqá aati-aatimá Áánûqtumma amuqá maránî-qtataariq ínoe. miráinana Áánûqtuqtaba keráwáqá íráqô-mayaima kémayaiyana mi-wágómá íráqôn-aramma iyániye. miráinana Áánûqtuqtabama keráwáqtí itái-yátáákómá uyátá-maqma anómma aurániye.

11 Áánûqtuni tágama-akoqnaabike keráwáqá akoqnáá ínôqtaba nunamummá kétuye. miráinata waayúkama keráwáqá mamá táíq kéumatikaiyaqa keráwáqá paá Ítukaq itáíq-itaiq umá túma pukáinabaq mánoe.

12 keráwáqtí timuq-yatáákákémmá Áánûqtukaq “tikáíye” tero. wemá wení yabíkái-marupaqa ópí yáíkaaq ínôqtaba keráwáqá mamá yokaa umátikaraiye. máqtemma Áánûqtuni óq-wayukate yáíkaaq ínoe.

13 abo wemá keqqtáámá kumayukóní akoqnáábikemma tiwíqmenataa weni ákáin-aanikoni yabíkái-qtataakoni aménáápáq tiwíqmenataa utáíye.

14 weni áanikoma keqqtáámá mamá umátíkaitanataa ketáái kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátukaiye.

15 Áánûqtumma ketáámá íma kanaaráq aónanunataamanibo Ítu Káríqtoma wemá wekáá kéíye. itáaro. naayóbáqá Áánûqtuma Ítu Káríqtomma tarôq umákarena máqte-qtataaqa anaaékaq tarôq uráíye.

16 Ítu Káríqtoni akoqnáarakemmma Áánûqtu wíyôpaq wái-qtataakaraq maa-márábí wái-qtataakaraq tarôq uráíye. ketáámá mi-qtátááqá kanaaráq káoneqtaa íma kanaaráq káoneqtaa únna-yataaqa wemá tarôq uráíye. yabíkái-marupakaraq akoqnáá-yataakaraq uyátáara-kayukagaraq yabíkáa-kayukagaraq náápaamma matokáa-kayukagaraqa máqtemma wemá tarôq uráíye. Áánûqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káríqtonapo tarôq uréna Ítu Káríqtoqtaba tarôq uráíye.

17 miráitana Ítuma máqe-uraitana anaaékaq máqte-qtataaqa tarôq uráíye. ánibo máqte-qtataaqa weni akoqnáánaqo yáqtoqma yagaroqtaráíye.

18 Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuraqa Ítuma yeqti yiqnómmá máitata yemá weni aúma mááe. wemá máqte-qtataakoni áqnaábariq umá máíye. abo wemá pukáipikemmma áqnaábariq umá itó-urai-nare. owé. máqte-qtataaqtabama wemá áqnaábaq-nare.

19 miráuma Áánûqtuma weni máqten-aaimma Ítu Káríqtokaq wáikaae téna tiráíye.

20 ánibo Áánûqtuma Ítu Káríqtonapo mayaímá kémayena máqtemma maa-márábí wái-qtataakaraq máqtemma wíyôpaq wái-qtataakaraqa yauwéqma mamá wenôpaqtaa kéíye. Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq púitana weni naaegómá aqtiúmena kukáimma miráuma Áánûqtugaraq waayúkati aúkápimma kaayoné-yatááqá mamé iráíye. naayóbáqá Áánûqtuma yeqtábá namuq-nákáá uráíne.

21 naayóbáqá keráwáqá Áánûqtunopakemmma nékaq máeq keráwáqti máqte-tai-aaimma tarôq kéeq keráwáqti táí-tuyanakakemmma Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqe-uraae.

22 miráimanibo íbêqa weni áanikoma pukáikakemmma Áánûqtuma keráwáqá mamá weni aanábóiq uráíye. wemá keráwáqtábá miráuraipoaq keráwáqá Áánûqtuqtabama aokaríq éq wenáurakaqa tigaemá íma wáinaq wenôpaq kanaaráq wínoe.

23 miráimanibo keráwáqti itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtoráaro. Áánûqtuma keráwáqá abaúmma ánúqa yamá akoqnáá umátíkaraiqaq máaro. min-íráqó-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataagoma “timénúne” téna timá akoqnáá umákain-aipikemmma káqo-yuma íma iyuwáiyatawaq kerawáqá yabitero. maamin-áté-wátáámá máqte-marabaq kétima-yimewaqa kemá Póroma min-áté-wátáágóqtábá kaqtó-naqa aúkáuqe.

24 miráitaq íbêqa kemá keráwáqtábá tú-tiqa mayáunayaba timuqá kémaraune. Ítu Káríqtoni aú-aíqa weni waayúkayaba matáimma kemá móraiqaq umá kémayauqe. weni waayúkama yemá mórabí áíkuyo-yuma yemá wenaúma mááe.

25 Áánûqtuma weni waayúkama náayuwabi yemá mórabí áíkuyo-yuyaba kemmá mamá kaqtó-naqa aútkaraiye. maami-máyáímá keráwáqá tíwáqnaa

ónúnnayaba kemmá tímikaiye. miráuma wení watáama máqten-aukapaqa “timá-yimiyo” téna timátikaraiye.

²⁶ abo maamin-áímmá kétima-yimiyatawaq waayúkama yemá naayóbáké yéqéna íbêq-kanaaraqa Áánûqtuni aúpáq-áuyánámmá auyôqmakaimma itánoe. miráimanibo íbêqa min-áupáq-áuyánámmá abarokáqtáá uráitata wení waayúkama kanaaráq abarokáq káonaae.

²⁷ maami tágama aúpáq-áuyánámmá máqte-kayukayaba wáimma keráwáqá íma Ítiráaeo-wayukama timá-timenunayaba Áánûqtuma kemmá aúyaqtikena tiwíkaiye. maannáe. Ítu Káríqtoma tirunóbáqá máena Áánûqtuni tágama-yataaqa yáikaq ínôqtaba tiyúwáitaq awé kéoe.

²⁸ miráitaqtaa ketáámá Áánûqtuni watáama máqtemma waabá-káyúkátí yúbáq kêtunatae. ketáámá kékén-áímmá kétéqtaa Áánûqtunopake itai-yátáákáráq káyiraatunatae. miráinataama máqte-kayukati yáaikoma Ítu Káríqtoqtaba mútúq abarokáq umá ánataikaae téqtaa mirá kéunatae.

²⁹ maamináyaba kemá mayaímá kémayaune. Ítu Káríqtoma kemmá máqten-akoqnaama tímikaitaq min-ákóqnááraké mayaímá kémayaune.

2

¹ kemá keráwáqtábá akoqnáá umá mayaímá kémayaunayaba itaígáae téq kêtune. miráitaq kemá Áréórátía-marupaqa túbâqawaaraa-kayukagaraq káqo-kayukama ketóíkaq íma káonaa-yuyabagaraq kemá yeqtábá mayaímá akoqnáá umá kémayaune.

² mirá kéeq yeráwáqtábámá ikatíqa íma ígáae tépoaq kemá mirá kéune. keráwáqá keráwáqtí tirummá amí-yátáákákémmá waayúkama mórabi yabitimá ya áikuigaae téq kêtune. ánibo Ítu Káríqtoqtabama keráwáqá ítama akoqnáá ígáae téq kêtune. miraráá umá keráwáqá kémaeq Áánûqtuni aúpáq-áuyánáqtábámá ítátuwaigaae téq kêtune. min-áupáq-áuyánámmá minná Ítu Káríqtoma wenamááríq wemíye.

³ Ítuma wemá miráuma kíraa umá máena Áánûqtuni máqten-itai-yataakomma ítukaiye.

⁴ miráitaq kemá kétima-timune. waayúkama kaaqaarigón-únitíq-áímmá téta yemmá íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro. yaimma-taoqa yeráwáqtí yáagoma íráqôniq kéibo atéráaro.

⁵ kemá ketúgogaraq yagaroqtamá keráwáqtê íma máunamanibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéitaune. keráwáqá mórabi akoqnáá umá Ítu Káríqtokaq itaíq-itaiq kéowaq kemá keráwáqá kétimoneq timuqá kémarauene.

⁶ keráwáqá áqnáabaqa Ítu Káríqtomma keráwáqtí uyátárai-naqa awíkeq mimóráíq uráániq umá wetê yagaroqtamá matúq-matuq umá máaro.

⁷ keráwáqá wepímmá ánûqa yamá akoqnáá umá máaro. miráinaq keráwáqtí táaimma wenámûraaq taróq oro. ketáámá tiráátirauna-yataaqa yáqtoqma akoqnáá uréraq Áánûqtukaq “tíkaiye” tero.

⁸ keráwáqá yaimma-wayukama íma iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtí ánûqa Ítu Káríqtopi yaráamma yaákama yúwáaro. mi-kááqáári-áikómá paá waayúkati yúyánápíké kéíye. miráinaq keráwáqá yemmá íma iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. min-áímmá waayúkagaraq maa-márábí-tái-wákógáráq káyiraate. Ítu Káríqtonopakemma íma kéíye.

⁹ maanáyaba itáaro. Áánûqtuni mútûq-aaikoma Ítu Káríqtopi wáíye.

¹⁰ ánibo Áánûqtuma mútûq-tuwaraimma tímikaitaq keráwáqá Ítu Káríqtote yagaróqtamá mááe. máqten-akoqnaagaraq máqte-naapaakaraqa wennámiye.

¹¹ Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq oqtábámá waayúkama keráwáqti túma íma kárateaa. ímibo Ítu Káríqtoma keráwáqti kúmiqa paábaq káratukaiye.

¹² ánibo keráwáqá Ítuqtaba nommá pékaamma miráuma Ítu Káríqtoni aúma uqtamákáawana yawwéqma itó-urain-awaameqa matááe. abo Áánûqtuma Ítu Káríqtomma mirá umákaraiipoaq keráwáqá Áánûqtuni akoqnáágoma kanaaráq ínitaq itáíq-itaiq urááe.

¹³ naayóbáqá keráwáqti kúmiqtaboana Áánûqtuma keráwáqá yawááq-uraiye. naayóbáqá keráwáqá Ítiráaeo-wayukama íma máepoaq keráwáqá Áánûqtunnama íma máqe-uraae. miráimanibo íbêqa keráwáqti kúmiqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátuwena wemá keráwáqá Ítu Káríqtote yagaróqtamá aúgen-auwaraimma tímikaiye.

¹⁴ ánibo Áánûqtuma ketáái kúmiqa mamá paábaq yuwéna awikátuwena maamin-ámáán-áímmá ketáámá aratúnnayabataama íma yorauténa yukáíye. ketáái aqtábááma wení agamatá-kánnáábí wáimma ikátuwena kaapaq-yátáq ketáái kúmiqa paá umátuwena “keráwáqti aqtábááma ánatagiye” tiráíye.

¹⁵ wemá táí-wakoni kawáá-wákára máqte-tai-akoqnaagaraq mamá paábaq yukáíye. Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukéna maami-tái-ákóqnáámá uyátáraitata waayúkama mi-tái-ákóqnáágóni kaaqaari-ááímmá aónaraae.

¹⁶ miráinaq keráwáqá aáwaqa néq nommá néq iyábámá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá ámáan-aimma tarôq oro. anón-aawaqa aokaq-kánááráq naiyábábi aagai-kánáágóni ámáan-aiqtabama keráwáqti naayón-ááímmá íma wáráaro. maamin-ááímmá minná paá anaaékaqa árain-auwaraimma yíni-waigoni amané. árain-auwaraimma Ítu Káríqtonopake kéíye.

¹⁷ missing?

¹⁸ miráinaq keráwáqá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá mirán-ámáán-áímmá keráwáqtabá tarôq oro. yemá téta “keráwáqá Áánûqtunopake kaqtó-wayukati náápaakoni aménáápáq máeraq mi-káqtó-wáyúkáráq nunamummá tero” týaqa íma mirá-oro. yemá keráwáqti aúkáapikemma yeqti kaikáá-qtátááqtabá týan-aimma keráwáqá íma itáíq-itaiq oro. mi-káyúkámá yemá paáyaba yeqti yúma maméta kéuyeta paá yeqti yúyánápikén-áímmá kéte.

¹⁹ yemá Ítu Káríqtoma wenamáa ketáái tiqnómmá wemmá ayúwéta kégoe. min-áqnókákémmá mútûq-augoma akoqnááma kémayaiye. ánibo min-áúmá máqtemma Áánûqtuni waayúkama Ítu Káríqtoqtaba mórabi áikuyo-yue. ketáái tiyáátákgaraq amakógáráq mórabi arúbaraayaniq umá miráuma Ítuma itáíq-itaiq kéo-kayukama mórabi arúbama kéyaqtoraitana Áánûqtuni akoqnáárame min-áúgómá akoqnáá umá pááq kéíye.

²⁰ miráitana keráwáqti naayón-ákmá Ítu Káríqtoma kébuitanama min-ákgáráq pukáíye. íbêqa maa-márágóni táí-wakoni akoqnáábikemma keráwáqá paá kéumagoe. miráitaq nóraq itaráq keráwáqti táaimma ayúwáawanawaq maa-márábi-káyúkáti yáaikoraama kéíyo? keráwáqá nóraq itaráq yemá maará téta kétéwaqa kaqtó kéoo? minná

²¹ “maannáma íma ánekuyoro. minnáma ínáaro. maami-káqó-qtátááqá íma ánekuyoro.” téta kétéwaq nóraq itaráq kaqtó umá kéitaa?

²² maami-qtátáákómá paátataakaa umá ánataginiye. maamin-ámáán-áikómá paá waayúkati ámáan-aine.

²³ mirán-ámáán-áikómá waayúkati yúraqaqá íráqôniq kéiyé. miráitana maamin-ámáán-áimmô waraíyábámá íma oyaaq kéipoana yaímma-wayukama yúyánápímmá téta: “maamin-ámáán-áimmá waréqa kemá íráqô-naqune.” téta yúyánápímmá kéte. áaqibo yemá ímiye. miráimanibo ketáái túgoni akaí-yátááqá íma waránáae téqtaama maamin-ámáán-áikómá ketáái íma kanaaraq túwáqnaa kéitaae. ketáái túgomma tebúqa ámênataama íma warániye.

3

¹ Ítu Káríqtoqtaboqaq keráwáqá itó-uma aúge-tuwaraimma matááe. miráinaq Áánûqtuni márûpaq Ítu Káríqtoma máipaqtaba túyánámmá ítáaro. mibáq wemá Áánûqtuni ayáánurapaq náapaan-abitataraq maraq máiyé.

² paá maa-márábí wái-qtataaqtaba túyánámmá íma itánômanibo mibáq wáiq-tataaqtaba túyánámmá ítáaro.

³ taákaq máráaro. keráwáqti naayón-áikómá pukitana keráwáqti aúgen-auwaraikoma Ítu Káríqtote yagaroqtamá Áánûqtuni márûpaqa aúpáq wáiyé.

⁴ keráwáqti árai-tuwaraimma Ítu Káríqtomiyé. ánibo wemá kumínaqa keráwáqá weté yagaroqtamá wení tágama-yataapi mánoe.

⁵ keráwáqti túgoma kúmiq-yataariq ínéta kéomma yíkamma utátúwáaro. miraráa-qtátááqá maannáe. kebó-yátááqá táí-tuyanamma itai-yátááqá túranannama aí-yátááqá táwí-aimma tarôq ínôqtaba tikaí-yátááqá káqo-yuti minná mayaiyábá tikaí-yátááqá mirá-tikaí-yátááqá ikámma utátúwáaro. mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaqa kémayaipoana egaamá aí-yátáákómá miráuma óqtakarabi yaataqá nunamummá tenikáá kéiyé.

⁶ máqtemma mirá-qtátááriq o-wáíqómá Áánûqtuma yemmá mamá áyámma kéumayikaiye.

⁷ naayóbáqá keráwáqá mirá-qtátááriq kéeq mirá kéo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraae.

⁸ miráimanibo íbêqa mirá-qtátááqá keráwáqtôpakemmma nékaq yúwáaro. týamma íoro. káqo-kayukama táiq umáyikayabama túyánámmá íma itéraq káqo-kayukama táí-aimma ítima-yikaaro. námô-yataakoni watáama ítero. ímiye. maami-máqte-qtátááqá keráwáqtôpakemmma nékaq yúwáaro.

⁹ keráwáqá móra-mora-yuma kaaqaari-áimmá ítero. keráwáqti naayón-ááimmá miráuma aútún-únákáqtôraa umá ayúqma paábaq yukéq

¹⁰ aúgen-aaimma mamá kúbekaae. maamin-aúgên-náqá keráwáqiyé. miráinaq keráwáqá Áánûqtuqtaba taíbariq-taibariq umá kéíteq uyátá-maqma íráqôniq umá wekáá umá mánoe.

¹¹ keráwáqá aúgeniq ommá maará kéiyé. ókaraq waayúkama íma yataínoe. Karíki-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yemá náayuwabi yúma kárataa-yugaraq yúma íma kárataa-yugaraqa keráwáqá máqtemma móraiq umáyikanoe. Ítu Káríqtoma máqtemma ketáái tirunóbáqá máiqtaboqtaa karaanóbáq-wáyúkágáráq namuq-wáyúkágáráq ánná-wayukagararabi paá umáguraa-kayukagaraq yemá keráwáqti túyánápímmá mimóráiq umá mánoe. Ítu Káríqtokaq máqtemma itáiq-itaiq o-yúti yirunóbáqá wemá máiyé.

¹² keráwáqá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukama mááe. wemá keráwáqá arummá kétémiye. ánibo keráwáqá Áánûqtuni waayúkama kaayoné

oro. keráwáqá keráwáqtí tíwíqa káqo-yuti yiménáápáq maréraq káqo-yuyabama túma pukáinabaq awé umá máaro. káqo-yuyabama tirummá umáyikáaro.

¹³ keráwáqtí aúkáapimma móra-mora-yuma yíwáqnaa kéeraq móra-mora-yuma otaammá kuíyaqtabama mamá paábaq yuwéraq tiwimmá kamátuwaaro. uyátárai-nakoma keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yuwéna awimmá kégamatuwaiye. miráinaq keráwákáráq káqo-yuti kúmiqa móraiq umá mamá paábaq kéyúweraq tiwimmá kamátúwáaro.

¹⁴ máqtemma mirá-qtátááríq kéeraq keráwáqá káqowa-kaqowamma tirummá yímero. káqowa-kaqowamma tirummá kéyimeqa íráqòniq umá kémaeq máqte-qtataaqtabama keráwáqá mi-mórábí mááe.

¹⁵ Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá ayuwáiyana keráwáqtí tirunóbáqá yabíqtikaino. Ítu Káríqtoma wenaúgoma kímorama wáitaq keráwáqá aokaq-aokaq ááyápáq mááe. miráinaq mimórá-túrää umá mayaímá máyáaro. ánibo Áánúqtuma weqtábá “timuqá kémaraunatae” téraq tíq-tiq umá timá áméro.

¹⁶ Ítu Káríqtoni watáagoma ayuwáiyana waq keráwáqtí tirunóbáq waino. morá-mora-yuma Áánúqtuni itai-yátáákókáráq yiráátero. ánibo Áánúqtukaq íma tero. Áánúqtuni watáabike ímá kéteraq Áánúqtukaq nunamummá ibí tero. Áánúqtuma nórabi urái-qtataaqtaba ibí tero. mirá kéeraq keráwáqtí túyánápímmá wekáq “tikáiyé” tero.

¹⁷ máqten-aimma kéterabi máqte-qtataariq kéeqa Ítu Káríqton-awikaq mirá kéeraq móraiq umá aboámá Áánúqtukaq “tikáiyé” tero.

¹⁸ aaraukáq-nóinínò, keqtiwaiqmááti yáama wáráaro. min-ámmá Ítu Káríqton anaaé kéwaraa-kayukati yáaine.

¹⁹ aaraukáríq uráa-kayukao, keráwáqtí tínááqmaqa tirummá yímero. kaayoné umáyikáaro.

²⁰ iyápó-anaano, aati-aatimá keqtinóboyuti yáama kéwaraeq kaqtó oro. miráiyamma Áánúqtuma amuqá marakánoe.

²¹ yiboáo, keráwáqtí iyápóma tikarárán-áímmá tíq-tiq umáyikaiyatama yemá timuqá matikaiyábá íma maqmá aónanoe.

²² mayaí-wáyúkáo, keráwáqá maa-márábí-káwáá-nákómmá anaaé waréraq kaqtó oro. yemá keráwáqá kétimonaiyarabi íma timónáiyakaqa yemá timá-timiyaniq oro. keráwáqtí mayaígómmá yemá yimuqá maraígáae téraq mirá-oro. keráwáqá uyátárai-naqa Ítumma tirummá kámepoaq íráqò-mayaima máyáaro.

²³ keráwáqtí máqte-mayaima íráqòniq umá mayánòmma paá waayúkayaba ímibo uyátárai-nakoma wenamaáríq weqtábá mayaímá íráqòniq oro.

²⁴ taákaq máráaro. uyátárai-nakoma íráqò-meyamma tímíniye. weni waayúkayaba yíkarai-meyamma keráwáqá mayánoe. miráinaq maannáyaba taákaq máráaro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqtí árai-kawaa-naqa máitaq keráwáqá wekáq mayaímá kémayaae.

²⁵ maannáyabagaraq taákaq máráaro. máqte-kayukama otaammá kuyétama táí-meyamma mayánoe. abo Áánúqtuma máqte-kayukama móraiq umá kéyainaiye.

4

¹ kawáá-wayukao, keráwáqtí mayaí-wáyúkámá arupú umá yaináaro. keráwáqá taákaq maqméra úyoro. keráwáqtí kawáá-nákáráq máimma minná

Áánûqtue.

² nunamummá tíq-tiq oro. túbanaaq umá máeraq nunamummá kéteqa Áánûqtukaq “tíkáiye” tero.

³ keqtááyábágaráq nunamummá timátikáaro. kemá Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáq túnnyababoaq maakáqá kemá ánná-naupaq máune. keráwáqá nunamummá kétéyanawaq kemá Ítu Káriqtoqtaba aúpáq-áímmá timá-yimenuna-amma Áánûqtuma kemmá tiráátiniye.

⁴ áníbo keráwáqá Áánûqtumma nunamupí itama káonaiyanawaq kemá wení watáama mamá abarokáq ónúnyaba tíwáqnaa íniye.

⁵ keráwáqtí táaikoma Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukaraqa keráwáqá itaíwáyúkámá máaro. abo keráwáqá Ítuqtaba yemmá timá-yiminoqtaba yokaa oro.

⁶ keráwáqtí táagoma átê éna miráuma aáwapi umá yoqmáráawana átê inikaa íno. yemá keráwáqá itama aónáiyaqa keráwáqá yemmá yawuéquma timá-yiminoqtabama arutáin-aimma timá yímero.

⁷ ketáái tíkái-tibaqawaama Tíkikati wemá keqtábá keráwáqá timá-timiniye. wemá uyátárai-nakoqtabama ketáátê mimórá-máyáímá kémayena wení mayaímá akoqnáá umá itáíq-itaiq kéena kémayaiye.

⁸ kemá wemmá keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá maména wíkáae téq kétimakaune. wemá keqtááyábá keráwáqá kétima-timena umá tíqtaaiq íkáae téq kétune.

⁹ káqo-naqa Onetímatima timákáanana wetê yagaroqtamá wíniye. Onetímatima wemá tíkái-tibaqawaama máena Ítukaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéimma wemá keráwáqtí márûpakene. wemá Tíkikatigaraq yenákámá máqteqtataaqa maakáqá kekáq pááq i-qtátááqtábámá timá-timiyoye.

¹⁰ Ááritáákatima wemá ketê ánná-naupaq máena keráwáqtôpaqa miráo-maaroo-aimma kétima-tikaiye.

áníbo Máákima Páánabatima anaugómá miráo-maaroo-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Mááki wemá keráwáqá yama timónáinaqa wemmá awíqme keráwáqtí naaúpaqa ákáaro.

¹¹ Ítu Yátati wegáráq miráo-maaroo-aimma kétima-tikaiye. mi-káúmó-wáyúkámá yemá yenamáa Ítiráaeo-wayukabike Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yubikemma Áánûqtuni yabíkái-qtataaqtaba ketê mayaímá kémayaae. yemá kemmá ôriq umá tíwáqnaa uráae.

¹² Ipááparatima wegáráq keráwáqtí márûpake-nakoma miráo-maaroo-aimma kétima-tikaiye. wemá Ítu Káriqtoni kaqtó-nakoma máena keráwáqtábá aati-aatimá Áánûqtukaq nunamummá kétéye. wemá keráwáqtábá akoqnáá umá máeq Áánûqtuni aúyánámmá waqmá ánatatuwaigaae téna nunamummá kétéye.

¹³ kemá káonaune. keráwáqtábágaráq Ítuni waayúkama Áréórátía-marupakaraq Áiráápori-marupaq máa-yuyabagaraq Ipááparatima akoqnáá umá mayaímá kémayena Áánûqtukaq nunamummá tiráaiye.

¹⁴ Arúke tíkái-toqtaa-nakaraq Tímatigaraq yenákámá keráwáqtôpaq miráo-maaroo-aimma kétima-tikaiye.

¹⁵ ketáái tibáqawaaraa-kayukama Áréórátía-marupakaraq min-ínímmá Nípagaraq yeqtôpaqa miráo-maaroo-aimma kétima-yikaunatae. min-íníkóní naaúpaqa Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mórabi káikuyoe.

16 keráwáqá maamin-áúbámá yoráutuwaiyatawaq anaaékaqa Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yuma Áréórátía-marupaq áíkuyo-yuma yorautígáae téq kétune. kemá yeqtópakaraq agatáune. keráwáqá Koráátai-marupaq máa-yuma yeqtí aúbagaraq yorautígáae téq kétune.

17 Áákipatimma maará téq kétima-amune. minná Áánûqtuma ámikai-mayaima mamá ánataao.

18 íbêqa kemá Póroma ketiyáánapo kenamáárîq maannâ kágayaune. miráo-maarao-aimma Póro kemá kétune.

kemá ánná-naupaq ánnáma (téini) kútikaawaq máunayabama íma tiwimmá kamátíkáaro.

min-íráqó-qtátáákómá Áánûqtunopake wenamáa kéena keráwáqtê waíno.

kemá Póroma
Tímotigarare.

1 Tetaróniani

Îtun **anaaé kéwaraa-yubaq Tetarónáikaq Póroma** **Táeratima Tímotima yetôpake**

¹ Áánûqtuni waayúkayopaqa Tetarónáikaq maa-páátímá Tímotiyaa Táeratigaraq Pórogaraq ketáá kágayaunatae. ketibotáámá Áánûqtukakaraq uyátárai-naqa Ítu Káriqtokakaraq tirummá ámê-kayukayopaq ketáá kágayaunatae. Áánûqtuma wenamá weni Íráqô-qtataaqa weni kaayoné-yátááqá keráwáqté waino.

² aati-aatimá keráwáqtábátáá Áánûqtukaq “tíkáiyé” kéteqtaa ókaraq-okaraq nunamupí keráwáqtí tíwíqa yamá kétima-tikaunatae.

³ keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáá kómá keráwáqá mamá Íráqôn-aaimma káuraitaq tirummá amí-yátááqtábábóaq keráwáqá kamáa kááe. keráwáqtí tíyaqa ketáái uyátárai-naqa Ítu Káriqtoma akoqnáá uréq awé kéoe. ketáá mirái-qtataaqtaba taákaq matokáunaboqtaa nunamupí ketibotáá Áánûqtukaq keráwáqtí tíwíqa kéyaunatae.

⁴ tîbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqtábá wetábá keráwáqá tíwíkaitaqtaa ketáá kéitaunatae.

⁵ ketáá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqtôpaq maméqtaa iráunama minná paá-aimma íma tíménúnatae. miráimanibo átê-wataama anón-awaameq-yataariq kéeqtaa akoqnáágararaq Áánûqtuni Aokaq-Áágókáráq keráwáqtôpaq mamé iréqtaa ketáái tirunóbáqá itáíq-itaiq kéunatae. keráwáqtí aúkáapi miráuma tíwáqnaa ónâqtaa únna-aaimma kenamááriq káonaae.

⁶ mikáq keráwáqá ketáái táaikaraq uyátárai-nakon áaikaraq kéwaraae. Áánûqtun-aama itáawana keráwáqá taíbaq ummaa-yátááqá paá kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mamá timuqá kématikaiye.

⁷ miráitaaq yirummá ámê-kayukama Maateróniapaq-wayukagaraq Karíkípaq-wayukagaraq tímáeta urááe.

⁸ aamá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtóráa-qtataaqtabama máqten-aukapaq tímáeta wéyáwé urááe. miráitaaqtaa ketáámá Tetarónáikaq-wayukayabama ókaraq aamá ténúnamma íma wáiyé.

⁹ máqtemma nékaq mái-kayukama keráwáqá keqtáá Íráqôníq umátíkáaqtabama yemá aamá téite kéoe. keráwáqá naayó-máníkóní anaaé warái-ámmá yuwéq áraimma paá mái-Aanuqtuni mayaímá matááe.

¹⁰ weni áanikoma Ítuma pukáipike aboámá múte itó-umakaraitaq Áánûqtunopake kuminítaq weqtábá íbêqa awé kéoe. minnáyaba máqtemma keráwáqtábá kéte. Áánûqtuni áanikoma Ítuma wenamá Áánûqtuni áyamma íní-qtataapike keqtáá mamá paá umátikaitaae.

2

¹ ketîbâqawaayuo, ketáá keráwáqtôpaqa uráunataama ketáái mayaígómá íma paátataakaa itaq aónaraae.

² Píripaibaq tíqa í-yátááqá áqa matáunataama aónaraae. anaaékaqa Tetarónáikaq yaímma-wayukama átê-wataama Áánûqtunopake má-timayimiyabama íma yíkaraimanibo ketáái Áánûqtuma tíyaqa mamá akoqnáá uráiyé.

³ ketáá keráwáqá aamá timá-timunataama kaaqaari-áímmá íma wáíye. káqo-kayukama íma makaténáqtáa uráunatae.

⁴ ímiye. aati-aatimá Áánûqtuma ákáin-aimma ketáá kêtunatae. keqtáá maqmá aónatuwenaboana wení átê-wataama tígáae ténataa tímikaiqtaae. Áánûqtu áqnáabaqa keqtáyábá amuqá matikáikáae téta kéunataamibo waayúkama ímiye. Áánûqtu wenamáárîq ketáái tíyaqnoabaqa káonaiye.

⁵ ketáái táagoma keráwáqá íma komarummá kéíye. aúran-anna aí-áímmá íma mamé uráunatae. mi-qtátááqá Áánûqtu káonaiye.

⁶ ketáái tíwîqa keráwákárâq káqo-kayukagaraq múte yawúgáae téqtaa íketunataamanibo

⁷ áraíne. ketáámá Ítu Káríqtoma awaaméqá umátikarai-kayukataae. minnáyaba ketáámá náápaakaraq keráwákáqá aáwaqtababi móneqtaba ítama aónawaimanibo ketáámá íma inaa tiráunatae. ketáámá keráwáqá íma mamá akoqnáá uráunataamibo kaayoné umá anóama wení iyápóma mamá kaayoné umákáiniq umatikaraunatae.

⁸ ketáá keráwáqtábá tíkáitaqtaaboataa Áánûqtuni átê-wataama keráwáqá tíménéqtaa uráunatae. paá wenamáa ímibo ketáái túwaraimma keráwáqtábá puyéqtaa tíwáqnaa ónaqtaa uráunatae. miráuma keráwáqtábátáa tîkaraiqtaae.

⁹ ketíbâqawaayuo, ketáá kamáa káeqtaa mayaitáa matáunama íyaq táakaq makááo? wágáagaraq nokáakaraq átê-wataama kétima-timetaama ketáái móneqtaba aáwatabagaraq kamáa aráunatae. miráitaqtaa keqtábá keráwáqá íma óq-mayaima tímikaunatae.

¹⁰ keráwákárâq Áánûqtugaraq keráwáqtí túbaq ketáá maúna-aimma aónaraae. íráqô-qtataakaraq arupú-yataakaraq kateko-yátáákárâq keráwáqá itáiq-itaiq kéoe.

¹¹ aboámá wení iyápóma kawáá umákáinikaa umá ketáámá keráwáqá móra-mora kawáá umátikaraunatae.

¹² keráwáqá umá tíqtaaiq uráunatae. keráwáqá tiruqtabá kéowata ketáámá keráwáqtí tíyaqa mamá paru uráunatae. mirá-qtátáárîq éq Áánûqtukaq timuqá marakánôqtaba ketáá timá táakaq uráunatae. Áánûqtuma keráwáqtábá wemá yabíkái-kanaagaraq wení tágama-yataakaraq yainaígáae téna tááyaraibo miráuraa umá máero.

¹³ keráwáqtábámá ketáámá aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkáíye” kêtunatae. Áánûqtun áama timá-timunataa itareq matááe. paá-wayukati watáama íma matáábo watáama Áánûqtunopake matáámma minná áraíne. Áánûqtukaq tirummá ámê-kayukabi wení aúyánámmá kémaraiye.

¹⁴ ketíbâqawaayuo, móraiq umá keráwákáq páaq i-qtátááqá Áánûqtuni waayúkaraq Yúríabaqa páaq uráae. Ítíráaeo-wayukama Ítu Káríqtoni waayúkama Yúríabaq mamá táiq umáyikaraaniq umá móraiq umá keráwáqtí waayúkama keráwáqá mamá táiq kéumatikaae.

¹⁵ maami Ítíráaeo-wayukama uyátarai-naqa Ítumma ikaméta Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá yíkameta keqtáámá mamá táiq kéumatikaae. yemá Áánûqtumma namuroîq kéumaketa máqte-kayukama namuroîq kéumayikaae.

¹⁶ Yéqtaaeo-wayukama íma Ítíráaeo-wayukaraq ketáámá abarokáq kêtunaboataa Áánûqtuma yiwiráiyábáé téta yemá ketáái aammá aúyareta aráqtukaae.

miráitata yemá aati-aatimá kúmiq-yataariq kéomanibo íbêqa uyátá-maqma anómma kéopoana Áánûqtuni áyamma í-yátááqá yekáq kárapaiye.

17 ketáá keráwápike paábaq wéyáwé umágeqtaa keráwáqá tiyúkaunatae. keráwáqtábá túyánámmá itáiq-itaiq kéeta keqnáámmá keráwáqá ya tímónaiyaba kamáa káunatae.

18 ketáámá keráwáqtôpaq yauwéqma ónataa uráune. kemá Póroma ó-taoq o-taoq keráwáqtôpaq yauwéqma ónáq únnamanibo Tááqtaama íma tiyúwáitaaq uráune.

19 minná keráwáqtábáé. kenamá ketáámá weganokanoqá kéeta timuqá kémaraunaboata íbêkaraq anaaékaraqa uyátárai-naqa Ítuma kumínaqtaama wení aúbáq itó-onunatae. minnýaba ketáámá keráwáqtábámá uyátá-maqma túma mé-uyonunatae.

20 owé. keráwáqtábóaqtaa ketáama weganokanoq éqtaa timuqá kémaraunatae.

3

1 wátáama keráwáqtábá íma ketáá kéitaqa ayáqtáá-kanaama awé íyábá ôriq umá ummaa kéyaipoataa

2 Tímotimma keráwáqtôpaq timákaraunatae. ketáá tébakaqa Áátenibaq máqe-uraunatae. Tímotima ketáái tîbâqawaaraaboana Áánûqtuni mayaímá ketáátê kémayena wemá átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba abarokáq kétima-yimiye. keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá mamá akoqnáá ígáae téqtaa timákaraunatae.

3 miráiyana keráwápike mmá morá-nakoma yauwéqma naayón-ááímmá waráiyabama ímira-igaae téqtaa kêtunatae. maami Ítiráaeo-wayukama keráwáqá mamá táiq umátikanomanibo Áánûqtu mi-tái-yátááqá mayaígáae téna tiwíkaiq keráwáqá kéitaae.

4 naayóbáqá keráwáqtê máeqtaa “annaékaqa tíqa í-yátááqá mayánoe” téqtaa timá tímikaunatae. íbêqa keráwáqá káonaawana mi-qtátááqá pááq urááe.

5 ayáqtáá-kanaama kanaarác awé íonune. miráitaaq kemá Tímotimma timákáanana uréna keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá aónaniye. ketúyánápímmá ítama aónaraune: “Tááqtaama keráwáqá makáqma aónarai íyabiyo? ketáá paá-mayaitaa matáunataabiyo?” téq túyánápímmá ítaraune.

6 miráitana Tímotima keráwáqtôpaq uréna íbêqa yauwéqmena ketôpaqtaa iráíye. wemá íráqô-kataama keráwáqtábá má-tima-timikaitaae. keráwáqá itáiq-itaiq kéeq waayúkama tirummá yíméqtaba má-tiraiye. aati-aatimá keqtaáyábá íráqôniq umá túyánámmá kéiteq keqtaá tímónaneq kéowaqtaa ketáágáráqá tímónanaqtaa kéunatae.

7 ketíbâqawaaraayuo, ketáái ummaa-yátáárabi ketáái tíqa í-yátáárabi mi kátáagoma umá tíqtaaiq uráitaae. keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtokaawanaboana keqtaámá umá tíqtaaiq uráitaae.

8 keráwáqá uyátárai-nakoni aammá kéyaqtorapoataa íbêqa paá maéqtaa kanaarác agaabánúnatae.

9 íbêqa ketáá keráwáqtábá Áánûqtukaq “tíkáiye” téqtaa kanaarác kéteqtaa timuq-yatááqá tíméqtabataa Áánûqtukaq “tíkáiye” kêtunatae.

10 wágááqaraq nokáakaraq keráwáqá tímónanataa Áánûqtukaq tirukaké nunamupí kéitaunatae. keráwáqá ya tímónéqtaama itáiq-itaiq í-yátááqá ókaraq kanaarác tiráatenunataabiyo?

11 ketáái ketibotáámá Áánûqtuma uyátárai-nakoma Ítugaraq keqtáámá ti-wiraigáae téta keráwáqtôpaq wíyóye.

12 uyátárai-nakoma mamá keráwáqá móra-mora ábâqawaaraa-kayukama tirummá yimínôqtaba uyátá-maqma anómma aútikaniqtabataa kéitaunatae. ketáá keráwáqá tirummá timúnnaiq umá anaaékaqa káqo-yuma tirummá yimínoe.

13 miráinana keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá Áánûqtu mamá akoqnáá íyábá kétikaiqtaae. anaaékaqa uyátárai-naqa Ítuma wení aokaq-wáyúkágáráq kumínô-kanaaraqa keráwáqá Áánûqtun aúraqa arupú umáginoe.

4

1 ketibâqawaaraayuo, Áánûqtuma ákáinaiq umá mái-aaimma keqtáábiké matéq keráwáqá min-ákáq kémaaemanibo íbêqa uyátárai-nakoma Ítun áwíkaq uyátá-maqma anókaq mirá-oro.

2 ketáá timá-timunna-yataaqa uyátárai-naqa Ítuni náápaakaraq máena keráwáqá kéitaae.

3 keráwáqá aokaríq umá máeq kumari-ááímmá íma tarôq íyábá Áánûqtumma kákaiye.

4 waamá keráwáqá móra-mora-yuma íráqôniq umá aokaríq umá aaramô máyáaqtabama keráwáqá kéitaae.

5 póiyakaa umá aaramá íma yabitero. tébakaqa waamá Áánûqtuqtaba íma ítareta miráráá kéoe. yemá aaramá káoneta yiráá kéyoqnaae.

6 keráwáqtí tîbâtiwaraamma aaramá mayaiyábámá íma kumari-ótáámmá kuyikáaro. naayóbáqá keráwáqá timá tímikaunatae. akoqnáá umá maami-qtátááqtábámá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma mirá-qtátááríq ínna-waigoni anónnáma táí-meyamma amíniye.

7 Áánûqtuma keqtáá tááyaraimma ananna-ááímmá waraigáae téna íma tááyaraiqtaae. ímiye. wemá paá aokaq-ááímmá waraigáae téna tááyaraiqtaae.

8 miráitana móra-nakoma maamin-ááímmá anaaéma umákenama paá móra-waigomma íma anaaéma kéumakaibo Áánûqtuma anaaéma kéumakaiye. Áánûqtuma wenamá wení Aokaq-Áágómmá keráwáqá kétimiye.

9 Ítukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqtê máe-kayukayopaqa yemmá ákáiqtaba íma kágayaune. Áánûqtuma wenamááríq áqa keráwáqá káqowa-kaqowamma arummá amí-aaimma tirááti-matukaiye.

10 keráwáqá Maaterónia-marupaq máa-tibaqawayuma tirummá kámemanibo tîbâqawaaraayuo, uyátá-maqma anókaq mirá-oro.

11 yaákare maéra keráwáqá ketiyáápike mayaímá máyáaro. paá-wayukaraa umá máero. kenamááríq keráwáqtí táaimma waréraq káqo-yuti yáaiqtabama íma tuyánámmá itáaro. mánoqtaba tuyánámmá itáaro. naayóbáqá miráí-qtataaqtaba ketáá keráwáqá timá tímikaunatae.

12 mirán-áímmá waráiyatama Ítukaq íma yirummá amíya-kayukama íráqôniq umá yúyánámmá ítatikanoe. keráwáqá yekáqá móra-yataaqtaba íma tímikaiye téqa ítama aónanoe.

13 ketibâqawaaraayuo, pukáa-kayukayabama áraimma ítama arutaigáae téqtaa kétunatae. miráinaq keráwáqá káqo-kayukaraa umá Metáíyaqtaba íma awéta keráwáqá tiruqtábá ínoe.

14 Ítuma pukéna keqnáámmá itó-uraitaqtaa minnýaba kéitaunatae. móraiq umá anaaékaqa Áánûqtuma Ítukaraq wekáq yirummá améta pukáiyakayukagaraq mayánéna yíniye.

15 maannáma uyátárai-nakoni yirááti-aimma keráwáqá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma yauwéqma ínî-kanaaraq ketáá paá máuna-wayukataama áqnáabaqa Ionunataamanibo pukáiya-kayukama áqnáabaq wínoe.

16 Áánûqtuni weróq-anabike áama kétinata Áánûqtunopake uyátárai-kaqto-nakoma anókaq ááyama náápaakaraq tînana uyátárai-naqa Ítuma Áánûqtuma yabíkái-marupake kumíniye. Ítukaq yirummá améta naayóbáqá pukáiyakayukama áqnáabaqa itó-inoe.

17 ánibo ketáámá mi-kánááráqá náayubi tú aréqtaa máanna-wayukataama yemmá konnákáq wenaitaatá máqtemma Ítukaq wíyôpaq wenaitaatán ónúnatae. mikáké wetê matúq-matuq umá aati-aatimá Áánûqtuni márûpaq mánunatae.

18 maamin-áímmá téqtaa móra-mora-yuma umá yíqtaaiq oro.

5

1 tîbâqawaaraayuo, maami-qtátááqá pááq í-kánááyábá kéitaapoaqtaa ketáámá aúbabi ókaraq agamá íma timá-timenunatae.

2 uyátárai-nakoma kumínî-kanaama miráuma “íkuminiye” tíyaq-kanaaraq moyá-nákómá nokáa iníkáá umá kumíniye.

3 waayúkama maará téta “íbêqa íráqô-kanaaboataa íráqôniq umá máunatae” tínómanibo mi-kánááráqá páátákáá anómma táí-kanaama pááq íniye. miráuma aaragómá iyápóma marakáné kéitana aú-aiqa iníkáá ínata máqte-kayukama péqmareta íma kanaarâq kóinoe.

4 ááqibo keráwáqá tîbâqawaaraayuo, maami-qtátááqátábámá kumayuq-yátáápímmá íma máapoana moyá-nákórâá umá íma iyánâaq ínoe.

5 máqtemma keráwáqá wágáá-wayukama Áánûqtuni ópí kémaae. nokáa-kayukama kumayupí máenikaa umá ketáámá íkémaunatae.

6 miráinaqtaa ketáámá yú waguréta máe-kayukaraa umá íma mánatae. káqo-kayukaraa íyéqtaa túbanaaq umá máeqtaa awé ónatae.

7 nokáamma yúmá wagí-kánááráqá yaímma káqo-kayukama aíbôq-nomma kénaae.

8 miráimanibo ketáámá wágáá-wayukama máunaboqtaa ítama táganatae. ketáái itáiq-itaiq umá yabi í-yátááqá kaayoné-yátáákárâq ketáái mórama weyukáá umá kúberanatae. akaq pukónúnabiketaa Ítuma yauwéqma atíqtikaniqtaae. minnýaba ketáámá yáqtoqma akoqnáá éqtaa óqta-kamoqa móra-nakoma aqnókáq kúberainikaa umá keqtáá atíqtikaniqtabataama kúbeqtoranatae.

9 Áánûqtuma wení áyamma í-yátáápkémmá tíqa í-yátááqá timíyábátáá wemmá íkakaimanibo uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma mi-qtátáápké mûte atíqtikaniqtabataa kákaiye.

10 ketáámá wetê mánunayabataa Ítuma keitááyábá pukáiyae. pukáipoaqtaa ketáágárâq ípuyonunatae.

11 Ítuma kumína-kanaaraq maa-márábímmá ketáámá Káríqton-annagaraq pukáa-kayukawabi paátáá máuna-wayukama ketáámá wetê ko mánunatae.

miráinaq móra-mora-yuma umá yíqtaaiq éra yíwáqnaa umá íbêqa keráwáqá mirá-onikaa oro.

¹² ketíbâqawaraayuo, keráwáqá náayubi keráwáqti aúkâapikemma mayaímá mayáa-kayukati yiménáápâq máero. uyátárai-nakoma yemmá awaaméqá umáyikena keráwáqá tiwíketa tiráátigae téna yikaraiبو yeqti yiménáápâq máero.

¹³ yeqti íráqô-mayaitababoata yemmá tikaíno. móra-mora-yuma móra-mora-yute miráinaq kaayoné umá máero.

¹⁴ tîbâqawaaraayuo, ketáámá akoqnáá umá kêtima-timunatae. aúkâapike iyááqtámma íkuiya-kayukama timá-yimiyata “atéráaro” yigae-yigae éta ikatiq iya-kayukama yíwáqnaa oro. máqte-kayukama íma tiyáágáréqtaa ínomanibo kaayoné umáyikáaro.

¹⁵ táí-yataariq umátikaiyaqa anónnáma íma táí-yataariq umáyikáaro. ímiye. aati-aatimá móra-mora tîbâqawaayuwabi káqo-kayukama mamá íráqôniq umáyikáaro.

¹⁶ keráwáqá aati-aatimá timuqá máráaro.

¹⁷ aati-aatimá nunamummá tíq-tiq oro.

¹⁸ aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkaiye” tero. keráwáqá Ítuni waayúkama máqte-miran-aimma tarôq íyábá Áánûqtuma kákaiye.

¹⁹ Áánûqtuni Aokaq-Áágóni aammá íma auyáráaro.

²⁰ Áánûqtuni amuné-áímmá íma tinaaéma umáyikáaro.

²¹ máqte-qtataaqa maqmá aónatuwera íráqô-qtataaqa yenamáa matóráaro.

²² máqtemma táí-yataapikemma atéqma tinaaéma umáyikáaro.

²³ Áánûqtuma kaayoné-yátáákómá áaipoana keráwáqá wemá mamá aokariq umá ánatatikaniye. keráwáqá aráákâq maéq tigae-yátááqá íma mayánômma túbinabi túyánápímmá tirun-íyápógówábi íma mayaígáae Ítu Káriqtoma kumínî-kanaayaba téqtaa kéunatae.

²⁴ Áánûqtu keráwáqá tááyaraimma miráuma máiyana wemá keráwákâq mirá-umatikaniye.

²⁵ tîbâqawaaraayuo, keqtaágárâq nunamummá timátikáaro.

²⁶ máqtemma Áánûqtukaq yirummá amíya-kayukama kaayoné umá tótó umáyikáaro.

²⁷ uyátárai-nakoni náápaakake kemá kêtima-timune. keráwáqá maan-áúbámá máqtemma yirummá ámê-kayukabi yoraútoro.

²⁸ maamin-íráqô-qtátááqá uyátárai-nakoma Ítu Káriqtote wenamáa keráwáqtê waíno.

2 Tetaróniani anaaékaq-aubama Tetarónáikaq-wayukayopaq

1 kemá Póroma Táératigaraq Tímotigaraq ketáámá maamin-áúbámá keráwáqá náayuwabi Tetarónáikaqa ketibótáámá Áánûqtukaq ketáái uyátarai-nakonopaq yagaroqtamá máa-kayukayopaq agatáunatae.

2 ketibótáámá Áánûqtuma uyátarai-naqa Ítu Káríqtogaraq keráwáqá paru-yátááqá kaayoné-yátáákáráq timiyóye.

3 ketáái túbâqawaaraayuo, ketáámá máqte-tupaama keráwáqtábá Áánûqtukaq nunamupí “tikáiyé” mayaígáae téqtaa kétaunatae. ketáá mirá únnataama minná keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataakoma anóniq kéitana keráwáqtí tirummá yimí-yátáákómá anónna-anonna uyátá-maqma anóniq kéiyé.

4 minnáyaba ketáámá keráwáqtábá ketáái túma maméta Áánûqtuni watáama kéita-kayukati yúrikaqa kéuyunatae. ániibo keráwáqá keráwáqtí tú-tiqa í-yátáápí máeq keráwáqtí namuro-wáyúkámá keráwáqá mamá táíq umátikane kéomanibo keráwáqá keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá kéowaqtaa minnáyaba ketáámá keráwáqtí túma mamé kéuyunatae.

5 keráwáqtí táaimma Áánûqtuma maaráuma tiráátiraiye. wemá ketáái arupú-aaimma mamá kéyainaiye. ániibo Áánûqtuma wemá yabíkái-maruqtaba keráwáqá tú-tiqa í-yátááqá kémayaapoana Áánûqtuma wemá yabíkáin-aukapaqa tikáinaq mánoe.

6 Áánûqtuma arupú-aimma miráuma tarôq kéena keráwáqá náayuwabi ummaa-yátááqá mamá ketime-kayukama yemmá táí-meyamma yimíniye.

7 miráitana wemá maamin-úmmáá-yátááqá mamá paábaq kéyuwena aagai-yátááqá keráwákáráq keqtáágáráq timíníqtaae. wemá mirá kéinana uyátarai-naqa Ítukaraq wení akoqnáá-kaqto-wayukagaraq yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-marupake yuwéta kumá abarokáq umá anón-iragaraq mamé kumínoe.

8 mi-kánááráqá waayúkama náayuwabi yemá Áánûqtuqtaba íma itéta uyátarai-naqa Ítuqtaba átê-wataama íma kéitaayuma yemmá táí-meyamma Áánûqtu yimíniye.

9 minnámo táí-meyammo mayánô-kayukama yemá uyátarai-nakoni anómma tágama-yataakonabi wení aúrikaqa nékaq maéta yemá Tááqtaani-marupaaq matúq-matuq umá ákaq máeta anónnáma táí-meyamma mibáq mayánóe.

10 mi-kánááráqá Ítu Káríqtoma wemá yauwéqma kumíní-kanaaraqa máqtemma aarawaamá Áánûqtun áwíqqa múte kéyauwiyata yaímma aarawaamá weqtábá itáíq-itaiq kéo-kayukama yemá yimuqá kémariyaqa keráwákáráq mikáyúkátí aúkápimma mánoqtaba minná keráwáqá ketáái táama itáíq-itaiq kéoe.

11 minnáyaba ketáámá aati-aatimá keráwáqtábá nunamummá tíq-tiq kéunatae. keráwáqá yááyai-wayukama Áánûqtuma keráwáqtí táaimma ánataginama mayaígáae téqtaa nunamupí keráwáqtábá kétunatae. minnáyaba Áánûqtu keráwáqá tááyaraiye. wemá kanaaráq wení akoqnááma keráwápimmá íráqô-qtataqtaba túyánámmá itánôqtaba maqmá ógirainana keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-mayaigoma ánataniye.

12 minnýaba keráwáqá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwíqqa múte kéyauyeq yaímma wení tágama-yataapike mayánoe. ketáái Áánûqtuni paru-yátáákógáráq uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá keráwáqá mamá íraqòniq umátikaniye. keráwáqá áraq tiwikátukaa?

2

1 tibáqâwaraayuo, íbêqa ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma yauwéqma kumíníqtaba kêtunatae. miráinatama ketáámá wetê yagaroqtamá áikuyonunatae. tibâqawaraa-kayukao, óq-aimma keráwáqá timá-timenunatae.

2 yaímma-wayukama téta “uyátárai-nakoma kumínî-kanaama áqa pááq uráiyee” kéte min-áímmá timáeta uréire íyan-aimma íma ítáaro. yemá téta “uyátárai-nakoni kanaamá pááq uráiyee téta aúbama ketqtááyábá agatáae” tíyaqa min-áímmá íma ítáaro.

3 keráwáqá yaímma-wayukama íma iyuwaíyatawaq yemá keráwáqá makátéro. maami-kánáámá anaaékaq abarokáq íniye. áqnáabaqa taígani-kayukama aamá íma ítéta kárate-kayukama Áánûqtumma namuroíq kéumakaiyana Tááqtaama abarokáq yínîmanibo anaaékaq aítabaq wíniye.

4 wemá máqtemma aokaq-yátáákómá namuroíq umákena miráinana wemá wenamáárîq wenáwíqqa múte kéyauyena mi-máqte-qtátááqá mamá táíq kéena wemá Áánûqtuni anó-monoq-naupaqa ko maráq máena wemá maará téna tíniye: “kemá Áánûqtumune.” téna tíniye.

5 naayóbáqá kemá Póroma keráwáqtê máeq maaminnýabama keráwáqá timá-timikaunae. miráimanibo keráwáqá áraq tiwikátukaa?

6 maami yínî-qtataakoni aammá íbêqa káuyaraiye. náawabi íbêqa abarokáq íma pááq i-qtátááqá keráwáqá káonaae. miráipoana anaaékaqa Áánûqtuma wemá Tááqtaamma kanaamá ámikai-kanaaraq yayamá abarokáq íniye.

7 keráwáqá káonaae. Áánûqtumma ááíqa umákai-yataakoma áqa aúpáq mirá kéimanibo mamá pááq íní-qtataaqa abarokáq ínanama min-nákómá Tááqtaani aammá aúyarena Áánûqtuma paábaq awikániye.

8 mi-túpáámá táí-nakoma pááq ínanama Ítuma paátataaqa “pu” timátúwáinikaa umá wení aárake min-náqá ikámma puíniye. miráinana anómma uyátárai-nakoma wení tágama-yataakaraq abarokáq yayamá íréna mi-tágámá-yátáákékémmá minnámo ámán-aimma aratéwai-nakomma mamá táíq umákaniye.

9 minnámo maami-tái-nákómá abarokáq yayamá yínimma wení akoqnáaraq yayamá yíniye. kaaqaari-ááikákémmá wemá netuqyaammá akoqnáamayaima mayéna awaaméq-yátááqá taròq íniye.

10 miráinana máqtemma kaaqaari-áíkóní áaikoma máqtemma aúyokino-kayukama yiráátiniye. miráinata máqtemma mi-káyúkámá yemá árain-aimma kákaiyanama Áánûqtumma yirummá amíyanama yemmá Áánûqtuma yauwéqma yiwiránimanibo yeráwáqá íma kéyikaipoata yemá aúyokinoe.

11 minnýaba Áánûqtuma iyuwáinata kaaqaari-áímmá itáíq-itaiq ínoe.

12 miráinata máqte-kayukama yeráwáqá árain-aimma íma itáíq-itaiq umá yirummá améta yemá táí-aaimma taròq íyábá yikáina-wayukama Áánûqtuma yaináni-kanaaraq wemá yemmá yawááq íniye.

13 tibâqawaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma keráwáqtábá arummá kétimitaqtaa minnýabataa ketáámá keráwáqtábámá Áánûqtukaq nunamupí

“tíkáiye” tíq-tiq ónatae. ánibo naayóbáqá Áánûqtuma keráwáqá yauwéqma tiwiránéna awaaméqá umátikaraine. wení Aokaq-Áágóní akoqnáanapo keráwáqá mamá wení waayúkaik umátikaraiye. miráitaq keráwáqá árainaimma itáíq-itaiq kéopoana Áánûqtuma keráwáqá yauwéqma tiwirániye.

14 ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni tágama-yataaqa timínéna kéena maaminnámo ketáámá keráwáqá átê-wataama timá-timuna-aikake Áánûqtuma keráwáqá táayaraine.

15 miráinaq tîbâqawaaraayuo, keráwáqá itó-uma akoqnáa uréraq maami Áánûqtuni watáama ketáámá tóyaupikenabi aúbabikemma keráwáqá tiráátunnataama yáqtoqma akoqnáa uréraq anaáe wáráaro.

16 ketibotáámá Áánûqtuma wemá keqtáá arummá kétémenataa wenamá wení íráqô-qtataaqpapo ketáái tíyaqa mamá kaayoné kéiyé. miráitana wemá keqtáá itáíq-itaiq umá mái-yataaqa tíwáqnaa kéitaqtaa ketáámá Áánûqtuma keqtáá mamá wení íráqôniq ínîqtaba awé kéunatae.

17 ánibo yenákámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq ketibotáámá Áánûqtugaraq kanaaráq tíwáqnaa kéeta keráwáqtí tíyaqa mamá akoqnáa kéeta keráwáqá íráqôn-aaimma mayéta íráqôn-aimma tínoe.

3

1 keráwáqá ketáái tîbâqawaaraayuo, Áánûqtukaq nunamummá tíyana keqtáámá tíwáqnaa kéinana ketáái táagoma máqten-aukapaqa páátákáa wéyáwé éna keráwáqtí aúkapi Áánûqtun áagoma anón-awiqa uíniq umá káqon-aukapaqa anón-awiqa úino.

2 miráinaq keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétéyana keqtáámá ôriq umá táí-aaimma tarôq o-káyúkátí iyáápiemma mamá paá umátikainatao. keráwáqá káonaae. taíbaq-wayukama yemá Áánûqtuqtabama íma itáíq-itaiq kéoe.

3 miráimanibo uyátárai-nakoma wemá aati-aatimá keqtáá kéyaqtoraiye. minnáyaba wemá keráwáqtí tíyaqa mamá akoqnáa kéeta ketáámá weqtábá itáíq-itaiq kéonanataa wemá kanaaráq keráwáqá yabíqtikarainana Tááqtaama keráwáqá íma yabítíniye.

4 ketáái uyátárai-nakoma wemá ketáái túyánámmá mamá kétagaitaqtaa ketáámá itáunatama keráwáqtábá máqte-qtataaqa tarôq oro téqtaa timá-timunna-yataaqa kanaaráq mirá kéopoq anaáekakaraqa keráwáqá paá mirá áátuqma ínoe.

5 uyátárai-nakoma keráwáqá mamá Áánûqtukaq tíkáiniq ínîqtaba keqtáámá kétéikaiye. minnágaraqa Ítuma aíqa í-yátááqá kémayena matáin-akoqnaama mimórá-ákóqnáámá keráwáqá mayáinôqtaba keqtáámá kétéikaiye.

6 tîbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwíkaqa ketáámá keráwáqtábá maará téqtaa kéténe. ketáái tîbâqawaaraa-kayukama yemá iyáátan ayúbayuy-wayukabake nékaq máero. maamin-áímmá ketáá keráwáqá timá-timunna-aimma itáiyábá anaáemo íkéwaraa-kayukayopakema nékaq máero.

7 ketáái táaimma íráqôniq umá kéwareq keráwáqá aónaraae. ánibo naayóbáqá ketáámá keráwáqtê yagaroqtamá máeqtaama tiyáátan ayúbayuy íuraunatae.

8 ánibo ketáámá mórama keráwáqtí tiyáápiemma aáwaqa paá íma matáunataamibo ketáámá meyaníq umáta naráunatae. ketáámá kamáa káinagaraq wágááwabi nokáámma mayáimá mayáíq-mayaiq kéeqtaa keráwáqá mórama ummaa-yátááqá keqtááyábá íma tímikaunatae.

9 ketáái náapaamma anóniq wáiyē. miráipoana aáwaqtaba ketáámá ítama aónanena keráwáqá tímikainomanibo ketáámá kanaaráq keráwáqtópake aáwaqa íma máyáawaniq uráunatae. ketáámá paá keráwáqtábá ketáái táaimma aónéq waraígáae téqtaa mirákómmá uráunatae.

10 naayóbáqá ketáámá keráwáqtē yagaroqtamá máeqtaama ketáámá maará téqtaa keráwáqá min-ámáán-áímmá timá-timikaunatae “móra-nakoma wemá mayaímá ímo mayáinataama wemmá íma ayúwáananataa aáwaqa nániye” téqtaa tiráunatae.

11 nōraq itaqtaawáq ketáámá maamin-áímmá tiráunataabiyo? miráipoata yaímma-wayukama keráwáqtí aúkápikemma yemá mayaímá íma mayéta yemá paá omáqá kémaeta yeráwáqá móra-mayaima íma kémayaae. ímiye. yemá paá máeta yemá káqo-kayukayabama netuq-áímmá kēte.

12 ánibo ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwikaqa ketáámá mi-káyúkámá ámáan-aimma kētima-yimunatae. yemá yaákare kaayoné umá máeta mayaímá kémayetama yemá kanaaráq yeráwáqtí aáwaqa mayaínoe.

13 miráimanibo keráwáqá tībâqawaaraayuo, keráwáqá íráqôn-aaimma tarôq íyábámá íma tībôma kaíno.

14 ánibo móra-nakoma náawabi maamin-áímmá keráwáqtôpaq aúbá agamá túnna-aíqtaama íma itai-naqa keráwáqá min-nákónôpakema nékaq máiyana wemá agaeyábá íniye.

15 min-nákóqtábámá “keráwáqtí namuroé” téraq íma túyánámmá itéraq paá weqtábámá “ketáái tībâqawaae” téraq ketáá túnna-aimma timá aákaq oro.

16 uyátárai-nakoma wenamááríq wemá áyaqa mamá kaayoné í-yátáákóni áaine. máqte-kanaama wemá keráwáqá máqte-qtataaqtabama tíyaqa kaayoné í-yátááqá timíniye. uyátárai-nakoma keráwáqtē máqte-tupaama maíno.

17 Póroma kemá tiyáánapo maamin-áímmá “miráo-maarao téq kemá Póroma” kéteq kágayaune. maannáma minná kenamááríq Póro kemá aati-aatimá ketí aúbabimma maamirán-áwááméqá kémaraune.

18 ketáái anómma uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma máqtemma keráwápi waíno.

1 Tímoti

Tímotima itáíq-itaiq íyábá wenáanikoraa-nakonopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáiyē.

1-2 kemá Póroma Ítu Káríqtoni timátikarai-nakoe. Áánûqtugaraq Ítu Káríqtogaraq ketáái kúmiq-yataapike kanaarâq tiwirânîn-nakoratae. min-íráqô-qtátááqtábá ketáá awé kúnataama minná Ítu Káríqtoe. Áánûqtugaraq Ítu Káríqtogaraq yenákámá kemmá timátikarai-nakoma tiwíkaaye. íbêqa Tímoninopaq kágayaune. kerátámá mimorá itáíq-itaiq í-yátááqá yáíkaaq kéuyapoana wemá áraimma ketáanikaa kéiyē. Tímotio, ketiborátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátarai-nakogaraq yeqtí íráqô-qtataakogaraq paru-yátáákarâq yeqtí kaayonē-yátáákarâq emmá amígáae téq kéitaune.

3 Ipítiani-marabaq emmá máikaae téq kéitaune. Maaterônia-marupaq kéweqa minnáyataba emmá akoqnáá umá timá ámikaune. yaímma-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma káqo-qtataaqa kéyiraatebo emá timá yímínata ímira-oro.

4 emá timá yímínata yeráwáqtí maníqá paábaq kéyuweta yeqtí yítaubikoni taíbaq-yiwíqa paábaq yúwáaro. mi-qtátáákómá waayúkama mamá unítípi yíkáitata yemá Áánûqtuni aammá aónáiyatabama íma wááe.

5 paá itáíq-itaiq éqtaama Áánûqtumma kanaarâq aónanunatae. ketáá wekâq áraimma itáíq-itaiq éqtaama káqo-yuma tirummá yimíyábátáámá ketáái tirunóbáqá otaakarâq íma wáiyē. Áánûqtun-aurakaq agaemá íma wáiyē.

6 yaímma-wayukama íráqôn-apake yuwéta paábaq kôureta neginaagí-aimma téite urááe.

7 yeráwáqá Áánûqtuni ámáan-aimma yirááti-wayukama auránéta kéomanibo yemá ten-áikómmá íma kétagaae. yeráwáqá “itáíq-itaiq kéune” tena-áikómmá íma kétagaae.

8 ketáámá kéitaunatae. Áánûqtuma ákáiniq umá wení ámáan-aimma ketáámá kéwareqtaama ámáan-aimma íráqô-qtataare.

9 taákaq márâaro. ámáan-aimma íráqô-kayukayaba íma tarôq uráimanibo ámáan-aimma táí-wayukama náayuwabi ámáan-aimma aratínéta o-yúyábá tarôq uráiyē. mi-yúmá yeqtí yinóbo-yuwabi káqo-kayukama yíkamma kápuyeta

10 yemá kebó-yátááqá aaragárâq waagógárâq iyápogaraq tarôq kéowana iyápóma moyámmá kémayaawana yeqtábá ámáan-aimma tarôq uráiyē. mi-yúmá kaaqaari-áímmá téta káqo-yuyaba kaaqaari-áímmá téta yegárâq arupú-aiqtaba awéqtátuwaa-kayukayaba ámáan-aimma tarôq uráiyē.

11 arupú-aimma minná átê-wataama kemmá Áánûqtuma tíkáae téna tímikaiye. min-átê-wátáámá Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátíkái-nakoni tágama-yataakoqtaba wáiyē.

12 kerátái uyátarai-nakoma Ítu Káríqtoma wení mayaímá mayánúnayaba kemmá akoqnáámá umaatamá tímikaiye. minnáyaba kemá wekâq “tíkáiyē” kêtune. wemá kemmá aúyatikarena keqtábá itáíq-itaiq kéipoaq kemá kanaarâq wení mayaímá mayánúnayaba kemá timuqá kémaraune.

13 naayóbáqá kemá wení waayúkama mamá táíq umáiyikeq wemmá timá táíq umákeq áyoqa atáunamanibo Áánûqtuma wení paru-yátááákómá kemmá

tímikaiye. áraimma kemá nôrawabi únna-yataaqtabama mi-kánááráqá íma tágama arútáraunanaboana wení paru-yátáákómá tímikaiye.

¹⁴ kerátái uyátárai-nakoma wení íráqô-qtataaqnapo kemmá yawááq-umatikaraiye. itáíq-itaiq í-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq Ítu Káríqttonopake kemmá maqmá ôgikaiye.

¹⁵ maamin-áímmá kemá tenúnnama minná áraipoaq keráwáqá máqtemma min-áímmá matéraq yáqtoqma akoqnáá oro. Ítu Káríqtoma waayúkati kúmiqa maqtuwáníqtaba maa-márábímmá kukáíye. kúmiq-wayukati aúkápikemma kemá mú mikákáá táwí-naqune.

¹⁶ miráimanibo kemá táwígoma ôriq uráunamanibo Áánûqtuma kemmá wení paru-yátáákómá tímikaine. mirá unnayaba Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataaqa nútúq pááq urái-qtataakoma kemmá kanaarácq tímíniye. miráipoata káqo-kayukama yemá aónaamma Áánûqtuma kaayoné kemmá kúumatikainatama yemá áaimma átáma Ítuqtaba itáíq-itaiq ínoe. yeráwákárácq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánoe.

¹⁷ Áánûqtuma matúq-matuq umá yabi í-náqíye. wemá íma kanaarácq puíniye. ketáámá wemmá íma aónanunataamanibo wemá wenamá maníqíye. aati-aatimá matúq-matuq umá máigaraq yaagumá tágama-yataakogaraq wekácq mááye. miráuma waíno.

¹⁸ Tímotio, ketí iyápô, maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá íkáae téq kemá kétone. naayóbáqá eqtábá amuné-áímmá tirááne. Tááqtaamma ááíqa umákanonama min-áímmá minná ení iyebómíye.

¹⁹ itáíq-itaiq umá máí-yataaqa yáqtoqma akoqnáá uréwaq Áánûqtun-aurakaqa agaemá í-yátááíríqa íma uwo. yaímma-wayukama Áánûqtun-aurakaqa yigaeyábá o-yúmá yeqti itáíq-itaiq í-yátááqá yawítíyukaiye.

²⁰ Áíménéíyatikaraq Êrékáánaragaraq yenákátí itáíq-itaiq í-yátááqá yawítíkuraitaq kemá yenákámá Tááqtaani ayáápi iyuwáune. mibácq máeta yenákámá Áánûqtuqtaba tímá táwíq íumakain-aaimma mayáyóye.

2

¹ áqnáabaqa keráwáqá máqte-kayukayaba nunamummá tígáae téq kéitaune. keráwáqá nunamummá kéteqa Áánûqtukaq nóiqtababi íyámma ítama aónaaro. wekácq nóiqtababi káqo-yuma íyaqtabagaraq ítama káoneraq “tíkáíye” téraq káqo-yuyaba tero.

² yabíkáa-kayukagaraq kámááni-wayukagaraq yeqtbá nunamummá tero. mirá éqa ketáámá kaayoné-yátáápi arupú-aikaraq Áánûqtugaraq waayúkati yúrákaqa kanaarácq mánunatae. maaminnáma íráqô-qtataaqa wáitana atóbamakai-nakoma Áánûqtukaq amuq-yatááqá kéwaiye.

³ missing?

⁴ miráipoata nunamummá kétenanataa káqo-yugaraq yeqti kúmiq-yataapike atóbaigae téna kéitaiye. miráínata yemá árain-aikaraq máqtemma árai-qtataakaraq aónanoe.

⁵ kímora maníkáá-náqá máimma minná Áánûqtue. min-nákómá waayúkagaraq Áánûqtugaraq mamá mórabi áikuyikaimma minná wenamá Ítu Káríqtoe.

6 keqtaá kúmiq-yataapike ayúqtikanenataa Ítuma minnáyaba pukaíye. wemá pukáimma mi-kánááráqá Áánûqtuma awaaméqá umákaitana minnágoma keqtaá tiráátiraimma Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yikéna wetábá wenôpaq yiwíránáae téna kéiye.

7 minnáyaba Áánûqtuma kemmá káqo-kayukama Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukayopaq timátikaraiye. kemá kaaqaari-áimma íma kétupo árain-aimma kétune. yeqti yúrapaq kemá itó-ureq Ítukaq itáiq-itaiq í-yábágaráq áraiqtataaqtabagaraq kétima-yimune.

8 miráitaq máqten-aukapake-kayukama aokaq-wáyúkáráa umá Áánûqtukaq nunamummá tígáae téq kétune. mirá étama yeqti iyáamma Áánûqtukaq múte yauyéta yemá unitíqa íma téta iyámma íma oro.

9 ókaraq aaramá unáákáqtôma ínômma máqte-kayukama yúramma atáá-umayimi-unakaqtoama íumatoraigaae téq kétune.

10 min-nóinímmá náayuwabi Áánûqtumma yirummá ámê-yuma yemá káqo-yuma íraqóniq umáyíkáro.

11 yemá mayánétama yaákareta máeta yirááti-nakomma mamá yikaq ákáaro.

12 kemá aaragómá waagómmá yiráátéta yabíqyikaiyabama íma kétima-yikaune. yemá paá yaákareta máero.

13 taákaq máráaro. Áánûqtuma Áátaamma áqnáabaq tarôq umákena anaaékaqa Íbimma tarôq uráíye.

14 naayóbáqá Áátaamma ímibo Íbimma Tááqtaama makátítana wemá Áánûqtuni ámaan-aimma arátaíye.

15 miráitana aaramá yemá iyápóma maqyikétama Ítukaq akoqnáa umá itáiq-itaiq kéeta káqo-yuma yirummá kéyimeta Áánûqtukaq yimuqá marakánáae tíyanama yemmá Áánûqtuma wetábá wenôpaq yauwéqma yiwíráníye.

3

1 kemá túnna-aimma minná árain-aíne. móra-nakoma Ítuni waayúkati kawáá-náqá mánena íraqô-qtataare.

2 Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta itáiq-itaiq kéo-kayukati kawáá-nákómá wení otaammá íma waíno. wemá kímora-inimma maráíno. táwí-aikomma íma ayuwaínana wemmá yabírakaino. waayúkati aúpáq-áimma íma timá abarokáq íno. káqo-yuma nóiqtababi íyaqtabama aúyánámmá itaíno. wemá pááqyamma íyimena taíbaq kéyimena namuq-wáyúkámá yiwíqma wení naaúpaqa yikaíno. mirá éna wemá íraqóniq umá yirááti-naqa maíno.

3 wemá íma aíbôq-nomma néna neginaagí umá waayúkama áyámma umáyikena wenamááríq íma yáqtoqma akoqnáa émananibo wemá paá kaayoné íno. mónekaqa aúyánámmá íma maráíno.

4 wení aara iyápóraq akoqnáa umá yabíkáinata wení iyápó-annama wenáama wáráaro.

5 miráuma móra-nakoma wení aara iyápóma íma kawáá umá aruténama Áánûqtuni waayúkararaq náaraq umá kanaaráq káwáá ínáyô?

6 miráuma aúgemma áaimma átama itáiq-itaiq ínna-nakoma kawáá-náqá íauraino. mirá éna aúma mamé uíyábáé. Tááqtaama mirá éna Áánûqtuni aammá yúwáitana wemmá Áánûqtuma yawáaq-umakaraine.

⁷ káqo-kayukama itáíq-itaiq kéo-yubikemma aamá íma kéitaa-kayukabikemma wemmá yemá yikaq múte ákáaro. yemá weqtábá táí-aimma timákaiyanama Tááqtaani waakápi amáginie.

⁸ móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-wáyúkámá máqte-kayukati yúraqaqa íráqôniq umá máero. máqte-kayukama kanaaráq yekáq kamuqá itánoe. yemá aibôq-nomma néta neginaagí íyoro. yemá aúyababa íyoro.

⁹ árain-aimma akoqnáa umá yáqtoretawaq Áánûqtuni aúrakaq yigaemá íyoro.

¹⁰ miráuma áqnáabaqa yemá mi-káyúkámá maqmá aonaiyata yemá uyátetama yíwáqnaa í-wáyúkámá kanaaráq máinoe.

¹¹ yeqtí yínáaqmaqa yemá máqte-kayukati yúraqaqa íráqôniq oro. yemá waayúkati yáama íma timá waéqmeta uréire oro. yemá táwî-aikomma ayuwaiyana íma yabiqykáaro. yemá kaaqaari-áímmá téta moyámmá íma máyáaro.

¹² móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-nákómá wemá kímora-inimma maréna wení aara iyápóraq yabi íno.

¹³ mi yíwáqnaa í-wáyúkámá íráqôniq umá mayaímá mayaiyatama máqte-kayukama yemmá yikaq yikánoe. Ítu Káríqtoqaq itáíq-itaiq í-yátááqtábá wení akoqnáágaraq tínoe.

¹⁴ maamin-áúbámá kágayeqa kemá emmá pááqya-kanaabi yaónanae téq kéitaune.

¹⁵ miráimanibo pááqya-kanaabimma kemá íma yennamá maan-áúbágómá Áánûqtuni waayúkama nôrabi ínô-qtataaqtaba emmá kétima-amiye. matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni waayúkama minná Ítuqtaba móra-iyakaq maréta máa-kayukaae. yemá árain-aikomma kéyaqtoraae.

¹⁶ Ítuma ketáái itáíq-itaiq-yataakon áaine. min-ánó-qtátáákómá keqtáámá táaqa karáie. minná

¹⁷ maa-márábi-káyúkámá wemmá

wayúkaraa umá aónaraawana

Aokaq-Áágómá wemmá kanaaráq umákáitata

Áánûqtunopake kaqtó-wayukama wemmá aónaraae.

máqten-aukapake-kayukama itó-uma

ánateta weqtábá tiráae.

waayúkama wekáq itáíq-itaiq urááne.

anaaeékaqa Áánûqtuma wemmá awíqmena wení márûpaqa utáie.

4

¹ Aokaq-Áágómá timá kétagaiye minná yaímma-wayukama anaaékaqa itáíq-itaiq í-yátáápikekémá yuwéta waeránoe. yemá kaaqaari-áágóni anaaé waréta waátágoma yiráátinnaiq ínoe.

² maaminnámo yirááten-aimma kaaqaari-wáyúkábíké kéie. maami-kááqáári-áímmá yirááten-aimma yúyánápímmá kubaútônika umá wamá akoqnáa éna kawaamá yóipimma kubaúma péqmaraanika kéie.

³ yemá téta “aaramá mayikaímá minná otaamiye.” kététa yaímma-aawaqtaba “íma naaro” kété. miráimanibo Áánûqtuma min-ááwáqá naíyábá tarôq uráitata Ítuni waayúkama yemá Áánûqtukaq “tíkáie” téta kénaae. yemá árai-qtataaqa kéitaae.

4 máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq uráimma minná íráqômiye. yaímma mirán-ááwáqá íma awéqtátuwanomanibo paá kémayeraq Áánûqtukaq nunamupí “tikáiyē” tero.

5 Áánûqtuni watáama yorauté wekáq nunamummá tígogáráq mi-kááyáq-yátáákómá mamá aáwakomma aokariq umá íráqômma káuqyikaiye.

6 emá maamin-áimma enábâqawaayuma timá-yimema Ítuqtaba emá wení íráqô-mayai-naqa mánone. mirá éma mi-qtátááqtábá emá áqa ítama arútare wakáanama akoqnáá umá itáíq-itaiq ínóne.

7 miráimanibo paá-wataagaraq mi-máníq-áimma íma Áánûqtuqtaba paábaq yuwaao. Áánûqtun-aaimma ítama tágaao.

8 enaúgomma mamá akoqnáá ínônnama minná paá pááqya-qtataaqa wáibo ení arun-iyápómá mamá akoqnáá ínônnama minná anó-qtataare. minnágoma aúwaraimma íbêkaraq anaaékakaraq emmá amíniye.

9 maamin-áimma árain-aimmibo matéwaq itáíq-itaiq uwo.

10 matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma ketáámá weqtábá kamuqá kéiteqtaaboqtaa kamáa kááeqtaa akoqnáá umá kémayaunatae. wemá mimórá-wáigómá keqtáámá Tááqtaani ayáápike kématiyuwaiqtaae. máqte-kayukama kémai yuwaimanibo itáíq-itaiq kéo-yuma áqnáabariq umá kémaiyuwaiye.

11 maamin-áimma akoqnáá umá aarawaamá yiráátiyo.

12 eqtábámá yemá téta “maabumá pááqyan-iyapoe” tínômanibo emá Áánûqtun-aamma waráyaama iyúwénatawaq yemá emmá aayoq oro. ánibo íráqô-kataagaraq íráqôn-aaimma káyiraatewaq káqo-yuma arummá yiméwaq Ítuqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq kéewa q kúmiq-yataariq íuwo.

13 kemá yénúnna emá Áánûqtuni watáama waayúkati yúbáqá kényorautewaq kétima-yime yiráátiyo.

14 Áánûqtuma móra-yataaqa emmá ení mayaiyábámá ámikaiye. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yemá tiráamma Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta máe-yuti kawáá-wáyúkámá iyáánapo emmá ánekukaa-tupaama matáane. miráuraipooa mi ámikai-qtataaqqnapo emá mayai mayaa.

15 minnáyaba emá auyánámmá ítama akoqnáá uréwaq mirá uwo. máqte-kayukama ení íráqôn-aaimma káonaiyana anókariq umá anómma aurániye.

16 aati-aatimá ónna-yataakaraq yirááténa-yataaqtabagaraq yabíqma arutaa. mirá kéinana Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma aména káqo-kayukama náayubi enáama itáíya-yugaraq yemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma yimíniye.

5

1 anónuqmagopimma aamá íma ma maránômanibo enaboráá umá watáama timá aménaiq umá tíma-amiyo. awaayatí-wáyúkágáráq enábâkokaa umá mirá-umayikaa.

2 aaragókaráq enanókaa umá mirá-umayikaa. inaaru-anaamma enámánaakokaa umá íráqôn-aaimma mirá-umayikaa.

3 ketoq-nóinímmá árainma yenamáa máe-yuma yemmá tikaq múte yíkáaro.

4 miráimanibo ketoq-nóinímmá wení iyápóabi wení arááráómá máetama yemá wemmá kawáá-umakaaro. miráuma Áánûqtuma tiniq umá yemá anónnáma yeqtí yinóboyugaraq yirááráókáráq mirá-umayikaaro.

5 árai-ketoq-noinimma yemmá kawáá-umayikai-wayukama íma máawana yúyánámmá Áánûqtukaq káme. wágááwabi nokáámma yemá Áánûqtukaq nunamupí yíwáqnaa íyábá tíq-tiq kéoe.

6 miráimanibo mi-kétóq-íníkkómá wemá paá aábê kuye íyábámá aúyánámmá ítái-waigoma wemá aúwaraimanibo Áánûqtun-aurakaq pukuráaraq-naraa kéíye.

7 min-nóinímmá maamin-áímmá tímá yímínatawaq anaáe warétama íráqôniq umá mánoe.

8 ániibo móra-nakoma wemá wení móra-anna-wayukagaraq áqnáabaq wení naaúpaq máe-yuma íma yíwáqnaa énama wemá itáíq-itaiq umá mái-yataapike kéwaeraiye. itáíq-itaiq íma kéi-nakoma táwí-naqanibo min-nákkómá wemá uyátamaqma táwí-naqa máíye.

9 yíwáqnaa íyábá móra ketoq-íníkkómá wení karitimaatimá netuqyaammá (60) uráina-waigomma yíwáqnaa ínítqaba wenáwíqa agayaa. min-íníkkómá kímora-nakare téna máqe-uraina-inimma maíno.

10 wení iyápó-annama íráqôniq umá yirááténa namuq-wáyúkámá wení naaúpaqa yíwíqma yikéna Áánûqtuni waayúkama yítuqa tete umáyikena yíwáqnaa kéena kéqokeq-wayukama yeqtí ummaa-yátááqá wái-yuma yíwáqnaa uráina-waigon-awíqa agayaa.

11 aúge-ketoq-noiniti yíwíqa íagayaa. yeqtí yúyánákkómá ôriq ínataboata yeráwáqá waamá óqa mayéta yeqtí yúyánámmá waagópí akoqnáá umá aminoe. mirá kéeta Ítu Káríqtonopake waeráiyata

12 waayúkama yeqtábá tínoe: “yemá Ítuqtaba itáíq-itaiq í-yátááqá íma yáqtoqma akoqnáá kéoe.” téta tínoe.

13 minnágaraq maamin-aúgé-kétóq-nóinímmá iyáátámma íkuyeta naaúqtaba-naaúqtaba uréire kéeta káqo-yuma nōrawabi o-qtátááqtábá tímáeta kéneta naaúqtaba-naaúqtaba kéyautoe. yeráwáqá íma tewain-áikáráq paá kétepoana ummaa-yátáákkáráq ááiq-yataaq pááq íniye.

14 miráitana minná íráqôpoata aúge-ketoq-noinimma yemá kanaaráq óqa waamá matéta iyápóma maréta yeqtí naa márúkaq yabí éro kétune. miráinaqtaa ketáái namuro-wáyúkámá maamináyatabama aamá íma tímá-tikanoqtaae.

15 yaímma ketoq-nóinímmá itáíq-itaiq í-yátááppíkémá áqa yuwéta waéqma Tááqtaani anaáe kéwaraae.

16 miráimanibo móra-waigoma ketoq-íníkkóní naaúpaq máina-waigoma wemá Ítukaq itáíq-itaiq kénama ketoq-íníkkómá yabíqma íráqôniq umákaino. miráinata Ítun anaáe kéwaraa-kayukama móra-iyakaq maréta máa-yuma yemá mi-kétóq-íníkkómá íma áwáqnaa ínôbo káqomma náayubi yenamáaraq máe-ketoq-noinimma yemmá yíwáqnaa ínoe.

17 Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá íráqôniq íyaqa keráwáqá yemmá yagaroqtamá yaaguyábôro. áqnáabaqa náayubi yemá Áánûqtun-aama tímá-yimeta yiráátiraiya-yuma yaaguyábôro.

18 minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “móra-iyakoma ení mayáimá kémayain-aama aáwaqa paá amiyo.” ániibo “mayáínákkómá wení meyámá meyáníq oro.” téna kétiye.

19 móra-nakoma kawáá-nákkóní aúbi maráinaama wenáama íma itaao. kaa-yarábi kaumo-wáyúkámá yemá mimórá-áímmá téta aúbi maráiyaama min-áímmá itaao.

²⁰ ániibo wemá yaímma otaammá kutáinaama waayúkati yúراكاḡ min-áímmá timá uwaa iyo. mirá éma máqte-kayukama mamá kékén umáyikanone.

²¹ Ítugaraq Áánûqtuma wení aokaḡ-káqtó-wáyúkátí yúراكاḡ emá maamin-ámáán-áímmá waráíkáae téḡ kétima-amune. móra-nakoḡtabama “ketí aanábóé” ítiyo. ímiye. maamin-ámáán-áímmá minná máqte-kayukayaba móraiḡ kéíye.

²² íma kabe-kabe umá móra-nakoma uyátárai-nakoni mayáímá mayáiyábá aneqá ayáánapo ánekuyuwu. abo min-nákómá kúmiḡ-yataariḡ kéinaama weté yagaroḡtamá kúmiḡ-yataakoḡtaba íma mánone.

²³ karímá netuḡyaa-kánáámá kémayema paá non-úrámá íma nanónnamanibo yaímma wááéni-nomma áyapike aḡa ínîḡtabama naao.

²⁴ yaímma-wayukati kúmiḡ-yataaḡa abarokáḡ itaḡtáá aónatuwaanataa anaaékaḡa móra-nakoma aúbi kémariye. miráimanibo yaímma-wayukati kúmiḡ-yataakoma aúpáḡ wáqena anaaékaḡa abarokáḡ kéíye.

²⁵ móraiḡ umá yaímma íráḡô-mayaigoma abarokáḡ wáíye. ániibo yaímma íráḡô-mayaigoma páátákáá íma abarokáḡ kéimanibo maamináḡogaraḡ máqte-tupaama aúpáḡ íma wániye.

6

¹ yeráwáqá kaḡtó-wayukama náayuwabi meyámmá íma mayéḡ paá-mayaima máyáa-yuma yeráwáqtí kawáá-nákómmá múte yikaḡ ákáaro. miráíyanama móra-waigoma íma kanaaráḡ Áánûqtun-awiḡtababi ketáámá yiráátúnna-yataaḡtaba timá táíḡ ínoe.

² yeráwáqtí kawáá-nákómá Ítuḡtaba itáíḡ-itaiḡ kéí-naḡa weḡtábámá yeráwáqá táwî-tuyanamma íma itá-yakaaro. miráimanibo yeráwáqá kawáá-wáyúkágáráḡ Ítuḡtabama yewátánónaráá kéoe. kawáá-nákómá itáíḡ-itaiḡ o-yúmá wekáḡ mayái máyáa-yuyabama ôriḡ umá kákaibo wení mayáíráḡ akoḡnáá oro.

emá maamináyaba kéyiraatewaḡ timá-yimiyo.

³ náayubi káḡon-aikomma kéyiraatetama yemá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriḡḡtoni watáagote móraiḡ íkeeta ketáátê yagaroḡtamá mórabí íma Ítuḡtaba itáíḡ-itaiḡ kéoe.

⁴ ímiye. móra-nakoma mirái-waigoma wemá wenaúma mamé kéuyena móra-yataaḡtaba íkéitaiye. wemá paá áyan-aíḡtaba kákaiye. wemá káḡo-kayukama kárún-aimma timá-yikena unítípi mamá kéyikaiye. miráitata waayúkama wenáyôḡ-wenayoḡa ayéta káḡowa-kaḡowaḡtaba kamuḡá íma kéítaae.

⁵ ániibo mi-káyúkámá yúyánámmá móragaraḡ íma kéítaae. árain-aikoma yúyánámmá íma itétaboata unítíḡ-ain-aatuḡma kéte. yemá yúyánámmá itáamma monoḡ-áíkmá paá “móneḡa ôriḡ umá mayái ámiye” téta kéteta taíḡani-ḡtataaḡa mamaréta mánoe.

⁶ áraíne. móra-nakoma oótamma mamá áíkuiyataba íma akáinanama monoḡ-áíkmá kanaaráḡ taíbaḡ-yataaḡa wemmá amíniye.

⁷ mi-kánááráḡ ketinótaama kématikaawataama nói-ḡtataaraḡ matokéḡtaa abarokáḡ uráunataabiyo? móra-yataakaraḡ ímiye. ketáámá púyóna-taoḡa nói-ḡtataaraḡ matokéḡtaa kanaaráḡ ónúnataabiyo? móra-yataaḡa ímiye.

⁸ minnáyabataa ketáámá unáákáḡtówabi aáwaḡa kémayeḡtaama kanaaráḡ umátikaniḡtaae tenúnatae.

⁹ náayuwabi taíbaḡ-otamma maráiyábá yíkái-yuma Tááḡtaama yemmá kémakatiye. waayúkama mirán-áíbóḡ-yátááḡtábágáráḡ áwáábíḡ-yataaḡtabagaraḡ kéyikainama Tááḡtaama yemmá yabitimáe kukéna yawarápamayikaniye.

10 moneqtaba ôriq umá akáin-nakoma taigani táwî-yataakoma áaimma kátaiye. yaímma-wayukama monekoni anaáe wáráa-yuma yeqtí itáiq-itaiq í-yátááqá Ítuni aapakémmá yukáawanaboana yeqtí ummaa-yátáákówábi yirummá í-yátáákómá taíbariq kéiyé.

11 emá Áánûqtun-amopo maami-qtátáápikémmá nékaq mááo. Áánûqtun-aurakaq katekoíq umá maqmá aónaao. Áánûqtuni aammá waraao. Ítukaq itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáa uwo. káqo-kayukama arummá yimiyo. ení mayáíraq máewa q kaayone umá mááo.

12 itáiq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáa ínónama yaímma-taoqa ááikaa uráimanibo minná íráqô-qtataaqtaba wáiyé. minnáyataba maami-íráqón-ááíqá uwo. íráqôn-anonnama mayáínónama minná matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaa. emá taíbaq-wayukati yúbáq itó-ure “uyátárai-nakoni aammá waránúne” ténana mi-kánááraq Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaíkaae téna emmá ááyaraine.

13 Áánûqtuma aúwarakon áaimma wenaúrakakaraq Ítu Káríqtoma wetábá weni áaiqtaba akoqnáa umá Pótíatí-Páíratini aúbáq tirái-naqa wenaúrakakaraq kemá emmá wakúyakaraune.

14 emá maamin-ámáán-áímmá kéwarewaq miráuma akoqnáa kéinana kerátái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumíní-kanaaraq wíno.

15 Áánûqtuma Ítumo kumíní-kanaayataba tíniye.

Áánûqtuma máqtemma íráqô-qtataakon áaikaraq wenamá máqte-qtataakomma yabíkái-naqiye.

máqtemma anómma yabíkáa-kayukati yabíkái-naqiye.

máqtemma uyátáraa-kayukati uyátárai-naqiye.

16 wemá wenamá íma puí-náqiye.

wemá ópí máin-aukapaq móra-waigoma waaqókáqá íma kanaaraq yíniye.

móra-nakoma wemmá íma aónarena móra-nakoma íma kanaaraq aónaniye.

yaaguyabí-yátáákáráq akoqnááqaraq íma ánatena wekáq waíno.

miráuma waíno.

17 oótamma taíbaq maráa-kayukama maará téq timá-yimiyo: “keráwáqtí taíbaq-otaqtabama keráwáqtí túma íma mamé úyoro. aati-aatimá monekoma íma tíwáqnaa ínibo keráwáqá túyánámmá minnáraq ímaranomanibo Áánûqtukaq túyánámmá máráaro. wemá máqte-qtataaqa keqtáa mamá timuqá maraí-yátááqá kétimiqtáae.

18 maará té yemmá timá-yimiyo: “káqo-yu íráqóniq umáyikeraq aati-aatimá keráwáqtí oótamma káqo-yute yainánôqtaba yokaa umá máero.” téaq timá-yimiyo.

19 mirá étama anaáekaqa yemá íráqô-qtataaqa mayánómma minná min-áúwáráímmá áraimma aati-aatimá matúq-matuq umá mániye.

20 Tímotio, ení itáiq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma emmá ámikaimma yabíqma arutaa. paá-wataagaraq kaaqaari-áíkaráq yirááten-aipikemma nékaq maéwaq min-áíqtábámá unítíqa ítiyo. yaímma-wayukama kaaqaari-áímmá yirááteqtabama “itaí-yátááré” kétémanibo yeráwáqá kárabaae.

21 yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá itáiq-itaiq kéetaboata Ítukaq itáiq-itaiq ínôqtabama íbáqyukaae.

Áánûqtuni íráqô-qtatakoma keráwáqté waíno.

2 Tímoti

anaaékaq-aubama Tímotinopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáiyie.

1 kemá Póroma Áánûqtuma kemmá aúyakaiye. kemá Ítu Káríqtoqtaba timátíkarai-naqune. Ítu Káríqtomma wennábóaqtaa ketáámá matúq-matuq umá mái-auwaraimma áaimma átama Áánûqtuma keqtaámá timá akoqnáá umátíkaraiqtaba waabá-káyúkábimmá kétune.

2 kemá ketáanikaa umá tíkái-naqa Tímoninopaq maamin-áúbámá kágayaune. ketiborátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma yenákátí íráqô-qtataakaraq paru-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq emá mayaikáae téqa kétune.

3 Áánûqtukaq kemá téq “timuqá kémarauone” kétune. kéma Áánûqtun-aurakaq tigaemá ikéitaq wení mayaimá títaubikoma waráanikaa umá kemá kémayaune. wágááwabi nókáamma wekác nunamupí “tíkáiyie” kéteq eqtábágáráq nuna-mummá kétune.

4 ení aqnuyábámá taákaq yokéq emmá aónaiyaba ôriq umá kétikaiye. miráinaq kemá timuqá maqmá ánatannune.

5 kemá itáunama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá akoqnáá ónnama móraiq umá Yúnitima enanógararaq Aróitima enarááróógáráq yenákámá itáíq-itaiq urááyaniq kéone.

6 ánibo mi-kánááráq kemá tiyáamma emmá ánekukauna-taoqa emá Áánûqtunopake-qtataaqa matáánama minnáma yáqtoqma akoqnáá uwo téq kétima-amune.

7 Aokaq-Áágómmá Áánûqtuma emmá ámikaimma keqtaámá mamá ikatíq í-yátááríq ikéiyie. ímiye. Aokaq-Áágómá keqtaámá akoqnááma tímítaqtaa ketáámá waayúkama tirummá yiméqtaa ketábátáa túgoni akai-yátááqá ikéwaraunatae.

8 káqo-yubaq uyátárai-nakoqtaba timá-yiminema ikatíq íma éwaq kemmá uyátárai-nakoni ánná-nakoqtabama íma agae-agae uwo. ímiye. Áánûqtuni átê-wataayaba emmá táí-yataaqa waayúkama amíyamma paá matéwaq Áánûqtuni akoqnááyaba kamuqá itaao.

9 Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataapike tiwíkenataa keqtaámá mamá wení waayúkataa aúkáiyie. ketáámá íráqô-qtataariq únnayabataa íma tiwíkaitaibo wemá wenamááríq íráqô-napoana wemmá paá kákaitanaboana tiwíkaiqtaae. maa-máramá íma abarokác uráitanama naayóbáqá Áánûqtu wenaúyánápímmá wení íráqô-qtataakoma Ítu Káríqtopitaa tímikaine.

10 miráimanibo Ítuma keqtaáyábá pukái-naqa ketáámá aónaraunaboqtaa íbèqa Áánûqtuni íráqô-qtataaqa káonaunatae. Ítu Káríqtoma puí-yátáákóní akoqnááma mamá paábaq yuwéna aúgen-auwaraimma tiráátiraiqtaae. minnáma matúq-matuq umá mái-auwaraiqtabataa Áánûqtuni átê-wataabiqtaa kétunatae.

11 kemá waabá-káyúkábí átê-wataama kéteq yiráátenuayaba Áánûqtuma timátíkaraiye.

12 miráuraiqtabaobaq íbèqa kemá ánná-naupaq tútiq-yataapi máunamanibo íma yukáune. kemá itáíq-itaiq únna-naqa Áánûqtuqtaba kéitaunayaba kemá itáunama

mi-máyáimá wemá tímikaimma kanaaraq wemá kawáá kéinana Ítuma kumíní-kanaaraq wíniye.

¹³ abo árain-aimma aráátúnna yáqtoraa. min-áimma kéwarewaq káqo-yuma áyaqa kéyime Ítuqtaba itáiq-itaiq uwo. ketáái itáiq-itaiq í-yátáákárq tyaqa amí-yátáákárq Ítu Káríqtogaraq yagaróqtamá máeta ketááyôpaq kéyeye.

¹⁴ minnáyaba Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tirunóbáq máie. emmá áwáqnaa ínakawaq min-íráqó-kátáámá yáqtoraa.

¹⁵ emá kéitaane min-nákámá Pigératiyaa Emáágénitigaraq máqtemma Étiarupake-kayukama yemá yinaaémma umátikaraae.

¹⁶ uyátárai-nakoni paru-yátááqá Onetíporatigaraq wení aara íyápóbi waíno. itaao. Onetíporatima agae-agae íma éna taíbaq-yupaama ya kétimonena timuq-yatáápí matúkaraiye.

¹⁷ wemá Arómuq yayamá íréna kemmá tibáá éq éna ánná-naupaq maakáq máunaraq ya tímónaraiye.

¹⁸ emá kétaane ôriq umá kemmá íráqôniq umátikaraiye. Ítuma kumína-yupaama uyátárai-nakoma wemmá paru-yátáápiké yainaíno.

2

¹ emá ketáaniko, akoqnáámo Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataapike ámimma mayaa.

² máqten-aimma waabá-káyúkábí yiráátúnna emá áqa ítaaraune. min-áimma matéwaq náawanabi emá kamuqá itáiyimina-wayukama yimiyo. miráinata yemá kanaaraq káqo-yuma maamin-áimma yiráátinoe.

³ emmá íráqôn-aaíq-i-nakokaa umá aú-aíq íno.

⁴ abo ááiq-i-nakoma wení anó-kawaa-nakoma amuqá maraíkáae téna mirá kéie. minnáyaba wemá waayúkagaraq moneqtabagaraq wenaúyánámmá mamá awígíôq íkeiye.

⁵ itaao. móra-nakoma uyaatí-ámáán-áimma íwarenama wemá kanaaraq íma uyaatímá uyátena amuq-yatááqá ímayaniye.

⁶ móra káqon-aimma itaao. móra-nakoma akoqnáá umá yómmá yoráina-waigoma wemá uyátá-maqma íráqôn-aawaqa yópiké mayaino.

⁷ kemá timá-amuna-aíqtabama aúyánámmá itaao. abo uyátárai-nakoma áwáqnaa ína máqten-aimma itánóne.

⁸ átê-wataama Ítu Káríqtotaba aúyánápí mayaa. Ítuma wemá Tébitin-annabike abarokáq uréna pukáipike Áánûqtuma wemmá mamá itó-umakaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkábí átê-wataama weqtábá timá yímikaune.

⁹ kemá átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkábí túnnayataboata ánnáma tímikaamanibo Áánûqtuni watáama íma ánnáma ámikaae. íbêqa kemá ámáan-aimma arátí-nakaa umá tú-tiqa kémayaune.

¹⁰ mi-káyúkámá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukayaba kemá mirá kéeq tú-tiqa mayánúne. Ítu Káríqtoma yeráwákárq yíwíqma Áánûqtumma yauwéqma amínata yemá tágama-yataaqa matúq-matuq umá mayánoe.

¹¹ maanná árain-aíne.

ketáámá wetê yagaróqtamá puyéqtaama wetê yagaróqtamá mánunatae.

¹² ketáámá kanaaraq tú-tiqa mamé kéuyeqtaama anaékaqa wetê yabíqma mánunatae.

ánibo ketáámá wemma tinaaemma
 umá áménanataama
 wegáraq móraiq umá keqtaámá anaaemma
 umátikaniqtaae.

13 wemá wení áaiqtaba íma kanaarác
 paábaq awétátuwanipoana
 ketáámá kúmiq-yataariq únnataama
 wemá itáiq-itaiq umá akoqnaá-naqa
 paá kémaiye.

14 maamin-áímmá ení waayúkama timá-yimiyo. kékén-áímmá uyátárai-nakon
 áwíkaq timá-yimiyo. paá aayabámá áaiq-aimma ítero. mirámô o-wáigómá íma
 móra-waigoma áwáqnaa kéibo aamá itáa-kayukama paá mamá táíq kéumayikaiye.

15 ení mayairákémmá Áánûqtumma mamá amuqá marakáigóníq umá
 maqmá aónaao. mayai-nákómá wení mayaiyábámá wenaúyánánóbáqá
 kanaarác téna “kemá íraqô-mayaima kémayaune” tinikáá umá mááo. Áánûqtuni
 wátáragoni áaimma arupú umá yiráátiyo.

16 emá aibôq-aikoma Áánûqtuqtaba íma wáin-aipikemma nékaq mááo.

17 aibôq-aikoma náomma kamá anóniq inikáá kéiye. yirááte-kayukama
 yeráwápiké maami-kááyáq-nákámá aibôq-aimma yiráátéyamma Áíménéiyatiyaa
 Pairíqtatima min-nákámá mááye.

18 yenákámá árain-amma yuwéta yaímma itáiq-itaiq kéo-kayukati yúyánámmá
 mamá táwíq kéoye. min-nákórátámá téta “ketáámá áqa atóbaraunatae” tiráíye.

19 miráimanibo Áánûqtuni árain-aikoma akoqnaá-nakaa umá íma kutíniye.
 wení ábôqtaaraq wáin-aubagoma maará kétiye: “uyátárai-nakoma náayuwabi wení
 waayúkama máaqtabama kéitaiye” ánibo “náawabi téna ‘kemá uyátárai-nakon-
 amune’ ténama wemá kúmiq-yataapikemma waeraíno.” téna min-áúbágómá
 kétiye.

20 itaao. anó-naupaqa ókon-okomma táápeqa kéwaiye. yaímma áwáarara kain-
 óqtákáké tarôq owata yaímmama yaataké tarôq owata yaímmama mararáké
 tarôq urááe. yaímma-taapeqa aati-aatimá aáwaqa maqnéta ánibo yaímma íraqô-
 taapeqa paá móra-mora anón-aiqtaba aáwaqa maqnarááe.

21 miraráá umá móra-nakoma kaaqaari-áíqtábá íma iténa kúmiq-yataakoqtaba
 nékaq máina-waigoma wení uyátárai-nakoma aokaq-máyáímá kanaarác
 aminana mayániye.

22 aúranannama káe táí-auyanamma kéitaannama paábaq iyabótuwewaq
 kateko-yátááqtábágarác Ítuqtabagaraq auyánámmá itaao. káqo-yuma arummá
 keyimewaqa kaayoné-yátááqá yimiyo. náayuwabi uyátárai-nakoma ôriq umá
 yemmá yíwáqnaa ikáae tíya-yuti aanábóiq umá mááo.

23 miráimanibo aamá íma itaraa-kayukama yeqti unitíq-aipikemma nékaq mááo.
 emá itaraane mirán-áíkmá áaiq-yataaqa mamá abarokác kéiye.

24 uyátárai-nakoma áwáqnaa ína-nakoma wemá áaiq-aimma íma tünimanibo
 wemá paá máqte-kayukama kaayoné umáyikaino. wemá íraqómma yirááti-naqa
 máena máqte-tupaama aamá yawuwéqma kéténa timá tágayimiyaba yokaa íno.

25 mi-káyúkámá náayuwabi wenáama aratíya-yuma wemá kaayoné umá
 mamá arútáyikainatama anaaékaqa Áánûqtu ayuwéta yemá yeqti kúmiq-
 yataapikemma yuwéta árain-aqtabawaa miráimma waránô?

26 naayóbaqá Tááqtaama yemma waiwaakaa umá yáqtokaitata wenaúyanámmá yemá wakááne. miráitata yemá Tááqtaani wakápike péqma yutínoe.

3

1 aákaq maraao. aqtó-kánáaráqá taibaq ummaa-yátááqá abarokáq íniye.

2 waayúkama paá yetábá yúyanámmá itánoe. yemá taibaq-otamma mamá áikuyaba yikáinata yeqtí yúma maméta uwínoe. yemá káqowa-kaqowamma áyoqa ayánoe. yeqtí yinóboyuti yáama íma itánoe. káqo-yuma yemma nóinawabi yimíyaqtabama yemá téta “paátataare” tínoe. Áánûqtumma yemá yikaq íma mûte akéta

3 kaayoné íma ínoe. yemá káqo-yuma íma paru-yátááríq umáyikanomanibo kaaqaari-áímmá káqo-yuyaba tínoe. yemá áwáábiqa kéta ááíqa ínoe. íraqóniq í-yátábámá ítama táíq kéeta

4 káqo-yuma makatínoe. yemá áwáábiq-araaq-wayukama máeta yeqtí yúma maméta anókariq umá wínoe. yemá yeqtí yúyanámmá Áánûqtukaq íma maránôbo yemá paá yeqtí yúgoma mamá yimuqá maraíyábá yúyanámmá maránoe.

5 yemá téta monoq-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuni watáama íma mayéta itáíq-itaiq ínoe. mirá-káyúkábíkémhá nékaq mááo.

6 yaímma-wayukama aaranaammá netuqyaammá kúmiq-yataariq éta yikaí-yátááríq o-yúti naaúpaq uréta makatínoe.

7 maamin-nóínímmá káqo-kaqon-aiqtaba kéitaamanibo árain-aiqtabama íma kanaarác kéitaae.

8 mi-káyúkámá yemá miráuma Yáanayaa Yáábarama Mótetimma yinnaaémma umákáraayaniq umá maami-káyúkáyábá emhá timá-amune-yuma yemá árain-aiqtaba íma kéyikaiye. yeráwáqtí yúyanákómá táíq kéitata Áánûqtukaqa itáíq-itaiq í-yátáápkémhá paábaq yuwéta kégoe.

9 missing?

10 ánibo emá kemá aráátúnna-aimma wakááne. ketáaimma aónaraane. emá káonaanaq kemá Ítukaq itáíq-itaiq kéunaa emá kétimone. mórai q umá kemá únnaiq uráane. emá káonaanaq kemá kaayoné-náqá kémaeq káqo-yuma timumhá kéyimune. emá kemhá timónaraanaq

11 waayúkama táwígoniq umátíkáamma paá matáune. kemá tú-tiqa mayáunama emá timónaraane. maami-máqté-tútíqá í-yátááqá Áátiokibakaraq Aikóniabakaraq Arítaraabakaraq matáunama aónaraanamanibo uyátárai-nakoma tíwáqnaa itaq íma pukáune.

12 máqtemma náayubi Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá mórabí katekoíq ónnáe tíya-yuma waayúkama mamá táíq umáyiketa yemá káqo-yuma kémakateta yenamááríq yetábágarác makatínoe.

13 missing?

14 miráimanibo emá árain-akaq emhá aráátiraunataa ítaraane. minnáyaba paá máeq itáíq-itaiq umá akoqnáá uwo. emhá aráátiraa-yuyabama emá kéyumonaane.

15 minnágaraq káonaane. emá pááqyamma máegaraq Áánûqtuni aokaq-wátááyábá wannaabí agamatán-áímmá aónaraanae. maaminnámo agamatán-áíkmá emhá itai-yátááqá kanaarác amíniye. miráinata waayúkama Ítu

Káríqtoqtaba itáíq-itaiq íyanama mín-ítái-yátáákómá yemma Áánûqtunopaq yiwíqme uwíniye.

¹⁶ máqtemma wannaabí agamatán-áikómá Áánûqtunopake kéyena árai-qtataakoqtaba kétiraatiqtaae. íma arupú-yataakoqtabama kanaaráq kétiraatenaa waayúkama Áánûqtun-aurakaq katekoíq ínôqtaba yiráátiniye.

¹⁷ maaminnámo agamatán-áikómá Áánûqtuni mayái-wáyúkámá máqtemma íráqô-mayaima mayánôqtaba yokaa kéumayikaiye.

4

¹ Áánûqtun-aurakakaraq Ítu Káríqton-aurakakaraqa kétima-amune. Ítu Káríqtooma máqtemma waayúkama pukáa-kayukagaraq yúwaraa-kayukagaraq máqtemma yainániye. Ítuma kuma keqtaáraraq yabi ínipoaq akoqnáá umá emmá kétima-amune.

² átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkátí yúrakaq kétéwaq káqo-yuma íma iyúwénata emmá timá yaqtóráaro. íráqômma watáa te-wái-kánááwábi táí-kanaarakaraqa paá átê-wataama abarokáq tiyo. ení waayúkama íma arupú kéiyaama mamá arútáyikaa. miráinaawaq arupú ínôqtaba umá yíqtaaiq kéewa q kaayoné umá yiráátiyo.

³ mi-kánáámá ínatama waayúkama árain-aimma íma itánômanibo yemá paá yeqtí yúyánákómá innaiq kéiyata káqo-kaqo-yiraati-wayukama yemá itánae tíyan-aimma timá-yimiyata itánoe.

⁴ yemá árain-aimma yuwéta paá-aiqtaba itánoe.

⁵ miráimanibo emá enamááríqqa yáqtoqma akoqnáá uwo. aú-aiqa paá kémayewaq átê-wataama waabá-káyúkátí yúrakaq timá-yimiyoy. máqte-qtataaqa Áánûqtuma wení mayái-nákóqtábá mayaikáae téna timá mirá uwo.

⁶ ketábá-kánáágómá waaqókáríq kéita kemá Áánûqtukaq amí-yátáákáá ónúne. íbêq-kanaama yemá kemmá tikamiyaq puyónúne.

⁷ kemá Ítuqtaba íráqôn-aiqa uráune. mín-ááíqómá ánatagitaq kemá wekáq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uráune.

⁸ miráipoana uyátaina-nakoni amuq-yatááqá kerátái uyátárai-nakoma kemmá timíniye. mín-ámúq-yátááqá minná Áánûqtun-abaq katekoíq ónúne. kerátái uyátárai-naqa arupú umá yainái-nákómá mín-ámúq-yátááqá wemá kumína-yupaama kemmá timíniye. kegáráq tébakaq-wayukama wemá kumíníqtaba ôriq umá kéyikaitata awé o-yúmá yekáráq íráqô-meyamma timíníqtaae.

⁹ emá ketôpaq páátákáá yínônayaba maqmqá aónaao.

¹⁰ abo Tímatima wemá maa-marábí-qtátááqtabá auyánámmá mayéna kemmá tiyuwéna Tetarónáíkaq kóuraiye. Karétenima wemá Karétiani-marabaq kóuraiye. ánibo Táátati wemá Taamétia-marabaq kóuraiye.

¹¹ Arúke wenamáa ketê máiyey. emá Máákimma ko awíqme etê yekaa. miráinana wemá mayaimá áwáqnaa umá kanaaráq mayániye.

¹² kemá Tikikatimma Ipítiani-marabaq timákaunana kóuraiye.

¹³ emó kéyema ketí kúberai-unakaraq mamé iyo. Káápatini-naupaqa Taróqaati-marukaq ketí kúberai-unamma makáupo. ketí wannaagáráq mamé iyo. méme aúwaratirake-kannaama minnáyatabama kemmá ôriq umá kétéikaiye.

¹⁴ Érékánara wemá áwáarara kain-óqtá-máyái-nákómá kemmá mamá táíq umátíkaraiye. uyátárai-nakoma minnáyaba táí-meyamma anónnáma amíniye.

¹⁵ emá enamááríq mín-nákóqtábámá atéqma arutaa. mín-átê-watáámá túnna-aikotaama wemá mamá anómma áyámma uráiyey.

¹⁶ áqnáábaq-yupaama kemá aabi matikáawaq yauwéqma túnna-yupaama móra-waigoma ketê íma máqe-uraiye. ímiye. máqtemma kemmá tiyuwéta wéyáwé uráamanibo Áánûqtu minnáyaba yemmá táwî-meyamma yimíyábá íyimikaae téq kêtune.

¹⁷ miráimanibo uyátárai-nakoma ketê máena kemmá akoqnáá umátikaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkátí yúrakaqa maamin-áté-watáámá Ítuqtaba kanaaráq timá yímikaupo máqtemma náayubi Áánûqtuqtaba íma ítaraa-yuma mi-kátáámá ítaraae. anón-abaaq-putiraa-kakoni (arááyane) óyaupike kemmá wítikéna uyátárai-nakoma kawáá umátikaraiye.

¹⁸ móraiq umá uyátárai-nakoma waátá-yataapikemma tíwíkена wení yabíkái-marupaq tíwíqme uwíniye. wenáwîqa múte matúq-matuq umá yaúyóro. miráuma waíno.

¹⁹ Patírayaa Akírama ye-áúkákáráq Onetíporatini aara iyápóyabagaraq keráwáqtópaqa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune.

²⁰ Korítiani-marabaq Irááqtime máqe-uraiye. Taropíma wemá karímá máyáitapoq kemá wemmá Mairítati-marukaq ayuwéq iráune.

²¹ yaugíqá Íurainaraq emá ketópaq páátákáá maqmá aóné iyo. Yúburatigaraq Púretigaraq Aráinatigaraq Karótiagaraq yemá máqtemma keqtíbâqawaayuma enôpaq miráono-maaraono-aimma kétimakaa.

²² enaágote uyátárai-nakoma maíno.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Tááítati

itáíq-itaiq íyábá áanikoraa-nakonopaq Póroma kětitana Tímoti agatáiyē.

¹ kemá Póroma Áánûqtuni mayai-náqá kemá Ítu Káriqtoma tímátikarai-naqune. Áánûqtuma wetábá aúyáq-makai-kayukayopaq tímátikaraiye. yemá yeráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yíwáqnaa kéunata akoqnáá kéoe. yemmá árainaiqtaba kěteta Áánûqtuma akáinaiq Ínôqtaba yíwáqnaa kéune.

² matúq-matuq umá mái-auwaraimma ketáámá awé kéunataama wenáaimma mimórá-áráin-áiné. minnýaba Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákain-aimma tímátuwena wemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá íketiye.

³ Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraq wení átê-wataama keqtáá tímikaiqtae. ketáái atóbamatikai-naqa Áánûqtuma min-átê-wátáámá waabá-káyúkábí timá-yimenunayaba kemmá wakútikaraiye.

⁴ Tááítatima ketáaniko, ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtáá yauwéqma tiwiraiyábá kukáin-naqa Ítugaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákókaráq emmá ámétáao.

⁵ Tááítatio, Karíti-marupaqa emá máqte-qtataaqa mamá arupú ikáae téq kemá emmá ayúkaune. máqtemma móra-mora-marupaqa Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta kémae-yuti kawáá-wáyúkámá yiwiráikáae téq emmá ayúkaune.

⁶ yemá mi-káwáá-wáyúkámá yeqtí otaammá íma waéna yemá kímora-inimma máráaro. yeqtí iyápó-annama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá máero. min-iyápó-ánnámá yeqtábámá tawí-aiqtababi ámáan-aimma arátéqtaba waayúkama yúbi kanaarác íma maráiyān-o-iyapoma máero.

⁷ kawáá-nákómá Áánûqtuni mayaiyábá kawáá kéiyē. minnýaba wemá arupú umá uréire kéina kúmiq-yataariq íma íno. wenaúma íma maména uíno. wemá páátákáá áyamma íma íno. wemá taibaq aibôq-nomma íma naíno. wemá íma áwáábíq kaíno. wemá móneqtabama aúyánámmá íma itaíno. mirá ínimanibo

⁸ wemá namuq-wáyúkámá yíwáqnaa umá wení naaúpaq yiwíqma yikaíno. íráqô-qtataaqtaba wemá akaíno. wení aúgomma yáqtoraino. wemá máqte-qtataariq ínénama aúyánámmá ítama arútátuwena miráino. wemá íráqômma yainai-náqá maíno. wemá Áánûqtuqtaba aokariq umá maíno.

⁹ wemá árain-aimma kemá emmá arátúnna yáqtoqma akoqnáá íno. miráinana wení yiráati-yataakoma arupú ínana káqo-kayukama umá yíqtaaiq éna wemá árain-aimma paábaq awétátuwaiya-kayukama yetáama kanaarác aúyaqtuwaniye.

¹⁰ táibaq-wayukama kemá yirátúnna-aimma waránôqtaba kaúbíq kéowaq minnýaba kemá tirummá kéiyē. yemá paá-aimma kěteta káqo-kayukama makáqma kéyiwiraae. yaímma maami-káyúkábímmá paá-aimma téta yúma karai-áímmá kété.

¹¹ yetáama timá aúyaraao. abo waagógarác aara iyápógaraq yeqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yemá mamá kéyawarapaae. móneqa mayánáae tétaboata yemá íma tewáin-áikárác kěteta kéyiraate.

¹² Karíti-marupakemma mórama yeqtí amuné-nákómá maará téna tiráine: “Karíti-marupaq-wayukama yemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá kété. yemá

táwî-wayuka maéta pirúq nááruq íkákáá umá mááe. paá aáwaqa naíyábá yúyánámmá kéítaae.” téna tiráine.

¹³ mirámô tiráimma minná áraimiye. miráinaa emá Karíti-wayukati íarutain-aiqtaba akoqnáá umá timá-yimeaq yeqti itáíq-itaiq í-yátááqá arupú umáyikaao.

¹⁴ yaímma Ítiráaeo-wayukama kaaqaari-áímmá timá-yimen-aiqtabama yemmá íma iyúwénata itáaro. itáíq-itaiq íkéo-kayukati yúyánápíkén-ámáán-áímmá yemmá íma iyúwénata wáráaro.

¹⁵ mi-káyúkámá náayubi yeqti yúyánákómá íráqôniq kéitanama máqte-qtataakoma yúraqaqa íráqôniq umá abarokáq kéíye. miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuqtaba íma itáíq-itaiq o-yúmá yeqti yúyánákómá miráuma waátáaraa kéíye. yeqti yúyánákómá námôma kauraiye. yigaemá íyátábámá íkéítaae.

¹⁶ yemá téta “Áánûqtuqtaba kéitaunatae” kététemanibo yeráwáqá nôrawabi o-qtátáákómá keqtaá tiráátimma yeráwáqti yáagoma paá kaaqaari-áiné. táwî-aaikaraq kéeta Áánûqtuni ámáan-aimma kárate. yemá máqtemma íráqô-qtataariq kanaarâq íkéoe.

2

¹ Tááítatio, emá arupú ína-yataaqtaba yiráátiyo.

² anónuqma-wayukama timá yímínatawaq yemá taíbaq aíbôq-nomma íma naaro. timá yímínatawaq yemá karuwaq éta yúyánámmá ítama arútaaro. timá yímínatawaq yemá itáíq-itaiq umá maétawaq yíbâqawaaraa-kayukama yirummá yimi-yátáápi Ítukaq yáqtoqtoraaró.

³ araaqná-noinikaraq timá yímínatawaq yemá nôrawabi íya-qaqtaapimma Áánûqtuni áaikaraq yiráátero. yemá waayúkama mamá táíq umáyikai-aimma íma tero. yemá aíbôq-nokoni akoqnáágon aménáápáqá íma máero. min-árááqngómá yemá paá íráqô-qtataaqtaba yiráá tíyata

⁴ yemá aúgen-noinimma yeqtiwaikónábi yeqti iyápó-annama yirummá amí-ááímmá yiráátero.

⁵ yemá aúgen-noinimma yúyánámmá ítama arutéta Áánûqtun-aurakaq íráqôniq íyábá yiráátero. yeqti yúgomma yáqtoraaró. yemá yíwaikóqtábá íráqôn-inimma maéta yeqti iyápó-annayaba íráqôn-inimma maéta kaayoné íyábá yiráátero. yemá yeqtiwaikómá akáina-yataariq oro. aúgen-noinimma máqtemma mi-qtátááriqo íyatama káqo-kayukama Áánûqtuni átê-wataayaba íma timá táíq umátikanoqtaae.

⁶ móraiq umá emá awaayati-wáyúkámá akoqnáá umá timá yímínatawaq yeqti yúgomma yáqtoqma akoqnáá oro. yemá yeqti yúraqa akoqnáama mamá yabiyéro. yeqti yúgoma kanaarâq wakúyakaiyanawaq abo yeqtúgoma yetáama wáráaro.

⁷ Tááítatio, emá enamááriq íráqôn-akaq kémae-qtataakoni awaaméqá mááo. yemmá yiráátinama árain-aaikoma yúwénana abarokáq waínaa karuwaq uwo.

⁸ ení watáama arupú umá áraimma tinatamá móra-waigoma minnáyataba íma kanaarâq timá táíq umákaniye. miráinana móra-waigoma ení watáagoqtaba timá táíq énama wemá agaeýábá íniye.

⁹ mayái-wáyúkámá pááqyan-iwiqa wáitata meyámmá íma máyáa-kayukayabama maará téaq timá-yimiyo. yemá paá yeqti kawáá-nákón áama waréta máqte-qtataariq íyaqtabama yimuqá maqyikáaro. mi-máyái-wáyúkámá Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá agaren áaimma ítero.

10 yemá moyámmá íma máyáaro. yemá máqte-tupaama yeqtí kawáá-nákóni anaaemma kéwaraiyatama waayúkama yetáaimma kéyimonetama “atóbamatikai-naqa Áánûqtuqtaba yirááten-aimma íráqô-qtataare” téta tínoe.

11 Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa pááq uráinapoana máqte-kayukama kúmiq-yataapike yíwíqma paábaq yíníqtaba Ítumma tímákaraiye.

12 Ítuma tirááténataa “máqte-tupaama Áánûqtuqtaba taákaq máráaro.” téna tiráiyee. ketáái tógoma akáina-yataaqa warai-ááimma paábaq yúwáaro. minnáyabagaraq Ítuma tiráátiraiqtaae. mirá íyonunataamanibo ketáámá íráqôn-akaq kémaunayabataa tiráátiraiqtaae. mirá éqtaama ketáámá maakáq maa-marábí máeqtaama ketáái túraq yabíkéqtaa Áánûqtun-aama kéwaraunatae.

13 íbèqa ketáámá mi-qtátáákómá keqtáá mamá íráqóniq umátikani-qtataaqtaba awétáá kéunatae. minnáe. ketáái anón-Aanuqtuma keqtáá yauwéqma tiwíkai-naqa Ítugaraq wení tágama-yataapi yenákámá abarokáq iyóye.

14 Ítuma wenamááriq wenaúma yúwáitata ikámôwana wemá kaapaq-yátáq pukuráiyee. wemá miráuraiqtaba keqtáámá ketáái kúmiq-yataapikemma tiwikaipoaqtáa Áánûqtuqtabama kanaaráq aokariq umá mánunatae. Áánûqtuma wenamáa wenná auránúnayabataa wemmá kákaiye. abo ketáámá wení íráqôn-ayuanamma waréqtaa timuqá kémareqtaa mirá ónúnayabataa wemmá kákaiye.

15 maamin-áimma yemá náayuwabi Ítuqtaba itáiq-itaiq kéo-yuma timá-yimiyo. yemmá umá yíqtaaiq kéewaqa mamá arupú umáyikaao. emá mirámo ínónnayaba mútûq-naapaamma matáane. miráinata máqte-kayukama emmá yikaq ákáaro.

3

1 itáiq-itaiq kéo-kayukama maamináyaba timá yaákaq umá yimiyo. máqte-kayukama yemá yabíkáa-kayukati yiménáápáq paá máero. timá yímínatawaq máqtemma arupú-mayaima mayánóqtaba yokaa umá máero.

2 timá yímínatawaq káqo-kayukayaba tái-aimma ítero. unitíq-aimma ítinomanibo kaayoné umá káqo-kayukama yemmá múte yeqtímûraapaq yíkáaro.

3 móra-taoqa ketáámá máqtemma neginaagí uráunatae. ketáámá maaráráá uráunatae. Áánûqtuni aammá íma wakáunataamanibo waátágoni aammá wakáunatae. aati-aatimá ketáái tûgoni akai-yátááqá maréqtaa yaímma waátá-yataaqtatabataa timuqá makáunatae. yaímma-wayukati yineqá táwí-yataaqa pááq iyátábámá tíkaraiqtaae. káqo-yuti mi-qtátááqtabá ketáámá túrananna uráunatae. káqo-kayukama keqtáámá ítama táiq umátikaawaqtaa ketáágáráq yemmá ítama táiq umáyikaraunatae.

4 miráitana atóbamatikai-naqa Áánûqtuma wení kaayoné-yátáákáráq akai-yátáákómá keqtááyôpaq irááyamma

5 Áánûqtuma keqtáámá waátágoni aapaké tiwikaiqtaae. ketáámá kateko-yátááriq únnayabataa íma tiwikaiqtaamanibo wení paru-yátáápike keqtáá yauwéqma tiwikaiqtaae. keqtáá tete umátikáaraqnarara umá ketáái kúmiqa paábaq matukáiyee. miráitaqtaa ketáámá aúge-tuwaraimma Aokaq-Áánápó matáunatae.

6 Ítuma keqtáá yauwéqma tiwíkai-nakoqtaba Áánûqtuma wení Aokaq-Áágómá keqtáámá ôriq umá tímikaiqtaae.

7 Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqaqna ketáái kúmiqa paábaq matuwéna awikátukaiye. wenaúrakaq ketáámá kateko-wáyúkámá aúkáunatae. abo

Ítuma pukáitababoqtaa ketáámá wení íráqôn-aanimaakaa umá maéqtaa aboání máqte-qtataaqa mayánúnataama matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnatae.

⁸ maamin-áímmá áraipooa emá ókaraq-okaraq umá yiráátikaae téq kétune. miráinata itáíq-itaiq kéo-kayukama waayúkama yíwáqnaa í-máyáímá kémayeta íráqóniq umáyíkáaro.

⁹ timá yímínatawaq yemá yeqtí yítaubikoni yíwíqtabama paá-aimma ítero. timá yímínatawaq yemá ámáan-aiqtabama unítíq ááiq-aimma íeta nóbítq-naabiq-aimma ítero. mirá kéowanama yaímma-kanaama paá-aukaapi kéyawitata waayúkama íma yíwáqnaa kéoe.

¹⁰ móra-waigoma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta kémae-kayukama yatáq yikana maqmá aónáinaama emá min-nákómmá mórabarabi kaayapáq timá ááqa yórénana íma itáinaama min-nákómá anaaémma umá ameyaq wenôpakemma nékaq mááo.

¹¹ abo miraráa í-nákómá wení auyánákómá kaé kááitana wení kúmiq-yataakoma tiráátiqtaama wemá íkarutaiye.

¹² kemá Ááqtaminabi Tíkikati wemmá enôpaq kétimakaune. wemá enôpaq ko yamá wínaama Nikááporitibaq emá yínónayaba maqmá aónaao. mibáqá yaugi-kánáábímmá kemá ko mánune.

¹³ Tínatima ámáan-amma ítarai-nakaraq Aapóroqaraq yenákámá ayáqtááq-amma áaimma átáma wíyéta kéiyaama yenákámá nóiqtababi íyamma yíwáqnaa umá yimiyo.

¹⁴ kerátái waayúkama timá yímínatawaq yemá káqo-kayukama nóiqtababi íyamma yíwáqnaa oro. kerátái waayúkama káqo-kayukama yíwáqnaa íyábámá yeqtí íráqôn-aaimma yiráátero. itaao. yaagómá íráqôn-aaimma wáiq-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. mórai q umá waayúkama yemá íráqôn-aaimma wáiyuma yemá íráqô-mayaima kémayaae.

¹⁵ máqtemma náayuwabi ketê maakáq máa-yuma yemá miráono-maaraono-aimma enôpaq yúwáawana kéuwiye. ketáái miráo-maaraono-aimma ketáái aanábómmá itáíq-itaiq umá ketáátê yagaróqtamá kémae-yubaq yuwáunanataa kéuwiye.

Áánúqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Pírímoni
yenáká mimórá-máyái-nákónôpaq Póroqaraq Tímotiqte
ánná-naupaq Arómubaq agatááye.

¹ kemá Póroma Tímotiqte maan-áúbámá agatuwáúyana Pírímoni enôpaqa kéwiye. Ítu Káríqtoqtaba ánná-naupaq máeq watáama kágayaune. kemá átê-wataama tiqté kēnaunata minnáyaba yáqtoqma ánnáma tímikaae. Tímotima ketibâpoaqtaa wetê kerátámá Pírímonimma enôpaq kágayaue. emá móraiq umá kerátáqtê mayaímá kémayaane.

² kerátámá aamá yuwéka Áápiagaraq Áákipatigaraq máqtemma Ítuqtaba móraiyakaq maréta ení-naupaq ákuyo-kayukama miráo-maarao-aimma kētima-yikauye. Áápiama ketáái tímanaakotaa, Áákipatio, miráuma Ítuni áaiqtaba áaiqa i-káá-náqá máqtemma keráwáqtôpaq kágayaune.

³ Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtote yemá yimuqá matikéta yeqtí kaayoné-yátááqá yeqtí Íráqô-qtataakaraq tímíno.

⁴ Pírímonio, kemá ketí Áánûqtukaq nunamummá kéteqa eqtábá timuqá ôriq umá kémareq kētune.

⁵ emá uyátárai-naqa Ítukaq itáiq-itaiq umá wení waayúkayopaq enarummá kéyimenaq minnáyaba timuqá kémarakaune.

⁶ ení itáiq-itaiq ónnayabama kemá nunamummá kētune minná káqo-kayukama Ítuqtaba itáiq-itaiq o-yúmá yagaroqtaréta Íráqô-qtataaqtaba íyaqtama ketáámá Ítu Káríqtoqtabama kanaarâq ónúnatae.

⁷ owé. ketibâko, emá Áánûqtuni waayúkama arummá amí-yátááqá mamá akoqnáá kéone. minnáyaba kemá anó-timuq-yataaqa kémayaune. arummá ámê-kayukama amuqá maqyikáána-yataakoma kemmá mamá akoqnáá kéumatikaiye.

⁸ kemá móra itai-yátááqá emmá ítama káonaune. Ítu Káríqtoma ketí anó-napoq kemá kanaarâq eqtábámá akoqnáá-aimma téq yabírákaraanaa móra-yataariq íkáae kētune.

⁹ kemá Póroma Ítu Káríqton-aama kētunna-nakoma kemá Ítuqtabae téq íbêqa ánnáma kéune. miráimanibo kemá eqtábámá minná mayaa maannâ mayaaó íma tímákanune. kemá paá eqtábá kêtikaipoaq ekâq móra-yataaqtaba ítama aónanune.

¹⁰ abo Onetímatiqtaba emmá ítama káonaune. wemá miráuma ketí iyápóboana kemá wení aboámúne. ánná-naupaqa kemá wemmá awíqma Áánûqtuni waayúkabi má ayúkaune.

¹¹ naayóbáqá wemá íma Íráqô-mayai-naqa enaúrakaaqa máqe-uraimanibo íbêqa wemá ketúrakakaraq enaúrakakaraqa Íráqôniq kéiye. kanaarâq emmá áwáqnaa kéna kemmá tíwáqnaa kéiye.

¹²⁻¹⁴ kema átê-wataama íbêqa kéteq minnárake ánnáma matáune. kemá maamibâq máunaboa emá kanaarâq íma tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá ení kayóq-náqá Onetímatimma ôriq umá timuqá kémarakaunana wemá maakâq máena kawáá kéumatikaiye. miráinana wemá minnáyaba ení márûqa mayániye. miráínaq emá áqnáabaq kanaararé ítirenabimma kemá

Onetímátimma íma yáqtoranune. kemmá tíwáqnaa íyábámá emmá akoqnaá-aimma ítimakanune. miráinaa emá enamááríq íráqô-qtataapike kemmá tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá yauwéqma tímákaunana enôpaq kéwiye.

¹⁵ áraíne. naayóbáqá Onetímátimma emmá ayuwéna péqmarena kóuraipoana íbêqa wemá ókaraq íma ení kayóq-náqá mánibo wemá miráuma ketáái aanábóé. miráipoana ení aanábómá auréna wemá kanaarq aati-aatimá eté mániye.

¹⁶ Onetímátimma wemá mórama meyámmá íma mayéna paá kayóq-náqíye. miráimanibo wegáráq miráuma Ítu Káríqtoqtabama ákáina-abaqawaaraanaqiye. kemá weqtábámá timuqá kémarakaunaboa emá weqtábámá amuqá marakánóne. wemá keqnaámmá ení kayóqá mayánimanibo íbêqa wemá Ítu Káríqtoqtabama enábâqawaamiye.

¹⁷ minnáyaba egáráq kegáráq mimórá-túyánámmá wáinakama Onetímátimma yauwéqma tímákáanana miráuma wemá enôpaq kemmá tiwiráanaíq umá yauwéqma awiránóne.

¹⁸ ánibo wemá yáimma otaammá kuyákárimma epímmá weni aqtábááma wáinaama ketôpaq aamá yúwénana ínaq kenamááríq kemá aqtábááma yauwéqma emmá aménúne.

¹⁹ maamin-áímmá kemá kenamááríq ketiyáápíke kágayaune: “kemá Póroma anónnáma aménúne.” téq kágayaune. emá ení aúwaraimma kekáqá aqtábááma wáíye. minnáyaba taákaq maránúnô?

²⁰ owé. ketíbâko, kemá emmá ítama aónáúnaiq uyátárain-akoqtabama uwo. minnáyaba kerátámá Ítu Káríqtoni ábâqawaaraa umá máuyapoa emá ketí tirummá mamá amuqá marakaa.

²¹ kemá maamin-áímmá yuwaúnana enôpaq kéwimma minná kemá kéitaune. kemá eqtábá maamin-áímmá túnnama waránóne. ánibo emá ketáama pááqyamma íma kéwaraapo emá áráimma kéwaraane.

²² ánibo emá ení naaúpaqa móra-maruqa kemmá mamá yokaa umátikaa. emá uyátárai-nakokaq nunamupí keqtábá kétepoana itaúnama Áánúqtuma kemmá enôpaq tímátikainaíq íréq emmá yakáoneq eté mánune.

²³ Ipááparatima aamá yuwéna miráono-maaraono téna amí-áímmá enôpaq yúwáitana kéwiye. Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraipoana wegáráqá ketê ánnábi máíye.

²⁴ máqtemma maa-káyúkámá mimórá-máyáímá ketê kémayaae Máákima Áárítítáákatima Tímatima Arúkema yegáráqá miráono-maaraono-aimma enôpaqa yúwáawana kéwiye.

²⁵ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê wáino. kemá Póroe.

Íbaru

aúbama Ítírá^{aeo}-wayukama Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yubaq

¹ taíbaq-marupaqa taígani-aipaqa naayóbáqá Áánûqtu watáama títaubikoma timá yímikaiye. wení amuné-wáyúkábí timá yímikaiye.

² íbêqa írêq-yupaama Áánûqtuma watáama wení áanikopi timá tímikaiqtaae. wenáanikaraq máqte-qtataaqa maragaráq wíyôkaraq tarôq uráimma Áánûqtu maami máqte-qtataaqa wenáanikoma ámikaiye.

³ Áánûqtu ómmá máitana
wenáanikoma wenáuyawaare.
Áánûqtu wenáanima wenáaimma matáitana
wení watáagoma akoqnáá kéitana
mútúq máá-marabima wení akoqnáágoni
aménáá páqá wáíye.
kúmiq-yataaqa mamá paábaqa mamá tiyuwénataa
wemá áqnáabaq uyátárai-nakoni
ayáánurapaqa maráq máqe-uraiye.

áanikoma Áánûqtuma wení márûpake kaqtó-wayukama uyátáraiye.

⁴ Ítuma aboánáwíkaqa matáitana maamin-áwíqá áqnáabaq máíye. Áánûqtu wení márûpake kaqtó-wayukama yetíwíqa anaaépaq mááe.

⁵ mórama kaqtó-nákóqtábá wenôpaqa Áánûqtu mirá-tiraiyo?
“emá ketáanikoe.

íbêq-yupaama kemá tiráunaboa
ketáaniko emmá mamá páaq urááne.
kemá enaboúne.

emá ketáanimone.”
téna mirá Áánûqtu móra kaqtó-nakoma wení márûpaq timá ámikaiyo? ímiye.

⁶ Áánûqtuma wení áqnáabaq-iyapoma áwíqmena maa-márábí kúmitana agamatán-áípi wé tiráíye:

“Áánûqtu wení máqtemma kaqtó-wayukama
wení márûpake wekáq
yiraiyutaúmá áyáaro.”

téna Áánûqtu tiráíye.

⁷ Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábí kaqtó-wayukayaba wení márûpaqa kétiye.

“wení kaqtó-wayukama uwááraa káuqyikena
marabí-káyúkáyábá yíwáqnaa íyábá
ira utakáá káuqyikaiye.”

téna

⁸ ááqibo wenáanitaba kétiye:

“Áánûqtuo, ení akoqnááma máqte-tupaa
watúq-watuq kéíye.
ení maa-mará yabíqma

írâqôniq umá kémaene.

⁹ íráqômma yanaí-yátáákón áaimma kákaimanibo

táwíqtaba íma kákaiye.
 miráipoana ení Áánûqtuma
 mú mikákáá uyátárai-nakoma
 íraqô-maqtawema aqnókáqá atí-akarainikaa umá
 emá mamá múma
 anón-amuq-yataapi máqe-uraane.”
 téna tiráiyé.

¹⁰ aúba-wannaabi ókaraq kétiye:
 “uyátárai-nako, áqnáabaq-kanaama
 maa-mará tarôq umá
 wiyômma enayáápike tarôq umákaane.

¹¹ wiyôkaraq maa-márágáraq mamá
 táwítawaa umáginibo
 emá aati-aati-yúpáámá paá mánone.
 wiyôkaraq maa-márágáraq mamá
 naayón-únáákáqtôraa umáginana

¹² unáákáqtôma yatánáátá umáginikaa
 waéqma ínóne. ááqibo
 emá íma waéqma miráinonamanibo
 matúq-matuq umá paá mánoe.”

mirá téna Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye.

¹³ abo Áánûqtu weni kaqtó-nakoma mórama wé téna timá ámikaiyo?
 “emá ketiyáánurapaq maraq mááo.
 abo anaaékaq ení namuro-wáyúkámá
 ení aménáápáqá maránúne.”

Áánûqtuma móra kaqtó-nakoma mirá téna timá ámikaiyo? imiye.

¹⁴ máqte kaqtó-wayukama Áánûqtunopake aágoma mááe. máqtemma náayuwabi
 wenáamo yabiyína-waigo yiwirání-kayukama yemma yíwáqnaa ínena kétima-
 yikaiye.

2

Áánûqtu ketáámô tiwirániqtaama anó-qtataare.

¹ maami árain-aimma itáanataa yáqtoqma akoqnáá éta íma yuwákétaa ketáá
 kónunatae. yuwéta Áánûqtuni aipiké paábaq kóyabae.

² Áánûqtuni márûpaq kaqtó-wayukati watáama árainma wáqe-uraiye. abo
 náawabi maamin áama ímo itáina-nakoabi ímo waráina-waigoma weni ápéqa
 mamá táigoma umákana pááq íniye.

³ abo ketáámô ketáái anómo kuqtiwirániqtaama íma yáqtoqma ketáái táigon-
 anonnama kanaaráq yuwíqtuwe kónunataabiyo? uyátárai-nakoma wenamáárîq
 áqnáabaq timá-timenataa maaminámo kuqtiwirániqtaba wenáama itáiya-
 kayukama ketáá timónama áraine timá tímikaiqtaae. yeráwáqá timónamataa
 áraine tíyana

⁴ Áánûqtuma anó-maiyaiqokaraqa timónamataa áraine tíno. Áánûqtuni ako-
 qnáá-aikogaraq kéqoke-kaqoke mamá pááq uráitana Áánûqtuma ákámma weni
 Áágoma yaímma aarawaamá mamá yímikaiye.

Ítuma ketáá kuqtiwiráni-waigoni wenáúwáyama máiyé.

5 Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukayaba téna wení aúge-marayabataa túnnayaba “yabíyéro” ítima yímikaiye.

6 Áánûqtuni aúba-wannaabi móra-nakoma Tébiti ibí mirá téna:

“o Áánûqtuo, waayábámá nóina téa

aúyánápímmá kéitaano?

waayúka-araaqtaba nóina téa

weqtábámá kéyabi eno?

7 pááqya-kanaama waayúkati áwîqa

Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukati yíwîkoni

yinaaépaq makááne.

emá anómma tágama-yataaqa káme.

waagónáwîqa múte kéyauyone.

8 emá máqte-qtataaqa wenaítaupi maráánana

wemá mi-máqte-qtátáákák yabíkáiye.”

téna tiraiye. áraimma Áánûqtuma máqte-qtataaqa wenaítaupitaa makáimanibo

ketáámá íma íbêqa káonaunatae. waayúka-araakoma maa-marábí yabíkáiye.

9 ááqibo Ítuma káonaunatae. wemá Áánûqtuni márûpaq kaqtó-wayukati

yiménáápáqá wenáwîqa pááqya-kanaama wáqe-uraiye. aú-tiqtababoana

Áánûqtuma tágama-yataaqa aména anón-awiqa ámikaiye. miráuma Áánûqtuni

íráqôniq umá Ítuma máqte-kayukayaba pukéna íráqôniq umáyikaraiye.

10 Áánûqtuma máqte-qtataakoni áaimma máena maami-máqte-qtátááká

tarôq uraiye. wemá taígani-kayukama yíwîqma tágama-yataaqa yimíniqtaba

kákaiye. miráitana anón-au-tiqa aménama maamin-áú-tíqtábámá yíwîqme

wí-yátááká mútûq pááq umá Ítuma ámikaimma áqnáabaq-kanoqa yawwéqma

kuqtiwirániqtabataa kumíniye. Ítuma wenamáa waayúkama Áánûqtunopaqa

yabíkáá-yuma

11 we mamá íráqôniq umáyikaraiye. miráuma-yikarai-naqa íráqôniq umá yikarai-

kayukaraq wegáráq yagaroqtamá yiiboámá mimóráé. miráipoana Ítuma maami

íráqô-kayukayaba “ketúnabaro” téna yááyama tíyátábá minnáyaba íma agaé kéiyé.

12 agamatán-áipí mirá téna:

“Áánûqtuo, enáwîqtabama ketúnabakaq ténúnama

áiqma kuqtááyan-aukaapimma

enáwîqa múte yaúma íbí tenúne.”

téna kétiye.

13 óq-wataama téna:

“Áánûqtu kemá weqtábá onana

wé tiwîqma mamá aakaq tíkaniye.”

ókarq téna:

“kemá Áánûqtuma tímikaini-iyaporawate máune.”

téna kétiye.

14 miráuma maamin-íyápóráwáqtábá yeráwáqá yúgaraq naaegáráq máapoana

Ítuma yeráwáqti yúraa umá waayúkati yáaikaa umá paá máqe-uraimma puínéna

uráiye. miráuraimma Tááqtaama mamá táwîq-umaqtuwanune téna aúgaraq

naaegáráq kukáiye. Tááqtaani akoqnáárake aarawaamá pukááe. aarawaamá

puíyabá ikatíq uráamanibo Ítu puyéna waayúkati watúq-watuq umá ikatí-

yatááká puí-yataaqtaba umáyikaraiye.

15 missing?

16 miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama yíwáqnaa íkeimanibo Áabaraani áráabitima yíwáqnaa kéieye.

17 minnágon áaimma máqte-qtataakoma móraiq umá wenaúnabakaa uráieye. yeráwáqti mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánûqtu áwáqnaa umá aurániipoana wé mamá wenaúnabakaa aúqyíkaraiye. wenaúnabakaa káuqyikaipoana waayúkayaba yabi-í-náqá áyaqa yímena yeqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikáqtuwaniye.

18 wemá wenamááriq makáténa aít-yataaqa matáipoana íbêqa kanaaráq wemmô makatíya-kayukama kanaaráq yíwáqnaa íniye.

3

Ítuni anón-awikoma Mótetin-awíqa uyátáraiye.

1 Ítu Káriqtobi ketúnabaro, Áánûqtuni márûpaqtaba yááyarai-kayukama Ítumma aónaaro! wenamá ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa mániqtabae téna timákaraiye. ketáái itáiq-itaiq umáe uí-yátááqá matáunanataa minnáyaba timákaraiye.

2 wemá kanaaráq aamma waqmá Áánûqtukaq itáiq-itaiq umá yabi íniiboana Áánûqtu mi-máyáiyábá wemmá mamá páaq umákaraiye. Móteti miráurainiq umá Áánûqtuni waayúka aúkáapi itáiq-itaiq umá yabíkáine.

3 itáaro. awaaméq-áiné. anón-awíqa naammô umáraini-waigoma áwíqa mú mikáq uyátá-maqma naakóni áwíre. mimórai umá Ítuma wení tágama-yataaqa uyátá-maqma Mótetini tágama-yataare.

4 máqten-naama wáati tarôq oné. ááqibo Áánûqtu wenamá máqte-qtataaqa paá tarôq uráieye.

5 abo Móteti Áánûqtuni waayúkama aúkáapimma máqe-uraiye. wemá Áánûqtuni mayaí-nákómá máena wemá Áánûqtuni anaáekaq-wataama tiráieye.

6 ááqibo Ítu Káriqtoma itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqá áanikokaa Áánûqtun-annagoni naakáq yabikáieye. ketáámá íma ikatíq owéta ketáá Áánûqtun awé éqtaama ketáámá Áánûqtuni naakáá umá kémaunatae.

aamma íma itáiya-wayukama íma agái-yátááqá mayánoe.

7 Áánûqtuni Aágoma mirá kétiye:

“Áánûqtuni áama íbêqa kéitema

8 íma áyapimma aráápaaro. ááqibo naayóbáqá ketíyaqa koko-márúkákq

Áánûqtuma ámiqtukeqa mibáq wemmá makáqma urááe.

9 mibáq ketítaubikoma kemmá makaténa maqmá káonaae. abo kaayaq-wáyúká-káritímáátimá (40 karitimaatiráqá) keráwáqá máqtemma kemá mayáuna aónaraae.

10 miráipona kemá tiyámma kéitaq tiráune ‘yeráwáqô itáa-yuyanamma aati-aatimá táwí-yuyanamma kéiteta ketáaimma ikéitaae’ téq tiráune.

11 kemá ítama moyáqá kéyeqa árain-aimma tiráune téna

‘yeráwáqá áraikapoq íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.’ téq tiráune.”

téna Áánûqtuni Aágoma kétiye.

¹² ketúnabaro, atéráaro. móra-nakoma keráwápiké íma arummá táwígoni aúyánápi íma íno. Áánûqtu paá mái-nakoma máqtemma káonena waéqma wekáq íkewaraiye.

¹³ ááqibo máqte-tupaama wenáwaqnaa-wenawaqnaa ímmá íbêqa maamin íbêq-yupaa paá wáiyé. miráitana kúmiq-yataakoni kaaqaari-áímmá tirummá mamá akoqnáá umá óqtakaa íumaginiye.

¹⁴ áqnáabaq Ítuqtaba kéonanataa tiwirániqtae. aqtó-kánáárqá Ítuma tiwiráinaqtae Ítu Káríqtote yagaroqtamá mánunatae.

¹⁵ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye:

“Áánûqtun áama íbêqa keráwáqá kéiteqa ketirupimmô maréqa íma mamá óqtakaa oro. keqnáámmá títaubikomma

Áánûqtumma íma awéqtaqtuwaaro!”

téna aúba-wannaabi kétiye.

¹⁶ ááqibo náawaq Áánûqtun áama kéitena íma kéwaraiyo? máqte-kayukama Móteti yíwíqmena Íqtíbibake írái-yuma yeráwáqá ítaraae.

¹⁷ kaayaqté-kaayaqte tiyááka (40)-karitimaatibimma Áánûqtu náayuyabaq íyámma umáyíkaraiyo? wemá kúmiq-yataariq o-káyúkámá íyámma umáyíkaraiye. kokoq-márúpáqá púyôwana kokoq-márúpáqá máqé-uraa-kayukayaba Áánûqtuma áyámma umáyíkaraiye.

¹⁸ Áánûqtuma náayuyabawaq yanaan-áímmá téna “ketí aagai-márúpáqá íuyabereq aagamá mánoe” tirááyô? mi-káyúkámá wenáámo aratê-kayukayaba tiráiyé.

¹⁹ miráitaqtae ketáá kéitaune yemá Áánûqtun-aama yirummá íkámepoana minnáyaba wení aagai-márúpáqá íma uínóe.

4

Áánûqtuni aarawaamá aagaímô mayánôqtabae.

¹ Áánûqtuni akoqnáá árain-aimma uyábéqma weté aagánúnayataba maamin-áráin-áímmá íma ánataginiye. miráipoana atéráaro. móra-nakoma keráwápiké mi aagai-yátááqá íma mayáinabo.

² naayóbáqá Mótetini waayúkama Áánûqtuni íráqô-kataama itéq oniq umá ítama ketáábikeqtae Áánûqtuni watáama ítaraunatae. yeráwáqá ítaraamanibo maaminnáyaba íma yúyánámmá ítaraapoana Áánûqtu íma yíwáqnaa kanaaráq uráiyé.

³ ketáámá tirummá améqtaama Áánûqtute uyábéqma káágaunatae. naayóbáqá Áánûqtuma min-áágáiyábá wemá tiráiyé:

“kema ítama moyáqá kéyeqa

árain-aimma tiráune téna

‘yeráwáqá áraikapoq

íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.”

téq tiráune. maa-márámá tarôq umáqtúwáitana wení mayaímá ánatagitana mirá téna tiráiyé.

4 Áánûqtun aúba-wannaabi téna:
 “abapaké kaayaq-yúpáámá Áánûqtu
 wení mayaímá yáqtorena aagaráíye.”
 téna kétiye.

5 mimórá-wátááyábá we kétiye:
 “yeráwáqá áraikapoq
 íma ketópaqa uyábéqma aagamá mánoe.”
 téna kétiye.

6 áqnáabaq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama yirummá íamiketaboata Áánûqtute
 yeráwáqá íma uyábereta aagai má matáámiye. ááqibo óq-wayukama Áánûqtu
 “kanaararé” titata uyábéqma wetê kanaarác aagaráranoe.

7 ááqibo móra-kanaama páác éna mi-kánááyábámá íbêq-yupaama Áánûqtuma
 mirá téna ááyariye. mirá-timatuwena anaaékaq netuq-káritimáátiráqá
 Áánûqtu Tébitikaq timá ámitana Tébiti mirá téna:

“Áánûqtun áamo íbêq-yupaama
 keráwáqá kéiteqa
 ketirupimmó maréqa
 íma mamá óqtakaa oro!”
 téna Tébiti tiráíye.

8 Yótuama wení waayúkama yiwiráinatamo Áánûqtuni aagáíraq miráinana
 Áánûqtuma káqon íbêq-yupaama íma tíniye.

9-10 miráinaqtaa ketáá kéitaunatae. Áánûqtuni waayúkayabama móra-aagai-
 kanaama páác ínanama náawabi Áánûqtute umma aagánimma wení mayaiyábá
 Áánûqtuma wení mayaiyábá aagaráinikaa umá aagániye.

11 ketáá íma yeráwáqá naayóbáqá uráániq umá aammá aratéqtaa íma
 yeráwákáá táwíq umágéqtaa íyabekanikaa íonatae. ááqibo tirummá améqtaa
 akoqnáá éqtaama uyáberanunatae. Áánûqtute umma aagánúnatae.

12 Áánûqtuni watáama aagaraq akoqnáágaraq máíye. púráámá kaayaq-
 átóbákékáá Áánûqtuni watáagoma áa kénaiye. minnágoma waayúkati aágogaraq
 arun-íyápógóni aúkáapi kábamiye. mimórai q umá minnágoma arúbaraikaraq
 abikugógóni aúkáapi kábamiye. miráipoana Áánûqtuni watáagoma máqte-
 tyanakaraq máqten-akai-yataaqa kéyainaiye.

13 íma móra-yataakoma Áánûqtuni aúrapí yawáá kéíye. máqte-qtataaqa
 abarokác wenamá abarokác páác kéíye. maami-kátáágómá tinikáá umá
 Áánûqtukaqa máqte-qtataaqa páác éta abarokác mirá-inoe.

Ítuma ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

14 máqte-qtataaaqta ketáá téqtaa tirummá améqtaa mimórá-yátááqá
 yáqtoqma akoqnáá ónátae. ketáái anómma mú mikákáá anó-monoq-nakoma
 Ítuma Áánûqtumma áanikoma wemá Áánûqtunopaqa uyábékaiye.

15 ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma ketáái aqnú-qtátááqtábá aruqtabá
 umátikaninakaa máíye. wemá makáqma keqtáaráá uráimanibo kúmiq-yataaqa
 íma uráíye.

16 miráinaqtaa akoqnáá umá Áánûqtun amakaq ónátae. wetêma anómma
 íráqō-qtataaqa wáíye. wemá aruq-qtatáákárác kaayoné-yátáákárác ketáámá
 kéonanataa tímíniqtae. miráipoaqtaa akoqnáá umá timuq-yatáápiké wena-
 maqtáá wení anómma íráqō-qtataakaq ónátae.

5

mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma kanaaráq yauwéqma tiwirániqtaae.

¹ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-nakoma máqte-kayukabike móra-nakoma wé timákena wení mayaimá Áánûqtun-aiyataboana waayúkama yíwáqnaa íniye. wemá móra-mayaima máqten-amuq-yataaqa Áánûqtukaq aména waayúkati kúmiq-yataaqa yuwéna mamá paá umáyikaraiye.

² paá-wayukama kaayoné umá yímikaiye. aamá aratí-wáyúkagáráq áá ítai-wayukagaraq áyaqa keyimiye.

³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamááríq aqnú-qtátááríq uráipoana wemá wení kúmiq-yataaqtabama amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámiqtuwenao.

⁴ móra-nakoma wenamááríq wenáwíqa múte keyauyename íma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aayubíniye. ááqibo Áánûqtuma min-nákómmá ááyena Êroni Mótetini ábákoma wemmá ááyarainikaa uráiyé.

⁵ maamiráitana Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma ayúkaiye. miráitana Áánûqtu mi-máyáimá aména timá ámikaiye:

“emá ketáanimone.

íbêq-yupaama kemá enaboámá aúkáune.”

téna timá ámikaiye.

⁶ mamá óqa téna móra-taoqa tiráiyé:

“emá anó-monoq-wayukama

matúq-matuq ínóne.

Merekítarekira anó-monoq-nakoraa

matúq-matuq umá mánone.”

téna tiráiyé.

⁷ naayóbáqá Ítuma waayúkaraamo maa-márábímô máenama wemá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaraiye. Áánûqtu kanaaráq wemó puína-taoqa awiránitana Ítuma anókaq nunamupí téna ááyama ibiqá yakáiyé. wenáúyánámmá Áánûqtumma ámikena Áánûqtuni amenááppáqá makáipoana Áánûqtu wení nunamummá ítaraiye.

⁸ Ítuma Áánûqtun áanikoma máqe-uraimanibo áiqnapo Áánûqtuni aammá waráiyábá ítama ánataraiye.

⁹ wekáq mútúq mamá pááq uráiyé. áqnáabaq-naqa Áánûqtunopaq yauwéqmataa tiwiránîqtaba máena wenanaae waráiya-kayukama matúq-matuq umá Áánûqtunopaq yauwéqma umánoe.

¹⁰ abo Áánûqtu wemá mamá pááq umárena mú mikákáá anó-monoq-nakoma Merekítareki wekáá uráiyé.

ketáá íma árábi-iyaporaa onataao.

¹¹ Ítuma ketáái anó-monoq-naqtaba yaímma tiráunatae. keráwáqá yaákare túyánámmá kéitaapoana ketáámá taígani-qtataaqtaba kêtunataamanibo ímiye.

¹² íbêqa keráwáqá kanaaráa máekaq aúba-wayukama aayúbóro ááqibo keráwáqá kenamááríq óqa aúba-naqtaba kéoe. keráwáqá Áánûqtuni áqnáabaq-wataagomma íkéitaae. akoqnáá-aawaqa íma pááq uráimanibo íbêqa paá anóni náaqtaba kéoe.

¹³ móra-waimo náamma náinama iyápóraa éna íráqô-qtataaqtababi táwî-yataaqtaba aúyánámmá íma kanaaráq itániye.

14 akoqnáá-aawaqa waayúkauraqti aáware. waayúkama yúyánámmá yokaa étama áté-yataakaraq táwí-yataaqtabagaraq kéiteta íráqôn-aikaraq kaaqaari-áikáráq yúyánápímmá kanaaráq kéitaae.

6

ketáái aamó itai-yátááqá yáqtoqma akoqnáá ónátæ.

1 áqnáabaq timá-timena tirááti-yataaqa Ítuqtaba ítátukainaboaqtaa mé wíyaqtaakoma yokaa ónátæ. ítáaro. móra-nakoma naakóni ábõmma íma ókaraq-okaraq umá atáíye. ábõmma ayáánaq umáraa mayaípkémmá íma Áánûqtuqtaba waéqma Áánûqtuma tirumma améqtaa ókaraq-okaraq íma kéutaunataamanibo kímorabaq kémiraunatae.

2 maami máqté-maqte-nomma peraiyátábámá ayáámma maraiyátábámá pukáiyapike atóbamayikaiyatabama Áánûqtuni matúq-matuq umá yainai-yátááqtabámá maamirá-qtátááqtabámá kéitaapoana aati-aatimá túyánámmá íitanatae.

3 ááqibo mé wíyaqtaakoma yokaa ónátæ. Áánûqtuma “kanaararé” tínaqtaama ko yokaa ónúntæ. yaímma-wayukama Áánûqtun-aabike paábaq arábaguraae.

4-6 naayóbáqá Áánûqtuni ómmá yúyánápímmá pááq urááe. yímikai-qtataaqtaba Áánûqtunopake pááqyamma matukááe. Áánûqtuni Aágoma yetirunóbáqá mamá yáikaiye. Áánûqtuni áté-wataama akoqnááqoma yíníqtaba ítaraae. Áánûqtun-aabike maa-káyúkámá móragaraq yeqti mayaiáikémmá íma Áánûqtuqtaba waéqma kanaaráq aúgeniq ínoe. kanaaráq mirá étama áraimma ókaraq Ítu Káríqtoma wemmá kaapaq-yátáq abarokáq ikákaanikaa kéopoana wení aagai-yátááqá móragaraq uíniye.

7 ítáaro. awaaméq-áiné. mararáq aaqá kéyitana íráqõniq umá kéwaiye. abo mi-márágómá íráqõn-aawaqa yíména aarawaamá yíwáqnaa kéíye. Áánûqtu mararáq íráqõniq kéumayikaiye.

8 maragómá áwáábíq-yataakaraqo námagaraa-karaqo wáinanama íma íráqõ-marama wáíye. Áánûqtu aúyánápi táíq ínana mamá kanaaráríq íumakena anaáekaq iragómá káginiye. ketáámá mararáá umá máunatae.

9 keti aanábõ, ketáá mirá téqtaamanibo keráwáqti íráqõn-aimma kéitaunatae. yawuwéqma kuqtiwirániqtaba keráwáqá uyátá-maqma íráqõ-qtataaqa matááe.

10 Áánûqtuma aati-aatimá waayúkaraq arupú-yataariq kéíye. wemá keráwáqti íráqõn-aiqtabama íma awímmá kániye. keráwáqti wemmá amí-yátáápkémmá keráwáqá wení waayúkama yíwáqnaa kéoe. owé. keráwáqá paá yemmá yíwáqnaa uqté kéuyowana Áánûqtuma minnáyabama íma awímmá kégaiye.

11 keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqti karuwaaq-yátáákaráq itáíq-itaiq í-yátáákaráq yáqtoqma akoqnáá oro. mirá kéianama keráwáqá awé kéo-qtataakoma áraimma abarokáq íniye.

12 keráwáqá kaúbíq-wayukaraa iyábá ketáá íkétikaiqtaamanibo aamá itai-wáyúkaráá umá yaákare awé umá máero. miráiyana naayóbáqá Áánûqtuma yimínin-aimma timá yíkaraiqtaba wení iyápó-annama keráwáqá miraráá umá mayánoe.

Áánûqtuni akoqnáá árain-aiqtaba ketáá waqmá akoqnáá umá kanaaráq ónátæ.

13 naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma árain-aimma akoqnaá umá timá ámikaiye. íma móra-awikoma Áánûqtun-awikoma uyátá-maqma wáipoana Áánûqtu wenamááriq wenáwîqa yamá akoqnaá umá tiráiyē. miráitana Áánûqtu maamin-aráin-áímmá Áabaraamma timá ámikaiye:

14 “ketí waaroqá améq ayáqtááq-iyapo-annama aménúne.” téna timá ámikaiye.

15 Áabaraama yaákama awé uráipoana anaaékaq Áánûqtuni árain-aimma matáiyē.

16 móra-nakoma árainma yanaan-áímmá kémayena wemá mú maqmá uyátárai-nakonin áwîqtaba kétiye. kémayenama mín-áikómá mamá káqo-yuti yáama mamá káraapamayikaiye.

17 mayánô-kayukaraq Áánûqtuni akoqnaá-arain-aimma “íma waeránúne” téna kéyiratena wení yanaan-áikáráq árain-akoqnaa-aikaraq mamá aráápapa uráiyē.

18 mi-kááyáq-áikómmá íma kanaaráq waeráyóye. Áánûqtu kaaqaarimá kanaaráq íma túniye. miráinaqtaa akoqnaá-aimma maéqtaa Áánûqtunopaq wetē uyábéqma aagamá mánunatae. Áánûqtuni yanaan-áikómmá akoqnaá umátikainaqtaa ketáámá awé únna-yataaqa waaqókáriq immá kéiteqtaa kéyaqtoraunatae.

19-20 ketáámá awé únna-yataakotaama akoqnaá umá aráápai-yataare. óqtakoma móra-yataaqa nokaq aráápai-itana ító íníkka miraráa umá ketáái akoqnaá aráápai-nakoma tirun-iyápómá káraapaiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoma aokaq-náupáqá anó-tabaraabe-oqtagoni anaaépaq uyábéráiníkka umá Ítuma umátikenataa Áánûqtunopaq wenokáá áqnaábariq umá uyábékaiye. Merékítarekira umá pááq uráimma matúq-matuq umá mú mikákáá anó-monoq-naqa mániye.

7

Merékítareki mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

1 Merékítareki wemá anómma yabíkái-nakoma (kíni) Téiramapaq máqe-uraiye. wegáráq mú mikákáá Áánûqtuni anó-monoq-nakoe. naayóbáqá Áabaraama máqtemma anómma yabíkáa-kayukama yíkamena yauwéqma wení márûpaqa kóuraiye. aakaq aúyaqma Merékítareki Áabaraamma aónena waaroqá ámikaiye.

2 abo Áabaraama Merékítareki tiyáákabikemma móra ámikaiye. Merékítareki wenáwîqa kaayaq-ááiné. mórama kateko-yátáákóni anó-nakoni káqon-awiqa Téiramapaq-ano-naqa wenáimma kaayoné-yátáákóni anó-naqa wáiyē.

3 Merékítarekini anóaboagaraq iyápó-annagaraq íma mááe. anóama marákárai-kanaagaraq puíni-kanaayatabama móra-nakoma íma ítaraiye. wemá Áánûqtun áanikorraa umá máena wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máiyē.

4 aónaao! maamin-náqá mú mikákáá anómma máqe-uraiye. áqnaabaq-annabike anó-nakoma Áabaraama Merékítarekima áapike máyáimma tiyáákabike mórama ámikaiye.

5 anó-monoq-wayukama Aríbae-annabike tiyáákabike mórama Ítiráaeo-wayukabike maténa yeqtí amáamma mirá téna timá yímikaiye. mimórá-máraráké-káyúkábiké yemá áwîkaamanibo yeráwákáráq Áabaraani iyápó-annama mááe.

6 **Merekítareki Aríbae-annabike íma máimanibo Áabaraama Áánûqtu wení árainaimma tímá ámikai-nakoma wepíké maténa Merekítareki waaroqá ámikaiye.**

7 minnnáma ketáámá itaqtukaunatae. waaroqá ámikai-nakoma anómma uyátá-maqma móra-waima matáiniq umá máiiye.

8 anó-monoq-wayukayataba Aríbae-annabike yemá móra tiyáákabike matáamanibo yeráwáqá puyí-wáyúká áatuqma mááe. ááqibo Merekítareki móra tiyáákabike matáiiye. weqtábá Áánûqtun aúba-wannaabi kėtiye wemá paá máiiye.

9 maamin-áímmá waéqma áaimma miráuma wáiiye kétunatae. Áabaraama wemô meyánîq móra tiyáákabike éna Aríbae wepí mamá meyánîq uráiiye.

10 **Merekítareki mi-túpáá Áabaraama aonéna Aríbae aboán ayááqtapi máqe-uráiiye.**

aúge anó-monoq-nakoma naayó anó-monoq-nakoma paá umáyîkaraie.

11 naayóbáqá Ítiráeo-wayukama ámáan-aimma Aríbae-annabike matéta anó-monoq-wayuka máqe-uraae. yé mayái máyáamma kúmiq-yataaqa íma matukáápoana mórama anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq uráimma wé mamá Éroniraa umá máqe urááyô? ímiye.

12 abo anó-monoq-wayukamo waeráiyana miráipoana ámáan-aikaraq waerániye.

13 Ítuqtaba mi-kátáá-wátáá Áánûqtu tiráimma wemá káqon-annabikene. wenánnábíkémá móra-nakoma anó-monoq-naqa íma máiiye.

14 ketáá aónaqtukaunatae. wemá Yútaa-wayukabike móra-annama máqe-uráiiye. abo Mótetima wení watáabi anó-monoq-wayukayataba min-ánnátí yíwîqtaba ítiráiiye.

Merekítarekikaa Ítuma anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá máiiye.

15 káqon anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq kéipoana uyátá-maqma abarokáq pááq kéiiye.

16 ámáakaraq wenánnagaraq miráipoana íma anó-monoq-nakoma máqe-uráiiye. máátoqo mái-yataakoni akoqnááyaba miráipoana wemá anó-monoq-nakoma ayúkáiye.

17 weqtábá Áánûqtuni aúba-wannaabi téna: “Merekítarekiraa anó-monoq-nakorraa matúq-matuq umá emá mánone.” téna kėtiye.

18 naayón-ámáámmá íma mamá arútááwaniq owana Áánûqtu paábaq yuwéna

19 Mótetini ámáamma ítama arútááwaniq máqte-qtataaqa mútûq pááq íyábá íma kanaarác uráiiye. miráipoana Áánûqtu aúgen-amma uyátá-maqma íráqôn-amma wé itáimma minnánapo wemmá waaqókák ketáámá kanaarác yenúnatae.

20 anó-monoq-wayukaraqa naayóbáqá Áánûqtuni yanaan-áímmá yetê íma wáqe-uraimanibo Áánûqtuni yanaan-áímmá íbêqa wáiiye.

21 Áánûqtuni yanaan-áínápó Ítuma anó-monoq-nakoma aúkáitana maami yanaan-áímmá Áánûqtu tímá ámikaiye: “kemá uyátarái-nakoma yanaan-áímmá kétunama ketúyánápíké íma waeránúne. emá anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá mánone.” téna tímá ámikaiye.

22 miráuma Ítuma aúgemma anóna-anon-aiqtaba akoqnáá-awaameqa máiiye.

²³ naayóbáqá waamá púyo-kanaagaraq máqe-uraapoata netuqyaan-ánó-mónóq-wáyúkámá máqe-uraamanibo pukurááwata yeqtí mayaímá paá íma máqe-uraae.

²⁴ ááqibo Ítuma anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máipoana wení mayaímá aati-aatimá tíwáqnaa kéiqtaae.

²⁵ Áánûqtunopaq keyewana Ítuma tíwáqnaa kéiye. aarawaamá Áánûqtuni waaqókák Ítun áwíkaq íyana yemmá Ítuma kanaaráq matúq-matuq umá yiwirániye. nunamupí Áánûqtukaq ítáinana tíwáqnaa íniqtaabae téna Ítuma matúq-matuq umá máiye.

Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa íniqtaae.

²⁶ maamiráuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa íniqtaae. Ítuma kateko-yátááqtábá aokaq-naré. agaemá í-yátááqá wepí íma wáíye. kebó-yátáákáráq kúmiq-yataakaraq íuraiye. wemmá kúmiq-wayukabike ókaq yaráqma Áánûqtu akéna wenáwíqa máqtemma uyátá-maqma Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtu makáíye.

²⁷ wemá óq-ano-monoq-wayukaraa íma máqe-uraiye. óq-ano-monoq-wayukama máqte-tupaama yeqtí kúmiqtabagaraq waayúkagoni kúmiqtabagaraq máqte-tupaama Áánûqtukaq ámiqma kánataae. ááqibo Ítuma íma mirá kéiye. Ítuma ámiqma ánataitana wenaúma máqte-kayukayaba kímorabaq uráipoana keq-naammá ókaraq agamá amuq-yatááqá íbèqa ketáámá kanaaráq keyuwaunatae.

²⁸ naayóbáqá Mótetini ámáan-aikoma anó-monoq-wayukama yaáyama yegarárq kateko-yátááqtábá mútúq íma pááq urááe. anaaékaqa Áánûqtuni yanaan-áímmá wáitata wenáanimma ááyama kateko-yátááqtábá wegáráq mútúq pááq uráimma matúq-matuq umá máiye.

8

Ítuma árai-monoq-naopaqa anó-monoq-nakoma máqe-uraiye.

¹ minnáyaba kètunatae. mú mikákáá anó-monoq-nakoni yanaa-nákóní ayáánurapaq-amakaq Áánûqtuni márûpaqa Ítuma maraq máqe-uraiye. paábaq-yataaqa Áánûqtu wenamáa íni-qtataaqtaba Ítuma árai-monoq-naupaqa Áánûqtuni márûkaqa mú mikákáá anó-monoq-nakaa kaqtó kéiye. min-aráí-mónóq-námmá maa-márábí móra-nakoma íma tarôq umákaimanibo Áánûqtu wenamáa tarôq umákaiye.

² missing?

³ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-wayukama yenamáa ááyama améta waiwaamma Áánûqtukaq agatááe. ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma wegáráq amíni-qtataaqa mirá íno.

⁴ Ítuma maa-márábí máinanama móra anó-monoq-nakoma íma pááq íniye. nōraq itanábiyo? Íbaru-wayukati anó-monoq-wayukama ámáaqtabama agamá amuq-yatááqá paá kéoe.

⁵ maa-márábí anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá paá amammá Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama wááe. miráuma naayóbáqá Mótetima monoq-námmá tabarááberaq-namma wé inéna itana Áánûqtu timá ámikaiye: “amammá yabíqma aruté máqte-qtataaqa tarôq umá anuraqá aráátúnna-amamma emá waraao.” téna Áánûqtu timá ámikaiye.

6 mimórai q umá maa-márábí anó-monoq-wayukati mayaímá Ítuni mayaímá wáqe-uraimma paá-amane. mi-máyáígómá káqo-monoq-wayukati mayaímá uyátáraiye. wemá anóná-anon-aikoni aúkapi-naqa máíye. min-ánóná-ánón-áikómá anaaékaq iréna naayón-ánón-áikommá uyátáraiye. akoqnáá-arain-aikoma naayón-ákóqnáá-áráín-áímmá uyátáraiye.

aúgena-aikoma naayón-áímmá uyátáraiye.

7 árai-kataama Áánûqtu Mótetimma timá ámikaimanibo min-áqnáábáq-áímmá arútágitana ókaraq árain-aimma Áánûqtu íma pááq umá tiráíye.

8 abo Áánûqtuma aarawaatí aqnúnîq í-yátááqá pááq owana minnýaba óqa tiráíye:

“uyátárai-nakoma kétune.

‘ítáaro! mi-kánáá pááq ínaq

aúgemma anóná-anon-aimma

Ítiráaeo-wayukagaraq Yúta-wayukagaraq

téite ónúntae.

9 maamin-áímmá yetítaubikote

Íqtîbibake yeqtí yiyáákaq yáqtoqma

yíwíqmeq kéweq maamin-áímmá téite

únna-aiqtaa íma wániye.

maami anóná-anon-aiqtabama

yeráwáqá íma matúq-matuq umá

íma yabíqma itáíq-itaiq uráápoana

yemmá íyimonaraune.’”

téna uyátárai-nakoma tiráíye.

10 naayó-kánáámá ánatainana aúgemma anóná-anon-aimma Ítiráaeo-wayukate téite ónúntae:

“ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama

yeqtí yúyánápí agamaránúne.

kéq kenamá yeqtí maníkmá máenata

yeráwáqá ketí waayúkama mánoe.

máqtemma kemmá yeqtúyánápí

ítama ánatatuwanoe.

11 miráipoana yeráwápíké móra-nakoma

íma móra-mora-naqa mamá aráátinimanibo

íma móra-mora aúnbakaq mamá téna

‘emá uyátárai-nakoma aúyánámmá itao.’

téna ítiniye.

máqtemma paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq

kemmá akoqnáá umá timónanoe.

12 yeqtí kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákáráqtábámá túyánámmá

móragaraq íma itánúne.

yeqtí táí-yataaqtabama tíyaqa káyimune.”

téna Áánûqtu tiráíye.

13 wemá aúgemma anóná-anon-aimma téna áqnáabaq-aikoma naayómmá aúkuraiye. máqte-qtataakoma mamá naayómmá aúkínana pááqya-kanaabi aúyokiniye.

9

naayó mú mikákáá anó-nakoma amí-yátááqá maqma waiwaakoni naaebiké ámikaiye.

¹ áqnáabaq anóná-anona Áánûqtuma tiráiyē. ámáan-aikoma monoq-ámáán-áíqtábámá anó-monoq-naqtaba Áánûqtunopaqtaba iténa tiráiyē.

² anón-owa-namma umá yaúmakaae. móra anó-namma aráqmata-naupaqa wáqe-uráiyē. mipí aokaq-yátááqá ókáráq yaaregáráq aáwakaraq Áánûqtuma áméma wáqe-uraaē. mimórá aráqmata-naupaqa “paábaq Áánûqtuqtaba” téta tirááē.

³ anó-tabaraabe min-aráqmátá-náúpákáráq móra pááqyan-araqmata-naupakaraq aúkápimma wáqe-uráiyē. mi-pááqyámmá “aati-aatimá paábaq Áánûqtu wenamáaqtabae” téta tirááē.

⁴ mipí ákûq-umumma í-yáárégáráq Áánûqtuni anóná-anon-aimma óqtan-anaakaraq íráqô-kaapaa-anagaraq mútûq-aayapa yawááq umá ánáákumakae. kétébi kaumo-yátááqá wáqe-uraaē. minná íráqô-kaapaa-taapepimma wíyôpaken-aawaqa Áánûqtu Mótetimma ámitana Éroni yátágoma wekáq árumma utamá ána yaitana kaayaq-óqtá-kánnáábí Móteti agatáiyē.

⁵ ketímûraaq íráqô-kamma Áánûqtunopake yirááténa yeqtí yááyakoma ámûraaq kúmiqa paá umáyíkaraiapaqa yaí káqmareta móra-mora umá máqe-uraaē. maami-káqá mútûq-aaimma íma tímá ámiqma ánataráiyē.

⁶ mi-qtátááqá yokaa-yokaa uráitana anó-monoq-wayuka oqta-áwáátáq-náúpáqá aati-aatimá monoq-máyáiyátábá uyákéberae.

⁷ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamáa naaúnurapaq kanaaráq uyákéberáiyē. máqte-karitimaatima kímora-yupaa wemá uyábékēna naaégáráq maména maami amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámikáiyē. miráuma aarawaatí kúmikaraq wení kúmikaraq paá umáyikaniye.

⁸ mútûq yokaa ínôqtaba Áánûqtuni Aágoma kétiraatiye. anón-owa-namma wení mayáígaráq paá wáimma Áánûqtunopakaraq íma agaro umá oqtamá ítaiye.

⁹ maamin-ówá-mónóq-námmá awaaméqá maa-kánááyábá nóinaq tiráátiñiqtaabiyo? minná káqo-kaqo-kamma ikámma Áánûqtukaqa ámiqtukaiqtaba káqo-qtataaqa agayétama íma yetirummá mamá kanaaráq yokaa ínoe.

¹⁰ maamirá-qtátááqá aáwaqa néta nommá néta aiyábámá nommá peréta iyábámá paá ámáamma wááē. mirái-yataaqa naayón-ámááqtábámá waitata Áánûqtu anaáēkaq íráqômma uyátá-maqma-amma waékáiyē.

Ítu Káríqto keqtááyábá naaemá ámikáiyē.

¹¹ Ítu Káríqto wemá íráqô-qtataaqtaba íbêqa wenókáá máena mú mikákáá anó-monoq-nakoma minnáyaba kukáiyē. árain-owa-namma wemá kéena uyátá-maqma anóne. waayúka iyáánaipo íma tarôq urááē. maa-márábí tarôq í-yátááqá íwaimanibo árai-monoq-naupare.

¹² Ítu Káríqto Áánûqtunopaqa uyábéráima kímora-taoqa máqtemma keqtááyábá uyábékuraiye. méme-naaegaraq purumakaa-nááégáráq ímataibo ímiye. wení naaegómá wenamáa maténa ketáái kúmiqa mamá yawuwéqma matûq-matuq umá máiyaba tiwiráñiqtae.

13 naayóbáqá mémegoni naaegáráq purumakaakóni naaegáráq purumakaakón áráaqa irábi agáyáawana wení kaitogoma waayúkabaq popoq umá waayúkati paákaq yúmá tete umáyikena

14 áaqibo íbêqa Ítu Káríqtoni naaegómá tirunóbáqá mú mikákáá anómma tete kéiyé. Ítu Káríqto táí-yataaqa wepí íma wáitana Áánûqtun Aágoma matúq-matuq umá kémaitana wení akoqnááma ámikaipona Ítuma wenaúmá Áánûqtukaq amí-yátááqá mútúq pááq umá máí-yataaqa ámikaiye. ketáái mayaímá íma Áánûqtunna wáitana minnáyaba wení naaegómá ketirutáá kéiyé. miráinaqtaa mayaímá paá máena-Aanqtun-opake kanaaráq mayánátae.

Ítu Káríqto wení naaegómá aúgen-anona-anona mamá akoqnáá kéiyé.

15 Ítuma wení naaegóbóana aúgen-anona-anona wenópake pááq uráiyé. miráuma yaímma náayuwabi Áánûqtu yááyarai-yuma wení matúq-matuq umá máí-waaroka akoqnáá umá tétama yemá kanaaráq mayánoe. Ítuma puyéna waayúkaqa yeqtí táwí-yataaqa aménáápáqá naayón-ánóná-ánón-áímmá pááq éna yeqtí táwí-yataapike yemmá yáínikena wakúyikaraiye.

16-17 itáaro. móra-nakoma wení máqte-qtataaqa náa-tarabi amínénama wanaabi kágamaraiye. waayúkama ítátuweta min-nákómá puínata mi-kánnáámá yorautí-yátáárlq ínoe. paá máinanama íma pááq ínimanibo anaaékaq wemá puínana mamá pááq íniye.

18 miraráá umá paá-naaegogaraq naayón-ánón-ánón-áímmá pááq uráimma waayúkama amí-wámmá ikákaae.

19 naayóbáqá Móteti waayúkama ámáan-aimma tímá-yimena purumakaakóni naaegáráq nokáráq popoq umá ákú-ayaunapogaraq tipí-típigoni karogaron-áyáúnápógáráq yamátuwena ámáan-aikokaraq waayúkagaraq yemmá popoq umáyikaraiye.

20 miráuma tiráiyé: “naaenápo anóná-anon-aimma Áánûqtu maamin-áwááméqá waqmá mamá akoqnáá íniye.” téna Móteti tiráiyé.

21 mimórai q umá Móteti naaegógáráq owá-nákáq máqte-monoq-yataakaq popoq uráiyé.

22 ámáan-aikaq taígani-qtataaqa naaenápo mamá kuyúqtukaiye. naaegómá wenamá aqtímena kúmiqa mamá Áánûqtu yuwéna awikáqtukaiye.

Ítu Káríqto wenamáárlq ketáái kúmiqa kémaqtuwaiye.

23 kuyúqtuwaiyaba maamiráuma amí-yátááqá naaegógáráq umáqtukaamanibo miráí-qtataaqa paá amammá árai-qtataaqa Áánûqtuni márûkaq wáiyé. Áánûqtuni márûkaq-yataaqtabama uyátá-maqma íraqómma amí-yátááqá ítama aónaraiye.

24 ketáá itánátae. Ítu Káríqto aokaq-náúpáqá waayúka íumakaa-naupaqa árai-nakoni amakaqa uyábékaimanibo Áánûqtuni márûpaqa wenamáárlq uyábékaiye. uyábékéna íbêq-kanaama wemá Áánûqtunopaqa keqtááyábá itó-uma máiyé.

25 Íbaru-wayukati mú mikákáá anó-monoq-naqa naaúnarupaqa móra-tawigoni naaegógáráq mamá móra-mora-karitimaatiraq uyábékaiye. áaqibo Ítu Káríqto wenaúma netuqyaa-kánáámá wetábá íámikaine.

26 abo wemá netuqyaa-kánáámá mirá énamoena netuqyaa-kánáámá maramá tarôq urái-kanaaraq aú-aiqa mayániye. awaraq-kánáábí ántai-kanaama aqtóráriq kénana Ítu Káríqto kúmiqa matuwánîpoana kímora-taoqa kuména wanaúma ikámikáae téna yímikaiye.

27 máqte-kayukama kímora-taoqa púyonanataa Áánûqtu anaaékaq máqtemma yainániye.

28 mimórai q umá Ítu Káríqto máqte-kayukati kúmiqa matuwánîqtaba kímora-taoqa wemá wenaúma ikámikáae téna yímikaiye. marabí yauwéqma móragaraq kúmiqtaba íkuminiibo wení waayúkama weqtábá awé umá máraiyaana kumma yiwirániye.

10

naayóbáqá amé-wao-qtataaq Áánûqtukaq anó-monoq-wayukama ámiqma kúmiqa íma kanaaráq maqtukáae.

1 naayón-ámáámmá Mótetini-kanaama árain-amaanakoni amakáá umá pááq íniqtaba mín-ámáákóní mayaímá íma ántaraiye. mórai q umá taítawaa-wamma ikámma Áánûqtukaq ókara-okara umá máqte-karitimaatima ámitana naayón-ámáákómá íma aarawaamá mamá mútûq arupú umá pááq umá ántanoe.

2 aaqáo. ámáakoma íma mútûq arupú éna pááq umá ántaginata íma óqa amí-yátááqá agayánoe. abo waayúkama yeqtí kúmiqa paábaq kóinata agaéyátábá íma iyapimma pááq ínatamoetama máqtemma taítawaa-wamma ókara-okara íma agamá ámíqma ántaginoo.

3 máqte-karitimaatima amí-yátááqá kágayaawana yeqtí kúmikoma paá yaákaq kéíye.

4 mémegoni naeegógáráq purumakaakóní naeegógáráq kúmiqa íma kanaaráq maqtuwánoe.

5 miráitana marabí kuména Ítu Káríqto Áánûqtuma tímá ámikaiye:

“emmá amí-wámmá agayái-yááréráq agamá amíyábá kúmiqa kématuwaiqtaba emmá ikákaiye.

móra aúma yokaa umá tímikaiye.

6 missing?

7 abo ké mirá téq kétune.

‘Áánûqtuo, emá nóinawabi tiráánaq ónááq minnýaba kukáune.

mi-kátáámá naayón-ámáán-áímmá agamatá-kánnáábí keqtábá tiráimma miráráá umá kemá máeq mirá kéune.’ ”

téna Ítu Káríqto Áánûqtumma tímá ámikaiye.

8 áqnáabaq tiráíye: “taítawaa-wamma ikámma amí-yátááqá agayái-yakaraq máqtemma taítawaa-wamma amí-yátááqá agayái-yááréráq améta kúmiqa matuwaiyábá emmá ikákaiye.” téna tiráíye. áaqibo naayón-ámáápí “ámikai-kamma agáyáaro” tiráíye.

9 anaaékaq ókaraq téna: “nóinawabi tiráánaq ónááq minnýaba kukáune.” téna tiráíye. miráitana Áánûqtu naayóbáqá ámikai-kamma paábaq yuwéna mamá Ítu Káríqtoma kímora amí-yátááqá aúgeniq uráíye.

10 Ítu Káríqto Áánûqtukaq téna “nóiqtababi tinnamá mirá-onune.” téna tiráipoana wenaúma ámiqma minnáyabae téna ketáái kúmiqa kímora-taoqa maqtukáiyie.

Ítu Káríqtoma kúmiqa kanaaráq maqtukáiyie.

11 Íbaru anó-monoq-wayukama máqte-tupaama mayáiyátábá kéeta taígani-taoqa amí-yátááqá Áánûqtukaq kámebo maa mirá umá amí-yátáákómá íma kanaaráq kúmiqa maqtukáiyie.

12 áaqibo Ítu Káríqto kímora-taoqa íráqô-qtataaqa ámiqma kúmiqa matúq-matuq umá matuwéna Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máqe-uraiye.

13 mibáqá wé awé umá mainana Áánûqtu wení namuro-wáyúká mamá áitauqa aménáápáqá yíkaraiye.

14 kímora amí-yátááqá wemá aarawaamá yeqtí kúmiq-yataaqa matuwéna yemá mútûq arupú umá paá ánatayikena Ítuma uréna miráumaraa matúq-matuq umá yeqtí kúmiq-yataapike kéwakuyikaiye.

15 Áánûqtun Aágoma timá abarokáq umáqtuwena áqnáabaq tiráiyie:

16 “mi-kánaámá áqnáabaq ánataginana aúgemma anóná-anon-arain-aimma yeráwáqtê maránúne. minnáe. ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama yeqtí yúyánápi agamaránúne.” téna Áánûqtun Aágoma tiráiyie.

17 mirá-timaqtuwena óqa mamá téna: “yeqtí kúmikaraq táwî-yataaqa okaráq móragaraq íma túyánámmá ítáyikanune.” téna tiráiyie.

18 abo Áánûqtu kúmiqa matukáipoana kúmiq-yataaqtaba ketáái agamá amé-waona-yataaqa ókaraq íma yayániye.

ketáámá Áánûqtukaq tirummá améta wení waaqókaq ónúntatae.

19 miráuma ketúnabaro, Ítuma pukáipoana naaúnurapaq Áánûqtunopaq máena ketáámá abáqtikainaqtaa kanaaráq uyáberanunatae.

20 Áánûqtunopaq aúgen-amma matúq-matuq umá máiyataba mamá pááq umá tabaráábebi yarótamaraa umá keqtáá tímikaiye. wenaúma tabarááberaa umá wáiyie.

21 ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánûqtuni waayúkama kéyabiyepoaqtaa

22 ketáámá agaemá tirunóbáqá íma waínaqtaa árainma tirummá améqtaa ketáái araaqtáma íwái-nokaraq tete umátuweqtaa maamin-áwááméq-yátáákáráq Áánûqtunopaq waaqókáq ko mánátae. auyánámmá ámiqma weté awé-í-yátááqá akoqnáá umá ógiqma wenôpaqa ko mánátae.

23 Áánûqtu itáiq-itaiq umá yabi ínipoana wení árain-aimma yabíqma káonaunaboanataa íráqô-qtataaqa awé únna-yataaqa minnáyabataa ketáá yáqtoranatae.

24 ketáá wenaóna-wenaona umá yabíqma maéqtaa káqowa-kaqowamma kaay-oné-yátááqá yiráátima yíwáqnaa íyábá íráqô-mayaima mayánátae.

25 yaímma-wayukama oníq umá íma mórabi yorupamá miráumaraa íma mánátae. uyátárai-nakoni kanaagómá waaqókárlíq kéipoana aamá timá yokirétaa móra-akaq mirá-onatae.

ketáámá tirummá ámiqma akoqnáá ónátae.

26 ketáámá Áánûqtuni árain-aimma ítareqtaamanibo aati-aatimá kebó-yátáákáráq kúmiq-yataakaraq pááq éqtaama mórama agamá amé-wao-qtataakaa umá kúmiq-yataaqa matuwánîqtaba íma wáíye.

27 maaminnáyaba yuwé táaqa káinaq Áánûqtuni yaináí-yátááríq éna wení namuro-wáyúkámá máqtemma anón-irabi kautínoe.

28 Mótetini kanaarác ámáan-aiko téna kaayarábi kaumo-wáimô tétamo móra-nakoma ámáamma aratinnama wemmá timá móra-akaq maréta ikáqtuwanoe. móra-nakoma Mótetini ámáamma mamá paábaq-paabaq ínatama íyaqa íameta wemmá ikáqtuwanoe.

29 móra-nakoma Áánûqtuni áanikoma márúte aménáápáq yuwáinatama wení anónnáma uyátá-maqma anómma wániye.

Áánûqtuni anóná-anon-aiqtabama áanikoni naaegómá maan-nákóní táwî-kumiqa matukáitana

wemá iténa “pááqyan-awíqa yéna anón-awíqa ikéyáíye” mirá téna maamirán-áuyánáná kéitaiyo?

Áánûqtun Aágoni kaayoné-yátááqá wemá timá agaebí mayákaraiyo? maaminnáyaba túyánápi máráaro. móra-nakoma Mótetini ámáan-aikoma araténa anómma anónnáma mayánímanibo maamin-nákóní anómma uyátá-maqma táígon-anonnama yayániye.

30 min-nákómá tiráimma ketáá kéitaunatae. minná: “anónnáma ápéqa yimí-yátááqá ketí mayáimá wáíye. anónnáma yeqtí meyámmá yauwéqma yiménúne.” téna tiráíye: “uyátárai-nakoma wení waayúkama yainániye.” téna tiráíye. paá mái-Aanuqtu ayáápi yáqtorainaqtaama

31 minnáyaba ikatíqa ôriq umá ónátae.

ketirutáá Áánûqtukaq ámiqma yáqtoqma maígáae.

32 Íbaru-wayukao, keráwáqti naayó-qtátááqtbá túyánámmá ítáaro! mi táoqa Áánûqtuni ókómmá túyánápi tágaitana táígani-qtataaqtaba tíqtaba éq anómma tú-tíqtaba urááe.

33 yaímma-taoqa máqte-kayukati yúrapi mamá itó-umatiketa táwî-aimma tímátiketa mamá táíq umátiketa ínômanibo yaímma-taoqa aarawaatê mimórai q umá yíwáqnaa íyábá yokaa urááe.

34 keráwáqá tiruqtabá ánná-naupa q máíya-kayukama keráwáqá aónéra móra uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matúq-matuq umá máí-yataaqa umátokaae. miráipoata yeráwáqti máqtemma maa-márábí wáí-qtataaqa aúqmayetaa timuqá maqmá máqe-uraae.

35 abo ikatíq íoro! anaaékaq anón-apeqa wániye.

36 paá waqmá Áánûqtu wemó ínna-yataaqa minnámo máena-yataaqa paá mikáq yáqtoqma miráíq-mirai q oro. anaaékaq wemá timá akoqnáá umákai-qtataaqa keráwáqá mayánoe.

37 Áánûqtun aúba-wannaabi téna:

“pááqya-kanaama móra-nako kumónáe
tínna-nakoma kumíniye.
páátákáá kumíniye.

³⁸ ketí kateko-wáyúkámá yirukáráq
yúyánákáráq yiméta mánoe.

ááqibo yaímma ketí waayúkabikemmo
tinaaémo umátimetama
yeqtábámá íma timuqá maqyikánúne.”

téna Áánûqtun-auba-wannaabi mirá kėtiye.

³⁹ ketáámá aamá íma itáa-kayukaraa umá íma waéqma Áánûqtunopake
aúyokonunatae. ímiye. ketáámá itáíq-itaiq umá yabíqma máraanataa
kuqtiwiránîqtaae.

11

matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá

¹ Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáíq-itaiq umá yabí-í-yátááqá minnáe. máqte-
qtataaqa ketáámá Áánûqtukaq awé únnayaba íkáonauna-yataaqa ínîqtabataa awé
kéunatae.

² naayóbáq-wáyúkámá Áánûqtuma matúq-matuq umá yabíyéwana Áánûqtu
yeqtábámá yimuqá maqyikaraiye.

³ matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq ketáámá kéitaune. Áánûqtu maa-
márágáráq wíyòkaraq wenáanapo taròq umákaiye. miráuma íbêqa káonauna-
yataaqa kanaarácq ítaa aónéwauna-yataaqnapo taròq uráiyé.

Éboyaa Ínokiyaa Nóaa

⁴ matúq-matuq umá yabi-í-yátááqápnó Ébo agamá amé-wao-qtataaqa
Áánûqtukaq ámikaiye. Ébo wení amí-yátáákómá Kááinani amí-yátáákómmá
uyátáraiye. matúq-matuq umá yabíkáiqtataboana Áánûqtu wenáyábámá
amuqá marákáraiye. Ébo wení kateko-ááíqtábámá wení Áánûqtu wenamááríq
amuqá marákáraiye. Ébo pukuráimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-
yátááqá ketáá túyánákáq taákaq makáunatae.

⁵ Ínoki wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waéqma káqoniq
umá ípukuraiye. wemmá Áánûqtu múte awíq-mataipoana móra-nakoma
abáa-ímanibo íkaonaiye. Áánûqtuni aúba-wannaabi weqtábá Áánûqtu amuqá
marakéna naayóbáq múte awíq-mataiye.

⁶ móra-nakoma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá íma wáitana
Áánûqtuma íma kanaarácq amuqá kémarakaiye. móra-nakoma Áánûqtunopaq wé
íyábá kákaitana kaayaq-yátááqá Áánûqtuqtaba aúyánápí mayaígáae. minnáe.
Áánûqtuma áraimma maéna Áánûqtu máqtemma weqtábá abáa íyana yeqti
ápéqa yimínata aúyánápí mayaígáae.

⁷ Áánûqtu Nóamma nói-qtataaqtaba pááq íniye timá ámikaiye. Nóaa matúq-
matuq umá yabíkáiipoana Áánûqtuni wataama iténa wakáiyé. anón-unopi-
kaare taròq uráiyé. únópi-káárebí wemá wení aara-íyápóté uyábereta anó-
nomma aúgípíke Áánûqtu yeráwáqá yiwíkaiye. matúq-matuq umá yabi-í-
yátááqtabá Nóaa wenamá máipoana maa-marábí-káyúkámá iyuwéna yawááq

umá yíkaqtukaiye. Nóaa wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtábá weqtábá kateko-kánóré Áánûqtu tiráiyē.

Áabaraama

⁸ Áánûqtu Áabaraama ááyaitana wemá watáama wakáiyē. wení naakumó yuwéna Áánûqtuma tin-áúgé-márúkák uráiyē. Áánûqtu aúge-naakumo akoqnáá umá téna aménúne tiráipoana Áabaraama kóuráiyē. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waqmá náakaraq yamáune téna íma ítaráiyē.

⁹ min-áúgé-márúqá Áánûqtu téna aménúne tiráipaga ko máqe-uráiyē. mikák kárágáaqa máqe-uráiyē. Ááítekikaraq Yáakobogaraq owá-náúpáqá máqe-uráae. yenákámá mimórá akoqnáá árain-aimma Áánûqtu timá yíkaráiyē.

¹⁰ Áabaraani anó-maruqa Áánûqtu ámúraaq-aaikaraq matúq-matuq umá ámúraaq tarôq íniye.

¹¹ Térai Áabaraani ánáako araaqná kagéna iyápóma íma kanaaráq marákáawaniq énanibo Áánûqtu akoqnáá-arain-aimma timá-yikena iyápóma yiménúne tiráiyē. Áánûqtuni máqten-aimma Áabaraama aúyánápi ítaráiyē. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Áabaraama abóará ayúkáiyē.

¹² anónuqma kágipike min-iyápómá marákárayē. min-ánnábíké taígani Ibaru-wayukama pááq uráámma miráuma wíyókáá éta kegébaraa urááe.

¹³ Áabaraani ánnáma matúq-matuq umá yabi-í-yátáákárq pukurááe. maamin-írágó-qtátááqá Áánûqtu árain-aikaraq akoqnáá umá timá yimikaitata mi-káyúkámá íma aónaraabo pááq ínítqaba nékaq aónéta yimuqá makááe. yúyánápi téta: “kárágáaqa ya máunatae. pááqya-kanaama maa-márábi kémaunatae.” téta yúyánápi tirááe.

¹⁴ yemá mirá-káyúkámá yúyánápi téta yeqtí árai-maruqtaba abááiq-abaaq ommá íaonarae kéitaunatae.

¹⁵ yemá íma yeqtí naakumoyábámó yúyánámmá itétama yeqtí naakumóbáq yawéqma kanaaráq uwínoe.

¹⁶ ááqibo uyátá-maqma-nakumoyaba abáá umá mayánéta Áánûqtuni márúkaa-nakumoe. yeqtábámá Áánûqtu íma agae umáyikena téna yeqtí Áánûqtu máune. yeqtábá anó-maruqa yokaa-yokaa umá yíkaráiyē.

¹⁷⁻¹⁸ naayóbáqá Áánûqtu Áabaraama makaténa

wenáanikomma Ááíteki “ikámma agamá amé-wao-qtataakaa uwo”

titana Áabaraama wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá yokaa éna amíné uráiyē.

Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma

“Ááítekipikemma taíganin-anna-wayukama máqe-uráae” téna

Áabaraama timá ámikaimanibo

wemá yokaa-yokaa éna

wení iyápó ikámma

agamá amé-waonikaa umá amíné uráiyē.

¹⁹ aúyánápi téna “Áánûqtu ketáanikoma Ááíteki puínabike kanaaráq itó-iniye.” mimórá-áuyánámmá ítáiqtaba Ááíteki pukáipike Áabaraama awíkáiyē.

20 Yáakoboyaa Ítaughtaba wenaboámá Ááiteki akoqnáá-arain-aimma waaroqá timáyikena: “anaaeékaqa yimuq-yataáqá maayáyóye.” téna timá yíkaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana anaaékaqo pááq íníqtaba kanaaráq timá yíkaraiye.

21 mimóráiq umá Yótèbi wenáanikorata Yáakoboma móra-mora waaroqá timá yímíqtuwena anaaékaq pukáiyé. wení uréire iyátáráq aagebéna Áánûqtukaq taigani íraqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba “tikáiyé” tiráine. paá wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wenáanikoni kanaa-yúpáámá kanaaráq “tikáiyé” timá yíkaraiye.

22 Yótèbi wemó wení puí-kánáá awaaráq itana Ítiráaeo-wayukayaba Íqtíbike yéta tiráiyé. miráuwu-maraauwo-aimma wení ayáátamma náarabi uqmá utáníqtaba tiráiyé. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana tiráine.

Móteti

23 Mótetimo kaumo-wiyópi pááq itana wenanóboma wemmá yabírákaraae. yenáká yabíraketa aónáayamma kína íraqôn-iyapoma máqe-uraipoana anómma yabíkái-nakoni ámáamma inaamaí-iyápómá máqtepaq yíkaminí-waigoni ámáamma íma waqmá íma ikatíq urááye. yenákátí matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq máqe-uraaye.

24 Móteti múte anómo káurena wemá Péro Íqtíbi mí-márúkóní anó-naqa wení ayáámukoma Móteti wenánini ítigáae téna áaqa íkaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáákómá anómma aúkaiye.

25 wemá íma kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákáráq abáá éna awaaraq-yúpáámó amuq-yatááppímmá mániqtaba kéiyé. ímiye. Áánûqtuni waayúkate yeqtí yútikaraq íníqtaba uyátá-maqma kákaiye.

26 aúyánápi ítama Metáiyaqtabama agaémó éna uyátá-maqma Íqtíbi-marabi-qtataaqa íraqómma wáqe-uraiye. miráipoana Móteti wení anaaékaq ápéqtaba mayániye.

27 wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Móteti Íqtíbipake koéna anómma yabíkái-nakoma áyámma umákáiqtaba íma ikatíq uráiyé. íma ko yauwéqma íniye. Áánûqtumma wenamááriq aonarenaboana uráiyé.

28 naayóbáqá Móteti kótai-kanaagoni aammá wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápi tiráiyé. Ítiráaeo-wayukama naaemá oqtaráq popoq umákaiyanama puí-káqtó-nákómá Áánûqtunopake yeqtí áqnáabaq-aanikomma íkaminíye.

29 aaq íraqma-taoqa Ítiráaeo-wayukama anó-karogaro-nomma káqnáma kokoq umágitata matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq aqtamá kóta-maqtuweta kówana yetinaae waqmá ommá Íqtíbi-wayukama aqtánáae temánibo nokómá mamá yawááq-umaqtukaiye.

30 Ítiráaeo-wayukati matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Yérikotíqa yawarápama kumá-uraiye. abapaké kaayaq-yúpáámá Ítiráaeo-wayukama yauútu-yautu umá uréire owana yawarápama kumá-uraiye.

31 móra-taoqa mórama aakaq-nónímmá Aréaabi timá-yimi-kayukama Áánûqtuma íkewarai-kayukama yíwáqnaa umá yíkaraimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtabábóana Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukama yeté íikakaae.

32 ókaraq ténú? Akítianiqtabama Pérakiqtabama Táámutionqtabama Yépataaqtabama Tébitiqtabama Táámuyooqtabama aamá itaí-wáyúkáyátábá óq-wataagoni kanaamá íma wáiyé.

33 taígani-marucaq ááiqa éta
yeqtí matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana
ááiqtaba uyátáraae.

kateko-ámmá wakáápoata

Áánûqtuni íráqô-qtataaqa

wení akoqnáá-arain-aikaraq timá yímimma
yemmá matááe.

arááyakoni óyauqa aúyaqtuweta

34 iramá putíqtuweta

waqtáámmá yigaibánôpikemma yiwíkaiye.

yemá aqnúníq umá máqe-uraamanibo

yemá akoqnáa-wayukama aúkááe.

akoqnáa umá kárágáaq-wayukati áái-q-wayukama
uyátáraae.

35 matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana yaímma aaramá yeqtí pukáá-
kayukama pukáápike yauwéqma matááe. yaímma-wayukama yíkamoata pukááe.

Áánûqtuma anaaéma umá améta abo yeqtí namuro-wáyúkámá iyuwéta
íkoínopoata yúyánápi téta puíyapike itó-uma matúq-matuq umá mái-yataaqa
uyátá-maqma mayánoe.

36 yaímmama yimíqmíq-áímmá yeqtí namuromá

kéteqtaba matéta ánná matááe.

yaímmama ánná atáá-ataa umá

ánná-naupaq yíkaraae.

37 káqomma óqtatama iyaabóma yíkameta

waqtáánápó yigaibamá ábákaa qurááe.

típi-típigoni áuwaratigaraq

mémegoni áuwaratigaraq kéyauteta

ánnábi kémaae-kayukama

yú-aiqa kémayaa-kayukama

otaammá kuyíkaraa-kayukama máqe-uraae.

38 yemá mú mikákáá íráqô-kayukama

maa-márábí káyúkáráá íuraae.

kaqmáápakaraq anubakarác quréire kéeta

muriánóbákárác kekoq anóbákárác

mípi yúwataae.

39 abó! náaraq kanaawaq yeqtí matúq-matuq umá yabí-í-yátááqá wáqe uráíyô!

ááqibo Áánûqtuni íráqô-qtataaqa akoqnáá-arain-aimma timá yímikaitata
yemá ímataae.

40 Áánûqtu káqon-augen-auyanamma keqtááyábámá mamá pááq uráipoana
maami itái-wáyúkámá naayóbáq kémaeta ketáágárác mútúq pááq umá
ánataginoe. Áánûqtuma wenaúgen-auyanamma miráuma wáíye.

12

Ítuma túyánámmá amétaa miráráa ketáá ónátae.

1 ketáá nóraq kéuno? maami-ááráwáámô naayóbáqá máqe-uraama
yeqtí áaimma paá keqtáábáq ôriq umá taígani-kayukama ikúma yaútuma
konnákáá kéoe. máqte-qtataakogaraq wéyáwé umágitana kúmikogaraq yáqtoqma
yatítínaraimma maami-qtátááqá paábaq koíno. ketáái tíyaqa yáqtoqma akoqnáá

éqta uyaatí-yátáápike kúmiqtabama uyátáananataa páátákáá uyátá-maqma ónátæ.

² Ítu Káriqtokaq túraqtaa karáqma arupú umá minnáyaba ónátæ. ketáái matúq-matuq umá yabi-í-yátáákón áaimma áaipakaraq aqtbákáráq Ítuma máiyæ. kaapaq-yámá yínipoana íma ayúkuraiye. ímiye. Áánûqtuni amuq-yatááq anaaékaq mayánipoana wemá kaapaq-yaráq agaemá íyéna auyánápi íitaraiye. íbêqa Áánûqtuni ayáánurapaq wemá maraq máiyæ.

Áánûqtu ketáámá áyámma umátikenataa arupú-amma tiráátiraiqtaæ.

³ Ítáaro. kúmiq-wayuka wemmá awáákéta aîqa mayámíkaamanibo Ítuma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Áánûqtutaba uyátá-maqma anómma ayúkaiye. Ítumma túyánápi maréra aqnúniq éra íma yuwaaro!

⁴ keráwáqá kúmiqtaba áaiqa ománibo min-áiqtbámá keráwáqti naægómá íma kukaiye.

⁵ Áánûqtu mamá timá akoqnáá ámiqma keráwáqá mi-kátáámá tiwikaró? Áánûqtu nóinabi máqtemma wenáanimaaga maaminnáyaba timá tímikaiyo?

“ketáanimaaro,
uyátárai-nakoma táigoniq umátikena
yíkaniqtaba atéráaro!

emhá aáqa yoráinayaba
íma komá yamátuwe kóaoa!

⁶ auyánákáq itaao.

uyátárai-nakoma maa-káyúkámá
náayubi táigoniq uráamma
mamá arútáyikena
yeqtábá ôriq umá kákaiye.

máqtemma wenáanimaaga tebûqa yíminiye.”
téna tiráiyæ.

⁷ keráwáqá yabiqma akoqnáá éra Áánûqtuma ayuwáiyana keráwáqtoþaq yíno. keráwáqti tú-tiqa wáitana Áánûqtu wenáanikokaa umá mamá kárutaiye. máqtemma yiboámá yeqti yáanima mamá kárutaiye.

⁸ móra-iyapogoma aboámá íma táigoniq uráamma arútáyikaraune ténama wemá árain-aanima íma máamanibo aguyáán-iyapoma máiyæ.

⁹ Ítáaro! ketáái marabí-kétibótáá ketáámá táigoniq únnayabataa mamá kárutatikaawaqtaa yeqtiwíqa múte kéyayunatae. aágoni aboámá wenaménáápáq uyátá-maqma ôriq umá mánátæ. abo wenôpake matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayaunatae.

¹⁰ paá pááqya-kanaama keráwáqti marabí-kétibótáá táigoniq únnayabataa mamá kárutatiketa yetáákaqa katekoîq kéoe. áaqibo Áánûqtu ketáái íráqô-qtataaqtaba yíwáqnaa umáe kéuiye. wení aokaq kateko-yátááqá keqtááyátábá akáinana yaináipoana wemá keqtáámá táigoniq umátikenataa mamá kárutatikæ.

¹¹ ketibotáá táigoniq umátikenataa mamá arútátikanipoaqtaa mi-kánááráqá timuqá ikémaraunatae. áaqibo anaaékaq arútáyikai-kayukama kaayoné-ápéqá mayéta yetí kanaaraqá kateko umá mánoe.

ketáá tiyáátama kumá akoqnáá ónátæ.

¹² keráwáqti tiyáámma akáginaq múte arútáaro! keráwáqti tiraayumá yátaginaq akoqnáá oro!

13 aammá arupú umá oro. miráinata waayúkama yiraayumá yátágina-yuma aapaké ima waeránómanibo mamá atóbanoe.

14 máqte-kayukate kaayoné-yátááqá abáá oro. kateko-wáyúkámá mamá ayúboro. kaayoné-yátáákáráq kateko-yátáákáráq maaminná iyoreq uyátárainakoma ima kanaaráq aónanoe.

15 móra-nakoma Áánûqtuni Íráqô-qtataapike waékiyabama atéráaro! móra-nakoma ikaaq-ánáyúkáá waayúkabi uwaaq-yátááqá mamá ayubiyábá atéráaro!

16 Étáu pááqyan-aawaqa mamé iréna wení áqnáekoni waaroqá aboánôpake máqtepaq meyaníq uráiyé. Íbaru-wayukao, keráwáqtí áqnáekoni waaroqá Áánûqtunopake pááqya-qtataaqtaba ima wanamí-kenami oro. Étáu uráinikaa íoro.

17 túyánámmá ítáaro. anaaékaq Étáu wenábóání waaroqá móragaraq ákaraímanibo wenaboámá káubiq éna íamikaiye. wemá miráíqtaba ima kanaaraq waéqma ibiqá ôriq umá yaráímanibo áqnáekoni waaroqá ima kanaaráq matáiyé.

ketáámá Íráqôn-anubaqa áwîqa Tááíoni yaayáqinoe.

18 keráwáqá ánekuqma Tááíoni-anubaq Ítíráaeo-wayukaraa ima ya áikutaee. aokaq-ánúbóata waayúkama íanekuinoe. Tááíoni-anubaq iragaráq kumayukómá aabutámmá aurena tutúwáá aqa yéna abotáyákáráq

19 wíyonaaraa-aagaraq móraiqtaba téta ima ya áikutaee. mi táoqa waayúkama wíyon-aama kéiteta ókaraq ima itái-yááqá yawíkáiye.

20 móra-aimma yé ítaraama mirá-uraiye: “móra-nakobi wáíwaakoma min-ánúrâq ánekuiyama máqtemma óqtatanapo iyaabóma yikamonatae.” téna min-áímmá tiráiyé. min-áíqtabá waayúka yáaqa ôriq umá karááe.

21 mi yáaqa kái-yátááqá aónaawana Móteti tiráiyé: “kegaráq táaqa kaitaqá ateqte kéune.” téna Móteti tiráiyé. íbêqa miraráá iyábá ima yagáikuyoe.

22 ááqibo ítáaro. mi-máqte-qtátááqtabá ima ya áikutaee. Tááíoni-anubaq paá mái-Aanuqtuma wení márûkaqa wení Yérútáárebaqa taígani-taígani kaqtó-wayukagaraq yorupamá minnáyaba Tááíoni-anubaq yimuq-yatáápike ya áikutaee.

23 Áánûqtuni márûkaq agamaréna yepáq yorupamá áikugowana Áánûqtu máqte-kayukati yainá-náqá wenôpaqa ya áikuteta áqnáeema kateko-wáyúkámá mátúq pááq umá kánateta yetôpaqa ya áikutaee.

24 Ítuma aúkáapi-naqa aúgemma anoná-anon-aiqtaba akoqnáá umá tiráí-nakoma wenôpaqa ya áikuteta wení naaegómá popoq umá naaeráq ya áikutaee. Ítuma wení naaegón áaikoma uyátá-maqma Íráqô-qtataaqa tiwíqmenataa Êboni naaegómá kótámakuraiye.

ketáá ateránatae.

25 aamá tínna-nako tinn-aimma íkéite-keite íoro. min-nákómá wenáagaraq maa-márábí-káyúkáyábá

Áánûqtuma timáyikena yaímma wemmá

íkéite-ikeite umá máeta íbekuraae.

miráitata móra aamá tínna-nakoma

Áánûqtuni márûpake tinn-aimma íkéite-ikeite umá

uyátá-maqma ókaraq íbékonunatae.

26 naayóbáqá wemá téna wenáagoma maramá waráá-waraa uráímanibo íbêqa óqa akoqnáá árain-aimma tiráiyé. minná: “paá ima maramá waraa

ónúnamanibo maa-márágáráq yanáá-márúkáráq kímora-taoqa waráá-waraa ónúne.” téna tiráiyé.

²⁷ kímora-taoqa miráuma tiráatiraiqtaae. minná paá máqtemma tarôq uráiq-tataaqa waráá-waraa umá aweqtánímanibo tébakaq íaonaraa-qtataaqa paá wánoe.

²⁸⁻²⁹ aúge-maruqa keqtáa tiména íma kanaaráq waráá-waraa ínipoaqtaa minnáyaba “tikáiyé” tenúnatae. “tikáiyé” Áánûqtukaq tinnaiq ónátáe. ketáaikotaa wemá akáinaiq ónátáe. ketáái Áánûqtuma anón-iraraa umá máqtemma táigo-qtataaqa kánímma miraráa máiyé. abo wenáwíqa múte yaaguyabéqtaa kaayoné umá maéqtaa nunamummá ténátáe.

13

túnabakaa umá tikáinaiq umá máero.

¹ Ítu Káríqtoq túnabakaa umá tikáinaiq umá aati-aati máero.

² túyánámmá ítama kárágáaq-wayukama íráqôniq umá naaópaq yíkáaro. yaímmama maamiráma íyamma íma ítareta kaqtó-wayukama Áánûqtunopake yíyamma mirá-inoe.

³ ánná-naupaq-wayukama keráwáqá yeqtí aúkápikaa máerá yemmá túyánámmá ítáaro. yútiq-wayukagaraq kari-wáyúkágáráq yeqtí aúkápikaa máerá túyánámmá ítáaro.

⁴ ye-áúkáká máqtemma mamá kanaa ónátáe. ánaakogaraq awaikógáráq weqtábá-weqtaba yabíqma matúq-matuq umá ónátáe. anu-ánû uréire étamo ye-áúkákô yainéta íyamma ápéqa anaaékaq Áánûqtu yimíniye.

móneqtabama pááqyan-awíqa yamámiyo. keráwáqti máqte-qtataaqa kenamááríq yimuq-yatáápi máaro. aanibo téna Áánûqtu timá tímikaiqtaae: “kenamáaraq íma tiyuwánúne.” téna timá tímikaiye.

⁵ missing?

⁶ ketáa árain-arutaa maéta ténátáe: “uyátarai-nakoma kemmá tíwáqnaa í-naré. ké íma ikatíq ónúne.

marabí-káyúkámá keqtábá nôraq kanaaráq umátikano?” téqtaa tenúnatae.

naayóbáqá anó-kayukati yáaimma waránátáe.

⁷ naayóbáqá anó-kayukama Áánûqtuni watáama timá tímikaama minnáyaba túyánámmá ítáaro. náaraq umá máeta puyéta uráánabiyo yawéqma túyánámmá itéra yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá mimórai q umá oro.

⁸ énaikaraq íbékaraq matúq-matuq umá Ítu Káríqto mimórai q umá máiyé.

⁹ ókon-okomma yiráati-yataakaraq káqo-kayukati yiráati-yataakaraq kateko-ápiké íma yuwáiyana tíwíqma áwabaqa tikaíno. Áánûqtuni íráqô-qtataaqnapo ketáái timammá akoqnáa umá pááq-umaginoe. wenámáakoni íráqô-qtataaqnapo uyátá-maqma íráqôniq kéibo aáwakon-aimma ímiye. ámáamma aáwakoni ámáamma waayúkama íma yíwáqnaa kéiyé.

áme-wao-qtataaqtaba Áánûqtu kákaiye.

10 anó-monoq-wayukama naayóbáq agamá amé-wao-qtataaqa owá-náúpáqá amí-yááréráqá matáámanibo aúgemma amé-wao-qtataaqa íma kanaaráq mayánoe.

11 mú mikákáá anó-monoq-nakoma waíwaakoni naaemá aokaq naaúnurapaq Áánûqtunopaqa máqe-uraimma mamá uyábékema kúmiqtabama agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq ámikaiye. ááqibo waíwaakoni aúma máápaqa kuru aaumépaq agatááe.

12 miráuraaniq umá Ítuma wegáráq máápaqa kuru aaumépaq púitana wení naaenápó waayúkati kúmiqa maqtukáiyē.

13 wemá miráurainiq umá íbêqa matáin-agaema wegáráq ketáámá Íbaru-wayukati kuru aaumépaq wemmá wáqma ko mayánatae.

14 ketáái árain-ano-maruqa maa-márábí íma wáiyē. Áánûqtuni kateko-márúqá yíníqtaba awé umá máunatae.

15 aati-aatimá amé-wao-qtataaqa umá ketáá timuqá maréqtaa Ítuqtabama wenáwíqa múte yamá Áánûqtukaq ténatae. aati-aatimá Ítun áwíkaq tóyaupike “tíkáiyē” ténatae.

16 íráqôniq íyábá ítiwikaaro! wenáwaqnaa-wenawaqnaa íyábá ítiwikaaro! miráráá umá amé-wao-qtataaqtaba Áánûqtuma kákaiye.

17 ketáái yátárái anó-kayukati aammá wáráaro! yeráwáqá nóiqtababi tíyaniq oro. anaaékaqa yeqtí mayaímá máqte-qtataariq urááqtaba Áánûqtukaq timá-amenatae. miráipoana aati-aatimá keráwáqtí timakómá yabíkáiyē. keráwáqá waráiyana yimuq-yatáápí yabítikanoe. íma waráiyana tirummá íyéta íyabítikanoe.

nunamummá tíwáqnaa-tiwanaae.

18 keqtááyábá nunamummá tíq-tiq oro. ketáái túyánámmá Áánûqtukaq arupúma umá wáiyaba kéitaunatae. máqte-tupaama kateko-yátááqá tikainaiq ónúmatae.

19 mí-qtátááqá akoqnáá umá mirá-oro téna miráiyataba awaaraq-kánáábí kemmá Áánûqtu móragaraq keráwáqtôpaq wakútikaniye.

20 ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma Áánûqtu wemmá pukáipike itó-umakaraiye. Ítuma típi-típigoni íráqô-kawaa-naqa ááyena wé pukáitababoana Áánûqtuni anóná-anon-aimma matúq-matuq umá umánataqtukaiye. kaayoné-yátááqtabá Áánûqtu máena

21 máqtemma íráqô-qtataaqa wení auyánáqtabá íyamma kanaaráq timíniye. Áánûqtu Ítu Káríqtonapo keqtáábímá máqtemma íráqô-qtataaqa akáinaiq íniye. Ítu Káríqtokaq Áánûqtuni tágama-yataaqa matúq-matuq umá wáiyē. miráuma waíno.

yaímma-aqto-aine.

22 ketúnabaro, maamin-áipíkē akoqnááma mamá awé umá ítama oro. maamin-áúbá agatáuna íma ayáqtááq-aubae.

23 kemá timá-timena kēune. ketáái tibâqa Tímoti ánná-naupake ayúbákaawana abo awaaraq-kánáábí yínakama ketē máinaqa keráwáqá ko timónayuye.

24 keráwáqtí anó-kayukagaraq Áánûqtuni waayúkagaraq yeráwáqá ketí watáa yímero. Ítari-wayukama keráwáqá yetáama timá tíkarae.

25 Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa keráwáqtē waíno!

Yêmiti

¹ min-áubá-wánnáámá kemá Yêmitima Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni mayái-nákómá agatáune. Áánûqtuni Ítiráaeo-wayukama máqte-marabaqa wéyáwé umá máa-kayukayopaq kágayaune.

² ketúbâqawaaraa-kayukao, káqo-kaqon-ummaa-yataaqa keráwáqtôpaq paá umátikainaq abo keráwáqá paá yaákama máero. maamin-úmmáá-yátááqá keráwáqtôpaq ínana keráwáqá uyátárai-nakon-aama yáqtoqma akoqnáá éqa miraráá íyana keráwáqtí tirukómá uyátá-maqma akoqnáá aurániye. minnýaba áqa káonaae.

³ missing?

⁴ keráwáqá yáqtotukeq keráwáqtí íráqôn-aaimma uyátá-maqma anóniq ínaqa móra íráqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba íma ayawáá yánoe.

⁵ keráwápké móra-nakoma akoqnáá umá íráqôn-auyanaqtabamo kéenama Áánûqtukaq ítama aónáínana wemmá amíniye. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike amuqá maqma keráwáqá máqtemma tímínéna kéíye.

⁶ keráwáqá minnýabamo ítama káoneqa íma kaayaq-túyánámmá itéraq tînômanibo paá wekáq tirummá áméro. waayúkama kaayaq-yúyánámmá únómmá uwáágoma awekarááq iníkáá umá mi-káyúkámá mááe.

⁷ miraráá káyúkámá kaayaq-yúyánámmá wáina-yuma yemá uyátárai-nakonopake íma móra-yataaqa mayánoe.

⁸ ímiye. yemá paá aati-aatimá yíkái-qtataaqtaba íma kéítaae.

⁹ móra-nakoma íma oótamma makáina-nakomma Áánûqtuma wení aúyánámmá wekáq kémaraiopana min-áwáyóq-nákómá kanaaráq amuq-yatáápí mániye.

¹⁰ Áánûqtuma móra oótamma makái-nakomma wenáwíqa mé kumínanama minnýabama anaáékaq wemá amuqá marániye. taákaq máráaro. oótamma aati-aatimá íma wániye. ímiye. wíráati-yataakoma ayákama puúnikaá umá oótamma paá naaenómá augéna kabiráginiye.

¹¹ aabaúma kéutena aaqá kégautowana áápepaaqa kokoq umá kááyakena wíráati-yataakon arammá popoq marabí kéíye. mirá kéitanama íma íráqô-qtataaqa pááq umá wániye. móraiq umá min-nákómá taíbaq-otamma makáina-nakoma wení oótaqtaba kéinana páátákáá wenaúwaraimma ánataginiye.

¹² ummaa-yátááqô móra-nakokaq yínnama wemmá íma uyátainanama wena rukómá íráqóniq íniye. uyátárai-nakon áaimma miráuma yáqtoqma akoqnáá énama anaáékaq amuq-yatááqá mayániye. min-ámúq-yátááqtabá uyátárai-nakoma akoqnáá umá tiráíye: “mi-káyúkámá keqtábá yikáina-wayukama amuq-yatááqá yiménúne.” téna tiráíye.

¹³ yaimma makatí-yátááqá keráwáqtôpaq yínaqa túyánápímmá maará umá ítero: “maami-mákátí-yátááqá Áánûqtuma tímákaitana íráíye:” téqa ítero. máqte-kayukama Áánûqtumma íma kanaaráq makatíyana Áánûqtuma aati-aatimá máqtemma íma kémakatiye.

¹⁴ móra-nakomma makatímma wení táwî-auyanakoma wemmá kéyabitiye.

¹⁵ táwî-yuyanakoma yemá yabítinata kúmiq-yataariq pááq ínoe. abo yeqti kúmiq-yataariq étama puínoe.

¹⁶ ketí tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, táwî-auyanamma ayuwáiyana keráwáqá makatíniye.

17 máqten-iraqo-qtataaqa máqten-amuq-yataakaraq Áánûqtunopake keqttäyôpaq kéiyé. Áánûqtuma wemá ókóní áaine. miráimanibo aabaúrää wíyokaa íma máiyé. aabaúgógáráq wíyokogaraq yenákámá yáutu-yautu kéoyapoata máqten-imamma waéqma kéyautoe. miráimanibo Áánûqtu íma waékaipoana wení ópí móra-amamma íma wáiyé.

18 Áánûqtuma keqttäyábá wení iyápó-annaraa ígáae téna wení árainaimma tímikaqtaae. wení máqte-annabike ketáámá áqnáae-iyapo-annaraa umá máunatae.

19 tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, maan-áímmá taákaq máráaro. keráwáqá máqtemma aati-aatimá watáayaba itéraq yokaa oro. miráimanibo keráwáqtí táama kéteqa áqnáabaqa túyánápí itéq tero. íma páátákáá tíyamma oro.

20 keráwáqá tíyamma máyáama íma Áánûqtuni aammá kéwaraae.

21 keráwáqtí táwî-aaimma paábaqtaa iyaabótúwáaro. keráwáqá kenamááríq Áánûqtuni aménáápáq maréraq mi-kátáámá wemá keqtirupí máráinaimma wáráaro. maamirán-áínápó Áánûqtuma keráwáqtí tirun-íyápógómmá awiráinana ípuiniye.

22 keráwáqá Áánûqtun-aama íma paá taáqnapo itánômanibo yaaguyaqmá nóinabi tínnaiq oro.

23 náawabi Áánûqtun-aama iténa ímo miráinama wemá kaapópíké wenóíqa aónainikaa íniye.

24 wenóíqo aónatuwena koénama wenóíqtabama aónaimma awikátukaiye.

25 aá ítarai-nakoma Áánûqtun ámáan-aimma aónaimma minná íraqô-kaapore. maamirán-ámáán-áímmá wenamáa túyawaa tuqmá-yátááqá kétimiqtaae. máqtemma aá itáa-wayukama Áánûqtun ámáan-aimma kéwaraae. yeráwáqá nóinabi itáama íma kéyuwikaae. yeráwáqá aati-aatimá aanaúramma waqmá mirá kéopoata yemá máqte-qtataariqo kéetama yimuqá kémaraae.

26 móra-nakoma wenaúyánápí téna “kemá Áánûqtuni aammá kéwaraune” tímánibo wenamáábíma íma kawáá ená wemá wetábá kaaqaari-áímmá kétéye. wenaúyánákómá Áánûqtuqtaba íma arupú kéiyé.

27 arupú-ayyanamma Áánûqtuqtaba minnáe. keqtoq-íníkáráq iyápógaraq yetínobo pukáiyamma yíwáqnaa oro. abo keráwáqá táwî-aaiqtaba nékaq máero.

2

1 ketíbâqawaaraa-kayukao, Ítu Káríqtoqtaba itaíq-itaiq umá yaqtóráaro. wemá tágama-yataaqa ógikai-nakoe. keráwáqá oótamma makáa-kayukayaba íraqóniq kéumayikaamanibo áwáyoq-wayukayaba tinaaémma kéumayikeq ommá táwî-aaimma paá kéoe.

2 itáaro. móra-nakoma keráwáqá áíkuma máan-aukaapimma íraqôn-unakaqtogaraq wíráati-yataakaraq maréna kéinana móra-nakoma yakáq-yakaq-unakaqtoma maréna kéinaqa

3 máka-nakama móraiq íraqóniq paá umayíkáaro. keráwáqá oótamma makáin-naqtabama téq “emá maan-íraqón-ábíqtátáráq maráq mááo” ‘itéraq ánibo áwáyoq-naqtabama “emá merapáq itó-uma mááo” abo “marabí maraq mááo” téraq ítero.

4 keráwáqá maamirán-áímmá téq oweqa keqtúyánápíké táwî-aaimma kéyainaae.

⁵ ketîbâqawaaraa-kayukao, ítáaro. oótamma íma makáa-kayukama Áánûqtuma “írâqô-meyamma yiménúne” téna tiráíye. wení yabikái-marupaq yeqtí yíwîqa máikaae téna minnýaba máqtemma wekáq yirummá ámê-kayukama wemá akoqnáá umá timá yímikaiye.

⁶ miráimanibo keráwáqá oótamma íma makáa-kayukayaba tinaaémma kéoe. ítáaro. nôi-kayukawaq keráwáqá táigomma umátiketawaq tiwíqmeta túbimma maránô? yemá oótamma makáa-kayukae.

⁷ yemá Ítu Káríqtoni Íráqôn-awiqtaba táwî-aimma kéte-kayukae.

⁸ keráwáré maamin-ámáán-áimma tirummá amíyátábá Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáimma keráwáqá maamin-áimma wáráaro. mirá téna “keráwáqá ketábáráá tikáiniq umá káqo-kayukayaba tikáino.” téna kétiye.

⁹ keráwáqá oótamma makáiya-kayukama yetíwîqa múte kéyaueyq áwáyoq-wayukati yíwîqa íma múte yaúyomma keráwáqá kúmiq-yataariq kéoe.

¹⁰ náawabi kímora-amaan-aimma akátinnama wemá otaammá kéguye.

¹¹ Áánûqtu téna “kumari-áimma íma tarôq oro” wemá ókaraq téna “waayúkama íma yíkamma púyôro” téna tiráíye. abo íma kumari-áimma éqo waayúkama yíkamma púyômma Áánûqtun-aurakaq tigaemá kéíye. kímora ámáan-aimma íma waráanayataboia Áánûqtun ámáan-aimma emá akátaane.

¹² min-ámáán-áimma káqo-kayukayaba tirummá amíyanama min-ámáán-áikómá timátikainaqtaa túwawaq tuqmá Áánûqtun-aurakaq tigaemá íma éqtaa kónunatae. keráwáqtí máqten-aimma tíyakaraq máqte-qtataariq o-karáq min-ámáán-áimma wáráaro. anaaékaq Áánûqtu min-ámáán-áikáq keráwáqá yainániye.

¹³ keráwáqá káqo-kayukama íma paru umáyikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá wení paru-yátáápiékemmá ítiminiye. miráimanibo keráwáqá káqo-kayukama paru umáyikaiyanama Áánûqtuma wení paru-yátáápiéké mirá-umatikaniye.

¹⁴ tibâqawaaraa-kayukao, ketáámá paá tóyaukaken-aimma téqtaa “ketáá Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraunatae.” téqtaa kétunataamanibo ketáámá nóinnabi wemá tiniq ítaa únnaa ketáái watáama íma arupú-áiné.

¹⁵ yaímna keqtiwaráánábi keqtinaanoráánábi Ítukaq yirummá amíya-kayukama yeqtí unáákáqtôaa yeqtí aáwakaraq íma wáinaqa

¹⁶ maamin-áimma téraq “keráwáqá tíyaqa yaáka máero. tú yawáaq umá kokoq í-únákáqtó kúberera Íráqôniq umá aáwaqa naaro” téraq mirán-áimma íma timá yíkáaro. maamirán-áimmo kétemma íma yíwáqnaa kéoe.

¹⁷ keráwáqtí itáíq-itaiq-yataakoma mórai q kéíye. keráwáqtí itáíq-itaiq-yataakoma káqo-kayukayaba íma éta paátataakaa wáíye.

¹⁸ yaímna keráwápiéké téta “emá itáíq-itaiq í-ááimma mayánaq kemá káqo-kayukayaba íráqô-qtataariq kéune” téta tínoe. kemá Yêmitima yawwéqma tenúne: “móra-nakoma wení itáíq-itaiq í-yátááqá wáinama káqo-kayukayaba íráqô-qtataaqa ínnama wení itáíq-itaiq í-ááimma ketáámá káonaunatae.

¹⁹ keráwáqá téq “Áánûqtuma wemá wenamá árai-manikoma máíye” temmá kéte. árain-aimanibo waátáikogaraq mimórá-áimma ítama ikatíq umá aqtete kéoe.

²⁰ aíbôq-wayukao, keráwáqá kétimonaune. itáíq-itaiq kéomanibo minnýaba íma éta keráwáqtí itáíq-itaiq-yataaqa paátataakaa kéíye.

²¹ maamin-kátáámá taákaq máráaro. naayóbáqá ketáái títaubikoma Áabaraama Áánûqtumma amuqá amígáae téna wemá Áánûqtu timá-amin-

aimma mirá-uraine. minnáe. wenáanikoma áwíqa Ááíteki wemmá óqta-taareraq wayakéna ikamínéna itana Áánûqtu téna “aaqáo” tiráine. Áabaraama miraráa uráiqtaboana Áánûqtun-aurakaq arupú uráie.

²² keráwáqá kéitaa? Áabaraama itáiq-itaiq uráiqtaboana Áánûqtuma timá-amin-aimma mirá-uraiye. Áabaraama wemá minnáyaba uráiqtaboaptaa ketáámá téqtaa “Áabaraama wení itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa anómma máqe-uraiye.” téqtaa kétaunatae.

²³ miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi maará kétiye:

“Áabaraama Áánûqtun-aama itáiq-itaiq umá ítaraiפוana

Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uraiye.

abo weqtábámá ‘Áánûqtuni aanábóé’ tiráae.”

mirá téna Áánûqtuni a*ba-wannaabi kétiye.

²⁴ miráitana móra-nakoma paá óyauk*ke téna “kemá Ítukaq itáiq-itaiq umá kéyaqtorane” ténama Áánûqtun-aurakaq wemá íma kateko-náré. ímiye. min-n*kómá Áánûqtun-aama timá-amin-aimma mirá kéenama wemá Áánûqtun-aurakaq kateko-náré.

²⁵ mórai q umá naayóbáqá mórama aakaq-nóiniqtábá wenáwíqa Aréaabie. maami-Y*qtááo-ínikómá min Ítiráao-kaqto-wayukama Yótua timáyikái-kayukama yemmá maan-ínikómá yíwáqnaa uráie. yemmá káqon-amma yiráátitata min-ámmá waráiyata yeqtí namu*o-wáyúkámá íma yibáá éta yíkaminoe. min-ínikómá aakabá yáutu-yautu-inimma máqe-uraimaniboa wemá Yótua timáyikái-kayukama yeqtí namuro-wáyúkábiké nékaq mayuwénaboana Áánûqtun-aurakaq wemá kateko-ínimma aúk*ye.

²⁶ itáaro. aúgoma aáma íma wáinanama aráakagurain-*ue. mórai q umá itáiq-itaiq o-káyúkámá káqo-kayukayaba *áqóniq íumayikaama yeqtí itáiq-itaiq-yataaqa aráaq-yuraa *áie.

3

¹ ketibâqawaaraa-kayukao, netuqyaammá keráwápi kémma aúba yirááti-wayukama íma aúráaro. Áánûqtu aúba yirááti-wayukama páaqya-paru-yataakaraq yainániye.

² itáaro. máqte-kayukataa nóinabi téqtaa túnnayaba íkarutaunatae. ketáá itaa arútaanama ketáái kateko-yát*áqá ánataginimanibo ketáámá máqtemma ketáái kateko-yátááqá únayabataama ikánatagiye. móra-nakoma wení kateko-yátááqá ánataginana wenaúyawaakoma máqten-aayapaq arupú umá yabi íniye.

³ ketáámá oótima yabi ténátaama wení óyaupi akoqnáa-annama (téini) kégumaraunatae. mirá únayabatama wínna-ayapaq ketáá yabi tenanataá min-ánón-ótímá wíkáae téqtaa kéunatae.

⁴ ketáámá anón-unopi-kaarema yabi ténátaama móra-nakoma áwíqme wí-yátaráq kéyaqtoraiye. uwááma kéyoraitanamanibo mi-tátánápó móra-nakoma nopí-káárémá wínna-ayapaq wíkáae téna miráitana kéwiye.

⁵ mórai q umá amáábíyataba wáie. páaqyamma wáimanibo netuq-áimma kégarena ketútaa múte kéyuiye. miráipoaq keráwápi kémma netuqyaammá yirááti-wayukama íauraaro. itáaro. páaqyan-autamma ínna-waigoma máqte-karaamma kanaaráq kamá iqtubíniye.

⁶ timáábígoma miráuma iraráa kéie. káqo-kaqo-tai-aimma kanaaráq túniye. timáábígotaama táí-aimma kétitanama máqte-tugotaa táwíq umákenna ketáái

írâqôn-aaimma mamá táwî-tawaa umátuwaigaae téna mirá kéiyee. min-íramá timáábígotai táí-aimma Tááqtaanopake kéiyee.

7 abááq-wámmá waayúkama kanaaráq awíma kaayoné umáyikanoe. nu-magáráq abááq-wákáráq taíwakaraq noyáákaraq máqtemma awíma kaayoné kéoe.

8 miráimanibo máqte-kayukama amáábíma íma kanaaráq awíma kaayoné umákanoe. ketáái yabi í-yátááqá aménáápáqá íma máitana táwî-yataakoma uwaatagáákáá-qtátááqá ógikaiye.

9 ketáái timáábínapo ketibotáá uyátárai-nakon-awíqa ketáámá múte kéyauyeqtaa ketáái timáábínapo káqo-kayukama yíwéqnéqtaa kéunataama yemma keqtaáráá umá Áánûqtu wetábá wekáá umá tarôq uráiyee.

10 mimórâ-tóyáúpíkétáá íráqôn-aikaraqa táwî-aikaraq kétunataamanibo miráráátáá unnataama táwî-aaine.

11 ketibâqawaayuo, poqnokómá non-úrâkógáráq únókógáráq mi-mórâbíké íkégumiye. ímiye.

12 móraiq umá ina-yágó íma eqá káyubiye. túti-annagoma íma konnóqa káyubiye. ímiye. unókómá íma non-úrâmmá káyubiye. móraiq umá mimórâ-tóyáúpíké íráqôn-aikaraq táwî-aikaraq kétunataamanibo táwî-aaine. miráipoaq netuqyaamma keráwápíkémá yirááti-wayukama íma aúráaro.

13 móra itaí-nákómá wení íráqôn-aaimma tiráátínaqtaa kanaaráq aónanunatae. wemá óq-wayukati aménáápáqá máena wenaúma íma múte yauyénamanibo wení mayáimá íráqôniq kéitaqtaa ketáámá káonaunatae.

14 keráwáqô, keráwáqtí tíyaqnobaqa táí-tiyamma kémaraa? keráwáqá kárún-ainaq te-káyúkáwáq kémaeyo? aúyabayaba-wayukawaq kémaeyo? keráwáqá mirámô kéeq oweqa keráwáqtábá téq “kemá aá itarauna-naqune” ítero. maamin-áímmá kaaqaari-áíné.

15 maamin-áímmá Áánûqtunopake íma kégumimanibo maa-márâbíké paá kéiyee. Tááqtaayaa táí-aagonopake kéiyee.

16 waayúkama yetíwíqa mamá anóniq íkáae téta kárún-aaimmo kététaama abo unítíqa tiyanama káqo-kaqomma táwî-aaimma pááq íniye.

17 miráimanibo itaí-yátááqá Áánûqtunopakemba minnáe. mútûqa íráqôniq umá wáena táígokaraq íma wáiyee. min-ítaí-yátááqá kaayonégáráq parugáráq wáiyee. aamá ítama akoqnáá kéiyee. máqte-kayukama íráqôniq kéumyikena arupú keena íma kaayaq-óyáúríq kéiyee. Áánûqtuni itaí-yátáákómá miráráá kéiyee.

18 mi-káyúkámá kaayonégáráq kémaeta yeqtí kaayoné-yátáákómá wéyáwé ínata kaayoné-yátáákóní arammá waayúkama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkáé.

4

1 ááikaraq unítíq-aikaraq náakakenaq kéiyoo? keqtirunóbáké kéiyee. mi-qtátááqá keqtúgoma tíkáimma keqtúyánámmá kéyabitenapoana keqtirunóbáqá aati-aatimá ááíqa kéiyee.

2 keráwáqá maami-qtátááqqtábá kétékaimanibo íma kanaaráq mayánópoaq keráwáqá waayúkama yíkamiyataba yokaa kéoe. káqo-kayukati taítawaa-yataaqtaba keráwáqá túrananna káámanibo íma mayépoaq unítíq-aimma kéteq ááíqa kéoe. ítáaro. keráwáqá Áánûqtukaq íma ítama káonepoaq keráwáqá tíkái-qtataqa íkemayaae.

3 keráwáqtí táwî-tuyanakake Áánûqtukaq ítama káoneqa keráwáqá íma wenôpake mayánoe. keráwáqá kenamáa keráwáqtábá máqte-qtataaqa ítama káonaae.

4 waayúkao, itáíq-itaiq-yataaqa íma kéyaqtoraae. maa-márábí-qtátáákóní aanábómá máeq Áánûqtuni namuro-wáyúkámá mááe. móra-nakoma téna “kemá maa-márábí-qtátááqá kétéikaiye” tinnama aati-aatimá mirá kétena wemá Áánûqtuni namuro-náqá káukiye.

5 Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye: “Áánûqtuni Aágoma keqtaábi makáimma wemá miráuma kárún-aimma tin-nákóráá uráiyé.” téna íma paátataakaan-aine.

6 miráimanibo Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike akoqnáá umá timá tímikaiqtaae. wení aúba-wannaabi mirá téna kétiye:

“yetúma múte yaúyo-kayukama

Áánûqtuma yemmá waéqma yinaaéma kéumayikenamanibo

yetúma íma múte yaúyo-kayukaraq

wení íráqô-qtataapike kéyimiye.”

téna kétiye.

7 miráipoaq keráwáqá kenamááriq Áánûqtun aménáápáq maréq wenáama wáráaro. Tááqtaamma awéqtáiyana keráwáqtôpake péqmarena paábaq uyaa tímáginíye.

8 Áánûqtunopaq waaqókák íyanama wemá keráwáqtôpaq waaqókák yíniye. keráwáqá kúmiq-yataariq kéeqa paábaq tinaaéma umáméro.

9 keráwáqtí kúmiqtaba íma timuqá maréqanibo paá ummaa-tírúkáráq máero. minnáyaba íma wíráa ínômanibo tiruqtábá oro.

10 uyátárai-nakoni aménáápáq maíyana wemá keráwáqá múte yauyíniye.

11 ketíbâqawaaraa-kayukao, keiyáá móra-mora-yuma móra-mora-yute táwî-aimma yeqtábá ítero. náawabi wenábâqawaaraa-naqa kéyainenama táwî-aimma weqtábá tinnana wemá Áánûqtun ámáan-aimma kéyainenama táwî-aimma weqtábá kétiye. wemá ámáan-aimma kéyainenama wemá téna “kemá ámáan-aikoma uyátáraune.” téna kétiye.

12 ítáaro. Áánûqtuma wenamáa ámáan-aimma kétimitaamanibo keráwáqá kenamááriq keqtí ámáan-aimma tímínéqtaa kéoe. Áánûqtuma wenamáa wemá kanaaráq aúwaraimma tíménataa wenamáa kanaaráq ánatatikaniqtaae. keráwáqá “Áánûqtumune” téraq kéteo? abo íma tibâqawaaraa-kayukama yaínáaro.

13 keráwáqá maan-áikáámô téq oweqa “íbêq-kanaaraq ketáámá maabáq ónúntae. aabáyaama ketáámá mibáq ónúntae. ketáámá kímora-karitimaatima mibáq maéqtaa netuq-mónéqá pááq ónúntae.” maamirááá téq oweqa keráwáqá ketáama ítáaro.

14 keráwáqá nôi-qtataaraq aabáyaama pááq ínimma íma ítaraae. keráwáqtí túwaraimma konnákóráá umá pááqya-kanaama maéna kóiniye.

15 keráwáqá maará téraq tero: “uyátárai-nakomma akáínaiq umá ketáámá paá máeqtaa ketáámá maamirá éqta merará éqta ónúntae.” miráá téraq tero.

16 miráimanibo íbêqa keráwáqtí túma múte kéyauyeq keráwáqá miráíno-qtataaqtabagaraq íma miráíno-qtataaqtabagaraq paá kéte mirá kéeq Áánûqtuni amenáápáq íma maíyama minná táwî-aaine.

17 ítáaro. móra-nakoma íráqôn-aaimma aónarena mirá íma ínnama min-nákómá kúmiq-yataariq kéiyé.

5

1 íbêqa keráwáqá ótamma makáa-kayukao, ketáama ítáaro. mi-kánáámá yínnama keráwáqá táwîq-totiqá maréq ibiqá yaránóe.

2 keráwáqtí ótamma kabiréna unáákáqtóma kawaanogómá kégarainana

3 akoqnáán-otamma naenómmá augéna keráwáqtábá tiráátinoqtae irámô árainikaan-aíqa miráráá umá táí-meyamma keráwáqtôpaqa yíniye. kenamáa keráwáqtí taiganin-otamma káikuyoe.

4 keráwáqtí yópímmô mayáimá máyáa-kayukama makáqma yiwíkeq yemmá íma meyánîq képoata yeráwáqá anókaq ááyataa umá keráwáqtí táwî-aiiqtaba kéte. yeráwáqtí ááyataa-aikoma Áánûqtuni aápi ko kéberaitana wemá uyátárai-naqa máqten-akoqnaagaraq máíye.

5 maa-márábí keráwáqá taiganin-otamma káikuyeq taiganin-aawaqa naréqa íma kammáa káeq mayai matááe. keráwáqá mirá kéeq mimórá táoqa yaímma-wayukama timáyíkáawata waayúkama yíkakaae.

6 missing?

7 keqtíbâqtiwaama Ítuqtaba mááe. miráinaq uyátárai-nakomo kumíyábá awé uréraq tú pukáinabaq máero. móra-nakoma yómmá yoqmakéna aaqá íyábá aú pukáipaq awé inîq umáaraa máero.

8 keráwáqá tú pukáinabaq awé oro. mi-qtátááqá yínnama íanonobo paá akoqnáá umá awé oro. uyátárai-nakomo kumí-kánáámá waaqókárîq kéíye.

9 keqtíbâqawaayuo, móra-nakoma Kárîqton-annabike-nakoqtabama táwî-tawaa-aimma weqtábá ítero. mirámô éq oweqa Áánûqtuma keráwáqá yaináinaq tigaeyábá ínoe. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma ketáái yaináí-náqá waaqókáq kéyena yokaa umá yaberániye.

10 keqtíbâqawaayuo, Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá uyátárai-nakon áwîkaq tirááne. yetáaiqtaba wannaabi agatáamma min-ááímmá wáráaro. yeráwáqá yú pukáipaq yeqtí yíqa í-yátáápi awé urááe.

11 mi-káyúkámá yáqtoqma akoqnáá umá yú pukáipaq awé uráa-kayukama yeqtábá kétaunatae: “yeráwáqá Áánûqtuma íráqôniq umáyikaraiye.” téqtaa kétaunatae. min-nákómá Yóbu weqtábá ítarae. naayóbáqá Tááqtaama wemmá táwîq kéumakaitana Yóbu Áánûqtumma íma anaaémma ámikaimanibo aú pukuráipaq awé uráine. anaaékaqa Yóbu anónuqma aúráitana Áánûqtuma wemmá áwáqnaa uráíye. uyátárai-nakoma wení paru-yátááqá wáitana wenarukómá keqtáyátábá ôriq kéíye.

12 ketíbâqawaayuo, ítáaro. keráwáqá árain-aimma akoqnáá umá kéteqa íma Áánûqtuni márûkoni áwîkaraq maa-márágón áwîkaraq káqo-káqo-qtataakon áwîkaraq yamá keráwáqtí akoqnáá-aimma ítero. keráwáqá yauwéqma kéteqa paá “owé” abo “ímiye” tero. móra-yataakon áwîkaq kéteraq túyánápi kéteqa “mî-qtátáákómá akoqnáá umátikaniye” tíyamma minnáyaba Áánûqtuma keráwáqá yainániye.

13 keráwápike móra-nakoma árupunaa íyana ummaa-yátáápi máenama nuna-mummá tíno. keráwápike móra-nakoma amuqô kémarenama uyátárai-nakon áwîqa múte ibi timá yauyino.

14 keráwápike móra-nakoma karímô kémayenama itáíq-itaiq o-yútí kawáá-wáyúkámá yeqtábá yígáae téna yááyainata yeráwáqá nunamummá má kétimaketa matawémma uyátárai-nakon áwîkaq marakánoe.

¹⁵ ániibo yeráwáqá Ítukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá kéeta nunamummá tíyanama miráuma mi-kárí-náqá auwiráiyana Áánûqtukaq íniye. miráinana uyátárai-nakoma wemmá móragaraq atóbayakaniye. min-nákópímmô kúmiqo wáinanama uyátárai-nakoma wení kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye.

¹⁶ keráwáqtí kúmiq-yataaqtaba móra-mora-yuma móra-mora-yute abarokáq timá pááq oro. wetê-kete nunamummá tero. miráinana Áánûqtuma keráwáqá atóbatikaniye. min-nákómá Áánûqtun-aurakaq kateko-naré wemá nunamummá timmá akoqnáá kéiyé.

¹⁷ Iráíya paá keqtááráá-kánóré. wemá nunamupí “aaqá íyuwo” téna titana maa-márábí kaumo-kárítímaátígáráq abapaké móra-wiyopimma aaqá íuraiye.

¹⁸ Ókaraq nunamummá titana aaqá wíyôpake kuména keqnáámmá yópíké aáwaqa utaráiye.

¹⁹ keqtíbâqawaayuo, keráwápíké móra-nakomma árain-aipike yabitimátuwaiyanama mórama itáíq-itaiq umá maína-nakoma yawuwéqma awíqme yíno.

²⁰ minná taákaq máráaro. náawabi mórama kúmiq-nakoma wení táwî-aaipike waéqma ayuwáinana mi-kúmiq-nákóní arun-íyápógómá mamá íraqôniq kéumakena íma puínana Áánûqtuma wení taígani kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye.

1 Pítaa

Ítiráaewayukama máqte-marabaq wéyáwé umáguraa-kayukayopaq Pítaama mórama Ítu Káríqtomi timáyíkarai-kayukabike-nakoma kétitana Táératima agatáye.

¹ kemá Pítaama keráwáqá máqtemma káqo-kaqo-marabaq namuq-wáyúkaráá umá Pááqtati-marabaq máa-yugaraq Karétia-marabaq máa-yugaraq Kaaparótia-marabaq máa-yugaraq Étia-marabaq máa-yugaraq Pitínia-marabaq máa-yugaraq máqtemma keráwáqtópaqa kágayaune.

² ketibotáámá Áánûqtuma wenaúyánápiké keráwáqá wetábá aokariq umá máigaae téna aúyaqtikaraiye. Aokaq-Áágómá keráwáqtí tirunóbáq kémayaitopaq keráwáqá aokaq-wáyúkámá káuraae. Ítu Káríqtoma keráwáqá wení naaenápó tete umátikaraiqtaba keráwáqá wanáama wáráaro. wení Íraqô-qtatakakekeraq wení kaayoné-yátáákékáráq uyátá-maqma taiíbaq ókaraq-okaraq keráwáqá timíno.

³ Áánuqtuma uyátárain-naqa Ítu Káríqtomma aboákáq wení anó-paruyataaqtaba “tíkáye” kétunatae, wení paru-yátááqnápómá aúgen-auwaraimma matéqtaa íma aónúnayabataa Íraqô-qtataaqa yiniqtaba kanaarq áwé ónúnatae. Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiqtataboqtaa ketáámá miráuma kanaarq aqoqnáá umá áwé ónúnatae.

⁴ miráuma kéitaunatae. anón-iraqo-qtataaqa keqtaáyábá Áánûqtuma wení márúpaq tíkaraiqtaae. maami-qtátáákómá íma kabiréna íma aqnúniq éna íniqtataaqa wáíye.

⁵ wení akoqnááqaraq Áánûqtuma keqtaá Ítukaq itáíq-itaiq únna-yutaa yabí tikarainanataa min-áwáátáqá Ítuma yawéqma kumíniye. mi-kánáágoní aqtó-kánáárqá Ítu Káríqtoma yokaa kéonanataa kukéna keqtaámá wetábá tiwirániqtaae.

⁶ miráinaq keráwáqá minnáyaba timuqá kanaarq maránoe. paá pááqya-kanaabimma keráwáqtí tú-tiqa í-yátáákáráq ummaa-yátáákáráq maa-márábimmá mayánoe.

⁷ maamin-úmmáá-yátáákómá keráwáqtí Íraqôn-aaikomma maqmá timónaniye. miráuma áwáarara kain-óqtákómmá iranápó agamakéta námô ai-wáíqómmá mamá paábaq kéyuweta áwáarara kai-wáíqómmá máráníq umá miráráá umá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtuma maqmá timónaniye. keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa uyátá-maqma anómma áwáarara kain-óqtákóqtábámá wáíye. áwáarara kain-óqtámá waayúkama yawarápatuwanoe. keráwáqá maqmá timónatuwainanama Ítu Káríqtoma kukénama keráwáqá matúq-matuq umá yaaguyabí-yátáákáráq tágama-yataakaraq timíniye.

⁸ kemá Pítaama kenamááriq Ítumma aónaraune. keráwáqá maa-márábimmá íma aónaraamanibo wemmá keráwáqá tirummá káme. íbêkaraqa keráwáqá wemmá íma káonaamanibo wekáq itáíq-itaiq kéoe. miráiqtpoqaq keráwáqá

timuq-yatáákáké kétaqaae. ániibo min-ánó-tímúq-yatááqátábámá kanaaráq móra-aimma íma tenúnatae.

⁹ keráwáqti itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaboq áqa íráqô-meyamma kémayaae. keráwáqá itáíq-itáíq umá yáqtoraaqtabapoana Áánûqtuma keráwáqti tirun-íyápógómmá wení márûpaq awíqmena uíyábá kákaíye.

¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Áánûqtuma wení íráqô-qtataaq timíníqtae téta yemá tirááne. Áánûqtuma náaraq umáwaq keqtáámá tiwiráníyô téta yemá abáá íq-iq urááne.

¹¹ Ítu Káríqtoni Aágoma yeráwápi wáitata yemá min-Áágóqtábá ítama aónaraane: “náawaq kukénawaq maa-márábi-káyúkámá mamá atóbamayikaniyo? náa-taaraq wemá kumíníyô?” téta yemá ítama aónaraane. ániibo naayóbáqá yemá amuné-áímmá Ítu Káríqtoqtaba tirááne: “Metáíya kukéna anómma aú-aíqa í-yatááqá mayániye. anaaékaqa Áánûqtu wemmá pukáinabike mamá itó-umakainana anómma tágama-yataaq mayániye.” téna Aágoma timá yímikaine.

¹² Áánûqtu wení amuné-wáyúkáráqá yeqti kanaaráqtábámá íma tiráimibo anaaékaq-yupaayaba tiráine. min-ámúné-wáyúkámá keráwáqtábáqáráq ketáái íbêq-kanaayabagaraqtaba tirááne.

íbêqa yeráwáqá náayuwabi Ítuqtaba átê-wataama te-yúma Aokaq-Áágómmá Áánûqtuma timáyíkáitata wení mimórá-watáámá kéte. owé. mi-katáámá ketáámá áqa kéitaunanataa yemá Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yemá itaiyábámá ôriq umá káyikáíye.

¹³ miráinaq keráwáqti túyánápiimmá íráqôn-aiiqtaba yokaa oro. kamuqá kéitera q máero. Ítu Káríqtoni yawéqma kumíní-kanaaraqa Áánûqtuma wení íráqô-qtataakake keráwáqá timínímma minnáyaba awé oro.

¹⁴ wení árain-iyapora umá Áánûqtun-aama wáráaro. keráwáqá keqtúgoni akai-yatááqá íma wáráaro. mi-tikái-yatááqá keráwáqá wakáamanibo íbêqa arútarain-aqtaba keráwáqá kéitaae.

¹⁵ Áánûqtuma keráwáqá táayarai-naqa wemá árain-iraqo-qtataaqtabama aokariq umá máíye. miráinaq máqtemma keráwáqti táaimma Áánûqtuqtaba mamá aokariq oro.

¹⁶ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáagómá kétéye:

“kemá aokariq kéunaboq
keráwáqá aokariq umá máero.”

téna Áánûqtuma wení agamatá-kánnáabi kétéye.

¹⁷ keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kéteqa “ketibotááo” téq tiráamanibo wemá máqte-kayukama mimóráiq umá káyainaitana minnáyabama móra-waigoma íma wení aanábómá máíye. íbêqa máqten-aukapaq wéyáwé kéeq keráwáqti naa márûkakemma yuwéq népaq mááe. íbêq-kanaama waátá-kanaama wáinaqa keráwáqti táaiqtaba atéráaro. Áánûqtumma amuqá mamá íma marakáiyábámá keráwáqá ikatíq oro.

¹⁸ keráwáqti títaubikoni ámáan-aikaraq yáaikaraq yeqti aménáápáq máqe-uraamanibo keráwáqá mi-qtátááqá kéwareq Áánûqtun-aurakaq kanaaráq íma kateko umá máqe-uraae. Ítu Káríqtoni keráwáqá meyániq uréna maamin-áqnún-ámáan-áikóni aménáápákémmá keráwáqá tiwikáíye. wemá

mónekakekaraq áwáarara kain-óqtákákékáráráq keráwáqá meyánîq uráiyoy? ímiye.

¹⁹ wemá wení naaenápó keráwáqá meyánîq uráiyey. tipí-típí-araakaa umá abumá íma wáimma Áánûqtukaq amí-yááréráq máráanikaa umá Ítuma miráráá umá máqce-uráiyey.

²⁰ maa-márámá Áánûqtu íma tarôq urénama ákaq téna “Ítu Káríqtoma miráiniye” tiráíne. íbêqa ketáái kanaamá aqtó-kánááráqá Ítu Káríqtoma abarokáq uráiyey. wemá keráwáqtábámá kukéna pukáipike itó-uráiyey.

²¹ Ítu Káríqtotababoq keráwáqá Áánûqtumma kamuqá ítáyaminoy. wemá Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakarena tágama-yataaqa ámikáiyey. miráipoaq keráwáqá Áánûqtukaq itáíq-itaiq kanaaráq kéeq matúq-matuq umá máí-auwaraimma íbêqa íma káoneqa kanaaráq awé ínoe.

²² keráwáqá Ítu Kárítomma anaaé wakáaqtaboana keráwáqtí tirun-íyápógómmá Ítuma mamá íráqôniq umá pááq uráiyey. keráwáqtí tirun-íyápógóní abumá íma wáiyey. íbêqa keráwáqtí túbâqawaaraa-kayukama áraimma kanaaráq tirummá yimínoe. miráuma tirun-íyápórákémmá keráwáqá móra-mora-yuma tirummá yímero.

²³ ítáaro. keráwáqá aúgen-auwaraimma áqa matááe. min-áúwáráíkkómá íma waayúkagoni ányukakemma pááq uráiyey. min-ánáyúkkómá anaaékaqa puíniye. ímibo keráwáqtí aúgen-auwaraimma Áánûqtuni matúq-matuq umá máí-wataama min-ánáyúkkémmá pááq uráiyey. ániibo keráwáqtí aúgen-auwaraikogaraq matúq-matuq umá mániye.

²⁴ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí kétiye:

“máqte-kayukama ókáráákáá kéoe.

ániibo yeqtí tágama-yataakoma ón-arakaa kéoe.

ókómá aayámmá kamágitana

ókóní arakómá apibí umá kégumawiyey.

²⁵ miráimanibo uyátárain-nakoni watáagoma

watúq-watuq umá wáiyey.”

téna Áánûqtuni wannaagómá kétiye. uyátárai-nakoni watáagoma nói-kataabiyo? Ítuqtaba átê-wataama ketáámá timá tímikauna-aíne. mi-kátáánápó keráwáqá aúgen-auwaraimma kémayaae.

2

¹ miráinaq máqte-tawí-yataaqa paábaq yúwáaro. kaaqaari-áímmá ítero. kaayaq-tóyáúqá íma wáinaraq karun-áímmá ítero. anón-aimma íma téq agamá káúttöro.

² miráimanibo keráwáqá aqnún-íyápógómmá náaqtaba áama yainikáá umá keráwáqá máero. keráwáqá íráqô-naananoqtaba taa yánimma minná Áánûqtuni watáae. keráwáqá miráuma wení watáama kénaamma keráwáqá ábu kamá yokaa ínoe. miráiyaboana Áánûqtuma keráwáqá tiwiráinana keráwáqtí tirun-íyápógómmá íma puíniye.

³ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómmá kétiye:

“keráwáqá uyátárai-nakoni kaayoné-yátáákkómá mamá aónaraae.” téna Áánûqtuni watáagoqtaba kétiye.

⁴ Ítu Káríqttoni aúrikaq yero. wemá Áánûqtuni-naupaq matúq-matuq umá máí-aboqtama máíye. waayúkama wemmá awéqtátukaamanibo Áánûqtuma wemmá aúyarákáitana Áánûqtun-aurakaqa anón-nare.

⁵ Áánûqtuma keráwáqá ayuwáiyanaawaq wemmá keráwáqnápó wení anó-monoq-namma tarôq umáraino. keráwáqá matúq-matuq umá máí-arukaa umá máeq Áánûqtuqtaba aokaríq umá anó-monoq-wayukaraa umá mánœ. mi-qtátááqá Ítu Káríqtoma mamá íraqôniq umá pááq urái-qtataaqa Áánûqtukaq amínoe. Ítuma mirá-uraiqtaboana Áánûqtuma keráwáqti amí-yátááqtábá amuqá marániye.

⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnábí kėtiye:
 “aónaaro. kemá Tááíoni-marukaq óqtamma kémaraune.
 mín-íraqón-óqtámmá matáunama
 wenámûraaq naammá yemá ínoe.
 náawabi mín-óqtákáq itáíq-itaiq ínanama
 Áánûqtuma wemmá íraqôniq umákainayabama
 wemá agaemá íma íniye.”
 téna Ítukaq itáíq-itaiq íyátábá kėtiye.

⁷ mi-káyúkámá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-yuma weqtábá téta “árainma anón-iraqo-qtataare” téta kéte. miráimanibo náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íma íya-yuma yemá yawarápanoe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí kėtiye:
 “mín-óqtámmá naammá o-káyúkámá paábaq awéqtátuwaamma
 yemá mamá akoqnáá-oqtamma aúrakareta
 wenámûraaq naamma kéœ.”
 téna ókaraq kėtiye:

⁸ “wemá yítauqa mamá yurarái-óqtámiye.
 wemá waayúkama mamá márúte yuwánîn-oqtamiye.”
 téna kėtiye. Ítuma óqtapoata waayúkama yemá yítauqa yuraránoe. Áánûqtun-aama íma warétama Ítumma awéqtátuwetama yemá yawarápanoe. mirá-qtátááqá Áánûqtun-aama íma kéwaraa-kayukaraqa abarokáq íniye.

⁹ miráimanibo Áánûqtu keráwáqá aúyaqmakain-annama mááe. keráwáqá miráuma anómma yabíkái-nakoni anó-monoq-wayukaraa umá mááe. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokaríq umá máan-annae. keráwáqá taígani-kayukabikemma Áánûqtuma keráwáqá anómma kateko-yátááqá keráwáqtabá mirá-umatikaiqtaba maa-márábí-káyúkámá timá-yimigaae téna keráwáqá tiwíkaiye. wemá keráwáqá keráwáqti waátágoni kumayu-ááikáké tááyama wení tágama-yataakoni ókáké keráwáqá tíkaraiye.

¹⁰ naayóbáqá keráwáqá íma Áánûqtuni waayúkama máqe-uraamanibo íbêqa keráwáqá Áánûqtuni waayúkama mááe. naayóbáqá Áánûqtuni paru-yátáákómmá íma matáamanibo íbêqa wení paru-yátáákómmá kémayaae.

¹¹ tíkái-kayukao, keráwáqá káqo-kaqo-marabaqa namuq-wáyúkáráá umá mááe. kemá inaa kétima-timune. keqtúgoni akaí-yátáákóni anaaé waraíyábámá nékaq máaro. waayúkámá náayuwabi yeqti yúgoni akaí-yátááqá kéwaraawana yeqti yúgoni akaí-yátáákógáráq yeqti yirun-iyápógógáráq ááíqa kéœ.

¹² keráwáqá Áánûqtukaq íma itáíq-itaiq o-káyúkátí aúkápimma máeqa íraqôn-aaimma wáraaro. mirámó kéiyatama keráwáqá kétimonetama yaináí-kánáámá

yínatama yemá íbêqa waátá-yataariq kéo-qtataaqtabama túbimma íma maránoe. ímiye. yemá keráwáqtí íráqôn-aiiqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téta tínoe.

13 uyátárai-nakoma mirá-tiraiqtaba keráwáqá náápaakoni aménáápáq máaro. anómma yabíkái-nakoma maa-máraráqtábá áqnáae-naapaamma matáipoaq wenáama wáráaro.

14 anómma kámááni-wayukama yeqtí yáama wáráaro. anómma yabíkái-nakoma yemmá timáyíkáitata yemá náayuwabi waátá-aaima tarôq o-yúmá táimeyamma kéyime yemá náayuwabi íráqôn-aaima tarôq o-yúmá yeqtí yiwíqa múte kéyauyoe.

15 Áánûqtuni aúyánámmá waráiyana keráwáqtí íráqôn-aikoma min-ábóq-wáyúkámá náayuwabi keráwáqá túbi maránéta íyamma yeqtí yóyauqa aúyaraniye.

16 keráwáqá Áánûqtuni aúyánákáké paá umáguraamanibo otaa-qtátááriq oqtábámá íma paá umáguraae. paá wení kaqtó-wayukayaba mirá-umaguraae.

17 máqte-kayukama tikaq múte yíkáaro. keráwáqtí tibâqawaaraa-kayukama tirumma yímero. Áánûqtumma timuqá íma marakáiyábámá ikatíq oro. miráinaq anómma yabíkái-nakomma yaaguyábóro.

18 kaqtó-wayukao, keráwáqtí kawáá-wáyúkátí náápaakon aménáápáq máeraq yemmá múte tikaq yíkáaro. yemá kaayoné kéetabi áwáábiqa kégaiyaqa keráwáqá paá yemmá yaaguyábóro.

19 táí-kawaa-nakoma keráwáqá táí-tu-tiqa í-yátááqá kétéminaqa taákaq máráaro. keráwáqá tú-tiqa Áánûqtuni aúyánámmá wáráaqtaba kémayaapoana Áánûqtuma keráwáqá íráqóniq umátikaniye.

20 miráimanibo keráwáqá otaammá kuíyata tú-tiqa í-yátááqá timíyamma Áánûqtuma minnáyabama íma íráqóniq umátikaniye. miráuma paá keráwáqá arutáiyaqtaba tú-tiqa timíyaq keráwáqá paá kémayaiyanama Áánûqtu keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

21 Ítu Káríqto keráwáqá tááyarena “tú-tiqa kemá mayaúniaq umá mayánoe” téna tiráiyé. mirá-itanapoana Ítu Káríqtoma wenamááriq keráwáqtábá aú-aiqa paá matáimma keráwáqtí awaaméqá wemá máiyé. ánibo wemá keráwáqtábá wenanaae waraígáae téna kétiye.

22 Ítu Káríqtoma aati-aatimá kúmiq-yataariq íuraiye. wení óyaupekemma kaaqaari-áikómá aati-aatimá íma íráiyé.

23 yemá wemmá anón-aimma téta agamá kégautowanama wemá yemmá anónnáma íma anón-aimma téna agamá káutaiye. wemá aú-aiqa kémayenama mi-káyúkámá wemmá ayáá ayákáa-yuma íma iyáábûqa yikaraiye. ímiye. wemá Áánûqtuma kateko-náqá arupú umá yainai-nákóqtábá kamuqá ítaraiye.

24 Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáimma ketáái kúmiq-yataakaraq ketáái táimeyamma wenaúraq matáiyé. wemá mirámô uráimma keqtááyábámá kúmiq-yataariq iyábámá pukáa-kayukaraa ígáae téna ákaraiye. keqtááyábá Áánûqtun-aurakaq mútûq kateko iyábá ákaraiye.

ánibo íbêqa ketáái kúmiq-yataaqtabama Ítu Káríqtoni abunápó keqtáámá mamá atóbamatikaraiqtaae.

25 keráwáqá naayóbáqá tipi-típima aúyokinikaa umá keráwáqtí aammá íma wáitaq uréire uráamanibo íbêqa keráwáqá yawwéqma tipi-típi-kawaa-naqa wemá keráwáqtí tirun-íyápógómmá yabíkái-waigonopaq irááe.

3

1 keráwáqá aaraukáríq uréna-iniko, keráwáqtí tiwaikóní náapaakoni aménáápáq máero. enawaikómá Áánûqtun-aayaba íma kéwarenana ení íráqôn-aimma káonena anaaékaqa wemá Áánûqtun-aayaba itáíq-itaiq íníyô? enáaikoma áraimma íráqôniq kéinaamma enáaiqtaba tíyábá íma ínóne.

2 miráinata yemá emmá aónaiyamma emá Áánûqtumma amuqá marakaíyábá kéinanama yemá enáaiqtaba otaammá íma wáinata aónanoe.

3 keráwáqá ketúraqa áwáarara kain-únákáqtówábi konaarirímá íma umátóráaro. ayáqtáá-kanaama keráwáqá tiqnótáugomma mamá íráqôniq kéeq tíaáapimma waatammá kéeq anón-oqtan-awiqa yaan-únákáqtómá kémareq ommá paá amegaa-túráqtábá konaarirímá kéoe.

4 ímibo keráwáqá kenamááríq keqtí tirunóbáqtábá konaarirímá oro. kaayoné kéeraq áráwáá umá máero. mi-kónáárírígómá aati-aatimá wáinana Áánûqtuma maaminnáyaba kákaiye.

5 min-nóinimmá naayóbáqá yemá Áánûqtuqtaba aokaríq umá máeta weqtábá kamuqá ítáyamikaee. mirá o-wáíqómá yemmá mamá waayúkati yúraakaqa íráqôniq umáyíkariye.

6 Téraima awaikómá Áabaraani anaee wakáiniq umá yemá yeqtiwaikóní yinaae wakááe. Téraima Áabaraaqtaba “ketí uyátárai-nako” tiráine. keráwáqá aaraukáríq uráa-noinimma keráwáqtí táaikoma íráqôniq kéinaq ummaa-yátááqá kémayeq ikatíq íma ommá keráwáqá miráuma Téraomo ayáámúmaakaa kau-raae.

7 keráwáqá aaraukáríq uráiya-kayukama keráwáqtí tínaaqmaate kémaeqa yemmá múte tikaq yíkáaro. aaranaammá yeqtí yúgoma waatí yúgoqtabama uyátá-maqma aqnúníq kéimanibo yemá Áánûqtuni íráqô-qtataakokaraq matúq-matuq umá mái-yuwaraikaraq waatê mimóráíq umá mayánoe. keráwáqtí tínaaqmaaga íma múte tikaq yikáianama keráwáqtí nunamukómmá Áánûqtukaq akoqnáá íniye.

8 maamin-áqtó-áikaráq kétima-timune. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keqtirummá kéyimeraq mimórá-túyánákáq máero. tíyaqa kéyimero. ániibo keqtiwíqa íma yanaa máráaro.

9 waayúkama mamá táíq kéumatikaiyaqa anónnáma yemmá mamá táíq íumayikaaro. yemá keráwáqá táí-aimma kétima-tikaiyaqa anónnáma yemmá táí-aimma íma tímá yíkáaro. ímibo yemmá íráqôniq umáyíkáaro miráin-oqtaba keráwáqá Áánûqtu tááyariye. mirá kéianama Áánûqtu keráwáqá íráqôniq umátikaniye.

10 Áánûqtuni wannaagómá kėtiye:

“náawabi wemá íráqôniq umá máena
wemá amuqá maqmá máiyaba kákainanama
tái-aimma íma téna

wení óyaupikemma kaaqaari-áímmá íma yíno.

11 wemá táí-aaimma tarôq í-yátáápikémmá waeréna
íráqôn-aaimma tarôq íno.

káqo-kayukate kaayoné umá máí-amma abáá éna

wemá min-ámmá waqména uwíq-uwiq íno.

12 miráitana uyátárai-nakoni aúrakoma

arútáiniq o-yúmá kéyimonena

minnáyabama amuqá kémaraiye.

uyátárai-nakoma yeqtí nunamummá kéitaimanibo

táwí-aaimma tarôq o-yúyôpakemma waeréna

áyamma kéitana anaaéma kéumayikaiye.”

téna kétiye.

13 keráwáqá arutáinaiq íyábá karuwaaqá kéiyatama waayúkama yenamáa keráwáqá íma mamá táiq umátikanomanibo

14 yaïmma-taoqa keráwáqá arutáinaiq íyataboqaq tú-tiqa kémayaiyana Áánûqtuma keráwáqá íráqôniq umátikaniye. miráinaq waayúkayabama íma ikatíqqa éraq netuq-túyánámmá íma itánômanibo

15 Ítu Káríqtoma Áánûqtuni aokaq-náqá múte tikaq kákeraq keqtirummá wemmá áméro. yaïmma-wayukama keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqtábá ítama tímónáiyaq yemmá tímá-yiminoqtabama aati-aatimá yokaa oro.

16 keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqtábá kétima-yimeqa kaayoné kéeraq keráwáqá ítama aónaiya-yuma yemmá múte tikaq yíkáaro. keráwáqá nóinawabi arutáinaiq uréqa paá taíbaq-tuyanamma íma itánoe. keráwáqá Ítu Káríqtoni íráqôn-aaimma kéwaraiyatama yaïmma-wayukama keráwáqti íráqôn-aiqtaba kaaqaari-áímmá tiyamma anaaékaqa yemá yigaeyábá ínoe.

17 otaammá kúyoqtabama tú-tiqa mayaí-yátááqá minná íma arútái-qtataaqa wáimanibo Áánûqtuni aúyánákómá téna “arútái-qtataaqtabama tú-tiqa máyáaro” kétimma minná íráqô-qtataare.

18 Ítu Káríqtoma otaammá íma kutáimanibo yemá wemmá aú-aiqa ámikaae. miráimanibo ketáámá kúmiq-wayukayataba wemá pukáiyé. keqtáámá yauwéqma Áánûqtunopaq tiwíqmenataa uwíniqtaba wemá paá kímora-taoqa pukáiyé. wenaúgoma pukáimanibo wení aágoma aúgen-auwaraimma matáiyé.

19 Ítuma pukáipike itó-urenama wemá min-áámá púitata ánná umákaraapaq kukéna Áánûqtuni watáama abarokáq tímá yímikaiye.

20 min-áámá minná naayóbáqá Nóaani kanaaráqá Áánûqtun-aama íma anaaé wakáa-kayukati yaáe. mi-kánááráqá Nóaama únópi-káárémá tarôq kéitanama Áánûqtuma aú pukáipaq awé umá máqe-uraimanibo waayúkama yeqtí kúmiq-yataapikemma íma waékááe. anaaékaqa nommá aúgitata abapaké kaumó-wáyúkámá yenamáa nommá aúgipikemma atóbaraae. tébakaq pukurááe.

21 min-nókómá minná Ítuqtaba nommá peraígóní amané. ketáámá Ítuqtaba nommá peráunataama minnágoma káqo-yuma kéyiraatimma Nóaagaraq wení aara iyápóma atóbaraanikaa umá keqtáámá Ítuma mamá kátobamatikaiqtae. Ítuqtaba nommá peraímá paá túma tete íyábá íma wáiyé. ímibo minnágoni áaimma minná ketáámá Áánûqtukaq nunamummá túnnataama Áánûqtun-aurakaq tigaemá íyátábáámá ketáái kúmiq-yataaqa íkévaiye. Ítu Káríqtoma pukáipike itá-uraiqtababoana Ítuqtaba nommá peraígómá keqtáámá mamá kanaaráq atóbatatikaniqtae.

22 íbêqa Ítu Káríqtoma Áánûqtuni márûpaq máena wemá Áánûqtuni ayáánurapaq maraq máiyé. mibákémmá máqtemma Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq máqtemma náápaakaraq máqten-akoqnaagaraq wemá kéyabiqiyikaiye.

4

1 Ítu Káríqtoma keráwáqtábá aú-aíqa matáiyē. miráinaq keráwákáráq tú-tíqa mayánòqtaba yokaa oro. keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraaqtataboaaq tú-tíqa matáawana kúmiq-yataakoni akoqnáágoma keráwáqá íma kéuyataiyē.

2 miraúma íbêkakemma Áánûqtuni aúyánámmá kéwareraq máero. keráwáqtí tûgoni akaí-yatáákóni anaaé miráuma íwaraaro.

3 naayóbáqá keráwáqá Áánûqtukaq íma itáíq-itaiq o-káyúkámá miráoniq umá mirá-uraaē. kebó-yatááríq keráwáqá urááē. keráwáqá aíbòq-nokakemma aíbòriq urááē. keráwáqá aábêguyē kéeq aíbòq-nomma taíbaq nánòqtaba maqmá aónaraē. keráwáqá óqtakaa-qtataarabi yaaráá-qtatáákáqá nunamummá tîréq ókon-okomma táí-yataariq urááē.

4 íbêqa Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-yutema keráwáqá yeráwáqtí táí-aiiqtaba yagaroqtaíyábámá íma kêtikaitanaboana yemmá mamá iyánáaq kéumayikaaē. miráitata yemá keráwáqá anón-aimma kêtimatiketa agamá kégautoe.

5 miráimanibo anaaékaqa yemá yeqtí táwî-aiiqtaba Áánûqtukaq aamá maránóē. Áánûqtuma yú waráa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq yainánîqtaba yokaa kéiyē.

6 miráitanaboana Ítu Káríqtoma pukáa-kayukama ánná umáyíkaraapaq kukéna átê-wataama tímá yímikaiyē. yemá pukáawata wemá yemmá mórariq umá máqte-kayuka umá yainániyē. miráimanibo Ítu Káríqtoma yeqtòpaq kukéna tímá yímikaiyē. miráurariqtaba yemá kanaaráq mánoē. Áánûqtuma wení Aágopi paá kémainiq umá mórariq umá yemá yaágopi aúgen-auwaraikaraq kanaaráq mánoē.

7 máqte-qtataakoma ánatai-kanaagoma aqtóráriq kéiyē. túbanaaq umá máeraq arupú umá túyánámmá ítáaro. mirá kéeqa Áánûqtukaq nunamummá kanaaráq tíq-tiq ínoē.

8 keráwáqá móra-mora-yuma tirummá ôriq umá yimínòqtaba taákaq máráaro. keráwáqá áqnáabariq umá miráiyaqtaba keráwáqtí otaammá oyaaq umá matuwéq tiwikátuwanoe.

9 keráwáqá móra-mora-yuma yemmá yiwíqmeraq keráwáqtí naaúpaq kéweraq minnáyaba timuqá máráaro.

10 Áánûqtuma keráwáqá móra-mora-yuma aokaq-ákoqnáámá tímikaiyē. miráinaq min-ákoqnáárakémmá keráwáqá waayúkama yíwáqnaa kéeraq miráuma Áánûqtuma keráwáqá tímikai-qtataaqa yetê yaináaro.

11 náawabi Áánûqtuqtaba watáama waabá-káyúkátí yúbáq tínénama Áánûqtuni watáa-aatuqma tíno. náawabi kaqtó éna Áánûqtuqtaba mayaímá kémayenama Áánûqtuni akoqnáárake kaqtó íno. miráuma Ítu Káríqton-awikaq máqte-qtataariq ínòqtaba keráwáqá kéiyata waayúkama Áánûqtuni áwîqa múte yaúyóro. tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraqa wennámá watúq-watuq umá wáiyē. miráuma waino.

12 íbêqa tíkái-aanabo, tú-tíqa í-yatáákómá iraráá kégena keráwáqá maqmá timónaraimma minnáyaba íma íkatíq oro. ímibo tú-tiq-yataakoma yínîqtaba kéitaaē.

13 keráwáqá Ítu Káríqtoni aú-aíq-yataaqa yainánòqtaba timuqá máráaro. ánibo wemá tágama-yataakaraq kumínaqa keráwáqá timuq-yatááqnápó ógiranoe.

14 keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaé wáraaqtaboabaqta waayúkama keráwáqtábá timá táíq íyamma Áánûqtuma keráwáqá íraqôniq umátikaniye. miráitana Áánûqtuni Aágogaraq tágama-yataakogaraqa keráwákáq kéwaiye.

15 ketáama maannáyaba íma wáiyé. minná waayúkama yú-tíqa mamá yímikeq yíkamma képuyeq moyámmá kémaye q káqo-kayukama ummaa-yátááqá yimíyábámá mirá-yútíq-yátááqátábámá íma kétune. ímiye. aati-aatimá keráwáqá mirá-qtataariq íoro.

16 miráimanibo keráwáqá Ítu Káríqton-annabi máatababoaq tú-tíqa í-yátááqá kémayeqa minnáyabama netuq-áímmá ítero. ímibo. yemá Ítu Káríqtoni áwíqtaboata keráwáqá tú-tíqa í-yátááqá kétémiyaqa keráwáqá Áánûqtuni áwíqa múte yaúyóro.

17 Áánûqtuma maa-marábí-káyúkámá yaináí-kánááráqá áqnaabaqa wemá wení waayúkama yainániye. miráinana Áánûqtuni yaináí-yátáákómá ke-qtááráq áaimma atáinanama mi-káyúkámá náayuwabi wení átê-wataama íma itáíq-itaiq kéo-yuraq nói-qtataaraq pááq ínío? minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétéye:

“Áánûqtuma íráqô-kayukama mamá atóbamayikanimma

íma oyaq kéimanibo

mi-káyúkámá náayuwabi kúmiq-yataariq éta

Áánûqtukaq itáíq-itaiq íma kéo-yuraqa

nói-qtataaraq pááq ínío?”

téna kétéye.

18 missing?

19 miráinaq keráwáqá náayuwabi Áánûqtuni aúyánámmá wáraaqtaboabaq tú-tíqa kémayeqa arutáina-yataariq íq-iq oro. keráwáqá kenamááriq tarôq umátikarai-nakomma améraq weqtábá kamuqá itáaro. wemá wení timá akoqnaá umákain-aimma aati-aatimá mirá kéiyé.

5

1 Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá máa-yugaraq íbêqa kemá kétéma-timune. keráwáqá oníq umá kemá Ítuni waayúkaraga kawáá-náqá máune. Ítu Káríqtona aú-aiqa matáimma kemá aónaraune. ániibo wemá yawwéqma kumínaqa kegáráq wení tágama-yataaqa yáíkaa umá mayánúne.

2 Áánûqtuni tipi-típiraa-kayukama wemá keráwáqá tímikaimma yabíyíkáaro. mirá kéeraq minnáyaba timuqá maráaro. Áánûqtuma tímikai-mayaima kémayeraq paá móneqtaba íma mi-máyáimá mayánômanibo karuwaq umá máyáaro.

3 kawáá umáyíkaiyaq-kayukama yemmá íma akoqnaá-aimma téq wakúyikanomanibo keráwáqá máqte-qtataaqtabama yeqtí awaméqá máiyatawaq yegáráqá keráwáqá íyaniq umá mórai q oro.

4 miráinana anómma kawáá-náqá Ítuma kumínaqa keráwáqá anómma yabíkáa-kayukati íráqô-meyamma kámokaa umá áwáarara káina-kamoqa mayáiyana mi-kámókóni áwáarara káina-yataakoma íma ayumíniye.

5 maabugô, keráwáqá waayúka-uraqti náápaakon aménáápáqá máero. keráwáqá máqtemma keqtí tíwíqa márúte móra-mora-yuti tíménáápáq maréraq móra-mora-yuti kaqtô-naqa máaro. minnáyaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétéye:

“mi-káyúkámá yeqtiwîqa yanaa múte yaúyo-yuma
 Áánûqtuma kéyiweqtaimanibo
 mi-káyúkámá yeqtiwîqa márúte yúwáa-yuma yemmá
 Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma kéyimiye.”
 téna kétéye.

⁶ miráinaq keráwáqá kenamáárîq Áánûqtuni akoqnáá-ayaakoni aménáápáq
 keráiyana wemá tirái-kanaaraq keráwáqá múte yauwíniye.

⁷ wemá keráwáqá áyaqa kétémiye. miráinaq keráwáqá wemmá
 ayuwáiyana keráwáqti taibaq-tuyanamma paá mayániye.

⁸ arútama kéitera q yokaa oro. áwáábîq-araayakoma uréire kéena wemá
 upúqma nánîq-qtataaqtaba abáá iníkáá umá keráwáqti namuro-náqá
 Tááqtaama mirá kéiyé.

⁹ miráipoaq keráwáqá itáiq-itaiq í-yátááqtábámá akoqnáá kéera q wemmá
 awéqtátuwaaro. taáka q máráaro. Ítuqtaba keráwáqti tîbâqawaayuma mimórá-yú-
 áiqá í-yátááqá yeqti itáiq-itaiq í-yátááqátábá kémayaae.

¹⁰ keráwáqá maami-tú-tiqá í-yátááqá pááqya-kanaama paá máyáaro.
 miráitana mikáké Áánûqtuma íráqô-qtataakoni áaikoma keráwáqá mamá
 akoqnáá umátikena abáumma ánûqa yamátikaniye. wemá keráwáqá mamá
 mútûq íráqôni q umá ánataniye. Áánûqtuma wení watûq-watuq umá tágama-
 yataa q Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá yáikaa q ígáae téna keráwáqá tááyariye.

¹¹ Áánûqtuka q máqten-akoqnaama wáiyé. miráuma waíno.

¹² Táératima maamin-áwáárâq-áúbámá kennámá agatáiyé. Ítuqtaba wemá
 ketí tima-tîbáqáwáámíye. maamin-áúbágómá keráwáqá umá tíqtaaiq
 ínîqtaba keráwáqti paq yuwáuyana kéwiye. mi-kánáágómá Áánûqtuni íráqô-
 qtataakoqtaba árain-aimma kétéye. miráinaq keráwáqá maami-kánáágómá
 yaqtóráaro.

¹³ keráwáqti tîbâqawaaraa-kayukama maakáqá Pébîrôníkkaa-maruka q máa-yuma
 keráwáqti paq miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye. Áánûqtuma keráwáqá
 aúyakainiq umá mimóráiq umá yemmá aúyakaiye. ketáanikoma Máákigaraq
 keráwáqti paq miráo-maarao-aimma yúwáitana kéwiye.

¹⁴ keráwáqá wenaóné-wenaone kéeqa móra-mora-yuma tiyáama wenamí-
 kanamin éraq tótó umáykáaro.

kaayoné-yátáákómá keráwáqá máqtemma náayuwabi Ítu Káríqtoni
 waayúkabi máa-yuba q waíno.
 kemá Pítaae.

2 Pítáa

náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-kayukayopaq Pítaama anaaékaq-aubama agatáie.

¹ kemá Tááímoni Pítáa mórama Ítu Káríqtoni kaqtó-naqa máunana kemmá wemá tímátíkáitaq mi-káyúkámá yemá náayuwabi ketáátè mimórá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa mataáe. ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtáámá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákámá kateko kéoyaqtataboqtaae ketáámá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa kémayaunatae.

² Áánûqtuni íráqô-qtataakoma taíbaq uyátá-maqma wení kaayoné-yátáákókaráq mayáigáae téq kétune. maami-kááyáq-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárain-naqa Ítu Káríqtoma yenákátí uyátá-maqma itai-yátáápíké kéie.

³ Áánûqtuma wení aokaq-ákoqnáaraké ketáámá weqtábá aokariq umá mánatae túnnataama kétimiqtatae. áqnáabaqa wetábá wení itai-yátááqá keqtáámá tímikaiqtaae. wemá keqtáá tááyaraitana wení arútái-qtataakoma keqtáámá wenópaq yabitiáie.

⁴ mikákémmá keqtáámá wení anómma tímá akoqnáá umákain-aimma tímikaiye. maami tímá akoqnáá umákain-ainapoma ketáái túgoni akai-yátááqá waraiyábá puí-yátááqá yinaqtaama ketáámá yubíqtuwe kóonunatae. maami puí-yátááqá minnáe. Áánûqtunopakemma nékaq mánoe. Áánûqtuma keqtáámá wení aokaq-ááikákékaráq tímikaiqtaae.

⁵ miráuma keráwáqá itáíq-itaiq kéeraq yaqtóraro. keráwáqti itáíq-itaiq í-yátáákómá arutáina-yataakaq arúbainana arutáina-yataakoma itai-yátáákáq arúbaaro.

⁶ ánibo keráwáqti itai-yátáákómá maan-ááikáq arúbaaro. minná keráwáqti túgoma íráqô-tuyanamma mamá arutáiyana waraíno. mirá kéeq keráwáqá akoqnáá umá máaro. ánibo keráwáqá mirá kéeraq Áánûqtuqtabama aokariq umá máaro.

⁷ mirá kéeraq Ítukaq itáíq-itaiq o-yúmá tirummá yímero. ánibo mirá kéeraq káqo-yugaraq tirummá yímero.

⁸ keráwáqá maami-qtátááqqtábámá anóniq-anóniq umáe kéuiyanama ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabagaraq keráwáqti itai-yátáákómá uyátá-maqma anóniq umá abarokáq íniye. minnáyababoq keráwáqá káqo-yuma mamá íráqóniq kéumayikayana keráwáqti íráqôn-aaikoma arammá íma abarokáq íniye.

⁹ náawabi wemá mirá íma ínna-waigoma wemá miráuma aúramma karoparáin-nakoma nékaq wái-qtataaqa íma aónai-nakaa kéie. wemá Ítu Káríqtoma wení arunóbáqá tete umáraa wení kúmiq-yataaqa watúwáiqtabama awimmá kégamatuwaiye.

¹⁰ miráinaq ketibáqawaayuo, keráwáqti íráqôn-aainapo Áánûqtu áraimma keráwáqá tááyarena aúyaqmakainiq umá káqo-yuma yiráátinoqtaba maqmá aónaarao. mirámô keráwáqá éqa aammá íma arábanoe.

¹¹ miráinaq Áánûqtuni watúq-watuq umá wái-marupaq keráwáqti uínô-kanaama páaq ínana keráwáqá kanaaraq paá uínoe. mibáqá ketáái uyátárai-naqa keqtáá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtoma kéyabi-iyie.

12 miráinaq kemá maami-qtátááqqtábámá keráwáqá ókaraq timá taáqa yoránúne. keráwáqá áqa ítareq árain-aimma matáaqtaba kéyaqtoraamanibo

13 kemá maa-márábímmá máeqa kemá keráwáqá taáqa timá yoránae téq túyánámmá kéitaune.

14 kemá itáunama maamin-námmá pááqya-kanaabimma mamá paábaq maránúne. maamin-námmá ketí túmiye. minnýaba uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma timá tímikaiye.

15 miráuma kemá maami-qtátááqá wannaabí kágayaunama kemá púyónaqa keráwáqá íma tiwímmá kaaro.

16 ketáámá áqa keráwáqá Ítu Káríqtoqta weni akoqnáayaba timá tímikaunatae. ketáámá keráwáqá timá-timeq wemá yauwéqma kumíniye. miráunama min-áímmá íma maníq wáimanibo min-áíkkómá árainma pááq ínín-aíne. ketáámá kenamááriq Ítuni anó-qtataaqa aónaraunatae.

17 ketáámá wemmá aónaunana tágama-yataakaraq yaagumá Áánúqtuma aboánópake matáíye. ániibo aamá mú mikákáá yanaapáq tágama-yataapike kemá itáunana wemmá timá ámikaiye: “maamin-náqá kenamáa tikái-ketaanikoe. weqtábá timuqá kémaraune.” téna aagómá tiráíye.

18 ketáámá Áánúqtuqta aokaq-ánúráqá weté mibáq yagaroqtamá máqeu-rauna-yutaa min-áágómá Áánúqtuni márúpake timmá ítaraunatae.

19 maami-qtátááqá ketáámá káoneqtaa ítareqtaaboqtaa Áánúqtuni amuné-wáyúkátí yáama naayóbáqá tirááqtabataa akoqnáá umá itáíq-itaiq kéunatae. yeqtí yáyabama túyánámmá itáaro. minnáma miráuma ketáái kumayuq-márábí ómmá kamá tágainikaa kéíye. Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aimma yorautíq-yorautiq kéíyanawaqa iraqtáiraqtama nokáápaq áwáarara káikíyókógáráq tirunóbáqá kamá táganiye.

20 ááqibo maannáma taákaq máráaro. Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikon-aaimma Áánúqtuni agamatá-kánnáábí wáimma máqte-kayukama yenamáa íma kanaaráq itánoe. ímiye.

21 mi-kátáámá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráámma yeqtí yúyánápkémmá íma tirááne. ímibo Aokaq-Áágómá yemmá yíwáqnaa itata Áánúqtuni aúyánápké tirááne. miráipoata máqte-kayukama yenamáa wenáaimma íma kanaaráq itánoe.

2

1 Áánúqtuni amuné-wáyúkátí kanaaráqá yaímma kaaqaari-ámuné-wáyúkágáráq máqeu-raane. mórai q umá keráwáqti aúkáapimma kaaqaari-yírááti-wáyúkámá yínoe. íma árai-kataama maméta yínoe. maamin-áínápó yemá keráwáqti itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yawarápanoqta maqmá aónano. anó-nakoma kaapaq-yátáq yeráwáqá mayáníq uráíqtabama wemmá mamá aúyoqtuwanoe. yemá mirá kéeta yemmá páátákáá yawarápaginiye.

2 miráimanibo taígani-kayukama yeqtí kebó-yátáákóní aammá waránoe. waayúkama kebó-yátááqátábóata yemá Ítuni árain-akoqta timá táíq ínoe.

3 mi-káyúkámá keráwáqti móneqta káyikainataboata yeqtí yúyánápké kaaqaari-áímmá tínoe. miráimanibo naayóbáqá Áánúqtuma mirá-káyúkámá mamá yawááq-umayikaraiipoana yemmá Áánúqtu yawarápaniye.

⁴ Ítáaro. kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake kúmiq-yataariq owana Áánûqtuma yemma áitanobaq mamá iyúkaiye. mibáq yemá kumayupí ánná kúyikaitata mááe. yemá mibáq matúq-matuq kéiyán-awaataq yaináí-kánáámá kumíniye.

⁵ mi-káyúkámá naayóbáqá Nóaani kanaarqá yegárq Áánûqtuni yaináí-yátáápkémmá íma yubíqtuweta kóuraane. ímibo waayúkama táíq umá máqe-uraawanaboana Áánûqtuma maa-márábímmá nonápó mamá yawááq-uraiye. maami-nómmá aúgipikemma paá Nóaagaraq abapaké kaayaqá wení aara iyápógaraq Áánûqtuma mamá atóbamayikaraine. Nóaama waayúkama Áánûqtuni watáama arutáinaiq ínóqtaba tímá yímikaitababoana Áánûqtu wemmá mamá atóbamakaraine.

⁶ anó-maruqa Tótómabakaraq Komóraabakaraqa Áánûqtuma iranápó yawarápatakaine. waayúkati táí-aiiqtababoana wemá mirá-uraine. mirámó uráimma táí-aaimma tarôq o-káyúkáráqá nóinawabi abarokáq íníqtaba awaaméqá wána kéyiraatiye.

⁷ mi-kánáaráqá Áánûqtuma Arótimma mamá atóbamakaraine. Arótima íráqô-napoana waayúkama maami-kááyáq-márúkáqá kebó-yátáárfiq oqtbámá wemá óriq umá arummá umáyikaraine.

⁸ min-íráqón-náqá Arótima wemá mi-káyúkátí aúkáapimma máitana Áánûqtun-aurakaqa wení otaammá íma wáqe-uraimma mi-tái-wáyúkátí táwí-aaimma máqte-tupaama káonena kéitena wemá mamá aú-aiqa matáine.

⁹ miráimanibo uyátárai-nakoma íráqô-kayukama yemma makáqma aónai-yataakoma yaútúraa kúmuyikaitanama wemá mamá atóbamayikaniqtaba kéitaiye. wemá táí-wayukama yemmá táí-meyamma yímíqme kéuwinana min-áwáátáqá yaináí-kánáámá yíníqtaba kéitaiye.

¹⁰ áqnáabaqa wemá mi-káyúkámá táí-kebo-yataaqtaba yúránánnámá káeta Áánûqtuni náápaqtabama yeqtí yúyánápímmá téta “paá pááqya-qtataare” téta te-yúma yemmá áqnáabaqa táí-meyamma yimíniye.

maami-kááqááí-yíráátí-wáyúkámá íma ikatíqa éta yeqtí yúma múte kéyauyoe. yemá tágama-yataaqa Áánûqtunopake máyáa-yuma yemmá anón-aaimma téta agamá kautiyábámá íma ikatíq kéoe.

¹¹ kaqtó-wayukama Áánûqtunopakemma yeqtí akoqnáágoma uyátá-maqma anómma kaaqaari-yíráátí-wáyúkáyábámá wáimanibo yemá uyátárai-nakon aúbáqá anón-aaimma téta agamá kautínóqtaba kaqtó-wayukama uyátárai-nakoni akoqnáágoma mú mikákáá uyátá-maqma wáipoana wení kaqtó-wayukama yeqtí akoqnáágomma wenaúbáqá aráátiyaba ikatíq kéoe.

¹² maami-káyúkátí yáaikoma miráuma abááq-wáiwákóní yáaikoraa kéiyee. yeqtí yúwaraikoni áaikoma minnáe. yáqtoketa kéyikamoe. yemá íma ítáa-qtataaqtaba anón-aaimma téta agamá kégaútoe. ánibo yemá abááq-wáiwákóráá umá yemá yawarápaginoo.

¹³ yemá yeqtí táí-aiiqtabama yú-tíqa í-yátááqá mayánoe. yemá yeqtí yúgoni akai-yátááqá kéwareta yeqtí kebó-áímmá abarokáq tarôq kéoe. mi-káyúkámá yemá kaayaq-yóyáúkáráq máa-yuma keráwáqté yagaroqtamá aáwáqa kéneqa keráwáqtí tigae-yátááqá yemá mamá kétimewata keráwáqtí aáwakaqtabama táwí-aaimma óq-waayukama kéte.

¹⁴ yemá paá aaranaaté kúmiq-yataariq kéeta yemá yeqtí yúgoni akai-yátááqá waránóqtabama aati-aatimá íma kanaarqá yimuqa yaráiyee. yemá aqnú-káyúkámá yemmá makátéwata yeté yagaroqtaréta yeqtí táí-amma

kéwaraae. yemá aúyababa-araaq-wayukama máawana Áánûqtuma yemmá yawááq kéumayikaiye.

15 yemá arupú-amma yuwéta aammá arábaraae. íbêqa yemá Pótorimma áanima kaaqaari-ámúné-náqá Péiraani aammá kéwaraae. min-nákómá wemá otaammá kúyôqtabama móneqa mayéwaine.

16 minnáyabama Áánûqtuma wemmá aamá awáágúraiye. wemá oótiraa-kakomma waayúkati yáama ámitana mi-kákómá Péiraamma aa urápíké watáama tímá ámikaine. ániibo Péiraamma tímá ámínanawaq wení aibôq-aaimma “yuwaíno” téna mi-kákómá tímá ámitana tiráine.

17 miráimanibo maami-tái-wáyúkámá keráwáqtí aúkáapimma yeqtí aibôq-aaimma íma kéyuwaae. maiq-nómmá káqnáginikaa umá mirá kéoe. konnámá uwáá yoqmá móra-mara ínikáá umá yemá mirá kéoe. kumayupí maragómmá mémánóbáqá Áánûqtuma yeqtí márûqa yokaa kéumayikaiye.

18 yemá yeqtí tái-aiiqtabama anókaq ááyama téta yúma mamé uí-áímmá kéte. yemá náayuwabi tái-amma paábaq yuwánéta maqmá aónaa-yuma yemá yúránánnámá aí-áímmá téta makáqma kéyimonaae.

19 yemá yú awaatuqmá paá umáginon-aimma kétémanibo kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáqá ánná-wayukaraa umá mááe. ítáaro. móra-yataakoma waayúkgomma uyátana wení akoqnáágoni aménáápáq yiwíqma yíkáimma mi-káyúkámá íma yú awaatuqmá paá kéumagoe. ímiye. yemá mi-qtátáákóní ánná-wayuka mááe.

20 waayúkama ketáái uyátarai-naqa mamá atóbatatikanin-naqtaama Ítu Káriqtomma kéitetoobaata táwí-aaikoma yemmá yaútúma ikúyikainabike yubíqtuweta kóíya-yuma móragaraq maami-táwí-ákómmá íma ayuwáiyana yemmá uyátaino.

21 mi-káyúkámá náayuwabi yemá Áánûqtuni arútáin-aqtaba íma ítáa-yuma yemmá uyátá-maqma taíbaq paru-yátáákómá kéyimiye. yemá wení arútáin-aqtaba kétémanibo wení aokaq wakúyikarain-aipikemma yinaaéma kéo-kayukayabama paru-yátááqá íyiminiye.

22 mi-kátáámá naayóbáqá tiráan-aimma yeráwáqtábá wáíye. minná

“iyákómá yeqtí múmá yawwéqma kéíye.

ániibo pógoma nommá pétuwetama

yauwéqmeta yobí kowammá wáékááq-waekaaq kéoe.”

téna min-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye.

3

1 ketí tikáin-aanabo, maaminnáma ketí anaaékaq-aubae. maami-kááyáq-áúbánápómá arutáinaiq ínôqtaba kemá keráwáqá túyánámmá ítama arupú ígáae téq kétune. ániibo ketáái uyátarai-naqa ketáá mamá atóbatatikanin-naqa Ítu Káriqtoma wení tímáyíkarai-kayukati yáanapo keráwákáq tímá tímikain-aimma taákaq maraígáae téq kétune.

² missing?

³ áqnáabaqa maannáyaba taákaq máráaro. aqtó-kánááráqá yaímma-wayukama paá yeqtí yúgoni akaí-ááímmá waránoe. yemá keráwáqá aábê-aimma tímá-tiketa

4 maará téta tínoe: “wemá ‘yauwéqma kumónúne’ téna aamá timá akoqnaá umákaimma iyabiyo? náakaraq máiyó? ketibotáámá áqa puyéqéta owana máqte-qtataakoma maramá pááq kéitana wáqe-uraimma mórai q umá wáiyé.” téta yemá tínoe.

5 miráimanibo maami-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuma aamá kétitana maa-márámá pááq uráiqtabama yemá yaákaq ínôqtabama íma keyikaiye. nokáké maramá tarôq umáráitana maragómá nopíké utaráiye.

6 naayóbáqá maramá tarôq umákaitana ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa Áánûqtuma nommá yúwáitana auténa maa-márámá yawááq-urena miráuma naayó-márágáráq wení táí-wayukagaraq yawarápatukaiye.

7 íbêqa Áánûqtuma wemá yainai-kánáyábá awé kéiyé. wemá maa-márágáráq wiyôpakaraq wakúyikainata mikáq máiyana min-áwáátáqá yainai-kánáámá pááq íniye. mi-kánááráqá wemá maa-márágáráq wiyôpakaraq iranápó yawarápatuwainata táí-wayukama yemmá yainéna mamá yawarápamayikaniye.

8 tíkáin-aanabo, maannáyabama íma tiwimmá kaaro. itáaro. móra-wagaagaraq taígani-karitimaatima (1,000) uyátárai-nakotema mórai q kéiyé. wetábámá taígani-karitimaatigaraq (1,000) móra-wagaagaraq mórai q kéiyé.

9 uyátárai-nakoma wení timá akoqnaá umákain-aiqtabama íma káwikaiye. yaímma-wayukama mirá téta yúyánámmá kéitaamanibo wemá íma káwikaiye. ímibo wemá aú pukáipaq awé i-náqíye. ánibo wemá waayúkayaba yeqti kúmiq-yataapike waeraígaáe téna yiwé kéiyé. yemmá yawarápaiyabama íma kákaitanaboana Áánûqtuma yiwé kéiyé.

10 miráimanibo uyátárai-nakoni yainai-kánáágómá miráuma moyán-nákáá umá “íma kumíniye” téq túyánámmá itáiyán-awaataq kumíniye. mi-kánááráqá wiyômma anókaq áama káayena panane umáginíye. aabaúgógáráq wiyókágáráq wiyôkogaraq iramá kamá káuma ánataginoe. maa-márágáráq máqte-qtataakaraq maa-márábí wáimma iramá kamá káuma ánataginoe.

11 keráwáqá itáiyana máqte-qtataakoma miráuma ánataginimma íbêqa keráwáqti táaikoma náaraq íniyô? Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá wenáwíkaq máqte-qtataariq oníq umá keráwáqá mirá-oro.

12 keráwáqá mi-kánááyábá awé kéeqa mi-kánááyábá kumíkáae téraq keráwáqti mayaígómmá mirá-oro. mi-kánááráq wiyômma iramá kamá káuma ánataginana aabaúgógáráq wiyôkogaraq wiyókógáráq iramá kamá yaeq-yaeq umáginíye.

13 miráimanibo “aúge-kiyokaraq aúge-maragaraq wániye” téna Áánûqtuma ke-qtáámá timá akoqnaá umátikaraiqtaae. mibáqá máqte-qtataakaraq máqte-kayukagaraqa Áánûqtun-aurakaqa kateko umá mánóe.

14 ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá mi-kánáámá awé kéeqa móra-mora-yuma kaayoné-yátáapí máero. Áánûqtumma ôriq umá timuqá marakáiyábá maqmá aónaaro. kúmiq-yataariq í éq otaammá íkuinoqtabama maqmá aónaaro.

15 taákaq máráaro. ketáái uyátárai-nakoma keráwáqá mamá atóbamatikaniqtaba kákaitana wemá aú pukáipaq awé kéiyé. ketáái tíkái-tibaqawaaraa-naqa Póroma maaminnáyabama keráwáqtôpaq Áánûqtuni itái-yátáápikémmá áqa agamá tímikaiye.

16 Póroma wení máqten-aubabimma uyátárai-nakoni yawuwéqma kumínî-kanayaba kágayaiye. yaímma-yataaqa agatái-waigoma ítama tágaiyabama íma oy-aaq kéiyé. yaímma-aama íma ítáa-kayukama yemá Ítukaq itáíq-itaiq íyábámá íma akoqnáá kéeta wenáagomma wáeqma kaaqaari kéte. káqon-aikaraq Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kaaqaari tirááe. mirá kéeta yemá yanamááríq yeqtí yúraqa yawarápai-yataaqa mamakááe.

17 ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá áqa minnáyaba kéitaae. miráinaqa atéráaro. Áánûqtuma keráwáqá abaúmna ánûqa yamátikai-qtataapikemma káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq yemá yeqtí otaakáráq íarutainiq íya-qtataaqpoma keráwáqá íyabitero.

18 ímibo uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoqtabagaraq itái-yátááqtábágaráq ítame uíq-uíq oro.

wekáqá tágama-yataaqa íbêqa aati-aatimá wáimma watúq-watuq umá wániye. miráuma wáino. kemá Pítaa.

1 Yóáne

¹ Aagómá maa-márámá íma pááq uráitana wemá máqe-uráiyee. ketáá wenáama itareqtaa wemmá ketáái túrannapotaa aónareqtaa tiyáákakeqtaa wenaneqá ánêkukaunatae. Aagómá wenáaimma matúq-matuq umá mái-auwaraimma wáiyee.

² maami matúq-matuq umá mái-auwarai-naqa wemmá ketáá aónaraunaboqtaa ketáá keráwáqá kétima-timunatae. Ítu Káríqto matúq-matuq umá mái-auwarai-naqa naayóbáqá aboátê máqena wanamááríq kumma tiráátiraiqtaae.

³ miráipoana ketáá móra-tuyanakaq ketibotêtaagaraq wanáaniko Ítu Káríqtogaraq yokéqtaa nóinabi aónareqtaa itarauna-yataaqa timá tímikaunatae. ketáámá kétima-yimunataama minná keráwákáráq mimórá-túyánákáq maraígáae téqtaa kétunatae.

⁴ keráwáqti timuq-yatáákómá mútúq pááq íniye téqtaa maami-qtátááqá keráwáqtôpaq kágayaunatae.

⁵ ketáámá maamin-áímmá Áánûqtuni áanikonopake itareqtaa keráwáqá kétima-timunataama minná mirá-uráiyee. Áánûqtuma ómmá máiyee. wepímmá móra pááqyamma íma kumayuq-yátááqá wáiyee.

⁶ abo ketáá téqtaa “Áánûqtugaraq móra-tuyanakaq kémarauunatae” tennatáámánibo ketáá kumayuq-ápí Áánûqtu íma máikaq uréire kéeqtaa minná kaaqaarimá kéteqtaa íma árain-apimma kémaunatae.

⁷ aanibo ópí tágaipin-amma Áánûqtu máikaq uréire kéeqtaa miráonataama ketáámá kímora-tuyanakaq maqmá yáatáá kúmayaunataa áanikom Ítuni naaegómá ketáái kúmiq-yataaqa tete umá ketirunóbáqtaá mamá aúgen-auge kéumatikaiqtaae.

⁸ “kepíqtáá íma kúmiq-yataaqa wáiyee” tennatáámá minná kenamááríqtaa ketáái tiyakomma kaaqaari kétima-kaunanata árain-aain-aimma kepíqtáá íma wáiyee.

⁹ ketáá Áánûqtuma paá timá ámenunataama, nói-kumiq-yataarirabi ketáámá uráunataama miráinana wemá ketáái kúmiq-yataaqa mamá awikáqtuwainanama ketáái kúmiq-yataakoni anónnáma íma paá wániyee. Áánûqtu aati-aatimá yabíqma kateko umá máinapoana ketáái tái-yataaqa wemá tete umá tirunóbáké paábaq kématuwena aúgen-auge kéumatikaiqtaae.

¹⁰ Áánûqtu maará kėtiye. “máqte-kayukama kúmiq-yataariq urááe.” téna kėtiye. ááqibo ketáá téqtaa “kúmiq-yataariq íuraunatae” téqtaama aanibo min-áímmá minná “Áánûqtuma kaaqaari-náre” téqtaa kétunanataa Áánûqtuni watáagoma kepíqtáá íma kéwaiyee.

2

¹ pááqya-noiyapo, kúmiq-yataariq íigaae téq kemá maami-qtátááqá kágayaune. ááqibo kúmiq-yataariq íyana móra-nakoma tíwáqnaa ínín-naqa Ítu Káríqtomiye. wemá wenamá íma kúmiq-yataariq uráibo kateko-yátáákón áai-nakoboana ketáái táayabo ínín-naqa máiyee.

2 kenamáa ketáái kúmiq-yataaqtaba ípukaibo máqtemma maa-márábi-káyúkátí kúmiq-yataaqtaba pukáiyē. miráipoana Ítuma ketáái kúmiq-yataakoni ápéqa máiyē.

3 Áánûqtuni ámáan-aimma itéqtaa miráonataama ketáámá áraimma kanaaráq aónanunatae. Áánûqtumma káonaunatae.

4 móra-nakoma téna “kemá wemmá aónaraune” ténamanibo wenámáan-aimma iténa mirá ikéena wemá kaaqaari-náqá máitana árain-aain-aimma wepímmá ikéwaiyē.

5 ááqibo móra-nakoma wenámáan-aimma iténa mirá kéitanama wepímmá Áánûqtuni akaí-yátááqá ógiqma pááq umá wániyē.

6 móra-nakoma téna “kemá wepí kémaune” ténama wemá Ítu Káríqtoma máqe-urainikaa mórai q umá maíno.

7 tikái-kayukao, kemá maan-ámáan-áímmá íma aúgen-amaan-aimma kágatimune. ááqibo maaminná naayón-ámáan-áímmá kágatimune. keráwáqá naayóbaké itameq utáámibo

8 maamin-aúgen-ámáan-áímmá áraimma Ítupi miráurainikaa umá íbèqa keráwápi mirá kéiyē. kumayuq-yátáákómá kéyatamakítana ókómá keráwápi ógiqma pááq umá wáipoana mirárárá umá maamin-ámáan-áímmá aúgema wáiyē. minná árain-okoma íbèqa kétagaiyē.

9 móra-nakoma téna “kemá ókóní aapi kémaune” kétenamanibo Ítu Káríqtomma arummá amí-naqa áyámma kéumakenama wemá paá kumayupí máiyē.

10 ááqibo weni ábâkoraa-naqa Ítu Káríqtomma arummá amí-nakomma kákainanama ókóní-aapi kémaítana wemá waayúkama otaa-qtátááriq ikéumayikaiyē.

11 ááqibo weni ábâkoraa-naqa Ítu Káríqtuni aanábómá áyámma kéumakenama kumayupí kémaiye. kumayuq-yátáákómá aúramma kégaropa-makaipoana wemá náakarabi uréire kéena íkaonaiyē.

12 pááqya-noiyapo, Ítu Káríqtoma keráwáqtábá pukáipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa áqa mamá yukéna awikátukaiyē.

13 ketibóutaa, áaimma áqtaraikake máqe-urainaaq Ítu Káríqtomma wemmá káonaapoaq keráwáqtôpaq kemá kágayaune. maabuibóákaao, keráwáqá mamá Táí-nakomma márúte yukáápoaq kemá keráwáqtôpaq kágayaune. pááqya-noiyapo, keráwáqá ketibotáá Áánûqtumma káonaapoaq keráwáqtôpaq kemá kágayaune.

14 ketibóutaa, áaimma áqtaraikake máqe-urai-naqa Ítu Káríqtomma wemmá aónaraapoaq keráwáqtôpaq kemá agatáune. maabuibóákaao, Áánûqtun áabi keráwáqá akoqnáá uréq Táígo-nakoma uyáqtá-maqma máápoaq keráwáqtôpaq kemá agatáune.

15 maa-márágón áaikokaraq maa-márábi-qtátáátábágárq ítikaino. móra-nakoma maa-márábín-ámmá kéwaraitanama ketibotáái akaí-yátááqá arupímmá íma wáiyē.

16 wenaúgon amuq-yatáákárq aúrananna aí-yátáákárq aweké kuí-yátáákárq Áánûqtunopake íma iráibo mirái-qtataaqa maa-márábíké-qtátáaré.

17 máqtemma maa-márágóní waayúkama yúrananna káetama maami-qtátáákárq maa-márágóní waayúkagaraq paábaq yátamakinoe. ááqibo móra-nakoma Áánûqtun aúyánámmá warénama matúq-matuq umá paá mániyē. Ítu Káríqtuni webóé.

18 pááqya-noiyapo, maannáma aqtó-kánááráq íye. keráwáqá ítaraae. Ítu Káríqtoni anómma webó-náqá íniye. íbêqa netuqyaa Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá áqa irááe. miráitaqtaa káonaunatae. mi-kánáámá aqtó-kánááráq íye.

19 Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá yaímma keqtáábíké kóuraamanibo yeráwáqá íma keqtááráá umá máqe-urrae. yeráwáqá keqtáágáráq móra-yuyanakaq marétarataati ketáátê máneta oné. ááqibo tiyuwéta keqtáábíké káouraapoata íma ketáái árai-kayukama kétiraateqtaae.

20 ááqibo keráwáqá máqte-kayukabike Aokaq-nákómá tiwíkaipoaq máqte-qtataaqa árainma kéítaae.

21 árain-aain-aimma íma kéitaawapoaq íkagatimunabo árain-aain-aimma keráwáqá áqa kéitaawapoaq kemá kágatimune. keráwáqá kéítaae. árain-aipikemma móra kaaqaari-áímmá íma kanaarácq pááq kéíye.

22 nááwaq kaaqaari-náqá máíyo? “Ítuma íma Káríqtoma máíye” téna aboáqtábágáráq ánikoqtabagaraq wakaráína-naqa wemá kaaqaari-náqá Ítu Káríqtoni webó-naré.

23 náawabi Áánûqtuni ánikoqtaba wakaráínama Áánûqtu wetê ímaipoana kéqo-keq-yataariq íumakaniye. náawabi ánikomma arummá kámenama aboámá wetê máíye.

24 aamá áaimma áqtaarakake ítaraamma tirupi yuwáiyana maíno. tirupi yuwáiyana kémainaraq keráwáqá móraibi ánikopikaraq aboápíkarácq mánoe.

25 Ítu Káríqto tímá akoqnáá umá tiráíye. “matûq-matuq umá máí-auwaraimma tímínénataa keqtáámá tímá akoqnáá umátikaraiqtaae. kaaqaari-wáyúkámá keráwáqá árain-apike

26 tiwíqma paábaq tiyuwánéta kéoe. minnáyaba kemá kágatimune.

27 ááqibo Aokaq-Áágómmá tímikaitana paá keráwápi ku máipoaq keráwáqá káqomma tiráati-naqtaba ítikaniye. wenamá máqte-qtataaqtaba kétiraatena kétima-timenataa aanibo nóinabi kétiraatena kétima-timenataa iqtáámá árain-aain-aimma wáíye. kaaqaari-áímmá íma wáíye. ááqibo Aokaq-Áágó nóinabi tiráátiniq umá Ítu Káríqtopi máero.

28 pááqya-noiyapo, Ítu Káríqtopi kémaiýana wemá yínaqtaa wemmá káoneqtaama mikácq wenaúbácq tigae-tigae íéqtaa kanaarácq ító-uma mánunatae.

29 keráwáqá aónaraae. Áánûqtupimma kúmiq-yataaqa íma wáíye. kateko-yátáákón áaimma máíye. móraiq umá kateko-yátáákón áai-kayukama yeráwáqá Áánûqtu aúgemma maqyíkaraíye.

3

Áánûqtun-araabitie.

1 keqtááyábá akai-yátááqá abó “írácône” téqtaa ketáámá wenaráabitie tenúnatae. miráipoata yeráwáqá Áánûqtuma íkaonaapoata maa-márábí-káyúkámá ketáágáráq ítimonaraaqtaae.

2 tikái-kayukao, íbêqa Áánûqtuni áráabititaa máunataamanibo anaaékaq nóikaakanaq mánunataabiyo? íbêqa ketáá íma ítaraunataamanibo ketáá ítaraunataama wemmá aónaraunaboqtaa weráá íma mánunatae. mikácq wenáaimma mútûq kanaarácq aónanunatae.

3 máqtemmá wekácq yirummá kámeta awé íya-kayukama Íturaa-kayukama yeráwáqá kúmiq-yataakon-aaq íkatéta nékaq máae.

4 móra-nakoma kúmiq-yataariq kéena wemá aamá aúmatan-aimma kéyawitiye. kúmiq-yataaqa maannámiye. Áánûqtuni ámán-aimma yawiténama kúmiq-yataaqa mi wáíye.

5 keráwáqá aónarae. wemá aúgaraq-naqa aúkaimma wemá ketáái kúmiq-yataaqa matuwáinayataba kukáíye. Ítupimma íma kúmiq-yataaqa wáíye.

6 morá-nakoma Ítu Káríqtópimmo kémaenama kúmiq-yataariq íma umáena wíniye. ááqibo kúmiq-yataariq umáena kéwenama wemmá íma ítarena íaonaraiye.

7 pááqya-nóiyapo, móra-nakomma íyuwaiyanawaq árain-apike tiwíqma paábaq tiyuwaino. náawabi kúmiq-yataariq íumaena wína-nakoma Ítuma kateko umá máinikaa umá mániye.

8 náawabi kúmiq-yataariq umáena wína-nakoma wemá Tááqtaani áaimma kémayaiye. Tááqtaama áqnáabaq áaimma áqtáraitake aati-aatimá kúmiq-yataariq umáena kéuiye. miráipoana Áánûqtun-aanikoma Tááqtaani mayaímá matuwáinayataba kukáíye.

9 ááqibo náawa-naawanabi Áánûqtuma marákáraitanama aati-aatimá íma wení kúmiq-yataariq umáena kéuiye. Áánûqtuni kateko-yátáákón ayu-qtatááqá wepí máipoana wemmá Áánûqtu marákáraitanama kúmiq-yataariq íma kanaaráq umáena kéuiye.

10 miráinaqtaa náayubi Áánûqtuni árábíti máewata náayubi Tááqtaani árábíti maíyamma yimónanunatae. náayubi íma kateko umá máeta kúmiq-yataariq umáe uyetáma yemá Ítumma yirummá áme-kayukayaba íkéyikaitata yeráwáqá Áánûqtuni árábíti íma mááe.

weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.

11 maamin-áimma áqnáabake minnámo ítaraamma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá mánatae.

12 ketáá íma Kááinaraa umá mánatae. anómma Táí-nakoni iyápómá wenábákomma ikákaimma nôraq itanawáq wemmá ikákaiyo? minná wení mayaiómá táigoni itana ábâkoni mayaiómá íráqõniq itanabóana ikákaiye.

13 ketibâqawaayuo, maa-márábi-káyúkámá íyammo kéumatikaiyama íma iyánaaq oro.

14 máqtemma Ítun anaaé wáráa-kayukama keqtáámá kêtikaipoaqtaa aónaraunataama tirun-íyáipómá pui-yátáákómmá yátamaqtuweqtaa matúq-matúq umá máí-auwaraiپیqtaa yabékuraunatae. ááqibo náayubi Ítun anaaé wáráa-kayukayaba íkeyikaipoata yemá pui-yátáápi paá mááe.

15 móra-nakoma náawabi Ítun anaaé wáráin-abakora-naqa áyamma kéumakenama aúyánápi ikámma púimma wemá yíkaminakaa-nare. keráwáqá aónarae. waayúkama yíkamiya-kayuka matúq-matúq umá máí-auwaraimma ímatokaae.

16 maaminná nóinabi akai-yátáákón áaiqtaba tiráátiraiqtae. Ítu Káríqtoma keqtááyabáe téna pukáíye. miráinaqtaa ketáámá ketáái aanábó-yátábátáá kanaaráq puyónatae.

17 móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqá matokáinama Ítun anaaé wáráa-kayukabike móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqtabá kákaitana aónaraimanibo weqtábá wenáyakoma aúyakuraitana íámikaimma Áánûqtuni akai-yátááqá wepímmá kémaiyo?

18 keti pááqya-noiyapo, ketáái tikaí-yátáákómá watáama paá tóyaukaken-aimma íwaino. ketáái tikaí-yátááqá áráimma yiráátéqtaa máqte-qtataariq ónátae.

Áánûqtun aúbáq ikatíq íena itó-uma akoqnáá umá mániye.

19 máqte-qtataariq onna-yátáákótáá ketáái tikaí-yátááqá áraimma yiráátéqtaa miráona-yataakotaa Áánûqtun aúbáq akoqnáá umá kanaarâq itó kúnatae.

20 ketáámá kenamááriq ketúyánákótáá ketúbi maránimma minnáyabagaraq Áánûqtuma kéitaiye. Áánûqtu ketúyánákótáá uyátá-maqma máitaqtaa káonaunatae. wemá máqte-qtataaqtaba kéitaiye.

21 tikái-kayukao, ketúyánákótáá ketúbi ímarainaqtaama Áánûqtuni aúbáq akoqnáá umá kanaarâq itó-onunatae.

22 wenámáan-aimma kéiteqtaa miráonaboanataa aati-aatimá amuqá maráina-yataariq-aatuqma onanatóámá nói-qtataaqtaba ítána-yataaqtaa wenôpake paá mayánúnatae.

23 maaminná weni ámáan-aimma mirá-uraiye. áqnáabaqa wenáanikoma Ítu Káriqtokaq tirummá áméro. ááqibo “káqomma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma wemá timá tímikainiqtaa ónátae.

24 náawabi maami-kááyáq-ámáán-áikárátá kéitena miráina wemá Áánûqtupi kémaitana Áánûqtu wepí kémaiye. Áánûqtu weni Aágoma timá tímikaiqtaama “Áánûqtu keqtáábí kémái íyabiyo” téna kétiraatiqtaae.

4

Áánûqtuni árain-aagogaraq waátâgaraq.

1 tikái-kayukao, íma máqten-aagokaqa tirummá áméro. maqmá aóna-aona umá aonáiyana Áánûqtunopake kéi-nare. netuqyaammá kaaqaari-áikárâq-wáyúkámá maa-márâbimmá uréire kéoe. táí-aagoma yirunóbáqá máitana mipíké táí-aimma kéiye.

2 miráuma aágoma Áánûqtunopakenabiyaa maqmá aóna-aono oro. maamin-áágómá téna “Ítu Káriqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake kukáiyé” ténama wemá Áánûqtunopake kéiye.

3 ááqibo maamin-áágómá téna “Ítu Káriqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake ikukaiye” ténama wemá waátâe. Áánûqtunopake írena wemá Ítu Káriqtoni anómma webó-nákónôpake kéiye. minnáyaba “keráwáqá atéráaro” téq timá tímikaunaae. “Ítu Káriqtoni webó-náqá yíniye” tiráunama áqa ya máiyé.

4 pááqya-noiyapo, keráwáqá Áánûqtu matíkaraipoaq wenárâbíti mááe. keráwápi máí-nakoma uyátá-maqma maa-márâbí-náqá máipoana keráwáqá maamin-tái-áágómá yemmá uyátâmakuraae.

5 yemá Ítu Káriqtoni webó-wáyúkámá maa-márâgóní waayúkamoe. maa-márâgóní waayúkama máapoata yeráwáqá aamá temmá maa-márâgóní waayúkama kéitaae.

6 ááqibo ketáámá Áánûqtu matíkaraipoaqtaa wenárâbíti máunatae. náayubi Áánûqtumma aóna-kayukama ketáái táama kéitaae. aanibo náayubi Áánûqtuma íma maqyikárai-kayukama ketáái táama íkeitaae. miráitaqtaa káonaunatae. móra-nakoma árain-aagogaraq-narabi kaaqaari-áágogárâq-nárâbiyo.

Áánûqtuma akaí-yátáákón áaine.

7 tíkái-kayukao, ketáámá weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae. akaí-yátááqá Áánûqtunopake kéiyee. náawabi káqowaqtaba ákáin-nakoma wemmá Áánûqtu marákáitana Áánûqtumma káonaiye.

8 Áánûqtuma akaí-yátáákón áaimma máipoana náawabi káqowaqtaba íakaina-nakoma Áánûqtumma íkáonaiye.

9 kímora wenáanikomma maa-márábí timákaitana aúgen-auwaraimma keqtááyábá mayáigáae téna kukáiyee.

10 ketáá káonaunatae. árimma akaí-yátááqá ketáái tikaí-yátááqá Áánûqtuqtaba íwáimanibo wení uyátá-maqma akaí-yátááqá keqtááyábá árimma akaí-yátááqá wáiyee. minná wemá wenáanimma timákáitana kumma kaapaq-yátáráq képuyena ketáái kúmiq-yataaqa meyaníq kéumatikaiqtaae. maaminná árimma akaí-yátááqá wáqe-uráiyee.

11 tíkái-kayukao, Áánûqtummo miráráá umá kákaina móraiq umá ketáá weqtábá kákaina weqtába kákaina ónátae.

12 móra-nakoma íma Áánûqtumma aúrapike aónaraimanibo ketáá weqtábá kákaina weqtábá kakáina onanatáámá Áánûqtu kepíqtáá kémainanama wení akaí-yátáákómá kepíqtáá mútûq pááq umá ánataginiyee.

13 Áánûqtu wení Aokaq-Áámá tiyúwáitaqtaa yátáá umá kémayaunaboanataa wepí kémaunanataa wemá kepíqtáá kémaiye.

14 ketáámá Ítu Káríqtomma aónareqtaaboataa timá tímikaunatae. aboámá wenáanima Ítumma timákáitana maa-márábí-káyúkámá táayabo ínenataa kukáiyee.

15 náawabi Ítuqtaba “Áánûqtun-aanimiyee” téna arummá káména tin-nákópí Áánûqtuma máitana wemá Áánûqtupi máiyee.

16 ketáámá káoneqtaa tirummá kámunatae. Áánûqtu keqtááyábá ôriq éna kákaiye. Áánûqtuma akaí-yátáákón-áipoana akaí-yátááqá máiyee. miráipoana náawabi akaí-yátáápí kémaina-nakoma minná wemá Áánûqtupi kémainana Áánûqtuma wepí kémaiye.

17 yaináí-yúpáaráq onanatáámá táaqa íkáinanataa akaí-yátááqá kepíqtáá mútûq pááq umá ánataginiyee. ááqibo maa-márábikáráq káqowaqtaba Ítuma ákáiniq umá móraiq umá káqowaqtabataa tikaíkáae.

18 akaí-yátááqá wárainanama áaqa íkaniyee. ááqibo akaí-yátááqá mútûq pááq umá ánataguraitana íkatíq-yataaqa páabaq waqmá kéyuwáiyee. móra-nakopimma íkatíq-yataaqa wárainanama agaegóní anónnáma táí-apeqtaba awé íniyee. ááqibo náawabi íkatíq kéenama wení akaí-yátááqá mútûq íma pááq uráiyee.

19 áqnáabaqa Áánûqtu keqtááyábá ákaraipoaqtaa ketáá weqtábátáá kanaaráq tikaíkáae.

20 móra-nako téna “Áánûqtutaba kétikáiyee” kétenamanibo wemá ábâkoraa-naqa áyámma kéumakéna wemá min-nákómá kaaqaari kétiyee. wemmá káonenama wení ábâkoraanataba íkáikainanama Áánûqtumma íaonai-waigoma Áánûqtutaba kanaaráq akániyo? ímiyee.

21 Ítu Káríqtomma maan-ámáán-áimmá tímikaiqtaae. náawabi Áánûqtuqtaba kákainanama wenanaae wáráa-kayukayabagaraq akaíno.

5

Ítumma arummá ámîn-nakoma maa-márábí-qtátááqá márúte kéyuwáiyee.

1 máqtemma náayubi Ítuqtaba “Káríqtoe minnáma Áánûqtu timákaraiye” téta tíya-kayukama minná Áánûqtu maqyíkaraiye. náayubi aboáqtábá yikáinatama aboá maqyíkarai-kayukagaraq kéyikaiye.

2 ketáá káonaunatae. minná ketáámá Áánûqtuqtaba tikáinaqtaa weni ámáan-aimma taákaq maréqtaama ketáá wenáráabitiyabataa tikaikáae.

3 ketáá Áánûqtuqtabataa tikáinaqtaama weni ámáan-aimma matoránátae. maamin-ámáán-áimma íma ummaa kéyaiye.

4 máqtemma Áánûqtu maqyíkarai-kayukama maa-márábí-qtátááqá kanaaráqá márúte íbáq kéyuwaae. ketáái tirummá amí-yátáákómá maa-márábí-qtátááqá uyátá-maqama kétémiqtaae.

5 náawaq maa-márábí-qtátááqá kanaaráq márúte kéyuwaiyo? móra náawabi “Ítuma Áánûqtun-aanikoe” téna arummá ámîn-nakoma wemá maa-márábí-qtátááqá uyátewae kéiyie.

Áánûqtuma áanikoqtaba abarokáq kétiye.

6 Ítu Káríqtoma nokáráq naaegáráqtábá iráiyie. wenamáa noqtábá íraibo nokáráq naae-yátábáqaráq iráiyie. káqomma Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtomma káonena kétiye. áaqibo Aokaq-Áágómá árain-aain-aine.

7-8 kaumo-yátáákómá Ítuqtaba árain-aimma kéte. yeráwáqá Aokaq-Áágógáráq nokáráq naaegógáráq wááe. árain-aimma Ítuqtaba kététa mimórá-yúyánákáq makéta kéte.

9 ketáámá nóinainabi waayúkama temmá tirummá kámunatae. áaqibo Áánûqtu nóinainabi tiráin-aikoma waayúkama tiráán-aimma uyátá-maqma kétena maamin-áimmmá Áánûqtuma timátukaimma minná wenáanikoqtaba tiráiyie.

10 maamin-áimmmá Áánûqtuma timátukaimma máqtemma Ítumma arummá ámê-kayukabi wáiyie. náawabi Áánûqtu tin-áikáq íma arummá aménama Áánûqtuqtaba “wemá kaaqaari-naré” kétena Áánûqtu nóinainabi áanikoqtaba tin-áimmmá arummá íámíqmena kéiyie.

11 áaqibo minná árain-aimma Áánûqtu timmá mirá-uraiye. matúq-matuq umá mái-auwaraimma Áánûqtu tímikaiqtaama maamin-áúwaráimmmá áanikopi wáiyie.

12 náawabi móra-nakoma áanikomma arummá aménama wemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye. náawabi áanikomma arummá íkámenama matúq-matuq umá mái-auwaraimma ímayaniye.

matúq-matuq umá mái-auwaraine.

13 keráwáqá náayubi Áánûqtun-aanikon-awikaq tirummá ámê-kayukabaq kemá maa-qtátááqá agatáune. matúq-matuq umá mái-auwaraimma árainmma ítareq matáapoq keráwáqtábá agatáune.

14 wenáúyánákáq maréqtaa ketáámá Áánûqtukaqtaa nóiqtababi ítáananataama ketáá árainmma káonaunatae. wemá ketáái táaraq itániye.

15 ketáái táaraq kéitaiqtaa ketáá káonaunatae. nóiqtababi wekák ítáananataama wemá áqa kétémiqtaae.

16 ábâkoraa-nakoma kúmiq-yataariq kéinaa káonema mi-kúmiq-yátáákómá yawááq umá matúq-matuq umá mái-yataapi íkewinaqa keráwáqá Áánûqtukaq itáiyana matúq-matuq umá puí-yátáápi-kémmá Áánûqtuma mamá wemmá aúgen-auwaraimma amániye. móra-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápi áwíqmena wíniye. minnáyaba “nunamummá tíyo” íketune. máqtemma

otaammá kuí-yátááqá minnâ kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma íma mamá puí-yátáápi awíqme wíniye.

¹⁷ máqtemma otáá-qtátááqá minnâ kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápi íma kéwiye.

¹⁸ ketáá káonaunatae. náawabi Áánûqtu matíkárai-nakoma kúmiq-yataaqa íma umáena kéiye. aanibo Áánûqtun-aanikoma wemá kawáá kéumatikaiqtaaboana Tái-nakoma wemmá íma kanaarâq tái-yataariq kéumakaiye.

¹⁹ ketáá káonaunatae. Áánûqtun áráabititaa máunataamanibo tébakaq-wayukama máqtemma maa-márâbí-qtátáákárâq Tái-nakoma nôrabi ónááe ti-qtátááqá mirá kéumayikaiye.

²⁰ ááqibo káonaunatae. minnâ Áánûqtun-aanikoma iréna tiráátiraiqtae. náawabi árain-Aanuqtuma máima ketáámá árain-Aanuqtupi wenáanikoma Ítu Káriqtopi máunatae. maaminnâ árain-Aanuqtugaraq maaminnâ árain-auwaraimma matúq-matuq umá mái-auwaraine.

²¹ pááqya-noiyapo, kaaqaari Áánûqtunopakema nékaq máero. kemá Yóáane.

2 Yóáne

Yóáne páátima monoq-wáyúkámá máa-marukaqa áwíkaan-inikoma páátibi agamá kááyaiye.

¹ kemá móra anó-monoq-nakonopake áwíkaan-inikokaq áwíkai-iniko eni iyápogaraq árain-aain-aikaraq kemá keráwáqtábá kétikaiye. íma kemá kenamáamibo máqtemma aarawaamá árain-aain-aimma ítaraa-kayukama keráwáqtábá ôriq éna káyikaiye.

² maami árain-aimma keqtáábí wáena taákaq-taakaq íniipoana aati-aatimá keqtáábí watúq-watuq umá wániye.

³ ketibotáá Áánûqtuma áanikogaraq Ítu Káríqto yeqtí aokaq íráqô-qtataakaraq arummá yimí-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq keqtáábí wáiro. miráinata maami-qtátááq árain-aain-aikaraq akaí-yátáákáráq mayánátae.

⁴ kemá itáunama maamin-nóiyápómá árain-amaan-aimma kéwaraawaq timuqá ôriq umá kémaraune. miráuma ketibotáá timá tímikainiqtaa umá kéwaraae.

⁵ tíkáin-iniko, móra amáan-aimma kágayaune. íbêqa aúgen-amaan-aimma íkagatimupo maaminnáma naayóbáqá áaimma áqtaraikake Ítunopake ítaraae. minná káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina ónátae.

⁶ akaí-yátáákómá mirá kéye. minná Áánûqtun amáan-aimma waránátae. mimórá-amáán-áímmá áaimma áqtaraikake ítaraae. minná weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae.

⁷ miráipoata netuqyaa-káyúkámá keqtáá kaaqaari-áímmá timá-timinetataa maa-márábí uréire kéeta ye mirá kéte “Ítu Káríqto íma aúma mamá pááq íné kukáiyé.” téta waayúkama kaaqaari kéteta yemá Ítumma webómá kágáyakaae.

⁸ atéqma máero! keráwáqá íma mi-qtátááqá yúwáaro. ketáámá maaminnáyabataa mayáimá matáunaboq íráqô-qtataaqa Áánûqtu timá akoqnáá umá tímínna-yataaqa íma mayáínoe.

⁹ morá-nakoma Ítu Káríqtoni arááti-yataapi íma maéna ááqibo áwábaq kóinanama Áánûqtu mibáq wetê íma máiyé. móra-nakoma Ítu Káríqtoni arááti-yataaqa ítarena Áánûqtugaraq áanikogaraq mibáq wetê máiyé.

¹⁰ móra-nakoma keráwáqtópáq íréna “Ítuma Áánûqtunopake aúgaraq íkukaiye” téna tin-náqá wemmá íma keráwáqtí naaúpaqa íawiqme iréraq miráono-maaraono téq ítimakaaro.

¹¹ aanibo keráwáqá mirá timákeqa keráwáqá wení ábárawaao máeqa wení táí-yataapi mánoe.

¹² kemá netuqyaan-áímmá agamá timá-timenaq únmananibo kemá íma wannaabímmá agayánúne. paá kenamááriq uréq wenóíkaq-wenoikaq káoneqtaa tóyaupike timá-timenunaboana ketáái timuq-yatáápiqtáá mánunatae.

¹³ ketímanaakoni iyápóma yiwíkaan-noiyapoma keráwáqtábá miráo-maraao téta kétimatikaae. áqa kínnae. kemá Yóáne.

3 Yóáane

¹ móra anó-monoq-nakonopake Káéatikaq tíkái-naqa Káéatio, náawanabi kemmá árain-aain-aikaraq ôriq umá kêtikaiye.

² tíkái-nako, kemá nunamummá timákaunana máqte-qtataakaraq enáugogaraq íraqôniq umá mirá kéitakaa kemá aónaraunama enarun-íyápógómá íraqôniq kéiyé.

³ yaímma Ítun anaaémo kéwaraa-kayukama uréire éq éta má-tima-timemma “emá árain-aimma kéwaraane” téta tewapóaq kemá emmá timuqá ôriq umá kémarakauene.

⁴ árain-aipimmo ketí iyápó-annamo ítaraanata uréire kéiyanaama kemmá íma móra-yataakoma mamá timuq-yatáákómmá uyátá-maqma wániye.

⁵ tíkái-nako, maa-káyúkámá naayóbáqá íkeyimonaanamanibo ááqibo íraqôniq umá yabíqyíkaraane.

⁶ yemá máqtemma yirummá ámê-kayukama emá íraqôniq umá yabíqyikaanayaba tímá yímikaiye. emô íraqô-qtataaqa kéyime. timáyikaanayaba Áánûqtun-aurakaqa íraqôniq kéiyé.

⁷ uyátárai-nakotabae téta uréire kéowatananibo oótanaa óqtamma paá Ítuma arummá ámê-kayukabike matááe. óq-wayukabike íma matááe.

⁸ ketáá kenamááriq yiwíqmataa ketáái waayúkaq umátaa árain-aikoni mayaimá yegáraq kémayaunatae.

⁹ kemá káqon-aubama agatuwáunana Ítun-anaaemo wáraa-kayukabaq wimánibo Tiótarapima wemá wenáakaq waabá-káyúkátí yúrikaqa “anómma mánaae” ténaboana keqtáámá ítiwirainenataa kéiyé.

¹⁰ kemô yéqa má-tima-timenune wemá yaímma-yataariq kéitaba wemá táí-aimma keqtábá kétena Ítuni aamô maméta ye-káyúkámá íkeyiwiraiye. óqo yeqti naaúpaqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá mamá aammá káunikena “íma yiwíqme yero” téna aammá áunikaraiye. óqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá yemmá monoq-wáyúkábíké kéwaqtuwaiye.

¹¹ tíkái-nako, táí-yataakoni amé mékaan íuwo. paá íraqô-qtataakoni amé mékaa uwo. ááqibo íraqô-qtataariq o-káyúkámá minná keráwáqá Áánûqtun-araaqa mááe. ainibo táígo-qtataariq íya-kayukama minná yeráwáqá Áánûqtuma árainima aati-aatimá íkaonaae.

¹² Timítarima máqte-kayukati yúrikaqa íraqô-naqa máitana wení íraqô-mayaima wenáiqtaba kêtiraatiye. ketáámá mórai q umá íraqôn-aimma weqtábá kêtunataama minná árain-aimma túnna-taama keráwáqá ítaraae.

¹³ kemá taíganin-aimma agayánáaq únmananibo íma kenamááriq kemá wannabí agayánúne.

¹⁴ miráitaq kemá túyánámmá itáúnama páátákáá timónéq aanibo keráwákáráq mi-qtátáátábá mórabí máeqtaa wataá-wataa tenúnatae.

¹⁵ kaayone-yatááqá keráwáqtê wáino. ketáái aanábórâq ketí mirároro-maaraoro-aimma móra-mora-yuma tímá yímero. kemá Yóáane.

Yúti

1 kemá Yútie. kemá Ítu Káriqtoni mayái-nápóaq kemá Ítuni ábâkoma Yêmitimma ábâkomune. kemá maami-páátimá Áánûqtuma yááyarai-kayukayopaq kágayaune. mi-káyúkámá náayubi ketibotáámá Áánûqtuma wení akái-yátáápí kémaewana Ítu Káriqtoma yabíq yíkaraiye.

2 Áánûqtuma paru-yátáákáráq tiména kaayoné-yátáákáráq tiména akái-yátáákáráq keráwáqá timíniye. mi-qtátáákómá keráwáqtópaq ókaraq-okaraq páaq íniye. minnáyaba ôriq umá keráwáqtábá kêtikaiye.

kaaqaari-áímmá yirááti-wayukati yáaimma.

3 ketí aanábó-wáyúkáo, áqnaabaqa kemá túyánámmá ítátuweq keráwáqtópaq aúbama agamá Áánûqtuni yauwéqma máqtemma tiwiránénataa iqtábá min-áímmá agayánáá kéunamanibo keráwáqtí itáiq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma wení waayúkama tímikaimma minnáyaba yáqtoqma akoqnáá ígáae téq kemá keráwáqtópaq kágayaune. minná

4 yaímma-wayukama keráwáqtí aúkáapi aúpáq yamááwaqtaa íkáonaunatae. mi-káyúkámá íma Áánûqtuni waayúkama mááe. Áánûqtuma wenámáakoni íráqô-qtataaqtaba yemá agóommá mamá kéwaeraae. yemá mirá kéopoataa yeqtí táiyaimma paátataare ténátaae. Ítu Káriqtoma ketáái kawáá-náqá ketáái uyátárainakoma wemmá yemá káwetatuwaae. naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tēna mirá-káyúkámá Áánûqtuma mamá yawááq-umayikaniye.

5 keráwáqá maamin-áímmá ítama arútaraamanibo kemá keqnáámmá timá taákaq ónúne. uyátárai-nakoma Ítiráaeo-wayukama Íqtíibake yauwéqma yiwíkaimanibo anaaékaqa mi-káyúkámá wekáq arummá íma ámikaa-kayukama yemmá yikamitata puqmá ánataguraae.

6 taákaq máráaro. naayóbáqá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaímma móra-awaataq yimuqá maqmá íma máqe-uraabo Áánûqtuni marûpake yuwéta kóuraae. uyátá-maqma anón-naapaamma mayánáae tēta owana yemmá Áánûqtuma ku-mayuqñóbáqá aménáápq mibáq akoqnáá-annama kú-yikaraiye. Áánûqtuma anó-kanaaraqa wemá yemmá mamá yawááq-umayikaniye.

7 táí-wayukama Tótómabakaraq Komórabakaraq káqomma waaqókáq móra-marukaq-wayukayabagaraq taákaq máráaro. mi-márúpáké-káyúkámá Áánûqtuni kaqtó-wayukama onikáá éta kumari-ááímmá tarôq kéowanaboana aati-aatimá matúq-matuq umá káiq-kaiq inírábí kautínoe. máqtemma kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama Áánûqtuma yeqtí táí-meyamma yimíníqtaba máqte-kayukaraq abarokáq timá kētagaiye.

8 miráuma mirá-káyúkama máqte-maqte kaikáá umá káonaawana minnágoma mamá íyaqnobaqa yikáiniq itata yeqtí yúbima táí-yaaimma mamá tarôq kéoe. Áánûqtuni náápaaqtabama pááqya-qtataarabiya tēta yúyánámmá kéitaae. Áánûqtunopaq-wayukayaba aamá timá márúte táiq kéumayiketa kéoe.

9 uyátá-maqma anó-kaqto-naqa Mááíkoroma wegáráq íma mirá-uraiye. Tááqtaate wenáubi-kenaubi maréta Mótetini arááq-auma náawaq mayáníyô tēta minnáyaba tirááye. ááqibo Mááíkoroma wemá náápakaaraq-naqa íma kanaarq máenaboana Tááqtaama timá márúte yukáimanibo wemá tiráine:

“uyátarai-nakoma emmá timá márúte táiq umákaniye.” téna Mááikoroma tiráiyé.

¹⁰ miráimanbo mi kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama móra-yataakoni áaimma íaonaraa-qtataakoqtabagaraq táí-aimma kéte. aónaa-qtataaqa aónaraamma miráuma pó-iyakoni yáaikka umá káonaae. ániibo mirán-ááikómá yemmá mamá táiq kéumayikaiye.

¹¹ táí-meyamma òriq umá mayainóe. Kááinani áaikaan-aaimma kéwaraae. yemá waayúkama yiráátéta paá meyáqtábá yeqtí yúma yíméwata kéqoke-tai-aaimma taròq éta Béiraaraa kéoe. Áánùqtuni anaaéma íwaretá Kóraama miráurainikaa kéeta mirá-qtátááriq kéeqtaboata yemá táiq kéumagoe.

¹² aanábómá áíkuteraq mórabike aáwaga kéneqa mi-kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama yigaemá íma wáiniq umá táí-yataariq aborokáq képoata ananna-yátááq yemá yubairáinikaa úma mááe. yeqtí yúyaba-aatuqma yúyanámmá kéiteta uwáágoma konnámmá mamá paábaq yúwáitana aaqá íma yiníkáá umá mááe. yeqtí watáagoma miráuma aaqá íma yiníkáá kéumagiye. miráuma yaagómá arammá iyai-kánaáráqá arammá íma íyáinikaa umá mááe. yemá miráuma yaamá aayákgitatapoata ánúkaraq áaipike yayútuwaanikaa umá mááe. yeqtí watáagoma miráuma arammá íma íyáinikaa kéumagiye.

¹³ únókómá anón-iyaraa kémetailana yeqtí otaa-qtátáákómá ananna-agaregoráá umá ámúraaq mayaq-mayaq iníkáá umá mááe. ániibo yemá miráuma aabayákaké wiyókómá paá uréire umáginikaa kéoe. yeqtí yirááti-yataakoma arupú umá íma kéyiraate. yeqtí márúqa anó-kumayuqnobaq Áánùqtuma yeráwáqtábáé téna yíkaraine minnáyaba mi-káyúkama mibáq matúq-matuq umá mánoe.

tái-meyamma yemá mayainóe.

¹⁴ Énòkima abapaké kaayaq-nápóana wemá Áátaani anaaé páaq-urena wemá mirá-káyúkáyábá naayóbáqá amuné kuténa wemá maará-tiraine: “aónaaro. uyátarai-nakoma wení taíbaq netuqyaa aokaq-káqtó-wáyúkáté kumíniye.

¹⁵ wemá máqte-kaaqaari-aimma yirááti-wayukama ítama yaíqtuwena táí-meyamma yimíniye. waayúkama yinaaéma umáketa yeqtí táí-yuyanamma wáráa-kayukama wemá mamá anónnáma táí-meyamma yiména kúmiq-yataariq uráa-waigoni anónnáma táí-meyamma yiména táí-aimma téta Áánùqtumma timá táiq uráapoana anónnáma táí-meyamma yimíniye.” téna Énòkima tiráine.

¹⁶ máqtemma mirá-káyúkámá nárú-narumma kététa káqo-kayukayaba kaaqaari-yúbí kémareta yeqtí táí-yuyanakomma anaaé kéwaraae. yúma maméta kéuyeta yaímma-wayukama matawémma umátuweta yimíqmiq kéeta yemmá yikái-qtataaqa kémayaae.

keráwáqti tirummá ami-yátááqá yáqtoqma akoqnáá oro.

¹⁷ miráimanibo ketí aanábô, taákaq máráaro. keráwáqá keqnáámmá Ítu Káríqtoma yiwíkai-kayuka timá tímikaan-aimma taákaq máráaro.

¹⁸ yemá maará téta keráwáqá timá tímikaane: “anaaékaqa aqtó-kánaámá páaq ínata yaímma-wayukama aábé-aimma tíma-tikanoe. mi-káyúkámá táí-yataaqtaba kéyikainataboata yemá mirá-inoe.” téta Ítuma yiwíkai-kayukama tiráae.

¹⁹ yemá mi-káyúkámá otaa-káyúkáé. yeqtí yúgoni akái-yátááq áatuqma kéwaretá Áánùqtuni Aokaq-Áágómmá íma kéwaraae.

²⁰ miráimanibo keráwáqá ketí aanábô, aati-aatimá keráwáqti itáiq-itaig umá yabi-í-yátááqá mamá akoqnáá umáe úyoro. mirá kéeraq aati-aatimá Áánûqtuni Aokaq-Áágóni akoqnáágarag nunamummá tero.

²¹ ketáái uyátarai-nakoma Ítu Káríqtoma paru-yátááqá matokáipoana matúq-matuq umá mái-auwaraimma tímíniye. maamin-áúwáraíqtábá awé uréqa Ánûqtuni akái-yátáápi máero.

²² yaímma-wayukama Áánûqtuqtaba kaayaq-yúyánámmá itáaqtaba keráwáqá paru-yátááqá yímero.

²³ yemá miráuma irabikáá mááe. ánibo keráwáqá páátákáá yauwéqma yiwiráaro. keráwákáráq irabí tíwíqme wíyábámá káqo-kayukayaba táaqa kégainamanibo paru-yátááqá paá yímero: miráimanibo yeqti yúrananna aí-yátáákómá mamá yeqti unáákáqtóma námô ainikáá kéobo minnáyaba yeqti unáákátôgaraq kúmiq-yataatabagaraq itama táiq umáyikáaro.

nunamummá té Áánûqtun-awiqa múte yawíyé.

²⁴ Áánûqtuma kanaaráq keráwáqá kawáá umátikarainaq keráwáqá íma paábaq kumáwinoe. wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa íma waéna wení tágama-yataapi tikániye. miráinaq keráwáqá tímuqá ôriq umá maránóe.

²⁵ Áánûqtu-aatuqma wenamáa ketáá yauwéqma tiwiránín-naqa Ítu Káríqtoni mayairáké ketáái uyátarai-nare. Áánûqtuma wení áwíqa múte yauyónátaae. wení tágama-yataakaraq wení anó-qtataakaraq wení akoqnáá-yataakaraq wení náápaakaraq áaimma átárai-kanaarake íbêq-kanaaraga anaaékakaraq aati-aatimá paá mánóe. miráuma waíno.

Arébárétiani

¹ naayóbáqá maamin-áikómá áupáq wáqe-uraiye. miráitana Ítu Káríqtoma mamá abarokáq páaq uráiyē. minnáma Áánûqtuma Ítumma aráátiraiye. Ítuni mayai-wáyúkámá keqtáámá tiráátínana mi-qtátááqá anaaékaqa páaq íniye. wemá keqtááyábá ítama arutaigáae téna tímikaiqtae. móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake wemá tímákáitana kemá Yóáanekaq kukáiyē. kemá Ítuni mayainápóana wemá watáama tímá tímikaiye.

² ánibo kemá Yóáanema kemá mi-qtátááqá máqtemma aónatuwe abarokáq Áánûqtun-aama tímá kétaqaune. mi-kátáámá Ítu Káríqtotqaba “árainē” kétune.

³ náayubi yoraútína-nakoma itaíya-kayukagaraq Áánûqtuni maami-ámúné-áímmá yeráwáqá nónabi tínna éta yeqtábá Áánûqtuma amuqá kémayikaiye. abo mi-kánáámá awaaraq-kánnáábí páaq ínanama Áánûqtu “mirá ónúne” tirá-qtataaqa miráinima wemá paá mirá-iniye.

Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkábá watáama agatáiyē.

⁴ kemá Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkámá Êtia-aukapaq máa-kayukayopaq maan-áímmá kágáyaune. íbêqa Áánûqtuma máiyē. naayóbákáráqá máqe-uraiye. anaaékararaq wemá paá maéna wení íráqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq keráwáqá Áánûqtuma Ítu Káríqtogaraq tímikaaye. abapaké kaayaq-áágógáráqá aúrapaq Áánûqtuni náápaan-abiqtataraq máena yemá Áánûqtuni íráqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq tímikaae.

⁵ Ítu Káríqtoma Áánûqtuni máqten-aimma arupú umá tîn-náqiyē. wemá pukáipike áqnáabaq itó-urai-naqiyē. maa-márábí mú mikákáá anó-naqa máiyē. wemá keqtááyábá ákáitana wení naaenápó ketáái kúmiq-yataapike matukáiyē.

⁶ wemá miráurái-waigoma keqtáámá mamá wenabomá Áánûqtuni anó-monoq-wayukaraa umátikáraiqtuae. Ítukaq tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraq matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

⁷ aónaaro. wemá konnákóní aúkáapi kuminéna kéiyē. miráinata máqte-kayukama yeqtúrapike aónainoe. máqte-kayukama wemmá waqtáámmá agaibéta ikákaa-kayukama yegáráq wemmá aónainoe. máqtemma maa-márábí-káyúkama weqtábá yogapómmá éta ibiqá yaránóe. owé. mirá-qtátááqá páaq íniye.

⁸ Áánûqtuma uyátarai-nakoma maará téna: “kenamáa kemá áqnábakaraq anaaemma kemúne.” téna kétiye. wenamáa Áánûqtuma íbêkararaq naayóbákáráqá anaaékararaq paá máiyē. wemá máqten-akoqnaama matokáiyē.

Yóáanema Waayúkagon-Araaqa aónaraiye.

⁹ kemá Yóáanema Ítuqtaba keráwáqtí tîbâqune. kegáráq keráwákáráqá ketáámá Ítuni waayúkamunataae. kemá keráwáqtē yagaroqtamá ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá Áánûqtuni yabíkái-qtataakaraq aménáápáqá máunatae. ánibo ketáámá awé kéeqtaa Ítuqtaba akoqnáá kéunatae. kemá Áánûqtun-aama kéteqa kemá Ítukaq tirummá kámunatapoana yemá kemmá waqmá móra-marukaqa únómmá yaúturaitana áwîqa Páátamoti tikaraae.

10 uyátárai-nakoni kanaaráqá Aágoma Áánûqtunopake kemmá mamá akoqnáá kéitana tinaaépakema móra-aimma itaúnana akoqnáá umá kaapáúkoraa tááyaraiye.

11 min-áikómá mirá tiráiyi: “máqte-qtataaqa aónáánama minná wannaabi agamá abapaké kaayaq-áyú áikuyo-kayukabaq yuwaao. miráuma Ipítiani-marabakaraq Támánabakaraq Págámabakaraq Táiyátáérbakaraq Tááiritibakaraq Pírérépiabakaraq Áréórátibakaraq aúbama agamá yuwaao.” téna tiráiyi.

12 abo náawa kétéyaa téq waéqma aónáúnama kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq tágagitaq aónaraune.

13 ánibo kemá aónáúnama mi-táárégóni aúkáapimma móra-naqa itó-uma máqe-uraiye. wemá ayáqtááq-unakaqtoma umá aítaupaqa yuyu umárena wenáúkáapimma áwáarara kain-ámúránámá umá yaútû makaiye.

14 aqnótáugoma wayámmá wáqe-uraiye. miráuma tipi-típigoni áyáuraa éna wayá-kónnákáá uráiyi. miráitana aúrakoma iragóráá kamá tágaraiye.

15 ánibo aítaukoma tágaguraima miráuma óqtakoma óniq-irabi kamá kawaabába inikáá uráiyi. miráitana áa áyái-waigoma miráuma anó-nomma aúgín-aikaan-aimma tiráiyi.

16 wemá abapaké kaayaq-wiyóqá ayáánurapaqa matokáiyi. ánibo mórama tokóru-yakaa-puma téba-tebaq-aama wenóyaupike ku tayaráiyi. ánibo wení ólkoma tágama aaqá kain-í-káá uráiyi.

17 kemá wemmá aónatuweq wení aítaupi tipaqagéq puki-nákóráá uráune. miráitana wemá ayáánuranapo kekáq tinekuyena tiráiyi: “emá ikatíq íuwo. kemá áqnáabaq-nakaraq anaáékaq-nakaraq kemúne.

18 kemá aúwarai-naqune. naayóbáqá kemá pukáunamanibo timónaao. kemá aati-aatimá matúq-matuq umá máune. owé. áíta-marupakaraq puígáráqá keti náápaamma aménáápáqá wáitaq kima kemá kéyoraune.

19 miráinaa máqtemma kaikáá aónáána-yataakoma íbèqo aónána-yataakaraq anaáékaq pááq iní-qtataaqtabagaraq agayaa.

20 abapaké kaayaq-wiyóqá tiyáánurapaq wáitaa aóne mi kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq waéqma itái-áipóana áaimma miráuma wáiyi. abapaké kaayaq-wiyóqá minná abapaké kaayaqá áikuyo-kayukati kaqtó-wayukama Áánûqtunopake maéta abapaké kaayaq-yááréráq minná abapaké kaayaqá áikuyo-kayukarare.” téna Ítuma Yóáanemma tiráiyi.

2

watáama Ipítianiq áikuyo-kayukayatabae.

1 óq-aimma tiráiyi: “Ipítianiq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áikómá wekáq agayaa. abapaké kaayaq-wiyóqá ayáánuranapo yabíkái-naqa wemá abapaké kaayaq-káin-ókomá yaaregóni aúkáapi uréire kéeq wení amuné-áímmá mirá-uraiye.

2 máqte-qtataariq ónna-aaima aónatuweq akoqnáá-mayaima mayáanama aónaraune. keráwáqá itáiq-itaiq umá yabiyemma káonaune. táí-wayukayabama keráwáqá ikéyikaae. máqtemma mi-káyúkámá maará téta ‘Ítuni timáyikarai-kayukaqtaae’ téta kétémanibo yeráwáqá íma mááe. miráitaa keráwáqá yaímma kéite yetí yáaimma aónatuwaiq yemá paá kaaqaari-wáyúkámá mááe.

3 ketíwíqtaba keráwáqá yáqtoreq itó-uma akoqnáá éra íma tíbô karááe. minnáma káonaune.

4 miráimanibo móra-yataaqa íma íraqôniq kéoe. naayóbáqá tirummá kanaaraq íraqôniq umá tímikaamanibo íbêqa ímiye.

5 naayóbáqá keráwáqá íraqôniq uráamma íbêqa kétéwikatuweq paábaq kóuraae. miráinaq keráwáqá yawwéqma naayóbáqá íraqôniq uráániq umá tirummá waeráaro. miráinaq tirummá íma waeráiyaq kemá ketôpaq íréq keráwáqtí ókóni yaaremá mamá paábaq yuwánni.

6 miráimanibo mirán-íraqôn-ááímmá keráwápímmá paá wáiyé. Níkorááítini waayúkabimma webómá agayikéwae kéoe. kegáráqá kemá yeqtí yáaiqtaba webómá kágayikaune.

7 móra-nakoma aáqa wárainanama maamin-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áikuyo-kayukabaq kétima-yimiye. 'móra-nakoma ááíqa umá uyátáinaqa kemá min-náqá ayúwáanana matúq-matuq umá mái-yataaqa amí-yábíké aáwaqa kemá aménúne. mi-támá Áánûqtuni yópi wáiyé.' téna Aágoma kétima-yimiye." téna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráiyé:

watáama Támánabaq áikuyo-kayukayatabae.

8 "Támánabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekák agayaa. áqnáabaq-nakaraq anaaé-nakaraq naayóbáqá pukáimanibo íbêqa paá mái-nakoma wení amuné-áímmá mirá-uráiyé:

9 keráwákáqá ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá pááq íma káonaune. ánibo keráwáqá áwáyoq-wayukaraa ommá kétimonaune. miráimanibo keráwáqá taígani-qtataaqa makááe. mi-káyúkama akáyáámá timá tákáama kéitaune. ánibo mi-káyúkámá mirá kéte. 'ketáámá Ítiráaeo-wayukataa máunatae.' téta kétémanibo yemá íma mááe. ímiye. yemá paá Tááqtaani áikuyo-kayukabike mááe.

10 anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánómma minnáyaba ikatíqa íoro. ítáaro. Tááqtaama keráwáqtí aúkápíke yaímma-wayukama ánná yimínimma keráwáqá makákma aónaniye. miráinaq ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá tiyááka-kanaabi mayánoe. miráimanibo keráwáqá tirummá amí-yátááqá paá yáqtokaiyana keráwáqtí puí-kánááráq wínaq kemá anónnáma íraqô-meyamma matúq-matuq umá mái-yataaqa timénúne.

11 ánibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áikuyo-kayukabaq kétéye. 'móra-nakoma ááíqa umá uyátenama yawwéqma puí-kánááráq wemmá íma mamá táiq íniye.' téna Aágoma kétima-yimiye." téna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráiyé:

watáama Págamabaq áikuyo-kayukayatabae.

12 "Págamabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekák agayaa. min-nákómá tokóru-yakaa-puma téba-tebaqa áama yawíqmatama matokái-nakoni amuné-áímmá mirá-uráiyé:

13 kemá keráwáqtí márúqa káonaune. mi-márúkáká Tááqtaani náápaan-abiqtaraq wáiyé. miráimanibo keráwáqá ketíwíqa yáqtqoma akoqnáá uréq kekákáq tirummá kétimeraq kekákáq tirummá amíyamma íma aúpáqá kéyuwaae. móra-naqa Ááqtipaatima keqtábá téwai-nakoma keráwáqté máqe-uráiyé. áraimma wemá ketáama wárái-naqiye. ánibo keráwáqtí aúkápí mi-márúkáká Tááqtaama máitaq Ááqtipaatima ikámôwana pukáiyé. mi-kánááráqá keráwáqá íma anaaé umátíkaraae.

14 miráimanibo yaímma-yataaqa íma íraqôniq kéoe. keráwápímmá yaímma-wayukama Págamabaq máeta yemá Péiraama áaimma yáqtqoma akoqnáá

kéoe. Péiraani áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá wemá Péirakimma aráátiraiye. anaaékaq Péiraakini kaaqaari-áímmá Ítiráaeo-wayukama yiráá téna ‘maníókákáq wai-wamma agamá ákúq umákáá-kamma kanaarácq nánœ’ kétena ‘kumari-ááímmá kanaarácq inœ’ téna kúmiq-yataaqa urááe.

¹⁵ mirá kéowata yaímma keráwápi máe-kayukama Níkorááitin-anna-wayukati táí-wataama ítama akoqnáá kéoe.

¹⁶ miráinaqa keráwáqá tirummá waéráaro. Ímo miráinaqa pááqya-kanaabi keráwákáq yénúne. ániþo kemá tokóru-yakaa-puma tóyaupi matókáuna-punapo mi-káyúkátê ááiqa ónúne.

¹⁷ ániþo náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá ítama arutáino. Aágoma Áánûqtunopake áikuyo-kayukabaq kétiye. ‘náawabi Tááqtaama uyátáinaqa wemmá mórama wiyópake aáwaqa aúpácq wáimma aménúne. miráinaq kemá móra waayán-óqtámmá aménúne. min-óqtákáqá aúgen-awiqa agamaránúne. min-áwíqá íma móra-nakoma aónaniye. min-óqtámmô mayáina-nakoma wenamá kanaarácq aónaniye.’ téna Aágoma kétima-yimiye.” téna Ítuma óq-aimma Yóáanemma timá ámikaiye.

watáama Táiyátáéribaq áikuyo-kayukayatabae.

¹⁸ “Táiyátáéribaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áílkómá wekácq agayaa. Áánûqtun áanikoma wenaúrakoma miráuma ira autakáá kéitana titaukoma miráuma óqtakaa óniq-irabi áwáarara karáíye. mirá-nákóni amuné-áímmá keráwáqtópácq mirá-uraiye:

¹⁹ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqá waayúkama tirummá kéyimeq máqte-mayaima kaayoné umá mamá yíwáqnaa kéoe. kekákáq itáíq-itaiq umá yabíkáae. kemá káonaune. áqnáabaqa máqte-qtataakon áaimma miráuraamma íráqôniq uráámanibo íbêqa uyátá-maqma íráqôniq kéoe.

²⁰ miráimanibo móra-yataaqa íma íráqôniq kéoe. keráwáqá móra-inimma Yéteberimma ayúwáawana keráwáqtê máíye. min-ínílkómá ‘amuné-ínímúne’ kétimanibo wemá ketí mayái-wáyúkábímmá kumari-ááímmá waraígáae téna kéyiraatena maníókákáq agamá ákúq umákáá-kamma naígáae téna kéyiraatiye. mirán-ááímmá minná kaaqaari kétima-yikaiye.

²¹ kemá kanáá améq weni kúmiq-yataapike waeraíkáae téq túnnamanibo weni kumari-áuyánámmá yuwánîn-aqa paá kéitena arummá íma waékáíye.

²² itáaro. kemá aíqa í-yátáákárácq karigárácq min-ínílkómmá aménúne. ániþo náayuwabi min-ínílkótê kumari-ááímmá waré máíya-kayukama yirummá íma waeréta yinaaéma íumakaiyaqa kanaarácq mi-káyúkama anómma yíqa í-yátáákárácq ummaa-yátááqá mórai q umá yemmá yiménúne.

²³ máqtemma weni iyápógaracq karínápó yíkamonata puínoe. miráinata máqtemma áikuyo-kayukama aónainœ. kemá máqte-kayukati yúyánákárácq yirummá yaímma káonaune. ániþo keráwáqá móra-mora-yuti táaiqtaba meyammá timénúne.

²⁴ miráimanibo tébakaq-noininaukaqa Táiyátáéribaq máe-kayukayaba kétune. keráwáqá min-ínílkóni yirááti-yataaqa íma waréra Tááqtaani arunóbácq máinaaimma íma ítaraiyamma kemá káqon-ummaa-yataaqa keráwápímmá íma maránúne.

²⁵ miráimanibo mi-qtátááqá keráwáqá yáqtoraiyama mi-túpáámá kemá yénúna-kanaaraq yáqtoqma akoqnáá umá máero.

²⁶ ániḅo móra-nakoma ááiqa umá uyátēna wemá ketáaimma waqmé wégēna wení kanaaráqá mó ánatainaqa kemá náápaamma ketibomá tiména móraiḅ umá wemmá aménana maa-máráḅi-wáyúkama wenáménáápáq mánoe.

²⁷ mútúq-yanapo mara táwéraq púḅúyainikaa umá miráráá umá wení akoḅnááma wániye.

²⁸ miráinaqa kemá nokáapaq-wiyōqa anón-akoḅnaakoni awaaméqá aménúne.

²⁹ náawabi ááqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.

3

watáama Tááritibaq áíkuyo-kayukayabatae.

¹ Tááritibaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánúqtunopake maan-áíková wekáq agayaa. min-náková abapaké kaayaq-ááqómá Áánúqtunopake abapaké kaayaq-wiyókaráq kématorena wení amuné-áímmá mirá-uráie. keráwáqtí máqte-qtataariḅ on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqtábámá yemá maará téta kéte. ‘maamin-áíkúyó-káyúkáráqá matúq-matuq í-yátááqá wáie.’ téta miráimanibo ímiye. keráwáqá pukuráae.

² keráwáqá itó era tú wáí-yátááqá yúwáaro. keráwáqtí máqten-aaimma paá wána puíníqtaboa keráwáqá mamá akoḅnáá oro. máqte-qtataaqa keráwáqá miráuraamma ketí Áánúqtun-aurakaqa móra arupú-yataariḅ owaq íaonaraune.

³ naayóbáqa maamin átē-wataama ítama yáqtokaiyama minnáyaba tirummá waéqma kéitera yabíqma akoḅnáá oro. ániḅo íma itó éqa miráuma moyá-náková umá kemá yennamá keráwáqá mi-kánáámá ítimonanoe.

⁴ Tááritibaq keráwáqá yaímma-wayukama yíkaraamanibo yeráwáqtí unáákáqtóma kúmiq-yataaqtaba paí íma auḅyikaraiye. yemá mi-káyúkama kanaaráq mayánōpoata waayán-únákáqtomá mamaréta ketē uréire ínoe.

⁵ ániḅo náawabi ááiqa umá uyátainaqa min-náková waayán-únákáqtomá umákanune. miráinaq matúq-matuq í-áwíq-wánnáábikémá wenáwíqa íma yawígágyonune. ímiye. ketibon aúrakaqa wenáwíqa múte yauyéq Áánúqtuni kaqtó-wayukati aúbákaráq áwíqa múte yauyónúne.

⁶ náawabi ááqa wáinanama maan-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna ítuma Yóáanemma timá ámikáie. óq-aimea tiráie:

watáama Pírárépiabaq áíkuyo-kayukayatabae.

⁷ “Pírárépiabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánúqtunopake maan-áíková wekáq agayaa. aokaq-náqá árain-aai-naqa kima Tébitin-annayaba yokáie. mináápáákaráq oqtamá ítuaanana móra-nakoma íma keḅnáámmá aúyaqmaraniye. ániḅo oqtamá aúyaqmaraanana móra-nakoma keḅnáámmá íma ítuwaniye. min-aókáq árain-aai-nakoni amuné-áímmá mirá-uráie.

⁸ máqten-aaimma keráwáqá miráomma kemá káonatuwaune. ániḅo keráwáqá aónaaro. keráwáqtí túbáqá kemá oqtamá makáunana ítue wáimma móra-nakoma kanaaráq íma aúyaraniye. kemá káonaune. keráwápímmá pááqyamma akoḅnááma wáitaq ketáama kéware ketíwíqa íma kéwakaraae.

⁹ miráimanibo Tááqtaani áíkuyo-kayukabikemma yemá mirá kéte. ‘ketáámá ítíráaeo-wayukamune’ kétémanibo íma máeta ítáaro. kemá mi-káyúkámá mamá keráwáqtí títaupi yiraayutaúmmá má-ayikaanata kemá keráwáqtábá tikáanna aónanoe.

10 máqte-marabi-kayukama makáqma móra aíqa í-kánáámá maa-márábáq yíniye. keráwáqá ketáama yáqtoqma yaákare tiwé uráápoaq mi aíqa í-kánáábímmá kemá yayáa tikánúne.

11 kemá pááqya-kanaabi keráwákáqá yenúne. keráwáqá matoráiya-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá oro. móra-nakoma keráwáqti íráqô-meyamma paábaq matuwaíyábá yáqtoqma akoqnáá oro.

12 ánibo móra-nakoma ááíqa umá uyátainaqá kemá wemmá mamá keti Áánûqtuni aokaq-nákóni arúkáá umá itó-umakaanana aokaq-náúkémá íma yáubatuwena keqnáámmá máápaqa kóiniye. wekáqá keti Áánûqtun-awiqa agamaréq ketiboni márûkoni áwîqa agamaránúne. mi-márúkón áwîqa aúge-maruqa Yérútááre. mi-márúkómá keti Áánûqtunopake kumínimma weni márúkake yuwéna keti aúge-tiwikote kumíniye.

13 ánibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma álkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóáanemma timá ámikaiye. Ítuma óq-aimma tirákiye:

watáama Áréórátíabaq álkuyo-kayukayabatae.

14 “Áréórátíabaq álkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áíkómá wekáq min-nákómá árain-aikon áaimma máena Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorena wemá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-waigoni áaimma mákiye. min-nákóni amuné-áímmá keráwáqtoqpaq mirá-uraiye:

15 keráwáqá máqte-qtataariq on-áímmá kemá káonatuwaune. keráwáqá íma yaugikáá kéeq iraráá kégeq ímá kéoe. yaímma wayukama yaugikáá o-káyúkámá keqtábá yúyánámmá ketaamanibo yemá kemmá tiwéqtáma kéyuwaawana minnágoma íma kárutaiye. yaímma káqo-kayukama kokoq umá Aokaq-Áágóqtábá kéiteta ketáaimma kéwaraae. minná íráqône. miráimanibo keráwáqá aúkámakaariq umá máa-yuma ôriq umá táigoniq kéoe. keqtábá itáíq-itaiq kéunataae kétémanibo keráwáqá Aokaq-Áágómmá márute awéqtama kéyuweq ketáaimma íkewaraae. kemá keráwáqá kokoq kéeraq Aokaq-Áágóqtábá kéitera q ketáaimma waraígáae téq kétune.

16 miráimanibo keqtábá keráwáqá ira-úrámá íma kégeq yaugiqá íma kéumagoe. keráwáqá paá pááqyamma iraráá kégaapoq ketóyaupike wiráátima wirakánáá kéune.

17 keráwáqá maará téq kéte. ‘ketáámá netuqyaan-ótámmá maréqtaa máqte-qtataaqa netuqyaa makáunatae. ketáámá móra-yataaqtabama íma aqtórâriq kéunatae.’ kétémanibo keráwáqá táí-yataapi mááe. keráwáqá áwáyoq-wayukama maéq túramma karopáigitaq tiwapáá mááe. miráitaq kenamááriq maami-qtátááqá íma kanaarâq káonaae.

18 miráitaq maami-túyánámmá keráwáqá kétémunne. oótamma mamá íráqônig ínétama paá agamá táwí-aayapaqa apibí kéumatuwai-yataaqa keqtópake máyáaro. mayéqa keráwáqá móra-yataaqtabama íma tikánoe. tigaemá tiwaapááyaba waayán-únákáqtómá íma kúmiq-yataako paí auráinaq keqtópake máyáaro. keráwáqti karopaiyábá atóba-i-yataaqa keqtópake máyáaro. mayéqa keráwáqá kanaarâq aónanoe.

19 kemá mi-káyúkámá tikáimma yútiqa yímíqma anaaékaqa akoqnáá auránóe. kéqokeq-yaaimma mamá kárutayikaune. miráinaq keráwáqá tiyáátamma kuyéraq tírummá waéráaro.

²⁰ itáaro. kemá oqtaráqá itó-uma pagé-page kétune. náawabi ketáá iténa oqtamá ítikainaqa wení naaúpaq wenópaq uyábéma weté nanúne. weté aáwaqa naanana wemá ketê nániye.

²¹ ániibo náawabi ááíqa umá uyátainaqa wemmá timá áménana wemá ketê ketí náápaan-abiqtataraq maraq maína mórai q umá naayóbáqá kemá ááíqa umá uyátámatuweq ketiboní náápaan-abiqtataraq weté maraq máqe-uraune.

²² náawabi Aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye.

4

Áánûqtuni márûkaq wenáwîqa mûte yaútaae.

¹ minnáma ánatagitana kemá Yóáanema aónáúnama oqtamá ituwe Áánûqtuni márûkaq wáqe-uraiye. mimórá-áágómá kaapáúkaa kabámaraitaq itaúnama timá timikaiye: “maakáq uyuwó. anaaékaq pááq-ino-qtataaqa aráátenune.” téna tiráíye.

² páátákáá Aágoma Áánûqtunopake ketê máqe-uraimma Áánûqtuni márûqa aónáúnama mórama náápaan-abiqtatama wáqe-uraitana móra-naqa mikáq maraq máqe-uraiye.

³ min-nákómá maraq máqe-uraimma aónáúnana miráuma kawaa-óqtákáá umá karogaromá tágaguraiye. móra-aabotayakoma wení náápaan-abiqtataraga ikúyakaraitaq aónáúnama miráuma yaayána-oqtakorraa umá tágaguraiye.

⁴ miráuma móra-wayuka umá abapaké kaayaqté-kaayaqte náápaan-abiqtatagoma anó-naapaan-abiqtatagoni amakaqá yaúturaitana min-ábíqtátáráq anó-kayukama móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama mikáq-maraq máqe-uraae. min anó-kayukama Áánûqtuma kéwaraa-kayukama kawáá kéoe. yeráwáqá waayán-únákáqtómá umátoreta áwáarara kai-kámóqá yiqnókáqá kúbeqtokaae.

⁵ anón-abiqtatarake aabayú yóráitana áama kétitana wíyôn-aama tiráíye. anón-abiqtatagoni aúbáqá abapaké kaayaq-ómmá kúraqtokaawana kainíkáá kéeta wáqe-uraae. mi abapaké kaayaq-ómmá kúraqtokaama yetáaimma abapaké kaayaqá aágoma Áánûqtunopake wáíye.

⁶ anó-naapaan-abiqtatagoni aúbáqá móra-yataaqa wáqe-uraimma miráuma anó-kayukama kaapókáá umá tágaguraiye.

ániibo anó-naapaan-abiqtatagoni aúkápimma kaayaqté-kaayaqte-kamma maéwae kéo-kamma máqe-uraae. yeqtí yúrakoma netuqyaa wáena yóíparaa yinaaeépaqa yawááq-uraiye.

⁷ áqnáabaq maéwae kéo-kamma áwáábíq anó-putiraa (arááyane) uráíye. anaaé maéwae kéo-kamma miráuma awaiq-púrúmmákáákóráá uráíye. mamá mikáq maéwae kéo-kamma miráuma waayúka óíkaa uráíye. mamá írêq-kamma akikígómá arabêna uréire iníkáá uráíye.

⁸ mi kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma máqtemma móra-mora-waigoma abapaké móra yááyamma wáqe-uraiye. miráuraitana netuqyaa-yúrámmá yúbaqa yirunóbáq amegaaráq yawááq-uraiye. ániibo wágáágaraq nokáakaraqa maará téta tíq-tíq kéoe:

“aokaré. aokaré. aokaré.

uyátárain-Aanuqtuma máqten-akoqnaama yokáimma naayóbáqá wemá máqe-uraimma íbêqa máena anaaékaqa íniye.”

téta yemá í-aageta mirá kéte.

9 mi maéwae kéo-kamma yemá Áánûqtukaq náápaan-abiqtataraq yaaguyabí-yataaqtaba wení tágama-yataaqtaba téta wemmá matúq-matuq umá mái-nakoma “tíkáiye” tirááe.

10 ániibo maéwae kéo-kamma maará téta móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama matúq-matuq mái-Aanuqtuma náápaan-abiqtataraq wenaúbáq tipaké agéy mimórá táoqa yeqtí áwáarara kai-kámóqá náápaan-abiqtatagon aúbáq kéiyaabotuweta maará téta kéte:

11 “ketáái uyátaráana-nako! ketáái Áánûqtuo!

ení aúyánánápó máqte-qtataaqa tarôq uráánae.

máqte-qtataaqa emá tarôq uráanaboana tágama-yataakaraq yaaguyabí-yataakaraqa akoqnáágarag emá kanaaráq mayánóne.”
maará téta tirááe.

5

móra aúba-wannaama aúyaqmakaawana Yóáanema aónariye.

1 ániibo ayáánurapaqa Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq maraq máin-aukapaqa aónáúnana móra aúba-wannaama wáqe-uraiye. mi-kánnáágóni arunóbáqá amegaarákáráqá agamatán-áímmá wáqe-uraiye. ániibo abapaké kaayaq-aráátá-káwéqá minnánapo arááparaiye.

2 ániibo móra akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake anókaq ááyama téna tiráaiye: “náawaq íráqô-naqa máenawaq kanaráq maa-kánnáámá maténa káwékomma aukáqma agatániyô?” téna Áánûqtunopake kaqtô-nakoma tiráaiye.

3 miráimanibo mórama Áánûqtuni márûkake-nakowabi mórama maa-marábiké-nákówábi mara-áménáápáké-nákómá íma kanaaráq maami-kánnáámá agatétabi yorautíniye.

4 abáá ománibo móra-nakoma íráqô-naqa kanaaráq máimma íonaraapoana móra-nakoma mi-kánnáámá íma kanaaráq agaténa yoráutaiye. minnáyaba kemá tirummá itaq ibiqá yakáune.

5 ániibo móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukabike kemmá timá tímikaiye: “emá íma ibiqá yaraao. itáaro. móra-nakoma Yútaa-wayukabike áwáábíq-putiraa umá (arááyane) ááiqa uyátáraiye. wemá Tébitin-annabike áainare. wemá wenamá káwéqá aukátuwena maami-kánnáámá agatániye.” téna móra anó-nakoma Ítuqtaba kemmá timá tímikaiye.

Yóáanema tip-típi-araaqa aónariye.

6 náápaan-abiqtatagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma aukáapimma anó-kayukagaraq mórama tipí-típi-araaqa aónaraune. ikámaraawana púnikaa umá íto-uma máqe-uraiye. mi-típi-típi-aráákómá aqnókáq abapaké kaayaq-áwáyáámmá waéna abapaké kaayaq-áúrámmá wáqe-uraiye. minnáma yetáaimma abapaké kaayaq-áágómá Áánûqtunopake máqte-marabaq tímáykariye.

7 wemá náápaan-abiqtataraq uyáyoqména uténa min-nákóma mibáq maraq máin-ayaanurapake mi-kánnáámá matáaiye.

8 wemá maami-kánnáámá maténa kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq tipí-típi-araakoni aúbáq yipaq agoaq aónaraune. máqtemma anó-kayukama móra-mora-yuma imá yawaámma matoréta móra kugáiqma áwáarara kain-óqtákáá matokááe. ániibo

kugáiqma-yataapimma átê-akuq-umuma ógikaiye. yetáaimma Áánûqtuni aokaq-wáyúkátí nunamummá wáiyé.

⁹ ániibo yemá aúgen-ima maará téta tirááe:

“emá íráqô-naqa kanaaráq máanaboana maami-kánnáámá kanaaráq mayé káwéqa aukáqtuwanone.

yé ikámôwaa pukáane.

keqtáá ení naaenápó meyaníq uráanae.

waayúkama máqten-annabike máqten-aaipike máqten-aukaq-yugaraq máqte-marukake-kayukama

¹⁰ emá mamá yemmá ketáái Áánûqtuni anó-monoq-wayukama aúqyíkaraanama maa-márábí yabi ínoe.”

téta tirááe.

tipi-típi-araakon áwíqa máqtemma múte yaguyakááe.

¹¹ kemá Yóáanema keqnáámmá aónáúnama maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq taígani kegébá ayuraa kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake náápaan-abiqtatama ikúma yaútureta yáama ítarauone.

¹² yemá ááyama anókaq téta tirááe:

“maa-típi-típi-arááqá naayóbáqá ikámôwana pukáimma wemá kanaaráq akoqnáama mayéna máqten-iraqo-qtataaqa mayéna itaí-yátááqá mayéna náápaamma mayéna yaagumá mayéna tágama-yataaqa mayéna aúgau mayéna wemá kanaaráq mayániye.”

téta tirááe.

¹³ ániibo kemá Yóáane máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq urái-qtataakoni yáama ítaraunama máqte-qtataaqa Áánûqtuni márúkaq wái-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa mara-áménáápáq wái-qtataaqa únópí wái-qtataaqa máqte-qtataaqa máqten-aukapaq máqten-aukapakoni arunóbákáráq wái-qtataakoma itaúnata maará téta tirááe:

“náápaan-abiqtatararaq maraq mái-nakokaq tipi-típi-araakote kenákáráq ketáámá túgau aqmá ketáámá yaagumá kémauna kenákátí tágama-yataaqtaba kenákátí akoqnáá-yataaqtabagaraq matúq-matuq umá kétunatae.”

téta máqtemma tirááe.

¹⁴ miráinata kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma maará tirááe: “árainma waino.” tiyata móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama yipaq agéta Áánûqtuyaa Ítuma yenákáráq nunamummá kéteta yenákátí yíwíqa múte yaútae.

6

tipi-típi-araaqa Ítuma abapaké móra-kaweqa yamá aráápamaraan-auga-wannaama aukákaiye.

¹ kemá Yóáane aónáúnana tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama maténa áqnáabaq móra-kaweqa aukákaiye. aukáitaq itaúnama kaayaqté-kaayaqte máqe-urai-kapike móra-maqe-urai-kakoma aamá tí-wáigómá wíyôn-araa téna tirááe: “maabáq iyo.”

² titaq keqnáámmá aónáúnama waayán-ótímá móra-naqa mín-ótí ámûraaq aónaraune. mín-ótí ámûraaq mái-nakoma imá matóráitata móra uyátáni-kamoqa ámikaamma miráuma móra-nakoma ááiqa umá uyátarai-naqa améwaokaa-kamoqa ámikaae. miráitana wemá ááiqa kóurena netuqyaan-ááiqa umá uyátaniye.

3 áni^o tipí-tipí-araakoma mikáké kaayaq-káwéqá aukáitaq itaúnana anaaé máqe-urai-kama ááyama tiráiy^e: “maabáq iyo.” titaq

4 aónáúnana káqomma karogaron-ótímá imaamu-wámá pááq uráiy^e. miráitana móra-naqa ámúraaq mái-nakoma wemá akoqnáama maténa maa-márábí-káyúkátí kaayoné-yátááqá paábaq matuwáinata yegáráqá káqo-kayukama yikaminoe. miráinata wemmá ááiqá í-tókóru-yákáá-púmá ámika^e.

5 áni^o tipí-tipí-araakoma kaumo-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitaq itaúnana mamá mikáké máqe-urai-kama ááyama tiráiy^e: “maabáq iyo” titaq keqnáammá aónáúnama abugtán-ótí ámúraaq mái-nakoma móra yaináí-yátááqá (tikérima) ayáápi matokáiy^e.

6 áni^o kemá itaúnama maéwae kéo-kakon aukáapike móra-aikoma aamá téna maará-tiraiy^e: “móra kamáábauma móra-taoq-meyanawiqá kéaae. móra kaatopébauma móra-taoq-meyanawiqá kéaae. abo matawékararaq wááéni-nomma íma táwíq oro.” téna matawékararaq wááéni-nomma Áánúqtukaq amí-yátááriq umá ámenibo “íma táwíq oro” tiráiy^e.

7 tipí-tipí-araakoma kaayaqté-kaayaqte-kaweqa min-áubá-wánnaráq aráápamatama aukátúwáitaq itaúnana írêq-maewae-keo-kamma ááyama tiráiy^e: “maabáq iyo.” titaq keqnáammá

8 aónáúnama eqábu-otima min-ótí ámúraaq mái-nakoni áwíqa “puí-yátááqá” téta ááyaraawaq aónaraune. áni^o anaaé waqmé “áitabaq” pukáa-kayukati marúpaq iráiy^e. yenákámá “puí-yátááqá áitabakaraq” náapaamma mamá aarawaamá máqte-marabake kaayaqté-kaayaqtepike móra-aayapaq-wayukama yikaminoe. yeráwáqá tokóru-yakaa-punapo puyéta yáama keyainata puyéta karímá kémayeta puyéta marabín-ábááq-wámmá yíkamma puínoe.

9 tipí-tipí-araakoma móra-tiyaapaq-kaweqa yamá aráápamata-kannaama aukátúwáitaq aónáúnama yaímma pukáa-kayukati yimammá aónáúnata Áánúqtukaq amí-yátááq-yááréráqá aménáápáqá máqe-uraae. naayóbáqá mi-káyúkámá Áánúqtun-aama yáqtoqma akoqnáá uréta timáe uréire kéowata namuro-wáyúkámá yíkamowata pukááne.

10 min-ínákómá yááyama anókaq tirááe: “uyátaráana-nako, aokaq abo árai-naqa é máane. áni^o náaraq umá kanaaq yáwínaaq maa-márábí káyúkama mamá yainé tikakaa-waigoni anónnáma yemmá ánná yimínónô?” téta tirááe.

11 áni^o máqtemma ayáqtááqa waayán-únákáqtómá keyimena maará téna timá yímikaiy^e: “keráwáqá pááqya-kanaama aagaaro. anaaékaqa keráwáqtí namuro-wáyúkámá keráwáqtí móra-mayai-wayukagaraq túbáqawaayugaraq yíkamowata pukáániq móraiq umá tikamowaq keráwáqá pukááe. anaaékaqa yeráwáqá yoráuma kanaaráq ánatagiyana namuro-wáyúkámá yeráwáqtí anónnáma mayánoe.

12 áni^o tipí-tipí-araakoma abapaké móra-kaweqa yamé aráápamata-kannaama aukáqtúwáita keqnáammá aónáúnama maa-márábímmá anó-maruma yuráiy^e. áni^o aabaúgómá mamá waéqma abutámmá aúqma naayó-tópóqón-únákáá uráiy^e. áni^o wíyókoma mamá karogaromá auréna naaegoráá uráiy^e.

13 áni^o aabayákákémá wiyóqá yaráqmena marabí kuturáama miráuma kaben arammá ábu íkaraitana uwáágoma yoqmá arari umátúwáinikaa umá arammá marabí kuturááe.

14 aabayákógáráq ánatama yuwiqá yawátama útínikaa umá útúmena kóuraiy^e. áni^o máqtemma anugógáráq únópi máqten-aukapaq yaúturai-marukogaraq arari umá yarákááe.

15 maa-márábí anómma yabíkáa-wayukama anó-kamaani-kayukagaraq ááiq-wayukati kawáá-wáyúkágárq oótamma netuqyaa makáa-kayukagaraq yíwíqa wái-kayukagaraq kaqtó-mayai mayáa-kayukama ápéqa íma mayéta ápéqa mayéta o-káyúkágárq muríánóbáq abo anón-anugoni óqtan-ainobaq máqtemma aúpáq aúyokaae.

16 ániibo anón-anugoraq anón-oqtakokaq kááyeta maará-tiraae: “mapámera tímúraataa ya yawááq éra áúgugu umátikáaro! anó-naapaan-abiqtataraq máinakoni aúrakaqtaba tipí-típi-araakoni áyaqtaba áúgugu umátikáaro!

17 yenákatí anó-yiyamma yínna-taoqa íbêqa pááq kéipoata náawaq kanaaráq itó-uma akoqnáá kéena minnágoma uyátaniyo?” téta tiráae.

7

Ítiráeobake netuqyaa-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matáae.

1 minnáma ánatagitaq aónáúnama kaayaqté-kaayaqte Áánûqtunopake kaqtó-wayukama maa-márágóní téba-tebaq itó-uraae. yemá maa-márágóní kaayaqté-kaayaqte-aayaqqaq yáqtokaama móra maa-máráwábi únónábi yaawábi uwáá yoqumá íma matuwániye.

2 ániibo káqomma Áánûqtuni kaqtó-nakomma aónáúnana aabaúmá utain-áúkápáké iráíye. matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma wení awaaméqá mamé iráimma wemá anókaq ááyama kaayaqté-kaayaqtema Áánûqtunopake kaqtó-wayukama akoqnáama matéta maa-márágárq únókárq mamá táiq ínéta oyúyábá téna

3 wé mirá-tiraiye: “keráwáqá kabe-kabe umá maa-máráwábi únónábi yaayúrábi íma mamá táiq oro. áqnáabaq ketáái Áánûqtuni mayai-wáyúkátí yúwáayakaq awaaméq-yátááriq umá yikánúnatae.” téna tiráíye.

4 ániibo kemá itaúnata aarawaamá awaaméqá máyáamma yoraútowaq ítaraune. miráuma Ítiráeao-wayukabike máqten-annabike netuqyaa-káyúkárq (144,000) awaaméqá makááe.

5 miráitana Yútaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Arúbenin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Káátin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000)

6 Áátan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Náábatarin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Manáataan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000)

7 Tímionin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Aríbaen-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Íqtakaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000)

8 Tébirunin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Yótêbin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Péqtiamaanin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) máqtemma mi-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matáae.

netuqyaa-káyúkámá Áánûqtun anaaé wakáae.

9 minnáma ánatagitana keqnáámmá aónáúnama netuqyaammá aarawaamá áikutaama móra-nakoma yemá kanaaráq íma yorautíniye. máqtemma minónín-áukáqá máqte-marabakema ókon-okon-augaraq máqten-aipike-kayukama máqe-uraae. yemá máqtemma anó-naapaan-abiqtatagon-abaqa tipí-típi-araakon-abaqa itó-uraae. yemá ayáqtááqa waayán-únákáqtómá umáreta iyáápimma kóbén ánáraa-qtataqa matoréta máqe-uraae.

10 yemá anókaq ááyama téta tirááe: “ketáái Áánûqtuma anó-naapaan-abiqtataraq máitana tipi-típi-araakoma yenákáraké keqtáá yauwéqma tiwiráí-yátááqá kéíye.” téta tirááe.

11 ániibo máqtemma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama náápaan-abiqtataraq yaútûmareta móra-wayuka umá kaayaqte-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqte-kaayaqte maéwae kéo-kakaraq ikúma yaútûraae. náápaan-abiqtataraq yipaq agéta Áánûqtukaq nunamummá maará téta tirááe:

12 “árainé. mirá wáino.

ketáái Áánûqtuqtaba aúgaugaraq timukaráq matúq-matuq umá kémaraunatae. wenaúyánápiké tágagitababoqtaa máqte-qtataaqa aúyánápí kéitaipoqtaa wenáwíqa matúq-matuq umá yauyónúnatae.

wemmá mútúq-yaaguyabi-yataaqa áméro.

máqten-akoqnaagon áaimma máena wenáwíqa matúq-matuq umá yauyónúnatae. áraiqtbae. minnáma wáino.”

téta tirááe.

ibéqa min-ánná-wáyúkátí yíqa í-yátááqá ánatagiye.

13 ániibo mórama anó-nakoma timá tímikaimma: “mi-káyúkámá ayáqtááqa waayán-únákáqtóma umátokaamma yemá náayubiyó? ániibo yemá náan-akapakenaq irááó?” titaq

14 kemá yuwéqma maará téq timá ámikaune: “ketí anóko, enamááriq emá káonaane.” túnana wemá timá tímikaiye: “yemá mamin-ánnámá aíqa í-kánáábiké anómma yútiq-yataaqa mayéta ummaa-yátááqá matááe. ániibo yemá tipi-típi-araakoni naaeráké yeqtí unáákáqtóma tete uráawana yeqtí unáákáqtógoma waayámmá aúkáiye.

15 miráipoata yemá Áánûqtuni náápaan-abiqtatagoni aúbáqá itó kéoe.

ániibo wágááwa nokáámma weni aokaq-náúpáqá wekáq nunamummá kéitaae. miráitana Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq máena wemamááriq yemmá mayi yuwániye.

16 miráinata yemmá ókaraq yáama íma yéna keqnáámmá nonáá íyikena ínoe.

ániibo aaqá íma kautéta móra-yataakoma yúraqa íma amanna kuyikániye.

17 tipi-típi-araakoma náápaan aúkáapi mái-nakoma yeqtí kawáá-náqá mániye. wemá poqnommá wáinabaq yiwíqme wínata nokópiké aúwaraimma mayánoe. miráiyana Áánûqtuma wenamááriq yúrapike máqte-yiqnuma ayúnikaniye.” téna anó-nakoma timá tímikaiye.

8

tipi-típi-araaqa Ítuma abapaké kaayaq-káwéqá yamáta-kannaama aukákáiye.

1 tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitanama mikáké Áánûqtuni márûpaq pááqyamma ayáqtáá-kannaama íma aamá pááq uráíye.

2 kemá Yóáane aónáúnata abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtun aúbáq abapaké kaayaq-wéróq-ánámá yímikaae.

3 ániibo káqomma Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-qaaregoni waaqókáq ya itó-uraiye. wemá áwáarara kai-yáwáámmá íraqôn-akuqa í-yátááqá matokáiye. yemá íraqô-kuyumma í-kánámá ámikaamma

Áánûqtuni aokaq-ááráwáátí nunamummá mamá yorupamá náápaan-abiqtataraq maraq mái-nakoni aúbáq áwáarara kain-óqtá-tááréráq agamá ákûq umákanena uráíye.

4 ániibo íráqô-kuyun í-kánágóní úmûkogaraq Áánûqtuni aokaq-ááráwáátí nunamukógáráq yanaa uténa Áánûqtun-aubake kaqtô-nakoni ayáápike yuwéta Áánûqtunopaq yanaa utarááye.

5 mi-káqtô-nákómá íráqôn-aku-kana-taapeqa maténa Áánûqtukaq agamá ákûq umákai-irabike iráámma kúrakena mi-táápápmá maqmá ógiqmarena maa-márábí iyaabótúwáitana kukáíye. iyaabótúwáitana wíyôn-aama téna áa kááyaitana abayú kéyoraitana márúma yokáíye.

kaayaqte-kaayaqte Áánûqtunopake kaqtô-nakoma werôq-anabike werôqa yurááe.

6 abapaké kaayaq-káqtô-wáyúkámá Áánûqtunopake abapaké kaayaq-wérôq-ánámá matóráama werôqa yínéta mamá yokaa urááe.

7 ániibo áqnábaq móra-kaqto-nakoma wení werôqa yitana kaágáráq iragógáráq naaégáráq marabí iyaabótúwáawana kuqturááe. máqte-tama kaumo-áúkápáq móra-aayapaq iragómá kágitana máqten-aapepaqa iragómá karáíye.

8 anaaékaq-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitata anón-anuma iramá kainíkáá umá iyaabótúwáawana únópi kukéta kaumo-áúkápáq móra-aukapaqa waéqma naaemá aúkáíye.

9 únópi máqten-auwaraiq-kamma máimma kaumo ánnáiq owana móra-annama pukurááe. únópi-káárégómá kaumo ánnáiq owana móra-unopi-kaare-annama mamá yokíkuráíye.

10 má mikáq-káqtô-nákómá wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana mórana wiyókómá iraráá kamá ómmá kúraqmena wiyôpake marabí kukéta máqte-nokoma kaumo ánnáiq owana móra-anna-nopikaraq poqnopikáráq kurturáíye.

11 wiyóqá wíyôpake yaráqmena kúmí-waigon áwíqa “aabígaraq-irae.” minnágón-aaimma nopí kukétaboata ikaaqa kétéíye. kaumo ánnáiq owana móra-anna-nomma waéqma ikaaqa-ánnáiq urétaboata netuqyaammá mi-nómmá yaqnaa-káyúkámá pukááe.

12 ániibo káqo-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana aabaúmá wíyômma máqtemma wiyóqá mamá kaumo ánnáiq owana móra-annaiq mirá-uraae. móra-aukapaq aabaúgáráq móra-aukapaq wiyôkaraq máqte-wiyokogaraq móra-aukapaq kumayuqá aúkááe. miráitana wágáá-kanaagaraq nokáa-kanaama kaumo-kánáábíké móra-aayapaq íma tágaráíye.

13 miráimma ánatagitaq kemá aónáúnana mórana anón-akikigoma méyábáq aabayákáq arabéna uréire uráíye. miráitaq itáúnana anókaq ááyama tiráíye: “tirunô. tirunô. maa-márábí máa-noinin-aukaqa tirummá mayikáune. miráitata káqomma kaumo-káqtô-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yónáae temmá anómma yútiq-yataaqa aarawaabí páaq íniye.” téna anókaq ááyama tiráíye.

9

óqa kaumo-káqtô-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yurááe.

1 móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yitana mórama wiyókómá wiyôpake yuwéna marabí kukáitaq aónaraune. ániibo áitabaq abéyúmmá íma wáiq kíma ámikaae.

2 miráitana wemá min-áitábáq ítuwaitana úmúmma utaimmá anón-iragoni úmúkaa utaráiye. min-áitánóbáké utain-úmúkómá abaúgáráq uwáágokaraq mamá kumayugá aúkááye.

3 netuqyaa-tái-wámmá pítaaqá min-úmúpíké yuwéta marabí kukááe. miráitata yemá akoqnááma matáama miráuma uwabaaikóni akoqnáára q umá matááe.

4 ániibo yemá maará téta aamá matááe: “karaatataáqá íma namá ánatera máqte-qtataaqá maa-marábí karútaina-yataarabi yaamé íma namá ánataaro. miráimanibo mi-káyúkámá yúwáayakaq Áánûqtuni awaaméq-yátááqá íma matáaiya-kayukama yenamáa yúpuyoro.

5 maa-káyúkámá yíqa í-yátááqá móra-tiyaapaq-wiyokon-arupi yimínômanibo yemmá íma yíkamma púyoro.” téna maan-áímmá matááe. ániibo mi-kákómá waayúkama anómma yíqa yímikaimma miráuma uwabaaikómá yúpuitata yíqtaba onikáá uráiye.

6 mi-kánááráqá waayúkama puíáqtábá abáá-inomanibo íaonanoe. mi-kánááráqá áraimma puí-yátááqtábá ôriq umá yikánîmanibo puí-yátáákómá yeqtôpake péqmare kóiniye.

7 kemá mi-pitááqá aónáúnama oótigoma ááiqá ínena yokaa inikáá urááe. yeqtí yiqnókómá áwáarara kain-óqtákáá-kámóqá urááe. yóikoma miráuma waayúka óikaa uráiye.

8 yiqnótáugoma ayáqtááqá miráuma aaratí yiqnótáuraa uráiye. ániibo yíwáyaakoma miráuma anón-awaabiq-putigoni (arááyane) áwáyaakaa uráiye.

9 yíqtaaraqa aakaqá akoqnáá umá (káápaaraa) kúberaawana yaáyákoma miráuma netuqyaan-áyáremmá oótigoma kúma ááikaq yabitimáena kéwitana kabámînikaa umá wenáama anókariq uráiye.

10 yemá uwabaaikóni améráakaa umá uwaaqá yiméran aqtóráq wáqe-uraiye. yetiméráapi waayúkama yúpui-akoqnaama móra-tiyaapaq-wiyokoni-arupi wáqe-uraiye.

11 yeqtí yabikái-naqa wemá min-áitábáq abéyúmmá íma waéna kaqtó-naqiye. Íbaru-wayukati yáabimma mi-káqtó-nákóni áwíqqa Áábaronie. ániibo Karíki-ai pimma Aapóronie.

12 áqnáae-tiru-kanaama ánataguraimanibo kaayaq-tírú-kánáámá anaaéka q pááq íniye.

abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yuráiye.

13 abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitaq itaúnana kímora-ama kaayaqté-kaayaqte-yaummatapike kaayaqté-kaayaqte óqtan-awayaakoni aúkáapimma Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taareraqa áwáarara kain-ótáq-tááremá Áánûqtun aúbáq min-ámá

14 abapaké móra-kaqto-nakomma timá-amitana wení werôq-anama matórái-waigoma timá ámikaiye: “Áánûqtunopake kaayaqté-kaayaqte kaqtó-wayukama anó-nomma Yúpáréti-nokaq ánnáma matáamma emá kanaarácq iyúwénata kóro.” téna timá ámikaiye.

15 wemá Áánûqtuni kaayaqté-kaayaqte-kaqto-wayukama iyúkaimma yemá yokaa éta máqtemma aarawaamá mamá kaumo ánáaiq owata móra-annama

yíkamiyata puínoe. mi-káqtó-wáyúkámá yemá mi-kánááyábá mi-túpááyábá mi-kíyóqtábá min-áúqtábá yokaa uráaqtataboata yemmá iyúkaiye.

¹⁶ ániibo oóti ámúraaqa ááiq-wayukama máa-kayukama netuqyaa táwígani (200 mírioni) kegébá ayuraa pááq uráiyie. miráitaaq nōraa umábiyo téq ítaaraune.

¹⁷ ániibo kemá miráuma kaikáá umá min-ótímá aónáúnata waayúkama min-ótí ámúraaqa máe-kayukati yúyawaakoma mirá-uraiye. waayúkama akoqnáá-puyaqa kúbekaama iragóráá tágama yóikomma eqábuma miráuma-wayukama máqe-uraae. máqten-otigoni aqnómmá miráuma anón-awaabiq-putima (arááyane) aqnókáá uráiyie. ániibo yóyaupike abááq-íragógáráq úmúkogaraq uwaaq-áitógáráq yá-uraae.

¹⁸ maami-káúmó-táwí-yátáákáké máqte-kayukama kaumo ánnáiq owana móra-annama yíkamowata pukááe. miráowana min-íragógáráq úmúkogaraq uwaaq-áitógáráq oótigoni yóyaupike pááq-umayikaraae.

¹⁹ máqten-otigoni akoqnáama yóyaupikaraq yiméráapikaraq wáqe-uraae. yiméráakoma miráuma irakabayaakáá uráitana óq-aqnomma wáqe-uraiye. miráitata minnárake waayúkama kéyupuiye.

²⁰ máqtemma káqo-kayukama maami-káúmó-táwí-yátáápkémmá ípukaama yemá yirummá íwaereta yemá iyáánapo taróq o-qtátáákómá yinaaemma iyumakaraae. ímiye. yemá waátágoqaq aágokaraq tíq-tíq kéeta yemá mi-qtátáákómá áwáarara kain-óqtánápógáráq páá óqtanapogaraq yaanapógáráq iyáánapo taróq o-qtátáákókáq yúyánámmá kémaraae. mi-qtátáákómá aúramma íaonena aamá íitena uréire íurai-qtataaqa máqtemma yaaguyakááe.

²¹ mi-káyúkámá yaímma-wayukama yíkamma puyéta uwaatagááníq éta kebó-yátááqá waréta moyámmá mayéta uráámanibo mi-qtátáákóqtábá íma yirummá éta waekááe.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Yóáanemma aúba-wannaama ámitana naráiyie.

¹ mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana mórama akoqnáá-kaqto-naqa Áánûqtuni márûpake kukáiyie. wenaúraqa konnámá aqména aabotáyákómá aqnókáqá yaútúraiye. óikoma tágama aakáá karáitana aítaukoma miráuma arúmmá kamá yaútínikaa uráiyie.

² wemá pááqyan-aba-wannaama ayáápimma matokáitana min-ábáb-wánnáágómá agátátuwe wáqe-uraiye. wemá ayáánurapaq-aitauqa árúqma únópi maréna ayáánepaq-aitauqa árúqma páá marabáq makáiyie.

³ ániibo wemá anókaq wááqa yimmá miráuma anón-awaabiq-putiraa (arááyane) umá wááqa yuráiyie. wemá miráuma wááqa yitana abapaké kaayaq-wiyón-áamá kabámitata tirááe.

⁴ mi-wiyón-áamá timátúwáitaq kemá min-áímmô timmá agayánáe téq únana Áánûqtuni márûpake móra-aikoma maará-tiraiye: “min-áímmá abapaké kaayaq-wiyón-áará timmá minnáma aúyánápi matoraa. aúba-wannaabimma íagayaa.” téna tiráiyie.

⁵ ániibo mi-káqtó-nákómmá keqnáámmá kemá aónarauna-waigoma únópikaráq marabákáráq ító-uma máena ayáánuramma múte yaútaiye.

⁶ miráitana wemá matúq-matuq umá kémai-nakoqtaba mi-káqtó-náqá wenáiyaba tikáiyana akoqnáá umákaikaae téna tiráiyie. Áánûqtu wiyóma máqte-qtataaqa mipí wáitana maragáráq máqte-qtataaqa mibáq wáitana únókáráq

máqte-qtataaqa mipí wáitana wemá tarôq uráiyē. Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyē: “awé-í-kánáámá ánataguráiyē.

⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana wááqa yínēna ínna-taoqa Áánûqtuni aúpáq-áúyánámmá wení amuné-wáyúkámá átē-wataabi timá yímikaimma abarokáq pááq ínana tiráátiniyē.

⁸ ánibo min-áílkómá Áánûqtuni márûpake ókaraq timá tímikainiq umá keqnáámmá tiráiyē: “Áánûqtuni kaqtó-naqa únópikáráq marabákáráq itó-uma mái-nakoni ayáápi min-áúbá-wánnáámá agátatuwena wáimma ko-mayaa.” téna timá tímikáiyē.

⁹ mikáké kemá Áánûqtuni kaqtó-nakoni amakaq uréq timá ámikaune: “mipááqyán-áúbá-wánnáámá timiyo.” túnana wemá tiráiyē: “maaminná emá maté naao. áyaqnoabaq ikaa tñimanibo óyaukaq átē umá kopaaq átéráá íniyē.” téna timá tímikáiyē.

¹⁰ wemá mirá-timatuwaitaq Áánûqtuni kaqtó-nakoni ayáápike pááqyanaama mamá naráune. naúnama tóyaukaqa miráuma kopaaq átē uráimanibo nawíkатуаunana tíyaqnoabaq ikaa tiráiyē.

¹¹ wemá maará téna timá tímikáiyē: “emá keqnáámmá Áánûqtuni amuné-áímmá máqten-anna-wayukayopaq máqte-marabaq máqten-aipi anómma yabikáiya-kayukabakaraq mó timá-yimiyo.” téna tiráiyē.

11

kaayaq-nákórátá watáama tirááye.

¹ kemmá ayáqtááq maqmá aónai-yatama tímikaamma timá tímikaae: “emá itó-ure Áánûqtuni aokaq-náúpakáráq Áánûqtukaq amí-yátááqá amē-taaregaraq máqte-wayukama Áánûqtukaq nunamummá mibáq kéitaa mi-tátánápó maqmá aónaao.

² miráimanibo aokaq-nákóní naamátûpaq íma maqmá aónaao. naamátûpaq mi-márúqá Yéqtaaeo-wayukama íma Íbaru-wayukama máewata yiyáápi yímikaae. mi-káyúkámá Yérútáárebaq aokaq-márúqá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi yatámmeta uréire ínoe.

³ miráinaq kaayaq-nákórátá keqtábá áraimma tíya-nakama apekiráq-únákáqtó kúbereta yenákámá amuné-áímmá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi (1,260 de) yiyúwánana tíyóye.

⁴ yenákámá miráuma kaayaq-óribéti-yaráá óyana ómmá kaayaq-yááréráq máqte-marabaq-wayukati uyátárai-nakoni aúbáq itó-uraaye.

⁵ ánibo yaímma-wayukama yenákámá táígoma yikaíkáae téta yenákátí yóyaupike iramá yá-awitata yenákátí namuro-wáyúkámá kamá kautíniyē. owé. móra-nakoma yenákámá mamá táíq ínnama áaiqtaba miráráá umá wemá puíniyē.

⁶ yenákámá akoqnáama yokááyapoata aabayámmá yáqtoqma Áánûqtuni amuné-áímmá tíya-taoqa aaqá íma yíniyē. ánibo yenákámá akoqnáama yokááyapoata máqte-nomma mamá kanaaráq waéqma naaemá auréta maa-marábí-káyúkámá máqte-qtataariq umá mamá kanaaráq táíq íyóye. máqte-tupaama yenákámá mirá-qtátááriq óyáae tétama kanaaráq paá mirá-iyoye.

⁷yenákámá timá ánatatuwaiyanama min-ábááq-wákómá abéyúmmá íma wáin-aitanobake uwíniye. uténa yenákáqtê ááíqa mú-iniye. miráéna yenákámá uyátena yíkaminata puíyóye.

⁸miráínana yenákátí arááq-yuma mi anó-marukoni anón-api pareráq íyóye. yenákátí anó-naqa mimórá-márúkák qaapaq-yátáq pukáitaq yenákátí arááq-yuma pareráq íyóye. Tótóma-marukaa Íqtíbi-marukaagaraq mi-márúkáré.

⁹waayúkama ókon-oko-yugaraq máqte-marabakemma máqten-aikaraqa yaímma máqten-annabike-kayukama min-nákátí arááq-yuma kaumo-kánáámá karagébama-yuramma aónanoe. miráinata yemá íma iyuwáiyata min-nákámá íma mamá utánoe.

¹⁰ánibo maa-márábí-káyúkámá min-nákámó puyóyaqtabama ôriq umá yimuqá maréta imá yéta anón-aawaqa agamá mutaammá maqma néta aiqta-táúmá yoqmá yeqtí aanábó-wáyúkámá yiméta ínoe. ánibo mi-kááyáq-ámúné-nákórátámá aarawaamá maa-márábí máa-kayukama yíqa í-yátááqá yímikaipoata íyámma umáyikaraae.

¹¹kaumo-kánáámá (3 1/2) ánatagitana Áánûqtuma wení aáma yímena yúwaraimma yepí maréna itata yenákámá itó íyata waayúkama keyimoneta ôriq umá yáaqa kániye.

¹²yenákámá itáiyana móra-aikoma Áánûqtuni márûpake anókaq yááyama tíniye: “kenákámá maabáq úyokao.” téna tíniye. yenákámá Áánûqtuni márûpaq uyéta konnápí uyáberaiyata máqtemma namuro-wáyúkámá yimónáiyata uwíyóye.

¹³mirámó kéina mikák anó-maruma yéna tiyáákaaiyapake móra-aayapaq táwíq umátuwaniye. ánibo netuqyaa-káyúkámá (7,000) yíkaminata puínoe. miráitata tébakaq-wayukama paá máe-kayukama anómma yáaqa káinata Áánûqtuma wení márúkaq mái-naqa wenáwíqa múte yauwínoe.

¹⁴kaayaqá anón-ummaa-yataaqa miraráá umá ánataginiye. pááqya-kanaabi kaumo-úmmáá-yátááqá pááq íniye.

abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yuráiyé.

¹⁵abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana Áánûqtuni márûpaq aagómá anókaq tirááe: “maa-márámá Áánûqtunagaraq wemá mamá timákarai-nakonama káuraiye. ánibo maa-márámá matúq-matuq umá yabi íniye.” téta tirááe.

¹⁶ánibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama yeqtí náápaayibiqtataraq Áánûqtuni aúbáq yipa ayéta Áánûqtukaq nunamummá mirá téta ¹⁷tirááe:

“uyátárain-Aanuqtuo, eqtábá ketáámá timuqá kémaranatae.

máqten-akoqnaama yokáne.

íbêqa emá maé naayóbákaráqá máqe-uraane.

ení anón-akoqnaarake emá maa-márámá áaimma átama yabi éwaniq kéone.

¹⁸maa-márábí-káyúkámá íyámma uráámanibo ení áyámma pááq kéiyé.

íbêqa pukáa-kayukama ítama yaináí-kánáámá pááq kéiyé.

íbêqa ení mayai-wáyúkágáráq ení amuné-wáyúkágáráq ení aokaq-wáyúkágáráq máqtemma wenáwíqa yaaguyábô-kayukama yíwíqa wáí-kayukama yíwíqa íwai-kayukagaraq anónnáma íráqô-meyamma yimínónna-kanaaraqiye.

íbêqa maa-márámá mamá táiq éwao-kayukama yemma mamá táiq í-kánáaraqíye.”

téta tirááe.

¹⁹ yemá mirá-timatuweta yemá Áánûqtuni márûpaq aokaq-námma ítuwaawana óqtan-anaamma Áánûqtuni aúmatan-aimma Móteti agatáimma wení aokaq-náupáq wáitata máqtemma aónaraae. ániibo aabayúma kamá yupayo umá wéyáwé kéitana áma kááyaitana wíyôn-aama kéitana márúma kéyoraitana kaábaramma kukáíye.

12

aaragóté anó-kumurokoma

¹ móra anón-awaameqa Áánûqtuni márûpaq páaq uráíye. minnágoma mirá-uraiye. móra-inimma máena aneqá aabaúmá maqmá atáá-uma wáqtó íyáanikaa uráíye. miráitana wíyõmma aítaukoni aménáápáqá wáqe-uraiye. ániibo aqnókáqá tiyááka umá kaayaq-wíyóqá kámokaa umá aqtokáíye.

² wemá amûkaraq máqe-uraitana iyápo akái-áíqá uráíye. miráitana aíqa õriq itana wááqa kéyena iyápo akánéna uráíye.

³ miráitana Áánûqtuni márûpaq káqon-awaameqa páaq uráíye. min-áwááméqá mirá-uraiye. mórama anó-karogaro-kumuromma máqe-uraiye. minnáma abapaké kaayaq-áqnómmá waéna tiyááka-awayaammaa aqnókáq wáqe-uraiye. ániibo abapaké kaayaq-náápáá-kámóqá máqten-aqnokaqa wáqe-uraiye.

⁴ améráakoma kaumo-wíyókáwápíké mórama wíyókake kuyúqma márúte marabí iyaabótukaae. mi-kúmúrókómmá iyápo akánéna in-ínikóní aúbáq itó-uma máena min-ínikómá iyápo akáinaq min-iyápo ikámma nánáae téna awé uráíye.

⁵ min-ínikómá iyápo má inaamaí marákáraiye. min-iyápógómá anaaékaqa akoqnáá-yatanapo aarawaamá yabíqikaniye. ániibo min-ínikómá iyápo ákátuwaitata páátákáá min-iyápómá awíqmeta yanaa kóuraae. yemá Áánûqtukaq awíqma uyéta wení náápaan-abiqtataraq utááe.

⁶ ániibo min-ínikómá péqmarena waayúka íma máa-kaqmaapaq kóuraiye. min-áúkápáqá Áánûqtuma mamá mi-márúqá yokaa umákaraitata kawáá umáketeta ááwaqa maténa miráuma netuqyaa-kánáámá (1,260 de) min-ínikómá máqe-uraiye.

⁷ Áánûqtuni márûpaq anón-aiíqa páaq uráíye. Mááíkorogaraq wení kaqtó-wayukagaraq anó-kumurokomma ááíqa urááe. mi-kúmúrókógáráq wení kaqtó-wayukate ááíqa uráánamanibo

⁸ yeqtí akoqnááma íma wáqe-urapoata ááíqa íma uyátaraae. miráipoata Mááíkoroma ókaraq Áánûqtuni márûpaqa wenõpaq íma máqe-uraiye.

⁹ ániibo anó-kumurokoma wemá naayóbáqá min-íráákábáyáámá áwíqa Tááqtae máqe-uraiye. wemá máqte-marabí-kayukama kaaqaari-áímmá timá-yimena makatéwaine. abo min-ánó-kúmúrókómá wení kaqtó-wayukagaraq Áánûqtuni márûpake márúte iyaabótúwáawata maa-márabí kukááe.

¹⁰ mikáké Áánûqtuni márûpaqa móra-aimma itaúnana anókaq ááyama maará-tiraiye: “íbêqa ketáái Áánûqtuma wení akoqnáá-kanaagaraq wení yabí i-kanaagaraq páaq immá keqtáá yauwéqma kétiwirai-taokaraq abarokáq páaq kéíye. Áánûqtuma mamá timákarai-nakoni anó-naapaamma kéíye. min-nákómá ketáái tibáqawaaraayuma mamá yúbi makái-nakoma ketáái Áánûqtuni aúbáq

wágááwabi nokáámma yúbi makái-nakomma íbêqa Áánûqtuni márûkake márúte kéiyabotuwaae.

11 ketáái tîbâqawaraayuti yúbi makáe-nakoma íma makatítatapoata wemma uyátáraae. tipi-tipi-araakoni naaeráké akoqnáama mayéta yetáama Ítuqtaba téta yemá puíyábá íma kéqaraapoata ááiqqa uyátáraae.

12 keráwáqá máqtemma Áánûqtuni márûpaq máa-kayukaa timuqá máráaro. minnáyaba Tááqtaama wení kanaamá pááqyamma awaararîq íníniq kéitanaboana wemá anón-ayakaraq marabî-káyúkáyôpaq kukáiyee." téna min-áíkomá Áánûqtuni márûpake tiráiyee.

13 min-ánó-kúmúrókómá iyaabótúwáawana kégumenama aónaimma maa-márábí máqe-urena min-íníkomá inaamaí marákárain-inikoni anaáe wakáiyee.

14 miráitana min-íníkomá anón-akikigoni máka-aayamma ámikaae. anó-kumurokoqtaba wemá arabêna wenamáápaq kaqmááq-marabaq waayúka íma máapaq mánena kóuraiye. min-áukápáqá aáwakaqa íráqôniq umá kawáá uréta kaumo-káritímáátigáráq abapaké móra-wiyomma mibáq máqe-uráiyee.

15 mi-kúmúrókómá wení óyaupike nommá wiqmá yukáiyee. witúwáitana min-íníkomá anó-nokaa auména kégoena min-íníkomá waqména kóuráiyee. mi-kúmúrókómá min-íníqtábá nawíkainana puíkáae téna uráiyee.

16 miráitana maragómá min-ínímmá áwáqnaa uráiyee. maragómá kekoqá magéna óyaukaa min-ánón-nókomá anó-kumurokon óyaupike yi-nómmá nawíkatakaiye.

17 ánibo anó-kumurokoma min-íníkomá áyamma umákana wení yaímma-iyapo-annate ááiqqa mó-umayikanena uráiyee. mi-káyúkámá yemá Áánûqtuni ámáan-aimma kéwareta Ítun-aayaba kététa anaáe waréwaone.

18 min-ánó-kúmúrókómá únókóni aqtamáábaq itó-uráiyee.

13

kaayaq-ábááq-wámmá utarááye.

1 miráitana abááq-wámmá aónáunana únópiké utaréna tiyááka-awaayakaraq abapaké kaayaq-áqnómá wáqe-uráiyee. mi-kákóni áwáayakaqa tiyááka-naapaakamoqa wáqe-uráiyee. yiqnókáq táí-awikaraq akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba wáqe-uráiyee.

2 mí-kámmá aónáunama anón-awaabiq-putiraa kapoq-kápoqa uráiyee. aítaukoma anón-awaabiq-iyakaa uráiyee. óyaukoma anómma áwáábîq-putiraakaakoni (arááyane)" akáá umá máiyoo? náawaq kanaaráq wemma ááiqqa umákaniyo?" téta tirááe.

3-4 missing?

5 miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábááq-wákómá akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba timmá wení akoqnáárame kaayaq-wáyúká umá kaayaqte-kaayaqte-wiyomma maéna mirá-uráiyee.

6 óyauqa ógaakena Áánûqtuqtaba akáyáán-áímmá timákana Áánûqtuni áwíqtaba wení márûpaqa maéwao-kayukatabagaraq akáyáán-áímmá tirááe.

7 miráitana Áánûqtuma min-ábááq-wákómá ayúwáitana Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá wení aménáápáqá máewana ókon-okon-augaraq-wayukaraq máqte-marabake-kayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqte-kamaanigaraq min-ábááq-wákóni akoqnáama aménáápáqá máqte-kayukama máqe-uráae.

8 máqtemma marabí-káyúkámá yeqtí yíwíqa matúq-matuq umá mái-wannaama Áánûqtuma maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urái-kannaabimma íma wáinna-yuma yemá abááq-wákómá wekâq nunamummá tínoe. mi-kánnáámá naayóbáqá tipi-típigoni áraaqa ikámôwana pukâi-waigoni aúba-wannae.

9 náawabi aáqa wáinna-nakoma maamin-áímmá ítama akoqnáá íno.

10 keráwáqá týúwáinaq ánná umátikaiyama kanaarâq keráwáqá ánná ínoe. keráwáqá tokóru-yakaa-punapo ikamínéta íyanama keráwáqá tokóru-yakaa-punapo tükaminoe. miráipoana Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá akoqnáá umá yáqtokero.

11 kâqomma móra-abaq-wama aónúnana marabíké abarokâq uráíye. min-ábááq-nákóni aqnópíké utaaín-áwááyákómá tipi-típi-awaayakorraa uráitana anókumurokoraa aamá tiráíye.

12 maamin-ábááq-wákómá áqnáaen-abaq-wakoni akoqnááama aménápáqá máqe-uráíye. anaaékaq-abaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata áqnáabaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata áqnáabaq-abaq-wakaq nunamummá kéte. áqnáaen-abaq-wama ikámôwana náomma kamá atóbarai-wakoe.

13 anaaékaq yiráin-abaq-wakoma anón-awaameqa ôriq umá tarôq kéíye. móra-anon-awaameqa mirá kéíye. aarawaatí yúrapimma wíyôpake iramá mamá aúqmáraitana kamáena marabí kukáíye.

14 miráitana min-ábááq-wámá Áánûqtu yúwáitana anón-awaameqnapo taígani-kayukama makákáíye. min-áwááméq-yátááqá áqnáae-abaq-wakoni aúbâq tarôq uráíye. máqte-marabi-kayukama áqnáae-abaq-waqtaba tímá yímitana “wéní amammá tarôq oro.” tiráíye. mirá kéeq wemmá tokóru-yakaa-punapo náomma karáine atóbarai-kamma yaaguyabíyátábá tiráíye.

15 miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábááq-wámá aáma min-ámápi ámitana aamá kanaarâq tínata náayuwabi min-ámákâq íma nunamummá tíyataboata yíkamiyata puínoe.

16 máqte-kayukama yíwíqa íwai-kayukagaraq yíwíqa wái-kayukagaraq oótamma makáa-kayukagaraq áwáyoq-kayukagaraq máqte mayái máyáa-kayukama ápéqa matáa-kayukagaraq ápéqa ímataa-kayukagaraq máqte-kayukama anaaékaq-abaq-wakoma mamá aúqyíkama móra-awaameq-aubauma iyáánurapakaraq yúwáayakaq matááe.

17 miráinana náanakoabi abááq-wákóni awaaméq-áúbámá íma maténama wemá íma meyámmá mayéna móra-yataaqa íma meyáníq kanaarâq íniye. abááq-wákóni awaaméq-áúbámá mirá kéíye. wenáwíre. náápaamma wenáwíkon awaaméré.

18 awaaméq-áuyábámá aupaq-ááíkómá mamá ôriq umá tágama-itai-yataaqtaba kákáíye. náawabi aá kéitainana-nakoma máinama abááq-wákóni náápaayaba aúyánápi maíno. mi-náápáámmá móra-nakonnae. abapaké móra abapaké móragaraq abapaké móragarare (666).

14

yeráwáqá taíganimma (144,000) aúgen-ima tirááe.

1 kemá aónúnana Tááíoni-anuraqa tipi-típi-araakoma itó-uraitata aarawaamá taíganimma (144,000) itó-uma máqe-uraae. tipi-típi-araakoni áwíkarâq aboán áwíqa yúwáayakaqa máqe-uraae.

² kemá itaúnana Áánûqtuni márûpake móra-aikoma téna noniya áaraa kétena anómma wíyôn-aaraa tiráiyē. min-áímmá itaúnama imá teníkáá umá náriq-naraaq-yataakoma áama tiráiyē.

³ náápaan-abiqtatagoni aúbáq wáin-aukapaq máeta kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakoni aúbákáráq móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukati yúbákáráq mi-táígní-káyúkámá (144,000) marabiké yíwíkaí-kayukama aúgen-ima tirááē. min-ímá káqo-kayukama íma kanaaráq kéte.

⁴ maami-káyúkámá aaranaatéma mórabi máqe-uraaē. yeráwáqá tipí-tipí-araakoma winnápáq waqméta uréire kéoe. marabí máa-kayukati aúkápíke yíwíkena yeráwáqá áqnáábariq umá Áánûqtukaq tipí-tipí-araakokaraq yimi-yátááré.

⁵ yeráwáqá yóyaupíke kaaqaari-áímmá íma téta móra-otaamma Áánûqtun-aurakaq yepímmá íma wáiyē.

kaumomá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukama

⁶ miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtunopake mórama kaqtó-nakoma yanaa arabéna uráiyē. wemá átê-wataama matúq-matuq umá máí-wataagaraq uréna maa-márábí-káyúkámá timá-yiminena máqte-kamaanigaraq ókon-okon-augaraq-wayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqten-anna-wayukama timá yímikáiyē.

⁷ anókaq ááyama téna maará-tiraiyē: “waayúkama yaináníq-kanaama pááq uráibo Áánûqtuqtaba ikatíq éraq wení anó-qtataqtaba wenáwíqa múte yaúyóro. Áánûqtuma wení márûpaq maragáráq únókáráq poqnokáráq taròq uráinakomma wekák nunamummá tero.” téna mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake tiráiyē.

⁸ Áánûqtunopake iráí-kaqto-nakoni anaaé móra-kaqto-nako iréna mirá téna tiráiyē: “Pébiróniqa anó-maruqa yawarápamataae. Pébiróni-wayukama yeqtí táwí-aamma máqten-aukapaq-wayukama yiráátiraaē. mirápóata máqten-aukapaq-wayukama aúqyíkáama Áánûqtuni áyámma matááē.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyē.

⁹ yenákátí yinaaéma káqo-kaqto-nakoma Áánûqtunopake iréna maará téna anókaq ááyama tiráiyē: “móra-nakoma abááq-wákókáq wení amakókáráq nunamummá tinnama abááq-wákóní awaaméq-áúbámá aúwáayakaq mayénama

¹⁰ min-nákómá Áánûqtuni akoqnáá-ayamma mayániyē. min-nákómá Áánûqtuni aokaq-káqtó-wáyúkáyôpaq tipí-tipí-araakonopakaraq iranápó uwaaq-áitókógáráq irá aráinana aíqa ôriq umá íniyē.

¹¹ mi-káyúkámá abááq-wákókáq wení amakókáq nunamummá tíyama yúwáayakaq abááq-wákóní awaaméq-áúbámá mayétama miráráá umá yíqa ínoe. yíqa íq-íq ínoe. minnáyaba úmúmma yíqa ínna-waigoqtaba watúq-watuq umá uwíniyē.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyē.

¹² miráitana mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni ámáan-aimma waréta Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íya-yuma akoqnáá umá yáqtokero.

¹³ mikáké móra-aimma Áánûqtuni márûpake itaúnana min-áímmá téna tiráiyē: “aúbabi agayaaō. yemá íbêq-kanaarake Ítu Káríqtoma wekáqtábá éta pukáiyayayukama yimuqá kémaraae. Aokaq-Áágómá minnáyaba ‘owé’ kétiyē. íbêqa yeqtí akoqnáá-mayaiyataba kanaaráq agánoe. yeráwáqá yeqtí íráqôn-aikaraq wínoe.” mi-káqtó-nákómá tiráiyē.

marabiké aáwaqa mayai-kánáámá abarokáq uráiyé.

¹⁴ ániibo aónáúnana waayá-kónnámá wáqe-uraitana mi-kónnákáq Waayúkagon Áráakaa-naqa máqe-uráiyé. min-nákóni aqnókáqá náápaa-kamoqa aqtokéna ayáápimma áanaiq púrää-qtátááqá matokáiyé.

¹⁵ ániibo mórama kaqtó-nakoma Áánûqtunopake aokaq-náúpáké yaúbama kukéna anókaq ááyama konnákáq mái-nakomma maará téna timá ámikaiye: “ení púrää-qtátááqánpó marabikén-ááwáqá yuraraao. yorupái-kánáámá abarokáq uráitana marabikén-ááwákómá ábu karáiyé.” téna titana

¹⁶ min-nákómá konnákáq máena wení púrää-qtátáánápó marabiké ábukain aáwaqa yurákáiyé.

¹⁷ keqnáámmá aónáúnana káqo-kaqto-nakoma aokaq-náúpáké Áánûqtuni márûpaqa ayáápimma púrää-qtátáákáráq matoréna kukáiyé.

¹⁸ ániibo káqomma Áánûqtuni kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taerake kukáiyé. wemá iratábá akoqnáama matáiyé. anókaq ááyama min-nákómá áanaiq púrää-qtátááqá yokái-nakomma timá ámikaiye: “maa-márábin-ááwáqá ábu karáipoata ánnábike arammá yuraraao.” téna tíráiyé.

¹⁹ abo ánnábike arammá yuráqma iyaabóma ánáapi kaqmá anommá paábaqtaa urááe. kaqmá ánáamma wenáaimma Áánûqtuni áyáne.

²⁰ kaqmá ánáamma Ítiráaeo-wayukama nunamummá te-márûpáké népaq matéta arammá káábaraae. min-árámmá wenáaimma Áánûqtuni áyámma matáá-kayukae. yemmá káraapaawata naeagómá ôriq umá ko yááya uráiyé. máqten-aayapaq yawáaqmena kéwena oótigon aqnókáq utáiyé.

15

Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtórâq-tái-yátááqá matááe.

¹ miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaqa anón-awaameqa abarokáq kéita netuqyaa-tááqá itaraune. Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtórâq-tái-yátááqá abapaké kaayaqá matokáama minnáma Áánûqtuni áyámma matokááe.

² ániibo mórama únókáá-qtátááqá kaapókárâq iragárâq awígíyôq uráiyé. non áwabaq ááiqá umá uyátáraa-kayukama máqe-uraae. yeráwáqá abááq-wakomma wení amakókáq nunamummá íteta wenáwikon náápaamma yemá ímataapoata ááiqá umá uyátáraae. iyáápi naríq-naraaq-yataaqa Áánûqtu yímimma matokááe.

³ típi-típi-araakoni imá Áánûqtuni mayai-náqá Mótetini igárâqá tirááe. min-ígóni aamá mirá-uráiyé:

“uyátárai-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáé.
anó-qtataaqa emá ónnayaba ketáámá taáqa kéitaunatae.
enáaimma áraikaraq íráqôniq umá keyainaiye.
máqte-kamaanima yabikána-wai máane.

⁴ náawaq enáaqa íma ikatíníyô?

náawaq kanaarâq enáwíqa íma múte yauwíníyô?

emá enamáa aokaq-náqóne.

máqten-anna-wayukama éta enaúbâq nunamummá tínoe.

arupú-yataakaraq kateko-yátáákárâq emá ónnayaba abarokáq pááq uráiyé.

maa-qtátááqtbá náawaq enáwíqa íma múte yauwíníyô?”

téta imá tirááe.

5 ánatagitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaq tabaráábe-nakon arunóbáqá Áánûqtunopakaraq Íguraiye.

6 miráitana Áánûqtunopake abapaké kaayaq-tái-yátáákáráq marabí pááq iní-qtataaqa yeráwáqá taaberáábe-naupake yáubaraae. waayá-káqtómá itokéta áwáararaa kai-qtátááqá yimûranna urááe.

7 kaayaqté-kaayaqtema maéwae kéo-kama yeráwáqti aúkápikemma mórana abapaké kaayaq-táápéqá arunóbáqá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni áyámma ógiqua wáena abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámmá yímikaiye.

8 Áánûqtuni akoqnáágaraq wení tágama-yataakaraq mi-náúpáqá umûkaa umá ógikaiye. mirá kéiqtaba aokaq-náúpáqá móra-nakoma íma kanaaráq uyáberanimanibo paá máráiyana Áánûqtuni abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá yeráwáqti abapaké kaayaq-áqtórâq-tái-yátááqá mamá ánatatukaae.

16

Áánûqtuni áyámma abapaké kaayaq-táápépi

1 kemá Yóáane ítaraunana aokaq-náúpáké anókaq ááyama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámmá yááyama tiráiyé: “maami-táápéqá Áánûqtuni áyámma ógikaimma mamá marabí aqtítuwaiyana kumíno.” téna tiráiyé.

2 ániibo áqnáabaq-kaqto-nakoma iréna Áánûqtuni áyámma ógikaiq-taapeqa mamá marabí aqtítuwaitana kukáiyé. abááq-wákóni amakókáq nunamummá tiráa-kayukama abááq-wákóni awaaméq-áúbámá matáa-kayukagaraq yineqá yíkarâq anó-naomma pááq uráiyé.

3 anaaékaqa kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa únópi aqtítuwaitana únókómmá waéqma pukái-nakoni naaegórâá itana únópi-kámá máqtepaq pukááe.

4 anaaékaqa kaumomá kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá anó-nopikaraq poqnopikárâq aqtítuwaitana mi-nókáwákómá waéqma naaemá aúkaiye.

5 ániibo maami-nókáq-káqtó-nákómá yabíkéna maará téna tiráiyé: “naayóbáqá máqe-urena íbêqa máanama emá aokariq kée tái-wayukama yaináánama arupú uráiyé.

6 maami-káyúkámá ení aokaq-wáyúkágárâq ení amuné-wáyúkágárâq yíkamma púyó-naama yayaráiyé. ániibo íbêqa yeráwáqti anónnáma yímikaiye. yeráwáqá naaemá yaqnéta minná yeráwáqti tái-mayane.” téna tiráiyé.

7 ániibo kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taarerake anókaq ááyama tiráiyé: “owé. uyátárain-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáe. enáaimma áraikaraq íraqóniq umá keyainaiye.” téna tiráiyé.

8 ániibo kaayaqté-kaayaqte-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá aabaúbí aqtítuwaitana Áánûqtuma aabaúgómmá paá yúwáitana waayúkama írá kamá káutaiye.

9 ániibo maamin-ábáúgóni kokokómá írá kamá káuti-kayukama yeráwáqá Áánûqtuni áwiqtaba akáyáán-áímmá tirááe. maami-tái-yátááqá maa-marábí pááq immá Áánûqtun amenáápátáá wáqe-uraimanibo yirummá íma waéqma Áánûqtuni áwiqa íma múte yaaguyakááe.

10 ániibo móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá abááq-wákóni náápaan-abiqtataraq aqtítuwaitana wení yabíkái-maruqa waayúkabaq kumayuyá aúkaiye. yíqa óriq kéitataboata yimáábimma ukákááe.

11 yeráwáqtí yúgoma yíqa éna náomma kaitata Áánûqtuni áwíqtaba akáyáán-áímmá tirááe. yeráwáqtí waátá-yataaqtaba kúmiq-yataapikaraqa yemá íma waéqma yúyánámmá ítaraae.

12 ánibo abapaké móra-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa maténa Yúpárèti anó-nopi aqtítuwaitana maami-nókómá káqnáguraitana aabaúmá utain-áyápáké anómma yabíkáa-kayukama yínòqtaba aammá yokaa uráíye.

13 kemá Yóáane aónáúnana anó-kumurokoni abááq-wákóní kaaqaari-ámúné-nákóní yóyauqnobake kaumomá aágoma táí-aama táora-kama yáubama irááe.

14 mi-káúmómá ókon-oko-kaataae. uyátárai-nakoma máqten-akoqnaagaraq wení anó-kanaama abarokáq kéitata kéqo-keq-awaameqa mi-káúmómá taròq kéoe. máqte-marabaq wéyáwé umá anómma yabíkáa-kayukama yorupamá yiketa Áánûqtuma mútûq-akoqnaama wái-nakoni kanaaráqá ááiqa pááq íniye.

15 ítáaro. kemá móra moyá-nákóráá umá keráwáqtòpaq yayamá yénúne. móra-nakoma kawáá umá unáákáqtòma aneqá umátorena íma awapáá uréire ínna-nakoma agaé íma éna amuqá marániye.

16 aágoma táoraan-aama máqtemma yabíkáa-kayukama yíwíqma áikuyikaitata min-áyápáq íbaru-aipimma Áámagéroni mirá téta tirááe.

17 mikáké abapaké kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa mamá uwáábaq aqtítuwaitana aokaq-náúpákémá anókaq ááyama maará téna tiráíye: “kánataíye.” téna tiráíye.

18 miráitana wíyôn-aama téna aabayúma kéyoraitana anómma márû yuráíye. mi-márúmá yuráimma naayóbáqá ma-márábímmá márúma yéwainikaq íma uráibo anó-maruma yuráíye.

19 maamin-ánó-márúqá kaumobí yáíkaaq umá abákaitana máqten-ayapaq waayúkati anó-maruqa yawítiraiye. miráitana uyátárai-nakoma Pébíròniq anó-maruqtaba aákaq itana mi-káyúkámá wení akoqnáá-ayamma matááe.

20 ánibo máqte-maruqa únómmá yáutugitana máqten-anugaraq aúyoreqena uráíye.

21 miráitana kaáqa anómma máagaruraa-kaaqa Áánûqtuni márúpake kukéna waayúkamma kuma yíkakaiye. min-áqtórâq-tái-yátááqá òriq kéumayikaitatapoata Áánûqtuqtaba akáyáán-áímmá tirááe.

17

aakaq-ínikómá táí-meyamma matáíye.

1 mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkábiké wení abapaké kaayaq-táápéqá maména kéyena maará téna tímá tímikaiye: “iyo. aakaq-ínikómá anó-nokoni ámúraaq máena wení táí-meyamma mayánimma aráátenune.

2 marabíké anómma yabíkáa-kayukama maami-áákáq-ínikógárâq kumari-yátááriqa urááe. miráitata taígani marabí-káyúkátí yúranannama nommá naa-káyúkaráá aúyíkaraiye.” téna tímá tímikaiye.

3 Áánûqtuni aágoma kemmá yamamá akoqnáá kéitana mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake tíwíqmena kaqmáápaq uráíye. min-áyápáqá aónáúnana mórama karogoron-abááq-wámmá wení ámúraaqa mórama aakaq-nóínímmá máqe-uraitana min-ábááq-wákóní aneqá Áánûqtuqtaba taíganin-akayaan-awíqa wáqe-uraae. maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayamma wáqe-uráíye.

4 maamin-ínikómá tokô-karogaron-unakaqtoma umátorena maamin-únákátóráqá pááqyan-oqtama ôriq umá áwáarara kégaitana íráqôniq uráíye. maamin-ínikóni ayáápimma áwáarara kain-áwímmá matokáitana maamin-áwíbímmá weni kumari-kébó-yátááqá táwîq uráimma ógiqma wáqe-uráíye.

5 min-ínikóni áwáayakaq móra-awiqa aúpq-ááikáráq wáqe-uráíye. Pébirôniq anó-maruqa máqtemma aakaq-nóínímmá táí-aaikoti yinóae téna wáqe-uráíye.

6 ániibo maamin-ínikómá Áánûqtuni aokaq-wáyúkágáráq Ítu Káriqtoqtaba pukáa-kayukagaraq yeráwáqtí naaemá naréna maamin-ínikómá nommá naan-ínikóráá uráíye.

ániibo kemá Yóáane maami-qtátááqá káoneq ôriq umá iyánáaq uráune.

7 ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketê yi-wáigómá timá tímikaiye: “nôraq itaawáq iyánáaq kéono? maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáitana maamin-ínimá ámûraaq máitana yenákáyábá aúpq-ááimma timá-amenune.

8 maamin-ábááq-wámmá aónaraanama naayóbáqá máqe-uraimanibo íbêqa íma máíye. miráimanibo anaaékaqa anón-aitanobake utaréna yawítima ánataniye. mi-márábi-káyúkámá yeqtí yíwîqa maa-márámá tarôq kéitana wáqe-uraimanibo íbêqa íma máebo anaaékaqa abarokáq ínata káoneta iyánáaq ôriq umá ínoe.

9 maamináyataba ôriq umá tágama-itai-yataaqo kákaiye. abapaké kaayaq-áqnómmá aónaraanama abapaké kaayaq-ánón-ánúrâqá maamin-ínikómá maraq máena abapaké kaayaq-ánón-ánúrâqá maamin-ínikómá maraq máena abapaké kaayaqá anómma yabíkâa-kayukae.

10 ániibo abapaké kaayaqá anómma yabíkâa-kayukabike móra-tiyaapaq ánatagoana mórama íbêqa máitana mórama anaaékaqa abarokáq umá pááqya-kanaama mániye.

11 ániibo maamin-ábááq-wámmá naayóbáqá máqe-urena íbêqa íma máimma minnáma abapaké kaumo-ánómmá yabíkâa-naqa máena abapaké kaayaqá anómma yabíkâan-annabikaraq máíye.

12 ániibo abááq-wákóni tiyááka-awayaamma tiyááka anómma yabíkâa-kayukae. min-ánnámá yeqtí náápaamma yabíkâiqtaba íma matétamanibo anaaékaqa maamin-ábááq-nákógáráq náápaamma móra-aabaubi mayánoe.

13 min-ánó-káyúkámá máqtemma yeráwáqá mimórá-yúyánámmá tarôq éta yeráwáqtí akoqnáama náápaakaraq abááq-wámmá káme.

14 miráinata yeráwáqá máqtemma tipi-típkoni áráakomma ááíqa umákaiyana tipi-típkoni áráakoma ááíqa umá yeráwáqá uyátaniye. minná tipi-típi-araakoma máqtemma uyátáráa-kayukati uyátárai-nakoe. máqtemma anómma yabíkâa-kayukati anómma yabíkâi-nakoe. mi-káyúkámá tipi-típi-araakote aúyâq mârâa-kayukae téta itáíq-itaiq umá yáqtoraa-kayukae téta yeqtábá tiráae.” téna kaqtó-nakoma Áánûqtunopake timá tímikaiye.

15 óq-aimma timá tímikaiye: “aakaq-ínímmá non ámûraaq maraq máitaa aónaraane. maami-nómá waayúkae. máqte-kamaanibike ayú-wáyúkámá ókon-okon-aikaraq-kayukagaraq máae.

16 ániibo tiyááka-awayaamma aónaraanama abááq-wákógáráq yagarotaréta aakaq-ínikómá yiyamma yíkamiyeta weni máqte-qtataaqa unáákáqtôgaraq matuwáiyana wenaúma néta wemmá iranápó agamá kautínoe.

¹ maami-qtátááqá uráa-kayukama Áánûqtuma yúyánápí maráinata yemá Áánûqtuma akáina-yataaqa éta yé mamá móra-yuyanakaq maréta yeqtí akoqnáa-naapaamma abááq-wámmá amíyana mi-kánááráqá Áánûqtuma tiráinaimma abarokáq íniye.

² ánibo mín-ínímá aónaraanama anó-marure. anómma yabíkáa-kayukama máqtemma mín-ánó-márúkóní aménáápáqá mááe.” téna mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake timá tímikaiye.

18

Pébírôniq anó-maruqa táiq umáguraiye.

¹ mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana Áánûqtuni márûpake móra-kaqtonakoma anó-naapaakaraq wení tágama-yataaqa máqte-marabaq kamá tágaguraiye.

² anókaq ááyama tiráiyé:

“yawarápamataae. yawarápamataae.

anó-maruqa Pébírôniq wení waayúkagaraq yawarápamataae.

íbêqa maami-márúkómá waátáma kémain-aukapaqa mamá aukáiyé.

káqo-kaqon-aagoma numagáráq táígon-aikaraq íyíkáawata mibáq kémaae.

³ ítáaro. waayúkama máqte-marabake mín-íníkóní kumari-ááíqtábá yúrananna urááe. ánibo anómma yabíkáa-kayukama mín-íníkótêma kumari-yátááqá tarôq urááe.

wenaúranannama wéyáwé kéitana minnáyaba marabí meyánîq o-káyúkámá oótamma netuqyaanîq umá matááe.”

téna mi-káqtó-nákómá anókaq ááyama tiráiyé.

⁴ ánibo kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtuni márûpake óq-aagoma akoqnáa umá tiráiyé:

“ketí waayúkao, népaq mín-íníkónôpake yá oro.

wení kúmiq-yataakaraqo yagaroqtamá máeq oweqa wení táí-meyamma mayánóe.

⁵ mín-íníkómá wení kúmiq-yataakoma Áánûqtuni márûpaq uyátámakitana wení táí-aiiqtaba Áánûqtuma aákaq uráiyé.

⁶ keráwáqá umátikaina-yataaqa wemmá mórai q umákáaro.

yagaroqtaráina-yataaqa umátikainaqa wemmá mórai q umá yagaroqtaráina-yataaqa umákáaro.

wení anónnáma yagaroqtamá ógiqma weqtábá umákáaro.

⁷ ôriq umá koóna-yaona-unakaqtoma umátorena kumari-yátááqtábábóa ôriq umá aíqa í-yátáákaráq aru-qtátááqá áméro.

wení aúyánápí maará téna kétiye.

‘kemá anómma yabíkái-inikoraa umá máune. kemá íma keqto-íniné. kemá tirummá íkéiyé.’

téna aúyánápí kétiye.

⁸ miráinata wení máqte-tai-meyamma kímora-taoq mayéta puí-yátáákaráq yoaa-yátáákaráq ayawaa-yátáákaráq mayániye.

iranápó wemmá agamá kautíniye.

minná uyátárai-nakoma Áánûqtuma akoqnáa máena yainániye.”

téna Áánûqtuni márûpake tiráiyé.

⁹ áníbo marabíké anómma yabíkáa-kayukama maamin-íníkáogáráq kumari-yátááqá uráa-kayukama wemmá káinna-umumma aónanoe. úmúmma káoneta yeráwáqá ibiqá kéyareta yaáqa yabitínoe.

¹⁰ miráitata yeráwáqá wení aítqaba yaáqa kégainata nékaq yéta maará tínoe: “tirunô. tirunô. Pébírôniqtaba tirunô.

akoqnáa márûqanopo paá kímora-aabaubi táí-meyamma yiráiye.” téta tínoe.

¹¹ miráitata waayúkama oótamma ókaraq íma meyaníq ínooata maa-márábí meyaníq o-káyúkámá weqtábá yoaa yúyu ínoe.

¹² maami-máqtén-ótámmá áwáarara kai-qtátááqá íráqôn-oqtanabi íráqô-karunaama áwáarara kai-tábáráábémá tokónabi karogaromá íráqômma waayá-tábáráábégáráq yaímma abááq-wákóní áwayaakake tarôq uráa-qtataakaraq yaímma íráqô-tarake-qtataaq tarôq uráae.

¹³ áníbo yaímma-otamma naí-wínábi yaímma ákû-kanama irabí agamá ákûq í-yátááqá yaímma íráqô-kuyumma í-nókáráq yaímma wááeni-nokaraq íráqôn-aawakaraq yaímma yeráwáqtí tipí-típigaraq oótiwabi yabitíana waéqmena wí-yátáákáráq mayai-wáyúkágáráq íma ápéqa matáa-kayukama taíbaq-yataaqá ókaraq móra-nakoma íma meyaníq íniye.

¹⁴ miráinata oóqta-mayaima máyáa-kayukama maará téta tínoe: “máqte-qtataakaq keráwáqá túyanámmá máráawana tikáimma keráwáqtópake aúyokuraae. máqten-otamma mi-qtátááqá aónánama íráqôniq immá íbêqa yawítíguraapoaq ókaraq íma aónanoe.” téta tínoe.

¹⁵ miráinata meyaníq o-káyúkámá mi-márúkáké oótamma netuqyaammá matáa-kayukama wení aítqaba yoaa númámá éta ibiqá yaráiyátábá yáaqa káinata nékaq itó éta tínoe:

¹⁶ “tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

naayóbáqá wemá íráqô-toko-karogaron-unakaqtoma umátorena pááqyan-oqtama áwáarara kai-qtátááqánpó anéqa umá yawááq éwaine.

¹⁷ íbêqa kímora-aabaubi wení taíbaq-otamma yawítíguraiye.”

téta tínoe. miráitata anó-kayukama únópi-kááremá awétameta náo-kayukagaraq únópi-káárebí mayaimá kémayaa-kayukagaraq yaímma únópi kéo-kayukagaraq nékaq itó éta

¹⁸ Pébírôniq-marukoni úmúmma káoneta yemá anókaq ááyama tiráae: “náa-marukoqa Pébírôniq anó-marukaa umá wáiyó?” téta yeráwáqá tiráae.

¹⁹ miráitata yeráwáqá káitôgaraq mamá yeráwáqtí yiqnópi kébereta ibiqá ôriq umá kéyareta maará téta tiráae:

“tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

máqtemma únópi uréire kéi-kaaregemma aboáníq uráa-yuma anón-oqtamma maami-márúpíké mayéwaimanibo kímora-aabaubi yawaráparaae.”

téta tiráae.

²⁰ Áánûqtuni márûpaq-wayukao, Áánûqtuni aokaq-wáyúkáo, timáyíkarai-kayukao, Áánûqtuni amuné-wáyúkáo, timuqá máráaro. wení anónnáma tiwíkiye. keráwáqtábá Áánûqtuma kéyainena táí-meyamma wenôpaq timákaraiye.

²¹ maamin-áímmá ánatagitana Áánûqtunopake akoqnáa-kaqto-nakoma mórama ummaa-óqtámá múte yaútena únópi iyaabótuwena tiráiye:

“maamiraráa akoqnáa umá Pébírôniq anó-maruqa Áánûqtu yubáqtuwainaq ókaraq mi-márúqá íáónanoe.

22 miráinata nariq-naraaq-aimma timá itái-yátáákáráq kaapáún-aagaraq puyaq áama ókaraq mi-márúkáké íma itánoe.

máqte-mayaigon-aaimma itaraa-kayukama mibáq ókaraq íáónanoe.

aáwaqa kárain-aama ókaraq mibáqá íma itánoe.

23 ómmá kamá aati-aatimá íma mibáq táганиye.

ókaraq aúgeniq umá ye áúkárîq íyéta íyan-aimma mibáq íma itánoe.

wení meyánîq o-káyúkámá naayóbáqá maa-márábí anó-kayukama máqe-uraae.

waayúkama máqte-marabake kaaqaari-áímmá téta Pébîrôni-wayukama uwaatagáán-áímmá timá yímiketa makákááe.

24 maami-márúkáká Áánûqtuni amuné-wáyúkátí naeagaráq wení aokaq-wáyúkátí naeagaráq máqtemma maa-márábí yíkaka-kayukati naeagaráq aónanoe.”

téna akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake tiráiyie.

19

máqtemma Áánûqtuni márûpake Áánûqtun áwîqa múte yaítaae.

1 anaáekaqa kemá Yóáane itaraunana Áánûqtuni márûpake anókaq ááyama netuqyaa-káyúkábíké maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

keqtáá yauwéqma kétiwirai-nakoe.

tágama-yataakaraq akoqnááma wennáe.

2 áraikaraq arupúkaraq kéyainaiye.

min-íníkmá wení kumari-yátááqnápó maa-márábí-káyúkámá mamá táíq uráitana Áánûqtu wemmá yáikaiye.

miráitana Áánûqtu anónnáma wení mayái-wáyúkámá ylkakaiqtaba min-íníkmá táí-meyamma ámikaiye.”

téta tirááe.

3 ánibo yeráwáqá móragaraq tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

owé. matúq-matuq umá anó-marukoma ôriq umá úmûmma kéiyie.”

téta tirááe.

4 ánibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakogaraq yeráwáqá máqtemma Áánûqtuni aúbáq yipaq agéta nunamummá tirááe. Áánûqtuma wení náápaan-abiqtataraq máitata wekákáq maará téta tirááe:

“áraimma waíno. Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.”

5 mikáké Áánûqtuni náápaan-abiqtatarake móra-aikoma tiráiyie:

“máqtemma Áánûqtuni mayái-wáyúkáo, Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

máqtemma mi-káyúkámá yíwîkaraq íma yíwîqa máe-kayukagaraq keráwáre.

Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.”

téna tiráiyie.

tipi-típigoni áráaqa Ítuma aaraukárîq wáiyie.

6 ánibo kemá Yóáane itaraunana taíbaq-aikoma non-iyaa áara téta wíyôn-aagaraq kítitata maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

uyátárai-nakoma ketáái Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq áaimma átáma yabi ínéna kéiyé.

7 ketáámá íráqô-tiyaqa maréqtaa timuqá máráanatao.

tipi-típi-araakoma Ítuma wení aaraukárîq í-yátááqá kéipoaqtaa wení tágama-yataakaq aónaaro.

ketáámá wenánáakaa yokaa uráananataa

8 Áánûqtu keqtáámá áwáarara karáina-waayan-unakaqtoma umátikaniqtaae.”

téta tirááe. maamirán-únákáqtómá Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá kúberewaone yeqti kateko-yátááqá uráaqtababoata kéguberaae.

9 áníbo Áánûqtuni kaqtó-nakoma keté i-wáígómá timá tímikaiye: “maamin-áímmá aúbama agayaa. tipi-típi-araakoni aaraukâq-ááwâqtábá yááyaa-kayukama yimuqá kémaraae.” téna timá tímikaiye.

10 wekâq nunamummá timákanaae téq kemá wanaítaupi tipaq aguráune. miráimanibo wemá timá tímikaiye: “íma miraráá uwo. Áánûqtukaq wenamá nunamummá tiyo. egárâq enábâqawaaraayuma Ítuqtaba itáiq-itaiq oníkâá umá kegárâq paá Áánûqtuni mayái-nâqá máune. ketáá máqtemma árain-aimma Ítuma tiráátiqtaa mayéqtaraa mórabi kúnataae.” téna tiráiyé.

maamin-áímmá Ítuma tiráátirain-aimma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikaraq Aábike mimórámá mi-kááyâq-áímmá páâq urááyé.

móra-nakoma waayán-ótígóní ámûraaq máqe-uraiye.

11 kemá Yóáane aónáúnana oqtamá iyénikaa umá Áánûqtuni márûpi aónaraune. mibâq waayán-ótímá móra-nakoma ámûraaq máqe-uraiye. ámûraaq mái-nakoma itáiq-itaiq umá yáqtorai-nakoe árai-nakoe weqtábá tirááe. arupúkarâq kéyainena arupú-aiiqtaba ááiqqa kéiyé.

12 wenaúrakoma íráráá kégaitana wení aqnókâqá netuqyaa-náápáá-kámóqá wáqe-uraiye. móra-awíqa aneqá agamakáimma móra-nakoma wanáaimma kanaaráq íma kéitaiye. wenamá wenáaimma kéitaiye.

13 wení unáákáqtómá naegómá yawáâq uráitata áwíqa yamá ámikaamma maará téta tirááe: “Áánûqtuni watáae.” téta tirááe.

14 Áánûqtuni márûpake ááiq-i-wayukama yeráwáqti waayán-ótígóní ámûraaq máeta yeráwáqti yineqá waayán-únákátó umátoreta min-nákóní anaee waqméta urááe.

15 áqnâbaq yeráwáqti anómma wi-nákóní óyaupike áama ôriq umá naimmá tokóru-yakaa-puma yayaitana minnánapo Ítuqtaba íma itáan-araukaqa yíkaminíye. áníbo wemá akoqnâá-yatanapo aarawaamá yabíkéna wemá wenamáárîq ánná-aramma yatâmma anommá kaqmá yayáinana miraráá umá wení namuro-wáyúkámá yatamíniye. máqten-akoqnaama matáin-Aanuqtu wení áyámma mirá umáyikaniye.

16 áníbo maamin-nákóní árûkaq kúberai-unakaqtorakaraq móra-awíqa maará téna wáqe-uraiye: “yabíkâa-kayukati yabíkâi-nakoe. uyátáraa-kayukati uyátárai-nakoe.” téna agatáiyé.

17-18 áníbo kemá Yóáane aónaraunana mórâma Áánûqtunopake kaqtó-nakoma aaqá kaipí itó éna anókaq ááyama yanaa arabé uréire o-númámá timá yímikaiye:

“yayorupamá Áánûqtuni anón-aawakaq áíkuyoro.

anómma yabíkáa-kayukati yúgaraq ááiq-i-wayukati kawáá-wáyúkátí yúgaraq yama naaro.

akoqnáa-wayukati yúgaraq oótigoni yúgaraq oóti ámûraaq máe-kayukati yúgaraq naaro.

máqtemma yíwíkararaq-wayukama íma yíwíqa máe-wayukagaraq mayái-wáyúkámá ápéqa mayáa-kayukama ápéqa ímayaa-kayukagaraq yeqtí yúma yama naaro.”

téna anókaq ááyama timá yímikaiye.

¹⁹ miráita kemá aónaraunana min-ábááq-wákómá maa-márábí anómma yabíkáa-kayukagaraq yeqtí ááiq-i-wayukagaraq máqtemma yama áíktuteta oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakomma wení ááiq-i-wayukagaraq ááíqa ínéta yokaa urááe.

²⁰ miráimanibo abááq-wákógáráq kaaqaari-ámúné-nákóté anón-awaameqa abááq-wákóní aúbáq taróq urái-nakoma ánnáma umáyikaraiye. anón-awaameqa máqte-kayukama abááq-wákóní awaaméq-áúbámá matáa-kayukama wení amakókáq nunamummá tiráa-kayukama wé makákáíye. yenákámá íbukaabo yúwaraikaraq nokaayúnóbáqá iyaabótukaae. mi-nókááyúmmá iragáráq uwaa-áítókáráq kégaiye.

²¹ miráitana anó-naqa oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakoma tokóru-yamma wenóyaupike yayaitana minnánapo tébakaq-wayukama yikamitata pukááe. maami-káyúkátí yúgoni amaqa máqte-numagoma nétáá-nétáá umá namá ógikaae.

20

Tááqtaama taíganin-auqa (1,000 karitimaatima) ánnáma uráíye.

¹ kemá Yóáane aónaraunana mórana Áánûqtuni márûpake kaqtó-nakoma kukáíye. ániibo min-nákóní ayáápimma akoqnáa ánnáma (téini) matoréna abeyúmmá íma wáin-aitanobaq kíma matokáíye.

² miráitana naayó-kúmúrókómá áwíqa Tááqtaama min-nákómá yáqtkena akoqnáa-annarake atáá-uyakaitana taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) anókumurokoma miráuma máqe-uraiye.

³ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma wemmá yaúma abeyúmmá íma wáin-aitanobaq iyaabótuwena yawááq umá aráápatukaiye. miráuma Tááqtaama móragaraq kaaqaari-áímmá waayúkama íma timá yímikaiye. miráinata taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) mainata anaaékaq pááqya-kanaama ayúwáiyana uréire íniye.

⁴ ániibo kemá aónaraunana yaímma náápaan-abiqtataraq yainai-wáyúkámá Áánûqtu aúyáq yíkái-kayukama maraq máqe-uraae. miráita yaímma-wayukama Ítuqtaba Áánûqtuni watáayabagaraq tiráápoata yetiqnómá arákáawaq yeqtí yirun-iyápómá aónaraune. mi-káyúkámá abááq-wákókarábi wení amakókáq nunamummá itéta wení awaaméq-áúbámá yúwáayakarabi iyáákaqa íma matáápoata pukáápike aúwaraimma mayéta Ítu Káriqtogaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabikááe.

⁵ ániibo tébakaq pukáa-kayukama íma yú waráamanibo taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yáwítata aúwaraimma matááe. mi-kánááráq áqnáabariq umá pukáápike itó-i-kanaae.

⁶ mi-káyúkámá pukáápiemma áqnáabariq umá itó-uraiya-kayukama yimuqá kémareta aokaríq umá mááe. anaaékaqa mórana puí-yátáákóní akoqnáama

aménáápqá íma mánomanibo Áánûqtugaraq Ítugaraq yenákátí anó-monoq-wayukama maéta yeráwáqá Ítugaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabi ínoe.

Tááqtaama táí-meyamma matáíye.

⁷ anaaékaqa taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) ánatáinana Tááqtaama ánnáma ayútuwena

⁸ máqten-ayapaq-marabaq waayúkama áiqma yorupa ínata ááíqa yokaa ínoe. yorupa-káyúkámá anómma yabíkái-naqa áwíqa Agóga wení waátá-marukoni waayúkaraa mánoe. mi-márúkón áwíqa Méíggogae. Tááqtaani ááiq-i-wayukama únókóní kegébaraa umá taíganí mánoe.

⁹ miráinata yeráwáqá máqte-marabaq araaraa kéeta Áánûqtuni waayúkati káimma Áánûqtu ákain-ano-maruqtabagaraq yeráwáqá yáuturaae. miráimanibo Áánûqtuni márûpake iragómá kukéna maamin-ááiq-í-wáyúkammá kamá ánataraae.

¹⁰ ániibo Tááqtaama maami-káyúkámá kaaqaari-áimma tímá yímikaitana Tááqtaamma Áánûqtuma yáuma nokaayúnóbáq iragógáráq uwaa-áitógómá kéinokaayunobaq iyaabótukaiye. mibáq abááq-wákáráq kaaqaari-ámúné-nákáráq mááyakaq Tááqtaama kúmitata yeráwáqá kaumotá umá wágáawabi nokáamma yíqa ôriq umá maqtúq-matuq kéinata mánoe.

anómma yainái-kánáámá abarokáq uráíye.

¹¹ kemá Yóáane aónaraunana anómma waayán-ábíqtátámá wáqe-uráíye. minnákómá mikáq máqe-uraitana wenôpake maragáráq aabayákaráq ikatíq éta auyoreqeta uráae. yeqtimáákaq íma wáqe-uráíye.

¹² ániibo pukáa-kayukama yíwíqa wái-kayukagaraq yíwíqa íma wái-kayukagaraq abíqtátágóní aúbáq itó-uraawaq aónaraune. káqon-auba-wannaama matúq-matuq í-áwíkaráq agátataae. mi-kánnáábí káonena pukáa-kayukama nōrawabi uráa-qtataakomma yeráwáqá yainániye. aúba-wannaama áqa agátataae.

¹³ máqtemma únópi pukáamma únókómá yeráwáqá yawwéqma yukáíye. áítanobaqa pukuráa-kayukama yeráwákaráq yawwéqma yiréta máqtemma nōrawabi uráa-qtataaqtaba yáikáíye.

¹⁴ miráitana áítayamma yéta puí-yátáákaráq yáuma nokaayúnóbáq iramá uwaa-áitógáráq kékainobaq iyaabótukaiye. minnáma anaaékaq yawwéqma kaayaq táoríq umá pukáa-kanaae.

¹⁵ ániibo aamá yainái-nakoma matúq-matuq umá máí-wannaabimma aónaimma móra-waigoni áwíqa íma wáqe-uraitana wemmá yáuma nokaayúnóbáq irá kégainobaq iyaabótukaiye.

21

aúge-maragaraq wíyôkaraq

¹ kemá Yóáane aónaraunama aúge-maragaraq wíyôkaraq wáqe-uráíye. áqnáabaq-maragaraq aabayákaráq yáwítana únómmá ôkaraq íma wáqe-uráíye.

² miráita aokaq-márúqá aónaraunama mi-márúkóní áwíqa aúge-Yerutaare wáqe-uráíye. Áánûqtuni márûpake kukéna aaragómá waamá mayánéna inikáá umá wenaneqá matawékaraq kétagáíye.

³ ániibo ítaraunana náápaan-abíqtatarake móra-aimma maará téna anókaq ááyama tiráíye: “aónaaro. íbêqa Áánûqtuni amááqa waayúkabi wáíye. wemá

yetê mániye. yeráwáqá wení aarawaamá maíyana Áánûqtuma wenamááriq yeráwáqti aúkáapimma mániye.

⁴ miráinata Áánûqtuma wenamááriq yeráwáqti máqte-yiqnuma mamá kokoq umáyikaneta naayó-qtátááqá yáurapoata ókaraq ípuyeta ókaraq yoaa núnu íéta ókaraq ibiqá íma yaréta ókaraq yú-yiqa íma íniye.” téna min-áikómá tiráiyé.

⁵ ánibo anó-naapaan-abiqtataraq mái-nakoma maará téna tiráiyé: “aónaaro. máqte-qtataaqa aúgemma tarôq kéune.” téna ókaraq tiráiyé: “maamin-áímmá wannaabi agayaa. máqte-kayukama maamin-áímmá mayáiyana akoqnáa umáyikaniye. árain-aimiye.” téna tiráiyé.

⁶ ánibo wemá óqa maará téna tímá tímikaiye: “maami-qtátááqá abarokáq umá kánataiyé. máqte-qtataaqtaba kemá kenamááriq áqnaabariq éq aqtorákáráq máune. náawanabi nonáá ákainama watúq-watuq umá wái-poqnopike paá aménúne.

⁷ ánibo móra-nakoma ááiqa umá uyátainikaa umá ketáama waráinna-nakoma maami-qtátááqá wemá mayániye. kemá wení Áánûqtu máenana wemá ketáanima mániye.

⁸ ánibo yaímma-wayukama náayuwabi yáaqa kéikateta itáiq-itaiq umá íyáqtoraa-kayukama tái-aímma tarôq íya-kayukagaraq yíkamma utái-wáyúkágáráq kumari-yátáákáráq íya-kayukagaraq iraaq-wáyúkágáráq awéqa íya-kayukagaraq kaaqaari-áímmá tiráiya-kayukagaraq máqtemma yeráwáqá nokaayunóbáqá mánoe. íramá uwaaq-áitógáráq kégai-nobaq mánoe. minnáma anaaékaq-puiyataare.

aúge-Yerutaare.

⁹ ánibo mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake wení táapepimma waayúkama mamá táiq í-yátáákáráq kaayaqte-kaayaqte-yataaqa anaaékaq mamá abarokáq ínéna miráitana ketópaq Yóáaneqaq íréna maará téna tímá tímikaiye: “iyo. típi-típi-araakoni aúgen-inimma mayáainikaa umá wení waayúkama yiwíráimma aráátenune.” téna tímá tímikaiye.

¹⁰ ánibo ketaágoma kemmá mamá akoqnáa kéitana ayáqtááq-anubaq tíwiqmena aúgemma aokaq-márúqá áwíqa Yérútaárebaq Áánûqtuni márúpake kúmimma tiráátiraiye.

¹¹ maamin-áúgé-márúpímmá Áánûqtuni tágama-yataakoma íráqôn-oqtakoma áwáarara kainikáa umá tágaraiye.

¹² ánibo maami-márúqá anómma ayáqtáá-kuruma wáitana mi-kúrúgómá títaupake kaayaq-óqtámá wáqe-uraiye. miráitana títaupake kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake móra-mora umá máqten-oqtaraqa máqe-uraawana títaupake kaayaq-ítirááéó-ánná-wáyúkátí yíwíqa móra-mora umá máqten-oqtaraqa wáqe-uraiye.

¹³ maami-márúkóní kururáqá aabaúmá utain-áúkápáq kaumo-óqtámá wáitana aabaúmá kubéráipaqa kaumo-óqtámá wáitana téba-teba-aukapaqa miráuma kaumo-óqtámá wáqe-uraiye.

¹⁴ ánibo maami-márúkómá títaupake kaayaqá anón-oqta-karaaqa aménáápáqá wáitana min-óqtákáqá móra-mora umá títaupake kayaaqá típi-típi-araakoni tímáyikaraa-kayukati yíwíqa wáqe-uraiye.

¹⁵ ánibo mi-káqtó-nákómá aamá kétima-timena ayáápimma maami-ánó-márúqá oqtagáráq kurugáráq maqmá aónanimma áwáarara kai-tátámá ma-toréna máqe-uraiye.

16 maami-márúqá máqten-aukapaqa mórariq umá yáumatamma wáqe-uraiye. Áánûqtuni kaqtó-nakoma maami-márúqá maqmá aónaraimma ayáqtááqa nékaq anó-maruqa (2,415 km) wáqe-uraiye. kokupaqá mórariq umá (2,415 km) wáqe-uraiye.

17 ánibo maami-kúrú má yanaammô utáimma wayúkama miráoniq umá maqmá aónaraimma ayáqtááqa (144 m) wáqe-uraiye.

18 maami-márúkóni kurumá íráqôn-oqtakake tarôq uréna kuru aúkáapimma mi-márúqá áwáarara kégaitana nokóráá uráiyie.

19 miráitana maami-kúrúgóni aménáápáqá títaupake kaayaq-íráqón-óqtákáq anón-oqtan-awiqa pááqyan-oqtama áwáarara kégai-qtataaqa aráápamakaiye. áqnáabaq-oqta-karaaqa mara-áyán-óqtámmá wáqe-uraiye. mamá mikáq-óqtá-karááqá tokón-oqtama wáqe-uraiye. anaaékaqa awígióq naráin-oqtakaraq yaaénagaraq

20 abutákáráq kawaan-áígáráq eqábugaraq tubú áyáuraakaraq waayákáráq karogarokáráq kaqma-wáyúkáákáráq múma aqtóráqá írêq-oqta-karaaqa ikuron arakáá uráiyie.

21 máqtemma títaupake kayaaq-óqtáráqá wayámmá anó-puyakaakake tarôq uréna mi-márúkóni anón-amma áwáarara kégaitana aónama yútínikaá umá umákaiye.

22 ánibo kemá Yóáane aónaraunama anó-monoq-namma mi-márúkáqá íma wáqe-uraiye. ímiye. Áánûqtuma máqten-akoqnaagaraq tipi-típi-araakoma ítute yenamáa yenákámá anó-monoq-nakaa umá máqe-uraaye.

23 Áánûqtuni tágama-yataakoma mi-márúkáqá aakáá kamá tágékaitana tipi-típi-araakoma mi-márúkóni ókáá kéiyie. aati-aatimá tágaikaiq kéipoana aabaúkáráq wíyókaraqtaba íiyie.

24 miráinata waayúkama máqte-marabake mi-tágámá-yátááqá aónéta yetáaimma yabi ínoe. marabíké anómma yabíkáa-kayukama yeráwáqtí kateko-yátááqá akoqnáá-yataakaraq méta mi-márúkáqá uyáberanoe.

25 mi-márúkáqá wágááma oqtamá íma umá áuyaranoe. ánibo aati-aatimá mibáq kumayuqá íma aurániye.

26 miráinata máqte-kamaanima yeráwáqtí tágama-yataaqa yaagumá-yataakaraq ma méta mi-márúkáq uyáberanoe.

27 ánibo máqtemma íma arutáinna-yataakaraq naayó-mánikónôpake-qtataakaraq mi-márúkáq ma méta íma kanaarác uyáberanoe. waayúkama kaaqaari-áímmá téta Áánûqtun-aama íkéwaraa-kayukama íma kanaarác uyáberanomanibo mi-káyúkámá tipi-típi-araakoni aúba-wannaabi matúq-matuq í-yíwíkarác yetíwíqa agamakáina-wayukama kanaarác mi-márúpáqá uyáberanoe.

22

matúq-matuq umá mái-yagaraq matúq-matuq umá mái-nomma

1-2 kemá Yóáane kaqtó-nakoma Áánûqtunopake mórana anó-nomma matúq-matuq umá mái-nomma tiráátiraiye. maami-nókómá yóiqá aónai-yataaqa kaapókáá uráiyie. Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqttatarake maami-nókómá kukéna mi-márúkóni anón-akoni aúkáapimma kukáiyie. mi-márúkóni anón-akoni aúkáapimma téba-teba-aukapaqa matúq-matuq umá mái-yama wáena máqte-karitimaatigoni móra-mora-wiyokaqa arammá kéiyaiye. ánibo mi-tágóni ánagoma aarawaamá mamá yeráwáqá íráqóniq uráiyie.

3 mi-márúkáqá mórana Áánûqtuma íma ákáina-yataaqa íma wániye.

mi-márúkón aúkáapimma Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatama wániye. Áánûqtuni mayái-wáyúkámá wekák nunamummá tinoe.

⁴ Áánûqtun ôipi yeráwáqá aónanoe. ániibo wenáwîqa yeráwáqtí yúwáyakaq agamarániye.

⁵ kumayuqá íma auráinana ókáráq aaqá kaiyábágáráqtábá mibáq íma íyé. ímiye. uyátárai-nakoma Áánûqtuma wení tágama-yataakoma yeqtôpaq tágayikainata yeráwáqá wetê matúq-matuq umá yabi inoe.

Îtuma yawwéqma kumíniye.

⁶ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma timá tímikaiye: “áre. maan-áímmá waayúkama mayétama umáyikaniye. árain-aine. uyátárai-nakoma Áánûqtu wenaágoma wení amuné-wáyúkámá kéyimitata wataama tirááe. móra kaqtó-nakoma wenôpake timá káitana máqte-qtataaqa pááqya-kanaabi abarokák ínîqtaba wení mayái-wáyúkámá yiráátiraiye.” téna timá tímikaiye.

⁷ ániibo Îtuma téna tiráiyé: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq yayamá yénúne. ániibo yeráwáqá náayuwabi maami-kánnáábí wáin-amunemma mayétama mi-káyúkámá yimuqá kémaraae.” téna Îtuma tiráiyé.

⁸ Yóáane kemá marái-qtataaqa itéq aónaraune. ánatatuweqa maami-qtátááqá tiráátirai-kaqto-nakoni aítaupi típaq atéq nunamummá wekák áaimma átáma ténáae túnnamanibo

⁹ wemá timá tímikaiye: “emá íma mirá uwo. kemá etêgaraq amuné-wáyúkágáráq enábâqawaaraa-kayukagaraq maami-kánnáábí wáin-aimma kéwaraa-kayukagaraq paá mayái-náqúne. Áánûqtuma wenamá wekák nunamummá tîyo.” téna

¹⁰ ániibo ókaraq timá tímikaiye: “Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí wáimma íma mamá áuyoqtuwao. ímibo abarokák ínî-kanaama waaqókáríq kéiyé.

¹¹ náayuwabi táí-yaaimma tárôq kéiya-yuma móragaraq paá tarôq oro. náayuwabi kumari-yááímmá tarôq kéiya-yuma móragaraq paá tarôq oro. ániibo náayuwabi íráqô-qtataariq kéiya-yuma móragaraq paá íráqô-qtataariq oro. náayuwabi aokaq kéiya-yuma móragaraq paá aokaq oro.

¹² Îtuma téna tiráiyé: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi kumónúne. kemá máqte-kayukati meyámmá maméq kumónúne. ániibo kemá yawwéqma máqte-kayukama móra-mora umá nôrawabi uráan-awaataqa yiménúne.

¹³ kemá máqte-qtataaqtabama áqnáabakaraq írêkaraq kemá máqte-qtaaqtabama áaikaraq aqtógáráq kemá máune.” téna Îtuma tiráiyé.

¹⁴ aarawaamá yeráwáqtí kúmiq-yataaqa paábaq matawáiya-kayukama unáákáqtôma tete okáá umá yimuqá kémaraae. yeráwáqá kanaaráq matúq-matuq umá máí-yagoni arammá kéneta yeráwáqá kanaaráq maami-márúkóní oqtaráqá uyáberanoe.

¹⁵ miráimanibo kebó-yátááríq o-káyúkámá uwaatagáá-káyúkágáráq kumari-yátááríq o-káyúkágáráq waayúkama yíkamma pukáiya-kayukagaraq maníókákáq nunamummá tiráiya-kayukagaraq kaaqaari-áíqtábá yimuqá kémaraa-kayukagaraq kaaqaari-áímmá te-káyúkágáráq máápaq mánoe.

¹⁶ Îtuma mirá téna tiráiyé: “kéma Îtuma ketí kaqtó-nakomma tímákaunana maamin-áímmá maména keráwáqtôpaq kukéna itáíq-itaiq í-wáyúkámá mórabi áíkutaawana kétima-timiye. kemá Tébitin-annabiken-anure. Tébitin-annabiken

áráakogaraq kemá máune. miráuma nokáápaq-wiyooqa kamá kétağaune.” téna Ítuma tiráiyе.

¹⁷ ánibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq tipi-típi-araakoma Ítuni waayúkagaraq aaramá mayáanikaa umá yiwíkai-kayukama “yero” téta náayuwabi maamin-áímmá ítaraa-kayukagaraq “yero” téta tero.

owé. móra-nakoma nonáá ákáinana yínaqa matúq-matuq-nomma paá aménûne.

¹⁸ Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí ítaraa-kayukama kemá Yóáane kékén-áímmá máqtemma kétima-yimune. móra-waigoma maamin-áíkóní ámûraaq óq-aimma ténama mi-tái-méyámmá maami-kánnáábí tirái-meyamma min-nákómá mayániye.

¹⁹ ánibo móra-nakoma maami-kánnáábíké móra-aimma mamá paábaq yuwáinna-nakoma Áánûqtu téna “maami-kánnáábí tirái-maruqa íma mayéna matúq-matuq umá mái-yagoni arammá íma nániye.” téna Áánûqtu tiráiyе.

²⁰ maamin-nákómá téna “maamirái-qtataaqa áraine.” téna wemá tiráiyе: “owé. kemá pááqya-kanaabi kumónûne.” téna tiráiyе.

Yóáane téna “waíno. uyátaráana-nako, iyo.” téna tiráiyе.

²¹ uyátárai-nakoma Ítuni Íráqô-qtataaqa máqte-kayukate waíno. áre. miráuma waíno.